

భాగవతము

సంపూర్ణ వ్యాస భాగవతం-తెలుగు-పద్య

ఉచిత గురుకుల విద్య ఫౌండేషన్
www.freegurukul.org

సదాశివ సమారంభం

గురు దక్షిణామూర్తి

గురు వేదవ్యాస మహర్షి

గురు కృష్ణ మహర్షి

గురు నారద మహర్షి

గురు వాల్మీకి మహర్షి

గురు శ్రీకృష్ణ

శంకరాచార్య మధ్యమాం

గురు ధర్మాత్రేయ

గురు బాలాభాజ

గురు గోతమ బుద్ధ

గురు ఆదిశంకరాచార్య

గురు రామానుజాచార్యులు

గురు జ్ఞానేశ్వర్

గురు రవిదాస్

గురు కబీర్ దాస్

గురు చైతన్య మహా ప్రభువు

గురు నానక్

గురు రాఘవేంద్ర సాస్విమి

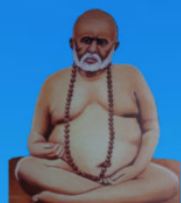

గురు వీరభక్ష్మేంద్ర సాస్విమి

యోగి వేమన

అస్మదాచార్య పర్యంతాం

గురు వైలింగ్ సాస్విమి

గురు లాహీరి మహాశయ

గురు రామకృష్ణ పరమహంస

అమ్మి శారదా దేవి

గురు వివేకానంద

గురు సాయిబాబా

గురు అరబింద్

గురు రమణ మహర్షి

గురు యోగానంద

గురు భక్తవేదాంత ప్రభుపాద

గురు మళయాళ సాస్విమి

గురు విద్యాప్రకాశానందగిరి

గురు చంద్రశేఖర పరమాచార్య

వందే గురుపరంపరాం..

“ఉచిత గురుకుల విద్య ఫౌండేషన్” ద్వారా విలువలు, నైపుణ్యాలతో కూడిన విద్య ఉచితంగా + సులభంగా + ఆకర్షణీయంగా + నాణ్యతతో కూడి అందించే సేవా కార్యక్రమంలో భాగంగా ఈ పుస్తకాన్ని తెలుగు భాగవతం వెబ్ సైట్ నుంచి సేకరించి అందిస్తున్నాము. ఇందుకు మేము వారికి కృతజ్ఞత తెలియచేసుకుంటున్నాము.

సాయి రామ్ వారి సేవల విస్తరణలో భాగంగా ఈ ఫౌండేషన్ స్థాపించబడినది. దీనిద్వారానే అన్ని సేవలు అందించబడును. ఇటువంటి పుస్తకాలు మీరు వ్రాసినట్లయితే (లేక) సేకరిస్తే మాకు తెలియచేయండి. మేము ప్రతి విద్యార్థికి ఉచితంగా అందేలా చేస్తాము, తద్వారా ఉన్నత విలువలు, నైపుణ్యాలు కలిగిన విద్యార్థులను మన దేశానికి అందించవచ్చు. మాతో కలిసి నవ భారత నిర్మాణ కార్యక్రమంలో పనిచేయుటకు, భాగస్వామ్యం అగుటకు ఆసక్తి ఉంటే సంప్రదించగలరు.

ఈ గ్రంథాలను ఉచితంగా ఆన్ లైన్ లో చదువుటకు, దిగుమతి(డౌన్లోడ్) చేసుకొనుటకు గల మార్గాలు:

- 1) తెలుగు భాగవతం వారి వెబ్ సైట్: <http://telugubhagavatam.org>
- 2) ఉచిత గురుకుల విద్య ఫౌండేషన్ వెబ్ సైట్ : www.freegurukul.org
- 3) సాయి రామ్ వెబ్ సైట్ : <https://sites.google.com/site/sairealattitudemanagement>
- 4) మొబైల్ ఆప్: Free Gurukul

గమనిక: భక్తి,జ్ఞాన,ధర్మ ప్రచారార్థం ఉచితంగా eBook రూపంలో తెలుగు భాగవతం వారి సహాయంతో ఇవ్వడం జరిగింది. ఇది లాభార్జన దృష్టిలేని ఉచిత సేవ. ఈ సేవలో అంతర్జాలంలోని(ఇంటర్నెట్) లైసెన్సు / కాపీరైటు అభ్యంతరాలు లేనివి అనుకొన్న పుస్తకాలను గ్రహించటం జరిగినది. అనుకోకుండా ఏవైనా అభ్యంతరకరమైనవి ఉన్నచో మాకు తెలుప మనవి, వాటిని తొలగించగలము అని మనవి చేసుకొంటున్నాము.

Website: www.freegurukul.org

Mobile App: Free Gurukul

email: support@freegurukul.org

Facebook: www.facebook.com/freegurukul

Helpline/WhatsApp: 9042020123

“ మన లక్ష్యం: విలువలు, నైపుణ్యాలతో కూడిన విద్య అనేది ఉచితంగా + సులభంగా + ఆకర్షణీయంగా + నాణ్యతతో కూడి అందరికీ అందించబడాలి “

ఉచిత గురుకుల విద్య ఫౌండేషన్ – Free Gurukul Education Foundation

సర్వం పరమాత్మ పాద సమర్పణమస్తు

తెలుగు భాగవతం వారి వెబ్ సైట్:
<http://telugubhagavatam.org/>

ముంగలి : పోతన తెలుగు భాగం

telugubhagavatam.org

పోతనే తెలుగు భాగవతం

ముంగలి

గ్రంథము

ప్రవేశిక

వివరణలు

కోశాలు

గణాంకాలు

ముంగలి

ప్రవేశిక

వివరణలు

గ్రంథము

కోశాలు

గణాంకాలు

అలమార్

ప్రబంధన

ప్రకరణము

ముంగలి

కోశాలు

సహజ కవి పోతన గారి భాగవత గ్రంథం అనే బిశ్వం అందాన్ని అంతటివి తెలుగు లిపిలో అందించాలనే ప్రయత్నమే మన ఈ తెలుగుభాగవతం.ఆర్గ్. ఇది పోతన భావతంత్రీవి 9014 పద్యగద్యలు అన్న, ప్రతి పద్యగద్య శ్రవణదీప్త ప్రతిపదార్థములు, పదాల వివరణలు, పంధో బియ్యమాలు, సంబంధిత ఇతర గ్రంథాలు అన్నటి సమాహారం మన తెలుగుభాగవతం.ఆర్గ్. గణనాధ్యాయలోని అధ్యయనాలు కూడ ఇవ్వాము. వ్యాస కృతి సంస్కృత మాతృక నుంచి ప్రాంతీయ భాషల లోకి తీసుకొచ్చిన ప్రథమ భాగవతం మనదే.

భాగవతం ఖడ్గీ ప్రపత్తులకి కాణాది, ఇది పంచమ వేదం, అందుకే పోతన గ్రంథాంభం లోనే యిలా అన్నారు

శ్రీ కైవల్య పదంబుఁ జేరుటకు నై ద్రింతుంచెదన్.

శ్రీ వేదవ్యాసులు శ్రీ. పూ. 3000 కన్నా పూర్వం వారు. విష్ణుని పోతనామాత్యులు శ్రీ. శ. 1373 - 1460 మధ్య జీవించారు. పోతన తెలుగు భాగవతంలోని ప్రతి పద్యం సద్యముక్తి పంధాయకం. పోతనవి, పలికెడిది భాగవత మట

ప్రలికించెడి వాడు రామప్రధుండట

అన్న ప్రపత్తి. స్వేచ్ఛానువాద ప్రక్రియ గుంటం పంచదారలో అర్థి రాసాడేమో లేకపోతే అంత మూర్ఖుడైన ఎలా వస్తుంది? అవ దగ్గ రచనాశైలి, ఇప్పుడు పోతన కృతిగా ప్రసిద్ధి మైనా దీనిలో గంగన, సింగన, సారయ అలిమిలోక ముగ్గురి కృషి కూడా కొంత ఉంది. పోతన ఇతర రచనలు

1. బీరభద్ర విజయము
2. నారాయణ శతకము
3. భోగీనీ దండకము.

ఇట్టి తెలుగు భాగవతం పద్యగద్యాలు, శ్రవణ దీప్తములు (అడియోలు) పోతన యితర రచనలు మొదలైన వాటన్నిటిని తెలుగులో సంగ్రహించి జేసి తెలుగుభాగవతం.ఆర్గ్ జాలిక ఒకే పోట అందిస్తోంది. గణనాధ్యాయ ఠాణపల్లి సాంబశివరావు, వెంకట కళాదా, పండి శ్రీనివాస్, ఉమామహేశ్వర్, మురియాల దిలీప్ మురికొందరు సభ్యుల సహకారంతో ఇదంతా మీకు అందిస్తోంది. తెలుగు భాగవతం.ఆర్గ్. ఈ గ్రంథాలు ప్రధానంగా ఎమ్ ఎస్ చర్చ, ఎక్సెల్లులు వాడుట పలన వాడుకరూలకు ముక్తి అనుకూలంగా ఉన్నాయి.

భాగవత స్త్రీయులు, పోహీజీ అథవామలు, రసజ్ఞులు, తెలుగువారు రండి. అన్ని దిండి ఈ జాలికని సహృదయంతో ఆదరించండి. మీ సూచనలు, అభిప్రాయాలు సాదరంగా అందించండి. అవి మా కెంతో ముఖ్యమైనవి. మరిన్ని విషయాలు మనము నెదరగా అందించేందుకీ అలాగే ఎంతో పోషాదేశకం వలననే ఇది సాధ్యం.

అతి విశిష్టం ఈ దానం!

“దానాలలోకెల్లా ఆధ్యాత్మిక విద్యాదానం చాలా శ్రేష్టమైంది! దాని తరువాతిది లౌకిక జ్ఞానదానం, ప్రాణదానం, అన్నదానం” అని వ్యాసమహర్షి చెప్పారు.

మన ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానం భారతదేశ హద్దులలో నిలిచి పోకూడదు. లోకమంతటినీ ఆవరించాలి! ఇలా లోకవ్యాప్తమైన ధర్మప్రచారాన్ని మన పూర్వులు చేశారు. హైందవ వేదాంతం ఎన్నడూ ఈ దేశం దాటి పోలేదని చెప్పేవారూ, మతప్రచారార్థం తొలిసారిగా, పరదేశాలకు వెళ్ళిన సన్యాసిని నేనే అని చెప్పేవారూ, తమ జాతిచరిత్ర నెరుగని వారే! ఇలాంటి సంఘటనలు ఎన్నోసార్లు జరిగాయి. అవసరమైనప్పుడల్లా, భారతీయ ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానప్రవాహం వెల్లువలా లోకాన్ని ముంచెత్తుతూ వచ్చింది.

రాజకీయ ప్రచారాన్ని రణగొణధ్వనులతో, యోధులతో సాగించవచ్చు. అగ్నిని కురిపించి, కత్తిని జళిపించి, లౌకిక జ్ఞానాన్నీ సంఘనిర్మాణ విజ్ఞానాన్నీ విరివిగా ప్రచారం చేయవచ్చు. కానీ ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానదానం కళ్ళకు కనిపించకుండా, చెవులకు వినిపించకుండా కురుస్తూ, రోజూ పువ్వుల రాసుల్ని వికసింపజేసే మంచులాగా నిశ్శబ్దంగా జరగవలసి ఉంది. భారతదేశం నిరాడంబరంగా, లోకానికి మళ్ళీ మళ్ళీ చేస్తూ వచ్చిన దానమిదే!

మిత్రులారా! నేను అవలంబించే విధానాన్ని తెలియజేస్తాను వినండి. భారతదేశంలోనూ, ఇతర దేశాల్లోనూ మన పౌరమార్గిక ధర్మాలను బోధించడానికి తగినవారుగా మన యువకుల్ని తయారు చేయడానికై భారతదేశంలో కొన్ని సంస్థలను నెలకొల్పాలి! ఇప్పుడు మనకు కావలసింది ఐలిప్పులు, జవసంపన్నులు, ఋజువర్తనులు, ఆత్మ విశ్వాసపరులు అయిన యువకులు. అలాంటి వారు నూరుమంది దొరికినా, ప్రపంచం పూర్తిగా పరివర్తన చెందగలుగుతుంది!!

ఇచ్చాశక్తి తక్కిన శక్తులన్నీ కన్నా బలవత్తరమైంది. అది సాక్షాత్తూ భగవంతుని దగ్గరి నుండి వచ్చేదే కాబట్టి దాని ముందు తక్కినదంతా లొంగిపోవలసిందే. నిర్మలం, బలిష్ఠం అయిన ‘ఇచ్చ’ (సంకల్పం) సర్వశక్తిమంతమైంది. దానిలో మీకు విశ్వాసం లేదా? ఉంటే మీ మతంలోని మహోన్నత ధర్మాలను ప్రపంచానికి బోధించడానికై కంకణం కట్టుకోండి. ప్రపంచం ఆ ధర్మాల కోసమై ఎదురుచూస్తోంది. అనేక శతాబ్దాలుగా ప్రజలకు క్షుద్రసిద్ధాంతాలు నేర్పడం జరిగింది. వారు వ్యర్థులని ప్రపంచమంతటా బోధలు జరిగాయి. ఎన్నో శతాబ్దాల నుండి వారు ఈ బోధనల వల్ల భయభ్రాంతులై, పశుప్రాయులైపోతున్నారు. తాము ఆత్మస్వరూపులమనే మాటను వినడానికైనా వారెన్నడూ నోచుకోలేదు. “నీచాతినిచుడిలో కూడా ఆత్మ ఉంది. అది అమృతం, పరమ పవిత్రం, సర్వశక్తిమంతం, సర్వవ్యాపకమైనది” అని వారికి ఆత్మను గురించి చెప్పండి. వారికి ఆత్మవిశ్వాసాన్ని ప్రసాదించండి. ❖

మూలం: శ్రీ రామకృష్ణ ప్రభ - ఫిబ్రవరి 2014

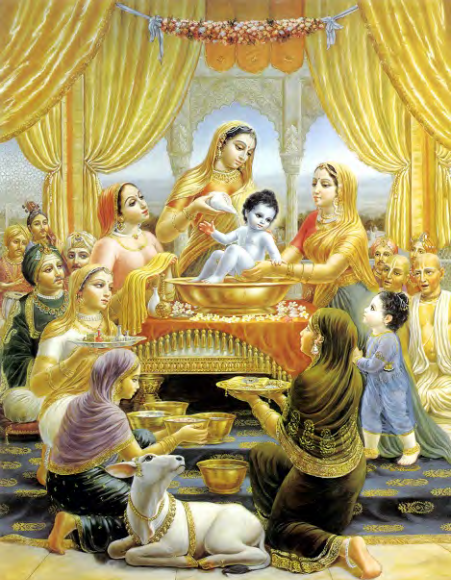

భాగవత గణనాధ్యాయము

శ్రీమద్భాగవతం వ్యాసమహర్షి విరచితం తెలుగు లిపిలో

[భాగవత గణనోపాఖ్యానమునకు అనుబంధంగా తెలుగు లిపిలో యూనీకోడీకరించిన వ్యాసుని శ్రీమత్ భాగవతము శ్లోకము లన్ని ఇక్కడివ్వడమైనది All the Slokas in telugu unicode script of Vyasa Bhagabatham as a supplement under Bhagavatham Comprehensive Volumetric Analysis is furnished here.]

ఊలపల్లి సాంబశివరావు

24 జనవరి 2013

శ్రీమద్భాగవతము

వ్యాస మహర్షి విరచితం తెలుగు లిపిలో

విషయ సూచిక

ప్రథమ స్కంధము ❧

ద్వితీయ స్కంధము ❧

తృతీయ స్కంధము ❧

చతుర్థ స్కంధము ❧

పంచమ స్కంధము ❧

షష్ఠ స్కంధము ❧

సప్తమ స్కంధము ❧

అష్టమ స్కంధము ❧

నవమ స్కంధము ❧

దశమ స్కంధము ❧

ఏకాదశ స్కంధము ❧

ద్వాదశ స్కంధము ❧

శ్రీమద్భాగవతము

ప్రథమ స్కంధము

|| ఓం నమో భగవతే వాసుదేవాయ ||

అధ్యాయము - 1

జన్మాద్యస్య యతోఽన్వయాదితరతశ్చార్థేష్వభిజ్ఞః స్వరాట్
తేనే బ్రహ్మ హృదా య ఆదికవయే ముహ్యంతి యత్సారయః
తేజోవారిమృదాం యథా వినిమయో యత్ర త్రిసర్గోఽమృషా
ధామ్నా స్వేన సదా నిరస్తకుహకం సత్యం పరం ధీమహి

1

ధర్మః ప్రోజ్ఞితకైతవోఽత్ర పరమో నిర్మత్సరాణాం సతాం
వేద్యం వాస్తవమత్ర వస్తు శివదం తాపత్రయోన్మూలనమ్
శ్రీమద్భాగవతే మహామునికృతే కిం వా పరైరీశ్వరః
సద్యో హృద్యవరుద్యతేఽత్ర కృతిభిః శుశ్రూషుభిస్తత్క్షణాత్

2

నిగమకల్పతర్కోర్గళితం ఫలం
శుకముఖాదమృతద్రవసంయుతమ్
పిబత భాగవతం రసమాలయం
ముహూరహో రసికా భువి భావుకాః

3

నైమిషేఽనిమిషక్షేత్రే
ఈశయః శౌనకాదయః
సత్రం స్వర్గాయ లోకాయ
సహస్రసమమాసత

4

త ఏకదా తు మునయః

ప్రాతర్ద్వితహుతాగ్నయః
సత్కృతం సూతమాసీనం
పప్రచ్ఛురిదమాదరాత్

5

ఋషయ ఉవాచ
త్వయా ఖలు పురాణాని
సేతిహాసాని చానఘ
ఆఖ్యాతాన్యప్యధీతాని
ధర్మశాస్త్రాణి యాన్యుత

6

యాని వేదవిదాం శ్రేష్ఠో
భగవాన్బాదరాయణః
అన్యే చ మునయః సూత
పరావరవిదో విదుః

7

వేత్త త్వం సౌమ్య తత్సర్వం
తత్త్వతస్తదనుగ్రహాత్
బ్రూయుః స్నిగ్ధస్య శిష్యస్య
గురవో గుహ్యమప్యత

8

తత్ర తత్రాఙ్జసాయుష్మన్
భవతా యద్వినిశ్చితమ్
పుంసామేకాంతతః శ్రేయస్
తన్నః శంసీతుమర్హసి

9

ప్రాయేణాల్పాయుషః సభ్య
కలావస్మిన్యగే జనాః
మన్దాః సుమన్దమతయో మ
న్దభాగ్యా హ్యుపద్రుతాః

10

భూరీణి భూరికర్మాణి
శ్రోతవ్యాని విభాగశః
అతః సాధోఽత్ర యత్సారం
సముద్భృత్య మనీషయా
బ్రూహి భద్రాయ భూతానాం
యేనాత్మా సుప్రసీదతి

11

సూత జానాసి భద్రం తే
భగవాన్సాత్వతాం పతిః
దేవక్యాం వసుదేవస్య
జాతో యస్య చికిర్షయా

12

తన్నః శుష్మాషమాణానామ్
అర్హస్యజ్ఞానువర్ణితుమ్
యస్యావతారో భూతానాం
క్షేమాయ చ భవాయ చ

13

ఆపన్నః సంస్కృతిం ఘోరాం
యన్నామ వివశో గృణన్
తతః సద్యో విముచ్ఛేత
యద్భిభేతి స్వయం భయమ్

14

యత్పాదసంశ్రయాః సూత
మునయః ప్రశమాయనాః
సద్యః పునన్త్యుపస్పృష్టాః
స్వర్థున్యాపోఽనుసేవయా

15

కో వా భగవతస్తస్య
పుణ్యశ్లోకేడ్యకర్మణః
శుద్ధికామో న శృణుయాద్

అశః కలిమలాపహమ్ 16

తస్య కర్మాణ్యుదారాణి
పరిగీతాని సూరిభిః
బ్రూహి నః శ్రద్ధధానానాం
లీలయా దధతః కలాః 17

అధాఖ్యాహి హరేర్ధీమన్
అవతారకథాః శుభాః
ఈలా విదధతః స్వైరమ్
ఈశ్వరస్యాత్మమాయయా 18

వయం తు న విత్కప్యమ
ఉత్తమశ్లోకవిక్రమే
యచ్ఛృణ్వతాం రసజ్ఞానాం
స్వాదు స్వాదు పదే పదే 19

కృతవాన్కిల కర్మాణి
సహ రామేణ కేశవః
అతిమర్త్యాని భగవాన్
గూఢః కపటమానుషః 20

కలిమాగతమాజ్ఞాయ
క్షేత్రేఽస్మిన్వైష్ణవే వయమ్
ఆసీనా దీర్ఘసత్రేణ
కథాయాం సక్షణా హరేః 21

త్వం నః సన్దర్శితో ధాత్రా
దుస్తరం నిస్తితీర్షతామ్
కలిం సత్త్వహరం పుంసాం

కర్ణధార ఇవార్ణవమ్

22

బ్రూహి యోగేశ్వరే కృష్ణే
బ్రహ్మణ్యే ధర్మవర్మణి
స్వాం కాష్ఠామధునోపేతే
ధర్మః కం శరణం గతః

23

అధ్యాయము - 2

వ్యాస ఉవాచ
ఇతి సమప్రశ్నసంహృష్టో
విప్రాణాం రౌమహర్షణః
ప్రతిపూజ్య వచస్తేశాం
ప్రవక్తముపచక్రమే

1

సూత ఉవాచ
యం ప్రవ్రజన్తమనుపేతమపేతకృత్యం
ద్వైపాయనో విరహకాతర ఆజహావ
పుత్రేతి తన్మయతయా తరవోభినేదుస్
తం సర్వభూతహృదయం మునిమానతోఽస్మి

2

యః స్వానుభావమఖిలశ్రుతిసారమేకమ్
అధ్యాత్మదీపమతితిర్హతాం తమోఽన్ధమ్
సంసారిణాం కరుణయాహ పురాణగుహ్యం
తం వ్యాససూనుముపయామి గురుం మునీనామ్

3

నారాయణం నమస్కృత్య
నరం చైవ నరోత్తమమ్
దేవీం సరస్వతీం వ్యాసం
తతో జయముదీరయేత్

4

మునయః సాధు పృష్టోఽహం
భవద్భిర్లోకమభ్యులమ్
యత్కృతః కృష్ణసమ్ప్రశ్నో
యేనాత్మా సుప్రసీదతి

5

స వై పుంసాం పరో ధర్మో
యతో భక్తిరదోక్షజే
అహైతుక్యప్రతిహతా
యయాత్మా సుప్రసీదతి

6

వాసుదేవే భగవతి
భక్తియోగః ప్రయోజితః
జనయత్యాశు వైరాగ్యం
జ్ఞానం చ యదహైతుకమ్

7

ధర్మః స్వనుష్ఠితః పుంసాం
విష్వక్సేనకథాసు యః
నోత్పాదయేద్యది రతిం
శ్రమ ఏవ హి కేవలమ్

8

ధర్మస్య హ్యపవర్గ్యస్య
నార్థోఽర్థాయోపకల్పతే
నార్థస్య ధర్మైకాంతస్య
కామో లాభాయ హి స్మృతః

9

కామస్య నేన్ద్రియప్రీతిర్
లాభో జీవేత యావతా
జీవస్య తత్త్వజిజ్ఞాసా
నార్థో యశ్చేహ కర్మభిః

10

వదన్తి తత్తత్త్వవిదస్
తత్త్వం యజ్ఞానమద్వయమ్
బ్రహ్మేతి పరమాత్మేతి
భగవానితి శబ్ద్యతే

11

తచ్ఛ్రద్ధధానా మునయో
జ్ఞానవైరాగ్యయుక్తయా
పశ్యన్త్యాత్మని చాత్మానం
భక్త్యా శ్రుతగృహీతయా

12

అతః పుంభిర్ద్విజశేష్ఠా
వర్ణాశ్రమవిభాగశః
స్వనుష్ఠితస్య ధర్మస్య
సంసిద్ధిర్హరితోషణమ్

13

తస్మాదేకేన మనసా
భగవాన్సత్వతాం పతిః
శ్రోతవ్యః కీర్తితవ్యశ్చ
ధ్యేయః పూజ్యశ్చ నిత్యదా

14

యదనుధ్యాసినా యుక్తాః
కర్మగ్రన్థినిబన్ధనమ్
చిన్దన్తి కోవిదాస్తస్య
కో న కుర్యాత్కథారతిమ్

15

శుశ్రూషోః శ్రద్ధధానస్య
వాసుదేవకథారుచిః
స్యాన్మహాత్సవయా విప్రాః
పుణ్యతీర్థనిషేవణాత్

16

శృణ్వతాం స్వకథాః కృష్ణః
పుణ్యశ్రవణకీర్తనః
హృద్యంతఃస్థో హ్యభద్రాణి
విదునోతి సుహృత్సతామ్

17

నష్టప్రాయేష్వభద్రేషు
నిత్యం భాగవతసేవయా
భగవత్కృతమశ్లోకే
భక్తిర్భవతి నైషికీ

18

తదా రజస్తమోభావాః
కామలోభాదయశ్చ యే
చేత ఏతైరనావిధ్ధం
స్థితం సత్త్వే ప్రసీదతి

19

ఏవం ప్రసన్నమనసో
భగవద్భక్తియోగతః
భగవత్తత్త్వవిజ్ఞానం
ముక్తసంభస్య జాయతే

20

భిద్యతే హృదయగ్రన్ధిశ్
చిద్యంతే సర్వసంశయాః
క్షీయంతే చాస్య కర్మాణి
దృష్ట ఏవాత్మనీశ్వరే

21

అతో వై కవయో నిత్యం
భక్తిం పరమయా ముదా
వాసుదేవే భగవతి
కుర్వన్యాత్మప్రసాదనీమ్

22

సత్త్వం రజస్తమ ఇతి ప్రకృతేర్గుణాస్తైర్
ఉక్తః పరమపురుష ఏక ఇహాస్య ధత్తే
స్థిత్యాదయే హరివిరిఞ్చహరేతి సంజ్ఞాః
శ్రేయాంసి తత్ర ఖలు సత్త్వతనోర్నృణాం స్యుః

23

పార్థివాద్ధారుణో ధూమన్
తస్మాదగ్నిస్తయీమయః
తమసస్తు రజస్తస్మాత్
సత్త్వం యద్బ్రహ్మాదర్శనమ్

24

భేజిరే మునయోఽథాగ్రే
భగవంతమధోక్షజమ్
సత్త్వం విశుద్ధం క్షేమాయ
కల్పంతే యేన తానిహ

25

ముముక్షవో ఘోరరూపాన్
హిత్యా భూతపతీనథ
నారాయణకలాః శాన్తా
భజన్తి హ్యనసూయవః

26

రజస్తమఃప్రకృతయః
సమశీలా భజన్తి వై
పితృభూతప్రజేశాదీన్
శ్రీయైశ్వర్యప్రజేష్వరః

27

వాసుదేవపరా వేదా
వాసుదేవపరా మఖాః
వాసుదేవపరా యోగ
వాసుదేవపరాః క్రియాః

28

వాసుదేవపరం జ్ఞానం
వాసుదేవపరం తపః
వాసుదేవపరో ధర్మో
వాసుదేవపరా గతిః

29

స ఏవేదం ససర్వార్థే
భగవానాత్మమాయయా
సదసద్భూపయా చాసౌ
గుణమయాగుణో విభుః

30

తయా విలసితేష్వషు
గుణేషు గుణవానివ
అంతఃప్రవిష్ట ఆభాతి
విజ్ఞానేన విజృంభితః

31

యథా హ్యవహితో వహ్నిర్
దారుష్వకః స్వయోనిషు
నానేవ భాతి విశ్వాత్మా
భూతేషు చ తథా పుమాన్

32

అసౌ గుణమయైర్భావైర్
భూతసూక్ష్మేన్ద్రియాత్మభిః
స్వనిర్మితేషు నిర్విఘ్నో
భుజ్జ్యే భూతేషు తద్గుణాన్

33

భావయత్యేష సత్త్వేన
లోకాన్వై లోకభావనః
శీలావతారానురతో
దేవతిర్యజ్నరాదిషు

34

అధ్యాయము - 3

సూత ఉవాచ

జగృహే పౌరుషం రూపం భగవాన్మహదాదిభిః
సమ్భూతం షోడశకలమాదౌ లోకసిస్సక్షయా

1

యస్యామ్భుసి శయానస్య యోగనిద్రాం వితన్వతః
నాభిప్రదామ్బుజాదాసీద్బ్రహ్మ విశ్వసృజాం పతిః

2

యస్యావయవసంస్థానైః కల్పితో లోకవిస్తరః
తద్వై భగవతో రూపం విశుద్ధం సత్త్వమూర్జితమ్

3

పశ్యన్తదో రూపమదభ్రచక్షుషా సహస్రపాదోరుభుజాననాద్భుతమ్
సహస్రమూర్ధశ్రవణాక్షినాసికం సహస్రమౌల్యమ్బరకుణ్డలోల్లసత్

4

ఏతన్నానావతారాణాం నిధానం బీజమవ్యయమ్
యస్యాంశాంశేన సృజ్యన్తే దేవతిర్యజ్నరాదయః

5

స ఏవ ప్రథమం దేవః కౌమారం సర్గమాశ్రితః
చచార దుశ్చరం బ్రహ్మ బ్రహ్మచర్యమఖణ్డితమ్

6

ద్వితీయం తు భవాయాస్య రసాతలగతాం మహీమ్
ఉద్ధరిష్యన్నుపాదత్త యజ్ఞేశః సౌకరం వపుః

7

తృతీయమ్మపిసర్గం వై దేవర్షిత్వముపేత్య సః
తన్తం సాత్వతమాచప్త నైష్కర్మ్యం కర్మణాం యతః

8

తుర్యే ధర్మకలాసర్గే నరనారాయణావృషీ
భూత్వాత్మోపశమోపేతమకరోద్దుశ్చరం తపః

9

పంచమః కపిలో నామ సిద్ధేశః కాలవిప్లుతమ్
ప్రోవాచాసురయే సాఙ్ఖ్యం తత్త్వగ్రామవినిర్ణయమ్

10

- షష్ఠమత్రైరపత్యత్వం వృతః ప్రాప్తోఽనసూయయా
ఆన్వీక్షికీమలర్యాయ ప్రహ్లాదాదిభ్యః ఊచివాన్ 11
- తతః సప్తమ ఆకూత్యాం రుచేర్యజ్ఞోఽభ్యజాయత
స యామాద్యైః సురగణైరపాత్స్వాయమ్భువాన్తరమ్ 12
- అష్టమే మేరుదేవ్యాం తు నాభేర్జాత ఉరుక్రమః
దర్శయన్వర్మ ధీరాణాం సర్వాశ్రమనమస్కృతమ్ 13
- ఋషిభిర్యాచితో భేజే నవమం పార్థివం వపుః
దుగ్ధేమామోషధీర్విప్రాస్తేనాయం స ఉశత్తమః 14
- రూపం స జగృహే మాత్స్యం చాక్షుషోదధిసమ్ప్లవే
నావ్యారోప్య మహీమయ్యామపాద్వైవస్వతం మనుమ్ 15
- సురాసురాణాముదధిం మథ్నతాం మన్దరాచలమ్
దధ్నే కమరరూపేణ పృష్ఠ ఏకాదశే విభుః 16
- ధాన్వన్తరం ద్వాదశమం త్రయోదశమమేవ చ
అపాయయత్సురానన్యాన్మోహిన్యా మోహయన్త్రియా 17
- చతుర్దశం నారసింహం బిభృద్దైత్యేన్ద్రమూర్జితమ్
దదార కరజైరూరావేరకాం కటకృద్యథా 18
- పంచదశం వామనకం కృత్వాగాదధ్వరం బలేః
పదత్రయం యాచమానః ప్రత్యాదిత్సున్త్రిపిష్ఠపమ్ 19
- అవతారే పోడశమే పశ్యన్బ్రహ్మద్రుహో నృపాన్
త్రిసప్తకృత్వః కుపితో నిఃక్షత్రామకరోన్మహీమ్ 20
- తతః సప్తదశే జాతః సత్యవత్స్యాం పరాశరాత్

- చక్రే వేదతరోః శాఖా దృష్ట్యా పుంసోఽల్పమేధసః 21
- నరదేవత్వమాపన్నః సురకార్యచిక్రీర్షయా
సముద్రనిగ్రహదీని చక్రే వీర్యాణ్యతః పరమ్ 22
- ఏకోనవింశే వింశతిమే వృష్టిషు ప్రాప్య జన్మనీ
రామకృష్ణావితి భువో భగవానహరద్భరమ్ 23
- తతః కలౌ సమ్ప్రవృత్తే సమ్మోహాయ సురద్విషామ్
బుద్ధో నామ్నాజ్ఞానసుతః కీకటిషు భవిష్యతి 24
- అథాసౌ యుగసన్ధ్యాయాం దస్యప్రాయేషు రాజసు
జనితా విష్ణుయశసో నామ్నా కల్కిర్జగత్పతిః 25
- అవతారా హ్యసజ్జ్యేయా హరేః సత్త్వనిదేర్ద్విజాః
యథావిదాసినః కుల్యాః సరసః స్యుః సహస్రశః 26
- ఋషయో మనవో దేవా మనుపుత్రా మహౌజసః
కలాః సర్వే హరేరేవ సప్రజాపతయః స్మృతాః 27
- ఏతే చాంశకలాః పుంసః కృష్ణస్తు భగవాన్స్వయమ్
ఇంద్రారివ్యాకులం లోకం మృడయంతి యుగే యుగే 28
- జన్మ గుహ్యం భగవతో య ఏతత్ప్రయతో నరః
సాయం ప్రాతర్గుణన్భక్త్యా దుఃఖగ్రామాద్విముచ్యతే 29
- ఏతద్రూపం భగవతో హ్యరూపస్య చిదాత్మనః
మాయాగుణైర్విరచితం మహదాదిభిరాత్మని 30
- యథా నభసి మేఘౌఘో రేణుర్వా పార్థివోఽనిల్
ఏవం ద్రష్టరి దృశ్యత్వమారోపితమబుద్ధిభిః 31

- అతః పరం యదవ్యక్తమవ్యూఢగుణబృంహితమ్
అదృష్టాశ్రుతవస్తుత్వాత్స జీవో యత్పునర్భవః 32
- యత్రేమే సదసద్రూపే ప్రతిపిద్ధే స్వసంవిదా
అవిద్యయాత్మని కృతే ఇతి తద్బ్రహ్మదర్శనమ్ 33
- యద్యేషోపరతా దేవీ మాయా వైశారదీ మతిః
సమృన్న ఏవేతి విదుర్మహిమ్ని స్వే మహీయతే 34
- ఏవం చ జన్మాని కర్మాణి హ్యకర్తురజనస్య చ
వర్ణయన్తి స్మ కవయో వేదగుహ్యాని హృత్పతేః 35
- స వా ఇదం విశ్వమమోఘలీలః సృజత్యవత్యత్తి న సజ్జతేఽస్మిన్
భూతేషు చాన్తర్హిత ఆత్మతన్త్రః షాడ్వర్గికం జిప్నుతి షడ్గుణేశః 36
- న చాస్య కశ్చిన్నిపుణేన ధాతురవైతి జన్తుః కుమనీష ఉతీః
నామాని రూపాణి మనోవచోభిః సన్తన్వతో నటచర్యామివాఙ్మః 37
- స వేద ధాతుః పదవీం పరస్య దురన్తవీర్యస్య రథాఙ్గపాణేః
యోఽమాయయా సన్తతయానువృత్త్యా భజేత తత్పాదసరోజగన్ధమ్ 38
- అథేహ ధన్యా భగవన్త ఇత్థం యద్వాసుదేవేఽఖిలలోకనాథే
కుర్వన్తి సర్వాత్మకమాత్మభావం న యత్ర భూయః పరివర్త ఉగ్రః 39
- ఇదం భాగవతం నామ పురాణం బ్రహ్మసమ్మితమ్
ఉత్తమశ్లోకచరితం చకార భగవాన్సృషిః
నిఃశ్రేయసాయ లోకస్య ధన్యం స్వస్త్వయనం మహత్ 40
- తదిదం గ్రాహయామాససుతమాత్మవతాం వరమ్
సర్వవేదేతిహాసానాం సారం సారం సముద్భుతమ్ 41

స తు సంశ్రావయామాసమహారాజం పరీక్షితమ్
ప్రాయోపవిష్టం గజ్ఞాయాం పరీతం పరమర్షిభిః 42

కృష్ణే స్వధామోపగతే ధర్మజ్ఞానాదిభిః సహ
కలో నష్టదృశామేష పురాణార్కోఽధునోదితః 43

తత్ర కీర్తయతో విప్రా విప్రర్షేర్భూరితేజసః
అహం చాద్యగమం తత్ర నివిష్టస్తదనుగ్రహాత్
సోఽహం వః శ్రావయిష్యామి యథాధీతం యథామతి 44

అధ్యాయము - 4

వ్యాస ఉవాచ
ఇతి బ్రువాణం సంస్తూయ మునీనాం దీర్ఘసత్రిణామ్
వృద్ధః కులపతిః సూతం బహ్వాచః శౌనకోఽబ్రవీత్ 1

శౌనక ఉవాచ
సూత సూత మహాభాగ వద నో వదతాం వర
కథాం భాగవతీం పుణ్యాం యదాహ భగవాన్శ్చకః 2

కస్మిన్యగే ప్రవృత్తేయం స్థానే వా కేన హేతునా
కుతః సశ్చోదితః కృష్ణః కృతవాన్సంహితాం మునిః 3

తస్య పుత్రో మహాయోగీ సమదృష్ణిర్వికల్పకః
ఏకాంతమతిరున్నిద్రో గూఢో మూఢ ఇవేయతే 4

దృష్ట్వానుయాంతమృషిమాత్మజమప్యనగ్నం దేవ్యో హ్రీయా పరిదధుర్న సుతస్య చిత్రమ్
తద్వీక్ష్య పృచ్ఛతి మునౌ జగదుస్తవాన్తి స్త్రీపుష్పిదా న తు సుతస్య వివిక్తదృష్టేః 5

కథమాలక్షితః పౌరైః సమ్రాప్తః కురుజాఙ్గాలాన్
ఉన్మత్తమూకజడవద్వీచరన్గజసాహ్వయే 6

- కథం వా పాణ్డవేయస్య రాజర్షేర్మునినా సహ
సంవాదః సమభూతాత యత్రైషా సాత్వతీ శ్రుతిః 7
- స గోదోహనమాత్రం హి గృహేషు గృహమేధినామ్
అవేక్షతే మహాభాగస్తీర్థీకుర్వంస్తదాశ్రమమ్ 8
- అభిమన్యుసుతం సూత ప్రాహుర్భాగవతోత్తమమ్
తస్య జన్మ మహాశ్చర్యం కర్మాణి చ గృణీహి నః 9
- స సమ్రాట్కస్య వా హేతోః పాణ్డూనాం మానవర్దనః
ప్రాయోపవిష్టో గజ్ఞాయామనాదృత్యాధిరాట్ప్రియమ్ 10
- నమన్తి యత్పాదనికేతమాత్మనః శివాయ హానీయ ధనాని శత్రవః
కథం స వీరః శ్రియమజ్ఞ దుస్సజాం యువైషతోత్ప్రస్థుమహో సహాసుభిః 11
- శివాయ లోకస్య భవాయ భూతయే య ఉత్తమశ్లోకపరాయణా జనాః
జీవన్తి నాత్మార్థమసౌ పరాశ్రయం ముమోచ నిర్విద్య కుతః కలేవరమ్ 12
- తత్సర్వం నః సమాచక్ష్య పృష్టో యదిహ కిఞ్చన
మన్యే త్వాం విషయే వాచాం స్నాతమన్యత్ర ఛాన్దసాత్ 13
- సూత ఉవాచ
ద్వాపరే సమనుప్రాప్తే తృతీయే యుగపర్యయే
జాతః పరాశరాద్యోగీ వాసవ్యాం కలయా హరేః 14
- స కదాచిత్సరస్వత్యా ఉపస్సృశ్య జలం శుచిః
వివిక్త ఏక ఆసీన ఉదితే రవిమణ్డలే 15
- పరావరజ్ఞః స ఋషిః కాలేనావ్యక్తరంహసా
యుగధర్మవ్యతికరం ప్రాప్తం భువి యుగే యుగే 16

- భౌతికానాం చ భావానాం శక్తిహాసం చ తత్కృతమ్
అశద్ధధానాన్నిఃసత్త్వాన్దుర్మధాన్తాసితాయుషః 17
- దుర్భగాంశ్చ జనాన్వీక్ష్య మునిర్దివ్యేన చక్షుషా
సర్వవర్ణాశ్రమాణాం యద్దధ్యో హితమమోఘద్యుక్ 18
- చాతుర్థోత్రం కర్మ శుద్ధం ప్రజానాం వీక్ష్య వైదికమ్
వ్యదధాద్యజ్ఞసంతత్యై వేదమేకం చతుర్విధమ్ 19
- ఋగ్యజుఃసామాధర్వాఖ్యా వేదాశ్చత్వార ఉద్భూతాః
ఇతిహాసపురాణం చ పఞ్చమో వేద ఉచ్యతే 20
- తత్రర్షేదధరః పైలః సామగో జైమినిః కవిః
వైశమ్పాయన ఏవైకో నిష్ఠాతో యజుషాముత 21
- అథర్వాఙ్గిరసామాసీత్సుమన్తుర్దారుణో మునిః
ఇతిహాసపురాణానాం పితా మే రోమహర్షణః 22
- త ఏత ఋషయో వేదం స్వం స్వం వ్యస్యన్ననేకథా
శిష్యైః ప్రశిష్యస్తచ్చిష్యైర్వేదాస్తే శాఖినోఽభవన్ 23
- త ఏవ వేదా దుర్మదైర్ధార్యస్తే పురుషైర్యథా
ఏవం చకార భగవాన్స్వాసః కృపణవత్సలః 24
- స్త్రీశూద్రద్విజబన్ధూనాం త్రయీ న శ్రుతిగోచరా
కర్మశ్రేయసి మూఢానాం శ్రేయ ఏవం భవేదిహ
ఇతి భారతమాఖ్యానం కృపయా మునినా కృతమ్ 25
- ఏవం ప్రవృత్తస్య సదా భూతానాం శ్రేయసి ద్విజాః
సర్వాత్మకేనాపి యదా నాతుష్యద్ధృదయం తతః 26

నాతిప్రసీదద్ధుదయః సరస్వత్యాస్తటే శుచౌ
వితర్కయన్వివిక్తస్థ ఇదం చోవాచ ధర్మవిత్ 27

ధృతవ్రతేన హి మయా ఛన్దాంసి గురవోఽగ్నయః
మానితా నిర్వ్యలీకేన గృహీతం చానుశాసనమ్ 28

భారతవ్యపదేశేన హ్యేన్నామార్థశ్చ ప్రదర్శితః
దృశ్యతే యత్ర ధర్మాది స్త్రీశూద్రాదిభిరప్యత 29

తథాపి బత మే దైహ్యో హ్యత్మా చైవాత్మనా విభుః
అసమ్పన్న ఇవాభాతి బ్రహ్మవర్చస్య సత్తమః 30

కిం వా భాగవతా ధర్మా న ప్రాయేణ నిరూపితాః
ప్రియాః పరమహంసానాం త ఏవ హ్యచ్యుతప్రియాః 31

తస్యైవం ఖిలమాత్మానం మన్యమానస్య ఖిద్యతః
కృష్ణస్య నారదోఽభ్యాగాదాశ్రమం ప్రాగుదాహ్మతమ్ 32

తమభిజ్ఞాయ సహసా ప్రత్యుత్థాయాగతం మునిః
పూజయామాస విధివన్నారదం సురపూజితమ్ 33

అధ్యాయము - 5

సూత ఉవాచ

అథ తం సుఖమాసీన ఉపాసీనం బృహచ్చ్రవాః
దేవర్షిః ప్రాహ విప్రర్షిం వీణాపాణిః స్మయన్నివ 1

నారద ఉవాచ

పారాశర్య మహాభాగ భవతః కచ్చిదాత్మనా
పరితుప్యతి శారీర ఆత్మా మానస ఏవ వా 2

జిజ్ఞాసితం సుసమ్పన్నమపి తే మహదద్భుతమ్
కృతవాన్భారతం యస్త్వం సర్వార్థపరిబంహితమ్ 3

జిజ్ఞాసితమధీతం చ బ్రహ్మ యత్తత్సనాతనమ్
తథాపి శోచస్యాత్మానమకృతార్థ ఇవ ప్రభో 4

వ్యాస ఉవాచ
అస్మ్యేవ మే సర్వమిదం త్వయోక్తం తథాపి నాత్మా పరితుష్యతే మే
తన్మూలమవ్యక్తమగాధబోధం పృచ్ఛామహే త్వాత్మభవాత్మభూతమ్ 5

స వై భవాన్వేద సమస్తగుహ్యముపాసితో యత్పురుషః పురాణః
పరావరేశో మనసైవ విశ్వం సృజత్యవత్యత్తి గుణైరసంభః 6

త్వం పర్యటన్నర్క ఇవ త్రిలోకీమస్తశ్చరో వాయురివాత్మసాక్షీ
పరావరే బ్రహ్మణి ధర్మతో వ్రతైః స్నాతస్య మే న్యూనమలం విచక్ష్య 7

శ్రీనారద ఉవాచ
భవతానుదితప్రాయం యశో భగవతోఽమలమ్
యేనైవాసౌ న తుష్యేత మస్యే తద్దర్శనం ఖిలమ్ 8

యథా ధర్మాదయశ్చార్థా మునివర్యానుకీర్తితాః
న తథా వాసుదేవస్య మహిమా హ్యనువర్ణితః 9

న యద్వచశ్చిత్రపదం హరేర్యశో జగత్సవిత్రం ప్రగృణీత కర్ణచిత్
తద్వాయసం తీర్థముశన్తి మానసా న యత్ర హంసా నిరమన్త్యశిక్షయాః 10

తద్వాగ్విసర్గో జనతాఘవిప్లవో యస్మిన్నతిశ్లోకమబద్ధవత్యపి
నామాన్యనన్తస్య యశోఽఙ్గితాని యత్ఫుణ్విన్తి గాయన్తి గృణన్తి సాధవః 11

నైష్కర్మ్యమప్యచ్యుతభావవర్జితం న శోభతే జ్ఞానమలం నిరజ్జనమ్
కుతః పునః శశ్వదభద్రమీశ్వరే న చార్పితం కర్మ యదప్యకారణమ్ 12

అథో మహాభాగ భవానమోఘదృక్కుచిశ్రవాః సత్యరతో ధృతవ్రతః
ఉరుక్రమస్యాఖిలబద్ధముక్తయే సమాధినానుస్మర తద్విచేష్టితమ్ 13

తతోఽన్యథా కింశ్చన యద్వివక్షతః పృథగ్దృశస్తత్కృతరూపనామభిః
న కర్ణిచిత్క్వాపి చ దుఃస్థితా మతిర్లభేత వాతాహతనౌరివాస్పదమ్ 14

జగుప్సితం ధర్మకృతేఽనుశాసతః స్వభావరక్తస్య మహాన్వృతిక్రమః
యద్వాక్యతో ధర్మ ఇతీతరః స్థితో న మన్యతే తస్య నివారణం జనః 15

విచక్షణోఽస్వార్థతి వేదితుం విభోరనంతపారస్య నివృత్తితః సుఖమ్
ప్రవర్తమానస్య గుణైరనాత్మనస్తతో భవాన్దర్శయ చేష్టితం విభోః 16

త్యక్త్వా స్వధర్మం చరణామ్బుజం హరేర్భజన్నపక్వోఽథ పతేత్తతో యది
యత్ర క్వ వాభద్రమభూదముష్య కిం కో వార్థ ఆప్తోఽభజతాం స్వధర్మతః 17

తస్యైవ హేతోః ప్రయతేత కోవిదో న లభ్యతే యద్బ్రుమతాముపర్యధః
తల్లభ్యతే దుఃఖవదన్యతః సుఖం కాలేన సర్వత్ర గభీరరంహసా 18

న వై జనో జాతు కథశ్చనావ్రజేన్ముకున్దసేవ్యన్యవదన్త సంస్కృతిమ్
స్మరన్ముకున్దాఙ్గ్యపగూహనం పునర్విహాతుమిచ్ఛేన్న రసగ్రహో జనః 19

ఇదం హి విశ్వం భగవానివేతరో యతో జగత్స్థాననిరోధసమ్భవాః
తద్ధి స్వయం వేద భవాన్స్తథాపి తే ప్రాదేశమాత్రం భవతః ప్రదర్శితమ్ 20

త్వమాత్మనాత్మానమవేహ్యమోఘదృక్పరస్య పుంసః పరమాత్మనః కలామ్
అజం ప్రజాతం జగతః శివాయ తన్మహానుభావాభ్యుదయోఽధిగణ్యతామ్ 21

ఇదం హి పుంసస్తపసః శ్రుతస్య వా స్విష్టస్య సూక్తస్య చ బుద్ధిదత్తయోః
అవిచ్యుతోఽర్థః కవిభిర్నిరూపితో యదుత్తమశ్లోకగుణానువర్ణనమ్ 22

అహం పురాతీతభవేఽభవం మునే దాస్యాస్తు కస్యాశ్చన వేదవాదినామ్

- నిరూపితో బాలక ఏవ యోగినాం శుశ్రూషణే ప్రావృషి నిర్వివిక్షతామ్ 23
- తే మయ్యపేతాఖిలచాపలేఽర్భకే దాన్తేఽద్భుతక్రీడనకేఽనువర్తిని
చక్రుః కృపాం యద్యపి తుల్యదర్శనాః శుశ్రూషమాణే మునయోఽల్పభాషిణి 24
- ఉచ్చిష్టలేపాననుమోదితో ద్విజైః సకృత్స్మ భుజ్జ్ఞో తదపాస్తకిల్బిషః
ఏవం ప్రవృత్తస్య విశుద్ధచేతసస్తద్ధర్మ ఏవాత్మరుచిః ప్రజాయతే 25
- తత్రాన్వహం కృష్ణకథాః ప్రగాయతామనుగ్రహేణాశృణవం మనోహరాః
తాః శ్రద్ధయా మేఽనుపదం విశృణ్వతః ప్రియశ్రవస్యజ్ఞ మమాభవద్రుచిః 26
- తస్మింస్తదా లబ్ధరుచేర్మహామతే ప్రియశ్రవస్యస్థలితా మతిర్మమ
యయాహమేతత్సదసత్స్వమాయయా పశ్యే మయి బ్రహ్మణి కల్పితం పరే 27
- ఇత్థం శరత్ప్రావృషికావృతౌ హరేర్విశృణ్వతో మేఽనుసవం యశోఽమలమ్
సజ్కీర్త్యమానం మునిభిర్మహాత్మభిర్భుక్తిః ప్రవృత్తాత్మరజస్తమోపహా 28
- తస్యైవం మేఽనురక్తస్య ప్రశ్రితస్య హతైనసః
శ్రద్ధధానస్య బాలస్య దాన్తస్యానుచరస్య చ 29
- జ్ఞానం గుహ్యతమం యత్తత్సాక్షాద్భగవతోదితమ్
అన్వవోచన్గమిష్యంతః కృపయా దీనవత్సలాః 30
- యేనైవాహం భగవతో వాసుదేవస్య వేధసః
మాయానుభావమవిదం యేన గచ్ఛంతి తత్సదమ్ 31
- ఏతత్సంసూచితం బ్రహ్మాంస్తాపత్రయచికిత్సితమ్
యదీశ్వరే భగవతి కర్మ బ్రహ్మణి భావితమ్ 32
- ఆమయో యశ్చ భూతానాం జాయతే యేన సువ్రత
తదేవ హ్యమయం ద్రవ్యం న పునాతి చికిత్సితమ్ 33

ఏవం నృణాం క్రియాయోగాః సర్వే సంస్కృతిహేతవః
త ఏవాత్మవినాశాయ కల్పంతే కల్పితాః పరే 34

యదత్ర క్రియతే కర్మ భగవత్పరితోషణమ్
జ్ఞానం యత్తదధీనం హి భక్తియోగసమన్వితమ్ 35

కుర్వాణా యత్ర కర్మాణి భగవచ్ఛిక్షయాసక్యత్
గృణంతి గుణనామాని కృష్ణస్యానుస్మరంతి చ 36

ఓం నమో భగవతే తుభ్యం వాసుదేవాయ ధీమహి
ప్రద్యుమ్నాయానిరుద్ధాయ నమః సజ్కర్షణాయ చ 37

ఇతి మూర్త్యభిధానేన మస్త్రమూర్తిమమూర్తికమ్
యజతే యజ్ఞపురుషం స సమ్యగ్దర్శనః పుమాన్ 38

ఇమం స్వనిగమం బ్రహ్మన్నవేత్య మదనుష్ఠితమ్
అదాన్మే జ్ఞానమైశ్వర్యం స్వస్మిన్భావం చ కేశవః 39

త్వమప్యదభ్రశ్రుత విశ్రుతం విభోః సమాప్యతే యేన విదాం బుభుత్సితమ్
ప్రాఖ్యాహి దుఃఖైర్ముహూర్ద్దితాత్మనాం సజ్జ్ఞేశనిర్వాణముశంతి నాన్యథా 40

అధ్యాయము - 6

సూత ఉవాచ

ఏవం నిశమ్య భగవాన్దేవర్షేర్జన్మ కర్మ చ
భూయః పప్రచ్ఛ తం బ్రహ్మన్వాసః సత్యవతీసుతః 1

వ్యాస ఉవాచ

భిక్షుభిర్విప్రవసితే విజ్ఞానాదేష్టుభిస్తవ
వర్తమానో వయస్యాద్యే తతః కిమకరోద్భవాన్ 2

స్వాయమ్భువ కయా వృత్త్యా వర్తితం తే పరం వయః
కథం చేదముదస్రాక్షీః కాలే ప్రాప్తే కలేవరమ్ 3

ప్రాక్కల్పవిషయామేతాం స్మృతిం తే మునిసత్తమ
న హ్యేష వ్యవధాత్కాల ఏష సర్వనిరాకృతిః 4

నారద ఉవాచ
భిక్షుభిర్విప్రవసితే విజ్ఞానాదేష్టుభిర్మమ
వర్తమానో వయస్యాద్యే తత ఏతదకారషమ్ 5

ఏకాత్మజా మే జననీ యోషిన్మాథా చ కింకరీ
మయ్యాత్మజేనన్యగతౌ చక్రే స్నేహానుబంధనమ్ 6

సాస్వతస్తా న కల్పాసీద్యోగక్షేమం మమేచ్ఛతీ
ఈశస్య హి వశే లోకో యోషా దారుమయీ యథా 7

అహం చ తద్బ్రహ్మకులే ఉపివాంస్తదుపేక్షయా
దిగ్దేశకాలావ్యుత్పన్నో బాలకః పశ్చాదాయనః 8

ఏకదా నిర్గతాం గేహాద్దుహన్తీం నిశి గాం పథి
సర్వోదశత్పదా స్ఫుష్టః కృపణాం కాలచోదితః 9

తదా తదహమీశస్య భక్తానాం శమభీష్పతః
అనుగ్రహం మన్యమానః ప్రాతిష్ఠం దిశముత్తరామ్ 10

స్థితాఞ్జనపదాంస్తత్ర పురగ్రామవ్రజాకరాన్
ఖేటఖర్వటవాటీశ్చ వనాన్యపవనాని చ 11

చిత్రధాతువిచిత్రాద్రీనిభభగ్నభుజద్రుమాన్
జలాశయాఞ్చవజలాన్నలినీః సురసేవితాః
చిత్రస్వనైః పత్రరథైర్విభ్రమద్భ్రమరశ్రియః 12

- నలవేణుశరస్తన్బ కుశకీచకగహ్వరమ్
ఏక ఏవాతియాతోఽహమద్రాక్షం విపినం మహాత్
ఘోరం ప్రతిభయాకారం వ్యాలోలూకశివాజిరమ్ 13
- పరిశ్రాన్తేన్ద్రియాత్మాహం తృట్పరీతో బుభుక్షితః
స్నాత్వా పీత్వా ప్రాదే నద్యా ఉపస్పృష్టో గతశ్రమః 14
- తస్మిన్నిర్మనుజేఽరణ్యే పిప్పలోపస్థ ఆశ్రితః
ఆత్మనాత్మానమాత్మస్థం యథాశ్రుతమచింతయమ్ 15
- ధ్యాయతశ్చరణామ్భోజం భావనిర్జితచేతసా
భైత్కణ్ఠ్యాశ్రుకలాక్షస్య హృద్యాసీన్మే శనైర్హరిః 16
- ప్రేమాతిభరనిర్భిన్న పులకాఙ్గోఽతినిర్వృతః
ఆనందసమ్ప్లవే లీనో నాపశ్యముభయం మునే 17
- రూపం భగవతో యత్తన్మనఃకాంతం శుచాపహమ్
అపశ్యన్సహసోత్తస్థే వైక్లవ్యాద్దుర్మనా ఇవ 18
- దిదృక్షుస్తదహం భూయః ప్రణిధాయ మనో హృది
వీక్షమాణోఽపి నాపశ్యమవిత్కృష్ట ఇవాతురః 19
- ఏవం యతన్తం విజనే మామాహాగోచరో గిరామ్
గమ్భీరశ్లక్షణాయా వాచా శుచః ప్రశమయన్నివ 20
- హస్తాస్మిజ్జన్మని భవాన్మా మాం ద్రష్టుమిహార్హతి
అవిపక్వకషాయాణాం దుర్దర్శోఽహం కుయోగినామ్ 21
- సకృద్వద్ధర్మితం రూపమేతత్కామాయ తేఽనఘ
మత్కామః శనకైః సాధు సర్వాన్ముఞ్చతి హృచ్చయాన్ 22

- సత్సేవయాదీర్ఘయాపి జాతా మయి దృఢా మతిః
హిత్యావద్యమిమం లోకం గంతా మజ్జనతామసి 23
- మతిర్మయి నిబద్ధేయం న విపద్యేత కర్త్తచిత్
ప్రజాసర్గనిరోధేఽపి స్మృతిశ్చ మదనుగ్రహాత్ 24
- ఏతావదుక్త్వోపరరామ తన్మహద్భూతం నభోలిఙ్గమలిఙ్గమీశ్వరమ్
అహం చ తస్మై మహతాం మహీయసే శీర్ణావనామం విదధేఽనుకమ్పితః 25
- నామాన్యనన్తస్య హతత్రపః పరన్మహ్యేని భద్రాణి కృతాని చ స్మరన్
గాం పర్యటంస్తుప్తమనా గతస్పృహః కాలం ప్రతీక్షన్విమదో విమత్సరః 26
- ఏవం కృష్ణమతేర్బ్రహ్మన్నాసక్తస్యామలాత్మనః
కాలః ప్రాదురభూత్కాలే తడిత్సౌదామనీ యథా 27
- ప్రయుజ్యమానే మయి తాం శుద్ధాం భాగవతీం తనుమ్
ఆరబ్ధకర్మనిర్వాణో న్యపతత్పాశ్చభౌతికః 28
- కల్పాన్త ఇదమాదాయ శయానేఽమ్భస్సుదన్వతః
శిశయిషోరనుప్రాణం వివిశేఽన్తరహం విభోః 29
- సహస్రయుగపర్యన్తే ఉత్థాయేదం సిన్ధుక్షతః
మరీచిమిశ్రా ఋషయః ప్రాణేభ్యోఽహం చ జజ్ఞిరే 30
- అన్తర్బహిశ్చ లోకాన్స్తేన్పర్యేమ్యస్కన్ధితవ్రతః
అనుగ్రహన్మహావిష్ణోరవిఘాతగతిః క్వచిత్ 31
- దేవదత్తామిమాం వీణాం స్వరబ్రహ్మవిభూషితామ్
మూర్చ్ఛయిత్వా హరికథాం గాయమానశ్చరామ్యహమ్ 32

- ప్రగాయతః స్వవీర్యాణి తీర్థపాదః ప్రియశ్రవాః
ఆహూత ఇవ మే శీఘ్రం దర్శనం యాతి చేతసి 33
- ఏతద్ధ్యాతురచితానాం మాత్రాస్పర్శేచ్ఛయా ముహూః
భవసిన్ధుప్లవో దృష్టో హరిచర్యానువర్ణనమ్ 34
- యమాదిభిర్యోగపథైః కామలోభహతో ముహూః
ముకున్దసేవయా యద్వత్తథాత్మాద్ధా న శామ్యతి 35
- సర్వం తదిదమాఖ్యాతం యత్పూష్టోఽహం త్వయానఘ
జన్మకర్మరహస్యం మే భవతశ్చాత్మతోషణమ్ 36
- సూత ఉవాచ
ఏవం సమ్భాష్య భగవాన్నారదో వాసవీసుతమ్
ఆమన్త్య వీణాం రణయన్యయౌ యాదృచ్ఛికో మునిః 37
- అహో దేవర్షిర్ధన్యోఽయం యత్కీర్తిం శార్ఙ్గధన్వనః
గాయన్మాద్యన్నిదం తన్త్యా రమయత్యాతురం జగత్ 38

అధ్యాయము - 7

- శౌనక ఉవాచ
నిర్గతే నారదే సూత భగవాన్పాదరాయణః
శ్రుతవాంస్తదభిప్రేతం తతః కిమకరోద్విభుః 1
- సూత ఉవాచ
బ్రహ్మనద్యాం సరస్వత్యామాశ్రమః పశ్యేమే తటే
శమ్యాప్రాస ఇతి ప్రోక్త ఋషీణాం సత్రవర్ధనః 2
- తస్మిన్స్వ ఆశ్రమే వ్యాసో బదరీషణ్డమణ్డితే
ఆసీనోఽప ఉపస్సుశ్య ప్రణిదద్యౌ మనః స్వయమ్ 3

- భక్తియోగేన మనసి సమ్యక్ప్రణిహితేఽమలే
అపశ్యత్పురుషం పూర్ణం మాయాం చ తదపాశ్రయమ్ 4
- యయా సమ్మోహితో జీవ ఆత్మానం త్రిగుణాత్మకమ్
పరోఽపి మనుతేఽనర్థం తత్కృతం చాభిపద్యతే 5
- అనర్థోపశమం సాక్షాద్భక్తియోగమధోక్షజే
లోకస్యాజానతో విద్వాంశ్చక్రే సాత్వతసంహితామ్ 6
- యస్యాం వై శ్రూయమాణాయాం కృష్ణే పరమపూరుషే
భక్తిరుత్పద్యతే పుంసః శోకమోహభయాపహా 7
- స సంహితాం భాగవతీం కృత్వానుక్రమ్య చాత్మజమ్
శుకమధ్యాపయామాస నివృత్తినిరతం మునిః 8
- శౌనక ఉవాచ
స వై నివృత్తినిరతః సర్వతోపేక్షకో మునిః
కస్య వా బృహతీమేతామాత్మారామః సమభ్యసత్ 9
- సూత ఉవాచ
ఆత్మారామాశ్చ మునయో నిర్గన్ధా అప్యరుక్రమే
కుర్వన్త్యహైతుకీం భక్తిమిత్థమ్భూతగుణో హరిః 10
- హరేర్గుణాక్షిప్తమతిర్భగవాన్బాదరాయణిః
అధ్యగాన్మహదాఖ్యానం నిత్యం విష్ణుజనప్రియః 11
- పరీక్షితోఽథ రాజర్షేర్జన్మకర్మవిలాపనమ్
సంస్థాం చ పాణ్డుపుత్రాణాం వక్ష్యే కృష్ణకథోదయమ్ 12
- యదా మృధే కౌరవస్సృజ్ఞాయానాం వీరేష్వధో వీరగతిం గతేషు

- వృకోదరావిద్ధగదాభిమర్శ భగ్నోరుదణ్ణే ధృతరాష్ట్రపుత్రే 13
- భర్తుః ప్రియం ద్రౌణిరితి స్మ పశ్యన్మహాసుతానాం స్వపతాం శిరాంసి
ఉపాహరద్విప్రియమేవ తస్య జుగుప్సితం కర్మ విగర్హయన్తి 14
- మాతా శిశూనాం నిధనం సుతానాం నిశమ్య ఘోరం పరితప్యమానా
తదారుదద్వాప్సకలాకులాక్షీ తాం సాన్త్యయన్నాహ కిరీటమాలీ 15
- తదా శుచస్తే ప్రమృజామి భద్రే యద్బ్రహ్మబన్ధోః శిర ఆతతాయినః
గాణ్డీవముక్షేర్విశిఖైరుపాహరే త్వాక్రమ్య యత్నాస్సస్యసి దగ్ధపుత్రా 16
- ఇతి ప్రియాం వల్గువిచిత్రజల్పైః స సాన్త్యయిత్వాచ్యుతమిత్రసూతః
అన్వాద్రవద్దంశిత ఉగ్రధన్వా కపిధ్వజో గురుపుత్రం రథేన 17
- తమాపతంతం స విలక్ష్య దూరాత్కుమారహోద్విగ్నమనా రథేన
పరాద్రవత్ప్రాణపరీప్సరుర్వాం యావద్గమం రుద్రభయాద్యథా కః 18
- యదాశరణమాత్మానమైక్షత శాన్తవాజినమ్
అస్తం బ్రహ్మశిరో మేనే ఆత్మత్రాణం ద్విజాత్మజః 19
- అథోపస్సృశ్య సలిలం సన్దధే తత్సమాహితః
అజానన్నపి సంహారం ప్రాణకృచ్ఛ ఉపస్థితే 20
- తతః ప్రాదుష్కృతం తేజః ప్రచణ్డం సర్వతో దిశమ్
ప్రాణాపదమభిప్రీక్ష్య విష్ణుం జిష్ణురువాచ హ 21
- అర్జున ఉవాచ
కృష్ణ కృష్ణ మహాబాహో భక్తానామభయఙ్కర
త్వమేకో దహ్యామానానామపవర్గోఽసి సంస్మతేః 22
- త్వమాద్యః పురుషః సాక్షాదీశ్వరః ప్రకృతేః పరః

మాయాం వ్యుదస్య చిచ్ఛక్త్యా కైవల్యే స్థిత ఆత్మని	23
స ఏవ జీవలోకస్య మాయామోహితచేతసః విధత్సే స్వేన వీర్యేణ శ్రేయో ధర్మాదిలక్షణమ్	24
తథాయం చావతారస్తే భువో భారజీహీర్షయా స్వానాం చానన్యభావానామనుధ్యానాయ చాసక్యత్	25
కిమిదం స్విత్కుతో వేతి దేవదేవ న వేద్మృహమ్ సర్వతో ముఖమాయాతి తేజః పరమదారుణమ్	26
శ్రీభగవానువాచ వేత్థేదం ద్రోణపుత్రస్య బ్రాహ్మమస్తం ప్రదర్శితమ్ నైవాసౌ వేద సంహారం ప్రాణబాధ ఉపస్థితే	27
న హ్యస్యాన్యతమం కిఞ్చిదస్తం ప్రత్యవకర్షణమ్ జహ్యస్తతేజ ఉన్నద్ధమస్తజ్ఞో హ్యస్తతేజసా	28
సూత ఉవాచ శ్రుత్వా భగవతా ప్రోక్తం ఫాల్గునః పరవీరహ్ స్ఫుష్టాపస్తం పరిక్రమ్య బ్రాహ్మం బ్రాహ్మస్తం సన్దధే	29
సంహత్యాన్యేన్యముభయోస్తేజసీ శరసంవృతే ఆవృత్య రోదసీ ఖం చ వవృధాతేఽర్కవహ్నివత్	30
దృష్ట్వాస్తతేజస్తు తయోస్త్రీల్లోకాన్ప్రదహన్మహత్ దహ్యామానాః ప్రజాః సర్వాః సాంవర్తకమమంసత	31
ప్రజోపద్రవమాలక్య లోకవ్యతికరం చ తమ్ మతం చ వాసుదేవస్య సజ్జహారాద్ధునో ద్వయమ్	32

- తత ఆసాద్య తరసా దారుణం గౌతమీసుతమ్
బబన్ధామర్షతామ్రాక్షః పశుం రశనయా యథా 33
- శిబిరాయ నినీషంతం రజ్జ్వా బద్ధ్వా రిపుం బలాత్
ప్రాహార్జునం ప్రకుపితో భగవానమ్బుజేక్షణః 34
- మైనం పార్థార్థసి త్రాతుం బ్రహ్మబన్ధమిమం జహి
యోఽసావనాగసః సుప్తానవధీన్నిశి బాలకాన్ 35
- మత్తం ప్రమత్తమున్మత్తం సుప్తం బాలం స్త్రియం జడమ్
ప్రపన్నం విరథం భీతం న రిపుం హన్తి ధర్మవిత్ 36
- స్వప్రాణాన్యః పరప్రాణైః ప్రపుష్టాత్యఘ్నః ఖిలః
తద్వధస్తస్య హి శ్రేయో యద్దోషాద్యాత్యధః పుమాన్ 37
- ప్రతిశ్రుతం చ భవతా పాఞ్చల్యై శృణ్వతో మమ
ఆహరిష్యే శిరస్తస్య యస్తే మానిని పుత్రహా 38
- తదసౌ వధ్యతాం పాప ఆతతాయ్యాత్మబన్ధహా
భర్తుశ్చ విప్రియం వీర కృతవాన్కులపాంసనః 39
- సూత ఉవాచ
ఏవం పరీక్షతా ధర్మం పార్థః కృష్ణేన చోదితః
నైచ్ఛద్ధన్తం గురుసుతం యద్యప్యాత్మహనం మహాన్ 40
- అథోపేత్య స్వశిబిరం గోవిన్దప్రియసారథిః
న్యవేదయత్తం ప్రియాయై శోచన్త్యా ఆత్మజాన్వతాన్ 41
- తథాహృతం పశువత్పాశబద్ధమవాఙ్మఖం కర్మజగుప్సితేన
నిరీక్ష్య కృష్ణాపకృతం గురోః సుతం వామస్వభావా కృపయా ననామ చ 42

- ఉవాచ చాసహస్రస్య బద్ధనానయనం సతీ
ముచ్యతాం ముచ్యతామేష బ్రాహ్మణో నితరాం గురుః 43
- సరహస్యో ధనుర్వేదః సవిసర్గోపసంయమః
అస్త్రగ్రామశ్చ భవతా శిక్షితో యదనుగ్రహాత్ 44
- స ఏష భగవాన్ద్రోణః ప్రజారూపేణ వర్తతే
తస్యాత్మనోఽర్థం పత్న్యాస్తే నాన్వగాద్వీరసూః కృపీ 45
- తద్ధర్మజ్ఞ మహాభాగ భవద్భిర్గౌరవం కులమ్
వృజినం నార్హతి ప్రాప్తం పూజ్యం వన్ద్యమభీక్షశః 46
- మా రోదీదస్య జననీ గౌతమీ పతిదేవతా
యథాహం మృతవత్సార్తా రోదిమ్యశ్రుముఖీ ముహూః 47
- యైః కోపితం బ్రహ్మకులం రాజన్వైరజితాత్మభిః
తత్కులం ప్రదహత్యాశు సానుబద్ధం శుచార్పితమ్ 48
- సూత ఉవాచ
ధర్మ్యం న్యాయ్యం సకరుణం నిర్వ్యలీకం సమం మహాత్
రాజా ధర్మసుతో రాజ్ఞాఃప్రత్యనన్దద్వచో ద్విజాః 49
- నకులః సహదేవశ్చ యుయుధానో ధనన్జయః
భగవాన్దేవకీపుత్రో యే చాన్యే యాశ్చ యోషితః 50
- తత్రాహమర్షితో భీమస్తస్య శ్రేయాన్వధః స్మృతః
న భర్తుర్నాత్మనశ్చార్థే యోఽహన్సుష్టాన్శిశూన్స్వధా 51
- నిశమ్య భీమగదితం ద్రౌపద్యాశ్చ చతుర్భుజః
ఆలోక్య వదనం సఖ్యురిదమాహ హసన్నివ 52

శ్రీభగవానువాచ

బ్రహ్మబద్ధుర్న హస్తవ్య ఆతతాయీ వధార్హణః
మయైవోభయమామ్నాతం పరిపాహ్యనుశాసనమ్ 53

కురు ప్రతిశ్రుతం సత్యం యత్తత్సాన్త్యయతా ప్రియామ్
ప్రియం చ భీమసేనస్య పాశ్చాత్య మహ్యమేవ చ 54

సూత ఉవాచ

అర్జునః సహసాజ్ఞాయ హర్షేర్హార్దమథాసినా
మణిం జహార మూర్ధన్యం ద్విజస్య సహమూర్ధజమ్ 55

విముచ్య రశనాబద్ధం బాలహత్యాహతప్రభమ్
తేజసా మణినా హీనం శిబిరాన్నిరయాపయత్ 56

వపనం ద్రవిణాదానం స్థానాన్నిర్యాపణం తథా
ఏష హి బ్రహ్మబద్ధానాం వధో నాన్యోఽస్తి దైహికః 57

పుత్రశోకాతురాః సర్వే పాణ్డవాః సహ కృష్ణయా
స్వానాం మృతానాం యత్కృత్యం చక్రుర్నిర్హరణాదికమ్ 58

అధ్యాయము - 8

సూత ఉవాచ

అథ తే సమృరేతానాం స్వానాముదకమిచ్ఛతామ్
దాతుం సకృష్ణా గణ్ధాయాం పురస్కృత్య యయుః స్త్రీయః 1

తే నినీయోదకం సర్వే విలప్య చ భృశం పునః
ఆప్లుతా హరిపాదాబ్జరజఃపూతసరిజ్జలే 2

తత్రాసీనం కురుపతిం ధృతరాష్ట్రం సహానుజమ్
గాన్ధారీం పుత్రశోకార్తాం పృథాం కృష్ణాం చ మాధవః 3

సాన్త్యయామాస మునిభిర్హతబన్ధాఞ్శుచార్పితాన్
భూతేషు కాలస్య గతిం దర్శయన్న ప్రతిక్రియామ్ 4

సాధయిత్వాజాతశత్రోః స్వం రాజ్యం కితవైర్హతమ్
ఘాతయిత్వాసతో రాజ్ఞః కచస్పర్శక్షతాయుషః 5

యాజయిత్వాశ్వమేదైస్తం త్రిభిరుత్తమకల్పకైః
తద్యశః పావనం దిక్షు శతమన్యోరివాతనోత్ 6

ఆమన్త్య పాణ్డుపుత్రాంశ్చ శైనేయోద్ధవసంయుతః
ద్వైపాయనాదిభిర్విప్రైః పూజితైః ప్రతిపూజితః 7

గన్తుం కృతమతిర్బ్రహ్మన్ద్వారకాం రథమాస్థితః
ఉపలేభేఽభిధావన్తీముత్తరాం భయవిహ్వలామ్ 8

ఉత్తరోవాచ
పాహి పాహి మహాయోగిన్దేవదేవ జగత్పతే
నాన్యం త్వదభయం పశ్యే యత్ర మృత్యుః పరస్పరమ్ 9

అభిద్రవతి మామీశ శరస్తప్తాయసో విభో
కామం దహతు మాం నాథ మా మే గర్భో నిపాత్యతామ్ 10

సూత ఉవాచ
ఉపధార్య వచస్తస్యా భగవాన్భక్తవత్సలః
అపాణ్డవమిదం కర్తుం ద్రౌణేరస్తమబుధ్యత 11

తర్హ్యేవాథ మునిశ్రేష్ఠ పాణ్డవాః పశ్చ సాయకాన్
ఆత్మనోఽభిముఖాన్దీప్తానాలక్ష్మస్తాణ్యుపాదదుః 12

వ్యసనం వీక్ష్య తత్తేషామనన్యవిషయాత్మనామ్

- సుదర్శనేన స్వాస్త్రేణ స్వానాం రక్షాం వ్యధాద్విభుః 13
- అన్తఃస్థః సర్వభూతానామాత్మా యోగేశ్వరో హరిః
స్వమాయయావృణోద్ధర్భం వైరాట్యాః కురుతన్తవే 14
- యద్యప్యస్త్రం బ్రహ్మశిరస్త్యమోఘం చాప్రతిక్రియమ్
వైష్ణవం తేజ ఆసాద్య సమశామ్యద్భుగూర్ధ్వహ 15
- మా మంస్థా హ్యేతదాశ్చర్యం సర్వాశ్చర్యమయే ఇచ్ఛ్యతే
య ఇదం మాయయా దేవ్యా సృజత్యవతి హన్త్యజః 16
- బ్రహ్మతేజోవినిర్ముక్తైరాత్మజైః సహ కృష్ణయా
ప్రయాణాభిముఖం కృష్ణమిదమాహ పృథా సతీ 17
- కున్స్తువాచ
నమస్యే పురుషం త్వాద్యమీశ్వరం ప్రకృతేః పరమ్
అలక్ష్యం సర్వభూతానామన్తర్బహిరవస్థితమ్ 18
- మాయాజవనికాచ్ఛన్నమజ్ఞాదోక్షజమవ్యయమ్
న లక్ష్మసే మూఢదృశా నటో నాట్యధరో యథా 19
- తథా పరమహంసానాం మునీనామమలాత్మనామ్
భక్తియోగవిధానార్థం కథం పశ్యేమ హి స్త్రియః 20
- కృష్ణాయ వాసుదేవాయ దేవకీనన్దనాయ చ
నన్దగోపకుమారాయ గోవిందాయ నమో నమః 21
- నమః పఙ్కజనాభాయ నమః పఙ్కజమాలినే
నమః పఙ్కజనేత్రాయ నమస్తే పఙ్కజాఙ్ఘ్రయే 22
- యథా హృషీకేశ ఖలేన దేవకీ కంసేన రుద్ధాతిచిరం శుచార్పితా

- విమోచితాహం చ సహత్మజా విభో త్వయైవ నాథేన ముహుర్విపధణాత్ 23
- విషాన్మహగ్నైః పురుషాదదర్శనాదసత్సభాయా వనవాసకృచ్ఛతః
మృధే మృధేనకమహారథాస్త్రతో ద్రౌణ్యస్త్రతశ్చాస్మ హరేఃభిరక్షితాః 24
- విపదః సన్తు తాః శశ్వత్తత్ర తత్ర జగధురో
భవతో దర్శనం యత్స్యాదపునర్భవదర్శనమ్ 25
- జన్మైశ్వర్యశ్రుతశ్రీభిరేధమానమదః పుమాన్
నైవార్హత్యభిధాతుం వై త్వామకించనగోచరమ్ 26
- నమోఽకించనవిత్తాయ నివృత్తగుణవృత్తయే
ఆత్మారామాయ శాన్తాయ కైవల్యపతయే నమః 27
- మన్యే త్వాం కాలమీశానమనాదినిధనం విభుమ్
సమం చరన్తం సర్వత్ర భూతానాం యన్మిథః కలిః 28
- న వేద కశ్చిద్భగవంశ్చిక్రీడితం తవేహమానస్య నృణాం విడమ్బనమ్
న యస్య కశ్చిద్దయితోఽస్తి కర్ణిచిద్ద్యేష్యశ్చ యస్మిన్విషమా మతిర్నృణామ్ 29
- జన్మ కర్మ చ విశ్వాత్మన్నజస్యాకర్తురాత్మనః
తిర్యక్ష్నూపిషు యాదఃసు తదత్యన్తవిడమ్బనమ్ 30
- గోప్యాదదే త్వయి కృతాగసి దామ తావద్యా తే దశాశ్రుకలిలాఙ్గానసమ్ప్రమాక్షమ్
వక్త్రం నినీయ భయభావనయా స్థితస్య సా మాం విమోహయతి భీరపి యద్భిభేతి 31
- కేచిదాహురజం జాతం పుణ్యశ్లోకస్య కీర్తయే
యదోః ప్రియస్యాన్వవాయే మలయస్యేవ చన్దనమ్ 32
- అపరే వసుదేవస్య దేవక్యాం యాచితోఽభ్యగాత్
అజస్త్వమస్య క్షేమాయ వధాయ చ సురద్విషామ్ 33

- భారావతారణాయాన్యే భువో నావ ఇవోదధౌ
సీదన్త్యా భూరిభారేణ జాతో హ్యత్మభువార్ధితః 34
- భవేస్మిన్మిశ్రమానానామవిద్యాకామకర్మభిః
శ్రవణస్మరణార్థాణి కరిష్యన్నితి కేచన 35
- శృణ్వన్తి గాయన్తి గృణన్త్యభీక్షశః స్మరన్తి నన్దన్తి తవేహితం జనాః
త ఏవ పశ్యన్త్యచిరేణ తావకం భవప్రవాహోపరమం పదామ్బుజమ్ 36
- అప్యద్య నన్దం స్వకృతేహిత ప్రభో జిహ్వాసం స్విత్సుహృదోఽనుజీవినః
యేషాం న చాన్యద్భవతః పదామ్బుజాత్పరాయణం రాజసు యోజితాంహసామ్ 37
- కే వయం నామరూపాభ్యాం యదుభిః సహ పాణ్డవాః
భవతోఽదర్శనం యర్హి హృషీకాణామివేశితుః 38
- నేయం శోభిష్యతే తత్ర యథేదానీం గదాధర
త్వత్పదైరజ్కృతా భాతి స్వలక్షణవిలక్షితైః 39
- ఇమే జనపదాః స్పృధ్ధాః సుపక్వౌషధివీరుధః
వనాద్రినద్యుదన్వన్తో హ్యేధన్తే తవ వీక్షితైః 40
- అథ విశ్వేశ విశ్వాత్మన్విశ్వమూర్తే స్వకేషు మే
స్నేహపాశమిమం చిన్ది దృఢం పాణ్డుషు వృష్టిషు 41
- త్వయి మేఽనన్యవిషయా మతిర్మధుపతేఽసకృత్
రతిముద్వహతాదద్ధా గజ్జేవౌషుముదన్వతి 42
- శ్రీకృష్ణ కృష్ణసఖ వృష్ణృషభావనిద్రుగ్రాజన్యవంశదహనానపవర్గవీర్య
గోవిన్ద గోద్విజసురార్తిహరారావతార యోగేశ్వరాఖిలగురో భగవన్నమస్తే 43
- సూత ఉవాచ

- పృథయేత్థం కలపదైః పరిణాతాఖిలోదయః
మన్దం జహాస వైకుణ్ఠో మోహయన్నివ మాయయా 44
- తాం బాఢమిత్యపామన్త్య ప్రవిశ్య గజసాహ్వయమ్
స్త్రీయశ్చ స్వపురం యాస్యన్ప్రేష్టా రాజ్ఞా నివారితః 45
- వ్యాసాద్వైరీశ్వరేహజ్ఞైః కృష్ణేనాద్భుతకర్మణా
ప్రబోధితోఽపీతిహస్సైర్నాబుధ్యత శుచార్పితః 46
- ఆహ రాజా ధర్మసుతశ్చిన్తయన్సుహృదాం వధమ్
ప్రాకృతేనాత్మనా విప్రాః స్నేహమోహవశం గతః 47
- అహో మే పశ్యతాజ్ఞానం హృది రూఢం దురాత్మనః
పారక్యస్యైవ దేహస్య బహోవ్యో మేఽక్షౌహిణీర్హతాః 48
- బాలద్విజసుహృన్మిత్ర పితృభ్రాతృగురుద్రుహః
న మే స్యాన్నిరయాన్మోక్షో హ్యపి వర్షాయుతాయుతైః 49
- నైనో రాజ్ఞః ప్రజాభర్తుర్ధర్మయుద్ధే వధో ద్విషామ్
ఇతి మే న తు బోధాయ కల్పతే శాసనం వచః 50
- స్త్రీణాం మద్ధతబన్ధనాం ద్రోహో యోఽసావిహోత్థితః
కర్మభిర్భూహమేధీయైర్నాహం కల్పో వ్యపోహితుమ్ 51
- యథా పజ్కేన పజ్కామ్భుః సురయా వా సురాకృతమ్
భూతహత్యాం తథైవైకాం న యజ్ఞైర్మార్జ్జమర్హతి 52

అధ్యాయము - 9

సూత ఉవాచ

ఇతి భీతః ప్రజాద్రోహత్సర్వధర్మవివిత్సయా

- తతో వినశనం ప్రాగాద్యత్ర దేవవ్రతోఽపతత్ 1
- తదా తే భ్రాతరః సర్వే సదశ్వైః స్వర్ణభూషితైః
అన్వగచ్ఛన్తైర్విప్రా వ్యాసధౌమ్యాదయస్తథా 2
- భగవానపి విప్రర్థే రథేన సధనజ్ఞయః
స తైర్వ్యరోచత నృపః కువేర ఇవ గుహ్యకైః 3
- దృష్ట్వా నిపతితం భూమౌ దివశ్చ్యుతమివామరమ్
ప్రణేముః పాణ్డవా భీష్మం సానుగాః సహ చక్రీణా 4
- తత్ర బ్రహ్మర్షయః సర్వే దేవర్షయశ్చ సత్తమ
రాజర్షయశ్చ తత్రాసన్తష్టుం భరతపుంగవమ్ 5
- పర్వతో నారదో ధౌమ్యో భగవాన్పాదరాయణః
బృహదశ్వో భరద్వాజః సశిష్యో రేణుకాసుతః 6
- వసిష్ఠ ఇన్ద్రప్రమదస్త్రితో గృత్సమదోఽసితః
కక్షీవాన్గౌతమోఽత్రిశ్చ కౌశికోఽథ సుదర్శనః 7
- అన్యే చ మునయో బ్రహ్మన్బ్రహ్మరాతాదయోఽమలాః
శిష్టైరుపేతా ఆజగ్ముః కశ్యపాశ్శిరసాదయః 8
- తాన్సమేతాన్మహాభాగానుపలభ్య వసూత్తమః
పూజయామాస ధర్మజ్ఞో దేశకాలవిభాగవిత్ 9
- కృష్ణం చ తత్ప్రభావజ్ఞ ఆసీనం జగదీశ్వరమ్
హృదిన్ద్రం పూజయామాస మాయయోపాత్తవిగ్రహమ్ 10
- పాణ్డుపుత్రానుపాసీనాన్ప్రశయప్రేమసంక్లతాన్
అభ్యాచష్టానురాగాశ్చైరన్ధీభూతేన చక్షుషా 11

- అహో కష్టమహోఽన్యాయ్యం యద్యాయం ధర్మనన్దనాః
జీవితం నార్హథ క్లిష్టం విప్రధర్మాచ్యుతాశ్రయాః 12
- సంస్థితేఽతిరథే పాణ్డౌ పృథా బాలప్రజా వధూః
యుష్మత్క్రూతే బహూన్కేశాన్ప్రాప్తౌ తోకవతీ ముహూః 13
- సర్వం కాలకృతం మన్యే భవతాం చ యదప్రియమ్
సపాలో యద్వశే లోకో వాయోరివ ఘనావలిః 14
- యత్ర ధర్మసుతో రాజా గదాపాణిర్భుకోదరః
కృష్ణోఽస్త్రీ గాణ్డివం చాపం సుహృత్కృష్ణస్తతో విపత్ 15
- న హ్యస్య కర్ణిచిద్రాజన్పుమాన్వేద విధిత్సితమ్
యద్విజిజ్ఞాసయా యుక్తా ముహ్యన్తి కవయోఽపి హి 16
- తస్మాదిదం దైవతస్తం వ్యవస్య భరతర్షభ
తస్యానువిహితోఽనాథా నాథ పాహి ప్రజాః ప్రభో 17
- ఏష వై భగవాన్సాక్షాదాద్యో నారాయణః పుమాన్
మోహయన్మాయయా లోకం గూఢశ్చరతి వృష్టిషు 18
- అస్యానుభావం భగవాన్వేద గుహ్యతమం శివః
దేవర్షిర్నారదః సాక్షాద్భగవాన్కృపితో నృప 19
- యం మన్యసే మాతులేయం ప్రియం మిత్రం సుహృత్తమమ్
అకరోః సచివం దూతం సౌహృదాదథ సారథిమ్ 20
- సర్వాత్మనః సమదృశో హ్యద్వయస్యానహజ్జుతేః
తత్కృతం మతివైషమ్యం నిరవద్యస్య న క్వచిత్ 21
- తథాప్యేకాంతభక్తేషు పశ్య భూపానుకమ్పితమ్

యన్మేఽసూంస్యజతః సాక్షాత్కృష్టో దర్శనమాగతః 22

భక్త్యావేశ్య మనో యస్మిన్వాచా యన్నామ కీర్తయన్
త్యజన్మలేవరం యోగీ ముచ్యతే కామకర్మభిః 23

స దేవదేవో భగవాన్ప్రతీక్షతాం కలేవరం యావదిదం హినోమ్యహమ్
ప్రసన్నహాసారుణలోచనోల్లసన్ముఖామ్బుజో ధ్యానపథశ్చతుర్భుజః 24

సూత ఉవాచ
యుధిష్ఠిరస్తదాకర్ణ్య శయానం శరపజ్జారే
అపృచ్ఛద్వివిధాన్ధర్మాన్మషీణాం చానుశృణ్వతామ్ 25

పురుషస్వభావవిహితాన్యథావర్ణం యథాశ్రమమ్
వైరాగ్యరాగోపాధిభ్యామామ్నాతోభయలక్షణాన్ 26

దానధర్మాన్రాజధర్మాన్మోక్షధర్మాన్విభాగశః
స్త్రీధర్మాన్భగవద్ధర్మాన్సమాసవ్యాసయోగతః 27

ధర్మార్థకామమోక్షాంశ్చ సహోపాయాన్యథా మునే
నానాఖ్యానేతిహాసేషు వర్ణయామాస తత్త్వవితే 28

ధర్మం ప్రవదతస్తస్య స కాలః ప్రత్యుపస్థితః
యో యోగినశ్చన్దమృత్యోర్వాఞ్చితస్తూత్రరాయణః 29

తదోపసంహృత్య గిరః సహస్రణీర్విముక్తసంఘం మన ఆదిపూరుషే
కృష్ణే లసత్పితపటే చతుర్భుజే పురః స్థితేఽమీలితదృగ్స్వధారయత్ 30

విశుద్ధయా ధారణయా హతాశుభస్తదీక్షయైవాశు గతాయుధశ్రమః
నివృత్తసర్వేన్ద్రియవృత్తివిభ్రమస్తుష్టావ జన్యం విస్మజ్జ్ఞానార్దనమ్ 31

శ్రీభీష్మ ఉవాచ

ఇతి మతిరుపకల్పితా విత్పష్టా భగవతి సాత్వతపుష్కవే విభూమ్ని
స్వసుఖముపగతే క్వచిద్విహర్తుం ప్రకృతిముపేయుషి యద్భవప్రవాహః 32

త్రిభువనకమనం తమాలవర్ణం రవికరగౌరవరామ్బరం దధానే
వపురలకకులావృతాననాబ్జం విజయసఖే రతిరస్తు మేనవద్యా 33

యుధి తురగరజోవిధూమ్రవిష్వక్చలులితశ్రమవార్యలఙ్కృతాస్యే
మమ నిశితశరైర్విభిద్యమాన త్వచి విలసత్కవచేఽస్తు కృష్ణ ఆత్మా 34

సపది సఖివచో నిశమ్య మధ్యే నిజపరయోర్బలయో రథం నివేశ్య
స్థితవతి పరసైనికాయురక్షా హృతవతి పార్థసఖే రతిర్మమాస్తు 35

వ్యవహితృతనాముఖం నిరీక్ష్య స్వజనవధాద్విముఖస్య దోషబుద్ధ్యా
కుమతిమహరదాత్మవిద్యయా యశ్చరణరతిః పరమస్య తస్య మేఽస్తు 36

స్వనిగమమపహాయ మత్ప్రతిజ్ఞామృతమధికర్తుమవప్లుతో రథస్థః
ధృతరథచరణోఽభ్యయాచ్ఛలద్గుర్హరిరివ హన్తమిభం గతోత్తరీయః 37

శితవిశిఖహతో విశీర్ణదంశః క్షతజపరిప్లుత ఆతతాయినో మే
ప్రసభమభిససార మద్వదార్థం స భవతు మే భగవాన్గతిర్ముకున్దః 38

విజయరథకుటుమ్బ ఆత్తతోత్రే ధృతహయరశ్మిని తచ్చియేక్షణీయే
భగవతి రతిరస్తు మే ముమూర్షోర్యమిహ నిరీక్ష్య హతా గతాః స్వరూపమ్ 39

లలితగతివిలాసవల్గుహాస ప్రణయనిరీక్షణకల్పితోరుమానాః
కృతమనుకృతవత్య ఉన్మదాన్ధాః ప్రకృతిమగన్కిల యస్య గోపవధ్యః 40

మునిగణనృపవర్యసఙ్కల్తోఽన్తః సదసి యుధిష్ఠిరరాజసూయ ఏషామ్
అర్హణముపపేద ఈక్షణీయో మమ దృశిగోచర ఏష ఆవిరాత్మా 41

తమిమమహమజం శరీరభాజాం హృది హృది ధిష్ఠితమాత్మకల్పితానామ్

ప్రతిదృశమివ నైకధార్యమేకం సమధిగతోఽస్మి విధూతభేదమోహః 42

సూత ఉవాచ

కృష్ణ ఏవం భగవతి మనోవాగ్దృష్టివృత్తిభిః
ఆత్మన్యాత్మానమావేశ్య సోఽంతఃశ్వాస ఉపారమత్ 43

సమృద్యమానమాజ్ఞాయ భీష్మం బ్రహ్మణి నిష్కలే
సర్వే బభూవుస్తే తూష్ణీం వయాంసీవ దినాత్యయే 44

తత్ర దున్దభయో నేదుర్దేవమానవవాదితాః
శశంసుః సాధవో రాజ్ఞాం ఖాత్సేతుః పుష్పవృష్టయః 45

తస్య నిర్హరణాదీని సమృరేతస్య భార్గవ
యుధిష్ఠిరః కారయిత్వా ముహూర్తం దుఃఖితోఽభవత్ 46

తుష్టువుర్మునయో హృష్టాః కృష్ణం తద్గుహ్యనామభిః
తతస్తే కృష్ణహృదయాః స్వాశ్రమాన్ప్రయయుః పునః 47

తతో యుధిష్ఠిరో గత్వా సహకృష్ణో గజాహ్వయమ్
పితరం సాన్త్యయామాస గాన్ధారీం చ తపస్వినీమ్ 48

పిత్రా చానుమతో రాజా వాసుదేవానుమోదితః
చకార రాజ్యం ధర్మేణ పితృపైతామహం విభుః 49

అధ్యాయము - 10

శౌనక ఉవాచ

హత్వా స్వరిక్థస్సృధ ఆతతాయినో యుధిష్ఠిరో ధర్మభృతాం వరిష్ఠః
సహానుజైః ప్రత్యవరుద్ధభోజనః కథం ప్రవృత్తః కిమకారషీత్తతః 1

సూత ఉవాచ

- వంశం కురోర్వంశదవాగ్నినిర్భుతం సంరోహయిత్వా భవభావనో హరిః
నివేశయిత్వా నిజరాజ్య ఈశ్వరో యుధిష్ఠిరం ప్రీతమనా బభూవ హ 2
- నిశమ్య భీష్మోక్తమథాచ్యుతోక్తం ప్రవృత్తవిజ్ఞానవిధూతవిభ్రమః
శశాస గామిన్త్ర ఇవాజితాశ్రయః పరిధ్యుపాంతామనుజానువర్తితః 3
- కామం వవర్ష పర్జన్యః సర్వకామదుఘా మహీ
సిపిచుః స్మ వ్రజాన్గావః పయసోధస్వతీర్ముదా 4
- నద్యః సముద్రా గిరయః సవనస్పతివీరుధః
ఫలన్త్యేషధయః సర్వాః కామమన్స్పతు తస్య వై 5
- నాధయో వ్యాధయః క్లేశా దైవభూతాత్మహేతవః
అజాతశత్రావభవన్ష్టన్తానాం రాజ్ఞి కర్హిచిత్ 6
- ఉషిత్వా హస్తినపురే మాసాన్కృతిపయాన్తరిః
సుహృదాం చ విశోకాయ స్వసుశ్చ ప్రియకామ్యయా 7
- ఆమన్త్య చాభ్యనుజ్ఞాతః పరిష్వజ్యాభివాద్య తమ్
ఆరురోహ రథం కైశ్చిత్పరిష్వక్తోఽభివాదితః 8
- సుభద్రా ద్రౌపదీ కున్తీ విరాటతనయా తథా
గాన్ధారీ ధృతరాష్ట్రశ్చ యుయుత్సుగ్గౌతమో యమౌ 9
- వృకోదరశ్చ ధౌమ్యశ్చ స్త్రియో మత్స్యసుతాదయః
న సేహిరే విముహ్యన్తో విరహం శార్ఙ్గధన్వనః 10
- సత్సంజ్ఞాన్ముక్తదుఃసంజ్ఞో హతుం నోత్సహతే బుధః
కీర్త్యమానం యశో యస్య సకృదాకర్ణ్య రోచనమ్ 11
- తస్మిన్స్యస్తధియః పార్థాః సహేరన్విరహం కథమ్

- దర్శనస్పర్శసంలాప శయనాసనభోజనైః 12
- సర్వే తేఽనిమిషైరక్షైస్తమను ద్రుతచేతసః
వీక్షంతః స్నేహసమ్బద్ధా విచేలుస్తత్ర తత్ర హ 13
- న్యరున్ధన్నుద్గలద్బాష్పమౌత్కణ్యద్దేవకీసుతే
నిర్యాత్యగారాన్సోఽభద్రమితి స్యాద్బాన్ధవస్త్రీయః 14
- మృదఙ్గశఙ్ఖభేర్యశ్చ వీణాపణవగోముఖాః
ధున్ధర్యానకఘణ్టాద్యా నేదుర్దున్ధభయస్తథా 15
- ప్రాసాదశిఖరారూఢాః కురునార్యో దిదృక్షయా
వవృషుః కుసుమైః కృష్ణం ప్రేమవ్రీడాస్మితేక్షణాః 16
- సితాతపత్రం జగ్రాహ ముక్తాదామవిభూషితమ్
రత్నదణ్డం గుడాకేశః ప్రియః ప్రియతమస్య హ 17
- ఉద్ధవః సాత్యకిశ్చైవ వ్యజనే పరమాద్భుతే
వికీర్యమాణః కుసుమై రేజే మధుపతిః పథి 18
- అశ్రూయంతాశిషః సత్యాస్తత్ర తత్ర ద్విజేరితాః
నానురూపానురూపాశ్చ నిర్గుణస్య గుణాత్మనః 19
- అన్యోన్యమాసీత్సంజ్ఞాల్ప ఉత్తమశ్లోకచేతసామ్
కౌరవేన్ద్రపురస్త్రీణాం సర్వశ్రుతిమనోహరః 20
- స వై కిలాయం పురుషః పురాతనో య ఏక ఆసీదవిశేష ఆత్మని
అగ్రే గుణేభ్యో జగదాత్మనీశ్వరే నిమీలితాత్మన్నిశి సుప్తశక్తిషు 21
- స ఏవ భూయో నిజవీర్యచోదితాం స్వజీవమాయాం ప్రకృతిం సిన్ధుక్షతీమ్
అనామరూపాత్మని రూపనామనీ విధిత్యమానోఽనుససార శాస్త్రకృత్ 22

స వా అయం యత్పదమత్ర సూరయో జితేంద్రియా నిర్జితమాతరిశ్వనః
పశ్యన్తి భక్త్యుత్కలితామలాత్మనా నన్వేష సత్త్వం పరిమార్జ్యమర్హతి 23

స వా అయం సఖ్యనుగీతసత్కథో వేదేషు గుహ్యేషు చ గుహ్యవాదిభిః
య ఏక ఈశో జగదాత్మలీలయా సృజత్యవత్యత్తి న తత్ర సజ్జతే 24

యదా హ్యధర్మేణ తమోధియో నృపా జీవన్తి తత్రైష హి సత్త్వతః కిల
ధత్తే భగం సత్యమృతం దయాం యశో భవాయ రూపాణి దధద్యుగే యుగే 25

అహో అలం క్లాఘ్యతమం యదోః కులమహో అలం పుణ్యతమం మధోర్వనమ్
యదేష పుంసామృషభః శ్రియః పతిః స్వజన్మనా చక్రమణేన చాఞ్చతి 26

అహో బత స్వర్యశసస్తిరస్కరీ కుశస్థలీ పుణ్యయశస్కరీ భువః
పశ్యన్తి నిత్యం యదనుగ్రహేషితం స్మితావలోకం స్వపతిం స్మ యత్ప్రజాః 27

నూనం వ్రతస్నానహుతాదినేశ్వరః సమర్చితో హ్యస్య గృహీతపాణిభిః
పిబన్తి యాః సఖ్యధరామృతం ముహుర్వ్రజస్త్రయః సమ్ముముహుర్యదాశయాః 28

యా వీర్యశుల్కేన హృతాః స్వయంవరే ప్రమథ్య చైద్యప్రముఖాన్తి శుష్మిణః
ప్రద్యమ్నసామ్బామ్బసుతాదయోఽపరా యాశ్చాహృతా భౌమవధే సహస్రశః 29

ఏతాః పరం స్త్రీత్వమపాస్తపేశలం నిరస్తశౌచం బత సాధు కుర్వతే
యాసాం గృహాత్పుష్కరలోచనః పతిర్న జాత్వపైత్యాహృతిభిర్హృది స్పృశన్ 30

ఏవంవిధా గదన్తీనాం స గిరః పురయోషితామ్
నిరీక్షణేనాభినన్దన్సస్మితేన యయౌ హరిః 31

అజాతశత్రుః పృతనాం గోపీధాయ మధుద్విషః
పరేభ్యః శక్యేతః స్నేహత్రాయుజ్క్త చతురఙ్గణీమ్ 32

అథ దూరాగతాన్సౌరిః కౌరవాన్విరహాతురాన్

సన్నివర్త్య దృఢం స్నిగ్ధాన్త్రాయాత్స్వనగరీం ప్రియైః 33

కురుజాఙ్గలపాశ్చాలాన్శూరసేనాన్సయామునాన్
బ్రహ్మవర్తం కురుక్షేత్రం మత్స్యాన్సారస్వతానథ 34

మరుధన్వమతిక్రమ్య సౌవీరాభీరయోః పరాన్
ఆనర్తాన్భగ్గవోపాగాచ్ఛాన్తవాహో మనాగ్విభుః 35

తత్ర తత్ర హ తత్రత్వైర్హరిః ప్రత్యుద్యతార్హణః
సాయం భేజే దిశం పశ్చాద్గవిష్ఠో గాం గతస్తదా 36

అధ్యాయము - 11

సూత ఉవాచ

ఆనర్తాన్స ఉపవ్రజ్య స్పృధ్వాఙ్జనపదాన్స్వకాన్
దధ్మో దరవరం తేషాం విషాదం శమయన్న్వివ 1

స ఉచ్చకాశే ధవలోదరో దరోఽప్యరుక్తమస్యాధరశోణశోణిమా
దాద్మాయమానః కరకఙ్కసమ్పుటే యథాబ్జఖణ్డే కలహంస ఉత్స్వినః 2

తముపశ్రుత్య నినదం జగద్భయభయావహమ్
ప్రత్యుద్యయుః ప్రజాః సర్వా భర్తదర్శనలాలసాః 3

తత్రోపనీతబలయో రవేర్దీపమివాదృతాః
ఆత్మారామం పూర్ణకామం నిజలాభేన నిత్యదా 4

ప్రీత్యుత్పల్లముఖాః ప్రోచుర్హర్షగద్గదయా గిరా
పితరం సర్వసుహృదమవితారమివార్భకాః 5

నతాః స్మ తే నాథ సదాఙ్ఘ్రిపఙ్కజం విరిఙ్చవైరిఙ్చ్యసురేంద్రవన్దితమ్
పరాయణం క్షేమమిహేచ్ఛతాం పరం న యత్ర కాలః ప్రభవేత్పరః ప్రభుః 6

భవాయ నస్త్యం భవ విశ్వభావన త్వమేవ మాతాథ సుహృత్పతిః పితా
త్వం సద్గురుర్నః పరమం చ దైవతం యస్యానువృత్త్యా కృతినో బభూవిమ 7

అహో సనాథా భవతా స్మ యద్వయం త్రైవిష్టపానామపి దూరదర్శనమ్
ప్రేమస్మితస్నిగ్ధనిరీక్షణాననం పశ్యేమ రూపం తవ సర్వసౌభగమ్ 8

యర్హ్యమ్బుజాక్షాపససార భో భవాన్మరూన్మధూన్వాథ సుహృద్దిదృక్షయా
తత్రాబ్ధికోటిప్రతిమః క్షణో భవేద్రవిం వినాక్షోరివ నస్తవాచ్యుత 9

కథం వయం నాథ చిరోపితే త్వయి ప్రసన్నదృష్ట్యాఖిలతాపశోషణమ్
జీవేమ తే సున్దరహాసశోభితమపశ్యమానా వదనం మనోహరమ్
ఇతి చోదీరితా వాచః ప్రజానాం భక్తవత్సలః
శృణ్వానోఽనుగ్రహం దృష్ట్వా వితన్వన్ప్రావిశత్పురమ్ 10

మధుభోజదశార్హార్థకుకురాన్ధకవృష్టిభిః
ఆత్మతుల్యబలైర్గుప్తాం నాగైర్భోగవతీమివ 11

సర్వర్తుసర్వవిభవపుణ్యవృక్షలతాశ్రమైః
ఉద్యానోపవనారామైర్వృతపద్మాకరశ్రియమ్ 12

గోపురద్వారమార్గేషు కృతకౌతుకతోరణామ్
చిత్రధ్వజపతాకాగైరన్తః ప్రతిహతాతపామ్ 13

సమ్మార్జితమహామార్గ రథ్యాపణకచత్వరామ్
సిక్తాం గన్ధజలైరుప్తాం ఫలపుష్పాక్షతాఙ్కరైః 14

ద్వారి ద్వారి గృహాణాం చ దధ్యక్షతఫలేక్షుభిః
అలఙ్కృతాం పూర్ణకుమ్భైర్బలిభిర్ధూపదీపకైః 15

నిశమ్య ప్రేష్టమాయాన్తం వసుదేవో మహామనాః

- అక్రూరశ్చోర్షసేనశ్చ రామశ్చాద్భుతవిక్రమః 16
- ప్రద్యమ్నశ్చారుదేష్ఠశ్చ సామ్నో జామ్బవతీసుతః
ప్రహర్షవేగోద్భశితశయనాసనభోజనాః 17
- వారణేంద్రం పురస్కృత్య బ్రాహ్మణైః ససుమజ్గళైః
శఙ్ఖతూర్యనినాదేన బ్రహ్మఘోషేణ చాదృతాః
ప్రత్యుజ్జగ్మా రథైర్హుష్టైః ప్రణయాగతసాధ్వసాః 18
- వారముఖ్యాశ్చ శతశో యానైస్తద్దర్శనోత్సుకాః
లసత్కుణ్డలనిర్భాతకపోలవదనశ్రియః 19
- నటనర్తకగన్ధర్వాః సూతమాగధవన్దినః
గాయన్తి చోత్తమశ్లోకచరితాన్యద్భుతాని చ 20
- భగవాంస్తత్ర బన్ధూనాం పౌరాణామనువర్తినామ్
యథావిద్యుపసంజ్ఞమ్య సర్వేషాం మానమాదధే 21
- ప్రహ్వభివాదనాశ్లేషకరస్పర్శస్మితేక్షణైః
ఆశ్వాస్య చాశ్వపాకేభ్యో వరైశ్చాభిమతైర్విభుః 22
- స్వయం చ గురుభిర్విప్రైః సదారైః స్థవిరైరపి
ఆశీర్భిర్యజ్ఞమానోఽన్వైర్వన్దిభిశ్చావిశత్పురమ్ 23
- రాజమార్గం గతే కృష్ణే ద్వారకాయాః కులస్త్రీయః
హర్యాణ్యారురుహుర్విప్ర తదీక్షణమహోత్సవాః 24
- నిత్యం నిరీక్షమాణానాం యదపి ద్వారకౌకసామ్
న విత్తప్యన్తి హి దృశః శ్రియో ధామాంజ్ఞమచ్యుతమ్ 25
- శ్రియో నివాసో యస్యోరః పానపాత్రం ముఖం దృశామ్

బాహవో లోకపాలానాం సారణ్ణాణాం పదామ్బుజమ్ 26

సితాతపత్రవ్యజనైరుపస్కృతః ప్రసూనవర్జైరభివర్జితః పథి
పిశజ్జవాసా వనమాలయా బభౌ ఘనో యథార్కోడుపచాపవైద్యుతైః 27

ప్రవిష్టస్తు గృహం పిత్రోః పరిష్వక్తః స్వమాత్మభిః
వవన్దే శిరసా సప్త దేవకీప్రముఖా ముదా 28

తాః పుత్రమజ్కమారోప్య స్నేహస్నుతపయోధరాః
హర్షవిహ్వలీతాత్మానః సిపిచుర్నైత్రజైర్జలైః 29

అథావిశత్స్వభవనం సర్వకామమనుత్తమమ్
ప్రాసాదా యత్ర పత్నీనాం సహస్రాణి చ షోడశ 30

పత్న్యః పతిం ప్రోష్య గృహానుపాగతం విలోక్య సజ్జాతమనోమహోత్సవాః
ఉత్తస్థురారాత్సహసాసనాశయాత్సాకం వ్రతైర్వృడితలోచనాననాః 31

తమాత్మజైర్ధృష్టిభిరన్తరాత్మనా దురన్తభావాః పరిరేభిరే పతిమ్
నిరుద్ధమప్యాస్రవదమ్బు నేత్రయోర్విలజ్జతీనాం భృగువర్య వైక్లవాత్ 32

యద్యప్యసౌ పార్శ్వగతో రహోగతస్తథాపి తస్యాజ్ఞాయుగం నవం నవమ్
పదే పదే కా విరమేత తత్పదాచ్చలాపి యచ్ఛీర్న జహాతి కర్ణచిత్ 33

ఏవం నృపాణాం క్షితిభారజన్మనామక్షౌహిణీభిః పరివృత్తతేజసామ్
విధాయ వైరం శ్వసనో యథానలం మిథో వధేనోపరతో నిరాయుధః 34

స ఏష నరలోకేఽస్మిన్నవతీర్ణః స్వమాయయా
రేమే స్త్రీరత్నకూటస్థో భగవాన్ప్రాకృతో యథా 35

ఉద్దామభావపిశునామలవల్లుహాస
వ్రీడావలోకనిహతో మదనోఽపి యాసామ్

సమ్మూహ్య చాపమజహత్ప్రమదోత్తమాస్తా
యస్యేన్ద్రియం విమథితుం కుహకైర్న శేకుః 36

తమయం మన్యతే లోకో హ్యసంభ్రమపి సజ్జినమ్
ఆత్మోపమ్యేన మనుజం వ్యాపృణ్వానం యతోఽబుధః 37

ఏతదీశనమీశస్య ప్రకృతిస్థోఽపి తద్గుణైః
న యుజ్యతే సదాత్మస్తైర్యథా బుద్ధిస్తదాశ్రయా 38

తం మేనిరేఽబలా మూఢాః స్త్రైణం చానువ్రతం రహః
అప్రమాణవిదో భర్తురీశ్వరం మతయో యథా 39

అధ్యాయము - 12

శౌనక ఉవాచ
అశ్వత్థామ్నోపసృష్టేన బ్రహ్మశిర్ష్ణోరుతేజసా
ఉత్తరాయా హతో గర్భ ఈశేనాజీవితః పునః 1

తస్య జన్మ మహాబుద్ధేః కర్మాణి చ మహాత్మనః
నిధనం చ యథైవాసీత్స ప్రేత్య గతవాన్యథా 2

తదిదం శ్రోతుమిచ్ఛామో గదితుం యది మన్యసే
బ్రూహి నః శ్రద్ధధానానాం యస్య జ్ఞానమదాచ్ఛుకః 3

సూత ఉవాచ
అపీపలద్ధర్మరాజః పితృవద్రజ్ఞాయన్మజాః
నిఃస్పృహః సర్వకామేభ్యః కృష్ణపాదానుసేవయా 4

సమ్పదః క్రతవో లోకా మహిషీ భ్రాతరో మహీ
జమ్బూద్వీపాధిపత్యం చ యశశ్చ త్రిదివం గతమ్ 5

కిం తే కామాః సురస్పార్షా ముకున్దమనసో ద్విజాః
అధిజహ్నుర్ముదం రాజ్ఞః క్షుధితస్య యథేతరే 6

మాతుర్గర్భగతో వీరః స తదా భృగునన్దన
దదర్శ పురుషం కశ్చిద్దహ్యమానోఽస్తతేజసా 7

అఙ్గుష్ఠమాత్రమమలం స్ఫురత్పు రటమౌలినమ్
అపీవ్యదర్శనం శ్యామం తడిద్వాససమచ్యుతమ్ 8

శ్రీమద్దీర్ఘచతుర్బాహుం తప్తకాశ్చనకుణ్డలమ్
క్షతజాక్షం గదాపాణిమాత్మనః సర్వతో దిశమ్
పరిభ్రమన్తముల్కాభాం భ్రామయన్తం గదాం ముహుః 9

అస్తతేజః స్వగదయా నీహారమివ గోపతిః
విధమన్తం సన్నికర్షే పర్వైక్షత క ఇత్యసౌ 10

విధూయ తదమేయాత్మా భగవాన్దర్మగుబ్ధిభుః
మిషతో దశమాసస్య తత్రైవాన్తర్లధే హరిః 11

తతః సర్వగుణోదర్కే సానుకూలగ్రహోదయే
జజ్ఞే వంశధరః పాణ్డోర్భూయః పాణ్డూరివౌజసా 12

తస్య ప్రీతమనా రాజా విప్రైర్ధౌమ్యకృపాదిభిః
జాతకం కారయామాస వాచయిత్వా చ మఙ్గలమ్ 13

హిరణ్యం గాం మహీం గ్రామాన్దస్యశ్వాన్పుపతిర్వరాన్
ప్రాదాత్పు న్నం చ విప్రేభ్యః ప్రజాతీర్థే స తీర్థవిత్ 14

తమూచుర్బాహ్మణాస్తుష్టా రాజానం ప్రశయాన్వితమ్
ఏష హ్యస్మిన్ప్రజాతంతౌ పురూణాం పౌరవర్షభ 15

దైవేనాప్రతిఘాతేన శుక్లే సంస్థాముపేయుషి
రాతో వోఽనుగ్రహార్థాయ విష్ణునా ప్రభవిష్ణునా 16

తస్మాన్నామ్నా విష్ణురాత ఇతి లోకే భవిష్యతి
న సన్దేహో మహాభాగ మహాభాగవతో మహాన్ 17

శ్రీరాజోవాచ
అవ్యేష వంశ్యానాజర్దీన్పుణ్యశ్లేకాన్మహాత్మనః
అనువర్తితా స్విద్యశసా సాధువాదేన సత్తమాః 18

బ్రాహ్మణా ఊచుః
పార్థ ప్రజావితా సాక్షాదిక్ష్వాకురివ మానవః
బ్రహ్మణ్యః సత్యసన్దశ్చ రామో దాశరథిర్యథా 19

ఏష దాతా శరణ్యశ్చ యథా హ్యశీనరః శిబిః
యశో వితనితా స్వానాం దౌష్యన్తిరివ యజ్ఞనామ్ 20

ధన్వినామగ్రణీరేష తుల్యశ్చార్జునయోర్ద్వయోః
హుతాశ ఇవ దుర్ధర్షః సముద్ర ఇవ దుస్తరః 21

మృగేన్ద్ర ఇవ విక్రాంతో నిషేవ్యో హిమవానివ
తితిక్షుర్వసుధేవాసౌ సహిష్ణుః పితరావివ 22

పితామహసమః సామ్యే ప్రసాదే గిరిశోపమః
ఆశ్రయః సర్వభూతానాం యథా దేవో రమాశ్రయః 23

సర్వసద్గుణమాహత్యే ఏష కృష్ణమనువ్రతః
రన్తిదేవ ఇవోదారో యయాతిరివ ధార్మికః 24

హృత్పా బలీసమః కృష్ణే ప్రహృద ఇవ సద్దహః
ఆహరైషోఽశ్వమేధానాం వృద్ధానాం పర్యుపాసకః 25

రాజర్షీణాం జనయితా శాస్తా చోత్పథగామినామ్
నిగ్రహీతా కలేరేష భువో ధర్మస్య కారణాత్ 26

తక్షకాదాత్మనో మృత్యుం ద్విజపుత్రోపసర్జితాత్
ప్రపత్యత ఉపశ్రుత్య ముక్తసంఘః పదం హరేః 27

జిజ్ఞాసితాత్మయాథార్థ్యో మునేర్వాససుతాదసౌ
హిత్యేదం నృప గంగాయాం యాస్యత్యద్ధాకుతోభయమ్ 28

ఇతి రాజ్ఞ ఉపాదిశ్య విప్రా జాతకకోవిదాః
లబ్ధాపచితయః సర్వే ప్రతిజగ్ముః స్వకాన్సహాన్ 29

స ఏష లోకే విఖ్యాతః పరీక్షిదితి యత్ప్రభుః
పూర్వం దృష్టమనుధ్యాయన్నరీక్షేత నరేష్విహ 30

స రాజపుత్రో వవృధే ఆశు శుక్ల ఇవోడుపః
ఆపూర్యమాణః పితృభిః కాష్ఠాభిరివ సోఽన్వహమ్ 31

యక్షమాణోఽశ్వమేధేన జ్ఞాతిద్రోహజిహాసయా
రాజా లబ్ధధనో దధ్యౌ నాన్యత్ర కరదణ్డయోః 32

తదభిప్రేతమాలక్య భ్రాతరో ఇబ్బృతచోదితాః
ధనం ప్రహేణమాజప్తరుదీచ్యాం దిశి భూరిశః 33

తేన సమ్భుతసమ్భారో ధర్మపుత్రో యుధిష్ఠిరః
వాజిమేధైస్త్రిభిర్భీతో యజ్ఞైః సమయజద్ధరిమ్ 34

ఆహూతో భగవాన్రాజ్ఞా యాజయిత్వా ద్విజైర్భువమ్
ఉవాస కతిచిన్మాసాన్సుహృదాం ప్రియకామ్యయా 35

తతో రాజ్ఞాభ్యనుజ్ఞాతః కృష్ణయా సహబన్ధభిః
యయౌ ద్వారవతీం బ్రహ్మన్సార్జునో యదుభిర్వృతః 36

అధ్యాయము - 13

సూత ఉవాచ

విదురస్తీర్థయాత్రాయాం మైత్రేయాదాత్మనో గతిమ్
జ్ఞాత్వాగాద్ధాస్తినపురం తయావాప్తవివిత్సితః

1

యావతః కృతవాన్ప్రశ్నాన్క్షత్తా కౌషారవాగ్రతః
జాతైకభక్తిర్గోవిన్దే తేభ్యశ్చోపరరామ హ

2

తం బన్ధమాగతం దృష్ట్వా ధర్మపుత్రః సహానుజః
ధృతరాష్ట్రో యుయుత్సుశ్చ సూతః శారద్యతః పృథా

3

గాన్ధారీ ద్రౌపదీ బ్రహ్మన్సుభద్రా చోత్తరా కృపీ
అన్యాశ్చ జామయః పాణ్డోర్జాతయః ససుతాః స్త్రియః

4

ప్రత్యుజ్జగ్ముః ప్రహర్షేణ ప్రాణం తన్వ ఇవాగతమ్
అభిసంక్లమ్య విధివత్పరిష్వజ్ఞాభివాదనైః

5

ముముచుః ప్రేమబాష్పోఘం విరహౌత్కణ్ఠ్యకాతరాః
రాజా తమర్షయాం చక్రే కృతాసనపరిగ్రహమ్

6

- తం భుక్తవస్తం విశ్రాంతమాసీనం సుఖమాసనే
ప్రశ్రయావనతో రాజా ప్రాహ తేషాం చ శృణ్వతామ్ 7
- యుధిష్ఠిర ఉవాచ
అపి స్మరథ నో యుష్మత్పక్షచ్ఛాయాసమేధితాన్
విపద్ధణాద్విషాగ్న్వోద్దేర్మోచితా యత్సమాత్మకాః 8
- కయా వృత్త్యా వర్తితం వశ్చరద్భిః క్షితిమణ్డలమ్
తీర్థాని క్షేత్రముఖ్యాని సేవితానీహ భూతలే 9
- భవద్విధా భాగవతాస్తీర్థభూతాః స్వయం విభో
తీర్థీకుర్వన్తి తీర్థాని స్వాంతఃస్థేన గదాభూతా 10
- అపి నః సుహృదస్తాత బాన్ధవాః కృష్ణదేవతాః
దృష్టాః శ్రుతా వా యదవః స్వపుర్యాం సుఖమాసతే 11
- ఇత్యుక్తో ధర్మరాజేన సర్వం తత్సమవర్ణయత్
యథానుభూతం క్రమశో వినా యదుకులక్షయమ్ 12
- నన్వప్రియం దుర్విషహం నృణాం స్వయముపస్థితమ్
నావేదయత్సకరుణో దుఃఖితాన్తష్టుమక్షమః 13
- కశ్చిత్కాలమథావాత్సత్సత్కతో దేవవత్సుఖమ్
భ్రాతుర్జ్యేష్ఠస్య శ్రేయస్కృత్సర్వేషాం సుఖమావహన్ 14
- అభిభ్రదర్యమా దణ్డం యథావదఘికారిషు
యావద్దధార శూద్రత్వం శాపాద్వర్తశతం యమః 15
- యుధిష్ఠిరో లబ్ధరాజ్యో దృష్ట్వా పౌత్రం కులన్ధరమ్
భ్రాతృభిర్లోకపాలాభైర్ముముదే పరయా శ్రియా 16

- ఏవం గృహీషు సక్తానాం ప్రమత్తానాం తదీహయా
అత్యక్రామదవిజ్ఞాతః కాలః పరమదుస్తరః 17
- విదురస్తదభిప్రేత్య ధృతరాష్ట్రమభాషత
రాజన్నిర్గమ్యతాం శీఘ్రం పశ్యేదం భయమాగతమ్ 18
- ప్రతిక్రియా న యస్యేహ కుతశ్చిత్కర్హిచిత్ప్రభో
స ఏష భగవాన్కాలః సర్వేషాం నః సమాగతః 19
- యేన చైవాభిపన్నోఽయం ప్రాణైః ప్రియతమైరపి
జనః సద్యో వియుజ్యేత కిముతాన్వైర్ధనాదిభిః 20
- పితృభ్రాతృసుహృత్పుత్రా హతాస్తే విగతం వయమ్
ఆత్మా చ జరయా గ్రస్తః పరగేహముపాససే 21
- అన్ధః పురైవ వధిరో మన్దప్రజ్ఞాశ్చ సామృతమ్
విశీర్ణదన్తో మన్దాగ్నిః సరాగః కఫముద్వహన్ 22
- అహో మహీయసీ జన్తోర్దీవితాశా యథా భవాన్
భీమాపవర్జితం పిణ్డమాదత్తే గృహపాలవత్ 23
- అగ్నిర్నిస్సృష్టో దత్తశ్చ గరో దారాశ్చ దూషితాః
హృతం క్షేత్రం ధనం యేషాం తద్దత్తైరసుభిః కియత్ 24
- తస్యాపి తవ దేహోఽయం కృపణస్య జిజీవిషోః
పరైత్యనిచ్ఛతో జీర్ణో జరయా వాససీ ఇవ 25
- గతస్వార్థమిమం దేహం విరక్తో ముక్తబన్ధనః
అవిజ్ఞాతగతిర్జహ్యత్స వై ధీర ఉదాహృతః 26
- యః స్వకాత్పరతో వేహ జాతనిర్వేద ఆత్మవాన్

- హృది కృత్వా హరిం గేహాత్ప్రవ్రజేత్స నరోత్తమః 27
- అథోదీచీం దిశం యాతు స్వైరజ్ఞాతగతిర్భవాన్
ఇతోఽర్వాక్ప్రాయశః కాలః పుంసాం గుణవికర్షణః 28
- ఏవం రాజా విదురేణానుజేన ప్రజ్ఞాచక్షుర్బోధిత ఆజమీడః
చిత్త్వా స్వేషు స్నేహపాశాన్తడిమ్నో నిశ్చక్రామ బ్రాతృసన్దర్శితాధ్వా 29
- పతిం ప్రయాన్తం సుబలస్య పుత్రీ పతివ్రతా చానుజగామ సాధ్వీ
హిమాలయం న్యస్తదణ్డప్రహర్షం మనస్వినామివ సత్సమ్ప్రహరః 30
- అజాతశత్రుః కృతమైత్రో హుతాగ్నిర్విప్రాన్నత్వా తిలగోభూమిరుక్మైః
గృహం ప్రవిష్టో గురువన్దనాయ న చాపశ్యత్పితరో సౌబలీం చ 31
- తత్ర సజ్జయమాసీనం పప్రచ్ఛోద్విగ్నమానసః
గావల్గణే క్వ నస్తాతో వృద్ధో హీనశ్చ నేత్రయోః 32
- అమ్బా చ హతపుత్రార్తా పిత్తువ్యః క్వ గతః సుహృత్
అపి మయ్యకృతప్రజ్ఞే హతబంధుః స భార్యయా
ఆశంసమానః శమలం గఙ్గాయాం దుఃఖితోఽపతత్ 33
- పితర్యుపరతే పాణ్డౌ సర్వాన్నః సుహృదః శిశూన్
అరక్షతాం వ్యసనతః పిత్తువ్యౌ క్వ గతావితః 34
- సూత ఉవాచ
కృపయా స్నేహవైక్లవ్యాత్సూతో విరహకర్శితః
ఆత్మేశ్వరమచక్షాణో న ప్రత్యాహతిపీడితః 35
- విమృశ్యాశ్రూణి పాణిభ్యాం విష్టభ్యాత్మానమాత్మనా
అజాతశత్రుం ప్రత్యూచే ప్రభోః పాదావనుస్మరన్ 36

సంజాయ ఉవాచ

నాహం వేద వ్యవసితం పిత్రోర్వః కులనన్దన

గాన్ధార్యా వా మహాబాహో ముషితోఽస్మి మహాత్మభిః

37

అథాజగామ భగవాన్నారదః సహతుమ్భురుః

ప్రత్యుత్థాయాభివాద్యాహ సానుజోఽభ్యర్చయన్మునిమ్

38

యుధిష్ఠిర ఉవాచ

నాహం వేద గతిం పిత్రోర్భగవన్క్వ గతావితః

అమ్బా వా హతపుత్రార్తా క్వ గతా చ తపస్వినీ

39

కర్ణధార ఇవాపారే భగవాన్నారదర్శకః

అథాబభాషే భగవాన్నారదో మునిసత్తమః

40

నారద ఉవాచ

మా కశ్చన శుచో రాజన్యదీశ్వరవశం జగత్

లోకాః సపాలా యస్యేమే వహంతి బలిమీశితుః

స సంయునక్తి భూతాని స ఏవ వియునక్తి చ

41

యథా గావో నసి ప్రోతాస్తన్త్యాం బద్ధాశ్చ దామభిః

వాక్తన్త్యాం నామభిర్బద్ధా వహంతి బలిమీశితుః

42

యథా క్రీడిపస్కరాణాం సంయోగవిగమావిహ

ఇచ్ఛయా క్రీడితుః స్యాతాం తదైవేశేచ్ఛయా నృణామ్

43

యన్మన్యసే ద్రువం లోకమద్రువం వా న చోభయమ్

సర్వథా న హి శోచ్యాస్తే స్నేహాదన్యత్ర మోహజాత్

44

తస్మాజ్జహ్యభి వైక్లవ్యమజ్ఞానకృతమాత్మనః

కథం త్వనాథాః కృపణా వర్తేరంస్తే చ మాం వినా

45

- కాలకర్మగుణాధీనో దేహోఽయం పాశ్చభౌతికః
కథమన్యఃస్తు గోపాయేత్సర్వగ్రస్తో యథా పరమ్ 46
- అహస్తాని సహస్తానామపదాని చతుష్పదామ్
ఫల్గాని తత్ర మహతాం జీవో జీవస్య జీవనమ్ 47
- తదిదం భగవాన్రాజన్నేక ఆత్మాత్మనాం స్వద్భక్
అన్తరోఽనన్తరో భాతి పశ్య తం మాయయోరుధా 48
- సోఽయమద్య మహారాజ భగవాన్భూతభావనః
కాలరూపోఽవతీర్ణోఽస్యామభావాయ సురద్విషామ్ 49
- నిష్పాదితం దేవకృత్యమవశేషం ప్రతీక్షతే
తావద్ద్యాయమవేక్షద్వం భవేద్భావదిహేశ్వరః 50
- ధృతరాష్ట్రః సహ భ్రాత్రా గాన్ధార్యా చ స్వభార్యయా
దక్షిణేన హిమవత ఋషీణామాశ్రమం గతః 51
- స్తోతోభిః సప్తభిర్యా వై స్వర్ధునీ సప్తథా వ్యధాత్
సప్తానాం ప్రీతయే నానా సప్తస్తోతః ప్రచక్షతే 52
- స్నాత్వానుసవనం తస్మిన్స్తుత్వా చాగ్నీన్యథావిధి
అబ్భక్ష ఉపశాన్తాత్మా స ఆస్తే విగతైషణః 53
- జితాసనో జితశ్వాసః ప్రత్యాహృతషడిన్ద్రియః
హరిభావనయా ధ్వస్తరజఃసత్త్వతమోమలః 54
- విజ్ఞానాత్మని సంయోజ్య క్షేత్రజ్ఞే ప్రవిలాప్య తమ్
బ్రహ్మణ్యాత్మానమాధారే ఘటామ్బరమివామ్బరే 55
- ధ్వస్తమాయాగుణోదర్కో నిరుద్ధకరణాశయః

- నివర్తితాఖిలాహార ఆస్తే స్థాణురివాచలః
తస్యాన్తరాయో మైవాభూః సన్న్యస్తాఖిలకర్మణః 56
- స వా అద్యతనాద్రాజన్పరతః పశ్చాత్సహని
కలేవరం హాస్యతి స్వం తచ్చ భస్మీభవిష్యతి 57
- దహ్యమానేఽగ్నిభిర్దేహే పత్యుః పత్నీ సహోటజే
బహిః స్థితా పతిం సాధ్వీ తమగ్నిమను వేక్ష్యతి 58
- విదురస్తు తదాశ్చర్యం నిశామ్య కురునన్దన
హర్షశోకయుతస్తస్మాద్గతా తీర్థనిషేవకః 59
- ఇత్యుక్త్వాధారుహత్స్వర్గం నారదః సహతుమ్భురుః
యుధిష్ఠిరో వచస్తస్య హృది కృత్వాజహచ్ఛుచః 60

అధ్యాయము - 14

సూత ఉవాచ

- సమృద్ధితే ద్వారకాయాంజిష్ఠౌ బన్ధుదిదృక్షయా
జ్ఞాతుం చ పుణ్యశ్లోకస్య కృష్ణస్య చ విచేష్టితమ్ 1
- వృతీతాః కతిచిన్మాసాస్తదా నాయాత్తతోఽర్జునః
దదర్శ ఘోరరూపాణి నిమిత్తాని కురూద్వహః 2
- కాలస్య చ గతిం రౌద్రాం విపర్యస్తర్తుధర్మిణః
పాపీయసీం నృణాం వార్తాం క్రోధలోభాన్మతాత్మనామ్ 3
- జిహ్వాప్రాయం వ్యవహృతం శాత్యమిశ్రం చ సౌహృదమ్
పితృమాతృసుహృద్భ్రాతృదమ్పతీనాం చ కల్కనమ్ 4
- నిమిత్తాన్యత్యరిష్టాని కాలే త్వనుగతే నృణామ్

- లోభాద్యధర్మప్రకృతిం దృష్ట్వాచానుజం నృపః 5
- యుధిష్ఠిర ఉవాచ
సమ్రేషితో ద్వారకాయాం జిష్ణుర్బన్ధుదిదృక్షయాజ్ఞ
జాతుం చ పుణ్యశ్లోకస్య కృష్ణస్య చ విచేష్ఠితమ్ 6
- గతాః సప్తాధునా మాసా భీమసేన తవానుజః
నాయాతి కస్య వా హేతోర్నాహం వేదేదమజ్ఞసా 7
- అపి దేవర్షిణాదిష్టః స కాలోఽయముపస్థితః
యదాత్మనోఽభమాక్రీడం భగవానుత్సస్పృక్షతి 8
- యస్మాన్నః సమ్పదో రాజ్యం దారాః ప్రాణాః కులం ప్రజాః
ఆసన్నపత్నవిజయో లోకాశ్చ యదనుగ్రహాత్ 9
- పశ్యేత్పాతాన్నరవ్యాఘ్రు దివ్యాన్భౌమాన్నదైహికాన్
దారుణాన్సంతోఽదూరాద్భయం నో బుద్ధిమోహనమ్ 10
- ఊర్వశీబాహవో మహ్యం స్ఫురన్త్యజ్ఞ పునః పునః
వేపథుశ్చాపి హృదయే ఆరాద్ధాస్యన్తి విప్రియమ్ 11
- శివైషోద్యంతమాదిత్యమభిరౌత్యనలాననా
మామగ్న సారమేయోఽయమభిరేభత్యభీరువత్ 12
- శస్త్రాః కుర్వన్తి మాం సవ్యం దక్షిణం పశవోఽపరే
వాహంశ్చ పురుషవ్యాఘ్రు లక్షయే రుదతో మమ 13
- మృత్యుదూతః కపోతోఽయములూకః కమ్పయన్మనః
ప్రత్యులూకశ్చ కుహ్వనైర్విశ్వం వై శూన్యమిచ్ఛతః 14
- ధూమ్రా దిశః పరిధయః కమ్పతే భూః సహద్రీభిః

- నిర్వాతశ్చ మహాంస్తాత సాకం చ స్తనయిత్నుభిః 15
- వాయుర్వాతి ఖరస్పర్శో రజసా విస్ఫుజంస్తమః
అస్ఫుగ్వర్షన్తి జలదా బీభత్సమివ సర్వతః 16
- సూర్యం హతప్రభం పశ్య గ్రహమర్దం మిథో దివి
ససంక్కులైర్భూతగణైర్జ్వలితే ఇవ రోదసీ 17
- నద్యో నదాశ్చ క్షుభితాః సరాంసి చ మనాంసి చ
న జ్వలత్సగ్నిరాజ్యేన కాలోఽయం కిం విధాస్యతి 18
- న పిబన్తి స్తనం వత్సా న దుహ్యన్తి చ మాతరః
రుదన్తశ్శ్రుముఖా గావో న హృష్యన్త్యశభా వ్రజే 19
- దైవతాని రుదన్తీవ స్విద్యన్తి హ్యుచ్చలన్తి చ
ఇమే జనపదా గ్రామాః పురోద్యానాకరాశ్రమాః
భ్రష్టశ్చియో నిరానన్దాః కిమఘం దర్శయన్తి నః 20
- మన్య ఏతైర్మహోత్పాతైర్నానం భగవతః పదైః
అనన్యపురుషశ్రీభిర్హీనా భూర్హతసాభగా 21
- ఇతి చింతయతస్తస్య దృష్టారిష్టేన చేతసా
రాజ్ఞః ప్రత్యాగమద్రుహ్మాన్యదుపుర్యాః కపిధ్వజః 22
- తం పాదయోర్నిపతితమయథాపూర్వమాతురమ్
అథోవదనమబ్ధిన్దూన్సుజన్తం నయనాబ్జయోః 23
- విలోక్యోద్విగ్నహృదయో విచ్ఛాయమనుజం నృపః
పృచ్ఛతి స్మ సుహృన్మధ్యే సంస్మరన్నారదేరితమ్ 24
- యుధిష్ఠిర ఉవాచ

- కచ్చిదానర్తపుర్యాం నః స్వజనాః సుఖమాసతే
మధుభోజదశార్థార్థ సాత్వతాన్ధకవృష్ణయః 25
- శూరో మాతామహః కచ్చితస్వస్త్వాస్తే వాథ మారిషః
మాతులః సానుజః కచ్చిత్కుశల్యానకదున్దుభిః 26
- సప్త స్వసారస్తత్పత్న్యో మాతులాన్యః సహాత్మజాః
ఆసతే సస్నుషాః క్షేమందేవకీప్రముఖాః స్వయమ్ 27
- కచ్చిద్రాజాహుకో జీవత్యసత్పుత్రోఽస్య చానుజః
హృదీకః ససుతోఽక్రూరో జయన్తగదసారణాః 28
- ఆసతే కుశలం కచ్చిద్యే చ శత్రుజిదాదయః
కచ్చిదాస్తే సుఖం రామో భగవాన్సాత్వతాం ప్రభుః 29
- ప్రద్యుమ్నః సర్వవృష్టీనాం సుఖమాస్తే మహారథః
గమ్భీరరయోఽనిరుద్ధో వర్ధతే భగవానుత 30
- సుషేణశ్చారుదేష్ణశ్చ సామ్బో జామ్బవతీసుతః
అన్యే చ కార్ణిప్రవరాః సపుత్రా ఋషభాదయః 31
- తదైవానుచరాః శౌరేః శ్రుతదేవోద్ధవాదయః
సునన్దనన్దశీర్షణ్యా యే చాన్యే సాత్వతర్షభాః 32
- అపి స్వస్త్వాసతే సర్వే రామకృష్ణభుజాశ్రయాః
అపి స్మరన్తి కుశలమస్మాకం బద్ధసాహృదాః 33
- భగవానపి గోవిన్దో బ్రహ్మణ్యో భక్తవత్సలః
కచ్చిత్పురే సుధర్మాయాం సుఖమాస్తే సుహృద్వృతః 34
- మగ్ధలాయ చ లోకానాం క్షేమాయ చ భవాయ చ

- ఆస్తే యదుకులామ్భోధావాద్యోనంతసఖః పుమాన్ 35
- యద్బాహుదణ్డగుప్తాయాం స్వపుర్యాం యదవోర్చితాః
క్రీడన్తి పరమానన్దం మహాపౌరుషికా ఇవ 36
- యత్పాదశుశ్రూషణముఖ్యకర్మణా సత్యాదయో ద్వ్యష్టసహస్రయోషితః
నిర్జిత్య సభ్యే త్రిదశాంస్తదాశిషో హరన్తి వజ్రాయుధవల్లభోచితాః 37
- యద్బాహుదణ్డాభ్యుదయానుజీవినో యదుప్రవీరా హ్యకుతోభయా ముహూః
అధిక్రమన్త్యజ్జీభిరాహృతాం బలాత్సభాం సుధర్మాం సురసత్తమోచితామ్ 38
- కచ్ఛిత్తేనామయం తాత భ్రష్టతేజా విభాసి మే
అలబ్ధమానోవజ్ఞాతః కిం వా తాత చిరోషితః 39
- కచ్ఛిన్నాభిహతోఽభావైః శబ్దాదిభిరమఙ్గలైః
న దత్తముక్తమర్థిభ్య ఆశయా యత్ప్రతిశ్రుతమ్ 40
- కచ్ఛిత్త్వం బ్రాహ్మణం బాలం గాం వృద్ధం రోగిణం స్త్రీయమ్
శరణోపస్సృతం సత్త్వం నాత్యాక్షీః శరణప్రదః 41
- కచ్ఛిత్త్వం నాగమోఽగమ్యాం గమ్యాం వాసత్కృతాం స్త్రీయమ్
పరాజితో వాథ భవాన్నోత్తమైర్నాసమైః పథి 42
- అపి స్వీతృర్యభుజ్కాన్త్యం సమ్భోజ్యాన్వద్ధబాలకాన్
జుగుప్సితం కర్మ కిఞ్చిత్కృతవాన్న యదక్షమమ్ 43
- కచ్ఛిత్ప్రేష్టతమేనాథ హృదయేనాత్మబన్ధనా
శూన్యోఽస్మి రహితో నిత్యం మన్యసే తేనన్యథా న రుక్ 44

అధ్యాయము - 15

సూత ఉవాచ

ఏవం కృష్ణసఖః కృష్ణో బ్రాతా రాజ్ఞా వికల్పితః

నానాశబ్దాస్సదం రూపం కృష్ణవిశ్లేషకర్పితః

1

శోకేన శుష్కద్వదన హృత్సరోజో హతప్రభః

విభుం తమేవానుస్మరన్నాశక్నోత్ప్రతిభాషితుమ్

2

కృచ్ఛ్రేణ సంస్తభ్య శుచః పాణినామృజ్య నేత్రయోః

పరోక్షేణ సమున్నద్ధ ప్రణయౌత్కణ్ఠ్యకాతరః

3

సఖ్యం మైత్రీం సౌహృదం చ సారథ్యాదిషు సంస్మరన్

నృపమగ్రజమిత్యాహ బాష్పగద్గదయా గిరా

4

అర్జున ఉవాచ

వశ్చిత్తోఽహం మహారాజ హరిణా బన్ధురూపిణా

యేన మేసపహృతం తేజో దేవవిస్మాపనం మహత్

5

యస్య క్షణవియోగేన లోకో హ్యప్రియదర్శనః

ఉక్లేన రహితో హ్యేష మృతకః ప్రోచ్యతే యథా

6

యత్సంశ్రయాద్ద్రుపదగేహముపాగతానాం రాజ్ఞాం స్వయంవరముఖే స్మరదుర్మదానామ్

తేజో హృతం ఖలు మయాభిహతశ్చ మత్స్యః సజ్జీకృతేన ధనుషాధిగతా చ కృష్ణా

7

యత్సన్నిధావహము ఖాణ్డవమగ్నయేఽదామిన్ద్రం చ సామరగణం తరసా విజిత్య

లబ్ధా సభా మయకృతాద్భుతశిల్పమాయా దిగ్భ్యోఽహరన్నృపతయౌ బలిమధ్వరే తే

8

యత్తేజసా నృపశిరోఽఙ్ఘ్రిమహన్మఖార్థమార్వోఽనుజస్తవ గజాయుతసత్త్వవీర్యః

తేనాహృతాః ప్రమథనాథమఖాయ భూపా యన్మోచితాస్తదనయన్బలిమధ్వరే తే

9

పత్న్యాస్తవాధిమఖిక్లుప్తమహాభిషేక శ్లాఘిష్ఠచారుకబరం కిత్తవైః సభాయామ్

- స్పృష్టం వికీర్య పదయోః పతితాశ్రుముఖ్యా యస్తత్త్వియోఽకృతహతేశవిముక్తకేశాః 10
- యో నో జగోప వన ఏత్య దురంతకృచ్ఛాద్ధుర్వాససోఽరిరచితాదయుతాగ్రభుగ్యః
శాకాన్న శిష్టముపయుజ్య యతస్త్రిలోకిం తృప్తామమంస్త సలిలే వినిమగ్నసజ్జః 11
- యత్తేజసాథ భగవాన్యథి శూలపాణిర్విస్మాపితః సగిరిజోఽస్తమదాన్నిజం మే
అన్యేఽపి చాహమమునైవ కలేవరేణ ప్రాప్తో మహేస్తభవనే మహదాసనార్దమ్ 12
- తత్రైవ మే విహరతో భుజదణ్డయుగ్మం గాణ్డీవలక్షణమరాతివధాయ దేవాః
సేన్ద్రాః శ్రితా యదనుభావితమాజమీడ తేనాహమద్య ముపితః పురుషేణ భూమ్నా 13
- యద్భాన్దవః కురుబలాబ్ధిమనంతపారమేకో రథేన తతరేఽహమతీర్యసత్త్వమ్
ప్రత్యాహృతం బహు ధనం చ మయా పరేషాం తేజాస్పదం మణిమయం చ హృతం శిరోభ్యః 14
- యో భీష్మకర్ణగురుశల్యచమూష్వదభ్ర రాజన్యవర్యరథమణ్డలమణ్డీతాసు
అగ్రేచరో మమ విభో రథయూథపానామాయుర్మనాంసి చ దృశా సహ ఓజ ఆర్ఛ్యత్ 15
- యద్దోఃషు మా ప్రణిహితం గురుభీష్మకర్ణ నప్తత్రిగర్తశల్యసైన్ధవబాహ్లాకాద్వైః
అస్త్రాణ్యమోఘమహిమాని నిరూపితాని నోపస్సుశుర్నూహరిదాసమివాసురాణి 16
- సౌత్యే వృతః కుమతినాత్మద ఈశ్వరో మే యత్పాదపద్మమభవాయ భజన్తి భవ్యాః
మాం శ్రాంతవాహమరయో రథినో భువిష్ఠం న ప్రాహరన్యదనుభావనిరస్తచిత్తాః 17
- నర్మాణ్యుదారరుచిరస్మితశోభితాని హే పార్థ హేఽర్జున సఖే కురునన్దనేతి
సజ్జల్పితాని నరదేవ హృదిస్సుశాని స్మర్తుర్ధురన్తి హృదయం మమ మాధవస్య 18
- శయ్యాసనాటనవికత్థనభోజనాదిప్వైక్యాద్వయస్య ఋతవానితి విప్రలబ్ధః
సఖ్యుః సఖేవ పితృవత్తనయస్య సర్వం సేహే మహాన్మహితయా కుమతేరఘం మే 19
- సోఽహం నృపేన్ద్ర రహితః పురుషోత్తమేన సఖ్యా ప్రియేణ సుహృదా హృదయేన శూన్యః
అధ్వన్యరుక్తమపరిగ్రహమగ్గ రక్షణోపైరసద్భిరబలేవ వినిర్జితోఽస్మి 20

తద్వై ధనుస్త ఇషవః స రథో హయాస్తే సోఽహం రథీ నృపతయో యత ఆనమన్తి
సర్వం క్షణేన తదభూదసదీశరిక్తం భస్మన్తతం కుహకరాద్ధమివోష్టమూష్యామ్ 21

రాజంస్త్యయానుపృష్టానాం సుహృదాం నః సుహృత్పురే
విప్రశాపవిమూఢానాం నిఘ్నతాం ముష్టిభిర్మిథః 22

వారుణీం మదిరాం పీత్వా మదోన్మథితచేతసామ్
అజానతామివాన్యోన్యం చతుఃపశ్చావశేపితాః 23

ప్రాయేణైతద్భగవత ఈశ్వరస్య విచేష్టితమ్
మిథో నిఘ్నున్తి భూతాని భావయన్తి చ యన్మిథః 24

జలౌకసాం జలే యద్వన్మహాన్తోఽదన్త్యణీయసః
దుర్బలాన్బలినో రాజన్మహాన్తో బలినో మిథః 25

ఏవం బలిష్ఠైర్యదుభిర్మహద్భిరితరాన్విభుః
యదూన్యదుభిరన్యోన్యం భూభారాన్సంజ్ఞహార హ 26

దేశకాలార్థయుక్తాని హృత్తాపోపశమాని చ
హరన్తి స్మరతశ్చిత్తం గోవిందాభిహితాని మే 27

సూత ఉవాచ
ఏవం చింతయతో జిష్ణోః కృష్ణపాదసరోరుహమ్
సౌహార్దేనాతిగాఢేన శాంతాసీద్విమలా మతిః 28

వాసుదేవాఙ్మనుష్యాన పరిబృంహితరంహసా
భక్త్యా నిర్మథితాశేష కషాయధిషణోఽర్జునః 29

గీతం భగవతా జ్ఞానం యత్తత్సజ్ఞౌమమూర్ధని
కాలకర్మతమోరుద్ధం పునరధ్యగమత్ప్రభుః 30

- విశోకో బ్రహ్మసమ్పత్త్యా సశ్చిన్నద్వైతసంశయః
లీనప్రకృతినైర్గుణ్యాదలిఖ్యత్వాదసమ్భవః 31
- నిశమ్య భగవన్మార్గం సంస్థాం యదుకులస్య చ
స్వఃపథాయ మతిం చక్రే నిభృతాత్మా యుధిష్ఠిరః 32
- పృథాప్యనుశ్రుత్య ధనంజయోదితం నాశం యదూనాం భగవద్గతిం చ తామ్
ఏకాన్తభక్త్యా భగవత్సద్దోక్షజే నివేశితాత్మోపరరామ సంస్మతేః 33
- యయాహరద్భువో భారం తాం తనుం విజహావజః
కణ్ఠకం కణ్ఠకేనేవ ద్వయం చాపీశితుః సమమ్ 34
- యథా మత్స్యాదిరూపాణి ధత్తే జహ్యద్యథా నటః
భూభారః క్షపితో యేనజహౌ తచ్చ కలేవరమ్ 35
- యదా ముకున్దో భగవానిమాం మహీం జహౌ స్వతన్వా శ్రవణీయసత్కథః
తదాహరేవాప్రతిబుద్ధచేతసామభద్రహేతుః కలిరన్వవర్తత 36
- యుధిష్ఠిరస్తత్పరిసర్పణం బుధః పురే చ రాష్ట్రే చ గృహే తథాత్మని
విభావ్య లోభాన్మతజిహ్వాహింసనాద్యధర్మచక్రం గమనాయ పర్యధాత్ 37
- స్వరాట్పాత్రం వినయినమాత్మనః సుసమం గుణైః
తోయనీవ్యాః పతిం భూమేరభ్యషిచ్ఛద్గజాహ్వాయే 38
- మథురాయాం తథా వజ్రం శూరసేనపతిం తతః
ప్రాజాపత్యాం నిరూప్యేష్టిమగ్నీనపిబదీశ్వరః 39
- విస్ఫుజ్య తత్ర తత్సర్వం దుకూలవలయాదికమ్
నిర్మమో నిరహఙ్కారః సశ్చిన్నాశేషబన్ధనః 40
- వాచం జహావ మనసి తత్ప్రాణ ఇతరే చ తమ్

మృత్యావపానం సోత్సర్గం తం పశ్చాత్త్యే హ్యజోహవీత్ 41

త్రిత్యే హుత్వా చ పశ్చాత్త్వం తచ్చైకత్యే జ్ఞాహోన్మునిః
సర్వమాత్మన్యజుహవీద్రుహ్మణ్యాత్మానమవ్యయే 42

చీరవాసా నిరాహారో బద్ధవాఙ్మూర్ఖమూర్ధజః
దర్శయన్నాత్మనో రూపం జడోన్మత్తపిశాచవత్ 43

అనవేక్షమాణో నిరగాదశృణ్వన్బధిరో యథా
ఉదీచీం ప్రవివేశాశాం గతపూర్వాం మహాత్మభిః
హృది బ్రహ్మ పరం ధ్యాయన్నావర్తేత యతో గతః 44

సర్వే తమనునిర్జగ్ముర్భూతరః కృతనిశ్చయాః
కలినాధర్మమిత్రేణ దృష్ట్వా స్పృష్టాః ప్రజా భువి 45

తే సాధుకృతసర్వార్థా జ్ఞాత్వాత్యంతికమాత్మనః
మనసా ధారయామాసుర్వైకుణ్ఠచరణామ్బుజమ్ 46

తద్ధ్యానోద్రిక్తయా భక్త్యా విశుద్ధధిషణాః పరే
తస్మిన్నారాయణపదే ఏకాంతమతయౌ గతిమ్ 47

అవాపుద్ధురవాపాం తే అసద్భిర్విషయాత్మభిః
విధూతకల్మషా స్థానం విరజేనాత్మనైవ హి 48

విదురోఽపి పరిత్యజ్య ప్రభాసే దేహమాత్మనః
కృష్ణావేశేన తచ్చిత్తః పిత్తభిః స్వక్షయం యయా 49

ద్రౌపదీ చ తదాజ్ఞాయ పతీనామనపేక్షతామ్
వాసుదేవే భగవతి హ్యేకాంతమతిరాప తమ్ 50

యః శ్రద్ధయైతద్భగవత్ప్రియాణాం పాణ్డోః సుతానామితి సమ్ప్రయాణమ్

శృణోత్యలం స్వస్త్వయనం పవిత్రం లబ్ధ్వా హరౌ భక్తిముపైతి సిద్ధిమ్

51

అధ్యాయము - 16

సూత ఉవాచ

తతః పరీక్షిద్ద్విజవర్యశిక్షయా మహీం మహాభాగవతః శశాస హ
యథా హి సూత్యామభిజాతకోవిదాః సమాదిశన్విప్ర మహద్గుణస్తథా

1

స ఉత్తరస్య తనయాముపయేమ ఇరావతీమ్
జనమేజయాదీంశ్చతురస్తస్యాముత్పాదయత్సుతాన్

2

ఆజహరాశ్వమేధాన్స్త్రీన్గజాయాం భూరిదక్షిణాన్
శారద్వతం గురుం కృత్వా దేవా యత్రాక్షిగోచరాః

3

నిజగ్రాహజసా వీరః కలిం దిగ్విజయే క్వచిత్
న్యపలిభ్యధరం శూద్రం ఘ్నంతం గోమిథునం పదా

4

శౌనక ఉవాచ

కస్య హేతోర్నిజగ్రాహ కలిం దిగ్విజయే నృపః
న్యదేవచిహ్నాద్భక్కుద్ధ కోఽసౌ గాం యః పదాహనత్
తత్కృత్యతాం మహాభాగ యది కృష్ణకథాశ్రయమ్

5

అథవాస్య పదామ్భోజ మకరన్దలిహం సతామ్
కిమన్తైరసదాలాపైరాయుషో యదసద్వ్యయః

6

క్షుద్రాయుషాం నృణామజ్ఞ మర్త్యానామృతమిచ్ఛతామ్
ఇహోపహూతో భగవాన్మృత్యుః శామిత్రకర్మణి

7

న కశ్చిన్మ్రితే తావద్యావదాస్త ఇహాంతకః
ఏతదర్థం హి భగవానాహూతః పరమర్షిభిః
అహో నృలోకే పీయేత హరిలీలామృతం వచః

8

- మన్దస్య మన్దప్రజ్ఞస్య వయో మన్దాయుషశ్చ వై
నిద్రయా హ్రీయతే నక్తం దివా చ వ్యర్థకర్మభిః 9
- సూత ఉవాచ
యదా పరీక్షిత్కురుజాభిలీఽవసత్కలిం ప్రవిష్టం నిజచక్రవర్తితే
నిశమ్య వార్తామనతిప్రియాం తతః శరాసనం సంయుగశృణ్వైరాదదే 10
- స్వలజ్ఘ్రితం శ్యామతురభయోజితం రథం మృగేన్ద్రద్వజమాశ్రితః పురాత్
వృతో రథాశ్వద్విపపత్తియుక్తయా స్వసేనయా దిగ్విజయాయ నిర్గతః 11
- భద్రాశ్వం కేతుమాలం చ భారతం చోత్తరాన్కురూన్
కిమ్పురుషాదీని వర్షాణి విజిత్య జగృహే బలిమ్ 12
- నగరాంశ్చ వనాంశ్చైవ నదీశ్చ విమలోదకాః
పురుషాన్దేవకల్పాంశ్చ నారీశ్చ ప్రియదర్శనాః 13
- అదృష్టపూర్వాన్సుభగాన్స దదర్శ ధనజ్ఞయః
సదనాని చ శుభ్రాణి నారీశ్చాప్సరసాం నిభాః 14
- తత్ర తత్రోపశృణ్వానః స్వపూర్వేషాం మహాత్మనామ్
ప్రగీయమాణం చ యశః కృష్ణమాహాత్మ్యసూచకమ్ 15
- ఆత్మానం చ పరిత్రాతమశ్వత్థామ్నోఽస్త్రతేజసః
స్నేహం చ వృష్ణిపార్థానాం తేషాం భక్తిం చ కేశవే 16
- తేభ్యః పరమసన్తుష్టః ప్రీత్యుజ్జ్వల్భితలోచనః
మహాధనాని వాసాంసి దదౌ హరాన్మహామనాః 17
- సారథ్యపారషదసేవనసఖ్యదౌత్య
వీరాసనానుగమనస్తవనప్రణామాన్

స్నిగ్ధేషు పాణ్డుషు జగత్ప్రణతిం చ విష్ణోర్
భక్తిం కరోతి నృపతిశ్చరణారవిన్దే 18

తస్యైవం వర్తమానస్య పూర్వేషాం వృత్తిమన్వహమ్
నాతిదూరే కిలాశ్చర్యం యదాసీత్తన్నిబోధ మే 19

ధర్మః పదైకేన చరన్విచ్ఛాయాముపలభ్య గామ్
పృచ్ఛతి స్మాశ్రువదనాం వివత్సామివ మాతరమ్ 20

ధర్మ ఉవాచ
కచ్ఛిద్భద్రేనామయమాత్మనస్తే విచ్ఛాయాసి వ్షాయతేషన్ముఖేన
ఆలక్షయే భవతీమన్తరాధిం దూరే బన్ధుం శోచసి కశ్చనామ్భ 21

పాదైర్హ్వానం శోచసి మైకపాదమాత్మానం వా వృషల్లైర్భోక్ష్యమాణమ్
ఆహో సురాదీన్హృతయజ్ఞభాగాన్ప్రజా ఉత స్విన్మృషువత్యవర్షతి 22

అరక్ష్యమాణాః స్త్రీయ ఉర్వి బాలాన్శోచస్యథో పురుషాదైరివార్తాన్
వాచం దేవీం బ్రహ్మకులే కుకర్మణ్యబ్రహ్మణ్యే రాజకులే కులార్క్యాన్ 23

కిం క్షత్రబన్ధూన్కలినోపసుష్టాన్రాష్ట్రాణి వా తైరవరోపితాని
ఇతస్తతో వాశనపానవాసః స్నానవ్యవాయోన్ముఖజీవలోకమ్ 24

యద్వామ్భ తే భూరిభరావతార కృతావతారస్య హరేర్ధరిత్రి
అన్తర్హితస్య స్మరతీ విసుష్టా కర్మాణి నిర్వాణవిలమ్బితాని 25

ఇదం మమాచక్ష్య తవాధిమూలం వసున్ధరే యేన వికర్శితాసి
కాలేన వా తే బలినాం బలీయసా సురార్చితం కిం హృతమమ్భ సౌభగమ్ 26

ధరణ్యువాచ
భవాన్హి వేద తత్సర్వం యన్మాం ధర్మానుపృచ్ఛసి
చతుర్భిర్వర్తసే యేన పాదైర్లోకసుఖావహైః 27

సత్యం శౌచం దయా క్షాంతిస్త్యాగః సన్తోష ఆర్జవమ్
శమో దమస్తపః సామ్యం తితిక్షోపరతిః శ్రుతమ్ 28

జ్ఞానం విరక్తిరైశ్వర్యం శౌర్యం తేజో బలం స్మృతిః
స్వాతన్త్ర్యం కౌశలం కాన్తిర్దైర్యం మార్దవమేవ చ 29

ప్రాగల్భ్యం ప్రశ్రయః శీలం సహ ఓజో బలం భగః
గాంధీర్యం స్థైర్యమాస్తిక్యం కీర్తిర్మానోఽనహఙ్కృతిః 30

ఏతే చాన్యే చ భగవన్నిత్యా యత్ర మహాగుణాః
ప్రార్థ్యా మహత్త్వమిచ్ఛద్భిర్న వియన్తి స్మ కర్ణిచిత్ 31

తేనాహం గుణపాత్రేణ శ్రీనివాసేన సామృతమ్
శోచామి రహితం లోకం పాపృణా కలినేక్షితమ్ 32

ఆత్మానం చానుశోచామి భవన్తం చామరోత్తమమ్
దేవాన్పితౄనృషీన్సాధూన్సర్వాన్వర్ణాన్స్తథాశ్రమాన్ 33

బ్రహ్మాదయో బహుతిథం యదపాఙ్గమోక్ష
కామాస్తపః సమచరన్భగవత్ప్రపన్నాః
సా శ్రీః స్వవాసమరవిన్దవనం విహాయ
యత్పాదసౌభగమలం భజతేఽనురక్తా 34

తస్యాహమబ్జకులీశాఙ్కశకేతుకేతైః
శ్రీమత్పదైర్భగవతః సమలఙ్కృతాఙ్గీ
త్రీనత్యరోచ ఉపలభ్య తతో విభూతిం
లోకాన్స మాం వ్యస్మజదుత్స్మయతీం తదన్తే 35

యో వై మమాతిభరమాసురవంశరాజ్ఞామ్
అక్షౌహిణీశతమపానుదదాత్మతన్తః

త్వాం దుఃస్థమూనపదమాత్మని పౌరుషేణ
సమ్పాదయన్యదుషు రమ్యమబిభ్రదభ్రమ్ 36

కా వా సహేత విరహం పురుషోత్తమస్య
ప్రేమావలోకరుచిరస్మితవల్లుజల్పైః
స్తైర్యం సమానమహరన్మధుమానినీనాం
రోమోత్సవో మమ యదజ్ఞేవిటజ్కృతాయాః 37

తయోరేవం కథయతోః పృథివీధర్మయోస్తదా
పరీక్షిన్నామ రాజర్షిః ప్రాప్తః ప్రాచీం సరస్వతీమ్ 38

అధ్యాయము - 17

సూత ఉవాచ

తత్ర గోమిథునం రాజా హన్యమానమనాథవత్
దణ్డహస్తం చ వృషలం దదృశే నృపలాఞ్చనమ్ 1

వృషం మృణాలధవలం మేహస్తమివ బిభృతమ్
వేపమానం పదైకేన సీదంతం శూద్రతాడితమ్ 2

గాం చ ధర్మదుఘాం దీనాం భృశం శూద్రపదాహతామ్
వివత్సామాశ్రువదనాం క్షామాం యవసమిచ్ఛతీమ్ 3

పప్రచ్ఛ రథమారూఢః కార్తస్వరపరిచ్ఛదమ్
మేఘగమ్భీరయా వాచా సమారోపితకార్ముకః 4

కస్త్యం మచ్ఛరణే లోకే బలాద్ధంస్యబలాన్బలీ
నరదేవోఽసి వేషేణ నటవత్కర్మణాద్విజః 5

యస్త్యం కృష్ణే గతే దూరం సహగాణ్డీవధన్వనా
శోచ్యోఽస్యశోచ్యాన్రహసి ప్రహరన్వధమర్హసి 6

- త్వం వా మృణాలధవలః పాదైర్ఘ్నానః పదా చరన్
వృషరూపేణ కిం కశ్చిద్దేవో నః పరిభేదయన్ 7
- న జాతు కౌరవేన్ద్రాణాం దోర్దణ్డపరిరమ్భితే
భూతలేఽనుపతన్యస్మిన్వినా తే ప్రాణినాం శుచః 8
- మా సౌరభేయాత్ర శుచో వ్యేతు తే వృషలాద్భయమ్
మా రోదీరమ్భ భద్రం తే ఖలానాం మయి శాస్తరి 9
- యస్య రాష్ట్రే ప్రజాః సర్వాస్త్రస్యన్తే సాధ్వ్యసాధుభిః
తస్య మత్తస్య నశ్యన్తి కీర్తిరాయుర్భగో గతిః 10
- ఏష రాజ్ఞాం పరో ధర్మో హ్యర్థానామార్తినిగ్రహః
అత ఏనం వధిష్యామి భూతద్రుహమసత్తమమ్ 11
- కోఽవృశ్చత్తవ పాదాన్స్త్రీన్సారభేయ చతుష్పద
మా భూవన్స్త్యాదృశా రాష్ట్రే రాజ్ఞాం కృష్ణానువర్తినామ్ 12
- ఆఖ్యాహి వృష భద్రం వః సాధూనామకృతాగసామ్
ఆత్మవైరూప్యకర్తారం పార్థానాం కీర్తిదూషణమ్ 13
- జనేఽనాగస్యఘం యుజ్జన్సర్వతోఽస్య చ మద్భయమ్
సాధూనాం భద్రమేవ స్యాదసాధుదమసే కృతే 14
- అనాగఃస్విహ భూతేషు య ఆగస్మన్నిరజ్కశః
ఆహర్తాస్మి భుజం సాక్షాదమర్త్యస్యాపి సాఙ్గదమ్ 15
- రాజ్ఞో హి పరమో ధర్మః స్వధర్మస్థానుపాలనమ్
శాసతోఽన్యన్యథాశాస్త్రమనాపద్యుత్పథానిహ 16
- ధర్మ ఉవాచ

ఏతద్వః పాణ్డవేయానాం యుక్తమార్తాభయం వచః
యేషాం గుణగణైః కృష్ణో దౌత్యాదౌ భగవాన్మృతః 17

న వయం క్లేశబీజాని యతః స్యుః పురుషర్షభ
పురుషం తం విజానీమో వాక్యభేదవిమోహితాః 18

కేచిద్వికల్పవసనా ఆహురాత్మానమాత్మనః
దైవమన్యేఽపరే కర్మ స్వభావమపరే ప్రభుమ్ 19

అప్రతర్క్యదనిర్దేశ్యాదితి కేష్వపి నిశ్చయః
అత్రానురూపం రాజర్షే విమృశ స్వమనీషయా 20

సూత ఉవాచ
ఏవం ధర్మే ప్రవదతి స సమ్రాడ్ద్విజసత్తమాః
సమాహితేన మనసా విభేదః పర్యచష్ట తమ్ 21

రాజోవాచ
ధర్మం బ్రవీషి ధర్మజ్ఞ ధర్మోఽసి వృషరూపధృక్
యదధర్మకృతః స్థానం సూచకస్యాపి తద్భవేత్ 22

అథవా దేవమాయాయా నూనం గతిరగోచరా
చేతసో వచసశ్చాపి భూతానామితి నిశ్చయః 23

తపః శౌచం దయా సత్యమితి పాదాః కృతే కృతాః
అధర్మాంశైస్తయో భగ్నాః స్మయసంభ్రమదైస్తవ 24

ఇదానీం ధర్మ పాదస్తే సత్యం నిర్వర్తయేద్యతః
తం జిఘ్రిక్షత్యధర్మోఽయమన్యతేనైధితః కలిః 25

ఇయం చ భూమిర్భగవతా న్యాసితోరుభరా సతీ
శ్రీమద్భిస్తత్పదన్యాసైః సర్వతః కృతకౌతుకా 26

- శోచత్యశ్రుకలా సాధ్వీ దుర్భగేవోజ్జితా సతీ
అబ్రహ్మణ్యా నృపవ్యాజాః శూద్రా భోక్తృన్తి మామితి 27
- ఇతి ధర్మం మహీం చైవ సాన్త్యయిత్వా మహారథః
నిశాతమాదదే ఖడ్గం కలయేఽధర్మహేతవే 28
- తం జిహూంసుమభిప్రేత్య విహాయ నృపలాఙ్ఘనమ్
తత్త్వాదమూలం శిరసా సమగాద్భయవిహ్వలః 29
- పతితం పాదయోర్వీరః కృపయా దీనవత్సలః
శరణ్యో నావధీచ్ఛ్యోక్య ఆహ చేదం హసన్నివ 30
- రాజోవాచ
న తే గుడాకేశయశోధరాణాం బద్ధాఙ్గాలేర్వై భయమస్తి కిఞ్చిత్
న వర్తితవ్యం భవతా కథఞ్చన క్షేత్రే మదీయే త్వమధర్మబన్ధుః 31
- త్వాం వర్తమానం నరదేవదేహేష్వనుప్రవృత్తోఽయమధర్మపూగః
లోభోఽన్యతం చౌర్యమనార్యమంహో జ్యేష్ఠా చ మాయా కలహశ్చ దమ్భః 32
- న వర్తితవ్యం తదధర్మబన్ధో ధర్మేణ సత్యేన చ వర్తితవ్యే
బ్రహ్మవర్తే యత్ర యజన్తి యజ్ఞైర్యజ్ఞేశ్వరం యజ్ఞవితానవిజ్ఞాః 33
- యస్మిన్హరిర్భగవానిజ్యమాన ఇజ్యాత్మమూర్తిర్యజతాం శం తనోతి
కామానమోఘాన్స్థిరజగ్గమానామన్తర్బహిర్వాయురివైష ఆత్మా 34
- సూత ఉవాచ
పరీక్షితైవమాదిష్టః స కలిర్జ్ఞాతవేపథుః
తముద్యతాసిమాహేదం దణ్డపాణిమివోద్యతమ్ 35
- కలిరువాచ

- యత్ర క్వ వాధ వత్స్యామి సార్వభౌమ తవాజ్ఞయా
లక్షయే తత్ర తత్రాపి త్వమాత్తేషుశరాసనమ్ 36
- తన్నే ధర్మభృతాం శ్రేష్ఠ స్థానం నిర్దేష్టుమర్హసి
యత్రైవ నియతో వత్స్య ఆతిష్ఠంస్తేనుశాసనమ్ 37
- సూత ఉవాచ
అభ్యర్థితస్తదా తస్మై స్థానాని కలయే దదౌ
ద్యూతం పానం స్త్రీయః సూనా యత్రాధర్మశ్చతుర్విధః 38
- పునశ్చ యాచమానాయ జాతరూపమదాత్ప్రభుః
తతోఽన్యతం మదం కామం రజో వైరం చ పశ్చాత్ 39
- అమూని పశ్చ స్థానాని హ్యధర్మప్రభవః కలిః
ఔత్తరేయేణ దత్తాని న్యవసత్తన్నిదేశకృత్ 40
- అధైతాని న సేవేత బుభూషుః పురుషః క్వచిత్
విశేషతో ధర్మశీలో రాజా లోకపతిర్గురుః 41
- వృషస్య నష్టాంస్తీన్నాదాంతపః శౌచం దయామితి
ప్రతిసన్దధ ఆశ్వాస్య మహీం చ సమవర్దయత్ 42
- స ఏష ఏతర్హ్యధ్యాస్త ఆసనం పార్థివోచితమ్
పితామహేనోపన్యస్తం రాజ్ఞారణ్యం వివిక్షతా 43
- ఆస్తేఽధునా స రాజర్షిః కౌరవేన్ద్రశ్రియోల్లాసన్
గజాహ్వాయే మహాభాగశ్చక్రవర్తీ బృహచ్చవాః 44
- ఇత్థమ్భూతానుభావోఽయమభిమన్యుసుతో నృపః
యస్య పాలయతః క్షౌణీం యూయం సత్రాయ దీక్షితాః 45

అధ్యాయము - 18

సూత ఉవాచ

యో వై ద్రోణ్యస్త్రవిప్లుష్టో న మాతురుదరే మృతః
అనుగ్రహద్భగవతః కృష్ణస్యాద్భుతకర్మణః

1

బ్రహ్మకోపోద్ధితాద్యస్తు తక్షకాత్ప్రాణవిప్లవాత్
న సమ్ముమోహోరుభయాద్భగవత్సర్పితాశయః

2

ఉత్సృజ్య సర్వతః సభ్రం విజ్ఞాతాజితసంస్థితః
వైయాసకేర్జహౌ శిష్యో గణ్ధాయాం స్వం కలేవరమ్

3

నేత్రమశ్లోకవార్తానాం జుషతాం తత్కథామృతమ్
స్యాత్సమ్ప్రమోఽన్తకాలేఽపి స్మరతాం తత్పదామ్బుజమ్

4

తావత్కలిర్న ప్రభవేత్ప్రవిష్టోఽపీహ సర్వతః
యావదీశో మహానుర్వామాభిమన్యవ ఏకరాట్

5

యస్మిన్నహని యర్హ్యేవ భగవానుత్ససర్జ గామ్
తదైవేహనువృత్తోఽసావధర్మప్రభవః కలిః

6

నానుద్వేష్టి కలిం సమ్రాట్సారజ్ఞ ఇవ సారభుక్
కుశలాన్యాశు సిద్ధ్యన్తి నేతరాణి కృతాని యత్

7

కిం ను బాలేషు శూరేణ కలినా ధీరభీరుణా
అప్రమత్తః ప్రమత్తేషు యో వృకో నృషు వర్తతే

8

ఉపవర్ణితమేతద్వః పుణ్యం పారీక్షితం మయా
వాసుదేవకథోపేతమాఖ్యానం యదప్యచ్ఛత

9

యా యాః కథా భగవతః కథనీయోరుకర్మణః
గుణకర్మాశ్రయాః పుష్పిః సంసేవ్యాస్తౌ బుభూషుభిః

10

ఋషయః ఊచుః

సూత జీవ సమాః సౌమ్య శాశ్వతీర్విశదం యశః

యస్త్యం శంససి కృష్ణస్య మర్త్యానామమృతం హి నః

11

కర్మణ్యస్మిన్ననాశ్వాసే ధూమధూమ్రాత్మనాం భవాన్

ఆపాయయతి గోవింద పాదపద్మాసవం మధు

12

తులయామ లవేనాపి న స్వర్గం నాపునర్భవమ్

భగవత్సంక్లెశస్య మర్త్యానాం కిముతాశిషః

13

కో నామ తృప్యేద్రసవిత్కథాయాం మహత్తమైకాంతపరాయణస్య

నాంతం గుణానామగుణస్య జగ్ముర్యోగేశ్వరా యే భవపాద్మముఖ్యాః

14

తన్నో భవాన్వై భగవత్ప్రధానో మహత్తమైకాంతపరాయణస్య

హరేరుదారం చరితం విశుద్ధం శుశ్రూషతాం నో వితనోతు విద్వన్

15

స వై మహాభాగవతః పరీక్షిద్యేనాపవర్గాఖ్యమదభ్రుబుద్ధిః

జ్ఞానేన వైయాసకిశబ్ధితేన భేజే ఖగేంద్రధ్వజపాదమూలమ్

16

తన్నః పరం పుణ్యమసంవృతార్థమాఖ్యానమత్యద్భుతయోగనిష్ఠమ్

ఆఖ్యాప్యనంతాచరితోపపన్నం పారీక్షితం భాగవతాభిరామమ్

17

సూత ఉవాచ

అహో వయం జన్మభృతోఽద్య హాస్మ వృద్ధానువృత్త్యాపి విలోమజాతాః

దౌష్కుల్యమాధిం విధునోతి శీఘ్రం మహత్తమానామభిధానయోగః

18

కుతః పునర్గుణతో నామ తస్య మహత్తమైకాంతపరాయణస్య

యోఽనంతశక్తిర్భగవాననన్తో మహద్గుణత్వాద్యమనంతమాహుః

19

ఏతావతాలం నను సూచితేన గుణైరసామ్యానతిశాయనస్య

- హిత్వేతాన్పార్థయతో విభూతిర్యస్యాజ్ఞిరేణుం జుషత్సనభీష్సోః 20
- అథాపి యత్పాదనఖావస్సప్థం జగద్విరిజోఽపహృతార్హణామ్భుః
సేశం పునాత్యన్యతమో ముకున్దాత్కో నామ లోకే భగవత్పదార్థః 21
- యత్రానురక్తాః సహసైవ ధీరా వ్యపోహ్య దేహాదిషు సజ్జమూఢమ్
వ్రజన్తి తత్పారమహంస్యమన్త్యం యస్మిన్నహింసోపశమః స్వధర్మః 22
- అహం హి పృష్టోఽర్యమణో భవద్భిరాచక్ష ఆత్మావగమోఽత్ర యావాన్
నభః పతన్త్యాత్మసమం పతత్త్రిణస్తథా సమం విష్ణుగతిం విపశ్చితః 23
- ఏకదా ధనురుద్యమ్య విచరన్మృగయాం వనే
మృగాననుగతః శ్రాన్తః క్షుధితస్తపితో భృశమ్ 24
- జలాశయమచక్షాణః ప్రవివేశ తమాశ్రమమ్
దదర్శ మునిమాసీనం శాన్తం మీలితలోచనమ్ 25
- ప్రతిరుద్ధేన్ద్రియప్రాణ మనోబుద్ధిముపారతమ్
స్థానత్రయాత్పరం ప్రాప్తం బ్రహ్మభూతమవిక్రియమ్ 26
- విప్రకీర్ణజటాచ్ఛన్నం రౌరవేణాజినేన చ
విశుష్యత్తాలురుదకం తథాభూతమయాచత 27
- అలబ్ధతృణభూమ్యాదిరసమ్రాప్తార్హ్యసూన్యతః
అవజ్ఞాతమివాత్మానం మన్యమానశ్చుకోప హ 28
- అభూతపూర్వః సహసా క్షుత్తృడ్భ్యామర్దితాత్మనః
బ్రాహ్మణం ప్రత్యభూద్బ్రహ్మన్మత్సరో మన్యురేవ చ 29
- స తు బ్రహ్మఋషిరంసే గతాసుమురగం రుషా
వినిగ్గచ్ఛన్దనుష్కోట్యా నిధాయ పురమాగతః 30

- ఏష కిం నిభృతాశేష కరణో మీలితేక్షణః
మృషాసమాధిరాహోస్వత్కిం ను స్యాత్కత్రబన్ధభిః 31
- తస్య పుత్రోఽతితేజస్వీ విహరన్బాలకోఽర్భకైః
రాజ్ఞాఘం ప్రాపితం తాతం శ్రుత్వా తత్రేదమబ్రవీత్ 32
- అహో అధర్మః పాలానాం పీన్నాం బలిభుజామివ
స్వామిన్యఘం యద్దాసానాం ద్వారపానాం శునామివ 33
- బ్రాహ్మణైః క్షత్రబన్ధుర్హి గృహపాలో నిరూపితః
స కథం తద్గుహే ద్వాఃస్థః సభాణ్డం భోక్తుమర్హతి 34
- కృష్ణే గతే భగవతి శాస్త్ర్యుత్పథగామినామ్
తద్భిన్నసేతునద్యాహం శాస్మి పశ్యత మే బలమ్ 35
- ఇత్యుక్త్వా రోషతామ్రాక్షో వయస్యాన్మపిబాలకః
కౌశిక్యాప ఉపస్పృశ్య వాగ్వజ్రం విససర్జ హ 36
- ఇతి లజ్ఘితమర్యాదం తక్షకః సప్తమేఽహని
దబ్దేక్ష్యతి స్మ కులాఙ్గారం చోదితో మే తతద్రుహమ్ 37
- తతోఽభ్యేత్యాశ్రమం బాలో గలే సర్పకలేవరమ్
పితరం వీక్ష్య దుఃఖార్తో ముక్తకణ్ఠో రురోద హ 38
- స వా ఆఙ్గిరసో బ్రహ్మన్ముత్సా సుతవిలాపనమ్
ఉన్మీల్య శనకైర్నైత్రే దృష్ట్వా చాంసే మృతోరగమ్ 39
- విస్ఫుజ్య తం చ పప్రచ్ఛ వత్స కస్మాద్ధి రోదిషి
కేన వా తేఽపకృతమిత్యుక్తః స న్యవేదయత్ 40
- నిశమ్య శప్తమతదర్థం నరేంద్రం స బ్రాహ్మణో నాత్మజమభ్యనన్దత్

- అహో బతాంహో మహదద్య తే కృతమల్పీయసి ద్రోహ ఉరుర్దమో ధృతః 41
- న వై నృభిర్నరదేవం పరాఖ్యం సమ్మాతుమర్హస్యవిపక్వబుద్ధే
యత్తేజసా దుర్విషహేణ గుప్తా విన్దన్తి భద్రాణ్యకుతోభయాః ప్రజాః 42
- అలక్ష్మమాణే నరదేవనామ్ని రథాఙ్గపాణావయమఙ్గ లోకః
తదా హి చౌరప్రచురో వినశ్క్షత్యరక్ష్మమాణోఽవివరూఢవత్క్షణాత్ 43
- తదద్య నః పాపముపైత్యనన్వయం యన్నష్టనాథస్య వసోర్విలుమ్పకాత్
పరస్పరం ఘ్నన్తి శపన్తి వృజ్జతే పశూన్స్తయోఽర్థాన్పురుదస్యవో జనాః 44
- తదార్యధర్మః ప్రవిలీయతే నృణాం వర్ణాశ్రమాచారయుతస్తయీమయః
తతోఽర్థకామాభినివేశితాత్మనాం శునాం కపీనామివ వర్ణసంకరః 45
- ధర్మపాలో నరపతిః స తు సమ్రాడ్భూహచ్ఛ్రవాః
సాక్షాన్మహాభాగవతో రాజర్షిర్హయమేధయాట్
క్షుత్ప్రత్రమయుతో దీనో నైవాస్మచ్ఛాపమర్హతి 46
- అపాపేషు స్వభృత్యేషు బాలేనాపక్వబుద్ధినా
పాపం కృతం తద్భగవాన్సర్వాత్మా క్షన్తుమర్హతి 47
- తిరస్కృతా విప్రలబ్ధాః శప్తాః క్షిప్తా హతా అపి
నాస్య తత్ప్రతికుర్వన్తి తద్భక్తాః ప్రభవోఽపి హి 48
- ఇతి పుత్రకృతాఘేన సోఽనుతప్తో మహామునిః
స్వయం విప్రకృతో రాజ్ఞా నైవాఘం తదచింతయత్ 49
- ప్రాయశః సాధవో లోకే పరైర్ద్వన్ద్వేషు యోజితాః
న వ్యధన్తి న హృష్యన్తి యత ఆత్మాగుణాశ్రయః 50

అధ్యాయము - 19

సూత ఉవాచ

మహీపతిస్త్వధ తత్కర్మ గర్భ్యం విచింతయన్నాత్మకృతం సుదుర్మనాః
అహో మయా నీచమనార్యవత్కృతం నిరాగసి బ్రహ్మణి గూఢతేజసి 1

ధ్రువం తతో మే కృతదేవహేలనాద్దురత్యయం వ్యసనం నాతిదీర్ఘాత్
తదస్తు కామం హ్యఘనిష్కృతాయ మే యథా న కుర్యాం పునరేవమద్ధా 2

అద్వైవ రాజ్యం బలమృద్ధకోశం ప్రకోపితబ్రహ్మకులానలో మే
దహత్వభద్రస్య పునర్న మేఽభూత్సాపీయసీ ధీర్ద్విజదేవగోభ్యః 3

స చింతయన్నిత్యమథాశృణోద్యథా మునేః సుతోక్తో నిర్మతిస్తక్షకాఖ్యః
స సాధు మేనే న చిరేణ తక్షకా నలం ప్రసక్తస్య విరక్తికారణమ్ 4

అథో విహాయేమమముం చ లోకం విమర్శితౌ హేయతయా పురస్తాత్
కృష్ణాఙ్ఘ్రీసేవామధిమన్యమాన ఉపావిశత్ప్రాయమమర్త్యనద్యామ్ 5

యా వై లసచ్ఛ్రీతులసీవిమిశ్ర కృష్ణాఙ్ఘ్రేణ్యభ్యధికామ్బునేత్రీ
పునాతి లోకానుభయత్ర సేశాన్యస్తాం న సేవేత మరిష్యమాణః 6

ఇతి వ్యవచ్ఛిద్య స పాణ్డవేయః ప్రాయోపవేశం ప్రతి విష్ణుపద్యామ్
దధౌ ముకున్దాఙ్ఘ్రీమనన్యభావో మునివ్రతో ముక్తసమస్తసంఘః 7

తత్రోపజగ్ముర్భువనం పునానా మహానుభావా మునయః సశిష్యాః
ప్రాయేణ తీర్థాభిగమాపదేశైః స్వయం హి తీర్థాని పునన్తి సంతః 8

అత్రిర్వసిష్ఠశ్చ్యవనః శరద్వానరిష్ఠనేమిర్భుగురఙ్గేశాశ్చ
పరాశరో గాధిసుతోఽథ రామ ఉతథ్య ఇన్ద్రప్రమదేద్మవాహౌ 9

మేధాతిథిర్దేవల ఆర్ణిషేణో భారద్వాజో గౌతమః పిప్పలాదః
మైత్రేయ ఔర్వః కవషః కుమ్భయోనిర్ద్వైపాయనో భగవాన్నారదశ్చ 10

- అన్యే చ దేవర్షిబ్రహ్మర్షివర్యా రాజర్షివర్యా అరుణాదయశ్చ
నానార్దేయప్రవరాన్సమేతానభ్యర్చ్య రాజా శిరసా వవన్దే 11
- సుఖోపవిష్టేష్వధ తేషు భూయః కృతప్రణామః స్వచికిర్షితం యత్
విజ్ఞాపయామాస వివిక్తచేతా ఉపస్థితోఽగ్రేఽభిగృహీతపాణిః 12
- రాజోవాచ
అహో వయం ధన్యతమా నృపాణాం మహత్తమానుగ్రహణీయశీలాః
రాజ్ఞాం కులం బ్రాహ్మణపాదశౌచాద్ధూరాద్విస్మయం బత గర్వకర్మ 13
- తస్యైవ మేఽఘస్య పరావరేశో వ్యాసక్తచిత్తస్య గృహేష్వభీక్ష్ణమ్
నిర్వేదమూలో ద్విజశాపరూపో యత్ర ప్రసక్తో భయమాశు ధత్తే 14
- తం మోపయాతం ప్రతియన్తు విప్రా గజ్ఞా చ దేవీ ధృతచిత్తమీశే
ద్విజోపస్మప్తః కుహకస్తక్షకో వా దశత్వలం గాయత విష్ణుగాథాః 15
- పునశ్చ భూయాద్భగవత్యనన్తే రతిః ప్రసజ్గశ్చ తదాశ్రయేషు
మహత్సు యాం యాముపయామి స్పృష్టం మైత్త్యన్తు సర్వత్ర నమో ద్విజేభ్యః 16
- ఇతి స్మ రాజాధ్యవసాయయుక్తః ప్రాచీనమూలేషు కుశేషు ధీరః
ఉదజ్ఞాఖో దక్షిణకూల ఆస్తే సముద్రపత్న్యాః స్వసుతన్యస్తభారః 17
- ఏవం చ తస్మిన్నరదేవదేవే ప్రాయోపవిష్టే దివి దేవసజ్ఞాః
ప్రశస్య భూమౌ వ్యకిరన్త్రసూనైర్ముదా ముహూర్ధ్వద్ధుభయశ్చ నేదుః 18
- మహర్షయో వై సముపాగతా యే ప్రశస్య సాధ్విత్యనుమోదమానాః
ఊచుః ప్రజానుగ్రహశీలసారా యదుత్తమశ్లోకగుణాభిరూపమ్ 19
- న వా ఇదం రాజర్షివర్య చిత్రం భవత్సు కృష్ణం సమనువ్రతేషు
యేఽధ్యాసనం రాజకిరీటజుష్టం సద్యో జహుర్భగవత్పార్శ్వకామాః 20

- సర్వే వయం తావదిహస్మహేఽథ కలేవరం యావదసౌ విహాయ
లోకం పరం విరజస్కం విశోకం యాస్యత్యయం భాగవతప్రధానః 21
- ఆశ్రుత్య తదృషిగణవచః పరీక్షిత్సమం మధుచ్యుధురు చావ్యలీకమ్
ఆభాషతైనానభినన్ద్య యుక్తాన్సుశ్రూషమాణశ్చరితాని విష్ణోః 22
- సమాగతాః సర్వత ఏవ సర్వే వేదా యథా మూర్తిధరాస్త్రీపృష్ఠే
నేహాథ నాముత్ర చ కశ్చనార్థ ఋతే పరానుగ్రహమాత్మశీలమ్ 23
- తతశ్చ వః పృచ్ఛ్యమిమం విపృచ్ఛే విశ్రభ్య విప్రా ఇతి కృత్యతాయామ్
సర్వాత్మనా మ్రియమాణైశ్చ కృత్యం శుద్ధం చ తత్రామృశతాభియుక్తాః 24
- తత్రాభవద్భగవాన్వ్యాసపుత్రో యదృచ్ఛయా గామటమానోఽనపేక్షః
అలక్ష్మలిఙ్గో నిజలాభతుష్టో వృతశ్చ బాలైరవధూతవేషః 25
- తం ద్వ్యష్టవర్షం సుకుమారపాద కరోరుబాహ్వాంసకపోలగాత్రమ్
చార్వాయతాక్షోన్నసతుల్యకర్ణ సుభ్రాననం కమ్బుసుజాతకణ్ఠమ్ 26
- నిగూఢజత్నం పృథుతుఙ్గవక్షసమావర్తనాభిం వలివల్గూదరం చ
దిగమ్బరం వక్త్రవికీర్ణకేశం ప్రలమ్బబాహుం స్వమరోత్తమాభమ్ 27
- శ్యామం సదాపీవ్యవయోఽఙ్గలక్ష్మ్యా స్త్రీణాం మనోజ్ఞం రుచిరస్మితేన
ప్రత్యుత్థితాస్త మునయః స్వాసనేభ్యస్తల్లక్షణజ్ఞా అపి గూఢవర్చసమ్ 28
- స విష్ణురాతోఽతిథయ ఆగతాయ తస్మై సపర్యాం శిరసాజహార
తతో నివృత్తా హ్యబుధాః స్త్రియోఽర్భకా మహాసనే సోపవివేశ పూజితః 29
- స సంవృతస్తత్ర మహాన్మహీయసాం బ్రహ్మర్షిరాజర్షిదేవర్షిసజ్జైః
వ్యరోచతాలం భగవాన్యథేన్దుర్గహర్క్షతారానికరైః పరీతః 30
- ప్రశాన్తమాసీనమకుణ్ఠమేధసం మునిం నృపో భాగవతోఽభ్యుపేత్య

ప్రణమ్య మూర్ధ్నా వహితః కృతాజ్ఞలిర్నత్వా గిరా సూన్యతయాన్వపృచ్ఛత్ 31

పరీక్షిదువాచ

అహో అద్య వయం బ్రహ్మన్సత్సేవ్యాః క్షత్రబన్ధవః
కృపయాతిధిరూపేణ భవద్భిస్తీర్థకాః కృతాః 32

యేషాం సంస్మరణాత్పుంసాం సద్యః శుద్ధ్యన్తి వై గృహాః
కిం పునర్దర్శనస్సర్వ పాదశౌచాసనాదిభిః 33

సాన్నిధ్యాత్తే మహాయోగిన్పాతకాని మహాన్తపి
సద్యో నశ్యన్తి వై పుంసాం విష్ణోరివ సురేతరాః 34

అపి మే భగవాన్ప్రీతః కృష్ణః పాణ్డుసుతప్రియః
పైతృష్వసేయప్రీత్యర్థం తద్గోత్రస్యాత్తబాన్ధవః 35

అన్యథా తేఽవ్యక్తగతేర్దర్శనం నః కథం నృణామ్
నితరాం మ్రియమాణానాం సంసిద్ధస్య వనీయసః 36

అతః పృచ్ఛామి సంసిద్ధిం యోగినాం పరమం గురుమ్
పురుషస్యేహ యత్కార్యం మ్రియమాణస్య సర్వథా 37

యచ్ఛ్రోతవ్యమథో జప్యం యత్కర్తవ్యం నృభిః ప్రభో
స్మర్తవ్యం భజనీయం వా బ్రూహి యద్వా విపర్యయమ్ 38

నూనం భగవతో బ్రహ్మన్సహేషు గృహమేధినామ్
న లక్ష్మతే హ్యవస్థానమపి గోదోహనం క్వచిత్ 39

సూత ఉవాచ

ఏవమాభాషితః పృష్టః స రాజ్ఞా శ్లక్ష్యయా గిరా
ప్రత్యభాషత ధర్మజ్ఞో భగవాన్బాదరాయణః 40

ॐ ॐ ॐ ॐ ॐ

ద్వితీయ స్కంధము

|| ఓం నమో భగవతే వాసుదేవాయ ||

అధ్యాయము - 1

శ్రీశుక ఉవాచ

వరీయానేష తే ప్రశ్నః కృతో లోకహితం నృప
ఆత్మవిత్సమ్మతః పుంసాం శ్రోతవ్యాదిషు యః పరః

1

శ్రోతవ్యాదీని రాజేంద్ర నృణాం సంతి సహస్రశః
అపశ్యతామాత్మతత్త్వం గృహేషు గృహమేధినామ్

2

నిద్రయా హ్రీయతే నక్తం వ్యవాయేన చ వా వయః
దివా చార్థేహయా రాజన్కుటుమ్భభరణేన వా

3

దేహపత్యకలత్రాదిష్వాత్మసైన్యేష్వసత్స్వపి
తేషాం ప్రమత్తో నిధనం పశ్యన్నపి న పశ్యతి

4

తస్మాద్భారత సర్వాత్మా భగవాన్విశ్వరో హరిః
శ్రోతవ్యః కీర్తితవ్యశ్చ స్మర్తవ్యశ్చేచ్ఛతాభయమ్

5

ఏతావాన్సాంఖ్యయోగాభ్యాం స్వధర్మపరినిష్ఠయా
జన్మలాభః పరః పుంసామస్తే నారాయణస్మృతిః

6

ప్రాయేణ మునయో రాజన్నివృత్తా విధిషేధతః
నైర్గుణ్యస్థా రమన్తే స్మ గుణానుకథనే హరేః

7

ఇదం భాగవతం నామ పురాణం బ్రహ్మసమ్మితమ్

- అధీతవాన్ద్వాపరాదౌ పితుర్ద్వైపాయనాదహమ్ 8
- పరినిష్ఠితోఽపి నైర్గుణ్య ఉత్తమశ్లోకలీలయా
గృహీతచేతా రాజర్షే ఆఖ్యానం యదధీతవాన్ 9
- తదహం తేఽభిధాస్యామి మహాపౌరుషికో భవాన్
యస్య శ్రద్ధధతామాశు స్యాన్ముకున్దే మతిః సతీ 10
- ఏతన్నిర్విద్యమానానామిచ్ఛతామకుతోభయమ్
యోగినాం నృప నిర్ణీతం హరేర్నామానుకీర్తనమ్ 11
- కిం ప్రమత్తస్య బహుభిః పరోక్షైర్ధాయనైరిహ
వరం ముహూర్తం విదితం ఘటతే శ్రేయసే యతః 12
- ఖట్వాఙ్గో నామ రాజర్షిర్జ్ఞాత్వేయత్తామిహాయుషః
ముహూర్తాత్సర్వముత్సృజ్య గతవానభయం హరిమ్ 13
- తవాప్యేతర్హి కౌరవ్య సప్తాహం జీవితావధిః
ఉపకల్పయ తత్సర్వం తావద్యత్సామృతాయుకమ్ 14
- అన్తకాలే తు పురుష ఆగతే గతసాధ్వసః
చిన్ద్యాదసభశస్త్రేణ స్పృహం దేహేఽను యే చ తమ్ 15
- గృహాత్ప్రవ్రజితో ధీరః పుణ్యతీర్థజలాప్లుతః
శుచౌ వివిక్త ఆసీనో విధివత్కల్పితాసనే 16
- అభ్యసేన్మనసా శుద్ధం త్రివృద్బ్రహ్మాక్షరం పరమ్
మనో యచ్ఛేజ్జితశ్వాసో బ్రహ్మబీజమవిస్మరన్ 17

నియచ్ఛేద్విషయేభ్యోఽక్షాన్మనసా బుద్ధిసారథిః
మనః కర్మభిరాక్షిప్తం శుభార్థే ధారయేద్ధియా 18

తత్రైకావయవం ధ్యాయేదవ్యుచ్చిన్నేన చేతసా
మనో నిర్విషయం యుక్త్వా తతః కిఞ్చన న స్మరేత్
పదం తత్సరమం విష్ణోర్మనో యత్ర ప్రసీదతి 19

రజస్తమోభ్యామాక్షిప్తం విమూఢం మన ఆత్మనః
యచ్ఛేద్ధారణయా ధీరో హన్తి యా తత్కృతం మలమ్ 20

యస్యాం సన్ధార్యమాణాయాం యోగినో భక్తిలక్షణః
ఆశు సమృద్ధ్యతే యోగ ఆశ్రయం భద్రమీక్షతః 21

రాజోవాచ
యథా సన్ధార్యతే బ్రహ్మన్ధారణా యత్ర సమ్మతా
యాదృశీ వా హరేదాశు పురుషస్య మనోమలమ్ 22

శ్రీశుక ఉవాచ
జితాసనో జితశ్వాసో జితసంక్లో జితేంద్రియః
స్థూల భగవతో రూపే మనః సన్ధారయేద్ధియా 23

విశేషస్తస్య దేహోఽయం స్థవిష్ణశ్చ స్థవీయసామ్
యత్రేదం వ్యజ్యతే విశ్వం భూతం భవ్యం భవచ్ఛ సత్ 24

అణ్డకోశే శరీరేఽస్మిన్నప్తావరణసంయుతే
వైరాజః పురుషో యోఽసౌ భగవాన్ధారణాశ్రయః 25

పాతాలమేతస్య హి పాదమూలం పరన్తి పార్ణిప్రపదే రసాతలమ్

- మహాతలం విశ్వసృజోఽథ గుల్ఫౌ తలాతలం వై పురుషస్య జట్టే 26
- ద్వే జానునీ సుతలం విశ్వమూర్తేరూరుద్వయం వితలం చాతలం చ
మహీతలం తజ్జఘనం మహీపతే నభస్తలం నాభిసరో గృణన్తి 27
- ఉరఃస్థలం జ్యోతిరనీకమస్య గ్రీవా మహర్వదనం వై జనోఽస్య
తపో వరాటీం విదురాదిపుంసః సత్యం తు శీర్షాణి సహస్రశీర్షః 28
- ఇంద్రాదయో బాహవ ఆహురుస్తాః కర్ణౌ దిశః శ్రోత్రమముష్య శబ్దః
నాసత్యదస్తౌ పరమస్య నాసే పూణోఽస్య గన్ధో ముఖమగ్నిరిద్ధః 29
- ద్యౌరక్షిణీ చక్షురభూత్పతఙ్గః పక్షాణి విష్ణోరహనీ ఉభే చ
తద్బ్రూవిజృమ్భః పరమేష్ఠిధిష్ఠ్యమాపోఽస్య తాలూ రస ఏవ జిహ్వ 30
- ఛన్దాంస్యనన్తస్య శిరో గృణన్తి దంష్ట్రా యమః స్నేహకలా ద్విజాని
హసో జనోన్మాదకరీ చ మాయా దురన్తసగ్ధో యదపాఙ్గమోక్షః 31
- వ్రీడోత్తరాష్ట్రోఽధర ఏవ లోభో ధర్మః స్తనోఽధర్మపథోఽస్య పృష్ఠమ్
కస్తస్య మేఢ్రం వృషణౌ చ మిత్రౌ కుక్షిః సముద్రా గిరయోఽస్థిసజ్ఞాః 32
- నాడ్యోఽస్య నద్యోఽథ తనూరుహాణి మహీరుహా విశ్వతనోర్నౌపేన్ద్ర
అనన్తవీర్యః శ్వసితం మాతరిశ్వా గతిర్వయః కర్మ గుణప్రవాహః 33
- ఈశస్య కేశాన్విదురమ్బువాహాన్వాసన్తు సన్ధ్యాం కురువర్య భూమ్నః
అవ్యక్తమాహుర్హృదయం మనశ్చస చన్ద్రమాః సర్వవికారకోశః 34
- విజ్ఞానశక్తిం మహిమామనన్తి సర్వాత్మనోఽంతఃకరణం గిరిత్రమ్
అశ్వాశ్వతర్యుష్టగజా నఖాని సర్వే మృగాః పశవః శ్రోణిదేశే 35

వయాంసి తద్వ్యాకరణం విచిత్రం మనుర్మనీషా మనుజో నివాసః
గన్ధర్వవిద్యాధరచారణాప్సరః స్వరస్మృతీరసురానీకవీర్యః 36

బ్రహ్మననం క్షత్రభుజో మహాత్మా విడూరురజ్ఞిశ్రితకృష్ణవర్ణః
నానాభిధాభీజ్యగణోపపన్నో ద్రవ్యాత్మకః కర్మ వితానయోగః 37

ఇయానసావీశ్వరవిగ్రహస్య యః సన్నివేశః కథితో మయా తే
సన్ధార్యతేఽస్మిన్వపుషి స్థవిష్ఠే మనః స్వబుద్ధ్యా న యతోఽస్తి కిఞ్చిత్ 38

స సర్వధీవృత్త్యనుభూతసర్వ ఆత్మా యథా స్వప్నజనేక్షితైకః
తం సత్యమానన్దనిధిం భజేత నాన్యత్ర సజ్జేద్యత ఆత్మపాతః 39

అధ్యాయము - 2

శ్రీశుక ఉవాచ

ఏవం పురా ధారణయాత్మయోనిర్నష్టాం స్మృతిం ప్రత్యవరుధ్య తుష్టాత్
తథా ససర్జేదమమోఘదృష్టిర్యథాప్యయాత్ప్రాగ్వ్యవసాయబుద్ధిః 1

శాబ్దస్య హి బ్రహ్మణ ఏష పన్థా యన్నామభిర్ధ్యాయతి ధీరపార్థైః
పరిభ్రమంస్తత్ర న విన్దతేఽర్థాన్మాయామయే వాసనయా శయానః 2

అతః కవిర్నామసు యావదర్థః స్యాదప్రమత్తో వ్యవసాయబుద్ధిః
సిద్ధేఽన్యథార్థే న యతేత తత్ర పరిశ్రమం తత్ర సమీక్షమాణః 3

సత్యాం క్షితౌ కిం కశిపోః ప్రయాసైర్బాహౌ స్వసిద్ధే హ్యుపబర్హణైః కిమ్
సత్యజ్ఞాలో కిం పురుధాన్నపాత్ర్యా దిగ్వల్కలాదౌ సతి కిం దుకూలైః 4

చీరాణి కిం పథి న సన్తి దిశన్తి భిక్షాం

నైవాఙ్మిపాః పరభృతః సరితోఽప్యశుష్యన్
రుద్ధా గుహః కిమజితోఽవతి నోపసన్నాన్
కస్మాద్భజన్తి కవయో ధనదుర్మదాన్దాన్ 5

ఏవం స్వచిత్తే స్వత ఏవ సిద్ధ ఆత్మా ప్రియోఽర్థో భగవాననంతః
తం నిర్ఘోతో నియతార్థో భజేత సంసారహేతూపరమశ్చ యత్ర 6

కస్తాం త్వనాదృత్య పరానుచిన్తామృతే పశూనసతీం నామ కుర్యాత్
పశ్యజ్ఞానం పతితం వైతరణ్యం స్వకర్మజాన్పరితాపాఙ్ఘాషాణమ్ 7

కేచిత్స్వదేహాన్తర్హదయావకాశే ప్రాదేశమాత్రం పురుషం వసంతమ్
చతుర్భుజం కఙ్ఘరథాభశఙ్ఖ గదాధరం ధారణయా స్మరన్తి 8

రసన్నవక్త్రం నలినాయతేక్షణం కదంబకిఙ్జల్కపిశఙ్ఖవాససమ్
లసన్మహారత్నహిరణ్మయాఙ్గదం స్ఫురన్మహారత్నకిరీటకుణ్డలమ్ 9

ఉన్నిద్రహృత్పఙ్కజకర్ణికాలయే యోగేశ్వరాస్థాపితపాదపల్లవమ్
శ్రీలక్షణం కౌస్తుభరత్నకన్ధరమఘ్నానలఙ్క్యా వనమాలయాచితమ్ 10

విభూషితం మేఖలయాఙ్గలీయకైర్మహాధనైర్నూపురకఙ్కణాదిభిః
స్నిగ్ధామలాకుఞ్చితనీలకున్తలైర్విరోచమానాననహాసపేశలమ్ 11

అదీనలీలాహసితేక్షణోల్లసద్బ్రూభఙ్గసంసూచితభూర్యనుగ్రహమ్
ఈక్షేత చిన్తామయమేనమీశ్వరం యావన్ననో ధారణయావతిష్ఠతే 12

ఏకైకశోఽఙ్గాని ధియానుభావయేత్పాదాది యావద్దశితం గదాభృతః
జితం జితం స్థానమపోహ్య ధారయేత్పరం పరం శుద్ధ్యతి ధీర్యథా యథా 13

యావన్న జాయేత పరావరేఽస్మిన్విశ్వేశ్వరే ద్రష్టరి భక్తియోగః

- తావత్స్థవీయః పురుషస్య రూపం క్రియావసానే ప్రయతః స్మరేత 14
- స్థిరం సుఖం చాసనమాస్థితో యతిర్యదా జిహ్సురిమమగ్ధ లోకమ్
కాలే చ దేశే చ మనో న సజ్జయేత్ప్రాణాన్నియచ్ఛేన్మనసా జితాసుః 15
- మనః స్వబుద్ధ్యామలయా నియమ్య క్షేత్రజ్ఞ ఏతాం నినయేత్తమాత్మాని
ఆత్మానమాత్మన్యవరుద్య ధీరో లబ్ధోపశాన్తిర్విరమేత కృత్యాత్ 16
- న యత్ర కాలోఽనిమిషాం పరః ప్రభుః కుతో ను దేవా జగతాం య ఈశిరే
న యత్ర సత్త్వం న రజస్తమశ్చ న వై వికారో న మహాన్ప్రధానమ్ 17
- పరం పదం వైష్ణవమామనన్తి తద్యన్నేతి నేతీత్యతదుత్సిస్సుక్షవః
విస్సుజ్య దౌరాత్మ్యమనన్యసౌహృదా హృదోపగుహ్వర్హపదం పదే పదే 18
- ఇత్థం మునిస్తూపరమేద్వ్యవస్థితో విజ్ఞానదృగ్వీర్యసురన్ధితాశయః
స్వపార్జ్ఞినాపీడ్య గుదం తతోఽనిలం స్థానేషు షట్సాన్నమయేజ్జితక్లమః 19
- నాభ్యాం స్థితం హృద్యధిరోప్య తస్మాదుదానగత్యోరసి తం నయేన్మునిః
తతోఽనుసన్ధాయ ధియా మనస్వీ స్వతాలుమూలం శనకైర్నయేత 20
- తస్మాద్బ్రువోరన్తరమున్నయేత నిరుద్ధసప్తాయతనోఽనపేక్షః
స్థిత్యా ముహూర్తార్థమకుణ్డదృష్టిర్నిర్భిద్య మూర్ధన్విస్సుజేత్పరం గతః 21
- యది ప్రయాస్యన్నృప పారమేష్ఠ్యం వైహాయసానాముత యద్విహారమ్
అష్టాధిపత్యం గుణసన్నివాయే సహైవ గచ్ఛేన్మనసేన్ద్రియైశ్చ 22
- యోగేశ్వరాణాం గతిమాహురన్తర్బహిస్త్రిలోక్యాః పవనాన్తరాత్మానామ్
న కర్మభిస్తాం గతిమాప్నువన్తి విద్యాతపోయోగసమాధిభాజామ్ 23

వైశ్వానరం యాతి విహాయసా గతః సుషుప్త్యయా బ్రహ్మపథేన శోచిషా
విధూతకల్కోఽథ హరేరుదస్తాత్ప్రయాతి చక్రం నృప శైశుమారమ్ 24

తద్విశ్వనాభిం త్వతివర్త్య విష్ణోరణీయసా విరజేనాత్మనైకః
నమస్కృతం బ్రహ్మవిదాముపైతి కల్పాయుషో యద్విబుధా రమన్తే 25

అథో అనన్తస్య ముఖానలేన దన్తహ్యమానం స నిరీక్ష్య విశ్వమ్
నిర్యాతి సిద్ధేశ్వరయుష్టధిష్ఠ్యం యద్వైపరార్థ్యం తదు పారమేష్ఠ్యమ్ 26

న యత్ర శోకో న జరా న మృత్యుర్నార్తిర్న చోద్వేగ ఋతే కుతశ్చిత్
యచ్ఛిత్రతోఽదః కృపయానిదంవిదాం దురన్తదుఃఖప్రభవానుదర్శనాత్ 27

తతో విశేషం ప్రతిపద్య నిర్భయస్తేనాత్మనాపోఽనలమూర్తిరత్వరన్
జ్యోతిర్మయో వాయుముపేత్య కాలే వాయ్వాత్మనా ఖం బృహదాత్మలిఙ్గమ్ 28

ప్రాణేన గన్ధం రసనేన వై రసం రూపం చ దృష్ట్వా శ్వసనం త్వచైవ
శ్రోత్రేణ చోపేత్య నభోగుణత్వం ప్రాణేన చాకూతిముపైతి యోగీ 29

స భూతసూక్ష్మేన్ద్రియసన్నికర్షం మనోమయం దేవమయం వికార్యమ్
సంసాద్య గత్యా సహ తేన యాతి విజ్ఞానతత్త్వం గుణసన్నిరోధమ్ 30

తేనాత్మనాత్మానముపైతి శాన్తమానన్దమానన్దమయోఽవసానే
ఏతాం గతిం భాగవతీం గతో యః స వై పునర్నౌహ విషజ్జతేఽఙ్గ 31

ఏతే సృతీ తే నృప వేదగీతే త్వయాభిపృష్టే చ సనాతనే చ
యే వై పురా బ్రహ్మణ ఆహ తుష్ట ఆరాధితో భగవాన్వాసుదేవః 32

న హ్యతోఽన్యః శివః పన్ధా విశతః సంస్కృతావిహ

వాసుదేవే భగవతి భక్తియోగో యతో భవేత్ 33

భగవాన్బ్రహ్మ కార్తేఘ్నోన త్రిరన్వీక్ష్య మనీషయా
తదధ్యవస్యత్కూటస్థో రతిరాత్మన్యతో భవేత్ 34

భగవాన్సర్వభూతేషు లక్షితః స్వాత్మనా హరిః
దృశ్యైర్బుద్ధ్యాదిభిర్దృష్టౌ లక్షణైరనుమాపకైః 35

తస్మాత్సర్వాత్మనా రాజన్తరిః సర్వత్ర సర్వదా
శ్రోతవ్యః కీర్తితవ్యశ్చ స్మర్తవ్యో భగవాన్మౌనామ్ 36

పిబన్తి యే భగవత ఆత్మనః సతాం కథామృతం శ్రవణపుటేషు సమ్భృతమ్
పునన్తి తే విషయవిదూషితాశయం వ్రజన్తి తచ్ఛరణసరోరుహాన్తికమ్ 37

అధ్యాయము - 3

శ్రీశుక ఉవాచ

ఏవమేతన్నిగదితం పృష్టవాన్యద్భవాన్మమ
న్యణాం యన్త్రియమాణానాం మనుష్యేషు మనీషిణామ్ 1

బ్రహ్మవర్చసకామస్తు యజేత బ్రహ్మణః పతిమ్
ఇన్ద్రమిన్ద్రీయకామస్తు ప్రజాకామః ప్రజాపతీన్ 2

దేవీం మాయాం తు శ్రీకామస్తేజస్కామౌ విభావసుమ్
వసుకామౌ వసూన్రుద్రాన్వీర్యకామౌఽథ వీర్యవాన్ 3

అన్నాద్యకామస్త్వదితిం స్వర్గకామౌఽదితేః సుతాన్
విశ్వాన్దేవాన్రాజ్యకామః సాధ్యాన్సంసాధకో విశామ్ 4

ఆయుష్కామోఽశ్వినౌ దేవౌ పుష్టికామ ఇలాం యజేత్
ప్రతిష్ఠాకామః పురుషో రోదసీ లోకమాతరౌ 5

రూపాభికామో గన్ధర్వాన్స్తికామోఽస్సర ఉర్వశీమ్
ఆధిపత్యకామః సర్వేషాం యజేత పరమేష్ఠినమ్ 6

యజ్ఞం యజేద్యశస్కామః కోశకామః ప్రచేతసమ్
విద్యాకామస్తు గిరిశం దామృత్యార్థ ఉమాం సతీమ్ 7

ధర్మార్థ ఉత్తమశ్లోకం తన్తుః తన్వన్పిత్స్వజేత్
రక్షాకామః పుణ్యజనానోజస్కామో మరుద్గణాన్ 8

రాజ్యకామో మనూన్దేవాన్నిర్భృతిం త్వభిచరన్యజేత్
కామకామో యజేత్సోమమకామః పురుషం పరమ్ 9

అకామః సర్వకామో వా మోక్షకామ ఉదారధీః
తీవ్రేణ భక్తియోగేన యజేత పురుషం పరమ్ 10

ఏతావానేవ యజతామిహ నిఃశ్రేయసోదయః
భగవత్యచలో భావో యద్భాగవతసజ్గతః 11

జ్ఞానం యదాప్రతినివృత్తగుణోర్మిచక్రమ్
ఆత్మప్రసాద ఉత యత్ర గుణేష్వసజ్గః
కైవల్యసమ్మతపథస్త్వధ భక్తియోగః
కో నిర్ఘృతో హరికథాసు రతిం న కుర్యాత్ 12

శౌనక ఉవాచ
ఇత్యభివ్యాహృతం రాజా నిశమ్య భరతర్షభః
కిమన్యత్పుష్టవాన్భూయో వైయాసకిమ్మపిం కవిమ్ 13

ఏతచ్ఛ్రూషతాం విద్వన్నూత నోఽర్హసి భాషితుమ్
కథా హరికథోదర్కాః సతాం స్యుః సదసి ద్రువమ్ 14

స వై భాగవతో రాజా పాణ్డవేయో మహారథః
బాలక్రీడనకైః క్రీడన్మృష్టక్రీడాం య ఆదదే 15

వైయాసకిశ్చ భగవాన్వాసుదేవపరాయణః
ఉరుగాయగుణోదారాః సతాం స్యుర్హి సమాగమే 16

ఆయుర్ధరతి వై పుంసాముద్యన్నస్తం చ యన్నసౌ
తస్యర్థే యత్క్షణో నీత ఉత్తమశ్లోకవార్తయా 17

తరవః కిం న జీవంతి భస్మాః కిం న శ్వసన్త్యత
న ఖాదంతి న మేహంతి కిం గ్రామే పశవోఽపరే 18

శ్వవిడ్వరాహోష్ఠఖరైః సంస్తుతః పురుషః పశుః
న యత్కర్ణపథోపేతో జాతు నామ గదాగ్రజః 19

బిలే బతోరుక్తమవిక్రమాన్యే న శృణ్వతః కర్ణపుటే నరస్య
జిహ్వసతీ దార్దురికేవ సూత న చోపగాయత్యురుగాయగాథాః 20

భారః పరం పట్టకిరీటజుష్టమప్యుత్తమాఙ్గం న నమేన్ముకున్దమ్
శావౌ కరో నో కురుతే సపర్యాం హరేర్లసత్కాఞ్చనకఙ్కణౌ వా 21

బర్హాయితే తే నయనే నరాణాం లిఙ్గాని విష్ణోర్న నిరీక్షతో యే
పాదౌ నృణాం తౌ ద్రుమజన్మభాజౌ క్షేత్రాణి నానువ్రజతో హరేర్యౌ 22

జీవన్మృతో భాగవతాఙ్ఘ్రిరేణుం న జాతు మర్త్యోఽభిలభేత యస్తు

శ్రీవిష్ణుపద్యా మనుజస్తులస్యాః శ్వసశ్చవో యస్తు న వేద గన్ధమ్ 23

తదశ్మసారం హృదయం బతేదం యద్భుహ్యమాణైర్హరినామధేయైః
న విక్రియేతాథ యదా వికారో నేత్రే జలం గాత్రరుహేషు హర్షః 24

అథాభిధేహ్యజ్ఞ మనోఽనుకూలం ప్రభాషసే భాగవతప్రధానః
యదాహ వైయాసకిరాత్మవిద్యా విశారదో నృపతిం సాధు పృష్టః 25

అధ్యాయము - 4

సూత ఉవాచ

వైయాసకేరితి వచస్తత్త్వనిశ్చయమాత్మనః
ఉపధార్య మతిం కృష్ణే ఔత్తరేయః సతీం వ్యధాత్ 1

ఆత్మజాయాసుతాగార పశుద్రవిణబన్ధుషు
రాజ్యే చావికలే నిత్యం విరూఢాం మమతాం జహౌ 2

పప్రచ్ఛ చేమమేవార్థం యన్మాం పృచ్ఛథ సత్తమాః
కృష్ణానుభావశ్రవణే శ్రద్ధధానో మహామనాః 3

సంస్థాం విజ్ఞాయ సన్న్యస్య కర్మ త్రైవర్గికం చ యత్
వాసుదేవే భగవతి ఆత్మభావం దృఢం గతః 4

రాజోవాచ

సమీచీనం వచో బ్రహ్మన్సర్వజ్ఞస్య తవానఘ
తమో విశీర్యతే మహ్యం హరేః కథయతః కథామ్ 5

భూయ ఏవ వివిత్సామి భగవానాత్మమాయయా
యథేదం సృజతే విశ్వం దుర్విభావ్యమధీశ్వరైః 6

- యథా గోపాయతి విభుర్యథా సంయచ్ఛతే పునః
యాం యాం శక్తిముపాశ్రిత్య పురుశక్తిః పరః పుమాన్
ఆత్మానం క్రీడయన్క్రీడన్మరోతి వికరోతి చ 7
- నూనం భగవతో బ్రహ్మన్తరేరద్భుతకర్మణః
దుర్విభావ్యమివాభాతి కవిభిశ్చాపి చేష్టితమ్ 8
- యథా గుణాంస్తు ప్రకృతేర్యుగపత్రమశోఽపి వా
బిభర్తి భూరిశస్త్వేకః కుర్వన్మర్మాణి జన్మభిః 9
- విచికిత్సితమేతన్నే బ్రవీతు భగవాన్యథా
శాబ్దే బ్రహ్మణి నిష్ఠాతః పరస్మింశ్చ భవాన్బలు 10
- సూత ఉవాచ
ఇత్యుపామన్త్రితో రాజ్ఞా గుణానుకథనే హరేః
హృషీకేశమనుస్మృత్య ప్రతివక్తుం ప్రచక్రమే 11
- శ్రీశుక ఉవాచ
నమః పరస్మై పురుషాయ భూయసే సదుద్భవస్థాననిరోధలీలయా
గృహీతశక్తిత్రితయాయ దేహినామన్తర్భవాయానుపలక్యవర్తనే 12
- భూయో నమః సద్భుజినచ్చిదేసతామసమ్భవాయాఖిలసత్త్వమూర్తయే
పుంసాం పునః పారమహంస్య ఆశ్రమే వ్యవస్థితానామనుమృగ్యదాశుషే 13
- నమో నమస్తేఽస్త్వృషభాయ సాత్వతాం విదూరకాష్ఠాయ ముహూః కుయోగినామ్
నిరస్తసామ్యాతిశయేన రాధసా స్వధామని బ్రహ్మణి రంస్యతే నమః 14
- యత్కీర్తనం యత్స్మరణం యదీక్షణం యద్వందనం యచ్ఛ్రవణం యదర్హణమ్

- లోకస్య సద్యో విధునోతి కల్మషం తస్మై సుభద్రశ్రవసే నమో నమః 15
- విచక్షణా యచ్ఛరణోపసాదనాత్సభ్యం వ్యుదస్యోభయతోఽన్తరాత్మనః
విన్దన్తి హి బ్రహ్మగతిం గతక్లమాస్తస్మై సుభద్రశ్రవసే నమో నమః 16
- తపస్వినో దానపరా యశస్వినో మనస్వినో మన్తవిదః సుమగ్ధలాః
క్షేమం న విన్దన్తి వినా యదర్పణం తస్మై సుభద్రశ్రవసే నమో నమః 17
- కిరాతహూణాన్ద్రపులిన్ద్రపుల్కశా ఆభీరశుమ్భా యవనాః ఖసాదయః
యేఽన్యే చ పాపా యదపాశ్రయాశ్రయాః శుధ్యన్తి తస్మై ప్రభవిష్ణవే నమః 18
- స ఏష ఆత్మాత్మవతామధీశ్వరస్త్రయీమయో ధర్మమయస్తపోమయః
గతవ్యలీకైరజశక్యరాదిభిర్వితర్క్యలిఙ్గో భగవాన్ప్రసీదతామ్ 19
- శ్రియః పతిర్యజ్ఞపతిః ప్రజాపతిర్ధియాం పతిర్లోకపతిర్ధరాపతిః
పతిర్గతిశ్చాన్దకవృష్టిసాత్వతాం ప్రసీదతాం మే భగవాన్సతాం పతిః 20
- యదజ్ఞ్యభిధ్యానసమాధిదౌతయా ధియానుపశ్యన్తి హి తత్త్వమాత్మనః
వదన్తి చైతత్మవయో యథారుచం స మే ముకున్దో భగవాన్ప్రసీదతామ్ 21
- ప్రచోదితా యేన పురా సరస్వతీ వితన్వతాజస్య సతీం స్మృతిం హృది
స్వలక్షణా ప్రాదురభూత్కిలాస్యతః స మే ఋషీణామృషభః ప్రసీదతామ్ 22
- భూతైర్మహద్భిర్య ఇమాః పురో విభుర్నిర్మాయ శేతే యదమూషు పూరుషః
భుక్త్యై గుణాన్తోడశ పోడశాత్మకః సోఽలక్ష్మపీష్ట భగవాన్సద్వాంసి మే 23
- నమస్తస్మై భగవతే వాసుదేవాయ వేదసే
పపుర్జ్ఞానమయం సౌమ్యా యన్ముఖామ్బురుహాసవమ్ 24

ఏతదేవాత్మభూ రాజన్నారదాయ విపృచ్ఛతే
వేదగర్భోఽభ్యధాత్సాక్షాద్యదాహ హరిరాత్మనః 25

అధ్యాయము - 5

నారద ఉవాచ
దేవదేవ నమస్తేఽస్తు భూతభావన పూర్వజ
తద్విజానీహి యజ్ఞానమాత్మతత్త్వనిదర్శనమ్ 1

యద్రూపం యదధిష్ఠానం యతః సృష్టమిదం ప్రభో
యత్సంస్థం యత్పరం యచ్చ తత్తత్త్వం వద తత్త్వతః 2

సర్వం హ్యేతద్భవాన్వేద భూతభవ్యభవత్ప్రభుః
కరామలకవద్విశ్వం విజ్ఞానావసితం తవ 3

యద్విజ్ఞానో యదాధారో యత్పరస్త్వం యదాత్మకః
ఏకః సృజసి భూతాని భూతైరేవాత్మమాయయా 4

ఆత్మన్భావయసే తాని న పరాభావయన్స్వయమ్
ఆత్మశక్తిమవష్టభ్య ఊర్ణనాభిరివాక్లమః 5

నాహం వేద పరం హ్యస్మిన్నాపరం న సమం విభో
నామరూపగుణైర్భావ్యం సదసత్కించేదన్యతః 6

స భవానచరద్ధోరం యత్తపః సుసమాహితః
తేన ఖేదయసే నస్త్యం పరాశక్యౌం చ యచ్చసి 7

ఏతన్నే పృచ్ఛతః సర్వం సర్వజ్ఞ సకలేశ్వర

విజానీహి యథైవేదమహం బుధ్యేనుశాసితః 8

బ్రహ్మోవాచ

సమ్యక్కారుణికస్యేదం వత్స తే విచికిత్సితమ్
యదహం చోదితః సౌమ్య భగవద్వీర్యదర్శనే 9

నాన్యతం తవ తచ్ఛాపి యథా మాం ప్రబ్రవీషి భోః
అవిజ్ఞాయ పరం మత్త ఏతావత్త్వం యతో హి మే 10

యేన స్వరోచిషా విశ్వం రోచితం రోచయామ్యహమ్
యథార్కోఽగ్నిర్యథా సోమో యథర్క్షగ్రహతారకాః 11

తస్మై నమో భగవతే వాసుదేవాయ ధీమహి
యన్మాయయా దుర్జయయా మాం వదంతి జగద్గురుమ్ 12

విలజ్జమానయా యస్య స్థాతుమీక్షాపథేఽముయా
విమోహితా వికత్తన్తే మమాహమితి దుర్ధియః 13

ద్రవ్యం కర్మ చ కాలశ్చ స్వభావో జీవ ఏవ చ
వాసుదేవాత్పరో బ్రహ్మన్న చాన్యోఽర్థోఽస్తి తత్త్వతః 14

నారాయణపరా వేదా దేవా నారాయణాభజాః
నారాయణపరా లోకా నారాయణపరా మఖాః 15

నారాయణపరో యోగో నారాయణపరం తపః
నారాయణపరం జ్ఞానం నారాయణపరా గతిః 16

తస్యాపి ద్రష్టురీశస్య కూటస్థస్యాఖిలాత్మనః

- సృజ్యం సృజామి సృష్టోఽహమీక్షయైవాభిచోదితః 17
- సత్త్వం రజస్తమ ఇతి నిర్గుణస్య గుణాస్తయః
స్థితిసర్గనిరోధేషు గృహీతా మాయయా విభోః 18
- కార్యకారణకర్తుత్వే ద్రవ్యజ్ఞానక్రియాశ్రయాః
బద్ధున్తి నిత్యదా ముక్తం మాయినం పురుషం గుణాః 19
- స ఏష భగవాంల్లిజ్ఞైస్తైభిరేతైరథోక్షజః
స్వలక్షితగతిర్బ్రహ్మన్సర్వేషాం మమ చేశ్వరః 20
- కాలం కర్మ స్వభావం చ మాయేశో మాయయా స్వయా
ఆత్మన్యదృచ్ఛయా ప్రాప్తం విబుభూషురుపాదదే 21
- కాలాద్గుణవ్యతికరః పరిణామః స్వభావతః
కర్మణో జన్మ మహతః పురుషాధిష్ఠితాదభూత్ 22
- మహతస్తు వికుర్వాణాద్రజఃసత్త్వోపబృంహితాత్
తమఃప్రధానస్త్వభవద్ద్రవ్యజ్ఞానక్రియాత్మకః 23
- సోఽహఙ్కార ఇతి ప్రోక్తో వికుర్వన్నమభూత్త్రిధా
వైకారికస్తైజసశ్చ తామసశ్చేతి యద్భిదా
ద్రవ్యశక్తిః క్రియాశక్తిర్జ్ఞానశక్తిరితి ప్రభో 24
- తామసాదపి భూతాదేర్వికుర్వాణాదభూన్నభః
తస్య మాత్రా గుణః శబ్దో లింగం యద్దృష్టుదృశ్యయోః 25
- నభసోఽథ వికుర్వాణాదభూత్స్పర్శగుణోఽనిలః

- పరాన్వయాచ్ఛబ్దవాంశ్చ ప్రాణ ఓజః సహో బలమ్ 26
- వాయోరపి వికుర్వాణాత్కాలకర్మస్వభావతః
ఉదపద్యత తేజో వై రూపవత్స్పర్శశబ్దవత్ 27
- తేజసస్తు వికుర్వాణాదాసీదమ్భో రసాత్మకమ్
రూపవత్స్పర్శవచ్ఛామ్భో ఘోషవచ్ఛ పరాన్వయాత్ 28
- విశేషస్తు వికుర్వాణాదమ్భసో గన్ధవానభూత్
పరాన్వయాద్రసస్పర్శ శబ్దరూపగుణాన్వితః 29
- వైకారికాన్మనో జజ్ఞే దేవా వైకారికా దశ
దిగ్వితార్కప్రచేతోఽశ్వ వహ్నిస్తోపేంద్రమిత్రకాః 30
- తైజసాత్తు వికుర్వాణాద్ద్రియాణి దశాభవన్
జ్ఞానశక్తిః క్రియాశక్తిర్బుద్ధిః ప్రాణశ్చ తైజసా
శోత్రం త్వష్టాణదృగ్బిహ్వ వాగ్దోర్మేఢ్రాఙ్ఘ్రిపాయవః 31
- యదైతేఽసంజ్ఞతా భావా భూతేన్ద్రియమనోగుణాః
యదాయతననిర్మాణే న శేకుర్బహ్మవిత్తమ 32
- తదా సంహత్య చాన్యోన్యం భగవచ్ఛక్తిచోదితాః
సదసత్త్వముపాదాయ చోభయం సస్సజుర్హ్వదః 33
- వర్షపూగసహస్రాస్తే తదణ్డముదకే శయమ్
కాలకర్మస్వభావస్థో జీవో జ్ఞేవమజీవయత్ 34
- స ఏవ పురుషస్తస్మాదణ్డం నిర్భిద్య నిర్గతః

సహస్రోర్వజ్జిబాహ్వాక్షః సహస్రాననశీర్షవాన్ 35

యస్యేహవయవైర్లోకాన్కల్పయన్తి మనీషిణః
కట్యాదిభిరథః సప్త సప్తోర్ధ్వం జఘనాదిభిః 36

పురుషస్య ముఖం బ్రహ్మ క్షత్రమేతస్య బాహవః
ఊర్వోర్వైశ్యో భగవతః పద్భ్యాం శూద్రో వ్యజాయత 37

భూర్లోకః కల్పితః పద్భ్యాం భువర్లోకోఽస్య నాభితః
హృదా స్వర్లోక ఉరసా మహర్లోకో మహాత్మనః 38

గ్రీవాయాం జనలోకోఽస్య తపోలోకః స్తనద్వయాత్
మూర్ధభిః సత్యలోకస్తు బ్రహ్మలోకః సనాతనః 39

తత్యట్యాం చాతలం క్షృప్తమూరుభ్యాం వితలం విభోః
జానుభ్యాం సుతలం శుద్ధం జఙ్ఘాభ్యాం తు తలాతలమ్ 40

మహాతలం తు గుల్ఫాభ్యాం ప్రపదాభ్యాం రసాతలమ్
పాతాలం పాదతలత ఇతి లోకమయః పుమాన్ 41

భూర్లోకః కల్పితః పద్భ్యాం భువర్లోకోఽస్య నాభితః
స్వర్లోకః కల్పితో మూర్ధ్నా ఇతి వా లోకకల్పనా 42

అధ్యాయము - 6

బ్రహ్మోవాచ

వాచాం వహ్నిర్ముఖం క్షేత్రం చన్దసాం సప్త ధాతవః
హవ్యకవ్యామృతాన్నానాం జిహ్వో సర్వరసస్య చ 1

- సర్వాసూనాం చ వాయోశ్చ తన్నాసే పరమాయణే
అశ్వినోరోషధీనాం చ పూణో మోదప్రమోదయోః 2
- రూపాణాం తేజసాం చక్షుర్ద్రివః సూర్యస్య చాక్షిణీ
కర్ణౌ దిశాం చ తీర్థానాం శ్రోత్రమాకాశశబ్దయోః 3
- తద్గాత్రం వస్తుసారాణాం సౌభగస్య చ భాజనమ్
త్వగస్య స్పర్శవాయోశ్చ సర్వమేధస్య చైవ హి 4
- రోమాణ్యద్భిజ్జజాతీనాం యైర్వా యజ్ఞస్తు సమ్భృతః
కేశశ్శ్రునఖాన్యస్య శిలాలోహభ్రవిద్యుతామ్ 5
- బాహవో లోకపాలానాం ప్రాయశః క్షేమకర్మణామ్ 6
- విక్రమో భూర్భువః స్వశ్చ క్షేమస్య శరణస్య చ
సర్వకామవరస్యాపి హరేశ్చరణ ఆస్పదమ్ 7
- అపాం వీర్యస్య సర్గస్య పర్జన్యస్య ప్రజాపతేః
పుంసః శిశ్న ఉపస్థస్తు ప్రజాత్యానన్దనిర్వృతేః 8
- పాయుర్యమస్య మిత్రస్య పరిమోక్షస్య నారద
హింసాయా నిర్వతేర్మతోర్నిరయస్య గుదం స్మృతః 9
- పరాభూతేరధర్మస్య తమసశ్చాపి పశ్చిమః
నాడ్యో నదనదీనాం చ గోత్రాణామస్థిసంహతిః 10
- అవ్యక్తరససిన్ధూనాం భూతానాం నిధనస్య చ
ఉదరం విదితం పుంసో హృదయం మనసః పదమ్ 11

ధర్మస్య మమ తుభ్యం చ కుమారాణాం భవస్య చ
విజ్ఞానస్య చ సత్త్వస్య పరస్యాత్మా పరాయణమ్ 12

అహం భవాన్భవశ్చైవ త ఇమే మునయోఽగ్రజాః
సురాసురనరా నాగాః ఖగా మృగసరీస్సపాః 13

గన్ధర్వాప్సరసో యక్షా రక్షోభూతగణోరగాః
పశవః పితరః సిద్ధా విద్యాధ్రాశ్చారణా ద్రుమాః 14

అన్యే చ వివిధా జీవాజలస్థలనభౌకసః
గ్రహర్క్షకేతవస్తారాస్తడితః స్తనయిత్నవః 15

సర్వం పురుష ఏవేదం భూతం భవ్యం భవచ్ఛ యత్
తేనేదమావృతం విశ్వం వితస్తిమధితిష్ఠతి 16

స్వధిష్ఠ్యం ప్రతపన్నాణో బహిశ్చ ప్రతపత్యసౌ
ఏవం విరాజం ప్రతపంస్తపత్యంతర్బహిః పుమాన్ 17

సోఽమృతస్యాభయస్యేశో మర్త్యమన్నం యదత్యగాత్
మహిమైష తతో బ్రహ్మన్పురుషస్య దురత్యయః 18

పాదేషు సర్వభూతాని పుంసః స్థితిపదో విదుః
అమృతం క్షేమమభయం త్రిమూర్ధ్నోఽధాయి మూర్ధసు 19

పాదాస్త్రయో బహిశ్చాసన్నప్రజానాం య ఆశ్రమాః
అన్తస్త్రిలోక్యాస్త్యపరో గృహమేదోఽబృహద్వృతః 20

స్మృతీ విచక్రమే విశ్వమ్నాశనానశనే ఉభే

- యదవిద్యా చ విద్యా చ పురుషస్తూభయాశ్రయః 21
- యస్మాదణ్డం విరాడ్జ్ఞే భూతేన్ద్రియగుణాత్మకః
తద్ద్రవ్యమత్యగాద్విశ్వం గోభిః సూర్య ఇవాతపన్ 22
- యదాస్య నాభ్యాన్న లినాదహమాసం మహాత్మనః
నావిదం యజ్ఞసమ్భరాన్పురుషావయవాన్మతే 23
- తేషు యజ్ఞస్య పశవః సవనస్సతయః కుశాః
ఇదం చ దేవయజనం కాలశ్చోరుగుణాన్వితః 24
- వస్తాన్యోషధయః స్నేహ రసలోహమ్మదో జలమ్
ఋచో యజాంషి సామాని చాతుర్హోత్రం చ సత్తమ 25
- నామధేయాని మస్తాశ్చ దక్షిణాశ్చ వ్రతాని చ
దేవతానుక్రమః కల్పః సజ్కల్పస్తంతమేవ చ 26
- గతయో మతయశ్చైవ ప్రాయశ్చిత్తం సమర్పణమ్
పురుషావయవైరేతే సమ్భారాః సమ్భూతా మయా 27
- ఇతి సమ్భూతసమ్భారః పురుషావయవైరహమ్
తమేవ పురుషం యజ్ఞం తేనైవాయజమీశ్వరమ్ 28
- తతస్తే భ్రాతర ఇమే ప్రజానాం పతయో నవ
అయజన్స్వక్తమవ్యక్తం పురుషం సుసమాహితాః 29
- తతశ్చ మనవః కాలే ఈజిరే ఋషయోఽపరే
పితరో విబుధా దైత్యా మనుష్యాః క్రతుభిర్విభుమ్ 30

- నారాయణే భగవతి తదిదం విశ్వమాహితమ్
గృహీతమాయోరుగుణః సర్గాదావగుణః స్వతః 31
- స్వజామి తన్నియుక్తోఽహం హరో హరతి తద్వశః
విశ్వం పురుషరూపేణ పరిపాతి త్రిశక్తిధృక్ 32
- ఇతి తేఽభిహితం తాత యథేదమనుపృచ్ఛసి
నాన్యద్భగవతః కిఞ్చిద్భావ్యం సదసదాత్మకమ్ 33
- న భారతీ మేఽఙ్గ మృషోపలక్ష్యతే న వై క్వచిన్నే మనసో మృషా గతిః
న మే హృషీకాణి పతన్త్యసత్పథే యన్నే హృదౌత్కణ్ఠ్యవతా ధృతో హరిః 34
- సోఽహం సమామ్నాయమయస్తపోమయః ప్రజాపతీనామభివన్దితః పతిః
ఆస్థాయ యోగం నిపుణం సమాహితస్తం నాధ్యగచ్ఛం యత ఆత్మసమ్భవః 35
- నతోఽస్మ్యహం తచ్ఛరణం సమీయుషాం భవచ్ఛిదం స్వస్త్వయనం సుమఙ్గలమ్
యో హ్యత్మమాయావిభవం స్మ పర్యగాద్యథా నభః స్వాంతమథాపరే కుతః 36
- నాహం న యూయం యదృతాం గతిం విదుర్న వామదేవః కిముతాపరే సురాః
తస్మాయయా మోహితబుద్ధయస్త్విదం వినిర్మితం చాత్మసమం విచక్షుహే 37
- యస్యావతారకర్మాణి గాయంతి హ్యస్మదాదయః
న యం విదంతి తత్త్వేన తస్మై భగవతే నమః 38
- స ఏష ఆద్యః పురుషః కల్పే కల్పే సృజత్యజః
ఆత్మాత్మన్యాత్మనాత్మానం స సంయచ్ఛతి పాతి చ 39
- విశుద్ధం కేవలం జ్ఞానం ప్రత్యక్షమ్యగవస్థితమ్

సత్యం పూర్ణమనాద్యంతం నిర్గుణం నిత్యమద్వయమ్ 40

ఋషీ విదంతి మునయః ప్రశాంతాత్మేంద్రియాశయాః
యదా తదేవాసత్తర్కైస్త్రోధీయేత విప్లుతమ్ 41

ఆద్యోఽవతారః పురుషః పరస్య కాలః స్వభావః సదసన్మనశ్చ
ద్రవ్యం వికారో గుణ ఇంద్రియాణి విరాట్స్వరాట్స్థాస్ను చరిష్ణు భూమ్నః 42

అహం భవో యజ్ఞ ఇమే ప్రజేశా దక్షాదయో యే భవదాదయశ్చ
స్వర్లోకపాలాః ఖగలోకపాలా నృలోకపాలాస్తలలోకపాలాః 43

గన్ధర్వవిద్యాధరచారణేశా యే యక్షరక్షోరగనాగనాథాః
యే వా ఋషీణామృషభాః పితౄణాం దైత్యేంద్రసిద్ధేశ్వరదానవేంద్రాః
అన్యే చ యే ప్రేతపిశాచభూత కూష్మాణ్డయాదోమృగపక్ష్యధీశాః 44

యత్కించ లోకే భగవన్మహస్వదోజఃసహస్వద్బలవత్క్షమావత్
శ్రీహ్రీవిభూత్యాత్మవదద్భుతార్థం తత్త్వం పరం రూపవదస్వరూపమ్ 45

ప్రాధాన్యతో యాన్యష ఆమనంతి లీలావతారాన్పురుషస్య భూమ్నః
ఆపీయతాం కర్ణకషాయశోషాననుక్రమిష్యే త ఇమాన్సుపేశాన్ 46

అధ్యాయము - 7

బ్రహ్మోవాచ

యత్రోద్యతః క్షితితలోద్ధరణాయ బిభ్రత్
క్రౌడీం తనుం సకలయజ్ఞమయీమనన్తః
అన్తర్మహార్ణవ ఉపాగతమాదిదైత్యం
తం దంష్ట్రయాద్రిమివ వజ్రధరో దదార

జాతో రుచేరజనయత్సయమాన్సుయజ్ఞ
ఆకూతిసూనురమరానథ దక్షిణాయామ్
లోకత్రయస్య మహతీమహరద్యదార్తిం
స్వాయమ్భువేన మనునా హరిరిత్యనూక్తః

2

జజ్ఞే చ కర్దమగృహే ద్విజ దేవహూత్యాం
స్త్రీభిః సమం నవభిరాత్మగతిం స్వమాత్రే
ఊచే యయాత్మశమలం గుణసంఘపఙ్కమ్
అస్మిన్విధూయ కపిలస్య గతిం ప్రపేదే

3

అత్రేరపత్యమభికాబ్జత ఆహ తుష్టో
దత్తో మయాహమితి యద్భగవాన్స దత్తః
యత్పాదపఙ్కజపరాగపవిత్రదేహో
యోగర్థిమాపురుభయాం యదుహైహయాద్యాః

4

తప్తం తపో వివిధలోకసింహుక్షయా మే
ఆదౌ సనాత్స్వతపసః స చతుఃసనోఽభూత్
ప్రాక్కల్పసమ్ప్లవవినష్టమిహాత్మతత్త్వం
సమ్యగ్జగాద మునయో యదచక్షతాత్మన్

5

ధర్మస్య దక్షదుహితర్యజనిష్ఠ మూర్త్యాం
నారాయణో నర ఇతి స్వతపఃప్రభావః
దృష్ట్వాత్మనో భగవతో నియమావలోపం
దేవ్యస్త్యనభృతనా ఘటితుం న శేకుః

6

కామం దహంతి కృతినో నను రోషదృష్ట్వా
రోషం దహంతముత తే న దహన్త్యసహ్యామ్
సోఽయం యదంతరమలం ప్రవిశన్భిభేతి
కామః కథం ను పునరస్య మనః శ్రయేత

7

విద్ధః సపత్న్యదితపత్రిభిరన్తి రాజ్ఞో
బాలోఽపి సన్నపగతస్తపసే వనాని
తస్మా అదాద్భువగతిం గృణతే ప్రసన్నో
దివ్యాః స్తువన్తి మునయో యదుపర్యధస్తాత్

8

యద్వేనముత్పథగతం ద్విజవాక్యవజ్ర
నిష్కుప్తపౌరుషభగం నిరయే పతన్తమ్
త్రాత్వార్థితో జగతి పుత్రపదం చ లేభే
దుగ్ధా వసూని వసుధా సకలాని యేన

9

నాభేరసావృషభ ఆస సుదేవిసూనుర్
యో వై చచార సమదృగ్భడయోగచర్యామ్
యత్పారమహంస్యమృషయః పదమామనన్తి
స్వస్థః ప్రశాన్తకరణః పరిముక్తసంజః

10

సత్రే మమాస భగవాన్స్థాయశీరషాథో
సాక్షాత్స యజ్ఞపురుషస్తపనీయవర్ణః
ఛన్దోమయో మఖమయోఽఖిలదేవతాత్మా
వాచో బభూవురుశతీః శ్వసతోఽస్య నస్తః

11

మత్స్యో యుగాన్తసమయే మనునోపలబ్ధః
క్షోణీమయో నిఖిలజీవనికాయకేతః
విస్రంశితానురుభయే సలిలే ముఖాన్మే
ఆదాయ తత్ర విజహార హ వేదమార్గాన్

12

క్షీరోదధావమరదానవయూథపానామ్
ఉన్మథ్నతామమృతలబ్ధయ ఆదిదేవః
పృష్ఠేన కచ్ఛపవపుర్విదధార గోత్రం

నిద్రాక్షణోఽద్రిపరివర్తకపాణకణ్డః

13

త్రైపిష్ఠపోరుభయహా స నృసింహరూపం
కృత్వా భ్రమద్బ్రుకుటిదంష్ట్రకరాలవక్త్రమ్
దైత్యేంద్రమాశు గదయాభిపతంతమారాద్
ఊరౌ నిపాత్య విదదార నఖైః స్ఫురంతమ్

14

అంతఃసరస్యురుబలేన పదే గృహీతో
గ్రాహీణ యూథపతిరమ్బుజహస్త ఆర్తః
ఆహదమాదిపురుషాఖిలలోకనాథ
తీర్థశ్రవః శ్రవణమఙ్గలనామధేయ

15

శ్రుత్వా హరిస్తమరణార్థినమప్రమేయశ్
చక్రాయుధః పతగరాజభుజాధిరూఢః
చక్రేణ నక్రవదనం వినిపాట్య తస్మాద్
ధస్తే ప్రగృహ్య భగవాన్మృపయోజ్ఞహార

16

జ్యాయాన్గుణైరవరజోఽప్యదితేః సుతానాం
లోకాన్విచక్రమ ఇమాన్యదథాధియజ్ఞః
క్లౌం వామనేన జగృహే త్రిపదచ్ఛలేన
యాడ్ఙ్గామృతే పథి చరన్త్రుభుభిర్న చాల్యః

17

నార్థో బలేరయమురుక్రమపాదశౌచమ్
ఆపః శిఖాధృతవతో విబుధాధిపత్యమ్
యో వై ప్రతిశ్రుతమృతే న చిక్రీర్షదన్యద్
ఆత్మానమఙ్గ మనసా హరయేఽభిమేనే

18

తుభ్యం చ నారద భృశం భగవాన్వివృద్ధ
భావేన సాధు పరితుష్ట ఉవాచ యోగమ్

జ్ఞానం చ భాగవతమాత్మసతత్త్వదీపం
యద్వాసుదేవశరణా విదురజ్ఞఃసైవ

19

చక్రం చ దిక్ష్యవిహతం దశసు స్వతేజో
మన్వంతరేషు మనువంశధరో బిభర్తి
దుష్టేషు రాజసు దమం వ్యదధాత్స్వకీర్తిం
సత్యే త్రిపుష్ట ఉశతీం ప్రథయంశ్చరిత్రైః

20

ధన్వంతరిశ్చ భగవాన్స్వయమేవ కీర్తిర్
నామ్నా నృణాం పురురుజాం రుజ ఆశు హన్తి
యజ్ఞే చ భాగమమృతాయురవావరున్ధ
ఆయుష్యవేదమనుశాస్త్యవతీర్య లోకే

21

క్షత్రం క్షయాయ విధినోపభృతం మహాత్మా
బ్రహ్మధ్రుగుజ్ఞితపథం నరకార్తిలిప్పు
ఉద్ధన్త్యసావవనికణ్ణకముగ్రవీర్యన్
త్రిసప్తకృత్వ ఉరుధారపరశ్వధేన

22

అస్మత్ప్రసాదసుముఖః కలయా కలేశ
ఇక్షాకువంశ అవతీర్య గురోర్నిదేశే
తిష్ఠన్వనం సదయితానుజ ఆవివేశ
యస్మిన్విరుధ్య దశకన్ధర ఆర్తిమార్చ్ఛత్

23

యస్మా అదాదుదధిరూఢభయాఙ్గవేపో
మార్గం సపద్యరిపురం హరవద్దిధక్షీః
దూరే సుహృన్మధితరోషసుశోణదృష్ట్యా
తాతప్యమానమకరోరగనక్రచక్రః

24

వక్షఃస్థలస్పర్శరుగ్నమహేన్ద్రవాహ

దనైర్విడమ్బితకకుఱ్ఱుష ఊడహాసమ్
సద్యోఽసుభిః సహ వినేష్యతి దారహర్తుర్
విస్ఫూర్జితైర్దనుష ఉచ్చరతోఽధిసైన్యే

25

భూమేః సురేతరవరూఢవిమర్దితాయాః
క్లేశవ్యయాయ కలయా సితకృష్ణకేశః
జాతః కరిష్యతి జనానుపలక్ష్యమార్గః
కర్మాణి చాత్మమహిమోపనిబన్ధనాని

26

తోకేన జీవహరణం యదులూకికాయాన్
త్రైమాసికస్య చ పదా శకటోఽపవృత్తః
యద్దిభ్రతాన్తరగతేన దివిస్ఫుశోర్వా
ఉన్మూలనం త్వితరథార్జునయోర్న భావ్యమ్

27

యద్వై ప్రజే ప్రజపశూన్విషతోయపీతాన్
పాలాంస్త్యజీవయదనుగ్రహదృష్టివృష్ట్యా
తచ్ఛుద్ధయేఽతివిషవీర్యవిలోలజిహ్వామ్
ఉచ్ఛాటయిష్యదురగం విహరన్తదిన్యామ్

28

తత్కర్మ దివ్యమివ యన్ని శి నిఃశయానం
దావాగ్నినా శుచివనే పరిదహ్యామానే
ఉన్నేష్యతి ప్రజమతోఽవసితాన్తకాలం
నేత్రే పిథాప్య సబలోఽనధిగమ్యవీర్యః

29

గృహ్ణీత యద్యదుపబన్ధమముష్య మాతా
శుల్బం సుతస్య న తు తత్తదముష్య మాతీ
యజ్ఞుమ్భతోఽస్య వదనే భువనాని గోపీ
సంవీక్ష్య శబ్దేతమనాః ప్రతిబోధితాసీత్

30

నన్దం చ మోక్ష్యతి భయాద్వరుణస్య పాశాద్
గోపాన్బిలేషు పిహితాన్మయసూనునా చ
అహ్నోప్యతం నిశి శయానమతిశ్రమేణ
లోకం వికుణ్ఠముపనేష్యతి గోకులం స్మ

31

గోపైర్మఖే ప్రతిహతే వ్రజవిప్లవాయ
దేవేఽభివర్షతి పశూన్స్కపయా రిరక్షుః
ధర్తోచ్చిలీన్ద్రమివ సప్తదినాని సప్త
వర్షో మహీధ్రమనమైకకరే సలీలమ్

32

క్రీడన్వనే నిశి నిశాకరరశ్మిగౌర్యాం
రాసోన్ముఖః కలపదాయతమూర్చ్ఛితేన
ఉద్దీపితస్మరరుజాం వ్రజభృద్వధూనాం
హర్తుర్హరిష్యతి శిరో ధనదానుగస్య

33

యే చ ప్రలమ్బఖరదర్దురకేశ్యరిష్ట
మల్లేభకంసయవనాః కపిపౌణ్డ్రకాద్యాః
అన్యే చ శాల్వకుజబల్వలదన్తవక్త
సప్తోక్షశమ్భరవిదూరధరుక్మిముఖ్యాః

34

యే వా మృధే సమితిశాలిన ఆత్తచాపాః
కామ్బోజమత్స్యకురుస్సజ్జాయకైకయాద్యాః
యాస్యన్త్యదర్శనమలం బలపార్థభీమ
వ్యాజాహ్వయేన హరిణా నిలయం తదీయమ్

35

కాలేన మీలితధియామవమృశ్య న్ణాం
స్తోకాయుషాం స్వనిగమో బత దూరపారః
ఆవిర్హితస్త్వనుయుగం స హి సత్యవత్సాం
వేదద్రుమం విటపశో విభజిష్యతి స్మ

36

దేవద్విషాం నిగమవర్త్య ని నిష్ఠితానాం
పూర్భిర్మయేన విహితాభిరదృశ్యతూర్భిః
లోకాన్స్తాం మతివిమోహమతిప్రలోభం
వేషం విధాయ బహు భాష్యత ఔపధర్మ్యమ్

37

యర్హ్యాలయేష్వపి సతాం న హరేః కథాః స్యుః
పాషణ్డినో ద్విజజనా వృషలా నృదేవాః
స్వాహా స్వధా వషడితి స్మ గిరో న యత్ర
శాస్తా భవిష్యతి కలేర్భగవాన్యగాన్తే

38

సగ్ధే తపోఽహమ్మషయో నవ యే ప్రజేశాః
స్థానేఽథ ధర్మమఖమన్వమరావనీశాః
అన్తే త్వధర్మహరమన్యవశాసురాద్యా
మాయావిభూతయ ఇమాః పురుశక్తిభాజః

39

విష్ణోర్ను వీర్యగణనాం కతమోఽర్హతీహ
యః పార్థివాన్యపి కవిర్విమమే రజాంసి
చస్కమ్భ యః స్వరహసాస్థలతా త్రిపుష్ఠం
యస్మాత్త్రిసామ్యసదనాదురుకమ్పయానమ్

40

నాన్తం విదామ్యహమమీ మునయోఽగ్రజాన్తే
మాయాబలస్య పురుషస్య కుతోఽవరా యే
గాయన్గుణాన్దశశతానన ఆదిదేవః
శేషోఽధునాపి సమవస్యతి నాస్య పారమ్

41

యేషాం స ఏష భగవాన్దయయేదనన్తః
సర్వాత్మనాశ్రితపదో యది నిర్వ్యలీకమ్
తే దుస్తరామతితరన్తి చ దేవమాయాం

నైషాం మమాహమితి ధీః శ్వశృగాలభక్ష్యే

42

వేదాహమజ్ఞ పరమస్య హి యోగమాయాం
యూయం భవశ్చ భగవానథ దైత్యవర్యః
పత్నీ మనోః స చ మనుశ్చ తదాత్మజాశ్చ
ప్రాచీనబర్హిర్యభురజ్ఞ ఉత ధ్రువశ్చ

43

ఇక్ష్యాకురైలముచుకున్దవిదేహగాధి
రఘుమ్భరీషసగరా గయనాహుషాద్యాః
మాన్దాత్రలర్యశతధన్వనురన్తిదేవా
దేవవ్రతో బలిరమూర్తరయో దిలీపః

44

సౌభర్యతజ్కశిబిదేవలపిప్పలాద
సారస్వతోద్ధవపరాశరభూరిషేణాః
యేఽన్యే విభీషణహనూమదుపేన్ద్రదత్త
పార్థార్జిషేణవిదురశ్రుతదేవవర్యాః

45

తే వై విదన్త్యతితరన్తి చ దేవమాయాం
స్త్రీశూద్రహూణశబరా అపి పాపజీవాః
యద్యద్భుతక్రమపరాయణశీలశిక్షాన్
తిర్యగ్జనా అపి కిము శ్రుతధారణా యే

46

శశ్వత్ప్రశాన్తమభయం ప్రతిబోధమాత్రం
శుద్ధం సమం సదసతః పరమాత్మతత్త్వమ్
శబ్దో న యత్ర పురుకారకవాన్క్రియార్థో
మాయా పరైత్యభిముఖే చ విలజ్జమానా

47

తద్వై పదం భగవతః పరమస్య పుంసో
బ్రహ్మాతి యద్విదురజస్రసుఖం విశోకమ్

సద్యజ్ఞీయమ్య యతయో యమకర్తవేతిం
జహ్యః స్వరాడివ నిపానఖనిత్రమిన్ద్రః 48

స శ్రేయసామపి విభుర్భగవాన్యతోఽస్య
భావస్వభావవిహితస్య సతః ప్రసిద్ధిః
దేహీ స్వధాతువిగమేననువిశీర్యమాణే
వ్యోమేవ తత్ర పురుషో న విశీర్యతే జ్ఞః 49

సోఽయం తేఽభిహితస్తాత భగవాన్విశ్వభావనః
సమాసేన హరేర్నాన్యదన్యస్మాత్సదసచ్చ యత్ 50

ఇదం భాగవతం నామ యన్మే భగవతోదితమ్
సజ్గహోఽయం విభూతీనాం త్వమేతద్విపులీ కురు 51

యథా హరౌ భగవతి నృణాం భక్తిర్భవిష్యతి
సర్వాత్మన్యఖిలాధారే ఇతి సజ్కల్ప్య వర్ణయ 52

మాయాం వర్ణయతోఽముష్య ఈశ్వరస్యానుమోదతః
శృణ్వతః శ్రద్ధయా నిత్యం మాయయాత్మా న ముహ్యతి 53

అధ్యాయము - 8

రాజోవాచ
బ్రహ్మణా చోదితో బ్రహ్మన్మణాఖ్యానేఽగుణస్య చ
యస్మై యస్మై యథా ప్రాహ నారదో దేవదర్శనః 1

ఏతద్వేదితుమిచ్ఛామి తత్త్వం తత్త్వవిదాం వర
హరేరద్భుతవీర్యస్య కథా లోకసుమజ్గలాః 2

- కథయస్వ మహాభాగ యథాహమఖిలాత్మాని
కృష్ణే నివేశ్య నిసంభం మనస్త్వక్యే కలేవరమ్ 3
- శృణ్వతః శ్రద్ధయా నిత్యం గృణతశ్చ స్వచేష్టితమ్
కాలేన నాతిదీర్ఘేణ భగవాన్విశతే హృది 4
- ప్రవిష్టః కర్ణరస్త్రేణ స్వానాం భావసరోరుహమ్
ధునోతి శమలం కృష్ణః సలిలస్య యథా శరత్ 5
- దౌతాత్మా పురుషః కృష్ణ పాదమూలం న ముఞ్చతి
ముక్తసర్వపరిక్లేశః పాంథః స్వశరణం యథా 6
- యదథాతుమతో బ్రహ్మన్దేహోరమ్భోఽస్య థాతుభిః
యద్యుచ్చయా హేతునా వా భవంతో జానతే యథా 7
- ఆసీద్యదుదరాత్పద్మం లోకసంస్థానలక్షణమ్
యావానయం వై పురుష ఇయతావయవైః పృథక్
తావానసావితి ప్రోక్తః సంస్థావయవవానివ 8
- అజః సృజతి భూతాని భూతాత్మా యదనుగ్రహాత్
దద్యుశే యేన తద్రూపం నాభిపద్మసముద్భవః 9
- స చాపి యత్ర పురుషో విశ్వస్థిత్యుద్భవాప్యయః
ముక్త్యాత్మమాయాం మాయేశః శేతే సర్వగుహాశయః 10
- పురుషావయవైర్లోకాః సపాలాః పూర్వకల్పితాః
లోకైరముష్యావయవాః సపాలైరితి శుశ్రుమ 11
- యావాన్కల్పో వికల్పో వా యథా కాలోఽనుమీయతే

- భూతభవ్యభవచ్ఛబ్ద ఆయుర్మానం చ యత్సతః 12
- కాలస్యానుగతిర్యా తు లక్ష్యతేఽణ్వీ బృహత్యపి
యావత్యః కర్మగతయో యాదృశీర్ద్విజసత్తమ 13
- యస్మిన్కర్మసమావాయో యథా యేనోపగృహ్యతే
గుణానాం గుణినాం చైవ పరిణామమభీప్సతామ్ 14
- భూపాతాలకకుబ్ధోమ గ్రహనక్షత్రభూభృతామ్
సరిత్యముద్రద్విపానాం సమ్భవశ్చైతదోకసామ్ 15
- ప్రమాణమణ్డకోశస్య బాహ్యభ్యంతరభేదతః
మహతాం చానుచరితం వర్ణాశ్రమవినిశ్చయః 16
- యుగాని యుగమానం చ ధర్మో యశ్చ యుగే యుగే
అవతారానుచరితం యదాశ్చర్యతమం హరేః 17
- నృణాం సాధారణో ధర్మః సవిశేషశ్చ యాదృశః
శ్రేణీనాం రాజర్షీణాం చ ధర్మః కృచ్ఛేషు జీవతామ్ 18
- తత్త్వానాం పరిసంఖ్యానం లక్షణం హేతులక్షణమ్
పురుషారాధనవిధిర్యోగస్యాధ్యాత్మికస్య చ 19
- యోగేశ్వరైశ్చర్యగతిర్లింగభజ్జన్తు యోగినామ్
వేదోపవేదధర్మాణామితిహాసపురాణయోః 20
- సమ్ప్లవః సర్వభూతానాం విక్రమః ప్రతిసంక్రమః
ఇష్టాపూర్తస్య కామ్యానాం త్రివర్గస్య చ యో విధిః 21

యో వానుశాయినాం సర్గః పాషణ్ణస్య చ సమ్భవః
ఆత్మనో బంధమోక్షౌ చ వ్యవస్థానం స్వరూపతః 22

యథాత్మతన్తో భగవాన్విక్రీడత్యాత్మమాయయా
విస్ఫుజ్య వా యథా మాయాముదాస్తే సాక్షివద్విభుః 23

సర్వమేతచ్ఛ భగవన్స్పృచ్ఛతో మేఽనుపూర్వశః
తత్త్వతోఽర్థస్యదాహర్తుం ప్రపన్నాయ మహామునే 24

అత్ర ప్రమాణం హి భవాన్సరమేష్ఠీ యథాత్మభూః
అపరే చానుతిష్ఠంతి పూర్వేషాం పూర్వజైః కృతమ్ 25

న మేఽసవః పరాయంతి బ్రహ్మన్ననశనాదమ్
పిబతో ఇచ్ఛతపీయూషమ్తుద్వాక్యాబ్ధివినిఃస్ఫుతమ్ 26

సూత ఉవాచ
స ఉపామన్త్రితో రాజ్ఞా కథాయామితి సత్పతేః
బ్రహ్మరాతో భృశం ప్రీతో విష్ణురాతేన సంసది 27

ప్రాహ భాగవతం నామ పురాణం బ్రహ్మసమ్మితమ్
బ్రహ్మణే భగవత్ప్రొక్తం బ్రహ్మకల్ప ఉపాగతే 28

యద్యత్పరీక్షిదృషభః పాణ్డూనామనుషృచ్ఛతి
ఆనుపూర్వేణ తత్సర్వమాఖ్యాతుముపచక్రమే 29

అధ్యాయము - 9

శ్రీశుక ఉవాచ

ఆత్మమాయామృతే రాజన్సరస్యానుభవాత్మనః
న ఘటేతార్థసమ్బంధః స్వప్నద్రష్టురివాజ్ఞాసా 1

బహురూప ఇవాభాతి మాయయా బహురూపయా
రమమాణో గుణేష్వస్యా మమాహమితి మన్యతే 2

యర్హి వావ మహిమ్ని స్వే పరస్మిన్కాలమాయయోః
రమేత గతసమ్మోహస్త్వక్తోదాస్తే తదోభయమ్ 3

ఆత్మతత్త్వవిశుద్ధ్యర్థం యదాహ భగవాన్మతమ్
బ్రహ్మణే దర్శయన్రూపమవ్యలీకవ్రతాదృతః 4

స ఆదిదేవో జగతాం పరో గురుః స్వధిష్ణ్యమాస్థాయ సిస్సుక్షయైక్షత
తాం నాద్యగచ్ఛద్దృశమత్ర సమ్మతాం ప్రపంచానిర్మాణవిధిర్యయా భవేత్ 5

స చింతయన్ద్వ్యక్షరమేకదామ్భస్యపాశృణోద్ద్విగ్ధదితం వచో విభుః
స్పర్శేషు యత్తోడశమేకవింశం నిష్కేఞ్చనానాం నృప యద్ధనం విదుః 6

నిశమ్య తద్వక్తుదిదృక్షయా దిశో విలోక్య తత్రాన్యదపశ్యమానః
స్వధిష్ణ్యమాస్థాయ విమృశ్య తద్ధితం తపస్యపాదిష్ట ఇవాదధే మనః 7

దివ్యం సహస్రాబ్జమమోఘదర్శనో జితానిలాత్మా విజితోభయేన్ద్రియః
అతప్యత స్మాఖిలలోకతాపనం తపస్తపీయాంస్తపతాం సమాహితః 8

తస్మై స్వలోకం భగవాన్సభాజితః సన్దర్శయామాస పరం న యత్సరమ్
వ్యపేతసజ్జేశవిమోహసాధ్వసం స్వదృష్టవద్భిర్పురుషైరభిష్టుతమ్ 9

ప్రవర్తతే యత్ర రజస్తమస్తయోః సత్త్వం చ మిశ్రం న చ కాలవిక్రమః

- న యత్ర మాయా కిముతాపరే హరేరనువ్రతా యత్ర సురాసురార్చితాః 10
- శ్యామావదాతాః శతపత్రలోచనాః పిశభవస్త్రాః సురుచః సుపేశసః
సర్వే చతుర్బాహవ ఉన్మిషన్మణి ప్రవేకనిష్కాభరణాః సువర్చసః 11
- ప్రవాలవైదూర్యమృణాలవర్చసః పరిస్ఫురత్కుణ్డలమాలిమాలినః 12
- భ్రాజిష్ణుభిర్యః పరితో విరాజతే లసద్విమానావలిభిర్మహాత్మనామ్
విద్యోతమానః ప్రమదోత్తమాద్యుభిః సవిద్యుదభ్రావలిభిర్యథా నభః 13
- శ్రీర్యత్ర రూపిణ్యురుగాయపాదయోః కరోతి మానం బహుధా విభూతిభిః
ప్రేక్షం శ్రితా యా కుసుమాకరానుగైర్విగ్రీయమానా ప్రియకర్మ గాయతీ 14
- దదర్శ తత్రాఖిలసాత్వతాం పతిం శ్రియః పతిం యజ్ఞపతిం జగత్పతిమ్
సునన్దనన్దప్రబలార్హణాదిభిః స్వపార్షదాగ్రైః పరిసేవితం విభుమ్ 15
- భృత్యప్రసాదాభిముఖం దృగాసవం ప్రసన్నహాసారుణలోచనాననమ్
కిరీటినం కుణ్డలినం చతుర్భుజం పీతాంశుకం వక్షసి లక్షితం శ్రియా 16
- అద్యర్హణీయాసనమాస్థితం పరం వృతం చతుఃషోడశపంచశక్తిభిః
యుక్తం భగైః స్వైరితరత్ర చాద్రువైః స్వ ఏవ ధామన్రమమాణమీశ్వరమ్ 17
- తద్దర్శనాహ్లాదపరిప్లుతాంతరో హృష్యత్తనుః ప్రేమభరాశ్రులోచనః
ననామ పాదామ్బుజమస్య విశ్వస్యగృత్పారమహంస్యేన పథాధిగమ్యతే 18
- తం ప్రీయమాణం సముపస్థితం కవిం ప్రజావిసర్గే నిజశాసనార్హణమ్
బభాష ఈషత్స్మితశోచిషా గిరా ప్రియః ప్రియం ప్రీతమనాః కరే స్ఫుశన్ 19

శ్రీభగవానువాచ

త్వయాహం తోపితః సమ్యగ్వేదగర్భ సిస్సుక్షయా
చిరం భృతేన తపసా దుస్తోషః కూటయోగినామ్ 20

వరం వరయ భద్రం తే వరేశం మాభివాఞ్శీతమ్
బ్రహ్మఞ్చయఃపరిశ్రామః పుంసాం మద్దర్శనావధిః 21

మనీషితానుభావోఽయం మమ లోకావలోకనమ్
యదుపశ్రుత్య రహసి చకర్థ పరమం తపః 22

ప్రత్యాదిష్టం మయా తత్ర త్వయి కర్మవిమోహితే
తపో మే హృదయం సాక్షాదాత్మాహం తపసోఽనఘ 23

స్వజామి తపసైవేదం గ్రసామి తపసా పునః
బిభర్మి తపసా విశ్వం వీర్యం మే దుశ్చరం తపః 24

బ్రహ్మోవాచ

భగవన్సర్వభూతానామద్యక్షోఽవస్థితో గుహామ్
వేద హ్యప్రతిరుద్ధేన ప్రజ్ఞానేన చికిర్షితమ్ 25

తథాపి నాథమానస్య నాథ నాథయ నాథితమ్
పరావరే యథా రూపేజానీయాం తే త్వరూపిణః 26

యథాత్మమాయాయోగేన నానాశక్త్యుపబృంహితమ్
విలుమ్పన్విస్సుజన్మహ్నిభ్రదాత్మానమాత్మనా 27

క్రీడస్యమోఘసంకల్ప ఉర్ణనాభిర్యథోర్ణతే
తథా తద్విషయాం ధేహి మనీషాం మయి మాధవ 28

భగవచ్చిక్షితమహం కరవాణి హ్యతన్ద్రితః

నేహమానః ప్రజాసర్గం బధ్యేయం యదనుగ్రహాత్

29

యావత్సఖా సఖ్యురివేశ తే కృతః ప్రజావిసర్గే విభజామి భో జనమ్

అవిక్లవస్తే పరికర్మణి స్థితో మా మే సమున్నద్ధమదో జ్ఞా మానినః

30

శ్రీభగవానువాచ

జ్ఞానం పరమగుహ్యం మే యద్విజ్ఞానసమన్వితమ్

సరహస్యం తదఙ్గం చ గృహాణ గదితం మయా

31

యావానహం యథాభావో యద్రూపగుణకర్మకః

తథైవ తత్త్వవిజ్ఞానమస్తు తే మదనుగ్రహాత్

32

అహమేవాసమేవార్గే నాన్యద్యత్సదసత్పరమ్

పశ్చాదహం యదేతచ్ఛ యోఽవశిష్యేత సోఽస్మ్యహమ్

33

ఋతేఽర్థం యత్ప్రతీయేత న ప్రతీయేత చాత్మని

తద్విద్యాదాత్మనో మాయాం యథాభాసో యథా తమః

34

యథా మహాన్తి భూతాని భూతేషుచ్చావచేష్వను

ప్రవిష్టాన్యప్రవిష్టాని తథా తేషు న తేష్వహమ్

35

ఏతావదేవ జిజ్ఞాస్యం తత్త్వజిజ్ఞాసునాత్మనః

అన్వయవ్యతిరేకాభ్యాం యత్స్యాత్సర్వత్ర సర్వదా

36

ఏతన్మతం సమాతిష్ఠ పరమేణ సమాధినా

భవాన్మల్పవికల్పేషు న విముహ్యతి కర్త్తచిత్

37

శ్రీశుక ఉవాచ

సమృద్ధిశ్చైవమజనో జనానాం పరమేష్ఠినమ్
పశ్యతస్తస్య తద్రూపమాత్మనో న్యరుణద్ధరిః 38

అన్తర్హితేన్ద్రియార్థాయ హరయే విహితాఞ్జలిః
సర్వభూతమయో విశ్వం ససర్జేదం స పూర్వవత్ 39

ప్రజాపతిర్ధర్మపతిరేకదా నియమాన్యమాన్
భద్రం ప్రజానామన్విచ్ఛన్నా తిష్ఠత్సార్థకామ్యయా 40

తం నారదః ప్రియతమో రిక్థాదానామనువ్రతః
శుశ్రూషమాణః శీలేన ప్రశ్రయేణ దమేన చ 41

మాయాం వివిదిషన్విష్ణోర్మాయేశస్య మహామునిః
మహాభాగవతో రాజన్పితరం పర్యతోషయత్ 42

తుష్టం నిశామ్య పితరం లోకానాం ప్రపితామహమ్
దేవర్షిః పరిపప్రచ్ఛ భవాన్యన్మానుషృచ్ఛతి 43

తస్మా ఇదం భాగవతం పురాణం దశలక్షణమ్
ప్రోక్తం భగవతా ప్రాహ ప్రీతః పుత్రాయ భూతకృత్ 44

నారదః ప్రాహ మునయే సరస్వత్యాస్తటే నృప
ధ్యాయతే బ్రహ్మ పరమం వ్యాసాయామితతేజసే 45

యదుతాహం త్వయా పృష్టో వైరాజాత్పురుషాదిదమ్
యథాసీత్తదుపాఖ్యాస్తే ప్రశ్నానన్యాంశ్చ కృత్స్నశః 46

అధ్యాయము - 10

శ్రీశుక ఉవాచ

అత్ర సగ్ధో విసగ్ధశ్చ స్థానం పోషణమూతయః

మన్వన్తరేశానుకథా నిరోధో ముక్తిరాశ్రయః

1

దశమస్య విశుద్ధ్యర్థం నవానామిహ లక్షణమ్

వర్ణయన్తి మహాత్మానః శ్రుతేనార్థేన చాజ్ఞాసా

2

భూతమాత్మేన్ద్రియధియాం జన్మ సగ్ధ ఉదాహృతః

బ్రహ్మణో గుణవైషమ్యాద్విసగ్ధః పౌరుషః స్మృతః

3

స్థితిర్వైకుణ్ఠవిజయః పోషణం తదనుగ్రహః

మన్వన్తరాణి సద్ధర్మ ఊతయః కర్మవాసనాః

4

అవతారానుచరితం హరేశ్చాస్యానువర్తినామ్

పుంసామీశకథాః ప్రోక్తా నానాఖ్యానోపబంహితాః

5

నిరోధోఽస్యానుశయనమాత్మనః సహ శక్తిభిః

ముక్తిర్హిత్యాన్యథా రూపం స్వరూపేణ వ్యవస్థితః

6

ఆభాసశ్చ నిరోధశ్చ యతోఽస్త్వద్యవసీయతే

స ఆశ్రయః పరం బ్రహ్మ పరమాత్మేతి శబ్ద్యతే

7

యోఽధ్యాత్మికోఽయం పురుషః సోఽసావేవాధిదైవికః

యస్తత్రోభయవిచ్ఛేదః పురుషో హ్యధిభౌతికః

8

ఏకమేకతరాభావే యదా నోపలభామహే

త్రితయం తత్ర యో వేద స ఆత్మా స్వాశ్రయాశ్రయః

9

పురుషోఽణ్డం వినిర్భిద్య యదాసౌ స వినిర్గతః
ఆత్మనోఽయనమన్విచ్ఛన్నపోఽస్రాక్షీచ్ఛుచిః శుచీః 10

తాస్వవాత్సీత్స్వస్మష్టాసు సహస్రం పరివత్సరాన్
తేన నారాయణో నామ యదాపః పురుషోద్భవాః 11

ద్రవ్యం కర్మ చ కాలశ్చ స్వభావో జీవ ఏవ చ
యదనుగ్రహతః సన్తి న సన్తి యదుపేక్షయా 12

ఏకో నానాత్వమన్విచ్ఛన్యోగతల్పాత్సముత్థితః
వీర్యం హిరణ్మయం దేవో మాయయా వ్యస్మజత్త్రిధా 13

అధిదైవమథాధ్యాత్మమధిభూతమితి ప్రభుః
అధైకం పౌరుషం వీర్యం త్రిధాభిద్యత తచ్ఛృణు 14

అన్తః శరీర ఆకాశాత్పురుషస్య విచేష్టతః
ఓజః సహో బలం జఙ్ఘే తతః ప్రాణో మహానసుః 15

అనుప్రాణన్తి యం ప్రాణాః ప్రాణన్తం సర్వజన్తుషు
అపానన్తమపానన్తి నరదేవమివానుగాః 16

ప్రాణేనాక్షిపతా క్షుత్త్వడన్తరా జాయతే విభోః
పిపాసతో జక్షతశ్చ ప్రాజ్ఞృఖం నిరభిద్యత 17

ముఖతస్తాలు నిర్భిన్నంజిహ్వ తత్రోపజాయతే
తతో నానారసో జఙ్ఘే జిహ్వాయా యోఽధిగమ్యతే 18

వివక్షీర్ముఖతో భూమ్నో వహ్నిర్వాగ్వాహ్వాతం తయోః

- జలే చైతన్య సుచిరం నిరోధః సమజాయత 19
- నాసికే నిరభిద్యేతాం దోధూయతి నభస్వతి
తత్ర వాయుర్గన్ధవహో పూణో నసి జిఘ్ముక్షతః 20
- యదాత్మని నిరాలోకమాత్మానం చ దిద్మక్షతః
నిర్భిన్నే హ్యక్షిణీ తస్య జ్యోతిశ్చక్షుర్గుణగ్రహః 21
- బోధ్యమానస్య ఋషిభిరాత్మనస్తజ్జిఘ్ముక్షతః
కర్ణౌ చ నిరభిద్యేతాం దిశః శ్రోత్రం గుణగ్రహః 22
- వస్తునో మృదుకారిన్య లఘుగుర్వోష్ణశీతతామ్
జిఘ్ముక్షతస్తస్త్విర్భిన్నా తస్యాం రోమమహీరుహాః
తత్ర చాన్తర్బహిర్వాతస్త్వచా లబ్ధగుణో వృతః 23
- హస్తౌ రురుహతుస్తస్య నానాకర్మచిక్రీర్షయా
తయోస్తు బలవానిన్ద్ర ఆదానముభయాశ్రయమ్ 24
- గతిం జిగీషతః పాదౌ రురుహతేఽభికామికామ్
పద్భ్యాం యజ్ఞః స్వయం హవ్యం కర్మభిః క్రియతే నృభిః 25
- నిరభిద్యత శిశ్నో వై ప్రజానన్దామృతార్థినః
ఉపస్థ ఆసీత్కామానాం ప్రియం తదుభయాశ్రయమ్ 26
- ఉత్పిస్సక్షోర్ధాతుమలం నిరభిద్యత వై గుదమ్
తతః పాయుస్తతో మిత్ర ఉత్సర్గ ఉభయాశ్రయః 27
- ఆసిస్సృష్టోః పురః పుర్యా నాభిద్వారమపానతః

తత్రాపానస్తతో మృత్యుః పృథక్త్వముభయాశ్రయమ్ 28

ఆదిత్యోరన్న పానానామాసన్ముక్త్యస్తనాడయః
నద్యః సముద్రాశ్చ తయోస్తుష్టిః పుష్టిస్తదాశ్రయే 29

నిదిధ్యాసోరాత్మమాయాం హృదయం నిరభిద్యత
తతో మనశ్చంద్ర ఇతి సజ్కల్పః కామ ఏవ చ 30

త్వక్చర్మమాంసరుధిర మేదోమజ్జాస్థిధాతవః
భూమ్యప్తేజోమయాః సప్త ప్రాణో వ్యోమామ్బువాయుభిః 31

గుణాత్మకానీన్ద్రియాణి భూతాదిప్రభవా గుణాః
మనః సర్వవికారాత్మా బుద్ధిర్విజ్ఞానరూపిణీ 32

ఏతద్భగవతో రూపం స్థూలం తే వ్యాహృతం మయా
మహ్యదిభిశ్చావరణైరష్టభిర్బహిరావృతమ్ 33

అతః పరం సూక్ష్మతమమవ్యక్తం నిర్విశేషణమ్
అనాదిమధ్యనిధనం నిత్యం వాఙ్మనసః పరమ్ 34

అమునీ భగవద్రూపే మయా తే హ్యనువర్ణితే
ఉభే అపి న గృహ్లాన్తి మాయాసుష్టే విపశ్చితః 35

స వాచ్యవాచకతయా భగవాన్ప్రహ్మరూపధృక్
నామరూపక్రియా ధత్తే సకర్మాకర్మకః పరః 36

ప్రజాపతీన్మనూన్దేవాన్పశీన్పితృగణాన్స్పృథక్
సిద్ధచారణగన్ధర్వాన్విద్యాద్రాసురగుహ్యకాన్ 37

కిన్నరాప్సరసో నాగాన్సర్పాన్కిమ్పూరుషాన్సరాన్
మాత్రక్షఃపిశాచాంశ్చ ప్రేతభూతవినాయకాన్ 38

కూష్మాణ్డోన్మాదవేతాలాన్యాతుధానాన్త్రహానపి
ఖగాన్మృగాన్పశూన్స్పృశాన్గిరీన్సృప సరీసృపాన్ 39

ద్వివిధాశ్చతుర్విధా యేఽన్యే జలస్థలనభౌకసః
కుశలాకుశలా మిత్రాః కర్మణాం గతయస్త్విమాః 40

సత్త్వం రజస్తమ ఇతి తిస్త్రః సురన్సనారకాః
తత్రాప్యేకైకశో రాజన్బిద్యంతే గతయస్త్విధా
యదైకైకతరోఽన్యాభ్యాం స్వభావ ఉపహన్యతే 41

స ఏవేదం జగద్ధాతా భగవాన్ధర్మరూపధృక్
పుష్టాతి స్థాపయన్విశ్వం తిర్యజ్నరసురాదిభిః 42

తతః కాలాగ్నిరుద్రాత్మా యత్స్పష్టమిదమాత్మనః
సన్నియచ్ఛతి తత్కాలే ఘనానీకమివానిలః 43

ఇత్థమ్భావేన కథితో భగవాన్భగవత్తమః
నేత్థమ్భావేన హి పరం ద్రష్టుమర్హన్తి సూరయః 44

నాస్య కర్మణి జన్మాదౌ పరస్యానువిధీయతే
కర్మత్వప్రతిషేధార్థం మాయయారోపితం హి తత్ 45

అయం తు బ్రహ్మణః కల్పః సవికల్ప ఉదాహృతః
విధిః సాధారణో యత్ర సర్గాః ప్రాకృతవైకృతాః 46

పరిమాణం చ కాలస్య కల్పలక్షణవిగ్రహమ్
యథా పురస్తాద్వ్యాఖ్యాస్యే పాద్మం కల్పమథో శృణు 47

శౌనక ఉవాచ
యదాహ నో భవాన్సుత క్షత్తా భాగవతోత్తమః
చచార తీర్థాని భువస్యక్త్వా బన్ధాన్సుదుస్త్యజాన్ 48

క్షత్తుః కౌశారవేస్తస్య సంవాదోఽధ్యాత్మసంశ్రితః
యద్వా స భగవాంస్తస్మై పృష్టస్తత్త్వమువాచ హ 49

బ్రూహి నస్తదిదం సౌమ్య విదురస్య విచేష్టితమ్
బన్ధత్యాగనిమిత్తం చ యథైవాగతవాన్సునః 50

సూత ఉవాచ
రాజ్ఞా పరీక్షితా పృష్టో యదవోచన్మహామునిః
తద్వోఽభిధాస్యే శృణుత రాజ్ఞః ప్రశ్నానుసారతః 51
శ్లో ౩౦ ౩౦ ౩౦ శ్లో

తృతీయ స్కంధము

ఓం నమో భగవతే వాసుదేవాయ

అధ్యాయము - 1

శ్రీశుక ఉవాచ

ఏవమేతత్పురా పృష్టో మైత్రేయో భగవాన్కిల
క్షత్తా వనం ప్రవిష్టిన త్యక్త్వా స్వగృహమృద్ధిమత్

1

యద్వా అయం మన్తకృద్వో భగవానఖిలేశ్వరః
పారవేన్ద్రగృహం హిత్వా ప్రవివేశాత్మసాత్మతమ్

2

రాజోవాచ

కుత్ర క్షత్తుర్భగవతా మైత్రేయేణాస సజ్జమః
కదా వా సహసంవాద ఏతద్వర్ణయ నః ప్రభో

3

న హ్యల్పార్థోదయస్తస్య విదురస్యామలాత్మనః
తస్మిన్వరీయసి ప్రశ్నః సాధువాదోపబంహితః

4

సూత ఉవాచ

స ఏవమృషివర్వోఽయం పృష్టో రాజ్ఞా పరీక్షితా
ప్రత్యాహ తం సుబహువిత్ప్రతాత్మా శ్రూయతామితి

5

శ్రీశుక ఉవాచ

యదా తు రాజా స్వసుతానసాధూన్పుష్టన్న ధర్మేణ వినష్టదృష్టిః
భ్రాతుర్యవిప్లస్య సుతాన్విబన్ధూన్ప్రవేశ్య లాక్షాభవనే దదాహ

6

యదా సభాయాం కురుదేవదేవ్యాః కేశాభిమర్శం సుతకర్మ గర్హమ్
న వారయామాస నృపః స్నుషాయాః స్వాస్తిర్హరన్త్యాః కుచకుఙ్కమాని

7

- ద్యూతే త్వధర్మేణ జితస్య సాధోః సత్యావలమ్బస్య వనం గతస్య
న యాచతోఽదాత్సమయేన దాయం తమోజుపాణో యదజాతశత్రోః 8
- యదా చ పార్థప్రహితః సభాయాం జగద్గురుర్యాని జగాద కృష్ణః
న తాని పుంసామమృతాయనాని రాజోరు మేనే క్షతపుణ్యలేశః 9
- యదోపహూతో భవనం ప్రవిష్టో మన్తాయ పృష్టః కిల పూర్వజేన
అథాహ తన్మన్తదృశాం వరీయాన్యన్మన్త్రిణో వైదురికం వదన్తి 10
- అజాతశత్రోః ప్రతియచ్ఛ దాయం తితిక్షతో దుర్విషహం తవాగః
సహానుజో యత్ర వృకోదరాహిః శ్వసన్రుషా యత్త్వమలం బిభేషి 11
- పార్థాంస్తు దేవో భగవాన్ముకున్దో గృహీతవాన్సక్షితిదేవదేవః
ఆస్తే స్వపుర్యాం యదుదేవదేవో వినిర్జితాశేషన్మదేవదేవః 12
- స ఏష దోషః పురుషద్విడాస్తే గృహాన్ప్రవిష్టో యమపత్యమత్యా
పుష్టాసి కృష్ణాద్విముఖో గతశ్రేస్త్యజాశ్వశైవం కులకౌశలాయ 13
- ఇత్యుచివాంస్తత్ర సుయోధనేన ప్రవృద్ధకోపస్సురితాధరేణ
అసత్కృతః సత్స్పృహణీయశీలః క్షత్తా సకర్ణానుజసౌబలేన 14
- క ఏనమత్రోపజుహావ జిహ్మాం దాస్యాః సుతం యద్బలిన్దైవ పుష్టః
తస్మిన్ప్రతీపః పరకృత్య ఆస్తే నిర్వాస్యతామాశు పురాచ్ఛ్వాసానః 15
- స్వయం ధనుర్ద్వారి నిధాయ మాయాం బ్రాతుః పురో మర్మసు తాడితోఽపి
స ఇత్థమత్పుల్బణకర్ణబాణైర్గతవ్యథోఽయాదురు మానయానః 16
- స నిర్గతః కౌరవపుణ్యలబ్ధో గజాహ్వయాత్తీర్థపదః పదాని
అన్వాక్రమత్పుణ్యచిక్రీర్షయోర్వ్యామధిష్ఠితో యాని సహస్రమూర్తిః 17
- పురేషు పుణ్యోపవనాద్రికుజ్జోష్వపజ్కతోయేషు సరిత్సరఃసు
అనన్తలిక్ష్ణేః సమలజ్మతేషు చచార తీర్థాయతనేష్వనన్యః 18

- గాం పర్యటన్మేధ్యవివిక్తవృత్తిః సదాప్లుతోఽదః శయనోఽవధూతః
అలక్షితః స్వైరవధూతవేషో వ్రతాని చేరే హరితోషణాని 19
- ఇత్థం వ్రజన్బారతమేవ వర్తం కాలేన యావద్గతవాస్త్రభాసమ్
తావచ్ఛశాస క్షితిమేక చక్రాష్ట్రేకాతపత్రామజితేన పార్థః 20
- తత్రాథ శుశ్రావ సుహృద్విసంప్లిం వనం యథా వేణుజవహ్నిసంశ్రయమ్
సంస్పర్ధయా దగ్ధమథానుశోచన్సరస్వతీం ప్రత్యగియాయ తూష్టిమ్ 21
- తస్యాం త్రితస్యోశనసో మనోశ్చ పృథోరథాగ్నేరసితస్య వాయోః
తీర్థం సుదాసస్య గవాం గుహస్య యచ్ఛాద్ధదేవస్య స ఆసిషేవే 22
- అన్యాని చేహ ద్విజదేవదేవైః కృతాని నానాయతనాని విష్ణోః
ప్రత్యఙ్గముఖ్యాఙ్గీతమన్దిరాణి యద్దర్శనాత్కృష్ణమనుస్మరన్తి 23
- తతస్త్యతివ్రజ్య సురాష్ట్రమ్మద్ధం సౌవీరమత్స్యాన్కురుజాఙ్గలాంశ్చ
కాలేన తావద్యమునాముపేత్య తత్రోద్ధవం భాగవతం దదర్శ 24
- స వాసుదేవానుచరం ప్రశాన్తం బృహస్పతేః ప్రాక్షనయం ప్రతీతమ్
ఆలిఙ్గ్య గాఢం ప్రణయేన భద్రం స్వానామపృచ్ఛద్భగవత్ప్రజానామ్ 25
- కచ్ఛిత్పురాణౌ పురుషౌ స్వనాభ్య పాద్మానువృత్త్యేహ కిలావతీర్ణౌ
ఆసాత ఉర్వాః కుశలం విధాయ కృతక్షణౌ కుశలం శూరగేహే 26
- కచ్ఛిత్కురుాణాం పరమః సుహృన్నో భామః స ఆస్తే సుఖమఙ్గ శౌరిః
యో వై స్వస్థాం పితృవద్దదాతి వరాన్వదాన్యో వరతర్పణేన 27
- కచ్ఛిద్వరూఢాధిపతిర్యదూనాం ప్రద్యుమ్న ఆస్తే సుఖమఙ్గ వీరః
యం రుక్మిణీ భగవతోఽభిలేభే ఆరాధ్య విప్రాన్స్మరమాదిసగ్ధే 28
- కచ్ఛిత్సుఖం సాత్వతవృష్ణిభోజ దాశార్వాకాణామధిపః స ఆస్తే
యమభ్యషిణ్చచ్ఛతపత్రనేత్రో నృపాసనాశాం పరిహృత్య దూరాత్ 29
- కచ్ఛిద్ధరేః సౌమ్య సుతః సదృక్ష ఆస్తేఽగ్రణీ రథినాం సాధు సామ్యః

- అనూత యం జామ్బవతీ వ్రతాధ్యా దేవం గుహం యోఽమ్బికయా ధృతోఽగ్రే 30
- క్షేమం స కచ్చిద్యుయుధాన ఆస్తే యః ఫాల్గునాల్లబ్ధధనూరహస్యః
లేభేఽజ్ఞాసాధోక్షజసేవయైవ గతిం తదీయాం యతిభిర్దురాపామ్ 31
- కచ్చిద్బుధః స్వస్త్వనమీవ ఆస్తే శ్వఫల్కపుత్రో భగవత్ప్రపన్నః
యః కృష్ణపాదాఙ్గితమార్గపాంసుష్పచేష్టత ప్రేమవిభిన్నదైర్యః 32
- కచ్చిచ్చివం దేవకభోజపుత్ర్యా విష్ణుప్రజాయా ఇవ దేవమాతుః
యా వై స్వగర్భేణ దధార దేవం త్రయీ యథా యజ్ఞవితానమర్థమ్ 33
- అపిస్విదాస్తే భగవాన్సుఖం వో యః సాత్వతాం కామదుఘోఽనిరుద్ధః
యమామనన్తి స్మ హి శబ్దయోనిం మనోమయం సత్త్వతురీయతత్త్వమ్ 34
- అపిస్విదన్యే చ నిజాత్మదైవమనన్యవృత్త్యా సమనువ్రతా యే
హృదీకసత్యాత్మజచారుదేష్ట గదాదయః స్వస్తి చరన్తి సౌమ్య 35
- అపి స్వదోర్భ్యాం విజయాచ్యుతాభ్యాం ధర్మేణ ధర్మః పరిపాతి సేతుమ్
దుర్యోధనోఽతప్యత యత్సభాయాం సామ్రాజ్యలక్ష్మ్యా విజయానువృత్త్యా 36
- కిం వా కృతాఘోష్పఘమత్యమర్దీ భీమోఽహివద్దీర్ఘతమం వ్యముఞ్చత్
యస్యాఙ్ఘ్రీపాతం రణభూర్న సేహ మార్గం గదాయాశ్చరతో విచిత్రమ్ 37
- కచ్చిద్యశోధా రథయూథపానాం గాఙ్ఢీవధన్వోపరతారిరాస్తే
అలక్షితో యచ్ఛరకూటగూఢో మాయాకిరాతో గిరిశన్తుతోష 38
- యమాపుతస్వీతనయౌ పృథాయాః పార్థైర్ఘృతో పక్ష్యభిరక్షిణీవ
రేమాత ఉద్ధాయ మృధే స్వరిక్థం పరాత్సుపర్ణావివ వజ్రివక్త్రాత్ 39
- అహో పృథాపి ధ్రియతేఽర్భకార్థే రాజర్షివర్యేణ వినాపి తేన
యస్త్యేకవీరోఽధిరథో విజిగ్యే ధనుర్ద్వితీయః కకుభశ్చతనః 40
- సౌమ్యానుశోచే తమధఃపతన్తం బ్రాత్రే పరేతాయ విదుద్రుహే యః
నిర్యాపితో యేన సుహృత్స్వపుర్యా అహం స్వపుత్రాన్సమనువ్రతేన 41

సోఽహం హరేర్మర్త్యవిడమ్బనేన దృశో నృణాం చాలయతో విధాతుః
నాన్యోపలక్ష్యః పదవీం ప్రసాదాచ్చరామి పశ్యన్గతవిస్మయోఽత్ర 42

నూనం నృపాణాం త్రిమదోత్పథానాం మహీం ముహుశ్చాలయతాం చమూభిః
వధాత్ప్రపన్నార్తిజిహ్వాద్దయేశోఽప్యపైక్షతాఘం భగవాన్కురూణామ్ 43

అజస్య జన్మోత్పథనాశనాయ కర్మాణ్యకర్తుర్గహణాయ పుంసామ్
నన్వన్యథా కోఽర్హతి దేహయోగం పరో గుణానాముత కర్మతస్తమ్ 44

తస్య ప్రపన్నాఖిలలోకపానామవస్థితానామనుశాసనే స్వే
అర్థాయ జాతస్య యదుష్వజస్య వార్తాం సఖే కీర్తయ తీర్థకీర్తేః 45

అధ్యాయము - 2

శ్రీశుక ఉవాచ

ఇతి భాగవతః పుష్టః క్షత్త్రా వార్తాం ప్రియాశ్రయామ్
ప్రతివక్తుం న చోత్సేహ ఔత్కణ్ఠ్యాత్సూరితేశ్వరః 1

యః పశ్చహాయనో మాత్రా ప్రాతరాశాయ యాచితః
తన్నైచ్చద్రచయన్యస్య సపర్యాం బాలలీలయా 2

స కథం సేవయా తస్య కాలేన జరసం గతః
పృష్టో వార్తాం ప్రతిబ్రూయాద్భర్తుః పాదావనుస్మరన్ 3

స ముహూర్తమభూత్తూష్ణీం కృష్ణాజ్ఞేసుధయా భృశమ్
తీవ్రేణ భక్తియోగేన నిమగ్నః సాధు నిర్ఘృతః 4

పులకోద్భిన్నసర్వాభ్యో ముఞ్చన్మీలద్దృశా శుచః
పూర్ణార్థో లక్షితస్తేన స్నేహప్రసరసమ్ముతః 5

శనకైర్భగవల్లోకాన్నులోకం పునరాగతః
విమృజ్య నేత్రే విదురం ప్రీత్యాహోద్ధవ ఉత్స్మయన్ 6

ఉద్ధవ ఉవాచ

- కృష్ణద్యుమణి నిష్ఠాచే గీర్ణేష్వజగరేణ హ
కిం ను నః కుశలం బ్రూయాం గతశ్రేషు గృహేష్వహమ్ 7
- దుర్భగో బత లోకోఽయం యదవో నితరామపి
యే సంవసంతో న విదుర్ధరిం మీనా ఇవోడుపమ్ 8
- ఇభితజ్ఞాః పురుప్రౌఢా ఏకారామాశ్చ సాత్వతాః
సాత్వతామృషభం సర్వే భూతావాసమమంసత 9
- దేవస్య మాయయా స్పృష్టా యే చాన్యదసదాశ్రితాః
భ్రామ్యతే ధీర్న తద్వాక్యైరాత్మన్యప్రాత్మానో హరౌ 10
- ప్రదర్శ్యాతప్తతపసామవిత్పత్తదృశాం నృణామ్
ఆదాయాంతరధాద్యస్తు స్వభిమ్బం లోకలోచనమ్ 11
- యన్మర్త్యలీలాపయికం స్వయోగ మాయాబలం దర్శయతా గృహీతమ్
విస్మాపనం స్వస్య చ సౌభగర్థేః పరం పదం భూషణభూషణాఙ్గమ్ 12
- యద్ధర్మసూనోర్బత రాజసూయే నిరీక్ష్య దృక్స్వస్త్వయనం త్రిలోకః
కార్తేఘ్నన చాద్యేహ గతం విధాతురర్వాక్సుతో కౌశలమిత్యమన్యత 13
- యస్యానురాగప్లుతహాసరాస లీలావలోకప్రతిలబ్ధమానాః
వ్రజస్త్రయో దృగ్భిరనుప్రవృత్త ధియోఽవతస్థుః కిల కృత్యశేషాః 14
- స్వశాంతరూపేష్వితరైః స్వరూపైరభ్యర్ద్యమానేష్వనుకమ్పితాత్మా
పరావరేశో మహదంశయుక్తో హ్యజోఽపి జాతో భగవాన్యథాగ్నిః 15
- మాం ఖేదయత్యేతదజస్య జన్మ విడమ్బనం యద్వసుదేవగేహే
వ్రజే చ వాసోఽరిభయాదివ స్వయం పురాద్వ్యవాత్సీద్యదనంతవీర్యః 16
- దునోతి చేతః స్మరతో మమైతద్యదాహ పాదావభివన్ద్య పిత్రోః
తాతామ్బ కంసాదురుశజ్కితానాం ప్రసీదతం నోఽకృతనిష్కృతీనామ్ 17
- కో వా అముష్యాఙ్ఘ్రిసరోజరేణుం విస్మర్తుమీశీత పుమాన్విజిఘ్రన్

- యో విస్ఫురద్భ్రావిటపేన భూమేర్భారం కృతాస్తేన తిరశ్చకార 18
- దృష్టా భవద్భిర్నను రాజసూయే చైద్యస్య కృష్ణం ద్విషతోఽపి సిద్ధిః
యాం యోగినః సంస్పృహయన్తి సమ్యగ్గోగేన కస్తద్విరహం సహేత 19
- తదైవ చాన్యే నరలోకవీరా య ఆహవే కృష్ణముఖారవిన్దమ్
నేత్రైః పిబన్తో నయనాభిరామం పార్థాస్తపూతః పదమాపురస్య 20
- స్వయం త్వసామ్యాతిశయస్త్యధీశః స్వారాజ్యలక్ష్మ్యాస్తసమస్తకామః
బలిం హరద్భిశ్చిరలోకపాలైః కిరీటకోట్ట్యడితపాదపీఠః 21
- తత్తస్య కైజ్యర్యమలం భృతాన్నో విగ్ధాపయత్యజ్ఞ యదుగ్రసేనమ్
తిష్ఠన్నిషణ్ణం పరమేష్ఠిధిష్ఠ్యే నృబోధయద్దేవ నిధారయేతి 22
- అహో బకీ యం స్తనకాలకూటం జిఘాంసయాపాయయదప్యసాధ్వీ
లేభే గతిం ధాత్ర్యుచితాం తతోఽన్యం కం వా దయాలుం శరణం వ్రజేమ 23
- మన్యేఽసురాన్భాగవతాంస్త్యధీశే సంరమ్భమార్గాభినివిష్టచిత్తాన్
యే సంయుగేఽచక్షత తార్క్ష్యపుత్రమంసే సునాభాయుధమాపతన్తమ్ 24
- వసుదేవస్య దేవక్యాం జాతో భోజేన్ద్రబన్ధనే
చికిర్షుర్భగవానస్యాః శమజేనాభియాచితః 25
- తతో నన్దవ్రజమితః పిత్రా కంసాద్విబిభ్యతా
ఏకాదశ సమాస్తత్ర గూఢార్చిః సబలోఽవసత్ 26
- పరీతో వత్సపైర్వత్సాంశ్చారయన్వహరద్విభుః
యమునోపవనే కూజద్ ద్విజసజ్కలితాఙ్ఘ్రిపే 27
- కౌమారీం దర్శయంశ్చేష్టాం ప్రేక్షణీయాం వ్రజౌకసామ్
రుదన్నివ హసన్ముగ్ధ బాలసింహావలోకనః 28
- స ఏవ గోధనం లక్ష్మ్యా నికేతం సితగోవృషమ్
చారయన్మనుగాన్గోపావ్రణద్వేణురరీరమత్ 29

- ప్రయుక్తాన్భోజరాజేన మాయినః కామరూపిణః
లీలయా వ్యనుదత్తాన్స్తాన్బాలః క్రీడనకానివ 30
- విపన్నాన్విషపానేన నిగృహ్య భుజగాధిపమ్
ఉత్థాప్యాపాయయథావస్తతోయం ప్రకృతిస్థితమ్ 31
- అయాజయధోసవేన గోపరాజం ద్విజోత్తమైః
విత్తస్య చోరుభారస్య చికిర్షన్సద్వ్యయం విభుః 32
- వర్షతీన్ద్రే వ్రజః కోపాద్భగ్నుమానేఽతివిహ్వలః
గోత్రలీలాతపత్రేణ త్రాతో భద్రానుగృహ్లాతా 33
- శరచ్ఛశికరైర్మృష్టం మానయన్రజనీముఖమ్
గాయన్మలపదం రేమే స్త్రీణాం మణ్డలమణ్డనః 34

అధ్యాయము - 3

- ఉద్ధవ ఉవాచ
తతః స ఆగత్య పురం స్వపితోశ్చికిర్షయా శం బలదేవసంయుతః
నిపాత్య తుఙ్గాద్రిపుయూధనాథం హతం వ్యకర్షద్వ్యసుమోజసోర్వామ్ 1
- సాన్దీపనః సకృత్ప్రేక్షం బ్రహ్మాధీత్య సవిస్తరమ్
తస్మై ప్రాదాద్వరం పుత్రం మృతం పశ్చజనోదరాత్ 2
- సమాహుతా భీష్మకకన్యయా యే శ్రియః సవర్ణేన బుభూషయైషామ్
గాన్ధర్వవృత్త్యా మిషతాం స్వభాగం జహ్రా పదం మూర్ధ్ని దధత్సుపర్ణః 3
- కకుద్మినోఽవిద్ధనసో దమిత్వా స్వయంవరే నాగ్నజితిమువాహ
తద్భగ్నుమానానపి గృధ్యతోఽజ్ఞాజ్ఞామ్నోఽక్షతః శస్త్రభృతః స్వశస్త్రైః 4
- ప్రియం ప్రభుర్గామ్య ఇవ ప్రియాయా విధిత్సురార్చ్యద్భృతరుం యదర్థే
వజ్ర్యాద్రవత్తం సగణో రుషాన్ధః క్రీడామృగో నూనమయం వధూనామ్ 5

- సుతం మృదే ఖం వపుషా గ్రసంతం దృష్ట్వా సునాభోన్మథితం ధరిత్యా
ఆమన్త్రితస్తత్తనయాయ శేషం దత్త్వా తదంతఃపురమావివేశ 6
- తత్రాహృతాస్తా నరదేవకన్యాః కుజేన దృష్ట్వా హరిమార్తబన్ధుమ్
ఉత్థాయ సద్యో జగృహుః ప్రహర్ష వ్రీడానురాగప్రహితావలోకైః 7
- ఆసాం ముహూర్త ఏకస్మిన్నానాగారేషు యోషితామ్
సవిధం జగృహే పాణీననురూపః స్వమాయయా 8
- తాస్వపత్యాన్యజనయదాత్మతుల్యాని సర్వతః
ఏకైకస్యాం దశ దశ ప్రకృతేర్విబుభూషయా 9
- కాలమాగధశాల్వాదీననీకై రున్ధతః పురమ్
అజీఘనత్స్వయం దివ్యం స్వపుంసాం తేజ ఆదిశత్ 10
- శమ్భరం ద్వివిధం బాణం మురం బల్వలమేవ చ
అన్యాంశ్చ దంతవక్త్రాదీనవదీత్కాంశ్చ ఘాతయత్ 11
- అథ తే భ్రాతృపుత్రాణాం పక్షయోః పతితాన్మృపాన్
చచాల భూః కురుక్షేత్రం యేషామాపతతాం బలైః 12
- స కర్ణదుఃశాసనసౌబలానాం కుమన్తపాకేన హతశ్రియాయుషమ్
సుయోధనం సానుచరం శయానం భగ్నోరుమూర్వ్యాం న ననన్త పశ్యన్ 13
- కియాన్బువోఽయం క్షపితోరుభారో యద్ద్రోణభీష్మాద్భునభీమమూలైః
అష్టాదశాక్షౌహిణీకో మదంశైరాస్తే బలం దుర్విషహం యదూనామ్ 14
- మిథో యదైషాం భవితా వివాదో మధ్వామదాతామ్రవిలోచనానామ్
నైషాం వధోపాయ ఇయానతోఽన్యో మయుద్యతేఽన్తర్దధతే స్వయం స్మ 15
- ఏవం సశ్చిన్త్య భగవాన్స్వరాజ్యే స్థాప్య ధర్మజమ్
నన్దయామాస సుహృదః సాధూనాం వర్మ దర్శయన్ 16
- ఉత్తరాయాం ధృతః పూరోర్వంశః సాధ్వభిమన్యునా

- స వై ద్రోణ్యస్త్రసమ్ముష్టః పునర్భగవతా ధృతః 17
- అయాజయద్ధర్మసుతమశ్వమేదైస్త్రిభిర్విభుః
సోఽపి క్షామనుజై రక్షన్తేమే కృష్ణమనువ్రతః 18
- భగవానపి విశ్వాత్మా లోకవేదపథానుగః
కామాన్సిషేవే ద్వార్వత్యామసక్తః సాఙ్ఖ్యమాస్థితః 19
- స్నిగ్ధస్మితావలోకేన వాచా పీయూషకల్పయా
చరిత్రేణానవద్యేన శ్రీనికేతేన చాత్మనా 20
- ఇమం లోకమముం చైవ రమయన్సుతరాం యదూన్
రేమే క్షణదయా దత్త క్షణస్తీక్షణసాహృదః 21
- తస్యైవం రమమాణస్య సంవత్సరగణాన్బహూన్
గృహమేధేషు యోగేషు విరాగః సమజాయత 22
- దైవాధీనేషు కామేషు దైవాధీనః స్వయం పుమాన్
కో విశ్రమ్భేత యోగేన యోగేశ్వరమనువ్రతః 23
- పుర్యాం కదాచిత్తీడద్భిర్యదుభోజకుమారకైః
కోపితా మునయః శేపుర్భగవన్మతకోవిదాః 24
- తతః కతిపయైర్మాసైర్వృష్టిభోజాన్ధకాదయః
యయుః ప్రభాసం సంహృష్టా రథైర్దేవవిమోహితాః 25
- తత్ర స్నాత్వా పితౄన్దవాన్సంపింశ్చైవ తదమ్భసా
తర్పయిత్వాథ విప్రేభ్యో గావో బహుగుణా దదుః 26
- హిరణ్యం రజతం శయ్యాం వాసాంస్యజినకమ్పలాన్
యానం రథానిభాన్కన్యా ధరాం వృత్తికరీమపి 27
- అన్నం చోరురసం తేభ్యో దత్త్వా భగవదర్పణమ్
గోవిప్రార్థాసవః శూరాః ప్రణేముర్భువి మూర్ధభిః 28

అధ్యాయము – 4

ఉద్ధవ ఉవాచ

అథ తే తదనుజ్ఞాతా భుక్త్వా పీత్వా చ వారుణీమ్
తయా విభ్రంశితజ్ఞానా దురుక్షైర్మర్మ పస్పృశుః

1

తేషాం మైరేయదోషేణ విషమీకృతచేతసామ్
నిష్ఠాచతి రవావాసీద్వేణానామివ మర్దనమ్

2

భగవాన్స్వాత్మమాయాయా గతిం తామవలోక్య సః
సరస్వతీముపస్పృశ్య వృక్షమూలముపావిశత్

3

అహం చోక్తో భగవతా ప్రపన్నార్తిహరేణ హ
బదరీం త్వం ప్రయాహీతి స్వకులం సజ్జహీర్షుణా

4

తథాపి తదభిప్రేతం జానన్నహమరిన్దమ
పృష్ఠతోఽన్వగమం భర్తుః పాదవిశ్లేషణాక్షమః

5

అద్రాక్షమేకమాసీనం విచిన్వన్దయితం పతిమ్
శ్రీనికేతం సరస్వత్యాం కృతకేతమకేతనమ్

6

శ్యామావదాతం విరజం ప్రశాన్తారుణలోచనమ్
దోర్భిశ్చతుర్భిర్విదితం పీతకౌశామ్బరేణ చ

7

వామ ఊరావధిశ్రిత్య దక్షిణాఙ్ఘ్రిసరోరుహమ్
అపాశ్రితార్భకాశ్వత్థమకృశం త్యక్తపిప్పలమ్

8

తస్మిన్మహాభాగవతో ద్వైపాయనసుహృత్సఖా
లోకాననుచరన్సిద్ధ ఆససాద యదృచ్ఛయా

9

తస్యానురక్తస్య మునేర్ముకున్దః ప్రమోదభావానతకన్ధరస్య
ఆశృణ్వతో మామనురాగహాస సమీక్షయా విశ్రమయన్నువాచ

10

శ్రీభగవానువాచ

వేదాహమన్తర్మనసీప్సితం తే దదామి యత్తద్దురవాపమన్యైః
సత్రే పురా విశ్వసృజాం వసూనాం మత్సిద్ధికామేన వసో త్వయేష్టః 11

స ఏష సాధో చరమో భవానామాసాదితస్తే మదనుగ్రహో యత్
యన్మాం నృలోకాన్తహ ఉత్సృజంతం దిష్ట్యా దదృశ్వాన్విశదానువృత్త్యా 12

పురా మయా ప్రోక్తమజాయ నాభ్యే పద్మే నిషణ్ణాయ మమాదిసగ్ధే
జ్ఞానం పరం మన్మహిమావభాసం యత్సూరయో భాగవతం వదన్తి 13

ఇత్యాదృతోక్తః పరమస్య పుంసః ప్రతిక్షణానుగ్రహభాజనోఽహమ్
స్నేహోత్థరోమా స్థలితాక్షరస్తం ముఞ్చఞ్చచః ప్రాజ్ఞలిరాబభాషే 14

కో న్వీశ తే పాదసరోజభాజాం సుదుర్లభోఽర్థేషు చతుర్వ్యపీహ
తథాపి నాహం ప్రవృణోమి భూమన్భవత్పదామ్భోజనిషేవణోత్సుకః 15

కర్మాణ్యనీహస్య భవోఽభవస్య తే దుర్గాశ్రయోఽధారిభయాత్పలాయనమ్
కాలాత్మనో యత్ప్రమదాయుతాశ్రమః స్వాత్మనతః ఖిద్యతి ధీర్విదామిహ 16

మస్త్రేషు మాం వా ఉపహూయ యత్త్వమకుణ్ణితాఖణ్ణసదాత్మబోధః
పృచ్ఛేః ప్రభో ముగ్ధ ఇవాప్రమత్తస్తన్నో మనో మోహాయతీవ దేవ 17

జ్ఞానం పరం స్వాత్మరహఃప్రకాశం ప్రోవాచ కస్మై భగవాన్సమగ్రమ్
అపి క్షమం నో గ్రహణాయ భర్తర్వదాజ్ఞాసా యద్వృజినం తరేమ 18

ఇత్యావేదితహార్దాయ మహ్యం స భగవాన్సరః
ఆదిదేశారవిన్దాక్ష ఆత్మనః పరమాం స్థితిమ్ 19

స ఏవమారాధితపాదతీర్థాదధీతతత్త్వాత్మవిబోధమార్గః
ప్రణమ్య పాదౌ పరివృత్య దేవమిహాగతోఽహం విరహాతురాత్మా 20

సోఽహం తద్దర్శనాప్లోద వియోగార్తియుతః ప్రభో
గమిష్యే దయితం తస్య బదర్యాశ్రమమణ్డలమ్ 21

యత్ర నారాయణో దేవో నరశ్చ భగవాన్మపిః
మృదు తీవ్రం తపో దీర్ఘం తేపాతే లోకభావనౌ 22

శ్రీశుక ఉవాచ

ఇత్యుద్ధవాదుపాకర్ణ్య సుహృదాం దుఃసహం వధమ్
జ్ఞానేనాశమయత్క్షత్తా శోకముత్పత్తితం బుధః 23

స తం మహాభాగవతం వ్రజంతం కౌరవర్షభః

విశ్రమ్భాదభ్యధత్తేదం ముఖ్యం కృష్ణపరిగ్రహే 24

విదుర ఉవాచ

జ్ఞానం పరం స్వాత్మరహఃప్రకాశం యదాహ యోగేశ్వర ఈశ్వరస్తే
వక్త్రం భవాన్సోర్ధతి యద్ధి విష్ణోర్భూత్యాః స్వభృత్యార్థకృతశ్చరన్తి 25

ఉద్ధవ ఉవాచ

నను తే తత్త్వసంరాధ్య ఋషిః కౌషారవోఽన్తికే
సాక్షాద్భగవతాదిష్టో మర్త్యలోకం జిహాసతా 26

శ్రీశుక ఉవాచ

ఇతి సహ విదురేణ విశ్వమూర్తేర్గుణకథయా సుధయా ప్లావితోరుతాపః
క్షణమివ పులినే యమస్వసుస్తాం సముపిత ఔపగవిర్నిశాం తతోఽగాత్ 27

రాజోవాచ

నిధనముపగతేషు వృష్టిభోజేష్వధిరథయాధపయాధపేషు ముఖ్యః
స తు కథమవశిష్ట ఉద్ధవో యద్ధరిరపి తత్యజ ఆకృతిం త్ర్యధీశః 28

శ్రీశుక ఉవాచ

బ్రహ్మశాపాపదేశేన కాలేనామోషువాఞ్చితః
సంహృత్య స్వకులం స్థితం త్యక్ష్వన్దేహమచింతయత్ 29

అస్మాల్లోకాదుపరతే మయి జ్ఞానం మదాశ్రయమ్

అర్హత్యుద్ధవ ఏవాద్ధా సమృత్యాత్మవతాం వరః 30

నోద్ధవోఽన్యపి మన్నన్యో యద్గుణైర్నార్దితః ప్రభుః
అతో మద్వయునం లోకం గ్రాహయన్నిహ తిష్ఠతు 31

ఏవం త్రిలోకగురుణా సన్నిష్ఠః శబ్దయోనినా
బదర్యాశ్రమమాసాద్య హరిమీజే సమాధినా 32

విదురోఽప్యుద్ధవాచ్చుత్వా కృష్ణస్య పరమాత్మనః
క్రీడయోపాత్తదేహస్య కర్మాణి శ్లాఘితాని చ 33

దేహన్యాసం చ తస్యైవం ధీరాణాం ధైర్యవర్ధనమ్
అన్యేషాం దుష్కరతరం పశూనాం విక్లవాత్మనామ్ 34

ఆత్మానం చ కురుశ్రేష్ఠ కృష్ణేన మనసేక్షితమ్
ధ్యాయన్గతే భాగవతే రురోద ప్రేమవిహ్వలః 35

కాలిన్ద్యాః కతిభిః సిద్ధ అహోభిర్భరతర్షభ
ప్రాపద్యత స్వసరితం యత్ర మిత్రాసుతో మునిః 36

అధ్యాయము – 5

శ్రీశుక ఉవాచ

ద్వారి ద్యునద్యా ఋషభః కురూణాం మైత్రేయమాసీనమగాధబోధమ్
క్షత్తోపసృత్యాచ్యుతభావసిద్ధః పప్రచ్చ సౌశీల్యగుణాభిత్పః 1

విదుర ఉవాచ

సుఖాయ కర్మాణి కరోతి లోకో న తైః సుఖం వాన్యదుపారమం వా
విన్దేత భూయస్తత ఏవ దుఃఖం యదత్ర యుక్తం భగవాన్వదేన్నః 2

జనస్య కృష్ణాద్విముఖస్య దైవాదధర్మశీలస్య సుదుఃఖితస్య
అనుగ్రహాయేహ చరన్తి నూనం భూతాని భవ్యాని జనార్దనస్య 3

తత్సాధువర్యాదిశ వర్త్య శం నః సంరాధితో భగవాన్యేన పుంసామ్
హృది స్థితో యచ్ఛతి భక్తిపూతే జ్ఞానం సతత్త్వాధిగమం పురాణమ్ 4

- కరోతి కర్మాణి కృతావతారో యాన్యాత్మతస్తో భగవాన్స్త్వధీశః
యథా ససర్జాగ్ర ఇదం నిరీహః సంస్థాప్య వృత్తిం జగతో విధత్తే 5
- యథా పునః స్వే ఖ ఇదం నివేశ్య శేతే గుహాయాం స నివృత్తవృత్తిః
యోగేశ్వరాధీశ్వర ఏక ఏతదనుప్రవిష్టో బహుధా యథాసీత్ 6
- క్రీడన్విధత్తే ద్విజగోసురాణాం క్షేమాయ కర్మాణ్యవతారభేదైః
మనో న తృప్యత్యపి శృణ్వతాం నః సుశ్లోకమౌలేశ్చరితామృతాని 7
- యైస్తత్త్వభేదైరధిలోకనాథో లోకానలోకాన్సహ లోకపాలాన్
అచీక్ష్ణుపద్యత్ర హి సర్వసత్త్వ నికాయభేదోఽధిక్యతః ప్రతీతః 8
- యేన ప్రజానాముత ఆత్మకర్మ రూపాభిధానాం చ భిదాం వ్యధత్త
నారాయణో విశ్వస్యగాత్మయోనిరేతచ్చ నో వర్ణయ విప్రవర్య 9
- పరావరేషాం భగవన్స్తతాని శ్రుతాని మే వ్యాసముఖాదభీక్షమ్
అత్యున్నమ క్షుల్లసుఖావహానాం తేషామృతే కృష్ణకథామృతౌఘాత్ 10
- కస్తున్నయాత్తీర్థపదోఽభిధానాత్సత్రేషు వః సూరిభిరీడ్యమానాత్
యః కర్ణనాడిం పురుషస్య యాతో భవప్రదాం గేహరతిం చినత్తి 11
- మునిర్వివక్షుర్భగవద్గుణానాం సఖాపి తే భారతమాహ కృష్ణః
యస్మిన్నుణాం గ్రామ్యసుఖానువాదైర్మతిర్గృహీతా ను హరేః కథాయామ్ 12
- సా శ్రద్ధధానస్య వివర్ధమానా విరక్తిమన్యత్ర కరోతి పుంసః
హరేః పదానుస్మృతినిర్ఘృతస్య సమస్తదుఃఖాప్యయమాశు ధత్తే 13
- తాఞ్చోచ్చేశోచ్చానవిదోఽనుశోచే హరేః కథాయాం విముఖానఘేన
క్షిణోతి దేవోఽనిమిషస్తు యేషామాయుర్వృథావాదగతిస్మృతీనామ్ 14
- తదస్య కౌషారవ శర్మదాతుర్హరేః కథామేవ కథాసు సారమ్
ఉద్ధృత్య పుష్పేభ్య ఇవార్తబద్ధో శివాయ నః కీర్తయ తీర్థకీర్తేః 15
- స విశ్వజన్మస్థితిసంయమార్థే కృతావతారః ప్రగృహీతశక్తిః

చకార కర్మాణ్యతిపూరుషాణి యానీశ్వరః కీర్తయ తాని మహ్యమ్ 16

శ్రీశుక ఉవాచ

స ఏవం భగవాన్స్పృష్టః క్షత్తా కౌషారవో మునిః
పుంసాం నిఃశ్రేయసార్థేన తమాహ బహుమానయన్ 17

మైత్రేయ ఉవాచ

సాధు పృష్టం త్వయా సాధో లోకాన్సాధ్వనుగృహ్లాతా
కీర్తిం వితన్వతా లోకే ఆత్మనోఽదోక్షజాత్మనః 18

నైతచ్ఛిత్రం త్వయి క్షత్తర్బాదరాయణవీర్యజే
గృహీతోఽనన్యభావేన యత్త్వయా హరిరీశ్వరః 19

మాణ్డవ్యశాపాద్భగవాన్ప్రజాసంయమనో యమః
భ్రాతుః క్షేత్రే భుజిష్యాయాం జాతః సత్యవతీసుతాత్ 20

భవాన్భగవతో నిత్యం సమ్మతః సానుగస్య హ
యస్య జ్ఞానోపదేశాయ మాదిశద్భగవాన్ప్రజన్ 21

అథ తే భగవల్లీలా యోగమాయోరుబ్బంహితాః
విశ్వస్థిత్యుద్భవాన్తార్థా వర్ణయామ్యనుపూర్వశః 22

భగవానేక ఆసేదమగ్ర ఆత్మాత్మనాం విభుః
ఆత్మేచ్ఛానుగతావాత్మా నానామత్పుపలక్షణః 23

స వా ఏష తదా ద్రష్టా నాపశ్యద్భుశ్యమేకరాట్
మేనేససంతమివాత్మానం సుప్తశక్తిరసుప్తదృక్ 24

సా వా ఏతస్య సంద్రష్టుః శక్తిః సదసదాత్మికా
మాయా నామ మహాభాగ యయేదం నిర్మమే విభుః 25

కాలవృత్త్యా తు మాయాయాం గుణమయ్యామదోక్షజః
పురుషేణాత్మభూతేన వీర్యమాధత్త వీర్యవాన్ 26

తతోఽభవన్మహత్తత్త్వమవ్యక్తాత్కాలచోదితాత్ విజ్ఞానాత్మాత్మదేహస్థం విశ్వం వృజ్జంస్తమోనుదః	27
సోఽప్యంశగుణకాలాత్మా భగవద్దృష్టిగోచరః ఆత్మానం వ్యకరోదాత్మా విశ్వస్యాస్య సిస్సుక్షయా	28
మహత్తత్త్వాద్వికుర్వాణాదహంతత్త్వం వృజాయత కార్యకారణకర్తాత్మా భూతేన్ద్రియమనోమయః వైకారికస్తైజసశ్చ తామసశ్చేత్యహం త్రిదా	29
అహంతత్త్వాద్వికుర్వాణాన్మనో వైకారికాదభూత్ వైకారికాశ్చ యే దేవా అర్థాభివృజ్జానం యతః	30
తైజసానీన్ద్రియాణ్యేవ జ్ఞానకర్మమయాని చ	31
తామసో భూతసూక్ష్మాదిర్యతః ఖం లిఙ్గమాత్మనః	32
కాలమాయాంశయోగేన భగవద్వీక్షితం నభః నభసోఽనుస్ఫుతం స్పర్శం వికుర్వన్నిర్మమేఽనిలమ్	33
అనిలోఽపి వికుర్వాణో నభసోరుబలాన్వితః ససర్జ రూపతన్మాత్రం జ్యోతిర్లోకస్య లోచనమ్	34
అనిలేనాన్వితం జ్యోతిర్వికుర్వత్పరవీక్షితమ్ ఆధత్తామ్బో రసమయం కాలమాయాంశయోగతః	35
జ్యోతిషామ్బోఽనుసంస్పృష్టం వికుర్వద్బ్రహ్మవీక్షితమ్ మహీం గంధగుణామాధాత్కాలమాయాంశయోగతః	36
భూతానాం నభఆదీనాం యద్యద్భవ్యావరావరమ్ తేషాం పరానుసంసర్గాద్యథా సజ్జ్యం గుణాన్విదుః	37
ఏతే దేవాః కలా విష్ణోః కాలమాయాంశలిఙ్గినః	

నానాత్వాత్స్వక్రియానీశాః ప్రోచుః ప్రాజ్ఞాలయో విభుమ్ 38

దేవా ఊచుః

నమామ తే దేవ పదారవిన్దం ప్రపన్నతాపోపశమాతపత్రమ్
యన్మూలకేతా యతయోఽజ్ఞాసోరు సంసారదుఃఖం బహిరుత్క్షపన్తి 39

ధాతర్యదస్మిన్భవ ఈశ జీవాస్తాపత్రయేణాభిహతా న శర్మ
ఆత్మన్లభన్తే భగవంస్తవాఙ్మై చ్ఛాయాం సవిద్యామత ఆశ్రయేమ 40

మార్గన్తి యతే ముఖపద్మనీడైశ్చన్దఃసుపర్ణైర్యషయో వివిక్తే
యస్యాఘమర్దోదసరిద్వరాయాః పదం పదం తీర్థపదః ప్రపన్నాః 41

యచ్ఛ్రద్ధయా శ్రుతవత్సా చ భక్త్యా సమ్మజ్యమానే హృదయేఽవధాయ
జ్ఞానేన వైరాగ్యబలేన ధీరా వ్రజేమ తత్తేఽఙ్ఘ్రిసరోజపీఠమ్ 42

విశ్వస్య జన్మస్థితిసంయమార్థే కృతావతారస్య పదామ్బుజం తే
వ్రజేమ సర్వే శరణం యదీశ స్మృతం ప్రయచ్ఛత్యభయం స్వపుంసామ్ 43

యత్సానుబంధేఽసతి దేహగేహ మమాహమిత్యాడదురాగ్రహాణామ్
పుంసాం సుదూరం వసతోఽపి పుర్యాం భజేమ తత్తే భగవన్నదాబ్జమ్ 44

తాన్వై హ్యసద్వృత్తిభిరక్షిభిర్యే పరాహృతాన్తర్మనసః పరేశ
అథో న పశ్యంత్యురుగాయ నూనం యే తే పదన్యాసవిలాసలక్ష్యాః 45

పానేన తే దేవ కథాసుధాయాః ప్రవృద్ధభక్త్యా విశదాశయా యే
వైరాగ్యసారం ప్రతిలభ్య బోధం యథాజ్ఞాసాన్వీయురకుణ్డధిష్ఠమ్ 46

తథాపరే చాత్మసమాధియోగ బలేన జిత్వా ప్రకృతిం బలిష్ఠామ్
త్వామేవ ధీరాః పురుషం విశన్తి తేషాం శ్రమః స్యాన్న తు సేవయా తే 47

తత్తే వయం లోకసిన్సుక్షయాద్య త్వయానుసృష్టాస్తిభిరాత్మభిః స్మ
సర్వే వియుక్తాః స్వవిహరతస్తం న శక్నుమస్తత్ప్రతిహర్తవే తే 48

యావద్భూతిం తేఽజ హరామ కాలే యథా వయం చాన్నమదామ యత్ర

యథోభయేషాం త ఇమే హి లోకా బలిం హరన్తోఽన్నమదన్త్యనూహః 49

త్వం నః సురాణామసి సాన్వయానాం కూటస్థ ఆద్యః పురుషః పురాణః
త్వం దేవ శక్త్యాం గుణకర్మయోనౌ రేతస్త్వజాయాం కవిమాదధేఽజః 50

తతో వయం మత్ప్రముఖా యదర్థే బభూవిమాత్మన్కరవామ కిం తే
త్వం నః స్వచక్షుః పరిదేహి శక్త్యా దేవ క్రియార్థే యదనుగ్రహాణామ్ 51

అధ్యాయము – 6

ఋషిరువాచ

ఇతి తాసాం స్వశక్తీనాం సతీనామసమేత్య సః
ప్రసుప్తలోకతన్త్రాణాం నిశామ్య గతిమీశ్వరః 1

కాలసంజ్ఞాం తదా దేవీం బిభ్రచ్ఛక్తిమురుక్తమః
త్రయోవింశతి తత్త్వానాం గణం యుగపదావిశత్ 2

సోఽనుప్రవిష్టో భగవాంశ్చేష్టారూపేణ తం గణమ్
భిన్నం సంయోజయామాస సుప్తం కర్మ ప్రబోధయన్ 3

ప్రబుద్ధకర్మ దైవేన త్రయోవింశతికో గణః
ప్రేరితోఽజనయత్స్వాభిర్మాత్రాభిరధిపూరుషమ్ 4

పరేణ విశతా స్వస్మిన్మాత్రయా విశ్వస్సగ్గణః
చక్షోభాన్యోన్యమాసాద్య యస్మిన్లోకాశ్చరాచరాః 5

హిరణ్మయః స పురుషః సహస్రపరివత్సరాన్
ఆణ్డకోశ ఉవాసాపు సర్వసత్త్వోపబృంహితః 6

స వై విశ్వస్సజాం గర్భో దేవకర్మాత్మశక్తిమాన్
విబభాజాత్మనాత్మానమేకథా దశథా త్రిధా 7

ఏష హ్యశేషసత్త్వానామాత్మాంశః పరమాత్మనః
ఆద్యోఽవతారో యత్రాసౌ భూతగ్రామో విభావ్యతే 8

- సాధ్యాత్మః సాధిదైవశ్చ సాధిభూత ఇతి త్రిధా
విరాట్ప్రాణో దశవిధ ఏకథా హృదయేన చ 9
- స్మరన్విశ్వస్సజామీశో విజ్ఞాపితమధోక్షజః
విరాజమతపత్స్వేన తేజసైషాం వివృత్తయే 10
- అథ తస్యాభితప్తస్య కతిధాయతనాని హ
నిరభిద్యంత దేవానాం తాని మే గదతః శృణు 11
- తస్యాగ్నిరాస్యం నిర్భిన్నం లోకపాలోఽవిశత్పదమ్
వాచా స్వాంశేన వక్తవ్యం యయాసా ప్రతిపద్యతే 12
- నిర్భిన్నం తాలు వరుణో లోకపాలోఽవిశద్ధరేః
జిహ్వయాంశేన చ రసం యయాసా ప్రతిపద్యతే 13
- నిర్భిన్నే అశ్వినౌ నాసే విష్ణోరావిశతాం పదమ్
ప్రాణేనాంశేన గన్ధస్య ప్రతిపత్తిర్యతో భవేత్ 14
- నిర్భిన్నే అక్షిణీ త్వష్టా లోకపాలోఽవిశద్విభోః
చక్షుషాంశేన రూపాణాం ప్రతిపత్తిర్యతో భవేత్ 15
- నిర్భిన్నాన్యస్య చర్మాణి లోకపాలోఽనిలోఽవిశత్
ప్రాణేనాంశేన సంస్పర్శం యేనాసా ప్రతిపద్యతే 16
- కర్ణావస్య వినిర్భిన్నౌ ధిష్ణ్యం స్వం వివిశుర్దిశః
శ్రోత్రేణాంశేన శబ్దస్య సిద్ధిం యేన ప్రపద్యతే 17
- త్వచమస్య వినిర్భిన్నాం వివిశుర్ధిష్ణ్యమోషధీః
అంశేన రోమభిః కణ్ఠాం యైరసా ప్రతిపద్యతే 18
- మేఢ్రం తస్య వినిర్భిన్నం స్వధిష్ణ్యం క ఉపావిశత్
రేతసాంశేన యేనాసావానన్దం ప్రతిపద్యతే 19
- గుదం పుంసో వినిర్భిన్నం మిత్రో లోకేశ ఆవిశత్

- పాయునాంశేన యేనాసౌ విసర్గం ప్రతిపద్యతే 20
- హస్తావస్య వినిర్భిన్నావిస్త్రః స్వర్పతిరావిశత్
వార్తయాంశేన పురుషో యయా వృత్తిం ప్రపద్యతే 21
- పాదావస్య వినిర్భిన్నౌ లోకేశో విష్ణురావిశత్
గత్యా స్వాంశేన పురుషో యయా ప్రాప్యం ప్రపద్యతే 22
- బుద్ధిం చాస్య వినిర్భిన్నాం వాగేశో ధిష్ణ్యమావిశత్
బోధేనాంశేన బోధ్యవృత్తిపత్తిర్యతో భవేత్ 23
- హృదయం చాస్య నిర్భిన్నం చన్ద్రమా ధిష్ణ్యమావిశత్
మనసాంశేన యేనాసౌ విక్రియాం ప్రతిపద్యతే 24
- ఆత్మానం చాస్య నిర్భిన్నమభిమానోఽవిశత్పదమ్
కర్మణాంశేన యేనాసౌ కర్తవ్యం ప్రతిపద్యతే 25
- సత్త్వం చాస్య వినిర్భిన్నం మహాద్ధిష్ణ్యముపావిశత్
చిత్తేనాంశేన యేనాసౌ విజ్ఞానం ప్రతిపద్యతే 26
- శీర్ష్టోఽస్య ద్వౌర్ధరా పద్భ్యాం ఖం నాభేరుదపద్యత
గుణానాం వృత్తయో యేషు ప్రతీయంతే సురాదయః 27
- ఆత్యన్తికేన సత్త్వేన దివం దేవాః ప్రపేదిరే
ధరాం రజఃస్వభావేన పణయో యే చ తానను 28
- తార్దీయేన స్వభావేన భగవన్నాభిమాశ్రితాః
ఉభయోరన్తరం వ్యోమ యే రుద్రపార్షదాం గణాః 29
- ముఖతోఽవర్తత బ్రహ్మ పురుషస్య కురూద్వహ
యస్తాన్ముఖత్వాద్వర్ణానాం ముఖ్యోఽభూద్బ్రాహ్మణో గురుః 30
- బాహుభ్యోఽవర్తత క్షత్రం క్షత్రియస్తదనువ్రతః
యో జాతస్త్రాయతే వర్ణాన్సౌరుషః కణ్ఠకక్షతాత్ 31

- విశోఽవర్తంత తస్యోర్వోర్ధ్వోకవృత్తికరీర్విభోః
వైశ్యస్తదుద్భవో వార్తాం నృణాం యః సమవర్తయత్ 32
- పద్భ్యాం భగవతో జజ్ఞే శుశ్రూషా ధర్మసిద్ధయే
తస్యాం జాతః పురా శూద్రో యద్వృత్త్యా తుష్యతే హరిః 33
- ఏతే వర్ణాః స్వధర్మేణ యజన్తి స్వగురుం హరిమ్
శ్రద్ధయాత్మవిశుద్ధ్యర్థం యజ్ఞాతాః సహ వృత్తిభిః 34
- ఏతత్క్షత్తర్భగవతో దైవకర్మాత్మరూపిణః
కః శ్రద్ధధ్యాదుపాకర్తుం యోగమాయాబలోదయమ్ 35
- తథాపి కీర్తయామ్యఙ్గ యథామతి యథాశ్రుతమ్
కీర్తిం హరేః స్వాం సత్కర్తుం గిరమన్యాభిధాసతీమ్ 36
- ఏకాంతలాభం వచనో ను పుంసాం సుశ్లోకమౌలేర్గుణవాదమాహుః
శ్రుతేశ్చ విద్వద్భిరుపాకృతాయాం కథాసుధాయాముపసమ్ప్రయోగమ్ 37
- ఆత్మనోఽవసితో వత్స మహిమా కవినాదినా
సంవత్సరసహస్రాన్తే ధియా యోగవిపక్యయా 38
- అతో భగవతో మాయా మాయినామపి మోహినీ
యత్స్వయం చాత్మవర్తమాత్మా న వేద కిముతాపరే 39
- యతోఽప్రాప్య న్యవర్తంత వాచశ్చ మనసా సహ
అహం చాన్య ఇమే దేవాస్తస్మై భగవతే నమః 40

అధ్యాయము – 7

- శ్రీశుక ఉవాచ
ఏవం బ్రువాణం మైత్రేయం ద్వైపాయనసుతో బుధః
ప్రీణయన్నివ భారత్యా విదురః ప్రత్యభాషత 1
- విదుర ఉవాచ

- బ్రహ్మన్యథం భగవతశ్చిన్మాత్రస్యావికారిణః
లీలయా చాపి యుజ్యేరన్నిర్గుణస్య గుణాః క్రియాః 2
- క్రీడాయాముద్యమోఽర్భస్య కామశ్చక్రీడిషాన్యతః
స్వతస్త్వప్తస్య చ కథం నివృత్తస్య సదాన్యతః 3
- అస్రాక్షీద్భగవాన్విశ్వం గుణమయ్యాత్మమాయయా
తయా సంస్థాపయత్యేతద్భూయః ప్రత్యపిధాన్యతి 4
- దేశతః కాలతో యోఽసావవస్థాతః స్వతోఽన్యతః
అవిలుప్తావబోధాత్మా స యుజ్యేతాజయా కథమ్ 5
- భగవానేక ఏవైష సర్వక్షేత్రేష్వవస్థితః
అముష్య దుర్భగత్వం వా క్లేశో వా కర్మభిః కుతః 6
- ఏతస్మిన్నే మనో విద్వన్ద్విద్యతేఽజ్ఞానసంజ్ఞాతే
తన్నః పరాణుద విభో కశ్శలం మానసం మహాత్ 7
- శ్రీశుక ఉవాచ
స ఇత్థం చోదితః క్షత్తా తత్త్వజిజ్ఞాసునా మునిః
ప్రత్యాహ భగవచ్ఛిత్తః స్మయన్నివ గతస్మయః 8
- మైత్రేయ ఉవాచ
సేయం భగవతో మాయా యన్నయేన విరుధ్యతే
ఈశ్వరస్య విముక్తస్య కార్పణ్యముత బద్ధనమ్ 9
- యదర్థేన వినాముష్య పుంస ఆత్మవిపర్యయః
ప్రతీయత ఉపద్రష్టుః స్వశిరశ్చేదనాదికః 10
- యథా జలే చన్ద్రమసః కంపాదిస్తత్కృతో గుణః
దృశ్యతేసన్నపి ద్రష్టురాత్మనోఽనాత్మనో గుణః 11
- స వై నివృత్తిధర్మేణ వాసుదేవానుకమ్పయా

- భగవద్భక్తియోగేన తిరోధత్తే శనైరిహ 12
- యదేన్ద్రియోపరామోఽథ ద్రష్టాత్మని పరే హరౌ
విలీయన్తే తదా క్లేశాః సంసుప్తస్యేవ కృత్స్న శః 13
- అశేషసజ్జేశశశమం విధత్తే గుణానువాదశ్రవణం మురారేః
కిం వా పునస్తచ్చరణారవిన్ద పరాగసేవారతిరాత్మలబ్ధా 14
- విదుర ఉవాచ
సశ్చిన్నః సంశయో మహ్యం తవ సూక్తాసినా విభో
ఉభయత్రాపి భగవన్మనో మే సమ్ప్రధావతి 15
- సాధ్వేతద్వ్యాహృతం విద్వన్నాత్మమాయాయనం హరేః
ఆభాత్యపార్థం నిర్మూలం విశ్వమూలం న యద్భూషిః 16
- యశ్చ మూఢతమో లోకే యశ్చ బుద్ధేః పరం గతః
తావుభౌ సుఖమేధేతే క్లిశ్యత్యన్తరితో జనః 17
- అర్థాభావం వినిశ్చిత్త్య ప్రతీతస్యాపి నాత్మనః
తాం చాపి యుష్మచ్ఛరణ సేవయాహం పరాణుదే 18
- యత్సేవయా భగవతః కూటస్థస్య మధుద్విషః
రతిరాసో భవేత్తీవ్రః పాదయోర్వ్యసనార్దనః 19
- దురాపా హ్యల్పతపసః సేవా వైకుణ్ఠవర్తమసు
యత్రోపగీయతే నిత్యం దేవదేవో జనార్దనః 20
- సృష్ట్యాగ్రే మహదాదీని సవికారాణ్యనుక్రమాత్
తేభ్యో విరాజముద్భృత్య తమను ప్రావిశద్విభుః 21
- యమాహురాద్యం పురుషం సహస్రాక్ష్యరుబాహుకమ్
యత్ర విశ్వ ఇమే లోకాః సవికాశం త ఆసతే 22
- యస్మిన్దశవిధః ప్రాణః సేన్ద్రియార్థేన్ద్రియస్త్రివృత్

- త్వయేరితో యతో వర్ణాస్తద్విభూతీర్వదస్య నః 23
- యత్ర పుత్రైశ్చ పౌత్రైశ్చ నప్తుభిః సహ గోత్రజైః
ప్రజా విచిత్రాకృతయ ఆసన్యాభిరిదం తతమ్ 24
- ప్రజాపతీనాం స పతిశ్చక్ష్పపే కాన్ప్రజాపతీన్
సగ్గాంశ్చైవానుసగ్గాంశ్చ మనూన్మన్వన్తరాధిపాన్ 25
- ఏతేషామపి వేదాంశ్చ వంశానుచరితాని చ
ఉపర్యధశ్చ యే లోకా భూమేర్మిత్రాత్మజాసతే 26
- తేషాం సంస్థాం ప్రమాణం చ భూర్లోకస్య చ వర్ణయ
తిర్యజ్మానుషదేవానాం సరీస్సపపతత్త్రిణామ్
వద నః సర్గసంవ్యాహం గార్భస్వేదద్విజోద్భిదామ్ 27
- గుణావతారైర్విశ్వస్య సర్గస్థిత్యప్యయాశ్రయమ్
స్సజతః శ్రీనివాసస్య వ్యాచక్షోదారవిక్రమమ్ 28
- వర్ణాశ్రమవిభాగాంశ్చ రూపశీలస్వభావతః
ఋషీణాం జన్మకర్మాణి వేదస్య చ వికర్షణమ్ 29
- యజ్ఞస్య చ వితానాని యోగస్య చ పథః ప్రభో
నైష్కర్మ్యస్య చ సాఙ్ఖ్యస్య తన్త్రం వా భగవత్స్మృతమ్ 30
- పాషణ్డపథవైషమ్యం ప్రతిలోమనివేశనమ్
జీవస్య గతయో యాశ్చ యావతీర్గుణకర్మజాః 31
- ధర్మార్థకామమోక్షాణాం నిమిత్తాన్యవిరోధతః
వార్తాయా దణ్డనీతేశ్చ శ్రుతస్య చ విధిం పృథక్ 32
- శ్రాద్ధస్య చ విధిం బ్రహ్మన్పితౄణాం సర్గమేవ చ
గ్రహనక్షత్రతారాణాం కాలావయవసంస్థితిమ్ 33
- దానస్య తపసో వాపి యచ్ఛేష్టాపూర్తయోః ఫలమ్

ప్రవాసస్థస్య యో ధర్మో యశ్చ పుంస ఉతాపది 34

యేన వా భగవాంస్తుష్యేద్ధర్మయోనిర్జనార్దనః
సమ్రుసీదతి వా యేషామేతదాఖ్యాహి మేఽనఘ 35

అనువ్రతానాం శిష్యాణాం పుత్రాణాం చ ద్విజోత్తమ
అనాపృష్టమపి బ్రూయుర్గురవో దీనవత్సలాః 36

తత్త్వానాం భగవంస్తేషాం కతిధా ప్రతిసంక్రమః
తత్రేమం క ఉపాసీరన్క ఉ స్విదనుశేరతే 37

పురుషస్య చ సంస్థానం స్వరూపం వా పరస్య చ
జ్ఞానం చ నైగమం యత్తద్గురుశిష్యప్రయోజనమ్ 38

నిమిత్తాని చ తస్యేహ ప్రోక్తాన్యనఘసూరిభిః
స్వతో జ్ఞానం కుతః పుంసాం భక్తిర్వైరాగ్యమేవ వా 39

ఏతాన్మే పృచ్ఛతః ప్రశ్నాన్తరేః కర్మవివిత్సయా
బ్రూహి మేఽజ్ఞస్య మిత్రత్వాదజయా నష్టచక్షుషః 40

సర్వే వేదాశ్చ యజ్ఞాశ్చ తపో దానాని చానఘ
జీవాభయప్రదానస్య న కుర్వీరన్కలామపి 41

శ్రీశుక ఉవాచ
స ఇత్థమాపృష్టపురాణకల్పః కురుప్రధానేన మునిప్రధానః
ప్రవృద్ధహర్షో భగవత్కథాయాం సశ్చోదితస్తం ప్రహసన్నివాహ 42

అధ్యాయము – 8

మైత్రేయ ఉవాచ
సత్సేవనీయో బత పూరువంశో యల్లోకపాలో భగవత్ప్రధానః
బభూవిధేహాజితకీర్తిమాలాం పదే పదే నూతనయస్యభీక్షమ్ 1

సోఽహం నృణాం క్షుల్లసుఖాయ దుఃఖం మహద్గతానాం విరమాయ తస్య

- ప్రవర్తయే భాగవతం పురాణం యదాహ సాక్షాద్భగవాన్మపిభ్యః 2
- ఆసీనముర్వ్యాం భగవంతమాద్యం సజ్కర్తృణం దేవమకుణ్ఢసత్త్వమ్
వివిత్సవస్తత్త్వమతః పరస్య కుమారముఖ్యా మునయోఽన్వపృచ్ఛన్ 3
- స్వమేవ ధిష్ఠ్యం బహు మానయంతం యద్వాసుదేవాభిధమామనన్తి
ప్రత్యర్థృతాక్షామ్బుజకోశమీషదున్మీలయంతం విబుధోదయాయ 4
- స్వర్ధున్యదార్తైః స్వజటాకలాపైరుపస్సుశంతశ్చరణోపధానమ్
పద్మం యదర్చన్త్యహిరాజకన్యాః సప్రేమ నానాబలిభిర్వరార్థాః 5
- ముహుర్గుణన్తో వచసానురాగ స్థలత్పదేనాస్య కృతాని తజ్ఞాః
కిరీటసాహస్రమణిప్రవేక ప్రద్యోతితోద్ధామఫణాసహస్రమ్ 6
- ప్రోక్తం కిలైతద్భగవత్తమేన నివృత్తిధర్మాభిరతాయ తేన
సనత్కుమారాయ స చాహ పృష్టః సాఙ్ఖ్యాయనాయాన్ల ధృతవ్రతాయ 7
- సాఙ్ఖ్యాయనః పారమహంస్యముఖ్యో వివక్షమాణో భగవద్విభూతీః
జగాద సోఽస్మద్గురవేఽన్వితాయ పరాశరాయాథ బృహస్పతేశ్చ 8
- ప్రోవాచ మహ్యం స దయాలురుక్తో మునిః పులస్త్యేన పురాణమాద్యమ్
సోఽహం తవైతత్కథయామి వత్స శ్రద్ధాలవే నిత్యమనువ్రతాయ 9
- ఉదాఘ్రతం విశ్వమిదం తదాసీద్యన్నిద్రయామీలితదృఙ్మమీలయత్
అహీన్ద్రతల్పేఽధిశయాన ఏకః కృతక్షణః స్వాత్మరతో నిరీహః 10
- సోఽన్తః శరీరేఽర్పితభూతసూక్ష్మః కాలాత్మికాం శక్తిముదీరయాణః
ఉవాస తస్మిన్నలిలే పదే స్వే యథానలో దారుణి రుద్ధవీర్యః 11
- చతుర్యుగానాం చ సహస్రమపున్స స్వపన్స్వయోదీరితయా స్వశక్త్యా
కాలాఖ్యయాసాదితకర్మతన్త్రో లోకానపీతాన్దదృశే స్వదేహే 12
- తస్యార్థసూక్ష్మాభినివిష్టదృష్టేరన్తర్గతోఽర్థో రజసా తనీయాన్
గుణేన కాలానుగతేన విద్ధః సూష్యంస్తదాభిద్యత నాభిదేశాత్ 13

- స పద్మకోశః సహసోదతిష్ఠత్కాలేన కర్మప్రతిబోధనేన
స్వరోచిషా తత్సలిలం విశాలం విద్యోతయన్నర్క ఇవాత్మయోనిః 14
- తల్లోకపద్మం స ఉ ఏవ విష్ణుః ప్రావీవిశత్సర్వగుణావభాసమ్
తస్మిన్స్వయం వేదమయో విధాతా స్వయమ్భువం యం స్మ వదంతి సోఽభూత్ 15
- తస్యాం స చామ్భోరుహకర్ణికాయామవస్థితో లోకమపశ్యమానః
పరిక్రమన్వోమ్ని వివృత్తనేత్రశ్చత్వారి లేభేఽనుదిశం ముఖాని 16
- తస్మాద్యుగాంతశ్వసనావఘూర్ణ జలోర్మిచక్రాత్సలిలాద్విరూఢమ్
ఉపాశ్రితః కణ్ఠము లోకతత్త్వం నాత్మానమద్ధావిదదాదిదేవః 17
- క ఏష యోఽసావహమబ్జపృష్ఠ ఏతత్కుతో వాబ్జమనన్యదపు
అస్తి హ్యధస్తాదిహ కిఞ్చనైతదధిష్ఠితం యత్ర సతా ను భావ్యమ్ 18
- స ఇత్థముద్వీక్ష్య తదబ్జనాల నాడీభిరన్తర్జలమావివేశ
నార్వాగ్గతస్తత్థరనాలనాల నాభిం విచిన్వంస్తదవిన్దతాజః 19
- తమస్యపారే విదురాత్మసగ్గం విచిన్వతోఽభూత్సుమహంస్త్రిణేమిః
యో దేహభాజాం భయమీరయాణః పరిక్షిణోత్యాయురజస్య హేతిః 20
- తతో నివృత్తోఽప్రతిలబ్ధకామః స్వధిష్ఠ్యమాసాద్య పునః స దేవః
శనైర్జితశ్వాసనివృత్తచిత్తో న్యపేదదారూఢసమాధియోగః 21
- కాలేన సోఽజః పురుషాయుషాభి ప్రవృత్తయోగేన విరూఢబోధః
స్వయం తదన్తర్హృదయేఽవభాతమపశ్యతాపశ్యత యన్న పూర్వమ్ 22
- మృణాలగౌరాయతశేషభోగ పర్యజ్క ఏకం పురుషం శయానమ్
ఫణాతపత్రాయుతమూర్ధరత్న ద్యుభిర్హతధ్వాన్తయుగాన్తతోయే 23
- ప్రేక్షాం క్షిపన్తం హరితోపలాద్రేః సన్ధ్యాభ్రనీవేరురుక్మమూర్ధ్నః
రత్నోదధారౌషధిసౌమనస్య వనస్రజో వేణుభుజాఙ్ఘ్రిపాఙ్ఘ్రిః 24

ఆయామతో విస్తరతః స్వమాన దేహీన లోకత్రయసజ్జహేణ
విచిత్రదివ్యాభరణాంశుకానాం కృతశ్రియాపాశ్రితవేషదేహమ్ 25

పుంసాం స్వకామాయ వివిక్తమార్గైరభ్యర్చతాం కామదుఘాఙ్ఘ్రిపద్మమ్
ప్రదర్శయంతం కృపయా నఖేన్దు మయూఖభిన్నాఙ్గలిచారుపత్రమ్ 26

ముఖేన లోకార్తిహరస్మితేన పరిస్ఫురత్కుణ్డలమణ్డితేన
శోణాయితేనాధరబిమ్బభాసా ప్రత్యర్థయంతం సునసేన సుభ్రా 27

కదమ్బకిఙ్జల్కపిశఙ్ఖవాససా స్వలఙ్కృతం మేఖలయా నితమ్బే
హరేణ చానంతధనేన వత్స శ్రీవత్సవక్షఃస్థలవల్లభేన 28

పరార్ధ్యకేయూరమణిప్రవేక పర్యస్తదోర్దణ్డసహస్రశాఖమ్
అవ్యక్తమూలం భువనాఙ్ఘ్రిపేన్ద్రమహీన్ద్రభోగైరధివీతవల్కమ్ 29

చరాచరౌకో భగవన్మహీధ్రమహీన్ద్రబన్ధుం సలిలోపగూఢమ్
కిరీటసాహస్రహిరణ్యశృఙ్గమావిర్భవత్కౌస్తుభరత్నగర్భమ్ 30

నివీతమామ్నాయమధువ్రతశ్రియా స్వకీర్తిమయ్యా వనమాలయా హరిమ్
సూర్యేన్దువాయ్వగ్న్యగమం త్రిధామభిః పరిక్రమత్ప్రాధనికైర్దురాసదమ్ 31

తర్హ్వేవ తన్నాభిసరఃసరోజమాత్మానమమ్భుః శ్వసనం వియచ్ఛ
దదర్శ దేవో జగతో విధాతా నాతః పరం లోకవిసర్గదృష్టిః 32

స కర్మబీజం రజసోపరక్తః ప్రజాః సిస్సుక్షన్నియదేవ దృష్ట్వా
అస్తాద్విసర్గాభిముఖస్తమీడ్యమవ్యక్తవర్మ న్యభివేశితాత్మా 33

అధ్యాయము - 9

బ్రహ్మోవాచ
జ్ఞాతోఽసి మేఽద్య సుచిరాన్నను దేహభాజాం
న జ్ఞాయతే భగవతో గతిరిత్యవద్యమ్
నాన్యత్త్వదస్తి భగవన్నపి తన్న శుద్ధం
మాయాగుణవ్యతికరాద్యదురుర్విభాసి 1

రూపం యదేతదవబోధరసోదయేన
శశ్వన్నివృత్తతమసః సదనుగ్రహాయ
ఆదౌ గృహీతమవతారశతైకబీజం
యన్నాభిపద్యభవనాదహమావిరాసమ్

2

నాతః పరం పరమ యద్భవతః స్వరూపమ్
ఆనన్దమాత్రమవికల్పమవిద్ధవర్చః
పశ్యామి విశ్వస్యజమేకమవిశ్వమాత్మాన్
భూతేన్ద్రియాత్మకమదస్త ఉపాశ్రితోఽస్మి

3

తద్వా ఇదం భువనమజ్గల మజ్గలాయ
ధ్యానే స్మ నో దర్శితం త ఉపాసకానామ్
తస్మి నమో భగవతేఽనువిధేమ తుభ్యం
యోఽనాదృతో నరకభాగ్భిరసత్ప్రసజ్జైః

4

యే తు త్వదీయచరణామ్బుజకోశగంధం
జిఘ్రంతి కర్ణవివరైః శ్రుతివాతనీతమ్
భక్త్యా గృహీతచరణః పరయా చ తేషాం
నాపైషి నాథ హృదయామ్బురుహాత్స్వప్నంసామ్

5

తావద్భయం ద్రవిణదేహసుహృన్నిమిత్తం
శోకః స్పృహ పరిభవో విపులశ్చ లోభః
తావన్మమేత్యసదవగ్రహ ఆర్తిమూలం
యావన్న తేఽజ్ఞేమభయం ప్రవృణీత లోకః

6

దైవేన తే హతధియో భవతః ప్రసజ్ఞాత్
సర్వాశుభోపశమనాద్విముఖేన్ద్రియా యే
కుర్వంతి కామసుఖలేశలవాయ దీనా
లోభాభిభూతమనసోఽకుశలాని శశ్వత్

7

క్షుత్తృప్తిధాతుభిరిమా ముహురర్ద్యమానాః

శీతోష్ణవాతవరపైరితరేతరాచ్చ
కామాగ్నినాచ్యుతరుషా చ సుదుర్భరేణ
సమృశ్యతో మన ఉరుక్రమ సీదతే మే

8

యావత్పుథక్త్వమిదమాత్మన ఇన్ద్రియార్థ
మాయాబలం భగవతో జన ఈశ పశ్యేత్
తావన్న సంస్కరితసౌ ప్రతిసజ్జమేత
వ్యర్థాపి దుఃఖనివహం వహతీ క్రియార్థా

9

అహ్నోఽపృతార్థకరణా నిశి నిఃశయానా
నానామనోరథధియా క్షణభగ్ననిద్రాః
దైవాహతార్థరచనా ఋషయోఽపి దేవ
యుష్మత్ప్రసంభవిముఖా ఇహ సంసరన్తి

10

త్వం భక్తియోగపరిభావితహృత్సరోజ
ఆస్మి శ్రుతేక్షితపథో నను నాథ పుంసామ్
యద్యద్ధియా త ఉరుగాయ విభావయన్తి
తత్తద్వపుః ప్రణయసే సదనుగ్రహాయ

11

నాతిప్రసీదతి తథోపచితోపచారైర్
ఆరాధితః సురగణైర్హృది బద్ధకామైః
యత్సర్వభూతదయయాసదలభ్యయైకో
నానాజనేష్వవహితః సుహృదంతరాత్మా

12

పుంసామతో వివిధకర్మభిరధ్వరాద్యైర్
దానేన చోగ్రతపసా పరిచర్యయా చ
ఆరాధనం భగవతస్తవ సత్త్రియార్థో
ధర్మోఽర్పితః కర్థిచిద్ద్రియతే న యత్ర

13

శశ్వత్స్వరూపమహసైవ నిపీతభేద
మోహాయ బోధధిషణాయ నమః పరస్మై
విశ్వోద్భవస్థితిలయేషు నిమిత్తలీలా

రాసాయ తే నమ ఇదం చక్రమేశ్వరాయ 14

యస్యావతారగుణకర్మవిడమ్బనాని
నామాని యేసువిగమే వివశా గృణంతి
తేనైకజన్మశమలం సహసైవ హిత్వా
సంయాన్త్యసావృతామృతం తమజం ప్రపద్యే 15

యో వా అహం చ గిరిశశ్చ విభుః స్వయం చ
స్థిత్యుద్భవప్రలయహేతవ ఆత్మమూలమ్
భిత్త్వా త్రిపాద్వృథ ఏక ఉరుప్రరోహన్
తస్మై నమో భగవతే భువనద్రుమాయ 16

లోకో వికర్మనిరతః కుశలే ప్రమత్తః
కర్మణ్యయం త్వదుదితే భవదర్చనే స్వే
యస్తావదస్య బలవానిహ జీవితాశాం
సద్యశ్చింత్యనిమిషాయ నమోఽస్తు తస్మై 17

యస్మాద్భిభేమ్యహమపి ద్విపరార్థధిష్ణమ్
అధ్యాసితః సకలలోకనమస్కృతం యతే
తేపే తపో బహుసవోవరురుత్సమానస్
తస్మై నమో భగవతేఽధిమఖాయ తుభ్యమ్ 18

తిర్యక్మనుష్యవిబుధాదిషు జీవయోనిష్వ
ఆత్మేచ్ఛయాత్మకృతసేతుపరీప్సయా యః
రేమే నిరస్తవిషయోఽప్యవరుద్ధదేహస్
తస్మై నమో భగవతే పురుషోత్తమాయ 19

యోఽవిద్యయానుపహతోఽపి దశార్థవృత్త్యా
నిద్రామువాహ జఠరీకృతలోకయాత్రః
అన్తర్జలేఽహికశిపుస్సర్శానుకూలాం
భీమోర్మిమాలిని జనస్య సుఖం వివృణ్వన్ 20

యన్నాభిపద్మభవనాదహమాసమీడ్య
 లోకత్రయోపకరణో యదనుగ్రహేణ
 తస్మై నమస్త ఉదరస్థభవాయ యోగ
 నిద్రావసానవికసన్న లినేక్షణాయ

21

సోఽయం సమస్తజగతాం సుహృదేక ఆత్మా
 సత్త్వేన యన్మృడయతే భగవాన్భగేన
 తేనైవ మే దృశమనుస్సుశతాద్యధాహం
 స్రక్ష్యామి పూర్వవదిదం ప్రణతప్రియోఽసౌ

22

ఏష ప్రపన్నవరదో రమయాత్మశక్త్యా
 యద్యత్కరిష్యతి గృహీతగుణావతారః
 తస్మిన్స్వవిక్రమమిదం సృజతోఽపి చేతో
 యుజ్జీత కర్మశమలం చ యథా విజహ్యామ్

23

నాభిప్రదాదిహ సతోఽమ్భసి యస్య పుంసో
 విజ్ఞానశక్తిరహమాసమనంతశక్తేః
 రూపం విచిత్రమిదమస్య వివృణ్వతో మే
 మా రీరిషీష్ట నిగమస్య గిరాం విసర్గః

24

సోఽసావదభ్రకరుణో భగవాన్వివృద్ధ
 ప్రేమస్మితేన నయనామ్బురుహం విజృమ్భన్
 ఉత్థాయ విశ్వవిజయాయ చ నో విషాదం
 మాధ్వా గిరాపనయతాత్పురుషః పురాణః

25

మైత్రేయ ఉవాచ
 స్వసమ్భవం నిశామ్యైవం తపోవిద్యాసమాధిభిః
 యావన్మనోవచః స్తుత్వా విరరామ స భిన్నవత్

26

అథాభిప్రేతమన్వీక్య బ్రహ్మణో మధుసూదనః
 విషణ్ణచేతసం తేన కల్పవృత్తికరామ్భసా

27

- లోకసంస్థానవిజ్ఞాన ఆత్మనః పరిఖిద్యతః
తమాహాగాధయా వాచా కశ్మలం శమయన్న్వివ 28
- శ్రీభగవానువాచ
మా వేదగర్భ గాస్తన్ద్రిం సర్గ ఉద్యమమావహ
తన్మయాపాదితం హ్యగ్రే యన్మాం ప్రార్థయతే భవాన్ 29
- భూయస్త్వం తప ఆతిష్ఠ విద్యాం చైవ మదాశ్రయామ్
తాభ్యామన్తర్హది బ్రహ్మన్లోకాన్తక్ష్యస్యపావృతాన్ 30
- తత ఆత్మని లోకే చ భక్తియుక్తః సమాహితః
ద్రష్టాసి మాం తతం బ్రహ్మన్మయి లోకాన్స్తవమాత్మనః 31
- యదా తు సర్వభూతేషు దారుష్వగ్నిమివ స్థితమ్
ప్రతిచక్షీత మాం లోకో జహ్యత్తర్హ్వేవ కశ్మలమ్ 32
- యదా రహితమాత్మానం భూతేన్ద్రియగుణాశయైః
స్వరూపేణ మయోపేతం పశ్యన్స్వరాజ్యమృచ్ఛతి 33
- నానాకర్మవితానేన ప్రజా బహ్విః సిన్సుక్షతః
నాత్మావసీదత్యస్మిన్స్తే వర్షీయాన్మదనుగ్రహః 34
- ఋషిమాద్యం న బధ్నాతి పాపీయాన్స్తాం రజోగుణః
యన్మనో మయి నిర్బద్ధం ప్రజాః సంస్పృజతోఽపి తే 35
- జ్ఞాతోఽహం భవతా త్వద్య దుర్విజ్ఞేయోఽపి దేహినామ్
యన్మాం త్వం మన్యసేఽయుక్తం భూతేన్ద్రియగుణాత్మభిః 36
- తుభ్యం మద్విచికిత్సాయామాత్మా మే దర్శితోఽబహిః
నాలేన సలిలే మూలం పుష్కరస్య విచిన్వతః 37
- యచ్ఛకర్థాఙ్గ మతోస్త్రం మత్కథాభ్యుదయాఙ్గితమ్
యద్వా తపసి తే నిష్ఠా స ఏష మదనుగ్రహః 38

- ప్రీతోఽహమస్తు భద్రం తే లోకానాం విజయేచ్ఛయా
యదస్తౌషీర్గుణమయం నిర్గుణం మానువర్ణయన్ 39
- య ఏతేన పుమాన్నిత్యం స్తుత్వా స్తోత్రేణ మాం భజేత్
తస్యాశు సమృద్ధీదేయం సర్వకామవరేశ్వరః 40
- పూర్తేన తపసా యజ్ఞైర్దానైర్యోగసమాధినా
రాద్ధం నిశ్చేయసం పుంసాం మత్ప్రీతిస్తత్త్వవిన్మతమ్ 41
- అహమాత్మాత్మనాం ధాతః ప్రేష్ఠః సన్ప్రేయసామపి
అతో మయి రతిం కుర్యాద్దేహాదిర్యత్కృతే ప్రియః 42
- సర్వవేదమయేనేదమాత్మనాత్మాత్మయోనినా
ప్రజాః సృజ యథాపూర్వం యాశ్చ మయ్యనుశేరతే 43
- మైత్రేయ ఉవాచ
తస్మా ఏవం జగత్సృష్టే ప్రధానపురుషేశ్వరః
వ్యజ్యేదం స్వేన రూపేణ కజ్జానాభస్తిరోదధే 44

అధ్యాయము – 10

- విదుర ఉవాచ
అన్తర్హితే భగవతి బ్రహ్మ లోకపితామహః
ప్రజాః ససర్జ కతిధా దైహికీర్మానసీర్విభుః 1
- యే చ మే భగవన్పుష్టాస్త్వయ్యర్థా బహువిత్తమ
తాన్వదస్వానుపూర్వ్యేణ చిన్ది నః సర్వసంశయాన్ 2
- సూత ఉవాచ
ఏవం సశ్చోదితస్తేన క్షత్తా కౌషారవిర్మునిః
ప్రీతః ప్రత్యాహ తాన్ప్రశ్నాన్పుద్ధిస్థానథ భార్గవ 3

మైత్రేయ ఉవాచ

విరిణ్చోపి తథా చక్రే దివ్యం వర్షశతం తపః

ఆత్మన్యాత్మానమావేశ్య యథాహ భగవానజః

4

తద్విలోక్యాబ్జసమ్భూతో వాయునా యదధిష్ఠితః

పద్మమమ్భుశ్చ తత్కాల కృతవీర్యేణ కమ్పితమ్

5

తపసా హ్యేథమానేన విద్యయా చాత్మసంస్థయా

వివృద్ధవిజ్ఞానబలో న్యపాద్వాయుం సహమ్భుసా

6

తద్విలోక్య వియద్వాపి పుష్కరం యదధిష్ఠితమ్

అనేన లోకాన్ప్రాగ్గీనాన్కల్పితాస్మిత్యచింతయత్

7

పద్మకోశం తదావిశ్య భగవత్కర్మచోదితః

ఏకం వ్యభాజీక్షదురుధా త్రిధా భావ్యం ద్విసప్తధా

8

ఏతావాన్జ్ఞేవలోకస్య సంస్థాభేదః సమాహృతః

ధర్మస్య హ్యనిమిత్తస్య విపాకః పరమేష్ఠ్యసా

9

విదుర ఉవాచ

యథాత్థ బహుయాపస్య హరేరద్భుతకర్మణః

కాలాఖ్యం లక్షణం బ్రహ్మన్యథా వర్ణయ నః ప్రభో

10

మైత్రేయ ఉవాచ

గుణవ్యతికరాకారో నిర్విశేషోఽప్రతిష్ఠితః

పురుషస్తదుపాదానమాత్మానం లీలయాస్పృజత్

11

విశ్వం వై బ్రహ్మతన్మాత్రం సంస్థితం విష్ణుమాయయా

ఈశ్వరేణ పరిచ్ఛిన్నం కాలేనావ్యక్తమూర్తినా

12

యథేదానీం తథాగ్రే చ పశ్చాదప్యేతదీదృశమ్

13

సగ్ధో నవవిధస్తస్య ప్రాకృతో వైకృతస్తు యః

- కాలద్రవ్యగుణైరస్య త్రివిధః ప్రతిసంక్రమః 14
- ఆద్యస్తు మహతః సర్గో గుణవైషమ్యమాత్మనః
ద్వితీయస్త్వహమో యత్ర ద్రవ్యజ్ఞానక్రియోదయః 15
- భూతసర్గస్తుతీయస్తు తన్మాత్రో ద్రవ్యశక్తిమాన్
చతుర్థ ఐంద్రియః సర్గో యస్తు జ్ఞానక్రియాత్మకః 16
- వైకారికో దేవసర్గః పంచమో యన్మయం మనః
షష్ఠస్తు తమసః సర్గో యస్త్వబుద్ధికృతః ప్రభోః 17
- షడిమే ప్రాకృతాః సర్గా వైకృతానపి మే శృణు
రజోభాజో భగవతో లీలేయం హరిమేధసః 18
- సప్తమో ముఖ్యసర్గస్తు షడ్వీధస్తస్థుషాం చ యః
వనస్పత్యోషధిలతా త్వక్సారా వీరుధో ద్రుమాః 19
- ఉత్సృతసస్తమఃప్రాయా అంతఃస్సర్పా విశేషిణః 20
- తిరశ్చామప్టమః సర్గః సోఽష్టావింశద్విధో మతః
అవిదో భూరితమసో పూణజ్ఞా హృద్యవేదినః 21
- గౌరజో మహిషః కృష్ణః సూకరో గవయో రురుః
ద్విశపాః పశవశ్చేమే అవిరుష్టశ్చ సత్తమ 22
- ఖరోఽశ్వోఽశ్వతరో గౌరః శరభశ్చమరీ తథా
ఏతే చైకశపాః క్షత్తః శృణు పంచానఖాన్పశూన్ 23
- శ్వా సుగాలో వృకో వ్యాఘ్రో మార్జారః శశశల్లకౌ
సింహః కపిర్గజః కూర్మో గోధా చ మకరాదయః 24

- కబ్బగృధ్రబకశ్యేన భాసభల్లూకబర్హిణః
హంససారసచక్రాహ్వ కాకోలూకాదయః ఖగాః 25
- అర్వాక్సోతస్తు నవమః క్షత్తరేకవిధో నృణామ్
రజోఽధికాః కర్మపరా దుఃఖే చ సుఖమానినః 26
- వైకృతాస్త్రయ ఏవైతే దేవసర్గశ్చ సత్తమ
వైకారికస్తు యః ప్రోక్తః కౌమారస్తూభయాత్మకః 27
- దేవసర్గశ్చాష్టవిధో విబుధాః పితరోఽసురాః
గన్ధర్వాప్సరసః సిద్ధా యక్షరక్షాంసి చారణాః 28
- భూతప్రేతపిశాచాశ్చ విద్యాద్రాః కిన్నరాదయః
దశైతే విదురాఖ్యాతాః సర్గాస్తే విశ్వసృక్కుతాః 29
- అతః పరం ప్రవక్ష్యామి వంశాన్మన్వన్తరాణి చ
ఏవం రజఃప్లుతః స్రష్టా కల్పాదిష్వాత్మభూర్వరిః
సృజత్యమోఘసంబ్కల్ప ఆత్మైవాత్మానమాత్మనా 30

అధ్యాయము – 11

- మైత్రేయ ఉవాచ
చరమః సద్విశేషాణామనేకోఽసంయుతః సదా
పరమాణుః స విజ్ఞేయో నృణామైక్యభ్రమో యతః 1
- సత ఏవ పదార్థస్య స్వరూపావస్థితస్య యత్
కైవల్యం పరమమహానవిశేషో నిరన్తరః 2
- ఏవం కాలోఽప్యనుమితః సౌక్ష్మే స్థౌల్యే చ సత్తమ
సంస్థానభుక్త్యా భగవానవ్యక్తో వ్యక్తభుగ్విభుః 3
- స కాలః పరమాణుర్వై యో భుజ్జే పరమాణుతామ్
సతోఽవిశేషభుగ్యస్తు స కాలః పరమో మహాన్ 4

- అణుద్వౌ పరమాణూ స్యాత్త్రసరేణుస్తయః స్మృతః
జాలార్కరశ్మ్యవగతః ఖమేవానుపతన్నగాత్ 5
- త్రసరేణుత్రికం భుజ్జేయః కాలః స త్రుటిః స్మృతః
శతభాగస్తు వేధః స్యాత్తైస్త్రిభిస్తు లవః స్మృతః 6
- నిమేషస్త్రిలవో జ్ఞేయ ఆమ్నాతస్తే త్రయః క్షణః
క్షణాన్పంచ విదుః కాష్ఠాం లఘు తా దశ పంచ చ 7
- లఘూని వై సమామ్నాతా దశ పంచ చ నాడికా
తే ద్వే ముహూర్తః ప్రహరః షడ్యామః సప్త వా నృణామ్ 8
- ద్వాదశార్థపలోన్మానం చతుర్భిశ్చతురంగులైః
స్వర్ణమాపైః కృతచ్ఛిద్రం యావత్ప్రస్థజలప్లుతమ్ 9
- యామాశ్చత్వారశ్చత్వారో మర్త్యానామహనీ ఉభే
పక్షః పంచదశాహాని శుక్లః కృష్ణశ్చ మానద 10
- తయోః సముచ్చయో మాసః పితౄణాం తదహర్నిశమ్
ద్వౌ తావృతుః షడయనం దక్షిణం చోత్తరం దివి 11
- అయనే చాహనీ ప్రాహుర్వత్సరో ద్వాదశ స్మృతః
సంవత్సరశతం న్నాం పరమాయుర్నిరూపితమ్ 12
- గ్రహార్క్షతారాచక్రస్థః పరమాణ్వాదినా జగత్
సంవత్సరావసానేన పర్యేత్యనిమిషో విభుః 13
- సంవత్సరః పరివత్సర ఇడావత్సర ఏవ చ
అనువత్సరో వత్సరశ్చ విదురైవం ప్రభాష్యతే 14
- యః సృజ్యశక్తిమురుధోచ్ఛ్వసయన్స్వశక్త్యా
ఘంసోఽభ్రమాయ దివి ధావతి భూతభేదః
కాలాఖ్యయా గుణమయం క్రతుభిర్వితన్వంస్

- తస్మై బలిం హరత వత్సరపశ్చకాయ 15
- విదుర ఉవాచ
పితృదేవమనుష్యాణామాయుః పరమిదం స్మృతమ్
పరేషాం గతిమాచక్ష్య యే స్యుః కల్పాద్భహిర్విదః 16
- భగవాన్వేద కాలస్య గతిం భగవతో నను
విశ్వం విచక్షతే ధీరా యోగరాద్ధేన చక్షుషా 17
- మైత్రేయ ఉవాచ
కృతం త్రేతా ద్వాపరం చ కలిశ్చేతి చతుర్యుగమ్
దివ్యైర్ద్వాదశభిర్వర్తైః సావధానం నిరూపితమ్ 18
- చత్వారి త్రీణి ద్వే చైకం కృతాదిషు యథాక్రమమ్
సంఖ్యతాని సహస్రాణి ద్విగుణాని శతాని చ 19
- సన్ధ్యాసన్ధ్యాంశయోరంతర్యః కాలః శతసంఖ్యయోః
తమేవాహుర్యుగం తజ్ఞా యత్ర ధర్మో విధీయతే 20
- ధర్మశ్చతుష్పాన్మనుజాన్మృతే సమనువర్తతే
స ఏవాన్యేష్వధర్మేణ వ్యేతి పాదేన వర్ధతా 21
- త్రిలోక్యాయుగసాహస్రం బహిరాబ్రహ్మణో దినమ్
తావత్యేవ నిశా తాత యన్నిమీలతి విశ్వస్సృక్ 22
- నిశావసాన ఆరభ్యో లోకకల్పోనువర్తతే
యావద్దినం భగవతో మనూన్బుజ్జంశ్చతుర్దశ 23
- స్వం స్వం కాలం మనుర్బుజ్జే సాధికాం హ్యేకసప్తతిమ్ 24
- మన్వంతరేషు మనవస్తద్వంశ్యా ఋషయః సురాః
భవంతి చైవ యుగపత్సరేశాశ్చాను యే చ తాన్ 25

- ఏష దైనన్దినః సర్గో బ్రాహ్మస్తైలోక్యవర్తనః
తిర్యక్ష్ణుపితృదేవానాం సమ్భవో యత్ర కర్మభిః 26
- మన్వంతరేషు భగవాన్పితృత్వత్వం స్వమూర్తిభిః
మన్వాదిభిరిదం విశ్వమవత్యుదితపౌరుషః 27
- తమోమాత్రాముపాదాయ ప్రతిసంరుద్ధవిక్రమః
కాలేనానుగతాశేష ఆస్తే తూష్ణీం దినాత్యయే 28
- తమేవాన్వపి ధీయంతే లోకా భూరాదయస్తయః
నిశాయామనువృత్తాయాం నిర్ముక్తశశిభాస్కరమ్ 29
- త్రిలోక్యం దహ్యమానాయాం శక్త్యా సజ్కర్షణాగ్నినా
యాన్త్యాష్మణా మహర్లోకాజ్జనం భృగ్వాదయోర్ద్రితాః 30
- తావత్త్రిభువనం సద్యః కల్పానైధితసిన్ధవః
ప్లావయన్త్యత్కటాటోప చణ్డవాతేరితోర్మయః 31
- అంతః స తస్మిన్సలిల ఆస్తేనంతాసనో హరిః
యోగనిద్రానిమీలాక్షః స్థూయమానో జనాలయైః 32
- ఏవంవిధైరహోరాత్రైః కాలగత్యోపలక్షితైః
అపక్షితమివాస్యాపి పరమాయుర్వయఃశతమ్ 33
- యదర్థమాయుషస్తస్య పరార్థమభిధీయతే
పూర్వః పరార్థోఽపక్రాంతో హ్యపరోఽద్య ప్రవర్తతే 34
- పూర్వస్యాదౌ పరార్థస్య బ్రాహ్మో నామ మహానభూత్
కల్పో యత్రాభవద్బ్రహ్మ శబ్దబ్రహ్మతి యం విదుః 35
- తస్యైవ చాన్తే కల్పోఽభూద్యం పాద్యమభిచక్షతే
యద్ధర్మేన్నాభిసరస ఆసీల్లోకసరోరుహమ్ 36
- అయం తు కథితః కల్పో ద్వితీయస్యాపి భారత

వారాహ ఇతి విఖ్యాతో యత్రాసీచ్ఛాకరో హరిః 37

కాలోఽయం ద్విపరార్థాభ్యో నిమేష ఉపచర్యతే
అవ్యాకృతస్యానంతస్య హ్యనాదేర్జగదాత్మనః 38

కాలోఽయం పరమాణ్వాదిద్విపరార్థాంత ఈశ్వరః
నైవేశితుం ప్రభుర్భూమ్న ఈశ్వరో ధామమానినామ్ 39

వికారైః సహితో యుక్తైర్విశేషాదిభిరావృతః
ఆణ్డకోశో బహిరయం పశ్చాత్కోటివిస్తృతః 40

దశోత్తరాధికైర్యత్ర ప్రవిష్టః పరమాణువత్
లక్ష్యతేఽంతర్గతాశ్చాన్యే కోటిశో హ్యణ్డరాశయః 41

తదాహురక్షరం బ్రహ్మ సర్వకారణకారణమ్
విష్ణోర్ధామ పరం సాక్షాత్పురుషస్య మహాత్మనః 42

అధ్యాయము – 12

మైత్రేయ ఉవాచ

ఇతి తే వర్ణితః క్షత్తః కాలాఖ్యః పరమాత్మనః
మహిమా వేదగర్భోఽథ యథాస్రాక్షీన్నిబోధ మే 1

ససర్వార్గేఽన్ధతామిస్రమథ తామిస్రమాదికృత్
మహామోహం చ మోహం చ తమశ్చాజ్ఞానవృత్తయః 2

దృష్ట్వా పాపీయసీం సృష్టిం నాత్మానం బహ్వామన్యత
భగవద్ధ్యానపూతేన మనసాన్యాం తతోఽస్మజత్ 3

సనకం చ సనన్దం చ సనాతనమథాత్మభూః
సనత్కుమారం చ మునీన్నిష్క్రియానూర్ద్వరేతసః 4

తాన్బభాషే స్వభూః పుత్రాన్పుజాః సృజత పుత్రకాః
తన్నైచ్చన్మోక్షధర్మాణో వాసుదేవపరాయణాః 5

- సోఽవధ్యాతః సుతైరేవం ప్రత్యాఖ్యాతానుశాసనైః
క్రోధం దుర్విషహం జాతం నియన్తుముపచక్రమే 6
- ధియా నిగృహ్యమాణోఽపి భ్రువోర్మధ్యాత్ప్రజాపతేః
సద్యోఽజాయత తన్మన్యః కుమారో నీలలోహితః 7
- స వై రురోద దేవానాం పూర్వజో భగవాన్భవః
నామాని కురు మే ధాతః స్థానాని చ జగద్గురో 8
- ఇతి తస్య వచః పాద్యో భగవాన్సరిపాలయన్
అభ్యధాద్భద్రయా వాచా మా రోదీస్తత్కరోమి తే 9
- యదరోదీః సురశ్రేష్ఠ సోద్వేగ ఇవ బాలకః
తతస్తామభిధాస్యన్తి నామ్నా రుద్ర ఇతి ప్రజాః 10
- హృదిన్ద్రియాణ్యసుర్వోమ వాయురగ్నిర్జలం మహీ
సూర్యశ్చన్ద్రస్తపశ్చైవ స్థానాన్యగ్రే కృతాని తే 11
- మన్యర్మనుర్మహినసో మహాఞ్ఞేవ ఋతధ్వజః
ఉగ్రరేతా భవః కాలో వామదేవో ధృతవ్రతః 12
- ధీర్ధృతిరసలోమా చ నియుత్సర్పిరిలామ్బికా
ఇరావతీ స్వధా దీక్షా రుద్రాణ్యో రుద్ర తే స్త్రీయః 13
- గృహాణైతాని నామాని స్థానాని చ సయోషణః
ఏభిః సృజ ప్రజా బహ్వః ప్రజానామసి యత్పతిః 14
- ఇత్యాదిష్టః స్వగురుణా భగవాన్నీలలోహితః
సత్త్వాకృతిస్వభావేన ససర్వాత్మసమాః ప్రజాః 15
- రుద్రాణాం రుద్రస్సష్టానాం సమన్తార్థసతాం జగత్
నిశామ్యాసంక్ష్మశో యూథాన్ప్రజాపతిరశక్రృత 16
- అలం ప్రజాభిః సృష్టాభిరీద్యశీభిః సురోత్తమ

- మయా సహ దహస్తీభిర్దిశశ్చక్షుర్భిరుల్బణైః 17
- తప ఆతిష్ఠ భద్రం తే సర్వభూతసుఖావహమ్
తపసైవ యథా పూర్వం స్రష్టా విశ్వమిదం భవాన్ 18
- తపసైవ పరం జ్యోతిర్భగవంతమదోక్షజమ్
సర్వభూతగుహావాసమజ్ఞాసా విన్దతే పుమాన్ 19
- మైత్రేయ ఉవాచ
ఏవమాత్మభువాదిష్టః పరిక్రమ్య గిరాం పతిమ్
బాధమిత్యముమామన్త్య వివేశ తపసే వనమ్ 20
- అథాభిధ్యాయతః సర్గం దశ పుత్రాః ప్రజజ్ఞిరే
భగవచ్ఛక్తియుక్తస్య లోకసంతానహేతవః 21
- మరీచిరత్యగ్గిరసౌ పులస్త్యః పులహః క్రతుః
భృగుర్వసిష్ఠో దక్షశ్చ దశమస్తత్ర నారదః 22
- ఉత్సృజ్ఞాన్నారదో జజ్ఞే దక్షోఽఙ్గష్ఠాత్స్వయమ్భువః
ప్రాణాద్వసిష్ఠః సజ్ఞాతో భృగుస్త్యచి కరాత్రతుః 23
- పులహో నాభితో జజ్ఞే పులస్త్యః కర్ణయోరృషిః
అగ్గిరా ముఖతోఽక్షోఽత్రిర్మరీచిర్మనసోఽభవత్ 24
- ధర్మః స్తనాద్దక్షిణతో యత్ర నారాయణః స్వయమ్
అధర్మః పృష్ఠతో యస్మాన్మృత్యుర్లోకభయఙ్కరః 25
- హృది కామో భ్రువః క్రోధో లోభశ్చాధరదచ్ఛదాత్
ఆస్యాద్వాక్సిన్ధవో మేఢాన్నిరృతిః పాయోరఘాత్రయః 26
- ధాయాయాః కర్దమో జజ్ఞే దేవహూత్యాః పతిః ప్రభుః
మనసో దేహతశ్చేదం జజ్ఞే విశ్వకృతో జగత్ 27
- వాచం దుహితరం తన్వీం స్వయమ్భూర్హరతీం మనః

- అకామాం చకమే క్షత్తః సకామ ఇతి నః శ్రుతమ్ 28
- తమధర్మే కృతమతిం విలోక్య పితరం సుతాః
మరీచిముఖ్యా మునయో విశమ్భాత్ప్రత్యబోధయన్ 29
- నైతత్సూర్యైః కృతం త్వద్యే న కరిష్యన్తి చాపరే
యస్త్వం దుహితరం గచ్ఛేరనిగృహ్యజ్ఞజం ప్రభుః 30
- తేజీయసామపి హ్యేతన్న సుశ్లోక్యం జగద్గురో
యద్వృత్తమనుతిష్ఠన్వై లోకః క్షేమాయ కల్పతే 31
- తస్మై నమో భగవతే య ఇదం స్వేన రోచిషా
ఆత్మస్థం వ్యజ్ఞాయామాస స ధర్మం పాతుమర్హతి 32
- స ఇత్థం గృణతః పుత్రాన్పురో దృష్ట్వా ప్రజాపతీన్
ప్రజాపతిపతిస్తన్వం తత్యాజ వ్రీడితస్తదా
తాం దిశో జగృహుర్హోరాం నీహారం యద్విదుస్తమః 33
- కదాచిద్ధ్యాయతః ప్రప్లుర్వేదా ఆసంశ్చతుర్ముఖాత్
కథం స్రక్ష్యామ్యహం లోకాన్సమవేతాన్యథా పురా 34
- చాతుర్థోత్రం కర్మ తన్తముపవేదనయైః సహ
ధర్మస్య పాదాశ్చత్వారస్తదైవాశ్రమవృత్తయః 35
- విదుర ఉవాచ
స వై విశ్వసృజామీశో వేదాదీన్ముఖతోఽసృజత్
యద్యద్యేనాసృజద్దేవస్తన్మే బ్రూహి తపోధన 36
- మైత్రేయ ఉవాచ
ఋగ్యజుఃసామాధర్వాఖ్యాన్వేదాన్సూర్వాదిభిర్ముఖైః
శాస్త్రమిజ్యాం స్తుతిస్తోమం ప్రాయశ్చిత్తం వ్యధాత్తమాత్ 37
- ఆయుర్వేదం ధనుర్వేదం గాన్ధర్వం వేదమాత్మనః

- స్థాపత్యం చాస్సజద్వేదం క్రమాత్పూర్వాదిభిర్ముఖైః 38
- ఇతిహాసపురాణాని పశ్చాదమం వేదమీశ్వరః
సర్వేభ్య ఏవ వక్త్రేభ్యః సస్సజే సర్వదర్శనః 39
- పోడశ్యుక్తో పూర్వవక్తాత్పురీష్యగ్నిష్టుతావధ
ఆప్తోర్యామాతిరాత్రౌ చ వాజపేయం సగోసవమ్ 40
- విద్యా దానం తపః సత్యం ధర్మస్యేతి పదాని చ
ఆశ్రమాంశ్చ యథాసంఖ్యమస్సజత్సహ వృత్తిభిః 41
- సావిత్రం ప్రాజాపత్యం చ బ్రాహ్మం చాథ బృహత్తథా
వార్తా సశ్చయశాలీన శిలోఞ్చ ఇతి వై గృహే 42
- వైఖానసా వాలఖిల్యౌ దుమ్బరాః ఫేనపా వనే
న్యాసే కుటీచకః పూర్వం బహ్వోదో హంసనిష్క్రియా 43
- ఆన్వీక్షికీ త్రయీ వార్తా దణ్డనీతిస్తదైవ చ
ఏవం వ్యాహృతయశ్చాసన్ప్రణవో హ్యస్య దప్రాతః 44
- తస్యోష్ణిగాసీల్లోమభ్యో గాయత్రీ చ త్వచో విభోః
త్రిష్టుమ్మాంసాత్సుతోఽనుష్టుబ్జగత్యస్థ్విః ప్రజాపతేః 45
- మజ్జాయాః పఙ్క్తిరుత్పన్నా బృహతీ ప్రాణతోఽభవత్ 46
- స్పర్శస్తస్యాభవజ్జీవః స్వరో దేహ ఉదాహృత
ఊష్మాణమిన్ద్రియాణ్యాహురంతఃస్థా బలమాత్మనః
స్వరాః సప్త విహరేణ భవన్తి స్మ ప్రజాపతేః 47
- శబ్దబ్రహ్మాత్మనస్తస్య వ్యక్తావ్యక్తాత్మనః పరః
బ్రహ్మవభాతి వితతో నానాశక్త్యపబంహితః 48
- తతోఽపరాముపాదాయ స సగ్గాయ మనో దధే 49

ఋషీణాం భూరివీర్యాణామపి సర్గమవిస్తృతమ్
జ్ఞాత్వా తద్భద్రయే భూయశ్చింతయామాస కౌరవ 50

అహో అద్భుతమేతన్నే వ్యాపృతస్యాపి నిత్యదా
న హ్యేధన్తే ప్రజా నూనం దైవమత్ర విఘాతకమ్ 51

ఏవం యుక్తకృతస్తస్య దైవం చావేక్షతస్తదా
కస్య రూపమభూద్వేదా యత్కాయమభిచక్షతే 52

తాభ్యాం రూపవిభాగాభ్యాం మిథునం సమపద్యత 53

యస్తు తత్ర పుమాన్స్యోభూన్మనుః స్వాయమ్భువః స్వరాట్
స్త్రీ యాసీచ్ఛతరూపాఖ్యా మహిష్యస్య మహాత్మనః 54

తదా మిథునధర్మేణ ప్రజా హ్యేధామ్బభూవిరే
స చాపి శతరూపాయాం పశ్చాపత్యాన్యజీజనత్ 55

ప్రియవ్రతోత్తానపాదౌ తిస్రః కన్యాశ్చ భారత
ఆకూతిర్దేవహూతిశ్చ ప్రసూతిరితి సత్తమ 56

ఆకూతిం రుచయే ప్రాదాత్కర్దమాయ తు మధ్యమామ్
దక్షాయాదాత్ప్రసూతిం చ యత ఆపూరితం జగత్ 57

అధ్యాయము – 13

శ్రీశుక ఉవాచ

నిశమ్య వాచం వదతో మునేః పుణ్యతమాం నృప
భూయః పప్రచ్ఛ కౌరవ్యో వాసుదేవకథాదృతః 1

విదుర ఉవాచ

స వై స్వాయమ్భువః సమ్రాట్ప్రియః పుత్రః స్వయమ్భువః

- ప్రతిలభ్య ప్రియాం పత్నీం కిం చకార తతో మునే 2
- చరితం తస్య రాజర్షేరాదిరాజస్య సత్తమ
బ్రూహి మే శ్రద్ధధానాయ విష్వక్సేనాశ్రయో హ్యసౌ 3
- శ్రుతస్య పుంసాం సుచిరశ్రమస్య నన్వజ్ఞాసా సూరిభిరీడితోఽర్థః
తత్తద్గుణానుశ్రవణం ముకున్ద పాదారవిన్దం హృదయేషు యేషామ్ 4
- శ్రీశుక ఉవాచ
ఇతి బ్రువాణం విదురం వినీతం సహస్రశీర్షశ్చరణోపధానమ్
ప్రహృష్టరోమా భగవత్కథాయాం ప్రణీయమానో మునిరభ్యచష్ట 5
- మైత్రేయ ఉవాచ
యదా స్వభార్యయా సార్థం జాతః స్వామ్యమ్భువో మనుః
ప్రాజ్ఞాల్లిః ప్రణతశ్చేదం వేదగర్భమభాషత 6
- త్వమేకః సర్వభూతానాం జన్మకృద్వృత్తిదః పితా
తథాపి నః ప్రజానాం తే శుశ్రూషా కేన వా భవేత్ 7
- తద్విధేహి నమస్తుభ్యం కర్మస్వీడ్యాత్మశక్తిషు
యత్ప్రత్యేహ యశో విష్వగముత్ర చ భవేద్గతిః 8
- బ్రహ్మోవాచ
ప్రీతస్తుభ్యమహం తాత స్వస్తి స్తాద్వాం క్షితీశ్వర
యన్నిర్వ్వలీకేన హృదా శాధి మేత్యాత్మనార్పితమ్ 9
- ఏతావత్యాత్మజైర్వీర కార్యా హ్యపచితిర్గురౌ
శక్త్యాప్రమత్తైర్గుహ్యేత సాదరం గతమత్సరైః 10
- స త్వమస్యామపత్యాని సదృశాన్యాత్మనో గుణైః
ఉత్పాద్య శాస ధర్మేణ గాం యజ్ఞైః పురుషం యజ 11
- పరం శుశ్రూషణం మహ్యం స్యాత్ప్రజారక్షయా నృప

- భగవాంస్తే ప్రజాభర్తుర్హవీకేశోఽనుతుష్యతి 12
- యేషాం న తుష్టో భగవాన్యజ్ఞలిఙ్గో జనార్దనః
తేషాం శ్రమో హ్యపార్థాయ యదాత్మా నాదృతః స్వయమ్ 13
- మనురువాచ
ఆదేశేఽహం భగవతో వర్తేయామీవసూదన
స్థానం త్వహానుజానీహి ప్రజానాం మమ చ ప్రభో 14
- యదోకః సర్వభూతానాం మహీ మగ్నా మహామ్భసి
అస్యా ఉద్ధరణే యత్నో దేవ దేవ్యా విధీయతామ్ 15
- మైత్రేయ ఉవాచ
పరమేష్ఠీ త్వపాం మధ్యే తథా సన్నామవేక్ష్య గామ్
కథమేనాం సమున్నేష్య ఇతి దధ్యౌ ధియా చిరమ్ 16
- సృజతో మే క్షితిర్వార్భిః ప్లావ్యమానా రసాం గతా
అథాత్ర కిమనుష్ఠేయమస్మాభిః సర్గయోజితైః
యస్యాహం హృదయాదాసం స ఈశో విదధాతు మే 17
- ఇత్యభిధ్యాయతో నాసా వివరాత్సహసానఘ
వరాహతోకో నిరగాదఙ్గష్ఠపరిమాణకః 18
- తస్యాభిపశ్యతః ఖస్థః క్షణేన కిల భారత
గజమాత్రః ప్రవవృధే తదద్భుతమభూన్మహాత్ 19
- మరీచిప్రముఖైర్విప్రైః కుమారైర్మనునా సహ
దృష్ట్వా తత్సౌకరం రూపం తర్కయామాస చిత్రధా 20
- కిమేతత్సౌకరవ్యాజం సత్త్వం దివ్యమవస్థితమ్
అహో బతాశ్చర్యమిదం నాసాయా మే వినిఃసృతమ్ 21
- దృష్టోఽఙ్గష్ఠశిరోమాత్రః క్షణాద్గణ్ణశిలాసమః

- అపి స్విద్భగవానేష యజ్ఞో మే ఖేదయన్మనః 22
- ఇతి మీమాంసతస్తస్య బ్రహ్మణః సహ సూనుభిః
భగవాన్యజ్ఞపురుషో జగర్జాగేన్ద్రసన్నిభః 23
- బ్రహ్మణం హర్షయామాస హరిస్తాంశ్చ ద్విజోత్తమాన్
స్వగర్జితేన కకుభః ప్రతిస్వనయతా విభుః 24
- నిశమ్య తే ఘర్షరితం స్వఖేద క్షయిష్ణు మాయామయసూకరస్య
జనస్తపఃసత్యనివాసినస్తే త్రిభిః పవిత్రైర్మునయోఽగృణన్ము 25
- తేషాం సతాం వేదవితానమూర్తిర్బ్రహ్మవధార్యాత్మగుణానువాదమ్
వినద్య భూయో విబుధోదయాయ గజేన్ద్రలీలో జలమావివేశ 26
- ఉతేక్షప్తవాలః ఖచరః కరోరః సటా విదున్వన్తరరోమశత్వక్
ఖురాహతాభ్రః సితదంష్ట్ర ఈక్షా జ్యోతిర్బభాసే భగవాన్మహీధ్రః 27
- పూణేన పృథ్వ్యః పదవీం విజిప్రున్క్రోడాపదేశః స్వయమధ్వరాఙ్గః
కరాలదంష్ట్రోఽప్యకరాలదృగ్భ్యాముద్వీక్య విప్రాన్గుణతోఽవిశత్కమ్ 28
- స వజ్రకూటాఙ్గనిపాతవేగ విశీర్ణకుక్షిః స్తనయన్నుదన్వాన్
ఉత్సుప్తదీర్ఘోర్మిభుజైరివార్తశ్చక్రోశ యజ్ఞేశ్వర పాహి మేతి 29
- ఖురైః క్షురప్రెర్ధరయంస్తదాప ఉత్సారపారం త్రిపరూ రసాయామ్
దదర్శ గాం తత్ర సుషుప్సురగ్రే యాం జీవధానీం స్వయమభ్యధత్త 30
- పాతాలమూలేశ్వరభోగసంహతౌ విన్యస్య పాదౌ పృథివీం చ బిభ్రతః
యస్యోపమానో న బభూవ సోఽచ్యుతో మమాస్తు మాఙ్గల్యవివృద్ధయే హరిః 31
- స్వదంష్ట్రయోద్ధృత్య మహీం నిమగ్నాం స ఉత్థితః సంరురుచే రసాయాః
తత్రాపి దైత్యం గదయాపతంతం సునాభసన్ద్విపితతీవ్రమన్యః 32
- జఘాన రున్ధానమసహ్యవిక్రమం స లీలయేభం మృగరాడివామ్భుసి
తద్రక్తపఙ్కాఙ్గితగణ్డతుణ్డో యథా గజేన్ద్రో జగతీం విభిన్దన్ 33

తమాలనీలం సితదంతకోట్యా క్షాముతేక్షపంతం గజలీలయాభ్ర
ప్రజ్ఞాయ బద్ధాజ్జలయోఽనువాకైర్విరిశ్చముఖ్యా ఉపతస్థరీశమ్ 34

ఋషయః ఊచుః

జితం జితం తేఽజిత యజ్ఞభావన త్రయీం తనుం స్వాం పరిధున్వతే నమః
యద్రోమగర్భేషు నిలిల్యురద్ధయస్తస్మై నమః కారణసూకరాయ తే 35

రూపం తవైతన్న ను దుష్పుతాత్మనాం దుర్దర్శనం దేవ యదధ్వరాత్మకమ్
ధన్దాంసి యస్య త్వచి బర్హిరోమస్వాజ్యం దృశి త్వజ్జిషు చాతుర్థోత్రమ్ 36

సక్తుణ్ణ ఆసీత్స్రువ ఈశ నాసయోరిడోదరే చమసాః కర్ణరన్ధ్రే
ప్రాశిత్రమాస్యే గ్రసనే గ్రహాస్తు తే యచ్ఛర్వణం తే భగవన్నగ్నిహోత్రమ్ 37

దీక్షానుజన్మోపసదః శిరోధరం త్వం ప్రాయణీయోదయనీయదంష్ట్రః
జిహ్వ ప్రవర్గస్తవ శీర్షకం క్రతోః సత్యావసద్యం చితయోఽసవో హి తే 38

సోమస్తు రేతః సవనాన్యవస్థితిః సంస్థావిభేదాస్తవ దేవ ధాతవః
సత్రాణి సర్వాణి శరీరసన్ధిస్త్వం సర్వయజ్ఞకతురిష్టిబన్ధనః 39

నమో నమస్తేఽఖిలమస్తదేవతా ద్రవ్యాయ సర్వకృతవే క్రియాత్మనే
వైరాగ్యభక్త్యాత్మజయానుభావిత జ్ఞానాయ విద్యాగురవే నమో నమః 40

దంష్ట్రాగ్రకోట్యా భగవంస్త్వయా ధృతా విరాజతే భూధర భూః సభూధరా
యథా వనాన్నిఃసరతో దతా ధృతా మతభగ్జేన్ద్రస్య సపత్రపద్మినీ 41

త్రయీమయం రూపమిదం చ సౌకరం భూమణ్డలేనాథ దతా ధృతేన తే
చకాన్తి శృభ్లోఽఘనేన భూయసా కులాచలేన్ద్రస్య యథైవ విభ్రమః 42

సంస్థాపయైనాం జగతాం సతస్థుషాం లోకాయ పత్నీమసి మాతరం పితా
విధేమ చాప్యై నమసా సహ త్వయా యస్యాం స్వతేజోఽగ్నిమివారణావధాః 43

కః శ్రద్ధధీతాన్యతమస్తవ ప్రభో రసాం గతాయా భువ ఉద్విబర్హణమ్
న విస్మయోఽసౌ త్వయి విశ్వవిస్మయే యో మాయయేదం సస్సజేఽతివిస్మయమ్ 44

విధున్వతా వేదమయం నిజం వపుర్జనస్తపఃసత్యనివాసినో వయమ్
సటాశిఖోద్ధూతశివామ్బుభిన్దుభిర్విమృజ్యమానా భృశమీశ పావితాః 45

స వై బత భ్రష్టమతిస్తవైషతే యః కర్మణాం పారమపారకర్మణః
యద్యోగమాయాగుణయోగమోహితం విశ్వం సమస్తం భగవన్విధేహి శమ్ 46

మైత్రేయ ఉవాచ
ఇత్యుపస్థీయమానోఽసౌ మునిభిర్బ్రహ్మవాదిభిః
సలిలే స్వఖురాక్రాంత ఉపాధత్తావితావనిమ్ 47

స ఇత్థం భగవానుర్వీం విష్వక్సేనః ప్రజాపతిః
రసాయా లీలయోన్నీతామప్సు న్యస్య యయౌ హరిః 48

య ఏవమేతాం హరిమేధసో హరేః కథాం సుభద్రాం కథనీయమాయినః
శృణ్వీత భక్త్యా శ్రవయేత వోశతీం జనార్దనోఽస్యాశు హృది ప్రసీదతి 49

తస్మిన్ప్రసన్నే సకలాశిషాం ప్రభౌ కిం దుర్లభం తాభిరలం లవాత్మభిః
అనన్యదృష్ట్యా భజతాం గుహాశయః స్వయం విధత్తే స్వగతిం పరః పరామ్ 50

కో నామ లోకే పురుషార్థసారవిత్పురాకథానాం భగవత్కథాసుధామ్
ఆపీయ కర్ణాజ్జలిభిర్భవాపహామహో విరజ్యేత వినా నరేతరమ్ 51

అధ్యాయము – 14

శ్రీశుక ఉవాచ
నిశమ్య కౌషారవిణోపవర్ణితాం హరేః కథాం కారణసూకరాత్మనః
పునః స పప్రచ్ఛ తముద్యతాజ్జలిర్న చాతిత్పప్తో విదురో ధృతవ్రతః 1

విదుర ఉవాచ
తేనైవ తు మునిశ్రేష్ఠ హరిణా యజ్ఞమూర్తినా
ఆదిదైత్యో హిరణ్యాక్షో హత ఇత్యనుశుశ్రుమ 2

- తస్య చోద్ధరతః క్షౌణీం స్వదంష్ట్రాగ్రేణ లీలయా
దైత్యరాజస్య చ బ్రహ్మన్కస్మాద్ధేతోరభూన్మృదః 3
- శ్రద్ధధానాయ భక్తాయ బ్రూహి తజ్జన్మవిస్తరమ్
ఋషే న తృప్యతి మనః పరం కౌతూహలం హి మే 4
- మైత్రేయ ఉవాచ
సాధు వీర త్వయా పృష్ఠమవతారకథాం హరేః
యత్త్వం పృచ్ఛసి మర్త్యానాం మృత్యుపాశవిశాతనీమ్ 5
- యయోత్తానపదః పుత్రో మునినా గీతయార్భకః
మృత్యోః కృత్స్నవ మూర్ధ్వజ్ఞిమారురోహ హరేః పదమ్ 6
- అథాత్రాపీతిహాసోఽయం శ్రుతో మే వర్ణితః పురా
బ్రహ్మణా దేవదేవేన దేవానామనుపృచ్ఛతామ్ 7
- దితిర్దాక్షాయణీ క్షత్తర్మారీచం కశ్యపం పతిమ్
అపత్యకామా చకమే సన్ధ్యాయాం హృచ్చయార్దితా 8
- ఇష్టాగ్నిజిహ్వం పయసా పురుషం యజుషాం పతిమ్
నిష్ఠాచత్యర్క ఆసీనమగ్న్యగారే సమాహితమ్ 9
- దితిరువాచ
ఏష మాం త్వత్కృతే విద్వన్కామ ఆత్తశరాసనః
దునోతి దీనాం విక్రమ్య రమ్భామివ మతల్లజః 10
- తద్భవాన్దహ్యమానాయాం సపత్నీనాం సమ్మద్ధిభిః
ప్రజావతీనాం భద్రం తే మయ్యాయుజ్కామనుగ్రహమ్ 11
- భర్తర్యాప్తోరుమానానాం లోకానావిశతే యశః
పతిర్భవద్విధో యాసాం ప్రజయా నను జాయతే 12
- పురా పితా నో భగవాన్దక్షో దుహితృవత్సలః

- కం వృణీత వరం వత్సా ఇత్యపృచ్ఛత నః పృథక్ 13
- స విదిత్వాత్మజానాం నో భావం సంతానభావనః
త్రయోదశాదదాత్తాసాం యాస్తే శీలమనువ్రతాః 14
- అథ మే కురు కల్యాణం కామం కమలలోచన
ఆర్తోపసర్పణం భూమన్నమోఘం హి మహీయసి 15
- ఇతి తాం వీర మారీచః కృపణాం బహుభాషిణీమ్
ప్రత్యాహానునయన్వాచా ప్రవృద్ధానభగకశ్మలామ్ 16
- ఏష తేఽహం విధాస్యామి ప్రియం భీరు యదిచ్ఛసి
తస్యాః కామం న కః కుర్యాత్సిద్ధిస్తైవర్గికీ యతః 17
- సర్వాశ్రమానుపాదాయ స్వాశ్రమేణ కలత్రవాన్
వ్యసనార్ణవమత్యేతి జలయానైర్యథార్ణవమ్ 18
- యామాహురాత్మనో హ్యర్థం శ్రేయస్కామస్య మానిని
యస్యాం స్వధురమధ్యస్య పుమాంశ్చరతి విజ్వరః 19
- యామాశ్రిత్యేన్ద్రియారాతీన్ద్వర్జయానితరాశ్రమైః
వయం జయేమ హేలాభిర్దస్యాన్ద్వర్గపతిర్యథా 20
- న వయం ప్రభవస్తాం త్వామనుకర్తుం గృహేశ్వరి
అప్యాయుషా వా కార్త్యేన యే చాన్యే గుణగృధ్నవః 21
- అథాపి కామమేతం తే ప్రజాత్యై కరవాణ్యలమ్
యథా మాం నాతిరోచన్తి ముహూర్తం ప్రతిపాలయ 22
- ఏషా ఘోరతమా వేలా ఘోరాణాం ఘోరదర్శనా
చరన్తి యస్యాం భూతాని భూతేశానుచరాణి హ 23
- ఏతస్యాం సాధ్వీ సన్ధ్యాయాం భగవాన్భూతభావనః
పరీతో భూతపర్వద్భిర్వృషేణాటతి భూతరాట్ 24

శృశానచక్రానిలధూలిధూమ్ర వికీర్ణవిద్యోతజటాకలాపః
భస్మావగుణ్ణామలరుక్మదేహో దేవస్త్రీభిః పశ్యతి దేవరస్తే 25

న యస్య లోకే స్వజనః పరో వా నాత్యాదృతో నోత కశ్చిద్విగర్హ్యః
వయం ప్రతైర్యచ్చరణాపవిద్ధామాశాస్మహేఽజాం బత భుక్తభోగామ్ 26

యస్యానవద్యాచరితం మనీషిణో గృణన్త్యవిద్యాపటలం బిభిత్సవః
నిరస్తసామ్యాతిశయోఽపి యత్స్వయం పిశాచచర్యామచరగ్గతిః సతామ్ 27

హసంతి యస్యాచరితం హి దుర్భగాః స్వాత్మన్రతస్యావిదుషః సమీహితమ్
యైర్వస్త్రమాల్యాభరణానులేపనైః శ్వభోజనం స్వాత్మతయోపలాలితమ్ 28

బ్రహ్మాదయో యత్కృతసేతుపాలా యత్కారణం విశ్వమిదం చ మాయా
ఆజ్ఞాకరీ యస్య పిశాచచర్యా అహో విభూమ్నశ్చరితం విడమ్బనమ్ 29

మైత్రేయ ఉవాచ
సైవం సంవిదితే భర్తా మన్మథోన్మథితేన్ద్రియా
జగ్రాహ వాసో బ్రహ్మర్షేర్వృషలీవ గతత్రపా 30

స విదిత్వాథ భార్యాయాస్తం నిర్బన్ధం వికర్మణి
నత్వా దిష్టాయ రహసి తయాథోపవివేశ హి 31

అథోపస్సుశ్య సలిలం ప్రాణానాయమ్య వాగ్యతః
ధ్యాయజ్ఞజాప విరజం బ్రహ్మ జ్యోతిః సనాతనమ్ 32

దితిస్తు వ్రీడితా తేన కర్మావద్యేన భారత
ఉపసంభ్రమ్య విప్రర్షిమధోముఖ్యభ్యభాషత 33

దితిరువాచ
న మే గర్భమిమం బ్రహ్మన్భూతానామృషభోఽవధీత్
రుద్రః పతిర్హి భూతానాం యస్యాకరవమంహసమ్ 34

నమో రుద్రాయ మహతే దేవాయోగ్రాయ మీడుషే

- శివాయ న్యస్తదణ్డాయ ధృతదణ్డాయ మన్యవే 35
- స నః ప్రసీదతాం భామో భగవానుర్వసుగ్రహః
వ్యాధస్యాప్యనుకమ్ప్వానాం స్త్రీణాం దేవః సతీపతిః 36
- మైత్రేయ ఉవాచ
స్వసర్గస్యాశిషం లోక్యామాశాసానాం ప్రవేపతీమ్
నివృత్తసన్ధ్యానియమో భార్యామాహ ప్రజాపతిః 37
- కశ్యప ఉవాచ
అప్రాయత్యాదాత్మనస్తే దోషాన్మోహూర్తికాదుత
మన్నిదేశాతిచారేణ దేవానాం చాతిహీలనాత్ 38
- భవిష్యతస్తవాభద్రావభద్రే జాఠరాధమౌ
లోకాన్సపాలాంస్త్రీంశ్చణ్డీ ముహూరాక్రన్దయిష్యతః 39
- ప్రాణినాం హన్యమానానాం దీనానామకృతాగసామ్
స్త్రీణాం నిగృహ్యమాణానాం కోపితేషు మహాత్మసు 40
- తదా విశ్వేశ్వరః క్రుద్ధో భగవాల్లోకభావనః
హనిష్యత్యవతీర్యాసౌ యథాద్రీన్సతపర్వధృక్ 41
- దితిరువాచ
వధం భగవతా సాక్షాత్సునాభోదారబాహునా
ఆశాసే పుత్రయోర్మహ్యం మా క్రుద్ధాద్బ్రాహ్మణాద్బ్రభో 42
- న బ్రహ్మదణ్డదగ్ధస్య న భూతభయదస్య చ
నారకాశ్చానుగృహ్లాన్తి యాం యాం యోనిమసౌ గతః 43
- కశ్యప ఉవాచ
కృతశోకానుతాపేన సద్యః ప్రత్యవమర్శనాత్
భగవత్పురుమానాచ్చ భవే మయ్యపి చాదరాత్ 44

- పుత్రస్యైవ చ పుత్రాణాం భవితైకః సతాం మతః
గాస్యన్తి యద్యశః శుద్ధం భగవద్యశసా సమమ్ 45
- యోగైర్థేమేవ దుర్వర్ణం భావయిష్యన్తి సాధవః
నిర్వైరాదిభిరాత్మానం యచ్ఛీలమనువర్తితుమ్ 46
- యత్ప్రసాదాదిదం విశ్వం ప్రసీదతి యదాత్మకమ్
స స్వదృగ్భగవాన్యస్య తోష్యతేనన్యయా దృశా 47
- స వై మహాభాగవతో మహాత్మా మహానుభావో మహతాం మహిష్ఠః
ప్రవృద్ధభక్త్యా హ్యనుభావితాశయే నివేశ్య వైకుణ్ఠమిమం విహస్యతి 48
- అలమ్పటః శీలధరో గుణాకరో హృష్టః పరర్థ్యా వ్యధితో దుఃఖితేషు
అభూతశత్రుర్జగతః శోకహర్తా నైదామికం తాపమివోడురాజః 49
- అన్తర్బహిశ్చామలమబ్జనేత్రం స్వపూరుషేచ్ఛానుగృహీతరూపమ్
పాత్రస్తవ శ్రీలలనాలలామం ద్రష్టా స్ఫురత్కుణ్డలమణ్ణితాననమ్ 50
- మైత్రేయ ఉవాచ
శ్రుత్వా భాగవతం పాత్రమమోదత దితిర్భూశమ్
పుత్రయోశ్చ వధం కృష్ణాద్విదిత్వాసీన్మహామనాః 51

అధ్యాయము – 15

- మైత్రేయ ఉవాచ
ప్రాజాపత్యం తు తత్తేజః పరతేజోహనం దితిః
దధార వర్షాణి శతం శక్యమానా సురార్ధనాత్ 1
- లోకే తేనాహతాలోకే లోకపాలా హతౌజసః
న్యవేదయన్విశ్వస్సుజే ధ్వాన్తవృతికరం దిశామ్ 2
- దేవా ఉచుః

- తమ ఏతద్విభో వేత్త సంవిగ్నా యద్వయం భృశమ్
న హ్యవ్యక్తం భగవతః కాలేనాస్పృష్టవర్తనః 3
- దేవదేవ జగద్ధాతర్లోకనాథశిఖామణే
పరేషామపరేషాం త్వం భూతానామసి భావవిత్ 4
- నమో విజ్ఞానవీర్యాయ మాయయేదముపేయుషే
గృహీతగుణభేదాయ నమస్తేఽవ్యక్తయోనయే 5
- యే త్వానన్యేన భావేన భావయన్త్యాత్మభావనమ్
ఆత్మని ప్రోతభువనం పరం సదసదాత్మకమ్ 6
- తేషాం సుపక్వయోగానాం జితశ్వాసేంద్రియాత్మనామ్
లబ్ధయుష్మత్ప్రసాదానాం న కుతశ్చిత్పరాభవః 7
- యస్య వాచా ప్రజాః సర్వా గావస్తన్యేవ యన్త్రితాః
హరన్తి బలిమాయత్తాస్తస్మై ముఖ్యాయ తే నమః 8
- స త్వం విధత్స్వ శం భూమంస్తమసా లుప్తకర్మణామ్
అదభ్రదయయా దృష్ట్వా ఆపన్నానర్థసీక్షితుమ్ 9
- ఏష దేవ దితేర్గర్భ ఓజః కాశ్యపమర్పితమ్
దిశస్తిమిరయన్సర్వా వర్ధతేఽగ్నిరివైధసి 10
- మైత్రేయ ఉవాచ
స ప్రహస్య మహాబాహో భగవాన్సృష్టగోచరః
ప్రత్యాచష్టాత్మభూర్దేవాన్ప్రీణన్రుచిరయా గిరా 11
- బ్రహ్మోవాచ
మానసా మే సుతా యుష్మత్ పూర్వజాః సనకాదయః
చేరుర్విహాయసా లోకాల్లోకేషు విగతస్సృహః 12
- త ఏకదా భగవతో వైకుణ్ఠస్యామలాత్మనః

యయుర్వైకుణ్ఠనిలయం సర్వలోకనమస్కృతమ్ 13

వసన్తి యత్ర పురుషాః సర్వే వైకుణ్ఠమూర్తయః
యేఽనిమిత్తనిమిత్తేన ధర్మేణారాధయన్తరిమ్ 14

యత్ర చాద్యః పుమానాస్తే భగవాన్సృష్టగోచరః
సత్త్వం విష్టభ్య విరజం స్వానాం నో మృడయన్స్పృషః 15

యత్ర నైశ్రేయసం నామ వనం కామదుఘైర్దుమైః
సర్వర్తుశ్రీభిర్విభ్రాజత్క్రైవల్యమివ మూర్తిమత్ 16

వైమానికాః సలలనాశ్చరితాని శశ్వద్
గాయన్తి యత్ర శమలక్షపణాని భర్తుః
అన్తర్జ్వలేఽనువికసన్మధుమాధవీనాం
గన్ధేన ఖణ్డితధియోఽప్యనిలం క్షిపన్తః 17

పారావతాన్యభృతసారసచక్రవాక
దాత్యూహహంసశుకతిత్తిరిబర్హిణాం యః
కోలాహలో విరమతేఽచిరమాత్రముచ్చైర్
భృజ్గాధిపే హరికథామివ గాయమానే 18

మన్దారకున్దకురబోత్పలచమ్పకార్ణ
పున్నాగనాగబకులామ్బుజపారిజాతాః
గన్ధేఽర్చితే తులసికాభరణేన తస్యా
యస్మిన్స్తపః సుమనసో బహు మానయన్తి 19

యత్సృజ్యలం హరిపదానతిమాత్రదృష్టైర్
వైదూర్యమారకతహేమమయైర్విమానైః
యేషాం బృహత్కటితటాః స్మితశోభిముఖ్యః
కృష్ణాత్మనాం న రజ ఆదధురుత్స్మయాద్యైః 20

శ్రీ రూపిణీ క్వణయతీ చరణారవిన్దం
లీలామ్బుజేన హరిసద్మని ముక్తదోషా

సంలక్ష్యతే స్ఫటికకుడ్య ఉపేతహేమ్ని
సమ్మార్జితీవ యదనుగ్రహణేన్యయత్నః 21

వాపీషు విద్రుమతటాస్వమలామ్మతాప్పు
ప్రేష్యాన్వితా నిజవనే తులసీభిరీశమ్
అభ్యర్చతీ స్వలకమున్నసమీక్ష్య వక్తమ్
ఉచ్ఛేషితం భగవతేత్యమతాన్లు యచ్ఛ్రీః 22

యన్న ప్రజన్త్యఘభిదో రచనానువాదాచ్
ఛృణ్వంతి యేన్యవిషయాః కుకథా మతిఘ్నీః
యాస్తు శ్రుతా హతభగైర్నృభిరాత్తసారాన్
తాన్స్తాన్తక్షపన్త్యశరణేషు తమఃసు హన్త 23

యేన్భృగ్ధితామపి చ నో నృగతిం ప్రపన్నా
జ్ఞానం చ తత్త్వవిషయం సహధర్మం యత్ర
నారాధనం భగవతో వితరన్త్యముష్య
సమ్మోహితా వితతయా బత మాయయా తే 24

యచ్చ ప్రజన్త్యనిమిషామృషభానువృత్త్యా
దూరే యమా హ్యుపరి నః స్పృహణీయశీలాః
భర్తుర్మిథః సుయశసః కథనానురాగ
వైక్లవ్యబాష్పకలయా పులకీకృతాన్లుః 25

తద్విశ్వగుర్వధిక్యతం భువనైకవన్ద్యం
దివ్యం విచిత్రవిబుధాగ్యవిమానశోచిః
ఆపుః పరాం ముదమపూర్వముపేత్య యోగ
మాయాబలేన మునయస్తదథో వికుణ్ఠమ్ 26

తస్మిన్న తీత్య మునయః షడసజ్జమానాః
కక్షాః సమానవయసావథ సప్తమాయామ్
దేవావచక్షత గృహీతగదౌ పరార్థ్య
కేయూరకుణ్డలకిరీటవిటఙ్కవేషా 27

మత్తద్విరేఫవనమాలికయా నివీతౌ
విన్యస్తయాసితచతుష్టయబాహుమధ్యే
వక్త్రం భ్రువా కుటిలయా స్ఫుటనిర్గమాభ్యాం
రక్తేక్షణేన చ మనాగ్రభసం దధానౌ

28

ద్వార్యేతయోర్నివివిశుర్మిషతోరపృష్ఠ్వా
పూర్వా యథా పురటవజ్రకపాటికా యాః
సర్వత్ర తేఽవిషమయా మునయః స్వదృష్ట్యా
యే సశ్చరన్త్యవిహతా విగతాభిశబ్దాః

29

తాన్వీక్ష్య వాతరశనాంశ్చతురః కుమారాన్
వృద్ధాన్దశార్ధవయసో విదితాత్మతత్త్వాన్
వేత్రేణ చాస్థలయతామతద్ధర్మాణాంస్తౌ
తేజో విహస్య భగవత్ప్రతికూలశీలౌ

30

తాభ్యాం మిషత్స్వనిమిషేషు నిషిధ్యమానాః
స్వర్ణతమా హ్యపి హరేః ప్రతిహారపాభ్యామ్
ఊచుః సుహృత్తమదిదృక్షితభజ్ఞ ఈషత్
కామానుజేన సహసా త ఉపప్లుతాక్షాః

31

మునయ ఊచుః
కో వామిహైత్య భగవత్పరిచర్యయోచ్చైస్
తద్ధర్మిణాం నివసతాం విషమః స్వభావః
తస్మిన్ప్రశాన్తపురుషే గతవిగ్రహే వాం
కో వాత్మవత్కుహకయోః పరిశఙ్కనీయః

32

న హ్యన్తరం భగవతేహ సమస్తకుక్షౌవ్
ఆత్మానమాత్మని నభో నభసీవ ధీరాః
పశ్యన్తి యత్ర యువయోః సురలిఙ్గినోః కిం
వృత్పాదితం హ్యుదరభేది భయం యతోఽస్య

33

తద్వామముష్య పరమస్య వికుణ్ఠభర్తుః
కర్తుం ప్రకృష్టమిహ ధీమహి మన్దధీభ్యామ్
లోకానితో వ్రజతమన్తరభావదృష్ట్యా
పాపీయసస్త్రయ ఇమే రిపవోఽస్య యత్ర

34

తేషామితీరితముభావవధార్య ఘోరం
తం బ్రహ్మ దణ్డమనివారణమస్త్రపూగైః
సద్యో హరేరనుచరావురు బిభ్యతస్తత్
పాదగ్రహోవపతతామతికాతరేణ

35

భూయాదఘోని భగవద్భిరకారి దణ్డో
యో నౌ హరేత సురహేలనమప్యశేషమ్
మా వోఽనుతాపకలయా భగవత్స్మృతిఘ్నా
మోహో భవేదిహ తు నౌ వ్రజతోరధోఽధః

36

ఏవం తదైవ భగవానరవిన్దనాభః
స్వానాం విబుధ్య సదతిక్రమమార్యహృద్యః
తస్మిన్యయౌ పరమహంసమహామునీనామ్
అన్వేషణీయచరణౌ చలయన్సహశ్రీః

37

తం త్వాగతం ప్రతిహృతౌపయికం స్వపుష్కిన్
తేఽచక్షతాక్షవిషయం స్వసమాధిభాగ్యమ్
హంసశ్రియోర్వ్యజనయోః శివవాయులోలచ్ఛ
చుబ్రాతపత్రశశికేసరశీకరామ్బుమ్

38

కృత్స్న ప్రసాదసుముఖం స్పృహణీయధామ
స్నేహోవలోకకలయా హృది సంస్పృశంతమ్
శ్యామే పృథావురసి శోభితయా శ్రియా స్వశే
చూడామణిం సుభగయన్తమివాత్మధిష్ణమ్

39

పీతాంశుకే పృథునితమ్బిని విస్ఫురన్త్యా
కాఞ్ఞౌలిభిర్విరుతయా వనమాలయా చ

వల్గుప్రకోఘవలయం వినతాసుతాంసే
విన్యస్తహస్తమితరేణ దునానమబ్జమ్

40

విద్యుత్క్షపన్మకరకుణ్డలమణ్డనార్థ
గణ్డస్థలోన్నసముఖం మణిమత్కిరీటమ్
దోర్దణ్డషణ్డవివరే హరతా పరార్థ్య
హరేణ కన్ధరగతేన చ కౌస్తుభేన

41

అత్రోపస్సప్టమితి చోత్స్మితమిన్దిరాయాః
స్వానాం ధియా విరచితం బహుసౌష్ఠవాఢ్యమ్
మహ్యం భవస్య భవతాం చ భజన్తమగ్లం
నేముర్నిరీక్ష్య న విత్కృష్టదృశో ముదా కైః

42

తస్యారవిన్దనయనస్య పదారవిన్ద
కింజల్కమిశ్రతులసీమకరన్దవాయుః
అన్తర్గతః స్వవివరేణ చకార తేషాం
సబోక్షభమక్షరజషామపి చిత్తతన్వోః

43

తే వా అముష్య వదనాసితపద్మకోశమ్
ఉద్వీక్ష్య సున్దరతరాధరకున్దహాసమ్
లబ్ధాశిషః పునరవేక్ష్య తదీయమజ్ఞే
ద్వన్ద్వం నఖారుణమణిశ్రయణం నిదధ్యుః

44

పుంసాం గతిం మృగయతామిహ యోగమార్గైర్
ధ్యానాస్పదం బహుమతం నయనాభిరామమ్
పౌంస్సం వపుర్దర్శయానమనన్యసిద్ధైర్
ఔత్పత్తికైః సమగృణన్యతమష్టభోగైః

45

కుమారా ఊచుః
యోఽన్తర్హితో హృది గతోఽపి దురాత్మనాం త్వం
సోఽద్యైవ నో నయనమూలమనన్త రాధః
యర్హ్యేవ కర్ణవివరేణ గుహం గతో నః

పిత్రానువర్ణితరహా భవదుద్భవేన

46

తం త్వాం విదామ భగవన్సరమాత్మతత్త్వం
సత్త్వేన సమృతి రతిం రచయంతమేషామ్
యత్తేన తాపవిదితైర్ద్వఙ్భభక్తియోగైర్
ఉద్ధృత్యో హృది విదుర్మునయో విరాగాః

47

నాత్యన్తికం విగణయన్త్యపి తే ప్రసాదం
కిమన్యదర్పితభయం భ్రువ ఉన్నయైస్తే
యేఽఙ్గ త్వదజ్ఞైశరణా భవతః కథాయాః
కీర్తన్యతీర్థయశసః కుశలా రసజ్ఞాః

48

కామం భవః స్వవృజినైర్నిరయేషు నః స్థాచ్
చేతోఽలివద్యది ను తే పదయో రమేత
వాచశ్చ నస్తులసివద్యది తేఽజ్ఞైశోభాః
పూర్వేత తే గుణగణైర్యది కర్ణరన్తః

49

ప్రాదుశ్చకర్ణ యదిదం పురుహూత రూపం
తేనేశ నిర్వృతిమవాపురలం దృశో నః
తస్మా ఇదం భగవతే నమ ఇద్విధేమ
యోఽనాత్మనాం దురుదయో భగవాన్ప్రతీతః

50

అధ్యాయము – 16

బ్రహ్మోవాచ

ఇతి తద్గుణతాం తేషాం మునీనాం యోగధర్మిణామ్
ప్రతినన్ద్య జగాదేదం వికుణ్ఠనిలయో విభుః

1

శ్రీభగవానువాచ

ఏతౌ తౌ పార్షదౌ మహ్యాం జయో విజయ ఏవ చ
కదర్థీకృత్య మాం యద్వో బహ్వాక్రాతామతిక్రమమ్

2

యస్త్యేతయోద్ధృతో దణ్డో భవద్భిర్మామనువ్రతైః
స ఏవానుమతోఽస్మాభిర్మునయో దేవహేలనాత్ 3

తద్యః ప్రసాదయామ్యద్య బ్రహ్మ దైవం పరం హి మే
తద్ధీత్యాత్మకృతం మన్యే యత్స్వపుమ్భిరసత్కృతాః 4

యన్నామాని చ గృహ్లాతి లోకో భృత్యే కృతాగసి
సోఽసాధువాదస్తత్కీర్తిం హన్తి త్వచమివామయః 6

యస్యామృతామలయశఃశ్రవణావగాహః
సద్యః పునాతి జగదాశ్వపచాద్వికుణ్ఠః
సోఽహం భవద్భ్య ఉపలబ్ధసుతీర్థకీర్తిశ్చ
చిన్ద్యాం స్వబాహుమపి వః ప్రతికూలవృత్తిమ్ 6

యత్సేవయా చరణపద్మపవిత్రరేణుం
సద్యః క్షతాఖిలమలం ప్రతిలబ్ధశీలమ్
న శ్రీర్విరక్తమపి మాం విజహాతి యస్యాః
ప్రేక్షాలవార్థ ఇతరే నియమాన్వహన్తి 7

నాహం తథాద్మి యజమానహవిర్వితానే
శ్చోతద్వృతప్లుతమదన్తుతభుజ్మఖేన
యద్రాహ్మణస్య ముఖతశ్చరతోఽనుఘాసం
తుష్టస్య మయ్యవహితైర్నిజకర్మపాక్షైః 8

యేషాం బిభర్మ్యహమఖణ్డవికుణ్ఠయోగ
మాయావిభూతిరమలాజ్ఞైరజః కిరీటైః
విప్రాంస్తు కో న విషహేత యదర్హణామ్భుః
సద్యః పునాతి సహచన్ద్రలలామలోకాన్ 9

యే మే తనూర్ద్విజవరాన్ధుహతీర్మదీయా
భూతాన్యలబ్ధశరణాని చ భేదబుద్ధ్యా
ద్రక్ష్యన్త్యఘక్షతదృశో హ్యాహిమన్యవస్తాన్

గృధ్రా రుషా మమ కుషన్త్యధిదణ్డనేతుః 10

యే బ్రాహ్మణాన్మయి ధియా క్షిపతోఽర్చయంతస్
తుష్యద్ధృదః స్మితసుధోక్షితపద్మవక్తాః
వాణ్యానురాగకలయాత్మజవద్ధుణంతః
సమ్బోధయన్త్యహమివాహముపాహృతస్తైః 11

తన్నే స్వభర్తురవసాయమలక్షమాణౌ
యుష్మద్వ్యతిక్రమగతిం ప్రతిపద్య సద్యః
భూయో మమాన్తికమితాం తదనుగ్రహో మే
యత్యల్పతామచిరతో భృతయోర్వివాసః 12

బ్రహ్మోవాచ
అథ తస్యోశతీం దేవీమ్మపికుల్యాం సరస్వతీమ్
నాస్వాద్య మన్యుదష్టానాం తేషామాత్మాప్యతృప్యత 13

సతీం వ్యాదాయ శృణ్వంతో లఘీం గుర్వర్థగహ్వరామ్
విగాహ్యగాధగమ్భీరాం న విదుస్తచ్చిక్రీర్షితమ్ 14

తే యోగమాయయారబ్ధ పారమేష్ఠ్యమహోదయమ్
ప్రోచుః ప్రాజ్ఞలయో విప్రాః ప్రహృష్టాః క్షుభితత్వచః 15

ఋషయః ఊచుః
న వయం భగవన్విద్మస్తవ దేవ చిక్రీర్షితమ్
కృతో మేఽనుగ్రహశ్చేతి యదధ్యక్షః ప్రభాషసే 16

బ్రహ్మణ్యస్య పరం దైవం బ్రాహ్మణాః కిల తే ప్రభో
విప్రాణాం దేవదేవానాం భగవానాత్మదైవతమ్ 17

త్వత్తః సనాతనో ధర్మో రక్ష్యతే తనుభిస్తవ
ధర్మస్య పరమో గుహ్యో నిర్వికారో భవాన్మతః 18

తరన్తి హ్యజ్ఞాసా మృత్యుం నివృత్తా యదనుగ్రహాత్

యోగినః స భవాన్కిం స్విదనుగృహ్యేత యత్పరైః 19

యం వై విభూతిరుపయాత్యనువేలమన్వైర్
అర్ధార్ధభిః స్వశిరసా ధృతపాదరేణుః
ధన్యార్పితాఙ్ఘ్రితులసీనవదామధామ్నా
లోకం మధువ్రతపతేరివ కామయానా 20

యస్తాం వివిక్తచరితైరనువర్తమానాం
నాత్యాద్రీయత్పరమభాగవతప్రసంఘః
స త్వం ద్విజానుపథపుణ్యరజఃపునీతః
శ్రీవత్సలక్ష్మ కిమగా భగభాజనస్త్వమ్ 21

ధర్మస్య తే భగవతస్త్రీయుగ త్రిభిః సైః
పద్భిశ్చరాచరమిదం ద్విజదేవతార్థమ్
నూనం భృతం తదభిఘాతి రజస్తమశ్చ
సత్త్వేన నో వరదయా తనువా నిరస్య 22

న త్వం ద్విజోత్తమకులం యది హాత్మాగోపం
గోప్తా వృషః స్వర్ణణేన ససూన్యతేన
తర్హ్యేవ నజ్జ్ఞతి శివస్తవ దేవ పన్థా
లోకోఽగ్రహీష్యదృషభస్య హి తత్ప్రమాణమ్ 23

తత్త్వేనభీష్టమివ సత్త్వనిధేర్విధిత్యైః
క్షేమం జనాయ నిజశక్తిభిరుద్ధృతారేః
నైతావతా త్ర్యధిపతేర్భృత విశ్వభర్తుస్
తేజః క్షతం త్వవనతస్య స తే వినోదః 24

యం వానయోర్దమమధీశ భవాన్విధత్తే
వృత్తిం ను వా తదనుమన్మహి నిర్వ్యలీకమ్
అస్మాసు వా య ఉచితో ద్రియతాం స దణ్డో
యేనాగసౌ వయమయుజ్జ్ఞహి కిల్బిషేణ 25

శ్రీభగవానువాచ

ఏతౌ సురేతరగతిం ప్రతిపద్య సద్యః

సంరమ్భసమ్భుతసమాధ్యనుబద్ధయోగౌ

భూయః సకాశముపయాస్యత ఆశు యో వః

శాపో మయైవ నిమిత్తస్తదవేత విప్రాః

26

బ్రహ్మోవాచ

అథ తే మునయో దృష్ట్వా నయనానన్దభాజనమ్

వైకుణ్ఠం తదధిష్ఠానం వికుణ్ఠం చ స్వయంప్రభమ్

27

భగవన్తం పరిక్రమ్య ప్రణిపత్యానుమాన్య చ

ప్రతిజగ్ముః ప్రముదితాః శంసన్తో వైష్ణవీం శ్రియమ్

28

భగవాననుగావాహ యాతం మా భైష్టమస్తు శమ్

బ్రహ్మతేజః సమర్థోఽపి హన్తుం నేచ్ఛే మతం తు మే

29

ఏతత్పురైవ నిర్దిష్టం రమయా క్రుద్ధయా యదా

పురాపవారితా ద్వారి విశన్తీ మయ్యుపారతే

30

మయి సంరమ్భయోగేన నిస్తీర్య బ్రహ్మహేలనమ్

ప్రత్యేష్యతం నికాశం మే కాలేనాల్పీయసా పునః

31

ద్వాఃస్థావాదిశ్య భగవాన్విమానశ్రేణిభూషణమ్

సర్వాతిశయయా లక్ష్మ్యా జుష్టం స్వం ధిష్ణ్యమావిశత్

32

తౌ తు గీర్వాణఋషభౌ దుస్తరాద్ధరిలోకతః

హతశ్రియౌ బ్రహ్మశాపాదభూతాం విగతస్మయౌ

33

తదా వికుణ్ఠధిషణాత్తయోర్నిపతమానయౌః

హాహాకారో మహానాసీద్విమానార్గ్యేషు పుత్రకాః

34

తావేవ హ్యధునా ప్రాప్తౌ పార్షదప్రవరౌ హరేః

దితేర్జరరనిర్విష్టం కాశ్యపం తేజ ఉల్బణమ్

35

తయోరసురయోరద్య తేజసా యమయోర్ధి వః
ఆక్షిప్తం తేజ ఏతర్థి భగవాంస్తద్విధితృతి 36

విశ్వస్య యః స్థితిలయోద్భవహేతురాద్యో
యోగేశ్వరైరపి దురత్యయయోగమాయః
క్షేమం విధాస్యతి స నో భగవాంస్త్యధీశన్
తత్రాస్మదీయవిమ్మశేన కియానిహార్థః 37

అధ్యాయము – 17

మైత్రేయ ఉవాచ
నిశమ్యాత్మభువా గీతం కారణం శబ్దయోజ్ఞితాః
తతః సర్వే న్యవర్తంత త్రిదివాయ దివౌకసః 1

దితిస్తు భర్తురాదేశాదపత్యపరిశక్కినీ
పూర్ణే వర్తశతే సాధ్వీ పుత్రౌ ప్రసుషువే యమా 2

ఉత్పాతా బహవస్తత్ర నిపేతుర్జాయమానయోః
దివి భువ్యంతరిక్షే చ లోకస్యోరుభయావహాః 3

సహచలా భువశ్చేలుర్దిశః సర్వాః ప్రజజ్వలుః
సోల్కాశ్చాశనయః పేతుః కేతవశ్చార్తిహేతవః 4

వవౌ వాయుః సుదుఃస్పర్శః పూత్కారానీరయన్ముహుః
ఉన్మూలయన్నగపతీన్వాత్యానీకో రజోధ్వజః 5

ఉద్ధసత్తడిదమ్బోద ఘటయా నష్టభాగణే
వ్యోమ్ని ప్రవిష్టతమసా న స్మ వ్యాదృశ్యతే పదమ్ 6

చుక్రోశ విమనా వార్ధిరుదూర్మిః క్షుభితోదరః
సోదపానాశ్చ సరితశ్చక్షుభుః శుష్కపఙ్కజాః 7

- ముహుః పరిధయోఽభూవన్సరాహ్వోః శశిసూర్యయోః
నిర్ఘాతా రథనిర్ఘాదా వివరేభ్యః ప్రజజ్ఞిరే 8
- అన్తర్గమేషు ముఖతో వమన్త్యో వహ్నిముల్బణమ్
స్యగాలోలూకటఙ్కారైః ప్రణేదురశివం శివాః 9
- సఙ్గీతవద్రోదనవదున్నమయ్య శిరోధరామ్
వ్యముఞ్చన్వివిధా వాచో గ్రామసింహస్తతస్తతః 10
- ఖరాశ్చ కర్కశైః క్షత్తః ఖురైర్న్వస్తో ధరాతలమ్
ఖార్కారరభసా మత్తాః పర్యధావన్వరూథశః 11
- రుదన్తో రాసభత్రస్తా నీడాదుదపతన్తగాః
ఘోషేఽరణ్యే చ పశవః శకృన్మాత్రమకుర్వత 12
- గావోఽత్రసన్నస్యగ్రోహస్తోయదాః పూయవర్షిణః
వ్యరుదన్దేవలిఙ్గాని ద్రుమాః పేతుర్వినానిలమ్ 13
- గ్రహన్పుణ్యతమానన్యే భగణాంశ్చాపి దీపితాః
అతిచేరుర్వక్తగత్యా యుయుధుశ్చ పరస్పరమ్ 14
- దృష్ట్వాన్యాంశ్చ మహోత్పాతానతత్తత్త్వవిదః ప్రజాః
బ్రహ్మపుత్రాన్పుతే భీతా మేనిరే విశ్వసమ్ప్లవమ్ 15
- తావాదిదైత్యౌ సహసా వ్యజ్యమానాత్మపౌరుషౌ
వవృధాతేఽశ్మసారేణ కాయేనాద్రిపతీ ఇవ 16
- దివిస్సుశౌ హేమకిరీటకోటిభిర్నిరుద్ధకాష్టౌ స్ఫురదఙ్గదాభుజౌ
గాం కమ్పయన్తౌ చరణైః పదే పదే కట్యా సుకాఞ్చ్యౌర్కమతీత్య తస్థతుః 17
- ప్రజాపతిర్నామ తయోరకార్షీద్యః ప్రాక్స్వదేహోద్యమయోరజాయత
తం వై హిరణ్యకశిపుం విదుః ప్రజా యం తం హిరణ్యాక్షమసూత సాగ్రతః 18
- చక్రే హిరణ్యకశిపుర్దోర్భ్యాం బ్రహ్మవరేణ చ

- వశే సపాలాన్లోకాన్స్తీనకుతోమృత్యురుద్ధతః 19
- హిరణ్యాక్షోఽనుజస్తస్య ప్రియః ప్రీతికృదన్వహమ్
గదాపాణిర్ద్రివం యాతో యుయుత్సర్పగయత్రణమ్ 20
- తం వీక్ష్య దుఃసహజవం రణత్కాఞ్చననూపురమ్
వైజయన్త్యా స్రజా జుష్టమంసన్యస్తమహాగదమ్ 21
- మనోవీర్యవరోత్సిక్తమస్పృణ్యమకుతోభయమ్
భీతా నిలిల్విరే దేవాస్తార్క్ష్యత్రస్తా ఇవాహయః 22
- స వై తిరోహితాన్మృష్ట్యా మహసా స్వేన దైత్యరాట్
సేన్త్రాన్దేవగణాన్క్షటానపశ్యన్వనదద్భుశమ్ 23
- తతో నివృత్తః క్రీడిష్యన్భీమీరం భీమనిస్వనమ్
విజగాహే మహాసత్త్వో వార్ధిం మత్త ఇవ ద్విపః 24
- తస్మిన్ప్రవిష్టే వరుణస్య సైనికా యాదోగణాః సన్నధియః ససాధ్వసాః
అహన్యమానా అపి తస్య వర్చసా ప్రధర్షితా దూరతరం ప్రదుద్రువుః 25
- స వర్షపూగానుదధౌ మహాబలశ్చరన్మహోర్మీఞ్చ్ఛసనేరితాన్మృహుః
మౌర్వ్యాభిజమ్నీ గదయా విభావరీమాసేదివాన్స్తాత పురీం ప్రచేతసః 26
- తత్రోపలభ్యాసురలోకపాలకం యాదోగణానామ్మృషభం ప్రచేతసమ్
స్మయన్ప్రలబ్ధం ప్రణిపత్య నీచవజ్రగాద మే దేహ్యాధిరాజ సంయుగమ్ 27
- త్వం లోకపాలోఽధిపతిర్భూహచ్చ్రవా వీర్యాపహో దుర్మదవీరమానినామ్
విజిత్య లోకేఽఖిలదైత్యదానవాన్యద్రాజసూయేన పురాయజత్ప్రభో 28
- స ఏవముత్సిక్తమదేన విద్విషా దృఢం ప్రలబ్ధో భగవానపాం పతిః
రోషం సముత్థం శమయన్స్వయా ధియా వ్యవోచదభ్యోపశమం గతా వయమ్ 29
- పశ్యామి నాన్యం పురుషాత్పురాతనాద్యః సంయుగే త్వాం రణమార్గకోవిదమ్
ఆరాధయిష్యత్యసురర్షభేహి తం మనస్వినో యం గృణతే భవాద్యశాః 30

తం వీరమారాదభిపద్య విస్మయః శయిష్యసే వీరశయే శ్వభిర్వృతః
యస్త్యద్విధానామసతాం ప్రశాంతయే రూపాణి ధత్తే సదనుగ్రహేచ్ఛయా 31

అధ్యాయము – 18

మైత్రేయ ఉవాచ

తదేవమాకర్ణ్య జలేశభాషితం మహామనాస్తద్విగణయ్య దుర్మదః
హరేర్విదిత్వా గతిమఙ్గ నారదాద్రసాతలం నిర్వివిశే త్వరాన్వితః 1

దదర్శ తత్రాభిజితం ధరాధరం ప్రోన్నీయమానావనిమగ్రదంష్ట్రయా
ముష్ణంతమక్ణా స్వరుచోఽరుణశ్రియా జహాస చాహో వనగోచరో మృగః 2

అహైనమేహ్యజ్ఞ మహీం విముఞ్చ నో రసౌకసాం విశ్వస్సజేయమర్పితా
న స్వస్తి యాస్యస్యనయా మమేక్షతః సురాధమాసాదితసూకరాకృతే 3

త్వం నః సపత్నైరభవాయ కిం భృతో యో మాయయా హన్త్యసురాన్పరోక్షజిత్
త్వాం యోగమాయాబలమల్పపౌరుషం సంస్థాప్య మూఢ ప్రమృజే సుహృచ్చుచః 4

త్వయి సంస్థితే గదయా శీర్ణశీర్షణ్యస్మద్భుజచ్యుతయా యే చ తుభ్యమ్
బలిం హరన్త్యృషయో యే చ దేవాః స్వయం సర్వే న భవిష్యన్త్యమూలాః 5

స తుద్యమానోఽరిదురుక్తతోమరైర్దంష్ట్రాగ్రగాం గాముపలక్ష్య భీతామ్
తోదం మృషన్నిరగాదమ్బుమధ్యాద్ధాహహతః సకరేణుర్యథేభః 6

తం నిఃసరంతం సలిలాదనుద్రుతో హిరణ్యకేశో ద్విరదం యథా ఝషః
కరాలదంష్ట్రోఽశనినిస్వనోఽబ్రవీధతప్రాయాం కిం త్వసతాం విగర్హితమ్ 7

స గాముదస్తాత్పలిలస్య గోచరే విన్యస్య తస్యామదధాత్వసత్త్వమ్
అభిష్టుతో విశ్వస్సజా ప్రసూనైరాపూర్యమాణో విబుధైః పశ్యతోఽరేః 8

పరానుషక్తం తపనీయోపకల్పం మహాగదం కాఞ్చనచిత్రదంశమ్
మర్మాణ్యభీక్షం ప్రతుదంతం దురుక్షైః ప్రచణ్డమన్యుః ప్రహసంస్తం బభాషే 9

శ్రీభగవానువాచ

సత్యం వయం భో వనగోచరా మృగా యుష్మద్విధాన్మృగయే గ్రామసింహాన్
న మృత్యుపాశైః ప్రతిముక్తస్య వీరా వికత్తనం తవ గృహ్లాన్త్యభద్ర 10

ఏతే వయం న్యాసహరా రసౌకసాం గతహ్రాయో గదయా ద్రావితాస్తే
తిష్ఠామహేఽథాపి కథశ్చిదాజౌ స్థేయం క్వ యామో బలినోత్పాద్య వైరమ్ 11

త్వం పద్రథానాం కిల యూథపాధిపో ఘటస్వ నోఽస్వస్తయ ఆశ్వనూహః
సంస్థాప్య చాస్మాన్ప్రమృజాశ్రు స్వకానాం యః స్వాం ప్రతిజ్ఞాం నాతిపిపర్త్యసభ్యః 12

మైత్రేయ ఉవాచ

సోఽధిక్షిప్తో భగవతా ప్రలబ్ధశ్చ రుషా భృశమ్
ఆజహరోల్బణం క్రోధం క్రీడ్యమానోఽహిరాడివ 13

సృజన్నమర్షితః శ్వాసాన్మన్యుప్రచలితేంద్రియః
ఆసాద్య తరసా దైత్యో గదయా న్యహనద్ధరిమ్ 14

భగవాంస్తు గదావేగం విస్ఫుష్టం రిపుణోరసి
అవశ్చాయత్తిరశ్చినో యోగారూఢ ఇవాంతకమ్ 15

పునర్గదాం స్వామాదాయ భ్రామయంతమభీక్షశః
అభ్యధావద్ధరిః క్రుద్ధః సంరమ్భాద్దష్టదచ్చదమ్ 16

తతశ్చ గదయారాతిం దక్షిణస్యాం భ్రువి ప్రభుః
ఆజఘ్నై స తు తాం సౌమ్య గదయా కోవిదోఽహనత్ 17

ఏవం గదాభ్యాం గుర్వీభ్యాం హర్యక్షో హరిరేవ చ
జిగీషయా సుసంరట్నావన్యోన్యమభిజఘ్నుతుః 18

తయోః స్ఫుదోఽస్తిగ్మగదాహతాల్లయోః క్షతాన్రవప్రాణవివృద్ధమన్యోః
విచిత్రమార్గాంశ్చరతోర్జిగీషయా వ్యభాదిలాయామివ శుష్కిణోర్మృదః 19

దైత్యస్య యజ్ఞావయవస్య మాయా గృహీతవారాహతనోర్మహాత్మనః

కౌరవ్య మహ్యం ద్విషతోర్విమర్దనం దిదృక్షురాగాదృపిభిర్వృతః స్వరాట్ 20

ఆసన్న శౌణ్డీరమపేతసాధ్వసం కృతప్రతీకారమహార్యవిక్రమమ్
విలక్ష్య దైత్యం భగవాన్సహస్రణీర్ణగాద నారాయణమాదిసూకరమ్ 21

బ్రహ్మోవాచ
ఏష తే దేవ దేవానామజ్ఞిమూలముపేయుషామ్
విప్రాణాం సౌరభేయీణాం భూతానామప్యనాగసామ్ 22

ఆగస్మద్భయకృద్భుష్పదస్మద్రాద్ధవరోఽసురః
అన్వేషన్నప్రతిరథో లోకానటతి కణ్ఠకః 23

మైనం మాయావినం దృప్తం నిరజ్కశమసత్తమమ్
ఆక్రీడ బాలవద్దేవ యథాశీవిషముత్థితమ్ 24

న యావదేష వర్ధేత స్వాం వేలాం ప్రాప్య దారుణః
స్వాం దేవ మాయామాస్థాయ తావజ్జహ్యఘమచ్యుత 25

ఏషా ఘోరతమా సన్ధ్యా లోకచ్ఛమ్పట్కరీ ప్రభో
ఉపసర్పతి సర్వాత్మన్సరాణాం జయమావహ 26

అధునైషోఽభిజిన్నామ యోగో మౌహూర్తికో హ్యగాత్
శివాయ నస్త్యం సుహృదామాశు నిస్తర దుస్తరమ్ 27

దిష్ట్యా త్వాం విహితం మృత్యుమయమాసాదితః స్వయమ్
విక్రమ్యైనం మృధే హత్వా లోకానాదేహి శర్మణి 28

అధ్యాయము – 19

మైత్రేయ ఉవాచ
అవధార్య విరిశ్చస్య నిర్వ్వలీకామృతం వచః
ప్రహస్య ప్రేమగర్భేణ తదపాఙ్గేన సోఽగ్రహీత్ 1

తతః సపత్నం ముఖతశ్చరన్తమకుతోభయమ్

- జఘానోత్పత్య గదయా హనావసురమక్షజః 2
- సా హతా తేన గదయా విహతా భగవత్కరాత్
విఘూర్ణితాపతద్రేజే తదద్భుతమివాభవత్ 3
- స తదా లబ్ధతీర్థోఽపి న బబాధే నిరాయుధమ్
మానయన్స మృధే ధర్మం విష్వక్సేనం ప్రకోపయన్ 4
- గదాయామపవిద్ధాయాం హాహాకారే వినిర్గతే
మానయామాస తద్ధర్మం సునాభం చాస్మరద్విభుః 5
- తం వ్యగ్రచక్రం దితిపుత్రాధమేన స్వపార్షదముఖ్యేన విషజ్జమానమ్
చిత్రా వాచోఽతద్విదాం ఖేచరాణాం తత్ర స్మాసన్స్వస్తి తేఽముం జహీతి 6
- స తం నిశామ్యాత్తరథాఙ్గమగ్రతో వ్యవస్థితం పద్మపలాశలోచనమ్
విలోక్య చామర్షపరిప్లుతేన్ద్రియో రుషా స్వదంతచ్ఛదమాదశచ్ఛసన్ 7
- కరాలదంష్ట్రశ్చక్షుర్భ్యాం సశ్చక్షాణో దహన్నివ
అభిప్లుత్య స్వగదయా హతోఽసీత్యాహనద్ధరిమ్ 8
- పదా సవ్యేన తాం సాధో భగవాన్యజ్ఞసూకరః
లీలయా మిషతః శత్రోః ప్రాహరద్వాతరంహసమ్ 9
- ఆహ చాయుధమాధత్స్వ ఘటస్వ త్వం జిగీషసి
ఇత్యుక్తః స తదా భూయస్తాడయన్వనదద్భుశమ్ 10
- తాం స ఆపతతీం వీక్య భగవాన్సమవస్థితః
జగ్రాహ లీలయా ప్రాప్తాం గరుత్మానివ పన్నగీమ్ 11
- స్వపౌరుషే ప్రతిహతే హతమానో మహాసురః
నైచ్చద్ధదాం దీయమానాం హరిణా విగతప్రభః 12
- జగ్రాహ త్రిశిఖం శూలం జ్వలజ్జ్వలనలోలుపమ్
యజ్ఞాయ ధృతరూపాయ విప్రాయాభిచరన్యథా 13

- తదోజసా దైత్యమహాభటార్పితం చకాసదంతఃఖ ఉదీర్ణదీధితి
చక్రేణ చిచ్ఛేద నిశాతనేమినా హరిర్యథా తార్క్ష్యపతత్రముజ్జితమ్ 14
- వృక్షే స్వశూలే బహుధారిణా హరేః ప్రత్యేత్య విస్తీర్ణమురో విభూతిమత్
ప్రవృద్ధరోషః స కరోరముష్టినా నదన్ప్రహృత్యాన్తరధీయతాసురః 15
- తేనేత్థమాహతః క్షత్తర్భగవానాదిసూకరః
నాకమ్పత మనాక్క్వాపి స్రజా హత ఇవ ద్విపః 16
- అథోరుధాస్పజన్మాయాం యోగమాయేశ్వరే హరౌ
యాం విలోక్య ప్రజాస్తస్తా మేనిరేఽసోపసంయమమ్ 17
- ప్రవపుర్వాయవశ్చణ్డాస్తమః పాంసవమైరయన్
దిగ్భ్యో నిపేతుర్గావాణః క్షేపణైః ప్రహితా ఇవ 18
- ద్యౌర్నష్టభగణాభ్రౌఘైః సవిద్యుత్స్తనయిత్నుభిః
వర్షద్భిః పూయకేశాస్సగ్ విణ్మాత్రాస్థీని చాసకృత్ 19
- గిరయః ప్రత్యదృశ్యన్త నానాయుధముచోనఘ
దిగ్వాససో యాతుధాన్యః శూలిన్యో ముక్తమూర్ధజాః 20
- బహుభిర్యక్షరక్షోభిః పత్త్యశ్వరథకుఞ్జరైః
ఆతతాయిభిరుత్సుష్టా హింస్రా వాచోఽతివైశసాః 21
- ప్రాదుష్కృతానాం మాయానామాసురీణాం వినాశయత్
సుదర్శనాస్త్రం భగవాన్ప్రాయుజ్క్త దయితం త్రిపాత్ 22
- తదా దితేః సమభవత్సహసా హృది వేపధుః
స్మరన్త్యా భర్తురాదేశం స్తనాచ్ఛాస్సక్రసుస్రువే 23
- వినష్టాసు స్వమాయాసు భూయశ్చావ్రజ్య కేశవమ్
రుషోపగూహమానోఽముం దదృశేఽవస్థితం బహిః 24

- తం ముష్టిభిర్వినిఘ్నంతం వజ్రసారైరధోక్షజః
కరేణ కర్ణమూలేఽహన్యథా త్వాష్ట్రం మరుత్పతిః 25
- స ఆహతో విశ్వజితా హ్యవజ్ఞయా పరిభ్రమద్ధాత్ర ఉదస్తలోచనః
విశేర్ణబాహ్వజ్ఞిశిరోరుహోఽపతద్యథా నగేన్ద్రో లులితో నభస్వతా 26
- క్షితౌ శయానం తమకుణ్ఠవర్చసం కరాలదంష్ట్రం పరిదష్టదచ్చదమ్
అజాదయో వీక్ష్య శశంసురాగతా అహో ఇమం కో ను లభేత సంస్థితిమ్ 27
- యం యోగినో యోగసమాధినా రహో ధ్యాయంతి లిఙ్గాదసతో ముముక్షయా
తస్యైష దైత్యఋషభః పదాహతో ముఖం ప్రపశ్యంస్తనుముత్ససర్జ హ 28
- ఏతౌ తౌ పార్షదావస్య శాపాద్యాతావసద్గతిమ్
పునః కతిపయైః స్థానం ప్రపత్స్యేతే హ జన్మభిః 29
- దేవా ఉచుః
నమో నమస్తేఽఖిలయజ్ఞతంతవే స్థితౌ గృహీతామలసత్త్వమూర్తయే
దిష్ట్యా హతోఽయం జగతామరున్ధుదస్త్యత్పాదభక్త్యా వయమీశ నిర్వృతాః 30
- మైత్రేయ ఉవాచ
ఏవం హిరణ్యాక్షమసహ్యవిక్రమం స సాదయిత్వా హరిరాదిసూకరః
జగామ లోకం స్వమఖణ్ణితోత్సవం సమీడితః పుష్కరవిష్టరాదిభిః 31
- మయా యథానూక్తమవాది తే హరేః కృతావతారస్య సుమిత్ర చేష్టితమ్
యథా హిరణ్యాక్ష ఉదారవిక్రమో మహమ్నః క్రీడనవన్నిరాకృతః 32
- సూత ఉవాచ
ఇతి కౌషారవాఖ్యాతామాశ్రుత్య భగవత్కథామ్
క్షత్తానన్దం పరం లేభే మహాభాగవతో ద్విజ 33
- అన్యేషాం పుణ్యశ్లోకానాముద్దామయశసాం సతామ్
ఉపశ్రుత్య భవేన్మోదః శ్రీవత్సాఙ్గస్య కిం పునః 34

యో గజేంద్రం యుషగ్రస్తం ధ్యాయస్తం చరణామ్బుజమ్
క్రోశన్తీనాం కరేణానాం కృచ్ఛతోఽమోచయద్దుతమ్ 35

తం సుఖారాధ్యమృజుభిరనన్యశరణైర్నృభిః
కృతజ్ఞః కో న సేవేత దురారాధ్యమసాధుభిః 36

యో వై హిరణ్యాక్షవధం మహద్భుతం విక్రీడితం కారణసూకరాత్మానః
శృణోతి గాయత్యనుమోదతేఽజ్ఞసా విముచ్యతే బ్రహ్మవధాదపి ద్విజాః 37

ఏతన్మహాపుణ్యమలం పవిత్రం ధన్యం యశస్యం పదమాయురాశిషామ్
ప్రాణేంద్రియాణాం యుధి శౌర్యవర్ధనం నారాయణోఽన్తే గతిరఙ్గ శృణ్వతామ్ 38

అధ్యాయము – 20

శౌనక ఉవాచ

మహీం ప్రతిష్ఠామధ్యస్య సౌతే స్వామమ్భువో మనుః
కాన్యన్వతిష్ఠద్ధ్వా రాణి మార్గాయావరజన్మనామ్ 1

క్షత్తా మహాభాగవతః కృష్ణస్యైకాన్తికః సుహృత్
యస్తత్యాజాగ్రజం కృష్ణే సాపత్యమఘవానితి 2

ద్వైపాయనాదనవరో మహిత్యే తస్య దేహజః
సర్వాత్మనా శ్రితః కృష్ణం తత్పరాంశ్చాప్యనువ్రతః 3

కిమన్వపృచ్ఛన్మైత్రేయం విరజాస్తీర్థసేవయా
ఉపగమ్య కుశావర్త ఆసీనం తత్త్వవిత్రమమ్ 4

తయోః సంవదతోః సూత ప్రవృత్తా హ్యమలాః కథాః
అపో గాఙ్గా ఇవాఘఘ్నీర్హరేః పాదామ్బుజాశ్రయాః 5

తా నః కీర్తయ భద్రం తే కీర్తన్యోదారకర్మణః
రసజ్ఞః కో ను తృప్యేత హరిలీలామృతం పిబన్ 6

ఏవముగ్రశ్రవాః పృష్ట ఋషిభిర్హైమిషాయనైః

- భగవత్పర్వితాద్యాత్మస్తానాహ శ్రూయతామితి 7
- సూత ఉవాచ
హరేర్ధృతక్రోడతనోః స్వమాయయా నిశమ్య గోరుద్ధరణం రసాతలాత్
లీలాం హిరణ్యాక్షమవజ్ఞయా హతం సజ్జాతహర్షో మునిమాహ భారతః 8
- విదుర ఉవాచ
ప్రజాపతిపతిః సృష్ట్యా ప్రజాసర్గే ప్రజాపతీన్
కిమారభత మే బ్రహ్మన్నట్రూహ్యవ్యక్తమార్గవిత్ 9
- యే మరీచ్యాదయో విప్రా యస్తు స్వాయమ్భువో మనుః
తే వై బ్రహ్మణ ఆదేశాత్కథమేతదభావయన్ 10
- సద్వితీయాః కిమసృజన్స్వతంత్రా ఉత కర్మసు
ఆహో స్వీత్సంహతాః సర్వ ఇదం స్మ సమకల్పయన్ 11
- మైత్రేయ ఉవాచ
దైవేన దుర్వితర్కేణ పరేణానిమిషేణ చ
జాతక్షోభాద్భగవతో మహానాసీద్గుణత్రయాత్ 12
- రజఃప్రధానాన్మహతస్త్రిలింగో దైవచోదితాత్
జాతః ససర్జ భూతాదిర్వియదాదీని పంచశః 13
- తాని చైకైకశః ప్రష్టుమసమర్థాని భౌతికమ్
సంహత్య దైవయోగేన హైమమణ్డమవాస్సుజన్ 14
- సోఽశయిష్టాభిసలిలే ఆణ్డకోశో నిరాత్మకః
సాగ్రం వై వర్షసాహస్రమన్యవాత్సితమీశ్వరః 15
- తస్య నాభేరభూత్పద్మం సహస్రార్కోరుదీధితి
సర్వజీవనికాయాకో యత్ర స్వయమభూత్స్వరాట్ 16
- సోఽనువిష్టో భగవతా యః శేతే సలిలాశయే

లోకసంస్థాం యథా పూర్వం నిర్మమే సంస్థయా స్వయా 17

ససర్జ చ్చాయయావిద్యాం పశ్చపర్వాణమగ్రతః
తామిస్రమన్ధతామిస్రం తమో మోహో మహాతమః 18

విససర్జాత్మనః కాయం నాభినన్దంస్తమోమయమ్
జగృహుర్యక్షరక్షాంసి రాత్రిం క్షుత్తృట్సముద్భవామ్ 19

క్షుత్తృద్భ్యాముపసృష్టాస్తే తం జగ్ధుమభిదుద్రువుః
మా రక్షతైనం జక్షధ్వమిత్యుచుః క్షుత్తృడర్దితాః 20

దేవస్తానాహ సంవిగ్నో మా మాం జక్షత రక్షత
అహో మే యక్షరక్షాంసి ప్రజా యూయం బభూవిధ 21

దేవతాః ప్రభయా యా యా దీవ్యస్రముఖతోఽస్సజత్
తే అహర్షుర్దేవయన్తో విస్సృష్టాం తాం ప్రభామహః 22

దేవోఽదేవాజ్ఞాఘనతః సృజతి స్మాతిలోలుపాన్
త ఏనం లోలుపతయా మైథునాయాభిపేదిరే 23

తతో హసన్స భగవానసురైర్నిరపత్రపైః
అన్వీయమానస్తరసా క్రుద్ధో భీతః పరాపతత్ 24

స ఉపవ్రజ్య వరదం ప్రపన్నార్తిహరం హరిమ్
అనుగ్రహాయ భక్తానామనురూపాత్మదర్శనమ్ 25

పాహి మాం పరమాత్మంస్తే ప్రేషణేనాస్సజం ప్రజాః
తా ఇమా యభితుం పాపా ఉపాక్రామన్తి మాం ప్రభో 26

త్వమేకః కిల లోకానాం క్లిష్టానాం క్లేశనాశనః
త్వమేకః క్లేశదస్తేషామనాసన్నపదాం తవ 27

సోఽవధార్యాస్య కార్పణ్యం వివిక్తాధ్యాత్మదర్శనః
విముఞ్చాత్మతనుం ఘోరామిత్సుక్తో విముమోచ హ 28

తాం క్వణచ్చరణామ్భోజాం మదవిహ్వలలోచనామ్
కాశ్చీకలాపవిలసద్ దుకూలచ్చన్నరోధసమ్ 29

అన్యోన్యశ్లేషయోత్తుల్ల నిరంతరపయోధరామ్
సునాసాం సుద్విజాం స్నిగ్ధ హాసలీలావలోకనామ్ 30

గూహంతీం వ్రీడయాత్మానం నీలాలకవరూఢినీమ్
ఉపలభ్యాసురా ధర్మ సర్వే సమ్ముముహూః స్త్రీయమ్ 31

అహో రూపమహో ధైర్యమహో అస్యా నవం వయః
మధ్యే కామయమానానామకామేవ విసర్పతి 32

వితర్కయంతో బహుధా తాం సన్ధ్యాం ప్రమదాకృతిమ్
అభిసమ్భావ్య విశ్రమ్భాత్పర్యపుచ్చన్కుమేధసః 33

కాసి కస్యాసి రమ్భోరు కో వార్థస్తేఽత్ర భామిని
రూపద్రవిణపణ్యేన దుర్భగాన్నో విబాధసే 34

యా వా కాచిత్త్వమబలే దిష్ట్యా సన్దర్శనం తవ
ఉత్సునోపీక్షమాణానాం కన్తుకక్రీడయా మనః 35

నైకత్ర తే జయతి శాలిని పాదపద్మం
ఘ్నన్త్యా ముహూః కరతలేన పతత్పతజ్గమ్
మధ్యం విషీదతి బృహత్స్తానభారభీతం
శాన్తేవ దృష్టిరమలా సుశిఖాసమూహః 36

ఇతి సాయంత్రీం సన్ధ్యామసురాః ప్రమదాయతీమ్
ప్రలోభయంతీం జగృహుర్మత్వా మూఢధియః స్త్రీయమ్ 37

ప్రహస్య భావగమ్భీరం జిఘ్రన్త్యాత్మానమాత్మనా
కాన్త్యా ససర్జ భగవాన్గన్ధర్వాప్సరసాం గణాన్ 38

విససర్జ తనుం తాం వై జ్యోత్స్నాం కాన్తిమతీం ప్రియామ్

- త ఏవ చాదదుః ప్రీత్యా విశ్వావసుపురోగమాః 39
- సృష్ట్యా భూతపిశాచాంశ్చ భగవానాత్మతన్ద్రిణా
దిగ్వాసనో ముక్తకేశాన్వీక్య చామీలయద్భుశౌ 40
- జగృహుస్తద్విసృష్టాం తాం జృమ్భణాఖ్యాం తనుం ప్రభోః
నిద్రామిన్ద్రియవిక్లేదో యయా భూతేషు దృశ్యతే
యేనోచ్ఛిష్టాన్ధర్షయన్తి తమున్మాదం ప్రచక్షతే 41
- ఊర్జస్వంతం మన్యమాన ఆత్మానం భగవానజః
సాధ్యాన్గణాన్పితృగణాన్సరోక్షేణాస్సజత్ప్రభుః 42
- త ఆత్మసర్గం తం కాయం పితరః ప్రతిపేదిరే
సాధ్యేభ్యశ్చ పితృభ్యశ్చ కవయో యద్వితన్వతే 43
- సిద్ధాన్విద్యాధరాంశ్చైవ తిరోధానేన నోఽస్సజత్
తేభ్యోఽదదాత్తమాత్మానమన్తర్ధానాఖ్యమద్భుతమ్ 44
- స కిన్నరాన్కిమ్పూరుషాన్ప్రత్యాత్మేనాస్సజత్ప్రభుః
మానయన్నాత్మనాత్మానమాత్మాభాసం విలోకయన్ 45
- తే తు తజ్జగృహూ రూపం త్యక్తం యత్పరమేష్ఠినా
మిథునీభూయ గాయన్తస్తమేవోషసి కర్మభిః 46
- దేహేన వై భోగవతా శయానో బహుచిన్తయా
సర్గేఽనుపచితే క్రోధాదుత్ససర్జ హ తద్వపుః 47
- యేఽహీయంతాముతః కేశా అహయస్తేఽగ్ల జజ్ఞిరే
సర్వాః ప్రసర్పతః క్రూరా నాగా భోగోరుకన్ధరాః 48
- స ఆత్మానం మన్యమానః కృతకృత్యమివాత్మభూః
తదా మనూన్ససర్జాన్తే మనసా లోకభావనాన్ 49
- తేభ్యః నోఽస్సజత్స్వీయం పురం పురుషమాత్మవాన్

తాన్ధ్యష్టాయే పురా సృష్టాః ప్రశశంసుః ప్రజాపతిమ్ 50

అహో ఏతజ్జగత్సృష్టః సుకృతం బత తే కృతమ్
ప్రతిష్ఠితాః క్రియా యస్మిన్నాకమన్నమదామ హే 51

తపసా విద్యయా యుక్తో యోగేన సుసమాధినా
ఋషీన్పిర్వపీకేశః ససర్వాభిమతాః ప్రజాః 52

తేభ్యశ్చైకైకశః స్వస్య దేహస్యాంశమదాదజః
యత్తత్సమాధియోగర్థి తపోవిద్యావిరక్తిమత్ 53

అధ్యాయము – 21

విదుర ఉవాచ

స్వాయమ్భువస్య చ మనోరంశః పరమసమ్మతః
కథ్యతాం భగవన్యత్ర మైథునేనైదిరే ప్రజాః 1

ప్రియవ్రతేతానపాదౌ సుతౌ స్వాయమ్భువస్య వై
యథాధర్మం జగుపతుః సప్తద్వీపవతీం మహీమ్ 2

తస్య వై దుహితా బ్రహ్మన్దేవహూతీతి విశ్రుతా
పత్నీ ప్రజాపతేరుక్తా కర్దమస్య త్వయానఘ 3

తస్యాం స వై మహాయోగీ యుక్తాయాం యోగలక్షణైః
ససర్జ కతిధా వీర్యం తన్మే శుశ్రూషవే వద 4

రుచిర్యో భగవాన్బ్రహ్మన్దక్షో వా బ్రహ్మణః సుతః
యథా ససర్జ భూతాని లబ్ధ్వా భార్యాం చ మానవీమ్ 5

మైత్రేయ ఉవాచ

ప్రజాః సృజేతి భగవాన్కర్దమో బ్రహ్మణోదితః
సరస్వత్యాం తపస్తేపే సహస్రాణాం సమా దశ 6

తతః సమాధియుక్తేన క్రియాయోగేన కర్దమః

- సమప్రపదే హరిం భక్త్యా ప్రపన్నవరదాశుషమ్ 7
- తావత్ప్రసన్నో భగవాన్పుష్కరాక్షః కృతే యుగే
దర్శయామాస తం క్షత్తః శాబ్దం బ్రహ్మ దధద్వపుః 8
- స తం విరజమర్కాభం సితపద్మోత్పలస్రజమ్
స్నిగ్ధనీలాలకవ్రాత వక్త్రాబ్జం విరజోఽమృరమ్ 9
- కిరీటినం కుణ్డలినం శఙ్ఖచక్రగదాధరమ్
శ్వేతోత్పలక్రీడనకం మనఃస్పర్శస్మితేక్షణమ్ 10
- విన్యస్తచరణామ్భోజమంసదేశే గరుత్మతః
దృష్ట్వా ఖేఽవస్థితం వక్షః శ్రియం కౌస్తుభకన్ధరమ్ 11
- జాతహర్షోఽపతన్మూర్ధ్నా క్షితౌ లబ్ధమనోరథః
గీర్భిస్త్యభ్యగృణాత్ప్రీతి స్వభావాత్మా కృతాఙ్గాలిః 12
- ఋషిరువాచ
జుష్టం బతాద్యాఖిలసత్త్వరాశేః సాంసిద్ధ్యమక్ష్ణోస్తవ దర్శనాన్నః
యద్దర్శనం జన్మభిరీడ్య సద్భిరాశాసతే యోగినో రూఢయోగాః 13
- యే మాయయా తే హతమేధసస్త్వత్ పాదారవిన్దం భవసిన్ధుపోతమ్
ఉపాసతే కామలవాయ తేషాం రాసీశ కామాన్నిరయేఽపి యే స్యుః 14
- తథా స చాహం పరివోధుకామః సమానశీలాం గృహమేధధేనుమ్
ఉపేయివాన్మూలమశేషమూలం దురాశయః కామదుఘాఙ్ఘ్రిపస్య 15
- ప్రజాపతేస్తే వచసాధీశ తన్వ్యా లోకః కిలాయం కామహతోఽనుబద్ధః
అహం చ లోకానుగతో వహామి బలిం చ శుక్లానిమిషాయ తుభ్యమ్ 16
- లోకాంశ్చ లోకానుగతాన్పుశూంశ్చ హిత్వా శ్రితాస్తే చరణాతపత్రమ్
పరస్పరం త్వద్గుణవాదసీధు పీయూషనిర్యాపితదేహధర్మాః 17
- న తేఽజరాక్షభ్రమిరాయురేషాం త్రయోదశారం త్రిశతం షష్టిపర్వ

- షణ్మేమ్యనంతచ్చది యత్రిణాభి కరాలస్తోతో జగదాచ్చిద్య ధావత్ 18
- ఏకః స్వయం సన్తగతః సిస్సుక్షయా ద్వితీయయాత్మన్న ధియోగమాయయా
సృజస్యదః పాసి పునర్గసిష్యసే యథోర్థనాభిర్భగవన్స్వ శక్తిభిః 19
- నైతద్భూతాదీశ పదం తవేప్సితం యన్మాయయా నస్తనుషే భూతసూక్ష్మమ్
అనుగ్రహయాస్తస్వి యర్థి మాయయా లసత్తులస్యా భగవాన్విలక్షితః 20
- తం త్వానుభూత్యోపరతక్రియార్థం స్వమాయయా వర్తితలోకతస్తమ్
నమామ్యభీక్షం నమనీయపాద సరోజమల్పీయసి కామవర్షమ్ 21
- ఋషిరువాచ
ఇత్యవ్యలీకం ప్రణతోఽబ్జనాభస్తమాబభాషే వచసామృతేన
సుపర్ణపక్షోపరి రోచమానః ప్రేమస్మితోద్వీక్షణవిభ్రమద్భ్రాః 22
- శ్రీభగవానువాచ
విదిత్వా తవ చైత్యం మే పురైవ సమయోజి తత్
యదర్థమాత్మనియమైస్త్యయైవాహం సమర్చితః 23
- న వై జాతు మృషైవ స్యాత్ప్రజాధ్యక్ష మదర్హణమ్
భవద్విధేష్వతితరాం మయి సఙ్గుభితాత్మనామ్ 24
- ప్రజాపతిసుతః సమ్రాణ్మనుర్విఖ్యాతమగ్గలః
బ్రహ్మవర్తం యోఽధివసన్నాస్తి సప్తార్ణవాం మహీమ్ 25
- స చేహ విప్ర రాజర్షిర్మహిష్యా శతరూపయా
ఆయాస్యతి దిదృక్షుస్త్యాం పరశ్వో ధర్మకోవిదః 26
- ఆత్మజామసితాపాశ్లేం వయఃశీలగుణాన్వితామ్
మృగయన్తీం పతిం దాస్యత్యనురూపాయ తే ప్రభో 27
- సమాహితం తే హృదయం యత్రేమాన్సరివత్సరాన్
సా త్వాం బ్రహ్మన్నృపవధూః కామమాశు భజిష్యతి 28

- యా త ఆత్మభృతం వీర్యం నవధా ప్రసవిష్యతి
వీర్యే త్వదీయే ఋషయ ఆధాస్యన్త్యజ్ఞాసాత్మనః 29
- త్వం చ సమ్యగనుష్ఠాయ నిదేశం మ ఉశత్తమః
మయి తీర్థీకృతాశేష క్రియార్థో మాం ప్రపత్స్యస్ 30
- కృత్వా దయాం చ జీవేషు దత్త్వా చాభయమాత్మవాన్
మయ్యాత్మానం సహ జగద్దక్షస్యాత్మని చాపి మామ్ 31
- సహాహం స్వాంశకలయా త్వద్వీర్యేణ మహామునే
తవ క్షేత్రే దేవహూత్యాం ప్రణేష్య తత్త్వసంహితామ్ 32
- మైత్రేయ ఉవాచ
ఏవం తమనుభాష్యాథ భగవాన్ప్రత్యగక్షజః
జగామ బిన్దుసరసః సరస్వత్యా పరిశ్రితాత్ 33
- నిరీక్షతస్తస్య యయావశేష సిద్ధేశ్వరాభిష్టుతసిద్ధమార్గః
ఆకర్ణయన్ప్రతరథేన్ద్రపక్షైరుచ్ఛారితం స్తోమముదీర్ణసామ 34
- అథ సమ్ప్రస్థితే శుక్లే కర్దమో భగవాన్మషిః
ఆస్తే స్మ బిన్దుసరసి తం కాలం ప్రతిపాలయన్ 35
- మనుః స్యన్దనమాస్థాయ శాతకౌమ్భపరిచ్ఛదమ్
ఆరోప్య స్వాం దుహితరం సభార్యః పర్యటన్మహీమ్ 36
- తస్మిన్సుధన్వన్నహని భగవాన్యత్సమాదిశత్
ఉపాయాదాశ్రమపదం మునేః శాన్తవ్రతస్య తత్ 37
- యస్మిన్భగవతో నేత్రాన్న్యపతన్నశ్రుబిన్దవః
కృపయా సమ్పరీతస్య ప్రపన్నేఽర్పితయా భృశమ్ 38
- తద్వై బిన్దుసరో నామ సరస్వత్యా పరిప్లుతమ్
పుణ్యం శివామ్మతజలం మహర్షిగణసేవితమ్ 39

- పుణ్యద్రుమలతాజాలైః కూజత్పుణ్యమృగద్విజైః
సర్వర్తుఫలపుష్పాఢ్యం వనరాజిశ్రియాన్వితమ్ 40
- మత్తద్విజగణైర్ముష్టం మత్తభ్రమరవిభ్రమమ్
మత్తబర్హినటాటోపమాహ్వానమృతకోకిలమ్ 41
- కదమ్బచమ్పకాశోక కరజ్జబకులాసనైః
కున్దమన్దారకుటజైశ్చాతపోతైరలబ్భతమ్ 42
- కారణైః ప్లవైర్దంసైః కురరైర్జలకుక్కుటైః
సారసైశ్చక్రవాకైశ్చ చకోరైర్వల్ల కూజితమ్ 43
- తదైవ హరిణైః క్రోడైః శ్వావిధవయకుజ్జరైః
గోపుచ్చైర్హరిభిర్మర్మైర్నకులైర్నాభిభిర్వృతమ్ 44
- ప్రవిశ్య తత్తీర్థవరమాదిరాజః సహాత్మజః
దదర్శ మునిమాసీనం తస్మిన్స్తుతహుతాశనమ్ 45
- విద్యోతమానం వపుషా తపస్యగ్రయుజా చిరమ్
నాతిక్షామం భగవతః స్నిగ్ధాపాఞ్గావలోకనాత్
తద్వాహ్వాతామృతకలా పీయూషశ్రవణేన చ 46
- ప్రాంశుం పద్మపలాశాక్షం జటిలం చీరవాససమ్
ఉపసంశ్రిత్య మలినం యథార్హణమసంస్కృతమ్ 47
- అథోటజముపాయాతం నృదేవం ప్రణతం పురః
సపర్యయా పర్యగృహ్లాత్ప్రతినన్ద్యానురూపయా 48
- గృహీతార్హణమాసీనం సంయతం ప్రీణయన్మునిః
స్మరన్భగవదాదేశమిత్యాహ శ్లక్ష్యయా గిరా 49
- నూనం చక్రమణం దేవ సతాం సంరక్షణాయ తే
వధాయ చాసతాం యస్త్వం హరేః శక్తిర్హి పాలినీ 50

యోఽర్కేన్ద్వగ్నీన్ద్రవాయూనాం యమధర్మప్రచేతసామ్
రూపాణి స్థాన ఆధత్సే తస్మై శుక్లాయ తే నమః 51

న యదా రథమాస్థాయ జైత్రం మణిగణార్పితమ్
విస్ఫూర్జచ్ఛణ్ణకోదణ్ణో రథేన త్రాసయన్నఘాన్ 52

స్వసైన్యచరణక్షుణ్ణం వేపయన్మణ్ణలం భువః
వికర్షన్బహతీం సేనాం పర్యటస్యంశుమానివ 53

తదైవ సేతవః సర్వే వర్ణాశ్రమనిబన్ధనాః
భగవద్రచితా రాజన్భిద్యేరన్భత దస్యుభిః 54

అధర్మశ్చ సమేధేత లోలుపైర్వజ్జుశ్చైర్మృభిః
శయానే త్వయి లోకోఽయం దస్యగ్రస్తో వినష్కృతి 55

అథాపి పృచ్ఛే త్వాం వీర యదర్థం త్వమిహాగతః
తద్వయం నిర్వ్యలీకేన ప్రతిపద్యామహే హృదా 56

అధ్యాయము – 22

మైత్రేయ ఉవాచ

ఏవమావిష్కృతాశేష గుణకర్మోదయో మునిమ్
సవ్రీడ ఇవ తం సమ్రాడుపారతమువాచ హ 1

మనురువాచ

బ్రహ్మసృజత్స్వముఖతో యుష్మానాత్మపరీప్సయా
ఛన్దోమయస్తపోవిద్యా యోగయుక్తానలమ్పటాన్ 2

తత్తాణాయాసృజచ్ఛాస్మాన్దోసహస్రాత్సహస్రపాత్
హృదయం తస్య హి బ్రహ్మ క్షత్రమద్భం ప్రచక్షతే 3

అతో హ్యన్యోన్యమాత్మానం బ్రహ్మ క్షత్రం చ రక్షతః
రక్షతి స్మావ్యయో దేవః స యః సదసదాత్మకః 4

- తవ సందర్శనాదేవ చ్చిన్నా మే సర్వసంశయాః
యత్స్వయం భగవాన్ప్రత్యా ధర్మమాహ రిరక్షిషోః 5
- దిష్ట్యా మే భగవాన్దృష్టో దుర్దర్శో యోఽకృతాత్మనామ్
దిష్ట్యా పాదరజః స్పృష్టం శీర్షా మే భవతః శివమ్ 6
- దిష్ట్యా త్వయానుశిష్టోఽహం కృతశ్చానుగ్రహో మహాన్
అపావృతైః కర్ణరస్త్రైర్బ్రష్టా దిష్ట్యోశతీర్గిరః 7
- స భవాన్దహితృన్నహ పరిక్షిప్తాత్మనో మమ
శ్రోతుమర్హసి దీనస్య శ్రావితం కృపయా మునే 8
- ప్రియవ్రతోత్తానపదోః స్వసేయం దుహితా మమ
అన్విచ్ఛతి పతిం యుక్తం వయఃశీలగుణాదిభిః 9
- యదా తు భవతః శీల శ్రుతరూపవయోగుణాన్
అశృణోన్నారదాదేషా త్వయ్యాసీత్కృతనిశ్చయా 10
- తత్ప్రతీచ్ఛ ద్విజాగ్ర్యేమాం శ్రద్ధయోపహృతాం మయా
సర్వాత్మనానురూపాం తే గృహమేధిషు కర్మసు 11
- ఉద్యతస్య హి కామస్య ప్రతివాదో న శస్యతే
అపి నిర్ముక్తసంభస్య కామరక్తస్య కిం పునః 12
- య ఉద్యతమనాదృత్య కీనాశమభియాచతే
క్షీయతే తద్యశః స్థితం మానశ్చావజ్ఞయా హతః 13
- అహం త్వాశృణవం విద్వన్వివాహార్థం సముద్యతమ్
అతస్త్వముపకుర్వాణః ప్రత్యాం ప్రతిగృహాణ మే 14
- ఋషిరువాచ
బాఢముద్వేషకామోఽహమప్రత్యా చ తవాత్మజా
ఆవయోరనురూపోఽసావాద్యో వైవాహికో విధిః 15

- కామః స భూయాన్నరదేవ తేఽస్యాః పుత్ర్యాః సమామ్నాయవిధౌ ప్రతీతః
క ఏవ తే తనయాం నాద్రియేత స్వయైవ కాన్త్యా క్షిపతీమివ శ్రియమ్ 16
- యాం హర్మ్యసృష్టి క్వణదజ్జిశోభాం విక్రీడతీం కన్దుకవిహ్వలాక్షీమ్
విశ్వావసుర్న్యపతత్స్వాద్విమానాద్విలోక్య సమ్మోహవిమూఢచేతాః 17
- తాం ప్రార్థయన్తీం లలనాలలామమసేవితశ్రీచరణైరదృష్టామ్
వత్సాం మనోరుచ్చపదః స్వసారం కో నానుమన్యేత బుధోఽభియాతామ్ 18
- అతో భజిష్యే సమయేన సాధ్వీం యావత్తేజో బిభృయాదాత్మానో మే
అతో ధర్మాన్సారమహంస్యముఖ్యాన్సుక్లప్రోక్తాన్బహు మన్యేఽవిహింస్రాన్ 19
- యతోఽభవద్విశ్వమిదం విచిత్రం సంస్థాస్యతే యత్ర చ వావతిష్ఠతే
ప్రజాపతీనాం పతిరేష మహ్యం పరం ప్రమాణం భగవాననన్తః 20
- మైత్రేయ ఉవాచ
స ఉగ్రధన్వన్నియదేవాబభాషే ఆసీచ్ఛ తూష్టిమరవిన్దనాభమ్
ధియోపగృహ్లాన్స్మితశోభితేన ముఖేన చేతో లులుభే దేవహూత్యాః 21
- సోఽను జ్ఞాత్వా వ్యవసితం మహిష్యా దుహితుః స్ఫుటమ్
తస్మై గుణగణాఢ్యాయ దదౌ తుల్యం ప్రహర్షితః 22
- శతరూపా మహారాజ్ఞీ పారిబర్హాన్మహాధనాన్
దమ్పత్యోః పర్యదాత్ప్రిత్యా భూషావాసః పరిచ్ఛదాన్ 23
- ప్రత్యాం దుహితరం సమ్రాట్సదృక్షాయ గతవ్యథః
ఉపగుహ్య చ బాహుభ్యామౌత్కణ్ఠ్యోన్మథితాశయః 24
- అశక్నువంస్తద్విరహం ముఞ్చన్బాష్పకలాం ముహుః
ఆసిఞ్చదమ్బ వత్సేతి నేత్రోద్దైర్ధుహితుః శిఖాః 25
- ఆమన్త్య తం మునివరమనుజ్ఞాతః సహానుగః
ప్రతస్థే రథమారుహ్య సభార్యః స్వపురం నృపః 26

- ఉభయోర్హపికుల్యాయాః సరస్వత్యాః సురోధసోః
ఋషీణాముపశాంతానాం పశ్యన్నాశ్రమసమ్పదః 27
- తమాయాంతమభిప్రీత్య బ్రహ్మవర్తాత్ప్రజాః పతిమ్
గీతసంస్తుతివాదితైః ప్రత్యుదీయుః ప్రహర్షితాః 28
- బర్హిష్మతీ నామ పురీ సర్వసమ్పత్సమన్వితా
న్యపతన్యత్ర రోమాణి యజ్ఞస్యాఙ్గం విధున్వతః 29
- కుశాః కాశాస్త ఏవాసన్మశ్వద్ధరితవర్చసః
ఋషయో యైః పరాభావ్య యజ్ఞఘ్నాన్యజ్ఞమీజిరే 30
- కుశకాశమయం బర్హిరాస్తీర్య భగవాన్మనుః
అయజద్యజ్ఞపురుషం లబ్ధా స్థానం యతో భువమ్ 31
- బర్హిష్మతీం నామ విభుర్యాం నిర్విశ్య సమావసత్
తస్యాం ప్రవిష్టో భవనం తాపత్రయవినాశనమ్ 32
- సభార్యః సప్రజః కామాన్బుభుజేన్యవిరోధతః
సగ్ధీయమానసత్కీర్తిః సస్త్రీభిః సురగాయకైః
ప్రత్యాషేష్వనుబద్ధేన హృదా శృణ్వంతరేః కథాః 33
- నిష్ఠాతం యోగమాయాసు మునిం స్వామ్యమ్భువం మనుమ్
యదాభ్రంశయితుం భోగా న శేకుర్భగవత్పరమ్ 34
- అయాతయామాస్తస్యాసన్యామాః స్వాంతరయాపనాః
శృణ్వతో ధ్యాయతో విష్టోః కుర్వతో బ్రువతః కథాః 35
- స ఏవం స్వాంతరం నిన్యే యుగానామేకసప్తతిమ్
వాసుదేవప్రసగ్ధేన పరిభూతగతిత్రయః 36
- శారీరా మానసా దివ్యా వైయాసే యే చ మానుషాః
భౌతికాశ్చ కథం క్లేశా బాధన్తే హరిసంశ్రయమ్ 37

యః పృష్టో మునిభిః ప్రాహ ధర్మాన్నానావిధాన్చభాన్
న్యణాం వర్ణాశ్రమాణాం చ సర్వభూతహితః సదా 38

ఏతత్త ఆదిరాజస్య మనోశ్చరితమద్భుతమ్
వర్ణితం వర్ణనీయస్య తదపత్యోదయం శృణు 39

అధ్యాయము – 23

మైత్రేయ ఉవాచ

పిత్ృభ్యాం ప్రస్థితే సాధ్వీ పతిమిజ్జితకోవిదా
నిత్యం పర్యచరత్ప్రిత్యా భవానీవ భవం ప్రభుమ్ 1

విశ్రమ్భేణాత్మశౌచేన గౌరవేణ దమేన చ
శుశ్రూషయా సౌహృదేన వాచా మధురయా చ భోః 2

విస్సృజ్య కామం దమ్భం చ ద్వేషం లోభమఘం మదమ్
అప్రమత్తోద్యతా నిత్యం తేజీయాంసమతోషయత్ 3

స వై దేవర్షివర్యస్తాం మానవీం సమనువ్రతామ్
దైవాధగ్గరీయసః పత్యురాశాసానాం మహాశిషః 4

కాలేన భూయసా క్షామాం కర్శితాం వ్రతచర్యయా
ప్రేమగద్గదయా వాచా పీడితః కృపయాబ్రవీత్ 5

కర్ణమ ఉవాచ

తుష్టోఽహమద్య తవ మానవి మానదాయాః
శుశ్రూషయా పరమయా పరయా చ భక్త్యా
యో దేహినామయమతీవ సుహృత్స దేహో
నావేక్షితః సముచితః క్షపితుం మదర్థే 6

యే మే స్వధర్మనిరతస్య తపఃసమాధి
విద్యాత్మయోగవిజితా భగవత్ప్రసాదాః
తానేవ తే మదనుసేవనయావరుద్ధాన్

- దృష్టిం ప్రపశ్య వితరామ్యభయానశోకాన్ 7
- అన్యే పునర్భగవతో భ్రువ ఉద్విజృమ్భ
విభ్రంశితార్ధరచనాః కిమురుక్రమస్య
సిద్ధాసి భుజ్క్ష్య విభవాన్నిజధర్మదోహన్
దివ్యాన్నరైర్దురధిగాన్పుపవిక్రియాభిః 8
- ఏవం బ్రువాణమబలాఖిలయోగమాయా
విద్యావిచక్షణమవేక్ష్య గతాధిరాసీత్
సమ్ప్రశ్రయప్రణయవిహ్వలయా గిరేషద్
వ్రీడావలోకవిలసద్ధసితాననాహ 9
- దేవహూతిరువాచ
రాద్ధం బత ద్విజవృషైతదమోఘయోగ
మాయాధిపే త్వయి విభో తదవైమి భర్తః
యస్తేఽభ్యధాయి సమయః సకృదఙ్గసఙ్గో
భూయాద్ధరీయసి గుణః ప్రసవః సతీనామ్ 10
- తత్రేతికృత్యముపశిక్ష యథోపదేశం
యేనైష మే కర్హితోఽతిరిరంసయాత్మా
సిద్ధ్యేత తే కృతమనోభవధర్షితాయా
దీనస్తదీశ భవనం సదృశం విచక్ష్య 11
- మైత్రేయ ఉవాచ
ప్రియాయాః ప్రియమన్విచ్ఛన్కర్దమో యోగమాస్థితః
విమానం కామగం క్షత్తస్తర్హ్వేవావిరచీకరత్ 12
- సర్వకామదుఘం దివ్యం సర్వరత్నసమన్వితమ్
సర్వర్హ్యుపచయోదర్కం మణిస్తమ్భైరుపస్కృతమ్ 13
- దివ్యోపకరణోపేతం సర్వకాలసుఖావహమ్
పట్టికాభిః పతాకాభిర్విచిత్రాభిరలఙ్కృతమ్ 14

- సగ్భిర్విచిత్రమాల్యాభిర్మణ్ణశిష్ణత్తడప్తభిః
దుకూలక్షౌమకౌశేయైర్నానావస్తైర్విరాజితమ్ 15
- ఉపర్యుపరి విన్యస్త నిలయేషు పృథక్పృథక్
క్షిప్తైః కశిపుభిః కాన్తం పర్యజ్యవ్యజనాసనైః 16
- తత్ర తత్ర వినిక్షిప్త నానాశిల్పోపశోభితమ్
మహామరకతస్థల్యా జుష్టం విద్రుమవేదిభిః 17
- ద్వాసు విద్రుమదేహాల్యా భాతం వజ్రకపాటవత్
శిఖరేష్విన్ద్రనీలేషు హేమకుమ్భైరధిశితమ్ 18
- చక్షుష్మత్పద్మరాగాగ్నైర్వజ్రభిత్తిషు నిర్మితైః
జుష్టం విచిత్రవైతానైర్మహార్హైర్దేవతోరణైః 19
- హంసపారావతవ్రాతైస్తత్ర తత్ర నికూజితమ్
కృత్రిమాన్మన్యమానైః స్వానధిరుహ్యధిరుహ్య చ 20
- విహారస్థానవిశ్రామ సంవేశప్రాజ్ఞణాజిరైః
యథోపజోషం రచితైర్విస్మాపనమివాత్మనః 21
- ఈదృగ్గుహం తత్పశ్యంతీం నాతిప్రీతేన చేతసా
సర్వభూతాశయాభిజ్ఞః ప్రావోచత్కర్దమః స్వయమ్ 22
- నిమజ్జ్యాస్మిన్తదే భీరు విమానమిదమారుహ
ఇదం శుక్లకృతం తీర్థమాశిషాం యాపకం నృణామ్ 23
- సా తద్భర్తుః సమాదాయ వచః కువలయేక్షణా
సరజం బిభ్రతీ వాసో వేణీభూతాంశ్చ మూర్ధజాన్ 24
- అఙ్గం చ మలపజ్జేన సఞ్చన్నం శబలస్తనమ్
ఆవివేశ సరస్వత్యాః సరః శివజలాశయమ్ 25
- సాన్తః సరసి వేశ్మస్థాః శతాని దశ కన్యకాః

- సర్వాః కిశోరవయసో దదర్శోత్పలగన్ధయః 26
- తాం దృష్ట్వా సహసోత్థాయ ప్రోచుః ప్రాజ్ఞాలయః స్త్రియః
వయం కర్మకరీస్తుభ్యం శాధి నః కరవామ కిమ్ 27
- స్నానేన తాం మహార్హేణ స్నాపయిత్వా మనస్వినీమ్
దుకూలే నిర్మలే నూత్నే దదురస్యై చ మానదాః 28
- భూషణాని పరాధ్యాని వరీయాంసి ద్యుమన్తి చ
అన్నం సర్వగుణోపేతం పానం చైవామృతాసవమ్ 29
- అథాదర్శే స్వమాత్మానం స్రగ్వీణం విరజామ్బరమ్
విరజం కృతస్వస్త్వయనం కన్యాభిర్బహుమానితమ్ 30
- స్నాతం కృతశిరఃస్నానం సర్వాభరణభూషితమ్
నిష్కగ్రీవం వలయినం కూజత్కాఞ్చననూపురమ్ 31
- శ్రోణ్యోరధ్యస్తయా కాఞ్ఞౌఽచాఞ్చన్యా బహురత్నయా
హరేణ చ మహార్హేణ రుచకేన చ భూషితమ్ 32
- సుదతా సుభ్రువా శ్లక్షణ్ణ స్నిగ్ధాపాఙ్గేన చక్షుషా
పద్మకోశస్పృధా నీలైరలకైశ్చ లసన్ముఖమ్ 33
- యదా సస్మార ఋషభమృషీణాం దయితం పతిమ్
తత్ర చాస్తే సహ స్త్రీభిర్యత్రాస్తే స ప్రజాపతిః 34
- భర్తుః పురస్తాదాత్మానం స్త్రీసహస్రవృతం తదా
నిశామ్య తద్వ్యగగతిం సంశయం ప్రత్యపద్యత 35
- స తాం కృతమలస్నానాం విభ్రాజన్తిమపూర్వవత్
ఆత్మనో బిభ్రతీం రూపం సంవీతరుచిరస్థనీమ్ 36
- విద్యాధరీసహస్రేణ సేవ్యమానాం సువాససమ్
జాతభావో విమానం తదారోహయదమిత్రహన్ 37

తస్మిన్నులుప్తమహిమా ప్రియయానురక్తో
విద్యాధరీభిరుపచీర్ణవపుర్విమానే
బభ్రాజ ఉత్కచకుముద్గణవానపీచ్యన్
తారాభిరావృత ఇవోడుపతిర్నభఃస్థః 38

తేనాష్టలోకపవిహారకులాచలేన్ద్ర
ద్రోణీష్యనభసఖమారుతసౌభగాసు
సిద్ధైర్నుతో ద్యుధునిపాతశివస్వనాసు
రేమే చిరం ధనదవల్లలనావరూఢీ 39

వైశ్రమ్భికే సురసనే నన్దనే పుష్పభద్రకే
మానసే చైత్రరథ్యే చ స రేమే రామయా రతః 40

భ్రాజిష్ఠునా విమానేన కామగేన మహీయసా
వైమానికానత్యశేత చరల్లోకాన్యథానిలః 41

కిం దురాపాదనం తేషాం పుంసాముద్దామచేతసామ్
యైరాశితస్తీర్థపదశ్చరణో వ్యసనాత్యయః 42

ప్రేక్షయిత్వా భువో గోలం పత్న్యై యావాన్స్వసంస్థయా
బహ్వశ్చర్యం మహాయోగీ స్వాశ్రమాయ న్యవర్తత 43

విభజ్య నవధాత్మానం మానవీం సురతోత్సుకామ్
రామాం నిరమయన్రేమే వర్షపూగాన్ముహూర్తవత్ 44

తస్మిన్విమాన ఉత్క్రాష్టాం శయ్యాం రతికరీం శ్రితా
న చాబుధ్యత తం కాలం పత్యాపీచ్యేన సగ్గతా 45

ఏవం యోగానుభావేన దమ్పత్యో రమమాణయోః
శతం వ్యతీయుః శరదః కామలాలసయోర్మనాక్ 46

తస్యామాధత్త రేతస్తాం భావయన్నాత్మనాత్మవిత్

- నోధా విధాయ రూపం స్వం సర్వసంకల్పవిద్విభుః 47
- అతః సా సుషువే సద్యో దేవహూతిః స్త్రీయః ప్రజాః
సర్వాస్తాశ్చారుసర్వాఙ్గ్యో లోహితోత్పలగన్ధయః 48
- పతిం సా ప్రవ్రజిష్యంతం తదాలక్ష్మ్యశతీ బహిః
స్మయమానా విక్లవేన హృదయేన విదూయతా 49
- లిఖన్త్యదోముఖీ భూమిం పదా నఖమణిశ్రియా
ఉవాచ లలితాం వాచం నిరుధ్యాశ్రుకలాం శనైః 50
- దేవహూతిరువాచ
సర్వం తద్భగవాన్మహ్యముపోవాహ ప్రతిశ్రుతమ్
అథాపి మే ప్రపన్నాయా అభయం దాతుమర్హసి 51
- బ్రహ్మన్దహితృభిస్తుభ్యం విమృగ్యాః పతయః సమాః
కశ్చిత్సాన్మే విశోకాయ త్వయి ప్రవ్రజితే వనమ్ 52
- ఏతావతాలం కాలేన వ్యతిక్రాంతేన మే ప్రభో
ఇన్ద్రియార్థప్రసక్తేన పరిత్యక్తపరాత్మనః 53
- ఇన్ద్రియార్థేషు సజ్జన్త్యా ప్రసక్తస్త్వయి మే కృతః
అజానన్త్యా పరం భావం తథాప్యస్త్వభయాయ మే 54
- సంజ్ఞో యః సంస్మతేర్హేతురసత్సు విహితోఽధియా
స ఏవ సాధుషు కృతో నిఃసంకల్పాయ కల్పతే 55
- నేహ యత్కర్మ ధర్మాయ న విరాగాయ కల్పతే
న తీర్థపదసేవాయై జీవన్మపి మృతో హి సః 56
- సాహం భగవతో నూనం వశ్చిత్తా మాయయా దృఢమ్
యత్త్వాం విముక్తిదం ప్రాప్య న ముముక్షేయ బన్ధనాత్ 57

అధ్యాయము – 24

మైత్రేయ ఉవాచ

నిర్వేదవాదినీమేవం మనోర్దుహితరం మునిః
దయాలుః శాలినీమాహ శుక్లాభివ్యాహృతం స్మరన్

1

ఋషిరువాచ

మా ఖిదో రాజపుత్రీతమాత్మానం ప్రత్యనిన్దితే
భగవాంస్తేక్షరో గర్భమదూరాత్సమప్రపత్స్యతే

2

ధృతవ్రతాసి భద్రం తే దమేన నియమేన చ
తపోద్రవిణదానైశ్చ శ్రద్ధయా చేశ్వరం భజ

3

స త్వయారాధితః శుక్లో వితన్వన్మామకం యశః
చేత్తా తే హృదయగ్రన్ధిమౌదర్యో బ్రహ్మభావనః

4

మైత్రేయ ఉవాచ

దేవహూత్యపి సన్దేశం గౌరవేణ ప్రజాపతేః
సమ్యక్కర్తాయ పురుషం కూటస్థమభజద్గురుమ్

5

తస్యాం బహుతిథే కాలే భగవాన్మధుసూదనః
కార్దమం వీర్యమాపన్నో జజ్ఞేఽగ్నిరివ దారుణి

6

అవాదయంస్తదా వ్యోమ్ని వాదిత్రాణి ఘనాఘనాః
గాయన్తి తం స్మ గన్ధర్వా నృత్యన్త్యప్సరసో ముదా

7

పేతుః సుమనసో దివ్యాః ఖేచరైరపవర్జితాః
ప్రసేదుశ్చ దిశః సర్వా అమ్భాంసి చ మనాంసి చ

8

తత్కర్మమాశ్రమపదం సరస్వత్యా పరిశ్రితమ్
స్వయమ్భూః సాకమృషిభిర్మరీచ్యాదిభిరభ్యయాత్

9

భగవన్తం పరం బ్రహ్మ సత్త్వేనాంశేన శత్రుహన్
తత్త్వసంఖ్యానవిజ్ఞప్తైః జాతం విద్వానజః స్వరాట్

10

సభాజయన్విశుద్ధేన చేతసా తచ్చిక్రీర్షితమ్
ప్రహృష్యమాణైరసుభిః కర్దమం చేదమభ్యధాత్ 11

బ్రహ్మోవాచ
త్వయా మేఽపచితిస్తాత కల్పితా నిర్వ్యలీకతః
యన్మే సజ్జగృహే వాక్యం భవాన్మానద మానయన్ 12

ఏతావత్వేవ శుశ్రూషా కార్యా పితరి పుత్రకైః
బాధమిత్యనుమన్యేత గౌరవేణ గురోర్వచః 13

ఇమా దుహితరః సత్యస్తవ వత్స సుమధ్యమాః
సర్గమేతం ప్రభావైః స్వైర్భ్రంహయిష్యంత్యనేకథా 14

అతస్త్వమృషిముఖ్యేభ్యో యథాశీలం యథారుచి
ఆత్మజాః పరిదేహ్యాద్య విస్తృణీహి యశో భువి 15

వేదాహమాద్యం పురుషమవతీర్ణం స్వమాయయా
భూతానాం శేవధిం దేహం బిభ్రాణం కపిలం మునే 16

జ్ఞానవిజ్ఞానయోగేన కర్మణాముద్ధరస్తటాః
హిరణ్యకేశః పద్మాక్షః పద్మముద్రాపదామ్బుజః 17

ఏష మానవి తే గర్భం ప్రవిష్టః కైటభార్దనః
అవిద్యాసంశయగ్రన్ధిం చిత్త్వా గాం విచరిష్యతి 18

అయం సిద్ధగణాధీశః సాఙ్ఖ్యచార్జ్యైః సుసమ్మతః
లోకే కపిల ఇత్యాఖ్యాం గన్తా తే కీర్తివర్ధనః 19

మైత్రేయ ఉవాచ
తావాశ్వాస్య జగత్ప్రస్తా కుమారైః సహనారదః
హంసో హంసేన యానేన త్రిధామపరమం యయౌ 20

గతే శతధృతౌ క్షత్తః కర్దమస్తేన చోదితః

- యథోదితం స్వదుహితః ప్రాదాద్విశ్వసృజాం తతః 21
- మరీచయే కలాం ప్రాదాదనసూయామథాత్రయే
శ్రద్ధామగ్గిరసేయచ్చత్పులస్తాయ హవిర్బువమ్ 22
- పులహాయ గతిం యుక్తాం క్రతవే చ క్రియాం సతీమ్
ఖ్యాతిం చ భృగవేయచ్చద్వసిష్ఠాయాప్యరున్ధతీమ్ 23
- అధర్వణేఽదదాచ్ఛాంతిం యయా యజ్ఞో వితన్యతే
విప్రర్షభాన్మృతోద్వాహన్సదారాన్సమలాలయత్ 24
- తతస్త ఋషయః క్షత్తః కృతదారా నిమన్త్య తమ్
ప్రాతిష్ఠన్నన్దిమాపన్నాః స్వం స్వమాశ్రమమణ్డలమ్ 25
- స చావతీర్ణం త్రియుగమాజ్ఞాయ విబుధర్షభమ్
వివిక్త ఉపసగ్గమ్య ప్రణమ్య సమభాషత 26
- అహో పాపచ్యమానానాం నిరయే సైరమగ్నలైః
కాలేన భూయసా నూనం ప్రసీదన్తీహ దేవతాః 27
- బహుజన్మవిపక్వేన సమ్యగ్యోగసమాధినా
ద్రష్టుం యతన్తే యతయః శూన్యాగారేషు యత్పదమ్ 28
- స ఏవ భగవానద్య హేలనం న గణయ్య నః
గృహేషు జాతో గ్రామ్యాణాం యః స్వానాం పక్షిపోషణః 29
- స్వీయం వాక్యమృతం కర్తుమవతీర్ణోఽసి మే గృహే
చికిర్షుర్భగవాన్జ్ఞానం భక్తానాం మానవర్ధనః 30
- తాన్యేవ తేఽభిరూపాణి రూపాణి భగవంస్తవ
యాని యాని చ రోచన్తే స్వజనానామరూపిణః 31
- త్వాం సూరిభిస్తత్త్వబుభుత్సయాద్ధా సదాభివాదార్హణపాదపీఠమ్
ఐశ్వర్యవైరాగ్యయశోఽవబోధ వీర్యశ్రియా పూర్తమహం ప్రపద్యే 32

పరం ప్రధానం పురుషం మహాంతం కాలం కవిం త్రివృతం లోకపాలమ్
ఆత్మానుభూత్యానుగతప్రపంచం స్వచ్ఛందశక్తిం కపిలం ప్రపద్యే 33

అ స్మాభిషేచ్ఛేద్య పతిం ప్రజానాం త్వయావతీర్ణర్ణ ఉతాప్తకామః
పరివ్రజత్పదవీమాస్థితోఽహం చరిష్యే త్వాం హృది యుజ్జన్విశోకః 34

శ్రీభగవానువాచ
మయా ప్రోక్తం హి లోకస్య ప్రమాణం సత్యలౌకికే
అథాజని మయా తుభ్యం యదవోచమ్మతం మునే 35

ఏతన్నే జన్మ లోకేఽస్మిన్ముముక్షూణాం దురాశయాత్
ప్రసంఖ్యేనాయ తత్త్వానాం సమ్మతాయాత్మదర్శనే 36

ఏష ఆత్మపథోఽవ్యక్తో నష్టః కాలేన భూయసా
తం ప్రవర్తయితుం దేహమిమం విద్ధి మయా భృతమ్ 37

గచ్ఛ కామం మయాపృష్టో మయి సన్న్యస్తకర్మణా
జిత్వా సుదుర్జయం మృత్యుమమృతత్వాయ మాం భజ 38

మామాత్మానం స్వయంజ్యోతిః సర్వభూతగుహాశయమ్
ఆత్మన్యేవాత్మనా వీక్ష్య విశోకోఽభయమృచ్ఛసి 39

మాత్ర ఆధ్యాత్మికీం విద్యాం శమనీం సర్వకర్మణామ్
వితరిష్యే యయా చాసౌ భయం చాతితరిష్యతి 40

మైత్రేయ ఉవాచ
ఏవం సముదితస్తేన కపిలేన ప్రజాపతిః
దక్షిణీకృత్య తం ప్రీతో వనమేవ జగామ హ 41

వ్రతం స ఆస్థితో మౌనమాత్మైకశరణో మునిః
నిఃసంఘో వ్యచరతోక్షణీమనగ్నిరనికేతనః 42

మనో బ్రహ్మణి యుజ్జానో యత్తత్సదసతః పరమ్

- గుణావభాసే విగుణ ఏకభక్త్యానుభావితే 43
- నిరహజ్జుతిర్నిర్మమశ్చ నిర్వద్వ్యః సమదృక్స్వదృక్
ప్రత్యక్ప్రశాంతధీర్ధీరః ప్రశాంతోర్మిరివోదధిః 44
- వాసుదేవే భగవతి సర్వజ్ఞే ప్రత్యగాత్మాని
పరేణ భక్తిభావేన లబ్ధాత్మా ముక్తబంధనః 45
- ఆత్మానం సర్వభూతేషు భగవంతమవస్థితమ్
అపశ్యత్సర్వభూతాని భగవత్యపి చాత్మాని 46
- ఇచ్ఛాద్వేషవిహీనేన సర్వత్ర సమచేతసా
భగవద్భక్తియుక్తేన ప్రాప్తా భాగవతీ గతిః 47

అధ్యాయము – 25

శౌనక ఉవాచ

కపిలస్తత్త్వసంఖ్యోతా భగవానాత్మమాయయా
జాతః స్వయమజః సాక్షాదాత్మప్రజ్ఞప్తయే నృణామ్ 1

న హ్యస్య వర్షణః పుంసాం వరిష్టుః సర్వయోగినామ్
విశ్రుతౌ శ్రుతదేవస్య భూరి తృప్యన్తి మేఽసవః 2

యద్యద్విధత్తే భగవాన్స్వచ్ఛన్దాత్మాత్మమాయయా
తాని మే శ్రద్ధధానస్య కీర్తన్యాన్యనుకీర్తయ 3

సూత ఉవాచ

ద్వైపాయనసఖిస్త్వేవం మైత్రేయో భగవాంస్తథా
ప్రాహదం విదురం ప్రీత ఆన్వీక్షిక్యాం ప్రచోదితః 4

మైత్రేయ ఉవాచ

పితరి ప్రస్థితేఽరణ్యం మాతుః ప్రియచిక్వీర్షయా
తస్మిన్బిన్దుసరేఽవాత్సద్భగవాన్కపిలః కిల 5

- తమాసీనమకర్మాణం తత్త్వమార్గాగ్రదర్శనమ్
స్వసుతం దేవహూత్యాహ ధాతుః సంస్మరతి వచః 6
- దేవహూతిరువాచ
నిర్విణ్ణా నితరాం భూమన్నసదిన్ద్రియతర్షణాత్
యేన సమ్భావ్యమానేన ప్రపన్నాన్దం తమః ప్రభో 7
- తస్య త్వం తమసోఽన్దస్య దుష్పారస్యాద్య పారగమ్
సచ్ఛక్షుర్జన్మనామస్తే లబ్ధం మే త్వదనుగ్రహాత్ 8
- య ఆద్యో భగవాన్పుంసామీశ్వరో వై భవాన్కిల
లోకస్య తమసాన్దస్య చక్షుః సూర్య ఇవోదితః 9
- అథ మే దేవ సమ్మోహమపాక్రష్టుం త్వమర్హసి
యోఽవగ్రహోఽహం మమేతీత్యేతస్మిన్యోజితస్త్వయా 10
- తం త్వా గతాహం శరణం శరణ్యం స్వభృత్యసంసారతరోః కుఠారమ్
జిజ్ఞాసయాహం ప్రకృతేః పూరుషస్య నమామి సద్ధర్మవిదాం వరిష్ఠమ్ 11
- మైత్రేయ ఉవాచ
ఇతి స్వమాతుర్నిరవద్యమీప్సితం నిశమ్య పుంసామపవర్గవర్ధనమ్
ధియాభినన్ద్యాత్మవతాం సతాం గతిర్భభాష ఈషత్స్మితశోభితాననః 12
- శ్రీభగవానువాచ
యోగ ఆధ్యాత్మికః పుంసాం మతో నిఃశ్రేయసాయ మే
అత్యన్తోపరతిర్యత్ర దుఃఖస్య చ సుఖస్య చ 13
- తమిమం తే ప్రవక్ష్యామి యమవోచం పురానఘే
ఋషీణాం శ్రోతుకామానాం యోగం సర్వాఙ్గనైపుణమ్ 14
- చేతః ఖల్వస్య బన్ధాయ ముక్తయే చాత్మనో మతమ్
గుణేషు సక్తం బన్ధాయ రతం వా పుంసి ముక్తయే 15

- అహం మమాభిమానోత్తైః కామలోభాదిభిర్మలైః
వీతం యదా మనః శుద్ధమదుఃఖమసుఖం సమమ్ 16
- తదా పురుష ఆత్మానం కేవలం ప్రకృతేః పరమ్
నిరంతరం స్వయంజ్యోతిరణిమానమఖణ్డితమ్ 17
- జ్ఞానవైరాగ్యయుక్తేన భక్తియుక్తేన చాత్మనా
పరిపశ్యత్యుదాసీనం ప్రకృతిం చ హతౌజసమ్ 18
- న యుజ్యమానయా భక్త్యా భగవత్సఖిలాత్మని
సదృశోఽస్తి శివః పన్థా యోగినాం బ్రహ్మసిద్ధయే 19
- ప్రసంగమజరం పాశమాత్మనః కవయో విదుః
స ఏవ సాధుషు కృతో మోక్షద్వారమపావృతమ్ 20
- తితిక్షవః కారుణికాః సుహృదః సర్వదేహినామ్
అజాతశత్రవః శాన్తాః సాధవః సాధుభూషణాః 21
- మయ్యనన్యేన భావేన భక్తిం కుర్వంతి యే దృఢామ్
మత్కృతే త్యక్తకర్మాణస్త్యక్తస్వజనబాంధవాః 22
- మదాశ్రయాః కథా మృష్టాః శృణ్వంతి కథయంతి చ
తపంతి వివిధాస్తాపా నైతాన్మథతచేతసః 23
- త ఏతే సాధవః సాధ్వీ సర్వసంఘవివర్జితాః
సంఘస్తేష్వథ తే ప్రార్థ్యః సంఘదోషహరా హి తే 24
- సతాం ప్రసంజ్ఞాన్మమ వీర్యసంవిదో భవంతి హృత్కర్ణరసాయనాః కథాః
తజ్ఞోషణాదాశ్వపవర్గవర్మని శ్రద్ధా రతిర్భక్తిరనుక్రమిష్యతి 25
- భక్త్యా పుమాన్జాతవిరాగ ఐన్ద్రియాద్వృష్టతుతాన్మద్రచనానుచింతయా
చిత్తస్య యతో గ్రహణే యోగయుక్తో యతిష్యతే ఋజుభిర్యోగమార్గైః 26
- అసేవయాయం ప్రకృతేర్గుణానాం జ్ఞానేన వైరాగ్యవిజృంభితేన

- యోగేన మయ్యర్పితయా చ భక్త్యా మాం ప్రత్యగాత్మానమిహోవరున్ధే 27
- దేవహూతిరువాచ
కాచిత్త్వయుచితా భక్తిః కీదృశీ మమ గోచరా
యయా పదం తే నిర్వాణమజ్ఞసాన్వాశ్నవా అహమ్ 28
- యో యోగో భగవద్భాణో నిర్వాణాత్మంస్త్వయోదితః
కీదృశః కతి చాఙ్గాని యతస్తత్త్వావబోధనమ్ 29
- తదేతన్మే విజానీహి యథాహం మన్దధీర్హరే
సుఖం బుద్ధ్యేయ దుర్బోధం యోషా భవదనుగ్రహాత్ 30
- మైత్రేయ ఉవాచ
విదిత్వార్థం కపిలో మాతురిత్థం జాతస్నేహో యత్ర తన్వాభిజాతః
తత్త్వామ్నాయం యత్ప్రవదన్తి సాఙ్ఖ్యం ప్రోవాచ వై భక్తివితానయోగమ్ 31
- శ్రీభగవానువాచ
దేవానాం గుణలిఙ్గానామానుశ్రవికకర్మణామ్
సత్త్వ ఏవైకమనసో వృత్తిః స్వాభావికీ తు యా 32
- అనిమిత్తా భాగవతీ భక్తిః సిద్ధేర్గరీయసీ
జరయత్యాశు యా కోశం నిగీర్ణమనలో యథా 33
- నైకాత్మతాం మే స్పృహయన్తి కేచిన్మత్పాదసేవాభిరతా మదీహః
యేఽన్యోన్యతో భాగవతాః ప్రసజ్య సభాజయన్తే మమ పౌరుషాణి 34
- పశ్యన్తి తే మే రుచిరాణ్యమ్బ సన్తః ప్రసన్నవక్తారుణలోచనాని
రూపాణి దివ్యాని వరప్రదాని సాకం వాచం స్పృహణీయాం వదన్తి 35
- తైర్దర్శనీయావయవైరుదార విలాసహాసేక్షితవామసూక్ష్మైః
హృతాత్మనో హృతప్రాణాంశ్చ భక్తిరనిచ్ఛతో మే గతిమణీష్వం ప్రయుజ్జే 36
- అథో విభూతిం మమ మాయావినస్తామైశ్వర్యమష్టాంగమనుప్రవృత్తమ్

శ్రియం భాగవతీం వాస్సుహయన్తి భద్రాం పరస్య మే తేఽశ్నువతే తు లోకే 37

న కర్థించిన్మత్పరాః శాన్తరూపే నజ్జ్ఞన్తి నో మేఽనిమిషో లేఢి హేతిః
యేషామహం ప్రియ ఆత్మా సుతశ్చ సఖా గురుః సుహృదో దైవమిష్టమ్ 38

ఇమం లోకం తదైవాముమాత్మానముభయాయినమ్
ఆత్మానమను యే చేహ యే రాయః పశవో గృహాః 39

విస్సృజ్య సర్వానన్యాంశ్చ మామేవం విశ్వతోముఖమ్
భజన్త్యనన్యయా భక్త్యా తాన్మృత్యోరతిపారయే 40

నాన్యత్ర మద్భగవతః ప్రధానపురుషేశ్వరాత్
ఆత్మనః సర్వభూతానాం భయం తీవ్రం నివర్తతే 41

మద్భయాద్వాతి వాతోఽయం సూర్యస్తపతి మద్భయాత్
వర్షతీన్ద్రో దహత్యగ్నిర్మృత్యుశ్చరతి మద్భయాత్ 42

జ్ఞానవైరాగ్యయుక్తేన భక్తియోగేన యోగినః
క్షమాయ పాదమూలం మే ప్రవిశన్త్యకుతోభయమ్ 43

ఏతావానేవ లోకేఽస్మిన్సుంసాం నిఃశ్రేయసోదయః
తీవ్రేణ భక్తియోగేన మనో మయ్యర్పితం స్థిరమ్ 44

అధ్యాయము – 26

శ్రీభగవానువాచ

అథ తే సమ్రువక్ష్యామి తత్త్వానాం లక్షణం పృథక్
యద్విదిత్వా విముచ్యేత పురుషః ప్రాకృతైర్గుణైః 1

జ్ఞానం నిఃశ్రేయసార్థాయ పురుషస్యాత్మదర్శనమ్
యదాహుర్వర్ణయే తత్తే హృదయగ్రన్ధిభేదనమ్ 2

అనాదిరాత్మా పురుషో నిర్గుణః ప్రకృతేః పరః
ప్రత్యగ్ధామా స్వయంజ్యోతిర్విశ్వం యేన సమన్వితమ్ 3

- స ఏష ప్రకృతిం సూక్ష్మాం దైవీం గుణమయీం విభుః
యదృచ్ఛయైవోపగతామభ్యపద్యత లీలయా 4
- గుణైర్విచిత్రాః సృజతీం సరూపాః ప్రకృతిం ప్రజాః
విలోక్య ముముహీ సద్యః స ఇహ జ్ఞానగూహయా 5
- ఏవం పరాభిధ్యానేన కర్తుత్వం ప్రకృతేః పుమాన్
కర్మసు క్రియమాణేషు గుణైరాత్మని మన్యతే 6
- తదస్య సంస్కర్తృస్థః పారతన్త్యం చ తత్కృతమ్
భవత్యకర్తురీశస్య సాక్షిణో నిర్వృతాత్మనః 7
- కార్యకారణకర్తృత్వే కారణం ప్రకృతిం విదుః
భోక్తృత్వే సుఖదుఃఖానాం పురుషం ప్రకృతేః పరమ్ 8
- దేవహూతిరువాచ
ప్రకృతేః పురుషస్యాపి లక్షణం పురుషోత్తమ
బ్రూహి కారణయోరస్య సదసచ్చ యదాత్మకమ్ 9
- శ్రీభగవానువాచ
యత్తత్త్రిగుణమవ్యక్తం నిత్యం సదసదాత్మకమ్
ప్రధానం ప్రకృతిం ప్రాహురవిశేషం విశేషవత్ 10
- పశ్చాభిః పశ్చాభిర్బ్రహ్మ చతుర్భిర్దశభిస్తథా
ఏతచ్చతుర్వింశతీకం గణం ప్రాధానికం విదుః 11
- మహాభూతాని పశ్చైవ భూరాపోఽగ్నిర్మరున్నభః
తన్మాత్రాణి చ తావంతి గన్ధాదీని మతాని మే 12
- ఇన్ద్రియాణి దశ శ్రోత్రం త్వద్ద్వగ్రసననాసికాః
వాక్కరో చరణౌ మేఢ్రం పాయుర్దశమ ఉచ్యతే 13
- మనో బుద్ధిరహజ్కారశ్చిత్తమిత్యన్తరాత్మకమ్

- చతుర్థా లక్ష్యతే భేదో వృత్త్యా లక్షణరూపయా 14
- ఏతావానేవ సజ్ఞ్యతో బ్రహ్మణః సగుణస్య హ
సన్నివేశో మయా ప్రోక్తో యః కాలః పఞ్చవింశకః 15
- ప్రభావం పౌరుషం ప్రాహుః కాలమేకే యతో భయమ్
అహజ్కారవిమూఢస్య కర్తుః ప్రకృతిమీయుషః 16
- ప్రకృతేర్గుణసామ్యస్య నిర్విశేషస్య మానవి
చేష్టా యతః స భగవాన్కాల ఇత్యుపలక్షితః 17
- అన్తః పురుషరూపేణ కాలరూపేణ యో బహిః
సమన్వేత్యేష సత్త్వానాం భగవానాత్మమాయయా 18
- దైవాత్మీకభితధర్మిణ్యాం స్వస్యాం యోనౌ పరః పుమాన్
ఆధత్త వీర్యం సాసూత మహత్తత్త్వం హిరణ్మయమ్ 19
- విశ్వమాత్మగతం వ్యజ్ఞాన్కూటస్థో జగదజ్కరః
స్వతేజసాపిబత్తివ్రమాత్మప్రస్వాపనం తమః 20
- యత్తత్సత్త్వగుణం స్వచ్ఛం శాన్తం భగవతః పదమ్
యదాహుర్వాసుదేవాఖ్యం చిత్తం తన్మహదాత్మకమ్ 21
- స్వచ్ఛత్వమవికారిత్వం శాన్తత్వమితి చేతసః
వృత్తిభిర్లక్షణం ప్రోక్తం యథాపాం ప్రకృతిః పరా 22
- మహత్తత్త్వాద్వికుర్వాణాద్భగవద్వీర్యసమ్భవాత్
క్రియాశక్తిరహజ్కారస్త్రివిధః సమపద్యతే 23
- వైకారికస్థైజసశ్చ తామసశ్చ యతో భవః
మనసశ్చేంద్రియాణాం చ భూతానాం మహతామపి 24
- సహస్రశిరసం సాక్షాద్యమనన్తం ప్రచక్షతే
సంకర్షణాఖ్యం పురుషం భూతేన్ద్రియమనోమయమ్ 25

- కర్ణుత్వం కరణత్వం చ కార్యత్వం చేతి లక్షణమ్
శాన్తఘోరవిమూఢత్వమితి వా స్యాదహబ్ధ్యుతే: 26
- వైకారికాద్వికుర్వాణాన్మనస్తత్త్వమజాయత
యత్సజ్కల్పవికల్పాభ్యాం వర్తతే కామసమ్భవ: 27
- యద్విదుర్వ్యనిరుద్ధాఖ్యం హృషీకాణామధీశ్వరమ్
శారదేంద్రీవరశ్యామం సంరాధ్యం యోగిభి: శనై: 28
- తైజసాత్తు వికుర్వాణాద్బుద్ధితత్త్వమభూత్సతి
ద్రవ్యస్ఫురణవిజ్ఞానమిన్ద్రియాణామనుగ్రహ: 29
- సంశయోఽథ విపర్యాసో నిశ్చయ: స్మృతిరేవ చ
స్వాప ఇత్యుచ్యతే బుద్ధేర్లక్షణం వృత్తిత: పృథక్ 30
- తైజసానీన్ద్రియాణ్యేవ క్రియాజ్ఞానవిభాగశః
ప్రాణస్య హి క్రియాశక్తిర్బుద్ధేర్విజ్ఞానశక్తితా 31
- తామసాచ్చ వికుర్వాణాద్భగవద్వీర్యచోదితాత్
శబ్దమాత్రమభూత్సాన్మనభ: శ్రోత్రం తు శబ్దగమ్ 32
- అర్థాశ్రయత్వం శబ్దస్య ద్రష్టుర్లింగత్వమేవ చ
తన్మాత్రత్వం చ నభసో లక్షణం కవయో విదు: 33
- భూతానాం చిద్రదాత్మత్వం బహిరంతరమేవ చ
ప్రాణేన్ద్రియాత్మధిష్ణత్వం నభసో వృత్తిలక్షణమ్ 34
- నభస: శబ్దతన్మాత్రాత్కాలగత్యా వికుర్వతః
స్పర్శోఽభవత్తతో వాయుస్త్వక్స్పర్శస్య చ సజ్గహ: 35
- మృదుత్వం కఠినత్వం చ శైత్యముష్ణత్వమేవ చ
ఏతత్స్పర్శస్య స్పర్శత్వం తన్మాత్రత్వం నభస్వతః 36

- చాలనం వ్యూహనం ప్రాప్తిర్నేతృత్వం ద్రవ్యశబ్దయోః
సర్వేన్ద్రియాణామాత్మత్వం వాయోః కర్మాభిలక్షణమ్ 37
- వాయోశ్చ స్ఫుర్భతన్మాత్రాద్రూపం దైవేరితాదభూత్
సముత్థితం తతస్తేజశ్చక్షూ రూపోపలమ్భనమ్ 38
- ద్రవ్యాకృతిత్వం గుణతా వ్యక్తిసంస్థాత్వమేవ చ
తేజస్త్వం తేజసః సాధ్వీ రూపమాత్రస్య వృత్తయః 39
- ద్యోతనం పచనం పానమదనం హిమమర్దనమ్
తేజసో వృత్తయస్త్యేతాః శోషణం క్షుత్తడేవ చ 40
- రూపమాత్రాద్వికుర్వాణాత్తేజసో దైవచోదితాత్
రసమాత్రమభూత్తస్మాదమ్భో జిహ్వ రసగ్రహః 41
- కషాయో మధురస్తిక్తః కట్యష్టు ఇతి నైకధా
భౌతికానాం వికారేణ రస ఏకో విభిద్యతే 42
- క్లేదనం పిణ్డనం తృప్తిః ప్రాణనాప్యాయనోన్దనమ్
తాపాపనోదో భూయస్త్వమమ్భసో వృత్తయస్త్యిమాః 43
- రసమాత్రాద్వికుర్వాణాదమ్భసో దైవచోదితాత్
గన్ధమాత్రమభూత్తస్మాత్స్పృఢ్ష్వ ప్రాణస్తు గన్ధగః 44
- కరమ్భపూతిసారభ్య శాన్తోగ్రాష్టాదిభిః పృథక్
ద్రవ్యావయవవైషమ్యాద్గన్ధ ఏకో విభిద్యతే 45
- భావనం బ్రహ్మణః స్థానం ధారణం సద్విశేషణమ్
సర్వసత్త్వగుణోద్భేదః పృథివీవృత్తిలక్షణమ్ 46
- నభోగుణవిశేషోఽర్థో యస్య తచ్ఛ్రోత్రముచ్యతే
వాయోర్గుణవిశేషోఽర్థో యస్య తత్స్పర్శనం విదుః 47
- తేజోగుణవిశేషోఽర్థో యస్య తచ్ఛక్తురుచ్యతే

- అమ్బోగుణవిశేషోఽర్థో యస్య తద్రసనం విదుః
భూమేర్గుణవిశేషోఽర్థో యస్య స పూణ ఉచ్యతే 48
- పరస్య దృశ్యతే ధర్మో హ్యపరస్మిన్నమన్వయాత్
అతో విశేషో భావానాం భూమావేవోపలక్ష్యతే 49
- ఏతాన్యసంహత్య యదా మహదాదీని సప్త వై
కాలకర్మగుణోపేతో జగదాదిరుపావిశత్ 50
- తతస్తేనానువిధేభ్యో యుక్తేభ్యోఽణ్ణమచేతనమ్
ఉత్థితం పురుషో యస్మాదుదతిష్ఠదసౌ విరాట్ 51
- ఏతదణ్ణం విశేషాఖ్యం క్రమవృద్ధైర్దశోత్తరైః
తోయాదిభిః పరివృతం ప్రధానేనావృతైర్బహిః
యత్ర లోకవితానోఽయం రూపం భగవతో హరేః 52
- హిరణ్మయాదణ్ణకోశాదుత్థాయ సలిలే శయాత్
తమావిశ్య మహాదేవో బహుధా నిర్భిభేద ఖమ్ 53
- నిరభిద్యతాస్య ప్రథమం ముఖం వాణీ తతోఽభవత్
వాణ్యా వహ్నిరథో నాసే ప్రాణోతో పూణ ఏతయోః 54
- పూణాద్వాయురభిద్యేతామక్షిణీ చక్షురేతయోః
తస్మాత్సూర్యో న్యభిద్యేతాం కర్ణౌ శ్రోత్రం తతో దిశః 55
- నిర్భిభేద విరాజస్త్వగ్ రోమశ్మత్త్వాదయస్తతః
తత ఓషధయశ్చాసన్నిశ్చం నిర్భిభిదే తతః 56
- రేతస్తస్మాదాప ఆసన్నిరభిద్యత వై గుదమ్
గుదాదపానోఽపానాచ్చ మృత్యుర్లోకభయజ్ఞరః 57
- హస్తౌ చ నిరభిద్యేతాం బలం తాభ్యాం తతః స్వరాట్
పాదౌ చ నిరభిద్యేతాం గతిస్తాభ్యాం తతో హరిః 58

- నాడ్యోఽస్య నిరభిద్యంత తాభ్యో లోహితమాభ్యతమ్
నద్యస్తతః సమభవన్నదరం నిరభిద్యత 59
- క్షుత్పిపాసే తతః స్యాతాం సముద్రస్త్వేతయోరభూత్
అథాస్య హృదయం భిన్నం హృదయాన్మన ఉత్థితమ్ 60
- మనసశ్చస్త్రమా జాతో బుద్ధిర్బుద్ధేర్గిరాం పతిః
అహఙ్కారస్తతో రుద్రశ్చిత్తం చైత్యస్తతోఽభవత్ 61
- ఏతే హ్యభ్యుత్థితా దేవా నైవాస్యోత్థాపనేఽశకన్
పునరావివిశుః ఖాని తముత్థాపయితుం క్రమాత్ 62
- వహ్నిర్వాచా ముఖం భేజే నోదతిష్ఠతదా విరాట్
పూణేన నాసికే వాయుర్నోదతిష్ఠతదా విరాట్ 63
- అక్షిణీ చక్షుషాదిత్యో నోదతిష్ఠతదా విరాట్
శ్రోత్రేణ కర్ణౌ చ దిశో నోదతిష్ఠతదా విరాట్ 64
- త్వచం రోమభిరోషధ్యో నోదతిష్ఠతదా విరాట్
రేతసా శిశ్నమాపస్తు నోదతిష్ఠతదా విరాట్ 65
- గుదం మృత్యురపానేన నోదతిష్ఠతదా విరాట్
హస్తావిన్ద్రో బలేనైవ నోదతిష్ఠతదా విరాట్ 66
- విష్ణుగర్భ్యైవ చరణౌ నోదతిష్ఠతదా విరాట్
నాడీర్నద్యో లోహితేన నోదతిష్ఠతదా విరాట్ 67
- క్షుత్తృద్భ్యాముదరం సిన్ధుర్నోదతిష్ఠతదా విరాట్
హృదయం మనసా చన్ద్రో నోదతిష్ఠతదా విరాట్ 68
- బుద్ధ్యా బ్రహ్మపి హృదయం నోదతిష్ఠతదా విరాట్
రుద్రోఽభిమత్యా హృదయం నోదతిష్ఠతదా విరాట్ 69
- చిత్తేన హృదయం చైత్యః క్షేత్రజ్ఞః ప్రావిశద్యదా

విరాట్పదైవ పురుషః సలిలాదుదతిష్ఠత 70

యథా ప్రసుప్తం పురుషం ప్రాణేంద్రియమనోధీయః
ప్రభవంతి వినా యేన నోత్థాపయితుమోజసా 71

తమస్మిన్ప్రత్యగాత్మానం ధియా యోగప్రవృత్తయా
భక్త్యా విరక్త్యా జ్ఞానేన వివిచ్యాత్మని చింతయేత్ 72

అధ్యాయము – 27

శ్రీభగవానువాచ
ప్రకృతిస్థోఽపి పురుషో నాజ్యతే ప్రాకృతైర్గుణైః
అవికారాదకర్తుత్వాన్నిర్గుణత్వాజ్జలార్కవత్ 1

స ఏష యర్హి ప్రకృతేర్గుణేష్వభివిషజ్జతే
అహజ్క్రియావిమూఢాత్మా కర్తాస్మీత్యభిమన్యతే 2

తేన సంసారపదవీమవశోఽభ్యేత్యనిర్వృతః
ప్రాసక్తః కర్మదోషైః సదసన్మిత్రయోనిషు 3

అర్థే హ్యవిద్యమానేఽపి సంస్కృతిర్న నివర్తతే
ధ్యాయతో విషయానస్య స్వప్నోఽనర్థాగమో యథా 4

అత ఏవ శనైశ్చిత్తం ప్రసక్తమసతాం పథి
భక్తియోగేన తీవ్రేణ విరక్త్యా చ నయేద్వశమ్ 5

యమాదిభిర్యోగపథైరభ్యసశ్చాద్ధయాన్వితః
మయి భావేన సత్యేన మత్కథాశ్రవణేన చ 6

సర్వభూతసమత్వేన నిర్వైరేణాప్రసజ్గతః
బ్రహ్మచర్యేణ మౌనేన స్వధర్మేణ బలీయసా 7

యదృచ్ఛయోపలబ్ధేన సన్తుష్టో మితభుజ్మనిః
వివిక్తశరణః శాన్తో మైత్రః కరుణ ఆత్మవాన్ 8

- సానుబన్ధే చ దేహీఽస్మిన్నకుర్వన్నసదాగ్రహమ్
జ్ఞానేన దృష్టతత్త్వేన ప్రకృతేః పురుషస్య చ 9
- నివృత్తబుద్ధ్యవస్థానో దూరీభూతాన్యదర్శనః
ఉపలభ్యాత్మనాత్మానం చక్షుషేవార్కమాత్మదృక్ 10
- ముక్తలిజ్గం సదాభాసమసతి ప్రతిపద్యతే
సతో బన్ధమసచ్ఛక్షుః సర్వానుస్యూతమద్వయమ్ 11
- యథా జలస్థ ఆభాసః స్థలస్థేనావదృశ్యతే
స్వాభాసేన తథా సూర్యో జలస్థేన దివి స్థితః 12
- ఏవం త్రివృదహజ్కారో భూతేన్ద్రియమనోమయైః
స్వాభాసైర్లక్షితోఽనేన సదాభాసేన సత్యదృక్ 13
- భూతసూక్ష్మేన్ద్రియమనో బుద్ధ్యాదిష్విహ నిద్రయా
లీనేష్వసతి యస్తత్ర వినిద్రో నిరహజ్క్రయః 14
- మన్యమానస్తదాత్మానమనష్టో నష్టవన్మౌషా
నష్టేఽహజ్కరణే ద్రష్టా నష్టవిత్ర ఇవాతురః 15
- ఏవం ప్రత్యవమృశ్యాసావాత్మానం ప్రతిపద్యతే
సాహజ్కారస్య ద్రవ్యస్య యోఽవస్థానమనుగ్రహః 16
- దేవహూతిరువాచ
పురుషం ప్రకృతిర్బ్రహ్మాన్న విముఞ్చతి కర్హిచిత్
అన్యోన్యాపాశ్రయత్వాచ్చ నిత్యత్వాదనయోః ప్రభో 17
- యథా గన్ధస్య భూమేశ్చ న భావో వ్యతిరేకతః
అపాం రసస్య చ యథా తథా బుద్ధేః పరస్య చ 18
- అకర్తుః కర్మబన్ధోఽయం పురుషస్య యదాశ్రయః
గుణేషు సత్సు ప్రకృతేః కైవల్యం తేష్వతః కథమ్ 19

- కృచిత్రత్వావమర్శేన నివృత్తం భయముల్బణమ్
అనివృత్తనిమిత్తత్వాత్పునః ప్రత్యవతిష్ఠతే 20
- శ్రీభగవానువాచ
అనిమిత్తనిమిత్తేన స్వధర్మేణామలాత్మనా
తీవ్రయా మయి భక్త్యా చ శ్రుతసమ్భూతయా చిరమ్ 21
- జ్ఞానేన దృష్టతత్త్వేన వైరాగ్యేణ బలీయసా
తపోయుక్తేన యోగేన తీవ్రేణాత్మసమాధినా 22
- ప్రకృతిః పురుషస్యేహ దహ్యమానా త్వహర్నిశమ్
తిరోభవిత్రీ శనకైరగ్నేర్యోనిరివారణిః 23
- భుక్తభోగా పరిత్యక్తా దృష్టదోషా చ నిత్యశః
నేశ్వరస్యాశుభం ధత్తే స్వే మహిమ్ని స్థితస్య చ 24
- యథా హ్యప్రతిబుద్ధస్య ప్రస్వాపో బహ్వానర్థభృత్
స ఏవ ప్రతిబుద్ధస్య న వై మోహాయ కల్పతే 25
- ఏవం విదితతత్త్వస్య ప్రకృతిర్మయి మానసమ్
యుజ్జతో నాపకురుత ఆత్మారామస్య కర్హిచిత్ 26
- యదైవమధ్యాత్మరతః కాలేన బహుజన్మనా
సర్వత్ర జాతవైరాగ్య ఆట్రహ్మాభువనాన్మునిః 27
- మద్భక్తః ప్రతిబుద్ధార్థో మత్ప్రసాదేన భూయసా
నిఃశ్రేయసం స్వసంస్థానం కైవల్యాఖ్యం మదాశ్రయమ్ 28
- ప్రాప్నోతీహజ్జసా ధీరః స్వదృశా చ్ఛిన్నసంశయః
యధ్గత్వా న నివర్తేత యోగీ లిజ్ఞాద్వినిర్గమే 29
- యదా న యోగోపచితాసు చేతో మాయాసు సిద్ధస్య విషజ్జితేఽఙ్గ
అనన్యహేతుష్వధ మే గతిః స్యాదాత్యన్తికీ యత్ర న మృత్యుహాసః 30

అధ్యాయము – 28

శ్రీభగవానువాచ

యోగస్య లక్షణం వక్ష్యే సబీజస్య నృపాత్మజే
మనో యేనైవ విధినా ప్రసన్నం యాతి సత్పథమ్ 1

స్వధర్మాచరణం శక్త్యా విధర్మాచ్చ నివర్తనమ్
దైవాల్లబ్ధేన సంతోష ఆత్మవిచ్ఛరణార్చనమ్ 2

గ్రామ్యధర్మనివృత్తిశ్చ మోక్షధర్మరతిస్తథా
మితమేధ్యాదనం శశ్వద్వివిక్తక్షేమసేవనమ్ 3

అహింసా సత్యమస్తేయం యావదర్థపరిగ్రహః
బ్రహ్మచర్యం తపః శౌచం స్వాధ్యాయః పురుషార్చనమ్ 4

మౌనం సదాసనజయః స్తైర్యం ప్రాణజయః శనైః
ప్రత్యాహారశ్చేంద్రియాణాం విషయాన్మనసా హృది 5

స్వధిష్ఠ్యానామేకదేశే మనసా ప్రాణధారణమ్
వైకుణ్ఠలీలాభిధ్యానం సమాధానం తథాత్మనః 6

ఏతైరన్వైశ్చ పథిభిర్మనో దుష్టమసత్పథమ్
బుద్ధ్యా యుజ్జీత శనక్తైర్జితప్రాణో హ్యతన్ద్రితః 7

శుచౌ దేశే ప్రతిష్ఠాప్య విజితాసన ఆసనమ్
తస్మిన్స్వస్తి సమాసీన ఋజుకాయః సమభ్యసేత్ 8

ప్రాణస్య శోధయేన్మార్గం పూరకుమ్భకరేచకైః
ప్రతికూలేన వా చిత్తం యథా స్థిరమచఞ్చలమ్ 9

మనోఽచిరాత్స్వాద్విరజం జితశ్వాసస్య యోగినః
వాయ్వగ్నిభ్యాం యథా లోహం ధ్మాతం త్యజతి వై మలమ్ 10

- ప్రాణాయామైర్దహద్దోషాన్ధారణాభిశ్చ కిల్బిషాన్
ప్రత్యాహరేణ సంసర్గాన్ధ్యానేనానీశ్వరాన్లుణాన్ 11
- యదా మనః స్వం విరజం యోగేన సుసమాహితమ్
కాష్ఠాం భగవతో ధ్యాయేత్స్వనాసాగ్రావలోకనః 12
- ప్రసన్నవదనామ్భోజం పద్మగర్భారుణేక్షణమ్
నీలోత్పలదలశ్యామం శఙ్ఖచక్రగదాధరమ్ 13
- లసత్పద్మజకింజల్క పీతకౌశేయవాససమ్
శ్రీవత్సవక్షసం భ్రాజత్కొస్తుభాముక్తకన్ధరమ్ 14
- మత్తద్విరేఫకలయా పరీతం వనమాలయా
పరార్ద్యహారవలయ కిరీటాఙ్గదనూపురమ్ 15
- కాశ్చీగుణోల్లసచ్ఛ్రీణిం హృదయామ్భోజవిష్టరమ్
దర్శనీయతమం శాన్తం మనోనయనవర్ధనమ్ 16
- అపీచ్యదర్శనం శశ్వత్సర్వలోకనమస్కృతమ్
సన్తం వయసి కైశోరే భృత్యానుగ్రహకాతరమ్ 17
- కీర్తన్యతీర్థయశసం పుణ్యశ్లోకయశస్కరమ్
ధ్యాయేద్దేవం సమగ్రాఙ్గం యావన్న చ్యవతే మనః 18
- స్థితం వ్రజన్తమాసీనం శయానం వా గుహాశయమ్
ప్రేక్షణీయేహితం ధ్యాయేచ్ఛుద్ధభావేన చేతసా 19
- తస్మిన్లబ్ధపదం చిత్తం సర్వావయవసంస్థితమ్
విలక్ష్యైకత్ర సంయుజ్యాదజ్ఞే భగవతో మునిః 20
- సశ్చిన్తయేద్భగవతశ్చరణారవిన్దం
వజ్రాఙ్కశధ్వజసరోరుహలాఙ్ఘనాఙ్గమ్
ఉత్తుఙ్గరక్తవిలసన్నఖచక్రవాల

జ్యోత్స్నా భిరాహతమహద్భదయాన్ధకారమ్

21

యచ్ఛౌచనిఃసృతసరిత్రవరోదకేన
తీర్థేన మూర్ధ్న్యధిక్యతేన శివః శివోఽభూత్
ధ్యాతుర్మనఃశమలశైలనిస్సప్తవజ్రం
ధ్యాయేచ్ఛిరం భగవతశ్చరణారవిన్దమ్

22

జానుద్వయం జలజలోచనయా జనన్యా
లక్ష్మ్యాఖిలస్య సురవన్దితయా విధాతుః
ఊర్వోర్నిధాయ కరపల్లవరోచిషా యత్
సంలాలితం హృది విభోరభవస్య కుర్యాత్

23

ఊరూ సుపర్ణభుజయోరధి శోభమానామ్
ఓజోనిధీ అతసికాకుసుమావభాసౌ
వ్యాలమ్బిపీతవరవాససి వర్తమాన
కాఞ్చీకలాపపరిరమ్భి నితమ్బబిమ్బమ్

24

నాభిహ్రదం భువనకోశగుహోదరస్థం
యత్రాత్మయోనిధిషణాఖిలలోకపద్మమ్
వ్యాడం హరిన్మణివృషస్తనయోరముష్య
ధ్యాయేద్ద్వయం విశదహారమయూఖగౌరమ్

25

వక్షోఽధివాసమృషభస్య మహావిభూతేః
పుంసాం మనోనయననిర్ఘృతిమాదధానమ్
కణ్ఠం చ కౌస్తుభమణేరధిభూషణార్థం
కుర్యాన్మనస్యఖిలలోకనమస్కృతస్య

26

బాహుంశ్చ మన్దరగిరేః పరివర్తనేన
నిర్ణిక్తబాహువలయానధిలోకపాలాన్
సఞ్చింతయేద్దశశతారమసహ్యతేజః
శఙ్ఖం చ తత్కరసరోరుహరాజహంసమ్

27

కౌమోదకీం భగవతో దయితాం స్మరేత
దిగ్ధామరాతిభటశోణితకర్దమేన
మాలాం మధువ్రతవరూధగిరోపఘుష్టాం
చైత్యస్య తత్త్వమమలం మణిమస్య కణ్ఠే

28

భృత్యానుకమ్పితధియేహ గృహీతమూర్తేః
సశ్చింతయేద్భగవతో వదనారవిన్దమ్
యద్విస్ఫురన్మకరకుణ్డలవల్గితేన
విద్యోతితామలకపోలముదారనాసమ్

29

యచ్ఛ్రీనికేతమలిభిః పరిసేవ్యమానం
భూత్యా స్వయా కుటిలకున్తలవృన్దజుష్టమ్
మీనద్వయాశ్రయమధిక్షిపదట్టనేత్రం
ధ్యాయేన్మనోమయమతన్ద్రిత ఉల్లసద్బ్రు

30

తస్యావలోకమధికం కృపయాతిఘోర
తాపత్రయోపశమనాయ నిస్సప్తమక్ష్ణోః
స్నిగ్ధస్మితానుగుణితం విపులప్రసాదం
ధ్యాయేచ్ఛిరం విపులభావనయా గుహాయామ్

31

హాసం హరేరవనతాఖిలలోకతీవ్ర
శోకాశ్రుసాగరవిశోషణమత్యుదారమ్
సమ్మోహనాయ రచితం నిజమాయయాస్య
భ్రూమణ్డలం మునికృతే మకరధ్వజస్య

32

ధ్యానాయనం ప్రహసితం బహులాధరోష్ఠ
భాసారుణాయితతనుద్విజకున్దపజ్జ్క
ధ్యాయేత్స్వదేహకుహరేఽవసితస్య విష్ణోర్
భక్త్యార్థయార్పితమనా న పృథగ్దిదృక్షేత్

33

ఏవం హరౌ భగవతి ప్రతిలబ్ధభావో
భక్త్యా ద్రవద్ధదయ ఉత్పలకః ప్రమోదాత్

ఔత్కణ్ఠ్యబాష్పకలయా ముహూర్ధ్వమానస్
తద్దాపి చిత్తబడిశం శనకైర్వియుజ్జే 34

ముక్తాశ్రయం యర్హి నిర్విషయం విరక్తం
నిర్వాణమృచ్ఛతి మనః సహసా యథార్చిః
ఆత్మానమత్ర పురుషోఽవ్యవధానమేకమ్
అన్వీక్షతే ప్రతినివృత్తగుణప్రవాహః 35

సోఽప్యేతయా చరమయా మనసో నివృత్త్యా
తస్మిన్మహిమ్నోవసితః సుఖదుఃఖబాహ్యే
హేతుత్వమప్యసతి కర్తరి దుఃఖయోర్యత్
స్వాత్మన్విధత్త ఉపలబ్ధపరాత్మకాష్ఠః 36

దేహం చ తం న చరమః స్థితముత్థితం వా
సిద్ధో విపశ్యతి యతోఽధ్యగమత్స్వరూపమ్
దైవాదుపేతమథ దైవవశాదపేతం
వాసో యథా పరికృతం మదిరామదాన్ధః 37

దేహోఽపి దైవవశగః ఖలు కర్మ యావత్
స్వారమ్భకం ప్రతిసమీక్షత ఏవ సాసుః
తం సప్రపిచ్ఛమధిరూఢసమాధియోగః
స్వాప్నం పునర్న భజతే ప్రతిబుద్ధవస్తుః 38

యథా పుత్రాచ్ఛ విత్తాచ్ఛ పృథజ్కర్మ్యః ప్రతీయతే
అప్యోత్మత్వేనాభిమతాద్దేహదేః పురుషస్తథా 39

యథోల్ముకాద్విస్ఫులిగ్భాద్ధూమాద్వాపి స్వసమ్భవాత్
అప్యోత్మత్వేనాభిమతాద్యథాగ్నిః పృథగుల్ముకాత్ 40

భూతేన్ద్రియాన్తఃకరణాత్ప్రధానాజ్ఞేవసంజ్ఞితాత్
ఆత్మా తథా పృథగ్దృష్టా భగవాన్బ్రహ్మసంజ్ఞితః 41

సర్వభూతేశు చాత్మానం సర్వభూతాని చాత్మాని

ఈక్షేతానన్యభావేన భూతేష్వివ తదాత్మతామ్ 42

స్వయోనిషు యథా జ్యోతిరేకం నానా ప్రతీయతే
యోనీనాం గుణవైషమ్యాత్తథాత్మా ప్రకృతో స్థితః 43

తస్మాదిమాం స్వాం ప్రకృతిం దైవీం సదసదాత్మికామ్
దుర్విభావ్యాం పరాభావ్య స్వరూపేణావతిష్ఠతే 44

అధ్యాయము – 29

దేవహూతిరువాచ

లక్షణం మహదాదీనాం ప్రకృతేః పురుషస్య చ
స్వరూపం లక్ష్యతేఽమీషాం యేన తత్పారమార్థికమ్ 1

యథా సాఙ్ఖ్యేషు కథితం యన్మూలం తత్ప్రచక్షతే
భక్తియోగస్య మే మార్గం బ్రూహి విస్తరశః ప్రభో 2

విరాగో యేన పురుషో భగవన్సర్వతో భవేత్
ఆచక్ష్య జీవలోకస్య వివిధా మమ సంస్కృతేః 3

కాలస్యేశ్వరరూపస్య పరేషాం చ పరస్య తే
స్వరూపం బత కుర్వన్తి యద్దేతోః కుశలం జనాః 4

లోకస్య మిథ్యాభిమతేరచక్షుషశ్చిరం ప్రసుప్తస్య తమస్యనాశ్రయే
శ్రాంతస్య కర్మస్వనువిద్ధయా ధియా త్వమావిరాసీః కిల యోగభాస్కరః 5

మైత్రేయ ఉవాచ

ఇతి మాతుర్వచః శ్లక్ష్యం ప్రతినన్ద్య మహామునిః
ఆబభాషే కురుశ్రేష్ఠ ప్రీతస్తాం కరుణార్దితః 6

శ్రీభగవానువాచ

భక్తియోగో బహువిధో మార్గైర్భామిని భావ్యతే
స్వభావగుణమార్గేణ పుంసాం భావో విభిద్యతే 7

- అభిసన్ధాయ యో హింసాం దమ్భం మాత్సర్యమేవ వా
సంరమ్భి భిన్నదృగ్భావం మయి కుర్యాత్స తామసః 8
- విషయానభిసన్ధాయ యశ ఐశ్వర్యమేవ వా
అర్చాదావర్చయేద్యో మాం పృథగ్భావః స రాజసః 9
- కర్మనిర్ధారముద్దిశ్య పరస్మిన్వా తదర్పణమ్
యజేద్యష్టవ్యమితి వా పృథగ్భావః స సాత్త్వికః 10
- మద్గుణశ్రుతిమాత్రేణ మయి సర్వగుహాశయే
మనోగతిరవిచ్ఛిన్నా యథా గజ్ఞామ్భసోఽమ్బుధౌ 11
- లక్షణం భక్తియోగస్య నిర్గుణస్య హ్యుదాహృతమ్
అహైతుక్యవ్యవహితా యా భక్తిః పురుషోత్తమే 12
- సాలోక్యసార్థిసామీప్య సారూప్యైకత్వమప్యత
దీయమానం న గృహ్లాన్తి వినా మత్సేవనం జనాః 13
- స ఏవ భక్తియోగాఖ్య ఆత్మన్తిక ఉదాహృతః
యేనాతివ్రజ్య త్రిగుణం మద్భావాయోపపద్యతే 14
- నిషేవితేనానిమిత్తేన స్వధర్మేణ మహీయసా
క్రియాయోగేన శస్తేన నాతిహింసేణ నిత్యశః 15
- మద్విష్ణుదర్శనస్పర్శ పూజాస్తుత్యభివందనైః
భూతేషు మద్భావనయా సత్త్వేనాసంఘమేన చ 16
- మహతాం బహుమానేన దీనానామనుకమ్పయా
మైత్ర్యా చైవాత్మతుల్యేషు యమేన నియమేన చ 17
- ఆధ్యాత్మికానుశ్రవణాన్నా మసంక్లేర్తనాచ్చ మే
ఆర్జవేనార్యసంజ్ఞేన నిరహంక్రయయా తథా 18
- మద్ధర్మణో గుణైరేతైః పరిసంశుద్ధ ఆశయః

- పురుషస్యాజ్ఞాసాభ్యేతి శ్రుతమాత్రగుణం హి మామ్ 19
- యథా వాతరథో పూణమావృజ్యే గన్ధ ఆశయాత్
ఏవం యోగరతం చేత ఆత్మానమవికారి యత్ 20
- అహం సర్వేషు భూతేషు భూతాత్మావస్థితః సదా
తమవజ్ఞాయ మాం మర్త్యః కురుతేఽర్చావిడమ్బనమ్ 21
- యో మాం సర్వేషు భూతేషు సన్తమాత్మానమీశ్వరమ్
హితార్చాం భజతే మౌఢ్యాద్భస్మన్యేవ జుహోతి సః 22
- ద్విషతః పరకాయే మాం మానినో భిన్నదర్శినః
భూతేషు బద్ధవైరస్య న మనః శాన్తిమృచ్ఛతి 23
- అహముచ్ఛావచైర్ద్రవ్యైః క్రియయోత్పన్నయానఘే
నైవ తుష్ప్యేఽర్చితోఽర్చాయాం భూతగ్రామావమానినః 24
- అర్చాదావర్చయేత్తావదీశ్వరం మాం స్వకర్మకృత్
యావన్న వేద స్వహృది సర్వభూతేష్వవస్థితమ్ 25
- ఆత్మనశ్చ పరస్యాపి యః కరోత్యస్తరోదరమ్
తస్య భిన్నదృశో మృత్యుర్విదధే భయముల్బణమ్ 26
- అథ మాం సర్వభూతేషు భూతాత్మానం కృతాలయమ్
అర్థయేద్దానమానాభ్యాం మైత్ర్యాభిన్నేన చక్షుషా 27
- జీవాః శ్రేష్ఠా హ్యజీవానాం తతః ప్రాణభృతః శుభే
తతః సచిత్తాః ప్రవరాస్తతశ్చేంద్రియవృత్తయః 28
- తత్రాపి స్పర్శవేదిభ్యః ప్రవరా రసవేదినః
తేభ్యో గన్ధవిదః శ్రేష్ఠాస్తతః శబ్దవిదో వరాః 29
- రూపభేదవిదస్తత్ర తతశ్చోభయతోదతః
తేషాం బహుపదాః శ్రేష్ఠాశ్చతుష్పాదస్తతో ద్విపాత్ 30

తతో వర్ణాశ్చ చత్వారస్తేషాం బ్రాహ్మణ ఉత్తమః
బ్రాహ్మణోఽపి వేదజ్ఞో హ్యర్థజ్ఞోఽభ్యధికస్తతః 31

అర్థజ్ఞాత్సంశయచ్ఛేత్తా తతః శ్రేయాన్స్వకర్మకృత్
ముక్తసంశ్చస్తతో భూయానదోగ్ధా ధర్మమాత్మనః 32

తస్మాన్మయ్యర్పితాశేష క్రియార్థాత్మా నిరంతరః
మయ్యర్పితాత్మనః పుంసో మయి సన్న్యస్తకర్మణః
న పశ్యామి పరం భూతమకర్తుః సమదర్శనాత్ 33

మనసైతాని భూతాని ప్రణమేద్బహుమానయన్
ఈశ్వరో జీవకలయా ప్రవిష్టో భగవానితి 34

భక్తియోగశ్చ యోగశ్చ మయా మానవ్యదీరితః
యయోరేకతరేణైవ పురుషః పురుషం వ్రజేత్ 35

ఏతద్భగవతో రూపం బ్రహ్మణః పరమాత్మనః
పరం ప్రధానం పురుషం దైవం కర్మవిచేష్టితమ్ 36

రూపభేదాస్పదం దివ్యం కాల ఇత్యభిధీయతే
భూతానాం మహదాదీనాం యతో భిన్నదృశాం భయమ్ 37

యోఽంతః ప్రవిశ్య భూతాని భూతైరత్యఖిలాశ్రయః
స విష్ణ్వోఽధ్యక్షోఽసౌ కాలః కలయతాం ప్రభుః 38

న చాస్య కశ్చిద్దయితో న ద్వేష్యో న చ బాన్ధవః
ఆవిశత్యప్రమత్తోఽసౌ ప్రమత్తం జనమంతకృత్ 39

యద్భయాద్వాతి వాతోఽయం సూర్యస్తపతి యద్భయాత్
యద్భయాద్వర్షతే దేవో భగణో భాతి యద్భయాత్ 40

యద్వనస్పతయో భీతా లతాశ్చౌషధిభిః సహ
స్వే స్వే కాలేఽభిగృహ్లాన్తి పుష్పాణి చ ఫలాని చ 41

- ప్రవన్తి సరితో భీతా నోత్సర్పత్యుదధిర్యతః
అగ్నిరిన్ధే సగిరిభిర్భూర్న మజ్జతి యద్భయాత్ 42
- నభో దదాతి శ్వసతాం పదం యన్నియమాదదః
లోకం స్వదేహం తనుతే మహాన్సప్తభిరావృతమ్ 43
- గుణాభిమానినో దేవాః సర్గాదిష్వస్య యద్భయాత్
వర్తన్తేనయుగం యేషాం వశ ఏతచ్ఛరాచరమ్ 44
- సోనన్తోనన్తకరః కాలోనాదిరాదిక్పదవ్యయః
జనం జనేన జనయన్మారయన్మృత్యునాన్తకమ్ 45

అధ్యాయము – 30

- కపిల ఉవాచ
తస్యైతస్య జనో నూనం నాయం వేదోరువిక్రమమ్
కాల్యమానోఽపి బలినో వాయోరివ ఘనావలిః 1
- యం యమర్థముపాదత్తే దుఃఖేన సుఖహేతవే
తం తం ధునోతి భగవాన్పుమాన్దోచతి యత్కృతే 2
- యదద్రువస్య దేహస్య సానుబన్ధస్య దుర్మతిః
ద్రువాణి మన్యతే మోహాద్ధృహక్షేత్రవసూని చ 3
- జన్తుర్వై భవ ఏతస్మిన్యాం యాం యోనిమనువ్రజేత్
తస్యాం తస్యాం స లభతే నిర్ఘృతిం న విరజ్యతే 4
- నరకస్థోఽపి దేహం వై న పుమాన్స్యక్తుమిచ్ఛతి
నారక్యాం నిర్ఘృతౌ సత్యాం దేవమాయావిమోహితః 5
- ఆత్మజాయాసుతాగార పశుద్రవిణబన్ధుషు
నిరూఢమూలహృదయ ఆత్మానం బహు మన్యతే 6

- సన్దహ్యమానసర్వాభ్య ఏషాముద్వహనాధినా
కరోత్యవిరతం మూఢో దురితాని దురాశయః 7
- ఆక్షిప్తాత్మేన్ద్రియః స్త్రీణామసతీనాం చ మాయయా
రహో రచితయాలాపైః శిశూనాం కలభాపిణామ్ 8
- గృహేషు కూటధర్మేషు దుఃఖతస్తేష్వతన్ద్రితః
కుర్వన్తుఃఖప్రతీకారం సుఖవన్మన్యతే గృహీ 9
- అర్ధైరాపాదితైర్గుర్వా హింసయేతస్తతశ్చ తాన్
పుష్టాతి యేషాం పోషణ శేషభుగ్యాత్యధః స్వయమ్ 10
- వార్తాయాం లుప్యమానాయామారట్టాయాం పునః పునః
లోభాభిభూతో నిఃసత్త్వః పరాధే కురుతే స్పృహమ్ 11
- కుటుమ్బభరణాకల్పో మన్దభాగ్యో వృథోద్యమః
శ్రియా విహీనః కృపణో ధ్యాయన్చ్యసితి మూఢుః 12
- ఏవం స్వభరణాకల్పం తత్కలత్రాదయస్తథా
నాద్రియన్తే యథా పూర్వం కీనాశా ఇవ గోజరమ్ 13
- తత్రాప్యజాతనిర్వేదో భ్రియమాణః స్వయమ్భుతైః
జరయోపాత్తవైరూపో మరణాభిముఖో గృహీ 14
- ఆస్తేఽవమత్యోపన్యస్తం గృహపాల ఇవాహరన్
ఆమయావ్యప్రదీప్తాగ్నిరల్పాహరోఽల్పచేష్టితః 15
- వాయునోత్తమతోత్తారః కఫసంరుద్ధనాడికః
కాసశ్వాసకృతాయాసః కణ్ఠే ఘోరఘోరాయతే 16
- శయానః పరిశోచద్భిః పరివీతః స్వబన్ధుభిః
వాచ్యమానోఽపి న బ్రూతే కాలపాశవశం గతః 17
- ఏవం కుటుమ్బభరణే వ్యాప్యతాత్మాజితేన్ద్రియః

- మియతే రుదతాం స్వానామురువేదనయాస్తధీః 18
- యమదూతౌ తదా ప్రాప్తౌ భీమౌ సరభసేక్షణౌ
స దృష్ట్వా తస్తహృదయః శకృన్నూత్రం విముఞ్చతి 19
- యాతనాదేహ ఆవృత్య పాశైర్బద్ధ్వా గలే బలాత్
నయతో దీర్ఘమధ్వానం దణ్డ్యం రాజభటా యథా 20
- తయోర్నిర్భిన్నహృదయస్తర్జనైర్జాతవేపథుః
పథి శ్వభిర్భక్ష్యమాణ ఆర్ద్రోఽఘం స్వమనుస్మరన్ 21
- క్షుత్తుట్పరీతోఽర్కదవానలానిలైః సంతప్యమానః పథి తప్తవాలుకే
కృచ్ఛ్రేణ పృష్ఠే కశయా చ తాడితశ్చలత్యశక్తోఽపి నిరాశ్రమోదకే 22
- తత్ర తత్ర పతన్త్రాన్తో మూర్చ్ఛితః పునరుత్థితః
పథా పాపీయసా నీతస్తరసా యమసాదనమ్ 23
- యోజనానాం సహస్రాణి నవతిం నవ చాధ్వనః
త్రిభిర్ముహూర్తైర్ద్వాభ్యాం వా నీతః ప్రాప్నోతి యాతనాః 24
- ఆదీపనం స్వగాత్రాణాం వేష్టయిత్వోల్ముకాదిభిః
ఆత్మమాంసాదనం క్వాపి స్వకృత్తం పరతోఽపి వా 25
- జీవతశ్చాన్త్రాభ్యుద్ధారః శ్వగృద్దైర్యమసాదనే
సర్పవృశ్చికదంశాద్వైర్దశద్భిశ్చాత్మవైశసమ్ 26
- కృన్తనం చావయవశో గజాదిభ్యో భిదాపనమ్
పాతనం గిరిశృఙ్గేభ్యో రోధనం చామ్బుగర్తయోః 27
- యాస్తామిస్తాన్దతామిస్తా రౌరవాద్యాశ్చ యాతనాః
భుజ్కై నరో వా నారీ వా మిథః సజ్జేన నిర్మితాః 28
- అత్రైవ నరకః స్వర్గ ఇతి మాతః ప్రచక్షతే
యా యాతనా వై నారక్యస్తా ఇహాప్యపలక్షితాః 29

ఏవం కుటుమ్బం బిభ్రాణ ఉదరమ్భర ఏవ వా
విస్సుజ్యేహోభయం ప్రేత్య భుజ్జ్యే తత్ఫలమీదృశమ్ 30

ఏకః ప్రపద్యతే ధ్వాంతం హిత్యేదం స్వకలేవరమ్
కుశలేతరపాథేయో భూతద్రోహణ యద్భూతమ్ 31

దైవేనాసాదితం తస్య శమలం నిరయే పుమాన్
భుజ్జ్యే కుటుమ్బపోషస్య హృతవిత్త ఇవాతురః 32

కేవలేన హ్యధర్మేణ కుటుమ్భభరణోత్సుకః
యాతి జీవోన్మతామిస్తం చరమం తమసః పదమ్ 33

అధస్తాన్నరలోకస్య యావతీర్యాతనాదయః
క్రమశః సమనుక్రమ్య పునరత్రావ్రజేచ్ఛుచిః 34

అధ్యాయము – 31

శ్రీభగవానువాచ

కర్మణా దైవనేత్రేణ జన్తుర్దేహోపపత్తయే
స్త్రీయాః ప్రవిష్ట ఉదరం పుంసో రేతఃకణాశ్రయః 1

కలలం త్వేకరాత్రేణ పశ్చరాత్రేణ బుద్బుదమ్
దశాహేన తు కర్కశ్ఠాః పేశ్యణ్డం వా తతః పరమ్ 2

మాసేన తు శిరో ద్వాభ్యాం బాహ్వజ్జ్యోద్యభవిగ్రహః
నఖలోమాస్థిచర్మాణి లిఙ్గచ్ఛిద్రోద్భవస్త్రీభిః 3

చతుర్భిర్ధాతవః సప్త పశ్చభిః క్షుత్తృడుద్భవః
షడ్భిర్జరాయుణా వీతః కుక్షౌ భ్రామ్యతి దక్షిణే 4

మాతుర్జగ్ధాన్న పానాద్యైరేధద్ధాతురసమ్మతే
శేతే విణ్మాత్రయోగ్ధే స జన్తుర్జన్తుసమ్భవే 5

- కృమిభిః క్షతసర్వాభః సౌకుమార్యాత్ప్రతిక్షణమ్
మూర్చ్ఛామాప్నోత్యురుక్లేశస్తతత్యైః క్షుధితైర్ముహుః 6
- కటుతీక్ణోష్ణలవణ రూక్షామ్లాదిభిరుల్బణైః
మాతృభుక్తైరుపస్పృష్టః సర్వాభోత్థితవేదనః 7
- ఉల్బేన సంవృతస్తస్మిన్ననైశ్చ బహిరావృతః
ఆస్తే కృత్వా శిరః కుక్షౌ భుగ్నపృష్ఠశిరోధరః 8
- అకల్పః స్వాఙ్గచేష్టాయాం శకుంత ఇవ పఞ్జరే
తత్ర లబ్ధస్మృతిరైవాత్మర్మ జన్మశతోద్భవమ్
స్మరన్ద్విర్ణమనుచ్ఛ్వాసం శర్మ కిం నామ విన్దతే 9
- ఆరభ్య సప్తమాన్మాసాల్లబ్ధబోధోఽపి వేపితః
నైకత్రాస్తే సూతివాతైర్విష్టాభూరివ సోదరః 10
- నాథమాన ఋషిర్భీతః సప్తవద్రిః కృతాఞ్జలిః
స్తువీత తం విక్లవయా వాచా యేనోదరేఽర్పితః 11
- జన్తురువాచ
తస్యోపసన్నమవితుం జగదిచ్ఛయాత్త
నానాతనోర్భువి చలచ్ఛరణారవిన్దమ్
సోఽహం వ్రజామి శరణం హ్యకుతోభయం మే
యేనేద్యశీ గతిరదర్శ్యసతోఽనురూపా 12
- యస్త్యత్ర బద్ధ ఇవ కర్మభిరావృతాత్మా
భూతేన్ద్రియాశయమయీమవలమ్భ్య మాయామ్
ఆస్తే విశుద్ధమవికారమఖణ్ణబోధమ్
ఆతప్యమానహృదయేఽవసితం నమామి 13
- యః పఞ్చభూతరచితే రహితః శరీరే
చ్ఛన్నోఽయథేన్ద్రియగుణార్థచిదాత్మకోఽహమ్
తేనావికుణ్ణమహిమానమృషిం తమేనం

వన్దే పరం ప్రకృతిపూరుషయోః పుమాంసమ్ 14

యన్మాయయోరుగుణకర్మనిబంధనేఽస్మిన్
సాంసారికే పథి చరంస్తదభిశ్రమేణ
నష్టస్మృతిః పునరయం ప్రవృణోత లోకం
యుక్త్యా కయా మహదనుగ్రహమంతరేణ 15

జ్ఞానం యదేతదదధాత్కృతమః స దేవస్
త్రైకాలికం స్థిరచరేష్వనువర్తితాంశః
తం జీవకర్మపదవీమనువర్తమానాన్
తాపత్రయోపశమనాయ వయం భజేమ 16

దేహ్యాన్యదేహవివరే జఠరాగ్నినాస్మగ్
విణ్మూత్రకూపపతితో భృశతప్తదేహః
ఇచ్ఛన్నితో వివసీతుం గణయన్స్వమాసాన్
నిర్వాప్యతే కృపణధీర్భగవన్కదా ను 17

యేనేద్యశీం గతిమసౌ దశమాస్య ఈశ
సజ్ఞాహితః పురుదయేన భవాద్యశేన
స్వేనైవ తుష్యతు కృతేన స దీననాథః
కో నామ తత్ప్రతి వినాఞ్జలిమస్య కుర్యాత్ 18

పశ్యత్యయం ధిషణయా నను సప్తవద్రిః
శారీరకే దమశరీర్యపరః స్వదేహే
యత్స్పృష్టయాసం తమహం పురుషం పురాణం
పశ్యే బహిర్హృది చ చైత్యమివ ప్రతీతమ్ 19

సోఽహం వసన్నపి విభో బహుదుఃఖవాసం
గర్భాన్న నిర్జిగమిషే బహిరన్ధకూపే
యత్రోపయాతముపసర్పతి దేవమాయా
మిథ్యా మతిర్యదను సంస్మృతిచక్రమేతత్ 20

- తస్మాదహం విగతవిక్లవ ఉద్ధరిష్య
ఆత్మానమాశు తమసః సుహృదాత్మనైవ
భూయో యథా వ్యసనమేతదనేకరన్తం
మా మే భవిష్యదుపసాదితవిష్ణుపాదః 21
- కపిల ఉవాచ
ఏవం కృతమతిర్గర్భే దశమాస్యః స్తువన్నృషిః
సద్యః క్షిపత్యవాచీనం ప్రసూత్యై సూతిమారుతః 22
- తేనావస్సప్తః సహసా కృత్వావాక్కిర ఆతురః
వినిష్క్రామతి కృచ్ఛ్రేణ నిరుచ్ఛ్వాసో హతస్త్పతిః 23
- పతితో భువ్యస్సృజ్మిశ్రః విష్ణాభూరివ చేష్టతే
రోరూయతి గతే జ్ఞానే విపరీతాం గతిం గతః 24
- పరచ్ఛన్దం న విదుషా పుష్యమాణో జనేన సః
అనభిప్రీతమాపన్నః ప్రత్యాఖ్యాతుమనీశ్వరః 25
- శాయితోఽశుచిపర్యజ్కే జన్తుః స్వేదజదూషితే
నేశః కణ్డూయనేఽఙ్గానామాసనోఽత్థానచేష్టనే 26
- తుదన్త్యామత్వచం దంశా మశకా మత్కుణాదయః
రుదన్తం విగతజ్ఞానం కృమయః కృమికం యథా 27
- ఇత్యేవం శైశవం భుక్త్వా దుఃఖం పౌగణ్డమేవ చ
అలబ్ధాభీప్సితోఽజ్ఞానాదిద్ధమన్యుః శుచార్పితః 28
- సహ దేహేన మానేన వర్ధమానేన మన్యునా
కరోతి విగ్రహం కామీ కామిష్వన్తాయ చాత్మనః 29
- భూతైః పిశ్చభిరారబ్ధే దేహే దేహ్యాబుధోఽసకృత్
అహం మమేత్యసద్దాహః కరోతి కుమతిర్మతిమ్ 30

- తదర్థం కురుతే కర్మ యద్బద్ధో యాతి సంస్కృతిమ్
యోఽనుయాతి దదత్క్లేశమవిద్యాకర్మబన్ధనః 31
- యద్యసద్భిః పథి పునః శిశ్నోదరకృతోద్యమైః
ఆస్థితో రమతే జన్తుస్తమో విశతి పూర్వవత్ 32
- సత్యం శౌచం దయా మౌనం బుద్ధిః శ్రీర్హీర్యశః క్షమా
శమో దమో భగశ్చేతి యత్సజ్ఞాద్యాతి సజ్జ్కయమ్ 33
- తేష్వశాస్తేషు మూఢేషు ఖణ్డితాత్మస్వసాదుషు
సంఘం న కుర్యాచ్ఛోచ్యేషు యోషిత్రీడామృగేషు చ 34
- న తథాస్య భవేన్మోహో బన్ధశ్చాన్యప్రసంఘతః
యోషిత్యజ్ఞాద్యథా పుంసో యథా తత్సజ్గసంఘతః 35
- ప్రజాపతిః స్వాం దుహితరం దృష్ట్వా తద్రూపధర్మితః
రోహిద్భూతాం సోఽన్వధావదృక్షరూపీ హతత్రపః 36
- తత్సృష్టసృష్టసృష్టేషు కో న్వఖణ్డితదీః పుమాన్
ఋషిం నారాయణమ్మతే యోషిన్మయ్యేహ మాయయా 37
- బలం మే పశ్య మాయాయాః స్త్రీమయ్యా జయినో దిశామ్
యా కరోతి పదాక్రాంతాన్బ్రావిజృమ్భేణ కేవలమ్ 38
- సంఘం న కుర్యాత్ప్రమదాసు జాతు యోగస్య పారం పరమారురుక్షుః
మత్సేవయా ప్రతిలబ్ధాత్మలాభో వదంతి యా నిరయద్వారమస్య 39
- యోపయాతి శనైర్మాయా యోషిద్దేవవినిర్మితా
తామీక్షేతాత్మనో మృత్యుం తృణైః కూపమివావృతమ్ 40
- యాం మన్యతే పతిం మోహాన్మన్మా యామృషభాయతీమ్
స్త్రీత్వం స్త్రీసంఘతః ప్రాప్తో విత్తాపత్యగృహప్రదమ్ 41
- తామాత్మనో విజానీయాత్పత్యపత్యగృహాత్మకమ్

దైవోపసాదితం మృత్యుం మృగయోగ్గాయనం యథా 42

దేహీన జీవభూతేన లోకాల్లోకమనువ్రజన్
భుజ్జాన ఏవ కర్మాణి కరోత్యవిరతం పుమాన్ 43

జీవో హ్యస్యానుగో దేహో భూతేన్ద్రియమనోమయః
తన్నిరోధోఽస్య మరణమావిర్భావస్తు సమ్భవః 44

ద్రవ్యోపలబ్ధిస్థానస్య ద్రవ్యేక్షాయోగ్యతా యదా
తత్పశ్యత్పమహంమానాదుత్పత్తిర్ద్రవ్యదర్శనమ్ 45

యథాక్ష్ణోర్ద్రివ్యావయవ దర్శనాయోగ్యతా యదా
తదైవ చక్షుషో ద్రష్టుర్ద్రష్టుత్వాయోగ్యతానయోః 46

తస్మాన్న కార్యః సంత్రాసో న కార్పణ్యం న సమ్ప్రమః
బుద్ధ్యా జీవగతిం ధీరో ముక్తసంకశ్చరేదిహ 47

సమ్యగ్దర్శనయా బుద్ధ్యా యోగవైరాగ్యయుక్తయా
మాయావిరచితే లోకే చరేన్నస్య కలేవరమ్ 48

అధ్యాయము – 32

కపిల ఉవాచ

అథ యో గృహమేధీయాన్దర్మానేవావసన్సృహే
కామమర్థం చ ధర్మాన్వాన్దోగ్ధి భూయః పిపర్తి తాన్ 1

స చాపి భగవద్దర్మాత్కామమూఢః పరాజ్ఞుః
యజతే క్రతుభిర్దేవాన్పితౄంశ్చ శ్రద్ధయాన్వితః 2

తచ్ఛ్రద్ధయాక్రాంతమతిః పితౄదేవవ్రతః పుమాన్
గత్వా చాన్ద్రమసం లోకం సోమపాః పునరేష్యతి 3

యదా చాహీన్ద్రశయ్యాయాం శేతేఽనంతాసనో హరిః
తదా లోకా లయం యాన్తి త ఏతే గృహమేధినామ్ 4

- యే స్వధర్మాన్న దుహ్యంతి ధీరాః కామార్థహతవే
నిఃసంఖ్యో న్యస్తకర్మాణః ప్రశాంతాః శుద్ధచేతసః 5
- నివృత్తిధర్మనిరతా నిర్మమా నిరహజ్జుతాః
స్వధర్మాప్తేన సత్త్వేన పరిశుద్ధేన చేతసా 6
- సూర్యద్వారేణ తే యాన్తి పురుషం విశ్వతోముఖమ్
పరావరేశం ప్రకృతిమస్యోత్పత్త్యంతభావనమ్ 7
- ద్విపరార్థావసానే యః ప్రలయో బ్రహ్మణస్తు తే
తావదధ్యాసతే లోకం పరస్య పరచింతకాః 8
- క్ష్మామ్భోఽనలానిలవియన్మనైన్ద్రియార్థ
భూతాదిభిః పరివృతం ప్రతిసంజ్ఞోహిర్దుః
అవ్యాకృతం విశతి యర్హి గుణత్రయాత్మాకాలం
పరాఖ్యమనుభూయ పరః స్వయమ్భూః 9
- ఏవం పరేత్య భగవంతమనుప్రవిష్టాయే
యోగినో జితమరున్మనసో విరాగాః
తేనైవ సాకమమృతం పురుషం పురాణం
బ్రహ్మ ప్రధానముపయాన్త్యగతాభిమానాః 10
- అథ తం సర్వభూతానాం హృత్పద్మేషు కృతాలయమ్
శ్రుతానుభావం శరణం వ్రజ భావేన భామిని 11
- ఆద్యః స్థిరచరాణాం యో వేదగర్భః సహర్షాభిః
యోగేశ్వరైః కుమారాద్యైః సిద్ధైర్వ్యోగప్రవర్తకైః 12
- భేదదృష్ట్యాభిమానేన నిఃసంశ్లేషాపి కర్మణా
కర్తుత్వాత్సగుణం బ్రహ్మ పురుషం పురుషర్షభమ్ 13
- స సంసృత్య పునః కాలే కాలేనేశ్వరమూర్తినా

- జాతే గుణవ్యతికరే యథాపూర్వం ప్రజాయతే 14
- ఐశ్వర్యం పారమేష్ఠ్యం చ తేఽపి ధర్మవినిర్మితమ్
నిషేవ్య పునరాయాన్తి గుణవ్యతికరే సతి 15
- యే త్విహాసక్తమనసః కర్మసు శ్రద్ధయాన్వితాః
కుర్వన్త్యప్రతిషిద్ధాని నిత్యాన్యపి చ కృత్స్న శః 16
- రజసా కుణ్ఠమనసః కామాత్మానోఽజితేంద్రియాః
పిత్త్వజన్త్యనుదినం గృహేష్వభిరతాశయాః 17
- త్రైవర్గికాస్తే పురుషా విముఖా హరిమేధసః
కథాయాం కథనీయోరు విక్రమస్య మధుద్విషః 18
- నూనం దైవేన విహతా యే చాచ్యుతకథాసుధామ్
హిత్యా శృణ్వన్త్యసద్గాథాః పురీషమివ విడ్భుజః 19
- దక్షిణేన పథార్యష్టః పితృలోకం వ్రజన్తి తే
ప్రజామను ప్రజాయన్తే శ్మశానాన్తక్రియాకృతః 20
- తతస్తే క్షీణసుకృతాః పునర్లోకమిమం సతి
పతన్తి వివశా దేవైః సద్యో విభ్రంశితోదయాః 21
- తస్మాత్త్వం సర్వభావేన భజస్వ పరమేష్ఠినమ్
తద్గుణాశ్రయయా భక్త్యా భజనీయపదామ్బుజమ్ 22
- వాసుదేవే భగవతి భక్తియోగః ప్రయోజితః
జనయత్యాశు వైరాగ్యం జ్ఞానం యద్బ్రహ్మదర్శనమ్ 23
- యదాస్య చిత్తమర్థేషు సమేష్విన్ద్రియవృత్తిభిః
న విగృహ్ణోతి వైషమ్యం ప్రియమప్రియమిత్సుత 24
- స తదైవాత్మనాత్మానం నిఃసంశం సమదర్శనమ్
హేయోపాదేయరహితమారూఢం పదమీక్షతే 25

- జ్ఞానమాత్రం పరం బ్రహ్మ పరమాత్మేశ్వరః పుమాన్
దృశ్యాదిభిః పృథగ్భవైర్భగవానేక ఈయతే 26
- ఏతావానేవ యోగేన సమగ్రేణేహ యోగినః
యుజ్యతేఽభిమతో హ్యర్థో యదసభస్తు కృత్స్నశః 27
- జ్ఞానమేకం పరాచీనైరిన్ద్రియైర్బ్రహ్మ నిర్గుణమ్
అవభాత్యర్థరూపేణ బ్రాహ్మ్య శబ్దాదిధర్మిణా 28
- యథా మహానహంరూపస్త్రివృత్పశ్చవిధః స్వరాట్
ఏకాదశవిధస్తస్య వపురణ్డం జగద్యతః 29
- ఏతద్వై శ్రద్ధయా భక్త్యా యోగాభ్యాసేన నిత్యశః
సమాహితాత్మా నిఃసంఘో విరక్త్యా పరిపశ్యతి 30
- ఇత్యేతత్కథితం గుర్వి జ్ఞానం తద్బ్రహ్మదర్శనమ్
యేనానుబుద్ధ్యతే తత్త్వం ప్రకృతేః పురుషస్య చ 31
- జ్ఞానయోగశ్చ మన్నిష్ఠో నైర్గుణ్యో భక్తిలక్షణః
ద్వయోరప్యేక ఏవార్థో భగవచ్ఛబ్దలక్షణః 32
- యథేన్ద్రియైః పృథగ్ద్వారైర్థో బహుగుణాశ్రయః
ఏకో నానేయతే తద్వద్భగవాన్సాస్త్రవర్త్యభిః 33
- క్రియయా క్రతుభిర్దానైస్తపఃస్వాధ్యాయమర్శనైః
ఆత్మేన్ద్రియజయేనాపి సన్న్యాసేన చ కర్మణామ్ 34
- యోగేన వివిధాభేన భక్తియోగేన చైవ హి
ధర్మేణోభయచిహ్నాన యః ప్రవృత్తినివృత్తిమాన్ 35
- ఆత్మతత్త్వావబోధేన వైరాగ్యేణ దృఢేన చ
ఈయతే భగవానేభిః సగుణో నిర్గుణః స్వదృక్ 36

- ప్రావోచం భక్తియోగస్య స్వరూపం తే చతుర్విధమ్
కాలస్య చావ్యక్తగతేర్వ్యోఽన్తర్దావతి జన్తుషు 37
- జీవస్య సంస్కర్తీర్బహ్వీరవిద్యాకర్మనిర్మితాః
యాస్వభ్య ప్రవిశన్నాత్మా న వేద గతిమాత్మనః 38
- నైతత్థలాయోపదిశేన్నావినీతాయ కర్త్తచిత్
న స్తబ్ధాయ న భిన్నాయ నైవ ధర్మధ్వజాయ చ 39
- న లోలుపాయోపదిశేన్న గృహారూఢచేతసే
నాభక్తాయ చ మే జాతు న మద్భక్తద్విషామపి 40
- శ్రద్ధధానాయ భక్తాయ వినీతాయానసూయవే
భూతేషు కృతమైత్రాయ శుశ్రూషాభిరతాయ చ 41
- బహిర్జాతవిరాగాయ శాన్తచిత్తాయ దీయతామ్
నిర్మత్సరాయ శుచయే యస్యాహం ప్రేయసాం ప్రియః 42
- య ఇదం శృణుయాదమ్బ శ్రద్ధయా పురుషః సకృత్
యో వాభిధత్తే మచ్చిత్తః స హ్యేతి పదవీం చ మే 43

అధ్యాయము – 33

- మైత్రేయ ఉవాచ
ఏవం నిశమ్య కపిలస్య వచో జనిత్రీసా కర్ణమస్య దయితా కిల దేవహూతిః
విస్రస్థమోహపటలా తమభిప్రణమ్యతుష్టావ తత్త్వవిషయాఙ్కీతసిద్ధిభూమిమ్ 1
- దేవహూతిరువాచ
అథాప్యజోఽన్తఃసలిలే శయానం భూతేన్ద్రియార్థాత్మమయం వపుస్తే
గుణప్రవాహం సదశేషబీజం దధ్యో స్వయం యజ్జరరాట్టజాతః 2
- స ఏవ విశ్వస్య భవాన్విధత్తే గుణప్రవాహేణ విభక్తవీర్యః
సర్గాద్యనీహోఽవితథాభిసన్ధిరాత్మేశ్వరోఽతర్క్యసహస్రశక్తిః 3

- స త్వం భృతో మే జరరేణ నాథ కథం ను యస్యోదర ఏతదాసీత్
విశ్వం యుగాన్తే వటపత్ర ఏకః శేతే స్మ మాయాశిశురజ్ఞిపానః 4
- త్వం దేహతస్త్రః ప్రశమాయ పాప్మనాం నిదేశభాజాం చ విభో విభూతయే
యథావతారాస్తవ సూకరాదయస్తథాయమప్యాత్మపథోపలబ్ధయే 5
- యన్నామధేయశ్రవణానుకీర్తనాద్యత్ప్రహ్వణాద్యత్స్మరణాదపి క్వచిత్
శ్వాదోఽపి సద్యః సవనాయ కల్పతే కుతః పునస్తే భగవన్ను దర్శనాత్ 6
- అహో బత శ్వపచోఽతో గరీయాన్యజ్ఞిహ్వగ్రే వర్తతే నామ తుభ్యమ్
తేపుస్తపస్తే జహువుః సస్నురార్యా బ్రహ్మనూచుర్నామ గృణన్తి యే తే 7
- తం త్వామహం బ్రహ్మ పరం పుమాంసం ప్రత్యక్రోతస్యాత్మని సంవిభావ్యమ్
స్వతేజసా ధ్వస్తగుణప్రవాహం వందే విష్ణుం కపిలం వేదగర్భమ్ 8
- మైత్రేయ ఉవాచ
ఈడితో భగవానేవం కపిలాఖ్యః పరః పుమాన్
వాచావిక్లవయేత్యాహ మాతరం మాతృవత్సలః 9
- కపిల ఉవాచ
మార్గేణానేన మాతస్తే సుసేవ్యేనోదితేన మే
ఆస్థితేన పరాం కాష్ఠామచిరాదవరోత్స్యసి 10
- శ్రద్ధత్స్వేతన్మతం మహ్యం జుష్టం యద్రుహ్మవాదిభిః
యేన మామభయం యాయా మృత్యుమృచ్ఛన్త్యతద్విదః
మైత్రేయ ఉవాచ 11
- ఇతి ప్రదర్శ్య భగవాన్సతీం తామాత్మనో గతిమ్
స్వమాత్రా బ్రహ్మవాదిన్యా కపిలోఽనుమతో యయౌ 12
- సా చాపి తనయోక్తేన యోగాదేశేన యోగయుక్
తస్మిన్నాశ్రమ ఆపీడే సరస్వత్యాః సమాహితా 13

- అభీక్షావగాహకపిశాన్తటిలాన్కుటిలాలకాన్
ఆత్మానం చోగ్రతపసా బిభ్రతీ చీరిణం కృశమ్ 14
- ప్రజాపతేః కర్దమస్య తపోయోగవిజృంభితమ్
స్వగార్హస్థ్యమనౌపమ్యం ప్రార్థ్యం వైమానికైరపి 15
- పయఃఫేననిభాః శయ్యా దాన్తా రుక్మపరిచ్ఛదాః
ఆసనాని చ హైమాని సుస్సర్వాస్తరణాని చ 16
- స్వచ్ఛస్ఫటికకుడ్యేషు మహామారకతేషు చ
రత్నప్రదీపా ఆభాన్తి లలనా రత్నసంయుతాః 17
- గృహోద్యానం కుసుమితై రమ్యం బహ్వామరద్రుమైః
కూజద్విహాగ్మిధునం గాయన్మత్తమధువ్రతమ్ 18
- యత్ర ప్రవిష్టమాత్మానం విబుధానుచరా జగుః
వాప్యాముత్పలగన్ధిన్యాం కర్దమేనోపలాలితమ్ 19
- హిత్వా తదీప్సితతమమప్యాఖణ్డలయోషితామ్
కిఞ్చిచ్ఛకార వదనం పుత్రవిశ్లేషణాతురా 20
- వనం ప్రవ్రజితే పత్యావపత్యవిరహాతురా
జ్ఞాతతత్త్వాప్యభూన్నష్టే వత్సే గౌరివ వత్సలా 21
- తమేవ ధ్యాయతీ దేవమపత్యం కపిలం హరిమ్
బభూవాచిరతో వత్స నిఃస్పృహ తాదృశే గృహే 22
- ధ్యాయతీ భగవద్రూపం యదాహ ధ్యానగోచరమ్
సుతః ప్రసన్నవదనం సమస్తవ్యస్తచింతయా 23
- భక్తిప్రవాహయోగేన వైరాగ్యేణ బలీయసా
యుక్తానుష్ఠానజాతేన జ్ఞానేన బ్రహ్మహేతునా 24
- విశుద్ధేన తదాత్మానమాత్మనా విశ్వతోముఖమ్

- స్వానుభూత్యా తిరోభూత మాయాగుణవిశేషణమ్ 25
- బ్రహ్మణ్యవస్థితమతిర్భగవత్యాత్మసంశ్రయే
నివృత్తజీవాపత్తిత్వాత్క్షణక్షేశాప్తనిర్వృతిః 26
- నిత్యరూఢసమాధిత్యాత్పరావృత్తగుణభ్రమా
న సస్మార తదాత్మానం స్వప్నే దృష్టమివోత్థితః 27
- తద్దేహః పరతః పోషోఽప్యకృశశ్చాధ్యసమ్భవాత్
బభౌ మలైరవచ్ఛన్నః సదూమ ఇవ పావకః 28
- స్వాఙ్గం తపోయోగమయం ముక్తకేశం గతామ్బరమ్
దైవగుప్తం న ఋబుధే వాసుదేవప్రవిష్టధీః 29
- ఏవం సా కపిలోక్తేన మార్గేణాచిరతః పరమ్
ఆత్మానం బ్రహ్మనిర్వాణం భగవంతమవాప హ 30
- తద్వీరాసీత్పుణ్యతమం క్షేత్రం త్రైలోక్యవిశ్రుతమ్
నామ్నా సిద్ధపదం యత్ర సా సంసిద్ధిముపేయుషీ 31
- తస్యాస్తద్వ్యగవిధుత మార్త్యం మర్త్యమభూత్సరిత్
స్తోతసాం ప్రవరా సౌమ్య సిద్ధిదా సిద్ధసేవితా 32
- కపిలోఽపి మహాయోగీ భగవాన్పితురాశ్రమాత్
మాతరం సమనుజ్ఞాప్య ప్రాగుదీచీం దిశం యయా 33
- సిద్ధచారణగన్ధర్వైర్మునిభిశ్చాప్సరోగణైః
స్తూయమానః సముద్రేణ దత్తార్థణనికేతనః 34
- ఆస్తే యోగం సమాస్థాయ సాఙ్ఖ్యాచార్యైరభిష్టుతః
త్రయాణామపి లోకానాముపశాన్త్యై సమాహితః 35
- ఏతన్నిగదితం తాత యత్పుష్టోఽహం తవానఘ
కపిలస్య చ సంవాదో దేవహూత్యాశ్చ పావనః 36

య ఇదమనుశ్శణోతి యోఽభిధత్తే కపిలమునేర్మతమాత్మయోగగుహ్యమ్
భగవతి కృతధీః సుపర్ణకేతావుపలభతే భగవత్పదారవిన్దమ్
॥ శ్లో ౩౫ ౩౫ ౩౫ ॥ శ్లో

37

చతుర్థ స్కంధము

ఓం నమో భగవతే వాసుదేవాయ

అధ్యాయము - 1

మైత్రేయ ఉవాచ

మనోస్తు శతరూపాయాం తిస్రః కన్యాశ్చ జజ్ఞిరే
ఆకూతిర్దేవహూతిశ్చ ప్రసూతిరితి విశ్రుతాః

1

ఆకూతిం రుచయే ప్రాదాదపి భ్రాతృమతీం నృపః
పుత్రికాధర్మమాశ్రిత్య శతరూపానుమోదితః

2

ప్రజాపతిః స భగవాన్రుచిస్తస్యామజీజనత్
మిథునం బ్రహ్మవర్చస్వీ పరమేణ సమాధినా

3

యస్తయోః పురుషః సాక్షాద్విష్ణుర్యజ్ఞస్వరూపధృక్
యా స్త్రీ సా దక్షిణా భూతేరంశభూతానపాయినీ

4

ఆనిన్యే స్వగృహం పుత్ర్యాః పుత్రం వితతరోచిషమ్
స్వామమ్భువో ముదా యుక్తో రుచిర్జగ్రాహ దక్షిణామ్

5

తాం కామయానాం భగవానువాహ యజుషాం పతిః
తుష్టాయాం తోషమాపన్నోఽ జనయద్ద్వాదశాత్మజాన్

6

తోషః ప్రతోషః సంతోషో భద్రః శాన్తిరిడస్పతిః
ఇధ్మః కవిర్విభుః స్వహ్నాః సుదేవో రోచనో ద్విషట్

7

తుషితా నామ తే దేవా ఆసన్స్వామమ్భువాన్తరే
మరీచిమిశ్రా ఋషయో యజ్ఞః సురగణేశ్వరః

8

- ప్రియవ్రతోత్తానపాదౌ మనుపుత్రౌ మహాజసౌ
తత్పుత్రపౌత్రనప్త్యాణామనువృత్తం తదంతరమ్ 9
- దేవహూతిమదాత్తాత కర్దమాయాత్మజాం మనుః
తత్సమ్బుద్ధి శ్రుతప్రాయం భవతా గదతో మమ 10
- దక్షాయ బ్రహ్మపుత్రాయ ప్రసూతిం భగవాన్మనుః
ప్రాయచ్ఛద్యత్కృతః సర్గస్తిలోక్యాం వితతో మహాన్ 11
- యాః కర్దమసుతాః ప్రోక్తా నవ బ్రహ్మర్షిపత్నయః
తాసాం ప్రసూతిప్రసవం ప్రోచ్యమానం నిబోధ మే 12
- పత్నీ మరీచేస్తు కలా సుషువే కర్దమాత్మజా
కశ్యపం పూర్ణిమానం చ యయోరాపూరితం జగత్ 13
- పూర్ణిమాసూత విరజం విశ్వగం చ పరంతప
దేవకుల్యాం హరేః పాద శౌచాద్యాభూత్సరిద్ధివః 14
- అత్రేః పత్న్యనసూయా త్రీజ్ఞాజ్ఞే సుయశసః సుతాన్
దత్తం దుర్వాససం సోమమాత్మే శబ్రహ్మసమ్భవాన్ 15
- విదుర ఉవాచ
అత్రేర్గృహ సురశ్రేష్ఠాః స్థిత్యుత్పత్త్యంతహేతవః
కింశ్చిచ్చిక్కిర్షవో జాతా ఏతదాఖ్యాహి మే గురౌ 16
- మైత్రేయ ఉవాచ
బ్రహ్మణా చోదితః సృష్టావత్రిర్బ్రహ్మవిదాం వరః
సహ పత్న్యా యయావృక్షం కులాద్రిం తపసి స్థితః 17
- తస్మిన్నసూనస్తబక పలాశాశోకకాననే

వార్భిః ప్రవద్భిరుద్ధుష్టే నిర్విన్ధ్యాయాః సమంతతః 18

ప్రాణాయామేన సంయమ్య మనో వర్షశతం మునిః
అతిష్ఠదేకపాదేన నిర్ద్వన్ద్వోఽనిలభోజనః 19

శరణం తం ప్రపద్యేహం య ఏవ జగదీశ్వరః
ప్రజామాతృసమాం మహ్యం ప్రయచ్ఛత్ప్వతి చింతయన్ 20

తప్యమానం త్రిభువనం ప్రాణాయామైధసాగ్నినా
నిర్గతేన మునేర్మూర్ధ్నః సమీక్ష్య ప్రభవస్తయః 21

అప్సరోమునిగన్ధర్వ సిద్ధవిద్యాధరోరగైః
వితాయమానయశసస్తదాశ్రమపదం యయుః 22

తత్ప్రాదుర్భావసంయోగ విద్యోతితమనా మునిః
ఉత్తిష్ఠన్నేకపాదేన దదర్శ విబుధర్షభాన్ 23

ప్రణమ్య దణ్డవద్భూమావుపతస్థేఽర్హణాజ్ఞలిః
వృషహంససుపర్ణస్థాఽన్వైః ప్రేచ్ఛిహైశ్చ చిహ్నితాన్ 24

కృపావలోకేన హసద్ వదనేనోపలమ్బితాన్
తద్రోచిషా ప్రతిహతే నిమీల్య మునిరక్షిణీ 25

చేతస్తత్ప్రవణం యుజ్జన్నస్తావీత్సంహతాజ్ఞలిః
శ్లేష్ణయా సూక్తయా వాచా సర్వలోకగరీయసః 26

అత్రిరువాచ
విశ్వోద్భవస్థితిలయేషు విభజ్యమానైర్
మాయాగుణైరనుయుగం విగృహీతదేహః
తే బ్రహ్మవిష్ణుగిరిశాః ప్రణతోఽస్మ్యహం వన్
తేభ్యః క ఏవ భవతాం మ ఇహోపహూతః 27

ఏకో మయేహ భగవాన్వివిధప్రధానైశ్
చిత్తీకృతః ప్రజననాయ కథం ను యూయమ్
అత్రాగతాస్తనుభృతాం మనసోఽపి దూరాద్
బ్రూత ప్రసీదత మహానిహ విస్మయో మే

28

మైత్రేయ ఉవాచ
ఇతి తస్య వచః శ్రుత్వా త్రయస్తే విబుధర్షభాః
ప్రత్యాహుః శ్లక్ష్యయా వాచా ప్రహస్య తమ్మపిం ప్రభో

29

దేవా ఉచుః
యథా కృతస్తే సజ్కల్పో భావ్యం తేనైవ నాన్యథా
సత్సజ్కల్పస్య తే బ్రహ్మన్యద్యై ధ్యాయతి తే వయమ్

30

అథాస్మదంశభూతాస్తే ఆత్మజా లోకవిశ్రుతాః
భవితారోఽఙ్గ భద్రం తే విస్తప్స్యన్తి చ తే యశః

31

ఏవం కామవరం దత్త్వా ప్రతిజగ్ముః సురేశ్వరాః
సభాజితాస్తయోః సమ్యగ్దమ్మతోర్మిషతోస్తతః

32

సోమోఽభూద్బ్రహ్మణోఽంశేన దత్తో విష్ణోస్తు యోగవిత్
దుర్వాసాః శక్యరస్యాంశో నిబోధాఙ్గిరసః ప్రజాః

33

శ్రద్ధా త్వఙ్గిరసః పత్నీ చతస్రోఽసూత కన్యకాః
సినీవాలీ కుహూ రాకా చతుర్ధ్యనుమతిస్తథా

34

తత్పుత్రావపరావాస్తాం ఖ్యాతౌ స్వారోచిషేఽన్తరే
ఉతద్యో భగవాన్సాక్షాద్బ్రహ్మిష్ఠశ్చ బృహస్పతిః

35

పులస్త్యోఽజనయత్పత్న్యామగస్త్యం చ హవిర్భువి
సోఽన్యజన్మని దహ్రోగ్నిర్విశ్రవాశ్చ మహాతపాః

36

- తస్య యక్షపతిర్దేవః కుబేరస్త్విడవిడాసుతః
రావణః కుమ్భకర్ణశ్చ తథాన్యస్యాం విభీషణః 37
- పులహస్య గతిర్భార్యా త్రీనసూత సతీ సుతాన్
కర్మశ్రేష్ఠం వరీయాంసం సహిష్ణుం చ మహామతే 38
- క్రతోరపి క్రియా భార్యా వాలఖిల్యానసూయత
ఋషీన్వష్టిసహస్రాణి జ్వలతో బ్రహ్మతేజసా 39
- ఊర్ధ్వాయాం జజ్ఞిరే పుత్రా వసిష్ఠస్య పరస్తప
చిత్రకేతుప్రధానాస్తే సప్త బ్రహ్మర్షయోఽమలాః 40
- చిత్రకేతుః సురోచిశ్చ విరజా మిత్ర ఏవ చ
ఉల్పణో వసుభృద్యానో ద్యుమాన్సక్త్యాదయోఽపరే 41
- చిత్తిస్త్యధర్వణః పత్నీ లేభే పుత్రం ధృతవ్రతమ్
దద్యచ్ఛ్రమశ్వశిరసం భృగోర్వంశం నిబోధ మే 42
- భృగుః ఖ్యాత్యాం మహాభాగః పత్న్యాం పుత్రానజీజనత్
ధాతారం చ విధాతారం శ్రియం చ భగవత్పరామ్ 43
- ఆయతిం నియతిం చైవ సుతే మేరుస్తయోరదాత్
తాభ్యాం తయోరభవతాం మృకణ్డః ప్రాణ ఏవ చ 44
- మార్కణ్డేయో మృకణ్డస్య ప్రాణాద్వేదశిరా మునిః
కవిశ్చ భార్గవో యస్య భగవానుశనా సుతః 45
- త ఏతే మునయః క్షత్తర్లోకాన్సర్గైరభావయన్
ఏష కర్దమదౌహిత్ర సంతానః కథితస్తవ
శృణ్వతః శ్రద్ధధానస్య సద్యః పాపహరః పరః 46

ప్రసూతిం మానవీం దక్ష ఉపయేమే హ్యజాత్మజః
తస్యాం ససర్జ దుహిత్యాః షోడశామలలోచనాః 47

త్రయోదశాదాద్ధర్మాయ తదైకామగ్నయే విభుః
పితృభ్య ఏకాం యుక్తేభ్యో భవాయైకాం భవచ్ఛిదే 48

శ్రద్ధా మైత్రీ దయా శాన్తిస్తుష్టిః పుష్టిః క్రియోన్నతిః
బుద్ధిర్మేధా తితిక్షా హ్రీర్మూర్తిర్ధర్మస్య పత్నయః 49

శ్రద్ధాసూత శుభం మైత్రీ ప్రసాదమభయం దయా
శాన్తిః సుఖం ముదం తుష్టిః స్మయం పుష్టిరసూయత 50

యోగం క్రియోన్నతిర్ధర్మమర్థం బుద్ధిరసూయత
మేధా స్మృతిం తితిక్షా తు క్షేమం హ్రీః ప్రశ్రయం సుతమ్ 51

మూర్తిః సర్వగుణోత్పత్తిర్నరనారాయణావృషీ 52

యయోర్జన్మన్యదో విశ్వమభ్యనన్దత్సునిర్వృతమ్
మనాంసి కకుభో వాతాః ప్రసేదుః సరితోఽద్రయః 53

దివ్యవాద్యన్త తూర్యాణి పేతుః కుసుమవృష్టయః
మునయస్తుష్టువుస్తుష్టా జగుర్గన్ధర్వకిన్నరాః 54

నృత్యన్తి స్మ స్త్రియో దేవ్య ఆసీత్పరమమగ్గలమ్
దేవా బ్రహ్మాదయః సర్వే ఉపతస్థురభిష్టవైః 55

దేవా ఉచుః
యో మాయయా విరచితం నిజయాత్మనీదం
భే రూపభేదమివ తత్ప్రతిచక్షణాయ
ఏతేన ధర్మసదనే ఋషిమూర్తినాద్య
ప్రాదుశ్చకార పురుషాయ నమః పరస్మై 56

సోఽయం స్థితివ్యతికరోపశమాయ సృష్టాన్
సత్త్వేన నః సురగణాననుమేయతత్త్వః
దృశ్యాదదభ్రకరుణేన విలోకనేన
యచ్ఛ్రీనికేతమమలం క్షిపతారవిన్దమ్ 57

ఏవం సురగణైస్తాత భగవంతావభిష్టుతౌ
లబ్ధావలోకైర్యయతురర్చితౌ గన్ధమాదనమ్ 58

తావిమౌ వై భగవతో హరేరంశావిహాగతౌ
భారవ్యయాయ చ భువః కృష్ణౌ యదుకురూద్వహౌ 59

స్వాహాభిమానినశ్చాగ్నేరాత్మజాన్స్త్రీనజీజనత్
పావకం పవమానం చ శుచిం చ హుతభోజనమ్ 60

తేభ్యోఽగ్నయః సమభవన్చత్వారింశచ్చ పశ్చ చ
త ఏవైకోనపశ్చాశత్సాకం పితృపితామహైః 61

వైతానికే కర్మణి యన్ నామభిర్బ్రహ్మవాదిభిః
ఆగ్నేయ్య ఇష్టయో యజ్ఞే నిరూప్యన్తేఽగ్నయస్తు తే 62

అగ్నిష్వాత్తా బర్హిషదః సామ్యాః పితర ఆజ్యపాః
సాగ్నయోఽనగ్నయస్తేషాం పత్నీ దాక్షాయణీ స్వధా 63

తేభ్యో దధార కన్యే ద్వే వయునాం ధారిణీం స్వధా
ఉభే తే బ్రహ్మవాదిన్యౌ జ్ఞానవిజ్ఞానపారగే 64

భవస్య పత్నీ తు సతీ భవం దేవమనువ్రతా
ఆత్మనః సదృశం పుత్రం న లేభే గుణశీలతః 65

పితర్యప్రతిరూపే స్వే భవాయానాగసే రుషా

అప్రోక్షైవాత్మనాత్మానమజహద్యోగసంయుతా

66

అధ్యాయము - 2

విదుర ఉవాచ

భవే శీలవతాం శ్రేష్ఠే దక్షో దుహితృవత్సలః

విద్వేషమకరోత్కస్మాదనాదృత్యాత్మజాం సతీమ్

1

కస్తం చరాచరగురుం నిర్వైరం శాన్తవిగ్రహమ్

ఆత్మారామం కథం ద్వేష్టి జగతో దైవతం మహాత్

2

ఏతదాఖ్యాహి మే బ్రహ్మన్తామాతుః శ్వశురస్య చ

విద్వేషస్తు యతః ప్రాణాన్తత్యజే దుస్స్యజాన్సతీ

3

మైత్రేయ ఉవాచ

పురా విశ్వస్యజాం సత్రే సమేతాః పరమర్షయః

తథామరగణాః సర్వే సానుగా మునయోఽగ్నయః

4

తత్ర ప్రవిష్టమృషయో దృష్ట్వార్కమివ రోచిషా

భ్రాజమానం వితిమిరం కుర్వంతం తన్మహాత్సదః

5

ఉదతిష్ఠన్సదస్యాస్తే స్వధిష్ఠ్యేభ్యః సహాగ్నయః

ఋతే విరిఞ్చాం శర్వం చ తద్భాసాక్షిప్తచేతసః

6

సదసస్పతిభిర్దక్షో భగవాన్సాధు సత్కృతః

అజం లోకగురుం నత్వా నిషసాద తదాజ్ఞయా

7

ప్రాజ్ఞిషణ్ణం మృడం దృష్ట్వా నామృష్యత్తదనాదృతః

ఉవాచ వామం చక్షుర్భ్యామభివీక్ష్య దహన్నివ

8

శ్రూయతాం బ్రహ్మర్షయో మే సహదేవాః సహాగ్నయః

- సాధూనాం ట్రువతో వృత్తం నాజ్ఞానాన్న చ మత్స్యరాత్ 9
- అయం తు లోకపాలానాం యశోఘ్నా నిరపత్రపః
సద్భిరాచరితః పన్థా యేన స్తద్భేన దూషితః 10
- ఏష మే శిష్యతాం ప్రాప్తో యన్మే దుహితురగ్రహీత్
పాణిం విప్రాగ్నిముఖతః సావిత్రిత్యా ఇవ సాధువత్ 11
- గృహీత్వా మృగశావాక్ష్యాః పాణిం మర్కటలోచనః
ప్రత్యుత్థానాభివాదార్హే వాచాప్యకృత నోచితమ్ 12
- లుప్తక్రియాసాశుచయే మానినే భిన్నసేతవే
అనిచ్ఛన్నప్యదాం బాలాం శూద్రాయేవోశతీం గిరమ్ 13
- ప్రేతావాసేషు ఘోరేషు ప్రేతైర్భూతగణైర్హృతః
అటత్యున్మత్తవన్నగో వ్యుప్తకేశో హసన్రుదన్ 14
- చితాభస్మకృతస్నానః ప్రేతస్రజ్జుస్థిభూషణః
శివాపదేశో హ్యశివో మత్తో మత్తజనస్త్రియః
పతిః ప్రమథనాథానాం తమోమాత్రాత్మకాత్మనామ్ 15
- తస్మా ఉన్మాదనాథాయ నష్టశౌచాయ దుర్హదే
దత్తా బత మయా సాధ్వీ చోదితే పరమేష్ఠినా 16
- మైత్రేయ ఉవాచ
వినిన్ద్యైవం స గిరిశమప్రతీపమవస్థితమ్
దక్షోఽథాప ఉపస్సృశ్య క్రుద్ధః శఘ్నం ప్రచక్రమే 17
- అయం తు దేవయజన ఇన్ద్రోపేన్ద్రాదిభిర్భవః
సహ భాగం న లభతాం దేవైర్దేవగణాధమః 18

నిషిధ్యమానః స సదస్యముఖ్యైర్దక్షో గిరిత్రాయ విస్సజ్య శాపమ్
తస్మాద్వినిష్క్రమ్య వివృద్ధమన్యుర్జగామ కౌరవ్య నిజం నికేతనమ్ 19

విజ్ఞాయ శాపం గిరిశానుగాగ్రణీర్నస్తీశ్వరో రోషకషాయదూషితః
దక్షాయ శాపం విససర్జ దారుణం యే చాన్వమోదంస్తదవాచ్యతాం ద్విజాః 20

య ఏతన్మర్త్యముద్దిశ్య భగవత్యప్రతిద్రుహి
ద్రుహ్యాత్యజ్ఞః పృథగ్ద్వష్టిస్తత్త్వతో విముఖో భవేత్ 21

గృహేషు కూటధర్మేషు సక్తో గ్రామ్యసుఖేచ్ఛయా
కర్మతన్త్రం వితనుతే వేదవాదవిపన్నదీః 22

బుద్ధ్యా పరాభిధ్యాయిన్యా విస్మృతాత్మగతిః పశుః
స్త్రీకామః సోఽస్త్వతితరాం దక్షో బస్తముఖోఽచిరాత్ 23

విద్యాబుద్ధిరవిద్యాయాం కర్మమయ్యామసౌ జడః
సంసరన్త్విహ యే చాముమను శర్వావమానినమ్ 24

గిరః శ్రుతాయాః పుష్పిణ్యా మధుగన్ధేన భూరిణా
మథ్నా చోన్మథితాత్మానః సమ్ముహ్యన్తు హరద్విషః 25

సర్వభక్షా ద్విజా వృత్త్యై ధృతవిద్యాతపోవ్రతాః
విత్తదేహేన్ద్రియారామా యాచకా విచరన్త్విహ 26

తస్యైవం వదతః శాపం శ్రుత్వా ద్విజకులాయ వై
భృగుః ప్రత్యసృజచ్ఛాపం బ్రహ్మదణ్డం దురత్యయమ్ 27

భవవ్రతధరా యే చ యే చ తాన్సమనువ్రతాః
పాషణ్డినస్తే భవన్తు సచ్ఛాస్త్రపరిపన్ధినః 28

నష్టశౌచా మూఢధియో జటాభస్మాస్థిధారిణః

విశన్తు శివదీక్షాయాం యత్ర దైవం సురాసవమ్ 29

బ్రహ్మ చ బ్రాహ్మణాంశ్చైవ యద్యాయం పరినిన్దథ
సేతుం విధారణం పుంసామతః పాషణ్డమాశ్రితాః 30

ఏష ఏవ హి లోకానాం శివః పన్థాః సనాతనః
యం పూర్వే చానుసంతస్తుర్యత్ప్రమాణం జనార్దనః 31

తద్రూప్యా పరమం శుద్ధం సతాం వర్త్య సనాతనమ్
విగర్వ్య యాత పాషణ్డం దైవం వో యత్ర భూతరాట్ 32

మైత్రేయ ఉవాచ
తస్యైవం వదతః శాపం భృగోః స భగవాన్భవః
నిశ్చక్రామ తతః కిఞ్చిద్విమనా ఇవ సానుగః 33

తేఽపి విశ్వస్సజః సత్రం సహస్రపరివత్సరాన్
సంవిధాయ మహేష్వాస యత్రేజ్య ఋషభో హరిః 34

ఆఘ్రత్యావభృథం యత్ర గజౌ యమునయాన్వితా
విరజేనాత్మనా సర్వే స్వం స్వం ధామ యయుస్తతః 35

అధ్యాయము - 3

మైత్రేయ ఉవాచ
సదా విద్విషతోరేవం కాలో వై ద్రియమాణయోః
జామాతుః శ్వశురస్యాపి సుమహానతిచక్రమే 1

యదాభిషిక్తో దక్షస్తు బ్రహ్మణా పరమేష్ఠినా
ప్రజాపతీనాం సర్వేషామాధిపత్యే స్మయోఽభవత్ 2

ఇష్ట్యా స వాజపేయేన బ్రహ్మిష్ఠానభిభూయ చ

- బృహస్పతిసవం నామ సమారేభే క్రతూత్తమమ్ 3
- తస్మిన్బ్రహ్మార్షయః సర్వే దేవర్షిపితృదేవతాః
ఆసన్మృతస్వస్త్వయనాస్తత్పత్న్యశ్చ సభర్తుకాః 4
- తదుపశ్రుత్య నభసి ఖేచరాణాం ప్రజల్పతామ్
సతీ దాక్షాయణీ దేవీ పితృయజ్ఞమహోత్సవమ్ 5
- వ్రజన్తీః సర్వతో దిగ్భ్యః ఉపదేవవరస్త్రియః
విమానయానాః సప్రేష్ఠా నిష్కకణ్ఠీః సువాససః 6
- దృష్ట్వా స్వనిలయాభ్యాశే లోలాక్షీర్మృష్టకుణ్డలాః
పతిం భూతపతిం దేవమౌత్సుక్యాదభ్యభాషత 7
- సత్యవాచ
ప్రజాపతేస్తే శ్వశురస్య సామ్రాతం నిర్యాపితో యజ్ఞమహోత్సవః కిల
వయం చ తత్రాభిసరామ వామ తే యద్యర్థితామీ విబుధా వ్రజన్తి హి 8
- తస్మిన్భగినో మమ భర్తుభిః స్వకైర్ద్రువం గమిష్యన్తి సుహృద్దిదృక్షవః
అహం చ తస్మిన్భవతాభికామయే సహోపనీతం పరిబర్హమర్హితుమ్ 9
- తత్ర స్వస్థార్మే నను భర్తుసమ్మితా మాతృష్వస్థాః క్లిన్నధీయం చ మాతరమ్
ద్రక్ష్యే చిరోత్కృణ్ణమనా మహర్షిభిరున్నీయమానం చ మృడాధ్వరధ్వజమ్ 10
- త్వయ్యేతదాశ్చర్యమజాత్మమాయయా వినిర్మితం భాతి గుణత్రయాత్మకమ్
తథాప్యహం యోషిదతత్త్వవిచ్ఛ తే దీనా దిదృక్షే భవ మే భవక్షితిమ్ 11
- పశ్య ప్రయాన్తీరభవాన్యయోషితోఽప్యలఙ్కృతాః కాన్తసఖా వరూధశః
యాసాం వ్రజద్భిః శతకణ్ఠ మణ్ణితం నభో విమానైః కలహంసపాణ్డుభిః 12
- కథం సుతాయాః పితృగేహకౌతుకం నిశమ్య దేహః సురవర్య నేఙ్గతే

- అనాహుతా అప్యభియన్తి సౌహృదం భర్తుర్గురోద్దేహకృతశ్చ కేతనమ్ 13
- తన్నే ప్రసేదేదమమర్త్య వాఞ్చితం కర్తుం భవాన్కారుణికో బతార్హతి
త్వయాత్మనోఽర్ధేహమదభ్రుచక్షుషా నిరూపితా మానుగృహాణ యాచితః 14
- ఋషిరువాచ
ఏవం గిరిత్రః ప్రియయాభిభాషితః ప్రత్యభ్యధత్త ప్రహసన్సుహృత్ప్రియః
సంస్మృరితో మర్మభిదః కువాగిషూన్యానాహ కో విశ్వస్సజాం సమక్షతః 15
- శ్రీభగవానువాచ
త్వయోదితం శోభనమేవ శోభనే అనాహుతా అప్యభియన్తి బన్ధుషు
తే యద్యనుత్పాదితదోషదృష్టయో బలీయసానాత్మ్యమదేన మన్యునా 16
- విద్యాతపోవిత్రవపుర్వయఃకులైః సతాం గుణైః షడ్భిరసత్తమేతరైః
స్మృతౌ హతాయాం భృతమానదుర్ద్వశః స్తబ్ధా న పశ్యన్తి హి ధామ భూయసామ్ 17
- నైతాదృశానాం స్వజనవ్యపేక్షయా గృహాన్ప్రతీయాదనవస్థితాత్మనామ్
యేఽభ్యాగతాన్వక్రధియాభిచక్షతే ఆరోపితభ్రూభిరమర్షణాక్షిభిః 18
- తథారిభిర్న వ్యధతే శిలీముఖైః శేతేఽర్దితాఙ్గో హృదయేన దూయతా
స్వానాం యథా వక్రధియాం దురుక్తిభిర్దివానిశం తప్యతి మర్మతాడితః 19
- వ్యక్తం త్వముత్కృష్టగతేః ప్రజాపతేః ప్రియాత్మజానామసి సుభ్రు మే మతా
తథాపి మానం న పితుః ప్రపత్స్యసే మదాశ్రయాత్కః పరితప్యతే యతః 20
- పాపచ్యమానేన హృదాతురేన్ద్రియః సమృద్ధిభిః పూరుషబుద్ధిసాక్షిణామ్
అకల్ప ఏషామధిరోఽమజ్ఞసా పరం పదం ద్వేష్టి యథాసురా హరిమ్ 21
- ప్రత్యుద్గమప్రశ్రయణాభివాదనం విధీయతే సాధు మిథః సుమధ్యమే
ప్రాజ్ఞైః పరస్మై పురుషాయ చేతసా గుహాశయాయైవ న దేహమానినే 22

సత్త్వం విశుద్ధం వసుదేవశబ్దితం యదీయతే తత్ర పుమానపావృతః
సత్త్వే చ తస్మిన్భగవాన్వాసుదేవో హ్యధోక్షజో మే నమసా విధీయతే 23

తత్రే నిరీక్ష్యో న పితాపి దేహకృద్దక్షో మమ ద్విట్టదనువ్రతాశ్చ యే
యో విశ్వస్యగృజ్ఞగతం వరోరు మామనాగసం దుర్వచసాకరోత్తిరః 24

యది వ్రజిష్యస్యతిహాయ మద్వచో భద్రం భవత్యా న తతో భవిష్యతి
సమ్భావితస్య స్వజనాత్పరాభవో యదా స సద్యో మరణాయ కల్పతే 25

అధ్యాయము - 4

మైత్రేయ ఉవాచ

ఏతావదుక్త్వా విరరామ శబ్కరః పత్న్యభగనాశం హ్యుభయత్ర చింతయన్
సుహృద్దిదృక్షుః పరిశక్కితా భవాన్నిష్క్రామతీ నిర్విశతీ ద్విధాస సా 1

సుహృద్దిదృక్షాప్రతిఘాతదుర్మనాః స్నేహోద్రుదత్యశ్రుకలాతివిహ్వలా
భవం భవాన్యప్రతిపూరుషం రుషా ప్రదక్ష్యతీవైక్షత జాతవేపధుః 2

తతో వినిఃశ్వస్య సతీ విహాయ తం శోకేన రోషేణ చ దూయతా హృదా
పిత్రోరగాత్తైఃవిమూఢధీర్ఘహస్తేష్ణాత్మనో యోఽర్థమదాత్సతాం ప్రియః 3

తామన్వగచ్ఛన్ద్రుతవిక్రమాం సతీమేకాం త్రినేత్రానుచరాః సహస్రశః
సపార్షదయక్షా మణిమన్మదాదయః పురోవృషేన్ద్రాస్తరసా గతవృథాః 4

తాం సారికాకన్ధకదర్పణామ్బుజ శ్వేతాతపత్రవృజనస్రగాదిభిః
గీతాయనైర్దున్దుభిశఙ్ఖవేణుభిర్ఘృషేన్ద్రమారోప్య విటఙ్కితా యయుః 5

ఆట్రహ్మఘోషోర్జితయజ్ఞవైశసం విప్రర్షిజుష్టం విటుడైశ్చ సర్వశః
మృద్ధార్వయఃకాశ్చానదర్భచర్మభిర్నిస్సృష్టభాణ్డం యజనం సమావిశత్ 6

తామాగతాం తత్ర న కశ్చనాద్రియద్విమానితాం యజ్ఞకృతో భయాజ్ఞనః

- ఋతే స్వస్వార్థై జననీం చ సాదరాః ప్రేమాశ్రుకణ్ఠ్యః పరిషస్వజుర్ముదా 7
- సౌదర్యసమ్ప్రశ్నసమర్థవార్తయా మాత్రా చ మాతృష్వస్సుభిశ్చ సౌదరమ్
దత్తాం సపర్యాం వరమాసనం చ సా నాదత్త పిత్రాప్రతినన్దితా సతీ 8
- అరుద్రభాగం తమవేక్ష్య చాద్వరం పిత్రా చ దేవే కృతహేలనం విభౌ
అనాదృతా యజ్ఞసదస్యధీశ్వరీ చుకోప లోకానివ ధక్ష్యతీ రుషా 9
- జగర్థ సామర్థవిపన్నయా గిరా శివద్విషం ధూమపథశ్రమస్మయమ్
స్వతేజసా భూతగణాన్సముత్థితాన్నిగృహ్య దేవీ జగతోఽభిశృణ్వతః 10
- దేవ్యువాచ
న యస్య లోకేఽస్త్యతిశాయనః ప్రియస్తథాప్రియో దేహభృతాం ప్రియాత్మనః
తస్మిన్నమస్తాత్మని ముక్తవైరకే ఋతే భవంతం కతమః ప్రతీపయేత్ 11
- దోషాన్పరేషాం హి గుణేషు సాధవో గృహ్లాన్తి కేచిన్న భవాదృశో ద్విజ
గుణాంశ్చ ఫల్గాన్బహులీకరిష్ణవో మహత్తమాస్తేష్వవిదద్భవానఘమ్ 12
- నాశ్చర్యమేతద్యదసత్సు సర్వదా మహద్వినిన్దా కుణపాత్మవాదిషు
సేర్వ్యం మహాపూరుషపాదపాంసుభిర్నిరస్తతేజఃసు తదేవ శోభనమ్ 13
- యద్ద్వ్యక్షరం నామ గిరేరితం నృణాం సకృత్ప్రసజ్ఞాదఘమాశు హన్తి తత్
పవిత్రకీర్తిం తమలఙ్ఘ్యశాసనం భవానహో ద్వేష్టి శివం శివేతరః 14
- యత్పాదపద్మం మహతాం మనోఽలిభిర్నిషేవితం బ్రహ్మరసాసవార్థిభిః
లోకస్య యద్వర్షతి చాశిషోఽర్థినస్తస్మై భవాన్తుహ్యతి విశ్వబన్ధవే 15
- కిం వా శివాఖ్యమశివం న విదుస్త్వదన్యే బ్రహ్మాదయస్తమవకీర్య జటాః శ్మశానే
తన్మాతృభస్మనృకపాల్యవసత్పిశాచైర్యే మూర్ధభిర్దధతి తచ్ఛరణావస్సుప్తమ్ 16
- కర్ణౌ పిఠాయ నిరయాద్యదకల్ప ఈశే ధర్మావితర్యస్సణిభిర్నృభిరస్యమానే

చిన్మ్యాత్ప్రసహ్య రుశతీమసతీం ప్రభుశ్చేజ్జిహ్వమసూనపి తతో విస్మజేత్స ధర్మః 17

అతస్తవోత్పన్నమిదం కలేవరం న ధారయిష్యే శితికణ్ఠగర్హిణః
జగ్ధస్య మోహాద్ధి విశుద్ధిమన్దనో జుగుప్సితస్యోద్ధరణం ప్రచక్షతే 18

న వేదవాదాననువర్తతే మతిః స్వ ఏవ లోకే రమతో మహామునేః
యథా గతిర్దేవమనుష్యయోః పృథక్స్వ ఏవ ధర్మే న పరం క్షిపేత్స్థితః 19

కర్మ ప్రవృత్తం చ నివృత్తమప్యతం వేదే వివిచ్యోభయలిఙ్గమాశ్రితమ్
విరోధి తద్యోగపదైకకర్తరి ద్వయం తథా బ్రహ్మణి కర్మ నర్చుతి 20

మా వః పదవ్యః పితరస్మదాస్థితా యా యజ్ఞశాలాసు న ధూమవర్త్యభిః
తదన్నత్పైరసుభృద్భిరీడితా అవ్యక్తలిఙ్గా అవధూతసేవితాః 21

నైతేన దేహేన హరే కృతాగసో దేహోద్భవేనాలమలం కుజన్మనా
వ్రీడా మమాభూత్కుజనప్రసంజితస్తజ్జన్మ ధిగ్యో మహతామవద్యకృత్ 22

గోత్రం త్వదీయం భగవాన్స్వషద్వజో దాక్షాయణీత్యాహ యదా సుదుర్మనాః
వ్యపేతనర్మస్మితమాశు తదాహం వ్యుత్క్రక్ష్య ఏతత్కుణపం త్వదంశజమ్ 23

మైత్రేయ ఉవాచ
ఇత్యధ్వరే దక్షమనూద్య శత్రుహనోక్షతావుదీచీం నిషసాద శాన్తవాక్
స్పృష్ట్వా జలం పీతదుకూలసంవృతా నిమీల్య దృగ్యోగపథం సమావిశత్ 24

కృత్వా సమానావనిలౌ జితాసనా సోదానముత్థాప్య చ నాభిచక్రతః
శనైర్హృది స్థాప్య ధియోరసి స్థితం కణ్ఠాద్బ్రువోర్మధ్యమనిన్దితానయత్ 25

ఏవం స్వదేహం మహతాం మహీయసా ముహూః సమారోపితమఙ్కమాదరాత్
జిహ్వసతీ దక్షరుషా మనస్వినీ దధార గాత్రేష్వనిలాగ్నిధారణామ్ 26

తతః స్వభర్తుశ్చరణామ్బుజాసవం జగద్గురోశ్చిన్తయతీ న చాపరమ్

దదర్శ దేహో హతకల్మషః సతీ సద్యః ప్రజజ్వాల సమాధిజాగ్నినా 27

తత్పశ్యతాం ఖే భువి చాద్భుతం మహాధా హేతి వాదః సుమహానజాయత
హస్త ప్రియా దైవతమస్య దేవీ జహావసూన్యేన సతీ ప్రకోపితా 28

అహో అనాత్మ్యం మహదస్య పశ్యత ప్రజాపతేర్యస్య చరాచరం ప్రజాః
జహావసూన్యద్విమతాత్మజా సతీ మనస్వినీ మానమభీక్షమర్హతి 29

సోఽయం దుర్మర్షహృదయో బ్రహ్మధ్రుక్చ లోకేఽపకీర్తిం మహతీమవాప్స్యతి
యదఙ్గజాం స్వాం పురుషద్విడుద్యతాం న ప్రత్యషేధన్మృతయేఽపరాధతః 30

వదత్యేవం జనే సత్యా దృష్ట్వా సుత్యాగమద్భుతమ్
దక్షం తత్పార్షదా హస్తముదతిష్ఠన్నదాయుధాః 31

తేషామాపతతాం వేగం నిశామ్య భగవాన్భుగుః
యజ్ఞఘ్నఘ్నేన యజుషా దక్షిణాగ్నౌ జహావ హ 32

అధ్వర్యుణా హూయమానే దేవా ఉత్పేతురోజసా
ఋభవో నామ తపసా సోమం ప్రాప్తాః సహస్రశః 33

తైరలాతాయుధైః సర్వే ప్రమథాః సహగుహ్యకాః
హన్యమానా దిశో భేజురుశద్భిర్బ్రహ్మతేజసా 34

అధ్యాయము - 5

మైత్రేయ ఉవాచ

భవో భవాన్యా నిధనం ప్రజాపతేరసత్కృతాయా అవగమ్య నారదాత్
స్వపార్షదసైన్యం చ తదధ్వరర్భుభిర్విద్రావితం క్రోధమపారమాదధే 1

క్రుద్ధః సుదష్టైష్ఠపుటః స ధూర్జటిర్జటాం తడిద్వహ్నిసటోగ్రరోచిషమ్
ఉత్కృత్య రుద్రః సహసోత్థితో హసన్గమ్భీరనాదో విససర్జ తాం భువి 2

తతోఽతికాయస్తనువా స్పృశన్ద్రివం సహస్రబాహుర్వనరుక్తిసూర్యదృక్
కరాలదంష్ట్రో జ్వలదగ్నిమూర్ధజః కపాలమాలీ వివిధోద్యతాయుధః 3

తం కిం కరోమీతి గృణస్తమాహ బద్ధాఞ్జలిం భగవాన్భూతనాథః
దక్షం సయజ్ఞం జహి మద్భటానాం త్వమగ్రణీ రుద్ర భటాంశకో మే 4

ఆజ్ఞప్త ఏవం కుపితేన మన్యునా స దేవదేవం పరిచక్రమే విభుమ్
మేనేతదాత్మానమసజ్గరంహసా మహీయసాం తాత సహః సహిష్ణుమ్ 5

అన్వీయమానః స తు రుద్రపార్షదైర్భుశం నదద్భిర్వనదత్సుభైరవమ్
ఉద్యమ్య శూలం జగదంతకాంతకం సమ్ప్రద్రవద్ధోషణభూషణాఙ్ఘ్రిః 6

అధర్త్విజో యజమానః సదస్యాః కకుభ్యదీచ్ఛాం ప్రసమీక్ష్య రేణుమ్
తమః కిమేతత్కుత ఏతద్రజోఽభూదితి ద్విజా ద్విజపత్న్యశ్చ దద్యుః 7

వాతా న వాన్తి న హి సన్తి దస్యవః ప్రాచీనబర్హిర్భీవతి హోగ్రదణ్డః
గావో న కాల్యన్త ఇదం కుతో రజో లోకోఽధునా కిం ప్రలయాయ కల్పతే 8

ప్రసూతిమిశ్రాః స్త్రీయ ఉద్విగ్నచిత్తా ఊచుర్విపాకో వృజినస్త్వైవ తస్య
యత్పశ్యన్తీనాం దుహితృణాం ప్రజేశః సుతాం సతీమవదధ్యావనాగామ్ 9

యస్త్వన్తకాలే వృష్టజటాకలాపః స్వశూలసూచ్యర్పితదిగ్గజేన్ద్రః
వితత్య నృత్యత్యుదితాస్త్రదోర్ద్వజానుచ్ఛాట్టహాసస్తనయిత్నుభిన్నదిక్ 10

అమర్షయిత్వా తమసహ్యతేజసం మన్యుష్టుతం దుర్నిరీక్ష్యం భ్రుకుట్వా
కరాలదంష్ట్రాభిరుదస్తభాగణం స్యాత్స్వస్తి కిం కోపయతో విధాతుః 11

బహ్వేవముద్విగ్నదృశోచ్యమానే జనేన దక్షస్య ముహుర్మహాత్మనః
ఉత్పేతురుత్పాతతమాః సహస్రశో భయావహా దివి భూమౌ చ పర్యక్ 12

తావత్స రుద్రానుచరైర్మహామఖో నానాయుధైర్వామనకైరుదాయుధైః

పిఱ్ఱైః పిశఙ్గైర్మకరోదరాననైః పర్యాద్రవద్భిర్విదురాన్వరుద్యత 13

కేచిద్భభజ్జ్ఞాః ప్రాగ్వంశం పత్నీశాలాం తథాపరే
సద ఆగ్నీద్రశాలాం చ తద్విహారం మహానసమ్ 14

రురుజర్యజ్ఞపాత్రాణి తదైకేఽగ్నీననాశయన్
కుణ్డేష్వమూత్రయన్కేచిద్భిభిదుర్వేదిమేఖిలాః 15

అబాధన్త మునీనన్యే ఏకే పత్నీరతర్జయన్
అపరే జగృహుర్దేవాన్ప్రత్యాసన్నాన్సలానితాన్ 16

భృగుం బబన్ధ మణిమాన్స్విరభద్రః ప్రజాపతిమ్
చణ్డేశః పూషణం దేవం భగం నన్దీశ్వరోఽగ్రహీత్ 17

సర్వ ఏవర్హిజో దృష్ట్వా సదస్యాః సదివౌకసః
తైరర్హమానాః సుభృశం గ్రావభిర్నైకధాద్రవన్ 18

జహ్వాతః స్రువహస్తస్య శ్మశ్రూణి భగవాన్భవః
భృగోర్ములుఞ్చ సదసి యోఽహసచ్ఛ్మశ్చ దర్శయన్ 19

భగస్య నేత్రే భగవాన్పాతితస్య రుషా భువి
ఉజ్జహర సదస్థోఽక్ష్ణా యః శపన్తమసూసుచత్ 20

పూష్ణో హ్యపాతయద్దంతాన్కాలిజస్య యథా బలః
శప్యమానే గరిమణి యోఽహసద్దర్శయన్తతః 21

ఆక్రమ్యోరసి దక్షస్య శితధారేణ హేతినా
చిన్తన్నపి తదుద్ధర్తుం నాశక్నోత్త్యమ్బకస్తదా 22

శస్త్రైరస్త్రాన్వితైరేవమనిర్భిన్నత్వచం హరః
విస్మయం పరమాపన్నో దధ్యౌ పశుపతిశ్చిరమ్ 23

దృష్ట్వా సంజ్ఞపనం యోగం పశూనాం స పతిర్మఖే
యజమానపశోః కస్య కాయాత్తేనాహరచ్ఛిరః 24

సాధువాదస్తదా తేషాం కర్మ తత్తస్య పశ్యతామ్
భూతప్రేతపిశాచానాం అన్యేషాం తద్విపర్యయః 25

జహౌవైతచ్ఛిరస్తస్మిన్దక్షిణాగ్నావమర్షితః
తద్దేవయజనం దగ్ధ్వా ప్రాతిష్ఠధుహ్యకాలయమ్ 26

అధ్యాయము - 6

మైత్రేయ ఉవాచ
అథ దేవగణాః సర్వే రుద్రానీకైః పరాజితాః
శూలపట్టిశనిస్త్రాంశ గదాపరిఘముగ్ధరైః 1

సశ్చిన్నభిన్నసర్వాఙ్గాః సర్వీకృభ్యా భయాకులః
స్వయమ్భువే నమస్కూత్య కార్త్యైవైతన్యవేదయన్ 2

ఉపలభ్య పురైవైతద్భగవానఙ్గసమ్భవః
నారాయణశ్చ విశ్వాత్మా న కస్యాధ్వరమీయతుః 3

తదాకర్ణ్య విభుః ప్రాహ తేజీయసి కృతాగసి
క్షమాయ తత్ర సా భూయాన్న ప్రాయేణ బుభూషతామ్ 4

అథాపి యూయం కృతకిల్బిషా భవం యే బర్హిషో భాగభాజం పరాదుః
ప్రసాదయద్వం పరిశుద్ధచేతసా క్షిప్రప్రసాదం ప్రగృహీతాఙ్ఘ్రిపద్మమ్ 5

ఆశాసానా జీవితమధ్వరస్య లోకః సపాలః కుపితే న యస్మిన్
తమాశు దేవం ప్రియయా విహీనం క్షమాపయద్వం హృది విద్ధం దురుక్షైః 6

నాహం న యజ్ఞో న చ యూయమన్యే యే దేహభాజో మునయశ్చ తత్త్వమ్

- విదుః ప్రమాణం బలవీర్యయోర్వా యస్యాత్మతస్తస్య క ఉపాయం విధిత్యేత్ 7
- స ఇత్థమాదిశ్య సురానజస్తు తైః సమన్వితః పితృభిః సప్రజేశైః
యయౌ స్వధిష్ఠ్యాన్నిలయం పురద్విషః కైలాసమద్రిప్రవరం ప్రియం ప్రభోః 8
- జన్మౌషధితపోమస్త్ర యోగసిద్ధైర్నరేతరైః
జుష్టం కిన్నరగన్ధర్వైరప్సరోభిర్ఘటం సదా 9
- నానామణిమయైః శృణ్గైర్నానాధాతువిచిత్రితైః
నానాద్రుమలతాగుల్మైర్నానామృగగణావృతైః 10
- నానామలప్రసవణైర్నానాకన్ధరసానుభిః
రమణం విహరన్తీనాం రమణైః సిద్ధయోపితామ్ 11
- మయూరకేకాభిరుతం మదాన్ధాలివిమూర్చ్ఛితమ్
ప్లావితై రక్తకణ్ఠానాం కూజితైశ్చ పతత్రిణామ్ 12
- ఆహ్వాయన్తమివోద్ధస్తైర్ద్విజాన్కామదుమైర్దుమైః
వ్రజన్తమివ మాతభైర్గుణన్తమివ నిర్ఘరైః 13
- మన్దారైః పారిజాతైశ్చ సరలైశ్చోపశోభితమ్
తమాలైః శాలతాలైశ్చ కోవిదారాసనార్జునైః 14
- చూతైః కదమైర్బిర్బిపైశ్చ నాగపున్నాగచమ్పకైః
పాటలాశోకబకులైః కున్దైః కురబకైరపి 15
- స్వర్ణార్ణవశతపత్రైశ్చ వరరేణుకజాతిభిః
కుబ్జకైర్మల్లికాభిశ్చ మాధవీభిశ్చ మణ్డితమ్ 16
- పనసోదుమ్బరాశ్వత్థ ప్లక్ష్యగ్రోధహిఙ్గభిః
భూర్జైరోషధిభిః పూగై రాజపూగైశ్చ జమ్బుభిః 17

- ఖర్జూరామ్రాతకామ్రాద్యైః ప్రియాలమధుకేభదైః
ద్రుమజాతిభిరన్యైశ్చ రాజితం వేణుకీచకైః 18
- కుముదోత్పలకప్లూర శతపత్రవనర్ద్దిభిః
నలినీషు కలం కూజత్ ఖగవృన్దోపశోభితమ్ 19
- మృగైః శాఖామృగైః క్రోడైర్మృగేస్తైర్మక్షశల్యకైః
గవయైః శరభైర్వాస్త్రై రురుభిర్మహిషాదిభిః 20
- కర్ణానైకపదాశ్వాస్వైర్నిర్జుష్టం వృకనాభిభిః
కదలీఖణ్డసంరుద్ధ నలినీపులినశ్రియమ్ 21
- పర్యస్తం నన్దయా సత్యాః స్నానపుణ్యతరోదయా
విలోక్య భూతేశగిరిం విబుధా విస్మయం యయుః 22
- దదృశుస్తత్ర తే రమ్యామలకాం నామ వై పురీమ్
వనం సౌగంధికం చాపి యత్ర తన్నామ పఙ్కజమ్ 23
- నన్దా చాలకనన్దా చ సరితౌ బాహ్యతః పురః
తీర్థపాదపదామ్భోజ రజసాతీవ పావనే 24
- యయోః సురస్త్రీయః క్షత్తరవరుహ్య స్వధీష్ణ్యతః
క్రీడన్తి పుంసః సింహచ్ఛ్నో విగాహ్య రతికర్శితాః 25
- యయోస్తత్సాన్ని నవిభ్రష్ట నవకుఙ్కమపిఞ్జరమ్
విత్పషోఽపి పిబన్త్యమ్భుః పాయయన్తో గజా గజీః 26
- తారహేమమహారత్న విమానశతసఙ్కలామ్
జుష్టాం పుణ్యజనస్తీభిర్యథా ఖం సతడిద్ధనమ్ 27
- హిత్వా యక్షేశ్వరపురీం వనం సౌగంధికం చ తత్

ద్రుమైః కామదుమైర్హద్యం చిత్రమాల్యఫలచ్ఛదైః	28
రక్తకణ్ఠఖగానీక స్వరమణ్డీతషట్పదమ్ కలహంసకులప్రేష్ఠం ఖరదణ్డజలాశయమ్	29
వనకుఞ్జరసఙ్ఖుప్త హరిచన్దనవాయునా అధి పుణ్యజనస్త్రీణాం ముహురున్మథయన్మనః	30
వైదూర్యకృతసోపానా వాప్య ఉత్పలమాలినీః ప్రాప్తం కిమ్పురుషైర్దుష్టైః త ఆరాద్ధదృశుర్వటమ్	31
స యోజనశతోత్పేధః పాదోనవిటపాయతః పర్యక్రతాచలచ్ఛాయో నిర్మీడస్తాపవర్జితః	32
తస్మిన్మహాయోగమయే ముముక్షుశరణే సురాః దదృశుః శివమాసీనం త్యక్తామర్షమివాన్తకమ్	33
సనన్దనాద్యైర్మహాసిద్ధైః శానైః సంశాన్తవిగ్రహమ్ ఉపాస్యమానం సఖ్యా చ భర్తా గుహ్యకరక్షసామ్	34
విద్యాతపోయోగపథమాస్థితం తమధీశ్వరమ్ చరన్తం విశ్వసుహృదం వాత్సల్యాల్లోకమగ్గలమ్	35
లింగం చ తాపసాభీష్టం భస్మదణ్డజటాజినమ్ అగ్నేన సన్ధ్యాభ్రురుచా చన్ద్రలేఖాం చ బిభ్రతమ్	36
ఉపవిష్టం దర్భమయ్యాం బృస్యాం బ్రహ్మ సనాతనమ్ నారదాయ ప్రవోచన్తం పృచ్ఛతే శృణ్వతాం సతామ్	37
కృత్వోరౌ దక్షిణే సవ్యం పాదపద్మం చ జానుని బాహుం ప్రకోష్ఠేఽక్షమాలామాసీనం తర్కముద్రయా	38

తం బ్రహ్మనిర్వాణసమాధిమాశ్రితం వ్యూపాశ్రితం గిరిశం యోగకక్షామ్
సలోకపాలా మునయో మనూనామాద్యం మనుం ప్రాజ్ఞలయః ప్రణేముః 39

స తూపలభ్యాగతమాత్మయోనిం సురాసురేశైరభివన్దితాఙ్ఘ్రిః
ఉత్థాయ చక్రే శిరసాభివన్దనమర్హతతమః కస్య యదైవ విష్ణుః 40

తథాపరే సిద్ధగణా మహర్షిభిర్యే వై సమన్తాదను నీలలోహితమ్
నమస్కృతః ప్రాహ శశాఙ్కశేఖరం కృతప్రణామం ప్రహసన్నివాత్మభూః 41

బ్రహ్మోవాచ
ఆనీ త్వామీశం విశ్వస్య జగతో యోనిబీజయోః
శక్తేః శివస్య చ పరం యత్తద్బ్రహ్మ నిరంతరమ్ 42

త్వమేవ భగవన్నేతచ్ఛివశక్త్యో స్వరూపయోః
విశ్వం సృజసి పాస్యత్సి క్రీడన్మూర్ఖపటో యథా 43

త్వమేవ ధర్మార్థదుఘాభిపత్తయే దక్షేణ సూత్రేణ ససర్జిధాద్వరమ్
త్వయైవ లోకేఽవసితాశ్చ సేతవో యాన్బ్రాహ్మణాః శ్రద్ధధతే ధృతవ్రతాః 44

త్వం కర్మణాం మగ్గల మగ్గలానాం కర్తుః స్వలోకం తనుషే స్వః పరం వా
అమగ్గలానాం చ తమిస్తముల్బణం విపర్యయః కేన తదేవ కస్యచిత్ 45

న వై సతాం త్వచ్ఛరణార్పితాత్మనాం భూతేషు సర్వేష్వభిపశ్యతాం తవ
భూతాని చాత్మన్యపృథగ్దిదృక్షతాం ప్రాయేణ రోషోఽభిభవేద్యథా పశుమ్ 46

పృథగ్ధియః కర్మదృశో దురాశయాః పరోదయేనార్పితహృద్బుజోఽనిశమ్
పరాన్దురుక్షైర్వితుదన్త్యరున్తుదాస్తాన్మావధీద్దైవవధాన్భవద్విధః 47

యస్మిన్యదా పుష్కరనాభమాయయా దురన్తయా స్ఫుష్టధియః పృథగ్దృశః
కుర్వన్తి తత్ర హ్యనుకమ్పయా కృపాం న సాధవో దైవబలాత్కృతే క్రమమ్ 48

భవాంస్తు పుంసః పరమస్య మాయయా దురంతయాస్పృష్టమతిః సమస్తదృక్
తయా హతాత్మస్వనుకర్మచేతఃస్వనుగ్రహం కర్తుమిహార్హసి ప్రభో 49

కుర్వద్వరస్యోద్ధరణం హతస్య భోః త్వయాసమాప్తస్య మనో ప్రజాపతేః
న యత్ర భాగం తవ భాగినో దదుః కుయాజినో యేన మఖో నినీయతే 50

జీవతాద్యజమానోఽయం ప్రపద్యేతాక్షిణీ భగః
భృగోః శ్మశ్రూణి రోహంతు పూష్ణో దంతాశ్చ పూర్వవత్ 51

దేవానాం భగ్న గాత్రాణామృత్విజాం చాయుధాశ్మభిః
భవతానుగృహీతానామాశు మన్యోఽస్త్వనాతురమ్ 52

ఏష తే రుద్ర భాగోఽస్తు యదుచ్ఛిష్టోఽధ్వరస్య వై
యజ్ఞస్తే రుద్ర భాగేన కల్పతామద్య యజ్ఞహన్ 53

అధ్యాయము - 7

మైత్రేయ ఉవాచ
ఇత్యజేనానునీతేన భవేన పరితుష్యతా
అభ్యధాయి మహాబాహో ప్రహస్య శ్రూయతామితి 1

మహాదేవ ఉవాచ
నాఘం ప్రజేశ బాలానాం వర్ణయే నానుచింతయే
దేవమాయాభిభూతానాం దణ్డస్తత్ర ధృతో మయా 2

ప్రజాపతేర్దగ్ధశీర్ణో భవత్వజముఖం శిరః
మిత్రస్య చక్షుషేక్షేత భాగం స్వం బర్హిషో భగః 3

పూషా తు యజమానస్య దద్భిర్బక్షతు పిష్టభుక్
దేవాః ప్రకృతసర్వాఙ్గా యే మ ఉచ్ఛేషణం దదుః 4

బాహుభ్యామశ్వినోః పూష్ణో హస్తాభ్యాం కృతబాహవః
భవన్త్యద్వర్యవశ్చాన్యే బస్తశ్శత్రుర్భుగుర్భవేత్ 5

మైత్రేయ ఉవాచ
తదా సర్వాణి భూతాని శ్రుత్వా మీడుష్టమోదితమ్
పరితుష్టాత్మభిస్తాత సాధు సాధ్యిత్యథాబ్రువన్ 6

తతో మీధ్వాంసమామన్త్య శునాసీరాః సహర్షిభిః
భూయస్తద్దేవయజనం సమీడ్వద్వేధసో యయుః 7

విధాయ కార్త్య్మేన చ తద్యదాహ భగవాన్భవః
సన్దధుః కస్య కాయేన సవనీయపశోః శిరః 8

సన్ధీయమానే శిరసి దక్షో రుద్రాభివీక్షితః
సద్యః సుప్త ఇవోత్తస్థా దదృశే చాగ్రతో మృడమ్ 9

తదా వృషద్వజద్వేష కలిలాత్మా ప్రజాపతిః
శివావలోకాదభవచ్ఛరద్ధద ఇవామలః 10

భవన్తవాయ కృతధీర్నాశకోదనురాగతః
ఔత్కణ్ఠ్యాద్బాష్పకలయా సమ్పరేతాం సుతాం స్మరన్ 11

కృచ్ఛాత్సంస్తభ్య చ మనః ప్రేమవిహ్వలితః సుధీః
శశంస నిర్వ్యలీకేన భావేనేశం ప్రజాపతిః 12

దక్ష ఉవాచ
భూయాననుగ్రహ అహో భవతా కృతో మే
దణ్డస్త్వయా మయి భృతో యదపి ప్రలబ్ధః
న బ్రహ్మబన్ధుషు చ వాం భగవన్నవజ్ఞా
తుభ్యం హరేశ్చ కుత ఏవ ధృతవ్రతేషు 13

విద్యాతపోవ్రతధరాన్ముఖతః స్మ విప్రాన్
బ్రహ్మతత్త్వమవితుం ప్రథమం త్వమస్రాక్
తద్రాహ్మణాన్పరమ సర్వవిపత్సు పాసి
పాలః పశూనివ విభో ప్రగృహీతదణ్డః

14

యోఽసౌ మయావిదితతత్త్వద్వశా సభాయాం
క్షిప్తో దురుక్తివిశిఖైర్విగణయ్య తన్మామ్
అర్వాక్పతన్తమర్హతమనిన్దయాపాద్
దృష్ట్వార్థయా స భగవాన్స్వకృతేన తుష్యేత్

15

మైత్రేయ ఉవాచ
క్షమాప్యేవం స మీడ్వాంసం బ్రహ్మణా చానుమన్త్రితః
కర్మ సన్తానయామాస సోపాధ్యాయర్హిగాదిభిః

16

వైష్ణవం యజ్ఞసన్తత్యై త్రికపాలం ద్విజోత్తమాః
పురోడాశం నిరవపన్వీరసంసర్గశుద్ధయే

17

అధ్వర్యుణాత్తహవిషా యజమానో విశామృతే
ధియా విశుద్ధయా దధ్యౌ తథా ప్రాదురభూద్ధరిః

18

తదా స్వప్రభయా తేషాం ద్యోతయన్త్యా దిశో దశ
ముష్ణంస్తేజ ఉపానీతస్తార్క్ష్యణ స్తోత్రవాజినా

19

శ్యామో హిరణ్యరశనోఽర్కకిరీటజుష్టో
నీలాలకభ్రమరమణ్డీతకుణ్డలాస్యః
శఙ్ఖాబ్జచక్రశరచాపగదాసిచర్మ
వృగైర్హిరణ్మయభుజైరివ కర్ణికారః

20

వక్షస్యధిశ్రితవధూర్వనమాల్కుదార
హాసావలోకకలయా రమయంశ్చ విశ్వమ్
పార్శ్వభ్రమద్వ్యజనచామరరాజహంసః

శ్వేతాతపత్రశశినోపరి రజ్యమానః 21

తముపాగతమాలక్య సర్వే సురగణాదయః
ప్రణేముః సహసోత్థాయ బ్రహ్మన్ద్రత్యక్షనాయకాః 22

తత్తేజసా హతరుచః సన్నజిహ్వః ససాధ్వసాః
మూర్ధ్నా ధృతాఞ్జలిపుటా ఉపతస్థురధోక్షజమ్ 23

అప్యర్వాగ్నుత్తయో యస్య మహి త్వాత్మభువాదయః
యథామతి గృణన్తి స్మ కృతానుగ్రహవిగ్రహమ్ 24

దక్షో గృహీతార్హణసాదనోత్తమం
యజ్ఞేశ్వరం విశ్వస్సజాం పరం గురుమ్
సునన్దనన్దాద్యనుగైర్వృతం ముదా
గృణన్ప్రేదే ప్రయతః కృతాఞ్జలిః 25

దక్ష ఉవాచ
శుద్ధం స్వధామ్నూపరతాఖిలబుద్ధ్యవస్థం
చిన్మాత్రమేకమభయం ప్రతిషిధ్య మాయామ్
తిష్ఠంస్తయైవ పురుషత్వముపేత్య తస్యామ్
ఆస్తే భవానపరిశుద్ధ ఇవాత్మతంత్రః 26

ఋత్విజ ఉచుః
తత్త్వం న తే వయమనజ్ఞాన రుద్రశాపాత్
కర్మణ్యవగ్రహాధియో భగవన్విదామః
ధర్మోపలక్షణమిదం త్రివృదధ్వరాఖ్యం
జ్ఞాతం యదర్థమధిదైవమదో వ్యవస్థాః 27

సదస్యా ఉచుః
ఉత్పత్త్యధ్వన్యశరణ ఉరుక్లేశదుర్గేఽంతకోగ్ర
వ్యాలాన్విష్టే విషయమ్మగత్పాప్యోత్మగేహోరుభారః

ద్వన్ద్వశ్వభే ఖలమ్మగభయే శోకదావేఽజ్ఞసార్థః
పాదోకస్తే శరణద కదా యాతి కామోపస్పృష్టః 28

రుద్ర ఉవాచ

తవ వరద వరాజ్ఞావాశిషహాఖిలార్థే
హ్యపి మునిభిరసక్తైరాదరేణార్హణీయే
యది రచితధియం మావిద్యలోకోఽపవిద్ధం
జపతి న గణయే తత్త్వత్సరానుగ్రహేణ 29

భృగురువాచ

యన్మాయయా గహనయాపహృతాత్మబోధా
బ్రహ్మాదయస్తనుభృతస్తమసి స్వపస్తః
నాత్మన్త్రితం తవ విదన్త్యధునాపి తత్త్వం
సోఽయం ప్రసీదతు భవాన్ప్రణతాత్మబన్ధుః 30

బ్రహ్మోవాచ

నైతత్స్వరూపం భవతోఽసౌ పదార్థ భేదగ్రహైః పురుషో యావదీక్షేత్
జ్ఞానస్య చార్థస్య గుణస్య చాశ్రయో మాయామయాద్వ్యతిరిక్తో మతస్త్వమ్ 31

ఇన్ద్ర ఉవాచ

ఇదమప్యచ్యుత విశ్వభావనం వపురానన్దకరం మనోదృశామ్
సురవిద్వితీక్షపణైరుదాయుధైర్బుజదణైరుపపన్న మష్టభిః 32

పత్న్య ఉచుః

యజ్ఞోఽయం తవ యజనాయ కేన సృష్టో విధ్వస్తః పశుపతినాద్య దక్షకోపాత్
తం నస్త్యం శవశయనాభశాంతమేధం యజ్ఞాత్మన్న లినరుచా దృశా పునీహి 33

ఋషయ ఉచుః

అనన్వితం తే భగవన్విచేష్టితం యదాత్మనా చరసి హి కర్మ నాజ్యసే
విభూతయే యత ఉపసేదురీశ్వరీం న మన్యతే స్వయమనువర్తతీం భవాన్ 34

సిద్ధా ఊచు:

అయం త్వత్కథామృష్టపీయూషనద్యాం మనోవారణః క్లేశదావాగ్నిదగ్ధః
తృషార్థోఽవగాఢో న సస్మార దావం న నిష్క్రామతి బ్రహ్మసమ్పన్నవన్నః 35

యజమాన్యవాచ

స్వాగతం తే ప్రసీదేశ తుభ్యం నమః శ్రీనివాస శ్రియా కాంతయా త్రాహి నః
త్వామృతేఽదీశ నాభైర్మృఖః శోభతే శీర్షహీనః కబన్ధో యథా పురుషః 36

లోకపాలా ఊచు:

దృష్టః కిం నో దృగ్భిరసద్గ్రహైస్త్యం ప్రత్యగ్దృష్టా దృశ్యతే యేన విశ్వమ్
మాయా హ్యేషా భవదీయా హి భూమన్యస్త్యం షష్ఠః పంచభిర్భాసి భూతైః 37

యోగేశ్వరా ఊచు:

ప్రియాన్న తేఽన్యోఽన్యముతస్త్యయి ప్రభో విశ్వాత్మానీక్షేన్న పృథగ్య ఆత్మనః
అథాపి భక్త్యేశ తయోపధావతామనన్యవృత్త్యానుగృహాణ వత్సల 38

జగదుద్భవస్థితిలయేషు దైవతో బహుభిద్యమానగుణయాత్మమాయయా
రచితాత్మభేదమతయే స్వసంస్థయా వినివర్తితభ్రమగుణాత్మానే నమః 39

బ్రహ్మోవాచ

నమస్తే శ్రితసత్త్వాయ ధర్మాదీనాం చ సూతయే
నిర్గుణాయ చ యత్కాష్టాం నాహం వేదాపరేఽపి చ 40

అగ్నిరువాచ

యత్తేజసాహం సుసమిద్ధతేజా హవ్యం వహే స్వధ్వర ఆజ్యసిక్తమ్
తం యజ్ఞీయం పశ్చాదిధం చ పశ్చాభిః స్విష్టం యజుర్భిః ప్రణతోఽస్మి యజ్ఞమ్ 41

దేవా ఊచు:

పురా కల్పాపాయే స్వకృతముదరీకృత్య వికృతం
త్వమేవాద్యస్తస్మిన్నలిల ఉరగేన్ద్రాధిశయనే
పుమాన్సేషే సిద్ధైర్మది విమృశితాధ్యాత్మపదవిః

స ఏవాద్యాక్షోర్యః పథి చరసి భృత్యానవసి నః 42

గన్ధర్వా ఉచుః

అంశాంశాస్తే దేవ మరీచ్యాదయ ఏతే బ్రహ్మన్తాద్యా దేవగణా రుద్రపురోగాః
క్రీడాభాణ్ణం విశ్వమిదం యస్య విభూమంతస్మై నిత్యం నాథ నమస్తే కరవామ 43

విద్యాధరా ఉచుః

త్వన్మా యయార్థమభిపద్య కలేవరేఽస్మిన్
కృత్వా మమాహమితి దుర్మతిరుత్పత్తైః స్వైః
క్షిప్తోఽప్యసద్విషయలాలస ఆత్మమోహం
యుష్మత్కథామృతనిషేవక ఉద్వృదస్యేత్ 44

బ్రాహ్మణా ఉచుః

త్వం క్రతుస్త్వం హవిస్త్వం హుతాశః స్వయం త్వం హి మస్త్రః సమిద్ధర్భపాత్రాణి చ
త్వం సదస్యర్హిజో దమ్పతీ దేవతా అగ్నిహోత్రం స్వధా సోమ ఆజ్యం పశుః 45

త్వం పురా గాం రసాయా మహాసూకరో దంష్ట్రయా పద్మినీం వారణేన్ద్రో యథా
స్తూయమానో నదల్లీలయా యోగిభిర్వృజ్జహర్థ త్రయీగాత్ర యజ్ఞకతుః 46

స ప్రసీద త్వమస్మాకమాకాబ్జక్షతాం దర్శనం తే పరిభ్రష్టసత్కర్మణామ్
కీర్త్యమానే నృభిర్నామ్ని యజ్ఞేశ తే యజ్ఞవిఘ్నాః క్షయం యాన్తి తస్మై నమః 47

మైత్రేయ ఉవాచ

ఇతి దక్షః కవిర్యజ్ఞం భద్ర రుద్రాభిమర్శితమ్
కీర్త్యమానే హృషీకేశే సన్నిన్యే యజ్ఞభావనే 48

భగవాన్స్వేన భాగేన సర్వాత్మా సర్వభాగభుక్
దక్షం బభాష ఆభాష్య ప్రీయమాణ ఇవానఘ 49

శ్రీభగవానువాచ

అహం బ్రహ్మ చ శర్వశ్చ జగతః కారణం పరమ్

- ఆత్మేశ్వర ఉపద్రష్టా స్వయన్ద్వగవిశేషణః 50
- ఆత్మమాయాం సమావిశ్య సోఽహం గుణమయీం ద్విజ
సృజన్తక్షన్తరన్విశ్వం దద్రే సంజ్ఞాం క్రియోచితామ్ 51
- తస్మిన్బ్రహ్మణ్యద్వితీయే కేవలే పరమాత్మాని
బ్రహ్మరుద్రౌ చ భూతాని భేదేనాజ్ఞోఽనుపశ్యతి 52
- యథా పుమాన్న స్వాజ్ఞేషు శిరఃపాణ్యాదిషు క్వచిత్
పారక్యబుద్ధిం కురుతే ఏవం భూతేషు మత్స్వరః 53
- త్రయాణామేకభావానాం యో న పశ్యతి వై భిదామ్
సర్వభూతాత్మనాం బ్రహ్మన్స శాన్తిమధిగచ్ఛతి 54
- మైత్రేయ ఉవాచ
ఏవం భగవతాదిష్టః ప్రజాపతిపత్నిర్హరమ్
అర్చిత్యా క్రతునా స్వేన దేవానుభయతోఽయజత్ 55
- రుద్రం చ స్వేన భాగేన హ్యుపాధావత్సమాహితః
కర్మణోదవసానేన సోమపానితరానపి
ఉదవస్య సహర్షిగ్భిః సన్నావవభృథం తతః 56
- తస్మా అప్యనుభావేన స్వేనైవావాప్తరాధసే
ధర్మ ఏవ మతిం దత్త్వా త్రిదశాస్తే దివం యయుః 57
- ఏవం దాక్షాయణీ హిత్యా సతీ పూర్వకలేవరమ్
జజ్ఞే హిమవతః క్షేత్రే మేనాయామితి శుశ్రుమ 58
- తమేవ దయితం భూయ ఆవృజ్ఞే పతిమమ్బికా
అనన్యభావైకగతిం శక్తిః సుప్తేవ పూరుషమ్ 59

ఏతద్భగవతః శమ్భోః కర్మ దక్షాధ్వరద్రుహః
శ్రుతం భాగవతాచ్చిష్యాదుద్ధవాన్మే బృహస్పతేః 60

ఇదం పవిత్రం పరమీశచేష్టితం యశస్యమాయుష్యమఘౌఘమర్హణమ్
యో నిత్యదాకర్ణ్య నరోఽనుకీర్తయేద్ధునోత్యఘం కౌరవ భక్తిభావతః 61

అధ్యాయము - 8

మైత్రేయ ఉవాచ
సనకాద్యా నారదశ్చ ఋభుర్హంసోఽరుణిర్యతిః
నైతే గృహాన్బ్రహ్మసుతా హ్యవసన్నూర్ధ్వరేతసః 1

మృషాధర్మస్య భార్యాసీద్ధమ్భం మాయాం చ శత్రుహన్
అసూత మిధునం తత్తు నిర్మతిర్జగృహేఽప్రజః 2

తయోః సమభవల్లోభో నికృతిశ్చ మహామతే
తాభ్యాం క్రోధశ్చ హింసా చ యద్దురుక్తిః స్వసా కలిః 3

దురుక్తో కలిరాధత్త భయం మృత్యుం చ సత్తమ
తయోశ్చ మిధునం జజ్ఞే యాతనా నిరయస్తథా 4

సజ్రహేణ మయాఖ్యాతః ప్రతిసర్గస్తవానఘ
త్రీః శ్రుత్వైతత్పుమాన్పుణ్యం విధునోత్యాత్మనో మలమ్ 5

అథాతః కీర్తయే వంశం పుణ్యకీర్తేః కురూద్వహ
స్వాయమ్భువస్యాపి మనోర్హరేరంశాంశజన్మనః 6

ప్రియవ్రతోత్తానపాదౌ శతరూపాపతేః సుతౌ
వాసుదేవస్య కలయా రక్షాయాం జగతః స్థితౌ 7

జాయే ఉత్తానపాదస్య సునీతిః సురుచిస్తయోః

- సురుచిః ప్రేయసీ పత్యుర్నేతరా యత్సుతో ద్రువః 8
- ఏకదా సురుచేః పుత్రమజ్యమారోప్య లాలయన్
ఉత్తమం నారురుక్షంతం ద్రువం రాజాభ్యనన్దత 9
- తథా చికిర్షమాణం తం సపత్న్యాస్తనయం ద్రువమ్
సురుచిః శృణ్వతో రాజ్ఞః సేర్వ్యమాహతిగర్వితా 10
- న వత్స నృపతేర్ధిష్ఠ్యం భవానారోడుమర్హతి
న గృహీతో మయా యత్త్వం కుక్షావపి నృపాత్మజః 11
- బాలోఽసి బత నాత్మానమన్యస్త్రీగర్భసమ్భుతమ్
నూనం వేద భవాన్యస్య దుర్లభేఽర్థే మనోరథః 12
- తపసారాధ్య పురుషం తస్యైవానుగ్రహేణ మే
గర్భే త్వం సాధయాత్మానం యదీచ్ఛసి నృపాసనమ్ 13
- మైత్రేయ ఉవాచ
మాతుః సపత్న్యాః స దురుక్తివిద్ధః శ్వసన్రుషా దణ్డహతో యథాహిః
హిత్యా మిషంతం పితరం సన్నవాచం జగామ మాతుః ప్రరుదన్సకాశమ్ 14
- తం నిఃశ్వసంతం స్ఫురితాధరోష్ఠం సునీతిరుత్సజ్ఞ ఉదూహ్య బాలమ్
నిశమ్య తత్ప్రేరముఖాన్నితాంతం సా వివృథే యద్గదితం సపత్న్యా 15
- సోత్సుజ్య ధైర్యం విలలాప శోక దావాగ్నినా దావలతేవ బాలా
వాక్యం సపత్న్యాః స్మరతీ సరోజ శ్రియా దృశా బాష్పకలామువాహ 16
- దీర్ఘం శ్వసన్తీ వృజినస్య పారమపశ్యతీ బాలకమాహ బాలా
మామజ్ఞలం తాత పరేషు మన్థా భుజ్కే జనో యత్ప్రదుఃఖదస్తత్ 17
- సత్యం సురుచ్యాభిహితం భవాన్మే యద్దుర్భగాయా ఉదరే గృహీతః

స్తన్యేన వృద్ధశ్చ విలజ్జితే యాం భార్యేతి వా వోడుమిడస్సతిర్మామ్ 18

ఆతిష్ఠ తత్తాత విమత్సరస్త్వముక్తం సమాత్రాపి యదవ్యలీకమ్
ఆరాధయాధోక్షజపాదపద్మం యదీచ్ఛసేఽధ్యాసనముత్తమో యథా 19

యస్యాజ్ఞీపద్మం పరిచర్య విశ్వ విభావనాయాత్తగుణాభిపత్తేః
అజోఽద్యతిష్ఠత్థలు పారమేష్ఠ్యం పదం జితాత్మశ్వసనాభివన్ద్యమ్ 20

తథా మనుర్వో భగవాన్పితామహో యమేకమత్యా పురుదక్షిణైర్మఖైః
ఇష్ట్యాభిపేదే దురవాపమన్యతో భౌమం సుఖం దివ్యమథాపవర్గమ్ 21

తమేవ వత్సాశ్రయ భృత్యవత్సలం ముముక్షుభిర్మృగ్యపదాబ్జపద్ధతిమ్
అనన్యభావే నిజధర్మభావితే మనస్యవస్థాప్య భజస్వ పూరుషమ్ 22

నాన్యం తతః పద్మపలాశలోచనాద్దుఃఖచ్ఛిదం తే మృగయామి కఞ్చన
యో మృగ్యతే హస్తగృహీతపద్మయా శ్రియేతరైరజ్ఞ విమృగ్యమాణయా 23

మైత్రేయ ఉవాచ
ఏవం సజ్జల్పితం మాతురాకర్ణ్యార్థాగమం వచః
సన్నియమ్యాత్మనాత్మానం నిశ్చక్రామ పితుః పురాత్ 24

నారదస్తదుపాకర్ణ్య జ్ఞాత్వా తస్య చికిర్షితమ్
స్ఫుష్ట్యా మూర్ధన్యఘ్నీన్న పాణినా ప్రాహ విస్మితః 25

అహో తేజః క్షత్రియాణాం మానభజ్గమమృష్యతామ్
బాలోఽప్యయం హృదా ధత్తే యత్సమాతురసద్యచః 26

నారద ఉవాచ
నాధునాప్యవమానం తే సమ్మానం వాపి పుత్రక
లక్షయామః కుమారస్య సక్తస్య క్రీడనాదిషు 27

- వికల్పే విద్యమానేఽపి న హ్యసన్తోషహతవః
పుంసో మోహమృతే భిన్నా యల్లోకే నిజకర్మభిః 28
- పరితుష్ప్యేత్తతస్తాత తావన్మాత్రేణ పూరుషః
దైవోపసాదితం యావద్వీక్ష్యేశ్వరగతిం బుధః 29
- అథ మాత్రోపదిష్టేన యోగేనావరురుత్ససి
యత్ప్రసాదం స వై పుంసాం దురారాధ్యో మతో మమ 30
- మునయః పదవీం యస్య నిఃసంక్లేనోరుజన్మభిః
న విదుర్మృగయన్తోఽపి తీవ్రయోగసమాధినా 31
- అతో నివర్తతామేష నిర్బన్ధస్తవ నిష్ఫలః
యతిష్యతి భవాన్కాలే శ్రేయసాం సముపస్థితే 32
- యస్య యద్దైవవిహితం స తేన సుఖదుఃఖయోః
ఆత్మానం తోషయన్దేహీ తమసః పారమృచ్ఛతి 33
- గుణాధికాన్ముదం లిప్సేదనుక్రోశం గుణాధమాత్
మైత్రీం సమానాదన్విచ్ఛేన్న తాపైరభిభూయతే 34
- ధ్రువ ఉవాచ
సోఽయం శమో భగవతా సుఖదుఃఖహతాత్మనామ్
దర్శితః కృపయా పుంసాం దుర్దర్శోఽస్మద్విదైస్తు యః 35
- అథాపి మేఽవినీతస్య క్షాత్రం ఘోరముపేయుషః
సురుచ్ఛ్యా దుర్వచోబాణైర్న భిన్నే శ్రయతే హృది 36
- పదం త్రిభువనోత్కృష్టం జిగీషోః సాధు వర్త్య మే
బ్రూహ్యస్మత్ప్రతిభిర్బ్రహ్మన్నన్యైరప్యనధిష్ఠితమ్ 37

నూనం భవాన్భగవతో యోఽభజః పరమేష్ఠినః
వితుదన్నటతే వీణాం హితాయ జగతోఽర్కవత్ 38

మైత్రేయ ఉవాచ
ఇత్యుదాహృతమాకర్ణ్య భగవాన్నారదస్తదా
ప్రీతః ప్రత్యాహ తం బాలం సద్వాక్యమనుకమ్పయా 39

నారద ఉవాచ
జనన్యాభిహితః పన్ధాః స వై నిఃశ్రేయసస్య తే
భగవాన్వాసుదేవస్తం భజ తం ప్రవణాత్మనా 40

ధర్మార్థకామమోక్షాఖ్యం య ఇచ్ఛేచ్ఛేయ ఆత్మనః
ఏకం హ్యేవ హరేస్తత్ర కారణం పాదసేవనమ్ 41

తత్తాత గచ్ఛ భద్రం తే యమునాయాస్తటం శుచి
పుణ్యం మధువనం యత్ర సాన్నిధ్యం నిత్యదా హరేః 42

స్నాత్వానుసవనం తస్మిన్కాలిన్ద్యాః సలిలే శివే
కృత్వోచితాని నివసన్నాత్మనః కల్పితాసనః 43

ప్రాణాయామేన త్రివృతా ప్రాణేన్ద్రియమనోమలమ్
శనైర్వ్యదస్యాభిధ్యాయేన్మనసా గురుణా గురుమ్ 44

ప్రసాదాభిముఖం శశ్వత్ప్రసన్నవదనేక్షణమ్
సునాసం సుభ్రువం చారు కపోలం సురసున్దరమ్ 45

తరుణం రమణీయాఙ్గమరుణోష్ఠేక్షణాధరమ్
ప్రణతాశ్రయణం నృన్ఘ్నం శరణ్యం కరుణార్ణవమ్ 46

శ్రీవత్సాఙ్గం ఘనశ్యామం పురుషం వనమాలినమ్
శఙ్ఖచక్రగదాపద్మైరభివృక్తచతుర్భుజమ్ 47

- కిరీటినం కుణ్డలినం కేయూరవలయాన్వితమ్
కౌస్తుభాభరణగ్రీవం పీతకౌశేయవాససమ్ 48
- కాశ్చీకలాపపర్యస్తం లసత్కాశ్చననూపురమ్
దర్శనీయతమం శాంతం మనోనయనవర్ధనమ్ 49
- పద్భ్యాం నఖమణిశ్రేణ్యా విలసద్భ్యాం సమర్చితామ్
హృత్పద్మకర్ణికాధిష్ఠ్యమాక్రమ్యాత్మన్యవస్థితమ్ 50
- స్మయమానమభిధ్యాయేత్సానురాగావలోకనమ్
నియతేనైకభూతేన మనసా వరదర్శభమ్ 51
- ఏవం భగవతో రూపం సుభద్రం ధ్యాయతో మనః
నిర్వృత్యా పరయా తూర్ణం సమ్పన్నం న నివర్తతే 52
- జపశ్చ పరమో గుహ్యః శ్రూయతాం మే నృపాత్మజ
యం సప్తరాత్రం ప్రపఠన్సుమాన్పశ్యతి భేచరాన్ 53
- ఓం నమో భగవతే వాసుదేవాయ
మస్త్రేణానేన దేవస్య కుర్యాద్ద్రవ్యమయీం బుధః
సపర్యాం వివిధైర్ద్రవ్యైర్దేశకాలవిభాగవిత్ 54
- సలిలైః శుచిభిర్మాల్యైర్వనైర్మూలఫలాదిభిః
శస్తాఙ్గరాంశుకైశ్చార్చేత్తులస్యా ప్రియయా ప్రభుమ్ 55
- లబ్ధ్వా ద్రవ్యమయీమర్చ్యాం క్షీత్యమ్బాద్విషు వార్చయేత్
ఆభృతాత్మా మునిః శాన్తో యతవాఙ్మితవన్యభుక్ 56
- స్వేచ్ఛావతారచరితైరచిన్త్యనిజమాయయా
కరిష్యత్యుత్తమశ్లోకస్తద్ధ్యాయేద్ధృదయభ్రమమ్ 57

పరిచర్యా భగవతో యావత్యః పూర్వసేవితాః
తా మస్తహృదయేనైవ ప్రయుజ్ఞ్యాన్మస్తమూర్తయే 58

ఏవం కాయేన మనసా వచసా చ మనోగతమ్
పరిచర్యమాణో భగవాన్భక్తిమత్పరిచర్యయా 59

పుంసామమాయినాం సమ్యగ్భజతాం భావవర్ధనః
శ్రేయో దిశత్యభిమతం యద్ధర్మాదిషు దేహినామ్ 60

విరక్తశ్చేన్ద్రియరతౌ భక్తియోగేన భూయసా
తం నిరస్తరభావేన భజేతాద్ధా విముక్తయే 61

ఇత్యుక్తస్తం పరిక్రమ్య ప్రణమ్య చ నృపార్భకః
యయౌ మధువనం పుణ్యం హరేశ్చరణచర్చితమ్ 62

తపోవనం గతే తస్మిన్ప్రవిష్టోఽన్తఃపురం మునిః
అర్హితార్హణకో రాజ్ఞా సుఖాసీన ఉవాచ తమ్ 63

నారద ఉవాచ
రాజన్క్రిం ధ్యాయసే దీర్ఘం ముఖేన పరిశుష్యతా
కిం వా న రిష్యతే కామో ధర్మో వార్ధేన సంయుతః 64

రాజోవాచ
సుతో మే బాలకో బ్రహ్మన్స్తైఢేనాకరుణాత్మనా
నిర్వాసితః పశ్చాద్ధః సహ మాత్రా మహాన్యవిః 65

అప్యనాథం వనే బ్రహ్మన్మా స్మాదన్త్యర్భకం వృకాః
శ్రాన్తం శయానం క్షుధితం పరిష్ఠానముఖామ్బుజమ్ 66

అహో మే బత దౌరాత్మ్యం స్త్రీజితస్యోపధారయ
యోఽఙ్గం ప్రేష్ఠారురుక్షన్తం నాభ్యనన్దమసత్తమః 67

నారద ఉవాచ

మా మా శుచః స్వతనయం దేవగుప్తం విశామ్పతే
తత్ప్రభావమవిజ్ఞాయ ప్రావృజ్జ్యే యద్యశో జగత్

68

సుదుష్కరం కర్మ కృత్వా లోకపాలైరపి ప్రభుః
ఐష్యత్యచిరతో రాజన్యశో విపులయంస్తవ

69

మైత్రేయ ఉవాచ

ఇతి దేవర్షిణా ప్రోక్తం విశ్రుత్య జగతీపతిః
రాజలక్ష్మీమనాదృత్య పుత్రమేవాన్వచింతయత్

70

తత్రాభిషిక్తః ప్రయతస్తాముపోష్య విభావరీమ్
సమాహితః పర్యచరదృష్వాదేశేన పూరుషమ్

71

త్రిరాత్రాన్తే త్రిరాత్రాన్తే కపిత్థబదరాశనః
ఆత్మవృత్త్యనుసారేణ మాసం నిన్యేఽర్చయన్హరిమ్

72

ద్వితీయం చ తథా మాసం షష్ఠి షష్ఠీఽర్చకో దినే
తృణపర్ణాదిభిః శీర్ణైః కృతాన్నోఽభ్యర్చయన్విభుమ్

73

తృతీయం చానయన్మాసం నవమే నవమేఽహని
అబ్బుక్ష ఉత్తమశ్లోకముపాధావత్సమాధినా

74

చతుర్థమపి వై మాసం ద్వాదశే ద్వాదశేఽహని
వాయుభక్షో జితశ్వాసో ధ్యాయన్దేవమధారయత్

75

పంచమే మాస్యనుప్రాప్తే జితశ్వాసో నృపాత్మజః
ధ్యాయన్బ్రహ్మ పదైకేన తస్థౌ స్థాణురివాచలః

76

సర్వతో మన ఆకృష్య హృది భూతేన్ద్రియాశయమ్

ధ్యాయస్థగవతో రూపం నాద్రాక్షీత్కిఞ్చనాపరమ్ 77

ఆధారం మహదాదీనాం ప్రధానపురుషేశ్వరమ్
బ్రహ్మ ధారయమాణస్య త్రయో లోకాశ్చకమ్పిరే 78

యదైకపాదేన స పార్థివార్భకస్తస్థౌ తదజ్ఞస్థనిపీడితా మహీ
ననామ తత్రార్థమిభేన్దధిష్ఠితా తరీవ సవ్యేతరతః పదే పదే 79

తస్మిన్నభిధ్యాయతి విశ్వమాత్మనో ద్వారం నిరుధ్యసుమనన్యయా ధియా
లోకా నిరుచ్ఛ్వాసనిపీడితా భృశం సలోకపాలాః శరణం యయుర్హరిమ్ 80

దేవా ఉచుః
నైవం విదామో భగవన్ప్రాణరోధం చరాచరస్యాఖిలసత్త్వధామ్నః
విధేహి తన్నో వృజినాద్విమోక్షం ప్రాప్తా వయం త్వాం శరణం శరణ్యమ్ 81

శ్రీభగవానువాచ
మా బైష్ట బాలం తపసో దురత్యయాన్నివర్తయిష్యే ప్రతియాత స్వధామ
యతో హి వః ప్రాణనిరోధ ఆసీదౌత్తానపాదిర్మయి సజ్గతాత్మా 82

అధ్యాయము - 9

మైత్రేయ ఉవాచ
త ఏవముత్సన్నభయా ఉరుక్రమే కృతావనామాః ప్రయయుస్త్రివిష్టపమ్
సహస్రశీర్షాపి తతో గరుత్మతా మధోర్వనం భృత్యదిదృక్షయా గతః 1

స వై ధియా యోగవిపాకతీవ్రయా హృత్పద్మకోశే స్ఫురితం తడిత్రభమ్
తిరోహితం సహసైవోపలక్ష్య బహిఃస్థితం తదవస్థం దదర్శ 2

తద్దర్శనేనాగతసాధ్వసః క్షితావవన్దతాఙ్గం వినమయ్య దణ్డవత్
దృగ్భ్యాం ప్రపశ్యన్ప్రపిబన్నివార్భకశ్చుమ్బన్నివాస్యేన భుజైరివాశ్లేషన్ 3

స తం వివక్షంతమతద్విదం హరిర్జ్ఞాత్వాస్య సర్వస్య చ హృద్యవస్థితః
కృతాంజలిం బ్రహ్మమయేన కమ్బునా పస్పర్శ బాలం కృపయా కపోలే

4

స వై తదైవ ప్రతిపాదితాం గిరం దైవీం పరిజ్ఞాతపరాత్మనిర్ణయః
తం భక్తిభావోఽభ్యగృణాదసత్వరం పరిశ్రుతోరుశ్రవసం ద్రువక్షితిః

5

ద్రువ ఉవాచ

యోఽంతః ప్రవిశ్య మమ వాచమిమాం ప్రసుప్తాం
సంజ్ఞీవయత్యఖిలశక్తిధరః స్వధామ్నా
అన్యాంశ్చ హస్తచరణశ్రవణత్వగాదీన్
ప్రాణాన్నమో భగవతే పురుషాయ తుభ్యమ్

6

ఏకస్త్వమేవ భగవన్నిదమాత్మశక్త్యా
మాయాఖ్యయోరుగుణయా మహదాద్యశేషమ్
సృష్ట్వానువిశ్య పురుషస్తదసద్గుణేషు
నానేవ దారుషు విభావసువద్విభాసి

7

త్వద్దత్తయా వయునయేదమచష్ట విశ్వం
సుప్తప్రబుద్ధ ఇవ నాథ భవత్ప్రపన్నః
తస్యాపవర్గ్యశరణం తవ పాదమూలం
విస్మర్యతే కృతవిదా కథమార్తబద్ధో

8

నూనం విముష్టమతయస్తవ మాయయా తే
యే త్వాం భవాప్యయవిమోక్షణమన్యహేతోః
అర్చంతి కల్పకతరుం కుణపోపభోగ్యమ్
ఇచ్ఛంతి యత్స్పర్శజం నిరయేఽపి న్ణామ్

9

యా నిర్వృతిస్తనుభృతాం తవ పాదపద్మ
ధ్యానాద్భవజ్జనకథాశ్రవణేన వా స్యాత్
సా బ్రహ్మణి స్వమహిమన్యపి నాథ మా భూత్

కిం త్వంతకాసిలులితాత్పతతాం విమానాత్ 10

భక్తిం ముహూః ప్రవహతాం త్వయి మే ప్రసభో
భూయాదనంత మహతామమలాశయానామ్
యేనాజ్ఞాసోల్బణమురువ్యసనం భవాభిం
నేష్యే భవద్గుణకథామృతపానమత్తః 11

తే న స్మరన్త్యతితరాం ప్రియమీశ మర్త్యం
యే చాన్వదః సుతసుహృద్భూహవిత్తదారాః
యే త్వబ్జనాభ భవదీయపదారవిన్ద
సౌగన్ధ్యలుబ్ధహృదయేషు కృతప్రసజ్ఞాః 12

తిర్యక్ష్ణుగద్విజసరీస్సపదేవదైత్య
మర్త్యాదిభిః పరిచితం సదసద్విశేషమ్
రూపం స్థవిష్టమజ తే మహదాద్యనేకం
నాతః పరం పరమ వేద్మి న యత్ర వాదః 13

కల్పాంత ఏతదఖిలం జరరేణ గృహ్లాన్
శేతే పుమాన్స్వద్భుగనంతసఖస్తదజ్ఞే
యన్నాభిసిన్ధురుహకాఞ్చనలోకపద్మ
గర్భే ద్యుమాన్భగవతే ప్రణతోఽస్మి తస్మై 14

త్వం నిత్యముక్తపరిశుద్ధవిబుద్ధ ఆత్మా
కూటస్థ ఆదిపురుషో భగవాన్స్యధీశః
యద్బుద్ధ్యవస్థితిమఖణ్ణితయా స్వదృష్ట్యా
ద్రష్టా స్థితావధిమఖో వ్యతిరిక్త ఆస్మి 15

యస్మిన్విరుద్ధగతయో హ్యనిశం పతన్తి
విద్యాదయో వివిధశక్తయ ఆనుపూర్వాత్
తద్రూపా విశ్వభవమేకమనంతమాద్యమ్

ఆనన్దమాత్రమవికారమహం ప్రపద్యే 16

సత్యాశిషో హి భగవంస్తవ పాదపద్మమ్
ఆశీస్తథానుభజతః పురుషార్థమూర్తేః
అప్యేవమర్య భగవాన్పురిపాతి దీనాన్
వాశేవ వత్సకమనుగ్రహకాతరోఽస్మాన్ 17

మైత్రేయ ఉవాచ
అథాభిష్టుత ఏవం వై సత్సజ్కల్పేన ధీమతా
భృత్యానురక్తో భగవాన్ప్రతిపద్యేదమబ్రవీత్ 18

శ్రీభగవానువాచ
వేదాహం తే వ్యవసితం హృది రాజన్యబాలక
తత్ప్రయచ్ఛామి భద్రం తే దురాపమపి సువ్రత 19

నాన్వైరధిష్ఠితం భద్ర యద్బ్రాజిష్టు ధ్రువక్షితి
యత్ర గ్రహార్క్షతారాణాం జ్యోతిషాం చక్రమాహితమ్ 20

మేఢ్యాం గోచక్రవత్స్థాస్ను పరస్తాత్కల్పవాసినామ్
ధర్మోఽగ్నిః కశ్యపః శుక్రో మునయో యే వనౌకసః
చరన్తి దక్షిణీకృత్య భ్రమన్తో యత్సతారకాః 21

ప్రస్థితే తు వనం పిత్రా దత్త్వా గాం ధర్మసంశ్రయః
షట్రింశద్వర్షసాహస్రం రక్షితావ్యాహతేన్ద్రియః 22

త్వద్భ్రాతర్యుత్తమే నష్టే మృగయాయాం తు తన్మనాః
అన్వేషన్తీ వనం మాతా దావాగ్నిం సా ప్రవేక్ష్యతి 23

ఇష్టా మాం యజ్ఞహృదయం యజ్ఞైః పుష్కలదక్షిణైః
భుక్త్వా చేహాశిషః సత్యా అన్తే మాం సంస్మరిష్యసి 24

తతో గన్తాసి మత్స్థానం సర్వలోకనమస్కృతమ్
ఉపరిష్టాదృపిభ్యస్త్యం యతో నావర్తతే గతః 25

మైత్రేయ ఉవాచ
ఇత్యర్చితః స భగవానతిదిశ్యాత్మనః పదమ్
బాలస్య పశ్యతో ధామ స్వమగాధరుడధ్వజః 26

సోఽపి సజ్కల్పజం విష్ణోః పాదసేవోపసాదితమ్
ప్రాప్య సజ్కల్పనిర్వాణం నాతిప్రీతోఽభ్యగాత్పురమ్ 27

విదుర ఉవాచ
సుదుర్లభం యత్పరమం పదం హరేర్మా యావినస్తచ్చరణార్చనార్జితమ్
లబ్ధ్వాప్యసిద్ధార్థమివైకజన్మనా కథం స్వమాత్మానమమన్యతార్థవితే 28

మైత్రేయ ఉవాచ
మాతుః సపత్న్యా వాగ్బాణైర్హృది విద్ధస్తు తాన్మృరన్
నైచ్చన్ముక్తిపతేర్ముక్తిం తస్మాత్తాపముపేయివాన్ 29

ధ్రువ ఉవాచ
సమాధినా నైకభవేన యత్పదం విదుః సనన్దాదయ ఊర్ధ్వరేతసః
మాసైరహం షడ్భిరముష్య పాదయోశ్చాయాముపేత్యాపగతః పృథజ్మృతిః 30

అహో బత మమానాత్మ్యం మన్దభాగ్యస్య పశ్యత
భవచ్ఛిదః పాదమూలం గత్వా యాచే యదంతవత్ 31

మతిర్విదూషితా దేవైః పతద్భిరసహిష్ణుభిః
యో నారదవచస్తథ్యం నాగ్రాహిషమసత్తమః 32

దైవీం మాయాముపాశ్రిత్య ప్రసుప్త ఇవ భిన్నదృక్
తప్యే ద్వితీయేఽప్యసతి బ్రాతృబ్రాతృవృహ్మద్రుజా 33

మయైతత్ప్రార్థితం వ్యర్థం చికిత్సేవ గతాయుషి
ప్రసాద్య జగదాత్మానం తపసా దుష్ప్రసాదనమ్
భవచ్ఛిదమయాచేహం భవం భాగ్యవివర్జితః 34

స్వారాజ్యం యచ్ఛతో మౌఢ్యాన్మానో మే భిక్షితో బత
ఈశ్వరాతీక్షణపుణ్యేన ఫలీకారానివాధనః 35

మైత్రేయ ఉవాచ
న వై ముకున్దస్య పదారవిన్దయో రజోజషస్తాత భవాద్యశా జనాః
వాఙ్మన్త తద్దాస్యమృతేఽర్థమాత్మనో యదృచ్ఛయా లబ్ధమనఃసమ్మద్ధయః 36

ఆకర్ణ్యాత్మజమాయాన్తం సమ్పరేత్య యథాగతమ్
రాజా న శ్రద్ధధే భద్రమభద్రస్య కుతో మమ 37

శ్రద్ధాయ వాక్యం దేవర్షేర్షవేగేన ధర్మితః
వార్తాహర్తురతిప్రీతో హరం ప్రాదాన్మహాధనమ్ 38

సదశ్వం రథమారుహ్య కార్తస్యరపరిష్కృతమ్
బ్రాహ్మణైః కులవృద్దైశ్చ పర్యస్తోఽమాత్యబన్ధభిః 39

శఙ్ఖదున్దుభినాదేన బ్రహ్మఘోషేణ వేణుభిః
నిశ్చక్రామ పురాత్నార్ణమాత్మజాభీక్షణోత్సుకః 40

సునీతిః సురుచిశ్చాస్య మహిష్యా రుక్మభూషితే
ఆరుహ్య శిబికాం సార్థముత్తమేనాభిజగ్ముతుః 41

తం దృష్ట్వోపవనాభ్యాశ ఆయాన్తం తరసా రథాత్
అవరుహ్య నృపస్తూర్ణమాసాద్య ప్రేమవిహ్వలః 42

పరిరేభేఽఙ్గజం దోర్భ్యాం దీర్ఘోత్కణ్ఠమనాః శ్వసన్
విష్వక్సేనాఙ్ఘ్రిసంస్పర్శ హతాశేషాఘబన్ధనమ్ 43

అథాజిప్తున్ముహూర్మార్ద్ని శీతైర్నయనవారిభిః
స్నాపయామాస తనయం జాతోద్దామమనోరథః 44

అభివన్ద్య పితుః పాదావాశీర్భిశ్చాభిమన్త్రితః
ననామ మాతరౌ శీర్ణా సత్కృతః సజ్జనాగ్రణీః 45

సురుచిస్తం సముత్థాప్య పాదావనతమర్భకమ్
పరిష్వజ్యహ జీవేతి బాష్పగద్గదయా గిరా 46

యస్య ప్రసన్నో భగవాన్మణైర్మైత్ర్యాదిభిర్వరిః
తస్మై నమన్తి భూతాని నిమ్నమాప ఇవ స్వయమ్ 47

ఉత్తమశ్చ ద్రువశ్చోభావన్యోన్యం ప్రేమవిహ్వలా
అఙ్గసఙ్గాదుత్సులకావస్తాఘం ముహూరూహతుః 48

సునీతిరస్య జననీ ప్రాణేభ్యోఽపి ప్రియం సుతమ్
ఉపగుహ్య జహావాధిం తదఙ్గస్పర్శనిర్వృతా 49

పయః స్తనాభ్యాం సుస్తావ నేత్రజైః సలిలైః శివైః
తదాభిషిచ్యమానాభ్యాం వీర వీరసువో ముహూః 50

తాం శశంసుర్జనా రాజ్ఞీం దిష్ట్యా తే పుత్ర ఆర్తిహా
ప్రతిలబ్ధశ్చిరం నష్టో రక్షితా మణ్డలం భువః 51

అభ్యర్చితస్త్వయా నూనం భగవాన్ప్రణతార్తిహా
యదనుధ్యాయినో ధీరా మృత్యుం జిగ్యుః సుదుర్జయమ్ 52

లాల్యమానం జనైరేవం ద్రువం సభ్రాతరం నృపః
ఆరోప్య కరిణీం హృష్టః స్థూయమానోఽవిశత్పురమ్ 53

తత్ర తత్రోపసంక్క్యపైర్లసన్మకరతోరణైః

- సవ్యంతైః కదలీస్తమ్భైః పూగపోతైశ్చ తద్వదైః 54
- చూతపల్లవవాసఃస్రజ్ ముక్తాదామవిలమ్బిభిః
ఉపస్కృతం ప్రతిద్వారమపాం కుమ్భైః సదీపకైః 55
- ప్రాకారైర్గోపురాగారైః శాతకుమ్భపరిచ్ఛదైః
సర్వతోఽలఙ్కృతం శ్రీమద్ విమానశిఖరద్యుభిః 56
- మృష్టచత్వరరథ్యాట్ట మార్గం చన్దనచర్చితమ్
లాజాక్షతైః పుష్పఫలైస్తన్దులైర్బలిభిర్యతమ్ 57
- ధ్రువాయ పథి దృష్టాయ తత్ర తత్ర పురస్త్రీయః
సిద్ధార్థాక్షతదద్యమ్బు దూర్వాపుష్పఫలాని చ 58
- ఉపజహ్రుః ప్రయుజ్ఞానా వాత్సల్యాదాశిషః సతీః
శృణ్వంస్తద్వల్లగీతాని ప్రావిశద్భవనం పితుః 59
- మహామణివ్రాతమయే స తస్మిన్భవనోత్తమే
లాలితో నితరాం పిత్రా న్యవసద్దివి దేవవత్ 60
- పయఃఫేననిభాః శయ్యా దాన్తా రుక్మపరిచ్ఛదాః
ఆసనాని మహార్థాణి యత్ర రౌక్మా ఉపస్కరాః 61
- యత్ర స్ఫటికకుడ్యేషు మహామారకతేషు చ
మణిప్రదీపా ఆభాన్తి లలనారత్నసంయుతాః 62
- ఉద్యానాని చ రమ్యాణి విచిత్రైరమరద్రుమైః
కూజద్విహాఙ్గమిధునైర్గాయన్మత్తమధువ్రతైః 63
- వాప్యో వైదూర్యసోపానాః పద్మోత్పలకుముద్వతీః
హంసకారణ్ణవకులైర్జుష్టాశ్చక్రాహ్వాసారసైః 64

ఉత్తానపాదో రాజర్షిః ప్రభావం తనయస్య తమ్
శ్రుత్వా దృష్ట్వాద్భుతతమం ప్రపదే విస్మయం పరమ్ 65

వీక్ష్యోఽవయసం తం చ ప్రకృతీనాం చ సమ్మతమ్
అనురక్తప్రజం రాజా ధ్రువం చక్రే భువః పతిమ్ 66

ఆత్మానం చ ప్రవయసమాకలయ్య విశామ్పతిః
వనం విరక్తః ప్రాతిష్ఠద్విమ్భశన్నాత్మనో గతిమ్ 67

అధ్యాయము - 10

మైత్రేయ ఉవాచ
ప్రజాపతేర్దుహితరం శిశుమారస్య వై ధ్రువః
ఉపయేమే భ్రమిం నామ తత్సుతౌ కల్పవత్సరో 1

ఇలాయామపి భార్యాయాం వాయోః పుత్ర్యాం మహాబలః
పుత్రముత్కలనామానం యోషిద్రత్నమజీజనత్ 2

ఉత్తమస్త్వక్యతోద్వాహో మృగయాయాం బలీయసా
హతః పుణ్యజనేనాద్రౌ తన్మాతాస్య గతిం గతా 3

ధ్రువో బ్రాతృవధం శ్రుత్వా కోపామర్షశుచార్పితః
జైత్రం స్యన్దనమాస్థాయ గతః పుణ్యజనాలయమ్ 4

గత్వోదీచీం దిశం రాజా రుద్రానుచరసేవితామ్
దదర్శ హిమవద్దోణ్యాం పురీం గుహ్యకసజ్కలామ్ 5

దధౌ శఙ్ఖం బృహద్బాహుః ఖం దిశశ్చానునాదయన్
యేనోద్విగ్నదృశః క్షత్తరుపదేవ్యోఽత్రసన్భూశమ్ 6

తతో నిష్క్రమ్య బలిన ఉపదేవమహాభటాః

- అసహంతస్తన్ని నాదమభిపేతురుదాయుధాః 7
- స తానాపతతో వీర ఉగ్రధన్వా మహారథః
ఏకైకం యుగపత్సర్వానహన్బాణైస్తిభిస్తిభిః 8
- తే వై లలాటలగ్నైస్తైరిషుభిః సర్వ ఏవ హి
మత్వా నిరస్తమాత్మానమాశంసన్కర్మ తస్య తత్ 9
- తేఽపి చాముమమృష్యంతః పాదస్పర్శమివోరగాః
శరైరవిద్యన్యగపద్ద్విగుణం ప్రచిక్రీర్షవః 10
- తతః పరిఘనిస్త్రీంశైః ప్రాసశూలపరశ్వదైః
శక్త్యష్టిభిర్భుశుణ్ణీభిశ్చిత్రవాజైః శరైరపి 11
- అభ్యవర్తన్త్రకుపితాః సరథం సహసారథీమ్
ఇచ్ఛంతస్తత్రుతీకర్తుమయుతానాం త్రయోదశ 12
- ఔత్తానపాదిః స తదా శస్త్రవర్షేణ భూరిణా
న ఏవాదృశ్యతాచ్ఛన్న ఆసారేణ యథా గిరిః 13
- హాహాకారస్తదైవాసీత్సిద్ధానాం దివి షశ్యతామ్
హతోఽయం మానవః సూర్యో మగ్నః పుణ్యజనార్ణవే 14
- నదత్సు యాతుధానేషు జయకాశిష్వథో మృధే
ఉదతిష్ఠద్రథస్తస్య నీహారాదివ భాస్కరః 15
- ధనుర్విస్ఫూర్జయన్ద్రివ్యం ద్విషతాం ఖేదముద్వహన్
అస్త్రైః పుం వృధమద్బాణైర్హనానీకమివానిలః 16
- తస్య తే చాపనిర్ముక్తా భిత్త్వా వర్మాణి రక్షసామ్
కాయానావివిశుస్తిగ్మా గిరీనశనయో యథా 17

భల్లైః సశ్చిద్యమానానాం శిరోభిశ్చారుకుణ్డలైః
ఊరుభిర్ద్వేమతాలాభైర్దోర్భిర్వలయవల్గుభిః 18

హారకేయూరముకుటైరుష్ణిపైశ్చ మహాధనైః
ఆస్తృతాస్తా రణభువో రేజుర్వీరమనోహరాః 19

హతావశిష్టా ఇతరే రణాజిరాద్రక్షోగణాః క్షత్రియవర్యసాయకైః
ప్రాయో వివృణ్ణావయవా విదుద్రువుర్మగేస్తవిక్రీడితయూధపా ఇవ 20

అపశ్యమానః స తదాతతాయినం మహామ్బధే కశ్చన మానవోత్తమః
పురీం దిదృక్షన్నపి నావిశద్ద్విషాం న మాయినాం వేద చిక్రీతం జనః 21

ఇతి ట్టువంశ్చిత్రరథః స్వసారథిం యత్తః పరేషాం ప్రతియోగశబ్జితః
శుశ్రావ శబ్దం జలధేరివేరితం నభస్వతో దిక్షు రజోన్వదృశ్యత 22

క్షణేనాచ్ఛాదితం వ్యోమ ఘనానీకేన సర్వతః
విస్ఫురత్తడితా దిక్షు త్రాసయత్త్తనయిత్సునా 23

వవృషూ రుధిరౌఘాస్సుక్ పూయవిణ్మాత్రమేదసః
నిపేతుర్గగనాదస్య కబన్ధాన్యగ్రతోనఘ 24

తతః ఖేన్దృశ్యత గిరిర్నిపేతుః సర్వతోదిశమ్
గదాపరిఘనిస్త్రాంశ ముసలాః సాశ్మవర్షిణః 25

అహయోశనినిఃశ్వాసా వమన్తోఽగ్నిం రుషాక్షిభిః
అభ్యధావన్గజా మత్తాః సింహవ్యాఘ్రాశ్చ యూధశః 26

సముద్ర ఊర్మిభిర్భీమః ప్లావయన్సర్వతో భువమ్
ఆససాద మహాహ్రదః కల్పాంత ఇవ భీషణః 27

ఏవంవిధాన్యనేకాని త్రాసనాన్యమనస్వినామ్

సస్పృజస్తీగ్గుగతయ ఆసుర్యా మాయయాసురాః 28

ధ్రువే ప్రయుక్తామసురైస్తాం మాయామతిదుస్తరామ్
నిశమ్య తస్య మునయః శమాశంసన్సమాగతాః 29

మునయ ఉచుః
ఔత్తానపాద భగవాంస్తవ శార్ఙ్గధన్వా
దేవః క్షిణోత్పవనతార్తిహరో విపక్షాన్
యన్నామధేయమభిధాయ నిశమ్య చాద్ధా
లోకోఽజ్ఞాసా తరతి దుస్తరమజ్ఞ మృత్యుమ్ 30

అధ్యాయము - 11

మైత్రేయ ఉవాచ
నిశమ్య గదతామేవమృషీణాం ధనుషి ద్రువః
సన్దధేఽస్త్రముపస్పృశ్య యన్నారాయణనిర్మితమ్ 1

సన్ధీయమాన ఏతస్మిన్మాయా గుహ్యకనిర్మితాః
క్షిప్రం వినేశుర్విదుర క్లేశా జ్ఞానోదయే యథా 2

తస్యార్ద్రాస్త్రం ధనుషి ప్రయుజ్ఞతః సువర్ణపుష్పాః కలహంసవాససః
వినిఃసృతా ఆవివిశుర్ద్విషద్బలం యథా వనం భీమరవాః శిఖణ్డినః 3

తైస్తిగ్మధారైః ప్రధనే శిలీముఖైరితస్తతః పుణ్యజనా ఉపద్రుతాః
తమభ్యధావన్ముపితా ఉదాయుధాః సుపర్ణమున్నద్ధఫణా ఇవాహయః 4

స తాన్పుషత్త్రిరభిధావతో మృధే నికృత్తబాహూరుశిరోధరోదరాన్
నినాయ లోకం పరమర్కమణ్డలం వ్రజన్తి నిర్భిద్య యమూర్ద్వరేతసః 5

తాన్హన్యమానానభివీక్ష్య గుహ్యకాననాగసశ్చిత్రరథేన భూరిశః

ఔత్తానపాదిం కృపయా పితామహో మనుర్జగాదోపగతః సహర్షిభిః 6

మనురువాచ

అలం వత్సాతిరోషేణ తమోద్వారేణ పాపృనా
యేన పుణ్యజనానేతానవధీస్త్వమనాగసః 7

నాస్మత్కులోచితం తాత కర్మైతత్సద్విగర్హితమ్
వధో యదుపదేవానామారబ్ధస్తేఽకృతైనసామ్ 8

నన్వేకస్యాపరాధేన ప్రసజ్ఞాద్భహవో హతాః
భ్రాతుర్వధాభితప్తేన త్వయాఙ్గ భ్రాతృవత్సల 9

నాయం మార్గో హి సాధూనాం హృషీకేశానువర్తినామ్
యదాత్మానం పరాగ్భూహ్య పశువద్భూతవైశసమ్ 10

సర్వభూతాత్మభావేన భూతావాసం హరిం భవాన్
ఆరాధ్యాప దురారాధ్యం విష్ణోస్తత్పరమం పదమ్ 11

స త్వం హరేరనుధ్యాతస్తత్పుంసామపి సమ్మతః
కథం త్వవద్యం కృతవాననుశిక్షన్సతాం వ్రతమ్ 12

తితిక్షయా కరుణయా మైత్ర్యా చాఖిలజన్తుషు
సమత్వేన చ సర్వాత్మా భగవాన్సమ్ప్రసీదతి 13

సమ్ప్రసన్నే భగవతి పురుషః ప్రాకృతైర్గుణైః
విముక్తో జీవనిర్ముక్తో బ్రహ్మ నిర్వాణమృచ్ఛతి 14

భూతైః పశ్చాభిరారబ్ధైర్యోషిత్పురుష ఏవ హి
తయోర్వ్యవాయాత్సమ్భూతిర్యోషిత్పురుషయోరిహ 15

ఏవం ప్రవర్తతే సర్గః స్థితిః సంయమ ఏవ చ

- గుణవ్యతికరాద్రాజన్మా యయా పరమాత్మనః 16
- నిమిత్తమాత్రం తత్రాసీన్నిర్గుణః పురుషర్షభః
వ్యక్తావ్యక్తమిదం విశ్వం యత్ర భ్రమతి లోహవత్ 17
- స ఖల్విదం భగవాన్కాలశక్త్యా గుణప్రవాహేణ విభక్తవీర్యః
కరోత్యకరైవ నిహన్త్యహన్తా చేష్టా విభూమ్నః ఖలు దుర్విభావ్యా 18
- సోఽనన్తేఽన్తకరః కాలోఽనాదిరాదికృదవ్యయః
జనం జనేన జనయన్మారయన్మృత్యునాన్తకమ్ 19
- న వై స్వపక్షోఽస్య విపక్ష ఏవ వా పరస్య మృత్యోర్విశతః సమం ప్రజాః
తం ధావమానమనుధావన్త్యనీశా యథా రజాంస్యనిలం భూతసజ్ఞాః 20
- ఆయుషోఽపచయం జన్తోస్తథైవోపచయం విభుః
ఉభాభ్యాం రహితః స్వస్థో దుఃస్థస్య విదధాత్యసౌ 21
- కేచిత్కర్మ వదన్త్యేనం స్వభావమపరే నృప
ఏకే కాలం పరే దైవం పుంసః కామముతాపరే 22
- అవ్యక్తస్యాప్రమేయస్య నానాశక్త్యుదయస్య చ
న వై చికిర్షితం తాత కో వేదాధ స్వసమ్భవమ్ 23
- న చైతే పుత్రక భ్రాతుర్హన్తారో ధనదానుగాః
విసర్గాదానయోస్తాత పుంసో దైవం హి కారణమ్ 24
- స ఏవ విశ్వం సృజతి స ఏవావతి హన్తి చ
అథాపి హ్యనహఙ్కారాన్నాజ్యతే గుణకర్మభిః 25
- ఏష భూతాని భూతాత్మా భూతేశో భూతభావనః
స్వశక్త్యా మాయయా యుక్తః సృజత్యత్తి చ పాతి చ 26

తమేవ మృత్యుమమృతం తాత దైవం సర్వాత్మనోపేహి జగత్పరాయణమ్
యస్మై బలిం విశ్వస్సజో హరన్తి గావో యథా వై నసి దామయన్త్రితాః 27

యః పశ్చావర్తో జననీం త్వం విహాయ మాతుః సపత్న్యా వచసా భిన్నమర్మా
వనం గతస్తపసా ప్రత్యగక్షమారాధ్య లేభే మూర్ధ్ని పదం త్రిలోక్యాః 28

తమేనమజ్ఞాత్మని ముక్తవిగ్రహే వ్యపాశ్రితం నిర్గుణమేకమక్షరమ్
ఆత్మానమన్విచ్ఛ విముక్తమాత్మదృగ్యస్మిన్నిదం భేదమసత్ప్రతీయతే 29

త్వం ప్రత్యగాత్మని తదా భగవత్సనన్త ఆనన్దమాత్ర ఉపపన్నసమస్తశక్తో
భక్తిం విధాయ పరమాం శనక్తైరవిద్యా గ్రన్థిం విభేత్స్యసి మమాహమితి ప్రయాఢమ్ 30

సంయచ్ఛ రోషం భద్రం తే ప్రతీపం శ్రేయసాం పరమ్
శ్రుతేన భూయసా రాజన్సగదేన యథామయమ్ 31

యేనోపస్సష్టాత్పురుషాల్లోక ఉద్విజతే భృశమ్
న బుధస్తద్వశం గచ్ఛేదిచ్ఛన్నభయమాత్మనః 32

హేలనం గిరిశబ్రాతుర్ధనదస్య త్వయా కృతమ్
యజ్ఞఘ్నివాన్పుణ్యజనాన్ప్రాతృఘ్నానిత్యమర్షితః 33

తం ప్రసాదయ వత్సాశు సన్నత్యా ప్రశయోక్తిభిః
న యావన్మహతాం తేజః కులం నోఽభిభవిష్యతి 34

ఏవం స్వాయమ్భువః పాత్రమనుశాస్య మనుర్ద్ధువమ్
తేనాభివన్దితః సాకమృషిభిః స్వపురం యయౌ 35

అధ్యాయము - 12

మైత్రేయ ఉవాచ

ధ్రువం నివృత్తం ప్రతిబుద్ధ్య వైశసాదపేతమన్యం భగవాన్ధనేశ్వరః

- తత్రాగతశ్చారణయక్షకిన్నరైః సంస్తూయమానో న్యవదత్కతాజ్ఞాలిమ్ 1
- ధనద ఉవాచ
భో భోః క్షత్రియదాయాద పరితుష్టోఽస్మి తేఽనఘ
యత్త్వం పితామహాదేశాద్వైరం దుస్స్యజమత్యజః 2
- న భవానవధీద్యక్షాన్న యక్షా బ్రాతరం తవ
కాల ఏవ హి భూతానాం ప్రభురప్యభావయోః 3
- అహం త్వమిత్యపార్థా ధీరజ్ఞానాత్పురుషస్య హి
స్వాప్నీవాభాత్యతద్ధ్యానాద్యయా బంధవిపర్యయౌ 4
- తద్గచ్ఛ ద్రువ భద్రం తే భగవంతమధోక్షజమ్
సర్వభూతాత్మభావేన సర్వభూతాత్మవిగ్రహమ్ 5
- భజస్య భజనీయాజ్ఞైమభవాయ భవచ్ఛిదమ్
యుక్తం విరహితం శక్త్యా గుణమయ్యాత్మమాయయా 6
- వృణీహి కామం నృప యన్మనోగతం మత్తస్త్వమౌత్తానపదేఽవిశజ్జితః
వరం వరార్థోఽమ్బుజనాభపాదయోరనంతరం త్వాం వయమగ్ల శుశ్రుమ 7
- మైత్రేయ ఉవాచ
స రాజరాజేన వరాయ చోదితో ద్రువో మహాభాగవతో మహామతిః
హరౌ స వవ్రేచలితాం స్మృతిం యయా తరత్యయత్నేన దురత్యయం తమః 8
- తస్య ప్రీతేన మనసా తాం దత్త్వైడవిడస్తతః
పశ్యతోఽన్తర్దధే నోఽపి స్వపురం ప్రత్యపద్యత 9
- అథాయజత యజ్ఞేశం క్రతుభిర్భూరిదక్షిణైః
ద్రవ్యక్రియాదేవతానాం కర్మ కర్మఫలప్రదమ్ 10

- సర్వాత్మన్యచ్యుతేఽసర్వే తీవ్రౌఘాం భక్తిముద్వహన్
దదర్శాత్మని భూతేషు తమేవావస్థితం విభుమ్ 11
- తమేవం శీలసమ్పన్నం బ్రహ్మణ్యం దీనవత్సలమ్
గోష్ఠారం ధర్మసేతూనాం మేనిరే పితరం ప్రజాః 12
- షట్త్రింశద్వర్షసాహస్రం శశాస క్షితిమణ్డలమ్
భోగైః పుణ్యక్షయం కుర్వన్నభోగైరశుభక్షయమ్ 13
- ఏవం బహుసవం కాలం మహాత్మావిచలేన్ద్రియః
త్రివర్గౌపయికం నీత్వా పుత్రాయాదాన్నృపాసనమ్ 14
- మన్యమాన ఇదం విశ్వం మాయారచితమాత్మని
అవిద్యారచితస్వప్నగన్ధర్వనగరోపమమ్ 15
- ఆత్మస్త్యపత్యసుహృదో బలమ్మృద్ధకోశమ్
అన్తఃపురం పరివిహారభువశ్చ రమ్యాః
భూమణ్డలం జలధిమేఖలమాకలయ్య
కాలోపస్సప్టమితి స ప్రయయౌ విశాలామ్ 16
- తస్యాం విశుద్ధకరణః శివవార్హిగాహ్య
బద్ధ్వాసనం జితమరున్మనసాహృతాక్షః
స్థూలే దధార భగవత్ప్రతిరూప ఏతద్
ధ్యాయంస్తదవ్యవహితో వ్యసృజత్సమాధౌ 17
- భక్తిం హరౌ భగవతి ప్రవహన్నజస్రమ్
ఆనన్దబాష్పకలయా ముహూరర్ద్యమానః
విక్లిద్యమానహృదయః పులకాచితాఙ్గో
నాత్మానమస్మరదసావితీ ముక్తలిఙ్గః 18
- స దదర్శ విమానార్గ్యం నభసోఽవతరద్భువః

విభ్రాజయద్దశ దిశో రాకాపతిమివోదితమ్

19

తత్రాను దేవప్రవరో చతుర్భుజౌ
శ్యామౌ కిశోరావరుణామ్బుజేక్షణౌ
స్థితావవప్టభ్య గదాం సువాససౌ
కిరీటహారాభదచారుకుణ్డలౌ

20

విజ్ఞాయ తావుత్తమగాయకింజరౌ
అభ్యుత్థితః సాధ్వసవిస్మృతక్రమః
ననామ నామాని గృణన్మధుద్విషః
పార్వత్ప్రధానావీతి సంహతాఞ్జలిః

21

తం కృష్ణపాదాభినివిష్టచేతసం
బద్ధాఞ్జలిం ప్రశయనమ్రకన్ధరమ్
సునన్దనన్దావుపసృత్య సస్మితం
ప్రత్యూచతుః పుష్కరనాభసమ్మతౌ

22

సునన్దనన్దావూచతుః
భో భో రాజన్సుభద్రం తే వాచం నోఽవహితః శృణు
యః పశ్యచ్ఛర్వస్తపసా భవాన్దేవమతీతృపత్

23

తస్యాఖిలజగద్ధాతురావాం దేవస్య శార్ఙ్గిణః
పార్షదావిహ సమ్ప్రాప్తౌ నేతుం త్వాం భగవత్పదమ్

24

సుదుర్జయం విష్ణుపదం జితం త్వయా యత్సారయోఽప్రాప్య విచక్షతే పరమ్
ఆతిష్ఠ తచ్ఛన్తదివాకరాదయో గ్రహార్క్షతారాః పరియన్తి దక్షిణమ్

25

అనాస్థితం తే పితృభిరన్యైరప్యజ్ఞ కర్త్రిచిత్
ఆతిష్ఠ జగతాం వన్ద్యం తద్విష్ణోః పరమం పదమ్

26

ఏతద్విమానప్రవరముత్తమశ్లోకమాలినా

ఉపస్థాపితమాయుష్మన్నధిరోఢుం త్వమర్హసి 27

మైత్రేయ ఉవాచ

నిశమ్య వైకుంఠనియోజ్యముఖ్యయోర్మధుచ్యుతం వాచమురుక్రమప్రియః
కృతాభిషేకః కృతనిత్యమజ్ఞలో మునీన్ద్రుణమ్యాశిషమభ్యవాదయత్ 28

పరీత్యాభ్యర్చ్య దిష్ట్యార్గ్యం పార్షదావభివన్ద్య చ
ఇయేష తదదిష్ఠాతుం బిభ్రద్రూపం హిరణ్మయమ్ 29

తదోత్తానపదః పుత్రో దదర్శాన్తకమాగతమ్
మౌత్యోర్మూర్ధ్ని పదం దత్త్వా ఆరురోహద్భుతం గృహమ్ 30

తదా దున్దుభయో నేదుర్మృదఙ్గపణవాదయః
గన్ధర్వముఖ్యాః ప్రజగుః పేతుః కుసుమవృష్టయః 31

స చ స్వర్లోకమారోక్ష్యన్సునీతిం జననీం ధ్రువః
అన్వస్మరదగం హిత్వా దీనాం యాస్యే త్రివిష్టపమ్ 32

ఇతి వ్యవసితం తస్య వ్యవసాయ సురోత్తమౌ
దర్శయామాసతుర్దేవీం పురో యానేన గచ్ఛతీమ్ 33

తత్ర తత్ర ప్రశంసద్భిః పథి వైమానికైః సురైః
అవకీర్యమాణో దదృశే కుసుమైః క్రమశో గ్రహాన్ 34

త్రిలోకీం దేవయానేన సోఽతివ్రజ్య మునీనపి
పరస్తాద్యద్భుతగతిర్విష్ణోః పదమథాభ్యగాత్ 35

యద్భ్రాజమానం స్వరుచైవ సర్వతో లోకాస్తయో హ్యను విభ్రాజంత ఏతే
యన్నావ్రజన్తన్తుషు యేఽననుగ్రహో వ్రజన్తి భద్రాణి చరన్తి యేఽనిశమ్ 36

శాన్తాః సమదృశః శుద్ధాః సర్వభూతానురజ్జానాః

- యాన్యజ్ఞసాచ్యతపదమచ్యుతప్రియబాన్ధవాః 37
- ఇత్యుత్తానపదః పుత్రో ద్రువః కృష్ణపరాయణః
అభూత్త్రయాణాం లోకానాం చూడామణిరివామలః 38
- గమ్భీరవేగోఽనిమిషం జ్యోతిషాం చక్రమాహితమ్
యస్మిన్భ్రమతి కౌరవ్య మేఢ్యామివ గవాం గణః 39
- మహిమానం విలోక్యాస్య నారదో భగవాన్మపిః
ఆతోద్యం వితుదఞ్శ్లోకాన్సత్తేఽగాయత్ప్రచేతసామ్ 40
- నారద ఉవాచ
నూనం సునీతేః పతిదేవతాయాస్తపఃప్రభావస్య సుతస్య తాం గతిమ్
దృష్ట్వా భ్యుపాయానపి వేదవాదినో నైవాధిగన్తుం ప్రభవన్తి కిం నృపాః 41
- యః పశ్చాచ్ఛర్షో గురుదారవాక్పరైర్భిన్నేన యతో హృదయేన దూయతా
వనం మదాదేశకరోఽజితం ప్రభుం జిగాయ తద్భక్తగుణైః పరాజితమ్ 42
- యః క్షత్రబన్ధుర్భువి తస్యాధిరూఢమన్వారురుక్షేదపి వర్షపూగైః
షట్పశ్చాచ్ఛర్షో యదహోభిరల్పైః ప్రసాద్య వైకుణ్ఠమవాప తత్పదమ్ 43
- మైత్రేయ ఉవాచ
ఏతత్తేఽభిహితం సర్వం యత్స్పృష్టోఽహమిహ త్వయా
ధ్రువస్యోద్ధామయశసశ్చరితం సమ్మతం సతామ్ 44
- ధన్యం యశస్యమాయుష్యం పుణ్యం స్వస్త్వయనం మహత్
స్వర్గ్యం ధ్రోవ్యం సౌమనస్యం ప్రశస్యమఘమర్హణమ్ 45
- శుత్వైతచ్ఛ్రద్ధయాభీక్షమచ్యుతప్రియచేష్టితమ్
భవేద్భక్తిర్భగవతి యయా స్యాత్క్లృశసజ్జయః 46

మహత్స్వమిచ్ఛతాం తీర్థం శ్రోతుః శీలాదయో గుణాః
యత్ర తేజస్తదిచ్ఛానాం మానో యత్ర మనస్వినామ్ 47

ప్రయతః కీర్తయేత్ప్రాతః సమవాయే ద్విజన్మనామ్
సాయం చ పుణ్యశ్లోకస్య ధ్రువస్య చరితం మహత్ 48

పౌర్ణమాస్యాం సినివాల్యాం ద్వాదశ్యాం శ్రవణేఽథవా
దినక్షయే వ్యతీపాతే సజ్కమేఽర్కదినేఽపి వా 49

శ్రావయేచ్ఛద్దధానానాం తీర్థపాదపదాశ్రయః
నేచ్ఛంస్తత్రాత్మనాత్మానం సన్తుష్ట ఇతి సిద్ధృతి 50

జ్ఞానమజ్ఞాతతత్త్వాయ యో దద్యాత్సత్పథేఽమృతమ్
కృపాలోర్ధీననాథస్య దేవాస్తస్యానుగృహ్లాతే 51

ఇదం మయా తేఽభిహితం కురూద్వహ ధ్రువస్య విఖ్యాతవిశుద్ధకర్మణః
హిత్వార్భకః క్రీడనకాని మాతుర్గుహం చ విష్ణుం శరణం యో జగామ 52

అధ్యాయము – 13

సూత ఉవాచ

నిశమ్య కౌషారవిణోపవర్ణితం ధ్రువస్య వైకుణ్ఠపదాధిరోహణమ్
ప్రరాడభావో భగవత్పదోక్షజే ప్రష్ణం పునస్తం విదురః ప్రచక్రమే 1

విదుర ఉవాచ

కే తే ప్రచేతసో నామ కస్యాపత్యాని సువ్రత
కస్యాన్వవాయే ప్రఖ్యాతాః కుత్ర వా సత్రమాసత 2

మన్యే మహాభాగవతం నారదం దేవదర్శనమ్
యేన ప్రోక్తః క్రియాయోగః పరిచర్యావిధిర్హరేః 3

స్వధర్మశీలైః పురుషైర్భగవాన్యజ్ఞపూరుషః

- ఇజ్యమానో భక్తిమతా నారదేనేరితః కిల 4
- యాస్తా దేవర్షిణా తత్ర వర్ణితా భగవత్కథాః
మహ్యం శుశ్రూషవే బ్రహ్మన్కార్త్యేనాచష్టుమర్హసి 5
- మైత్రేయ ఉవాచ
ధ్రువస్య చోత్కలః పుత్రః పితరి ప్రస్థితే వనమ్
సార్వభౌమశ్రియం నైచ్చదధిరాజాసనం పితుః 6
- స జన్మనోపశాంతాత్మా నిఃసంఘః సమదర్శనః
దదర్శ లోకే వితతమాత్మానం లోకమాత్మని 7
- ఆత్మానం బ్రహ్మ నిర్వాణం ప్రత్యస్తమితవిగ్రహమ్
అవబోధరసైకాత్మ్యామానన్దమనుసంతతమ్ 8
- అవ్యవచ్ఛిన్నయోగాగ్ని దగ్ధకర్మమలాశయః
స్వరూపమవరున్ధానో నాత్మనోఽన్యం తదైక్షత 9
- జడాన్ధబధిరోన్మత్త మూకాకృతిరతన్మతిః
లక్ష్మితః పథి బాలానాం ప్రశాన్తార్చిరివానలః 10
- మత్వా తం జడమున్మత్తం కులవృద్ధాః సమన్త్రిణః
వత్సరం భూపతిం చక్రుర్యవీయాంసం భ్రమేః సుతమ్ 11
- స్వర్వీధిర్వత్సరస్యేష్టా భార్యాసూత షడాత్మజాన్
పుష్పార్ణం తిగ్మకేతుం చ ఇషమూర్జం వసుం జయమ్ 12
- పుష్పార్ణస్య ప్రభా భార్యా దోషా చ ద్వే బభూవతుః
ప్రాతర్మధ్యన్దినం సాయమితి హ్యసన్ప్రభాసుతాః 13
- ప్రదోషో నిశిధో వ్యుష్ణ ఇతి దోషాసుతాస్తయః

- వృష్టః సుతం పుష్కరిణ్యాం సర్వతేజసమాదధే 14
- స చక్షుః సుతమాకూత్యాం పత్న్యాం మనుమవాప హ
మనోరసూత మహిషీ విరజాన్నద్వలా సుతాన్ 15
- పురుం కుత్సం త్రితం ద్యుమ్నం సత్యవంతమ్మతం వ్రతమ్
అగ్నిష్టోమమతీరాత్రం ప్రద్యుమ్నం శిబిముల్ముకమ్ 16
- ఉల్ముకోఽజనయత్పుత్రాన్పుష్కరిణ్యాం షడుత్తమాన్
అభం సుమనసం ఖ్యాతిం క్రతుమజ్గిరసం గయమ్ 17
- సునీధాఙ్గస్య యా పత్నీ సుషువే వేనముల్బణమ్
యద్దాఃశీల్యాత్స రాజర్షిర్నిర్విణ్ణో నిరగాత్పురాత్ 18
- యమఙ్గ శేపుః కుపితా వాగ్వజ్రా మునయః కిల
గతాసోస్తస్య భూయస్తే మమన్ధర్దక్షిణం కరమ్ 19
- అరాజకే తదా లోకే దస్యభిః పీడితాః ప్రజాః
జాతో నారాయణాంశేన పృథురాద్యః క్షితీశ్వరః 20
- విదుర ఉవాచ
తస్య శీలనిధేః సాధోర్బ్రహ్మణ్యస్య మహాత్మనః
రాజ్ఞః కథమభూద్ధుష్టా ప్రజా యద్విమనా యయౌ 21
- కిం వాంహో వేన ఉద్దిశ్య బ్రహ్మదణ్డమయూయుజన్
దణ్డవ్రతధరే రాజ్ఞి మునయో ధర్మకోవిదాః 22
- నావధ్యేయః ప్రజాపాలః ప్రజాభిరఘవానపి
యదసౌ లోకపాలానాం బిభర్ష్యోజః స్వతేజసా 23
- ఏతదాఖ్యాహి మే బ్రహ్మన్సనీధాత్మజచేష్టితమ్

శ్రద్ధధానాయ భక్తాయ త్వం పరావరవిత్తమః 24

మైత్రేయ ఉవాచ

అఙ్గోఽశ్వమేధం రాజర్షిరాజహార మహాక్రతుమ్
నాజగ్ముర్దేవతాస్తస్మిన్నాహూతా బ్రహ్మవాదిభిః 25

తమూచుర్విస్మితాస్తత్ర యజమానమధర్విజః
హవీంషి హూయమానాని న తే గృహ్లాన్తి దేవతాః 26

రాజన్తవీంష్యదుష్టాని శ్రద్ధయాసాదితాని తే
ధన్దాంస్యయాతయామాని యోజితాని ధృతవ్రతైః 27

న విదామేహ దేవానాం హేలనం వయమణ్వపి
యన్న గృహ్లాన్తి భాగాన్స్వాన్యే దేవాః కర్మసాక్షిణః 28

మైత్రేయ ఉవాచ

అఙ్గో ద్విజవచః శ్రుత్వా యజమానః సుదుర్మనాః
తత్రప్రప్టుం వ్యసృజద్వాచం సదస్యాంస్తదనుజ్ఞయా 29

నాగచ్ఛన్త్యాహూతా దేవా న గృహ్లాన్తి గ్రహానిహ
సదసస్పతయో బ్రూత కిమవద్యం మయా కృతమ్ 30

సదసస్పతయ ఉచుః

నరదేవేహ భవతో నాఘం తావన్మనాక్ష్మితమ్
అస్త్యేకం ప్రాక్తనమఘం యదిహేదృక్త్వమప్రజః 31

తథా సాధయ భద్రం తే ఆత్మానం సుప్రజం నృప
ఇష్టస్తే పుత్రకామస్య పుత్రం దాస్యతి యజ్ఞభుక్ 32

తథా స్వభాగధేయాని గ్రహీష్యన్తి దివౌకసః
యద్యజ్ఞపురుషః సాక్షాదపత్యాయ హరిర్హతః 33

- తాంస్తాన్కామాన్తరిర్దద్యాన్యాన్కామయతే జనః
ఆరాధితో యధైవైష తథా పుంసాం ఫలోదయః 34
- ఇతి వ్యవసితా విప్రాస్తస్య రాజ్ఞః ప్రజాతయే
పురోడాశం నిరవపన్శిపివిష్టాయ విష్ణవే 35
- తస్మాత్పురుష ఉత్తస్థౌ హేమమాల్యమలామ్బరః
హిరణ్మయేన పాత్రేణ సిద్ధమాదాయ పాయసమ్ 36
- స విప్రానుమతో రాజా గృహీత్వాజ్ఞానినౌదనమ్
అవప్త్రాయ ముదా యుక్తః ప్రాదాత్పత్న్యా ఉదారధీః 37
- సా తత్పుంసవనం రాజ్ఞీ ప్రాశ్య వై పత్యురాదధే
గర్భం కాల ఉపావృత్తే కుమారం సుషుప్తేప్రజా 38
- స బాల ఏవ పురుషో మాతామహమనువ్రతః
అధర్మాంశోద్భవం మృత్యుం తేనాభవదధార్మికః 39
- స శరాసనముద్యమ్య మృగయుర్వనగోచరః
హన్త్యసాదుర్మగాన్దీనాన్వేనోసావిత్యరౌజ్ఞనః 40
- ఆక్రీడే క్రీడతో బాలాన్వయస్యానతిదారుణః
ప్రసహ్య నిరనుక్రోశః పశుమారమమారయత్ 41
- తం విచక్ష్య ఖలం పుత్రం శాసనైర్వివిధైర్నృపః
యదా న శాసితం కల్పో భృశమాసీత్సుదుర్మనాః 42
- ప్రాయేణాభ్యర్చితో దేవో యేప్రజా గృహమేధినః
కదపత్యభృతం దుఃఖం యే న విన్దంతి దుర్భరమ్ 43
- యతః పాపీయసీ కీర్తిరధర్మశ్చ మహాన్పుణామ్

యతో విరోధః సర్వేషాం యత ఆధిరనంతకః 44

కస్తం ప్రజాపదేశం వై మోహబద్ధనమాత్మనః
పణ్డితో బహు మన్యేత యదర్థాః క్లేశదా గృహః 45

కదపత్యం వరం మన్యే సదపత్యాచ్ఛదాం పదాత్
నిర్విద్యేత గృహన్మర్త్యో యత్క్లేశనివహ్ గృహః 46

ఏవం స నిర్విణ్ణమనా నృపో గృహన్నిశీధ ఉత్థాయ మహోదయోదయాత్
అలబ్ధనిర్దోఽనుపలక్షితో నృభిర్హిత్వా గతో వేనసువం ప్రసుప్తామ్ 47

విజ్ఞాయ నిర్విద్య గతం పతిం ప్రజాః పురోహితామాత్యసుహృద్గణాదయః
విచిక్యరుర్వామతిశోకకాతరా యథా నిగూఢం పురుషం కుయోగినః 48

అలక్షయంతః పదవీం ప్రజాపతేర్హతోద్యమాః ప్రత్యుపసృత్య తే పురీమ్
ఋషీన్సమేతానభివన్ద్య సాశ్రవో న్యవేదయన్సౌరవ భర్తృవిప్లవమ్ 49

అధ్యాయము - 14

మైత్రేయ ఉవాచ

భృగ్వాదయస్తే మునయో లోకానాం క్షేమదర్శినః
గోప్తర్యసతి వై నృణాం పశ్యంతః పశుసామ్యతామ్ 1

వీరమాతరమాహూయ సునీధాం బ్రహ్మవాదినః
ప్రకృత్యసమ్మతం వేనమభ్యవిశ్చన్నతిం భువః 2

శ్రుత్వా నృపాసనగతం వేనమత్యుగ్రశాసనమ్
నిలిల్కుర్దస్యవః సద్యః సర్పత్రస్తా ఇవాఖవః 3

స ఆరూఢనృపస్థాన ఉన్నద్ధోఽష్టవిభూతిభిః
అవమేనే మహాభాగాన్స్తబ్ధః సమ్భావితః స్వతః 4

- ఏవం మదాన్త ఉత్సిక్తో నిరజ్కశ ఇవ ద్విపః
పర్యటనధమాస్థాయ కమ్పయన్నివ రోదసీ 5
- న యష్టవ్యం న దాతవ్యం న హోతవ్యం ద్విజాః క్వచిత్
ఇతి న్యవారయద్ధర్మం భేరీఘోషేణ సర్వశః 6
- వేనస్యావేక్ష్య మునయో దుర్వృత్తస్య విచేష్టితమ్
విమృశ్య లోకవ్యసనం కృపయోచుః స్మ సత్రిణః 7
- అహో ఉభయతః ప్రాప్తం లోకస్య వ్యసనం మహాత్
దారుణ్యభయతో దీప్తే ఇవ తస్కరపాలయోః 8
- అరాజకభయాదేష కృతో రాజాతదర్శణః
తతోఽప్యాసీద్భయం త్వద్య కథం స్యాత్స్వస్తి దేహినామ్ 9
- అహేరివ పయఃపోషః పోషకస్యాప్యనర్థభృత్
వేనః ప్రకృత్యైవ ఖిలః సునీధాగర్భసమ్భవః 10
- నిరూపితః ప్రజాపాలః స జిఘాంసతి వై ప్రజాః
తథాపి సాన్త్యయేమాముం నాస్మాన్స్తత్పాతకం స్ఫుశేత్ 11
- తద్విద్వద్భిరసద్వృత్తో వేనోఽస్మాభిః కృతో నృపః
సాన్తితో యది నో వాచం న గ్రహీష్యత్యధర్మకృత్ 12
- లోకధిక్కారసన్దర్శం దహిష్యామః స్వతేజసా
ఏవమధ్యవసాయైసం మునయో గూఢమన్యవః
ఉపవ్రజ్యాబ్రువన్వేనం సాన్త్యయిత్వా చ సామభిః 13
- మునయ ఉచుః
నృపవర్య నిబోధైతద్యత్తే విజ్ఞాపయామ భోః
ఆయుఃశ్రీబలకీర్తినాం తవ తాత వివర్ధనమ్ 14

- ధర్మ ఆచరితః పుంసాం వాఙ్మనఃకాయబుద్ధిభిః
లోకాన్విశోకాన్వితరత్యథానన్త్యమసగ్గినామ్ 15
- స తే మా వినశేద్వీర ప్రజానాం క్షేమలక్షణః
యస్మిన్వినష్టే నృపతిరైశ్వర్యాదవరోహతి 16
- రాజన్నసాధ్వమాత్యేభ్యశ్చోరాదిభ్యః ప్రజా నృపః
రక్షన్యథా బలిం గృహ్లాన్నిహ ప్రేత్య చ మోదతే 17
- యస్య రాష్ట్రే పురే చైవ భగవాన్యజ్ఞపూరుషః
ఇజ్యతే స్వేన ధర్మేణ జనైర్వర్ణాశ్రమాన్వితైః 18
- తస్య రాజ్ఞో మహాభాగ భగవాన్స్థాతభావనః
పరితుష్కతి విశ్వాత్మా తిష్ఠతో నిజశాసనే 19
- తస్మిన్స్తుష్టే కిమప్రాప్యంజగతామీశ్వరేశ్వరే
లోకాః సపాలా హ్యేతస్మై హరంతి బలిమాదృతాః 20
- తం సర్వలోకామరయజ్ఞసగ్లహం త్రయీమయం ద్రవ్యమయం తపోమయమ్
యజ్ఞైర్విచిత్రైర్యజతో భవాయ తే రాజన్స్యదేశాననురోద్ధుమర్హసి 21
- యజ్ఞేన యుష్మద్విషయే ద్విజాతిభిర్వితాయమానేన సురాః కలా హరేః
స్విష్టాః సుతుష్టాః ప్రదిశంతి వాఙ్చితం తద్దేలనం నార్హసి వీర చేష్టితుమ్ 22
- వేన ఉవాచ
బాలిశా బత యూయం వా అధర్మే ధర్మమానినః
యే వృత్తిదం పతిం హిత్యా జారం పతిముపాసతే 23
- అవజానన్త్యమీ మూఢా నృపరూపిణమీశ్వరమ్
నానువిన్దంతి తే భద్రమిహ లోకే పరత్ర చ 24

- కో యజ్ఞపురుషో నామ యత్ర వో భక్తిరీదృశీ
భర్తుస్సహవిదూరాణాం యథా జారే కుయోషితామ్ 25
- విష్ణుర్విరిశ్చో గిరిశ ఇన్ద్రో వాయుర్యమో రవిః
పర్జన్యో ధనదః సోమః క్షితిరగ్నిరపామ్పతిః 26
- ఏతే చాన్యే చ విబుధాః ప్రభవో వరశాపయోః
దేహీ భవన్తి నృపతేః సర్వదేవమయో నృపః 27
- తస్మాన్మాం కర్మభిర్విప్రా యజధ్వం గతమత్సరాః
బలిం చ మహ్యం హరత మత్తోన్యః కోన్యగ్రభుక్కుమాన్ 28
- మైత్రేయ ఉవాచ
ఇత్థం విపర్యయమతిః పాపీయానుత్పథం గతః
అనునీయమానస్తద్యాజ్ఞాం న చక్రే భ్రష్టమజ్గలః 29
- ఇతి తేనత్కృతాస్తేన ద్విజాః పణ్డితమానినా
భగ్నాయాం భవ్యయాజ్ఞాయాం తస్మై విదుర చుక్రుధుః 30
- హన్యతాం హన్యతామేష పాపః ప్రకృతిదారుణః
జీవన్ష్టగదసావాశు కురుతే భస్మసాద్ధ్రువమ్ 31
- నాయమర్హత్యసద్వృత్తో నరదేవవరాసనమ్
యోఽధియజ్ఞపతిం విష్ణుం వినిన్దత్యనపత్రపః 32
- కో వైనం పరిచక్షీత వేనమేకమృతేన్శుభమ్
ప్రాప్త ఉదృశమైశ్వర్యం యదనుగ్రహభాజనః 33
- ఇత్థం వ్యవసితా హన్తుమృషయో రూఢమన్యవః
నిజఘ్నుర్హుజ్క్రూతైర్వేనం హతమచ్యుతనిన్దయా 34

- ఋషిభిః స్వాశ్రమపదం గతే పుత్రకలేవరమ్
సునీధా పాలయామాస విద్యాయోగేన శోచతీ 35
- ఏకదా మునయస్తే తు సరస్వత్యలిలాప్లుతాః
హుత్వాగ్నిన్సత్కథాశ్చక్రురుపవిష్టాః సరిత్రతీ 36
- వీక్ష్యేత్థితాంస్తదోత్పాతానాహుర్లోకభయఙ్కరాన్
అప్యభద్రమనాథాయా దస్యభ్యో న భవేద్భువః 37
- ఏవం మృశన్త ఋషయో ధావతాం సర్వతోదిశమ్
పాంసుః సముత్థితో భూరిశ్చోరాణామభిలుమ్పతామ్ 38
- తదుపద్రవమాజ్ఞాయ లోకస్య వసు లుమ్పతామ్
భర్తర్యుపరతే తస్మిన్నన్యోన్యం చ జిఘాంసతామ్ 39
- చోరప్రాయం జనపదం హీనసత్త్వమరాజకమ్
లోకాన్నావారయన్చక్రా అపి తద్దోషదర్శినః 40
- బ్రాహ్మణః సమదృక్పాన్తో దీనానాం సముపేక్షకః
స్రవతే బ్రహ్మ తస్యాపి భిన్నభాణ్ణాత్పయో యథా 41
- నాల్లస్య వంశో రాజర్షేరేష సంస్థాతుమర్హతి
అమోఘవీర్యా హి నృపా వంశేఽస్మిన్మృశవాశ్రయాః 42
- వినిశ్చిత్త్యేవమృషయో విపన్నస్య మహీపతేః
మమన్థురూరుం తరసా తత్రాసీద్బాహుకో నరః 43
- కాకకృష్ణోఽతిప్రాస్వాభ్యో హ్రస్వబాహుర్మహాహనుః
హ్రస్వపాన్నిమ్ననాసాగ్రో రక్తాక్షస్తామ్రమూర్ధజః 44
- తం తు తేఽవనతం దీనం కిం కరోమీతి వాదినమ్

నిషీదేత్యబ్రువంతాత స నిషాదస్తతోఽభవత్ 45

తస్య వంశ్యాస్తు నైషాదా గిరికాననగోచరాః
యేనాహరజ్ఞాయమానో వేనకల్మషముల్బణమ్ 46

అధ్యాయము – 15

మైత్రేయ ఉవాచ

అథ తస్య పునర్విప్రైరపుత్రస్య మహీపతేః
బాహుభ్యాం మధ్యమానాభ్యాం మిథునం సమపద్యత 1

తద్దృష్ట్వా మిథునం జాతమృషయో బ్రహ్మవాదినః
ఊచుః పరమసన్తుష్టా విదిత్వా భగవత్కలామ్ 2

ఋషయః ఊచుః

ఏష విష్ణోర్భగవతః కలా భువనపాలినీ
ఇయం చ లక్ష్మ్యః సమ్భూతిః పురుషస్యానపాయినీ 3

అయం తు ప్రథమో రాజ్ఞాం పుమాన్ప్రథయితా యశః
పృథుర్నామ మహారాజో భవిష్యతి పృథుశ్రవాః 4

ఇయం చ సుదతీ దేవీ గుణభూషణభూషణా
అర్చిర్నామ వరారోహ పృథుమేవావరున్ధతీ 5

ఏష సాక్షాద్ధరేశోజాతో లోకరిక్షయా
ఇయం చ తత్సరా హి శ్రీరనుజజ్ఞేఽనపాయినీ 6

మైత్రేయ ఉవాచ

ప్రశంసంతి స్మ తం విప్రా గన్ధర్వప్రవరా జగుః
ముముచుః సుమనోధారాః సిద్ధా నృత్యంతి స్వస్త్రీయః 7

- శఙ్ఖతూర్యమ్మదఙ్గాద్యా నేదుర్దున్దుభయో దివి
తత్ర సర్వ ఉపాజగ్మర్దేవర్దిపితృణాం గణాః 8
- బ్రహ్మ జగధ్గురుర్దేవైః సహస్సృత్య సురేశ్వరైః
వైన్యస్య దక్షిణే హస్తే దృష్ట్వా చిహ్నం గదాభృతః 9
- పాదయోరరవిన్దం చ తం వై మేనే హరేః కలామ్
యస్యాప్రతిహతం చక్రమంశః స పరమేష్ఠినః 10
- తస్యాభిషేక ఆరభ్యో బ్రాహ్మణైర్బ్రహ్మవాదిభిః
ఆభిషేచనికాన్యస్మై ఆజహ్రుః సర్వతో జనాః 11
- సరిత్యముద్రా గిరయో నాగా గావః ఖగా మృగాః
ద్యౌః క్షితిః సర్వభూతాని సమాజహ్రురుపాయనమ్ 12
- సోఽభిషిక్తో మహారాజః సువాసాః సాధ్వలజ్మతః
పత్న్యార్చిషాలజ్మతయా విరేజేఽగ్నిరివాపరః 13
- తస్మై జహార ధనదో హైమం వీర వరాసనమ్
వరుణః సలిలస్రావమాతపత్రం శశిప్రభమ్ 14
- వాయుశ్చ వాలవ్యజనే ధర్మః కీర్తిమయీం స్రజమ్
ఇన్ద్రః కిరీటముత్తృష్టం దణ్డం సంయమనం యమః 15
- బ్రహ్మ బ్రహ్మమయం వర్మ భారతీ హరముత్తమమ్
హరిః సుదర్శనం చక్రం తత్సత్త్వవ్యాహతాం శ్రియమ్ 16
- దశచన్ద్రమసిం రుద్రః శతచన్ద్రం తథామ్బికా
సోమోఽమృతమయానశ్వాంస్త్వష్టా రూపాశ్రయం రథమ్ 17
- అగ్నిరాజగవం చాపం సూర్యో రశ్మిమయానిషాన్

భూః పాదుకే యోగమయ్యో ద్యౌః పుష్పావలిమన్వహమ్ 18

నాట్యం సుగీతం వాదిత్రమన్తర్ధానం చ ఖేచరాః
ఋషయశ్చాశిషః సత్యాః సముద్రః శఙ్ఖమాత్మజమ్ 19

సిన్ధవః పర్వతా నద్యో రథవీధీర్మహాత్మనః
సూతోఽథ మాగధో వన్దీ తం స్తోతుముపతస్థిరే 20

స్తావకాంస్తానభిప్రేత్య పృథుర్వైన్యః ప్రతాపవాన్
మేఘనిర్ద్రాదయా వాచా ప్రహసన్నిదమబ్రవీత్ 21

పృథురువాచ
భోః సూత హే మాగధ సౌమ్య వన్దిన్లోకేఽధునాస్పష్టగుణస్య మే స్యాత్
కిమాశ్రయో మే స్తవ ఏష యోజ్యతాం మా మయ్యభూవన్వితథా గిరో వః 22

తస్మాత్పరోక్షేఽస్మదుపశ్రుతాన్యలం కరిష్యథ స్తోత్రమపీచ్యవాచః
సత్యుత్తమశ్లోకగుణానువాదే జుగుప్సితం న స్తవయన్తి సభ్యాః 23

మహద్గుణానాత్మని కర్తుమీశః కః స్తావకైః స్తావయతేఽసతోఽపి
తేఽస్యాభవిష్యన్నితి విప్రలబ్ధో జనావహాసం కుమతిర్న వేద 24

ప్రభవో హ్యత్మనః స్తోత్రంజుగుప్సన్తపి విశ్రుతాః
స్త్రీమన్తః పరమోదారాః పౌరుషం వా విగర్హితమ్ 25

వయం త్వవిదితా లోకే సూతాద్యాపి వరీమభిః
కర్మభిః కథమాత్మానం గాపయిష్యామ బాలవత్ 26

అధ్యాయము – 16

మైత్రేయ ఉవాచ

ఇతి బ్రువాణం నృపతిం గాయకా మునిచోదితాః

- తుష్టువుస్తుష్టుమనసస్తద్వాగమృతసేవయా 1
- నాలం వయం తే మహిమానువర్ణనే యో దేవవర్యోఽవతతార మాయయా
వేనాభజాతస్య చ పౌరుషాణి తే వాచస్పతీనామపి బభ్రుముద్ధియః 2
- అథాప్యదారశ్రవసః పృథోర్ధరేః కలావతారస్య కథామృతాదృతాః
యథోపదేశం మునిభిః ప్రచోదితాః శ్లాఘ్యాని కర్మాణి వయం వితన్మహి 3
- ఏష ధర్మభృతాం శ్రేష్ఠో లోకం ధర్మేఽనువర్తయన్
గోష్ఠా చ ధర్మసేతూనాం శాస్త్రా తత్సరిపన్థినామ్ 4
- ఏష వై లోకపాలానాం బిభర్ష్యేకస్తనౌ తనూః
కాలే కాలే యథాభాగం లోకయోరుభయోర్హితమ్ 5
- వసు కాల ఉపాదత్తే కాలే చాయం విముఞ్చతి
సమః సర్వేషు భూతేషు ప్రతపన్సూర్యవద్విభుః 6
- తితిక్షత్యక్రమం వైన్య ఉపర్యాక్రమతామపి
భూతానాం కరుణః శశ్వదార్తానాం క్షితివృత్తిమాన్ 7
- దేవేఽవర్షత్యసౌ దేవో నరదేవవపుర్హరిః
కృచ్ఛ్రప్రాణాః ప్రజా హ్యేష రక్షిష్యత్యజ్ఞాసేన్ద్రవత్ 8
- ఆప్యాయయత్యసౌ లోకం వదనామృతమూర్తినా
సానురాగావలోకేన విశదస్మితచారుణా 9
- అవ్యక్తవర్ణైష నిగూఢకార్యో గమ్భీరవేదా ఉపగుప్తవిత్తః
అనన్తమాహాత్మ్యగుణైకధామా పృథుః ప్రచేతా ఇవ సంవృతాత్మా 10
- దురాసదో దుర్విషహ ఆసన్నోఽపి విదూరవత్
నైవాభిభవితుం శక్యో వేనారణ్యత్థితోఽనలః 11

- అన్తర్బహిశ్చ భూతానాం పశ్యన్కర్మాణి చారణైః
ఉదాసీన ఇవాద్యక్షో వాయురాత్మేవ దేహినామ్ 12
- నాదణ్యం దణ్డయత్యేష సుతమాత్మద్విషామపి
దణ్డయత్యాత్మజమపి దణ్డ్యం ధర్మపథే స్థితః 13
- అస్యాప్రతిహతం చక్రం పృథోరామానసాచలాత్
వర్తతే భగవానర్కో యావత్తపతి గోగణైః 14
- రజ్జాయిష్యతి యల్లోకమయమాత్మవిచేష్టితైః
అథాముమాహూ రాజానం మనోరజ్జనక్తైః ప్రజాః 15
- దృఢవ్రతః సత్యసన్ధో బ్రహ్మణ్యో వృద్ధసేవకః
శరణ్యః సర్వభూతానాం మానదో దీనవత్సలః 16
- మాత్మభక్తిః పరస్త్రీషు పత్న్యామర్థ ఇవాత్మనః
ప్రజాసు పితృవత్స్నిగ్ధః కింకరో బ్రహ్మవాదినామ్ 17
- దేహినామాత్మవత్ప్రేష్టః సుహృదాం నన్దివర్ధనః
ముక్తసంభ్రంశస్థోఽయం దణ్డపాణిరసాధుషు 18
- అయం తు సాక్షాద్భగవాన్స్త్యధీశః కూటస్థ ఆత్మా కలయావతీర్ణః
యస్మిన్నవిద్యారచితం నిరర్థకం పశ్యన్తి నానాత్వమపి ప్రతీతమ్ 19
- అయం భువో మణ్డలమోదయాద్రేగ్గోపైకవీరో నరదేవనాథః
ఆస్థాయ జైత్రం రథమాత్తచాపః పర్యసృతే దక్షిణతో యధార్కః 20
- అస్మై నృపాలాః కిల తత్ర తత్ర బలిం హరిష్యన్తి సలోకపాలాః
మంస్యన్త ఏషాం స్త్రియ ఆదిరాజం చక్రాయుధం తద్యశ ఉద్ధరన్త్యః 21
- అయం మహీం గాం దుదుహేఽధిరాజః ప్రజాపతిర్వృత్తికరః ప్రజానామ్

యో లీలయాద్రీన్స్వశరాసకోట్యా భిన్దన్సమాం గామకరోద్యధేన్ద్రః 22

విస్ఫూర్జయన్నాజగవం ధనుః స్వయం యదాచరత్క్షమవిషహ్యమాజౌ
తదా నిలిల్పర్దిశి దిశ్యసన్తో లాఙ్గాలముద్యమ్య యథా మృగేన్ద్రః 23

ఏషోఽశ్వమేధాఞ్శతమాజహార సరస్వతీ ప్రాదురభావి యత్ర
అహార్దీద్యస్య హయం పురన్దరః శతక్రతుశ్చరమే వర్తమానే 24

ఏష స్వసద్మోపవనే సమేత్య సనత్కుమారం భగవన్తమేకమ్
ఆరాద్య భక్త్యా లభతామలం తజ్ఞానం యతో బ్రహ్మ పరం విదన్తి 25

తత్ర తత్ర గిరస్తాస్తా ఇతి విశ్రుతవిక్రమః
శ్రోష్యత్యాత్మాశ్రితా గాథాః పృథుః పృథుపరాక్రమః 26

దిశో విజిత్యాప్రతిరుద్ధచక్రః స్వతేజసోత్పాటితలోకశల్యః
సురాసురేన్ద్రైరుపగీయమాన మహానుభావో భవితా పతిర్భువః 27

అధ్యాయము – 17

మైత్రేయ ఉవాచ

ఏవం స భగవాన్వైన్యః ఖ్యాపితో గుణకర్మభిః
ధన్దయామాస తాన్కామైః ప్రతిపూజ్యాభినన్ద్య చ 1

బ్రాహ్మణప్రముఖాన్వర్ణాన్భూత్యామాత్యపురోధసః
పౌరాన్దానపదాన్సౌణీః ప్రకృతీః సమపూజయత్ 2

విదుర ఉవాచ

కస్మాద్దధార గోరూపం ధరిత్రీ బహురూపిణీ
యాం దుదోహ పృథుస్తత్ర కో వత్సో దోహనం చ కిమ్ 3

ప్రకృత్యా విషమా దేవీ కృతా తేన సమా కథమ్

తస్య మేధ్యం హయం దేవః కస్య హేతోరపాహరత్ 4

సనత్కుమారాద్భగవతో బ్రహ్మన్బ్రహ్మవిదుత్తమాత్
లబ్ధ్వా జ్ఞానం సవిజ్ఞానం రాజర్షిః కాం గతిం గతః 5

యచ్ఛాన్యదపి కృష్ణస్య భవాన్భగవతః ప్రభోః
శ్రవః సుశ్రవసః పుణ్యం పూర్వదేహకథాశ్రయమ్ 6

భక్తాయ మేనూరక్తాయ తవ చాధోక్షజస్య చ
వక్తవర్హసి యోఽదుహ్యద్వైన్యరూపేణ గామిమామ్ 7

సూత ఉవాచ
చోదితో విదురేణైవం వాసుదేవకథాం ప్రతి
ప్రశస్య తం ప్రీతమనా మైత్రేయః ప్రత్యభాషత 8

మైత్రేయ ఉవాచ
యదాభిషిక్తః పృథురగ్గ విప్రైరామన్త్రితో జనతాయాశ్చ పాలః
ప్రజా నిరన్నే క్షితిష్కంఠ ఏత్య క్షుతోక్షమదేహః పతిమభ్యవోచన్ 9

వయం రాజజ్ఞౌరరేణాభితప్తా యథాగ్నినా కోటరస్థేన వృక్షాః
త్వామద్య యాతాః శరణం శరణ్యం యః సాధితో వృత్తికరః పతిర్నః 10

తన్నో భవానీహతు రాతవేఽన్నం క్షుధార్దితానాం నరదేవదేవ
యావన్న నజ్ఞోక్ష్యమహ ఉజ్జితోర్హా వార్తాపతిస్త్వం కిల లోకపాలః 11

మైత్రేయ ఉవాచ
పృథుః ప్రజానాం కరుణం నిశమ్య పరిదేవితమ్
దీర్ఘం దధ్యో కురుశ్రేష్ఠ నిమిత్తం సోఽన్వపద్యత 12

ఇతి వ్యవసితో బుద్ధ్యా ప్రగృహీతశరాసనః
సన్దధే విశిఖం భూమేః క్రుద్ధస్తిపురహా యథా 13

- ప్రవేపమానా ధరణీ నిశామ్యోదాయుధం చ తమ్
గౌః సత్యపాద్రవద్భితా మృగీవ మృగయుద్రుతా 14
- తామన్వధావత్తద్వైన్యః కుపితోఽత్యరుణేక్షణః
శరం ధనుషి సన్ధాయ యత్ర యత్ర పలాయతే 15
- సా దిశో విదిశో దేవీ రోదసీ చాన్తరం తయోః
ధావంతీ తత్ర తత్రైనం దదర్శానూద్యతాయుధమ్ 16
- లోకే నావిన్దత త్రాణం వైన్యాన్మృత్యోరివ ప్రజాః
త్రస్తా తదా నివవృతే హృదయేన విదూయతా 17
- ఉవాచ చ మహాభాగం ధర్మజ్ఞాపన్నవత్సల
త్రాహి మామపి భూతానాం పాలనేఽవస్థితో భవాన్ 18
- స త్వం జిఘాంససే కస్మాద్దీనామకృతకిల్బిషామ్
అహనిష్యత్కథం యోషాం ధర్మజ్ఞ ఇతి యో మతః 19
- ప్రహరంతి న వై స్త్రీషు కృతాగఃస్వపి జన్తవః
కిముత త్వద్విధా రాజన్కరుణా దీనవత్సలాః 20
- మాం విపాట్యాజరాం నావం యత్ర విశ్వం ప్రతిష్ఠితమ్
ఆత్మానం చ ప్రజాశ్చేమాః కథమమ్భసి ధాస్యసి 21
- పృథురువాచ
వసుధే త్వాం వధిష్యామి మచ్ఛాసనపరాజ్మఖీమ్
భాగం బర్హిషి యా వృజ్జ్యే న తనోతి చ నో వసు 22
- యవసం జద్ధ్యనుదినం నైవ దోగ్ధ్యోధసం పయః
తస్యామేవం హి దుష్టాయాం దణ్డో నాత్ర న శస్యతే 23

- త్వం ఖల్వోషధిబీజాని ప్రాకృష్టాని స్వయమ్భువా
న ముఞ్చస్యాత్మరుద్ధాని మామవజ్ఞాయ మన్దధీః 24
- అమూషాం క్షుత్పరీతానామార్తానాం పరిదేవితమ్
శమయిష్యామి మద్భాణైర్భిన్నాయాస్తవ మేదసా 25
- పుమాన్యోషిదుత క్లీబ ఆత్మసమ్భావనోఽధమః
భూతేషు నిరనుక్రోశో నృపాణాం తద్వధోఽవధః 26
- త్వాం స్తబ్ధాం దుర్మదాం నీత్వా మాయాగాం తిలశః శరైః
ఆత్మయోగబలేనేమా ధారయిష్యామ్యహం ప్రజాః 27
- ఏవం మన్యుమయీం మూర్తిం కృతాంతమివ బిభ్రతమ్
ప్రణతా ప్రాఙ్జలిః ప్రాహ మహీ సజ్జాతవేపధుః 28
- ధరోవాచ
నమః పరస్మై పురుషాయ మాయయా విన్యస్తనానాతనవే గుణాత్మనే
నమః స్వరూపానుభవేన నిర్దుత ద్రవ్యక్రియాకారకవిభ్రమోర్మయే 29
- యేనాహమాత్మాయతనం వినిర్మితా ధాత్రా యతోఽయం గుణసర్గసజ్జహః
స ఏవ మాం హన్తుముదాయుధః స్వరాడుపస్థితోఽన్యం శరణం కమాశ్రయే 30
- య ఏతదాదావస్సజచ్ఛరాచరం స్వమాయయాత్మాశ్రయయావితర్క్యయా
తయైవ నోఽయం కిల గోప్తుముద్యతః కథం ను మాం ధర్మపరో జిఘాంసతి 31
- నూనం బతేశస్య సమీహితం జనైస్తస్మాయయా దుర్జయయాకృతాత్మభిః
న లక్ష్మతే యస్త్యకరోదకారయద్యోఽనేక ఏకః పరతత్త్వ ఈశ్వరః 32
- సగ్గాది యోఽస్యానురుణద్ధి శక్తిభిర్ద్వవ్యక్తియాకారకచేతనాత్మభిః
తస్మై సమున్నద్ధనిరుద్ధశక్తయే నమః పరస్మై పురుషాయ వేదసే 33

స వై భవానాత్మవినిర్మితం జగద్భూతేన్ద్రియాంతఃకరణాత్మకం విభో
సంస్థాపయిష్యన్నజ మాం రసాతలాదభ్యుజ్జహరామ్భస ఆదిసూకరః 34

అపాముపస్థే మయి నావ్యవస్థితాః ప్రజా భవానద్య రిరక్షిషుః కిల
స వీరమూర్తిః సమభూద్ధరాధరో యో మాం పయస్సుగ్రశరో జిఘాంససి 35

నూనం జనైరీహితమీశ్వరాణామస్మద్విదైస్తద్గుణసర్గమాయయా
న జ్ఞాయతే మోహితచిత్తవర్మభిస్తేభ్యో నమో వీరయశస్కురేభ్యః 36

అధ్యాయము – 18

మైత్రేయ ఉవాచ

ఇత్థం పృథుమభిష్ఠూయ రుషా ప్రస్ఫురితాధరమ్
పునరాహావనిర్భీతా సంస్తభ్యాత్మానమాత్మనా 1

సన్నియచ్ఛాభిభో మన్యుం నిబోధ శ్రావితం చ మే
సర్వతః సారమాదత్తే యథా మధుకరో బుధః 2

అస్మిన్లోకేఽథవాముష్మిన్మునిభిస్తత్త్వదర్శిభిః
దృష్టా యోగాః ప్రయుక్తాశ్చ పుంసాం శ్రేయఃప్రసిద్ధయే 3

తానాతిష్ఠతి యః సమ్యగుపాయాన్సూర్యదర్శితాన్
అవరః శ్రద్ధయోపేత ఉపేయాన్విన్దతేఽజ్ఞాసా 4

తాననాదృత్య యోఽవిద్వానర్థానారభతే స్వయమ్
తస్య వ్యభిచరన్త్యర్థా ఆరట్టాశ్చ పునః పునః 5

పురా సృష్టా హ్యోషధయో బ్రహ్మణా యా విశామ్పతే
భుజ్యమానా మయా దృష్టా అసద్భిరధృతవ్రతైః 6

అపాలితానాదృతా చ భవద్భిర్లోకపాలకైః

- చోరీభూతేఽథ లోకేఽహం యజ్ఞార్థేఽగ్రసమోషధీః 7
- నూనం తా వీరుధః క్షీణా మయి కాలేన భూయసా
తత్ర యోగేన దృష్టేన భవానాదాతుమర్హతి 8
- వత్సం కల్పయ మే వీర యేనాహం వత్సలా తవ
ధోక్ష్యే క్షీరమయాన్కామాననురూపం చ దోహనమ్ 9
- దోగ్ధారం చ మహాబాహో భూతానాం భూతభావన
అన్నమీప్సితమూర్జస్వద్భగవాన్వాఞ్చతే యది 10
- సమాం చ కురు మాం రాజన్దేవవృష్టం యథా పయః
అపర్తావపి భద్రం తే ఉపావర్తేత మే విభో 11
- ఇతి ప్రియం హితం వాక్యం భువ ఆదాయ భూపతిః
వత్సం కృత్వా మనుం పాణావదుహత్యకలౌషధీః 12
- తథాపరే చ సర్వత్ర సారమాదదతే బుధాః
తతోఽన్యే చ యథాకామం దుదుహుః పృథుభావితామ్ 13
- ఋషయో దుదుహుర్దేవీమిన్ద్రియేష్వథ సత్తమ
వత్సం బృహస్పతిం కృత్వా పయశ్చన్ద్రోమయం శుచి 14
- కృత్వా వత్సం సురగణా ఇన్ద్రం సోమమదూదుహన్
హిరణ్మయేన పాత్రేణ వీర్యమోజో బలం పయః 15
- దైతేయా దానవా వత్సం ప్రహ్లాదమసురర్షభమ్
విధాయాదూదుహన్క్షరమయఃపాత్రే సురాసవమ్ 16
- గన్ధర్వాప్సరసోఽధుక్షన్పాత్రే పద్మమయే పయః
వత్సం విశ్వావసుం కృత్వా గాన్ధర్వం మధు సౌభగమ్ 17

- వత్సేన పితరోఽర్యష్టా కవ్యం క్షీరమదుక్షత
ఆమపాత్రే మహాభాగాః శ్రద్ధయా శ్రద్ధదేవతాః 18
- ప్రకల్ప్య వత్సం కపిలం సిద్ధాః సజ్కల్పనామయీమ్
సిద్ధిం నభసి విద్యాం చ యే చ విద్యాధరాదయః 19
- అన్యే చ మాయినో మాయామస్తర్థానాద్భుతాత్మనామ్
మయం ప్రకల్ప్య వత్సం తే దుదుహుర్ధారణామయీమ్ 20
- యక్షరక్షాంసి భూతాని పిశాచాః పిశితాశనాః
భూతేశవత్సా దుదుహుః కపాలే క్షతజాసవమ్ 21
- తథాహయో దన్దశూకాః సర్పా నాగాశ్చ తక్షకమ్
విధాయ వత్సం దుదుహుర్బిలపాత్రే విషం పయః 22
- పశవో యవసం క్షీరం వత్సం కృత్వా చ గోవృషమ్
అరణ్యపాత్రే చాదుక్షన్మగ్నేణ చ దంష్ట్రీణః 23
- క్రవ్యాదాః ప్రాణినః క్రవ్యం దుదుహుః స్వే కలేవరే
సుపర్ణవత్సా విహగాశ్చరం చాచరమేవ చ 24
- వటవత్సా వనస్సతయః పృథగ్రసమయం పయః
గిరయో హిమవద్వత్సా నానాధాతున్స్వసానుషు 25
- సర్వే స్వముఖ్యవత్సేన స్వే స్వే పాత్రే పృథక్పయః
సర్వకామదుఘాం పృథ్వీం దుదుహుః పృథుభావితామ్ 26
- ఏవం పృథ్వాదయః పృథ్వీమన్నాదాః స్వన్నమాత్మనః
దోహవత్సాదిభేదేన క్షీరభేదం కురూద్వహ 27
- తతో మహీపతిః ప్రీతః సర్వకామదుఘాం పృథుః

దుహితృత్వే చకారేమాం ప్రేష్ఠా దుహితృవత్సలః 28

చూర్ణయన్స్వధనుష్కోట్యా గిరికూటాని రాజరాట్
భూమణ్ణలమిదం వైన్యః ప్రాయశ్చక్రే సమం విభుః 29

అథాస్మిన్భగవాన్వైన్యః ప్రజానాం వృత్తిదః పితా
నివాసాన్కల్పయాం చక్రే తత్ర తత్ర యధార్హతః 30

గ్రామాన్పురః పత్తనాని దుర్గాణి వివిధాని చ
ఘోషాన్ప్రజాన్సశిబిరానాకరాన్ఘటఖర్వటాన్ 31

ప్రాక్ష్మణోరీహ నైవైషా పురగ్రామాదికల్పనా
యథాసుఖం వసన్తి స్మ తత్ర తత్రాకుతోభయాః 32

అధ్యాయము – 19

మైత్రేయ ఉవాచ

అథాదీక్షత రాజా తు హయమేధశతేన సః
బ్రహ్మవర్తే మనోః క్షేత్రే యత్ర ప్రాచీ సరస్వతీ 1

తదభిప్రేత్య భగవాన్కర్మాతిశయమాత్మనః
శతక్రతుర్న మమృషే పృథోర్యజ్ఞమహోత్సవమ్ 2

యత్ర యజ్ఞపతిః సాక్షాద్భగవాన్స్థిరీశ్వరః
అన్వభూయత సర్వాత్మా సర్వలోకగురుః ప్రభుః 3

అన్వితో బ్రహ్మ శర్వాభ్యాం లోకపాలైః సహానుగైః
ఉపగీయమానో గన్ధర్వైర్మునిభిశ్చాప్సరోగణైః 4

సిద్ధా విద్యాధరా దైత్యా దానవా గుహ్యకాదయః
సునన్దనన్దప్రముఖాః పార్షదప్రవరా హరేః 5

- కపిలో నారదో దత్తో యోగేశాః సనకాదయః
తమన్వీయుర్భాగవతా యే చ తత్సేవనోత్సుకాః 6
- యత్ర ధర్మదుఘా భూమిః సర్వకామదుఘా సతీ
దోగ్ధి స్మాభీప్సితానర్థాన్యజమానస్య భారత 7
- ఊహుః సర్వరసాన్నద్యః క్షీరదధ్యన్నగోరసాన్
తరవో భూరివర్షాణః ప్రాసూయంత మధుచ్యుతః 8
- సిన్ధవో రత్ననికరాన్గిరయోఽన్నం చతుర్విధమ్
ఉపాయనముపాజహ్రుః సర్వే లోకాః సపాలకాః 9
- ఇతి చాదోక్షజేశస్య పృథోస్తు పరమోదయమ్
అసూయన్భగవానిన్ద్రః ప్రతిఘాతమచీకరత్ 10
- చరమేణాశ్వమేధేన యజమానే యజష్పతిమ్
వైన్యే యజ్ఞపశుం స్పర్ధన్నపోవాహ తిరోహితః 11
- తమత్తిర్భగవానైక్షత్త్వరమాణం విహాయసా
ఆముక్తమివ పాఖణ్డం యోఽధర్మే ధర్మవిభ్రమః 12
- అత్రిణా చోదితో హన్తుం పృథుపుత్రో మహారథః
అన్వధావత సజ్రుద్ధస్తిష్ఠ తిష్ఠేతి చాబ్రవీత్ 13
- తం తాదృశాకృతిం వీక్ష్య మేనే ధర్మం శరీరిణమ్
జటిలం భస్మనాచ్ఛన్నం తస్మై బాణం న ముఞ్చతి 14
- వధాన్నివృత్తం తం భూయో హన్తవేత్రిరచోదయత్
జహి యజ్ఞహనం తాత మహీన్ద్రం విబుధాధమమ్ 15
- ఏవం వైన్యసుతః ప్రోక్తస్త్వరమాణం విహాయసా

- అన్వద్రవదభిక్తుద్ధో రావణం గృధ్రరాడివ 16
- సోఽశ్వం రూపం చ తద్ధిత్యా తస్మా అన్తర్హితః స్వరాట్
వీరః స్వపశుమాదాయ పితుర్యజ్ఞముపేయివాన్ 17
- తత్తస్య చాద్భుతం కర్మ విచక్ష్య పరమర్షయః
నామధేయం దదుస్తస్మై విజితాశ్వ ఇతి ప్రభో 18
- ఉపస్సృజ్య తమస్తీవ్రం జహరాశ్వం పునర్హరిః
చషాలయూపతశ్చన్నో హిరణ్యరశనం విభుః 19
- అత్రిః సన్దర్శయామాస త్వరమాణం విహాయసా
కపాలఖట్వాఙ్గధరం వీరో నైనమబాధత 20
- అత్రిణా చోదితస్తస్మై సన్దధే విశిఖం రుషా
సోఽశ్వం రూపం చ తద్ధిత్యా తస్థావన్తర్హితః స్వరాట్ 21
- వీరశ్చాశ్వముపాదాయ పితృయజ్ఞమథావ్రజత్
తదవద్యం హరే రూపం జగృహుర్జ్ఞానదుర్బలాః 22
- యాని రూపాణి జగృహే ఇన్ద్రో హయజిహీర్షయా
తాని పాపస్య ఖణ్డాని లిఙ్గం ఖణ్డమిహోచ్యతే 23
- ఏవమిన్ద్రే హరత్యశ్వం వైన్యయజ్ఞజిఘాంసయా
తద్గృహీతవిస్ఫుష్టేషు పాఖణ్డేషు మతిర్నృణామ్ 24
- ధర్మ ఇత్యుపధర్మేషు నగ్నరక్తపటాదిషు
ప్రాయేణ సజ్జతే భ్రాన్త్యా పేశలేషు చ వాగ్మిషు 25
- తదభిజ్ఞాయ భగవాన్స్పృధుః పృధుపరాక్రమః
ఇన్ద్రాయ కుపితో బాణమాదత్తోద్యతకార్ముకః 26

తమృత్విజః శక్రవధాభిసన్ధితం విచక్ష్య దుష్ప్రక్ష్యమసహ్యరంహసమ్
నివారయామాసురహో మహామతే న యుజ్యతేఽత్రాన్యవధః ప్రచోదితాత్ 27

వయం మరుత్వన్తమిహార్థనాశనం హ్వయామహే త్వచ్చవసా హతత్విషమ్
అయాతయామోపహవైరనన్తరం ప్రసహ్య రాజన్జహవామ తేఽహితమ్ 28

ఇత్యామన్త్య క్రతుపతిం విదురాస్యర్షిజో రుషా
స్రుగ్ధస్తాన్జహ్వాతోఽభ్యేత్య స్వయమ్భూః ప్రత్యపేధత 29

న వధ్యో భవతామిన్ద్రో యద్యజ్ఞో భగవత్తనుః
యం జిఘాంసథ యజ్ఞేన యస్యేష్టాస్తనవః సురాః 30

తదిదం పశ్యత మహద్ ధర్మవృతికరం ద్విజాః
ఇన్ద్రేణానుష్ఠితం రాజ్ఞః కర్మైతద్విజిఘాంసతా 31

పృథుకీర్తేః పృథోర్భూయాత్తర్వేకోనశతక్రతుః
అలం తే క్రతుభిః స్విష్టైర్యద్భవాన్మోక్షధర్మవిత్ 32

నైవాత్మనే మహేన్ద్రాయ రోషమాహర్తుమర్హసి
ఉభావపి హి భద్రం తే ఉత్తమశ్లోకవిగ్రహా 33

మాస్మిన్మహారాజ కృధాః స్మ చిన్తాం నిశామయాస్మద్వచ ఆదృతాత్మా
యధ్ధ్యాయతో దైవహతం ను కర్తుం మనోఽతిరుష్టం విశతే తమోఽన్తమ్ 34

క్రతుర్విరమతామేష దేవేషు దురవగ్రహః
ధర్మవృతికరో యత్ర పాఖణైరిన్ద్రనిర్మితైః 35

ఏభిరిన్ద్రోపసంసృష్టైః పాఖణైర్హారిభిర్జనమ్
హ్రీయమాణం విచక్ష్యేనం యస్తే యజ్ఞధ్రుగశ్వముత్ 36

భవాన్సరిత్రాతుమిహావతీర్ణో ధర్మం జనానాం సమయానురూపమ్

వేనాపచారాదవలుప్తమద్య తద్దేహతో విష్ణుకలాసి వైన్య 37

స త్వం విమృశ్యాస్య భవం ప్రజాపతే సజ్కల్పనం విశ్వసృజాం పిపీఘహి
ఐన్ద్రీం చ మాయాముపధర్మమాతరం ప్రచణ్డపాఖణ్డపథం ప్రభో జహి 38

మైత్రేయ ఉవాచ

ఇత్థం స లోకగురుణా సమాదిష్టో విశామ్పతిః
తథా చ కృత్వా వాత్సల్యం మఘోనాపి చ సన్దధే 39

కృతావభృథస్నానాయ పృథవే భూరికర్మణే
వరాన్దదుస్తే వరదా యే తద్భర్త్సిషి తర్పితాః 40

విప్రాః సత్యాశిషస్తుష్టాః శ్రద్ధయా లబ్ధదక్షిణాః
ఆశిషో యుయుజః క్షత్తరాదిరాజాయ సత్కృతాః 41

త్వయాహూతా మహాబాహో సర్వ ఏవ సమాగతాః
పూజితా దానమానాభ్యాం పితృదేవర్షిమానవాః 42

అధ్యాయము – 20

మైత్రేయ ఉవాచ

భగవానపి వైకుణ్ఠః సాకం మఘవతా విభుః
యజ్ఞైర్యజ్ఞపతిస్తుష్టో యజ్ఞభుక్తమభాషత 1

శ్రీభగవానువాచ

ఏష తేఽకార్షదృగ్గం హయమేధశతస్య హ
క్షమాపయత ఆత్మానమముష్య క్షన్తుమర్హసి 2

సుధియః సాధవో లోకే నరదేవ నరోత్తమాః
నాభిద్రుహ్యన్తి భూతేభ్యో యర్హి నాత్మా కలేవరమ్ 3

- పురుషో యది ముహ్యన్తి త్వాదృశా దేవమాయయా
శ్రమ ఏవ పరం జాతో దీర్ఘయా వృద్ధసేవయా 4
- అతః కాయమిమం విద్వానవిద్యాకామకర్మభిః
ఆరబ్ధ ఇతి నైవాస్మిన్నతిబుద్ధోఽనుషజ్జతే 5
- అసంసక్తః శరీరేఽస్మిన్నమునోత్పాదితే గృహే
అపత్యే ద్రవిణే వాపి కః కుర్యాన్మమతాం బుధః 6
- ఏకః శుద్ధః స్వయంజ్యోతిర్నిర్గుణోఽసౌ గుణాశ్రయః
సర్వగోఽనావృతః సాక్షీ నిరాత్మాత్మాత్మనః పరః 7
- య ఏవం సంతమాత్మానమాత్మస్థం వేద పూరుషః
నాజ్యతే ప్రకృతిస్థోఽపి తద్గుణైః స మయి స్థితః 8
- యః స్వధర్మేణ మాం నిత్యం నిరాశేః శ్రద్ధయాన్వితః
భజతే శనకైస్తస్య మనో రాజన్ప్రసీదతి 9
- పరిత్యక్తగుణః సమ్యగ్దర్శనో విశదాశయః
శాన్తిం మే సమవస్థానం బ్రహ్మ కైవల్యమశ్నుతే 10
- ఉదాసీనమివాద్యక్షం ద్రవ్యజ్ఞానక్రియాత్మనామ్
కూటస్థమిమమాత్మానం యో వేదాప్నోతి శోభనమ్ 11
- భిన్నస్య లింగస్య గుణప్రవాహో ద్రవ్యక్రియాకారకచేతనాత్మనః
దృష్టాసు సమృత్సు విపత్సు సూరయో న విక్రియన్తే మయి బద్ధసౌహృదాః 12
- సమః సమానోత్తమమధ్యమాధమః సుఖే చ దుఃఖే చ జితేంద్రియాశయః
మయోపక్లుప్తాఖిలలోకసంయుతో విధత్స్వ వీరాఖిలలోకరక్షణమ్ 13
- శ్రేయః ప్రజాపాలనమేవ రాజ్ఞో యత్సామృతాయే సుకృతాత్తప్తమంశమ్

- హర్తాన్యథా హృతపుణ్యః ప్రజానామరక్షితా కరహారోఽఘమత్తి 14
- ఏవం ద్విజాగ్ర్యానుమతానువృత్త ధర్మప్రధానోఽన్యతమోఽవితాస్యాః
ప్రాస్వేన కాలేన గృహోపయాతాన్ద్రష్టాసి సిద్ధాననురక్తలోకః 15
- వరం చ మత్కృచ్ఛాన మానవేన్ద్ర వృణీష్వ తేఽహం గుణశీలయన్త్రితః
నాహం మఖైర్వై సులభస్తపోభిర్యోగేన వా యత్సమచిత్తవర్తీ 16
- మైత్రేయ ఉవాచ
స ఇత్థం లోకగురుణా విష్వక్సేనేన విశ్వజిత్
అనుశాసిత ఆదేశం శిరసా జగృహే హరేః 17
- స్ఫుశన్తం పాదయోః ప్రేష్ణా వ్రీడితం స్వేన కర్మణా
శతక్రతుం పరిష్వజ్య విద్వేషం విససర్జ హ 18
- భగవానథ విశ్వాత్మా పృథునోపహృతార్హణః
సముజ్జహానయా భక్త్యా గృహీతచరణామ్బుజః 19
- ప్రస్థానాభిముఖోఽప్యేనమనుగ్రహవిలమ్బితః
పశ్యన్నద్మపలాశాక్షో న ప్రతస్థే సుహృత్సతామ్ 20
- స ఆదిరాజో రచితాఙ్గాలిర్హరిం విలోకితుం నాశకదశ్రులోచనః
న కింఞ్చనోవాచ స బాష్పవిక్లవో హృదోపగుహ్యముమధాదవస్థితః 21
- అథావమృజ్యాశ్రుకలా విలోకయన్న తృప్తదృగ్గోచరమాహ పూరుషమ్
పదా స్ఫుశన్తం క్షితిమంస ఉన్నతే విన్యస్తహస్తాగ్రమురంగవిద్విషః 22
- పృథురువాచ
వరాన్విభో త్వద్వరదేశ్వరాద్బుధః కథం వృణీతే గుణవిక్రియాత్మనామ్
యే నారకాణామపి సన్తి దేహినాం తానీశ కైవల్యపతే వృణే న చ 23

- న కామయే నాథ తదప్యహం క్వచిన్న యత్ర యుష్మచ్ఛరణామ్బుజాసవః
మహత్తమాన్తర్హదయాన్ముఖచ్యుతో విధత్స్వ కర్ణాయుతమేష మే వరః 24
- స ఉత్తమశ్లోక మహాన్ముఖచ్యుతో భవత్పదామ్భోజసుధా కణానిలః
స్మృతిం పునర్విస్మృతతత్త్వవర్మనాం కుయోగినాం నో వితరత్యలం వరైః 25
- యశః శివం సుశ్రవ ఆర్యసభమే యదృచ్ఛయా చోపశృణోతి తే సకృత్
కథం గుణజ్ఞో విరమేద్వినా పశుం శ్రీర్యత్ప్రవప్తే గుణసంక్లహేచ్ఛయా 26
- అథాభజే త్యాఖిలపూరుషోత్తమం గుణాలయం పద్మకరేవ లాలసః
అప్యేవయోరేకపతిస్సృధోః కలిర్న స్యాత్కృతత్వచ్ఛరణైకతానయోః 27
- జగజ్జనన్యాయం జగదీశ వైశసం స్యాదేవ యత్కర్మణి నః సమీహితమ్
కరోషి ఫల్గ్వప్యరు దీనవత్సలః స్వ ఏవ ధిష్ణ్యేభిరతస్య కిం తయా 28
- భజన్త్యథ త్వామత ఏవ సాధవో వ్యుదస్తమాయాగుణవిభ్రమోదయమ్
భవత్పదానుస్మరణాదృతే సతాం నిమిత్తమన్యద్భగవన్న విద్యుహే 29
- మన్యే గిరం తే జగతాం విమోహినీం వరం వృణీష్యేతి భజన్తమాత్థ యత్
వాచా ను తన్త్యా యది తే జనోఽసితః కథం పునః కర్మ కరోతి మోహితః 30
- త్వన్మాయయాద్ధా జన ఈశ ఖణ్డితో యదన్యదాశాస్త్ర ఋతాత్మనోఽబుధః
యథా చరేద్బాలహితం పితా స్వయం తథా త్వమేవార్హసి నః సమీహితుమ్ 31
- మైత్రేయ ఉవాచ
ఇత్యాదిరాజేన నుతః స విశ్వదృక్తమాహ రాజన్మయి భక్తిరస్తు తే
దిష్టేదృశీ ధీర్మయి తే కృతా యయా మాయాం మదీయాం తరతి స్మ దుస్స్యజామ్ 32
- తత్త్వం కురు మయాదిష్టమప్రమత్తః ప్రజాపతే
మదాదేశకరో లోకః సర్వత్రాప్నోతి శోభనమ్ 33

మైత్రేయ ఉవాచ

ఇతి వైన్యస్య రాజర్షేః ప్రతినన్ద్యార్థవద్వచః
పూజితోఽనుగృహీత్వైనం గన్తుం చక్రేఽచ్యుతో మతిమ్ 34

దేవర్షిపితృగన్ధర్వ సిద్ధచారణపన్నగాః
కిన్నరాప్సరసో మర్త్యాః ఖగా భూతాన్యనేకశః 35

యజ్ఞేశ్వరధియా రాజ్ఞా వాగ్విత్తాఞ్జలిభక్తితః
సభాజితా యయుః సర్వే వైకుణ్ఠానుగతాస్తతః 36

భగవానపి రాజర్షేః సోపాధ్యాయస్య చాచ్యుతః
హరన్నివ మనోఽముష్య స్వధామ ప్రత్యపద్యత 37

అదృష్టాయ నమస్కృత్య నృపః సన్దర్శితాత్మనే
అవ్యక్తాయ చ దేవానాం దేవాయ స్వపురం యయౌ 38

అధ్యాయము – 21

మైత్రేయ ఉవాచ

మౌక్తికైః కుసుమసృగ్భిర్దుకూలైః స్వర్ణతోరణైః
మహాసురభిభిర్ధూపైర్మణ్డితం తత్ర తత్ర వై 1

చన్దనాగురుతోయార్ద్ర రథ్యాచత్వరమార్గవత్
పుష్పాక్షతఫలైస్తోక్తైర్ధాజైర్చిర్భిరర్చితమ్ 2

సవృద్ధైః కదలీస్తమ్భైః పూగవోతైః పరిష్కృతమ్
తరుపల్లవమాలాభిః సర్వతః సమలఙ్కృతమ్ 3

ప్రజాన్తం దీపబలిభిః సమ్భూతాశేషమగ్నలైః
అభీయుర్మృష్టకన్యాశ్చ మృష్టకుణ్డలమణ్డితాః 4

శఙ్ఖదున్దుభిఘోషేణ బ్రహ్మఘోషేణ చర్వీజామ్
వివేశ భవనం వీరః స్థూయమానో గతస్మయః 5

పూజితః పూజయామాస తత్ర తత్ర మహాయశాః
పౌరాణ్ణానపదాంస్తాంస్తాన్ప్రీతః ప్రియవరప్రదః 6

స ఏవమాదీన్యనవద్యచేష్టితః కర్మాణి భూయాంసి మహాన్మహత్తమః
కుర్వన్యశాసావనిమణ్డలం యశః స్ఫీతం నిధాయారురుహే పరం పదమ్ 7

సూత ఉవాచ
తదాదిరాజస్య యశో విజృంభితం గుణైరశేషైర్గుణవత్సభాజితమ్
క్షత్తా మహాభాగవతః సదస్సతే కౌషారవిం ప్రాహ గృణంతమర్చయన్ 8

విదుర ఉవాచ
సోఽభిషిక్తః పృథుర్విప్రైర్లబ్ధాశేషసురార్హణః
బిభ్రత్స వైష్ణవం తేజో బాహ్వోర్యాభ్యాం దుదోహ గామ్ 9

కో న్వస్య కీర్తిం న శృణోత్యభిజ్ఞో యద్విక్రమోచ్చిష్టమశేషభూషాః
లోకాః సపాలా ఉపజీవంతి కామమద్యాపి తన్నే వద కర్మ శుద్ధమ్ 10

మైత్రేయ ఉవాచ
గణ్ధాయమునయోర్నద్యోరంతరా క్షేత్రమావసన్
ఆరబ్ధానేవ బుభుజే భోగాన్పుణ్యజిహ్వాసయా 11

సర్వత్రాస్థలితాదేశః సప్తద్వీపైకదణ్డధృక్
అన్యత్ర బ్రాహ్మణకులాదన్యత్రాచ్యుతగోత్రతః 12

ఏకదాసీన్మహాసత్ర దీక్షా తత్ర దివౌకసామ్
సమాజో బ్రహ్మర్షీణాం చ రాజర్షీణాం చ సత్తమ 13

తస్మిన్నర్హత్సు సర్వేషు స్వర్చితేషు యథార్హతః

- ఉత్థితః సదసో మధ్యే తారాణాముడురాడివ 14
- ప్రాంశుః పీనాయతభుజో గౌరః కజ్జారుణేక్షణః
సునాసః సుముఖః సౌమ్యః పీనాంసః సుద్విజస్మితః 15
- వ్యూడవక్షా బృహచ్చోణీర్వలివల్లుదలోదరః
ఆవర్తనాభిరోజస్వీ కాశ్చానోరురుదగ్రపాత్ 16
- సూక్ష్మవక్త్రాసితస్నిగ్ధ మూర్ధజః కమ్బుకన్ధరః
మహాధనే దుకూలార్గ్యే పరిధాయోపవీయ చ 17
- వృజ్జితాశేషగాత్రశీర్నియమే న్యస్తభూషణః
కృష్ణాజినధరః శ్రీమాన్ముశపాణిః కృతోచితః 18
- శిశిరస్నిగ్ధతారాక్షః సమైక్షత సమన్తతః
ఊచివానిదముర్యశః సదః సంహర్షయన్నివ 19
- చారు చిత్రపదం శ్లక్ష్యం మృష్టం గూఢమవిక్లవమ్
సర్వేషాముపకారార్థం తదా అనువదన్నివ 20
- రాజోవాచ
సభ్యాః శృణుత భద్రం వః సాధవో య ఇహగతాః
సత్సు జిజ్ఞాసుభిర్ధర్మమావేద్యం స్వమనీషితమ్ 21
- అహం దణ్డధరో రాజా ప్రజానామిహ యోజితః
రక్షితా వృత్తిదః స్వేషు సేతుషు స్థాపితా పృథక్ 22
- తస్య మే తదనుష్ఠానాద్యానాహుర్బ్రహ్మవాదినః
లోకాః స్యుః కామసన్దోహో యస్య తుష్యతి దిష్టదృక్ 23
- య ఉద్ధరేత్కరం రాజా ప్రజా ధర్మేష్వశిక్షయన్

- ప్రజానాం శమలం భుజ్యే భగం చ స్వం జహాతి సః 24
- తత్ప్రజా భర్తపిణ్డార్థం స్వార్థమేవానసూయవః
కురుతాథోక్షజధియస్తర్హి మేఽనుగ్రహః కృతః 25
- యూయం తదనుమోదధ్వం పితృదేవర్షయోఽమలాః
కర్తుః శాస్త్రరనుజ్ఞాతుస్తుల్యం యత్ప్రేత్య తత్ఫలమ్ 26
- అస్తి యజ్ఞపతిర్నామ కేషాఞ్చిదర్హసత్తమాః
ఇహాముత్ర చ లక్ష్యంతే జ్యోత్స్నా వత్యః క్వచిద్భువః 27
- మనోరుతానపాదస్య ద్రువస్యాపి మహీపతేః
ప్రియవ్రతస్య రాజర్షేరఙ్గస్యాస్మత్పితృః పితృః 28
- ఈదృశానామథాన్యేషామజస్య చ భవస్య చ
ప్రహ్లాదస్య బలేశ్చాపి కృత్యమస్తి గదాభృతా 29
- దౌహిత్రాదీన్మతే మృత్యోః శోచ్యాన్ధర్మవిమోహితాన్
వర్గస్వర్గాపవర్గాణాం ప్రాయేణైకాత్మ్యహేతునా 30
- యత్పాదసేవాభిరుచిస్తపస్వినామశేషజన్మోపచితం మలం ధియః
సద్యః క్షిణోత్యన్వహమేధతీ సతీ యథా పదాఙ్గఘృవినిఃస్సతా సరిత్ 31
- వినిర్ధుతాశేషమనోమలః పుమానసఙ్గవిజ్ఞానవిశేషవీర్యవాన్
యదజ్ఞిమూలే కృతకేతనః పునర్న సంస్కృతిం క్లేశవహం ప్రపద్యతే 32
- తమేవ యూయం భజతాత్మవృత్తిభిర్మనోవచఃకాయగుణైః స్వకర్మభిః
అమాయినః కామదుఘాఙ్ఘ్రిపఙ్కజం యథాధికారావసితార్థసిద్ధయః 33
- అసావిహానేకగుణోఽగుణోఽధ్వరః పృథగ్విధద్రవ్యగుణక్రియోక్తిభిః
సమృద్యతేఽర్థాశయలిఙ్గనామభిర్విశుద్ధవిజ్ఞానఘనః స్వరూపతః 34

ప్రధానకాలాశయధర్మసజ్జహ శరీర ఏష ప్రతిపద్య చేతనామ్
క్రియాఫలత్వేన విభుర్విభావ్యతే యథానలో దారుషు తద్గుణాత్మకః 35

అహో మమామీ వితరన్త్యనుగ్రహం హరిం గురుం యజ్ఞభుజామధీశ్వరమ్
స్వధర్మయోగేన యజన్తి మామకా నిరన్తరం క్షోణితలే దృఢవ్రతాః 36

మా జాతు తేజః ప్రభవేన్మహర్ణిభిస్తితిక్షయా తపసా విద్యయా చ
దేదీప్యమానేఽజితదేవతానాం కులే స్వయం రాజకులాద్ద్విజానామ్ 37

బ్రహ్మణ్యదేవః పురుషః పురాతనో నిత్యం హరిర్యచ్ఛరణాభివన్దనాత్
అవాప లక్ష్మీమనపాయినీం యశో జగత్పవిత్రం చ మహత్తమార్గణీః 38

యత్సేవయాశేషగుహాశయః స్వరాడ్విప్రప్రియస్తుప్యతి కామమీశ్వరః
తదేవ తద్ధర్మపరైర్వినీతైః సర్వాత్మనా బ్రహ్మకులం నిషేవ్యతామ్ 39

పుమాన్లభేతానతివేలమాత్మనః ప్రసీదతోఽత్యన్తశమం స్వతః స్వయమ్
యన్నిత్యసమ్బంధనిషేవయా తతః పరం కిమత్రాస్తి ముఖం హవిర్భుజామ్ 40

అశ్నాత్యనన్తః ఖలు తత్త్వకోవిదైః శ్రద్ధాహుతం యన్ముఖ ఇజ్యనామభిః
న వై తథా చేతనయా బహిష్కృతే హుతాశనే పారమహంస్యపర్యగుః 41

యద్బ్రహ్మ నిత్యం విరజం సనాతనం శ్రద్ధాతపోమగ్గలమౌనసంయమైః
సమాధినా బిభ్రతి హార్దదృష్టయే యత్రేదమాదర్శ ఇవావభాసతే 42

తేషామహం పాదసరోజరేణుమార్కా వహీయాధికిరీటమాయుః
యం నిత్యదా బిభ్రత ఆశు పాపం నశ్యత్యముం సర్వగుణా భజన్తి 43

గుణాయనం శీలధనం కృతజ్ఞం వృద్ధాశ్రయం సంవృణతేఽను సమ్పదః
ప్రసీదతాం బ్రహ్మకులం గవాం చ జనార్దనః సానుచరశ్చ మహ్యమ్ 44

మైత్రేయ ఉవాచ

ఇతి బ్రువాణం నృపతిం పితృదేవద్విజాతయః
తుష్టువుర్తుష్టుమనసః సాధువాదేన సాధవః 45

పుత్రేణ జయతే లోకానితి సత్యవతీ శ్రుతిః
బ్రహ్మదణ్డహతః పాపో యద్వేనోఽత్యతరత్తమః 46

హిరణ్యకశిపుశ్చాపి భగవన్నిన్దయా తమః
వివిక్షురత్యగాత్సానోః ప్రహ్లాదస్యానుభావతః 47

వీరవర్య పితః పృథ్వీః సమాః సజ్జీవ శాశ్వతః
యస్యేదృశ్యచ్యుతే భక్తిః సర్వలోకైకభర్తరి 48

అహో వయం హ్యద్య పవిత్రకీర్తే త్వయైవ నాథేన ముకున్దనాథాః
య ఉత్తమశ్లోకతమస్య విష్ణోర్బ్రహ్మణ్యదేవస్య కథాం వ్యనక్తి 49

నాత్యద్భుతమిదం నాథ తవాజీవ్యానుశాసనమ్
ప్రజానురాగో మహతాం ప్రకృతిః కరుణాత్మనామ్ 50

అద్య నస్తమసః పారస్త్వయోపాసాదితః ప్రభో
భ్రామ్యతాం నష్టదృష్టినాం కర్మభిర్దైవసంజ్ఞితైః 51

నమో విష్ణుద్ధసత్త్వాయ పురుషాయ మహీయసే
యో బ్రహ్మ క్షత్రమావిశ్య బిభర్తీదం స్వతేజసా 52

అధ్యాయము – 22

మైత్రేయ ఉవాచ

జనేషు ప్రగృణత్స్వేవం పృథుం పృథులవిక్రమమ్
తత్రోపజగ్ముర్మునయశ్చత్వారః సూర్యవర్చసః 1

తాంస్తు సిద్ధేశ్వరాన్రాజా వ్యోమ్నోఽవతరతోఽర్చిషా

- లోకానపాపాన్కుర్వాణాన్సానుగోఽచష్ట లక్షితాన్ 2
- తద్దర్శనోద్ధతాన్ప్రాణాన్ప్రత్యాదిత్సరివోద్ధితః
ససదస్యానుగో వైన్య ఇన్ద్రియేశో గుణానివ 3
- గౌరవాద్యన్త్రితః సభ్యః ప్రశయానతకన్ధరః
విధివత్పూజయాం చక్రే గృహీతాద్యర్థణాసనాన్ 4
- తత్పాదశౌచసలిలైర్మార్జితాలకబన్ధనః
తత్ర శీలవతాం వృత్తమాచరన్మానయన్నివ 5
- హాటకాసన ఆసీనాన్స్వధిష్ఠ్యేష్ఠివ పావకాన్
శ్రద్ధాసంయమసంయుక్తః ప్రీతః ప్రాహ భవార్జజాన్ 6
- పృథురువాచ
అహో ఆచరితం కిం మే మజ్గలం మజ్గలాయనాః
యస్య వో దర్శనం హ్యసీద్దుర్దర్శానాం చ యోగిభిః 7
- కిం తస్య దుర్లభతరమిహ లోకే పరత్ర చ
యస్య విప్రాః ప్రసీదంతి శివో విష్ణుశ్చ సానుగః 8
- నైవ లక్షయతే లోకో లోకాన్సర్వటతోఽపి యాన్
యథా సర్వదృశం సర్వ ఆత్మానం యేఽస్య హేతవః 9
- అథనా అపి తే ధన్యాః సాధవో గృహమేధినః
యద్గృహ హ్యర్హవర్యామ్బు తృణభూమీశ్వరావరాః 10
- వ్యాలాలయద్రుమా వై తేష్వరిక్తాఖిలసమ్పదః
యద్గృహస్తీర్థపాదీయ పాదతీర్థవివర్జితాః 11
- స్వాగతం వో ద్విజశ్రేష్ఠా యద్వ్రతాని ముముక్షవః

- చరన్తి శ్రద్ధయా ధీరా బాలా ఏవ బృహన్తి చ 12
- కచ్చిన్నః కుశలం నాథా ఇన్ద్రియార్థార్థవేదినామ్
వ్యసనావాప ఏతస్మిన్వతితానాం స్వకర్మభిః 13
- భవత్సు కుశలప్రశ్న ఆత్మారామేషు నేష్యతే
కుశలాకుశలా యత్ర న సన్తి మతివృత్తయః 14
- తదహం కృతవిశ్రమ్భః సుహృదో వస్తపస్వినామ్
సమ్పూచ్ఛే భవ ఏతస్మిన్కేక్షమః కేనాజ్ఞాసా భవేత్ 15
- వ్యక్తమాత్మవతామాత్మా భగవానాత్మభావనః
స్వానామనుగ్రహాయేమాం సిద్ధయాపీ చరత్యజః 16
- మైత్రేయ ఉవాచ
పృథోస్తత్సాక్షాత్కమాకర్ణ్య సారం సుష్టు మితం మధు
స్మయమాన ఇవ ప్రీత్యా కుమారః ప్రత్యువాచ హ 17
- సనత్కుమార ఉవాచ
సాధు పృష్టం మహారాజ సర్వభూతహితాత్మనా
భవతా విదుషా చాపి సాధూనాం మతిరీదృశీ 18
- సంజమః ఖలు సాధూనాముభయేషాం చ సమ్మతః
యత్సమ్భాషణసమ్ప్రశ్నః సర్వేషాం వితనోతి శమ్ 19
- అస్త్యేవ రాజన్భవతో మధుద్విషః పాదారవిన్దస్య గుణానువాదనే
రతిర్దురాపా విధునోతి వైష్ఠికీ కామం కషాయం మలమన్తరాత్మనః 20
- శాస్త్రేష్వియానేవ సునిశ్చితో నృణాం క్షేమస్య సద్వ్యగ్నిమ్మశేషు హేతుః
అసంఖ ఆత్మవ్యతిరిక్త ఆత్మని దృఢా రతిర్బ్రహ్మణి నిర్గుణే చ యా 21

సా శ్రద్ధయా భగవద్ధర్మచర్యయా జిజ్ఞాసయాధ్యాత్మికయోగనిష్ఠయా
యోగేశ్వరోపాసనయా చ నిత్యం పుణ్యశ్రవఃకథయా పుణ్యయా చ 22

అద్దేన్ద్రియారామసగోష్ఠ్యత్పష్టయా తత్సమ్మతానామపరిగ్రహేణ చ
వివిక్తరుచ్యా పరితోష ఆత్మని వినా హరేర్గుణపీయూషసానాత్ 23

అహింసయా పారమహంస్యచర్యయా స్మృత్యా ముకున్దాచరితార్కసీధునా
యమైరకామైర్నియమైశ్చాప్యనిన్దయా నిరీహయా ద్వన్ద్వతితిక్షయా చ 24

హరేర్ముహుస్తత్పరకర్ణపూర గుణాభిధానేన విజృంభమాణయా
భక్త్యా హ్యసంభః సదసత్యనాత్మని స్యాన్నిర్గుణే బ్రహ్మణి చాఞ్జసా రతిః 25

యదా రతిర్బ్రహ్మణి నైష్ఠికీ పుమానాచార్యవాన్జ్ఞానవిరాగరంహసా
దహత్యవీర్యం హృదయం జీవకోశం పశ్చాత్మకం యోనిమివోత్థితోఽగ్నిః 26

దగ్ధాశయో ముక్తసమస్తతద్గుణో నైవాత్మనో బహిరన్తర్విచప్టే
పరాత్మనోర్యద్వ్యవధానం పురస్తాత్స్వప్నే యథా పురుషస్తద్వినాశే 27

ఆత్మానమిన్ద్రియార్థం చ పరం యదుభయోరపి
సత్యాశయ ఉపాధౌ వై పుమాన్పశ్యతి నాన్యదా 28

నిమిత్తే సతి సర్వత్ర జలాదావపి పూరుషః
ఆత్మనశ్చ పరస్యాపి భిదాం పశ్యతి నాన్యదా 29

ఇన్ద్రియైర్విషయాకృష్టైరాక్షిప్తం ధ్యాయతాం మనః
చేతనాం హరతే బుద్ధేః స్తమ్బస్తోయమివ హ్రదాత్ 30

భ్రశ్యత్యనుస్మృతిశ్చిత్తం జ్ఞానభ్రంశః స్మృతిక్షయే
తద్రోధం కవయః ప్రాహురాత్మాపహ్నావమాత్మనః 31

నాతః పరతరో లోకే పుంసః స్వార్థవ్యతిక్రమః

యదధ్యన్యస్య ప్రేయస్త్యమాత్మనః స్వవ్యతిక్రమాత్ 32

అర్థేన్ద్రియార్థాభిధ్యానం సర్వార్థాపహ్నవో నృణామ్
భ్రంశితో జ్ఞానవిజ్ఞానాద్యేనావిశతి ముఖ్యతామ్ 33

న కుర్యాత్కర్మిచిత్సంభం తమస్తీవ్రం తితిరిషుః
ధర్మార్థకామమోక్షాణాం యదత్యంతవిఘాతకమ్ 34

తత్రాపి మోక్ష ఏవార్థ ఆత్యంతికతయేష్యతే
త్రైవర్గ్యోర్థో యతో నిత్యం కృతాంతభయసంయుతః 35

పరేవరే చ యే భావా గుణవ్యతికరాదను
న తేషాం విద్యతే క్షేమమీశవిధ్వంసితాశిషామ్ 36

తత్త్వం నరేన్ద్ర జగతామథ తస్థూషాం చ
దేహేన్ద్రియాసుధిషణాత్మభిరావృతానామ్
యః క్షేత్రవిత్తపతయా హృది విశ్వగావిః
ప్రత్యక్షకాస్తి భగవాన్తమవేహి సోఽస్మి 37

యస్మిన్నిదం సదసదాత్మతయా విభాతి
మాయా వివేకవిదుతి స్రజి వాహిబుద్ధిః
తం నిత్యముక్తపరిశుద్ధవిశుద్ధతత్త్వం
ప్రత్యూఢకర్మకలిలప్రకృతిం ప్రపద్యే 38

యత్పాదపఙ్కజపలాశవిలాసభక్త్యా
కర్మాశయం గ్రథితముద్గ్రథయన్తి సంతః
తద్వన్న రిక్తమతయో యతయోఽపి రుద్ధ
స్త్రోతోగణాస్తమరణం భజ వాసుదేవమ్ 39

కృచ్ఛో మహానిహ భవార్ణవమప్లవేశాం
షడ్వర్గనక్రమసుఖేన తితిర్హన్తి

తత్త్వం హరేర్భగవతో భజనీయమజ్ఞేం
కృత్వోడుపం వ్యసనముత్తర దుస్తరార్ణమ్ 40

మైత్రేయ ఉవాచ
స ఏవం బ్రహ్మపుత్రేణ కుమారేణాత్మమేధసా
దర్శితాత్మగతిః సమ్యక్ప్రశస్యోవాచ తం నృపః 41

రాజోవాచ
కృతో మేఽనుగ్రహః పూర్వం హరిణార్తానుకమ్పినా
తమాపాదయితుం బ్రహ్మన్భగవన్యాయమాగతాః 42

నిష్పాదితశ్చ కార్త్యేన భగవద్భిర్ఘణాలుభిః
సాధూచ్ఛిష్టం హి మే సర్వమాత్మనా సహ కిం దదే 43

ప్రాణా దారాః సుతా బ్రహ్మన్సహశ్చ సపరిచ్ఛదాః
రాజ్యం బలం మహీ కోశ ఇతి సర్వం నివేదితమ్ 44

సైనాపత్యం చ రాజ్యం చ దణ్డనేతృత్వమేవ చ
సర్వ లోకాధిపత్యం చ వేదశాస్త్రవిదర్శితీ 45

స్వమేవ బ్రాహ్మణో భుజ్కే స్వం వస్తే స్వం దదాతి చ
తస్యైవానుగ్రహేణాన్నం భుజ్జితే క్షత్రియాదయః 46

యైరీదృశీ భగవతో గతిరాత్మవాద
ఏకాంతతో నిగమిభిః ప్రతిపాదితా నః
తుష్యన్త్వదభ్రకరుణాః స్వకృతేన నిత్యం
కో నామ తత్ప్రతికరోతి వినోదపాత్రమ్ 47

మైత్రేయ ఉవాచ
త ఆత్మయోగపతయ ఆదిరాజేన పూజితాః
శీలం తదీయం శంసంతః ఖేఽభవన్మిషతాం నృణామ్ 48

వైన్యస్తు ధుర్యో మహతాం సంస్థిత్యాధ్యాత్మశిక్షయా ఆప్తకామమివాత్మానం మేన ఆత్మన్యవస్థితః	49
కర్మాణి చ యథాకాలం యథాదేశం యథాబలమ్ యథోచితం యథావిత్తమకరోద్భ్రహ్మసాత్త్వతమ్	50
ఫలం బ్రహ్మణి సన్న్యస్య నిర్విషభః సమాహితః కర్మాధ్యక్షం చ మన్వాన ఆత్మానం ప్రకృతేః పరమ్	51
గృహేషు వర్తమానోఽపి స సామ్రాజ్యశ్రియాన్వితః నాసజ్జతేన్ద్రియార్థేషు నిరహమ్మతిరర్కవత్	52
ఏవమధ్యాత్మయోగేన కర్మాణ్యనుసమాచరన్ పుత్రానుత్పాదయామాస పశ్చార్చిష్యాత్మసమ్మతాన్	53
విజితాశ్వం ధూమ్రకేశం హర్యక్షం ద్రవిణం వృకమ్ సర్వేషాం లోకపాలానాం దధారైకః పృథుర్గుణాన్	54
గోపీథాయ జగత్సుప్తేః కాలే స్వే స్వేఽచ్యుతాత్మకః మనోవాగ్మ్యుత్తిభిః సౌమ్యైర్గుణైః సంరజ్జాయన్ప్రజాః	55
రాజేత్యధాన్నామధేయం సోమరాజ ఇవాపరః సూర్యవద్విసృజన్గుహ్లాన్ప్రతపంశ్చ భువో వసు	56
దుర్ధర్షస్తేజసేవాగ్నిర్మహేన్ద్ర ఇవ దుర్జయః తితిక్షయా ధరిత్రీవ ద్యౌరివాభీష్టదో నృణామ్	57
వర్షతి స్మ యథాకామం పర్జన్య ఇవ తర్పయన్ సముద్ర ఇవ దుర్బోధః సత్త్వేనాచలరాడివ	58
ధర్మరాడివ శిక్షాయామాశ్చర్యే హిమవానివ	

కువేర ఇవ కోశాడ్యో గుప్తార్థో వరుణో యథా 59

మాతరిశ్వేవ సర్వాత్మా బలేన మహసౌజసా
అవిషహ్యాతయా దేవో భగవాన్భూతరాడివ 60

కన్దర్ప ఇవ సౌన్దర్యే మనస్వీ మృగరాడివ
వాత్సల్యే మనువన్నుణాం ప్రభుత్వే భగవానజః 61

బృహస్పతిర్బ్రహ్మవాదే ఆత్మవత్స్వే స్వయం హరిః
భక్త్యా గోగురువిప్రైషు విష్వక్సేనానువర్తిషు
హ్రీయా ప్రశయశీలాభ్యామాత్మతుల్యః పరోద్యమే 62

కీర్త్యోర్ద్వగీతయా పుమ్భిస్తైలోక్యే తత్ర తత్ర హ
ప్రవిష్టః కర్ణరన్ధ్రేషు స్త్రీణాం రామః సతామివ 63

అధ్యాయము – 23

మైత్రేయ ఉవాచ

దృష్ట్వాత్మానం ప్రవయసమేకదా వైన్య ఆత్మవాన్
ఆత్మనా వర్ధితాశేష స్వానుసర్గః ప్రజాపతిః 1

జగతస్తస్థుషశ్చాపి వృత్తిదో ధర్మభృత్సతామ్
నిష్పాదితేశ్వరాదేశో యదర్థమిహ జజ్ఞివాన్ 2

ఆత్మజేష్వాత్మజాం న్యస్య విరహోద్రుదతీమివ
ప్రజాసు విమనఃస్వేకః సదారోఽగాత్తపోవనమ్ 3

తత్రాప్యదాభ్యనియమో వైఖానససుసమ్మతే
ఆరబ్ధ ఉగ్రతపసి యథా స్వవిజయే పురా 4

కన్దములఫలాహారః శుష్కపర్ణాశనః క్వచిత్

- అబ్బక్షః కతిచిత్పక్షాన్వాయుభక్షస్తతః పరమ్ 5
- గ్రీష్మే పశ్చాతపా వీరో వర్షాస్వాసారపాణ్మనిః
ఆకణ్ఠమగ్నః శిశిరే ఉదకే స్థణ్ణిలేశయః 6
- తితిక్షుర్యతవాగ్దాంత ఉర్ధ్వరేతా జితానిలః
ఆరిరాధయిషుః కృష్ణమచరత్తప ఉత్తమమ్ 7
- తేన క్రమానుసిద్ధేన ధ్వస్తకర్మమలాశయః
ప్రాణాయామైః సన్నిరుద్ధ షడ్వర్గశ్చిన్నబన్ధనః 8
- సనత్కుమారో భగవాన్యదాహాధ్యాత్మికం పరమ్
యోగం తేనైవ పురుషమభజత్పురుషర్షభః 9
- భగవద్ధర్మిణః సాధోః శ్రద్ధయా యతతః సదా
భక్తిర్భగవతి బ్రహ్మణ్యనన్యవిషయాభవత్ 10
- తస్యానయా భగవతః పరికర్మశుద్ధ
సత్త్వాత్మనస్తదనుసంస్మరణానుపూర్త్యా
జ్ఞానం విరక్తిమదభూన్నిశితేన యేన
చిచ్ఛేద సంశయపదం నిజజీవకోశమ్ 11
- చిన్నాన్యధీరధిగతాత్మగతిర్నిరీహస్
తత్తత్సజ్జేచ్ఛినదిదం వయునేన యేన
తావన్న యోగగతిభిర్యతిరప్రమత్తో
యావద్ధదాగ్రజకథాసు రతిం న కుర్యాత్ 12
- ఏవం స వీరప్రవరః సంయోజ్యాత్మానమాత్మని
బ్రహ్మభూతో దృఢం కాలే తత్యాజ స్వం కలేవరమ్ 13
- సమ్పీడ్య పాయుం పార్ణిభ్యాం వాయుముత్సారయచ్ఛనైః

- నాభ్యాం కోష్ఠేష్వవస్థాప్య హృదురఃకణ్ఠశీర్షణి 14
- ఉత్సర్పయంస్తు తం మూర్ధ్ని క్రమేణావేశ్య నిఃస్పృహః
వాయుం వాయౌ క్షితౌ కాయం తేజస్తేజస్యాయూయుజత్ 15
- ఖాన్యాకాశే ద్రవం తోయే యథాస్థానం విభాగశః
క్షితిమమ్భసి తత్తేజస్యదో వాయౌ నభస్యముమ్ 16
- ఇన్ద్రియేషు మనస్తాని తన్మాత్రేషు యథోద్భవమ్
భూతాదినామూన్యత్కృప్య మహత్కాత్మని సన్దధే 17
- తం సర్వగుణవిన్యాసం జీవే మాయామయే న్యధాత్
తం చానుశయమాత్మస్థమసావనుశయా పుమాన్
నానవైరాగ్యవీర్యేణ స్వరూపస్థోఽజహత్ప్రభుః 18
- అర్చిర్నామ మహారాజ్ఞీ తత్పత్న్యనుగతా వనమ్
సుకుమార్యతదర్హా చ యత్పద్భ్యాం స్పర్శనం భువః 19
- అతీవ భర్తుర్వ్రతధర్మనిష్ఠయా శుశ్రూషయా చార్షదేహయాత్రయా
నావిన్దతార్తిం పరికర్షితాపి సా ప్రేయస్కరస్పర్శనమాననిర్వృతిః 20
- దేహం విపన్నాఖిలచేతనాదికం పత్యుః పృథివ్యా దయితస్య చాత్మనః
ఆలక్ష్య కింశ్చిచ్ఛ విలప్య సా సతీ చితామథారోపయదద్రిసానుని 21
- విధాయ కృత్యం హ్రాదినీజలాప్లుతా దత్వోదకం భర్తురుదారకర్మణః
నత్వా దివిస్థాంస్త్రీదశాంస్త్రీః పరీత్య వివేశ వహ్నిం ధ్యాయతీ భర్తుపాదౌ 22
- విలోక్యానుగతాం సాధ్వీం పృథుం వీరవరం పతిమ్
తుష్టువుర్వరదా దేవైర్దేవపత్న్యః సహస్రశః 23
- కుర్వత్యః కుసుమాసారం తస్మిన్నన్ద్రసానుని

నదత్స్వమరతూర్యేషు గృణన్తి స్మ పరస్పరమ్ 24

దేవ్య ఉచుః

అహో ఇయం వధూర్ధన్యా యా చైవం భూభుజాం పతిమ్
సర్వాత్మనా పతిం భేజే యజ్ఞేశం శ్రీర్వధూరివ 25

సైషా నూనం వ్రజత్కూర్ధ్వమను వైన్యం పతిం సతీ
పశ్యతాస్మానతీత్యార్చిర్దుర్విభావ్యేన కర్మణా 26

తేషాం దురాపం కిం త్వన్యన్మర్త్యానాం భగవత్పదమ్
భువి లోలాయుషో యే వై వైష్కర్మ్యం సాధయన్స్త్యత 27

స వశ్చోతో బతాత్మధ్రుక్కచ్ఛ్రేణ మహతా భువి
లబ్ధ్వాపవర్గ్యం మానుష్యం విషయేషు విషజ్జతే 28

మైత్రేయ ఉవాచ

స్తువతీష్వమరస్త్రీషు పతిలోకం గతా వధూః
యం వా ఆత్మవిదాం ధుర్యో వైన్యః ప్రాపాచ్యతాశ్రయః 29

ఇత్థమ్భూతానుభావోఽసౌ పృథుః స భగవత్తమః
కీర్తితం తస్య చరితముద్దామచరితస్య తే 30

య ఇదం సుమహత్పుణ్యం శ్రద్ధయావహితః పరేత్
శ్రావయేచ్ఛుణుయాద్వాపి స పృథోః పదవీమియాత్ 31

బ్రాహ్మణో బ్రహ్మవర్చస్వీ రాజన్యో జగతీపతిః
వైశ్యః పరన్విత్పతిః స్యాచ్ఛూద్రః సత్తమతామియాత్ 32

త్రిః కృత్వ ఇదమాకర్ణ్య నరో నార్యథవాదృతా
అప్రజః సుప్రజతమో నిర్ధనో ధనవత్తమః 33

అస్పష్టకీర్తిః సుయశా మూర్ఖో భవతి పణ్డితః
ఇదం స్వస్త్వయనం పుంసామమజ్ఞల్యనివారణమ్ 34

ధన్యం యశస్యమాయుష్యం స్వర్గ్యం కలిమలాపహమ్
ధర్మార్థకామమోక్షాణాం సమ్యక్సిద్ధిమభీప్సుభిః
శ్రద్ధయైతదనుశ్రావ్యం చతుర్థాం కారణం పరమ్ 35

విజయాభిముఖో రాజా శ్రుత్వైతదభియాతి యాన్
బలిం తస్మై హరన్త్యగ్రే రాజానః పృథవే యథా 36

ముక్తాన్యసంభో భగవత్కమలాం భక్తిముద్వహన్
వైన్యస్య చరితం పుణ్యం శృణుయాచ్ఛ్రావయేత్పరేత్ 37

వైచిత్రవీర్యాభిహితం మహన్మాహాత్మ్యసూచకమ్
అస్మిన్మాతమతిమర్త్యం పార్థవీం గతిమాప్నుయాత్ 38

అనుదినమిదమాదరేణ శృణ్వన్స్పృధుచరితం ప్రథయన్విముక్తసంఘః
భగవతి భవసిన్ధుపోతపాదే స చ నిపుణాం లభతే రతిం మనుష్యః 39

అధ్యాయము – 24

మైత్రేయ ఉవాచ
విజితాశ్వోఽధిరాజాసీత్స్పృధుపుత్రః పృథుశ్రవాః
యవీయోభ్యోఽదదాత్కాష్ఠా భ్రాతృభ్యో భ్రాతృవత్సలః 1

హర్యక్షాయాదిశత్రాచీం ధూమ్రకేశాయ దక్షిణామ్
ప్రతీచీం వృకసంజ్ఞాయ తుర్యాం ద్రవిణసే విభుః 2

అన్తర్ధానగతిం శక్తాల్లభ్యాన్తర్ధానసంజ్ఞితః
అపత్యత్రయమాధత్త శిఖణ్డిన్యాం సుసమ్మతమ్ 3

- పావకః పవమానశ్చ శుచిరిత్యగ్నయః పురా
వసిష్ఠశాపాదుత్పన్నాః పునర్యోగగతిం గతాః 4
- అన్తర్ధానో నభస్వత్యాం హవిర్ధానమవిన్దత
య ఇన్ద్రమశ్వహర్తారం విద్వానపి న జఘ్నివాన్ 5
- రాజ్ఞాం వృత్తిం కరాదాన దణ్డశుల్కాదిదారుణామ్
మన్యమానో దీర్ఘసత్త వ్యాజేన విససర్జ హ 6
- తత్రాపి హంసం పురుషం పరమాత్మానమాత్మదృక్
యజంస్తల్లోకతామాప కుశలేన సమాధినా 7
- హవిర్ధానాద్ధవిర్ధానీ విదురాసూత షట్సుతాన్
బర్హిషదం గయం శుక్లం కృష్ణం సత్యం జితవ్రతమ్ 8
- బర్హిషత్సుమహాభాగో హవిర్ధానిః ప్రజాపతిః
క్రియాకాణ్డేషు నిష్ఠాతో యోగేషు చ కురూద్వహ 9
- యస్యేదం దేవయజనమనుయజ్ఞం వితన్వతః
ప్రాచీనాగ్నేః కుశైరాసీదాస్తృతం వసుధాతలమ్ 10
- సాముద్రీం దేవదేవోక్తాముపయేమే శతద్రుతిమ్
యాం వీక్ష్య చారుసర్వాజ్ఞీం కిశోరీం సుష్ప్వలఙ్కృతామ్
పరిక్రమన్తీముద్వాహే చకమేఽగ్నిః శుకీమివ 11
- విబుధాసురగన్ధర్వ మునిసిద్ధనరోరగాః
విజితాః సూర్యయా దిక్షు క్వణయన్త్యైవ నూపురైః 12
- ప్రాచీనబర్హిషః పుత్రాః శతద్రుత్యాం దశాభవన్
తుల్యనామవ్రతాః సర్వే ధర్మస్నాతాః ప్రచేతసః 13

పిత్రాదిష్టాః ప్రజాసగ్ధే తపస్వీర్ణవమావిశన్
దశవర్షసహస్రాణి తపసార్చంస్తపస్పతిమ్ 14

యదుక్తం పథి దృష్టేన గిరిశేన ప్రసీదతా
తద్ధ్యాయన్తో జపంతశ్చ పూజయంతశ్చ సంయతాః 15

విదుర ఉవాచ
ప్రచేతసాం గిరిత్రేణ యథాసీత్పథి సభమః
యదుతాహ హరః ప్రీతస్తన్నో బ్రహ్మన్వదార్థవత్ 16

సభమః ఖలు విప్రర్షే శివేనేహ శరీరిణామ్
దుర్లభో మునయో దధ్యురసజ్ఞాద్యమభీప్సితమ్ 17

ఆత్మారామోఽపి యస్తస్య లోకకల్పస్య రాధసే
శక్త్యా యుక్తో విచరతి ఘోరయా భగవాన్భవః 18

మైత్రేయ ఉవాచ
ప్రచేతసః పితుర్వాక్యం శిరసాదాయ సాధవః
దిశం ప్రతీచీం ప్రయయుస్తపస్యాద్యతచేతసః 19

ససముద్రముప విస్తీర్ణమపశ్యన్సుమహత్సరః
మహాన్మన ఇవ స్వచ్ఛం ప్రసన్నసలిలాశయమ్ 20

నీలరక్తోత్పలామ్భాజ కహ్లారేన్ద్రీవరాకరమ్
హంససారసచక్రాహ్వా కారణవనికూజితమ్ 21

మత్తభ్రమరసౌస్వర్య హృష్టరోమలతాజ్ఞేపమ్
పద్మకోశరజో దిక్షు విక్షిపత్సవనోత్సవమ్ 22

తత్ర గాన్ధర్వమాకర్ణ్య దివ్యమార్గమనోహరమ్
విసిస్కూర్యా రాజపుత్రాస్తే మృదభగపణవాద్యను 23

తర్హ్యేవ సరసస్తస్మాన్నిష్క్రామంతం సహానుగమ్
ఉపగీయమానమమర ప్రవరం విబుధానుగైః 24

తప్తహేమనికాయాభం శితికణ్ఠం త్రిలోచనమ్
ప్రసాదసుముఖం వీక్ష్య ప్రణేముర్ఘాతకౌతుకాః 25

స తాన్మృపన్నార్తిహరో భగవాన్ధర్మవత్సలః
ధర్మజ్ఞాన్శీలసమ్పన్నాన్ప్రీతః ప్రీతానువాచ హ 26

శ్రీరుద్ర ఉవాచ
యూయం వేదిషదః పుత్రా విదితం వశ్చిక్రీడితమ్
అనుగ్రహాయ భద్రం వ ఏవం మే దర్శనం కృతమ్ 27

యః పరం రంహసః సాక్షాత్త్రిగుణాజ్ఞీవసంజ్ఞితాత్
భగవంతం వాసుదేవం ప్రపన్నః స ప్రియో హి మే 28

స్వధర్మనిష్ఠః శతజన్మభిః పుమాన్విరిశ్చతామేతి తతః పరం హి మామ్
అవ్యాకృతం భాగవతోఽథ వైష్ణవం పదం యథాహం విబుధాః కలాత్యయే 29

అథ భాగవతా యూయం ప్రియాః స్థ భగవాన్యథా
న మద్భాగవతానాం చ ప్రేయానన్యోఽస్తి కర్త్తచిత్ 30

ఇదం వివిక్తం జప్తవ్యం పవిత్రం మఙ్గలం పరమ్
నిఃశ్రేయసకరం చాపి శ్రూయతాం తద్వదామి వః 31

మైత్రేయ ఉవాచ
ఇత్యనుక్రోశహృదయో భగవానాహ తాఞ్ఞీవః
బద్ధాఙ్జలీనాజపుత్రాన్నారాయణపరో వచః 32

శ్రీరుద్ర ఉవాచ

- జితం త ఆత్మవిద్వర్య స్వస్తయే స్వస్తీరస్తు మే
భవతారాధసా రాద్ధం సర్వస్మా ఆత్మనే నమః 33
- నమః పఙ్కజనాభాయ భూతసూక్ష్మేన్ద్రియాత్మనే
వాసుదేవాయ శాంతాయ కూటస్థాయ స్వరోచిషే 34
- సఙ్కర్షణాయ సూక్ష్మాయ దురంతాయాంతకాయ చ
నమో విశ్వప్రబోధాయ ప్రద్యుమ్నాయాంతరాత్మనే 35
- నమో నమోఽనిరుద్ధాయ హృషీకేశేన్ద్రియాత్మనే
నమః పరమహంసాయ పూర్ణాయ నిభృతాత్మనే 36
- స్వర్గాపవర్గద్వారాయ నిత్యం శుచిషదే నమః
నమో హిరణ్యవీర్యాయ చాతుర్వ్రతాయ తన్తవే 37
- నమ ఊర్జ ఇషే త్రయ్యాః పతయే యజ్ఞరేతసే
తృప్తిదాయ చ జీవానాం నమః సర్వరసాత్మనే 38
- సర్వసత్త్వాత్మదేహాయ విశేషాయ స్థవీయసే
నమస్త్రైలోక్యపాలాయ సహ ఓజోబలాయ చ 39
- అర్థలిఙ్గాయ నభసే నమోఽంతర్బహిరాత్మనే
నమః పుణ్యాయ లోకాయ అముష్మై భూరివర్చసే 40
- ప్రవృత్తాయ నివృత్తాయ పితృదేవాయ కర్మణే
నమోఽధర్మవిపాకాయ మృత్యవే దుఃఖదాయ చ 41
- నమస్త ఆశిషామీశ మనవే కారణాత్మనే
నమో ధర్మాయ బృహతే కృష్ణాయాకుణ్డమేధసే
పురుషాయ పురాణాయ సాఙ్ఖ్యయోగేశ్వరాయ చ 42

- శక్తిత్రయసమేతాయ మీధుషేహజ్జ్వాతాత్మనే
చేతకకూతిరూపాయ నమో వాచో విభూతయే 43
- దర్శనం నో దిదృక్షాణాం దేహి భాగవతార్చితమ్
రూపం ప్రియతమం స్వానాం సర్వేన్ద్రియగుణాజ్ఞానమ్ 44
- స్నిగ్ధప్రావృష్టనశ్యామం సర్వసౌందర్యసజ్జహమ్
చార్వాయతచతుర్బాహు సుజాతరుచిరాననమ్ 45
- పద్మకోశపలాశాక్షం సుందరభ్రు సునాసికమ్
సుద్విజం సుకపోలాస్యం సమకర్ణవిభూషణమ్ 46
- ప్రీతిప్రహసితాపాజ్గమలకై రూపశోభితమ్
లసత్పజ్గజకిణ్ణల్య దుకూలం మృష్టకుణ్డలమ్ 47
- స్ఫురత్కిరీటవలయ హారనూపురమేఖలమ్
శఙ్ఖచక్రగదాపద్మ మాలామణ్యత్తమర్ద్ధిమత్ 48
- సింహస్కన్ధత్విషో బిభ్రత్సౌభగగ్రీవకౌస్తుభమ్
శ్రియానపాయిన్యా క్షిప్త నికషాశ్మోరసోల్లసత్ 49
- పూరరేచకసంవిగ్న వలివల్లుదలోదరమ్
ప్రతిసజ్క్రామయద్విశ్వం నాభ్యావర్తగభీరయా 50
- శ్యామశ్రోణ్యధిరోచిష్ణు దుకూలస్వర్ణమేఖలమ్
సమచార్వజ్ఞిజఙ్ఘోరు నిమ్నజానుసుదర్శనమ్ 51
- పదా శరత్పద్మపలాశరోచిషా నఖద్యుభిర్నోస్తరఘం విధున్వతా
ప్రదర్శయ స్వీయమపాస్తసాధ్వసం పదం గురో మార్గగురుస్తమోజుషామ్ 52
- ఏతద్రూపమనుధ్యేయమాత్మ శుద్ధిమభీప్సతామ్

- యద్భక్తియోగోఽభయదః స్వధర్మమనుతిష్ఠతామ్ 53
- భవాన్భక్తిమతా లభ్యో దుర్లభః సర్వదేహినామ్
స్వారాజ్యస్యాప్యభిమత ఏకాంతేనాత్మవిధతిః 54
- తం దురారాధ్యమారాధ్య సతామపి దురాపయా
ఏకాంతభక్త్యా కో వాఞ్ఛేత్పాదమూలం వినా బహిః 55
- యత్ర నిర్విష్టమరణం కృతాంతో నాభిమన్యతే
విశ్వం విధ్వంసయన్వీర్య శౌర్యవిస్ఫుర్జితభ్రువా 56
- క్షణార్థేనాపి తులయే న స్వర్గం నాపునర్భవమ్
భగవత్సజ్జిసజ్జస్య మర్త్యానాం కిముతాశిషః 57
- అథానఘాజ్ఞేస్తవ కీర్తితీర్థయోరంతర్బహిఃస్నానవిధూతపాపానామ్
భూతేష్వనుక్రోశసుసత్త్వశీలినాం స్యాత్సజ్జమోఽనుగ్రహ ఏష నస్తవ 58
- న యస్య చిత్తం బహిరర్థవిభ్రమం తమోగుహాయాం చ విశుద్ధమావిశత్
యద్భక్తియోగానుగృహీతమజ్ఞసా మునిర్విచష్టే నను తత్ర తే గతిమ్ 59
- యత్రేదం వ్యజ్యతే విశ్వం విశ్వస్మిన్నవభాతి యత్
తత్త్వం బ్రహ్మ పరం జ్యోతిరాకాశమివ విస్తృతమ్ 60
- యో మాయయేదం పురుషాపయాసృజద్భిభర్తి భూయః క్షపయత్యవిక్రియః
యద్భేదబుద్ధిః సదివాత్మదుఃస్థయా త్వమాత్మతంత్రం భగవన్ప్రతీమహి 61
- క్రియాకలాపైరిదమేవ యోగినః శ్రద్ధాన్వితాః సాధు యజన్తి సిద్ధయే
భూతేన్ద్రియాంతఃకరణోపలక్షితం వేదే చ తన్తే చ త ఏవ కోవిదాః 62
- త్వమేక ఆద్యః పురుషః సుప్తశక్తిస్తయా రజఃసత్త్వతమో విభిద్యతే
మహానహం ఖం మరుదగ్నివార్ధరాః సురర్షయో భూతగణా ఇదం యతః 63

స్పష్టం స్వశక్త్యేదమనుప్రవిష్టశ్చతుర్విధం పురమాత్మాంశకేన
అథో విదుస్తం పురుషం సంతమంతర్భుజ్యే హృషీకైర్మధు సారఘం యః 64

స ఏష లోకానతిచణ్డవేగో వికర్షసి త్వం ఖలు కాలయానః
భూతాని భూతైరనుమేయతత్త్వో ఘనావలీర్వాయురివావిషహ్యః 65

ప్రమత్తముచ్చైరితి కృత్యచింతయా ప్రవృద్ధలోభం విషయేషు లాలసమ్
త్వమప్రమత్తః సహసాభిపద్యసే క్షుల్లేలిహనోఽహిరివాఖుమంతకః 66

కస్త్వత్పదాబ్జం విజహాతి పణ్డితో యస్తేఽవమానవ్యయమానకేతనః
విశక్యయాస్మద్గురురర్చతి స్మ యద్వి నోపపత్తిం మనవశ్చతుర్దశ 67

అథ త్వమసి నో బ్రహ్మన్పరమాత్మన్విపశ్చితామ్
విశ్వం రుద్రభయధ్వస్తమకుతశ్చిద్భయా గతిః 68

ఇదం జపత భద్రం వో విశుద్ధా నృపనన్దనాః
స్వధర్మమనుతిష్ఠన్తో భగవత్సర్పితాశయాః 69

తమేవాత్మానమాత్మస్థం సర్వభూతేష్వవస్థితమ్
పూజయద్వం గృణంతశ్చ ధ్యాయంతశ్చాసకృద్ధరిమ్ 70

యోగాదేశముపాసాద్య ధారయన్తో మునివ్రతాః
సమాహితధియః సర్వ ఏతదభ్యసతాదృతాః 71

ఇదమాహ పురాస్మాకం భగవాన్విశ్వస్సకృతిః
భృగ్వాదీనామాత్మజానాం సిస్సుక్షుః సంసిస్సుక్షతామ్ 72

తే వయం నోదితాః సర్వే ప్రజాసర్గే ప్రజేశ్వరాః
అనేన ధ్వస్తతమసః సిస్సుక్షో వివిధాః ప్రజాః 73

అథేదం నిత్యదా యుక్తో జపన్నవహితః పుమాన్

అచిరాచ్ఛ్రేయ ఆప్నోతి వాసుదేవపరాయణః 74

శ్రేయసామిహ సర్వేషాం జ్ఞానం నిశ్రేయసం పరమ్
సుఖం తరతి దుష్పారం జ్ఞాననౌర్వ్యసనార్ణవమ్ 75

య ఇమం శ్రద్ధయా యుక్తో మగ్ధీతం భగవత్త్వవమ్
అధీయానో దురారాధ్యం హరిమారాధయత్యసౌ 76

విన్దతే పురుషోఽముష్మాద్యద్యదిచ్ఛత్యసత్త్వరమ్
మగ్ధీతగీతాత్సుప్రీతాచ్ఛ్రేయసామేకవల్లభాత్ 77

ఇదం యః కల్య ఉత్థాయ ప్రాజ్ఞానిః శ్రద్ధయాన్వితః
శృణుయాచ్ఛ్రావయేన్మర్త్యో ముచ్యతే కర్మబన్ధనైః 78

గీతం మయేదం నరదేవనన్దనాః పరస్య పుంసః పరమాత్మనః స్తవమ్
జపంత ఏకాగ్రధియన్తపో మహత్పరధ్వమన్తే తత ఆప్స్యథేప్సితమ్ 79

అధ్యాయము – 25

మైత్రేయ ఉవాచ

ఇతి సన్దిశ్య భగవాన్బార్హిషదైరభిపూజితః
పశ్యతాం రాజపుత్రాణాం తత్రైవాన్తర్దధే హరః 1

రుద్రగీతం భగవతః స్తోత్రం సర్వే ప్రచేతసః
జపన్తస్తే తపస్తేపుర్వర్వాణామయుతం జలే 2

ప్రాచీనబర్హిషం క్షత్తః కర్మస్వాసక్తమానసమ్
నారదోఽధ్యాత్మతత్త్వజ్ఞః కృపాలుః ప్రత్యబోధయత్ 3

శ్రేయస్త్వం కతమద్రాజన్కర్మణాత్మన ఈహసే
దుఃఖహానిః సుఖావాప్తిః శ్రేయస్తన్నేహ చేష్యతే 4

రాజోవాచ

న జానామి మహాభాగ పరం కర్మాపవిద్ధధీః
బ్రూహి మే విమలం జ్ఞానం యేన ముచ్యేయ కర్మభిః

5

గృహేషు కూటధర్మేషు పుత్రదారధనార్థధీః
న పరం విన్దతే మూఢో బ్రామ్యన్సంసారవర్తసు

6

నారద ఉవాచ

భో భోః ప్రజాపతే రాజన్పశూన్పశ్య త్వయాధ్వరే
సంజ్ఞాపితాంజ్ఞోవసజ్ఞాన్నిర్భుణోన సహస్రశః

7

ఏతే త్వాం సమప్రతీక్షంతే స్మరంతో వైశసం తవ
సమృరేతమయఃకూటైశ్చిన్దన్త్యుత్థితమన్యవః

8

అత్ర తే కథయిష్యేఽముమితిహాసం పురాతనమ్
పురజ్ఞానస్య చరితం నిబోధ గదతో మమ

9

ఆసీత్పురజ్ఞానో నామ రాజా రాజన్బహుద్రువాః
తస్యావిజ్ఞాతనామాసీత్సఖావిజ్ఞాతచేష్టితః

10

సోఽన్వేషమాణః శరణం బభ్రామ పృథివీం ప్రభుః
నానురూపం యదావిన్దదభూత్స విమనా ఇవ

11

న సాధు మేనే తాః సర్వా భూతలే యావతీః పురః
కామాన్యామయమానోఽసౌ తస్య తస్యోపపత్తయే

12

స ఏకదా హిమవతో దక్షిణేష్వధ సానుషు
దదర్శ నవభిర్ద్వార్భిః పురం లక్ష్మితలక్షణామ్

13

ప్రాకారోపవనాట్టాల పరిభైరక్షతోరణైః

- స్వర్ణరౌప్యాయనైః శృణ్వైః సజ్కులాం సర్వతో గృహైః 14
- నీలస్ఫటికవైదూర్య ముక్తామరకతారుణైః
క్లప్తహర్మ్యస్థలీం దీప్తాం శ్రియా భోగవతీమివ 15
- సభాచత్వరరథ్యాభిరాక్రీడాయతనాపణైః
చైత్యధ్వజపతాకాభిర్యుక్తాం విద్రుమవేదిభిః 16
- పుర్యాస్తు బాహ్యోపవనే దివ్యద్రుమలతాకులే
నదద్విహజ్ఞాలికుల కోలాహలజలాశయే 17
- హిమనిర్ఘరవిప్రుష్కత్ కుసుమాకరవాయునా
చలత్ప్రవాలవిటప నలినీతటసమ్పది 18
- నానారణ్యమృగవ్రాతైరనాబాధే మునివ్రతైః
ఆహూతం మన్యతే పాన్థో యత్ర కోకిలకూజితైః 19
- యదృచ్ఛయాగతాం తత్ర దదర్శ ప్రమదోత్తమామ్
భృత్యైర్దశభిరాయాన్తీమేకైకశతనాయకైః 20
- అఞ్చశీర్షాహినా గుప్తాం ప్రతీహారేణ సర్వతః
అన్వేషమాణామృషభమప్రాధాం కామరూపిణీమ్ 21
- సునాసాం సుదతీం బాలాం సుకపోలాం వరాననామ్
సమవిన్యస్తకర్ణాభ్యాం బిభ్రతీం కుణ్డలశ్రియమ్ 22
- పిశభగ్నీవీం సుశ్రోణీం శ్యామాం కనకమేఖలామ్
పద్భ్యాం క్వణద్భ్యాం చలన్తీం నూపురైర్దేవతామివ 23
- స్తనౌ వ్యఙ్గితకైశోరౌ సమవృత్తౌ నిరన్తరౌ
వస్తాన్తేన నిగూహన్తీం వ్రీడయా గజగామినీమ్ 24

- తామాహ లలితం వీరః సవ్రీడస్మితశోభనామ్
స్నిగ్ధేనాపాఙ్గపుష్టేన స్పృష్టః ప్రేమోద్భ్రమద్భ్రువా 25
- కా త్వం కఙ్గాపలాశాక్షి కస్యాసీహ కుతః సతి
ఇమాముప పురీం భీరు కిం చిక్కిర్హసి శంస మే 26
- క ఏతేననుపథా యే త ఏకాదశ మహాభటాః
ఏతా వా లలనాః సుభ్రు కోయం తేహిః పురఃసరః 27
- త్వం ప్రీర్భవాన్యస్యథ వాగ్రమా పతిం విచిన్వతీ కిం మునివద్రహో వనే
త్వదఙ్ఘ్రికామాప్తసమస్తకామం క్వ పద్మకోశః పతితః కరాగ్రాత్ 28
- నాసాం వరోర్వన్యతమా భువిస్సుక్పరీమిమాం వీరవరేణ సాకమ్
అర్హస్యలక్ష్మర్తుమదభ్రకర్మణా లోకం పరం శ్రీరివ యజ్ఞపుంసా 29
- యదేష మాపాఙ్గవిఖణ్డితేన్ద్రియం సవ్రీడభావస్మితవిభ్రమద్భ్రువా
త్వయోపస్సృష్టో భగవాన్మనోభవః ప్రబాధతేనానుగృహాణ శోభనే 30
- త్వదాననం సుభ్రు సుతారలోచనం వ్యాలమ్బినీలాలకవృన్దసంవృతమ్
ఉన్నీయ మే దర్శయ వల్గువాచకం యద్వీడయా నాభిముఖం శుచిస్మితే 31
- నారద ఉవాచ
ఇత్థం పురఙ్గానం నారీ యాచమానమధీరవత్
అభ్యనన్దత తం వీరం హసన్తీ వీర మోహితా 32
- న విదామ వయం సమ్యక్కర్తారం పురుషర్షభ
ఆత్మనశ్చ పరస్యాపి గోత్రం నామ చ యత్కృతమ్ 33
- ఇహోద్య సన్తమాత్మానం విదామ న తతః పరమ్
యేనేయం నిర్మితా వీర పురీ శరణమాత్మనః 34

ఏతే సఖాయః సఖ్యో మే నరా నార్యశ్చ మానద
సుప్తాయాం మయి జాగర్తి నాగోఽయం పాలయన్సురీమ్ 35

దిష్ట్యాగతోఽసి భద్రం తే గ్రామ్యాన్కామానభీష్సే
ఉద్వహిష్యామి తాంస్తేఽహం స్వబన్ధుభిరరిన్దమ 36

ఇమాం త్వమధితిష్ఠస్వ పురీం నవముఖీం విభో
మయోపనీతాన్సృష్టానః కామభోగాన్సతం సమాః 37

కం ను త్వదన్యం రమయే హ్యరతిజ్ఞమకోవిదమ్
అసమ్పూరాయాభిముఖమశ్వస్తనవిదం పశుమ్ 38

ధర్మో హ్యత్రార్థకామౌ చ ప్రజానన్దోఽమృతం యశః
లోకా విశోకా విరజా యాన్న కేవలినో విదుః 39

పితృదేవర్షిమర్త్యానాం భూతానామాత్మనశ్చ హ
క్షేమ్యం వదన్తి శరణం భవేఽస్మిన్యద్భూతమః 40

కా నామ వీర విఖ్యాతం వదాన్యం ప్రియదర్శనమ్
న వృణీత ప్రియం ప్రాప్తం మాదృశీ త్వాదృశం పతిమ్ 41

కస్యా మనస్తే భువి భోగిభోగయోః స్త్రియా న సజ్జేద్భుజయోర్మహాభుజ
యోఽనాథవర్గాధిమలం ఘృణోద్ధత స్మితావలోకేన చరత్యపోహితుమ్ 42

నారద ఉవాచ
ఇతి తౌ దమ్పతీ తత్ర సముద్య సమయం మిథః
తాం ప్రవిశ్య పురీం రాజన్ముముదాతే శతం సమాః 43

ఉపగీయమానో లలితం తత్ర తత్ర చ గాయకైః
క్రీడన్పరివృతః స్త్రీభిర్హదినీమావిశచ్ఛుచౌ 44

- సప్తోపరి కృతా ద్వారః పురస్తస్యాస్తు ద్వే అధః
పృథగ్విషయగత్యర్థం తస్యాం యః కశ్చనేశ్వరః 45
- పశ్చాద్ ద్వారస్తు పౌరస్త్యా దక్షిణైకా తథోత్తరా
పశ్చిమే ద్వే అమూషాం తే నామాని నృప వర్ణయే 46
- ఖద్యోతావిర్ముఖీ చ ప్రాగ్ద్వారావేకత్ర నిర్మితే
విభ్రాజితం జనపదం యాతి తాభ్యాం ద్యుమత్సఖః 47
- నలినీ నాలినీ చ ప్రాగ్ద్వారావేకత్ర నిర్మితే
అవధూతసఖస్తాభ్యాం విషయం యాతి సౌరభమ్ 48
- ముఖ్యా నామ పురస్తాద్ద్వాస్తయాపణబహూదనౌ
విషయౌ యాతి పురరాడ్రసజ్ఞవిపణాన్వితః 49
- పితృహూర్నృప పుర్యా ద్వార్దక్షిణేన పురజ్ఞానః
రాష్ట్రం దక్షిణపశ్చాదం యాతి శ్రుతధరాన్వితః 50
- దేవహూర్నామ పుర్యా ద్వా ఉత్తరేణ పురజ్ఞానః
రాష్ట్రముత్తరపశ్చాదం యాతి శ్రుతధరాన్వితః 51
- ఆసురీ నామ పశ్చాద్ద్వాస్తయా యాతి పురజ్ఞానః
గ్రామకం నామ విషయం దుర్మదేన సమన్వితః 52
- నిర్మతిర్నామ పశ్చాద్ద్వాస్తయా యాతి పురజ్ఞానః
వైశసం నామ విషయం లుబ్ధకేన సమన్వితః 53
- అన్ధావమీషాం పౌరాణాం నిర్వాక్యే శస్కృతావృభౌ
అక్షణ్యతామధిపతిస్తాభ్యాం యాతి కరోతి చ 54
- స యర్హ్యంతఃపురగతో విషాచీనసమన్వితః

మోహం ప్రసాదం హర్షం వా యాతి జాయాత్మజోద్భవమ్ 55

ఏవం కర్మసు సంసక్తః కామాత్మా వశ్చేతోఽబుధః
మహిషీ యద్యదీహిత తత్తదేవాన్సవర్తత 56

క్వచిత్పిబన్త్యాం పిబతి మదిరాం మదవిహ్వలః
అశ్నన్త్యాం క్వచిదశ్నాతి జక్షన్త్యాం సహ జక్షితి 57

క్వచిద్గాయతి గాయన్త్యాం రుదన్త్యాం రుదతి క్వచిత్
క్వచిద్ధసన్త్యాం హసతి జల్పన్త్యామను జల్పతి 58

క్వచిద్ధావతి ధావన్త్యాం తిష్ఠన్త్యామను తిష్ఠతి
అను శేతే శయానాయామన్వాస్తే క్వచిదాసతీమ్ 59

క్వచిచ్ఛుణోతి శృణ్వన్త్యాం పశ్యన్త్యామను పశ్యతి
క్వచిజ్ఞప్నుతి జిప్నున్త్యాం స్పృశన్త్యాం స్పృశతి క్వచిత్ 60

క్వచిచ్ఛ శోచతీం జాయామను శోచతి దీనవత్
అను హృష్యతి హృష్యన్త్యాం ముదితామను మోదతే 61

విప్రలబ్ధో మహిష్టైవం సర్వప్రకృతివశ్చేతః
నేచ్ఛన్ననుకరోత్యజ్ఞః క్షైభ్యాత్త్రీడామృగో యథా 62

అధ్యాయము – 26

నారద ఉవాచ

స ఏకదా మహిష్వాసో రథం పశ్చాత్పశ్యమాశుగమ్
ద్వీషం ద్విచక్రమేకాక్షం త్రివేణుం పశ్చాబన్ధరమ్ 1

ఏకరశ్మ్యేకదమనమేకనీడం ద్వికూబరమ్
పశ్చాప్రహరణం సప్త వరూథం పశ్చావిక్రమమ్ 2

- హైమోపస్కరమారుహ్య స్వర్ణవర్మాక్షయేషుధిః
ఏకాదశచమూనాథః పంచప్రస్థమగాద్వనమ్ 3
- చచార మృగయాం తత్ర దృష్ట ఆత్తేషుకార్ముకః
విహాయ జాయామతదర్థాం మృగవ్యసనలాలసః 4
- ఆసురీం వృత్తిమాశ్రిత్య ఘోరాత్మా నిరనుగ్రహః
న్యహనన్నిశితైర్బాణైర్వనేషు వనగోచరాన్ 5
- తీర్థేషు ప్రతిదృష్టేషు రాజా మేధ్యాన్పశూన్వనే
యావదర్థమలం లుబ్ధో హన్యాదితి నియమ్యతే 6
- య ఏవం కర్మ నియతం విద్వాన్మర్కర్వీత మానవః
కర్మణా తేన రాజేన్ద్రజ్ఞానేన న స లిప్యతే 7
- అన్యథా కర్మ కుర్వాణో మానారూడో నిబధ్యతే
గుణప్రవాహపతితో నష్టప్రజ్ఞో వ్రజత్యధః 8
- తత్ర నిర్భిన్నగాత్రాణాం చిత్తవాజైః శిలీముఖైః
విప్లవోఽభూద్దుఃఖితానాం దుఃసహః కరుణాత్మనామ్ 9
- శశాన్వరాహాన్మహిషాన్గవయాన్రురుశల్యకాన్
మేధ్యానన్యాంశ్చ వివిధాన్వినిఘ్నన్మమమధ్యగాత్ 10
- తతః క్షుత్తృట్పరిశ్రాంతో నివృత్తో గృహమేయివాన్
కృతస్నానోచితాహారః సంవివేశ గతక్లమః 11
- ఆత్మానమర్హయాం చక్రే ధూపాలేపస్తగాదిభిః
సాధ్వలఙ్కృతసర్వాఙ్గో మహిష్యామాదధే మనః 12
- తృప్తో హృష్టః సుదృఢశ్చ కన్దర్పాకృష్టమానసః

న వ్యచష్ట వరారోహం గృహిణీం గృహమేధినీమ్ 13

అన్తఃపురస్త్రియోఽపృచ్ఛద్విమనా ఇవ వేదిషత్
అపి వః కుశలం రామాః సేశ్వరీణాం యథా పురా 14

న తదైతర్హి రోచన్తే గృహేషు గృహసమ్పదః
యది న స్యాద్గృహే మాతా పత్నీ వా పతిదేవతా
వ్యభే రథ ఇవ ప్రాజ్ఞః కో నామాసీత దీనవత్ 15

క్వ వర్తతే సా లలనా మజ్జన్తం వ్యసనార్ణవే
యా మాముద్ధరతే ప్రజ్ఞాం దీపయన్తీ పదే పదే 16

రామా ఉచుః
నరనాథ న జానీమస్త్వత్ప్రియా యద్వ్యవస్యతి
భూతలే నిరవస్థారే శయానాం పశ్య శత్రుహన్ 17

నారద ఉవాచ
పురజ్ఞానః స్వమహిషీం నిరీక్యావధుతాం భువి
తత్సంభోన్మథితజ్ఞానో వైక్లవ్యం పరమం యయౌ 18

సాన్త్యయన్మృక్షయా వాచా హృదయేన విదూయతా
ప్రియస్యాః స్నేహసంరమ్భ లింగమాత్మని నాభ్యగాత్ 19

అనునిన్యేఽథ శనకైర్వీరోఽనునయకోవిదః
పస్పర్శ పాదయుగలమాహ చోత్సంకలాలితామ్ 20

పురజ్ఞాన ఉవాచ
నూనం త్వకృతపుణ్యాస్తే భృత్యా యేష్వీశ్వరాః శుభే
కృతాగఃస్వాత్మసాత్మత్వా శిక్షాదణ్డం న యుజ్జితే 21

పరమోఽనుగ్రహో దణ్డో భృత్యేషు ప్రభుణార్పితః

బాలో న వేద తత్తన్వి బన్ధకృత్యమమర్షణః 22

సా త్వం ముఖం సుదతి సుబ్రహ్మనురాగభార వ్రీడావిలమ్భవిలసద్ధసితావలోకమ్
నీలాలకాలిభిరుపస్కృతమున్నసం నః స్వానాం ప్రదర్శయ మనస్విని వల్లువాక్యమ్ 23

తస్మిన్దధే దమమహం తవ వీరపత్ని యోఽన్యత్ర భూసురకులాత్కృతకిల్బిషస్తమ్
పశ్యే న వీతభయమున్ముదితం త్రిలోక్యమన్యత్ర వై మురరిపోరితరత్ర దాసాత్ 24

వక్త్రం న తే వితిలకం మలినం విహర్షం సంరమ్భభీమమవిమృష్టమపేతరాగమ్
పశ్యే స్తనావపి శుచోపహతౌ సుజాతౌ బిమ్బాధరం విగతకుఙ్కమపఙ్కరాగమ్ 25

తస్మే ప్రసీద సుహృదః కృతకిల్బిషస్య స్వైరం గతస్య మృగయాం వ్యసనాతురస్య
కా దేవరం వశగతం కుసుమాస్త్రవేగ విస్త్రస్తపౌంస్సముశతీ న భజేత కృత్యే 26

అధ్యాయము - 27

నారద ఉవాచ

ఇత్థం పురణ్జనం సద్భ్యగ్యశమానీయ విభ్రమైః
పురణ్జనీ మహారాజ రేమే రమయతీ పతిమ్ 1

స రాజా మహిషీం రాజన్సుస్నాతాం రుచిరాననామ్
కృతస్వస్త్వయనాం తృప్తామభ్యనన్దదుపాగతామ్ 2

తయోపగూఢః పరిరబ్ధకన్ధరో రహోఽనుమన్తైరపకృష్టచేతనః
న కాలరంహో బుబుధే దురత్యయం దివా నిశేతి ప్రమదాపరిగ్రహః 3

శయాన ఉన్నద్ధమదో మహామనా మహార్హతల్పే మహిషీభుజోపధిః
తామేవ వీరో మనుతే పరం యతస్తమోఽభిభూతో న నిజం పరం చ యత్ 4

తయైవం రమమాణస్య కామకశ్మలచేతసః
క్షణార్ధమివ రాజేన్ద్ర వ్యతిక్రాంతం నవం వయః 5

- తస్యామజనయత్పుత్రాన్పురజ్ఞాన్యాం పురజ్ఞానః
శతాన్యేకాదశ విరాడాయుషోఽర్థమథాత్యగాత్ 6
- దుహితృర్దశోత్తరశతం పితృమాతృయశస్కరీః
శీలోదార్యగుణోపేతాః పౌరజ్ఞాన్యః ప్రజాపతే 7
- స పశ్చాలపతిః పుత్రాన్పితృవంశవివర్ధనాన్
దార్ఢైః సంయోజయామాస దుహితృః సదృశైర్వరైః 8
- పుత్రాణాం చాభవన్పుత్రా ఏకైకస్య శతం శతమ్
యైర్వై పౌరజ్ఞానో వంశః పశ్చాలేషు సమేధితః 9
- తేషు తద్దిక్ష్వాహరేషు గృహకోశానుజీవిషు
నిరూడేన మమత్వేన విషయేష్వన్యబధ్యత 10
- ఈజే చ క్రతుభిర్హోరైర్దీక్షితః పశుమారక్షైః
దేవాన్పితృన్పూతపతీన్నానాకామో యథా భవాన్ 11
- యుక్తేష్వేవం ప్రమత్తస్య కుటుంబాసక్తచేతసః
ఆససాద స వై కాలో యోఽప్రియః ప్రియయోషితామ్ 12
- చణ్డవేగ ఇతి ఖ్యాతో గన్ధర్వాధిపతిర్నృప
గన్ధర్వాస్తస్య బలినః షష్ఠ్యుత్తరశతత్రయమ్ 13
- గన్ధర్వస్తాదృశీరస్య మైథున్యశ్చ సితాసితాః
పరివృత్త్యా విలుమ్పన్తి సర్వకామవినిర్మితామ్ 14
- తే చణ్డవేగానుచరాః పురజ్ఞానపురం యదా
హర్తుమారేభిరే తత్ర ప్రత్యషేధత్ప్రజాగరః 15
- స సప్తభిః శతైరేకో వింశత్యా చ శతం సమాః

- పురజ్ఞానపురాధ్యక్షో గన్ధర్వైర్యయుధే బలీ 16
- క్షీయమాణే స్వసమ్బంధే ఏకస్మిన్బహుభిర్యథా
చింతాం పరాం జగామార్తః సరాష్ట్రపురబాన్ధవః 17
- స ఏవ పుర్యాం మధుభుక్పశ్చాల్లేషు స్వపార్షదైః
ఉపనీతం బలిం గృహ్లాన్న్విజితో నావిదద్భయమ్ 18
- కాలస్య దుహితా కాచిత్రిలోకీం వరమిచ్ఛతీ
పర్యటన్తీ న బర్హిష్మన్స్త్రత్యనన్దత కశ్చన 19
- దౌర్భాగ్యేనాత్మనో లోకే విశ్రుతా దుర్భగేతి సా
యా తుష్టా రాజర్షయే తు వృతాదాత్సూరవే వరమ్ 20
- కదాచిదటమానా సా బ్రహ్మలోకాన్మహీం గతమ్
వప్తే బృహద్వ్రతం మాం తు జానతీ కామమోహితా 21
- మయి సంరభ్య విపుల మదాచ్ఛాపం సుదుఃసహమ్
స్థాతుమర్హసి నైకత్ర మద్యాఙ్ఘావిముఖో మునే 22
- తతో విహతసంజ్కల్పా కన్యకా యవనేశ్వరమ్
మయోపదిష్టమాసాద్య వప్తే నామ్నా భయం పతిమ్ 23
- ఋషభం యవనానాం త్వాం వృణే వీరేష్పితం పతిమ్
సంజ్కల్పస్త్వయి భూతానాం కృతః కిల న రిష్యతి 24
- ద్వావిమావనుశోచన్తి బాలావసదవగ్రహౌ
యల్లోకశాస్త్రోపనతం న రాతి న తదిచ్ఛతి 25
- అథో భజస్వ మాం భద్ర భజన్తీం మే దయాం కురు
ఏతావాన్సౌరుషో ధర్మో యదార్తాననుకమ్పతే 26

కాలకన్యోదితవచో నిశమ్య యవనేశ్వరః
చిక్కిర్చుద్దేవగుహ్యం స సస్మితం తామభాషత 27

మయా నిరూపితస్తుభ్యం పతిరాత్మసమాధినా
నాభినన్దతి లోకోఽయం త్వామభద్రామసమ్మతామ్ 28

త్వమవ్యక్తగతిర్బుజ్జ్వలోకం కర్మవినిర్మితమ్
యా హి మే పృతనాయుక్తా ప్రజానాశం ప్రణేష్యసి 29

ప్రజ్వరోఽయం మమ భ్రాతా త్వం చ మే భగినీ భవ
చరామ్యుభాభ్యాం లోకేఽస్మిన్నవ్యక్తో భీమసైనికః 30

అధ్యాయము – 28

నారద ఉవాచ

సైనికా భయనామ్నో యే బర్హిష్మన్విష్టకారిణః
ప్రజ్వరకాలకన్యాభ్యాం విచేరురవనీమిమామ్ 1

త ఏకదా తు రభసా పురజ్ఞానపురీం నృప
రురుధుర్భౌమభోగాఢ్యాం జరత్పన్నగపాలితామ్ 2

కాలకన్యాపి బుభుజే పురజ్ఞానపురం బలాత్
యయాభిభూతః పురుషః సద్యో నిఃసారతామియాత్ 3

తయోపభుజ్యమానాం వై యవనాః సర్వతోదిశమ్
ద్వార్భిః ప్రవిశ్య సుభృశం ప్రార్దయన్సకలాం పురీమ్ 4

తస్యాం ప్రపీడ్యమానాయామభిమానీ పురజ్ఞానః
అవాపోరువిధాన్తాపాన్కుటుమ్బి మమతాకులః 5

కన్యోపగూఢో నష్టశ్రీః కృపణో విషయాత్మకః

- నష్టప్రజ్ఞో హృతైశ్వర్యో గన్ధర్వయవనైర్బలాత్ 6
- విశీర్ణాం స్వపురీం వీక్ష్య ప్రతికూలాననాదృతాన్
పుత్రాన్పౌత్రానుగామాత్యాన్జాయాం చ గతసౌహృదామ్ 7
- ఆత్మానం కన్యయా గ్రస్తం పశ్చాదానరిదూషితాన్
దురన్తచిన్తామాపన్నో న లేభే తత్ప్రతిక్రియామ్ 8
- కామానభిలషన్దీనో యాతయామాంశ్చ కన్యయా
విగతాత్మగతిస్సహః పుత్రదారాంశ్చ లాలయన్ 9
- గన్ధర్వయవనాక్రాంతాం కాలకన్యోపమర్దితామ్
హాతుం ప్రచక్రమే రాజా తాం పురీమనికామతః 10
- భయనామ్నోఽగ్రజో భ్రాతా ప్రజ్వారః ప్రత్యుపస్థితః
దదాహ తాం పురీం కృత్వాన్మం భ్రాతుః ప్రియచిక్రీర్షయా 11
- తస్యాం సన్దహ్యమానాయాం సపౌరః సపరిచ్ఛదః
కౌటుమ్బికః కుటుమ్బిన్యా ఉపాతప్యత సాన్వయః 12
- యవనోపరుద్ధాయతనో గ్రస్తాయాం కాలకన్యయా
పుర్యాం ప్రజ్వారసంస్పృష్టః పురపాలోఽన్వతప్యత 13
- న శేకే సోఽవితుం తత్ర పురుకృచ్ఛ్రురువేపథుః
గన్తుమైచ్ఛతతో వృక్ష కోటరాదివ సానలాత్ 14
- శిథిలావయవో యర్హి గన్ధర్వైర్మృతపౌరుషః
యవనైరరిభీ రాజన్నుపరుద్ధో రురోద హ 15
- దుహిత్యాః పుత్రపౌత్రాంశ్చ జామిజామాతృపార్షదాన్
స్వత్వావశిష్టం యత్కించద్ధృహకోశపరిచ్ఛదమ్ 16

- అహం మమేతి స్వీకృత్య గృహేషు కుమతిర్గృహీ
దధ్యౌ ప్రమదయా దీనో విప్రయోగ ఉపస్థితే 17
- లోకాంతరం గతవతి మయ్యనాథా కుటుమ్భినీ
వర్తిష్యతే కథం త్వేషా బాలకాననుశోచతీ 18
- న మయ్యనాశితే భుజ్జే నాస్నాతే స్నాతి మత్పరా
మయి రుష్టే సుసంతస్తా భర్త్యితే యతవాగ్భయాత్ 19
- ప్రబోధయతి మావిజ్ఞం వ్యుపితే శోకకర్శితా
వర్జై తద్గుహమేధీయం వీరసూరపి నేష్యతి 20
- కథం ను దారకా దీనా దారకీర్వాపరాయణాః
వర్తిష్యంతే మయి గతే భిన్ననావ ఇవోదధౌ 21
- ఏవం కృపణయా బుద్ధ్యా శోచంతమతదర్శణమ్
గ్రహీతుం కృతధీరేనం భయనామాభ్యపద్యత 22
- పశువద్యవనైరేష నీయమానః స్వకం క్షయమ్
అన్వద్రవన్న నుపథాః శోచంతో భృశమాతురాః 23
- పురీం విహాయోపగత ఉపరుద్ధో భుజభ్రమః
యదా తమేవాను పురీ విశీర్ణా ప్రకృతిం గతా 24
- వికృష్యమాణః ప్రసభం యవనేన బలీయసా
నావిన్దత్తమసావిష్టః సఖాయం సుహృదం పురః 25
- తం యజ్ఞపశవోనేన సంజ్ఞప్తా యేదయాలునా
కుఠారైశ్చిచ్చిదుః క్రుద్ధాః స్మరంతోమీవమస్య తత్ 26
- అనంతపారే తమసి మగ్నో నష్టస్మృతిః సమాః

- శాశ్వతీరనుభూయార్తిం ప్రమదాసంభదూపితః 27
- తామేవ మనసా గృహ్లాన్భూభూవ ప్రమదోత్తమా
అనంతరం విదర్భస్య రాజసింహస్య వేశ్మని 28
- ఉపయేమే వీర్యపణాం వైదర్భీం మలయధ్వజః
యుధి నిర్జిత్య రాజన్యాన్వాణ్యః పరపురజ్ఞయః 29
- తస్యాం స జనయాం చక్ర ఆత్మజామసితేక్షణామ్
యవీయసః సప్త సుతాన్సప్త ద్రవిడభూభృతః 30
- ఏకైకస్యాభవత్తేషాం రాజన్నర్బుదమర్బుదమ్
భోక్ష్యతే యద్వంశధర్మైర్మహీ మన్వంతరం పరమ్ 31
- అగస్త్యః ప్రాగ్దహితరముపయేమే ధృతవ్రతామ్
యస్యాం దృఢచ్యుతో జాత ఇధ్మవాహాత్మజో మునిః 32
- విభజ్య తనయేభ్యః క్షాం రాజర్షిర్మలయధ్వజః
ఆరిరాధయిషుః కృష్ణం స జగామ కులాచలమ్ 33
- హిత్యా గృహాన్సుతాన్భోగాన్వైదర్భీ మదిరేక్షణా
అన్వధావత పాణ్డ్యేశం జ్యోత్స్నావ రజనీకరమ్ 34
- తత్ర చన్ద్రవసా నామ తామ్రపర్ణీ వటోదకా
తత్పుణ్యసలిలైర్నిత్యముభయత్రాత్మనో మృజన్ 35
- కన్దాష్టిభిర్మూలఫలైః పుష్పపర్యైస్త్రుణోదకైః
వర్తమానః శనైర్గాత్ర కర్శనం తప ఆస్థితః 36
- శీతోష్ణవాతవర్షాణి క్షుత్ప్రియాప్రియే
సుఖదుఃఖే ఇతి ద్వన్ద్వాన్యజయత్సమదర్శనః 37

- తపసా విద్యయా పక్వ కషాయో నియమైర్యమైః
యుయుజే బ్రహ్మణ్యాత్మానం విజితాక్షానిలాశయః 38
- ఆస్తే స్థాణురివైకత్ర దివ్యం వర్షశతం స్థిరః
వాసుదేవే భగవతి నాన్యద్వేదోద్వహన్రతిమ్ 39
- స వ్యాపకతయాత్మానం వ్యతిరిక్తతయాత్మాని
విద్వాన్స్వప్న ఇవామర్ష సాక్షిణం విరరామ హ 40
- సాక్షాద్భగవతోక్తేన గురుణా హరిణా నృప
విశుద్ధజ్ఞానదీపేన స్ఫురతా విశ్వతోముఖమ్ 41
- పరే బ్రహ్మణి చాత్మానం పరం బ్రహ్మ తథాత్మాని
వీక్షమాణో విహాయేక్షామస్మాదుపరరామ హ 42
- పతిం పరమధర్మజ్ఞం వైదర్భీ మలయధ్వజమ్
ప్రేష్ణా పర్యచరద్ధిత్వా భోగాన్సా పతిదేవతా 43
- చీరవాసా వ్రతక్షామా వేణీభూతశిరోరుహా
బభావుప పతిం శాన్తా శిఖా శాన్తమివానలమ్ 44
- అజానతీ ప్రియతమం యదోపరతమగ్లనా
సుస్థిరాసనమాసాద్య యథాపూర్వముపాచరత్ 45
- యదా నోపలభేతాజ్ఞాపూష్కాణం పత్యురర్చతీ
ఆసీత్సంవిగ్నహృదయా యూధభ్రష్టా మృగీ యథా 46
- ఆత్మానం శోచతీ దీనమబన్ధుం విక్లవాశ్రుభిః
స్తనావాసిచ్య విపినే సుస్వరం ప్రరురోద సా 47
- ఉత్తిష్ఠోత్తిష్ఠ రాజర్షే ఇమాముదధిమేఖలామ్

- దస్యభ్యః క్షత్రబన్ధుభ్యో బిభ్యతీం పాతుమర్హసి 48
- ఏవం విలపన్తీ బాలా విపినేననుగతా పతిమ్
పతితా పాదయోర్భర్తూ రుదత్యశ్రూణ్యవర్తయత్ 49
- చితిం దారుమయీం చిత్వా తస్యాం పత్యుః కలేవరమ్
ఆదీప్య చానుమరణే విలపన్తీ మనో దధే 50
- తత్ర పూర్వతరః కశ్చిత్సఖా బ్రాహ్మణ ఆత్మవాన్
సాన్త్యయన్వల్గునా సామ్నా తామాహ రుదతీం ప్రభో 51
- బ్రాహ్మణ ఉవాచ
కా త్వం కస్యాసి కో వాయం శయానో యస్య శోచసి
జానాసి కిం సఖాయం మాం యేనాగ్రే విచచర్థ హ 52
- అపి స్మరసి చాత్మానమవిజ్ఞాతసఖం సఖే
హిత్యా మాం పదమన్విచ్ఛన్భౌమభోగరతో గతః 53
- హంసావహం చ త్వం చార్య సఖాయౌ మానసాయనౌ
అభూతామన్తరా వౌకః సహస్రపరివత్సరాన్ 54
- స త్వం విహాయ మాం బన్ధో గతో గ్రామ్యమతిర్మహీమ్
విచరన్పదమద్రాక్షీః కయాచిన్నిర్మితం స్త్రీయా 55
- పశ్చారామం నవద్వారమేకపాలం త్రికోష్ఠకమ్
షట్కులం పశ్చావిపణం పశ్చాప్రకృతి స్త్రీధవమ్ 56
- పశ్చన్ద్రియార్థా ఆరామా ద్వారః ప్రాణా నవ ప్రభో
తేజోఽబన్నాని కోష్ఠాని కులమిన్ద్రియసజ్జహః 57
- విపణస్తు క్రియాశక్తిర్భూతప్రకృతిరవ్యయా

శక్యదీశః పుమాంస్త్వత్ర ప్రవిష్టో నావబుధ్యతే 58

తస్మింస్త్వం రామయా స్పృష్టో రమమాణోఽశ్రుతస్మృతిః
తత్సజ్ఞాదీదృశీం ప్రాప్తో దశాం పాపీయసీం ప్రభో 59

న త్వం విదర్భదుహితా నాయం వీరః సుహృత్తవ
న పతిస్త్వం పురజ్ఞాన్యా రుద్ధో నవముఖే యయా 60

మాయా హ్యేషా మయా స్పృష్టా యత్పుమాంసం స్త్రియం సతీమ్
మన్యసే నోభయం యద్వై హంసౌ పశ్యావయోర్గతిమ్ 61

అహం భవాన్న చాన్యస్త్వం త్వమేవాహం విచక్ష్య భోః
న నౌ పశ్యన్తి కవయశ్చిద్రం జాతు మనాగపి 62

యథా పురుష ఆత్మానమేకమాదర్శచక్షుషోః
ద్విధాభూతమవేక్షేత తద్వైవాన్తరమావయోః 63

ఏవం స మానసో హంసో హంసేన ప్రతిబోధితః
స్వస్థస్తద్వ్యభిచారేణ నష్టామాప పునః స్మృతిమ్ 64

బర్హిష్మన్నేతదధ్యాత్మం పారోక్ష్యేణ ప్రదర్శితమ్
యత్పరోక్షప్రియో దేవో భగవాన్విశ్వభావనః 65

అధ్యాయము – 29

ప్రాచీనబర్హిరువాచ
భగవంస్తే వచోఽస్మాభిర్న సమ్యగవగమ్యతే
కవయస్తద్విజానన్తి న వయం కర్మమోహితాః 1

నారద ఉవాచ
పురుషం పురజ్ఞానం విద్యాద్యద్వ్యనక్త్యాత్మనః పురమ్

- ఏకద్విత్రిచతుష్పాదం బహుపాదమపాదకమ్ 2
- యోఽవిజ్ఞాతాహృతస్తస్య పురుషస్య సఖేశ్వరః
యన్న విజ్ఞాయతే పుమ్భిర్నామభిర్వా క్రియాగుణైః 3
- యదా జిఘ్క్షుకన్పురుషః కార్త్యేన్యన ప్రకృతేర్గుణాన్
నవద్వారం ద్విహస్తాఙ్ఘ్రి తత్రామనుత సాధ్వతి 4
- బుద్ధిం తు ప్రమదాం విద్యాన్మమాహమితి యత్కృతమ్
యామధిష్ఠాయ దేహేఽస్మిన్పుమాన్బుజ్జ్యేఽక్షభిర్గుణాన్ 5
- సఖాయ ఇన్ద్రియగణా జ్ఞానం కర్మ చ యత్కృతమ్
సఖ్యస్తద్వృత్తయః ప్రాణః పఞ్చవృత్తిర్యథోరగః 6
- బృహద్బలం మనో విద్యాదుభయేన్ద్రియనాయకమ్
పఞ్చాలాః పఞ్చ విషయా యన్మద్యే నవఖం పురమ్ 7
- అక్షిణీ నాసికే కర్ణౌ ముఖం శిశ్నగుదావితి
ద్వే ద్వే ద్వారౌ బహిర్యాతి యస్తదిన్ద్రియసంయుతః 8
- అక్షిణీ నాసికే ఆస్యమితి పఞ్చ పురః కృతాః
దక్షిణా దక్షిణః కర్ణ ఉత్తరా చోత్తరః స్మృతః 9
- పశ్చిమే ఇత్యథో ద్వారౌ గుదం శిశ్నమిహోచ్యతే
ఖద్యోతావిర్ముఖీ చాత్ర నేత్రే ఏకత్ర నిర్మితే
రూపం విభ్రాజితం తాభ్యాం విచష్టే చక్షుషేశ్వరః 10
- నలినీ నాలినీ నాసీ గన్ధః సౌరభ ఉచ్యతే
ఘ్రాణోఽవదూతో ముఖ్యాస్యం విపణో వాగ్రసవిద్రసః 11
- ఆపణో వ్యవహారోఽత్ర చిత్రమన్దో బహూదనమ్

- పితృహూర్దక్షిణః కర్ణ ఉత్తరో దేవహూః స్మృతః 12
- ప్రవృత్తం చ నివృత్తం చ శాస్త్రం పశ్చాదలసంజ్ఞితమ్
పితృయానం దేవయానం శ్రోత్రాచ్చుతధరాద్వజేత్ 13
- ఆసురీ మేఢ్రమర్వాద్ధ్వార్యవాయో గ్రామిణాం రతిః
ఉపస్థో దుర్మదః ప్రోక్తో నిర్మతిర్గుద ఉచ్యతే 14
- వైశసం నరకం పాయుర్లుబ్ధకోఽన్ధౌ తు మే శృణు
హస్తపాదౌ పుమాన్స్తాభ్యాం యుక్తో యాతి కరోతి చ 15
- అన్తఃపురం చ హృదయం విషూచిర్మన ఉచ్యతే
తత్ర మోహం ప్రసాదం వా హర్షం ప్రాప్నోతి తద్గుణైః 16
- యథా యథా విక్రియతే గుణాక్తో వికరోతి వా
తథా తథోపద్రష్టాత్మా తద్వృత్తిరనుకార్యతే 17
- దేహో రథస్త్విన్ద్రియాశ్వః సంవత్సరరయోఽగతిః
ద్వికర్మచక్రస్త్రిగుణ ధ్వజః పశ్చాదుసుబన్ధరః 18
- మనోరశ్మిర్బుద్ధిసూతో హృన్నీడో ద్వన్ద్వకూబరః
పశ్చాన్ద్రియార్థప్రక్షేపః సప్తధాతువరూథకః 19
- ఆకూతిర్విక్రమో బాహ్యో మృగత్పప్లాం ప్రధావతి
ఏకాదశేన్ద్రియచమూః పశ్చాదునానావినోదకృత్ 20
- సంవత్సరశ్చన్ద్రవేగః కాలో యేనోపలక్షితః
తస్యాహనీహ గన్ధర్వా గన్ధర్వో రాత్రయః స్మృతాః
హరన్త్యాయుః పరిక్రాన్త్యా షష్ఠ్యుత్తరశతత్రయమ్ 21
- కాలకన్యా జరా సాక్షాల్లోకస్తాం నాభినన్దతి

- స్వసారం జగ్మహే మృత్యుః క్షయాయ యవనేశ్వరః 22
- ఆధయో వ్యాధయస్తస్య సైనికా యవనాశ్చరాః
భూతోపసర్గాశురయః ప్రజ్వారో ద్వివిధో జ్వరః 23
- ఏవం బహువిధైర్దుఃఖైర్దైవభూతాత్మసమ్భవైః
క్లిశ్యమానః శతం వర్షం దేహీ దేహీ తమోవృతః 24
- ప్రాణేన్ద్రియమనోధర్మానాత్మన్యధ్యస్య నిర్గుణః
శేతే కామలవాన్ధ్యాయన్మమాహమితి కర్మకృతే 25
- యదాత్మానమవిజ్ఞాయ భగవన్తం పరం గురుమ్
పురుషస్తు విషజ్ఞేత గుణేషు ప్రకృతేః స్వదృక్ 26
- గుణాభిమానీ స తదా కర్మాణి కురుతేఽవశః
శుక్లం కృష్ణం లోహితం వా యథాకర్మాభిజాయతే 27
- శుక్లాత్ప్రకాశభూయిష్ఠా లోకానాప్నోతి కర్హిచిత్
దుఃఖోదర్కాన్క్రియాయాసాన్తమఃశోకోత్కటాన్క్వచిత్ 28
- క్వచిత్పుమాన్క్వచిచ్ఛ్రీ క్వచిన్నోభయమన్తదీః
దేవో మనుష్యస్తిర్యగ్వా యథాకర్మగుణం భవః 29
- క్షుత్పరీతో యథా దీనః సారమేయో గృహం గృహమ్
చరన్విన్దతి యద్దిష్టం దణ్ణమోదనమేవ వా 30
- తథా కామాశయో జీవ ఉద్భావచపథా భ్రమన్
ఉపర్యధో వా మధ్యే వా యాతి దిష్టం ప్రియాప్రియమ్ 31
- దుఃఖేష్వకతరేణాపి దైవభూతాత్మహేతుషు
జీవస్య న వ్యవచ్ఛేదః స్యాచ్ఛేత్తత్తత్ప్రతిక్రియా 32

- యథా హి పురుషో భారం శిరసా గురుముద్వహన్
తం సృష్టేన స ఆధత్తే తథా సర్వాః ప్రతిక్రియాః 33
- నైకాంతతః ప్రతీకారః కర్మణాం కర్మ కేవలమ్
ద్వయం హ్యవిద్యోపస్సృతం స్వప్నై స్వప్న ఇవానఘ 34
- అర్థే హ్యవిద్యమానేఽపి సంస్కృతిర్న నివర్తతే
మనసా లిఙ్గరూపేణ స్వప్నై విచరతో యథా 35
- అథాత్మనోఽర్థభూతస్య యతోఽనర్థపరమ్పరా
సంస్కృతిస్తద్వ్యవచ్ఛేదో భక్త్యా పరమయా గురౌ 36
- వాసుదేవే భగవతి భక్తియోగః సమాహితః
సద్దీచీనేన వైరాగ్యం జ్ఞానం చ జనయిష్యతి 37
- సోఽచిరాదేవ రాజర్షే స్యాదచ్యుతకథాశ్రయః
శృణ్వతః శ్రద్ధధానస్య నిత్యదా స్యాదధీయతః 38
- యత్ర భాగవతా రాజన్సాధవో విశదాశయాః
భగవద్గుణానుకథన శ్రవణవ్యగ్రచేతసః 39
- తస్మిన్మహాన్ముఖరితా మధుభిచ్ చరిత్రపీయూషశేషసరితః పరితః స్రవన్తి
తా యే పిబన్త్యవిత్పుషో నృప గాఢకర్ణైస్తాన్న స్ఫుశన్త్యశనత్పద్భయశోకమోహాః 40
- ఏతైరుపద్రుతో నిత్యం జీవలోకః స్వభావజైః
న కరోతి హరేర్నానం కథామృతనిధౌ రతిమ్ 41
- ప్రజాపతిపతిః సాక్షాద్భగవాన్గిరిశో మనుః
దక్షాదయః ప్రజాధ్యక్షా నైష్ఠికాః సనకాదయః 42
- మరీచిరత్యజ్ఞిరసౌ పులస్త్యః పులహః క్రతుః

- భృగుర్వసిష్ఠ ఇత్యేతే మదంతా బ్రహ్మవాదినః 43
- అద్యాపి వాచస్పతయస్తపోవిద్యాసమాధిభిః
పశ్యంతోఽపి న పశ్యంతి పశ్యంతం పరమేశ్వరమ్ 44
- శబ్దబ్రహ్మణి దుష్పారే చరంత ఉరువిస్తరే
మస్తలిభైర్వ్యవచ్ఛిన్నం భజంతో న విదుః పరమ్ 45
- సర్వేషామేవ జన్మానాం సతతం దేహపోషణే
అస్తి ప్రజ్ఞా సమాయత్తా కో విశేషస్తదా నృణామ్ 46
- లబ్ధ్వేహాన్తే మనుష్యత్వం హిత్వా దేహాద్యసద్గహమ్
ఆత్మసృత్యా విహాయేదం జీవాత్మా స విశిష్యతే 47
- యదా యస్యానుగృహ్లాతి భగవానాత్మభావితః
స జహాతి మతిం లోకే వేదే చ పరినిష్ఠితామ్ 48
- తస్మాత్కర్మసు బర్హిష్మన్నజ్ఞానాదర్థకాశిషు
మార్థదృష్టిం కృథాః శ్రోత్ర స్ఫుర్నిష్వస్పృష్టవస్తుషు 49
- స్వం లోకం న విదుస్తే వై యత్ర దేవో జనార్దనః
ఆహుర్థామ్రుధియో వేదం సకర్మకమతద్విదః 50
- ఆస్తీర్య దర్భైః ప్రాగగైః కార్త్యేన క్షితిమణ్డలమ్
స్తబ్ధో బృహద్వదాన్మానీ కర్మ నావైషి యత్పరమ్
తత్కర్మ హరితోషం యత్సా విద్యా తన్మతిర్యయా 51
- హరిర్దేహభృతామాత్మా స్వయం ప్రకృతిరీశ్వరః
తత్సాదమూలం శరణం యతః క్షేమో నృణామిహ 52
- స వై ప్రియతమశ్చాత్మా యతో న భయమణ్యపి

ఇతి వేద స వై విద్వాన్యో విద్వాన్స గురుర్ధరిః 53

నారద ఉవాచ

ప్రశ్న ఏవం హి సశ్చిన్నో భవతః పురుషర్షభ
అత్ర మే వదతో గుహ్యం నిశామయ సునిశ్చితమ్ 54

క్షుద్రం చరం సుమనసాం శరణే మిథిత్యా
రక్తం షడఙ్గిణసామసు లుబ్ధకర్ణమ్
అగ్రే వృకానసుత్యపోఽవిగణయ్య యాంతం
పృష్ఠే మృగం మృగయ లుబ్ధకబాణభిన్నమ్ 55

అస్యార్థః సుమనఃసమధర్మణాం స్త్రీణాం శరణ ఆశ్రమే పుష్పమధుగన్ధవత్క్షుద్రతమం
కామ్యకర్మవిపాకజం కామసుఖలవం జైహ్వోపస్థ్యాది విచిన్వంతం మిథునీభూయ
తదభినివేశిత

మనసం

షడఙ్గిణసామగీతవదతిమనోహరవనితాదిజనాలాపేష్యతితరామతిప్రలోభితకర్ణమగ్రే
వృకయూధవదాత్మన ఆయుర్ధరతోఽహోరాత్రాంతాన్కాలలవవిశేషానవిగణయ్య గృహేషు
విహరంతం పృష్ఠత ఏవ
పరోక్షమనుప్రవృత్తో లుబ్ధకః కృతాన్తోఽంతః శరేణ యమిహ పరావిద్యతి
తమిమమాత్మానమహో

రాజన్భిన్నహృదయం ద్రష్టుమర్హసీతి 56

స త్వం విచక్ష్య మృగచేష్టితమాత్మనోఽంతశ్చ
చిత్తం నియచ్ఛ హృది కర్ణధునీం చ చిత్తే
జహ్యభానాశ్రమమసత్తమయూధగాఢం
ప్రీణీహి హంసశరణం విరమ క్రమేణ 57

రాజోవాచ

శ్రుతమన్వీక్షితం బ్రహ్మన్భగవాన్యదభాషత
నైతజ్ఞానన్యూపాధ్యాయాః కిం న బ్రూయుర్విదుర్యది 58

- సంశయోఽత్ర తు మే విప్ర సఞ్చిన్నస్తత్కతో మహాన్
ఋషయోఽపి హి ముహ్యన్తి యత్ర నేన్ద్రియవృత్తయః 59
- కర్మాణ్యారభతే యేన పుమానిహ విహాయ తమ్
అముత్రాన్యేన దేహేన జుష్టాని స యదశ్నుతే 60
- ఇతి వేదవిదాం వాదః శ్రూయతే తత్ర తత్ర హ
కర్మ యత్త్రియతే ప్రోక్షం పరోక్షం న ప్రకాశతే 61
- నారద ఉవాచ
యేనైవారభతే కర్మ తేనైవాముత్ర తత్పుమాన్
భుజ్జ్యే హ్యవ్యవధానేన లిభ్యేన మనసా స్వయమ్ 62
- శయానమిమముత్స్పృజ్య శ్వసంతం పురుషో యథా
కర్మాత్మన్యాహితం భుజ్జ్యే తాదృశేనేతరేణ వా 63
- మమైతే మనసా యద్యదసావహమితి ట్టువన్
గృహ్ణీయాత్తత్పుమానాద్ధం కర్మ యేన పునర్భవః 64
- యథానుమీయతే చిత్తముభయైరిన్ద్రియేహితైః
ఏవం ప్రాగ్దేహజం కర్మ లక్ష్మతే చిత్తవృత్తిభిః 65
- నానుభూతం క్వ చానేన దేహేనాదృష్టమశ్రుతమ్
కదాచిదుపలభ్యేత యద్రూపం యాదృగాత్మని 66
- తేనాస్య తాదృశం రాజ లిభ్యేనో దేహసమ్భవమ్
శ్రద్ధత్వాననుభూతోఽర్థో న మనః స్పృష్టుమర్హతి 67
- మన ఏవ మనుష్యస్య పూర్వరూపాణి శంసతి
భవిష్యతశ్చ భద్రం తే తదైవ న భవిష్యతః 68

- అదృష్టమశ్రుతం చాత్ర క్వచిన్మనసి దృశ్యతే
యథా తథానుమంతవ్యం దేశకాలక్రియాశ్రయమ్ 69
- సర్వే క్రమానురోధేన మనసీన్ద్రియగోచరాః
ఆయాన్తి బహుశో యాన్తి సర్వే సమనసో జనాః 70
- సత్త్వైకనిష్ఠే మనసి భగవత్పార్శ్వవర్తిని
తమశ్చంద్రమసీవేదముపరజ్యౌవభాసతే 71
- నాహం మమేతి భావోఽయం పురుషే వ్యవధీయతే
యావద్బుద్ధిమనోఽక్షార్థ గుణవ్యాహో హ్యనాదిమాన్ 72
- సుప్తిమూర్ఛోపతాపేషు ప్రాణాయానవిఘాతతః
నేహతేఽహమితి జ్ఞానం మృత్యుప్రజ్వారయోరపి 73
- గర్భే బాల్యేఽప్యపౌష్కల్యాదేకాదశవిధం తదా
లింగం న దృశ్యతే యూనః కుహ్వం చంద్రమసో యథా 74
- అర్థే హ్యవిద్యమానేఽపి సంస్కృతిర్న నివర్తతే
ధ్యాయతో విషయానస్య స్వప్నోఽనర్థాగమో యథా 75
- ఏవం పశ్చాద్విధం లింగం త్రివృత్తోడశ విస్తృతమ్
ఏష చేతనయా యుక్తో జీవ ఇత్యభిధీయతే 76
- అనేన పురుషో దేహానుపాదత్తే విముఞ్చతి
హర్షం శోకం భయం దుఃఖం సుఖం చానేన విన్దతి 77
- భక్తిః కృష్ణే దయా జీవేష్వకుణ్ణజ్ఞానమాత్మని
యది స్యాదాత్మనో భూయాదపవర్గస్తు సంస్కృతేః 78
- యథా తృణజలూకేయం నాపయాత్యపయాతి చ

- న త్యజేన్మియమాణోఽపి ప్రాగ్దేహాభిమతిం జనః 79
- అదృష్టం దృష్టవన్నజేక్షద్భూతం స్వప్నవదన్యథా
భూతం భవద్భవిష్యచ్చ సుప్తం సర్వరహోరహః
యావదన్యం న విన్దేత వ్యవధానేన కర్మణామ్
మన ఏవ మనుష్యేస్త భూతానాం భవభావనమ్ 80
- యదాక్షైశ్చరితాన్ధ్యాన్యన్కర్మాణ్యాచినుతేఽసకృత్
సతి కర్మణ్యవిద్యాయాం బంధః కర్మణ్యనాత్మనః 81
- అతస్తదపవాదార్థం భజ సర్వాత్మనా హరిమ్
పశ్యంస్తదాత్మకం విశ్వం స్థితుత్పత్త్యప్యయా యతః 82
- మైత్రేయ ఉవాచ
భాగవతముఖ్యో భగవాన్నారదో హంసయోగతిమ్
ప్రదర్శ్య హ్యముమామస్త్య సిద్ధలోకం తతోఽగమత్ 83
- ప్రాచీనబర్హి రాజర్షిః ప్రజాసర్గాభిరక్షణే
ఆదిశ్య పుత్రానగమత్తపసే కపిలాశ్రమమ్ 84
- తత్రైకాగ్రమనా ధీరో గోవిన్దచరణామ్బుజమ్
విముక్తసంఖ్యోఽనుభజన్భక్త్యా తత్సామ్యతామగాత్ 85
- ఏతదధ్యాత్మపారోక్ష్యం గీతం దేవర్షిణానఘ
యః శ్రావయేద్యః శృణుయాత్స లిఖేన విముచ్యతే 86
- ఏతన్ముకున్దయశసా భువనం పునానం
దేవర్షివర్యముఖనిఃస్ఫుతమాత్మశౌచమ్
యః కీర్త్యమానమధిగచ్ఛతి పారమేష్ఠ్యం
నాస్మిన్భవే భ్రమతి ముక్తసమస్తబంధః 87

అధ్యాత్మపారోక్ష్యమిదం మయాధిగతమద్భుతమ్
ఏవం స్త్రియాశ్రమః పుంసశ్చిన్నోఽముత్ర చ సంశయః

88

అధ్యాయము – 30

విదుర ఉవాచ

యే త్వయాభిహితా బ్రహ్మస్సతాః ప్రాచీనబర్హిషః
తే రుద్రగీతేన హరిం సిద్ధిమాపుః ప్రతోష్య కామ్

1

కిం బార్హస్పత్యేహ పరత్ర వాధ కైవల్యనాథప్రియపార్శ్వవర్తినః
ఆసాద్య దేవం గిరిశం యదృచ్ఛయా ప్రాపుః పరం నూనమథ ప్రచేతసః

2

మైత్రేయ ఉవాచ

ప్రచేతనోఽన్తరుదధౌ పితురాదేశకారిణః
అపయజ్ఞేన తపసా పురజ్ఞానమతోషయన్

3

దశవర్షసహస్రాస్తే పురుషస్తు సనాతనః
తేషామావిరభూత్కచ్చం శాస్తేన శమయన్తుచా

4

సుపర్ణస్కన్ధమారూఢో మేరుశృఙ్గమివామ్బుదః
పీతవాసా మణిగ్రీవః కుర్వన్స్వితమిరా దిశః

5

కాశిష్ఠునా కనకవర్ణవిభూషణేన
భ్రాజత్కపోలవదనో విలసత్కిరీటః
అష్టాయుధైరనుచరైర్మునిభిః సురేన్ద్రైర్
ఆసేవితో గరుడకిన్నరగీతకీర్తిః

6

పీనాయతాష్టభుజమణ్డలమధ్యలక్ష్మ్యా
స్పర్థచ్చియా పరివృతో వనమాలయాద్యః
బర్హిష్మతః పురుష ఆహ సుతాన్ప్రపన్నాన్
పర్జన్యనాదరుతయా సఘ్నాణావలోకః

7

శ్రీభగవానువాచ

వరం వృణీధ్వం భద్రం వో యూయం మే నృపనన్దనాః
సౌహార్దేనాపృథగ్ధర్మాస్తుష్టోహం సౌహృదేన వః 8

యోఽనుస్మరతి సన్ధ్యాయాం యుష్మాననుదినం నరః
తస్య బ్రాతృష్వాత్మసామ్యం తథా భూతేషు సౌహృదమ్ 9

యే తు మాం రుద్రగీతేన సాయం ప్రాతః సమాహితాః
స్తువన్త్యహం కామవరాన్దాస్యే ప్రజ్ఞాం చ శోభనామ్ 10

యద్యాయం పితురాదేశమగ్రహీష్ట ముదాన్వితాః
అథో వ ఉశతీ కీర్తిర్లోకానను భవిష్యతి 11

భవితా విశ్రుతః పుత్రోఽనవమో బ్రహ్మణో గుణైః
య ఏతామాత్మవీర్యేణ త్రిలోకీం పూరయిష్యతి 12

కణ్డోః ప్రప్లోచయా లబ్ధా కన్యా కమలలోచనా
తాం చాపవిద్ధాం జగృహుర్భూరుహో నృపనన్దనాః 13

క్షుత్క్షమాయా ముఖే రాజా సోమః పీయూషవర్షిణీమ్
దేశినీం రోదమానాయా నిదధే స దయాన్వితః 14

ప్రజావిసర్గ ఆదిష్టాః పిత్రా మామనువర్తతా
తత్ర కన్యాం వరారోహం తాముద్యహత మా చిరమ్ 15

అపృథగ్ధర్మశీలానాం సర్వేషాం వః సుమధ్యమా
అపృథగ్ధర్మశీలేయం భూయాత్పత్స్యర్పితాశయా 16

దివ్యవర్ణసహస్రాణాం సహస్రమహతౌజసః
భౌమాన్భౌక్ష్యథ భోగాన్వై దివ్యాంశ్చానుగ్రహాన్మమ 17

అథ మయ్యనపాయిన్యా భక్త్యా పక్వగుణాశయాః
ఉపయాస్యథ మద్ధామ నిర్విద్య నిరయాదతః 18

గృహేష్వావిశతాం చాపి పుంసాం కుశలకర్మణామ్
మద్వార్తాయాతయామానాం న బన్ధాయ గృహ మతాః 19

నవ్యవద్ధుదయే యజ్ఞో బ్రహ్మైతద్బ్రహ్మవాదిభిః
న ముహ్యన్తి న శోచన్తి న హ్యప్యన్తి యతో గతాః 20

మైత్రేయ ఉవాచ
ఏవం బ్రువాణం పురుషార్థభాజనం జనార్దనం ప్రాజ్ఞలయః ప్రచేతసః
తద్దర్శనధ్వస్తతమోరజోమలా గిరాగృణన్గదయా సుహృత్తమమ్ 21

ప్రచేతస ఉదయః
నమో నమః క్లేశవినాశనాయ నిరూపితోదారగుణాహ్వయాయ
మనోవచోవేగపురోజవాయ సర్వాక్షమార్గైరగతాధ్వనే నమః 22

శుద్ధాయ శాన్తాయ నమః స్వనిష్ఠాయా మనస్యపార్థం విలసద్ద్వయాయ
నమో జగత్సానలయోదయేషు గృహీతమాయాగుణవిగ్రహాయ 23

నమో విశుద్ధసత్త్వాయ హరయే హరిమేధసే
వాసుదేవాయ కృష్ణాయ ప్రభవే సర్వసాత్వతామ్ 24

నమః కమలనాభాయ నమః కమలమాలినే
నమః కమలపాదాయ నమస్తే కమలేక్షణ 25

నమః కమలకింజల్క పిశంజామలవాససే
సర్వభూతనివాసాయ నమోఽయుజ్జ్మహి సాక్షిణే 26

రూపం భగవతా త్వేతదశేషక్షేశసజ్జయమ్
ఆవిష్కృతం నః క్లిష్టానాం కిమన్యదనుకమ్పితమ్ 27

- ఏతావత్త్వం హి విభుభిర్భావ్యం దీనేషు వత్సలైః
యదనుస్మర్యతే కాలే స్వబుద్ధ్యాభద్రరన్ధన 28
- యేనోపశాన్తిర్భూతానాం క్షుల్లకానామపీహతామ్
అన్తర్హితోన్తర్హదయే కస్మాన్నో వేద నాశిషః 29
- అసావేవ వరోస్మాకమీప్సితో జగతః పతే
ప్రసన్నో భగవాన్యేషామపవర్గః గురుర్గతిః 30
- వరం వృణీమహేఽథాపి నాథ త్వత్పరతః పరాత్
న హ్యన్తస్త్వద్విభూతీనాం సోఽనన్త ఇతి గీయసే 31
- పారిజాతేఽజ్ఞాసా లబ్ధే సారజ్ఞోఽన్యన్న సేవతే
త్వద్దక్షిణమూలమాసాద్య సాక్షాత్కిం కిం వృణీమహి 32
- యావత్తే మాయయా స్ఫుష్టా భ్రమామ ఇహ కర్మభిః
తావద్భవత్ప్రసజ్ఞానాం సజ్ఞః స్యాన్నో భవే భవే 33
- తులయామ లవేనాపి న స్వర్గం నాపునర్భవమ్
భగవత్సజ్ఞసజ్ఞస్య మర్త్యానాం కిముతాశిషః 34
- యత్రేడ్యన్తే కథా మృష్టాస్తృష్టాయాః ప్రశమో యతః
నిర్వైరం యత్ర భూతేషు నోద్వేగో యత్ర కశ్చన 35
- యత్ర నారాయణః సాక్షాద్భగవాన్న్యాసినాం గతిః
సంస్తూయతే సత్కథాసు ముక్తసజ్జైః పునః పునః 36
- తేషాం విచరతాం పద్భ్యాం తీర్థానాం పావనేచ్ఛయా
భీతస్య కిం న రోచేత తావకానాం సమాగమః 37
- వయం తు సాక్షాద్భగవన్భవస్య ప్రియస్య సఖ్యః క్షణసజ్గమేన

సుదుశ్చికిత్స్యస్య భవస్య మృత్యోర్భిషక్తమం త్వాద్య గతిం గతాః స్మ 38

యన్నః స్వధీతం గురవః ప్రసాదితా విప్రాశ్చ వృద్ధాశ్చ సదానువృత్త్యా
ఆర్యా నతాః సుహృదో భ్రాతరశ్చ సర్వాణి భూతాన్యనసూయయైవ 39

యన్నః సుతప్తం తప ఏతదీశ నిరన్ధసాం కాలమదభ్రమపు
సర్వం తదేతత్పురుషస్య భూమ్నో వృణీమహే తే పరితోషణాయ 40

మనుః స్వయమ్భూర్భగవాన్భవశ్చ యేన్యే తపోజ్ఞానవిశుద్ధసత్త్వాః
అదృష్టపారా అపి యన్మహిమ్నః స్తువన్త్యథో త్వాత్మసమం గృణీమః 41

నమః సమాయ శుద్ధాయ పురుషాయ పరాయ చ
వాసుదేవాయ సత్త్వాయ తుభ్యం భగవతే నమః 42

మైత్రేయ ఉవాచ
ఇతి ప్రచేతోభిరభిష్టుతో హరిః ప్రీతస్తథేత్యాహ శరణ్యవత్సలః
అనిచ్ఛతాం యానమత్కృతచక్షుషాం యయౌ స్వధామానపవర్గవీర్యః 43

అథ నిర్యాయ సలిలాత్ప్రచేతస ఉదన్వతః
వీక్ష్యాకుప్యన్త్రమైశ్చన్నాం గాం గాం రోద్ధుమివోచ్చితైః 44

తతోఽగ్నిమారుతౌ రాజన్నముఞ్చన్ముఖతో రుషా
మహీం నిర్వీరుధం కర్తుం సంవర్తక ఇవాత్యయే 45

భస్మసాత్రియమాణాంస్తాన్త్రమాన్వీక్ష్య పితామహః
ఆగతః శమయామాస పుత్రాన్బర్హిష్మతో నయైః 46

తత్రావశిష్టా యే వృక్షా భీతా దుహితరం తదా
ఉజ్జహ్రుస్తే ప్రచేతోభ్య ఉపదిష్టాః స్వయమ్భువా 47

తే చ బ్రహ్మణ ఆదేశాన్మారిషాముపయేమిరే

యస్యాం మహదవజ్ఞానాదజన్యజనయోనిజః 48

చాక్షుషీ త్వన్తరే ప్రాప్తే ప్రాక్సర్గే కాలవిద్రుతే
యః ససర్జ ప్రజా ఇష్టాః స దక్షో దైవచోదితః 49

యో జాయమానః సర్వేషాం తేజస్తేజస్వినాం రుచా
స్వయోపాదత్త దాక్ష్యాచ్చ కర్మణాం దక్షమబ్రువన్ 50

తం ప్రజాసర్గరక్షాయామనాదిరభిషిచ్య చ
యుయోజ యుయుజేన్యాంశ్చ స వై సర్వప్రజాపతీన్ 51

అధ్యాయము – 31

మైత్రేయ ఉవాచ

తత ఉత్పన్నవిజ్ఞానా ఆశ్వధోక్షజభాషితమ్
స్మరన్త ఆత్మజే భార్యాం విస్మజ్య ప్రావ్రజన్మహత్ 1

దీక్షితా బ్రహ్మసత్రేణ సర్వభూతాత్మమేధసా
ప్రతీచ్యాం దిశి వేలాయాం సిద్ధోఽభూద్యత్ర జాజలిః 2

తాన్నిర్జితప్రాణమనోవచోద్యశో జితాసనాన్శాన్తసమానవిగ్రహాన్
పర్వమల్ బ్రహ్మణి యోజితాత్మనః సురాసురేణ్యో దద్యశే స్మ నారదః 3

తమాగతం త ఉత్థాయ ప్రణిపత్యాభినన్ద్య చ
పూజయిత్వా యథాదేశం సుఖాసీనమథాబ్రువన్ 4

ప్రచేతస ఉచుః

స్వాగతం తే సురర్షేద్య దిష్ట్యా నో దర్శనం గతః
తవ చక్రమణం బ్రహ్మన్నభయాయ యథా రవేః 5

యదాదిష్టం భగవతా శివేనాధోక్షజేన చ
తద్ధుహేషు ప్రసక్తానాం ప్రాయశః క్షపితం ప్రభో 6

తన్నః ప్రద్యోతయాధ్యాత్మ జ్ఞానం తత్త్వార్థదర్శనమ్
యేనాజ్ఞాసా తరిష్యామో దుస్తరం భవసాగరమ్ 7

మైత్రేయ ఉవాచ
ఇతి ప్రచేతసాం పృష్టో భగవాన్నారదో మునిః
భగవత్పుత్రమశ్లోక ఆవిష్టాత్మాబ్రవీన్నపాన్ 8

నారద ఉవాచ
తజ్జన్మ తాని కర్మాణి తదాయుస్తన్మనో వచః
న్యణాం యేన హి విశ్వాత్మా సేవ్యతే హరిరీశ్వరః 9

కిం జన్మభిస్తీభిర్వహ శౌక్తసావిత్రయాజ్ఞకైః
కర్మభిర్వా త్రయీప్రోక్షైః పుంసోఽపి విబుధాయుషా 10

శ్రుతేన తపసా వా కిం వచోభిశ్చిత్తవృత్తిభిః
బుద్ధ్యా వా కిం నిపుణయా బలేనేంద్రియరాధసా 11

కిం వా యోగేన సాఙ్ఖ్యేన న్యాసస్వాధ్యాయయోరపి
కిం వా శ్రేయోభిరన్వైశ్చ న యత్రాత్మప్రదో హరిః 12

శ్రేయసామపి సర్వేషామాత్మా హ్యవధిరర్థతః
సర్వేషామపి భూతానాం హరిరాత్మాత్మదః ప్రియః 13

యథా తరోర్మూలనిషేచనేన తృప్యంతి తత్స్కన్ధభుజోపశాఖాః
ప్రాణోపహరాచ్చ యథేంద్రియాణాం తథైవ సర్వార్థణమచ్యుతేజ్యా 14

యథైవ సూర్యాత్ప్రభవంతి వారః పునశ్చ తస్మిన్నప్రవిశంతి కాలే
భూతాని భూమౌ స్థిరజగ్గమాని తథా హరావేవ గుణప్రవాహః 15

ఏతత్పదం తజ్జగదాత్మనః పరం సకృద్విభాతం సవితుర్యథా ప్రభా

యథాసవో జాగ్రతి సుప్తశక్తయో ద్రవ్యక్రియాజ్ఞానభిదాభ్రమాత్యయః 16

యథా నభస్యభ్రతమఃప్రకాశా భవంతి భూపా న భవన్త్యనుక్రమాత్
ఏవం పరే బ్రహ్మణి శక్తయస్త్వమూ రజస్తమః సత్త్వమితి ప్రవాహః 17

తేనైకమాత్మానమశేషదేహినాం కాలం ప్రధానం పురుషం పరేశమ్
స్వతేజసా ధ్వస్తగుణప్రవాహమాత్మైకభావేన భజద్వమద్ధా 18

దయయా సర్వభూతేషు సన్తుష్ట్యా యేన కేన వా
సర్వేన్ద్రియోపశాన్త్యా చ తుష్యత్యాశు జనార్దనః 19

అపహతసకలైషణామలాత్మన్యవిరతమేధితభావనోపహూతః
నిజజనవశగత్వమాత్మనోఽయన్న సరతి చిద్రవదక్షరః సతాం హి 20

న భజతి కుమనీషిణాం స ఇజ్యాం హరిరధనాత్మధనప్రియో రసజ్ఞః
శ్రుతధనకులకర్మణాం మధైర్యే విదధతి పాపమకించనేషు సత్సు 21

శ్రియమనుచరతీం తదర్థినశ్చ ద్విపదపతీన్విబుధాంశ్చ యత్స్వపూర్ణః
న భజతి నిజభృత్యవర్గతస్త్రైః కథమముముద్విస్మజేత్పుమాన్మృతజ్ఞః 22

మైత్రేయ ఉవాచ
ఇతి ప్రచేతసో రాజన్నన్యాశ్చ భగవత్కథాః
శ్రావయిత్వా బ్రహ్మలోకం యయౌ స్వామమ్భువో మునిః 23

తేఽపి తన్ముఖనిర్యాతం యశో లోకమలాపహమ్
హరేర్నిశమ్య తత్పాదం ధ్యాయంతస్తద్గతిం యయుః 24

ఏతత్తేఽభిహితం క్షత్తర్యస్మాం త్వం పరిపూష్టవాన్
ప్రచేతసాం నారదస్య సంవాదం హరికిర్తనమ్ 25

శ్రీశుక ఉవాచ

య ఏష ఉత్తానపదో మానవస్యానువర్ణితః
వంశః ప్రియవ్రతస్యాపి నిబోధ నృపసత్తమ 26

యో నారదాదాత్మవిద్యామధిగమ్య పునర్మహీమ్
భుక్త్వా విభజ్య పుత్రేభ్య ఐశ్వరం సమగాత్పదమ్ 27

ఇమాం తు కౌషారవిణోపవర్ణితాం క్షత్తా నిశమ్యాజితవాదసత్కథామ్
ప్రవృద్ధభావోఽశ్రుకలాకులో మునేర్దధార మూర్ధ్నా చరణం హృదా హరేః 28

విదుర ఉవాచ
సోఽయమద్య మహాయోగిన్భవతా కరుణాత్మనా
దర్శితస్తమసః పారో యత్రాకించనగో హరిః 29

శ్రీశుక ఉవాచ
ఇత్యానమ్య తమామన్త్య విదురో గజసాహ్వయమ్
స్వానాం దిదృక్షుః ప్రయయౌ జ్ఞాతీనాం నిర్వృతాశయః 30

ఏతద్యః శృణుయాద్రాజనాజ్ఞాం హర్యర్పితాత్మనామ్
ఆయుర్దనం యశః స్వస్తి గతిమైశ్వర్యమాప్నుయాత్ 31

ॐ శ్రీ ॐ ॐ ॐ శ్రీ శ్రీ

పంచమ స్కంధము

||ఓం నమో భగవతే వాసుదేవాయ||

అధ్యాయము - 1

రాజోవాచ

ప్రియవ్రతో భాగవతాత్మారామః కథం మునే

గృహేఽరమత యన్మూలః కర్మబంధః పరాభవః

1

న నూనం ముక్తసంభానాం తాదృశానాం ద్విజర్షభ

గృహేష్యభినివేశోఽయం పుంసాం భవితుమర్హతి

2

మహతాం ఖలు విప్రర్షే ఉత్తమశ్లోకపాదయోః

భాయానిర్వృతచిత్తానాం న కుటుమ్బే స్పృహామతిః

3

సంశయోఽయం మహాన్బ్రహ్మన్దారాగారసుతాదిషు

సక్తస్య యత్సిద్ధిరభూత్కృష్టే చ మతిరచ్యతా

4

శ్రీశుక ఉవాచ

బాడముక్తం భగవత ఉత్తమశ్లోకస్య శ్రీమచ్ఛరణారవిన్దమకరన్దరస ఆవేశితచేతసో

భాగవతపరమహంసదయితకథాం కింశ్చిదంతరాయవిహతాం స్వాం శివతమాం పదవీం న

ప్రాయేణ హిన్వన్తి

5

యర్హి వావ హ రాజన్స రాజపుత్రః ప్రియవ్రతః పరమభాగవతో నారదస్య

చరణోపసేవయాఞ్జసావగతపరమార్థసతత్త్వో బ్రహ్మసత్రేణ

దీక్షిష్యమాణోఽవనితలపరిపాలనాయామ్నాత ప్రవరగుణగణైకాంతభాజనతయా

స్వపిత్రోపామన్త్రితో భగవతి వాసుదేవ ఏవావ్యవధానసమాధియోగేన

సమావేశితసకలకారకక్రియాకలాపో నైవాభ్యనన్దద్యద్యపి తదప్రత్యామ్నాతవ్యం

తదధికరణ ఆత్మనోఽన్యస్మాదసతోఽపి పరాభవమన్వీక్షమాణః

6

అథ హ భగవానాదిదేవ ఏతస్య గుణవిసర్గస్య పరిబృంహణానుధ్యానవ్యవసితసకలజగద్
అభిప్రాయ ఆత్మయోనిరఖిలనిగమనిజగణపరివేష్టితః స్వభవనాదవతతార 7

స తత్ర తత్ర గగనతల ఉడుపతిరివ విమానావలిభిరనుపథమమర
పరివృడైరభిపూజ్యమానః పథి పథి చ వరూధశః సిద్ధగన్ధర్వసాధ్యచారణముని
గణైరుపగీయమానో గన్ధమాదనద్రోణీమవభాసయన్నుపససర్ప 8

తత్ర హ వా ఏనం దేవర్షిర్థంసయానేన పితరం భగవన్తం హిరణ్యగర్భముపలభమానః
సహసైవోత్థాయార్హణేన సహ పితాపుత్రాభ్యామవహితాజ్ఞాలిరుపతస్థే 9

భగవానపి భారత తదుపనీతార్హణః సూక్తవాకేనాతితరాముదితగుణగణావతారసుజయః
ప్రియవ్రతమాదిపురుషస్తం సదయహాసావలోక ఇతి హోవాచ 10

శ్రీభగవానువాచ

నిబోధ తాతేదమృతం బ్రవీమి మాసూయితుం దేవమర్హస్యప్రమేయమ్
వయం భవన్తే తత ఏష మహర్షిర్వహామ సర్వే వివశా యస్య దిష్టమ్ 11

న తస్య కశ్చిత్తపసా విద్యయా వా న యోగవీర్యేణ మనీషయా వా
నైవార్థధర్మైః పరతః స్వతో వా కృతం విహన్తుం తనుభృద్విభూయాత్ 12

భవాయ నాశాయ చ కర్మ కర్తుం శోకాయ మోహాయ సదా భయాయ
సుఖాయ దుఃఖాయ చ దేహయోగమవ్యక్తదిష్టం జనతాఙ్గ ధత్తే 13

యద్వాచి తన్త్యాం గుణకర్మదామభిః సుదుస్తరైర్వత్స వయం సుయోజితాః
సర్వే వహామో బలిమీశ్వరాయ ప్రోతా నసీవ ద్విపదే చతుష్పదః 14

ఈశాభిసృష్టం హ్యవరున్ధ్రహేఽఙ్గ దుఃఖం సుఖం వా గుణకర్మసంఘాత్
ఆస్థాయ తత్తద్యదయుజ్క్త నాథశ్చక్షుష్మతాన్ధా ఇవ నీయమానాః 15

ముక్తోఽపి తావద్భిభృయాత్స్యదేహమారబ్ధమశ్నన్నభిమానశూన్యః
యథానుభూతం ప్రతియాతనిద్రః కిం త్వన్యదేహాయ గుణాన్న వృజ్యే 16

భయం ప్రమత్తస్య వనేష్వపి స్యాద్యతః స ఆస్తే సహషట్సపత్నః

జితేంద్రియస్యాత్మరతేర్బుధస్య గృహశ్రమః కిం ను కరోత్యవద్యమ్ 17

యః షట్పపత్నాన్విజిగీషమాణో గృహేషు నిర్విశ్య యతేత పూర్వమ్
అత్యేతి దుర్గాశ్రిత ఉర్జితారీన్క్షణేషు కామం విచరేద్విపశ్చిత్ 18

త్వం త్వబ్జనాభాష్ట్రసరోజకోశ దుర్గాశ్రితో నిర్జితషట్పపత్నః
భుజ్జీక్ష్యహ భోగాన్పురుషాతిదిష్టాన్విముక్తసభః ప్రకృతిం భజస్య 19

శ్రీశుక ఉవాచ

ఇతి సమభిహితో మహాభాగవతో భగవతస్త్రిభువనగురోరనుశాసనమాత్మనో
లఘుతయావనత శిరోధరో బాఢమితి సబహుమానమువాహ 20

భగవానపి మనునా యథావదుపకల్పితాపచితిః ప్రియవ్రత
నారదయోరవిషమమభిసమీక్షమాణయోరాత్మసమవస్థానమవాఙ్మనసం
క్షయమవ్యవహృతం ప్రవర్తయన్నగమత్ 21

మనురపి పరేణైవం ప్రతిసన్ధితమనోరథః సురర్షివరానుమతేనాత్మజమఖిలధరామణ్డల
స్థితిగుప్తయ ఆస్థాప్య స్వయమతివిషమవిషయవిషజలాశయాశాయా ఉపరరామ 22

ఇతి హ వావ స జగతీపతిరీశ్వరేచ్ఛయాధినివేశితకర్మాధికారోఽఖిలజగద్బన్ధధ్వంసన
పరానుభావస్య భగవత ఆదిపురుషస్యాష్ట్రయుగలానవరతధ్యానానుభావేన
పరిరన్ధితకషాయాశయోఽవదాతోఽపి మానవర్ధనో మహతాం మహీతలమనుశశాస 23

అథ చ దుహితరం ప్రజాపతేర్విశ్వకర్మణ ఉపయేమే బర్హిష్మతీం నామ తస్యాము హ వావ
ఆత్మజానాత్మసమానశీలగుణకర్మరూపవీర్యోదారాన్దశ భావయామ్బుభూవ కన్యాం చ
యవీయసీమూర్జస్వతీం నామ 24

ఆగ్నిధ్రేద్మజిహ్వయజ్ఞబాహుమహావీరహిరణ్యరేతోఘృతపృష్ఠసవనమేధాతిథివీతిహోత్రకవ
య ఇతి సర్వ ఏవాగ్నినామానః 25

ఏతేషాం కవిర్మహావీరః సవన ఇతి త్రయ ఆసన్నూర్ద్వరేతసస్త ఆత్మవిద్యాయామర్భ
భావాదారభ్య కృతపరిచయాః పారమహంస్యమేవాశ్రమమభజన్ 26

తస్మిన్ను హ వా ఉపశమశీలాః పరమర్షయః సకలజీవనికాయావాసస్య భగవతో
 వాసుదేవస్య భీతానాం శరణభూతస్య
 శ్రీమచ్చరణారవిందావిరతస్మరణావిగలితపరమభక్తియోగానుభావేన
 పరిభావితాన్తర్హదయాధిగతే భగవతి సర్వేషాం భూతానామాత్మభూతే ప్రత్యగ్
 ఆత్మన్యేవాత్మనస్తాదాత్మ్యమవిశేషేణ సమీయుః 27

అన్యస్యామపి జాయాయాం త్రయః పుత్రా ఆసన్నుత్తమస్తామసో రైవత ఇతి
 మన్యస్తరాధిపతయః 28

ఏవముపశమాయనేషు స్వతనయేష్వథ జగతీపతిర్జగతీమర్బుదాన్యేకాదశ
 పరివత్సరాణామవ్యాహతాఖిలపురుషకారసారసమ్భుతదోర్దణ్యయుగలాపీడితమౌర్వీగుణ
 స్తనితవిరమిత ధర్మప్రతిపక్షో
 బర్హిష్మత్యాశ్చానుదినమేధమానప్రమోదప్రసరణయౌషిణ్యవ్రీడాప్రముషిత
 హాసావలోకరుచిరక్ష్యల్పాదిభిః పరాభూయమానవివేక ఇవానవబుధ్యమాన ఇవ
 మహామనా బుభుజే 29

యావదవభాసయతి సురగిరిమనుపరిక్రామన్భగవానాదిత్యో వసుధాతలమర్థేనైవ
 ప్రతపత్యర్థేనావచ్ఛాదయతి తదా హి భగవదుపాసనోపచితాతిపురుష
 ప్రభావస్తదనభినన్దన్మమజవేన రథేన జ్యోతిర్మయేన రజనీమపి దినం కరిష్యామీతి సప్త
 కృత్వస్తరణిమనుపర్యక్రామద్వితీయ ఇవ పతంగః 30

యే వా ఉ హ తద్రథచరణనేమికృతపరిఖాతాస్తే సప్త సిన్ధవ ఆసన్యత ఏవ కృతాః సప్త భువో
 ద్వీపాః 31

జమ్బూప్లక్షశాల్మలీకుశక్రౌంచశాకపుష్కరసంజ్ఞాస్తేషాం పరిమాణం
 పూర్వస్మాత్పూర్వస్మాదుత్తర ఉత్తరో యథాసంఖ్యం ద్వీగుణమానేన బహిః సమన్తత
 ఉపక్షప్తాః 32

క్షీరోదకేశు రసోద సురోద గ్రహోద క్షీరోదదధిమందోద సుడ్భోదః సప్త జలధారయ సప్త ద్వీప
 పరిక్ష్మంతర ద్వీప సమానైకైశ్చేల యతానుపూర్నాణి సప్తస్వాపి బహిర్ద్వీపేషు పృథక్
 పరిత ఉపకల్పితాస్తేషు జంబ్వాదిశు బర్హిస్మతిపతిర్ అనువర్తానాత్నజాన్

ఆగ్నిధ్రేద్మజిహ్వా యజ్ఞబాహు హిరణ్యరేతోగ్రటప్రస్థ మేథాతిథి వితిహోత్ర సంజ్ఞాన యథా
సంఖ్యేనైకస్మిన్ నేకమ్ ఎవాధిపతిం విదధే 33

దుహితరం చోర్జస్వతీం నామోశనసే ప్రాయచ్చద్యస్యామాసీద్దేవయానీ నామ కావ్యసుతా 34

నైవంవిధః పురుషకార ఉరుక్రమస్య
పుంసాం తదష్ట్రరజసా జితషడ్గుణానామ్
చిత్రం విదూరవిగతః సకృదాదదీత
యన్నామధేయమధునా స జహోతి బన్ధమ్ 35

స ఏవమపరిమితబలపరాక్రమ ఏకదా తు దేవర్షిచరణానుశయనానుపతితగుణవిసర్గ
సంసర్గేణానిర్ఘృతమివాత్మానం మన్యమాన ఆత్మనిర్వేద ఇదమాహ 36

అహో అసాధ్యనుష్ఠితం యదభినివేశితోఽహమిన్ద్రియైరవిద్యారచితవిషమవిషయాన్దకూపే
తదలమలమముష్యా వనితాయా వినోదమృగం మాం ధిగ్ధిగితి గర్హయాం చకార 37

పరదేవతాప్రసాదాధిగతాత్మప్రత్యవమర్శేనానుప్రవృత్తేభ్యః పుత్రేభ్య ఇమాం యథాదాయం
విభజ్య భుక్తభోగాం చ మహిషీం మృతకమివ సహ మహావిభూతిమపహాయ స్వయం
నిహితనిర్వేదో హృది గృహీతహరివిహరానుభావో భగవతో నారదస్య పదవీం
పునరేవానుససార 38

తస్య హ వా ఏతే శ్లోకాః -
ప్రియవ్రతకృతం కర్మ కో ను కుర్యాద్విసేశ్వరమ్
యో నేమినిమ్నైరకరోచ్ఛాయాం ఘ్నన్నప్త వారిధీన్ 39

భూసంస్థానం కృతం యేన సరిద్ధిరివనాదిభిః
సీమా చ భూతనిర్ఘృత్యై ద్వీపే ద్వీపే విభాగశః 40

భౌమం దివ్యం మానుషం చ మహిత్యం కర్మయోగజమ్
యశ్చక్రే నిరయౌపమ్యం పురుషానుజనప్రియః 41

అధ్యాయము - 2

శ్రీశుక ఉవాచ

ఏవం పితరి సమ్ప్రవృత్తే తదనుశాసనే వర్తమాన ఆగ్నీద్రో జమ్బూద్వీపాకసః ప్రజా
ఔరసవద్ధర్మావేక్షమాణః పర్యగోపాయత్ 1

స చ కదాచిత్పితృలోకకామః సురవరవనితాక్రీడాచలద్రోణ్యాం భగవంతం విశ్వస్సజాం
పతిమాభృతపరిచర్యోపకరణ ఆత్మ ఇకార్గ్యేణ తపస్వారాధయాం బభూవ 2

తదుపలభ్య భగవానాదిపురుషః సదసి గాయన్తీం పూర్వచిత్తిం
నామాప్సరసమభియాపయామాస 3

సా చ తదాశ్రమోపవననమతిరమణీయం వివిధనిబిడవిటపివిటపనికరసంశ్లేష్టపురట
లతారూఢస్థలవిహఙ్గమమిధునైః ప్రోచ్యమానశ్రుతిభిః
ప్రతిబోధ్యమానసలిలకుక్కుటకారణ్ణవ
కలహంసాదిభిర్విచిత్రముపకూజితామలజలాశయకమలాకరముపబజ్రామ 4

తస్యః సులలితగమనపదవిన్యాసగతివిలాసాయాశ్చానుపదం ఖణఖణాయమానరుచిర
చరణాభరణస్వనముపాకర్ణ్య నరదేవకుమారః
సమాధియోగేనామీలితనయననలినముకుల యుగలమీషద్వికచయ్య వ్యచష్ట 5

తామేవావిదూరే మధుకరీమివ సుమనస ఉపజిప్నున్తీం దివిజమనుజమనోనయనాహ్లాద
దుమైర్గతివిహారవ్రీడావినయావలోకసుస్వరాక్షరావయవైర్మనసి నృణాం
కుసుమాయుధస్య విదధతీం వివరం
నిజముఖవిగలితామృతాసవసహాసభాషణామోదమదాన్తమధుకరనికరోపరోధేన
ద్రుతపద విన్యాసేన వల్గుస్పన్దనస్తనకలశకబరభారరశనాం దేవీం తదవలోకనేన
వివృతావసరస్య భగవతో మకరధ్వజస్య వశముపనీతో జడవదితి హోవాచ 6

కా త్వం చిక్రీర్షసి చ కిం మునివర్య శైలే
మాయాసి కాపి భగవత్పరదేవతాయాః
విజ్యే బిభర్షి ధనుషీ సుహృదాత్మనోఽర్థే
కిం వా మృగాన్మృగయసే విపినే ప్రమత్తాన్ 7

బాణావిమౌ భగవతః శతపత్రపత్రౌ
శాంతావపుష్పరుచిరావతితిగ్మదంతౌ
కస్మై యుయుజ్జీక్షసి వనే విచరన్న విద్యుః
క్షేమాయ నో జడధియాం తవ విక్రమోఽస్తు

8

శిష్యా ఇమే భగవతః పరితః పఠన్తి
గాయన్తి సామ సరహస్యమజస్తమీశమ్
యుష్మచ్ఛిఖావిలులితాః సుమనోఽభివృష్టిః
సర్వే భజన్త్యపిగణా ఇవ వేదశాఖాః

9

వాచం పఠం చరణపఞ్జరతిత్తిరీణాం
బ్రహ్మన్నరూపముఖరాం శృణవామ తుభ్యమ్
లబ్ధౌ కదమ్బరుచిరఙ్కవిటఙ్కబిమ్బే
యస్యామలాతపరిధిః క్వ చ వల్కలం తే

10

కిం సమ్భృతం రుచిరయోర్ద్విజ శృఙ్గాయోస్తే
మధ్యే కృశో వహసి యత్ర దృశిః శ్రితా మే
పఙ్క్తిరూణః సురభిరాత్మవిషాణ ఉదృగ్
యేనాశ్రమం సుభగ మే సురభీకరోషి

11

లోకం ప్రదర్శయ సుహృత్తమ తావకం మే
యత్రత్య ఇత్థమురసావయవావపూర్వౌ
అస్మద్విధస్య మనౌన్నయనౌ బిభర్తి
బహ్వాద్భుతం సరసరాససుధాది వక్త్రే

12

కా వాత్మవృత్తిరదనాద్ధవిరఙ్గ వాతి
విష్ణోః కలాస్యనిమిషోన్మకరౌ చ కర్ణౌ
ఉద్విగ్నమీనయుగలం ద్విజపఙ్క్తిశోచిర్
ఆసన్నభృఙ్గనికరం సర ఇన్ముఖం తే

13

యోఽసౌ త్వయా కరసరోజహతః పతఙ్గో
దిక్షు భ్రమన్బ్రమత ఏజయతేఽక్షిణీ మే

ముక్తం న తే స్మరసి వక్రజటావరూఢం
కష్టోఽనిలో హరతి లమ్పట ఏష నీవీమ్

14

రూపం తపోధన తపశ్చరతాం తపోఘ్నం
హ్యేతత్తు కేన తపసా భవతోపలబ్ధమ్
చర్తుం తపోఽర్హసి మయా సహ మిత్ర మహ్యం
కిం వా ప్రసీదతి స వై భవభావనో మే

15

న త్వాం త్యజామి దయితం ద్విజదేవదత్తం
యస్మిన్మనో దృగపి నో న వియాతి లగ్నమ్
మాం చారుశ్శబ్దార్హసి నేతుమనువ్రతం తే
చిత్తం యతః ప్రతిసరన్తు శివాః సచివ్యః

16

శ్రీశుక ఉవాచ

ఇతి లలనానునయాతివిశారదో గ్రామ్యవైదగ్ధ్యయా పరిభాషయా తాం విబుధవధూం విబుధ
మతిరధిసభాజయామాస

17

సా చ తతస్తస్య వీరయాధపతేర్బుద్ధిశీలరూపవయఃశ్రియౌదార్యేణ పరాక్షిప్తమనాస్తేన
సహాయుతాయుతపరివత్సరోపలక్షణం కాలం జమ్బూద్వీపపతినా
భౌమస్వర్గభోగాన్బుభుజే

18

తస్యాము హ వా ఆత్మజాన్స రాజవర ఆగ్నీద్రో
నాభికిమ్పూరుషహరివర్షేలావృతరమ్యకహిరణ్మయ
కురుభద్రాశ్వకేతుమాలసంజ్ఞాన్నవ పుత్రానజనయత్

19

సా సూత్వాథ సుతాన్నవానువత్సరం గృహ ఏవాపహాయ పూర్వచిత్తిర్భూయ ఏవాజం
దేవముపతస్థే 20

ఆగ్నీద్రసుతాస్తే మాతురనుగ్రహదౌత్పత్తికేనైవ సంహననబలోపేతాః పిత్రా విభక్తా ఆత్మతుల్య
నామాని యథాభాగం జమ్బూద్వీపవర్షాణి బుభుజః

21

ఆగ్నీద్రో రాజాత్పః కామానామప్సరసమేవానుదినమధిమన్యమానస్తస్యాః సలోకతాం
శ్రుతిభిరవారున్ధ యత్ర పితరో మాదయన్తే

22

సన్మరేతే పితరి నవ భ్రాతరో మేరుదుహిత్రై రుదేవీం ప్రతిరూపాముగ్రదంష్ట్రీం లతాం రమ్యాం
శ్యామాం నారీం భద్రాం దేవవీతిమితి సంజ్ఞా నవోదవహన్ 23

అధ్యాయము - 3

శ్రీశుక ఉవాచ

నాభిరపత్యకామోఽప్రజయా మేరుదేవ్యా భగవంతం యజ్ఞపురుషమవహితాత్మా యజత 1

తస్య హ వావ శ్రద్ధయా విశుద్ధభావేన యజతః ప్రవర్గ్యేషు ప్రచరత్సు ద్రవ్యదేశకాల
మస్తర్ద్విగ్ధక్షిణావిధానయోగోపపత్త్యా దురధిగమోఽపి భగవాన్భాగవతవాత్సల్యతయా
సుప్రతీక ఆత్మానమపరాజితం నిజజనాభిప్రేతార్థవిధిత్యయా గృహీతహృదయో
హృదయజ్గమం మనో నయనానన్దనావయవాభిరామమావిశ్చకార 2

అథ హ తమావిష్కృతభుజయుగలద్వయం హిరణ్మయం పురుషవిశేషం
కపిశకౌశేయామ్బర ధరమురసి విలసచ్చీవత్సలలామం
దరవరవనరుహవనమాలాచ్ఛార్యమృతమణి గదాదిభిరుపలక్షితం
స్ఫుటకిరణప్రవరముకుటకుణ్డలకటకకటిసూత్రహారకేయూరనూపురాద్యజ్ఞ
భూషణవిభూషితమృత్విక్సదస్యగృహపతయోఽధనా ఇవోత్తమధనముపలభ్య సబహు
మానమర్హణేనావనతశీర్వాణ ఉపతస్థుః 3

ఋత్విజ ఉచుః

అర్హసి ముహూర్తత్యమార్హణమస్మాకమనుపథానాం నమో నమ ఇత్యేతావత్సదుపశిక్షితం
కోఽర్హతి పుమాన్ప్రకృతిగుణవ్యతికరమతిరనీశ 4

ఈశ్వరస్య పరస్య ప్రకృతిపురుషయోరర్వాక్తనాభిర్నామ రూపాకృతిభీ
రూపనిరూపణమ్నకలజననికాయవృజిననిరసనశివతమప్రవరగుణగణైకదేశ కథనాద్యతే 5

పరిజనానురాగవిరచితశబలసంశబ్దసలిలసితకిసలయతులసికాదూర్వాఙ్మరైరపి
సమ్భూతయా సపర్యయా కిల పరమ పరితుష్యసి 6

అథానయాపి న భవత ఇజ్యయోరుభారభరయా సముచితమర్థమిహోపలభామహే 7

ఆత్మన ఏవానుసవనమజ్ఞసావ్యతిరేకేణ బోభూయమానాశేషపురుషార్థస్వరూపస్య కిన్తు
నాథాశిష ఆశాసానానామేతదభిసంరాధనమాత్రం భవితుమర్హతి

8

తద్యథా బాలిశానాం స్వయమాత్మనః శ్రేయః పరమవిదుషాం పరమపరమపురుష ప్రకర్ష
కరుణయా స్వమహిమానం చాపవర్గాఖ్యముపకల్పయిష్యన్స్వయం నాపచిత
ఏవేతరవదిహోపలక్షితః

9

అథాయమేవ వరో హ్యర్హత్తమ యర్హి బర్హిషి రాజర్షేర్వరదర్షభో భవాన్నిజపురుషేక్షణవిషయ
ఆసీత్

10

అసంభనిశితజ్ఞానానలవిధూతాశేషమలానాం భవత్స్వభావానామాత్మారామాణాం
మునీనామనవరతపరిగుణితగుణగణ పరమమజ్గలాయనగుణగణకథనోఽసి

11

అథ కథశ్చిత్స్థలనక్షుత్పతనజృమ్భణదురవస్థానాదిషు వివశానాం నః స్మరణాయ జ్వర
మరణదశాయామపి సకలకశ్మలనిరసనాని తవ గుణకృతనామధేయాని వచనగోచరాణి
భవన్తు

12

కింశ్చాయం రాజర్షిరపత్యకామః ప్రజాం భవాదృశీమాశాసాన ఈశ్వరమాశిషాం
స్వర్గాపవర్గయోరపి భవన్తముపధావతి ప్రజాయామర్థప్రత్యయో ధనదమివాధనః
ఫలీకరణమ్

13

కో వా ఇహ తేఽపరాజితోఽపరాజితయా

మాయయానవసితపదవ్యానావృతమతిర్విషయవిషరయానావృత
ప్రకృతిరనుపాసితమహచ్ఛరణః

14

యదు హ వావ తవ పునరదభ్రకర్తరిహ సమాహూతస్తత్తార్థధియాం మన్దానాం
నస్తద్యద్దేవహేలనం దేవదేవార్హసి సామ్యేన సర్వాన్ప్రతివోఽమవిదుషామ్

15

శ్రీశుక ఉవాచ

ఇతి నిగదేనాభిష్టూయమానో భగవాననిమిషర్షభో వర్షధరాభివాదితాభివన్దితచరణః
సదయమిదమాహ

16

శ్రీభగవానువాచ

అహో బతాహమృషయో భవద్భిరవితథగీర్భిర్వరమసులభమభియాచితో
యదముష్యాత్మజో మయా సదృశో భూయాదితి మమాహమేవాభిరూపః కైవల్యాదధాపి
బ్రహ్మవాదో న మృషా భవితమర్హతి మమైవ హి ముఖం యద్విజదేవకులమ్ 17

తత ఆగ్నీద్రీయేశకలయావతరిష్యామ్యాత్మతుల్యమనుపలభమానః 18

శ్రీశుక ఉవాచ

ఇతి నిశామయన్త్యా మేరుదేవ్యాః పతిమభిధాయాన్తర్దధే భగవాన్ 19

బర్హిషి తస్మిన్నేవ విష్ణుదత్త భగవాన్ పరమర్షిభిః ప్రసాదితో నాభేః ప్రియచిక్ష్షయా
తదరోధాయనె మేరుదేవ్యామ్ ధర్మాన్ దర్శయితుకామో నాతరశనానమ్ శ్రమణానమ్
ఋషినామ్ ఊర్ధ్వమంతినామ్ శుక్లయా తనునావతతార 20

అధ్యాయము - 4

శ్రీశుక ఉవాచ

అథ హ తముత్పత్త్యైవాభివ్యజ్యమానభగవల్లక్షణం సామ్యోపశమవైరాగ్యైశ్వర్యమహా
విభూతిభిరనుదినమేధమానానుభావం ప్రకృతయః ప్రజా బ్రాహ్మణా
దేవతాశ్చావనితలసమవనాయాతితరాం జగ్గుధుః 1

తస్య హ వా ఇత్థం వర్మణా వరీయసా బృహచ్చోక్తేన చౌజసా బలేన శ్రియా యశసా
వీర్యశౌర్యాభ్యాం

చ పితా ఋషభ ఇతీదం నామ చకార 2

యస్య హీన్తః స్పర్ధమానో భగవాన్వర్తే న వవర్ష తదవధార్య భగవాన్మృషభదేవో యోగేశ్వరః
ప్రహస్యాత్మయోగమాయయా స్వవర్షమజనాభం నామాభ్యవర్షత్ 3

నాభిస్తు యథాభిలషితం సుప్రజస్త్వమవరుధ్యాతిప్రమోదభరవిహ్వలో గద్గదాక్షరయా గిరా
స్వైరం గృహీతనరలోకసధర్మం భగవంతం పురాణపురుషం మాయావిలసితమతిర్వత్స
తాతేతి సానురాగముపలాలయన్పరాం నిర్స్వతిముపగతః 4

విదితానురాగమాపౌరప్రకృతి జనపదో రాజా నాభిరాత్మజం సమయసేతురక్షాయామభిషిచ్య
బ్రాహ్మణేషూపనిధాయ సహ మేరుదేవ్యా విశాలాయాం ప్రసన్ననిపుణేన తపసా

సమాధియోగేన నర నారాయణాఖ్యం భగవంతం వాసుదేవముపాసీనః కాలేన
తన్మహిమానమవాప

5

యస్య హ పాణ్డవేయ శ్లోకావుదాహరన్తి -
కో ను తత్కర్మ రాజర్షేర్నాభేరన్వాచరేత్పమాన్
అపత్యతామగాద్యస్య హరిః శుద్ధేన కర్మణా

6

బ్రహ్మణ్యోఽన్యః కుతో నాభేర్విప్రా మజ్జలపూజితాః
యస్య బర్హిషి యజ్ఞేశం దర్శయామాసురోజసా

7

అథ హ భగవాన్పుషభదేవః స్వవర్షం కర్మక్షేత్రమనుమన్యమానః ప్రదర్శితగురుకులవాసో
లబ్ధవర్తైర్గురుభిరనుజ్ఞాతో గృహమేధినాం ధర్మాననుశిక్షమాణో
జయన్త్యామిన్ద్రదత్తాయాముభయ లక్షణం కర్మ
సమామ్నాయామ్నాతమభియుజ్జన్నాత్మజానామాత్మసమానానాం శతం
జనయామాస

8

యేషాం ఖలు మహాయోగీ భరతో జ్యేష్ఠః శ్రేష్ఠగుణ ఆసీద్యేనేదం వర్షం భారతమితి వ్యపదిశన్తి

9

తమను కుశావర్త ఇలావర్తో బ్రహ్మవర్తో మలయః కేతుర్భద్రసేన ఇన్ద్రస్పృగ్విదర్భః కీకట ఇతి

నవ

నవతి ప్రధానాః10

కవిర్హవిరన్తరిక్షః ప్రబుద్ధః పిప్పలాయనః
ఆవిర్హోత్తోఽథ ద్రుమిలశ్చమనః కరభాజనః

11

ఇతి భాగవతధర్మదర్శనా నవ మహాభాగవతాస్తేషాం సుచరితం భగవన్మహిమోపబృంహితం

వసుదేవనారదసంవాదముపశమాయనముపరిష్టాద్వర్ణయిష్యామః

12

యవీయాంస ఏకాశీతిర్జాయంతేయాః పితురాదేశకరా మహాశాలీనా మహాశ్రోత్రియా యజ్ఞశీలాః
కర్మవిశుద్ధా
బ్రాహ్మణా బభూవుః

13

భగవాన్మషభసంజ్ఞ ఆత్మతస్త్రః స్వయం నిత్యనివృత్తానర్థపరమ్పరః కేవలానన్దానుభవ ఈశ్వర
 ఏవ విపరీతవత్కర్మాణ్యారభమాణః కాలేనానుగతం
 ధర్మమాచరణేనోపశిక్షయన్నతద్విదాం సమ ఉపశాన్తో మైత్రః కారుణికో
 ధర్మార్థయశఃప్రజానన్దామృతావరోధేన గృహేషు లోకం నియమయత్ 14

యద్యచ్ఛీర్షణ్యాచరితం తత్తదనువర్తతే లోకః 15

యద్యపి స్వవిదితం సకలధర్మం బ్రాహ్మం గుహ్యం బ్రాహ్మణైర్దర్శితమార్గేణ
 సామాదిభిరుపాయైర్జ్ఞానతామనుశశాస 16

ద్రవ్యదేశకాలవయఃశ్రద్ధర్హిగ్వివిధోద్దేశోపచితైః సర్వైరపి క్రతుభిర్యథోపదేశం శత కృత్వ ఇయాజ
 17

భగవత్సర్వభేద పరిరక్ష్యమాణ ఏతస్మిన్స్వర్తే న కశ్చన పురుషో
 వాఞ్చత్సవిద్యమానమివాత్మనోఽన్యస్మాత్కథాన్తాన కిమపి కర్త్వచిదవేక్షతే
 భర్తర్యనుసవనం విజృంభితస్నేహాతిశయమన్తరేణ 18

స కదాచిదటమానో భగవాన్మషభో బ్రహ్మవర్తగతో బ్రహ్మర్షిప్రవరసభాయాం ప్రజానాం
 నిశామయన్తీనామాత్మజానవహితాత్మనః
 ప్రశ్రయప్రణయభరసుయన్త్రితానప్యపశిక్షయన్నితి హోవాచ 19

అధ్యాయము - 5

ఋషభ ఉవాచ

నాయం దేహో దేహభాజాం నృలోకే కష్టాన్కామానర్హతే విద్భుజాం యే
 తపో దివ్యం పుత్రకా యేన సత్త్వం శుద్ధ్యేద్యస్మాద్బ్రహ్మసౌఖ్యం త్వనన్తమ్ 1

మహత్సేవాం ద్వారమాహుర్విముక్తేస్తమోద్వారం యోషితాం సజ్గిసజ్గమ్
 మహాన్తస్తి సమచిత్తాః ప్రశాన్తా విమన్యవః సుహృదః సాధవో యే 2

యే వా మయీశే కృతసౌహృదార్థా జనేషు దేహమ్బరవార్తికేషు
 గృహేషు జాయాత్మజరాతిమత్సు న ప్రీతియుక్తా యావదర్థాశ్చ లోకే 3

నూనం ప్రమత్తః కురుతే వికర్మ యదిన్ద్రియప్రీతయ ఆప్యణోతి

- న సాధు మన్యే యత ఆత్మనోఽయమసన్నపి క్లేశద ఆస దేహః 4
- పరాభవస్తావదబోధజాతో యావన్న జిజ్ఞాసత ఆత్మతత్త్వమ్
యావత్త్రియాస్తావదిదం మనో వై కర్మాత్మకం యేన శరీరబన్ధః 5
- ఏవం మనః కర్మవశం ప్రయుజ్జే అవిద్యయాత్మన్యపథీయమానే
ప్రీతిర్న యావన్మయి వాసుదేవే న ముచ్యతే దేహయోగేన తావత్ 6
- యదా న పశ్యత్యయథా గుణేహం స్వార్థే ప్రమత్తః సహసా విపశ్చిత్
గతస్మృతిర్విన్దతి తత్ర తాపానాసాద్య మైథున్యమగారమజ్ఞః 7
- పుంసః స్త్రియా మిథునీభావమేతం తయోర్మిథో హృదయగ్రన్ధిమాహుః
అతో గృహక్షేత్రసుతాప్తవిత్తైర్జనస్య మోహోఽయమహం మమేతి 8
- యదా మనోహృదయగ్రన్ధిరస్య కర్మానుబద్ధో దృఢ ఆశ్లేథేత
తదా జనః సమృధివర్తతేఽస్మాద్మూక్తః పరం యాత్యతిహాయ హేతుమ్ 9
- హంసే గురౌ మయి భక్త్యానువృత్త్యా విత్పష్టయా ద్వన్ద్వతితిక్షయా చ
సర్వత్ర జన్తోర్వసనావగత్వా జిజ్ఞాసయా తపసేహానివృత్త్యా 10
- మత్కర్మభిర్మత్కథయా చ నిత్యం మద్దేవసజ్గాధుణకీర్తనాన్మే
నిర్వైరసామ్యోపశమేన పుత్రా జిహాసయా దేహగేహాత్మబుద్ధేః 11
- అధ్యాత్మయోగేన వివిక్తసేవయా ప్రాణేన్ద్రియాత్మాభిజయేన సద్భ్యక్
సచ్చుద్ధయా బ్రహ్మచర్యేణ శశ్వదసమ్ప్రమాదేన యమేన వాచామ్ 12
- సర్వత్ర మద్భావవిచక్షణేన జ్ఞానేన విజ్ఞానవిరాజితేన
యోగేన ధృత్యుద్యమసత్త్వయుక్తో లింగం వ్యపోహేత్కుశలోఽహమాఖ్యమ్ 13
- కర్మాశయం హృదయగ్రన్ధిబన్ధమవిద్యయాసాదితమప్రమత్తః
అనేన యోగేన యథోపదేశం సమ్యగ్వ్యపోహ్యోపరమేత యోగాత్ 14

పుత్రాంశ్చ శిష్యాంశ్చ నృపో గురుర్వా మల్లోకకామో మదనుగ్రహార్థః ఇత్థం
విమన్యరనుశిష్యాదతజ్ఞాన్న యోజయేత్కర్మసు కర్మమూఢాన్ కం
యోజయన్మనుజోఽర్థం లభేత నిపాతయన్మష్టదృశం హి గర్తే 15

లోకః స్వయం శ్రేయసి నష్టదృష్టిర్యోఽర్థాన్సమీహేత నికామకామః
అన్యోన్యవైరః సుఖలేశహేతోరనంతదుఃఖం చ న వేద మూఢః

16

కస్తం స్వయం తదభిజ్ఞో విపశ్చిదవిద్యాయామంతరే వర్తమానమ్
దృష్ట్వా పునస్తం సఘ్నః కుబుద్ధిం ప్రయోజయేదుత్పథగం యథాన్ధమ్

17

గురుర్న స స్యాత్స్వజనో న స స్యాత్ప్రితా న స స్యాజ్జననీ న సా స్యాత్
దైవం న తత్స్యాన్న పతిశ్చ స స్యాన్న మోచయేద్యః సముపేతమృత్యుమ్

18

ఇదం శరీరం మమ దుర్విభావ్యం సత్త్వం హి మే హృదయం యత్ర ధర్మః
పృష్ఠే కృతో మే యదధర్మ ఆరాదతో హి మామృషభం ప్రాహురార్యాః

19

తస్మాద్భవన్తో హృదయేన జాతాః సర్వే మహీయాంసమముం సనాభమ్
అక్లిష్టబుద్ధ్యా భరతం భజద్వం శుశ్రూషణం తద్భరణం ప్రజానామ్

20

భూతేషు వీరుద్భ్య ఉదుత్తమా యే సరీస్సపాస్తేషు సబోధనిష్ఠాః
తతో మనుష్యాః ప్రమథాస్తతోఽపి గన్ధర్వసిద్ధా విబుధానుగా యే

21

దేవాసురేభ్యో మఘవత్ప్రధానా దక్షాదయో బ్రహ్మసుతాస్తు తేషామ్
భవః పరః సోఽథ విరిచ్ఛవీర్యః స మత్సరోఽహం ద్విజదేవదేవః

22

న బ్రాహ్మణైస్తులయే భూతమన్యత్పశ్యామి విప్రాః కిమతః పరం తు
యస్మిన్నుభిః ప్రహుతం శ్రద్ధయాహమశ్నామి కామం న తథాగ్నిహోత్రే

23

ధృతా తనూరుశతీ మే పురాణీ యేనేహ సత్త్వం పరమం పవిత్రమ్
శమో దమః సత్యమనుగ్రహశ్చ తపస్తితిక్షానుభవశ్చ యత్ర

24

మత్తోఽప్యనంతాత్పరతః పరస్మాత్స్వర్గాపవర్గాధిపతేర్న కిఞ్చిత్
యేషాం కిము స్యాదితరేణ తేషామకిఞ్చనానాం మయి భక్తిభాజామ్

25

సర్వాణి మద్దిష్ట్యతయా భవద్భిశ్చరాణి భూతాని సుతా ద్రువాణి
సమ్భావితవ్యాని పదే పదే వో వివిక్తదృగ్భిస్తదు హర్షణం మే 26

మనోవచోద్యుక్తరణేహితస్య సాక్షాత్కృతం మే పరిబర్హణం హి
వినా పుమాన్యేన మహావిమోహాత్కృతాంతపాశాన్న విమోక్షమీశేత్ 27

శ్రీశుక ఉవాచ

ఏవమనుశాస్యాత్మజాన్స్వయమనుశిష్టానపి లోకానుశాసనార్థం మహానుభావః పరమ
సుహృద్భగవాన్పృషభాపదేశ ఉపశమశీలానాముపరతకర్మణాం మహామునీనాం
భక్తిజ్ఞానవైరాగ్య లక్షణం పారమహంస్యధర్మముపశిక్షమాణః స్వతనయశతజ్యేష్ఠం
పరమభాగవతం భగవత్ జనపరాయణం భరతం ధరణిపాలనాయాభిషిచ్య స్వయం
భవన ఏవోర్వరితశరీరమాత్రపరిగ్రహ ఉన్మత్త ఇవ గగనపరిధానః ప్రకీర్ణకేశ
ఆత్మన్యారోపితాహవనీయో బ్రహ్మవర్తాత్ప్రవత్రాజ 28

జడాన్ధమూకబధిరపిశాచోన్మాదకవదవధూతవేషోఽభిభాష్యమాణోఽపి జనానాం గృహీతమౌన
వ్రతస్తూష్ణిం బభూవ 29

తత్ర తత్ర పురగ్రామాకరఖేటవాటఖర్వటశిబిరవ్రజఘోషసార్థగిరి

వనాశ్రమాదిష్వనుపథమవనిచరాపసదైః పరిభూయమానో మక్షికాభిరివ వనగజస్తర్జన
తాడనావమేహనష్ఠీవనగ్రావశక్పద్రజఃప్రక్షేపపూతివాతదురుక్షైస్తదవిగణయన్నేవాసత్సంస్థా
న ఏతస్మిన్దేహోపలక్షణే సదపదేశ ఉభయానుభవస్వరూపేణ
స్వమహిమావస్థానేనాసమారోపితాహం మమాభిమానత్వాదవిఖణ్డితమనాః
పృథివీమేకచరః పరిబత్రామ 30

అతిసుకుమారకరచరణోరఃస్థలవిపులబాహ్వాంసగలవదనాద్యవయవవిన్యాసః ప్రకృతి

సున్దరస్వభావహాససుముఖో
నవనలినదలాయమానశిశిరతారారుణాయతనయనరుచిరః సదృశసుభగ
కపోలకర్ణకణ్ఠనాసో విగూఢస్మితవదనమహోత్సవేన పురవనితానాం మనసి కుసుమ
శరాసనముపదధానః
పరాగవలమ్బమానకుటిలజటిలకపిశకేశభూరిభారోఽవధూతమలిననిజ శరీరేణ
గ్రహగృహీత ఇవాదృశ్యత 31

యర్థి వావ స భగవాన్లోకమిమం యోగస్యాద్ధా ప్రతిపమివాచక్షాణస్తత్ప్రతిక్రియాకర్మ
 బీభత్సితమితి వ్రతమాజగరమాస్థితః శయాన ఏవాశ్నాతి పిబతి ఖాదత్యవమేహతి
 హదతి స్మ చేష్టమాన ఉచ్ఛరిత ఆదిగోద్దేశః 32

తస్య హ యః పురీషసురభిసౌగంధ్యవాయుస్తం దేశం దశయోజనం సమంతాత్పురభిం చకార
 33

ఏవం గోమృగకాకచర్యయా వ్రజంస్తిష్ఠన్నాసీనః శయానః కాకమృగగోచరితః పిబతి
 ఖాదత్యవమేహతి స్మ 34

ఇతి నానాయోగచర్యాచరణో భగవాన్క్రైవల్యపతిర్షుభోఽవిరతపరమమహానన్దానుభవ
 ఆత్మని సర్వేషాం భూతానామాత్మభూతే భగవతి వాసుదేవ
 ఆత్మనోఽవ్యవధానానంతరోదరభావేన సిద్ధ సమస్తార్థపరిపూర్ణో యోగైశ్వర్యాణి
 వైహాయసమనోజవాన్తర్ధానపరకాయప్రవేశదూరగ్రహణాదీని యద్యచ్ఛయోపగతాని
 నాజ్ఞసౌ నృప హృదయేనాభ్యనన్దత్ 35

అధ్యాయము - 6

రాజోవాచ

న నూనం భగవ ఆత్మారామాణాం యోగసమీరితజ్ఞానావభర్జితకర్మబీజానామైశ్వర్యాణి పునః
 క్లేశదాని భవితుమర్హన్తి యద్యచ్ఛయోపగతాని 1

ఋషిరువాచ

సత్యముక్తం కిన్త్విహ వా ఏకే న మనసోఽద్ధా విశ్రమ్భమనవస్థానస్య శరకిరాత ఇవ
 సభచ్చన్తే 2

తథా చోక్తమ్ -

న కుర్యాత్కర్త్రిచిత్సఖ్యం మనసి హ్యనవస్థితే
 యద్విశ్రమ్భాచ్చిరాచ్ఛీర్ణం చస్కన్ద తప ఐశ్వరమ్ 3

నిత్యం దదాతి కామస్య చ్ఛిద్రం తమను యేఽరయః

యోగినః కృతమైతస్య పత్యుర్జాయేవ పుంశ్చలీ 4

కామో మన్యుర్మదో లోభః శోకమోహభయాదయః

కర్మబంధశ్చ యన్మూలః స్వీకుర్యాత్కో ను తద్బుధః

5

అథైవమఖిలలోకపాలలలామోఽపి విలక్షణైర్బడవదవధూతవేషభాషాచరితైరవిలక్షిత

భగవత్ప్రభావో యోగినాం సామృథాయవిధిమనుశిక్షయన్స్వకలేవరం

జిహ్వాసురాత్మన్యాత్మానమసంవ్యవహితమనర్థాంతరభావేనాన్వీక్షమాణ

ఉపరతానువృత్తిరుపరరామ

6

తస్య హ వా ఏవం ముక్తలిభస్య భగవత ఋషభస్య యోగమాయావాసనయా దేహ ఇమాం

జగతీమభిమానాభాసేన సక్రమమాణః కోఙ్కవేఙ్కకుటకాన్తక్షిణ

కర్ణాటకాన్దేశాన్యదృచ్ఛయోపగతః కుటకాచలోపవన ఆస్య కృతాశ్మకవల ఉన్మాద ఇవ

ముక్తమూర్ధజోఽసంవీత ఏవ విచచార 7

అథ సమీరవేగవిధూతవేణువికర్షణజాతోగ్రదావానలస్తద్వనమాలేలిహనః సహ తేన దదాహ

8

యస్య కిలానుచరితముపాకర్ణ్య కోఙ్కవేఙ్కకుటకానాం రాజార్హన్నామోపశిక్ష్య కలావధర్మ

ఉత్సృప్యమాణో భవితవ్యేన విమోహితః స్వధర్మపథమకుతోభయమపహాయ కుపథ

పాఖిణ్ణమసమజ్ఞసం నిజమనీషయా మన్థః సమ్ప్రవర్తయిష్యతే

9

యేన హ వావ కలౌ మనుజాపసదా దేవమాయామోహితాః

స్వవిధినియోగశౌచచారిత్రవిహీనా దేవ హేలనాన్యపవ్రతాని నిజనిజేచ్ఛయా గృహ్లానా

అస్సానానాచమనాశౌచకేశోల్లుఞ్చనాదీని కలినాధర్మ బహులేనోపహతధియో

బ్రహ్మబ్రాహ్మణయజ్ఞపురుషలోకవిదూషకాః ప్రాయేణ భవిష్యన్తి

10

తే చ హ్యర్వాక్షనయా నిజలోకయాత్రయాన్ధపరమ్పరయాశ్వస్తాస్తమస్యన్తే స్వయమేవ

ప్రపతిష్యన్తి

11

అయమవతారో రజసోపప్లుతకైవల్యోపశిక్షణార్థః

12

తస్యానుగుణాన్వేకాన్గాయన్తి -

అహో భువః సప్తసముద్రవత్సా ద్వీపేషు వర్షేష్యధిపుణ్యమేతత్

గాయన్తి యత్రత్యజనా మురారేః కర్మాణి భద్రాణ్యవతారవన్తి

13

అహో ను వంశో యశసావదాతః పైయవ్రతో యత్ర పుమాన్పురాణః
కృతావతారః పురుషః స ఆద్యశ్చచార ధర్మం యదకర్మహేతుమ్ 14

కో న్వస్య కాష్ఠామపరోఽనుగచ్ఛేన్మనోరథేనాప్యభవస్య యోగీ
యో యోగమాయాః స్పృహయత్యుదస్తా హ్యసత్తయా యేన కృతప్రయత్నాః 15

ఇతి హ స్మ సకలవేదలోకదేవబ్రాహ్మణగవాం పరమగురోర్భగవత ఋషభాఖ్యస్య
విశుద్ధాచరితమీరితం పుంసాం సమస్తదుశ్చరితాభిహరణం పరమమహా
మగ్గలాయనమిదమనుశ్రద్ధయోపచితయానుశృణోత్యాశ్రావయతి వావహితో భగవతి
తస్మిన్వాసుదేవ ఏకాంతతో భక్తిరనయోరపి సమనువర్తతే 16

యస్యామేవ కవయ ఆత్మానమవిరతం
వివిధవృజినసంసారపరితాపోపతప్యమానమనుసవనం స్నాపయంతస్తయైవ పరయా
నిర్ఘృత్యా హ్యపవర్గమాత్యన్తికం పరమపురుషార్థమపి స్వయమాసాదితం నో
ఏవాద్రియస్తే భగవదీయత్వేనైవ పరిసమాప్తసర్వార్థాః 17

రాజన్పతిర్గురురలం భవతాం యదూనాం
దైవం ప్రియః కులపతిః క్వ చ కింకరో వః
అస్త్యేవమగ్గ భగవాన్భజతాం ముకున్దో
ముక్తిం దదాతి కర్హిచిత్స్మ న భక్తియోగమ్ 18

నిత్యానుభూతనిజలాభనివృత్తతృప్తః
శ్రేయస్యతద్రచనయా చిరసుప్తబుద్ధేః
లోకస్య యః కరుణయాభయమాత్మలోకమ్
ఆఖ్యాన్నమో భగవతే ఋషభాయ తస్మై 19

అధ్యాయము - 7

శ్రీశుక ఉవాచ

భరతస్తు మహాభాగవతో యదా భగవతావనితలపరిపాలనాయ సజ్జన్మితస్తదనుశాసనపరః
పజ్జజనీం విశ్వరూపదుహితరముపయేమే 1

తస్యాము హ వా ఆత్మజాన్కార్త్యేనానురూపనాత్మనః పశ్య జనయామాస భూతాదిరివ
భూత సూక్ష్మాణి సుమతిం రాష్ట్రభృతం సుదర్శనమావరణం ధూమ్రకేతుమితి 2

అజనాభం నామైతద్వర్ణం భారతమితి యత ఆరభ్య వ్యపదిశన్తి 3

స బహువిన్మహీపతిః పితృపితామహవదురువత్సలతయా స్వే స్వే కర్మణి వర్తమానాః ప్రజాః
స్వధర్మమనువర్తమానః పర్యపాలయత్ 4

ఈజే చ భగవన్తం యజ్ఞక్రతురూపం క్రతుభిరుచ్ఛావదైః
శ్రద్ధయాహృతాగ్నిహోత్రదర్శపూర్ణమాస చాతుర్మాస్యపశుసోమానాం
ప్రకృతివికృతిభిరనుసవనం చాతుర్హోత్రవిధినా 5

సమృచరత్సు నానాయాగేషు విరచితాశ్లక్తియేష్వపూర్వం యత్తత్త్రియాఫలం ధర్మాఖ్యం పరే
బ్రహ్మణి యజ్ఞపురుషే సర్వదేవతాశ్లిఙ్గానాం మన్తాణామర్థనియామకతయా సాక్షాత్కర్తరి
పరదేవతాయాం భగవతి వాసుదేవ ఏవ భావయమాన ఆత్మనైపుణ్యమృదితకషాయో
హవిఃష్వధ్వర్యుభిర్మహ్యామాణేషు స యజమానో యజ్ఞభాజో
దేవాన్స్తాన్పురుషావయవేష్వభ్యధ్యాయత్ 6

ఏవం కర్మవిశుద్ధ్యా విశుద్ధసత్త్వస్యాన్తర్వదయాకాశశరీరే బ్రహ్మణి భగవతి వాసుదేవే మహా
పురుషరూపోపలక్షణే శ్రీవత్సకౌస్తుభవనమాలారిదరగదాదిభిరుపలక్షితే
నిజపురుషహృల్లిఖితేనాత్మని పురుషరూపేణ విరోచమాన ఉచ్చైస్తరాం
భక్తిరనుదినమేధమానరయాజాయత 7

ఏవం వర్ణాయుతసహస్రపర్యంతావసితకర్మనిర్వాణావసరోఽధిభుజ్యమానం స్వతనయేభ్యో
రిక్తం పితృపైతామహం యథాదాయం విభజ్య స్వయం
సకలసమ్పన్నీకేతాత్స్వనికేతాత్పులహాశ్రమం ప్రవవ్రాజ 8

యత్ర హ వావ భగవాన్హరిరద్యాపి తత్రత్యానాం నిజజనానాం వాత్సల్యేన సన్నిధాప్యత
ఇచ్ఛా రూపేణ 9

యత్రాశ్రమపదాన్యభయతో నాభిభిర్మషచ్ఛక్తైశ్చక్రనదీ నామ సరిత్ప్రవరా సర్వతః పవిత్రీ
కరోతి 10

తస్మిన్వావ కిల స ఏకలః పులహాశ్రమోపవసే వివిధకుసుమకిసలయతులసికామ్బుభిః
కన్దమూల ఫలోపహరైశ్చ సమీహమానో భగవత ఆరాధనం వివిక్త
ఉపరతవిషయాభిలాష ఉపభృతోపశమః పరాం నిర్వృతిమవాప 11

తయేత్థమవిరతపురుషపరిచర్యయా భగవతి ప్రవర్ధమానానురాగభరద్్రుతహృదయశైథిల్యః
ప్రహర్షవేగేనాత్మన్యద్భిద్యమానరోమపులకకులక
బైత్కణ్యప్రవృత్తప్రణయబాష్పనిరుద్ధావలోక నయన ఏవం
నిజరమణారుణచరణారవిన్దానుధ్యానపరిచితభక్తియోగేన పరిప్లుతపరమాప్లాదగమ్భీర
హృదయప్రదావగాఢధిషణస్తామపి క్రియమాణాం భగవత్సపర్యాం న సస్మార 12

ఇత్థం ధృతభగవద్వ్రత ఐణేయాజినవాససానుసవనాభిషేకార్థకపిశకుటిలజటాకలాపేన చ
విరోచమానః సూర్యర్చా భగవన్తం హిరణ్మయం పురుషముజ్జహానే
సూర్యమణ్డల్భ్యుపతిష్ఠన్నేతదు హోవాచ 13

పరోరజః సవితుర్జాతవేదో దేవస్య భర్గో మనసేదం జజాన
సురేతసాదః పునరావిశ్య చష్టే హంసం గృధ్రాణం నృషద్రిఙ్గిరామిమః 14

అధ్యాయము - 8

శ్రీశుక ఉవాచ

ఏకదా తు మహానద్యాం కృతాభిషేకనైయమికావశ్యకో బ్రహ్మక్షరమభిగృణానో ముహూర్త
త్రయముదకాన్త ఉపవివేశ 1

తత్ర తదా రాజన్ష్ఠరిణీ పిపాసయా జలాశయాభ్యాశమేకైవోపజగామ 2

తయా పేపీయమాన ఉదకే తావదేవావిదూరేణ నదతో మృగపతేరున్నాదో లోకభయఙ్కర
ఉదపతత్ 3

తముపశ్రుత్య సా మృగవధూః ప్రకృతివిక్లవా చకితనిరీక్షణా సుతరామపి హరిభయాభినివేశ
వ్యగ్రహృదయా పారిప్లవదృష్టిరగతత్పషా భయాత్సహసైవోచ్చక్రామ 4

తస్యా ఉత్పతన్త్యా అన్తర్వత్ప్నా ఉరుభయావగలితో యోనినిర్గతో గర్భః ప్రోతసి నిపపాత 5

తత్ప్రసవోత్సర్పణభయభేదాతురా స్వగణేన వియుజ్యమానా కస్యాఞ్చిద్దర్శ్యాం కృష్ణసారసతీ
నిపపాతాథ చ మమార 6

తం త్వేణకుణకం కృపణం ప్రోతసానూహ్యమానమభివీక్ష్యాపవిద్ధం బన్ధురివానుకమ్పయా
రాజర్షిర్భరత ఆదాయ మృతమాతరమిత్యాశ్రమపదమనయత్ 7

తస్య హ వా ఏణకుణక ఉచ్చైరేతస్మిన్మృతనిజాభిమానస్యాహరహస్తత్ప్రోషణపాలనలాలన
ప్రీణనానుధ్యానేనాత్మనియమాః సహాయమాః పురుషపరిచర్యాదయ ఏకైకశః
కతిపయేనాహర్గణేన వియుజ్యమానాః కిల సర్వ ఏవోదవసన్ 8

అహో బతాయం హరిణకుణకః కృపణ ఈశ్వరరథచరణపరిభ్రమణరయేణ స్వగణసుహృద్
బన్ధుభ్యః పరివర్జితః శరణం చ మోపసాదితో మామేవ మాతాపితరౌ
బ్రాతృజ్ఞాతీన్యౌధికాంశ్చైవోపేయాయ నాన్యం కఞ్చన వేద మయ్యతివిస్రబ్దశ్చాత ఏవ
మయా మత్పరాయణస్య పోషణపాలనప్రీణన లాలనమనసూయునానుష్ఠేయం
శరణ్యోపేక్షాదోషవిదుషా 9

నూనం హ్యర్కాః సాధవ ఉపశమశీలాః కృపణసుహృద ఏవంవిధార్థే స్వార్థానపి
గురుతరానుపేక్షన్తే 10

ఇతి కృతానుషఙ్గ ఆసనశయనాటనస్నానాశనాదిషు సహ మృగజహునా
స్నేహానుబద్ధహృదయ ఆసీత్ 11

కుశకుసుమసమిత్పలాశఫలమూలోదకాన్యాహరిష్యమాణో వృకసాలావృకాదిభ్యో
భయమాశంసమానో యదా సహ హరిణకుణకేన వనం సమావిశతి 12

పథిషు చ ముగ్ధభావేన తత్ర తత్ర విషక్తమతిప్రణయభరహృదయః కార్పణ్యాత్స్కన్ధేనోద్వహతి
ఏవముత్సఙ్గ ఉరసి చాధాయోపలాలయన్ముదం పరమామవాప 13

క్రియాయాం నిర్వర్త్యమానాయామన్తరాలోఽప్యుత్థాయోత్థాయ యదైనమభిచక్షీత తర్హి వావ స
వర్ష పతిః ప్రకృతిస్థేన మనసా తస్మా ఆశిష ఆశాస్తే స్పస్తి స్తాద్వత్స తే సర్వత ఇతి 14

అన్యదా భృశముద్విగ్నమనా నష్టద్రవిణ ఇవ కృపణః సకరుణమతితర్హేణ హరిణకుణకవిరహా
విహ్వలహృదయసంతాపస్తమేవానుశోచన్కిల కశ్మలం మహదభిరమ్భిత ఇతి హోవాచ

15

అపి బత స వై కృపణ ఏణబాలకో మృతహరిణీసుతోఽహో మమానార్యస్య
శరకిరాతమతేరకృత సుకృతస్య కృతవిస్తమ్భ ఆత్మప్రత్యయేన తదవిగణయన్సుజన
ఇవాగమిష్యతి

16

అపి క్షేమేణాస్మిన్నాశ్రమోపవనే శష్పాణి చరంతం దేవగుప్తం ద్రక్ష్యామి

17

అపి చ న వృకః సాలావృకోఽన్యతమో వా నైకచర ఏకచరో వా భక్షయతి

18

నిష్ఠాచతి హ భగవాన్సకలజగత్క్షమోదయస్త్రయాత్మాద్యాపి మమ న మృగవధూన్యాస
ఆగచ్ఛతి

19

అపి స్వీదకృతసుకృతమాగత్య మాం సుఖయిష్యతి హరిణరాజకుమారో
వివిధరుచిరదర్శనీయనిజ
మృగదారకవిరోధైరసంతోషం స్వానామపనుదన్

20

క్ష్యేలికాయాం మాం మృషాసమాధినామీలితదృశం ప్రేమసంరమ్భేణ చకితచకిత ఆగత్య
పుషద్ అపరుషవిషాణాగ్రేణ లుఠతి

21

ఆసాదితహవిషి బర్హిషి దూషితే మయోపాలబ్ధో భీతభీతః సపద్యుపరతరాస
ఋషికుమారవదవహిత

కరణకలాప ఆస్తే

22

కిం వా అరే ఆచరితం తపస్తపస్విన్యానయా యదియమవనిః

సవినయకృష్ణసారతనయతనుతర

సుభగశివతమాఖరఖురపదపఙ్క్తిభిర్ద్రవిణవిధురాతురస్య కృపణస్య మమ ద్రవిణపదవీం

సూచయన్త్యాత్మానం చ సర్వతః కృతకౌతుకం ద్విజానాం స్వర్గాపవర్గకామానాం

దేవయజనం కరోతి

23

అపి స్విదసౌ భగవానుడుపతిరేనం మృగపతిభయాన్మృతమాతరం మృగబాలకం స్వాశ్రమ
పరిభ్రష్టమనుకమ్పయా కృపణజనవత్సలః పరిపాతి 24

కిం వాత్మజవిశ్లేషజ్వరదవదహనశిఖాభిరుపతప్యమానహృదయస్థలనలినీకం
మాముపస్మృతమ్మగీతనయం
శిశిరశాంతానురాగగుణితనిజవదనసలిలామృతమయగభస్తిభిః స్వధయతీతి చ 25

ఏవమఘటమానమనోరథాకులహృదయో మృగదారకాభాసేన స్వారట్టకర్మణా
యోగారమ్భణతో
విభ్రంశితః స యోగతాపసో భగవదారాధనలక్షణాచ్చ కథమితరథా జాత్యంతర ఏణకుణక
ఆసంఘః సాక్షాన్నిశ్చేయసప్రతిపక్షతయా ప్రాకృరిత్యక్షదుస్త్వజహృదయాభిజాతస్య
తస్యైవమంతరాయవిహత యోగారమ్భణస్య రాజర్షేర్భరతస్య
తావన్మృగార్భకపోషణపాలనప్రీణనలాలనానుషజ్ఞేణావిగణయత
ఆత్మానమహిరివాఖుబిలం దురతిక్రమః కాలః కరాలరభస ఆపద్యత 26

తదానీమపి పార్శ్వవర్తినమాత్మజమివానుశోచంతమభివీక్షమాణో మృగ ఏవాభినివేశితమనా
విస్మజ్య లోకమిమం సహ మృగేణ కలేవరం మృతమను న
మృతజన్మానుస్మృతిరితరవన్మృగశరీరమవాప 27

తత్రాపి హ వా ఆత్మనో మృగత్వకారణం భగవదారాధన సమీహానుభావేనానుస్మృత్య
భృశమనుతప్యమాన ఆహ 28

అహో కష్టం భ్రష్టోఽహమాత్మవతామనుపథాద్యద్విముక్తసమస్తసంఘస్య వివిక్తపుణ్యారణ్య
శరణస్యాత్మవత ఆత్మని సర్వేషామాత్మనాం భగవతి వాసుదేవే తదనుశ్రవణమనన
సజ్గీర్తనారాధనానుస్మరణాభియోగేనాశూన్యసకలయామేన కాలేన సమావేశితం
సమాహితం కార్తేన్యన మనస్తత్తు పునర్మమాబుధస్యారాన్మృగసుతమను పరిసుస్తావ 29

ఇత్యేవం నిగూఢనిర్వేదో విస్మజ్య మృగీం మాతరం పునర్భగవత్క్షేత్రముపశమశీలమునిగణ
దయితం శాలగ్రామం పులస్త్యపులహోశ్రమం కాలజ్ఞరాత్రుత్యాజగామ 30

తస్మిన్నపి కాలం ప్రతీక్షమాణః సజ్ఞోచ్చ భృశముద్విగ్న ఆత్మసహచరః శుష్కపర్ణతృణ
 వీరుధా వర్తమానో మృగత్వనిమిత్తావసానమేవ గణయన్మృగశరీరం
 తీర్థోదకక్లిన్నముత్ససర్జ

31

అధ్యాయము - 9

శ్రీశుక ఉవాచ

అథ కస్యచిద్ద్విజవరస్యాజ్ఞిరఃప్రవరస్య శమదమతపఃస్వాధ్యాయాధ్యయనత్యాగసంతోష
 తితిక్షాప్రశ్రయవిద్యానసూయాత్మజ్ఞానానన్దయుక్తస్యాత్మసదృశశ్రుతశీలాచారరూపాదార్య
 గుణా నవ సోదర్యా అభజా బభూవుర్మిథునం చ యవీయస్యాం భార్యాయామ్యస్తు 1
 తత్ర పుమాంస్తం పరమభాగవతం రాజర్షి ప్రవరం భరతముత్సుష్టమ్మృగశరీరం చరమశరీరేణ
 విప్రత్వం గతమాహుః

2

తత్రాపి స్వజనసజ్ఞోచ్చ భృశముద్విజమానో భగవతః కర్మబన్ధవిధ్వంసనశ్రవణ
 స్మరణగుణవివరణచరణారవిన్దయుగలం మనసా విదధదాత్మనః
 ప్రతిఘాతమాశక్యమానో భగవద్
 అనుగ్రహేణానుస్మృతస్వపూర్వజన్మావలీరాత్మానమున్మత్తజడాన్ధబధిరస్వరూపేణ
 దర్శయామాస లోకస్య

3

తస్యాపి హ వా ఆత్మజస్య విప్రుః పుత్రస్నేహోనుబద్ధమనా
 ఆసమావర్తనాత్సంస్కారాన్యథోపదేశం విదధాన ఉపనీతస్య చ పునః
 శౌచాచమనాదీన్కర్మనియమాననభిప్రేతానపి సమశిక్షయదనుశిష్టిన హి భావ్యం పితుః
 పుత్రేణేతి

4

స చాపి తదు హ పితృసన్నిధావేవాసద్దీచీనమివ స్మ కరోతి ఛన్దాంస్యధ్యాపయిష్యన్నహ
 వ్యాహృతిభిః సప్రణవశిరస్త్రిపదీం సావిత్రీం
 గ్రైష్మవాసంతికాన్మాసానధీయానమప్యసమవేతరూపం గ్రాహయామాస 5

ఏవం స్వతనుజ ఆత్మన్యనురాగావేశితచిత్తః

శౌచాధ్యయనవ్రతనియమగుర్వనలశుశ్రూషణాద్యై ఔపకుర్వాణకకర్మాణ్యనభియుక్తాన్యపి

సమనుశీష్టిన భావ్యమిత్యసదాగ్రహః పుత్రమనుశాస్య స్వయం తావదనధిగతమనోరథః
కాలేనాప్రమత్తేన స్వయం గృహ ఏవ ప్రమత్త ఉపసంహృతః

6

అథ యవీయసీ ద్విజసతీ స్వగర్భజాతం మిథునం సపత్న్యా ఉపన్యస్య
స్వయమనుసంస్థయా పతిలోకమగాత్

7

పితర్యుపరతే భ్రాతర ఏనమతత్ప్రభావవిదస్త్రయ్యాం విద్యాయామేవ పర్యవసితమతయో న
పరవిద్యాయాం జడమతిరితి భ్రాతురనుశాసననిర్బన్ధాన్న్యవృత్సంత

8

స చ ప్రాకృతైర్ద్విపదపశుభిరున్మత్తజడబధిరమూకేత్యభిభాష్యమాణో యదా తదనురూపాణి
ప్రభాషతే కర్మాణి చ కార్యమాణః పరేచ్ఛయా కరోతి విష్టితో వేతనతో వా యాఙ్ఘ్వా
యదృచ్ఛయా వోపసాదితమల్పం

బహు మృష్టం కదన్నం వాభ్యవహరతి పరం

నేన్ద్రియప్రీతినిమిత్తమ్నిత్యనివృత్తనిమిత్తస్వసిద్ధ విశుద్ధానుభవానన్తస్వాత్మలాభాధిగమః
సుఖదుఃఖయోర్ద్వన్ద్వనిమిత్తయోరసమ్భావిత దేహాభిమానః

9

శీతోష్ణవాతవర్షేషు వృష ఇవానావృతాఙ్గః పీనః సంహననాఙ్గః స్థణ్ణీల

సంవేశనానున్మర్దనామజ్జనరజసా మహామణిరివానభివృక్షబ్రహ్మవర్చసః కుపటావృత

కటిరుపవీతేనోరుమపిణా ద్విజాతిరితి బ్రహ్మబన్ధురితి సంజ్ఞయాతజ్ఞజనావమతో విచచార

10

యదా తు పరత ఆహారం కర్మవేతనత ఈహమానః స్వభ్రాతృభిరపి కేదారకర్మణి

నిరూపితస్తదపి కరోతి కిన్తు న సమం విషమం న్యూనమధికమితి వేద

కణపిణ్యాకఫలీకరణకుల్మాష స్థాలీపురీషాదీన్యప్యమృతవదభ్యవహరతి

11

అథ కదాచిత్కశ్చిద్వృషలపతిర్భద్రకాల్యై పురుషపశుమాలభతాపత్యకామః

12

తస్య హ దైవముక్తస్య పశోః పదవీం తదనుచరాః పరిధావన్తో నిశి నిశీధసమయే

తమసావృతాయామనధిగతపశవ ఆకస్మికేన విధినా కేదారాన్వీరాసనేన

మృగవరాహాదిభ్యః సంరక్షమాణమగ్గిరఃప్రవరసుతమపశ్యన్

13

అథ త ఏనమనవద్యలక్షణమవమృశ్య భర్తుకర్మనిష్పత్తిం మన్యమానా బద్ధ్వా రశనయా

చణ్ణికాగృహముపనిన్యర్ముదా వికసితవదనాః

14

అథ పణయస్తం స్వవిధినాభిషిచ్యాహతేన వాససాచ్ఛాద్య
 భూషణాలేపస్త్రక్తిలకాదిభిరుపస్కృతం భుక్తవస్త్రం
 ధూపదీపమాల్యలాజకిసలయాజ్ఞరఫలోపహరోపేతయా వైశససంస్థయా మహతా
 గీతస్తుతి మృదఙ్గపణవహోషేణ చ పురుషపశుం భద్రకాల్యాః పురత ఉపవేశయామాసుః

15

అథ వృషలరాజపణిః పురుషపశోరస్యగాసవేన దేవీం భద్రకాలీం యక్ష్యమాణస్తద్
 అభిమన్త్రితమసిమతికరాలనిశితముపాదదే

16

ఇతి తేషాం వృషలానాం రజస్తమఃప్రకృతీనాం ధనమదరజౌత్సిక్తమనసాం భగవత్కలావీర
 కులం కదర్థీకృత్యేత్పథేన స్వైరం విహరతాం హింసావిహరాణాం కర్మాతిదారుణం
 యద్రుహ్మాభూతస్య సాక్షాద్రుహ్మార్హిసుతస్య నిర్వైరస్య సర్వభూతసుహృదః
 సూనాయామప్యననుమతమాలమ్బనం తదుపలభ్య బ్రహ్మతేజసాతిదుర్విషహేణ
 దన్తహ్యమానేన వపుషా సహసోచ్ఛదాట సైవ దేవీ భద్రకాలీ

17

భృశమమర్షరోషావేశరభసవిలసితభ్రుకుటివిటపకుటిలదంష్ట్రారుణేక్షణాటోపాతిభయానక
 వదనా హస్తకామేవేదం మహాట్టహాసమతिसంరమ్భేణ విముఞ్చన్తీ తత ఉత్పత్య
 పాపీయసాం దుష్టానాం తేనైవాసినా వివృక్షశీర్షాం గలాత్ప్రవస్తమస్యగాసవమత్యుష్ణం సహ
 గణేన నిపీయాతిపానమద విహ్వలోచ్ఛైస్తరాం స్వపార్షదైః సహ జగౌ ననర్త చ విజహార చ
 శిరఃకన్ధకలీలయా

18

ఏవమేవ ఖలు మహదభిచారాతిక్రమః కార్త్యేనాత్మనే ఫలతి 19

న వా ఏతద్విష్ణుదత్త మహదద్భుతం యదసమ్ప్రమః స్వశిరశ్చేదన ఆపతితేఽపి విముక్త
 దేహోద్యాత్మభావసుదృఢహృదయగ్రన్ధీనాం సర్వసత్త్వసుహృదాత్మనాం నిర్వైరాణాం
 సాక్షాద్భగవతానిమిషారివరాయుధేనాప్రమత్తేన తైస్తైర్భావైః పరిరక్ష్యమాణానాం తత్త్వాద
 మూలమకుతశ్చిద్భయముపస్మతానాం భాగవతపరమహంసానామ్

20

అధ్యాయము - 10

శ్రీశుక ఉవాచ

అథ సిన్ధుసౌవీరపతే రహూగణస్య వ్రజత ఇక్షుమత్యాస్తటే తత్కులపతినా శిబికావాహ
పురుషాన్వేషణసమయే దైవేనోపసాదితః స ద్విజవర ఉపలబ్ధ ఏష పీవా యువా
సంహననాఙ్గో గో ఖరవద్ధురం వోధుమలమితి పూర్వవిష్టిగృహీతైః సహ గృహీతః
ప్రసభమతదర్శ ఉవాహ శిబికాం స మహానుభావః 1

యదా హి ద్విజవరస్యేషుమాత్రావలోకానుగతేర్న సమాహితా పురుషగతిస్తదా విషమగతాం
స్వశిబికాం రహూగణ ఉపధార్య పురుషానధివహత ఆహ హి వోధారః సాధ్యతిక్రమత
కిమితి విషమముహ్యతే యానమితి 2

అథ త ఈశ్వరవచః సోపాలమ్భముపాకర్ణ్యోపాయతురీయాచ్చజ్జితమనసస్తం విజ్ఞాపయాం
బభూవుః 3

న వయం నరదేవ ప్రమత్తా భవన్నియమానుపథాః సాధ్యేవ వహామః అయమధునైవ
నియుక్తోఽపి న ద్రుతం వ్రజతి నానేన సహ వోధుము హ వయం పారయామ ఇతి 4

సాంసర్గికో దోష ఏవ నూనమేకస్యాపి సర్వేషాం సాంసర్గికాణాం భవితుమర్హతీతి నిశ్చిత్త్య
నిశమ్య కృపణవచో రాజా రహూగణ ఉపాసితవృద్ధోఽపి నిసర్గేణ బలాత్కృత
ఈషదుత్థితమన్యరవిస్పష్టబ్రహ్మ తేజసం తవేదసమివ రజసావృతమతిరాహ 5

అహో కష్టం ట్రాతర్వక్తమురుపరిశ్రాంతో దీర్ఘమధ్వానమేక ఏవ ఊహివాన్సుచిరం నాతిపీవా న
సంహననాఙ్గో జరసా చోపద్రుతో భవాన్సఖే నో ఏవాపర ఏతే సజ్జట్టిన ఇతి
బహువిప్రలబ్ధోఽప్యవిద్యయా రచితద్రవ్యగుణకర్మాశయస్వచరమకలేవరేఽవస్తుని
సంస్థానవిశేషేఽహం మమేత్యనధ్యారోపిత మిథ్యాప్రత్యయో బ్రహ్మభూతస్తూష్ణీ శిబికాం
పూర్వవదువాహ 6

అథ పునః స్వశిబికాయాం విషమగతాయాం ప్రకుపిత ఉవాచ రహూగణః కిమిదమరే త్వం
జీవన్ముతో మాం కదర్ధీకృత్య భర్తృశాసనమతిచరసి ప్రమత్తస్య చ తే కరోమి చికిత్సాం
దణ్డపాణిరివ జనతాయా యథా ప్రకృతిం స్వాం భజిష్యస ఇతి 7

ఏవం బహ్వాబద్ధమపి భాషమాణం నరదేవాభిమానం రజసా తమసానువిద్ధేన మదేన
తిరస్కృతాశేషభగవత్ప్రియనికేతం పణ్డతమానినం స భగవాన్బ్రాహ్మణో

బ్రహ్మభూతసర్వభూత సుహృదాత్మా యోగేశ్వరచర్యాయాం నాతివ్యుత్పన్నమతిం
స్మయమాన ఇవ విగతస్మయ ఇదమాహ

8

బ్రాహ్మణ ఉవాచ

త్వయోదితం వ్యక్తమవిప్రలబ్ధం భర్తుః స మే స్యాద్యది వీర భారః
గన్తుర్యది స్యాదధిగమ్యమధ్వా పీవేతి రాశౌ న విదాం ప్రవాదః

9

స్థోల్యం కార్శ్యం వ్యాధయ ఆధయశ్చ క్షుత్తృడ్భయం కలిరిచ్ఛా జరా చ
నిద్రా రతిర్మన్యరహం మదః శుచో దేహీన జాతస్య హి మే న సన్తి

10

జీవన్ముతత్వం నియమేన రాజనాద్యంతవద్యద్వికృతస్య దృష్టమ్
స్వస్వామ్యభావో ద్రువ ఈడ్య యత్ర తర్హ్యచ్యతేఽసౌ విధిక్యత్యయోగః

11

విశేషబుద్ధేర్వివరం మనాక్చ పశ్యామ యన్న వ్యవహారతోఽన్యత్
క ఈశ్వరస్తత్ర కిమీశితవ్యం తథాపి రాజన్యరవామ కిం తే

12

ఉన్మత్తమత్తజడవత్స్వసంస్థాం గతస్య మే వీర చికిత్సితేన
అర్థః కియాన్భవతా శిక్షితేన స్తబ్ధప్రమత్తస్య చ పిష్టపేషః

13

శ్రీశుక ఉవాచ

ఏతావదనువాదపరిభాషయా ప్రత్యుదీర్య మునివర ఉపశమశీల ఉపరతానాత్మ్యానిమిత్త
ఉపభోగేన కర్మారబ్ధం వ్యపనయన్రాజయానమపి తథోవాహ

14

స చాపి పాణ్డవేయ సిన్ధుసావీరపతిస్తత్త్వజిజ్ఞాసాయాం సమ్యక్
శ్రద్ధయాధిక్యతాధికారస్తద్ధృదయగ్రన్ధిమోచనం ద్విజవచ ఆశ్రుత్య
బహుయోగగ్రన్ధసమ్మతం త్వరయావరుహ్య శిరసా పాదమూలముపస్మతః
క్షమాపయన్విగతన్మపదేవస్మయ ఉవాచ

15

కస్త్వం నిగూఢశ్చరసి ద్విజానాం బిభర్షి సూత్రం కతమోఽవదూతః
కస్యాసి కుత్రత్య ఇహాపి కస్మాత్క్షమాయ నశ్చేదసి నోత శుక్లః

16

నాహం విశజ్ఞే సురరాజవజ్రాన్న త్యక్షశూలాన్న యమస్య దణ్డాత్
నాగ్న్యోర్మనోమానిలవిత్తపాస్త్రాచ్ఛ్చక్యే భృశం బ్రహ్మకులావమానాత్

17

తద్బ్రాహ్మసంజ్ఞో జడవన్నిగూడ విజ్ఞానవీర్యో విచరస్యపారః
వదాంసి యోగగ్రథితాని సాధో న నః క్షమంతే మనసాపి భేత్తుమ్ 18

అహం చ యోగేశ్వరమాత్మతత్త్వ విదాం మునీనాం పరమం గురుం వై
ప్రప్టుం ప్రవృత్తః కిమిహరణం తత్సాక్షాద్ధరిం జ్ఞానకలావతీర్ణమ్ 19

స వై భవా లోకనిరీక్షణార్థమవ్యక్తలింగో విచరత్యపి స్వీత్
యోగేశ్వరాణాం గతిమన్థబుద్ధిః కథం విచక్షీత గృహానుబంధః 20

దృష్టః శ్రమః కర్మత ఆత్మనో వై భర్తుర్గన్తుర్భవతశ్చానుమన్యే
యథాసతోదానయనాద్యభావాత్సమూల ఇష్టో వ్యవహారమార్గః 21

స్థాల్యగ్నితాపాత్పయసోఽభితాపస్తతాపతస్తణ్డులగర్భరన్ధిః
దేహేంద్రియాస్వాశయసన్నికర్షాత్తత్సంస్కృతిః పురుషస్యానురోధాత్ 22

శాస్తాభిగోష్ఠా నృపతిః ప్రజానాం యః కింకరో వై న పినష్టి పిష్టమ్
స్వధర్మమారాధనమచ్యుతస్య యదీహమానో విజహాత్యఘౌఘమ్ 23

తస్మై భవాన్నరదేవాభిమాన మదేన తుచ్ఛీకృతసత్తమస్య
కృషీష్ట మైత్రీదృశమార్తబన్ధో యథా తరే సదవధ్యానమంహః 24

న విక్రియా విశ్వసుహృత్సఖస్య సామ్యేన వీతాభిమతేస్తవాపి
మహద్విమానాత్స్వకృతాద్ధి మాదృచ్ఛజ్ఞేక్ష్యత్యదూరాదపి శూలపాణిః 25

అధ్యాయము - 11

బ్రాహ్మణ ఉవాచ

అకోవిదః కోవిదవాదవాదాన్వదస్యథో నాతివిదాం వరిష్ఠః
న సూరయో హి వ్యవహారమేనం తత్త్వావమర్శేన సహామనన్తి 1

తథైవ రాజన్పురుగార్హమేధ వితానవిద్యోరువిజృమ్భితేషు
న వేదవాదేషు హి తత్త్వవాదః ప్రాయేణ శుద్ధో ను చకాన్తి సాధుః 2

- న తస్య తత్త్వగ్రహణాయ సాక్షాద్వరీయసీరపి వాచః సమాసన్
స్వప్న నిరుక్త్యా గృహమేధిసౌఖ్యం న యస్య హేయానుమితం స్వయం స్యాత్ 3
- యావన్మనో రజసా పూరుషస్య సత్త్వేన వా తమసా వానురుద్ధమ్
చేతోభిరాకూతిభిరాతనోతి నిరఙ్కశం కుశలం చేతరం వా 4
- స వాసనాత్మా విషయోపరక్తో గుణప్రవాహో వికృతః షోడశాత్మా
బిభ్రత్స్పృథజ్ఞామభి రూపభేదమస్తర్బహిష్ట్యం చ పురైస్తనోతి 5
- దుఃఖం సుఖం వ్యతిరిక్తం చ తీవ్రం కాలోపపన్నం ఫలమావ్యనక్తి
ఆలిఙ్గ్య మాయారచితాంతరాత్మా స్వదేహినం సంస్కృతిచక్రకూటః 6
- తావానయం వ్యవహారః సదావిః క్షేత్రజ్ఞసాక్ష్యే భవతి స్థూలసూక్ష్మః
తస్మాన్మనో లిఙ్గమదో వదంతి గుణాగుణత్వస్య పరావరస్య 7
- గుణానురక్తం వ్యసనాయ జన్తోః క్షేమాయ నైర్గుణ్యమథో మనః స్యాత్
యథా ప్రదీపో ఘృతవర్తిమశ్చన్సిఖాః సధూమా భజతి హ్యన్యదా స్వమ్
పదం తథా గుణకర్మానుబద్ధం వృత్తిర్మనః శ్రయతేఽన్యత్ర తత్త్వమ్ 8
- ఏకాదశాసన్మనసో హి వృత్తయ ఆకూతయః పఞ్చ ధియోఽభిమానః
మాత్రాణి కర్మాణి పురం చ తాసాం వదంతి హైకాదశ వీర భూమీః 9
- గన్ధాకృతిస్పర్శరసశ్రవాంసి విసర్గరత్యర్థభిజల్పశిల్పాః
ఏకాదశం స్వీకరణం మమేతి శయ్యామహం ద్వాదశమేక ఆహుః 10
- ద్రవ్యస్వభావాశయకర్మకాలైరేకాదశామీ మనసో వికారాః
సహస్రశః శతశః కోటిశశ్చ క్షేత్రజ్ఞతో న మిథో న స్వతః స్యుః 11
- క్షేత్రజ్ఞ ఏతా మనసో విభూతీర్ద్వీవస్య మాయారచితస్య నిత్యాః
ఆవిర్భూతాః క్వాపి తిరోహితాశ్చ శుద్ధో విచష్టే హ్యవిశుద్ధకర్తుః 12
- క్షేత్రజ్ఞ ఆత్మా పురుషః పురాణః సాక్షాత్స్వయం జ్యోతిరజః పరేశః
నారాయణో భగవాన్వాసుదేవః స్వమాయయాత్మన్యవధీయమానః 13

యథానిలః స్థావరజగ్గమానామాత్మస్వరూపేణ నివిష్టః ఈశేత్
ఏవం పరో భగవాన్వాసుదేవః క్షేత్రజ్ఞ ఆత్మేదమనుప్రవిష్టః 14

న యావదేతాం తనుభృన్నరేస్త్ర విధూయ మాయాం వయునోదయేన
విముక్తసంఖ్యో జితషట్సపత్నో వేదాత్మతత్త్వం భ్రమతీహ తావత్ 15

న యావదేతన్మన ఆత్మలింగం సంసారతాపావపనం జనస్య
యచ్ఛోకమోహమయరాగలోభ వైరానుబంధం మమతాం విధత్తే 16

భ్రాతృవ్యమేనం తదదభ్రవీర్యముపేక్షయాధ్యేధితమప్రమత్తః
గురోర్హరేశ్వరణోపాసనాస్త్రో జహి వ్యలీకం స్వయమాత్మమోషమ్ 17

అధ్యాయము - 12

రహూగణ ఉవాచ

నమో నమః కారణవిగ్రహాయ స్వరూపతుచ్ఛ్చకృతవిగ్రహాయ
నమోఽవధూత ద్విజబంధులింగ నిగూఢనిత్యానుభవాయ తుభ్యమ్ 1

జ్వరామయార్తస్య యథాగదం సత్త్విదాఘదగ్ధస్య యథా హిమామ్భః
కుదేహమానాహివిదష్టదృష్టేః బ్రహ్మన్వచస్తేఽమృతమౌషధం మే 2

తస్మాద్భవంతం మమ సంశయార్థం ప్రక్ష్యామి పశ్చాదధునా సుబోధమ్
అధ్యాత్మయోగగ్రధితం తవోక్తమాఖ్యాహి కౌతూహలచేతనో మే 3

యదాహ యోగేశ్వర దృశ్యమానం క్రియాఫలం సద్వ్యవహారమూలమ్
న హ్యజ్ఞాసా తత్త్వవిమర్శనాయ భవానముష్మిన్నమతే మనో మే 4

బ్రాహ్మణ ఉవాచ

అయం జనో నామ చలన్స్పృధివ్యాం యః పార్థివః పార్థివ కస్య హేతోః
తస్యాపి చాఙ్ఘ్రోరధి గుల్ఫజఙ్ఘౌ జానూరుమధ్యోరశిరోధరాంసాః 5

అంసేఽధి దార్వీ శిబికా చ యస్యాం సౌవీరరాజేత్యపదేశ ఆస్తే
యస్మిన్భవాన్పూర్ణనిజాభిమానో రాజాస్మి సిన్ధుష్వితి దుర్మదాన్ధః 6

- శోచ్యానిమాంస్త్యమధికష్టదీనాన్విష్ట్యా నిగృహ్ణాన్నిరనుగ్రహోఽసి
జనస్య గోప్తాస్మి వికత్తమానో న శోభసే వృద్ధసభాసు ధృష్టః 7
- యదా క్షితావేవ చరాచరస్య విదామ నిష్ఠాం ప్రభవం చ నిత్యమ్
తన్నామతోఽన్యద్వ్యవహారమూలం నిరూప్యతాం సత్త్రియయానుమేయమ్ 8
- ఏవం నిరుక్తం క్షితిశబ్దవృత్తమసన్నిధానాత్పరమాణవో యే
అవిద్యయా మనసా కల్పితాస్తే యేషాం సమూహేన కృతో విశేషః 9
- ఏవం కృశం స్థూలమణుర్భూహద్యదసచ్చ సజ్జీవమజీవమన్యత్
ద్రవ్యస్వభావాశయకాలకర్మ నామ్నాజయావేహి కృతం ద్వితీయమ్ 10
- జ్ఞానం విశుద్ధం పరమార్థమేకమనంతరం త్వబహిర్బ్రహ్మ సత్యమ్
ప్రత్యక్షౌశాంతం భగవచ్చబ్ధసంజ్ఞం యద్వాసుదేవం కవయో వదన్తి 11
- రహూగణైతత్తపసా న యాతి న చేజ్యయా నిర్వపణాద్భూహోద్వా
న చ్చన్దసా నైవ జలాగ్నిసూర్యైర్వి నా మహత్పాదరజోఽభిషేకమ్ 12
- యత్రోత్తమశ్లోకగుణానువాదః ప్రస్తూయతే గ్రామ్యకథావిఘాతః
నిషేవ్యమాణోఽనుదినం ముముక్షోర్మతిం సతీం యచ్ఛతి వాసుదేవే 13
- అహం పురా భరతో నామ రాజా విముక్తదృష్టశ్చైతసంబంధః
ఆరాధనం భగవత ఈహమానో మృగోఽభవం మృగసంజ్ఞాద్ధతార్థః 14
- సా మాం స్మృతిర్మృగదేహేఽపి వీర కృష్ణార్చనప్రభవా నో జహాతి
అథో అహం జనసంజ్ఞాదసంజ్ఞో విశజ్కమానోఽవివృతశ్చరామి 15
- తస్మాన్నరొసంజ్ఞసుసంజ్ఞజాత జ్ఞానాసినేహైవ వివృక్ష్ణమోహః
హరిం తదీహాకథనశ్రుతాభ్యాం లబ్ధస్మృతిర్యాత్యతిపారమధ్వనః 16

అధ్యాయము - 13

బ్రాహ్మణ ఉవాచ

దురత్యయేఽధ్వన్యజయా నివేశితో రజస్తమఃసత్త్వవిభక్తకర్మద్యుక్

- స ఏష సార్థోఽర్థపరః పరిభ్రమన్భవాటవీం యాతి న శర్మ విస్తతి 1
- యస్యామిమే షణ్నారదేవ దస్యవః సార్థం విలుమ్పన్తి కునాయకం బలాత్
గోమాయవో యత్ర హరన్తి సార్థికం ప్రమత్తమావిశ్య యథోరణం వృకాః 2
- ప్రభూతవీరుత్తణగుల్మగహ్వరే కరోరదంశైర్మశక్తైరుపద్రుతః
క్వచిత్తు గన్ధర్వపురం ప్రపశ్యతి క్వచిత్క్వచిచ్ఛాశురయోల్ముకగ్రహమ్ 3
- నివాసతోయద్రవిణాత్మబుద్ధిస్తతస్తతో ధావతి భో అటవ్యామ్
క్వచిచ్ఛ వాత్యోత్థితపాంసుధూమ్రా దిశో న జానాతి రజస్వలాక్షః 4
- అదృశ్యఋశ్రీస్వనకర్ణశూల ఉలూకవాగ్భిర్వ్యధితాన్తరాత్మా
అపుణ్యవృక్షాన్సూయతే క్షుధార్దితో మరీచితోయాన్యభిధావతి క్వచిత్ 5
- క్వచిద్వితోయాః సరితోఽభియాతి పరస్పరం చాలషతే నిరన్ధః
ఆసాద్య దావం క్వచిదగ్నితప్తో నిర్విద్యతే క్వ చ యక్షైర్మతాసుః 6
- శూరైర్మతస్యః క్వ చ నిర్విణ్ణచేతాః శోచన్విముహ్యన్నుపయాతి కశ్మలమ్
క్వచిచ్ఛ గన్ధర్వపురం ప్రవిష్టః ప్రమోదతే నిర్వృతవన్ముహూర్తమ్ 7
- చలన్యచిత్కణ్ఠకశర్కరాఙ్ఘ్రిర్నగారురుక్షుర్విమనా ఇవాస్తే
పదే పదేఽభ్యన్తరవహ్నినార్దితః కౌటుమ్బికః క్రుద్యతి వై జనాయ 8
- క్వచిన్నిగీర్ణోఽజగరాహినా జనో నావైతి కిఞ్చిద్విపిన్సపవిద్ధః
దష్టః స్మ శేతే క్వ చ దన్దశూకైరన్ధోఽన్ధకూపే పతితస్తమిస్తే 9
- కర్ణి స్మ చిత్తుక్షద్రరసాన్విచిన్వంస్తన్మక్షికాభిర్వ్యధితో విమానః
తత్రాతికృచ్ఛాత్ప్రతిలబ్ధమానో బలాద్విలుమ్పన్త్యథ తం తతోఽన్యే 10
- క్వచిచ్ఛ శీతాతపవాతవర్ష ప్రతిక్రియాం కర్తుమనీశ ఆస్తే
క్వచిన్నిథో విపణన్యచ్ఛ కిఞ్చిద్విద్వేషమృచ్ఛత్పుత విత్తశార్యాత్ 11
- క్వచిత్క్వచితేక్షణధనస్తు తస్మిన్శయ్యాసనస్థానవిహారహీనః
యాచన్పరాదప్రతిలబ్ధకామః పారకృదృష్టిర్గభతేఽవమానమ్ 12

అన్యోన్యవిత్తవ్యతిషణ్ణవృద్ధ వైరానుబంధో వివహన్మిథశ్చ
అధ్వన్యముష్మిన్నురుకృచ్ఛ్రువిత్త బాధోపసర్గైర్విహరన్విపన్నః 13

తాంస్తాన్విపన్నాన్సహి తత్ర తత్ర విహాయ జాతం పరిగృహ్య సార్థః
ఆవర్తతేఽద్యాపి న కశ్చిదత్ర వీరాధ్వనః పారముపైతి యోగమ్ 14

మనస్వినో నిర్జితదిగ్గజేన్ద్రా మమేతి సర్వే భువి బద్ధవైరాః
మృధే శయీరన్న తు తద్వ్రజన్తి యన్న్యస్తదణ్డో గతవైరోఽభియాతి 15

ప్రసజ్జతి క్వాపి లతాభుజాశ్రయస్తదాశ్రయావ్యక్తపదద్విజస్సుహః
క్వచిత్కదాచిద్ధరిచక్రతస్త్రసన్నఖ్యం విధత్తే బకకఙ్కగృధ్రైః 16

తైర్వశ్చోతో హంసకులం సమావిశన్నరోచయన్సీలముపైతి వానరాన్
తజ్జాతిరాసేన సునిర్ఘ్రతేన్ద్రియః పరస్పరోద్వీక్షణవిస్మృతావధిః 17

ధ్రుమేషు రంస్యన్నుతదారవత్సలో వ్యవాయదీనో వివశః స్వబద్ధనే
క్వచిత్ప్రమాదాద్ధిరికన్దరే పతన్వల్లీం గృహీత్వా గజభీత ఆస్థితః 18

అతః కథశ్చోత్స విముక్త ఆపదః పునశ్చ సార్థం ప్రవిశత్యరిన్దమ
అధ్వన్యముష్మిన్నజయా నివేశితో భ్రమజ్ఞానోఽద్యాపి న వేద కశ్చన 19

రహూగణ త్వమపి హ్యధ్వనోఽస్య సన్న్యస్తదణ్డః కృతభూతమైత్రః
అసజ్జితాత్మా హరిసేవయా శితం జ్ఞానాసిమాదాయ తరాతిపారమ్ 20

రాజోవాచ

అహో నృజన్మాఖిలజన్మశోభనం కిం జన్మభిస్త్వపరైరప్యముష్మిన్
న యద్ధృషీకేశయశఃకృతాత్మనాం మహాత్మనాం వః ప్రచురః సమాగమః 21

న హ్యద్భుతం త్వచ్ఛరణాబ్జరేణుభిర్హతాంహసో భక్తిరధోక్షజేఽమలా
మౌహూర్తికాద్యస్య సమాగమాచ్ఛ మే దుస్తర్కమూలోఽపహతోఽవివేకః 22

నమో మహద్భ్యోఽస్తు నమః శిశుభ్యో నమో యువభ్యో నమ ఆవటుభ్యః
యే బ్రాహ్మణా గామవధూతలిఙ్గాశ్చరన్తి తేభ్యః శివమస్తు రాజ్ఞామ్ 23

శ్రీశుక ఉవాచ

ఇత్యేవముత్తరామాతః స వై బ్రహ్మర్షిసుతః సిన్ధుపతయ ఆత్మసతత్త్వం విగణయతః
పరానుభావః పరమకారుణికతయోపదిశ్య రహూగణేన సకరుణమభివన్దితచరణ
ఆపూర్ణార్ణవ ఇవ నిభృతకరణోర్మ్యాశయో ధరణిమిమాం విచచార 24

సౌవీరపతిరపి సుజనసమవగతపరమాత్మసతత్త్వ ఆత్మన్యవిద్యాధ్యారోపితాం చ దేహాత్మ
మతిం విససర్జ ఏవం హి నృప భగవదాశ్రితాశ్రితానుభావః 25

రాజోవాచ

యో హ వా ఇహ బహువిదా మహాభాగవత త్వయాభిహితః పరోక్షేణ వచసా
జీవలోకభవాధ్వా స హ్యర్యమనీషయా
కల్పితవిషయోనాజ్ఞాసామృత్పన్నలోకసమధిగమః అథ తదేవైతద్దురవగమం
సమవేతానుకల్పేన నిర్దిశ్యతామితి 26

అధ్యాయము - 14

స హోవాచ

స ఏష దేహాత్మమానినాం సత్త్వాదిగుణవిశేషవికల్పితకుశలాకుశలసమవహారవినిర్మితవివిధ
దేహవలిభిర్వియోగసంయోగాద్యనాదిసంసారానుభవస్య ద్వారభూతేన షడిన్ద్రియవర్గేణ
తస్మిన్ద్వర్గాధ్వవదసుగమేఽధ్వన్యాపతిత ఈశ్వరస్య భగవతో విష్ణోర్వశవర్తిన్యా మాయయా
జీవలోకోఽయం యథా వణిక్సార్థోఽర్థపరః స్వదేహనిష్పాదితకర్మానుభవః
శ్మశానవదశివతమాయాం సంసారాటవ్యాం గతో నాద్యాపి
విఫలబహుప్రతియోగేహస్తత్తాపోపశమనీం హరిగురుచరణారవిన్ద
మధుకరానుపదవీమవరున్దే 1

యస్యాము హ వా ఏతే షడిన్ద్రియనామానః కర్మణా దస్యవ ఏవ తే తద్యథా పురుషస్య
ధనం యత్కించద్ధర్మోపయికం బహుకృచ్ఛాధిగతం సాక్షాత్పరమపురుషారాధనలక్షణో
యోఽసౌ ధర్మస్తం తు సామృతాయ ఉదాహరన్తి తద్ధర్మ్యం ధనం
దర్శనస్పర్శనశ్రవణాస్వాదనావప్త్రాణసంజ్కల్ప వ్యవసాయగృహగ్రామ్యోపభోగేన
కునాథస్యాజితాత్మనో యథా సార్థస్య విలుమ్పన్తి 2

అథ చ యత్ర కౌటుమ్బికా దారాపత్యాదయో నామ్నా కర్మణా వృకస్యగాలా ఏవానిచ్ఛతోఽపి
కదర్యస్య కుటుమ్బిన ఉరణకవత్సంరక్ష్యమాణం మిషతోఽపి హరన్తి 3

యథా హ్యనువత్సరం కృష్యమాణమప్యదగ్ధబీజం క్షేత్రం పునరేవావపనకాలే గుల్మత్పణ
వీరుద్భిర్గహ్వరమివ భవత్యేవమేవ గృహశ్రమః కర్మక్షేత్రం యస్మిన్న హి కర్మాణ్యత్సదన్తి
యదయం కామకరణ్ణ ఏష ఆవసథః 4

తత్ర గతో దంశమశకసమాపసదైర్మనుజైః శలభశకుంతతస్కర

మూ

షకాదిభిరుపరుధ్యమానబహిఃప్రాణః క్వచిత్పరివర్తమానోఽస్మిన్నద్వన్యవిద్యాకామ
కర్మభిరుపరక్తమనసానుపపన్నార్థం నరలోకం గన్ధర్వనగరముపపన్నమితి మిథ్యా దృష్టిరనుపశ్యతి5

తత్ర చ క్వచిదాతపోదకనిభాన్విషయానుపధావతి పానభోజనవ్యవాయాదివ్యసనలోలుపః 6

క్వచిచ్ఛాశేషదోషనిషదనం పురీషవిశేషం తద్వర్ణగుణనిర్మితమతిః
సువర్ణముపాదిత్సత్యగ్నికామకాతర ఇవోల్కుకపిశాచమ్ 7

అథ కదాచిన్నివాసపానీయద్రవిణాద్యనేకాత్మోపజీవనాభినివేశ ఏతస్యాం
సంసారాటవ్యామితస్తతః పరిధావతి 8

క్వచిచ్ఛ వాత్సౌపమ్యయా ప్రమదయారోహమారోపితస్తత్కాలరజసా రజనీభూత
ఇవాసాధుమర్యాదో
రజస్వలాక్షోఽపి దిగ్దేవతా అతిరజస్వలమతిర్న విజానాతి 9

క్వచిత్సక్వదవగతవిషయవైతథ్యః స్వయం పరాభిధ్యానేన విభ్రంశితస్మృతిస్తయైవ మరీచి
తోయప్రాయాంస్తానేవాభిధావతి 10

క్వచిదులూకర్ముల్లీస్వనవదతిపరుషరభసాటోపం ప్రత్యక్షం పరోక్షం వా రిపురాజకుల
నిర్భర్త్సి తేనాతివ్యధితకర్ణమూలహృదయః 11

స యదా దుగ్ధపూర్వసుకృతస్తదా కారస్కరకాకతుణ్ణాద్యపుణ్యద్రుమలతావిషోద
పానవదుభయార్థశూన్యద్రవిణాన్జీవన్మృతాన్స్వయం జీవన్మ్రయమాణ ఉపధావతి 12

- ఏకదాసత్ప్రసజ్ఞాన్ని కృతమతిర్వ్యదకస్తోతఃస్థలనవదుభయతోఽపి దుఃఖదం
పాఖణ్డమభియాతి 13
- యదా తు పరబాధయాన్త ఆత్మానే నోపనమతి తదా హి పితృపుత్రబర్హిష్మతః పితృపుత్రాన్వా
స ఖలు భక్షయతి 14
- క్వచిదాసాద్య గృహం దావవత్ప్రియార్థవిధురమసుఖోదర్కం శోకాగ్నినా దహ్యామానో భృశం
నిర్వేదముపగచ్ఛతి 15
- క్వచిత్కాలవిషమితరాజకులరక్షసాపహృతప్రియతమధనాసుః ప్రమృతక ఇవ
విగతజీవలక్షణ ఆస్తే 16
- కదాచిన్మనోరథోపగతపితృపితామహాద్యసత్సదితి స్వప్ననిర్వృతిలక్షణమనుభవతి 17
- క్వచిద్గృహశ్రమకర్మచోదనాతిభరగిరిమారురుక్షమాణో లోకవ్యసనకర్షితమనాః కణ్ఠక
శర్కరాక్షేత్రం ప్రవిశన్నివ సీదతి 18
- క్వచిచ్ఛ దుఃసహన కాయాభ్యంతరవహ్నినా గృహీతసారః స్వకుటుమ్బాయ క్రుధ్యతి 19
- స ఏవ పునర్నిద్రాజగరగృహీతోఽన్ధే తమసి మగ్నః శూన్యారణ్య ఇవ శేతే నాన్యత్క్రిశ్చాన
వేద శవ ఇవాపవిద్ధః 20
- కదాచిద్భగ్నమానదంష్ట్రో దుర్జనదన్తశూకైరలబ్ధనిద్రాక్షణో వ్యథిత
హృదయేనానుక్షీయమాణవిజ్ఞానోఽన్ధకూపేఽన్ధవత్పతతి 21
- కర్తి స్మ చిత్కామమధులవాన్విచిన్వన్వదా పరదారపరద్రవ్యాణ్యవరున్ధానో రాజ్ఞా
స్వామిభిర్వా నిహతః పతత్యపారే నిరయే 22
- అథ చ తస్మాదుభయథాపి హి కర్మాస్మిన్నాత్మనః సంసారావపనముదాహరన్తి 23
- ముక్తస్తతో యది బన్ధాద్దేవదత్త ఉపాచ్ఛినత్తి తస్మాదపి విష్ణుమిత్ర ఇత్యనవస్థితిః 24
- క్వచిచ్ఛ శీతవాతాద్యనేకాధిదైవికభౌతికాత్మీయానాం దశానాం ప్రతినివారణేఽకల్పో దురన్త
చిన్తయా విషణ్ణ ఆస్తే 25

క్వచిన్నిథో వ్యవహరన్యత్క్రిశ్చిద్ధనమన్యేభ్యో వా కాకిణికా మాత్రమప్యపహరన్యత్క్రిశ్చిద్వా
విద్వేషమేతి విత్తశార్యాత్ 26

అధ్వన్యముష్మిన్నిమ ఉపసర్గాస్తథా సుఖదుఃఖరాగద్వేషభయాభిమానప్రమాదోన్మాద
శోకమోహలోభమాత్సర్యేర్హ్యవమానక్షుత్పిపాసాధివ్యాధిజన్మజరామరణాదయః 27

క్వాపి దేవమాయయా స్త్రియా భుజలతోపగూఢః ప్రస్కన్నవివేకవిజ్ఞానో
యద్విహారగృహారమ్భాకుల
హృదయస్తదాశ్రయావసక్తసుతదుహితృకలత్రభాషితావలోకవిచేష్టితాపహృతహృదయ
ఆత్మానమజితాత్మాపారేఽన్దే తమసి ప్రహీణోతి 28

కదాచిదీశ్వరస్య భగవతో విష్ణోశ్చక్రాత్పరమాణ్వాదిద్విపరార్థాపవర్గ
కాలోపలక్షణాత్పరివర్తితేన వయసా రంహసా హరత ఆబ్రహ్మత్పణస్తమ్బాదీనాం
భూతానామనిమిషతో మిషతాం విత్రస్తహృదయస్తమేవేశ్వరం కాలచక్రనిజాయుధం
సాక్షాద్భగవంతం యజ్ఞపురుషమనాదృత్య పాఖణ్డదేవతాః కఙ్కగృద్ధ్రబకవటప్రాయా
ఆర్యసమయపరిహృతాః సాజ్యేత్యేనాభిధత్తే 29

యదా పాఖణ్డిభిరాత్మవశ్చితైస్తైరురు వశ్చితో బ్రహ్మకులం సమావసంస్తేషాం
శీలముపనయనాదిశ్చైతస్మార్తకర్మానుష్ఠానేన భగవతో యజ్ఞపురుషస్యారాధనమేవ
తదరోచయన్సూద్రకులం భజతే నిగమాచారేఽశుద్ధితో యస్య మిథునీభావః
కుటుమ్భభరణం యథా వానరజాతేః 30

తత్రాపి నిరవరోధః స్వైరేణ విహరన్నతికృపణబుద్ధిరన్యేన్యముఖనిరీక్షణాదినా గ్రామ్య
కర్మణైవ విస్మృతకాలావధిః 31

క్వచిద్దుమవదైహికార్థేషు గృహేషు రంస్యన్యథా వానరః సుతదారవత్సలో వ్యవాయక్షణః 32

ఏవమధ్వన్యవరున్ధానో మృత్యుగజభయాత్తమసి గిరికన్దరప్రాయే 33

క్వచిచ్ఛీతవాతాద్యనేకదైవికభౌతికాత్మీయానాం దుఃఖానాం ప్రతినివారణేఽకల్పో
దురంతవిషయ విషణ్ణ ఆస్తే 34

క్వచిన్నిథో వ్యవహరన్యత్క్రిశ్చిద్ధనముపయాతి విత్తశార్యేన 35

కృచిత్రక్షణధనః శయ్యాసనాశనాద్యుపభోగవిహీనో
యావదప్రతిలబ్ధమనోరథోపగతాదానేఽవసితమతిస్తతస్తతోఽవమానాదీని జనాదభిలభతే
36

ఏవం విత్తవ్యతిషణ్ణవివృద్ధవైరానుబంధోఽపి పూర్వవాసనయా మిథ ఉద్వహత్యథాపవహతి
37

ఏతస్మిన్సంసారాధ్వని నానాక్లేశోపసర్గబాధిత ఆపన్నవిపన్నో యత్ర యస్తము హ
వావేతరస్తత్ర విస్సృజ్య జాతం జాతముపాదాయ శోచన్ముహ్యన్విభృద్
వివదన్మ్రస్తన్సంహృష్యన్నాయన్నహ్యమానః సాధువర్జితో వావర్తతేఽద్యాపి యత ఆరబ్ధ ఏష
నరలోక సార్థో యమధ్వనః పారముపదిశన్తి
38

యదిదం యోగానుశాసనం న వా ఏతదవరున్ధతే యన్మ్యస్తదణ్ణా మునయ ఉపశమశీలా
ఉపరతాత్మానః సమవగచ్ఛన్తి
39

యదపి దిగిభజయినో యజ్విసో యే వై రాజర్షయః కిం తు పరం మృధే శయీరన్నస్యామేవ
మమేయమితి కృతవైరానుబంధాయాం విస్సృజ్య స్వయముపసంహృతాః
40

కర్మవల్లీమవలమ్బ్య తత ఆపదః కథశ్చిన్నరకాద్విముక్తః పునరప్యేవం సంసారాధ్వని
వర్తమానో నరలోకసార్థముపయాతి ఏవముపరి గతోఽపి
41

తస్యేదముపగాయన్తి -
ఆర్షభస్యేహ రాజర్షేర్మనసాపి మహాత్మనః
నానువర్త్యార్హతి నృపో మక్షికేవ గరుత్మతః
42

యో దుస్త్యజాన్దారసుతాన్సుహృద్రాజ్యం హృదిస్సుశః
జహౌ యువైవ మలవదుత్తమశ్లోకలాలసః
43

యో దుస్త్యజానోక్షతిసుతస్వజనార్థదారాన్
ప్రాథ్వాం శ్రియం సురవరైః సదయావలోకామ్
నైచ్చన్నపస్తదుచితం మహతాం మధుద్విట్
సేవానురక్తమనసామభవోఽపి ఫల్లుః
44

యజ్ఞాయ ధర్మపతయే విధినైపుణాయ
యోగాయ సాఙ్ఖ్యశిరసే ప్రకృతీశ్వరాయ
నారాయణాయ హరయే నమ ఇత్యుదారం
హాస్యన్మృగత్వమపి యః సముదాజహార

45

య ఇదం భాగవతసభాజితావదాతగుణకర్మణో రాజర్షేర్భరతస్యానుచరితం స్వస్త్వే
అయనమాయుష్యం ధన్యం యశస్యం స్వర్గ్యాపవర్గ్యం వానుశ్శుణోత్యాఖ్యాస్యత్యభినన్దతి
చ సర్వా ఏవాశిష ఆత్మన ఆశాస్తే న కాఞ్చన పరత ఇతి

46

అధ్యాయము - 15

శ్రీశుక ఉవాచ

భరతస్యాత్మజః సుమతిర్నామాభిహితో యము హ వావ కేచిత్పాఖణ్డీన ఋషభ
పదవీమనువర్తమానం చానార్యా అవేదసమామ్నాతాం దేవతాం స్వమనీషయా
పాపీయస్యా కలౌ కల్పయిష్యన్తి

1

తస్మాద్స్వద్ధసేనాయాం దేవతాజిన్నామ పుత్రోఽభవత్

2

అథాసుర్యాం తత్తనయో దేవద్యుమ్నస్తతో ధేనుమత్యాం సుతః
పరమేష్ఠీ తస్య సువర్చలాయాం ప్రతీహ ఉపజాతః

3

య ఆత్మవిద్యామాఖ్యాయ స్వయం సంశుద్ధో మహాపురుషమనుసస్మార

4

ప్రతీహాత్సువర్చలాయాం ప్రతిహర్తాదయస్త్రయ ఆసన్నిజ్యాకోవిదాః సూనవః ప్రతిహర్తుః
స్తుత్యామజ భూమానావజనిషాతామ్

5

భూమ్న ఋషికుల్యాయాముద్గీధస్తతః ప్రస్తావో దేవకుల్యాయాం ప్రస్తావాన్నియుత్సాయాం
హృదయజ ఆసీద్విభుర్విభో రత్యాం చ పృథుషేణస్తస్మాన్నక్త ఆకూత్యాం జఙ్ఘే
నక్తాద్భుతిపుత్రో గయో రాజర్షిప్రవర ఉదారశ్రవా అజాయత సాక్షాద్భగవతో
విష్ణోర్జగద్రిక్షిషయా గృహీతసత్త్వస్య కలాత్మవత్త్వాదిలక్షణేన మహాపురుషతాం ప్రాప్తః 6

స వై స్వధర్మేణ ప్రజాపాలనపోషణప్రీణనోపలాలనానుశాసనలక్షణేనజ్యాదినా చ భగవతి
మహాపురుషే పరావరే బ్రహ్మణి సర్వాత్మనార్పితపరమార్థలక్షణేన

- బ్రహ్మవిచ్ఛరణానుసేవయాపాదిత భగవద్భక్తియోగేన చాభీక్షశః
పరిభావితాతిశుద్ధమతిరుపరతానాత్మ్య ఆత్మని
స్వయముపలభ్యమానబ్రహ్మత్మానుభవోఽపి నిరభిమాన ఏవావనిమజుగుపత్ 7
- తస్యేమాం గాథాం పాణ్డవేయ పురావిద ఉపగాయన్తి 8
- గయం నృపః కః ప్రతియాతి కర్మభిర్యజ్వాభిమానీ బహువిధ్ర్మగోప్తా
సమాగతశ్రీః సదసస్పతిః సతాం సత్సేవకోఽన్యో భగవత్కలామృతే 9
- యమభ్యపిశ్చన్పరయా ముదా సతీః సత్యాశిషో దక్షకన్యాః సరిద్భిః
యస్య ప్రజానాం దుదుహే ధరాశిషో నిరాశిషో గుణవత్సస్నుతోధాః 10
- ఛన్దాంస్యకామస్య చ యస్య కామాన్దదూహురాజహ్రురథో బలిం నృపాః
ప్రత్యశ్చింతా యుధి ధర్మేణ విప్రా యదాశిషాం షష్ఠమంశం పరేత్య 11
- యస్యాద్వరే భగవానద్వరాత్మా మఘాని మాద్యత్యురునోమపీధే
శ్రద్ధావిశుద్ధాచలభక్తియోగ సమర్పితేజ్యాఫలమాజహర 12
- యత్ప్రిణనాద్భర్తిషి దేవతిర్యజ్ మనుష్యవీరుత్తణమావిరిశ్చాత్
ప్రియేత సద్యః స హ విశ్వజీవః ప్రీతః స్వయం ప్రీతిమగాధయస్య 13
- గయాధ్యయన్త్యాం చిత్రరథః సుగతిరవరోధన ఇతి త్రయః పుత్రా
బభూవుశ్చిత్రరథాదూర్ణాయాం సమ్రాడజనిష్ఠ 14
- తత ఉత్కలాయాం మరీచిర్మరీచేర్బిన్దుమత్యాం బిన్దుమానుదపద్యత తస్మాత్సరఘాయాం
మధుర్నామాభవన్మధోః సుమనసి వీరవ్రతస్తతో భోజాయాం మన్థప్రమన్థా జజ్ఞాతే
మన్థోః సత్యాయాం భౌవనస్తతో దూషణాయాం త్వష్టాజనిష్ఠ త్వష్టుర్విరోచనాయాం విరజో
విరజస్య శతజిత్ప్రవరం పుత్ర శతం కన్యా చ విషూచ్యాం కిల జాతమ్ 15
- తత్రాయం శ్లోకః
పైయవ్రతం వంశమిమం విరజశ్చరమోద్భవః
అకరోదత్యలం కీర్త్యా విష్ణుః సురగణం యథా 16

అధ్యాయము - 16

రాజోవాచ

ఉక్తస్త్వయా భూమణ్డలాయామవిశేషో యావదాదిత్యస్తపతి యత్ర చాసౌ జ్యోతిషాం
గణైశ్చంద్రమా వా సహ దృశ్యతే

1

తత్రాపి ప్రియవ్రతరథచరణపరిఖాతైః సప్తభిః సప్త సిన్ధవ ఉపక్లుప్తౌ యత ఏతస్యాః సప్త
ద్వీపవిశేషవికల్పస్త్వయా భగవన్తలు సూచిత ఏతదేవాఖిలమహం మానతో లక్షణతశ్చ
సర్వం వి జిజ్ఞాసామి

2

భగవతో గుణమయే స్థూలరూప ఆవేశితం మనో హ్యగుణేఽపి సూక్ష్మతమ ఆత్మజ్యోతిషి పరే
బ్రహ్మణి భగవతి వాసుదేవాఖ్యే క్షమమావేశితుం తదు
హైతద్గురోఽర్హస్యనువర్ణయితుమితి

3

ఋషిరువాచ

న వై మహారాజ భగవతో మాయాగుణవిభూతేః కాష్ఠాం మనసా వచసా వాధిగన్తుమలం
విబుధాయుషాపి పురుషస్తస్మాత్ప్రాధాన్యేనైవ భూగోలకవిశేషం నామరూపమానలక్షణతో
వ్యాఖ్యాస్యామః

4

యో వాయం ద్వీపః కువలయకమలకోశాభ్యన్తరకోశో నియుతయోజనవిశాలః సమవర్తులో
యథా పుష్కరపత్రమ్

5

యస్మిన్నవ వర్షాణి నవయోజనసహస్రాయామాన్యష్టభిర్మర్యాదాగిరిభిః సువిభక్తాని భవన్తి

6

ఏషాం మధ్యే ఇలావృతం నామాభ్యన్తరవర్షం యస్య నాభ్యామవస్థితః సర్వతః సౌవర్ణః కుల
గిరిరాజో మేరుర్ద్వీపాయామసమున్నాహః కర్ణికాభూతః కువలయకమలస్య మూర్ధని
ద్వాత్రింశత్సహస్రం యోజనవితతో మూలే షోడశసహస్రం తావతాన్తర్భూమ్యాం ప్రవిష్టః

7

ఉత్తరోత్తరేణేలావృతం నీలః శ్వేతః శృంగవానితి త్రయో రమ్యకహిరణ్మయకురూణాం వర్షాణాం
మర్యాదా గిరయః ప్రాగాయతా ఉభయతః క్షారోదావధయో ద్వీపసహస్రపుష్పధవ ఏకైకశః
పూర్వస్మాత్పూర్వస్మాదుత్తర ఉత్తరో దశాంశాధికాంశేన ద్వైర్వ ఏవ ప్రాసన్తి

8

- ఏవం దక్షిణేనేలావృతం నిషధో హేమకూటో హిమాలయ ఇతి ప్రాగాయతా యథా
నీలాదయోఽయుతయోజనోత్పేధా హరివర్షకిమ్పరుషభారతానాం యథాసజ్జ్యమ్ 9
- తథైవేలావృతమపరేణ పూర్వేణ చ మాల్యవద్గన్ధమాదనావానీలనిషధాయతౌ ద్విసహస్రం
పప్రథతుః కేతుమాలభద్రాశ్వయోః సీమానం విదధాతే 10
- మన్దరో మేరుమన్దరః సుపార్శ్వః కుముద ఇత్యయుతయోజనవిస్తారోన్నాహ మేరోశ్చతుర్
దిశమవష్టమ్భుగిరయ ఉపక్లుప్తాః 11
- చతుర్వేతేషు చూతజమ్భూకదమ్బున్యగ్రోధాశ్చత్వారః పాదపప్రవరాః పర్వతకేతవ ఇవాధి
సహస్రయోజనోన్నాహస్తావద్విటపవితతయః శతయోజనపరిణాహః 12
- ప్రాదాశ్చత్వారః పయోమద్విక్షురసమ్మష్టజలా యదుపస్పర్శిన ఉపదేవగణా యోగైశ్చర్యాణి
స్వాభావికాని భరతర్షభ ధారయన్తి 13
- దేవోద్యానాని చ భవన్తి చత్వారి నన్దనం చైత్రరథం వైభ్రాజకం సర్వతోభద్రమితి 14
- యేష్యమరపరివృధాః సహ సురలలనాలలామయూథపతయ ఉపదేవగణైరుపగీయమాన
మహిమానః కిల విహరన్తి 15
- మన్దరోత్సల్ల ఏకాదశశతయోజనోత్తుల్లదేవచూతశిరసో గిరిశిఖరస్థూలాని ఫలాన్యమృత
కల్పాని పతన్తి 16
- తేషాం విశీర్యమాణానామతిమధురసురభిసుగన్ధిబహులారుణరసోదేనారుణోదా నామ నదీ
మన్దరగిరిశిఖరాన్నిపతన్తీ పూర్వేణేలావృతముపస్థావయతి 17
- యదుపజోషణాద్భవాన్యా అనుచరీణాం పుణ్యజనవధూనామవయవస్పర్శసుగన్ధవాతో దశ
యోజనం సమన్తాదనువాసయతి 18
- ఏవం జమ్బూఫలానామత్యుచ్ఛనిపాతవిశీర్ణానామనస్థిప్రాయాణామిభకాయనిభానాం రసేన
జమ్బూ నామ నదీ మేరుమన్దరశిఖరాదయుతయోజనాదవనితలే నిపతన్తీ
దక్షిణేనాత్మానం యావదిలావృతముపస్యన్దయతి 19

తావదుభయోరపి రోధసోర్యా మృత్తికా తద్రసేనానువిధ్యమానా వాయ్వర్కసంయోగవిపాకేన
సదామరలోకాభరణం జామ్బూనదం నామ సువర్ణం భవతి 20

యదు హ వావ విబుధాదయః సహ యువతిభిర్ముకుటకటకకటిసూత్రాద్యాభరణరూపేణ
ఖలు ధారయన్తి 21

యస్తు మహాకదమ్బః సుపార్శ్వనిరూఢో యాస్తస్య కోటరేభ్యో వినిఃసృతాః
పశ్చాదయామపరిణాహాః పశ్చా మధుధారాః
సుపార్శ్వశిఖరాత్పతన్త్యోపరేణాత్మానమిలావృతమనుమోదయన్తి 22

యా హ్యుపయుజ్ఞానానాం ముఖనిర్వాసితో వాయుః
సమన్తాచ్ఛతయోజనమనువాసయతి 23

ఏవం కుముదనిరూఢో యః శతవల్కో నామ వటస్తస్య స్కన్ధేభ్యో నీచీనాః
పయోదధిమధుఘృత గుడాన్నాద్యమృరశయ్యాసనాభరణాదయః సర్వ ఏవ
కామదుఘా నదాః కుముదాగ్రాత్పతన్తస్తముత్తరేణేలావృతముపయోజయన్తి 24

యానుపజుషాణానాం న కదాచిదపి ప్రజానాం వలీపలితక్లమస్వేదదౌర్గన్ధ్యజరామయమృత్యు
శీతోష్ణవైవర్ణ్యోపసర్గాదయస్తాపవిశేషా భవన్తి యావజ్జీవం సుఖం నిరతిశయమేవ 25

కురఙ్గుకురరకుసుమ్భవైకజృత్రికూటశిశిరపతఙ్గురుచకనిషధశినీవాసకపిలశఙ్ఖ
వైదూర్యజారుధిహంసఋషభనాగకాలజ్వరనారదాదయో వింశతిగిరయో మేరోః కర్ణికాయా
ఇవ కేసరభూతా మూలదేశే పరిత ఉపక్లుప్తాః 26

జఠరదేవకూటౌ మేరుం పూర్వేణాష్టాదశయోజనసహస్రముదగాయతౌ ద్వీసహస్రం
పృథుతుభ్నౌ భవతః ఏవమపరేణ పవనపారియాత్రౌ దక్షిణేన కైలాసకరవీరౌ
ప్రాగాయతావేవముత్తరతస్త్రిశృఙ్గ మకరావష్టభిరేతైః పరిస్సతోఽగ్నిరివ పరితశ్చకాస్తి
కాఞ్చనగిరిః 27

మేరోర్మూర్ధని భగవత ఆత్మయోనేర్మధ్యత ఉపక్లుప్తాం పురీమయుతయోజనసాహస్రీం సమ
చతురస్రాం శాతకౌమ్భీం వదన్తి 28

తామనుపరితో లోకపాలానామష్టానాం యథాదిశం యథారూపం తురీయమానేన
పురోఽష్టావుపక్లుప్తాః

29

అధ్యాయము - 17

శ్రీశుక ఉవాచ

తత్ర భగవతః సాక్షాద్యజ్ఞలింగస్య విష్ణోర్విక్రమతో వామపాదాబ్జస్థనఖ

నిర్భిన్నోర్ద్వాణ్ణకటాహవివరేణాంతఃప్రవిష్టా యా బాహ్యజలధారా

తచ్ఛరణపక్వజావనేజనారుణ కింజల్కోపరజ్జ్వితాఖిలజగదఘమలాపహోపస్పర్శనామలా

సాక్షాద్భగవత్పదీత్యనుపలక్షితవచో భిదీయమానాతిమహతా కాలేన

యుగసహస్రోపలక్షణేన దివో మూర్ధన్యవతతార యత్తద్విష్ణుపదమాహుః

1

యత్ర హ వావ వీరవ్రత ఔత్తానపాదిః పరమభాగవతోఽస్మత్కులదేవతాచరణారవిన్దోదకమితి

యామనుసవనముత్కృష్టమాణభగవద్భక్తియోగేన దృఢం క్లిద్యమానాన్తర్హదయ

ఔత్కణ్ఠ్య

వివశామీలితలోచనయుగలకుడ్మలవిగలితామలబాష్పకలయాభివ్యజ్యమానరోమపులక

కులకోఽధునాపి పరమాదరేణ శిరసా బిభర్తి

2

తతః సప్త ఋషయస్తత్ప్రభావాభిజ్ఞా యాం నను తపస ఆత్యంతికి సిద్ధిరేతావతీ భగవతి

సర్వాత్మని వాసుదేవేననుపరతభక్తియోగలాభేనైవోపేక్షితాన్యార్థాత్మగతయో

ముక్తిమివాగతాం ముముక్షవ ఇవ సబహుమానమద్యాపి జటాజుటైరుద్యహన్తి

3

తతోఽనేకసహస్రకోటివిమానానీకసంక్కులదేవయానేనావతరన్తీన్దు మణ్డలమావార్య బ్రహ్మ

సదనే నిపతతి

4

తత్ర చతుర్థా భిద్యమానా చతుర్భిర్నామభిశ్చతుర్ద్విశమభిస్సన్దన్తీ నదనదీ

పతిమేవాభినివిశతి సీతాలకనన్దా చక్షుర్భద్రేతి

5

సీతా తు బ్రహ్మసదనాత్మేసరాచలాదిగిరిశిఖరేభ్యోఽధోఽధః ప్రస్తవన్తీ గన్ధమాదనమూర్ధసు

పతిత్వాన్తరేణ భద్రాశ్వవర్షం ప్రాచ్యం దిశి కౌరసముద్రమభిప్రవిశతి

6

ఏవం మాల్యవచ్చిఖరాన్నిష్పతస్తీ తతోఽనుపరతవేగా కేతుమాలమభి చక్షుః ప్రతీచ్యాం దిశి
సరిత్ పతిం ప్రవిశతి 7

భద్రా చోత్తరతో మేరుశిరసో నిపతితా గిరిశిఖరాద్గిరిశిఖరమతిహాయ శృఙ్గవతః
శృఙ్గోదవస్యన్దమానా ఉత్తరాంస్తు కురూనభిత ఉదీచ్యాం దిశి జలధిమభిప్రవిశతి 8

తథైవాలకనన్దా దక్షిణేన బ్రహ్మసదనాద్బహూని గిరికూటాన్యతిక్రమ్య
హేమకూటాద్దైమకూటాన్యతిరభసతరంహసా లురయస్తీ భారతమభివర్షం దక్షిణస్యాం
దిశి జలధిమభిప్రవిశతి యస్యాం స్నానార్థం చాగచ్ఛతః పుంసః పదే
పదేఽశ్వమేధరాజసూయాదీనాం ఫలం న దుర్లభమితి 9

అన్యే చ నదా నద్యశ్చ వర్షే వర్షే సన్తి బహుశో మేర్వాదిగిరిదుహితరః శతశః 10

తత్రాపి భారతమేవ వర్షం కర్మక్షేత్రమన్యాన్యష్ట వర్షాణి స్వర్గిణాం పుణ్యశేషోపభోగ స్థానాని
భౌమాని స్వర్గపదాని వ్యపదిశన్తి 11

ఏషు పురుషాణామయుతపురుషాయుర్వర్షాణాం దేవకల్పానాం నాగాయుతప్రాణానాం
వజ్రసంహననబల
వయోమోదప్రముదితమహాసౌరతమిథునవ్యవాయాపవర్గవర్షధృతైకగర్భకలత్రాణాం తత్ర
తు త్రేతా యుగసమః కాలో వర్తతే 12

యత్ర హ దేవపతయః స్వైః స్వైర్గణనాయకైర్విహితమహార్హణాః సర్వర్తుకుసుమస్తబకఫల
కిసలయశ్రియానమ్యమానవిటపలతావిటపిభిరుపశుమ్భమానరుచిరకాననాశ్రమాయత
నవర్షగిరిద్రోణీషు తథా చామలజలాశయేషు
వికచవివిధనవనరుహామోదముదితరాజహంసజలకుక్కుటకారణ్ణవసారస
చక్రవాకాదిభిర్మధుకరనికరాకృతిభిరుపకూజితేషు జలక్రీడాదిభిర్విచిత్రవిసేదైః
సులలితసురసున్దరీణాం కామకలిలవిలాసహాసలీలావలోకాకృష్టమనోదృష్టయః స్వైరం
విహరన్తి 13

నవస్వపి వర్షేషు భగవాన్నారాయణో మహాపురుషః పురుషాణాం
తదనుగ్రహాయాత్మతత్త్వవ్యాపేనాత్మనాద్యాపి సన్నిధీయతే 14

ఇలావృతే తు భగవాన్భవ ఏక ఏవ పుమాన్న హ్యన్యస్తతాపరో నిర్విశతి భవాన్యాః
శాపనిమిత్తజ్ఞో యత్ప్రవేక్ష్యతః స్త్రీభావస్తత్పశ్చాద్వక్ష్యామి 15

భవానీనాడైః స్త్రీగణార్బుదసహస్రైరవరుధ్యమానో భగవతశ్చతుర్మూర్తేర్మహాపురుషస్య
తురీయాం తామసీం మూర్తిం ప్రకృతిమాత్మనః సజ్కర్షణసంజ్ఞామాత్మసమాధిరూపేణ
సన్నిధాప్యైతదభిగృణన్భవ ఉపధావతి 16

శ్రీభగవానువాచ

ఓం నమో భగవతే మహాపురుషాయ సర్వగుణసంజ్ఞ్యానాయానంతాయావ్యక్తాయ నమ ఇతి 17

భజే భజన్యారణపాదపఙ్కజం భగస్య కృత్స్నస్య పరం పరాయణమ్
భక్తేష్వలం భావితభూతభావనం భవాపహం త్వా భవభావమీశ్వరమ్ 18

న యస్య మాయాగుణచిత్తవృత్తిభిర్నిరీక్షతో హ్యణ్యపి దృష్టిరజ్యతే
ఈశే యథా నోఽజితమన్యరంహసాం కస్తం న మన్యేత జిగీషురాత్మనః 19

అసద్భూతో యః ప్రతిభాతి మాయయా క్షీణేవ మధ్వాసవతామ్రలోచనః
న నాగవద్భోర్వర్ణ ఈశిరే హ్రీయా యత్పాదయోః స్పర్శనధర్షితేంద్రియాః 20

యమాహురస్య స్థితిజన్మసంయమం త్రిభిర్విహీనం యమనంతమృషయః
న వేద సిద్ధార్థమివ క్వచిత్స్థితం భూమణ్డలం మూర్ధసహస్రధామసు 21

యస్యాద్య ఆసీద్గుణవిగ్రహో మహాన్విజ్ఞానధిష్ఠ్యో భగవానజః కిల
యత్సమ్భవోఽహం త్రివృతా స్వతేజసా వైకారికం తామసమైంద్రియం సృజే 22

ఏతే వయం యస్య వశే మహాత్మనః స్థితాః శకుంతా ఇవ సూత్రయన్త్రితాః
మహానహం వైకృతతామసేంద్రియాః సృజామ సర్వే యదనుగ్రహోదిదమ్ 23

యన్నిర్మితాం కర్త్యపి కర్మపర్వణీం మాయాం జనోఽయం గుణసర్గమోహితః
న వేద నిస్తారణయోగమజ్ఞసా తస్మై నమస్తే విలయోదయాత్మనే 24

అధ్యాయము - 18

శ్రీశుక ఉవాచ

తథా చ భద్రశ్రవా నామ ధర్మసుతస్తత్కులపతయః పురుషౌ భద్రాశ్వవర్షే సాక్షాద్భగవతో
వాసుదేవస్య ప్రియాం తనుం ధర్మమయీం హయశీర్షాభిధానాం పరమేణ సమాధినా
సన్నిధాప్యేదమభిగృణంత ఉపధావన్తి

1

భద్రశ్రవస ఉచుః

ఓం నమో భగవతే ధర్మాయాత్మవిశోధనాయ నమ ఇతి

2

అహో విచిత్రం భగవద్విచేష్టితం ఘ్నుంతం జనోయం హి మిషన్న పశ్యతి
ధ్యాయన్నసద్యర్థి వికర్మ సేవితం నిర్హత్య పుత్రం పితరం జిజీవిషతి

3

వదన్తి విశ్వం కవయః స్మ నశ్వరం పశ్యన్తి చాధ్యాత్మవిదో విపశ్చితః
తథాపి ముహ్యన్తి తవాజ మాయయా సువిస్మృతం కృత్యమజం నతోఽస్మి తమ్

4

విశ్వోద్భవస్థాననిరోధకర్మ తే హ్యకర్తురగ్జీకృతమప్యపావృతః
యుక్తం న చిత్రం త్వయి కార్యకారణే సర్వాత్మని వ్యతిరిక్తే చ వస్తుతః

5

వేదాన్యగాన్తే తమసా తిరస్కృతాన్తసాతలాద్యో నృతురజ్ఞవిగ్రహః
ప్రత్యాదదే వై కవయోఽభియాచతే తస్మై నమస్తేఽవితథేహితాయ ఇతి

6

హరివర్షే చాపి భగవాన్నరహరిరూపేణాస్తే తద్రూపగ్రహణనిమిత్తముత్తరత్రాభిధాన్య
తద్దయితం రూపం మహాపురుషగుణభాజనో మహాభాగవతో
దైత్యదానవకులతీర్థీకరణశీలాచరితః ప్రహ్లాదోఽవ్యవధానానన్యభక్తియోగేన సహ
తద్వర్షపురుషైరుపాస్తే ఇదం చోదాహరతి

7

ఓం నమో భగవతే నరసింహాయ నమస్తేజస్తేజసే ఆవిరావిర్భవ వజ్రనఖ వజ్రదంష్ట్ర
కర్మాశయాన్తన్దయ రన్దయ తమో గ్రస గ్రస ఓం స్వాహా అభయమభయమాత్మని
భూయిష్టా ఓం క్షౌమ్

8

స్వస్త్వస్తు విశ్వస్య ఖలః ప్రసీదతాం ధ్యాయన్తు భూతాని శివం మిథో ధియా
మనశ్చ భద్రం భజతాదధోక్షజే ఆవేశ్యతాం నో మతిరప్యహైతుకీ

9

మాగారదారాత్మజవిత్తబన్ధుషు సజ్ఞో యది స్యాద్భగవత్ప్రియేషు నః
యః ప్రాణవృత్త్యా పరితుష్ట ఆత్మవాన్సిద్ధ్యత్యదూరాన్న తథేన్ద్రియప్రియః 10

యత్సజ్గలబ్ధం నిజవీర్యవైభవం తీర్థం ముహూః సంస్పృశతాం హి మానసమ్
హరత్యజోఽన్తః శ్రుతిభిర్గతోఽజ్ఞజం కో వై న సేవేత ముకున్దవిక్రమమ్ 11

యస్యాస్తి భక్తిర్భగవత్సక్తిశ్చనా సర్వైర్గుణైస్తత్ర సమాసతే సురాః
హరావభక్తస్య కుతో మహద్గుణా మనోరథేనాసతి ధావతో బహిః 12

హరిర్హి సాక్షాద్భగవాన్సూరీణామాత్మా యుషాణామివ తోయమీప్సితమ్
హిత్యా మహంస్తం యది సజ్జతే గృహే తదా మహత్త్వం వయసా దమృతీనామ్ 13

తస్మాద్రజోరాగవిషాదమన్య మానస్సహభయదైన్యాధిమూలమ్
హిత్యా గృహం సంస్మృతిచక్రవాలం నృసింహపాదం భజతాకుతోభయమితి 14

కేతుమాలేఽపి భగవాన్కామదేవస్వరూపేణ లక్ష్మ్యః ప్రియచికిర్షయా ప్రజాపతేర్దుహిణ్ణాం
పుత్రాణాం తద్వర్షపతీనాం పురుషాయుషాహోరాత్రపరిసంఖ్యానానాం యాసాం గర్భా
మహాపురుషమహస్తతేజసోద్వేజిత మనసాం విధ్వస్తా వ్యసవః సంవత్సరాన్తే వినిపతన్తి 15

అతీవ సులలితగతివిలాసవిలసితరుచిరహాసలేశావలోకలీలయా
కిశ్చిదుత్తమృతసున్దరభూమణ్డల
సుభగవదనారవిన్దశ్రియా రమాం రమయన్నిన్ద్రియాణి రమయతే 16

తద్భగవతో మాయామయం రూపం పరమసమాధియోగేన రమా దేవీ సంవత్సరస్య
రాత్రిషు ప్రజాపతేర్దుహితృభిరుపేతాహఃసు చ తద్భర్తృభిరుపాన్తే ఇదం చోదాహరతి 17

ఓం హ్రం హ్రీం హ్రూం ఓం నమో భగవతే హృషీకేశాయ సర్వగుణవిశేషైర్విలక్షితాత్మనే
ఆకూతీనాం

చిత్తీనాం చేతసాం విశేషాణాం చాధిపతయే షోడశకలాయ
చ్ఛన్దోమయాయాన్న మయాయామృతమయాయ సర్వమయాయ సహసే ఓజసే
బలాయ కాంతాయ కామాయ నమస్తే ఉభయత్ర భూయాత్ 18

స్త్రీయో వ్రతైస్త్యా హృషీకేశ్వరం స్వతో హ్యరాధ్య లోకే పతిమాశాసతేఽన్యమ్
తాసాం న తే వై పరిపాన్త్యపత్యం ప్రియం ధనాయూషి యతోఽస్వతన్తాః 19

స వై పతిః స్యాదకుతోభయః స్వయం సమన్తతః పాతి భయాతురం జనమ్
స ఏక ఏవేతరథా మిథో భయం వైవాత్మలాభాదధి మన్యతే పరమ్ 20

యా తస్య తే పాదసరోరుహార్హణం నికామయేత్సాఖిలకామలమ్పటా
తదేవ రాసీప్సితమీప్సితోఽర్చితో యద్భగ్నయాన్ఘా భగవన్స్తతస్యతే 21

మత్ప్రాప్తయేఽజేశసురాసురాదయస్తస్యన్త ఉగ్రం తప ఐన్ద్రియే ధియః
ఋతే భవత్పాదపరాయణాన్న మాం విన్దన్త్యహం త్వద్భదయా యతోఽజిత 22

స త్వం మమాప్యచ్యుత శీర్ణి వన్దితం కరామ్బుజం యత్త్వదధాయ సాత్వతామ్
బిభర్షి మాం లక్ష్మ వరేణ్య మాయయా క ఈశ్వరస్యేహితమూహితుం విభురితి 23

రమ్యకే చ భగవతః ప్రియతమం మాత్స్యమవతారరూపం తద్వర్షపురుషస్య మనోః ప్రాక్
ప్రదర్శితం స ఇదానీమపి మహతా భక్తియోగేనారాధయతీదం చోదాహరతి 24

ఓం నమో భగవతే ముఖ్యతమాయ నమః సత్త్వాయ ప్రాణాయోజసే సహసే బలాయ
మహామత్స్యాయ
నమ ఇతి 25

అన్తర్బహిశ్చాఖిలలోకపాలకైరదృష్టరూపో విచరస్యరుస్వనః
స ఈశ్వరస్త్వం య ఇదం వశేఽనయన్నామ్నా యథా దారుమయీం నరః స్త్రియమ్ 26

యం లోకపాలాః కిల మత్సరజ్వరా హిత్వా యతన్తోఽపి పృథక్సమేత్య చ
పాతుం న శేకుర్ద్విపదశ్చతుష్పదః సరీసుపం స్థాణు యదత్ర దృశ్యతే 27

భవాన్యగ్నాన్తార్ణవ ఉర్మిమాలిని క్షోణీమిమామోషధివీరుధాం నిధిమ్
మయా సహోరు క్రమతేఽజ ఓజసా తస్మై జగత్ప్రాణగణాత్మనే నమ ఇతి 28

హిరణ్మయేఽపి భగవాన్ని వసతి కూర్మతనుం బిభ్రాణస్తస్య తత్ప్రియతమాం తనుమర్యమా
సహ

- వర్షపురుషైః పితృగణాధిపతిరుపధావతి మస్తమిమం చానుజపతి 29
- ఓం నమో భగవతే అకూపారాయ సర్వసత్త్వగుణవిశేషణాయానుపలక్షితస్థానాయ నమో
వర్షణే నమో భూమ్నై నమో నమోఽవస్థానాయ నమస్తే 30
- యద్రూపమేతన్ని జమాయయార్పితమర్థస్వరూపం బహురూపరూపితమ్
సంఖ్యో న యస్యాస్యయథోపలమ్భనాత్తస్మై నమస్తేఽవ్యపదేశరూపిణే 31
- జరాయుజం స్వేదజమణ్ణజోద్భిదం చరాచరం దేవర్షిపితృభూతమైంద్రియమ్
ద్యౌః ఖం క్షితిః శైలసరిత్సముద్ర ద్వీపగ్రహర్కృత్యభిధేయ ఏకః 32
- యస్మిన్నసంఖ్యేయవిశేషనామ రూపాకృతౌ కవిభిః కల్పితేయమ్
సంఖ్యో యయా తత్త్వదృశాపనీయతే తస్మై నమః సాంఖ్యనిదర్శనాయ తే ఇతి 33
- ఉత్తరేషు చ కురుషు భగవాన్యజ్ఞపురుషః కృతవరాహరూప ఆస్తే తం తు దేవీ హైషా భూః
సహ కురుభిరస్థలితభక్తియోగేనోపధావతి ఇమాం చ పరమాముపనిషదమావర్తయతి 34
- ఓం నమో భగవతే మస్త్రతత్త్వలింగాయ యజ్ఞకృతవే మహాధ్వరావయవాయ
మహాపురుషాయ నమః కర్మశుక్లాయ త్రియుగాయ నమస్తే 35
- యస్య స్వరూపం కవయో విపశ్చితో గుణేషు దారుష్వివ జాతవేదసమ్
మథ్నన్తి మథ్నా మనసా దిద్మక్షవో గూఢం క్రియార్థైర్నమ ఈరితాత్మనే 36
- ధ్రువక్రియాహేత్వయనేకకర్తుభిర్మా యాగుణైర్వస్తునిరీక్షితాత్మనే
అన్వీక్షయాగ్గతిశయాత్మబుద్ధిభిర్నిరస్తమాయాకృతయే నమో నమః 37
- కరోతి విశ్వస్థితిసంయమోదయం యస్యేప్పితం నేప్పితమీక్షితుర్గుణైః
మాయా యథాయో భ్రమతే తదాశ్రయం గ్రాహ్యో నమస్తే గుణకర్మసాక్షిణే 38
- ప్రమథ్య దైత్యం ప్రతివారణం మృధే యో మాం రసాయా జగదాదిసూకరః
కృత్వాగ్రదంష్ట్రే నిరగాదుదన్వతః క్రీడన్నివేభః ప్రణతాస్మి తం విభుమితి 39

అధ్యాయము - 19

శ్రీశుక ఉవాచ

కిమ్పురుషే వర్తే భగవంతమాదిపురుషం లక్ష్మణాగ్రజం సీతాభిరామం రామం తచ్ఛరణ
సన్నికర్షాభిరతః పరమభాగవతో హనుమాన్సహ కిమ్పురుషైరవిరతభక్తిరుపాస్తే 1

ఆర్జిషేణేన సహ గన్ధర్వైరనుగీయమానాం పరమకల్యాణీం భర్తృభగవత్కథాం సముపశృణోతి
స్వయం చేదం గాయతి 2

ఓం నమో భగవతే ఉత్తమశ్లోకాయ నమ ఆర్యలక్షణశీలవ్రతాయ నమ ఉపశిక్షితాత్మన
ఉపాసిత లోకాయ నమః సాధువాదనికషణాయ నమో బ్రహ్మణ్యదేవాయ
మహాపురుషాయ మహారాజాయ నమ ఇతి 3

యత్తద్విశుద్ధానుభవమాత్రమేకం స్వతేజసా ధ్వస్తగుణవ్యవస్థమ్
ప్రత్యక్ప్రశాంతం సుధియోపలమ్భనం హ్యనామరూపం నిరహం ప్రపద్యే 4

మర్త్యావతారస్త్విహ మర్త్యశిక్షణం రక్షోవధాయైవ న కేవలం విభోః
కుతోఽన్యథా స్యాద్రమతః స్వ ఆత్మనః సీతాకృతాని వ్యసనానీశ్వరస్య 5

న వై స ఆత్మాత్మవతాం సుహృత్తమః సక్తస్తిలోక్యాం భగవాన్వాసుదేవః
న స్తీకృతం కశ్మలమశ్నువీత న లక్ష్మణం చాపి విహతుమర్హతి 6

న జన్మ నూనం మహతో న సౌభగం న వాఙ్మ బుద్ధిర్నాకృతిస్తోషహేతుః
తైర్యద్విస్మష్టానపి నో వనౌకసశ్చకార సఖ్యే బత లక్ష్మణాగ్రజః 7

సురోఽసురో వాప్యథ వానరో నరః సర్వాత్మనా యః సుకృతజ్ఞముత్తమమ్
భజేత రామం మనుజాకృతిం హరిం య ఉత్తరాననయత్కేసలాన్దివమితి 8

భారతేఽపి వర్తే భగవాన్నరనారాయణాఖ్య ఆకల్పాంతముపచితధర్మజ్ఞాన
వైరాఙ్మైశ్వర్యోపశమోపరమాత్మోపలమ్భనమనుగ్రహాయాత్మవతామనుకమ్పయా
తపోఽవ్యక్తగతిశ్చరతి 9

తం భగవాన్నారదో వర్ణాశ్రమవతీభిర్భారతీభిః ప్రజాభిర్భగవత్ప్రేక్షాభ్యాం సాఙ్ఖ్య యోగాభ్యాం
భగవదనుభావోపవర్ణనం సావర్ణ్యేరుపదేక్ష్యమాణః పరమభక్తిభావేనోపసరతి ఇదం
చాభిగృణాతి

10

ఓం నమో భగవతే ఉపశమశీలాయోపరతానాత్మ్యాయ నమోఽకించనవిత్తాయ
ఋషిఋషభాయ నరనారాయణాయ పరమహంసపరమగురవే ఆత్మారామాధిపతయే
నమో నమ ఇతి

11

గాయతి చేదమ్

కర్తాస్య సర్గాదిషు యో న బధ్యతే న హన్యతే దేహగతోఽపి దైహికైః
ద్రష్టుర్న దృగ్యస్య గుణైర్విదూష్యతే తస్మై నమోఽసక్తవివిక్తసాక్షిణే

12

ఇదం హి యోగేశ్వర యోగనైపుణం హిరణ్యగర్భో భగవాన్జ్ఞాగాద యత్
యదంతకాలే త్వయి నిర్గుణే మనో భక్త్యా దధీతోజ్ఞితదుష్కలేవరః

13

యదైహికాముష్మికకామలమ్పటః సుతేషు దారేషు ధనేషు చింతయన్
శబ్దేత విద్వాన్మృకలేవరాత్యయాద్యస్తస్య యత్నః శ్రమ ఏవ కేవలమ్

14

తన్నః ప్రభో త్వం కుకలేవరార్పితాం త్వస్మాయయాహంమమతామధోక్షజ
భిన్ద్యామ యేనాశు వయం సుదుర్భిదాం విధేహి యోగం త్వయి నః స్వభావమితి

15

భారతేఽప్యస్మిన్వర్తే సరిచ్ఛైలాః సన్తి బహవో మలయో మగ్గలప్రస్థో మైనాకస్తికూట ఋషభః
కూటకః కోల్లకః సహ్యో దేవగిరిర్మృషముకః శ్రీశైలో వేంకటో మహేంద్రో వారిధారో విన్ద్యః
శుక్తిమాన్మక్షగిరిః పారియాత్రో ద్రోణశ్చిత్రకూటో గోవర్ధనో రైవతకః కకుభో నీలో గోకాముఖ
ఇన్ద్రకీలః కామగిరిరితి చాన్యే చ శతసహస్రశః శైలాస్తేషాం నితమ్నప్రభవా నదా నద్యశ్చ
సన్త్యసజ్ఞ్యాతాః

16

ఏతాసామవో భారత్యః ప్రజా నామభిరేవ పునన్తీనామాత్మనా చోపస్సుశన్తి

17

చన్ద్రవసా తామ్రపర్ణీ అవటోదా కృతమాలా వైహాయసీ కావేరీ వేణీ పయస్వినీ శర్కరావర్తా
తుగ్గభద్రా కృష్ణావేణ్యా భీమరథీ గోదావరీ నిర్విన్ద్యా పయోష్ణీ తాపీ రేవా సురసా నర్మదా
చర్మణ్యతీ సిన్ధురన్ధః శోణశ్చ నదౌ మహానదీ వేదస్మృతిర్మపికుల్యా త్రిసామా కౌశికి

మన్దాకినీ యమునా సరస్వతీ దృషద్వతీ గోమతీ సరయూ రోధస్వతీ సప్తవతీ సుషోమా
శతద్రూశ్చస్త్రభాగా మరుద్వధా వితస్తా అసిక్సీ విశ్వేతి మహానద్యః 18

అస్మిన్నేవ వర్షే పురుషైర్లబ్ధజన్మభిః శుక్లలోహితకృష్ణవర్ణేన స్వారభ్యేన కర్మణా దివ్య
మానుషనారకగతయో బహ్వ ఆత్మన ఆనుపూర్వ్యేణ సర్వా హ్యేవ సర్వేషాం విధీయంతే
యథావర్ణ విధానమపవర్గశ్చాపి భవతి 19

యోఽసౌ భగవతి సర్వభూతాత్మన్యనాత్మ్యేఽనిరుక్తేఽనిలయనే పరమాత్మని వాసుదేవేఽనన్య
నిమిత్తభక్తియోగలక్షణో నానాగతినిమిత్తావిద్యారన్ధ్రనిర్ధనద్వారేణ యదా హి
మహాపురుషపురుష ప్రసభః 20

ఏతదేవ హి దేవా గాయన్తి -

అహో అమీషాం కిమకారి శోభనం ప్రసన్న ఏషాం స్విదుత స్వయం హరిః
యైర్జన్మ లబ్ధం నృషు భారతాజిరే ముకున్దసేవౌపయికం స్పృహో హి నః 21

కిం దుష్కరైర్నః క్రతుభిస్తపోవ్రతైర్దానాదిభిర్వా ద్యుజయేన ఫల్గునా
న యత్ర నారాయణపాదపఙ్కజ స్మృతిః ప్రముష్టాతిశయేన్ద్రియోత్సవాత్ 22

కల్పాయుషాం స్థానజయాత్పునర్భవాత్క్షణాయుషాం భారతభూజయో వరమ్
క్షణేన మర్త్యేన కృతం మనస్వినః సన్న్యస్య సంయాన్త్యభయం పదం హరేః 23

న యత్ర వైకుణ్ఠకథాసుధాపగా న సాధవో భాగవతాస్తదాశ్రయాః
న యత్ర యజ్ఞేశమఖా మహోత్సవాః సురేశలోకోఽపి న వై స సేవ్యతామ్ 24

ప్రాప్తా నృజాతిం త్వహ యే చ జన్తవో జ్ఞానక్రియాద్రవ్యకలాపసమ్భుతామ్
న వై యతేరన్నపునర్భవాయ తే భూయో వనౌకా ఇవ యాన్తి బన్ధనమ్ 25

యైః శ్రద్ధయా బర్హిషి భాగశో హవిర్నిరుప్తమిష్టం విధిమస్త్రవస్తుతః
ఏకః పృథజ్నామభిరాహుతో ముదా గృహ్లాతి పూర్ణః స్వయమాశిషాం ప్రభుః 26

సత్యం దిశత్యర్థితమర్థితో నృణాం నైవార్థదో యత్పునరర్థితా యతః
స్వయం విధత్తే భజతామనిచ్ఛతామిచ్ఛాపిధానం నిజపాదపల్లవమ్ 27

యద్యత్ర నః స్వర్గసుఖావశేషితం స్విష్టస్య సూక్తస్య కృతస్య శోభనమ్
తేనాజనాభే స్మృతిమజ్జన్మ నః స్యాద్వర్తే హరిర్యద్భజతాం శం తనోతి 28

శ్రీశుక ఉవాచ

జమ్బూద్వీపస్య చ రాజన్మృపద్వీపానష్టౌ హైక ఉపదిశన్తి సగరాత్మజైరశ్వాన్వేషణ ఇమాం
మహీం పరితో నిఖనద్భిరుపకల్పితాన్ 29

తద్యథా స్వర్ణప్రస్థశ్చంద్రశుక్ల ఆవర్తనో రమణకో మందరహరిణః పాశ్చాజన్యః సింహలో లభ్యేతి 30

ఏవం తవ భారతోత్తమ జమ్బూద్వీపవర్షవిభాగో యథోపదేశముపవర్ణిత ఇతి 31

అధ్యాయము - 20

శ్రీశుక ఉవాచ

అతః పరం ప్లక్షాదీనాం ప్రమాణలక్షణసంస్థానతో వర్షవిభాగ ఉపవర్ణ్యతే 1

జమ్బూద్వీపోఽయం యావత్ప్రమాణవిస్తారస్తావతా క్షారోదధినా పరివేష్టితో యథా
మేరుర్జమ్బూఖ్యేన లవణోదధిరపి తతో ద్వీగుణవిశాలేన ప్లక్షాఖ్యేన పరిక్షిప్తో యథా
పరిఖా బాహ్యోపవనేన ప్లక్షో జమ్బూ ప్రమాణో ద్వీపాఖ్యాకరో హిరణ్మయ ఉత్థితో
యత్రాగ్నిరుపాస్తే సప్తజిహ్వస్తస్యాధిపతిః ప్రియవ్రతాత్మజ ఇద్మజిహ్వః స్వం ద్వీపం
సప్తవర్షాణి విభజ్య సప్తవర్షనామభ్య ఆత్మజేభ్య ఆకలయ్య స్వయమాత్మ
యోగేనోపరరామ 2

శివం యవసం సుభద్రం శాన్తం క్షేమమమృతమభయమితి వర్షాణి తేషు గిరయో నద్యశ్చ
సప్తైవాభిజ్ఞాతాః 3

మణికుటో వజ్రకుట ఇన్ద్రసేనో జ్యోతిష్మాన్మృపర్ణో హిరణ్యస్థివో మేఘమాల ఇతి సేతుశైలాః
అరుణా నృష్ణాఙ్గిరసీ సావిత్రీ సుప్తభాతా ఋతమ్భరా సత్యమ్భరా ఇతి మహానద్యః
యాసాం లోపస్పర్శనవిధూతరజస్ తమసో
హంసపతంగ్గోర్ధ్వా యనసత్యాఙ్గసంజ్ఞాశ్చత్వారో వర్ణాః సహస్రాయుషో విబుధోపమసన్దర్శన
ప్రజననాః స్వర్గద్వారం త్రయ్యా విద్యయా భగవన్తం త్రయీమయం సూర్యమాత్మానం
యజన్తే 4

- ప్రత్నస్య విష్ణో రూపం యత్సత్యస్యర్తస్య బ్రహ్మణః
అమృతస్య చ మృత్యోశ్చ సూర్యమాత్మానమీమహీతి 5
- ప్లక్షాదిషు పశ్చాదు పురుషాణామాయురిన్ద్రియమోజః సహో బలం బుద్ధిర్విక్రమ ఇతి చ
సర్వేషామౌత్పత్తికీ సిద్ధిరవిశేషేణ వర్తతే 6
- ప్లక్షః స్వసమానేనేక్షురసోదేనావృతో యథా తథా ద్వీపోఽపి శాల్మలో ద్వీగుణవిశాలః
సమానేన సురోదేనావృతః పరివృజ్ఞే 7
- యత్ర హ వై శాల్మలీ ప్లక్షాయామా యస్యాం వావ కిల నిలయమాహుర్భగవతశ్చన్దఃస్తుతః
పతత్తి రాజస్య సా ద్వీపహూతయే ఉపలక్యతే 8
- తద్ద్వీపాధిపతిః ప్రియవ్రతాత్మజో యజ్ఞబాహుః స్వసుతేభ్యః సప్తభ్యస్తన్నామాని సప్తవర్షాణి
వ్యభజత్సురోచనం సౌమనస్యం రమణకం దేవవర్షం పారిభద్రమాప్యాయనమవిజ్ఞాతమితి 9
- తేషు వర్షాద్రయో నద్యశ్చ సప్తైవాభిజ్ఞాతాః స్వరసః శతశృఙ్గో వామదేవః కున్దో ముకున్దః
పుష్ప వర్షః సహస్రశ్రుతిరితి అనుమతిః సినీవాలీ సరస్వతీ కుహూ రజనీ నన్దా రాకేతి 10
- తద్వర్షపురుషాః శ్రుతధర్మవీర్యధర్మవసున్దరేషన్దరసంజ్ఞా భగవన్తం వేదమయం
సోమమాత్మానం వేదేన యజన్తే 11
- స్వగోభిః పితృదేవేభ్యో విభజన్మృష్ణశుక్లయోః
ప్రజానాం సర్వాసాం రాజా న్ధః సోమో న ఆస్తితి 12
- ఏవం సురోదాద్యహిస్తద్ద్వీగుణః సమానేనావృతో ఘృతోదేన యథాపూర్వః కుశద్వీపో
యస్మిన్ముశ స్తమ్బో దేవకృతస్తద్ద్వీపాఖ్యాకరో జ్వలన ఇవాపరః స్వశష్పరోచిషా దిశో
విరాజయతి 13
- తద్ద్వీపపతిః ప్రియవ్రతో రాజన్హిరణ్యరేతా నామ స్వం ద్వీపం సప్తభ్యః స్వపుత్రేభ్యో యథా
భాగం విభజ్య స్వయం తప ఆతిష్ఠత
వసువసుదానదృఢరుచినాభిగుప్తస్తుత్యవ్రతవివిక్తవామదేవ నామభ్యః 14

తేషాం వర్షేషు సీమాగిరయో నద్యశ్చాభిజ్ఞాతాః సప్త సప్తైవ చక్రశ్చతుఃశృంఖలః కపిలశ్చిత్రకూటో
దేవానీక ఉర్ధ్వరోమా ద్రవిణ ఇతి రసకుల్యా మధుకుల్యా మిత్రవిందా శ్రుతవిందా దేవగర్భా
ఘృతచ్యుతా మస్తమాలేతి 15

యాసాం పయోభిః కుశద్వీపాకసః కుశలకోవిదాభియుక్తకులకసంజ్ఞా భగవంతం జాతవేద
సరూపిణం కర్మకౌశలేన యజన్తే 16

పరస్య బ్రహ్మణః సాక్షాజ్ఞాతవేదోఽసి హవ్యవాట్
దేవానాం పురుషాఙ్గానాం యజ్ఞేన పురుషం యజేతి 17

తథా ఘృతోదాద్భుషిః క్రౌఞ్చద్వీపో ద్వీగుణః స్వమానేన క్షీరోదేన పరిత ఉపక్లుప్తో వృతో
యథా కుశద్వీపో ఘృతోదేన యస్మిన్క్రౌఞ్చో నామ పర్వతరాజో ద్వీపనామనిర్వర్తక ఆస్తే 18

యోఽసౌ గుహప్రహరణోన్మథితనితమ్బకుఞ్జోఽపి క్షీరోదేనాసిచ్యమానో భగవతా
వరుణేనాభిగుప్తో విభయో బభూవ 19

తస్మిన్నపి పైయవ్రతో ఘృతపృష్ఠో నామాధిపతిః స్వే ద్వీపే వర్షాణి సప్త విభజ్య తేషు
పుత్రనామసు సప్త రిక్తాదాన్వర్షపాన్నివేశ్య స్వయం భగవాన్భగవతః
పరమకల్యాణయశస ఆత్మభూతస్య హరేశ్చరణారవిందముపజగామ 20

ఆమో మధురుహో మేఘపృష్ఠః సుధామా బ్రాజిష్ఠో లోహితార్ణవో వనస్పతిరితి
ఘృతపృష్ఠసుతాస్తేషాం

వర్షగిరయః సప్త సప్తైవ నద్యశ్చాభిఖ్యాతాః శుక్లో వర్షమానో భోజన ఉపబర్హిణో నన్దో నన్దనః
సర్వతోభద్ర ఇతి అభయా అమృతౌషా ఆర్యకా తీర్థవతీ రూపవతీ పవిత్రవతీ శుక్లేతి 21

యాసామమ్భః పవిత్రమమలముపయుజ్జౌనాః పురుషఋషభద్రవిణదేవకసంజ్ఞా
వర్షపురుషా ఆపోమయం దేవమపాం పూర్ణేనాజ్ఞాలినా యజన్తే 22

ఆపః పురుషవీర్యాః స్థ పునస్తీర్భూర్భువఃసువః
తా నః పునీతామీవఘ్నీః స్ఫుశతామాత్మానా భువ ఇతి 23

ఏవం పురస్తాత్క్షరోదాత్పరిత ఉపవేశితః శాకద్వీపో ద్వాత్రింశల్లక్షయోజనాయామః సమానేన
చ దధిమణ్ణోదేన పరీతో యస్మిన్మాకో నామ మహీరుహః స్వక్షేత్రవ్యపదేశకో యస్య హ
మహాసురభి గన్ధస్తం ద్వీపమనువాసయతి 24

తస్యాపి ప్రైయవ్రత ఏవాధిపతిర్నామ్నా మేధాతిథిః సోఽపి విభజ్య సప్త వర్షాణి పుత్రనామాని
తేషు స్యాత్మజాన్పురోజవమనోజవపవమానధూమ్రానీకచిత్రరేఫబహురూపవిశ్వధార
సంజ్ఞాన్నిధాప్యాధిపతీన్స్వయం భగవత్యనంత ఆవేశితమతిస్తపోవనం ప్రవివేశ 25

ఏతేషాం వర్షమర్యాదాగిరయో నద్యశ్చ సప్త సప్తైవ ఈశాన ఉరుశృఙ్గో బలభద్రః శతకేసరః
సహస్రస్రోతో దేవపాలో మహానస ఇతి అనఘాయుర్దా ఉభయస్పృష్టిరపరాజితా
పశ్చాపదీ సహస్రస్రతిర్నిజధృతిరితి 26

తద్వర్షపురుషౌ ఋతవ్రతసత్యవ్రతదానవ్రతానువ్రతనామానో భగవంతం వాయ్వాత్మకం
ప్రాణాయామవిధూతరజస్తమసః పరమసమాధినా యజన్తే 27

అంతఃప్రవిశ్య భూతాని యో బిభర్త్యాత్మకేతుభిః
అంతర్యామీశ్వరః సాక్షాత్పాతు నో యద్వశే స్ఫుటమ్ 28

ఏవమేవ దధిమణ్ణోదాత్పరితః పుష్కరద్వీపస్తతో ద్వీగుణాయామః సమంతత ఉపకల్పితః
సమానేన స్వాదూదకేన సముద్రేణ బహిరావృతో యస్మిన్ఘృహత్పుష్కరం
జ్వలనశిఖామలకనక పత్రాయుతాయుతం భగవతః కమలాసనస్యాధ్యాసనం
పరికల్పితమ్ 29

తద్ద్వీపమధ్యే మానసోత్తరనామైక ఏవార్వాచీనపరాచీనవర్షయోర్మర్యాదాచలోఽయుత
యోజనోద్భ్రాయాయామో యత్ర తు చతస్సృషు దిక్షు చత్వారి పురాణి
లోకపాలానామిన్ద్రాదీనాం యదుపరిష్టాత్సూర్య రథస్య మేరుం పరిభ్రమతః
సంవత్సరాత్మకం చక్రం దేవానామహోరాత్రాభ్యాం పరిభ్రమతి 30

తద్ద్వీపస్యాప్యధిపతిః ప్రైయవ్రతో వీతిహోత్రో నామైతస్యాత్మజౌ రమణకథాతకినామానౌ వర్ష
పతీ నియుజ్య స స్వయం పూర్వజవద్భగవత్కర్మశీల ఏవాస్తే 31

తద్వర్షపురుషౌ భగవంతం బ్రహ్మరూపిణం సకర్మకేణ కర్మణారాధయన్తీదం చోదాహరన్తి 32

- యత్తత్కర్మమయం లిङ్గం బ్రహ్మలిङ్గం జనోఽర్చయేత్
ఏకాంతమద్వయం శాంతం తస్మై భగవతే నమ ఇతి 33
- తతః పరస్తాల్లోకాలోకనామాచలో లోకాలోకయోరంతరాలే పరిత ఉపక్షిప్తః 34
- యావన్నానసోత్తరమేర్వోరంతరం తావతీ భూమిః కాఞ్చన్యన్యాదర్శతలోపమా యస్యాం
ప్రహితః పదార్థో న కథఞ్చిత్పునః ప్రతుఫలభ్యతే తస్మాత్సర్వసత్త్వపరిహృతాసీత్ 35
- లోకాలోక ఇతి సమాఖ్యా యదనేనాచలేన లోకాలోకస్యాంతర్వర్తినావస్థాప్యతే 36
- స లోకత్రయాన్తే పరిత ఈశ్వరేణ విహితో యస్మాత్సూర్యాదీనాం ధ్రువాపవర్గాణాం
జ్యోతిర్గణానాం గభస్తయోఽర్వాచీనాంస్త్రీణోకానావితన్వానా న కదాచిత్పరాచీనా
భవితుముత్సహన్తే తావదున్నహనాయామః 37
- ఏతావాన్లోకవిన్యాసో మానలక్షణసంస్థాభిర్విచిన్తితః కవిభిః స తు పఞ్చాశక్తోటిగణితస్య భూ
గోలస్య తురీయభాగోఽయం లోకాలోకాచలః 38
- తదుపరిష్టాచ్చతస్సుష్వాశాస్వాత్మయోనినాఖిలజగద్గురుణాధినివేశితా యే
ద్విరదపతయఋషభః
పుష్కరచూడో వామనోఽపరాజిత ఇతి సకలలోకస్థితేహతవః 39
- తేషాం స్వవిభూతీనాం లోకపాలానాం చ వివిధవీర్యోపబృంహణాయ
భగవాన్సరమమహాపురుషో మహావిభూతిపతిరంతర్యామ్యాత్మనో విశుద్ధసత్త్వం
ధర్మజ్ఞానవైరాగ్యైశ్వర్యాద్యష్టమహాసిద్ధ్యే ఉపలక్షణం విష్వక్సేనాదిభిః స్వపార్షదప్రవరైః
పరివారితో నిజవరాయుధోపశోభితైర్నిజభుజదణైః సన్ధారయమాణస్తస్మిన్నిరివరే
సమంతాత్సకలలోకస్వస్తయ ఆస్తే 40
- ఆకల్పమేవం వేషం గత ఏష భగవానాత్మయోగమాయయా విరచితవివిధలోకయాత్రా
గోపీయాయేత్యర్థః 41
- యోఽంతర్విస్తార ఏతేన హ్యలోకపరిమాణం చ వ్యాఖ్యాతం యద్భూహిర్లోకాలోకాచలాత్తతః
పరస్తాద్యోగేశ్వరగతిం విశుద్ధాముదాహరన్తి 42

అణ్ణమధ్యగతః సూర్యో ద్యావాభూమ్యోర్యదంతరమ్
సూర్యాణ్ణగోలయోర్మధ్యే కోట్యః స్యుః పశ్చావింశతిః 43

మృతేఽణ్ణ ఏష ఏతస్మిన్యదభూతతో మార్తణ్ణ ఇతి వ్యపదేశః హిరణ్యగర్భ ఇతి యద్ధిరణ్యాణ్ణ
సముద్భవః 44

సూర్యేణ హి విభజ్యస్తే దిశః ఖం ద్యౌర్మహీ భిదా
స్వర్గాపవర్గౌ నరకా రసౌకాంసి చ సర్వశః 45

దేవతిర్యజ్మనుష్యాణాం సరీస్యపసవీరుధామ్
సర్వజీవనికాయానాం సూర్య ఆత్మా దృగీశ్వరః 46

అధ్యాయము - 21

శ్రీశుక ఉవాచ

ఏతావానేవ భూవలయస్య సన్నివేశః ప్రమాణలక్షణతో వ్యాఖ్యాతః 1

ఏతేన హి దివో మణ్ణలమానం తద్విద ఉపదిశంతి యథా ద్విదలయోర్నిష్పావాదీనాం తే
అంతరేణాంతరిక్షం తదుభయసన్నితమ్ 2

యన్మధ్యగతో భగవాంస్తపతాం పతిస్తపన ఆతపేన త్రిలోకీం ప్రతపత్యవభాసయత్యాత్మ భాసా
స ఏష ఉదగయనదక్షిణాయనవైషువతసంజ్ఞాభిర్మాన్యశ్చైప్రు
సమానాభిర్గతిభిరారోహణావరోహణసమానస్థానేషు యథాసవనమభిపద్యమానో
మకరాదిషు రాశిష్వహోరాత్రాణి దీర్ఘప్రాస్వసమానాని విధత్తే 3

యదా మేషతులయోర్వర్తతే తదాహోరాత్రాణి సమానాని భవంతి యదా వృషభాదిషు
పశ్చాదు చ రాశిషు చరతి తదాహోన్యేవ వర్తంతే ప్రాసతి చ మాసి మాస్యేకైకా ఘటికా
రాత్రిషు 4

యదా వృశ్చికాదిషు పశ్చాదు వర్తతే తదాహోరాత్రాణి విపర్యయాణి భవంతి 5

యావద్దక్షిణాయనమహాని వర్తంతే యావదుదగయనం రాత్రయః 6

ఏవం నవ కోటయ ఏకపశ్చాశ్చల్లక్షాణి యోజనానాం మానసోత్తరగిరిపరివర్తనస్యోపదిశన్తి
తస్మిన్నైన్ద్రీం పురీం పూర్వస్మాన్మేరోద్దేవధానీం నామ దక్షిణతో యామ్యాం సంయమనీం
నామ పశ్చాద్వారుణీం నిష్ఠాచనీం నామ ఉత్తరతః సౌమ్యాం విభావరీం నామ
తాసూదయమధ్యాహ్నస్తమయ నిశీధానీతి భూతానాం ప్రవృత్తినివృత్తినిమితాని
సమయవిశేషేణ మేరోశ్చతుర్దిశమ్ 7

తత్రత్యానాం దివసమధ్యభృత ఏవ సదాదిత్యస్తపతి సవ్యేనాచలం దక్షిణేన కరోతి 8

యత్రోదేతి తస్య హ సమానసూత్రనిపాతే నిష్ఠాచతి యత్ర క్వచన స్యన్దేనాభితపతి తస్య
హైష సమాన సూత్రనిపాతే ప్రస్వాపయతి తత్ర గతం న పశ్యన్తి యే తం సమనుపశ్యేరన్ 9

యదా చైన్ద్ర్యాః పుర్యాః ప్రచలతే పశ్చాదశఘటికాభిర్యామ్యాం సపాదకోటిద్వయం
యోజనానాం సార్ధద్వాదశలక్షాణి సాధికాని చోపయాతి 10

ఏవం తతో వారుణీం సౌమ్యామైన్ద్రీం చ పునస్తథాన్యే చ గ్రహాః సోమాదయో నక్షత్రైః సహ
జ్యోతిశ్ చక్రే సమభ్యుద్యన్తి సహ వా నిష్ఠాచన్తి 11

ఏవం ముహూర్తేన చతుస్త్రింశల్లక్షయోజనాన్యష్టశతాధికాని సారో రథస్తయీమయోఽసౌ
చతస్పషు పరివర్తతే పురీషు 12

యస్మైకం చక్రం ద్వాదశారం షణ్ణేమి త్రిణాభి సంవత్సరాత్మకం సమామనన్తి తస్యాక్షో
మేరోర్మూర్ధని కృతో మానసోత్తరే కృతేతరభాగో యత్ర ప్రోతం రవిరథచక్రం తైలయన్త
చక్రవద్భ్రమన్మానసోత్తరగిరౌ పరిభ్రమతి 13

తస్మిన్నక్షే కృతమూలో ద్వితీయోఽక్షస్తుర్యమానేన సమ్మితస్తైలయన్తాక్షవద్భ్రువే కృతోపరి
భాగః 14

రథనీడస్తు షట్త్రింశల్లక్షయోజనాయతస్తత్తురీయభాగవిశాలస్తావాన్రవిరథయుగో యత్ర
హయాశ్చన్ద్రోనామానః సప్తారుణయోజితా వహన్తి దేవమాదిత్యమ్ 15

పురస్తాత్సవితురరుణః పశ్చాచ్ఛ నియుక్తః సౌత్యే కర్మణి కిలాస్తే 16

తథా వాలిఖిల్యా ఋషయోఽభ్యుపసర్వమాత్రాః షష్ఠిసహస్రాణి పురతః సూర్యం సూక్తవాకాయ
నియుక్తాః

సంస్తువంతి 17

తథాన్యే చ ఋషయో గన్ధర్వాప్సరసో నాగా గ్రామణ్యో యాతుధానా దేవా ఇత్యేకైకశో గణాః
సప్త చతుర్దశ మాసి మాసి భగవంతం సూర్యమాత్మానం నానానామానం
పృథజ్నానానామానః పృథక్ కర్మభిర్ద్వన్ద్వశ ఉపాసతే 18

లక్ష్మోత్తరం సార్థ నవకోటి యోజనపరిమండలం భూవలయస్య క్షణేన సగమ్యుత్తరం
ద్విసహస్రయోజనాని స భూజ్యే 19

అధ్యాయము - 22

రాజోవాచ

యదేతద్భగవత ఆదిత్యస్య మేరుం ధ్రువం చ ప్రదక్షిణేన పరిక్రామతో రాశీనామభిముఖం
ప్రచలితం చాప్రదక్షిణం భగవతోపవర్ణితమముష్య వయం కథమనుమిమీమహీతి 1

స హోవాచ

యథా కులాలచక్రేణ భ్రమతా సహ భ్రమతాం తదాశ్రయాణాం పిపీలికాదీనాం గతిరన్వేష
ప్రదేశాంతరేష్వపుష్పలభ్యమానత్వాదేవం నక్షత్రరాశిభిరుపలక్షితేన కాలచక్రేణ ధ్రువం
మేరుం చ ప్రదక్షిణేన పరిధావతా సహ పరిధావమానానాం తదాశ్రయాణాం సూర్యాదీనాం
గ్రహాణాం గతిరన్వేష నక్షత్రాంతరే రాశ్యంతరే చోపలభ్యమానత్వాత్ 2

స ఏష భగవానాదిపురుష ఏవ సాక్షాన్నారాయణో లోకానాం స్వస్తయ ఆత్మానం
త్రయీమయం కర్మ విశుద్ధినిమిత్తం కవిభిరపి చ వేదేన విజిజ్ఞాస్యమానో ద్వాదశధా
విభజ్య షట్సు వసంతాదిష్ఠ్యతుషు యథోప జోషమ్మతుగుణాన్విదధాతి 3

తమేతమిహ పురుషాస్త్రయ్యా విద్యయా వర్ణాశ్రమాచారానుపథా ఉద్భావభైః
కర్మభిరామ్నాతైర్యోగ వితానైశ్చ శ్రద్ధయా యజన్తోఽజ్ఞాసా శ్రేయః సమధిగచ్ఛంతి 4

అథ స ఏష ఆత్మా లోకానాం ద్యావాపృథివ్యోరంతరేణ నభోవలయస్య కాలచక్రగతో ద్వాదశ

మాసాన్భుజ్జే రాశిసంజ్ఞాన్సంవత్సరావయవాన్మాసః పక్షద్వయం దివా నక్షత్రం చేతి
సపాదర్క్ష

ద్వయముపదిశన్తి యావతా షష్ఠమంశం భుజ్జీత స వై ఋతురిత్యుపదిశ్యతే
సంవత్సరావయవః

5

అథ చ యావతార్ధేన నభోవీధ్యాం ప్రచరతి తం కాలమయనమాచక్షతే

6

అథ చ యావన్నభోమణ్డలం సహ ద్యావాప్యథివ్యోర్మణ్డలాభ్యాం కార్త్యేన స హ భుజ్జీత
తం

కాలం సంవత్సరం పరివత్సరమిడావత్సరమనువత్సరం వత్సరమితి భానోర్మాన్ద్యశైప్ర్యుసమ

గతిభిః సమామనన్తి

7

ఏవం చన్ద్రమా అర్కగభస్తిభ్య ఉపరిష్టాల్లక్షయోజనత ఉపలభ్యమానోఽర్కస్య సంవత్సర
భుక్తిం పక్షాభ్యాం మాసభుక్తిం సపాదర్క్షభ్యాం దినేనైవ పక్షభుక్తిమగ్రచారీ ద్రుతతరగమనో

భుజ్జే

8

అథ చాపూర్యమాణాభిశ్చ కలాభిరమరాణాం క్షీయమాణాభిశ్చ కలాభిః పిష్టామహోరాత్రాణి

పూర్వ పక్షాపరపక్షాభ్యాం వితన్వానః సర్వజీవనివహప్రాణో జీవశ్చైకమేకం నక్షత్రం త్రింశతా

ముహూర్తైర్భుజ్జే

9

య ఏష పోడశకలః పురుషో భగవాన్మనోమయోఽన్నమయోఽమృతమయో

దేవపితృమనుష్యభూతపశు పక్షిసరీస్పపవీరుధాం ప్రాణాప్యాయనశీలత్వాత్సర్వమయ ఇతి
వర్ణయన్తి

10

తత ఉపరిష్టాద్ద్విలక్షయోజనతో నక్షత్రాణి మేరుం దక్షిణేనైవ కాలాయన ఈశ్వరయోజితాని

సహాభిజితాష్టావింశతిః

11

తత ఉపరిష్టాదుశనా ద్విలక్షయోజనత ఉపలభ్యతే పురతః పశ్చాత్సహైవ వార్కస్య శైప్ర్య

మాన్యసామ్యాభిర్గతిభిరర్కవచ్చరతి లోకానాం నిత్యదానుకూల ఏవ ప్రాయేణ
వర్షయంశ్చారేణానుమీయతే స
వృష్టివిష్టమ్భగ్రహోపశమనః

12

ఉశనసా బుధో వ్యాఖ్యాతస్తత ఉపరిష్టాద్ద్విలక్షయోజనతో బుధః సోమసుత ఉపలభ్యమానః
ప్రాయేణ శుభకృద్యదార్కాద్వ్యతిరిచ్ఛేత తదాతివాతాభప్రాయానావృష్ట్యాదిభయమాశంసతే

13

అత ఉర్ధ్వమగ్గారకోఽపి యోజనలక్షద్వితయ ఉపలభ్యమానస్త్రిభిస్త్రిభిః పక్షైరేకైకశో
రాశీన్ద్వాదశానుభుజ్జేయది న వక్త్రేణాభివర్తతే ప్రాయేణాశుభగ్రహోఽఘశంసః

14

తత ఉపరిష్టాద్ద్విలక్షయోజనాంతరగతా భగవాన్బృహస్పతిరేకైకస్మిన్నాశౌ పరివత్సరం
పరివత్సరం చరతి యది న వక్త్రః స్యాత్ప్రాయేణానుకూలో బ్రాహ్మణకులస్య

15

తత ఉపరిష్టాద్యోజనలక్షద్వయాత్ప్రతీయమానః శనైశ్చర ఏకైకస్మిన్నాశౌ
త్రింశన్నాసాన్విలమ్బమానః సర్వానేవానుపర్యేతి తావద్ద్విరనువత్సరైః ప్రాయేణ హి
సర్వేషామశాన్తికరః

16

తత ఉత్తరస్మాద్భుషయ ఏకాదశలక్షయోజనాంతర ఉపలభ్యంతే య ఏవ లోకానాం
శమనుభావయంతో భగవతో విష్ణోర్యత్సరమం పదం ప్రదక్షిణం ప్రక్రమన్తి

17

అధ్యాయము - 23

శ్రీశుక ఉవాచ

అథ తస్మాత్సరతస్తయోదశలక్షయోజనాంతరతో యత్తద్విష్ణోః పరమం పదమభివదన్తి యత్ర

హ మహాభాగవతో ధ్రువ ఔత్తానపాదిరగ్నినేన్ద్రేణ ప్రజాపతినా కశ్యపేన ధర్మేణ చ
సమకాలయుగ్భిః

సబహుమానం దక్షిణతః క్రియమాణ ఇదానీమపి కల్పజీవినామాజీవ్య ఉపాస్తే

తస్యేహానుభావ ఉపవర్ణితః

1

స హి సర్వేషాం జ్యోతిర్గణానాం గ్రహనక్షత్రాదీనామనిమిషేణావ్యక్తరంహసా భగవతా కాలేన

బ్రామ్యమాణానాం స్థాణురివావష్టమ్భ ఉశ్వరేణ విహితః శశ్వదవభాసతే 2

యథా మేఢీస్తమ్భ ఆక్రమణపశవః సంయోజితాస్త్రీభిస్త్రీభిః సవనైర్యథాస్థానం మణ్డలాని
చరన్త్యేవం భగణా గ్రహదయ ఏతస్మిన్నంతర్బహిర్యోగేన కాలచక్ర ఆయోజితా

ధ్రువమేవావలమ్బ్య

వాయునోదీర్యమాణా ఆకల్పాంతం పరిచక్రమన్తి నభసి యథా మేఘాః శ్యేనాదయో

వాయువశాః కర్మసారథయః పరివర్తన్తే ఏవం జ్యోతిర్గణాః

ప్రకృతిపురుషసంయోగానుగృహీతాః కర్మనిర్మితగతయో భువి న పతన్తి

3

కేచనైతజ్జ్యోతిరనీకం శిశుమారసంస్థానేన భగవతో వాసుదేవస్య యోగ

ధారణాయామనువర్ణయన్తి

4

యస్య పుచ్చార్గైఃవాక్పిరసః కుణ్డలీభూతదేహస్య ధ్రువ ఉపకల్పితస్తస్య లాఙ్గాలే

ప్రజాపతిరగ్నిరిన్ద్రో ధర్మ ఇతి పుచ్చమూలే ధాతా విధాతా చ కట్యాం సప్తర్షయః తస్య

దక్షిణావర్తకుణ్డలీ

భూతశరీరస్య యాన్యదగయనాని దక్షిణపార్శ్వే తు నక్షత్రాణ్యుపకల్పయన్తి దక్షిణాయనాని

తు సవ్యే యథా

శిశుమారస్య కుణ్డలాభోగసన్నివేశస్య పార్శ్వయోరుభయోరప్యవయవాః సమసంఖ్యౌ భవన్తి

పృష్ఠే

త్వజవీధీ ఆకాశగఙ్గా చోదరతః

5

పునర్వసుపుష్యౌ దక్షిణవామయోః శ్రోణ్యోరార్ధాశ్లేషే చ దక్షిణవామయోః పశ్చిమయోః

పాదయోరభిజిదుత్తరాషాడే దక్షిణవామయోర్నాసికయోర్యథాసంఖ్యం శ్రవణపూర్వాషాడే

దక్షిణ

వామయోర్లోచనయోర్ధనిష్ఠా మూలం చ దక్షిణవామయోః కర్ణయోర్మఘాదీన్యష్ట నక్షత్రాణి

దక్షిణాయనాని

వామపార్శ్వవజ్ఞ్రిషు యుజ్జీత తదైవ మృగశీర్వాదీన్యదగయనాని దక్షిణపార్శ్వవజ్ఞ్రిషు

ప్రాతిలోమ్యేన

ప్రయుజ్జీత శతభిషాజ్యేష్ఠే స్కన్ధయోర్దక్షిణవామయోర్న్యసేత్

6

ఉత్తరాహనావగస్తీరధరాహనౌ యమో ముఖేషు చాఙ్గారకః శనైశ్చర ఉపస్థే బృహస్పతిః
కకుది

వక్షస్యాదిత్యో హృదయే నారాయణో మనసి చన్ద్రో నాభ్యాముశనా స్తనయోరశ్వినౌ బుధః
ప్రాణాపానయౌ

రాహుర్గలే కేతవః సర్వాభేషు రోమసు సర్వే తారాగణాః 7

ఏతదు హైవ భగవతో విష్ణోః సర్వదేవతామయం రూపమహరహః సన్ధ్యాయాం ప్రయతో
వాగ్యతో

నిరీక్షమాణ ఉపతిష్ఠేత నమో జ్యోతిర్లోకాయ కాలాయనాయానిమిషాం పతయే
మహాపురుషాయాభిధీమహీతి 8

గ్రహర్క్షతారామయమాధిదైవికం పాపాపహం మస్త్రకృతాం త్రికాలమ్
నమస్యతః స్మరతో వా త్రికాలం నశ్యేత తత్కాలజమాశు పాపమ్ 9

అధ్యాయము - 24

శ్రీశుక ఉవాచ

అధస్తాత్సవితుర్యోజనాయుతే స్వర్భానుర్నక్షత్రవచ్చరతీత్యేకే యోఽసావమరత్వం గ్రహత్వం

చాలభత భగవదనుకమ్పయా స్వయమసురాపసదః సైంహికేయో హ్యతద్ధ్వస్తస్య తాత
జన్మ కర్మాణి

చోపరిష్టాద్వక్ష్యామః 1

యదదస్తరణేర్మణ్డలం ప్రతపతస్తద్విస్తరతో యోజనాయుతమాచక్షతే ద్వాదశసహస్రం
సోమస్య త్రయోదశసహస్రం రాహోర్యః పర్వణి తద్వ్యవధానకృద్వైరానుబంధః సూర్యా
చన్ద్రమసావభిధావతి 2

తన్ని శమ్యోభయత్రాపి భగవతా రక్షణాయ ప్రయుక్తం సుదర్శనం నామ భాగవతం
దయితమస్త్రం తత్తేజసా దుర్విషహం ముహూః పరివర్తమానమభ్యవస్థితో
ముహూర్తముద్విజమానశ్చకిత

హృదయ ఆరాదేవ నివర్తతే తదుపరాగమితి వదన్తి లోకాః 3

- తతోఽధస్తాత్సిద్ధచారణవిద్యాధరాణాం సదనాని తావన్నాత్ర ఏవ 4
- తతోఽధస్తాద్యక్షరక్షఃపిశాచప్రేతభూతగణానాం విహారాజిరమంతరిక్షం యావద్వాయుః ప్రవాతి
యావన్మేఘా ఉపలభ్యంతే 5
- తతోఽధస్తాచ్ఛతయోజనాంతర ఇయం పృథివీ యావద్దంసభాసశ్యేనసుపర్ణాదయః పతత్త్రి
ప్రవరా ఉత్పతంతీతి 6
- ఉపవర్ణితం భూమేర్యథాసన్నివేశావస్థానమవనేరప్యధస్తాత్సప్త భూవివరా ఏకైకశో
యోజనాయుతాంతరేణాయామవిస్తారేణోపక్లుప్తా అతలం వితలం సుతలం తలాతలం
మహాతలం రసాతలం
పాతాలమితి 7
- ఏతేషు హి బిలస్వర్గేషు స్వర్గాదప్యధికకామభోగైశ్వర్యానంతభూతివిభూతిభిః సుసమ్మృద్ధ
భవనోద్యానాక్రీడవిహారేషు దైత్యదానవకాద్రవేయా
నిత్యప్రముదితానురక్తకలత్రాపత్యబన్ధుసుహృద్
అనుచరా గృహపతయ ఈశ్వరాదప్యప్రతిహతకామా మాయావినోదా నివసన్తి 8
- యేషు మహారాజ మయేన మాయావినా వినిర్మితాః పురో
నానామణిప్రవరప్రవేకవిరచితవిచిత్రభవన
ప్రాకారగోపురసభాచైత్యచత్వరాయతనాదిభిర్నాగాసురమిథునపారావతశుకసారికాకీర్ణకృత్రి
మ భూమిభిర్వివరేశ్వరగృహోత్తమైః సమలఙ్కృతాశ్చకాసతి 9
- ఉద్యానాని చాతితరాం మనైన్ద్రియానన్దిభిః కుసుమఫలస్తబకసుభగకిసలయావనతరుచిర
విటపవిటపినాం లతాఙ్గాలిఙ్గితానాం శ్రీభిః
సమిథునవివిధవిహఙ్గామజలాశయానామమలజలపూర్ణానాం
ఝషకులోల్లఙ్ఘనక్షుభితనీరనీరజకుముదకువలయకహ్లాదనీలోత్పలలోహితశతపత్రాదివ
నేషు కృత
నికేతనానామేకవిహారాకులమధురవివిధస్వనాదిభిర్నిన్ద్రియోత్సవైరమరలోకశ్రియమతిశ
యితాని 10
- యత్ర హ వావ న భయమహోరాత్రాదిభిః కాలవిభాగైరుపలక్ష్యతే 11

యత్ర హి మహాహిప్రవరశిరోమణయః సర్వం తమః ప్రబాధన్తే 12

న వా ఏతేషు వసతాం దివ్యోషధిరసరసాయనాన్నపానస్నానాదిభిరాధయో వ్యాధయో
వలీపలిత జరాదయశ్చ దేహవైవర్ణ్యదౌర్గన్ధ్యస్వేదక్లమగ్లానిరితి వయోఽవస్థాశ్చ భవన్తి 13

న హి తేషాం కల్యాణానాం ప్రభవతి కుతశ్చన మృత్యుర్వినా భగవత్తేజసశ్చక్రాపదేశాత్ 14

యస్మిన్ప్రవిష్టేఽసురవధూనాం ప్రాయః పుంసవనాని భయాదేవ స్రవన్తి పతన్తి చ 15

అథాతల్ మయపుత్రోఽసురో బలో నివసతి యేన హ వా ఇహ సృష్టాః షణ్ణవతిర్మాయాః
కాశ్చనాద్యాపి మాయావినో ధారయన్తి యస్య చ జృమ్భమాణస్య ముఖతస్తయః స్త్రీగణా
ఉదపద్యంత స్వైరిణ్యః కామిన్యః పుంశ్చల్య ఇతి యా వై బిలాయనం ప్రవిష్టం పురుషం
రసేన హాటకాఖ్యేన సాధయిత్వా స్వవిలాసావలోకనానురాగ
స్మితసంలాపోపగూహనాదిభిః స్వైరం కిల రమయన్తి యస్మిన్నుపయుక్తే పురుష
శ్వరోఽహం సిద్ధోఽహమిత్యయుతమహాగజబలమాత్మానమభిమన్యమానః కత్తతే మదాన్ధ
ఇవ 16

తతోఽధస్తాద్వితల్ హరో భగవాన్హాటకేశ్వరః స్వపార్షదభూతగణావృతః ప్రజాపతి
సర్గోపబృంహణాయ భవో భవాన్యా సహ మిథునీభూత ఆస్తే యతః ప్రవృత్తా సరిత్రవరా
హాటకీ నామ భవయోర్వీర్యేణ యత్ర చిత్రభానుర్మాతరిశ్వనా సమిధ్యమాన ఓజసా పిబతి
తన్నిష్ఠ్యాతం హాటకాఖ్యం సువర్ణం భూషణేనాసురేంద్రావరోధేషు పురుషాః సహ
పురుషీభిర్ధారయన్తి 17

తతోఽధస్తాత్పుతల్ ఉదారశ్రవాః పుణ్యశ్లోకో విరోచనాత్మజో బలిర్భగవతా మహేంద్రస్య ప్రియం
చిక్కిర్షమాణేనాదితేర్లబ్ధకాయో భూత్వా వటువామనరూపేణ పరాక్షిప్తలోకత్రయో
భగవదనుకమ్పయైవ పునః ప్రవేశిత ఇన్ద్రాదిష్వవిద్యమానయా సుసమ్మద్ధయా
శ్రియాభిజుష్టః స్వధర్మేణారాధయంస్తమేవ భగవంతమారాధనీయమపగతసాధ్వస
ఆస్తేఽధునాపి 18

నో ఏవైతత్సాక్షాత్కారో భూమిదానస్య యత్తద్భగవత్యశేషజీవనికాయానాం
జీవభూతాత్మభూతే పరమాత్మని వాసుదేవే తీర్థతమే పాత్ర ఉపపన్నే పరయా శ్రద్ధయా

- పరమాదరసమాహితమనసా సమృతిపాదితస్య సాక్షాదపవర్గద్వారస్య
యద్బిలనిలయైశ్వర్యమ్ 19
- యస్య హ వావ క్షుతపతనప్రస్థలనాదిషు వివశః సకృన్నామాభిగృణన్పురుషః కర్మ
బన్ధనమజ్ఞసా విధునోతి యస్య హైవ ప్రతిబాధనం ముముక్షువోన్యథైవోపలభన్తే 20
- తద్భక్తానామాత్మవతాం సర్వేషామాత్మన్యాత్మద ఆత్మతయైవ 21
- న వై భగవాన్నూనమముష్యానుజగ్రాహ యదుత పునరాత్మానుస్మృతిమోషణం
మాయామయ భోగైశ్వర్యమేవాతనుతేతి 22
- యత్తద్భగవతానధిగతాన్యోపాయేన యాచ్ఛాచ్ఛలేనాపహృతస్వశరీరావశేషితలోకత్రయో
వరుణ పాశైశ్చ సమృతిముక్తో గిరిదర్యాం చాపవిద్ధ ఇతి హోవాచ 23
- నూనం బతాయం భగవానర్థేషు న నిష్ఠితో యోసావిన్ద్రో యస్య సచివో మన్తాయ వృత
ఏకాంతతో బృహస్పతిస్తమతిహాయ స్వయముపేన్ద్రేణాత్మానమయాచతాత్మనశ్చాశిషో నో
ఏవ తద్దాస్యమతిగమ్భీర వయసః కాలస్య మన్వన్తరపరివృత్తం కియల్లోకత్రయమిదమ్ 24
- యస్యానుదాస్యమేవాస్మత్పితామహః కిల వప్తే న తు స్వపిత్ర్యం యదుతాకుతోభయం
పదం దీయమానం భగవతః పరమితి భగవతోపరతే ఖలు స్వపితరి 25
- తస్య మహానుభావస్యానుపథమమృజితకషాయః కో వాస్మద్విధః పరిహీణభగవదనుగ్రహ
ఉపజిగమిషతీతి 26
- తస్యానుచరితముపరిష్టాద్విస్తరిష్యతే యస్య భగవాన్స్వయమఖిలజగద్గురుర్నారాయణో
ద్వారి గదాపాణిరవతిష్ఠతే నిజజనానుకమ్పితహృదయో యేనాజ్ఞప్తేన పదా దశకన్ధరో
యోజనాయుతాయుతం దిగ్ విజయ ఉచ్ఛాటితః 27
- తతోఽదస్తాత్తలాతలే మయో నామ దానవేన్ద్రస్త్రిపురాధిపతిర్భగవతా పురారిణా త్రిలోకీశం
చికిర్షుణా నిర్దగ్ధస్వపురత్రయస్త్రస్త్రసాదాల్లబ్ధపదో మాయావినామాచార్యో మహాదేవేన
పరిరక్షితో విగతసుదర్శనభయో మహీయతే 28

తతోఽధస్తాన్మహాతలే కాద్రవేయాణాం సర్పాణాం నైకశిరసాం క్రోధవశో నామ గణః కుహక
తక్షకకాలియసుషేణాదిప్రధానా మహాభోగవన్తః పతత్తిరాజాధిపతేః పురుష
వాహాదనవరతముద్విజమానాః స్వకలత్రాపత్యసుహృత్కుటుమ్బసగ్ధేన క్వచిత్ప్రమత్తా
విహరన్తి

29

తతోఽధస్తాద్రసాతలే దైతేయా దానవాః పణయో నామ నివాతకవచాః కాలేయా
హిరణ్యపురవాసిన ఇతి విబుధప్రత్యనీకా ఉత్పత్త్యా మహాజనో మహాసాహసినో భగవతః
సకలలోకానుభావస్య హరేరేవ తేజసా ప్రతిహతబలావలేపా బిలేశయా ఇవ వసన్తి యే
వై సరమయేన్ద్రదూత్యా వాగ్భిర్మన్తవర్ణాభిరిన్ద్రాద్భిభృతి

30

తతోఽధస్తాత్పాతాలే నాగలోకపతయో వాసుకిప్రముఖాః శఙ్ఖకులికమహాశఙ్ఖశ్వేత
ధనంజయధృతరాష్ట్రశఙ్ఖచూడకమ్బలాశ్వతరదేవదత్తాదయో మహాభోగినో మహామర్దా
నివసన్తి యేషాము హ వై పంచసప్తదశశతసహస్రశీర్షాణాం ఫణాసు విరచితా
మహామణయో రోచిష్టవః పాతాల వివరతిమిరనికరం స్వరోచిషా విధమన్తి

31

అధ్యాయము - 25

శ్రీశుక ఉవాచ

తస్య మూలదేశే త్రింశద్వ్యోజనసహస్రాన్తర ఆస్తి యా వై కలా భగవతస్తామసీ సమాఖ్యాతానన్త
ఇతి సాత్వతీయా ద్రష్టుదృశ్యయోః సజ్కర్షణమహామిత్యభిమానలక్షణం యం
సజ్కర్షణమిత్యాచక్షతే

1

యస్యేదం క్షితిమణ్డలం భగవతోఽనన్తమూర్తేః సహస్రశిరస ఏకస్మిన్నేవ శీర్షణి ద్రియమాణం
సిద్ధార్థ ఇవ లక్ష్యతే

2

యస్య హ వా ఇదం కాలేనోపసంజ్ఞోహిర్వతోఽమర్షవిరచితరుచిరభ్రమద్బ్రువోరన్తరేణ సాజ్కర్షణో
నామ రుద్ర ఏకాదశవ్యాహస్త్యక్షస్త్రిశిఖం శూలముత్తమ్భయన్నుదతిష్ఠత్

3

యస్యాఙ్ఘ్రికమలయుగలారుణవిశదనఖమణిషణ్డమణ్డలేష్వహిపతయః సహ
సాత్వతర్షభైరేకాన్తభక్తియోగేనావనమన్తః స్వవదనాని పరిస్ఫురత్కుణ్డలప్రభామణ్డతగణ్డ
స్థలాన్యతిమనోహరాణి ప్రముదితమనసః ఖలు విలోకయన్తి

4

యస్యైవ హి నాగరాజకుమార్య ఆశిష ఆశాసానాశ్చార్పణవలయవిలసితవిశదవిపులధవల

సుభగరుచిరభుజరజతస్తమ్భేష్వగురుచన్దనకుఙ్కమపఙ్కనులేపేనావలిమ్పమానాస్తద్
అభిమర్శనోన్మథితహృదయమకరధ్వజావేశరుచిరలలితస్మితాస్తదనురాగమదముదితమ
ద విఘ్నార్ణితారుణకరుణావలోకనయనవదనారవిన్దం సప్రీడం కిల విలోకయన్తి 5

స ఏవ భగవాననన్తోనన్తగుణార్ణవ ఆదిదేవ ఉపసంహృతామర్షరోషవేగో లోకానాం స్వస్తయ
ఆస్తే 6

ధ్యాయమానః సురాసురోరగసిద్ధగన్ధర్వవిద్యాధరమునిగణైరనవరతమదముదితవికృత
విహ్వలలోచనః సులలితముఖరికామృతేనాప్యాయమానః
స్వపార్షదవిబుధయూథపతీనపరిష్థానరాగనవ తులసికామోదమధ్వాసవేన
మాద్యన్మధుకరవ్రాతమధురగీతశ్రియం వైజయన్తీం స్వాం వనమాలాం నీల వాసా
ఏకకుణ్డలో హలకకుది కృతసుభగసున్దరభుజో భగవాన్మహేన్ద్రో వారణేన్ద్ర ఇవ కాఞ్చనీం
కక్షాముదారలీలో బిభర్తి 7

య ఏష ఏవమనుశ్రుతో ధ్యాయమానో
ముముక్షూణామనాదికాలకర్మవాసనాగ్రథితమవిద్యామయం హృదయగ్రన్ధిం
సత్త్వరజస్తమోమయమన్తర్హదయం గత ఆశు నిర్భినత్తి
తస్యోనుభావాన్భగవాన్స్వామ్యమ్భవో నారదః సహ తుమ్బురుణా సభాయాం బ్రహ్మణః
సంశ్లోకయామాస 8

ఉత్పత్తిస్థితిలయహేతవోఽస్య కల్పాః
సత్త్వాద్యాః ప్రకృతిగుణా యదీక్షయాసన్
యద్రూపం ధ్రువమకృతం యదేకమాత్మన్
నానాధాత్మథము హ వేద తస్య వర్త్య 9

మూర్తిం నః పురుషపయా బభార సత్త్వం
సంశుద్ధం సదసదిదం విభాతి తత్ర
యల్లీలాం మృగపతిరాదదేనవద్యామ్
ఆదాతుం స్వజనమనాంస్యదారవీర్యః 10

యన్నామ శ్రుతమనుకీర్తయేదకస్మాద్
ఆర్తో వా యది పతితః ప్రలమ్భనాద్వా
హన్త్యంహః సపది నృణామశేషమన్యం
కం శేషాద్భగవత ఆశ్రయేన్ముముక్షుః

11

మూర్ధన్యర్పితమణువత్సహస్రమూర్ధ్నో
భూగోలం సగిరిసరిత్సముద్రసత్త్వమ్
ఆనన్త్యాదనిమితవిక్రమస్య భూమ్నః
కో వీర్యాణ్యధి గణయేత్సహస్రజిహ్వాః

12

ఏవమృభావో భగవాననన్తో
దురన్తవీర్యోరుగుణానుభావః
మూలే రసాయాః స్థిత ఆత్మతన్తో
యో లీలయా క్షౌం స్థితయే బిభర్తి

13

ఏతా హ్యేవేహ నృభిరుపగన్తవ్యా గతయో యథాకర్మవినిర్మితా యథోపదేశమనువర్ణితాః
కామాన్కామయమానైః

14

ఏతావతీర్త్వి రాజన్పుంసః ప్రవృత్తిలక్షణస్య ధర్మస్య విపాకగతయ ఉచ్ఛావచా విసదృశా
యథా ప్రశ్నం వ్యాచఖ్యే కిమన్యత్కథయామ ఇతి

15

అధ్యాయము - 26

రాజోవాచ

మహర్ష ఏతద్వైచిత్త్యం లోకస్య కథమితి

1

ఋషిరువాచ

త్రిగుణత్వాత్కర్తుః శ్రద్ధయా కర్మగతయః పృథగ్విధాః సర్వా ఏవ సర్వస్య తారతమ్యేన భవన్తి

2

అథేదానీం ప్రతిషిద్ధలక్షణస్యాధర్మస్య తదైవ కర్తుః శ్రద్ధాయా వైసాదృశ్యాత్కర్మఫలం విసదృశం
భవతి యా హ్యనాద్యవిద్యయా కృతకామానాం తత్సరిణామలక్షణాః స్మృతయః సహస్రశః
ప్రవృత్తాస్తాసాం ప్రాచుర్యేణానువర్ణయిష్యామః

3

రాజోవాచ

నరకా నామ భగవన్కిం దేశవిశేషా అథవా బహిష్టిలోక్యా ఆహోస్విదంతరాల ఇతి 4

ఋషిరువాచ

అంతరాల ఏవ త్రిజగత్పాస్తు దిశి దక్షిణస్యామధస్తాద్భూమేరుపరిష్టాచ్చ
జలాద్యస్యామగ్నిష్వాత్తాదయః పితృగణా దిశి స్వానాం గోత్రాణాం పరమేణ సమాధినా
సత్యా ఏవాశిష ఆశాసానా నివసన్తి 5

యత్ర హ వావ భగవాన్పితృరాజో వైవస్వతః స్వవిషయం ప్రాపితేషు స్వపురుషైర్జన్తుషు
సమ్పరేతేషు యథాకర్మావద్యం దోషమేవానుల్లజ్జితభగవచ్ఛాసనః సగణో దమం
ధారయతి 6

తత్ర హైకే నరకానేకవింశతిం గణయన్తి అథ తాంస్తే

రాజన్నామరూపలక్షణతోఽనుక్తమిష్యామస్తామిస్తోఽన్తతామిస్తో రౌరవో మహారౌరవః
కుమ్భీపాకః కాలసూత్రమసిపత్రవనం సూకరముఖమన్ధకూపః కృమిభోజనః
సన్దంశస్తప్తసూర్మిర్వజ్రకణ్ఠకశాల్మలీ వైతరణీ పూయోదః ప్రాణరోధో విశసనం లాలాభక్షః
సారమేయాదనమవీచిరయఃపానమితి కింఞ్చ క్షారకర్దమో రక్షోగణ భోజనః శూలప్రోతో
దన్దశూకోఽవటనిరోధనః పర్యావర్తనః సూచీముఖమిత్యష్టావింశతిర్నరకా వివిధ
యాతనాభూమయః 7

తత్ర యన్తు పరవిత్తాపత్యకలత్రాణ్యపహరతి స హి కాలపాశబద్ధో యమపురుషైరతి

భయానకైస్తామిస్తే నరకే బలాన్నిపాత్యతే అనశనానుదపానదణ్డతాడన
సన్తర్జనాదిభిర్యాతనాభిర్యాత్యమానో జన్తుర్యత్ర కశ్మలమాసాదిత ఏకదైవ
మూర్చ్ఛాముపయాతి తామిస్త ప్రాయే 8

ఏవమేవాన్తతామిస్తే యన్తు వశ్చయిత్వా పురుషం దారాదీనుపయుజ్క్యే యత్ర శరీరీ
నిపాత్యమానో

యాతనా స్థో వేదనయా నష్టమతిర్నష్టదృష్టిశ్చ భవతి యథా
వనస్పతిర్వశ్చ్యమానమూలస్తస్మాదన్తతామిస్తం తముపదిశన్తి 9

యస్త్విహ వా ఏతదహమితి మమేదమితి భూతద్రోహేణ కేవలం స్వకుటుమ్భమేవానుదినం
ప్రపుష్ణాతి స తదిహ విహాయ స్వయమేవ తదశుభేన రౌరవే నిపతతి 10

యే త్విహ యథైవామునా విహింసితా జన్తవః పరత్ర యమయాతనాముపగతం త ఏవ
రురవో భూత్వా తథా తమేవ విహింసంతి తస్మాద్రౌరవమిత్యాహూ రురురితి
సర్పాదతిక్రూరసత్త్వస్యాపదేశః

11

ఏవమేవ మహారౌరవో యత్ర నిపతితం పురుషం క్రవ్యాదా నామ రురవస్తం క్రవ్యేణ
ఘాతయన్తి యః కేవలం దేహమ్భరః

12

యస్త్విహ వా ఉగ్రః పశూన్పక్షిణో వా ప్రాణత ఉపరన్ధయతి తమపకరుణం పురుషాదైరవి
విగర్హితమముత్ర యమానుచరాః కుమ్భిపాకే తప్తతైలే ఉపరన్ధయన్తి

13

యస్త్విహ బ్రహ్మధుక్స కాలసూత్రసంజ్ఞకే నరకే అయుతయోజనపరిమణ్డలే తామ్రమయే
తప్త ఖలే ఉపర్యధస్తాదగ్న్యర్కాభ్యామతితప్యమాన్సేభినివేశితః క్షుత్పిపాసాభ్యాం చ
దహ్యమానాన్తర్బహిః శరీర ఆస్తి శేతే చేష్టతేవతిష్ఠతి పరిధావతి చ యావన్తి పశురోమాణి
తావద్వర్షసహస్రాణి

14

యస్త్విహ వై నిజవేదపథాదనాపద్యపగతః పాఖణ్డం చోపగతస్తమసిపత్రవనం ప్రవేశ్య కశయా
ప్రహరన్తి తత్ర హాసావితస్తతో ధావమాన ఉభయతో ధారైస్తాలవనాసిపత్రైశ్చిద్యమాన
సర్వాఙ్గో హా హతోఽస్మీతి పరమయా వేదనయా మూర్ఛితః పదే పదే నిపతతి
స్వధర్మహా పాఖణ్డానుగతం ఫలం భుజ్యే

15

యస్త్విహ వై రాజా రాజపురుషో వా అదణ్డ్యే దణ్డం ప్రణయతి బ్రాహ్మణే వా శరీరదణ్డం స
పాపీయాన్సరకేఽముత్ర సూకరముఖే నిపతతి తత్రాతిబలైర్వినిష్ఠిష్యమాణావయవో
యథైవేహక్షుఖణ్డ ఆర్త స్వరేణ స్వనయన్కృచిన్మూర్ఛితః కశ్మలముపగతో
యథైవేహదృష్టదోషా ఉపరుద్ధాః

16

యస్త్విహ వై భూతానామీశ్వరోపకల్పితవృత్తినామవివిక్తపరవ్యధానాం స్వయం
పురుషోపకల్పిత వృత్తిర్వివిక్తపరవ్యధో వ్యధామాచరతి స పరత్రాన్ధకూపే తదభిద్రోహేణ
నిపతతి తత్ర హాసా తైర్లన్తుభిః
పశుమృగపక్షిసరీసృపైర్మృశకయూకామత్కుణమక్షికాదిభిర్యే కే చాభిద్రుగ్ధాస్తైః
సర్వతోఽభిద్రుహ్యమాణస్తమసి విహతనిద్రానిర్వృతిరలబ్ధావస్థానః పరిక్రామతి యథా
కుశరీరే జీవః

17

యస్త్విహ వా అసంవిభజ్యాత్నాతి యత్కించనోపనతమనిర్మితపంచాయజ్ఞో
 వాయససంస్తుతః స పరత్ర కృమిభోజనే నరకాధమే నిపతతి తత్ర శతసహస్రయోజనే
 కృమికుణ్డే కృమిభూతః స్వయం కృమిభిరేవ భక్ష్యమాణః కృమిభోజనో
 యావత్తదప్రత్యాప్రహూతాదోఽనిర్వేశమాత్మానం యాతయతే 18

యస్త్విహ వై స్తేయేన బలాద్వా హిరణ్యరత్నాదీని బ్రాహ్మణస్య వాపహరత్యన్యస్య వానాపది
 పురుషస్తమముత్ర రాజన్యమపురుషో అయస్మయైరగ్నిపిణ్డైః సద్దంశైస్త్యచి నిష్కుషన్తి 19

యస్త్విహ వా అగమ్యాం స్త్రీయమగమ్యం వా పురుషం యోషిదభిగచ్ఛతి తావముత్ర
 కశయా తాడయంతస్త్రీగ్మయా సూర్యా లోహమయ్యా పురుషమాలిఙ్గయన్తి స్త్రీయం చ
 పురుషరూపయా సూర్యా 20

యస్త్విహ వై సర్వాభిగమస్తమముత్ర నిరయే వర్తమానం వజ్రకణ్ఠకశాల్మలీమారోప్య
 నిష్కర్షన్తి 21

యే త్విహ వై రాజన్యా రాజపురుషో వా అపాఖణ్డా ధర్మసేతున్భిన్దన్తి తే సమృరేత్య
 వైతరణ్యాం నిపతన్తి భిన్నమర్యాదాస్తస్యాం నిరయపరిఖాభూతాయాం నద్యాం
 యాదోగణైరితస్తతో భక్ష్యమాణా ఆత్మనా న వియుజ్యమానాశ్చాసుభిరుహ్యమానాః
 స్వాఘేన కర్మపాకమనుస్మరన్తో విణ్మూత్రపూయశోణిత
 కేశనఖాస్థిమేదోమాంసవసావాహిన్యాముపతప్యన్తే 22

యే త్విహ వై వృషలీపతయో నష్టశౌచాచారనియమాస్త్వక్తలజ్ఞాః పశుచర్యాం చరన్తి తే చాపి
 ప్రేత్య పూయవిణ్మూత్రశ్లేష్మమలాపూర్ణార్థవే నిపతన్తి తదేవాతిబీభత్సితమశ్నన్తి 23

యే త్విహ వై శ్వగర్దభపతయో బ్రాహ్మణాదయో మృగయా విహారా అతీర్థే చ
 మృగాన్నిఘ్నన్తి తానపి
 సమృరేతాన్లక్ష్యభూతాన్యమపురుషో ఇషుభిర్విధ్యన్తి 24

యే త్విహ వై దామ్బికా దమ్భయజ్ఞేషు పశూన్విశసన్తి తానముష్మిన్లోకే వైశసే నరకే
 పతితాన్నిరయపతయో యాతయిత్వా విశసన్తి 25

యస్త్విహ వై సవర్ణాం భార్యాం ద్విజో రేతః పాయయతి కామమోహితస్తం పాపకృతమముత్ర
 రేతః కుల్యాయాం పాతయిత్వా రేతః సమ్పాయయన్తి 26

యే త్విహ వై దస్యవోఽగ్నిదా గరదా గ్రామాన్సార్థాన్వా విలుమ్నున్తి రాజానో రాజభటా వా
తాంశ్చాపి హి పరేత్య యమదూతా వజ్రదంష్ట్రాః శ్వానః సప్తశతాని వింశతిశ్చ సరభసం
ఖాదన్తి

27

యస్త్విహ వా అన్యతం వదతి సాక్ష్యే ద్రవ్యవినిమయే దానే వా కథశ్చిత్స వై ప్రేత్య నరకే
ఽవీచిమత్యధఃశిరా నిరవకాశే యోజనశతోద్ధ్రాచ్యాద్ధిరిమూర్ధ్నః సమ్పాత్యతే యత్ర
జలమివ స్థలమశ్మ పృష్ఠమవభాసతే తదవీచిమత్తిలశో విశీర్యమాణశరీరో న
మ్రियమాణః పునరారోపితో నిపతతి

28

యస్త్విహ వై విప్రో రాజన్యో వైశ్యో వా సోమపీఠస్తత్యలత్రం వా సురాం వ్రతస్థోఽపి వా పిబతి
ప్రమాదతస్తేషాం నిరయం నీతానామురసి పదాక్రమ్యాస్యే వహ్నినా ద్రవమాణం
కార్ణాయసం నిపిశ్చన్తి

29

అథ చ యస్త్విహ వా ఆత్మసమ్భావనేన స్వయమధమో జన్మతపోవిద్యాచారవర్ణాశ్రమవతో
వరీయసో న బహు మన్యేత స మృతక ఏవ మృత్వా క్షారకర్దమే నిరయేఽవాక్శిరా
నిపాతితో దురన్తా యాతనా హ్యశ్నుతే

30

యే త్విహ వై పురుషాః పురుషమేధేన యజన్తే యాశ్చ స్త్రీయో నృపశూన్హాదన్తి తాంశ్చ తే
పశవ ఇవ నిహతా యమసదనే యాతయన్తో రక్షోగణాః సౌనికా ఇవ
స్వధితినావదాయాస్సక్పిబన్తి నృత్యన్తి చ గాయన్తి చ హృష్యమాణా యథేహ పురుషాదాః

31

యే త్విహ వా అనాగసోఽరణ్యే గ్రామే వా వైశ్రమ్భకైరుపసృతానుపవిశ్రమ్భయ్య
జిజీవిషూన్మూల సూత్రాదిషూపప్రోతాన్క్రిడనకతయా యాతయన్తి తేఽపి చ ప్రేత్య
యమయాతనాసు శూలాదిషు ప్రోతాత్మానః క్షుత్తృడ్భ్యాం చాభిహతాః
కఙ్కవటాదిభిశ్చేతస్తతస్తిగ్మతుణ్ణైరాహన్యమానా ఆత్మశమలం స్మరన్తి

32

యే త్విహ వై భూతాన్యద్వేజయన్తి నరా ఉల్బణస్వభావా యథా దన్దశూకాస్తేఽపి ప్రేత్య
నరకే దన్దశూకాభ్యే నిపతన్తి యత్ర నృప దన్దశూకాః పశ్చాముఖాః సప్తముఖా ఉపసృత్య
గ్రసన్తి యథా బిలేశయాన్

33

యే త్విహ వా అన్ధావటకుసూలగుహాదిషు భూతాని నిరున్ధన్తి తథాముత్ర తేష్వేవోపవేశ్య
సగరేణ వహ్నినా ధూమేన నిరున్ధన్తి

34

యస్త్విహ వా అతిథీనభ్యాగతాన్వా గృహపతిరసక్పదుపగతమన్యర్దిధక్షురివ పాపేన
చక్షుషా నిరీక్షతే తస్య చాపి నిరయే పాపదృష్టేరక్షిణీ వజ్రతుణ్డా గృధ్రాః
కఙ్కకాకవటాదయః ప్రసహ్యోరు బలాదుత్పాటయన్తి

35

యస్త్విహ వా ఆధ్యాభిమతిరహజ్ఞుతిస్తిర్యక్ప్రేక్షణః సర్వతోఽభివిశజ్జీ అర్థవ్యయనాశచిన్తయా
పరిశుష్యమాణహృదయవదనో నిర్వృతిమనవగతో గ్రహ ఇవార్థమభిరక్షతి స చాపి ప్రేత్య
తద్ ఉత్పాదనోత్కర్షణసంరక్షణశమలగ్రహః సూచీముఖే నరకే నిపతతి యత్ర హ
విత్తగ్రహం పాపపురుషం ధర్మరాజపురుషౌ వాయుకా ఇవ సర్వతోఽఙ్గేషు సూత్రైః
పరివయన్తి

36

ఏవంవిధా నరకా యమాలయే సన్తి శతశః సహస్రశస్తేషు సర్వేషు చ సర్వ ఏవాధర్మవర్తినో
యే కేచిదిహోదితా అనుదితాశ్చావనిపతే పర్యాయేణ విశన్తి తద్దైవ ధర్మానువర్తిన ఇతరత్ర
ఇహ తు పునర్భవే త ఉభయశేషాభ్యాం నివిశన్తి

37

నివృత్తిలక్షణమార్గ ఆదావేవ వ్యాఖ్యాతః ఏతావానేవాణ్ణకోశో యశ్చతుర్దశధా పురాణేషు
వికల్పిత ఉపగీయతే యత్తద్భగవతో నారాయణస్య సాక్షాన్మహాపురుషస్య స్థవిష్ఠం
రూపమాత్మమాయా గుణమయమనువర్ణితమాదృతః పరతి శృణోతి శ్రావయతి స
ఉపగేయం భగవతః పరమాత్మనోఽగ్రాహ్యమపి శ్రద్ధాభక్తివిశుద్ధబుద్ధిర్వేద

38

శ్రుత్వా స్థూలం తథా సూక్ష్మం రూపం భగవతో యతిః
స్థూలే నిర్జితమాత్మానం శనైః సూక్ష్మం ధియా నయేదితి

39

భూద్యౌపవర్షసరిదద్రినభఃసముద్ర
పాతాలదిఙ్నరకభాగణలోకసంస్థా
గీతా మయా తవ నృపాద్భుతమీశ్వరస్య
స్థూలం వపుః సకలజీవనికాయథామ

40

ॐ శ్రీ ॐ ॐ ॐ శ్రీ శ్రీ

షష్ఠ స్కంధము

||ఓం నమో భగవతే వాసుదేవాయ||

అధ్యాయము - 1

శ్రీపరీక్షిదువాచ

నివృత్తిమార్గః కథిత ఆదౌ భగవతా యథా
క్రమయోగోపలబ్ధేన బ్రహ్మణా యదసంస్కృతిః

1

ప్రవృత్తిలక్షణశ్చైవ త్రైగుణ్యవిషయో మునే
యోఽసావలీనప్రకృతేర్గుణసర్గః పునః పునః

2

అధర్మలక్షణా నానా నరకాశ్చానువర్ణితాః
మన్వంతరశ్చ వ్యాఖ్యాత ఆద్యః స్వామమ్భువో యతః

3

ప్రియవ్రతోత్తానపదోర్వంశస్తచ్ఛరితాని చ
ద్వీపవర్షసముద్రాద్రి నద్యుద్యానవనస్పతీన్

4

ధరామణ్డలసంస్థానం భాగలక్షణమానతః
జ్యోతిషాం వివరాణాం చ యథేదమస్మజద్విభుః

5

అధునేహ మహాభాగ యథైవ నరకాన్నరః
నానోగ్రయాతనాన్నేయాత్తన్నే వ్యాఖ్యాతుమర్హసి

6

శ్రీశుక ఉవాచ

న చేదిహైవాపచితిం యథాంహసః కృతస్య కుర్యాన్మనోక్తపాణిభిః
ధ్రువం స వై ప్రేత్య నరకానుపైతి యే కీర్తితా మే భవతస్తిగ్మయాతనాః

7

తస్మాత్పురైవాశ్వహ పాపనిష్కృతౌ యతేత మృత్యోరవిపద్యతాత్మనా
దోషస్య దృష్ట్వా గురులాఘవం యథా భిషక్పికిత్సేత రుజాం నిదానవిత్

8

శ్రీరాజోవాచ

దృష్టతుతాభ్యాం యత్పాపం జానన్నప్యాత్మనోఽహితమ్
కరోతి భూయో వివశః ప్రాయశ్చిత్తమథో కథమ్

9

క్వచిన్నివర్తతేఽభద్రాత్క్వచిచ్ఛరతి తత్పునః
ప్రాయశ్చిత్తమథోఽపార్థం మన్యే కుజ్జరశౌచవత్

10

శ్రీబాదరాయణిరువాచ

కర్మణా కర్మనిర్హారో న హ్యత్యన్తిక ఇష్యతే
అవిద్వదధికారిత్వాత్ప్రాయశ్చిత్తం విమర్శనమ్

11

నాశ్చతః పథ్యమేవాన్నం వ్యాధయోఽభిభవన్తి హి
ఏవం నియమకృద్రాజన్మనైః క్షేమాయ కల్పతే

12

తపసా బ్రహ్మచర్యేణ శమేన చ దమేన చ
త్యాగేన సత్యశౌచాభ్యాం యమేన నియమేన వా

13

దేహవాగ్బుద్ధిజం ధీరా ధర్మజ్ఞాః శ్రద్ధయాన్వితాః
క్షిపన్త్యఘం మహదపి వేణుగుల్మమివానలః

14

కేచిత్కేవలయా భక్త్యా వాసుదేవపరాయణాః
అఘం ధున్వన్తి కార్త్యేన నీహారమివ భాస్కరః

15

న తథా హ్యఘవాన్రాజన్పూయేత తపాదిభిః
యథా కృష్ణార్పితప్రాణస్తత్పురుషనిషేవయా

16

సద్ధీచీనో హ్యయం లోకే పన్థాః క్షేమోఽకుతోభయః
సుశీలాః సాధవో యత్ర నారాయణపరాయణాః

17

ప్రాయశ్చిత్తాని చీర్ణాని నారాయణపరాజ్ఞుభిః
న నిష్పునన్తి రాజేన్ద్ర సురాకుమ్భమివాపగాః

18

సకృన్మనః కృష్ణపదారవిన్దయోర్నివేశితం తద్గుణరాగి యైరిహ

న తే యమం పాశభృతశ్చ తద్భటాన్వస్పిపి పశ్యంతి హి చీర్ణనిష్కృతాః 19

అత్ర చోదాహరన్తీమమితిహాసం పురాతనమ్
దూతానాం విష్ణుయమయోః సంవాదస్తం నిబోధ మే 20

కాన్యకుబ్జే ద్విజః కశ్చిద్దాసీపతిరజామిలః
నామ్నా నష్టసదాచారో దాస్యాః సంసర్గదూషితః 21

బన్ధ్యకైః కైతవైశ్చైర్వైర్గర్హితాం వృత్తిమాస్థితః
బిభ్రత్కుటుమ్బమశుచిర్యాతయామాస దేహినః 22

ఏవం నివసతస్తస్య లాలయానస్య తత్సుతాన్
కాలోఽత్యగాన్మహాన్రాజన్నష్టాశీత్యాయుషః సమాః 23

తస్య ప్రవయసః పుత్రా దశ తేషాం తు యోఽవమః
బాలో నారాయణో నామ్నా పిత్రోశ్చ దయితో భృశమ్ 24

స బద్ధహృదయస్తస్మిన్నర్భకే కలభాపిణి
నిరీక్షమాణస్తల్లీలాం ముముదే జరరో భృశమ్ 25

భుజ్జౌనః ప్రపిబన్ధాదన్బాలకం స్నేహయన్త్రితః
భోజయన్పాయయన్మూఢో న వేదాగతమంతకమ్ 26

స ఏవం వర్తమానోఽజ్ఞో మృత్యుకాల ఉపస్థితే
మతిం చకార తనయే బాలే నారాయణాహ్వయే 27

స పాశహస్తాన్స్త్రీన్మృష్ట్యా పురుషానతిదారుణాన్
వక్రతుణ్డానూర్ధ్వరోష్ణ ఆత్మానం నేతుమాగతాన్ 28

దూరే క్రీడనకాసక్తం పుత్రం నారాయణాహ్వయమ్
ప్లావితేన స్వరేణోచ్చైరాజహావాకులేన్ద్రియః 29

నిశమ్య మ్రియమాణస్య ముఖతో హరికీర్తనమ్
భర్తుర్నామ మహారాజ పార్షదాః సహసాపతన్ 30

వికర్షతోఽన్తర్ముదయాద్ధాసీపతిమజామిలమ్
యమప్రప్యాన్విష్ణుదూతా వారయామాసురోజసా 31

ఊచుర్నిషేధితాస్తాన్స్తే వైవస్వతపురఃసరాః
కే యూయం ప్రతిషేద్ధారో ధర్మరాజస్య శాసనమ్ 32

కస్య వా కుత ఆయాతాః కస్మాదస్య నిషేధథ
కిం దేవా ఉపదేవా యా యూయం కిం సిద్ధసత్తమాః 33

సర్వే పద్మపలాశాక్షాః పీతకౌశేయవాససః
కిరీటినః కుణ్డలినో లసత్పుష్పరమాలినః 34

సర్వే చ నూత్నవయసః సర్వే చారుచతుర్భుజాః
ధనుర్నిషణ్ణాసిగదా శఙ్ఖచక్రామ్బుజశ్రియః 35

దిశో వితిమిరాలోకాః కుర్వంతః స్వేన తేజసా
కిమర్థం ధర్మపాలస్య కిఙ్కరాన్నో నిషేధథ 36

శ్రీశుక ఉవాచ
ఇత్యుక్తే యమదూతైస్తే వాసుదేవోక్తకారిణః
తాన్ప్రత్యూచుః ప్రహస్యేదం మేఘనిర్దాదయా గిరా 37

శ్రీవిష్ణుదూతా ఊచుః
యూయం వై ధర్మరాజస్య యది నిర్దేశకారిణః
బ్రూత ధర్మస్య నస్తత్త్వం యచ్ఛాధర్మస్య లక్షణమ్ 38

కథం స్విద్ధ్రియతే దణ్డః కిం వాస్య స్థానమీప్సితమ్
దణ్డ్యాః కిం కారిణః సర్వే ఆహో స్విత్కృతిచిన్నుణామ్ 39

యమదూతా ఊచుః
వేదప్రణిహితో ధర్మో హ్యధర్మస్తద్విపర్యయః
వేదో నారాయణః సాక్షాత్స్వయమ్భూరితి శుశ్రుమ 40

- యేన స్వధామ్యమీ భావా రజఃసత్త్వతమోమయాః
గుణనామక్రియారూపైర్విభావ్యస్తే యథాతథమ్ 41
- సూర్యోఽగ్నిః ఖం మరుద్దేవః సోమః సన్ధ్యాహనీ దిశః
కం కుః స్వయం ధర్మ ఇతి హ్యేతే దైహ్యాస్య సాక్షిణః 42
- ఏతైరధర్మో విజ్ఞాతః స్థానం దణ్డస్య యుజ్యతే
సర్వే కర్మానురోధేన దణ్డమర్హంతి కారిణః 43
- సమ్భవంతి హి భద్రాణి విపరీతాని చానఘాః
కారిణాం గుణసంభోఽస్తి దేహవాన్న హ్యకర్మకృత 44
- యేన యావాన్యథాధర్మో ధర్మో వేహ సమీహితః
స ఏవ తత్ఫలం భుక్తే తథా తావదముత్ర వై 45
- యథేహ దేవప్రవరాస్త్రైవిధ్యముపలభ్యతే
భూతేషు గుణవైచిత్ర్యాత్తథాన్యత్రానుమీయతే 46
- వర్తమానోఽన్యయోః కాలో గుణాభిజ్ఞాపకో యథా
ఏవం జన్మాన్యయోరేతద్ధర్మాధర్మనిదర్శనమ్ 47
- మనసైవ పురే దేవః పూర్వరూపం విపశ్యతి
అనుమీమాంసతేఽపూర్వం మనసా భగవానజః 48
- యథాజ్ఞస్తమసా యుక్త ఉపాస్తే వ్యక్తమేవ హి
న వేద పూర్వమపరం నష్టజన్మస్మృతిస్తథా 49
- పశ్చాభిః కురుతే స్వార్థాన్పశ్చ వేదాథ పశ్చాభిః
ఏకస్తు షోడశేన త్రీన్స్వయం సప్తదశోఽశ్నుతే 50
- తదేతత్తోడశకలం లిఙ్గం శక్తిత్రయం మహత్
ధత్తేఽనుసంస్మృతిం పుంసి హర్షశోకభయార్తిదామ్ 51
- దేహ్యాజ్ఞోఽజితషడ్వర్గో నేచ్ఛన్కర్మాణి కార్యతే

- కోశకార ఇవాత్మానం కర్మణాచ్ఛాద్య ముహ్యతి 52
- న హి కశ్చిత్క్షణమపి జాతు తిష్ఠత్యకర్మకృత్
కార్యతే హ్యవశః కర్మ గుణైః స్వాభావికైర్బలాత్ 53
- లబ్ధ్వా నిమిత్తమవ్యక్తం వ్యక్తావ్యక్తం భవత్యుత
యథాయోని యథాబీజం స్వభావేన బలీయసా 54
- ఏష ప్రకృతిసజ్జేన పురుషస్య విపర్యయః
ఆసీత్స ఏవ న చిరాదీశసజ్ఞాద్విలీయతే 55
- అయం హి శ్రుతసమ్పన్నః శీలవృత్తగుణాలయః
ధృతవ్రతో మృదుర్దాంతః సత్యవాఙ్మంత్రవిచ్ఛుచిః 56
- గుర్వగ్న్యతిథివృద్ధానాం శుశ్రూషురనహఙ్కృతః
సర్వభూతసుహృత్సాధుర్మితవాగనసూయకః 57
- ఏకదాసౌ వనం యాతః పితృసన్దేశకృద్ద్విజః
ఆదాయ తత ఆవృత్తః ఫలపుష్పసమిత్కుశాన్ 58
- దదర్శ కామినం కశ్చిచ్ఛూద్రం సహ భుజిష్యయా
పీత్వా చ మధు మైరేయం మదాఘూర్ణితనేత్రయా 59
- మత్తయా విశ్లేథన్నీవ్యా వ్యపేతం నిరపత్రపమ్
క్రీడన్తమనుగాయన్తం హసన్తమనయాన్తికే 60
- దృష్ట్వా తాం కామలిప్తేన బాహునా పరిరమ్భితామ్
జగామ హృచ్చయవశం సహసైవ విమోహితః 61
- స్తమ్భయన్నాత్మనాత్మానం యావత్సత్త్వం యథాశ్రుతమ్
న శశాక సమాధాతుం మనో మదనవేపితమ్ 62
- తన్నిమిత్తస్మరవ్యాజ గ్రహగ్రస్తో విచేతనః
తామేవ మనసా ధ్యాయన్స్వధర్మాద్విరరామ హ 63

తామేవ తోషయామాస పిత్రేణార్థేన యావతా
గ్రామ్యైర్మనోరమైః కామైః ప్రసీదేత యథా తథా 64

విప్రాం స్వభార్యామప్రాధాం కులే మహతి లమ్బితామ్
విససర్జాచిరాత్పాపః స్వైరిణ్యాపాజ్జవిద్ధదీః 65

యతస్తతశ్చోపనిన్యే న్యాయతోన్యాయతో ధనమ్
బభారాస్యాః కుటుమ్బిన్యాః కుటుమ్బం మన్దధీరయమ్ 66

యదసౌ శాస్త్రముల్లఙ్ఘ్య స్వైరచార్యతిగర్హితః
అవర్తత చిరం కాలమఘాయురశుచిర్మలాత్ 67

తత ఏనం దణ్డపాణేః సకాశం కృతకిల్బిషమ్
నేష్యామోన్యకృతనిర్వేశం యత్ర దణ్డేన శుద్ధ్యతి 68

అధ్యాయము -2

శ్రీబాదరాయణిరువాచ
ఏనం తే భగవద్దూతా యమదూతాభిభాషితమ్
ఉపధార్యాథ తాన్రాజన్త్రత్యాహుర్నయకోవిదాః 1

శ్రీవిష్ణుదూతా ఉచుః
అహో కష్టం ధర్మదృశామధర్మః స్పృశతే సభామ్
యత్రాదణ్డ్యేష్వపాపేషు దణ్డో యైర్ద్రియతే వృథా 2

ప్రజానాం పితరో యే చ శాస్తారః సాధవః సమాః
యది స్యాత్తేషు వైషమ్యం కం యాన్తి శరణం ప్రజాః 3

యద్యదాచరతి శ్రీయానితరస్తత్తదీహతే
స యత్ప్రమాణం కురుతే లోకస్తదనువర్తతే 4

యస్యాజ్ఞే శిర ఆధాయ లోకః స్వపితి నిర్భృతః
స్వయం ధర్మమధర్మం వా న హి వేద యథా పశుః 5

- స కథం న్యర్పితాత్మానం కృతమైత్రమచేతనమ్
విప్రమ్భణీయో భూతానాం సఘ్నుణో దోగ్ధమర్హతి 6
- అయం హి కృతనిర్వేశో జన్మకోట్యంహసామపి
యద్వాజహర వివశో నామ స్వస్త్వయనం హరేః 7
- ఏతేనైవ హ్యమోనోఽస్య కృతం స్యాదఘనిష్కృతమ్
యదా నారాయణాయేతి జగాద చతురక్షరమ్ 8
- స్తేనః సురాపో మిత్రధ్రుగృహ్మహా గురుతల్పగః
స్తీరాజపితృగోహంతా యే చ పాతకినోఽపరే 9
- సర్వేషామప్యఘవతామిదమేవ సునిష్కృతమ్
నామవ్యాహరణం విష్ణోర్యతస్తద్విషయా మతిః 10
- న నిష్కృతైరుదితైర్బ్రహ్మవాదిభిస్తథా విశుద్ధ్యత్యఘవాన్వతాదిభిః
యథా హరేర్నామపదైరుదాహృతైస్తదుత్తమశ్లోకగుణోపలమ్భకమ్ 11
- నైకాన్తికం తద్ధి కృతేఽపి నిష్కృతే మనః పునర్ధావతి చేదసత్పథే
తత్కర్మనిర్ధారమభీప్సతాం హరేర్గుణానువాదః ఖలు సత్త్వభావనః 12
- అధైనం మాపనయత కృతాశేషాఘనిష్కృతమ్
యదసౌ భగవన్నామ మ్రియమాణః సమగ్రహీత్ 13
- సాజ్కేత్యం పారిహాస్యం వా స్తోభం హేలనమేవ వా
వైకుణ్ఠనామగ్రహణమశేషాఘహరం విదుః 14
- పతితః స్థలితో భగ్నః సన్దష్టస్తప్త ఆహతః
హారిరిత్యవశేనాహ పుమాన్నార్హతి యాతనాః 15
- గురూణాం చ లఘూనాం చ గురూణి చ లఘూని చ
ప్రాయశ్చిత్తాని పాపానాం జ్ఞాతోఽక్తాని మహర్షిభిః 16

- తైస్తాన్యఘాని పూయన్తే తపోదానవ్రతాదిభిః
నాధర్మజం తద్ధృదయం తదపీశాజ్ఞేసేవయా 17
- అజ్ఞానాదథవా జ్ఞానాదుత్తమశ్లోకనామ యత్
సజ్యేర్థితమఘం పుంసో దహేదేధో యథానలః 18
- యథాగదం వీర్యతమముపయుక్తం యదృచ్ఛయా
అజానతోఽప్యాత్మగుణం కుర్యాన్మన్తోఽప్యదాహృతః 19
- శ్రీశుక ఉవాచ
త ఏవం సువినిర్ణీయ ధర్మం భాగవతం నృప
తం యామ్యపాశాన్నిర్ముచ్య విప్రం మృత్యోరమూముచన్ 20
- ఇతి ప్రత్యుదితా యామ్యా దూతా యాత్వా యమాన్తికమ్
యమరాజ్ఞే యథా సర్వమాచచక్షురరిన్దమ 21
- ద్విజః పాశాద్వినిర్ముక్తో గతభీః ప్రకృతిం గతః
వవన్తే శిరసా విష్ణోః కింకరాన్దర్శనోత్సవః 22
- తం వివక్షుమభిప్రేత్య మహాపురుషకింకరాః
సహసా పశ్యతస్తస్య తత్రాన్తర్దధిరేఽనఘ 23
- అజామిలోఽప్యథాకర్ణ్య దూతానాం యమకృష్ణయోః
ధర్మం భాగవతం శుద్ధం త్రైవేద్యం చ గుణాశ్రయమ్ 24
- భక్తిమాన్భగవత్పాశు మాహాత్మ్యశ్రవణాద్ధరేః
అనుతాపో మహానాసీత్స్మరతోఽశుభమాత్మనః 25
- అహో మే పరమం కష్టమభూదవిజితాత్మనః
యేన విప్లావితం బ్రహ్మ వృషల్యాం జాయతాత్మనా 26
- ధిజ్ఞాం విగర్హితం సద్భిర్దుష్కృతం కులకజ్జలమ్
హిత్యా బాలాం సతీం యోఽహం సురాపీమసతీమగామ్ 27

వృద్ధావనాథౌ పితరౌ నాన్యబన్ధూ తపస్వినౌ
అహో మయాధునా త్యక్తావకృతజ్ఞేన నీచవత్ 28

సోఽహం వ్యక్తం పతిష్యామి నరకే భృశదారుణే
ధర్మఘ్నాః కామినో యత్ర విన్దంతి యమయాతనాః 29

కిమిదం స్వప్న ఆహో స్వితాశ్చక్షాద్భృష్టమిహద్భుతమ్
క్వ యాతా అద్య తే యే మాం వ్యకర్షన్పాశపాణయః 30

అథ తే క్వ గతాః సిద్ధాశ్చత్వారశ్చారుదర్శనాః
వ్యామోచయన్తీయమానం బద్ధ్వా పాశైరథో భువః 31

అథాపి మే దుర్భగస్య విబుధోత్తమదర్శనే
భవితవ్యం మగ్ధలేన యేనాత్మా మే ప్రసీదతి 32

అన్యథా మ్రియమాణస్య నాశుచేర్హృషలీపతేః
వైకుణ్ఠినామగ్రహణం జిహ్వో వక్తుమిహార్హతి 33

క్వ చాహం కితవః పాపో బ్రహ్మఘ్నౌ నిరపత్రపః
క్వ చ నారాయణేత్యేతద్భగవన్నామ మగ్ధలమ్ 34

సోఽహం తథా యతిష్యామి యతచిత్తేన్ద్రియానిలః
యథా న భూయ ఆత్మానమన్తే తమసి మజ్జయే 35

విముచ్య తమిమం బన్ధమవిద్యాకామకర్మజమ్
సర్వభూతసుహృచ్చాన్తో మైత్రః కరుణ ఆత్మవాన్ 36

మోచయే గ్రస్తమాత్మానం యోషిన్మయ్యాత్మమాయయా
విక్రీడితో యయైవాహం క్రీడామృగ ఇవాధమః 37

మమాహమితి దేహదౌ హిత్యామిథ్యార్థధీర్మతిమ్
ధాస్యే మనో భగవతి శుద్ధం తత్కీర్తనాదిభిః 38

శ్రీశుక ఉవాచ

- ఇతి జాతసునిర్వేదః క్షణసజ్జేన సాదుషు
గజ్ఞాద్వారముపేయాయ ముక్తసర్వానుబన్ధనః 39
- స తస్మిన్దేవసదన ఆసీనో యోగమాస్థితః
ప్రత్యాహృతేన్ద్రియగ్రామో యుయోజ మన ఆత్మని 40
- తతో గుణేభ్య ఆత్మానం వియుజ్యాత్మసమాధినా
యుయుజే భగవద్ధామ్ని బ్రహ్మణ్యనుభవాత్మని 41
- యర్హ్యపారతధీస్తస్మిన్నద్రాక్షీత్పురుషాన్పురః
ఉపలభ్యోపలబ్ధాన్ప్రాగ్వవన్దే శిరసా ద్విజః 42
- హిత్యా కలేవరం తీర్థే గజ్ఞాయాం దర్శనాదను
సద్యః స్వరూపం జగృహే భగవత్పార్శ్వవర్తినామ్ 43
- సాకం విహాయసా విప్రో మహాపురుషకింకరైః
హైమం విమానమారుహ్య యయౌ యత్ర శ్రియః పతిః 44
- ఏవం స విప్లావితసర్వధర్మా దాస్యాః పతిః పతితో గర్హకర్మణా
నిపాత్యమానో నిరయే హతవ్రతః సద్యో విముక్తో భగవన్నామ గృహ్లాన్ 45
- నాతః పరం కర్మనిబన్ధకృన్తనం ముముక్షతాం తీర్థపదానుకీర్తనాత్
న యత్పునః కర్మసు సజ్జతే మనో రజస్తమోభ్యాం కలిలం తతోఽన్యథా 46
- య ఏతం పరమం గుహ్యమితిహాసమఘాపహమ్
శృణుయాచ్ఛ్రద్ధయా యుక్తో యశ్చ భక్త్యానుకీర్తయేత్ 47
- న వై స నరకం యాతి నేక్షితో యమకింకరైః
యద్యప్యమగ్గలో మర్త్యో విష్ణులోకే మహీయతే 48
- మ్రియమాణో హరేర్నామ గృణన్పుత్రోపచారితమ్
అజామిలోఽప్యగాద్ధామ కిముత శ్రద్ధయా గృణన్ 49

అధ్యాయము - 3

శ్రీరాజోవాచ

నిశమ్య దేవః స్వభటోపవర్ణితం ప్రత్యాహ కిం తానపి ధర్మరాజః
ఏవం హతాజ్ఞో విహతాన్మురారేర్దైదేశికైర్యస్య వశే జనోఽయమ్ 1

యమస్య దేవస్య న దణ్ణభిజ్ఞః కుతశ్చనర్థే శ్రుతపూర్వ ఆసీత్
ఏతన్మునే వృశ్చతి లోకసంశయం న హి త్వదన్య ఇతి మే వినిశ్చితమ్ 2

శ్రీశుక ఉవాచ

భగవత్పురుషై రాజన్యామ్యాః ప్రతిహతోద్యమాః
పతిం విజ్ఞాపయామాసుర్యమం సంయమనీపతిమ్ 3

యమదూతా ఉచుః

కతి సన్తీహ శాస్తారో జీవలోకస్య వై ప్రభో
త్రైవిద్యం కుర్వతః కర్మ ఫలాభివ్యక్తిహేతవః 4

యది స్యుర్బహవో లోకే శాస్తారో దణ్ణధారిణః
కస్య స్యాతాం న వా కస్య మృత్యుశ్చామృతమేవ వా 5

కిన్తు శాస్త్రబహుత్వే స్యాద్బహూనామిహ కర్మిణామ్
శాస్త్రత్వముపచారో హి యథా మణ్డలవర్తినామ్ 6

అతస్త్వమేకో భూతానాం సేశ్వరాణామధీశ్వరః
శాస్త్రా దణ్ణధరో నృణాం శుభాశుభవివేచనః 7

తస్య తే విహితో దణ్ణో న లోకే వర్తతేఽధునా
చతుర్భిరద్భుతైః సిద్ధైరాజ్ఞా తే విప్రలమ్బితా 8

నీయమానం తవాదేశాదస్మాభిర్యాతనాగృహాన్
వ్యామోచయన్పాతకినం ఛిత్త్వా పాశాన్ప్రసహ్య తే 9

తాన్స్తే వేదితుమిచ్ఛామో యది నో మన్యసే క్షమమ్
నారాయణేత్యభిహితే మా భైరిత్యాయయుర్దుతమ్ 10

శ్రీబాదరాయణిరువాచ

ఇతి దేవః స ఆపృష్టః ప్రజాసంయమనో యమః

ప్రీతః స్వదూతాన్ప్రత్యాహ స్మరన్పదామ్బుజం హరేః

11

యమ ఉవాచ

పరో మదన్యో జగతస్తస్థుషశ్చ ఓతం ప్రోతం పటవద్యత్ర విశ్వమ్

యదంశతోఽస్య స్థితిజన్మనాశా నన్యోతవద్యస్య వశే చ లోకః

12

యో నామభిర్వాచి జనం నిజాయాం బధ్నాతి తన్త్యామివ దామభిర్గాః

యస్మై బలిం త ఇమే నామకర్మ నిబన్ధబద్ధాశ్చకితా వహన్తి

13

అహం మహేన్ద్రో నిర్మతిః ప్రచేతాః సోమోఽగ్నిరీశః పవనో విరిశ్చీః

ఆదిత్యవిశ్వే వసవోఽథ సాధ్యా మరుద్గణా రుద్రగణాః ససిద్ధాః

14

అన్యే చ యే విశ్వస్సజ్జోఽమరేశా భృగ్వాదయోఽస్పృష్టరజస్తమస్కాః

యస్యేహితం న విదుః స్పృష్టమాయాః సత్త్వప్రధానా అపి కిం తతోఽన్యే

15

యం వై న గోభిర్మనసాసుభిర్వా హ్నదా గిరా వాసుభ్యతో విచక్షతే

ఆత్మానమన్తర్హది సన్తమాత్మనాం చక్షుర్యధైవాకృతయస్తతః పరమ్

16

తస్యాత్మతన్తస్య హరేరధీశితుః పరస్య మాయాధిపతేర్మహాత్మనః

ప్రాయేణ దూతా ఇహ వై మనోహరాశ్చరన్తి తద్రూపగుణస్వభావాః

17

భూతాని విష్ణోః సురపూజితాని దుర్దర్శలిజ్ఞాని మహద్భుతాని

రక్షన్తి తద్భక్తిమతః పరేభ్యో మత్తశ్చ మర్త్యానథ సర్వతశ్చ

18

ధర్మం తు సాక్షాద్భగవత్ప్రణీతం న వై విదుర్యషయో నాపి దేవాః

న సిద్ధముఖ్యా అసురా మనుష్యాః కుతో ను విద్యాధరచారణాదయః

19

స్వయమ్భూర్నారదః శమ్భుః కుమారః కపిలో మనుః

ప్రహ్లాదో జనకో భీష్మో బలిర్వైయాసకిర్యయమ్

20

ద్వాదశైతే విజానీమో ధర్మం భాగవతం భటాః

గుహ్యం విశుద్ధం దుర్బోధం యం జ్ఞాత్వామృతమశ్నుతే 21

ఏతావానేవ లోకేఽస్మిన్పుంసాం ధర్మః పరః స్మృతః
భక్తియోగో భగవతి తన్నామగ్రహణాదిభిః 22

నామోచ్చారణమాహాత్మ్యం హరేః పశ్యత పుత్రకాః
అజామిలోఽపి యేనైవ మృత్యుపాశాదముచ్యత 23

ఏతావతాలమఘనిర్దరణాయ పుంసాం
సఙ్కీర్తనం భగవతో గుణకర్మనామ్నామ్
విక్రశ్య పుత్రమఘవాన్యదజామిలోఽపి
నారాయణేతి మ్రియమాణ ఇయాయ ముక్తిమ్ 24

ప్రాయేణ వేద తదిదం న మహాజనోఽయం
దేవ్యా విమోహితమతిర్బత మాయయాలమ్
త్రయ్యాం జడీకృతమతిర్మధుపుష్పితాయాం
వైతానికే మహతి కర్మణి యుజ్యమానః 25

ఏవం విమృశ్య సుధియో భగవత్సనన్తే
సర్వాత్మనా విదధతే ఖలు భావయోగమ్
తే మే న దణ్డమర్థన్త్యథ యద్యమీషాం
స్యాత్పాతకం తదపి హస్త్యురుగాయవాదః 26

తే దేవసిద్ధపరిగీతపవిత్రగాథా
యే సాధవః సమదృశో భగవత్ప్రపన్నాః
తాన్నోపసీదత హరేర్గదయాభిగుప్తాన్
నైషాం వయం న చ వయః ప్రభవామ దణ్డే 27

తానానయధ్యమసతో విముఖాన్ముకున్ద
పాదారవిన్దమకరన్దరసాదజస్రమ్
నిష్కిఞ్చనైః పరమహంసకులైరసజ్జైర్
జప్తాద్భహ నిరయవర్తని బద్ధత్పప్తాన్ 28

జిహ్వో న వక్తి భగవద్గుణనామధేయం
చేతశ్చ న స్మరతి తద్చరణారవిన్దమ్
కృష్ణాయ నో నమతి యచ్ఛిర ఏకదాపి
తానానయధ్వమసతోఽకృతవిష్ణుకృత్యాన్

29

తత్క్షమ్యతాం స భగవాన్సురుషః పురాణో
నారాయణః స్వపురుషైర్యదసత్కృతం నః
స్వానామహో న విదుషాం రచితాఞ్జలీనాం
క్షాన్తిర్గరీయసి నమః పురుషాయ భూమ్నే

30

తస్మాత్సక్త్యేర్తనం విష్ణోర్జగన్మజ్జలమంహసామ్
మహతామపి కౌరవ్య విద్వ్యేకాన్తికనిష్కృతమ్

31

శృణ్వతాం గృణతాం వీర్యాణ్యద్దామాని హరేర్ముహూః
యథా సుజాతయా భక్త్యా శుద్ధ్యేన్నాత్మా వ్రతాదిభిః

32

కృష్ణాఙ్ఘ్రిపద్మమధులిణ్నా పునర్విసృష్ట
మాయాగుణేశు రమతే వృజినావహేషు
అన్యస్తు కామహత ఆత్మరజః ప్రమార్జ్యమ్
ఈహేత కర్మ యత ఏవ రజః పునః స్యాత్

33

ఇత్థం స్వభర్తృగదితం భగవన్మహిత్వం
సంస్మృత్య విస్మి తథియో యమకింకరాస్తే
నైవాచ్యుతాశ్రయజనం ప్రతిశక్యమానా
ద్రష్టుం చ బిభృతి తతః ప్రభృతి స్మ రాజన్

34

ఇతిహాసమిమం గుహ్యం భగవాన్కుమ్భసమ్భవః
కథయామాస మలయ ఆసీనో హరిమర్చయన్

35

అధ్యాయము - 4

శ్రీరాజోవాచ

- దేవాసురన్మణాం సర్గో నాగానాం మృగపక్షిణామ్
సామాసికస్త్వయా ప్రోక్తో యస్తు స్వాయమ్భువేఽంతరే 1
- తస్యైవ వ్యాసమిచ్ఛామి జ్ఞాతుం తే భగవన్యథా
అనుసర్గం యయా శక్త్యా ససర్జ భగవాన్పరః 2
- శ్రీసూత ఉవాచ
ఇతి సమప్రాప్తమాకర్ణ్య రాజర్షేర్బాదరాయణిః
ప్రతినన్ద్య మహాయోగీ జగాద మునిసత్తమాః 3
- శ్రీశుక ఉవాచ
యదా ప్రచేతసః పుత్రా దశ ప్రాచీనబర్హిషః
అంతఃసముద్రాదున్మగ్నా దదృశుర్గాం ద్రుమైర్ఘృతామ్ 4
- ద్రుమేభ్యః క్రుధ్యమానాస్తే తపోదీపితమన్యవః
ముఖతో వాయుమగ్నిం చ సస్సజుస్తద్దిధక్షయా 5
- తాభ్యాం నిర్దహ్యమానాంస్తానుపలభ్య కురూద్వహ
రాజోవాచ మహాన్సోమో మన్యుం ప్రశమయన్న్యవ 6
- న ద్రుమేభ్యో మహాభాగా దీనేభ్యో ద్రోగ్ధుమర్హథ
వివర్ధయిషవో యూయం ప్రజానాం పతయః స్మృతాః 7
- అహో ప్రజాపతిపతిర్భగవాన్హరిరవ్యయః
వనస్పతీనోషధీశ్చ ససర్జోర్జమిషం విభుః 8
- అన్నం చరాణామచరా హ్యపదః పాదచారిణామ్
అహస్తా హస్తయుక్తానాం ద్విపదాం చ చతుష్పదః 9
- యూయం చ పిత్రాన్వాదిష్టా దేవదేవేన చానఘాః
ప్రజాసర్గాయ హి కథం వృక్షాన్నిర్దగ్ధుమర్హథ 10
- ఆతిష్ఠత సతాం మార్గం కోపం యచ్ఛత దీపితమ్

పిత్రా పితామహీనాపి జుష్టం వః ప్రపితామహైః 11

తోకానాం పితరౌ బన్ధూ దృశః పక్ష్య స్త్రీయాః పతిః
పతిః ప్రజానాం భిక్షూణాం గృహ్యజ్ఞానాం బుధః సుహృత్ 12

అన్తర్దేహేషు భూతానామాత్మాస్తే హరిరీశ్వరః
సర్వం తద్దిష్ట్యమీక్షధ్వమేవం వస్తోషితో హ్యసౌ 13

యః సముత్పత్యితం దేహ ఆకాశాన్మన్యముల్బణమ్
ఆత్మజిజ్ఞాసయా యచ్ఛేత్స గుణానతివర్తతే 14

అలం దగ్ధైర్దమైర్దీనైః ఖిలానాం శివమస్తు వః
వార్తేక్ష హ్యేషా వరా కన్యా పత్నీత్వే ప్రతిగృహ్యతామ్ 15

ఇత్యామన్త్య వరారోహం కన్యామాప్సరసీం నృప
సోమో రాజా యయౌ దత్త్వా తే ధర్మేణోపయేమిరే 16

తేభ్యస్తస్యాం సమభవద్దక్షః ప్రాచేతసః కిల
యస్య ప్రజావిసర్గేణ లోకా ఆపూరితాస్తయః 17

యథా ససర్జ భూతాని దక్షో దుహితృవత్సలః
రేతసా మనసా చైవ తన్మమావహితః శృణు 18

మనసైవాస్మజత్సూర్యం ప్రజాపతిరిమాః ప్రజాః
దేవాసురమనుష్యాదీన్నభఃస్థలజలౌకసః 19

తమబృంహితమాలోక్య ప్రజాసర్గం ప్రజాపతిః
విన్ద్యపాదానుపవ్రజ్య సోఽచరద్దుష్కరం తపః 20

తత్రాఘమర్షణం నామ తీర్థం పాపహరం పరమ్
ఉపస్సృశ్యానుసవనం తపసాతోషయద్ధరిమ్ 21

అస్త్రైషీద్ధంసగుహ్యేన భగవన్తమధోక్షజమ్
తుభ్యం తదభిధాస్యామి కస్యాతుష్యద్యథా హరిః 22

శ్రీప్రజాపతిరువాచ

నమః పరాయావితథానుభూతయే గుణత్రయాభాసనిమిత్తబద్ధవే
అదృష్టధామ్నే గుణతత్త్వబుద్ధిభిర్నివృత్తమానాయ దధే స్వయమ్భువే 23

న యస్య సఖ్యం పురుషోఽవైతి సఖ్యః సఖా వసన్సంవసతః పురేఽస్మిన్
గుణో యథా గుణినో వ్యక్తదృష్టేస్తస్మై మహేశాయ నమస్కరోమి 24

దేహోఽసవోఽక్షా మనవో భూతమాత్రామాత్మానమన్యం చ విదుః పరం యత్
సర్వం పుమాన్వేద గుణాంశ్చ తజ్ఞో న వేద సర్వజ్ఞమనంతమీదే 25

యదోపరామో మనసో నామరూప రూపస్య దృష్టస్మృతీసమ్ప్రమోషాత్
య ఈయతే కేవలయా స్వసంస్థయా హంసాయ తస్మై శుచిసద్మనే నమః 26

మనీషిణోఽన్తర్హది సన్నివేశితం స్వశక్తిభిర్నవభిశ్చ త్రివృద్భిః
వహ్నిం యథా దారుణి పాశ్చాదశ్యం మనీషయా నిష్కర్షంతి గూఢమ్ 27

స వై మమాశేషవిశేషమాయా నిషేధనిర్వాణసుఖానుభూతిః
స సర్వనామా స చ విశ్వరూపః ప్రసీదతామనిరుక్తాత్మశక్తిః 28

యద్యన్నిరుక్తం వచసా నిరూపితం ధియాక్షభిర్వా మనసోత యస్య
మా భూత్స్వరూపం గుణరూపం హి తత్తత్స వై గుణాపాయవిసర్గలక్షణః 29

యస్మిన్యతో యేన చ యస్య యస్మై యద్యో యథా కురుతే కార్యతే చ
పరావరేషాం పరమం ప్రాక్ప్రసిద్ధం తద్బ్రహ్మ తద్దేతురనన్యదేకమ్ 30

యచ్ఛక్తయో వదతాం వాదినాం వై వివాదసంవాదభువో భవన్తి
కుర్వన్తి చైషాం ముహూరాత్మమోహం తస్మై నమోఽనంతగుణాయ భూమ్నే 31

అస్తీతి నాస్తీతి చ వస్తునిష్ఠయోరేకస్థయోర్భిన్నవిరుద్ధధర్మణోః
అవేక్షితం కింశ్చ న యోగసాఙ్ఖ్యయోః సమం పరం హ్యనుకూలం బృహత్తత్ 32

యోఽనుగ్రహార్థం భజతాం పాదమూలమనామరూపో భగవాననంతః
నామాని రూపాణి చ జన్మకర్మభిర్భజే స మహ్యం పరమః ప్రసీదతు 33

యః ప్రాకృతైర్జ్ఞానపద్దైర్జ్ఞానాం యథాశయం దేహగతో విభాతి
యథానిలః పార్ధివమాశ్రితో గుణం స ఈశ్వరో మే కురుతాం మనోరథమ్ 34

శ్రీశుక ఉవాచ

ఇతి స్తుతః సంస్తువతః స తస్మిన్నఘమర్షణే
ప్రాదురాసీత్కురుశేష్ఠ భగవాన్భక్తవత్సలః 35

కృతపాదః సుపర్ణాంసే ప్రలమ్బాష్టమహాభుజః
చక్రశఙ్ఖాసంచర్మేషు ధనుఃపాశగదాధరః 36

పీతవాసా ఘనశ్యామః ప్రసన్నవదనేక్షణః
వనమాలానివీతాఙ్గో లసచ్ఛ్రీవత్సకౌస్తుభః 37

మహాకిరీటకటకః స్ఫురన్మకరకుణ్డలః
కాఞ్చ్యఙ్గలీయవలయ నూపురాఙ్గదభూషితః 38

త్రైలోక్యమోహనం రూపం బిభ్రత్త్రిభువనేశ్వరః
వృతో నారదనన్దాద్యైః పార్షదైః సురయూథపైః 39

స్తూయమానోఽనుగాయద్భిః సిద్ధగన్ధర్వచారణైః
రూపం తన్మహదాశ్చర్యం విచక్ష్యాగతసాధ్వసః 40

ననామ దణ్డవద్భూమౌ ప్రహృష్టాత్మా ప్రజాపతిః
న కిఞ్చనోదీరయితుమశక్తీవ్రయా ముదా
ఆపూరితమనోద్వారైర్దదన్య ఇవ నిర్ఘరైః 41

తం తథావనతం భక్తం ప్రజాకామం ప్రజాపతిమ్
చిత్తజ్ఞః సర్వభూతానామిదమాహ జనార్దనః 42

శ్రీభగవానువాచ

ప్రాచేతస మహాభాగ సంసిద్ధస్తపసా భవాన్
యచ్ఛ్రద్ధయా మత్పరయా మయి భావం పరం గతః 43

- ప్రీతోఽహం తే ప్రజానాథ యత్తేఽస్యోద్భంహణం తపః
మమైష కామో భూతానాం యద్భూయాసుర్విభూతయః 44
- బ్రహ్మ భవో భవంతశ్చ మనవో విబుధేశ్వరాః
విభూతయో మమ హ్యేతా భూతానాం భూతిహతవః 45
- తపో మే హృదయం బ్రహ్మాంస్తనుర్విద్యా క్రియాకృతిః
అఙ్గాని క్రతవో జాతా ధర్మ ఆత్మాసవః సురాః 46
- అహమేవాసమేవార్గే నాన్యత్కించాంతరం బహిః
సంజ్ఞానమాత్రమవ్యక్తం ప్రసుప్తమివ విశ్వతః 47
- మయ్యనంతగుణేఽనంతే గుణతో గుణవిగ్రహః
యదాసీత్తత ఏవాద్యః స్వయమ్భూః సమభూదజః 48
- స వై యదా మహాదేవో మమ వీర్యోపబృంహితః
మేనే భిలమివాత్మానముద్యతః స్వర్గకర్మణి 49
- అథ మేఽభిహితో దేవస్తపోఽతప్యత దారుణమ్
నవ విశ్వస్సజో యుష్మాన్యేనాదావస్సజద్విభుః 50
- ఏషా పశ్చజనస్యాఙ్గ దుహితా వై ప్రజాపతేః
అసిక్ని నామ పత్నీత్వే ప్రజేశ ప్రతిగృహ్యతామ్ 51
- మిథునవ్యవాయధర్మస్త్యం ప్రజాసర్గమిమం పునః
మిథునవ్యవాయధర్మిణ్యాం భూరిశో భావయిష్యసి 52
- త్వత్తోఽధస్తాత్ప్రజాః సర్వా మిథునీభూయ మాయయా
మదీయయా భవిష్యంతి హరిష్యంతి చ మే బలిమ్ 53
- శ్రీశుక ఉవాచ
ఇత్యుక్త్వా మిషతస్తస్య భగవాన్విశ్వభావనః
స్వప్నోపలబ్ధార్థ ఇవ తత్రైవాంతర్దధే హరిః 54

అధ్యాయము - 5

శ్రీశుక ఉవాచ

తస్యాం స పాశ్చాజన్యాం వై విష్ణుమాయోపబృంహితః
హర్యశ్వసంజ్ఞానయుతం పుత్రానజనయద్విభుః

1

అపృథగ్ధర్మశీలాస్తే సర్వే దాక్షాయణా నృప
పిత్రా ప్రోక్తాః ప్రజాసర్గే ప్రతీచీం ప్రయయుర్దిశమ్

2

తత్ర నారాయణసరస్తీర్థం సిన్ధుసముద్రయోః
సంఘమో యత్ర సుమహాన్మునిసిద్ధనిషేవితమ్

3

తదుపస్పర్శనాదేవ వినిర్ధూతమలాశయాః
ధర్మే పారమహంస్యే చ ప్రోత్పన్నమతయోఽప్యత

4

తేపిరే తప ఏవోగ్రం పిత్రాదేశేన యన్త్రితాః
ప్రజావివృద్ధయే యత్తాన్దేవర్షిస్తాన్దదర్శ హ

5

ఉవాచ చాథ హర్యశ్వాః కథం స్రక్ష్యథ వై ప్రజాః
అదృష్టాన్తం భువో యూయం బాలిశా బత పాలకాః

6

తదైకపురుషం రాష్ట్రం బిలం చాదృష్టనిర్గమమ్
బహురూపాం స్త్రియం చాపి పుమాంసం పుంశ్చలీపతిమ్

7

నదీముభయతో వాహం పశ్చాపశ్చాద్భుతం గృహమ్
క్వచిద్ధంసం చిత్రకథం క్షౌరపవ్యం స్వయం భ్రమి

8

కథం స్వపితురాదేశమవిద్వాంసో విపశ్చితః
అనురూపమవిజ్ఞాయ అహో సర్గం కరిష్యథ

9

శ్రీశుక ఉవాచ

తన్ని శమ్యాథ హర్యశ్వా ఔత్పత్తికమనీషయా
వాచః కూటం తు దేవర్షేః స్వయం విమమ్మశుర్ధియా

10

- భూః క్షేత్రం జీవసంజ్ఞం యదనాది నిజబన్ధనమ్
అదృష్ట్యా తస్య నిర్వాణం కిమసత్కర్మభిర్భవేత్ 11
- ఏక ఏవేశ్వరస్తుర్యో భగవాన్స్వాశ్రయః పరః
తమదృష్ట్యా భవం పుంసః కిమసత్కర్మభిర్భవేత్ 12
- పుమాన్మైవైతి యద్గత్వా బిలస్వర్గం గతో యథా
ప్రత్యగ్దామావిద ఇహ కిమసత్కర్మభిర్భవేత్ 13
- నానారూపాత్మనో బుద్ధిః స్వైరిణీవ గుణాన్వితా
తన్నిష్ఠామగతస్యేహ కిమసత్కర్మభిర్భవేత్ 14
- తత్సంకల్పభ్రంశితైశ్వర్యం సంసరంతం కుభార్యవత్
తద్గతీరబుధస్యేహ కిమసత్కర్మభిర్భవేత్ 15
- సృష్ట్యప్యయకరీం మాయాం వేలాకూలాంతవేగితామ్
మత్తస్య తామవిజ్ఞస్య కిమసత్కర్మభిర్భవేత్ 16
- పశ్చాద్వింశతితత్త్వానాం పురుషోఽద్భుతదర్పణః
అధ్యాత్మమబుధస్యేహ కిమసత్కర్మభిర్భవేత్ 17
- ఐశ్వరం శాస్త్రముత్సుజ్య బన్ధమోక్షానుదర్శనమ్
వివిక్తపదమజ్ఞాయ కిమసత్కర్మభిర్భవేత్ 18
- కాలచక్రం భ్రమి తీక్ష్ణం సర్వం నిష్కర్షయజ్జగత్
స్వతంత్రమబుధస్యేహ కిమసత్కర్మభిర్భవేత్ 19
- శాస్త్రస్య పితురాదేశం యో న వేద నివర్తకమ్
కథం తదనురూపాయ గుణవిస్రమ్భ్యుపక్రమేత్ 20
- ఇతి వ్యవసీతా రాజన్తర్యశ్వా ఏకచేతసః
ప్రయయుస్తం పరిక్రమ్య పన్ధానమనివర్తనమ్ 21
- స్వరబ్రహ్మణి నిర్భూత హృషీకేశపదామ్బుజే

- అఖణ్డం చిత్తమావేశ్య లోకాననుచరన్మునిః 22
- నాశం నిశమ్య పుత్రాణాం నారదాచ్ఛీలశాలినామ్
అన్వతప్యత కః శోచన్సుప్రజస్త్వం శుచాం పదమ్ 23
- స భూయః పాశ్చజన్యాయామజేన పరిసాన్వితః
పుత్రానజనయద్దక్షః సవలాశ్వాన్సహస్రీణః 24
- తే చ పిత్రా సమాదిష్టాః ప్రజాసర్గే ధృతవ్రతాః
నారాయణసరో జగ్ముర్యత్ర సిద్ధాః స్వపూర్వజాః 25
- తదుపస్సర్పనాదేవ వినిర్ధూతమలాశయాః
జపన్తో బ్రహ్మ పరమం తేపుస్తత్ర మహత్తపః 26
- అబ్భక్షాః కతిచిన్మాసాన్కతిచిద్వాయుభోజనాః
ఆరాధయన్మస్త్రమిమమభ్యస్యన్త ఇడస్సతిమ్ 27
- ఓం నమో నారాయణాయ పురుషాయ మహాత్మనే
విశుద్ధసత్త్వధిష్ఠ్యాయ మహాహంసాయ ధీమహి 28
- ఇతి తానపి రాజేన్ద్ర ప్రజాసర్గధియో మునిః
ఉపేత్య నారదః ప్రాహ వాచః కూటాని పూర్వవత్ 29
- దాక్షాయణాః సంశృణుత గదతో నిగమం మమ
అన్విచ్ఛతానుపదవీం బ్రాతృణాం బ్రాతృవత్సలాః 30
- బ్రాతృణాం ప్రాయణం బ్రాతా యోఽనుతిష్ఠతి ధర్మవిత్
స పుణ్యబంధుః పురుషో మరుద్భిః సహ మోదతే 31
- ఏతావదుక్త్వా ప్రయయౌ నారదోఽమోఘదర్శనః
తేఽపి చాన్వగమన్మార్గం బ్రాతృణామేవ మారిష 32
- సద్దీచీనం ప్రతీచీనం పరస్యానుపథం గతాః
నాద్యాపి తే నివర్తన్తే పశ్చిమా యామినీరివ 33

ఏతస్మిన్కాల ఉత్పాతాన్బహూన్పశ్యన్ప్రజాపతిః
పూర్వవన్నారదకృతం పుత్రనాశముపాశ్యణోత్ 34

చుక్రోధ నారదాయాసౌ పుత్రశోకవిమూర్చ్ఛితః
దేవర్షిముపలభ్యాహ రోషాద్విస్ఫురితాధరః 35

శ్రీదక్ష ఉవాచ
అహో అసాధో సాధూనాం సాధులిఖ్లేన నస్త్వయా
అసాధ్యకార్యర్థకాణాం భిక్షోర్మార్గః ప్రదర్శితః 36

ఋణైస్త్రైభిరముక్తానామమీమాంసితకర్మణామ్
విఘాతః శ్రేయసః పాప లోకయోరుభయోః కృతః 37

ఏవం త్వం నిరనుక్రోశో బాలానాం మతిభిద్ధరేః
పార్షదమధ్యే చరసి యశోహ నిరపత్రపః 38

నను భాగవతా నిత్యం భూతానుగ్రహకాతరాః
ఋతే త్వాం సౌహృదఘ్నం వై వైరజ్వరమవైరిణామ్ 39

నేత్రం పుంసాం విరాగః స్యాత్త్వయా కేవలినా మృషా
మన్యసే యద్యుపశమం స్నేహపాశనికృంతనమ్ 40

నానుభూయ న జానాతి పుమాన్విషయతీక్ష్ణతామ్
నిర్విద్యతే స్వయం తస్మాన్న తథా భిన్నధీః పరైః 41

యన్నస్త్వం కర్మసన్ధానాం సాధూనాం గృహమేధినామ్
కృతవానసి దుర్మర్షం విప్రియం తవ మర్షితమ్ 42

తన్తుకృంతన యన్నస్త్వమభద్రమచరః పునః
తస్మాల్లోకేషు తే మూఢ న భవేద్భ్రమతః పదమ్ 43

శ్రీశుక ఉవాచ
ప్రతిజగ్రాహ తద్బాధం నారదః సాధుసమ్మతః

ఏతావాన్సాధువాదో హి తితిక్షేతేశ్వరః స్వయమ్

44

అధ్యాయము - 6

శ్రీశుక ఉవాచ

తతః ప్రాచేతసోఽసిక్ష్వామనునీతః స్వయమ్భువా

1

షష్ఠిం సజ్జనయామాస దుహిత్యాః పితృవత్సలాః

దశ ధర్మాయ కాయాదాద్విషత్ప్రిణవ చేన్దవే

2

భూతాఙ్గిరఃకృశాశ్వేభ్యో ద్వే ద్వే తార్క్ష్యయ చాపరాః

నామధేయాన్యమూషాం త్వం సాపత్యానాం చ మే శృణు

3

యాసాం ప్రసూతిప్రసవైర్లోకా ఆపూరితాస్తయః

భానుర్లమ్బా కకుద్యామిర్విశ్వా సాధ్యా మరుత్వతీ

4

వసుర్ముహూర్తా సజ్కల్పా ధర్మపత్న్యః సుతాఞ్శుణు

భానోస్తు దేవఋషభ ఇన్ద్రసేనస్తతో నృప

5

విద్యోత ఆసీల్లమ్బాయాస్తతశ్చ స్తనయిత్నవః

కకుదః సజ్కటస్తస్య కీకటస్తనయో యతః

6

భువో దుర్గాణి యామేయః స్వర్గో నన్దిస్తతోఽభవత్

విశ్వేదేవాస్తు విశ్వాయా అప్రజాన్స్తాన్ప్రచక్షతే

7

సాద్యోగణశ్చ సాధ్యాయా అర్థసిద్ధిస్తు తత్సుతః

మరుత్వాంశ్చ జయన్తశ్చ మరుత్వత్యా బభూవతుః

8

జయన్తో వాసుదేవాంశ ఉపేన్ద్ర ఇతి యం విదుః

మౌహూర్తికా దేవగణా ముహూర్తాయాశ్చ జజ్ఞిరే

9

యే వై ఫలం ప్రయచ్ఛన్తి భూతానాం స్వస్వకాలజమ్

సజ్కల్పాయాస్తు సజ్కల్పః కామః సజ్కల్పజః స్మృతః

10

వసవోఽష్టా వసోః పుత్రాస్తేషాం నామాని మే శృణు
ద్రోణః ప్రాణో ద్రువోఽర్కోఽగ్నిర్దోషో వాస్తుర్విభావసుః 11

ద్రోణస్యాభిమతేః పత్న్యా హర్షశోకభయాదయః
ప్రాణస్యోర్జస్వతీ భార్యా సహ ఆయుః పురోజవః 12

ధ్రువస్య భార్యా ధరణిరసూత వివిధాః పురః
అర్కస్య వాసనా భార్యా పుత్రాస్తర్వాదయః స్మృతాః 13

అగ్నేర్భార్యా వసోర్ధారా పుత్రా ద్రవిణకాదయః
స్కన్దశ్చ కృత్తికాపుత్రో యే విశాఖాదయస్తతః 14

దోషస్య శర్వరీపుత్రః శిశుమారో హరేః కలా
వాస్తోరాఙ్గిరసీపుత్రో విశ్వకర్మాకృతీపతిః 15

తతో మనుశ్చాక్షుషోఽభూద్విశ్వే సాధ్యా మనోః సుతాః
విభావసోరసూతోషా వ్యుష్ణం రోచిషమాతపమ్ 16

పశ్చయామోఽథ భూతాని యేన జాగ్రతి కర్మసు
సరూపాసూత భూతస్య భార్యా రుద్రాంశ్చ కోటిశః 17

రైవతోఽజో భవో భీమో వామ ఉగ్రో వృషాకపిః
అజైకపాదహిర్బ్రధ్నో బహురూపో మహానితి 18

రుద్రస్య పార్షదాశ్చాన్యే ఘోరాః ప్రేతవినాయకాః
ప్రజాపతేరఙ్గిరసః స్వధా పత్నీ పితౄనథ 19

అథర్వాఙ్గిరసం వేదం పుత్రత్వే చాకరోత్సతీ
కృశాశ్వోఽర్చిషి భార్యాయాం ధూమకేతుమజీజనత్ 20

ధిషణాయాం వేదశిరో దేవలం వయునం మనుమ్
తార్క్ష్యస్య వినతా కద్రూః పతఙ్గీ యామినీతి చ 21

పతఙ్గ్యసూత పతగాన్యమిని శలభానథ

- సుపర్ణాసూత గరుడం సాక్షాద్యజ్ఞేశవాహనమ్
సూర్యసూతమనూరుం చ కద్రూర్నాగాననేకశః 22
- కృత్తికాదీని నక్షత్రాణీన్దోః పత్న్యస్తు భారత
దక్షశాపాత్సోనపత్యస్తాసు యక్షగ్రహార్దితః 23
- పునః ప్రసాద్య తం సోమః కలా లేభే క్షయే దితాః
శృణు నామాని లోకానాం మాతృణాం శబ్దరాణి చ 24
- అథ కశ్యపపత్నినాం యత్ప్రసూతమిదం జగత్
అదితిర్దితిర్దనుః కాష్ఠా అరిష్టా సురసా ఇలా 25
- మునిః క్రోధవశా తామ్రా సురభిః సరమా తిమిః
తిమేర్యాదోగణా ఆసన్స్వాపదాః సరమాసుతాః 26
- సురభేర్మహిషా గావో యే చాన్యే ద్విశపా నృప
తామ్రాయాః శ్యేనగృధ్రాద్యా మునేరప్సరసాం గణాః 27
- దన్దశూకాదయః సర్పా రాజన్క్రోధవశాత్మజాః
ఇలాయా భూరుహాః సర్వే యాతుధానాశ్చ సారసాః 28
- అరిష్టాయాస్తు గన్ధర్వాః కాష్ఠాయా ద్విశఫేతరాః
సుతా దనోరేకషష్టిస్తేషాం ప్రాధానికాఞ్శుణ 29
- ద్విమూర్ధా శమ్బరోరిష్టో హయగ్రీవో విభావసుః
అయోముఖః శంకశిరాః స్వర్బానుః కపిలోరుణః 30
- పులోమా వృషపర్వా చ ఏకచక్రోనుతాపనః
ధూమ్రకేశో విరూపాక్షో విప్రచిత్తిశ్చ దుర్జయః 31
- స్వర్బానోః సుప్రభాం కన్యామువాహ నముచిః కిల
వృషపర్వణస్తు శర్మిష్ఠాం యయాతిర్నాహుషో బలీ 32
- వైశ్వానరసుతా యాశ్చ చతస్రశ్చారుదర్శనాః

ఉపదానవీ హయశిరా పులోమా కాలకా తథా 33

ఉపదానవీం హిరణ్యాక్షః క్రతుర్థయశిరాం నృప
పులోమాం కాలకాం చ ద్వే వైశ్వానరసుతే తు కః 34

ఉపయేమేఽథ భగవాన్కశ్యపో బ్రహ్మచోదితః
పొలోమాః కాలకేయాశ్చ దానవా యుద్ధశాలినః 35

తయోః షష్ఠీసహస్రాణి యజ్ఞఘ్నాంస్తే పితుః పితా
జఘాన స్వర్గతో రాజన్నేక ఇన్ద్రప్రియజ్కరః 36

విప్రచిత్తిః సింహికాయాం శతం చైకమజీజనత్
రాహుజ్యేష్ఠం కేతుశతం గ్రహత్వం య ఉపాగతాః 37

అథాతః శ్రూయతాం వంశో యోఽదితేరనుపూర్వశః
యత్ర నారాయణో దేవః స్వాంశేనావాతరద్విభుః 38

వివస్వానర్యమా పూషా త్వష్టాథ సవితా భగః
ధాతా విధాతా వరుణో మిత్రః శత్రు ఉరుక్రమః 39

వివస్వతః శ్రాద్ధదేవం సంజ్ఞాసూయత వై మనుమ్
మిథునం చ మహాభాగా యమం దేవం యమీం తథా
సైవ భూత్వాథ వడవా నాసత్యౌ సుషువే భువి 40

ధాయా శనైశ్చరం లేభే సావర్ణిం చ మనుం తతః
కన్యాం చ తపతీం యా వై వప్తే సంవరణం పతిమ్ 41

అర్యష్టౌ మాతృకా పత్నీ తయోశ్చర్షణయః సుతాః
యత్ర వై మానుషీ జాతిర్బ్రహ్మణా చోపకల్పితా 42

పూషాసపత్యః పిష్టాదో భగ్నదన్తోఽభవత్పురా
యోఽసౌ దక్షాయ కుపితం జహాస వివృతద్విజః 43

త్వష్టర్దైత్యాత్మజా భార్యా రచనా నామ కన్యకా

సన్నివేశస్తయోర్జ్జ్వలే విశ్వరూపశ్చ వీర్యవాన్ 44

తం వవ్రిరే సురగణా స్వస్తీయం ద్విషతామపి
విమతేన పరిత్యక్తా గురుణాఙ్గిరసేన యత్ 45

అధ్యాయము - 7

శ్రీరాజోవాచ

కస్య హేతోః పరిత్యక్తా ఆచార్యేణాత్మనః సురాః
ఏతదాచక్ష్య భగవంశ్చిప్యాణామక్రమం గురౌ 1

శ్రీబాదరాయణిరువాచ

ఇన్ద్రస్త్రిభువనైశ్వర్య మదోల్లఙ్ఘితసత్పథః
మరుద్భిర్వసుభీ రుద్రైరాదిత్యైర్భుభిర్నృప 2

విశ్వేదేవైశ్చ సాద్వైశ్చ నాసత్యాభ్యాం పరిశ్రితః
సిద్ధచారణగన్ధర్వైర్మునిభిర్బ్రహ్మవాదిభిః 3

విద్యాధరాప్సరోభిశ్చ కిన్నరైః పతంగోరగైః
నిషేవ్యమాణో మఘవాన్మాయమానశ్చ భారత 4

ఉపగీయమానో లలితమాస్థానాధ్యాసనాశ్రితః
పాణ్డూరేణాతపత్రేణ చన్ద్రమణ్డలచారుణా 5

యుక్తశ్చాన్యైః పారమేష్ఠ్యైశ్చామరవ్యజనాదిభిః
విరాజమానః పౌలమ్యా సహార్ధాసనయా భృశమ్ 6

స యదా పరమాచార్యం దేవానామాత్మనశ్చ హ
నాభ్యనన్దత సమ్ప్రాప్తం ప్రత్యుత్థానాసనాదిభిః 7

వాచస్పతిం మునివరం సురాసురనమస్కృతమ్
నోచ్ఛచాలాసనాదిన్ద్రః పశ్యన్నపి సభాగతమ్ 8

తతో నిర్గత్య సహసా కవిరాఙ్గిరసః ప్రభుః

- ఆయయౌ స్వగృహం తూష్టిం విద్వాన్స్త్రిమదవిక్రియామ్ 9
- తర్హ్యేవ ప్రతిబుధ్యేన్ద్రో గురుహేలనమాత్మనః
గర్హయామాస సదసి స్వయమాత్మానమాత్మనా 10
- అహో బత మయాసాధు కృతం వై దభ్రబుద్ధినా
యన్మయైశ్వర్యమత్తేన గురుః సదసి కాత్మతః 11
- కో గృధ్యేత్పణ్ణితో లక్ష్మీం త్రిపిష్ఠపపతేరపి
యయాహమాసురం భావం నీతోఽద్య విబుధేశ్వరః 12
- యః పారమేష్ఠ్యం ధిషణమధితిష్ఠన్న కశ్చన
ప్రత్యుత్తిష్ఠేదితి బ్రూయుర్ధర్మం తే న పరం విదుః 13
- తేషాం కుపథదేష్ఠాణాం పతతాం తమసి హ్యధః
యే శ్రద్ధధ్యుర్వచస్తే వై మజ్జన్త్యశ్మప్లవా ఇవ 14
- అథాహమమరాచార్యమగాధధిషణం ద్విజమ్
ప్రసాదయిష్యే నిశఠః శీర్ఙ్గా తచ్ఛరణం స్పృశన్ 15
- ఏవం చింతయతస్తస్య మఘోనో భగవాన్సహాత్
బృహస్పతిర్గతోఽదృష్టాం గతిమధ్యాత్మమాయయా 16
- గురోర్నాధిగతః సంజ్ఞాం పరీక్షన్భగవాన్స్వరాట్
ధ్యాయన్ధియా సురైర్యుక్తః శర్మ నాలభతాత్మనః 17
- తచ్ఛ్రుత్వాసురాః సర్వ ఆశ్రిత్యౌశనసం మతమ్
దేవాన్ప్రత్యుద్యమం చక్రుర్దుర్మదా ఆతతాయినః 18
- తైర్విసృష్టేషుభిస్తీక్ణైర్నిర్భిన్నాఙ్గోరుబాహవః
బ్రహ్మణం శరణం జగ్ముః సహేన్ద్రా నతకన్ధరాః 19
- తాన్స్తథాభ్యర్చితాన్వీక్ష్య భగవానాత్మభూరజః
కృపయా పరయా దేవ ఉవాచ పరిసాన్త్యయన్ 20

శ్రీబ్రహ్మోవాచ

అహో బత సురశ్రేష్ఠా హ్యభద్రం వః కృతం మహాత్
బ్రహ్మిష్ఠం బ్రాహ్మణం దాంతమైశ్వర్యాన్నాభ్యనన్దత 21

తస్యాయమనయస్యాసీత్పరేభ్యో వః పరాభవః
ప్రక్షీణేభ్యః స్వవైరిభ్యః సమ్మద్ధానాం చ యత్సరాః 22

మఘవద్ద్విషతః పశ్య ప్రక్షీణాన్గుర్వతిక్రమాత్
సమ్ప్రత్యుపచితాన్భూయః కావ్యమారాధ్య భక్తితః
ఆదదీరన్నిలయనం మమాపి భృగుదేవతాః 23

త్రిపిష్ఠపం కిం గణయన్త్యభేద్య మన్తా భృగుణామనుశిక్షితార్థాః
న విప్రగోవిన్దగవీశ్వరాణాం భవన్త్యభద్రాణి నరేశ్వరాణామ్ 24

తద్విశ్వరూపం భజతాశు విప్రం తపస్వినం త్వాష్ట్రమథాత్మవన్తమ్
సభాజితోద్ధాన్య విధాస్యతే వో యది క్షమిష్యధ్వముతాస్య కర్మ 25

శ్రీశుక ఉవాచ

త ఏవముదితా రాజన్బ్రహ్మణా విగతజ్వరాః
ఋషిం త్వాష్ట్రముపవ్రజ్య పరిష్వజ్యేదమబ్రువన్ 26

శ్రీదేవా ఊచుః

వయం తేఽతిథయః ప్రాప్తా ఆశ్రమం భద్రమస్తు తే
కామః సమ్పాద్యతాం తాత పితౄణాం సమయోచితః 27

పుత్రాణాం హి పరో ధర్మః పితృశుశ్రూషణం సతామ్
అపి పుత్రవతాం బ్రహ్మన్కిముత బ్రహ్మచారిణామ్ 28

ఆచార్యో బ్రహ్మణో మూర్తిః పితా మూర్తిః ప్రజాపతేః
భ్రాతా మరుత్సతేర్మూర్తిర్మూర్తా సాక్షాత్క్షతేస్తనుః 29

దయాయా భగినీ మూర్తిర్ధర్మస్యాత్మాతిథిః స్వయమ్

అగ్నేరభ్యాగతో మూర్తిః సర్వభూతాని చాత్మనః 30

తస్మాత్ప్రత్యాణామార్తానామార్తిం పరపరాభవమ్
తపసాపనయంతాత సన్దేశం కర్తుమర్హసి 31

వృణీమహే త్వోపాధ్యాయం బ్రహ్మిష్ఠం బ్రాహ్మణం గురుమ్
యథాజ్ఞాసా విజేష్యామః సపత్నాంస్తవ తేజసా 32

న గర్హయన్తి హ్యర్థేషు యవిష్టాఙ్మభివాదనమ్
ధన్వోభ్యోఽన్యత్ర న బ్రహ్మన్వయో జ్యైష్ఠ్యస్య కారణమ్ 33

శ్రీఋషిరువాచ
అభ్యర్థితః సురగణైః పౌరహిత్యే మహాతపాః
స విశ్వరూపస్తానాహ ప్రసన్నః శ్లక్ష్యయా గిరా 34

శ్రీవిశ్వరూప ఉవాచ
విగర్హితం ధర్మశీలైర్బ్రహ్మవర్చోపవ్యయమ్
కథం ను మద్విధో నాథా లోకేశైరభియాచితమ్
ప్రత్యాఖ్యాస్యతి తచ్ఛిష్యః స ఏవ స్వార్థ ఉచ్యతే 35

అకించనానాం హి ధనం శిలోఞ్చనం తనేహ నిర్వర్తితసాధుసత్త్రియః
కథం విగర్హ్యం ను కరోమ్యధీశ్వరాః పౌరోధసం హృష్యతి యేన దుర్మతిః 36

తథాపి న ప్రతిబ్రూయాం గురుభిః ప్రార్థితం కియత్
భవతాం ప్రార్థితం సర్వం ప్రాణైరర్థైశ్చ సాధయే 37

శ్రీబాదరాయణిరువాచ
తేభ్య ఏవం ప్రతిశ్రుత్య విశ్వరూపో మహాతపాః
పౌరహిత్యం వృతశ్చక్రే పరమేణ సమాధినా 38

సురద్విషాం శ్రియం గుప్తామాశనస్యాపి విద్యయా
ఆచ్ఛిద్యాదాన్మహేన్ద్రాయ వైష్ణవ్యా విద్యయా విభుః 39

యయా గుప్తః సహస్రాక్షో జిగ్యేసురచమూర్విభుః
తాం ప్రాహ స మహేంద్రాయ విశ్వరూప ఉదారధీః

40

అధ్యాయము - 8

శ్రీరాజోవాచ

యయా గుప్తః సహస్రాక్షః సవాహాన్రిపుసైనికాన్
క్రీడన్న్వివ వినిర్జిత్య త్రిలోక్యా బుభుజే శ్రియమ్

1

భగవంస్తన్మమాఖ్యాహి వర్మ నారాయణాత్మకమ్
యథాతతాయినః శత్రూన్యేన గుప్తోఽజయన్మృధే

2

శ్రీబాదరాయణిరువాచ

వృతః పురోహితస్తాస్త్వో మహేంద్రాయానుపృచ్ఛతే
నారాయణాఖ్యం వర్మాహ తదిహైకమనాః శృణు

3

శ్రీవిశ్వరూప ఉవాచ

ధౌతాఙ్గిపాణిరాచమ్య సపవిత్ర ఉదఙ్మఖః
కృతస్వాఙ్గకరన్యాసో మస్త్రాభ్యాం వాగ్యతః శుచిః

4

నారాయణపరం వర్మ సన్నహ్యేద్భయ ఆగతే
పాదయోర్జ్ఞానునోరూర్వోరుదరే హృద్యథోరసి

5

ముఖే శిరస్యానుపూర్వ్యాదోంకారాదీని విన్యసేత్
ఓం నమో నారాయణాయేతి విపర్యయమథాపి వా

6

కరన్యాసం తతః కుర్యాద్ద్వాదశాక్షరవిద్యయా
ప్రణవాదియకారాంతమఙ్గల్యఙ్గఙ్గఙ్గపర్వసు

7

న్యసేద్ధృదయ ఓంకారం వికారమను మూర్ధని
షకారం తు భ్రువోర్మధ్యే ణకారం శిఖయా న్యసేత్

8

వేకారం నేత్రయోర్యజ్ఞాన్నకారం సర్వసన్నిధిషు

- మకారమస్తముద్దిశ్య మస్తమూర్తిర్భవేద్బుధః 9
- సవిసర్గం ఘటంతం తత్సర్వదిక్షు వినిర్దిశేత్
ఓం విష్ణవే నమ ఇతి 10
- ఆత్మానం పరమం ధ్యాయేద్ధ్యేయం షట్కక్తిభిర్యతమ్
విద్యాతేజస్తపోమూర్తిమిమం మస్తముదాహరేత్ 11
- ఓం హరిర్విదధ్యాన్మమ సర్వరక్షాం నృస్తాజ్ఞిపద్మః పతగేస్త్రపృష్ఠే
దరారిచర్మాసిగదేషుచాప పాశాన్దధానోఽష్టగుణోఽష్టబాహుః 12
- జలేషు మాం రక్షతు మత్స్యమూర్తిర్యాదోగణేభ్యో వరుణస్య పాశాత్
స్థలేషు మాయావటువామనోఽవ్యాత్రివిక్రమః ఖేఽవతు విశ్వరూపః 13
- దుగ్ధేష్వటవ్యాజిముఖాదిషు ప్రభుః పాయాన్పుసింహోఽసురయూథపారిః
విముఞ్చతో యస్య మహాట్టహాసం దిశో వినేదుర్వృషతంశ్చ గర్భాః 14
- రక్షత్వసౌ మాధ్వని యజ్ఞకల్పః స్వదంష్ట్రయోన్నీతధరో వరాహః
రామోఽద్రికూటేష్వధ విప్రవాసే సలక్ష్మణోఽవ్యాధ్భరతాగ్రజోఽస్మాన్ 15
- మాముగ్రధర్మాదఖిలాత్ప్రమాదాన్నారాయణః పాతు నరశ్చ హాసాత్
దత్తస్త్రయోగాదథ యోగనాథః పాయాద్గుణేశః కపిలః కర్మబన్ధాత్ 16
- సనత్కుమారోఽవతు కామదేవాద్ధయశీర్షా మాం పథి దేవహేలనాత్
దేవర్షివర్యః పురుషార్చనాన్తరాత్కూర్మో హరిర్మాం నిరయాదశేషాత్ 17
- ధన్వంతరిర్భగవాన్పాత్వపథ్యాద్వద్వాద్భయాదృషభో నిర్జితాత్మా
యజ్ఞశ్చ లోకాదవతాజ్జనాన్తాద్భలో గణాత్తోధవశాదహీన్తః 18
- ద్వైపాయనో భగవానప్రబోధాద్బుద్ధస్థు పాషణ్డగణప్రమాదాత్
కల్కిః కలేః కాలమలాత్ప్రపాతు ధర్మావనాయోరుక్యతావతారః 19
- మాం కేశవో గదయా ప్రాతరవ్యాధ్యోవిన్ద ఆసన్గవమాత్తవేణుః
నారాయణః ప్రాహ్లా ఉదాత్తశక్తిర్మధ్యన్దినే విష్ణురరీన్ద్రపాణిః 20

- దేవోపరాహ్ణా మధుహోగ్రధన్వా సాయం త్రిధామావతు మాధవో మామ్
దోష హృషీకేశ ఉతార్ధరాత్రే నిశీధ ఏకోవతు పద్మనాభః 21
- శ్రీవత్సధామాపరరాత్ర ఈశః ప్రత్యూష ఈశోసిధరో జనార్దనః
దామోదరోవ్యాదనుసన్ధ్యం ప్రభాతే విశ్వేశ్వరో భగవాన్కాలమూర్తిః 22
- చక్రం యుగాంతానలతిగ్మనేమి భ్రమత్సమంతాద్భగవత్ప్రయుక్తమ్
దన్ధగ్ధి దన్ధగ్ధ్యరిసైన్యమాశు కక్షం యథా వాతసఖో హుతాశః 23
- గదేశశనిస్పర్శనవిస్ఫులిగ్లే నిష్పిణ్ణి నిష్పిణ్ణ్యజితప్రియాసి
కుష్మాణ్డవైనాయకయక్షరక్షో భూతగ్రహంశ్చార్ణయ చూర్ణయారీన్ 24
- త్వం యాతుధానప్రమథప్రేతమాత్మ పిశాచవిప్రగ్రహఘోరదృష్టిన్
దరేన్ద్ర విద్రావయ కృష్ణపూరితో భీమస్వనోరేర్హదయాని కమ్పయన్ 25
- త్వం తిగ్మధారాసివరారిసైన్యమీశప్రయుక్తో మమ చిన్ది చిన్ది
చక్షూంషి చర్మన్చ తచన్ద్ర ఛాదయ ద్విషామఘోనాం హర పాపచక్షుషామ్ 26
- యన్నో భయం గ్రహేభ్యోభూత్కేతుభ్యో నృభ్య ఏవ చ
సరీస్పపేభ్యో దంష్ట్రిభ్యో భూతేభ్యోఽంహోభ్య ఏవ చ 27
- సర్వాణ్యేతాని భగవన్నామరూపానుకీర్తనాత్
ప్రయాన్తు సజ్జక్షయం సద్యో యే నః శ్రేయఃప్రతీపకాః 28
- గరుడో భగవాన్స్తోత్ర స్తోభశ్చన్దోమయః ప్రభుః
రక్షత్వశేషకృచ్ఛ్రేభ్యో విష్వక్సేనః స్వనామభిః 29
- సర్వాపద్భ్యో హరేర్నామ రూపయానాయుధాని నః
బుద్ధీన్ద్రియమనఃప్రాణాన్సాన్తు పార్షదభూషణాః 30
- యథా హి భగవానేవ వస్తుతః సదసచ్చ యత్
సత్యేనానేన నః సర్వే యాన్తు నాశముపద్రవాః 31

- యథైకాత్మానుభావానాం వికల్పరహితః స్వయమ్
భూషణాయుధలిङ్గాఖ్యా ధత్తే శక్తిః స్వమాయయా 32
- తేనైవ సత్యమానేన సర్వజ్ఞో భగవాన్హరిః
పాతు సర్వైః స్వరూపైర్నః సదా సర్వత్ర సర్వగః 33
- విదిక్షు దిక్షూర్ద్వమధః సమన్తాదంతర్బహిర్భగవాన్నారసింహః
ప్రహాపయ లోకభయం స్వనేన స్వతేజసా గ్రస్తసమస్తతేజాః 34
- మఘవన్నిదమాఖ్యాతం వర్మ నారాయణాత్మకమ్
విజేష్యసేఽజ్ఞాసా యేన దంశితోఽసురయూధపాన్ 35
- ఏతద్ధారయమాణస్తు యం యం పశ్యతి చక్షుషా
పదా వా సంస్పృశేత్సద్యః సాధ్వసాత్స విముచ్యతే 36
- న కుతశ్చిద్భయం తస్య విద్యాం ధారయతో భవేత్
రాజదస్యగ్రహాదిభ్యో వ్యాధ్యాదిభ్యశ్చ కర్త్తచిత్ 37
- ఇమాం విద్యాం పురా కశ్చిత్కౌశికో ధారయన్ద్విజః
యోగధారణయా స్వాఙ్గం జహౌ స మరుధన్వని 38
- తస్యోపరి విమానేన గన్ధర్వపతిరేకదా
యయా చిత్రరథః స్త్రీభిర్హతో యత్ర ద్విజక్షయః 39
- గగనాన్న్యపతత్సద్యః సవిమానో హ్యవాక్పిరాః
స వాలిఖిల్యవచనాదస్థిన్యాదాయ విస్మితః
ప్రాస్య ప్రాచీసరస్వత్యాం స్నాత్వా ధామ స్వమన్వగాత్ 40
- శ్రీశుక ఉవాచ
య ఇదం శృణుయాత్కాలే యో ధారయతి చాద్యతః
తం నమస్యన్తి భూతాని ముచ్యతే సర్వతో భయాత్ 41
- ఏతాం విద్యామధిగతో విశ్వరూపాచ్ఛతక్రతుః

తైలోక్యలక్ష్మీం బుభుజే వినిర్జిత్య మృధేఽసురాన్

42

అధ్యాయము - 9

శ్రీశుక ఉవాచ

తస్యాసన్విశ్వరూపస్య శిరాంసి త్రణి భారత
సోమపీఠం సురాపీఠమన్నాదమితి శుశ్రుమ

1

స వై బర్హిషి దేవేభ్యో భాగం ప్రత్యక్షముచ్చక్తైః
అదదద్యస్య పితరో దేవాః సప్రశ్రయం నృప

2

స ఏవ హి దదౌ భాగం పరోక్షమసురాన్ప్రతి
యజమానోఽవహద్భాగం మాతృస్నేహవశానుగః

3

తద్దేవహాలనం తస్య ధర్మాలీకం సురేశ్వరః
ఆలక్ష్య తరసా భీతస్తచ్చిర్వాణ్యచ్చినద్రుషా

4

సోమపీఠం తు యత్తస్య శిర ఆసీత్కపిజ్జలః
కలవిఙ్కః సురాపీఠమన్నాదం యత్స తిత్తిరిః

5

బ్రహ్మహత్యామజ్జలినా జగ్రాహ యదపీశ్వరః
సంవత్సరాన్తే తదఘం భూతానాం స విశుద్ధయే
భూమ్యమ్బుద్రుమయోపిద్భ్యశ్చతుర్థా వ్యభజద్ధరిః

6

భూమిస్తురీయం జగ్రాహ ఖాతపూరవరేణ వై
ఈరిణం బ్రహ్మహత్యాయా రూపం భూమౌ ప్రదృశ్యతే

7

తుర్యం ఛేదవిరోహేణ వరేణ జగ్మహుర్ద్రుమాః
తేషాం నిర్యాసరూపేణ బ్రహ్మహత్యా ప్రదృశ్యతే

8

శశ్వత్కామవరేణాంహస్తురీయం జగ్మహుః స్త్రియః
రజోరూపేణ తాస్వంహో మాసి మాసి ప్రదృశ్యతే

9

ద్రవ్యభూయోవరేణాపస్తురీయం జగ్మహుర్మలమ్

తాను బుద్బుదపేనాభ్యాం దృష్టం తద్ధరతి క్షిపన్ 10

హతపుత్రస్తతస్త్వష్టా జుహవేన్ద్రాయ శత్రవే
ఇన్ద్రశతో వివర్ధస్వ మా చిరం జహి విద్విషమ్ 11

అథాన్వాహార్యపచనాదుత్థితో ఘోరదర్శనః
కృతాన్త ఇవ లోకానాం యుగాన్తసమయే యథా 12

విష్వగ్వివర్ధమానం తమిషుమాత్రం దినే దినే
దగ్ధశైలప్రతీకాశం సన్ధ్యాభ్రానీకవర్చసమ్ 13

తప్తతామ్రశిఖాశ్మశ్రుం మధ్యాహ్నోగ్రలోచనమ్ 14

దేదీప్యమానే త్రిశిఖే శూల ఆరోప్య రోదసీ
నృత్యన్తమున్నదన్తం చ చాలయన్తం పదా మహిమ్ 15

దరీగమ్భీరవక్త్రేణ పిబతా చ నభస్తలమ్
లిహతా జిహ్వాయర్క్షణి గ్రసతా భువనత్రయమ్ 16

మహతా రౌద్రదంష్ట్రేణ జృమ్భమాణం ముహుర్ముహుః
విత్తస్తా దుద్రువుర్లోకా వీక్ష్య సర్వే దిశో దశ 17

యేనావృతా ఇమే లోకాస్తపసా త్వాష్టమూర్తినా
స వై వృత్ర ఇతి ప్రోక్తః పాపః పరమదారుణః 18

తం నిజఘ్నరభిద్రుత్య సగణా విబుధర్షభాః
ప్రియైః ప్రియైర్వివాహైశ్చైవ సోఽగ్రసత్తాని కృత్స్నశః 19

తతస్తే విస్మితాః సర్వే విషణ్ణా గ్రస్తతేజసః
ప్రత్యగ్చమాదిపురుషముపతస్థుః సమాహితాః 20

శ్రీదేవా ఊచుః
వాయుమృరాగ్న్యోవేక్షతయస్త్రిలోకా బ్రహ్మాదయో యే వయముద్విజన్తః
హరామ యస్మై బలిమన్తకోఽసౌ బిభేతి యస్మాదరణం తతో నః 21

అవిస్మృతం తం పరిపూర్ణకామం స్వినైవ లాభేన సమం ప్రశాంతమ్
వినోపసర్వత్యపరం హి బాలిశః శ్వలాఙ్గలేనాతితిత్తి సిన్ధుమ్ 22

యస్యోరుశృఙ్గే జగతీం స్వనావం మనుర్యథాబధ్య తతార దుర్గమ్
స ఏవ నస్తాష్టభయాద్దురంతాతాశ్రితాన్వారిచరోఽపి నూనమ్ 23

పురా స్వయమ్భూరపి సంయమామ్భుస్సృదీర్ఘవాతోర్మిరవైః కరాలే
ఏకోఽరవిన్దాత్పతితస్తతార తస్మాద్భయాద్యేన స నోఽస్తు పారః 24

య ఏక ఈశో నిజమాయయా నః ససర్జ యేనానుస్సజామ విశ్వమ్
వయం న యస్యాపి పురః సమీహతః పశ్యామ లిఙ్గం పృథగీశమానినః 25

యో నః సపత్నైర్భూశమర్ద్యమానాన్దేవర్షితిర్యఙ్మృషు నిత్య ఏవ
కృతావతారస్తనుభిః స్వమాయయా కృత్వాత్మసాత్పాతి యుగే యుగే చ 26

తమేవ దేవం వయమాత్మదైవతం పరం ప్రధానం పురుషం విశ్వమన్యమ్
వ్రజామ సర్వే శరణం శరణ్యం స్వానాం స నో ధాస్యతి శం మహాత్మా 27

శ్రీశుక ఉవాచ
ఇతి తేషాం మహారాజ సురాణాముపతిష్ఠతామ్
ప్రతీచ్యాం దిశ్యభూదావిః శఙ్ఖచక్రగదాధరః 28

ఆత్మతుల్యైః పోడశభిర్వినా శ్రీవత్సకౌస్తుభౌ
పర్యుపాసితమున్నిద్ర శరదమ్బురుహేక్షణమ్ 29

దృష్ట్వా తమవనౌ సర్వ ఈక్షణాహ్లాదవిక్లవాః
దణ్డవత్పతితా రాజఞ్చనైరుత్థాయ తుష్టువుః 30

శ్రీదేవా ఊచుః
నమస్తే యజ్ఞవీర్యాయ వయసే ఉత తే నమః
నమస్తే హ్యస్తచక్రాయ నమః సుపురుహూతయే 31

యత్తే గతీనాం తిస్సణామీశితుః పరమం పదమ్

నార్వాచీనో విసర్గస్య ధాతర్వేదితుమర్హతి

32

ఓం నమస్తేస్తు భగవన్నారాయణ వాసుదేవాదిపురుష మహాపురుష మహానుభావ
పరమమజ్గల

పరమకల్యాణ పరమకారుణిక కేవల జగదాధార లోకైకనాథ సర్వేశ్వర లక్ష్మీనాథ
పరమహంసపరివ్రాజకైః పరమేణాత్మయోగసమాధినా
పరిభావితపరిస్ఫుటపారమహంస్యధర్మణోద్ధాటితతమఃకపాటద్వారే చిత్తేఽపావృత ఆత్మలోకే
స్వయముపలబ్ధనిజసుఖానుభవో భవాన్

33

దురవబోధ ఇవ తవాయం విహారయోగో యదశరణోఽశరీర ఇదమనవేక్షితాస్మత్సమవాయ
ఆత్మనైవావిక్రియమాణేన సగుణమగుణః సృజసి పాసి హరసి

34

అథ తత్ర భవాన్కిం దేవదత్తవదిహ గుణవిసర్గపతితః పారతన్యేణ స్వకృతకుశలాకుశలం
ఫలముపాదదాత్యాహోస్విదాత్మారామ ఉపశమశీలః సమజ్ఞాసదర్శన ఉదాస్త ఇతి హ వావ
న విదామః

35

న హి విరోధ ఉభయం భగవత్పరిమితగుణగణ ఈశ్వరేనవగాహ్యామాహాత్యే
ఽర్వాచీనవికల్పవితర్కవిచారప్రమాణాభాసకుతర్కశాస్త్రకలిలాంతఃకరణాశ్రయదురవగ్రహవాది
నాం

వివాదానవసర ఉపరతసమస్తమాయామయే కేవల ఏవాత్మమాయామంతర్ధాయ కో న్వర్థో
దుర్ఘట ఇవ భవతి

స్వరూపద్వయాభావాత్

36

సమవిషమమతీనాం మతమనుసరసి యథా రజ్జుఖణ్డః సర్పాదిధియామ్

37

స ఏవ హి పునః సర్వవస్తుని వస్తుస్వరూపః సర్వేశ్వరః సకలజగత్కారణకారణభూతః
సర్వప్రత్యగాత్మత్వాత్సర్వగుణాభాసోపలక్షిత ఏక ఏవ పర్యవశేషితః

38

అథ హ వావ తవ మహిమామృతరససముద్రవిప్రుషౌ సకృదవలీడయా స్వమనసి
నిష్కన్దమానానవరతసుఖేన విస్మృరితదృష్టశ్రుతవిషయసుఖలేశాభాసాః పరమభాగవతా
ఏకాన్తినో

భగవతి సర్వభూతప్రియసుహృది సర్వాత్మని నితరాం నిరస్తరం నిర్వృతమనసః కథము హ
వా ఏతే

మధుమధన పునః స్వార్థకుశలా హ్యేత్యప్రియసుహృదః సాధవస్త్యచ్ఛరణామ్బుజానుసేవాం

విస్మజన్తి న యత్ర

పునరయం సంసారపర్యావర్తః

39

త్రిభువనాత్మభవన త్రివిక్రమ త్రినయన త్రిలోకమనోహరానుభావ తవైవ విభూతయో

దితిజదనుజాదయశ్చాపి తేషాముపక్రమసమయోఽయమితి స్వాత్మమాయయా

సురనరమృగమిశ్రితజలచరాకృతిభిర్యథాపరాధం దణ్డం దణ్డధర దధర్థ ఏవమేనమపి

భగవన్జహి

త్వాష్ట్రముత యది మన్యసే

40

అస్మాకం తావకానాం తతతత నతానాం హరే తవ

చరణనలినయుగలధ్యానానుబద్ధహృదయనిగడానాం

స్వలింగవివరణేనాత్మసాత్త్వతానామనుకమ్పానురజ్ఞాతవిశదరుచిరశిశిరస్మితావలోకేన

విగలితమధురముఖరసామృతకలయా చాంతస్తాపమనఘార్హసి శమయితుమ్

41

అథ భగవంస్తవాస్మాభిరఖిలజగదుత్పత్తిస్థితిలయనిమిత్తాయమానదివ్యమాయావినోదస్య

సకలజీవనికాయానామన్తర్హృదయేషు బహిరపి చ బ్రహ్మప్రత్యగాత్మస్వరూపేణ

ప్రధానరూపేణ చ యథాదేశకాలదేహోవస్థానవిశేషం

తదుపాదానోపలమ్భకతయానుభవతః సర్వప్రత్యయసాక్షిణ ఆకాశశరీరస్య

సాక్షాత్పరబ్రహ్మణః పరమాత్మనః కియానిహ వార్ధవిశేషో విజ్ఞాపనీయః

స్వాద్విస్ఫులిగ్గాదిభిరివ హిరణ్యరేతసః

42

అత ఏవ స్వయం తదుపకల్పయాస్మాకం భగవతః పరమగురోస్తవ

చరణశతపలాశచ్ఛాయాం వివిధవృజినసంసారపరిశ్రమోపశమనీముపస్మతానాం వయం

యత్కామేనోపసాదితాః

43

అథో ఈశ జహి త్వాష్ట్రం గ్రసంతం భువనత్రయమ్

44

గ్రస్తాని యేన నః కృష్ణ తేజాంస్యస్త్రాయుధాని చ

హంసాయ దప్రానిలయాయ నిరీక్షకాయ కృష్ణాయ మృష్టయశసే నిరుపక్రమాయ
సత్సంజ్ఞహాయ భవపాన్థనిజాశ్రమాప్తావస్తే పరీష్టగతయే హరయే నమస్తే 45

శ్రీశుక ఉవాచ
అధైవమీడితో రాజన్సాదరం త్రిదశైర్ధరిః
స్వముపస్థానమాకర్ణ్య ప్రాహ తానభినన్దితః 46

శ్రీభగవానువాచ
ప్రీతోఽహం వః సురశ్రేష్ఠా మదుపస్థానవిద్యయా
ఆత్మైశ్వర్యస్మృతిః పుంసాం భక్తిశ్చైవ యయా మయి 47

కిం దురాపం మయి ప్రీతే తథాపి విబుధర్షభాః
మయ్యేకాంతమతిర్నాన్యన్మతో వాఞ్చతి తత్త్వవితే 48

న వేద కృపణః శ్రేయ ఆత్మనో గుణవస్తుద్భుక్
తస్య తానిచ్చతో యచ్ఛేద్యది సోఽపి తథావిధః 49

స్వయం నిఃశ్రేయసం విద్వాన్న వక్తృజ్ఞాయ కర్మ హి
న రాతి రోగిణోఽపథ్యం వాఞ్చతోఽపి భిషక్తమః 50

మఘవన్యాత భద్రం వో దధ్యఞ్చమృషిసత్తమమ్
విద్యావ్రతతపఃసారం గాత్రం యాచత మా చిరమ్ 51

స వా అధిగతో దధ్యఞ్జశ్విభ్యాం బ్రహ్మ నిష్కలమ్
యద్వా అశ్వశిరో నామ తయోరమరతాం వృధాత్ 52

దధ్యఞ్జాధర్వణస్తస్త్వే వర్మాభేద్యం మదాత్మకమ్
విశ్వరూపాయ యత్ప్రాదాత్త్వష్టో యత్త్వమధాస్తతః 53

యుష్మభ్యం యాచితోఽశ్విభ్యాం ధర్మజ్ఞోఽఙ్గాని దాస్యతి
తతస్తైరాయుధశ్రేష్ఠో విశ్వకర్మవినిర్మితః
యేన వృత్రశిరో హర్తా మత్తేజౌపబ్బంహితః 54

తస్మిన్వినిహతే యూయం తేజోస్త్రాయుధసమ్పదః
భూయః ప్రాప్స్యథ భద్రం వో న హింసంతి చ మత్పరాన్

55

అధ్యాయము - 10

శ్రీబాదరాయణిరువాచ

ఇన్ద్రమేవం సమాదిశ్య భగవాన్విశ్వభావనః
పశ్యతామనిమేషాణాం అత్రైవాన్తర్దధే హరిః

1

తథాభియాచితో దేవైర్పషిరాధర్వణో మహాన్
మోదమాన ఉవాచేదం ప్రహసన్నివ భారత

2

అపి వృన్దారకా యూయం న జానీథ శరీరిణామ్
సంస్థాయాం యస్త్యభిద్రోహో దుఃసహశ్చేతనాపహః

3

జిజీవిషాణాం జీవానామాత్మా ప్రేష్ఠ ఇహేప్సితః
క ఉత్సహేత తం దాతుం భిక్షమాణాయ విష్ణవే

4

శ్రీదేవా ఊచుః

కిం ను తద్దుస్త్వజం బ్రహ్మన్పంసాం భూతానుకమ్పినామ్
భవద్విధానాం మహతాం పుణ్యశ్లోకేడ్యకర్మణామ్

5

నూనం స్వార్థపరో లోకో న వేద పరసఙ్కటమ్
యది వేద న యాచేత నేతి నాహ యదీశ్వరః

6

శ్రీఋషిరువాచ

ధర్మం వః శ్రోతుకామేన యూయం మే ప్రత్యుదాహృతాః
ఏష వః ప్రియమాత్మానం త్యజంతం సన్తజామ్యహమ్

7

యోఽద్భువేణాత్మనా నాథా న ధర్మం న యశః పుమాన్
ఈహేత భూతదయయా స శోచ్యః స్థావరైరపి

8

ఏతావానవ్యయో ధర్మః పుణ్యశ్లోకైరుపాసితః

- యో భూతశోకహర్షాభ్యామాత్మా శోచతి హృష్యతి 9
- అహో దైన్యమహో కష్టం పారక్యైః క్షణభङ్గరైః
యన్నోపకుర్యాదస్వాద్ధైర్మర్త్యః స్వజ్ఞాతివిగ్రహైః 10
- శ్రీబాదరాయణిరువాచ
ఏవం కృతవ్యవసితో దధ్యజ్ఞాధర్వణస్తనుమ్
పరే భగవతి బ్రహ్మణ్యాత్మానం సన్నయన్తహౌ 11
- యతాక్షాసుమనోబుద్ధిస్తత్త్వద్భుద్భ్యస్తబన్ధనః
ఆస్థితః పరమం యోగం న దేహం బుబుధే గతమ్ 12
- అథేన్ద్రో వజ్రముద్యమ్య నిర్మితం విశ్వకర్మణా
మునేః శక్తిభిరుత్పిక్తో భగవత్తేజసాన్వితః 13
- వృతో దేవగణైః సర్వైర్గజేన్ద్రోపర్యశోభత
స్తూయమానో మునిగణైస్తైలోక్యం హర్షయన్నివ 14
- వృత్రమభ్యద్రవచ్ఛత్రుమసురానీకయూథపైః
పర్యస్తమోజసా రాజన్ముద్ధో రుద్ర ఇవాన్తకమ్ 15
- తతః సురాణామసురై రణః పరమదారుణః
త్రేతాముఖే నర్మదాయామభవత్ప్రథమే యుగే 16
- రుద్రైర్వసుభిరాదిత్యైరశ్వభ్యాం పితృవహ్నిభిః
మరుద్భిర్భుభుభిః సాక్ష్యైర్విశ్వేదేవైర్మరుత్పతిమ్ 17
- దృష్ట్వా వజ్రధరం శక్తం రోచమానం స్వయా శ్రియా
నామృష్యన్నసురా రాజన్ముద్ధే వృత్రపురఃసరాః 18
- నముచిః శమ్భరోఽనర్వా ద్విమూర్ధా ఋషభోఽసురః
హయగ్రీవః శఙ్కశిరా విప్రచిత్తిరయోముఖః 19
- పులోమా వృషపర్వా చ ప్రహేతిర్హేతిరుత్కలః

దైతేయా దానవా యక్షా రక్షాంసి చ సహస్రశః 20

సుమాలిమాలిప్రముఖాః కార్తస్వరపరిచ్ఛదాః
ప్రతిషిధ్యేన్ద్రసేనాగ్రం మృత్యోరపి దురాసదమ్ 21

అభ్యర్థయన్న సమ్ప్రాంతాః సింహనాదేన దుర్మదాః
గదాభిః పరిమైర్పాణైః ప్రాసముద్గరతోమరైః 22

శూలైః పరశ్వదైః ఖడ్గైః శతమ్నీభిర్బుశుణ్డిభిః
సర్వతోఽవాకిరన్యస్తైరస్తైశ్చ విబుధర్షభాన్ 23

న తేఽదృశ్యన్త సశ్చన్నాః శరజాలైః సమన్తతః
పుష్టానుపుష్టపతితైర్జ్యోతింషీవ నభోఘనైః 24

న తే శస్త్రాస్త్రవర్షాఘా హ్యసేదుః సురసైనికాన్
చిన్నాః సిద్ధపథే దేవైర్లఘుహస్తైః సహస్రదా 25

అథ క్షీణాస్త్రశస్త్రాఘా గిరిశృంగద్రుమోపలైః
అభ్యవర్షన్సురబలం చిచ్ఛిదుస్తాంశ్చ పూర్వవత్ 26

తానక్షతాన్స్వస్తిమతో నిశామ్య శస్త్రాస్త్రపూగైరథ వృత్రనాథాః
ద్రుమైర్ద్వషద్భిర్వివిదాద్రిశృజ్జైరవిక్షతాన్స్తత్రసురిన్ద్రసైనికాన్ 27

సర్వే ప్రయాసా అభవన్విమోఘాః కృతాః కృతా దేవగణేషు దైత్యైః
కృష్ణానుకూలేషు యథా మహాత్సు క్షుద్ధైః ప్రయుక్తా ఊషతీ రూక్షవాచః 28

తే స్వప్రయాసం వితథం నిరీక్ష్య హరావభక్తా హతయుద్ధదర్పాః
పలాయనాయాజిముఖే విస్ఫుజ్య పతిం మనస్తే దధురాత్తసారాః 29

వృత్తోఽసురాన్స్తాననుగాన్మనస్వీ ప్రధావతః ప్రేక్ష్య బభాష ఏతత్
పలాయితం ప్రేక్ష్య బలం చ భగ్నం భయేన తీవ్రేణ విహస్య వీరః 30

కాలోపపన్నాం రుచిరాం మనస్వినాం జగాద వాచం పురుషప్రవీరః
హే విప్రచిత్తే నముచే పులోమన్మయానర్వన్చమ్బర మే శృణుధ్వమ్ 31

జాతస్య మృత్యుర్ద్ధవ ఏవ సర్వతః ప్రతిక్రియా యస్య న చేహ క్లుప్తా
లోకో యశశ్చాథ తతో యది హ్యముం కో నామ మృత్యుం న వృణీత యుక్తమ్ 32

ద్వౌ సమ్మతావిహ మృత్యూ దురాపౌ యద్బ్రహ్మసన్ధారణయా జితాసుః
కలేవరం యోగరతో విజహ్యద్యదగ్రణీర్వీరశయేఽనివృత్తః 33

అధ్యాయము - 11

శ్రీశుక ఉవాచ

త ఏవం శంసతో ధర్మం వచః పత్యురచేతసః
నైవాగృష్ణాంత సమ్భ్రాంతాః పలాయనపరా నృప 1

విశీర్యమాణాం పృతనామాసురీమసురర్షభః
కాలానుకూలైస్త్రిదశైః కాల్యమానామనాథవత్ 2

దృష్ట్వా తప్యత సజ్కర్త ఇన్ద్రశత్రురమర్షితః
తాన్నివార్యోజసా రాజన్నిర్భర్శ్వేదమువాచ హ 3

కిం వ ఉచ్చరితైర్మాతుర్ధావద్భిః పృష్ఠతో హతైః
న హి భీతవధః క్లాఘ్యో న స్వర్గ్యః శూరమానినామ్ 4

యది వః ప్రధనే శ్రద్ధా సారం వా క్షుల్లకా హృది
అగ్రే తిష్ఠత మాత్రం మే న చేద్ద్రామ్యసుఖే స్పృహ 5

ఏవం సురగణాన్క్రుద్ధో భీషయన్వపుషా రిపూన్
వ్యనదత్సుమహాప్రాణో యేన లోకా విచేతసః 6

తేన దేవగణాః సర్వే వృత్రవిస్ఫోటనేన వై
నిపేతుర్మూర్చ్ఛితా భూమౌ యదైవాశనినా హతాః 7

మమర్ష పద్భ్యాం సురసైన్యమాతురం నిమీలితాక్షం రణరంజదుర్మదః
గాం కమ్పయన్నుద్యతశూల ఓజసా నాలం వనం యూథపతిర్యథోన్మదః 8

- విలోక్య తం వజ్రధరోఽత్యమర్షితః స్వశత్రవేఽభిద్రవతే మహాగదామ్
చిక్షేప తామాపతతీం సుదుఃసహం జగ్రాహ వామేన కరేణ లీలయా 9
- స ఇన్ద్రశత్రుః కుపితో భృశం తయా మహేన్ద్రవాహం గదయోరువిక్రమః
జఘాన కుమ్భస్థల ఉన్నదన్మృదే తత్కర్మ సర్వే సమపూజయన్మృప 10
- ఐరావతో వృత్రగదాభిమృష్టో విఘ్నార్ణితోఽద్రిః కులిశాహతో యథా
అపాసరద్భిన్నముఖః సహేన్ద్రో ముఞ్చన్నసృక్సప్తధనుర్భుశార్తః 11
- న సన్నవాహాయ విషణ్ణచేతసే ప్రాయుజ్ఞ భూయః స గదాం మహాత్మా
ఇన్ద్రోఽమృతస్యన్దికరాభిమర్శ వీతవ్యధక్షతవాహోఽవతస్థే 12
- స తం నృపేన్ద్రాహవకామ్యయా రిపుం వజ్రాయుధం భ్రాతృహణం విలోక్య
స్మరంశ్చ తత్కర్మ నృశంసమంహః శోకేన మోహేన హసన్తగాద 13
- శ్రీవృత్ర ఉవాచ
దిష్ట్యా భవాన్మే సమవస్థితో రిపుర్యో బ్రహ్మహా గురుహా భ్రాతృహా చ
దిష్ట్యానృణోఽద్యాహమసత్తమ త్వయా మచ్ఛూలనిర్భిన్నదృషద్ధృదాచిరాత్ 14
- యో నోఽగ్రజస్యాత్మవిదో ద్విజాతేర్గురోరపాపస్య చ దీక్షితస్య
విశ్రభ్య ఖడ్గేన శిరాంస్యవృశ్చత్పశోరివాకరుణః స్వర్గకామః 15
- శ్రీహ్రీదయాకీర్తిభిరుజ్జితం త్వాం స్వకర్మణా పురుషాదైశ్చ గర్వమ్
కృచ్ఛ్రేణ మచ్ఛూలవిభిన్నదేహమస్సుప్తవహ్నిం సమదన్తి గృధ్రాః 16
- అన్యేఽను యే త్వేహ నృశంసమజ్ఞా యదుద్యతాస్త్రాః ప్రహరన్తి మహ్యామ్
తైర్భూతనాథాన్సగణాన్నిశాత త్రిశూలనిర్భిన్నగలైర్యజామి 17
- అథో హరే మే కులిశేన వీర హర్తా ప్రమద్యైవ శిరో యదీహ
తత్రాన్మణో భూతబలిం విధాయ మనస్వినాం పాదరజః ప్రపత్స్యే 18
- సురేశ కస్మాన్న హినోషి వజ్రం పురః స్థితే వైరిణి మయ్యమోఘమ్
మా సంశయిష్ఠా న గదేవ వజ్రః స్యాన్నిష్ఫలః కృపణార్థేవ యాఙ్ఘా 19

- నన్వేష వజ్రస్తవ శక్ర తేజసా హరేర్దధీచేస్తపసా చ తేజితః
తేనైవ శత్రుం జహి విష్ణుయన్త్రితో యతో హరిర్విజయః శ్రీర్గుణాస్తతః 20
- అహం సమాధాయ మనో యథాహ నః సజ్వర్షణస్తచ్చరణారవిన్దే
త్వద్వజ్రరంహోలులితగ్రామ్యపాశో గతిం మునేర్యామ్యపవిద్ధలోకః 21
- పుంసాం కిలైకాస్తధియాం స్వకానాం యాః సమ్పదో దివి భూమా రసాయామ్
న రాతి యద్వేష ఉద్వేగ ఆధిర్మదః కలిర్వ్యసనం సమ్ప్రయాసః 22
- త్రైవర్గికాయాసవిఘాతమస్మత్ప్రతిర్విధత్తే పురుషస్య శక్ర
తతోఽనుమేయో భగవత్ప్రసాదో యో దుర్లభోఽకించనగోచరోఽన్యైః 23
- అహం హరే తవ పాదైకమూల దాసానుదాసో భవితాస్మి భూయః
మనః స్మరేతాసుపతేర్గుణాంస్తే గృణీత వాక్కర్మ కరోతు కాయః 24
- న నాకప్పృష్ఠం న చ పారమేష్ఠ్యం న సార్వభౌమం న రసాధిపత్యమ్
న యోగసిద్ధిరపునర్భవం వా సమజ్ఞాస త్వా విరహాయ్య కాజీక్ష 25
- అజాతపక్షా ఇవ మాతరం ఖగాః స్తన్యం యథా వత్సతరాః క్షుధార్తాః
ప్రియం ప్రియేవ వ్యుషితం విషణ్ణా మనోఽరవిన్దాక్ష దిద్మక్షతే త్వామ్ 26
- మమోత్తమశ్లోకజనేషు సఖ్యం సంసారచక్రే భ్రమతః స్వకర్మభిః
త్వన్మాయయాత్మాత్మజదారగేహేష్వాసక్తచిత్తస్య న నాథ భూయాత్ 27

అధ్యాయము - 12

శ్రీఋషిరువాచ

- ఏవం జిహ్వాసుర్నృప దేహమాజౌ మృత్యుం వరం విజయాన్మన్యమానః
శూలం ప్రగృహ్యభ్యపతత్సురేన్ద్రం యథా మహాపురుషం కైటభోఽపు 1
- తతో యుగాంతాగ్నికరోరజిహ్వామావిధ్య శూలం తరసాసురేన్ద్రః
క్షిప్త్వా మహేన్ద్రాయ వినద్య ఏరో హతోఽసి పాపేతి రుషా జగాద 2
- ఖ ఆపతత్తద్విచలద్గ్రహోల్కవన్నిరీక్ష్య దుష్ప్రేక్ష్యమజాతవిక్లవః

- వజ్రేణ వజ్రీ శతపర్వణాచ్చినద్భుజం చ తస్యోరగరాజభోగమ్ 3
- చిన్నైకబాహుః పరిఘేణ వృత్రః సంరబ్ధ ఆసాద్య గృహీతవజ్రమ్
హనౌ తతాడేన్ద్రమథామరేభం వజ్రం చ హస్తాన్న్యపతన్మఘోనః 4
- వృత్రస్య కర్మాతిమహద్భుతం తత్సూరాసురాశ్చారణసిద్ధసజ్ఞః
అపూజయంస్తత్పురుహూతసంక్రటం నిరీక్ష్య హా హేతి విచుక్రుశుర్భుశమ్ 5
- ఇన్ద్రో న వజ్రం జగృహే విలజ్జితశ్చ్యుతం స్వహస్తాదరిసన్నిధౌ పునః
తమాహ వృత్రో హర ఆత్తవజ్రో జహి స్వశత్రుం న విషాదకాలః 6
- యుయుత్సతాం కుత్రచిదాతతాయినాం జయః సదైకత్ర న వై పరాత్మానామ్
వినైకముత్పత్తిలయస్థితీశ్వరం సర్వజ్ఞమాద్యం పురుషం సనాతనమ్ 7
- లోకాః సపాలా యస్యేమే శ్వసంతి వివశా వశే
ద్విజా ఇవ శిచా బద్ధాః స కాల ఇహ కారణమ్ 8
- ఓజః సహో బలం ప్రాణమమృతం మృత్యుమేవ చ
తమజ్ఞాయ జనో హేతుమాత్మానం మన్యతే జడమ్ 9
- యథా దారుమయీ నారీ యథా పత్రమయో మృగః
ఏవం భూతాని మఘవన్నీశతన్త్రాణి విద్ధి భోః 10
- పురుషః ప్రకృతిర్వ్యక్తమాత్మా భూతేన్ద్రియాశయాః
శక్నువన్త్యస్య సర్గాదౌ న వినా యదనుగ్రహాత్ 11
- అవిద్వానేవమాత్మానం మన్యతేఽనీశమీశ్వరమ్
భూతైః సృజతి భూతాని గ్రసతే తాని తైః స్వయమ్ 12
- ఆయుః శ్రీః కీర్తిరైశ్వర్యమాశిషః పురుషస్య యాః
భవన్త్యేవ హి తత్కాలే యథానిచ్ఛోర్విపర్యయాః 13
- తస్మాదకీర్తియశసోర్జయాపజయయోరపి
సమః స్యాత్పుఖదుఃఖాభ్యాం మృత్యుజీవితయోస్తథా 14

- సత్త్వం రజస్తమ ఇతి ప్రకృతేర్నాత్మనో గుణాః
తత్ర సాక్షిణమాత్మానం యో వేద స న బధ్యతే 15
- పశ్య మాం నిర్జితం శత్రు వృక్షాయుధభుజం మృధే
ఘటమానం యథాశక్తి తవ ప్రాణజిహ్వానా 16
- ప్రాణగ్రహోఽయం సమర ఇష్ప్వక్షో వాహనాసనః
అత్ర న జ్ఞాయతేఽముష్య జయోఽముష్య పరాజయః 17
- శ్రీశుక ఉవాచ
ఇన్ద్రో వృత్రవచః శ్రుత్వా గతాలీకమపూజయత్
గృహీతవజ్రః ప్రహసంస్తమాహ గతవిస్మయః 18
- ఇన్ద్ర ఉవాచ
అహో దానవ సిద్ధోఽసి యస్య తే మతిరీదృశీ
భక్తః సర్వాత్మానాత్మానం సుహృదం జగదీశ్వరమ్ 19
- భవానతార్దీన్మాయాం వై వైష్ణవీం జనమోహినీమ్
యద్విహాయాసురం భావం మహాపురుషతాం గతః 20
- ఖల్విదం మహదాశ్చర్యం యద్రజఃప్రకృతేస్తవ
వాసుదేవే భగవతి సత్త్వాత్మని దృడా మతిః 21
- యస్య భక్తిర్భగవతి హరౌ నిఃశ్రేయసేశ్వరే
విక్రీడతోఽమృతామ్బోధౌ కిం క్షుద్రైః ఖాతకోదకైః 22
- శ్రీశుక ఉవాచ
ఇతి బ్రువాణావన్యోన్యం ధర్మజిజ్ఞాసయా నృప
యుయుధాతే మహావీర్యావిన్దవృత్తౌ యుధామృతీ 23
- ఆవిద్య పరిఘం వృత్తః కార్ణాయసమరిన్దమః
ఇన్ద్రాయ ప్రాహిణోద్ధోరం వామహస్తేన మారిష 24

- స తు వృత్రస్య పరిఘం కరం చ కరభోపమమ్
చిచ్ఛేద యుగపద్దేవో వజ్రేణ శతపర్వణా 25
- దోర్భ్యాముత్కృత్తమూలాభ్యాం బభౌ రక్తస్తవోఽసురః
చిన్నపక్షో యథా గోత్రః ఖాద్భ్రష్టో వజ్రినా హతః 26
- మహాప్రాణో మహావీర్యో మహాసర్ప ఇవ ద్విపమ్
కృత్వాధరాం హనుం భూమౌ ధైత్యో దివ్యుత్తరాం హనుమ్ 27
- నభోగమ్భిరవక్త్రేణ లేలిహోల్బణజిహ్వయా
దంష్ట్రాభిః కాలకల్పాభిర్గసన్నివ జగత్త్రయమ్ 28
- అతిమాత్రమహాకాయ ఆక్షిపంస్తరసా గిరీన్
గిరిరాట్పాదచారీవ పద్భ్యాం నిర్జరయన్మహీమ్ 29
- జగ్రాస స సమాసాద్య వజ్రేణం సహవాహనమ్
వృత్రగ్రస్తం తమాలోక్య సప్రజాపతయః సురాః
హ కష్టమితి నిర్విణ్ణాశ్చక్రుశుః సమహర్షయః 30
- నిగీర్ణోఽప్యసురేన్ద్రేణ న మమారోదరం గతః
మహాపురుషసన్నద్ధో యోగమాయాబలేన చ 31
- భిత్త్వా వజ్రేణ తత్కుక్షిం నిష్క్రమ్య బలభిద్విభుః
ఉచ్చకర్త శిరః శత్రోర్గిరిశృణ్ణమివౌజసా 32
- వజ్రస్తు తత్కన్ధరమాశువేగః కృన్తన్సమన్తాత్పరివర్తమానః
న్యపాతయత్తావదహర్గణేన యో జ్యోతిషామయనే వార్తహత్యే 33
- తదా చ ఖే దున్దభయో వినేదుగ్గన్ధర్వసిద్ధాః సమహర్షిసజ్ఞాః
వార్తఘ్న లిజ్ఞేస్తమభిష్టువానా మనైర్ముదా కుసుమైరభ్యవర్షన్ 34
- వృత్రస్య దేహాన్నిష్క్రాన్తమాత్మజ్యోతిరరిన్దమ
పశ్యతాం సర్వదేవానామలోకం సమపద్యత 35

అధ్యాయము - 13

శ్రీశుక ఉవాచ

వృత్రే హతే త్రయో లోకా వినా శక్తేణ భూరిద
సపాలా హ్యభవన్సద్యో విజ్వరా నిర్ఘృతేన్ద్రియాః 1

దేవర్షిపితృభూతాని దైత్యా దేవానుగాః స్వయమ్
ప్రతిజగ్ముః స్వధిష్ఠ్యాని బ్రహ్మ శేన్ద్రాదయస్తతః 2

శ్రీరాజోవాచ

ఇన్ద్రస్యానిర్ఘృతేర్థేతుం శ్రోతుమిచ్ఛామి భో మునే
యేనాసన్సుఖినో దేవా హరేర్దుఃఖం కుతోఽభవత్ 3

శ్రీశుక ఉవాచ

వృత్రవిక్రమసంవిగ్నాః సర్వే దేవాః సహర్షిభిః
తద్వధాయార్థయన్నిన్ద్రం నైచ్ఛద్భీతో బృహద్వధాత్ 4

ఇన్ద్ర ఉవాచ

స్త్రీభూద్రుమజలైరేనో విశ్వరూపవధోద్భవమ్
విభక్తమనుగృహ్లాద్భిర్ఘృతహత్యాం క్వ మార్జ్యహమ్ 5

శ్రీశుక ఉవాచ

ఋషయస్తదుపాకర్ణ్య మహేన్ద్రమిదమబ్రువన్
యాజయిష్యామ భద్రం తే హయమేధేన మా స్మ ఔః 6

హయమేధేన పురుషం పరమాత్మానమీశ్వరమ్
ఇష్ట్యా నారాయణం దేవం మోక్ష్యసేఽపి జగద్వధాత్ 7

బ్రహ్మహా పితృహా గోహ్నా మాతృహాచార్యహాఘవాన్
శ్వాదః పుల్కసకో వాపి శుద్ధ్యేరన్యస్య కీర్తనాత్ 8

తమశ్వమేధేన మహామఖేన శ్రద్ధాన్వితోఽస్మాభిరనుష్ఠితేన
హత్వాపి సబ్రహ్మచరాచరం త్వం న లిప్యసే కిం ఖలనిగ్రహేణ 9

శ్రీశుక ఉవాచ

ఏవం సశ్చోదితో విప్రైర్మరుత్వానహనద్రిపుమ్
బ్రహ్మహత్యా హతే తస్మిన్నాససాద వృషాకపిమ్ 10

తయేన్ద్రః స్మాసహత్తాపం నిర్వుతిర్నాముమావిశత్
ప్రీమన్తం వాచ్యతాం ప్రాప్తం సుఖయన్త్యపి నో గుణాః 11

తాం దదర్శానుధావన్తీం చాణ్డాలీమివ రూపిణీమ్
జరయా వేపమానాగ్ధీం యక్షగ్రస్తామస్సకృటామ్ 12

వికీర్య పలితాన్కేశాంస్తిష్ఠ తిష్ఠేతి భాషిణీమ్
మీనగన్ధ్యసుగన్ధేన కుర్వతీం మార్గదూషణమ్ 13

నభో గతో దిశః సర్వాః సహస్రాక్షో విశామ్పుతే
ప్రాగుదీచీం దిశం తూర్ణం ప్రవిష్టో నృప మానసమ్ 14

స ఆవసత్పుష్కరనాలతన్తూనలబ్ధభోగో యదిహగ్నిదూతః
వర్షాణి సాహస్రమలక్షితోన్ద్రః సశ్చోన్ద్రయస్త్రిహ్మవధాద్విమోక్షమ్ 15

తావత్ప్రేణాకం నహుషః శశాస విద్యాతపోయోగబలానుభావః
స సమ్పదైశ్వర్యమదాన్ధబుద్ధిర్నీతస్తిరశ్చాం గతిమిన్ద్రపత్న్యా 16

తతో గతో బ్రహ్మగిరోపహూత ఋతమ్భరధ్యాననివారితాఘః
పాపస్తు దిగ్దేవతయా హతౌజాస్తం నాభ్యభూదవితం విష్ణుపత్న్యా 17

తం చ బ్రహ్మార్షయోఽభ్యేత్య హయమేధేన భారత
యథావద్దీక్షయాం చక్రుః పురుషారాధనేన హ 18

అథేజ్యమానే పురుషే సర్వదేవమయాత్మని
అశ్వమేధే మహేన్ద్రేణ వితతే బ్రహ్మవాదిభిః 19

స వై త్వాష్ట్రవదో భూయానపి పాపచయో నృప
నీతస్తేనైవ శూన్యాయ నీహార ఇవ భానునా 20

స వాజిమేధేన యథోదితేన వితాయమానేన మరీచిమిశ్రైః
ఇష్టాధియజ్ఞం పురుషం పురాణమిన్ద్రో మహానాస విధూతపాపః 21

ఇదం మహాఖ్యానమశేషపామ్మనాం ప్రక్షాలనం తీర్థపదానుకీర్తనమ్
భక్త్యుచ్చయం భక్తజనానువర్ణనం మహేంద్రమోక్షం విజయం మరుత్వతః 22

పఠేయురాఖ్యానమిదం సదా బుధాః శృణ్వన్త్యథో పర్వణి పర్వణీన్ద్రయమ్
ధన్యం యశస్యం నిఖిలాఘమోచనం రిపుజ్ఞాయం స్వస్త్వయనం తథాయుషమ్ 23

అధ్యాయము - 14

శ్రీపరీక్షిదువాచ

రజస్తమఃస్వభావస్య బ్రహ్మన్మతస్య పామ్మనః
నారాయణే భగవతి కథమాసీద్బుధా మతిః 1

దేవానాం శుద్ధసత్త్వానామృషీణాం చామలాత్మనామ్
భక్తిర్ముకుందచరణే న ప్రాయేణోపజాయతే 2

రజోభిః సమసంఖ్యాతాః పార్థివైరిహ జన్తవః
తేషాం యే కేచనేహన్తే శ్రేయో వై మనుజాదయః 3

ప్రాయో ముముక్షవస్తేషాం కేచనైవ ద్విజోత్తమ
ముముక్షూణాం సహస్రేషు కశ్చిన్ముచ్యేత సిద్ధ్యతి 4

ముక్తానామపి సిద్ధానాం నారాయణపరాయణః
సుదుర్లభః ప్రశాంతాత్మా కోటిష్వపి మహామునే 5

వృత్రస్తు స కథం పాపః సర్వలోకోపతాపనః
ఇత్థం దృఢమతిః కృష్ణ ఆసీత్సంజ్ఞామ ఉల్బణే 6

అత్ర నః సంశయో భూయాశ్చౌతుం కౌతూహలం ప్రభో
యః పౌరుషేణ సమరే సహస్రాక్షమతోషయత్ 7

శ్రీసూత ఉవాచ

- పరీక్షితోఽథ సమృశ్నం భగవాన్బాదరాయణిః
నిశమ్య శ్రద్ధధానస్య ప్రతినన్ద్య వచోఽబ్రవీత్ 8
- శ్రీశుక ఉవాచ
శృణుష్వావహితో రాజన్నితిహాసమిమం యథా
శ్రుతం ద్వైపాయనముఖాన్నారదాద్దేవలాదపి 9
- ఆసీద్రాజా సార్వభౌమః శూరసేనేషు వై నృప
చిత్రకేతురితి ఖ్యాతో యస్యాసీత్కామధుజ్మహీ 10
- తస్య భార్యాసహస్రాణాం సహస్రాణి దశాభవన్
సాంతానికశ్చాపి నృపో న లేభే తాసు సంతతిమ్ 11
- రూపాదార్యవయోజన్మ విద్వైశ్వర్యశ్రియాదిభిః
సమృన్నస్య గుణైః సర్వైశ్చింతా బన్ధ్యాపతేరభూత్ 12
- న తస్య సమృదః సర్వా మహిష్యో వామలోచనాః
సార్వభౌమస్య భూశ్చేయమభవన్ప్రీతిహేతవః 13
- తస్యైకదా తు భవనమగ్గిరా భగవాన్మపిః
లోకాననుచరన్నేతానుపాగచ్ఛద్యదృచ్ఛయా 14
- తం పూజయిత్వా విధివత్ప్రత్యుత్థాన్వార్హణాదిభిః
కృతాతిధ్యముపాసీదత్సుఖాసీనం సమాహితః 15
- మహర్షిస్తముపాసీనం ప్రశయావనతం క్షితౌ
ప్రతిపూజ్య మహారాజ సమాభాష్యేదమబ్రవీత్ 16
- అగ్గిరా ఉవాచ
అపి తేనామయం స్వస్తి ప్రకృతీనాం తథాత్మనః
యథా ప్రకృతిభిర్గుప్తః పుమాన్రాజా చ సప్తభిః 17
- ఆత్మానం ప్రకృతిష్వద్ధా నిధాయ శ్రేయ ఆపున్యాత్

రాజ్ఞా తథా ప్రకృతయో నరదేవాహితాధయః 18

అపి దారాః ప్రజామాత్యా భృత్యాః శ్రేణ్యోఽథ మన్త్రిణః
పౌరా జానపదా భూపా ఆత్మజా వశవర్తినః 19

యస్యాత్మానువశశ్చేత్స్యాత్సర్వే తద్వశగా ఇమే
లోకాః సపాలా యచ్ఛన్తి సర్వే బలిమతన్ద్రితాః 20

ఆత్మనః ప్రీయతే నాత్మా పరతః స్వత ఏవ వా
లక్షయేఽలబ్ధికామం త్వాం చింతయా శబలం ముఖమ్ 21

ఏవం వికల్పితో రాజన్విదుషా మునినాపి సః
ప్రశ్రయావనతోఽభ్యాహ ప్రజాకామస్తతో మునిమ్ 22

చిత్తకేతురువాచ
భగవన్కిం న విదితం తపోజ్ఞానసమాధిభిః
యోగినాం ధ్వస్తపాపానాం బహిరంతః శరీరిషు 23

తథాపి పృచ్ఛతో బ్రూయాం బ్రహ్మన్నాత్మని చిన్తితమ్
భవతో విదుషశ్చాపి చోదితస్త్వదనుజ్ఞయా 24

లోకపాలైరపి ప్రార్థ్యాః సామ్రాజ్యైశ్వర్యసమ్పదః
న నన్దయన్త్యప్రజం మాం క్షుత్కృత్కామమివాపరే 25

తతః పాహి మహాభాగ పూర్వైః సహ గతం తమః
యథా తరేమ దుష్పారం ప్రజయా తద్విధేహి నః 26

శ్రీశుక ఉవాచ
ఇత్యర్థితః స భగవాన్కృపాల్పర్పహ్మణః సుతః
శ్రపయిత్వా చరుం త్వాప్త్రం త్వష్టారమయజద్విభుః 27

జ్యేష్ఠా శ్రేష్ఠా చ యా రాజ్ఞో మహిషీణాం చ భారత
నామ్నా కృతద్యుతిస్తస్యై యజ్ఞోచ్ఛిష్టమదాద్ద్విజః 28

- అథాహ నృపతిం రాజన్భవితైకస్తవాత్మజః
హర్షశోకప్రదస్తుభ్యమితి బ్రహ్మసుతో యయౌ 29
- సాపి తత్ప్రాశనాదేవ చిత్రకేతోరధారయత్
గర్భం కృతద్యుతిర్దేవీ కృత్తికాగ్నేరివాత్మజమ్ 30
- తస్యా అనుదినం గర్భః శుక్లపక్ష ఇవోడుపః
వవృధే శూరసేనేశ తేజసా శనకైర్నృప 31
- అథ కాల ఉపావృతే కుమారః సమజాయత
జనయన్సూరసేనానాం శృణ్వతాం పరమాం ముదమ్ 32
- హృష్టో రాజా కుమారస్య స్నాతః శుచిరలబ్ధృతః
వాచయిత్వాశిషో విప్రైః కారయామాస జాతకమ్ 33
- తేభ్యో హిరణ్యం రజతం వాసాంస్యాభరణాని చ
గ్రామాన్తయాన్గజాన్ప్రాదాద్ధేనూనామర్బుదాని షట్ 34
- వవర్ష కామానన్యేషాం పర్జన్య ఇవ దేహినామ్
ధన్యం యశస్యమాయుష్యం కుమారస్య మహామనాః 35
- కృచ్ఛ్రలబ్ధేఽథ రాజర్షేస్తనయేఽనుదినం పితుః
యథా నిఃస్వస్య కృచ్ఛాప్తే ధనే స్నేహోఽన్యవర్ధత 36
- మాతుస్త్వతితరాం పుత్రే స్నేహో మోహసముద్భవః
కృతద్యుతేః సపత్నీనాం ప్రజాకామజ్వరోఽభవత్ 37
- చిత్రకేతోరతిప్రీతిర్యథా దారే ప్రజావతి
న తథాన్యేషు సజ్జాజ్ఞే బాలం లాలయతోఽన్యహమ్ 38
- తాః పర్యతప్యన్నాత్మానం గర్హయన్తోఽభ్యసూయయా
ఆనపత్యేన దుఃఖేన రాజ్ఞశ్చానాదరేణ చ 39
- ధిగప్రజాం స్త్రియం పాపాం పత్యుశ్చాగృహసమ్మతామ్

- సుప్రజాభిః సపత్నీభిర్దాసీమివ తిరస్కృతామ్ 40
- దాసీనాం కో ను సంతాపః స్వామినః పరిచర్యయా
అభీక్షం లబ్ధమానానాం దాస్యా దాసీవ దుర్భగాః 41
- ఏవం సన్దహ్యమానానాం సపత్న్యః పుత్రసమ్పదా
రాజ్ఞోఽసమ్మతవృత్తీనాం విద్వేషో బలవానభూత్ 42
- విద్వేషనష్టమతయః స్త్రీయో దారుణచేతసః
గరం దదుః కుమారాయ దుర్మర్తా నృపతిం ప్రతి 43
- కృతద్యుతిరజానన్తీ సపత్నీనామఘం మహాత్
సుప్త ఏవేతి సశ్చిన్త్య నిరీక్ష్య వ్యచరద్ధుహే 44
- శయానం సుచిరం బాలముపధార్య మనీషిణీ
పుత్రమానయ మే భద్రే ఇతి ధాత్రీమచోదయత్ 45
- సా శయానముపవ్రజ్య దృష్ట్వా చోత్తారలోచనమ్
ప్రాణేన్ద్రియాత్మభిస్త్వక్తం హతాస్మిత్యపతద్భువి 46
- తస్యాస్తదాకర్ణ్య భృశాతురం స్వరం ఘ్నన్త్యాః కరాభ్యాముర ఉచ్చక్రైరపి
ప్రవిశ్య రాజ్ఞే త్వరయాత్మజాన్తీకం దదర్శ బాలం సహసా మృతం సుతమ్ 47
- పపాత భూమౌ పరివృద్ధయా శుచా ముమోహ విభ్రష్టశిరోరుహామ్బరా 48
- తతో నృపాన్తఃపురవర్తినో జనా నరాశ్చ నార్యశ్చ నిశమ్య రోదనమ్
ఆగత్య తుల్యవ్యసనాః సుదుఃఖితాస్తాశ్చ వ్యలీకం రురుదుః కృతాగసః 49
- శ్రుత్వా మృతం పుత్రమలక్షితాన్తకం వినష్టదృష్టిః ప్రపతన్న్వలన్పథి
స్నేహోనుబంధైధితయా శుచా భృశం విమూర్చ్ఛితోఽనుప్రకృతిర్ద్విజైర్హృతః 50
- పపాత బాలస్య స పాదమూలే మృతస్య విస్రస్థశిరోరుహామ్బరః
దీర్ఘం శ్వసన్బాష్పకలోపరోధతో నిరుద్ధకణ్ఠో న శశాక భాషితుమ్ 51

పతిం నిరీక్ష్యేరుశుచార్పితం తదా మృతం చ బాలం సుతమేకసంతతిమ్
జనస్య రాజ్ఞీ ప్రకృతేశ్చ హృద్రుజం సతీ దధానా విలలాప చిత్రధా 52

స్తనద్వయం కుఙ్కుమపఙ్కుమణ్ణితం నిషిచ్ఛతీ సాఞ్జానబాష్పబిన్దుభిః
వికీర్య కేశాన్విగలత్సృజః సుతం శుశోచ చిత్రం కురరీవ సుస్వరమ్ 53

అహో విధాతస్త్యమతీవ బాలీశో యస్త్యాత్మసృష్ట్యప్రతిరూపమీహసే
పరే ను జీవత్యపరస్య యా మృతిర్విపర్యయశ్చేత్త్వమసి ధ్రువః పరః 54

న హి క్రమశ్చేదిహ మృత్యుజన్మనోః శరీరిణామస్తు తదాత్మకర్మభిః
యః స్నేహపాశో నిజసర్గవృద్ధయే స్వయం కృతస్తే తమిమం వివృశ్చసి 55

త్వం తాత నార్హసి చ మాం కృపణామనాథాం
త్యక్తుం విచక్ష్య పితరం తవ శోకతప్తమ్
అఙ్గాస్తరేమ భవతాప్రజదుస్తరం యద్
ధ్వాంతం న యాహ్యకరుణేన యమేన దూరమ్ 56

ఉత్తిష్ఠ తాత త ఇమే శిశవో వయస్యాన్
త్వామాహ్వాయన్తి నృపనన్దన సంవిహర్తుమ్
సుప్తశ్చిరం హ్యశనయా చ భవాన్సరీతో
భుజ్జ్వ స్తనం పిబ శుచో హర నః స్వకానామ్ 57

నాహం తనూజ దదృశే హతమఙ్గలా తే
ముగ్ధస్మితం ముదితవీక్షణమాననాఙ్గమ్
కిం వా గతోఽస్యపునరన్వయమన్యలోకం
నీతోఽఘృణేన న శృణోమి కలా గిరస్తే 58

శ్రీశుక ఉవాచ
విలపన్త్యా మృతం పుత్రమితి చిత్రవిలాపనైః
చిత్రకేతుర్భృశం తప్తో ముక్తకణ్ఠో రురోద హ 59

తయోర్విలపతోః సర్వే దమ్పత్యోస్తదనువ్రతాః
రురుదుః స్మ నరా నార్యః సర్వమాసీదచేతనమ్ 60

ఏవం కశ్మలమాపన్నం నష్టసంజ్ఞమనాయకమ్
జ్ఞాత్వాఙ్గిరా నామ ఋషిరాజగామ సనారదః

61

అధ్యాయము - 15

శ్రీశుక ఉవాచ

ఊచతుర్ముతకోపాస్తే పతితం మృతకోపమమ్
శోకాభిభూతం రాజానం బోధయన్తౌ సదుక్తిభిః

1

కోఽయం స్యాత్తవ రాజేన్ద్ర భవాన్యమనుశోచతి
త్వం చాస్య కతమః సృష్టౌ పురేదానీమతః పరమ్

2

యథా ప్రయాన్తి సంయాన్తి స్తోతోవేగేన బాలుకాః
సంయుజ్యన్తే వియుజ్యన్తే తథా కాలేన దేహినః

3

యథా ధానాసు వై ధానా భవన్తి న భవన్తి చ
ఏవం భూతాని భూతేషు చోదితానీశమాయయా

4

వయం చ త్వం చ యే చేమే తుల్యకాలాశ్చరాచరాః
జన్మమృత్యోర్యథా పశ్చాత్పాజ్ఞైవమధునాపి భోః

5

భూతైర్భూతాని భూతేశః సృజత్యవతి హన్తి చ
ఆత్మసృష్టైరస్వతన్త్రైరనపేక్షోఽపి బాలవత్

6

దేహీన దేహినో రాజన్ద్రహద్దేహోఽభిజాయతే
బీజాదేవ యథా బీజం దేహ్యర్థ ఇవ శాశ్వతః

7

దేహదేహివిభాగోఽయమవివేకకృతః పురా
జాతివ్యక్తివిభాగోఽయం యథా వస్తుని కల్పితః

8

శ్రీశుక ఉవాచ

ఏవమాశ్వాసితో రాజా చిత్తకేతుర్ద్విజోక్తిభిః
విమృజ్య పాణినా వక్తమాధిష్ఠానమభాషత

9

శ్రీరాజోవాచ

కౌ యువాం జ్ఞానసమ్పన్నౌ మహిష్ఠౌ చ మహీయసామ్
అవధూతేన వేషేణ గూఢావిహ సమాగతౌ

10

చరంతి హ్యవనౌ కామం బ్రాహ్మణా భగవత్ప్రియాః
మాదృశాం గ్రామ్యబుద్ధీనాం బోధాయోన్మత్తలింగినః

11

కుమారో నారద ఋభురశ్శిరా దేవలోఽసితః
అపాస్తరతమా వ్యాసో మార్కణ్డేయోఽథ గౌతమః

12

వసిష్ఠో భగవాన్రామః కపిలో బాదరాయణః
దుర్వాసా యాజ్ఞవల్క్యశ్చ జాతుకర్ణస్తథారుణః

13

రోమశశ్చ్యవనో దత్త ఆసురిః సపతజ్ఞాళిః
ఋషిర్వేదశిరా ధౌమ్యౌ మునిః పశ్చాశ్శిఖస్తథా

14

హిరణ్యనాభః కౌశల్యః శ్రుతదేవ ఋతధ్వజః
ఏతే పరే చ సిద్ధేశాశ్చరంతి జ్ఞానహేతవః

15

తస్మాద్యువాం గ్రామ్యపశోర్మమ మూఢధియః ప్రభూ
అన్ధే తమసి మగ్నస్య జ్ఞానదీప ఉదీర్యతామ్

16

శ్రీభీరా ఉవాచ

అహం తే పుత్రకామస్య పుత్రదోఽస్మ్యశ్శిరా నృప
ఏష బ్రహ్మసుతః సాక్షాన్నారదో భగవాన్మషిః

17

ఇత్థం త్వాం పుత్రశోకేన మగ్నం తమసి దుస్తరే
అతదర్హమనుస్మృత్య మహాపురుషగోచరమ్

18

అనుగ్రహాయ భవతః ప్రాప్తావావామిహ ప్రభో
బ్రహ్మణ్యో భగవద్భక్తో నావాసాదితుమర్హసి

19

తదైవ తే పరం జ్ఞానం దదామి గృహమాగతః

జ్ఞాత్వాన్యాభినివేశం తే పుత్రమేవ దదామ్యహమ్ 20

అధునా పుత్రిణాం తాపో భవతైవానుభూయతే
ఏవం దారా గృహ రాయో వివిధైశ్వర్యసమ్పదః 21

శబ్దాదయశ్చ విషయాశ్చలా రాజ్యవిభూతయః
మహీ రాజ్యం బలం కోవో భృత్యామాత్యసుహృజ్ఞనాః 22

సర్వేపి శూరసేనేమే శోకమోహభయార్తిదాః
గన్ధర్వనగరప్రఖ్యాః స్వప్న మాయామనోరథాః 23

దృశ్యమానా వినార్థేన న దృశ్యన్తే మనోభవాః
కర్మభిర్ధ్యాయతో నానా కర్మాణి మనసోఽభవన్ 24

అయం హి దేహినో దేహో ద్రవ్యజ్ఞానక్రియాత్మకః
దేహినో వివిధక్లేశ సంతాపకృదుదాహృతః 25

తస్మాత్స్వప్నేన మనసా విమృశ్య గతిమాత్మనః
ద్వైతే ద్రువార్థవిశ్రమ్భం త్యజోపశమమవిశ 26

శ్రీనారద ఉవాచ
ఏతాం మన్తోపనిషదం ప్రతీచ్ఛ ప్రయతో మమ
యాం ధారయన్సప్తరాత్రాద్దష్టా సజ్కర్షణం విభుమ్ 27

యత్పాదమూలముపసృత్య నరేన్ద్ర పూర్వే
శర్వాదయో భ్రమమిమం ద్వితయం విస్మజ్య
సద్యస్తదీయమతులానధికం మహిత్వం
ప్రాపుర్భవానపి పరం న చిరాదుపైతి 28

అధ్యాయము - 16

శ్రీబాదరాయణిరువాచ
అథ దేవఋషీ రాజన్సమ్పరేతం నృపాత్మజమ్

- దర్శయిత్వేతి హోవాచ జ్ఞాతీనామనుశోచతామ్ 1
- శ్రీనారద ఉవాచ
జీవాత్మన్వశ్య భద్రం తే మాతరం పితరం చ తే
సుహృదో బాన్ధవాస్తప్తాః శుచా త్వత్కృతయా భృశమ్ 2
- కలేవరం స్వమావిశ్య శేషమాయుః సుహృద్వృతః
భుజ్జ్వ బోగాన్పితృప్రతానధితిష్ఠ నృపాసనమ్ 3
- జీవ ఉవాచ
కస్మిన్ష్టన్మన్యమీ మహ్యం పితరో మాతరోఽభవన్
కర్మభిర్భ్రామ్యమాణస్య దేవతిర్యఙ్మయోనిషు 4
- బన్ధజ్ఞాత్యరిమధ్యస్థ మిత్రోదాసీనవిద్విషః
సర్వ ఏవ హి సర్వేషాం భవంతి క్రమశో మిథః 5
- యథా వస్తూని పణ్యాని హేమాదీని తతస్తతః
పర్యటంతి నరేష్వేవం జీవో యోనిషు కర్తుషు 6
- నిత్యస్యార్థస్య సమ్బంధో హ్యనిత్యో దృశ్యతే నృషు
యావద్యస్య హి సమ్బంధో మమత్వం తావదేవ హి 7
- ఏవం యోనిగతో జీవః స నిత్యో నిరహఙ్కృతః
యావద్యత్రోపలభ్యేత తావత్స్వత్వం హి తస్య తత్ 8
- ఏష నిత్యోఽవ్యయః సూక్ష్మ ఏష సర్వాశ్రయః స్వదృక్
ఆత్మమాయాగుణైర్విశ్వమాత్మానం సృజతే ప్రభుః 9
- న హ్యస్యాస్తి ప్రియః కశ్చిన్నాప్రియః స్వః పరోఽపి వా
ఏకః సర్వధియాం ద్రష్టా కర్తాణాం గుణదోషయోః 10
- నాదత్త ఆత్మా హి గుణం న దోషం న క్రియాఫలమ్
ఉదాసీనవదాసీనః పరావరదృగీశ్వరః 11

శ్రీబాదరాయణిరువాచ

ఇత్యుదీర్య గతో జీవో జ్ఞాతయస్తస్య తే తదా
విస్మితా ముముచుః శోకం చిత్త్వాత్మస్నేహశృఙ్ఖలామ్ 12

నిర్భుత్య జ్ఞాతయో జ్ఞాతేర్దేహం కృత్వోచితాః క్రియాః
తత్యజద్దుస్యజం స్నేహం శోకమోహభయార్తిదమ్ 13

బాలఘ్నో వ్రీడితాస్తత్ర బాలహత్యాహతప్రభాః
బాలహత్యావ్రతం చేరుర్బ్రాహ్మణైర్యన్నిరూపితమ్
యమునాయాం మహారాజ స్మరన్తో ద్విజభాషితమ్ 14

స ఇత్థం ప్రతిబుద్ధాత్మా చిత్రకేతుర్ద్విజోక్తిభిః
గృహాన్ధకూపాన్నిష్కాంతః సరఃపజ్కాదివ ద్విపః 15

కాలిన్ద్యాం విధివత్సాన్సత్వా కృతపుణ్యజలక్రియః
మౌనేన సంయతప్రాణో బ్రహ్మపుత్రావవన్దత 16

అథ తస్మై ప్రపన్నాయ భక్తాయ ప్రయతాత్మనే
భగవాన్నారదః ప్రీతో విద్యామేతామువాచ హ 17

ఓం నమస్తుభ్యం భగవతే వాసుదేవాయ ధీమహి
ప్రద్యుమ్నాయానిరుద్ధాయ నమః సఙ్కర్షణాయ చ 18

నమో విజ్ఞానమాత్రాయ పరమానన్దమూర్తయే
ఆత్మారామాయ శాన్తాయ నివృత్తద్వైతదృష్టయే 19

ఆత్మానన్దానుభూత్యైవ న్యస్తశక్త్యార్మయే నమః
హృషీకేశాయ మహతే నమస్తేనన్దమూర్తయే 20

వచస్యపరతేఽప్రాప్య య ఏకో మనసా సహ
అనామరూపశ్చిన్మాత్రః సోఽవ్యాన్నః సదసత్పరః 21

యస్మిన్నిదం యతశ్చేదం తిష్ఠత్యవ్యేతి జాయతే

మృణ్మయేష్వివ మృజ్జాతిస్తస్మై తే బ్రహ్మణే నమః 22

యన్న స్ఫుశన్తి న విదుర్మనోబుద్ధీన్ద్రియాసవః
అన్తర్బహిశ్చ వితతం వ్యోమవత్తన్నతోఽస్మ్యహమ్ 23

దేహేన్ద్రియప్రాణమనోధియోఽమీ యదంశవిద్ధాః ప్రచరన్తి కర్మసు
నైవాన్యదా లోహమివాప్రతప్తం స్థానేషు తద్దప్తపదేశమేతి 24

ఓం నమో భగవతే మహాపురుషాయ మహానుభావాయ మహావిభూతిపతయే
సకలసాత్వతపరివృఢనికరకరకమలకుడ్మలోపలాళితచరణారవిన్దయుగల
పరమపరమేష్ఠిన్నమస్తే 25

శ్రీశుక ఉవాచ
భక్తాయైతాం ప్రపన్నాయ విద్యామాదిశ్య నారదః
యయావచ్ఛిరసా సాకం ధామ స్వామ్యమ్భువం ప్రభో 26

చిత్రకేతుస్తు తాం విద్యాం యథా నారదభాషితామ్
ధారయామాస సప్తాహమబ్ధిక్షః సుసమాహితః 27

తతః స సప్తరాత్రాన్తే విద్యయా ధార్యమాణయా
విద్యాధరాధిపత్యం చ లేభేఽప్రతిహతం నృప 28

తతః కతిపయాహోభిర్విద్యయేద్ధమనోగతిః
జగామ దేవదేవస్య శేషస్య చరణాన్తికమ్ 29

మృణాలగౌరం శితివాససం స్ఫురత్కిరీటకేయూరకటిత్రకఙ్కణమ్
ప్రసన్నవక్తారుణలోచనం వృతం దదర్శ సిద్ధేశ్వరమణ్డలైః ప్రభుమ్ 30

తద్దర్శనధ్వస్తసమస్తకిల్బిషః స్వస్థామలాంతఃకరణోఽభ్యయాన్మునిః
ప్రవృద్ధభక్త్యా ప్రణయాశ్రులోచనః ప్రహృష్టరోమానమదాదిపురుషమ్ 31

స ఉత్తమశ్లోకపదాబ్జవిష్టరం ప్రేమాశ్రులేశైరుపమేహయన్ముహుః
ప్రేమోపరుద్ధాఖిలవర్ణనిర్గమో నైవాశకత్తం ప్రసమీడితుం చిరమ్ 32

తతః సమాధాయ మనో మనీషయా బభాష ఏతత్ప్రతిలబ్ధవాగసౌ
నియమ్య సర్వేన్ద్రియబాహ్యవర్తనం జగద్గురుం సాత్వతశాస్త్రవిగ్రహమ్ 33

చిత్రకేతురువాచ
అజిత జితః సమమతిభిః సాధుభిర్భవాన్జితాత్మభిర్భవతా
విజితాస్తేఽపి చ భజతామకామాత్మనాం య ఆత్మద్వేతికరుణః 34

తవ విభవః ఖలు భగవన్జగదుదయస్థితిలయాదీని
విశ్వస్యజస్తేఽంశాంశాస్తత్ర మృషా స్పర్ధన్తి పృథగభిమత్యా 35

పరమాణుపరమమహతోస్త్వమాద్యన్తాన్తరవర్తీ త్రయవిదురః
ఆదావస్తేఽపి చ సత్త్వానాం యద్భువం తదేవాన్తరాల్లేఽపి 36

క్షీత్యాదిభిరేష కిలావృతః సప్తభిర్దశగుణోత్తరైరణ్ణకోశః
యత్ర పతత్యణుకల్పః సహాణ్ణకోటికోటిభిస్తదనంతః 37

విషయత్యపో నరపశవో య ఉపాసతే విభూతీర్న పరం త్వామ్
తేషామాశిష ఈశ తదను వినశ్యన్తి యథా రాజకులమ్ 38

కామధియస్త్వయి రచితా న పరమ రోహన్తి యథా కరమ్భబీజాని
జ్ఞానాత్మన్యగుణమయే గుణగణతోఽస్య ద్వన్ద్వజాలాని 39

జితమజిత తదా భవతా యదాహ భాగవతం ధర్మమనవద్యమ్
నిష్కృష్ణానా యే మునయ ఆత్మారామా యముపాసతేఽపవర్గాయ 40

విషమమతిర్న యత్ర నృణాం త్వమహమితి మమ తవేతి చ యదన్యత్ర
విషమధియా రచితో యః స హ్యవిశుద్ధః క్షయిష్ణురధర్మబహులః 41

కః క్షేమో నిజపరయోః కియాన్వార్థః స్వపరద్రుహో ధర్మేణ
స్వద్రోహోత్తవ కోపః పరసమ్పీడయా చ తథాధర్మః 42

న వ్యభిచరతి తవేక్షా యయా హ్యభిహితో భాగవతో ధర్మః
స్థిరచరసత్త్వకదమ్బేష్వపృథగ్ధియో యముపాసతే త్వార్యాః 43

న హి భగవన్నఘటితమిదం త్వద్ధర్మనాన్మౌనామఖిలపాపక్షయః
యన్నామ సకృచ్ఛవణాత్పుక్యశోపి విముచ్యతే సంసారాత్ 44

అథ భగవన్వయమధునా త్వదవలోకపరిమృష్టాశయమలాః
సురఋషిణా యత్యధితం తావకేన కథమన్యథా భవతి 45

విదితమనంత సమస్తం తవ జగదాత్మానో జనైరిహచరితమ్
విజ్ఞాప్యం పరమగురోః కియదివ సవితురివ ఖద్యోతైః 46

నమస్తుభ్యం భగవతే సకలజగత్స్థితిలయోదయేశాయ
దురవసితాత్మగతయే కుయోగినాం భిదా పరమహంసాయ 47

యం వై శ్వసంతమను విశ్వసృజః శ్వసన్తి
యం చేకితానమను చిత్తయ ఉచ్ఛకన్తి
భూమణ్డలం సర్వపాయతి యస్య మూర్ధ్ని
తస్మై నమో భగవతేఽస్తు సహస్రమూర్ధ్నే 48

శ్రీశుక ఉవాచ
సంస్తుతో భగవానేవమనంతస్తమభాషత
విద్యాధరపతిం ప్రీతశ్చిత్రకేతుం కురూద్వహ 49

శ్రీభగవానువాచ
యన్నారదాఙ్గిరోభ్యాం తే వ్యాహృతం మేఽనుశాసనమ్
సంసిద్ధోఽసి తయా రాజన్విద్యయా దర్శనాచ్చ మే 50

అహం వై సర్వభూతాని భూతాత్మా భూతభావనః
శబ్దబ్రహ్మ పరం బ్రహ్మ మమోభే శాశ్వతీ తనూ 51

లోకే వితతమాత్మానం లోకం చాత్మని సంతతమ్
ఉభయం చ మయా వ్యాప్తం మయి చైవోభయం కృతమ్ 52

యథా సుషుప్తః పురుషో విశ్వం పశ్యతి చాత్మని
ఆత్మానమేకదేశస్థం మన్యతే స్వప్న ఉత్థితః 53

- ఏవం జాగరణాదీని జీవస్థానాని చాత్మనః
మాయామాత్రాణి విజ్ఞాయ తద్దష్టారం పరం స్మరేత్ 54
- యేన ప్రసుప్తః పురుషః స్వాపం వేదాత్మనస్తదా
సుఖం చ నిర్గుణం బ్రహ్మ తమాత్మానమవేహి మామ్ 55
- ఉభయం స్మరతః పుంసః ప్రస్వాపప్రతిబోధయోః
అన్వేతి వ్యతిరిచ్యేత తజ్ఞానం బ్రహ్మ తత్పరమ్ 56
- యదేతద్విస్మృతం పుంసో మద్భావం భిన్నమాత్మనః
తతః సంసార ఏతస్య దేహద్దేహో మృతేర్మృతిః 57
- లభ్యేహ మానుషీం యోనిం జ్ఞానవిజ్ఞానసమ్భవామ్
ఆత్మానం యో న బుద్ధ్యేత న క్వచిత్తేక్షమమాప్నుయాత్ 58
- స్మృత్వేహాయాం పరిక్లేశం తతః ఫలవిపర్యయమ్
అభయం చాప్యనీహాయాం సజ్కల్పాద్విరమేత్కవిః 59
- సుఖాయ దుఃఖమోక్షాయ కుర్వాతే దమ్పతీ క్రియాః
తతోఽనివృత్తిరప్రాప్తిర్దుఃఖస్య చ సుఖస్య చ 60
- ఏవం విపర్యయం బుద్ధ్యా నృణాం విజ్ఞాభిమానినామ్
ఆత్మనశ్చ గతిం సూక్ష్మాం స్థానత్రయవిలక్షణామ్ 61
- దృష్టశుతాభిర్మాత్రాభిర్నిర్ముక్తః స్వేన తేజసా
జ్ఞానవిజ్ఞానసన్తప్తో మద్భక్తః పురుషో భవేత్ 62
- ఏతావానేవ మనుజైర్వోగనైపుణ్యబుద్ధిభిః
స్వార్థః సర్వాత్మనా జ్ఞేయో యత్పరాత్మైకదర్శనమ్ 63
- త్వమేతచ్ఛ్రద్ధయా రాజన్నప్రమత్తో వచో మమ
జ్ఞానవిజ్ఞానసమ్పన్నో ధారయన్నాశు సిద్ధసి 64

శ్రీశుక ఉవాచ

ఆశ్వాస్య భగవానిత్థం చిత్రకేతుం జగద్గురుః
పశ్యతస్తస్య విశ్వాత్మా తతశ్చాన్తర్దధే హరిః

65

అధ్యాయము - 17

శ్రీశుక ఉవాచ

యతశ్చాన్తర్థితోఽనంతస్తస్యై కృత్వా దిశే నమః
విద్యాధరశ్చిత్రకేతుశ్చచార గగనే చరః

1

స లక్షం వర్షలక్షాణామవ్యాహతబలేన్ద్రియః
స్తూయమానో మహాయోగీ మునిభిః సిద్ధచారణైః

2

కులాచలేన్తర్థితోఽఘో నానాసంజ్ఞల్పసిద్ధిఘ్న
రేమే విద్యాధరస్త్రీభిర్గాపయన్తరిమీశ్వరమ్

3

ఏకదా స విమానేన విష్ణుదత్తేన భాస్వతా
గిరిశం దదృశే గచ్ఛన్పరీతం సిద్ధచారణైః

4

ఆలిఙ్గాఙ్గీకృతాం దేవీం బాహునా మునిసంసది
ఉవాచ దేవ్యాః శృణ్వన్త్యా జహాసోఽచ్చైస్తదన్తికే

5

చిత్రకేతురువాచ

ఏష లోకగురుః సాక్షాద్ధర్మం వక్తా శరీరిణామ్
ఆస్తే ముఖ్యః సభాయాం వై మిథునీభూయ భార్యయా

6

జటాధరస్త్రీవ్రతపా బ్రహ్మవాదిసభాపతిః
అఙ్గీకృత్య స్త్రియం చాస్తే గతప్రీః ప్రాకృతో యథా

7

ప్రాయశః ప్రాకృతాశ్చాపి స్త్రియం రహసి బిభ్రతి
అయం మహావ్రతధరో బిభర్తి సదసి స్త్రియమ్

8

శ్రీశుక ఉవాచ

- భగవానపి తచ్చుత్వా ప్రహస్యాగాధదీర్ఘప
తూష్ణీం బభూవ సదసి సభ్యాశ్చ తదనువ్రతాః 9
- ఇత్యతద్వీర్యవిదుషి బ్రువాణే బహ్వశోభనమ్
రుషాహ దేవీ ధృష్టాయ నిర్జితాత్మాభిమానినే 10
- శ్రీపార్వత్యువాచ
అయం కిమధునా లోకే శాస్తా దణ్డధరః ప్రభుః
అస్మద్విధానాం దుష్టానాం నిర్లజ్జానాం చ విప్రకృత్ 11
- న వేద ధర్మం కిల పద్మయోనిర్న బ్రహ్మపుత్రా భృగునారదాద్యాః
న వై కుమారః కపిలో మనుశ్చ యే నో నిషేధన్యతివర్తినం హరమ్ 12
- ఏషామనుష్యేయపదాబ్జయుగ్మం జగద్గురుం మఙ్గలమఙ్గలం స్వయమ్
యః క్షత్రబన్ధుః పరిభూయ సూరీన్ప్రశాన్తి ధృష్టస్తదయం హి దణ్డ్యః 13
- నాయమర్హతి వైకుణ్ఠ పాదమూలోపసర్పణమ్
సమ్భావితమతిః స్తబ్ధః సాధుభిః పర్యుపాసితమ్ 14
- అతః పాపీయసీం యోనిమాసురీం యాహి దుర్మతే
యథేహ భూయో మహతాం న కర్తా పుత్ర కిల్బిషమ్ 15
- శ్రీశుక ఉవాచ
ఏవం శప్తశ్చిత్రకేతుర్విమానాదవరుహ్య సః
ప్రసాదయామాస సతీం మూర్ధ్నా నమ్రేణ భారత 16
- చిత్రకేతురువాచ
ప్రతిగృహ్లామి తే శాపమాత్మనోఽజ్ఞానినామ్పికే
దేవైర్మర్త్యాయ యత్ప్రేక్షం పూర్వదిష్టం హి తస్య తత్ 17
- సంసారచక్ర ఏతస్మిన్జన్మరజ్ఞానమోహితః
భ్రామ్యన్సుఖం చ దుఃఖం చ భుజ్కే సర్వత్ర సర్వదా 18

- నైవాత్మా న పరశ్చాపి కర్తా స్యాత్సుఖదుఃఖయోః
కర్తారం మన్యతేఽత్రాజ్ఞ ఆత్మానం పరమేవ చ 19
- గుణప్రవాహ ఏతస్మిన్యః శాపః కో న్వనుగ్రహః
కః స్వర్గో నరకః కో వా కిం సుఖం దుఃఖమేవ వా 20
- ఏకః సృజతి భూతాని భగవానాత్మమాయయా
ఏషాం బద్ధం చ మోక్షం చ సుఖం దుఃఖం చ నిష్కలః 21
- న తస్య కశ్చిద్దయితః ప్రతీపో న జ్ఞాతిబద్ధుర్న పరో న చ స్వః
సమస్య సర్వత్ర నిరజ్ఞానస్య సుఖే న రాగః కుత ఏవ రోషః 22
- తథాపి తచ్ఛక్తివిసర్గ ఏషాం సుఖాయ దుఃఖాయ హితాహితాయ
బద్ధాయ మోక్షాయ చ మృత్యుజన్మనోః శరీరిణాం సంస్కృతయేఽవకల్పతే 23
- అథ ప్రసాదయే న త్వాం శాపమోక్షాయ భామిని
యన్మన్యసే హ్యసాధూక్తం మమ తత్క్షమ్యతాం సతి 24
- శ్రీశుక ఉవాచ
ఇతి ప్రసాద్య గిరిశౌ చిత్రకేతురరిన్దమ
జగామ స్వవిమానేన పశ్యతోః స్మయతోస్తయోః 25
- తతస్తు భగవాన్రుద్రో రుద్రాణీమిదమబ్రవీత్
దేవర్షిదైత్యసిద్ధానాం పార్షదానాం చ శృణ్వతామ్ 26
- శ్రీరుద్ర ఉవాచ
దృష్టవత్ససి సుశ్రోణి హరేరద్భుతకర్మణః
మాహాత్మ్యం భృత్యభృత్యానాం నిఃస్పృహణాం మహాత్మానామ్ 27
- నారాయణపరాః సర్వే న కుతశ్చన బిభృతి
స్వర్గాపవర్గనరకేష్వపి తుల్యార్థదర్శినః 28
- దేహినాం దేహసంయోగాద్వన్వానీశ్వరలీలయా

- సుఖం దుఃఖం మృతిర్జన్మ శాపోఽనుగ్రహ ఏవ చ 29
- అవివేకకృతః పుంసో హ్యర్థభేద ఇవాత్మాని
గుణదోషవికల్పశ్చ భిదేవ ప్రజివత్కృతః 30
- వాసుదేవే భగవతి భక్తిముద్వహతాం నృణామ్
జ్ఞానవైరాగ్యవీర్యాణాం న హి కశ్చిద్వ్యపాశ్రయః 31
- నాహం విరిశ్చో న కుమారనారదౌ న బ్రహ్మపుత్రా మునయః సురేశాః
విదామ యస్యేహితమంశకాంశకా న తత్స్వరూపం పృథగీశమానినః 32
- న హ్యస్యాస్తి ప్రియః కశ్చిన్నాప్రియః స్వః పరోఽపి వా
ఆత్మత్వాత్సర్వభూతానాం సర్వభూతప్రియో హరిః 33
- తస్య చాయం మహాభాగశ్చిత్రకేతుః ప్రియోఽనుగః
సర్వత్ర సమదృక్కాంతో హ్యహం చైవాచ్యుతప్రియః 34
- తస్మాన్న విస్మయః కార్యః పురుషేషు మహాత్మసు
మహాపురుషభక్తేషు శాస్తేషు సమదర్శిషు 35
- శ్రీశుక ఉవాచ
ఇతి శ్రుత్వా భగవతః శివస్యోమాభిభాషితమ్
బభూవ శాంతధీ రాజన్దేవీ విగతవిస్మయా 36
- ఇతి భాగవతో దేవ్యాః ప్రతిశస్తుమలంతమః
మూర్ధ్నా స జగృహే శాపమేతావత్సాధులక్షణమ్ 37
- జజ్ఞే త్వష్టుర్దక్షిణాగ్నౌ దానవీం యోనిమాశ్రితః
వృత్ర ఇత్యభివిఖ్యాతో జ్ఞానవిజ్ఞానసంయుతః 38
- ఏతత్తే సర్వమాఖ్యాతం యన్మాం త్వం పరిపూచ్చసి
వృత్రస్యాసురజాతేశ్చ కారణం భగవన్మతేః 39
- ఇతిహాసమిమం పుణ్యం చిత్రకేతోర్మహాత్మనః

మాహాత్మ్యం విష్ణుభక్తానాం శ్రుత్వా బద్ధాద్విముచ్యతే 40

య ఏతత్ప్రాతరుత్థాయ శ్రద్ధయా వాగ్యతః పరేత్
ఇతిహాసం హరిం స్మృత్వా స యాతి పరమాం గతిమ్ 41

అధ్యాయము - 18

శ్రీశుక ఉవాచ

పృశ్నిస్తు పత్నీ సవితుః సావిత్రీం వ్యాహృతిం త్రయీమ్
అగ్నిహోత్రం పశుం సోమం చాతుర్మాస్యం మహామఖాన్ 1

సిద్ధిర్భగస్య భార్యజ్ఞ మహిమానం విభుం ప్రభుమ్
ఆశిషం చ వరారోహం కన్యాం ప్రాసూత సువ్రతామ్ 2

ధాతుః కుహూః సినీవాలీ రాకా చానుమతిస్తథా
సాయం దర్శమథ ప్రాతః పూర్ణమాసమనుక్రమాత్ 3

అగ్నిన్పురీష్యానాథత్త క్రియాయాం సమనస్తరః
చర్షణీ వరుణస్యాసీద్యస్యాం జాతో భృగుః పునః 4

వాల్మీకిశ్చ మహాయోగీ వల్మీకాదభవత్కిల
అగస్త్యశ్చ వసిష్ఠశ్చ మిత్రావరుణయోర్యపీ 5

రేతః సిపిచతుః కుమ్భే ఉర్వశ్యాః సన్నిధౌ ద్రుతమ్
రేవత్యాం మిత్ర ఉత్సర్గమరిష్టం పిప్పలం వ్యధాత్ 6

పౌలోమ్యామిన్ద్ర ఆదత్త త్రిన్పుత్రానితి నః శ్రుతమ్
జయన్తమ్మషభం తాత తృతీయం మీడుషం ప్రభుః 7

ఉరుక్రమస్య దేవస్య మాయావామనరూపిణః
కీర్తౌ పత్న్యాం బృహచ్చోకస్తస్యాసన్సౌభగాదయః 8

తత్కర్మ గుణవీర్యాణి కాశ్యపస్య మహాత్మనః
పశ్చాద్వక్ష్యామహేఽదిత్యాం యథైవావతతార హ 9

అథ కశ్యపదాయాదాన్దైతేయాన్కీర్తయామి తే
యత్ర భాగవతః శ్రీమాన్మహాదో బలిరేవ చ 10

దితేర్ద్వావేవ దాయాదౌ దైత్యదానవవన్దితౌ
హిరణ్యకశిపుర్నామ హిరణ్యాక్షశ్చ కీర్తితౌ 11

హిరణ్యకశిపోర్భార్య కయాధుర్నామ దానవీ
జమ్భస్య తనయా సా తు సుషువే చతురః సుతాన్ 12

సంహ్రదం ప్రాగనుహ్రదం హ్రదం ప్రహ్రదమేవ చ
తత్స్వసా సింహికా నామ రాహుం విప్రచిత్తోగ్రహీత్ 13

శిరోఽహరద్యస్య హరిశ్చక్రేణ పిబతోఽమృతమ్
సంహ్రదస్య కృతిర్భార్య సూత పఞ్చజనం తతః 14

హ్రదస్య ధమనిర్భార్య సూత వాతాపిమిల్వలమ్
యోగస్తాయ త్వతిథయే పేచే వాతాపిమిల్వలః 15

అనుహ్రదస్య సూర్యాయాం బాష్కలో మహిషస్తథా
విరోచనస్తు ప్రాహ్రదిర్దేవ్యాం తస్యాభవద్బలిః 16

బాణజ్యేష్ఠం పుత్రశతమశనాయాం తతోఽభవత్
తస్యానుభావం సుశ్లోక్యం పశ్చాదేవాభిధాన్యతే 17

బాణ ఆరాధ్య గిరిశం లేభే తద్గణముఖ్యతామ్
యత్పార్శ్వే భగవానాస్తే హ్యద్యాపి పురపాలకః 18

మరుతశ్చ దితేః పుత్రాశ్చత్వారింశన్నవాధికాః
త ఆసన్నప్రజాః సర్వే నీతా ఇన్ద్రేణ సాత్మతామ్ 19

శ్రీరాజోవాచ
కథం త ఆసురం భావమపోహ్యత్పత్తికం గురో
ఇన్ద్రేణ ప్రాపితాః సాత్మ్యం కిం తత్సాధు కృతం హి తైః 20

ఇమే శ్రద్ధధతే బ్రహ్మన్నుషయో హి మయా సహ
పరిజ్ఞానాయ భగవంస్తన్నో వ్యాఖ్యాతుమర్హసి 21

శ్రీసూత ఉవాచ
తద్విష్ణురాతస్య స బాదరాయణిర్వచో నిశమ్యాద్భుతమల్పమర్థవత్
సభాజయన్సన్నిభృతేన చేతసా జగాద సత్రాయణ సర్వదర్శనః 22

శ్రీశుక ఉవాచ
హతపుత్రా దితిః శక్త పార్జిగ్రాహేణ విష్ణునా
మన్యునా శోకదీప్తేన జ్వలన్తీ పర్యచింతయత్ 23

కదా ను భ్రాతృహంతారమిన్ద్రియారామముల్బణమ్
అక్లిన్నహృదయం పాపం ఘాతయిత్వా శయే సుఖమ్ 24

కృమివిడ్భస్మసంజ్ఞాసీద్యస్యేశాభిహితస్య చ
భూతధ్రుక్తత్కృతే స్వార్థం కిం వేద నిరయో యతః 25

ఆశాసానస్య తస్యేదం ధ్రువమున్నద్ధచేతసః
మదశోషక ఇన్ద్రస్య భూయాద్యేన సుతో హి మే 26

ఇతి భావేన సా భర్తురాచచారాసకృత్ప్రియమ్
శుశ్రూషయానురాగేణ ప్రశ్రయేణ దమేన చ 27

భక్త్యా పరమయా రాజన్మనోజ్ఞైర్వల్గుభాషితైః
మనో జగ్రాహ భావజ్ఞా సస్మితాపాఙ్గవీక్షణైః 28

ఏవం స్త్రీయా జడీభూతో విద్వానపి మనోజ్ఞయా
బాఙ్మిత్యాహ వివశో న తచ్చిత్తం హి యోషితి 29

విలోక్యైకాంతభూతాని భూతాన్యాదౌ ప్రజాపతిః
స్త్రీయం చక్రే స్వదేహార్థం యయా పుంసాం మతిర్హతా 30

ఏవం శుశ్రూషితస్తాత భగవాన్కృత్యపః స్త్రీయా

- ప్రహస్య పరమప్రీతో దితిమాహాభినన్ద్య చ 31
- శ్రీకశ్యప ఉవాచ
వరం వరయ వామోరు ప్రీతస్తేహమనిన్దితే
స్త్రీయా భర్తరి సుప్రీతే కః కామ ఇహ చాగమః 32
- పతిరేవ హి నారీణాం దైవతం పరమం స్మృతమ్
మానసః సర్వభూతానాం వాసుదేవః శ్రియః పతిః 33
- స ఏవ దేవతాల్లిఙ్గైర్నామరూపవికల్పితైః
ఇజ్యతే భగవాన్సుమిభ్యః స్త్రీభిశ్చ పతిరూపధృక్ 34
- తస్మాత్పతివ్రతా నార్యః శ్రేయస్కామాః సుమధ్యమే
యజస్తేనన్యభావేన పతిమాత్మానమీశ్వరమ్ 35
- సోహం త్వయార్చితో భద్రే ఈదృగ్భావేన భక్తితః
తం తే సమ్పాదయే కామమసతీనాం సుదుర్లభమ్ 36
- దితిరువాచ
వరదో యది మే బ్రహ్మస్పృతమిన్ద్రహణం వృణే
అమృత్యుం మృతపుత్రాహం యేన మే ఘాతితౌ సుతౌ 37
- నిశమ్య తద్వచో విప్రో విమనాః పర్యతప్యత
అహో అధర్మః సుమహానద్య మే సముపస్థితః 38
- అహో అర్థేన్ద్రియారామో యోషిన్మయ్యేహ మాయయా
గృహీతచేతాః కృపణః పతిష్వ్య నరకే ధ్రువమ్ 39
- కోఽతిక్రమోఽనువర్తన్త్యాః స్వభావమిహ యోషితః
ధిజ్ఞాం బతాబుధం స్వార్థే యదహం త్వజితేన్ద్రియః 40
- శరత్పద్మోత్సవం వక్త్రం వచశ్చ శ్రవణామృతమ్
హృదయం క్షురధారాభం స్త్రీణాం కో వేద చేష్టితమ్ 41

- న హి కశ్చిత్ప్రియః స్త్రీణామజ్ఞాసా స్వాశిషాత్మానామ్
పతిం పుత్రం భ్రాతరం వా ఘ్నున్త్యర్థే ఘాతయన్తి చ 42
- ప్రతిశ్రుతం దదామీతి వచస్తన్న మృషా భవేత్
వధం నార్హతి చేన్దోఽపి తత్రేదముపకల్పతే 43
- ఇతి సశ్చిన్త్య భగవాన్మారీచః కురునన్దన
ఉవాచ కింశ్చిత్కుపిత ఆత్మానం చ విగర్హయన్ 44
- శ్రీకశ్యప ఉవాచ
పుత్రస్తే భవితా భద్రే ఇన్ద్రహదేవబాన్ధవః
సంవత్సరం వ్రతమిదం యద్యజ్ఞో ధారయిష్యసి 45
- దితిరువాచ
ధారయిష్యే వ్రతం బ్రహ్మన్మృహి కార్యాణి యాని మే
యాని చేహ నిషిద్ధాని న వ్రతం ఘ్నున్తి యాన్యత 46
- శ్రీకశ్యప ఉవాచ
న హింస్యాద్భూతజాతాని న శపేన్నాన్యతం వదేత్
న చిన్ద్యాన్న ఖరోమాణి న స్పృశేద్యదమఙ్గలమ్ 47
- నాఘ్న స్నాయాన్న కుప్యేత న సమ్భాషేత దుర్జనైః
న వసీతాధౌతవాసః స్రజం చ విధృతాం క్వచిత్ 48
- నోచ్ఛిష్టం చణ్డికాన్నం చ సామిషం వృషలాహృతమ్
భుజ్జీతోదక్యయా దృష్టం పిబేన్నాజ్ఞాలినా త్వపః 49
- నోచ్ఛిష్టాస్పృష్టసలిలా సన్ధ్యాయాం ముక్తమూర్ధజా
అనర్చితాసంయతవాక్నాసంవీతా బహిశ్చరేత్ 50
- నాధౌతపాదాప్రయతా నార్థపాదా ఉదక్కిరాః
శయీత నాపరాజ్ఞౌన్యైర్న నగ్నా న చ సన్ధ్యయోః 51

దౌతవాసా శుచిర్నిత్యం సర్వమగ్ధలసంయుతా
పూజయేత్ప్రతరాశాత్ప్రాగ్గోవిప్రాశ్శ్చయమచ్యుతమ్ 52

స్త్రీయో వీరవతీశ్చార్చేత్సగ్ధబలిమణ్డనైః
పతిం చార్చ్యోపతిష్ఠేత ధ్యాయేత్కృష్ణగతం చ తమ్ 53

సాంవత్సరం పుంసవనం వ్రతమేతదవిప్లుతమ్
ధారయిష్యసి చేత్తుభ్యం శక్రహా భవితా సుతః 54

బాఢమిత్యభ్యుపేత్యాథ దితి రాజన్మహామనాః
కశ్యపాద్గర్భమాధత్త వ్రతం చాశ్శ్చో దధార సా 55

మాతృష్వసురభిప్రాయమిన్ద్ర ఆజ్ఞాయ మానద
శుశ్రూషణేనాశ్రమస్థాం దితిం పర్యచరత్కవిః 56

నిత్యం వనాత్సుమనసః ఫలమూలసమిత్కుశాన్
పత్రాఙ్కరమ్మదోఽపశ్చ కాలే కాల ఉపాహరత్ 57

ఏవం తస్యా వ్రతస్థాయా వ్రతచ్ఛిద్రం హరిర్నృప
ప్రేప్సుః పర్యచరజ్జిహ్వో మృగహేవ మృగాకృతిః 58

నాధ్యగచ్ఛద్వ్రతచ్ఛిద్రం తత్సరోఽథ మహీపతే
చిన్తాం తీవ్రాం గతః శక్రః కేన మే స్యాచ్ఛివం త్వహా 59

ఏకదా సా తు సన్ధ్యాయాముచ్ఛిష్టా వ్రతకర్షితా
అస్పృష్టవార్యదౌతాఙ్ఘ్రిః సుష్వాప విధిమోహితా 60

లబ్ధ్వా తదన్తరం శక్తో నిద్రాపహృతచేతసః
దితేః ప్రవిష్ట ఉదరం యోగేశో యోగమాయయా 61

చకర్త సప్తధా గర్భం వజ్రేణ కనకప్రభమ్
రుదన్తం సప్తదైకైకం మా రోదీరితి తాన్సునః 62

తమూచుః పాట్యమానాస్తే సర్వే ప్రాజ్ఞలయో నృప

కిం న ఇన్ద్ర జిఘాంససి భ్రాతరో మరుతస్తవ 63

మా భైష్ట భ్రాతరో మహ్యం యూయమిత్యాహ కౌశికః
అనన్యభావాన్పార్షదానాత్మనో మరుతాం గణాన్ 64

న మమార దితేర్గర్భః శ్రీనివాసానుకమ్పయా
బహుధా కులిశక్షుణ్ణో ద్రౌణ్యస్త్రీణ యథా భవాన్ 65

సకృదిష్ట్యాదిపురుషం పురుషో యాతి సామ్యతామ్
సంవత్సరం కిశ్చిదూనం దిత్యా యద్ధరిరర్చితః 66

సజురిన్ద్రేణ పశ్చాశద్దేవాస్తే మరుతోఽభవన్
వ్యపోహ్య మాత్మదోషం తే హరిణా సోమపాః కృతాః 67

దితిరుత్థాయ దదృశే కుమారాననలప్రభాన్
ఇన్ద్రేణ సహితాన్దేవీ పర్యతుష్పదనిన్దితా 68

అథేన్ద్రమాహ తాతాహమాదిత్యానాం భయావహామ్
అపత్యమిచ్ఛన్త్యచరం వ్రతమేతత్సుదుష్కరమ్ 69

ఏకః సఙ్కల్పితః పుత్రః సప్త సప్తాభవన్కథమ్
యది తే విదితం పుత్ర సత్యం కథయ మా మృషా 70

ఇన్ద్ర ఉవాచ
అమ్బ తేహం వ్యవసితముపధార్యాగతోఽన్తికమ్
లబ్ధాన్తరోఽచ్ఛిదం గర్భమర్థబుద్ధిర్న ధర్మదృక్ 71

కృత్తో మే సప్తధా గర్భ ఆసన్నప్త కుమారకాః
తేఽపి చైకైకశో వృక్షాః సప్తధా నాపి మమిరే 72

తతస్తత్పరమాశ్చర్యం వీక్ష్య వ్యవసితం మయా
మహాపురుషపూజాయాః సిద్ధిః కాప్యానుషజ్ఞిణీ 73

ఆరాధనం భగవత ఈహమానా నిరాశిషః

యే తు నేచ్ఛన్త్యపి పరం తే స్వార్థకుశలాః స్మృతాః 74

ఆరాధ్యాత్మప్రదం దేవం స్వాత్మానం జగదీశ్వరమ్
కో వృణీత గుణస్పర్శం బుధః స్యాన్నరకేఽపి యత్ 75

తదిదం మమ దౌర్జన్యం బాలిశస్య మహీయసి
క్షన్తుమర్హసి మాతస్త్వం దిష్ట్యా గర్భో మృతోత్థితః 76

శ్రీశుక ఉవాచ
ఇన్ద్రస్తయాభ్యనుజ్ఞాతః శుద్ధభావేన తుష్టయా
మరుద్భిః సహ తాం నత్వా జగామ త్రిదివం ప్రభుః 77

ఏవం తే సర్వమాఖ్యాతం యన్మాం త్వం పరిపృచ్ఛసి
మగ్గలం మరుతాం జన్మ కిం భూయః కథయామి తే 78

అధ్యాయము - 19

శ్రీరాజోవాచ
వ్రతం పుంసవనం బ్రహ్మన్భవతా యదుదీరితమ్
తస్య వేదితుమిచ్ఛామి యేన విష్ణుః ప్రసీదతి 1

శ్రీశుక ఉవాచ
శుక్లే మార్గశిరే పక్షే యోషిద్భర్తురనుజ్ఞయా
ఆరభేత వ్రతమిదం సార్వకామికమాదితః 2

నిశమ్య మరుతాం జన్మ బ్రాహ్మణాననుమన్త్య చ
స్నాత్వా శుక్లదతీ శుక్లే వసీతాలఙ్కృతామ్బరే
పూజయేత్ప్రతరాశాత్ప్రాగ్భగవన్తం శ్రియా సహ 3

అలం తే నిరపేక్షాయ పూర్ణకామ నమోఽస్తు తే
మహావిభూతిపతయే నమః సకలసిద్ధయే 4

యథా త్వం కృపయా భూత్యా తేజసా మహిమౌజసా

- జుష్ట ఈశ గుణైః సర్వైస్తతోఽసి భగవాన్ప్రభుః 5
- విష్ణుపత్ని మహామాయే మహాపురుషలక్షణే
ప్రీయేథా మే మహాభాగే లోకమాతర్నమోఽస్తు తే 6
- ఓం నమో భగవతే మహాపురుషాయ మహానుభావాయ మహావిభూతిపతయే సహ
మహావిభూతిభిర్బలిముపహరామీతి అనేనాహరహర్మస్తేణ
విష్ణోరావాహనార్హ్యపాద్యోపస్పర్శనస్నానవాసోపవీతవిభూషణగంధపుష్పధూపదీపోపహారా
ద్యుపచారాన్సున్
అమాహితోపాహరేత్ 7
- హవిఃశేషం చ జహుయాదనలే ద్వాదశాహుతిః
ఓం నమో భగవతే మహాపురుషాయ మహావిభూతిపతయే స్వాహేతి 8
- శ్రియం విష్ణుం చ వరదావాశిషాం ప్రభవావృభౌ
భక్త్యా సమ్పూజయేన్నిత్యం యదీచ్ఛేత్సర్వసమ్పదః 9
- ప్రణమేద్దణ్డవద్భూమౌ భక్తిప్రహ్వేణ చేతసా
దశవారం జపేన్మంత్రం తతః స్తోత్రముదీరయేత్ 10
- యువాం తు విశ్వస్య విభూ జగతః కారణం పరమ్
ఇయం హి ప్రకృతిః సూక్ష్మా మాయాశక్తిర్దురత్యయా 11
- తస్యా అధీశ్వరః సాక్షాత్త్వమేవ పురుషః పరః
త్వం సర్వయజ్ఞ ఇజ్యేయం క్రియేయం ఫలభుగ్భవాన్ 12
- గుణవ్యక్తిరియం దేవీ వ్యజ్ఞాకో గుణభుగ్భవాన్
త్వం హి సర్వశరీర్యాత్మా శ్రీః శరీరేంద్రియాశయాః
నామరూపే భగవతే ప్రత్యయస్త్వమపాశ్రయః 13
- యథా యువాం త్రిలోకస్య వరదౌ పరమేష్ఠినౌ
తథా మ ఉత్తమశ్లోక సన్తు సత్యా మహాశిషః 14

- ఇత్యభిష్టాయ వరదం శ్రీనివాసం శ్రియా సహ
తన్నిఃసార్యోపహరణం దత్త్వాచమనమర్చయేత్ 15
- తతః స్తువీత స్తోత్రేణ భక్తిప్రహ్వేణ చేతసా
యజ్ఞోచ్ఛిష్టమవప్త్రాయ పునరభ్యర్చయేద్ధరిమ్ 16
- పతిం చ పరయా భక్త్యా మహాపురుషచేతసా
ప్రియైస్తైస్తైరుపనమేత్ప్రేమశీలః స్వయం పతిః
బిభృయాత్సర్వకర్మాణి పత్న్యా ఉద్భావదాని చ 17
- కృతమేకతరేణాపి దమ్పత్యోరుభయోరపి
పత్న్యాం కుర్యాదనర్థాయాం పతిరేతత్సమాహితః 18
- విష్టోర్వ్రతమిదం బిభ్రన్న విహన్యాత్కథంశ్చన
విప్రాన్స్తయో వీరవతీః సగ్గన్ధబలిమణ్డనైః
అర్చేదహరహర్భక్త్యా దేవం నియమమాస్థితా 19
- ఉద్వాస్య దేవం స్వే ధామ్ని తన్నివేదితమగ్రతః
అద్యాదాత్మవిశుద్ధ్యర్థం సర్వకామసమ్మద్ధయే 20
- ఏతేన పూజావిధినా మాసాన్ద్వాదశ హాయనమ్
నీత్వాథోపరమేత్సాధ్వీ కార్తికే చరమేఽహని 21
- శ్వేభూతేఽప ఉపస్సుశ్య కృష్ణమభ్యర్చ్య పూర్వవత్
పయఃశృతేన జహుయాచ్ఛరుణా సహ సర్పిషా
పాకయజ్ఞవిధానేన ద్వాదశైవాహుతీః పతిః 22
- ఆశిషః శిరసాదాయ ద్విజైః ప్రీతైః సమీరితాః
ప్రణమ్య శిరసా భక్త్యా భుజ్జీత తదనుజ్ఞయా 23
- ఆచార్యమగ్రతః కృత్వా వాగ్యతః సహ బన్ధుభిః
దద్యాత్పత్న్యైః చరోః శేషం సుప్రజాస్త్వం సుసాభగమ్ 24

ఏతచ్ఛరిత్వా విధివద్వ్రతం విభోరభీప్సితార్థం లభతే పుమానిహ
స్త్రీ చైతదాస్థాయ లభేత సౌభగం శ్రియం ప్రజాం జీవపతిం యశో గృహమ్ 25

కన్యా చ విన్దేత సమగ్రలక్షణం పతిం త్వవీరా హతకిల్బిషాం గతిమ్
మృతప్రజా జీవసుతా ధనేశ్వరీ సుదుర్భగా సుభగా రూపమగ్ర్యమ్ 26

విన్దేద్విరూపా విరుజా విముచ్యతే య ఆమయావీన్ద్రియకల్యదేహమ్
ఏతత్పఠన్నభ్యుదయే చ కర్మణ్యనంతతృప్తిః పితృదేవతానామ్ 27

తుష్టాః ప్రయచ్ఛంతి సమస్తకామాన్తోమావసానే హుతభుక్తిహరిశ్చ
రాజన్మహాన్మరుతాం జన్మ పుణ్యం దితేర్వ్రతం చాభిహితం మహతే 28

ॐ శ్లో ౩౦ ౩౦ ౩౦ శ్లో

సప్తమ స్కంధము

||ఓం నమో భగవతే వాసుదేవాయ||

అధ్యాయము - 1

శ్రీరాజోవాచ

సమః ప్రియః సుహృద్భూహ్మన్భూతానాం భగవాన్స్వయమ్
ఇన్ద్రస్యార్థే కథం దైత్యానవధీద్విషమో యథా

1

న హ్యస్యార్థః సురగణైః సాక్షాన్నిఃశ్రేయసాత్మనః
నైవాసురేభ్యో విద్వేషో నోద్వేగశ్చాగుణస్య హి

2

ఇతి నః సుమహాభాగ నారాయణగుణాన్మతి
సంశయః సుమహాన్జాతస్తద్భవాంశ్చేత్తుమర్హతి

3

శ్రీఋషిరువాచ

సాధు పృష్టం మహారాజ హరేశ్చరితమద్భుతమ్
యద్భాగవతమాహాత్మ్యం భగవద్భక్తివర్ధనమ్

4

గీయతే పరమం పుణ్యమృషిభిర్నారదాదిభిః
నత్వా కృష్ణాయ మునయే కథయిష్యే హరేః కథామ్

5

నిర్గుణోఽపి హ్యజోఽవ్యక్తో భగవాన్ప్రకృతేః పరః
స్వమాయాగుణమావిశ్య బాధ్యబాధకతాం గతః

6

సత్త్వం రజస్తమ ఇతి ప్రకృతేర్నాత్మనో గుణాః
న తేషాం యుగపద్రాజన్త్వాస ఉల్లాస ఏవ వా

7

- జయకాలే తు సత్త్వస్య దేవర్షీన్రజసోఽసురాన్
తమసో యక్షరక్షాంసి తత్కాలానుగుణోఽభజత్ 8
- జ్యోతిరాదిరివాభాతి సజ్జాతాన్న వివిచ్యతే
విదన్త్యాత్మానమాత్మస్థం మథిత్వా కవయోఽంతతః 9
- యదా సిస్సక్షుః పుర ఆత్మనః పరో రజః సృజత్యేష పృథక్స్వమాయయా
సత్త్వం విచిత్రాసు రిరంసురీశ్వరః శయిష్యమాణస్తమ ఈరయత్యసౌ 10
- కాలం చరంతం సృజతీశ ఆశ్రయం ప్రధానపుష్కాం నరదేవ సత్యకృత్ 11
- య ఏష రాజన్నపి కాల ఈశితా సత్త్వం సురానీకమివైధయత్యతః
తత్ప్రత్యసీకానసురాన్సురప్రియో రజస్తమస్కాన్ప్రమిణోఽత్యురుశ్రవాః 12
- అత్రైవోదాహృతః పూర్వమితిహాసః సురర్షిణా
ప్రీత్యా మహాక్రతో రాజన్యచ్ఛతేఽజాతశత్రవే 13
- దృష్ట్వా మహద్భుతం రాజా రాజసూయే మహాక్రతో
వాసుదేవే భగవతి సాయుజ్యం చేదిభూభుజః 14
- తత్రాసీనం సురఋషిం రాజా పాణ్డుసుతః క్రతో
పప్రచ్ఛ విస్మితమనా మునీనాం శృణ్వతామిదమ్ 15
- శ్రీయుధిష్ఠిర ఉవాచ
అహో అత్యద్భుతం హ్యేతద్దుర్లభైకాన్తినామపి
వాసుదేవే పరే తత్త్వే ప్రాప్తిశ్చైద్యస్య విద్విషః 16
- ఏతద్వేదితుమిచ్ఛామః సర్వ ఏవ వయం మునే
భగవన్నిన్దయా వేనో ద్విజైస్తమసి పాతితః 17

- దమఘోషసుతః పాప ఆరభ్య కలభాషణాత్
సమృత్యమర్షీ గోవిన్దే దంతవక్త్రశ్చ దుర్మతిః 18
- శపతోరసకృద్విష్ణుం యద్భుహ్మ పరమవ్యయమ్
శ్విత్రో న జాతో జిహ్వాయాం నాన్దం వివిశతుస్తమః 19
- కథం తస్మిన్భగవతి దురవగ్రాహ్యధామని
పశ్యతాం సర్వలోకానాం లయమీయతురజ్జసా 20
- ఏతద్భ్రామ్యతి మే బుద్ధిర్ద్విపార్చిరివ వాయునా
బ్రూహ్యేతదద్భుతతమం భగవాన్స్త్వత్ర కారణమ్ 21
- శ్రీబాదరాయణిరువాచ
రాజ్ఞస్తద్వచ ఆకర్ణ్య నారదో భగవాన్సృషిః
తుష్టః ప్రాహ తమాభాష్య శృణ్వత్వాస్తత్సదః కథాః 22
- శ్రీనారద ఉవాచ
నిన్దనస్తవసత్కార న్యక్కారార్థం కలేవరమ్
ప్రధానపరయో రాజన్నవివేకేన కల్పితమ్ 23
- హింసా తదభిమానేన దణ్డపారుష్యయోర్యథా
వైషమ్యమిహ భూతానాం మమాహమితి పార్థివ 24
- యన్నిబద్ధోఽభిమానోఽయం తద్వధాత్ప్రాణినాం వధః
తథా న యస్య కైవల్యాదభిమానోఽఖిలాత్మనః
పరస్య దమకర్తుర్హింసా కేనాస్య కల్ప్యతే 25
- తస్మాద్వైరానుబంధేన నిర్వైరేణ భయేన వా

స్నేహాత్మామేన వా యుష్ణాత్కథజ్ఞిన్నేక్షతే పృథక్	26
యథా వైరానుబంధేన మర్త్యస్తన్మయతామియాత్ న తథా భక్తియోగేన ఇతి మే నిశ్చితా మతిః	27
కీటః పేశస్యతా రుద్ధః కుడ్యాయాం తమనుస్మరన్ సంరమ్భభయయోగేన విన్దతే తత్స్వ రూపతామ్	28
ఏవం కృష్ణే భగవతి మాయామనుజ ఈశ్వరే వైరేణ పూతపాప్మానస్తమాపురనుచిన్తయా	29
కామాద్వేషాద్భయాత్సేహాద్యథా భక్త్యేశ్వరే మనః ఆవేశ్య తదఘం హిత్వా బహవస్తద్గతిం గతాః	30
గోప్యః కామాద్భయాత్కంసో ద్వేషాచైద్యాదయో నృపాః సమ్బన్ధాద్వృష్ణయః స్నేహాద్యాయం భక్త్యా వయం విభో	31
కతమోఽపి న వేనః స్యాత్పశ్చానాం పురుషం ప్రతి తస్మాత్కేనాప్యపాయేన మనః కృష్ణే నివేశయేత్	32
మాతృష్వస్రీయో వశైచ్చద్యో దన్తవక్రశ్చ పాణ్డవ పార్షదప్రవరౌ విష్ణోర్విప్రశాపాత్పదచ్యుతౌ	33
శ్రీయుధిష్ఠిర ఉవాచ కీదృశః కస్య వా శాపో హరిదాసాభిమర్శనః అశ్రద్ధేయ ఇవాభాతి హరేరేకాన్తినాం భవః	34
దేహేన్ద్రియాసుహీనానాం వైకుణ్ఠపురవాసినామ్ దేహసమ్పన్నసమ్పద్ధమేతదాఖ్యాతుమర్హసి	35

శ్రీనారద ఉవాచ

ఏకదా బ్రహ్మణః పుత్రా విష్ణులోకం యదృచ్ఛయా
సనన్దనాదయో జగ్ముశ్చరన్తో భువనత్రయమ్

36

పంచషడ్ధాయనార్భాభాః పూర్వేషామపి పూర్వజాః
దిగ్విససః శిశూన్మత్వా ద్వాఃస్థౌ తాన్మత్యషేధతామ్

37

అశపన్ముపితా ఏవం యువాం వాసం న చార్హథః
రజస్తమోభ్యాం రహితే పాదమూలే మధుద్విషః
పాపిష్ఠామాసురీం యోనిం బాలీశౌ యాతమాశ్వతః

38

ఏవం శప్తా స్వభవనాత్పతన్తౌ తౌ కృపాలుభిః
ప్రోక్తౌ పునర్జన్మభిర్వాం త్రిభిర్లోకాయ కల్పతామ్

39

జజ్ఞాతే తౌ దితేః పుత్రౌ దైత్యదానవవన్దితౌ
హిరణ్యకశిపుర్దేష్ఠౌ హిరణ్యాక్షోఽనుజస్తతః

40

హతో హిరణ్యకశిపుర్హరిణా సింహరూపిణా
హిరణ్యాక్షో ధరోద్ధారే బిభ్రతా శౌకరం వపుః

41

హిరణ్యకశిపుః పుత్రం ప్రహ్లాదం కేశవప్రియమ్
జిఘాంసురకరోన్నానా యాతనా మృత్యుహేతవే

42

తం సర్వభూతాత్మభూతం ప్రశాన్తం సమదర్శనమ్
భగవత్తేజసా స్పృష్టం నాశకోద్ధన్తముద్యమైః

43

తతస్తౌ రాక్షసౌ జాతౌ కేశిన్యాం విశ్రవఃసుతౌ
రావణః కుమ్భకర్ణశ్చ సర్వలోకోపతాపనౌ

44

తత్రాపి రాఘవో భూత్వా నృహనచ్ఛాపముక్తయే
రామవీర్యం శ్రోష్యసి త్వం మార్కణ్డేయముఖాత్ప్రభో 45

తావత్ర క్షత్రియౌ జాతౌ మాతృష్వసాత్మజౌ తవ
అధునా శాపనిర్ముక్తౌ కృష్ణచక్రహతాంహసౌ 46

వైరానుబంధతీవ్రేణ ధ్యానేనాచ్యుతసాత్మతామ్
సీతౌ పునర్హరేః పార్శ్వం జగ్ముతుర్విష్ణుపార్షదౌ 47

శ్రీయుధిష్ఠిర ఉవాచ
విద్వేషో దయితే పుత్రే కథమాసీన్మహాత్మని
బ్రూహి మే భగవన్యేన ప్రహ్లాదస్యాచ్యుతాత్మతా 48

అధ్యాయము - 2

శ్రీనారద ఉవాచ
భ్రాతర్యేవం వినిహతే హరిణా క్రోడమూర్తినా
హిరణ్యకశిపూ రాజన్సర్యతప్యద్రుషా శుచా 1

ఆహ చేదం రుషా పూర్ణః సన్దష్టదశనచ్ఛదః
కోపోజ్జ్వలద్భ్యాం చక్షుర్భ్యాం నిరీక్షన్దామ్రమమ్బరమ్ 2

కరాలదంష్ట్రోగ్రదృష్ట్యా దుష్టేక్ష్యభుకుటీముఖః
శూలముద్యమ్య సదసి దానవానిదమబ్రవీత్ 3

భో భో దానవదైతేయా ద్విమూర్ధంస్త్రక్ష శమ్భర
శతబాహో హయగ్రీవ నముచే పాక ఇల్వల 4

విప్రచిత్రే మమ వచః పులోమన్మకునాదయః

- శృణుతానంతరం సర్వే క్రియతామాశు మా చిరమ్ 5
- సపత్నైర్హతితః క్షుద్రైర్భాతా మే దయితః సుహృత్
పార్శ్విగ్రాహేణ హరిణా సమేనాప్యపథావనైః 6
- తస్య త్యక్తస్వభావస్య ఘృణేర్మాయావనౌకసః
భజంతం భజమానస్య బాలస్యేవాస్థిరాత్మనః 7
- మచ్ఛాలభిన్నగ్రీవస్య భూరిణా రుధిరేణ వై
అస్సక్తియం తర్పయిష్యే భ్రాతరం మే గతవ్యథః 8
- తస్మిన్కూటేఽహితే నష్టే కృత్తమూలే వనస్పతౌ
విటపా ఇవ శుప్యంతి విష్ణుప్రాణా దివౌకసః 9
- తావద్యాత భువం యూయం బ్రహ్మక్షత్రసమేధితామ్
సూదయధ్వం తపోయజ్ఞ స్వాధ్యాయవ్రతదానినః 10
- విష్ణుర్ద్విజక్రియామూలో యజ్ఞో ధర్మమయః పుమాన్
దేవర్షిపితృభూతానాం ధర్మస్య చ పరాయణమ్ 11
- యత్ర యత్ర ద్విజా గావో వేదా వర్ణాశ్రమక్రియాః
తం తం జనపదం యాత సన్దిపయత వృశ్చత 12
- ఇతి తే భర్తృనిర్దేశమాదాయ శిరసాదృతాః
తథా ప్రజానాం కదనం విదధుః కదనప్రియాః 13
- పురగ్రామవ్రజోద్యాన క్షేత్రారామాశ్రమాకరాన్
ఖేటఖర్వటఘోషాంశ్చ దదహుః పత్తనాని చ 14

- కేచిత్తనిత్రైర్భిభిదుః సేతుప్రాకారగోపురాన్
ఆజీవ్యాంశ్చిచ్ఛిదుర్వృక్షాన్కేచిత్పరశుపాణయః
ప్రాదహన్శరణాన్యేకే ప్రజానాం జ్వలితోల్ముకైః 15
- ఏవం విప్రకృతే లోకే దైత్యేన్ద్రానుచరైర్ముహుః
దివం దేవాః పరిత్యజ్య భువి చేరురలక్ష్మితాః 16
- హిరణ్యకశిపుర్భాతుః సమ్పరేతస్య దుఃఖితః
కృత్వా కటోదకాదీని భ్రాతృపుత్రానసాన్త్యయత్ 17
- శకునిం శమ్బరం ధృష్టిం భూతసంతాపనం వృకమ్
కాలనాభం మహానాభం హరిశ్మశ్రుమథోత్కచమ్ 18
- తన్మాతరం రుషాభానుం దితిం చ జననీం గిరా
శక్తయా దేశకాలజ్ఞ ఇదమాహ జనేశ్వర 19
- శ్రీహిరణ్యకశిపురువాచ
అమ్బామ్బు హే వధూః పుత్రా వీరం మార్వధ శోచితుమ్
రిపోరభిముఖే శ్లాఘ్యుః శూరాణాం వధ ఈప్సితః 20
- భూతానామిహ సంవాసః ప్రపాయామివ సువ్రతే
దైవేనైకత్ర నీతానామున్నీతానాం స్వకర్మభిః 21
- నిత్య ఆత్మావ్యయః శుద్ధః సర్వగః సర్వవిత్పరః
ధత్తేఽసావాత్మనో లిజ్గం మాయయా విస్మజన్గుణాన్ 22
- యథామ్భుసా ప్రచలతా తరవోఽపి చలా ఇవ
చక్షుషా భ్రామ్యమాణేన దృశ్యతే చలతీవ భూః 23

- ఏవం గుణైర్భామ్యమాణే మనస్యవికలః పుమాన్
యాతి తత్సామ్యతాం భద్రే హ్యలిङ్గో లిङ్గవానివ 24
- ఏష ఆత్మవిపర్యాసో హ్యలిङ్గే లిङ్గభావనా
ఏష ప్రియాప్రియైర్యోగో వియోగః కర్మసంస్కృతిః 25
- సమ్భవశ్చ వినాశశ్చ శోకశ్చ వివిధః స్మృతః
అవివేకశ్చ చింతా చ వివేకాస్మృతిరేవ చ 26
- అత్రాప్యదాహరస్తీమమితిహాసం పురాతనమ్
యమస్య ప్రేతబన్ధనాం సంవాదం తం నిబోధత 27
- ఉశీనరేష్వభూద్రాజా సుయజ్ఞ ఇతి విశ్రుతః
సపత్నైర్నిహతో యుద్ధే జ్ఞాతయస్తముపాసత 28
- విశీర్ణరత్నకవచం విభ్రష్టాభరణస్రజమ్
శరనిర్భిన్నహృదయం శయానమస్మగావిలమ్ 29
- ప్రకీర్ణకేశం ధ్వస్తాక్షం రభసా దష్టదచ్ఛదమ్
రజఃకుణ్డముఖామ్భాజం చిన్నాయుధభుజం మృధే 30
- ఉశీనరేస్త్రం విధినా తథా కృతం పతిం మహిష్యః ప్రసమీక్ష్య దుఃఖితాః
హతాః స్మ నాథేతి కరైరురో భృశం ఘ్నన్తో ముహుస్తత్పదయోరుపాపతన్ 31
- రుదత్య ఉచ్చైర్దయితాఙ్ఘ్రిపక్వజం సిఞ్చన్త్య అసైః కుచకుఙ్కుమారుణైః
విస్త్రక్తేశాభరణాః శుచం నృణాం సృజన్త్య ఆక్రన్దనయా విలేపిరే 32
- అహో విధాత్రాకరుణేన నః ప్రభో భవాన్మణీతో దృగగోచరాం దశామ్
ఉశీనరాణామసి వృత్తిదః పురా కృతోఽధునా యేన శుచాం వివర్దనః 33

త్వయా కృతజ్ఞేన వయం మహీపతే కథం వినా స్యామ సుహృత్తమేన తే
తత్రానుయానం తవ వీర పాదయోః శుశ్రూషతీనాం దిశ యత్ర యాస్యసి 34

ఏవం విలపతీనాం వై పరిగృహ్య మృతం పతిమ్
అనిచ్ఛతీనాం నిర్హారమర్కోఽస్తం సన్న్యవర్తత 35

తత్ర హ ప్రేతబన్ధనామాశ్రుత్య పరిదేవితమ్
ఆహ తాన్బాలకో భూత్వా యమః స్వయముపాగతః 36

శ్రీయమ ఉవాచ
అహో అమీషాం వయసాధికానాం విపశ్యతాం లోకవిధిం విమోహః
యత్రాగతస్తత్ర గతం మనుష్యం స్వయం సధర్మా అపి శోచన్తపార్థమ్ 37

అహో వయం ధన్యతమా యదత్ర త్యక్తాః పితృభ్యాం న విచిన్తయామః
అభక్ష్మాణా అబలా వృకాదిభిః స రక్షితా రక్షతి యో హి గర్భే 38

య ఇచ్ఛయేశః సృజతీదమవ్యయో య ఏవ రక్షత్యవలుమ్పుతే చ యః
తస్యాబలాః క్రీడనమాహురీశితుశ్చరాచరం నిగ్రహసంక్తహే ప్రభుః 39

పథి చ్యుతం తిష్ఠతి దిష్టరక్షితం గృహే స్థితం తద్విహతం వినశ్యతి
జీవత్యనాథోఽపి తదీక్షితో వనే గృహేఽభిగుప్తోఽస్య హతో న జీవతి 40

భూతాని తైస్సైర్నిజయోనికర్మభిర్భవన్తి కాలే న భవన్తి సర్వశః
న తత్ర హత్మా ప్రకృతావపి స్థితస్తస్యా గుణైరన్యతమో హి బధ్యతే 41

ఇదం శరీరం పురుషస్య మోహజం యథా పృథగ్భౌతికమీయతే గృహమ్
యథౌదకైః పార్థివతైజస్సైర్జనః కాలేన జాతో వికృతో వినశ్యతి 42

యథానలో దారుష భిన్న ఈయతే యథానిలో దేహగతః పృథక్స్థితః
యథా నభః సర్వగతం న సజ్జతే తథా పుమాన్సర్వగుణాశ్రయః పరః 43

సుయజ్ఞో నన్వయం శేతే మూఢా యమనుశోచథ
యః శ్రోతా యోఽనువక్తేహ స న దృశ్యేత కర్హిత 44

న శ్రోతా నానువక్తాయం ముఖ్యోఽప్యత్ర మహానసుః
యస్త్విహేన్ద్రియవానాత్మా స చాన్యః ప్రాణదేహయోః 45

భూతేన్ద్రియమనోలింగాన్దేహానుచ్ఛావచాన్విభుః
భజత్యుత్సుజతి హ్యన్యస్తచ్ఛాపి స్వేన తేజసా 46

యావల్లింగాన్వితో హ్యత్మా తావత్కర్మనిబన్ధనమ్
తతో విపర్యయః క్లేశో మాయాయోగోఽనువర్తతే 47

వితథాభినివేశోఽయం యద్గుణేష్వర్థదృగ్వచః
యథా మనోరథః స్వప్నః సర్వమైన్ద్రియకం మృషా 48

అథ నిత్యమనిత్యం వా నేహ శోచంతి తద్విదః
నాన్యథా శక్యతే కర్తుం స్వభావః శోచతామితి 49

లుబ్ధకో విపినే కశ్చిత్సక్షిణాం నిర్మితోఽన్తకః
వితత్య జాలం విదధే తత్ర తత్ర ప్రలోభయన్ 50

కులిజమిథునం తత్ర విచరత్సమదృశ్యత
తయోః కులిజ్ఞే సహసా లుబ్ధకేన ప్రలోభితా 51

ఆసజ్జత సిచస్తన్త్యాం మహిష్యః కాలయన్త్రితా
కులిజస్తాం తథాపన్నాం నిరీక్ష్య భృశదుఃఖితః

స్నేహోదకల్పః కృపణః కృపణాం పర్యదేవయత్ 52

అహో అకరుణో దేవః స్త్రియాకరుణయా విభుః
కృపణం మామనుశోచంత్యా దీనయా కిం కరిష్యతి 53

కామం నయతు మాం దేవః కిమర్థేనాత్మనో హి మే
దీనేన జీవతా దుఃఖమనేన విధురాయుషా 54

కథం త్వజాతపక్షాంస్తాన్మాత్మహీనాన్భిభర్మహమ్
మన్దభాగ్యాః ప్రతీక్షంతే నీడే మే మాతరం ప్రజాః 55

ఏవం కులిజ్ఞం విలపంతమరాత్మియావియోగాతురమశ్రుకణ్ఠమ్
స ఏవ తం శాకునికః శరేణ వివ్యాధ కాలప్రహితో విలీనః 56

ఏవం యూయమపశ్యంత్య ఆత్మాపాయమబుద్ధయః
నైనం ప్రాప్స్యథ శోచంత్యః పతిం వర్షశతైరపి 57

శ్రీహిరణ్యకశిపురువాచ
బాల ఏవం ప్రవదతి సర్వే విస్మితచేతసః
జ్ఞాతయో మేనిరే సర్వమనిత్యమయథోత్థితమ్ 58

యమ ఏతదుపాఖ్యాయ తత్రైవాన్తరధీయత
జ్ఞాతయో హి సుయజ్ఞస్య చక్రుర్యత్సామ్పరాయకమ్ 59

అతః శోచత మా యూయం పరం చాత్మానమేవ వా
క ఆత్మా కః పరో వాత్ర స్వీయః పారక్య ఏవ వా
స్వపరాభినివేశేన వినాజ్ఞానేన దేహినామ్ 60

శ్రీనారద ఉవాచ
ఇతి దైత్యపతేర్వాక్యం దితిరాకర్ణ్య సన్నుషా

పుత్రశోకం క్షణాత్త్యక్త్వా తత్త్వే చిత్తమధారయత్

61

అధ్యాయము - 3

శ్రీనారద ఉవాచ

హిరణ్యకశిపూ రాజన్నజేయమజరామరమ్

ఆత్మానమప్రతిద్వన్ద్వమేకరాజం వ్యధితృత

1

స తేపే మన్దరద్రోణ్యాం తపః పరమదారుణమ్

ఊర్ధ్వబాహుర్నభోదృష్టిః పాదాఙ్గుష్ఠాశ్రితావనిః

2

జటాదీధితిభీ రేజే సంవర్తార్క ఇవాంశుభిః

తస్మింస్తపస్తప్యమానే దేవాః స్థానాని భేజిరే

3

తస్య మూర్ధ్నః సముద్భూతః సధూమోఽగ్నిస్తపోమయః

తీర్యగూర్ద్వమథో లోకాన్ప్రాతపద్విష్వగీరితః

4

చుక్షుభుర్నద్యదన్వన్తః సద్వీపాద్రిశ్చచాల భూః

నిపేతుః సగ్రహస్తారా జఙ్ఘలుశ్చ దిశో దశ

5

తేన తప్తా దివం త్యక్త్వా బ్రహ్మలోకం యయుః సురాః

ధాత్రే విజ్ఞాపయామాసుర్దేవదేవ జగత్పతే

6

దైత్యేన్ద్రతపసా తప్తా దివి స్థాతుం న శక్నుమః

తస్య చోపశమం భూమన్విధేహి యది మన్యసే

లోకా న యావన్నఙ్క్ష్మన్తి బలిహారాస్తవాభిభూః

7

తస్యాయం కిల సఙ్కల్పశ్చరతో దుశ్చరం తపః

శ్రూయతాం కిం న విదితస్తవాధాపి నివేదితమ్

8

- సృష్ట్యా చరాచరమిదం తపోయోగసమాధినా
అధ్యాస్తే సర్వధిష్ణ్యేభ్యః పరమేష్ఠీ నిజాసనమ్ 9
- తదహం వర్తమానేన తపోయోగసమాధినా
కాలాత్మనోశ్చ నిత్యత్వాత్సాధయిష్యే తథాత్మనః 10
- అన్యథేదం విధాన్యేహమయథా పూర్వమోజసా
కిమన్యైః కాలనిర్దూతైః కల్పాస్తే వైష్ణవాదిభిః 11
- ఇతి శుశ్రుమ నిర్బంధం తపః పరమమాస్థితః
విధత్స్వానంతరం యుక్తం స్వయం త్రిభువనేశ్వర 12
- తవాసనం ద్విజగవాం పారమేష్ఠ్యం జగత్పతే
భవాయ శ్రేయసే భూత్యై క్షేమాయ విజయాయ చ 13
- ఇతి విజ్ఞాపితో దేవైర్భగవానాత్మభూర్బువ
పరితో భృగుదక్షాద్యైర్యయౌ దైత్యేశ్వరాశ్రమమ్ 14
- న దదర్శ ప్రతిచ్ఛన్నం వల్మీకతృణకీచకైః
పిపీలికాభిరాచీర్ణం మేదస్త్వజ్ఞాంసశోణితమ్ 15
- తపంత తపసా లోకాన్యథాభ్రాపిహితం రవిమ్
విలక్ష్య విస్మితః ప్రాహ హసంస్తం హంసవాహనః 16
- శ్రీబ్రహ్మోవాచ
ఉత్తిష్ఠోత్తిష్ఠ భద్రం తే తపఃసిద్ధోఽసి కాశ్యప
వరదోఽహమనుప్రాప్తో వియతామీప్సితో వరః 17
- అద్రాక్షమహమేతం తే హృత్సారం మహదద్భుతమ్

దంశభక్షితదేహస్య ప్రాణా హ్యస్థిమ శేరతే 18

నైతత్పూర్వర్షయశ్చక్తుర్న కరిష్యన్తి చాపరే
నిరమ్బుద్ధారయేత్ప్రాణాన్కో వై దివ్యసమాః శతమ్ 19

వ్యవసాయేన తేననేన దుష్కరేణ మనస్వినామ్
తపోనిష్ఠేన భవతాజితోఽహం దితి నన్దన 20

తతస్త ఆశిషః సర్వా దదామ్యసురపుంజవ
మర్తస్య తే హ్యమర్తస్య దర్శనం నాఫలం మమ 21

శ్రీనారద ఉవాచ
ఇత్యుక్త్వాదిభవో దేవో భక్షితాంజం పిపీలిక్తైః
కమణ్డలుజలేనౌక్షద్ధివ్యేనామోఘరాధసా 22

స తత్కీచకవల్మీకాత్సహజోబలాన్వితః
సర్వావయవసమ్పన్నో వజ్రసంహననో యువా
ఉత్థితస్తప్తహేమాభో విభావసురివైధసః 23

స నిరీక్ష్యామ్బరే దేవం హంసవాహముపస్థితమ్
ననామ శిరసా భూమౌ తద్దర్శనమహోత్సవః 24

ఉత్థాయ ప్రాజ్ఞలిః ప్రహ్వ ఈక్షమాణో దృశా విభుమ్
హర్షాశ్రుపులకోద్భేదో గిరా గద్గదయాగృణాత్ 25

శ్రీహిరణ్యకశిపురువాచ
కల్పాన్తే కాలస్పష్టేన యోఽన్ధేన తమసావృతమ్
అభివ్యనగ్గగదిదం స్వయశ్శ్చాతిః స్వరోచిషా 26

- ఆత్మనా త్రివృతా చేదం సృజత్యవతి లుమ్పుతి
రజఃసత్త్వ తమోధామ్నే పరాయ మహతే నమః 27
- నమ ఆద్యాయ బీజాయ జ్ఞానవిజ్ఞానమూర్తయే
ప్రాణేన్ద్రియమనోబుద్ధి వికారైర్వ్యక్తిమీయుషే 28
- త్వమీశిషే జగతస్తస్థుషశ్చ ప్రాణేన ముఖ్యేన పతిః ప్రజానామ్
చిత్తస్య చిత్తైర్మనైన్ద్రియాణాం పతిర్మహాన్భూతగుణాశయేశః 29
- త్వం సప్తతన్తాన్వితనోషి తన్వా త్రయ్యా చతుర్హస్తకవిద్యయా చ
త్వమేక ఆత్మాత్మవతామనాదిరనన్తపారః కవిరన్తరాత్మా 30
- త్వమేవ కాలోఽనిమిషో జనానామాయుర్లవాద్యవయవైః క్షిణోషి
కూటస్థ ఆత్మా పరమేష్ఠ్యజో మహాంస్త్వం జీవలోకస్య చ జీవ ఆత్మా 31
- త్వత్తః పరం నాపరమప్యనేజదేజచ్ఛ కిశ్చిద్వ్యతిరిక్తమస్తి
విద్యాః కలాస్తే తనవశ్చ సర్వా హిరణ్యగర్భోఽసి బృహత్తిపుష్ఠః 32
- వ్యక్తం విభో స్థూలమిదం శరీరం యేనేన్ద్రియప్రాణమనోగుణాంస్త్వమ్
భుజ్జ్నే స్థితో ధామని పారమేష్ఠ్యే అవ్యక్త ఆత్మా పురుషః పురాణః 33
- అనన్తావ్యక్తరూపేణ యేనేదమఖిలం తతమ్
చిదచిచ్ఛక్తియుక్తాయ తస్మై భగవతే నమః 34
- యది దాస్యస్యభిమతాన్వరాన్మే వరదోత్తమ
భూతేభ్యస్త్యద్విసృష్టేభ్యో మృత్యుర్మా భూన్మమ ప్రభో 35
- నాన్తర్బహిర్ద్రివా నక్తమన్యస్మాదపి చాయుధైః
న భూమౌ నామ్భరే మృత్యుర్న నరైర్న మృగైరపి 36

వ్యసుభిర్వాసుమద్భిర్వాసురాసురమహోరగైః
అప్రతిద్వన్వతాం యుద్ధే ఐకపత్యం చ దేహినామ్ 37

సర్వేషాం లోకపాలానాం మహిమానం యథాత్మనః
తపోయోగప్రభావాణాం యన్న రిష్యతి కర్హిచిత్ 38

అధ్యాయము - 4

శ్రీనారద ఉవాచ
ఏవం వృతః శతధృతిర్హిర్ణ్యకశిపోరథ
ప్రాదాత్తత్తపసా ప్రీతో వరాంస్తస్య సుదుర్లభాన్ 1

శ్రీబ్రహ్మోవాచ
తాతేమే దుర్లభాః పుంసాం యాన్వృణీషే వరాన్మమ
తథాపి వితరామ్యజ్ఞ వరాన్యద్యపి దుర్లభాన్ 2

తతో జగామ భగవానమోఘానుగ్రహో విభుః
పూజితోఽసురవర్యేణ స్తాయమానః ప్రజేశ్వరైః 3

ఏవం లబ్ధవరో దైత్యో బిభ్రద్దేమమయం వపుః
భగవత్యకరోద్ద్యేషం భ్రాతుర్వధమనుస్మరన్ 4

స విజిత్య దిశః సర్వా లోకాంశ్చ త్రీన్మహాసురః
దేవాసురమనుష్యేస్త గన్ధర్వగరుడోరగాన్ 5

సిద్ధచారణవిద్యాధ్రాన్మపీన్విత్పతీన్మనూన్
యక్షరక్షఃపిశాచేశాస్త్రేతభూతపతీనపి 6

సర్వసత్త్వ పతీన్జిత్వా వశమానీయ విశ్వజిత్

జహార లోకపాలానాం స్థానాని సహ తేజసా 7

దేవోద్యానశ్రియా జష్టమధ్యాస్తే స్మ త్రిపిష్టపమ్
మహేన్ద్రభవనం సాక్షాన్నిర్మితం విశ్వకర్మణా
త్రైలోక్యలక్ష్మ్యాయతనమధ్యవాసాఖిలర్థి మత్ 8

యత్ర విద్రుమసోపానా మహామారకతా భువః
యత్ర స్ఫటికకుడ్యాని వైదూర్యస్తమ్భపఙ్క్తయః 9

యత్ర చిత్రవితానాని పద్మరాగాసనాని చ
పయఃఫేననిభాః శయ్యా ముక్తాదామపరిచ్ఛదాః 10

కూజద్భిర్నూపురైర్దేవ్యః శబ్దయన్త్య ఇతస్తతః
రత్నస్థలీమ పశ్యన్తి సుదతీః సున్దరం ముఖమ్ 11

తస్మిన్మహేన్ద్రభవనే మహాబలో మహామనా నిర్జితలోక ఏకరాట్
రేమేఽభివన్ద్యాజ్ఞీయుగః సురాదిభిః ప్రతాపితైర్నారజితచణ్డశాసనః 12

తమఙ్గ మత్తం మధునోరుగన్ధినా వివృత్తతామ్రాక్షమశేషధిష్ణుపాః
ఉపాసతోపాయనపాణిభిర్వినా త్రిభిస్తపోయోగబలౌజసాం పదమ్ 13

జగుర్మహేన్ద్రాసనమోజసా స్థితం విశ్వావసుస్తుమ్భురురస్మదాదయః
గన్ధర్వసిద్ధా ఋషయోఽస్తువన్ముహుర్విద్యాధరాశ్చాప్సరసశ్చ పాణ్డవ 14

స ఏవ వర్ణాశ్రమిభిః క్రతుభిర్భూరిదక్షిణైః
ఇజ్యమానో హవిర్భాగానగ్రహీత్స్వేన తేజసా 15

అకృష్టపచ్యా తస్యాసీత్సప్తద్వీపవతీ మహీ
తథా కామదుఘా గావో నానాశ్చర్యపదం నభః 16

- రత్నాకరాశ్చ రత్నైఃసంస్తతృత్యశ్చోహరూర్మిభిః
క్షారసీధుఘృతక్షౌద్ర దధిక్షీరామృతోదకాః 17
- శైలా ద్రోణీభిరాక్రీడం సర్వర్తుషు గుణాన్తుమాః
దధార లోకపాలానామేక ఏవ పృథగ్గుణాన్ 18
- స ఇత్థం నిర్జితకకుబేకరాడ్విషయాన్ప్రియాన్
యథోపజోషం భుజ్జానో నాతృప్యదజితేన్ద్రియః 19
- ఏవమైశ్వర్యమత్తస్య దృప్తస్యోచ్ఛాస్తవర్తినః
కాలో మహాన్వ్యతీయాయ బ్రహ్మశాపముపేయుషః 20
- తస్యోగ్రదణ్డసంవిగ్నాః సర్వే లోకాః సపాలకాః
అన్యత్రాలబ్ధశరణాః శరణం యయురచ్యుతమ్ 21
- తస్యై నమోఽస్తు కాష్ఠాయై యత్రాత్మా హరిరీశ్వరః
యద్గత్వా న నివర్తంతే శాంతాః సన్న్యాసినోఽమలాః 22
- ఇతి తే సంయతాత్మానః సమాహితధియోఽమలాః
ఉపతస్థర్హృషీకేశం వినిద్రా వాయుభోజినాః 23
- తేషామావిరభూద్వాణీ అరూపా మేఘనిఃస్వనా
సన్నాదయన్తి కకుభః సాధూనామభయజ్కరీ 24
- మా భైష్ట విబుధశ్రేష్ఠాః సర్వేషాం భద్రమస్తు వః
మద్దర్శనం హి భూతానాం సర్వశ్రేయోపపత్తయే 25
- జ్ఞాతమేతస్య దౌరాత్మ్యం దైతేయాపసదస్య యత్

తస్య శాంతిం కరిష్యామి కాలం తావత్ప్రతీక్షత 26

యదా దేవేషు వేదేషు గోషు విప్రేషు సాధుషు
ధర్మే మయి చ విద్వేషః స వా ఆశు వినశ్యతి 27

నిర్ద్యైరాయ ప్రశాంతాయ స్వసుతాయ మహాత్మనే
ప్రహృదాయ యదా ద్రుహ్యేద్ధనిష్యేఽపి వరోర్జితమ్ 28

శ్రీనారద ఉవాచ
ఇత్యుక్తా లోకగురుణా తం ప్రణమ్య దివౌకసః
న్యవర్తంత గతోద్వేగా మేనిరే చాసురం హతమ్ 29

తస్య ధైత్యపతేః పుత్రాశ్చత్వారః పరమాద్భుతాః
ప్రహృదోఽభూన్మహాంస్తేషాం గుణైర్మహదుపాసకః 30

బ్రహ్మణ్యః శీలసంపన్నః సత్యసన్దో జితేంద్రియః
ఆత్మవత్సర్వభూతానామేకప్రియసుహృత్తమః 31

దాసవత్సన్నతార్యాజ్ఞైః పితృవద్దీనవత్సలః
భ్రాతృవత్సదృశే స్నిగ్ధో గురుప్రీత్యశ్వరభావనః
విద్యార్థరూపజన్మాఢ్యో మానస్తమ్భవివర్జితః 32

నోద్విగ్నచిత్తో వ్యసనేషు నిఃస్పృహః శ్రుతేషు దృష్టేషు గుణేష్వవస్తుదృక్
దాస్తేన్ద్రియప్రాణశరీరధీః సదా ప్రశాంతకామో రహితాసురోఽసురః 33

యస్మిన్మహద్గుణా రాజస్సహ్యస్తే కవిభిర్ముపహః
న తేఽధునా పిథీయస్తే యథా భగవతీశ్వరే 34

యం సాధుగాథాసదసి రిపవోఽపి సురా నృప

- ప్రతిమానం ప్రకుర్వన్తి కిముతాన్యే భవాదృశాః 35
- గుణైరలమసజ్ఞ్యేయైర్మాహాత్మ్యం తస్య సూచ్యతే
వాసుదేవే భగవతి యస్య నైసర్గికీ రతిః 36
- న్యస్తక్రీడనకో బాలో జడవత్తన్మనస్తయా
కృష్ణగ్రహగృహీతాత్మా న వేద జగదీదృశమ్ 37
- ఆసీనః పర్యటన్నశ్చన్మయానః ప్రపిబన్భువన్
నానుసన్దత్త ఏతాని గోవిన్దపరిరమ్భితః 38
- క్వచిదుదతి వైకుణ్ఠ చిన్తాశబలచేతనః
క్వచిద్దసతి తచ్చిన్తా హ్లాద ఉద్గాయతి క్వచిత్ 39
- నదతి క్వచిదుత్కణ్ఠో విలజ్జో నృత్యతి క్వచిత్
క్వచిత్తద్భావనాయుక్తస్తన్మయోఽనుచకార హ 40
- క్వచిదుత్పలకస్తాష్ట్రీమాస్తే సంస్పర్శనిర్వృతః
అస్పృశ్యప్రణయానన్ద సలిలామీలితేక్షణః 41
- స ఉత్తమశ్లోకపదారవిన్దయోర్నిషేవయాకించనసగ్గలబ్ధయా
తన్వన్పరాం నిర్వృతిమాత్మనో ముహుర్దుఃసగ్గదీనస్య మనః శమం వృధాత్ 42
- తస్మిన్మహాభాగవతే మహాభాగే మహాత్మాని
హిరణ్యకశిపూ రాజన్నకరోదఘమాత్మజే 43
- శ్రీయుధిష్ఠిర ఉవాచ
దేవర్ష ఏతదిచ్ఛామో వేదితుం తవ సువ్రత
యదాత్మజాయ శుద్ధాయ పితాదాత్సాధవే హ్యఘమ్ 44

పుత్రాన్విప్రతికూలాన్వాన్వితరః పుత్రవత్సలాః
ఉపాలభన్తే శిక్షార్థం నైవాఘమపరో యథా 45

కిముతానువశాన్సాధూన్స్తాదృశాన్సురుదేవతాన్
ఏతత్కృతూహలం బ్రహ్మన్నస్మాకం విధమ ప్రభో
పితుః పుత్రాయ యద్వేషో మరణాయ ప్రయోజితః 46

అధ్యాయము - 5

శ్రీనారద ఉవాచ
పారోహిత్యాయ భగవాన్స్వతః కావ్యః కిలాసురైః
ష్టణామర్కౌ సుతౌ తస్య దైత్యరాజగృహాన్తికే 1

తౌ రాజ్ఞా ప్రాపితం బాలం ప్రహ్లాదం నయకోవిదమ్
పారయామాసతుః పార్థ్యానన్యాన్శ్చాసురబాలకాన్ 2

యత్తత్ర గురుణా ప్రోక్తం శుశ్రవేఽనుపపాఠ చ
న సాధు మనసా మేనే స్వపరాసద్దహశ్రయమ్ 3

ఏకదాసురరాట్పుత్రమజ్కమారోప్య పాణ్డవ
పప్రచ్ఛ కథ్యతాం వత్స మన్యతే సాధు యద్భవాన్ 4

శ్రీప్రహ్లాద ఉవాచ
తత్సాధు మన్యేఽసురవర్య దేహినాం సదా సముద్విగ్నధియామసద్దహాత్
హిత్యాత్మపాతం గృహమన్దకూపం వనం గతో యద్ధరిమాశ్రయేత 5

శ్రీనారద ఉవాచ
శ్రుత్వా పుత్రగిరో దైత్యః పరపక్షసమాహితాః

జహాస బుద్ధిర్బాలానాం భిద్యతే పరబుద్ధిభిః 6

సమ్యగ్విధార్యతాం బాలో గురుగేహే ద్విజాతిభిః
విష్ణుపక్షైః ప్రతిచ్ఛన్నైర్న భిద్యేతాస్య ధీర్యథా 7

గృహమానీతమాహరాయ ప్రహోదం దైత్యయాజకాః
ప్రశస్య శ్లక్షయా వాచా సమప్యచ్ఛంత సామభిః 8

వత్స ప్రహోద భద్రం తే సత్యం కథయ మా మృషా
బాలానతి కుతస్తుభ్యమేష బుద్ధివిపర్యయః 9

బుద్ధిభేదః పరకృత ఉతాహో తే స్వతోఽభవత్
భణ్యతాం శ్రోతుకామానాం గురూణాం కులనన్దన 10

శ్రీప్రహోద ఉవాచ
పరః స్వశ్చేత్యసద్దాహః పుంసాం యన్మాయయా కృతః
విమోహితధియాం దృష్టస్తస్మై భగవతే నమః 11

స యదానువ్రతః పుంసాం పశుబుద్ధిర్విభిద్యతే
అన్య ఏష తథాన్యోఽహమితి భేదగతాసతీ 12

స ఏష ఆత్మా స్వపరేత్యబుద్ధిభిర్దురత్యయానుక్రమణో నిరూప్యతే
ముహ్యంతి యద్వర్తంతి వేదవాదినో బ్రహ్మదయో హ్యేష భినత్తి మే మతిమ్ 13

యథా భ్రామ్యత్యయో బ్రహ్మన్స్వయమాకర్షసన్నిధౌ
తథా మే భిద్యతే చేతశ్చక్రపాణేర్యదృచ్ఛయా 14

శ్రీనారద ఉవాచ
ఏతావద్బ్రాహ్మణాయోక్త్వా విరరామ మహామతిః

- తం సన్నిభర్త్య కుపితః సుదీనో రాజసేవకః 15
- ఆనీయతామరే వేత్రమస్మాకమయశస్కరః
కులాఙ్గారస్య దుర్బుద్ధేశ్చతుర్థోఽస్యోదితో దమః 16
- దైతేయచన్దనవనే జాతోఽయం కణ్డకద్రుమః
యన్మూలోన్మూలపరశోర్విష్ణోర్నాలాయితోఽర్భకః 17
- ఇతి తం వివిధోపాయైర్భీషయన్స్తర్జనాదిభిః
ప్రహృదం గ్రాహయామాస త్రివర్గస్యోపపాదనమ్ 18
- తత ఏనం గురుర్జ్ఞాత్వా జ్ఞాతజ్ఞేయచతుష్టయమ్
దైత్యేన్ద్రం దర్శయామాస మాతృమృష్టమలఙ్కృతమ్ 19
- పాదయోః పతితం బాలం ప్రతినన్ద్యాశిషాసురః
పరిష్వజ్య చిరం దోర్భ్యాం పరమామాప నిర్వృతిమ్ 20
- ఆరోప్యాఙ్కమవఘ్రాయ మూర్ధన్యశ్చుకలామ్బుభిః
ఆసిఞ్చన్వికసద్వక్తమిదమాహ యుధిష్ఠిర 21
- హిరణ్యకశిపురువాచ
ప్రహృదానూచ్యతాం తాత స్వధీతం కిఞ్చిదుత్తమమ్
కాలేనైతావతాయుష్మన్యదశిక్షద్గురోర్భవాన్ 22
- శ్రీప్రహృద ఉవాచ
శ్రవణం కీర్తనం విష్ణోః స్మరణం పాదసేవనమ్
అర్చనం వన్దనం దాస్యం సఖ్యమాత్మనివేదనమ్ 23
- ఇతి పుంసార్పితా విష్ణౌ భక్తిశ్చేన్నవలక్షణా

- క్రియేత భగవత్యద్ధా తన్మన్యేఽధీతముత్తమమ్ 24
- నిశఘ్నేతత్సుతవచో హిరణ్యకశిపుస్తదా
గురుపుత్రమువాచేదం రుషా ప్రస్ఫురితాధరః 25
- బ్రహ్మబన్ధో కిమేతత్తే విపక్షం శ్రయతాసతా
అసారం గ్రాహితో బాలో మామనాదృత్య దుర్మతే 26
- సన్తి హ్యసాధవో లోకే దుర్మైత్రాశ్చద్మవేషిణః
తేషాముదేత్యఘం కాలే రోగః పాతకినామివ 27
- శ్రీగురుపుత్ర ఉవాచ
న మత్ప్రణీతం న పరప్రణీతం సుతో వదత్యేష తవేన్ద్రశతో
నైసర్గికీయం మతిరస్య రాజన్నియచ్ఛ మన్యుం కదదాః స్మ మా నః 28
- శ్రీనారద ఉవాచ
గురుణైవం ప్రతిప్రోక్తో భూయ ఆహాసురః సుతమ్
న చేద్గురుముఖీయం తే కుతోఽభద్రాసతీ మతిః 29
- శ్రీప్రహ్లాద ఉవాచ
మతిర్న కృష్ణే పరతః స్వతో వా మిథోఽభిపద్యేత గృహవ్రతానామ్
అదాన్తగోభిర్విశతాం తమిస్తం పునః పునశ్చర్వితచర్వణానామ్ 30
- న తే విదుః స్వార్థగతిం హి విష్ణుం దురాశయా యే బహిరర్థమానినః
అన్ధా యథాన్ధైరుపసీయమానాస్తేఽపీశతన్త్యామురుదామ్ని బద్ధాః 31
- నైషాం మతిస్తావదురుక్రమాజ్ఞేం సృశత్యనర్థాపగమో యదర్థః
మహీయసాం పాదరజోఽభిషేకం నిష్క్రిచ్చనానాం న వృణీత యావత్ 32

- ఇత్యుక్త్వోపరతం పుత్రం హిరణ్యకశిపూ రుషా
అన్ధీకృతాత్మా సోఽత్సజ్ఞాన్నిరస్యత మహీతలే 33
- ఆహమర్షరుషావిష్టః కషాయీభూతలోచనః
వధ్యతామాశ్వయం వధ్యో నిఃసారయత నైర్వతాః 34
- అయం మే భ్రాతృహా సోఽయం హిత్వా స్వాన్సుహృదోఽధమః
పితృవ్యహస్తుః పాదౌ యో విష్ణోర్దాసవదర్పతి 35
- విష్ణోర్వా సాధ్వసౌ కిం ను కరిష్యత్యసమజ్ఞసః
సౌహృదం దుస్త్యజం పిత్రోరహాద్యః పఞ్చహాయనః 36
- పరోఽప్యపత్యం హితకృద్యథౌషధం స్వదేహజోఽప్యామయవత్సుతోఽహితః
ఛిన్ద్యాత్తదఙ్గం యదుతాత్మనోఽహితం శేషం సుఖం జీవతి యద్వివర్జనాత్ 37
- సర్వైరుపాయైర్వస్తవ్యః సమ్భాజశయనాసనైః
సుహృల్లిజ్గధరః శత్రుర్మునేర్దుష్టమివేన్ద్రియమ్ 38
- నైర్వతాస్తే సమాదిష్టా భర్తా వై శూలపాణయః
తిగ్మదంష్ట్రకరాలాస్యాస్తామృశ్మశ్రుశిరోరుహాః 39
- నదంతో భైరవం నాదం ఛిన్ది భిన్దీతి వాదినః
ఆసీనం చాహనన్శాలైః ప్రహోదం సర్వమర్మసు 40
- పరే బ్రహ్మణ్యనిర్దేశ్యే భగవత్యఖిలాత్మని
యుక్తాత్మన్యఫలా ఆసన్నపుణ్యస్యేవ సత్త్రియాః 41
- ప్రయాసేఽపహతే తస్మిన్దైత్యేన్ద్రః పరిశక్కితః
చకార తద్వధోపాయాన్నిర్భన్దేన యుధిష్ఠిర 42

- దిగ్గజైర్దన్దశూకేన్దైరభిచారావపాతనైః
మాయాభిః సన్నీరోదైశ్చ గరదానైరభోజనైః 43
- హిమవాయ్వగ్నిసలిలైః పర్వతాక్రమణైరపి
న శశాక యదా హన్తుమపాపమసురః సుతమ్
చింతాం దీర్ఘతమాం ప్రాప్తస్తత్కర్తుం నాభ్యపద్యత 44
- ఏష మే బహ్వాసాధూక్తో వధోపాయాశ్చ నిర్మితాః
తైస్సైర్దోషైరసద్ధర్మైర్ముక్తః స్వేనైవ తేజసా 45
- వర్తమానోఽవిదూరే వై బాలోఽప్యజడధీరయమ్
న విస్మరతి మేఽనార్యం శునః శేప ఇవ ప్రభుః 46
- అప్రమేయానుభావోఽయమకుతశ్చిద్భయోఽమరః
నూనమేతద్విరోధేన మృత్యుర్మే భవితా న వా 47
- ఇతి తచ్చింతయా కింశ్చిన్మానశ్రియమధోముఖమ్
శ్డణామర్కావౌశనసౌ వివిక్త ఇతి హోచతుః 48
- జితం త్వయైకేన జగత్త్రయం భ్రువోర్విజృంభణత్రస్తసమస్తధిష్ణ్యపమ్
న తస్య చింత్యం తవ నాథ చక్షుషే న వై శిశూనాం గుణదోషయోః పదమ్ 49
- ఇమం తు పాశైర్వరుణస్య బద్ధ్వా నిధేహి భీతో న పలాయతే యథా
బుద్ధిశ్చ పుంసో వయసార్యసేవయా యావద్గురుర్భార్గవ ఆగమిష్యతి 50
- తథేతి గురుపుత్రోక్తమనుజ్ఞాయేదమబ్రవీత్
ధర్మో హ్యస్యోపదేష్టవ్యో రాజ్ఞాం యో గృహమేధినామ్ 51

ధర్మమర్థం చ కామం చ నితరాం చానుపూర్వశః
ప్రహృదాయోచతూ రాజస్త్రైతావనతాయ చ 52

యథా త్రివర్గం గురుభిరాత్మనే ఉపశిక్షితమ్
న సాధు మేనే తచ్ఛిక్షాం ద్వన్ద్వారామోపవర్ణితామ్ 53

యదాచార్యః పరావృత్తో గృహమేధీయకర్మసు
వయస్యైర్బాలకైస్తత్ర సోపహూతః కృతక్షణైః 54

అథ తాన్మృక్షయా వాచా ప్రత్యాహూయ మహాబుధః
ఉవాచ విద్వాంస్తన్నిష్ఠాం కృపయా ప్రహసన్నివ 55

తే తు తద్గౌరవాత్సర్వే త్యక్తకీడాపరిచ్ఛదాః
బాలా అదూషితధియో ద్వన్ద్వారామేరితేహితైః 56

పర్యుపాసత రాజేన్ద్ర తన్మృస్తహృదయేక్షణాః
తానాహ కరుణో మైత్రి మహాభాగవతోఽసురః 57

అధ్యాయము - 6

శ్రీప్రహృద ఉవాచ
కౌమార ఆచరేత్ప్రాజ్ఞో ధర్మాన్భాగవతానిహ
దుర్లభం మానుషం జన్మ తదప్యధ్రువమర్థదమ్ 1

యథా హి పురుషస్యేహ విష్ణోః పాదోపసర్పణమ్
యదేష సర్వభూతానాం ప్రియ ఆత్మేశ్వరః సుహృత్ 2

సుఖమైన్ద్రియకం దైత్యా దేహయోగేన దేహినామ్
సర్వత్ర లభ్యతే దైవాద్యథా దుఃఖమయత్నతః 3

- తత్త్వయాసో న కర్తవ్యో యత ఆయుర్వ్యయః పరమ్
న తథా విన్దతే క్షేమం ముకున్దచరణామ్బుజమ్ 4
- తతో యతేత కుశలః క్షేమాయ భవమాశ్రితః
శరీరం పౌరుషం యావన్న విపద్యేత పుష్కలమ్ 5
- పుంసో వర్షశతం హ్యయుస్తదర్థం చాజితాత్మనః
నిష్కలం యదసౌ రాత్ర్యాం శేతేన్ద్రం ప్రాపితస్తమః 6
- ముగ్ధస్య బాల్యే కైశోరే క్రీడతో యాతి వింశతిః
జరయా గ్రస్తదేహస్య యాత్యకల్పస్య వింశతిః 7
- దురాపూరేణ కామేన మోహేన చ బలీయసా
శేషం గృహేషు సక్తస్య ప్రమత్తస్యాపయాతి హి 8
- కో గృహేషు పుమాన్సక్తమాత్మానమజితేన్ద్రియః
స్నేహపాశైర్బుధైర్బుధముత్సహేత విమోచితుమ్ 9
- కో న్వర్థత్యష్టాం విసృజేత్ప్రాణేభ్యోఽపి య ఈప్సితః
యం క్రీణాత్యసుభిః ప్రేష్టైస్తస్కరః సేవకో వణిక్ 10
- కథం ప్రియాయా అనుకమ్పితాయాః సజ్గం రహస్యం రుచిరాంశ్చ మన్త్రాన్
సుహృత్సు తత్సేహసితః శిశూనాం కలాక్షరాణామనురక్తచిత్తః 11
- పుత్రాన్స్మరంస్తా దుహితృర్భద్రదయ్యా భ్రాతృన్స్వస్వార్యా పితరౌ చ దీనౌ
గృహాన్మనోజ్ఞోరుపరిచ్ఛదాంశ్చ వృత్తిశ్చ కుల్యాః పశుభృత్యవర్గాన్ 12
- త్యజేత కోశస్మదివేహమానః కర్మాణి లోభాదవిత్పక్షకామః
ఔపస్థ్యజైహ్వం బహుమన్యమానః కథం విరజ్యేత దురన్తమోహః 13

- కుటుమ్భపోషాయ వియన్నిజాయుర్న బుధ్యతేఽర్థం విహతం ప్రమత్తః
సర్వత్ర తాపత్రయదుఃఖితాత్మా నిర్విద్యతే న స్వకుటుమ్భరామః 14
- విత్తేషు నిత్యాభినివిష్టచేతా విద్వాంశ్చ దోషం పరవిత్తహర్తుః
ప్రేత్యేహ వాధాప్యజితేన్ద్రియస్తదశాంతకామో హరతే కుటుమ్భి 15
- విద్వానపీత్థం దనుజాః కుటుమ్భం పుష్టన్స్వలోకాయ న కల్పతే వై
యః స్వీయపారక్యవిభిన్నభావస్తమః ప్రపద్యేత యథా విమూఢః 16
- యతో న కశ్చిత్స్య చ కుత్రచిద్వా దీనః స్వమాత్మానమలం సమర్థః
విమోచితుం కామదృశాం విహర క్రీడామృగో యన్నిగడో విసర్గః 17
- తతో విదూరాత్పరిహృత్య దైత్యా దైత్యేషు సగ్గం విషయాత్మకేషు
ఉపేత నారాయణమాదిదేవం స ముక్తసజ్జైరిషితోఽపవర్గః 18
- న హ్యచ్యుతం ప్రేణయతో బహ్వయాసోఽసురాత్మజాః
ఆత్మత్వాత్సర్వభూతానాం సిద్ధత్వాదిహ సర్వతః 19
- పరావరేషు భూతేషు బ్రహ్మాన్తస్థావరాదిషు
భౌతికేషు వికారేషు భూతేష్వథ మహత్సు చ 20
- గుణేషు గుణసామ్యే చ గుణవ్యతికరే తథా
ఏక ఏవ పరో హ్యత్మా భగవానీశ్వరోఽవ్యయః 21
- ప్రత్యగాత్మస్వరూపేణ దృశ్యరూపేణ చ స్వయమ్
వ్యాప్యవ్యాపకనిర్దేశ్యో హ్యనిర్దేశ్యోఽవికల్పితః 22
- కేవలానుభవానన్ద స్వరూపః పరమేశ్వరః

మాయయాన్తర్వితైశ్వర్య ఈయతే గుణసర్గయా 23

తస్మాత్సర్వేషు భూతేషు దయాం కురుత సౌహృదమ్
భావమాసురమున్నుచ్య యయా తుష్యత్యథోక్షజః 24

తుష్టే చ తత్ర కిమలభ్యమనన్త ఆద్యే
కిం తైర్గుణవ్యతికరాదిహ యే స్వసిద్ధాః
ధర్మాదయః కిమగుణేన చ కాఙ్క్షి తేన
సారం జపాం చరణయోరుపగాయతాం నః 25

ధర్మార్థకామ ఇతి యోఽభిహితస్త్రవర్గ
ఈక్షా త్రయీ నయదమౌ వివిధా చ వార్తా
మన్యే తదేతదఖిలం నిగమస్య సత్యం
స్వాత్మార్పణం స్వసుహృదః పరమస్య పుంసః 26

జ్ఞానం తదేతదమలం దురవాపమాహ
నారాయణో నరసఖః కిల నారదాయ
ఏకాన్తినాం భగవత్స్తదకించనానాం
పాదారవిన్దరజసాప్లుతదేహినాం స్యాత్ 27

శ్రుతమేతన్మయా పూర్వం జ్ఞానం విజ్ఞానసంయుతమ్
ధర్మం భాగవతం శుద్ధం నారదాద్దేవదర్శనాత్ 28

శ్రీదైత్యపుత్రా ఊచుః
ప్రహృద త్వం వయం చాపి నర్తేఽన్యం విదృహే గురుమ్
ఏతాభ్యాం గురుపుత్రాభ్యాం బాలానామపి హీశ్వరౌ 29

బాలస్యాన్తఃపురస్థస్య మహాత్మజ్ఞో దురన్వయః
ఛిన్ది నః సంశయం సౌమ్య స్యాచ్ఛేద్విస్రమ్భకారణమ్ 30

అధ్యాయము - 7

శ్రీనారద ఉవాచ

ఏవం దైత్యసుతైః పృష్టో మహాభాగవతోఽసురః
ఉవాచ తాన్ముయమానః స్మరన్మదనుభాషితమ్

1

శ్రీప్రహ్లాద ఉవాచ

పితరి ప్రస్థితేఽస్మాకం తపసే మన్దరాచలమ్
యుద్ధోద్యమం పరం చక్రుర్విబుధా దానవాన్స్తతి

2

పిపీలికైరహిరివ దిష్ట్యా లోకోపతాపనః
పాపేన పాపోఽభక్షీతి వదంతో వాసవాదయః

3

తేషామతిబలోద్యోగం నిశమ్యాసురయూథపాః
వధ్యమానాః సురైర్భీతా దుద్రువుః సర్వతో దిశమ్

4

కలత్రపుత్రవిత్తాప్తాన్సహస్రశుపరిచ్ఛదాన్
నావేక్ష్యమాణాన్స్త్వరితాః సర్వే ప్రాణపరీష్పవః

5

వ్యలుమ్పనాజశిబిరమమరా జయకాఙ్క్షిణః
ఇన్ద్రస్తు రాజమహిషీం మాతరం మమ చాగ్రహేత్

6

నీయమానాం భయోద్విగ్నాం రుదతీం కురరీమివ
యదృచ్ఛయాగతస్తత్ర దేవర్షిర్దదృశే పథి

7

ప్రాహ నైనాం సురపతే నేతుమర్హస్యనాగసమ్
ముఞ్చ ముఞ్చ మహాభాగ సతీం పరపరిగ్రహమ్

8

శ్రీస్త ఉవాచ

అస్తేఽస్యా జఠరే వీర్యమవిషహ్యం సురద్విషః
ఆస్యతాం యావత్ప్రసవం మోక్ష్యేఽర్థపదవీం గతః

9

శ్రీనారద ఉవాచ

అయం నిష్క్రిల్బిషః సాక్షాన్మహాభాగవతో మహాన్
త్వయా న ప్రాప్సుతే సంస్థామనంతానుచరో బలీ

10

ఇత్యుక్తస్తాం విహాయేన్ద్రో దేవర్షేర్మానయన్వచః
అనంతప్రియభక్త్యేనాం పరిక్రమ్య దివం యయౌ

11

తతో మే మాతరమృషిః సమానీయ నిజాశ్రమే
ఆశ్వాస్యేహోఽప్యతాం వత్సే యావత్తే భర్తురాగమః

12

తథేత్యవాత్సీద్ధేవర్షేరన్తికే సాకుతోభయా
యావద్దైత్యపతిర్హోరాత్తపసో న న్యవర్తత

13

ఋషిం పర్యచరత్తత్ర భక్త్యా పరమయా సతీ
అన్తర్వత్సీ స్వగర్భస్య క్షేమాయేచ్ఛాప్రసూతయే

14

ఋషిః కారుణికస్తస్యాః ప్రాదాదుభయమీశ్వరః
ధర్మస్య తత్త్వం జ్ఞానం చ మామప్యుద్దిశ్య నిర్మలమ్

15

తత్తు కాలస్య దీర్ఘత్వాత్సీత్త్వాన్మాతుస్తిరోదధే
ఋషిణానుగృహీతం మాం నాధునాప్యజహాత్స్మృతిః

16

భవతామపి భూయాన్మే యది శ్రద్ధధతే వచః
వైశారదీ ధీః శ్రద్ధాతః స్త్రీబాలానాం చ మే యథా

17

- జన్మాద్యాః పడిమే భావా దృష్టా దేహస్య నాత్మనః
ఫలానామివ వృక్షస్య కాలేనేశ్వరమూర్తినా 18
- ఆత్మా నిత్యోఽవ్యయః శుద్ధ ఏకః క్షేత్రజ్ఞ ఆశ్రయః
అవిక్రియః స్వదృఢేతుర్వ్యాపకోఽసంఖ్యనావృతః 19
- ఏతైర్ద్వాదశభిర్విద్వానాత్మనో లక్షణైః పరైః
అహం మమేత్యసద్భావం దేహదౌ మోహజం త్యజేత్ 20
- స్వర్ణం యథా గ్రావసు హేమకారః క్షేత్రేషు యోగైస్తదభిజ్ఞ ఆప్నుయాత్
క్షేత్రేషు దేహేషు తథాత్మయోగైరధ్యాత్మవిద్భూహృగతిం లభేత్ 21
- అష్టా ప్రకృతయః ప్రోక్తాస్తయ ఏవ హి తద్గుణాః
వికారాః షోడశాచార్యైః పుమానేకః సమన్వయాత్ 22
- దేహస్తు సర్వసంజ్ఞతో జగత్తస్థురితి ద్విధా
అత్రైవ మృగ్యః పురుషో నేతి నేతీత్యతత్యజన్ 23
- అన్వయవ్యతిరేకేణ వివేకేనోశతాత్మనా
స్వర్గస్థానసమామ్నాయైర్విమృశద్భిరసత్వరైః 24
- బుద్ధేర్జాగరణం స్వప్నః సుషుప్తిరితి వృత్తయః
తా యేనైవానుభూయంతే సోఽధ్యక్షః పురుషః పరః 25
- ఏభిస్త్రీవరైః పర్యస్తైర్బుద్ధిభేదైః క్రియోద్భవైః
స్వరూపమాత్మనో బుధ్యేద్గన్తైర్వాయుమివాన్వయాత్ 26
- ఏతద్ద్వారో హి సంసారో గుణకర్మనిబన్ధనః
అజ్ఞానమూలోఽపార్థోఽపి పుంసః స్వప్న ఇవార్ఘ్యతే 27

- తస్మాద్భవద్భిః కర్తవ్యం కర్మణాం త్రిగుణాత్మనామ్
బీజనిర్వృణం యోగః ప్రవాహోపరమో ధియః 28
- తత్తోపాయసహస్రాణామయం భగవతోదితః
యదీశ్వరే భగవతి యథా యైరజ్ఞసా రతిః 29
- గురుశుశ్రూషయా భక్త్యా సర్వలబ్ధార్పణేన చ
సజ్ఞేన సాధుభక్తానామీశ్వరారాధనేన చ 30
- శ్రద్ధయా తత్కథాయాం చ కీర్తనైర్గుణకర్మణామ్
తత్పాదామ్బురుహధ్యానాత్తల్లిజ్జేక్షార్హణాదిభిః 31
- హరిః సర్వేషు భూతేషు భగవానాస్త ఈశ్వరః
ఇతి భూతాని మనసా కాష్ఠైస్తైః సాధు మానయేత్ 32
- ఏవం నిర్జితషడ్వర్గైః క్రియతే భక్తిరీశ్వరే
వాసుదేవే భగవతి యయా సంలభ్యతే రతిః 33
- నిశమ్య కర్మాణి గుణానతుల్యాన్వీర్యాణి లీలాతనుభిః కృతాని
యదాతిహర్షోత్పలకాశ్రుగద్గదం ప్రోత్కణ్య ఉద్గాయతి రౌతి నృత్యతి 34
- యదా గ్రహగ్రస్త ఇవ క్వచిద్ధసత్త్వాక్రన్తతే ధ్యాయతి వన్తతే జనమ్
ముహుః శ్వసన్వక్తి హరే జగత్పతే నారాయణేత్యాత్మమతిర్గతత్రపః 35
- తదా పుమాన్ముక్తసమస్తబన్ధనస్తద్భావభావానుకృతాశయాకృతిః
నిర్దగ్ధబీజానుశయో మహీయసా భక్తిప్రయోగేణ సమేత్యధోక్షజమ్ 36
- అధోక్షజాలమ్బుమిహాశుభాత్మనః శరీరిణః సంసృతిచక్రశాతనమ్
తద్బ్రహ్మనిర్వాణసుఖం విదుర్బుధాస్తతో భజద్వం హృదయే హృదీశ్వరమ్ 37

- కోఽతిప్రయాసోఽసురబాలకా హరేరుపాసనే స్వే హృది ఛిద్రవత్సతః
స్వస్యాత్మనః సఖ్యురశేషదేహినాం సామాన్యతః కిం విషయోపపాదనైః 38
- రాయః కలత్రం పశవః సుతాదయో గృహా మహీ కుజ్జరకోశభూతయః
సర్వేఽర్థకామాః క్షణభంగురాయుషః కుర్వంతి మర్త్యస్య కియత్ప్రియం చలాః 39
- ఏవం హి లోకాః క్రతుభిః కృతా అమీ క్షయిష్టవః సాతిశయా న నిర్మలాః
తస్మాదదృష్టశ్రుతదూషణం పరం భక్త్యోక్తయేశం భజతాత్మలబ్ధయే 40
- యదర్థ ఇహ కర్మాణి విద్వన్మాన్యసకృన్నరః
కరోత్యతో విపర్యాసమమోఘం విన్దతే ఫలమ్ 41
- సుఖాయ దుఃఖమోక్షాయ సజ్కల్ప ఇహ కర్మిణః
సదాప్నోతీహయా దుఃఖమనీహయాః సుఖావృతః 42
- కామాన్మామయతే కామ్యైర్యదర్థమిహ పూరుషః
స వై దేహస్తు పారక్యో భంగురో యాత్యుపైతి చ 43
- కిము వ్యవహితాపత్య దారాగారధనాదయః
రాజ్యకోశగజామాత్య భృత్యాప్తా మమతాస్పదాః 44
- కిమేతైరాత్మనస్తుచ్చైః సహ దేహేన నశ్వరైః
అనర్థైరర్థసంక్రాంతైర్నిత్యానందరసోదధేః 45
- నిరూప్యతామిహ స్వార్థః కియాన్దేహభృతోఽసురాః
నిషేకాదిష్వవస్థాసు క్లిశ్యమానస్య కర్మభిః 46
- కర్మాణ్యారభతే దేహీ దేహీనాత్మానువర్తినా

కర్మభిస్తనుతే దేహముభయం త్వవివేకతః 47

తస్మాదర్థాశ్చ కామాశ్చ ధర్మాశ్చ యదపాశ్రయాః
భజతానీహయాత్మానమనీహం హరిమీశ్వరమ్ 48

సర్వేషామపి భూతానాం హరిరాత్మేశ్వరః ప్రియః
భూతైర్మహద్భిః స్వకృతైః కృతానాం జీవసంజ్ఞితః 49

దేవోఽసురో మనుష్యో వా యక్షో గన్ధర్వ ఏవ వా
భజన్ముకున్దచరణం స్వస్తిమాన్సాద్యథా వయమ్ 50

నాలం ద్విజత్వం దేవత్వమృషితత్వం వాసురాత్మజాః
ప్రీణనాయ ముకున్దస్య న వృత్తం న బహుజ్ఞతా 51

న దానం న తపో నేజ్యం న శౌచం న వ్రతాని చ
ప్రీయతేఽమలయా భక్త్యా హరిరన్యద్విడమ్భనమ్ 52

తతో హరౌ భగవతి భక్తిం కురుత దానవాః
ఆత్మైవమ్యేన సర్వత్ర సర్వభూతాత్మనీశ్వరే 53

దైతేయా యక్షరక్షాంసి స్త్రియః శూద్రా వ్రజౌకసః
ఖగా మృగాః పాపజీవాః సన్తి హ్యచ్యుతతాం గతాః 54

ఏతావానేవ లోకేఽస్మిన్పుంసః స్వార్థః పరః స్మృతః
ఏకాన్తభక్తిర్గోవిన్దే యత్సర్వత్ర తదీక్షణమ్ 55

అధ్యాయము - 8

శ్రీనారద ఉవాచ

- అథ దైత్యసుతాః సర్వే శ్రుత్వా తదనువర్ణితమ్
జగృహుర్నిరవద్యత్వాన్నైవ గుర్వనుశిక్షితమ్ 1
- అథాచార్యసుతస్తేషాం బుద్ధిమేకాంతసంస్థితామ్
ఆలక్ష్య భీతస్త్వరితో రాజ్ఞ ఆవేదయద్యథా 2
- శ్రుత్వా తదప్రియం దైత్యో దుఃసహం తనయానయమ్
కోపావేశచలద్ధాత్రః పుత్రం హస్తం మనో దధే 3
- క్షిప్త్వా పరుషయా వాచా ప్రహోదమతదర్హణమ్
ఆహేక్షమాణః పాపేన తిరశ్చినేన చక్షుషా 4
- ప్రశ్రయావనతం దాంతం బద్ధాజ్ఞలిమవస్థితమ్
సర్పః పదాహత ఇవ శ్వసన్తుకృతిదారుణః 5
- శ్రీహిరణ్యకశిపురువాచ
హే దుర్విసిత మన్దాత్మన్కులభేదకరాధమ
స్తబ్ధం మచ్ఛాసనోద్ఘృతం నేష్యే త్వాద్య యమక్షయమ్ 6
- క్రుద్ధస్య యస్య కమ్పస్తే త్రయో లోకాః సహేశ్వరాః
తస్య మేఽభీతవన్మాథ శాసనం కిం బలోఽత్యగాః 7
- శ్రీప్రహోద ఉవాచ
న కేవలం మే భవతశ్చ రాజన్స వై బలం బలినాం చాపరేషామ్
పరేఽవరేఽమీ స్థిరజగ్గమా యే బ్రహ్మాదయో యేన వశం ప్రణీతాః 8
- స ఈశ్వరః కాల ఉరుక్రమోఽసావోజః సహః సత్త్వ బలేన్ద్రియాత్మా
స ఏవ విశ్వం పరమః స్వశక్తిభిః సృజత్యవత్యత్తి గుణత్రయేశః 9

జహ్యసురం భావమిమం త్వమాత్మనః సమం మనో ధత్తు న సంతి విద్విషః
ఋతేఽజితాదాత్మన ఉత్పథే స్థితాత్తద్ధి హ్యనంతస్య మహత్సమర్హణమ్ 10

దన్యాన్పురా షణ్ణ విజిత్య లుమ్పతో మన్యంత ఏకే స్వజితా దిశో దశ
జితాత్మనో జ్ఞస్య సమస్య దేహినాం సాధోః స్వమోహప్రభవాః కుతః పరే 11

శ్రీహిరణ్యకశిపురువాచ
వ్యక్తం త్వం మర్తుకామోఽసి యోఽతిమాత్రం వికత్తసే
ముమూర్షాణాం హి మన్దాత్మన్నను స్యుర్విక్లవా గిరః 12

యస్త్యయా మన్దభాగ్యోక్తో మదన్యో జగదీశ్వరః
క్వాసౌ యది స సర్వత్ర కస్మాత్సత్త్వే న దృశ్యతే 13

సోఽహం వికత్తమానస్య శిరః కాయాద్ధరామి తే
గోపాయేత హరిస్త్యాద్య యస్తే శరణమీప్సితమ్ 14

ఏవం దురుక్తైర్ముహుర్దయన్రుషా సుతం మహాభాగవతం మహాసురః
ఖడ్గం ప్రగృహ్యోత్పతితో వరాసనాత్సమ్భం తతాడాతిబలః స్వముష్టినా 15

తదైవ తస్మిన్నినదోఽతిభీషణో బభూవ యేనాణ్డకటాహమస్ఫుటత్
యం వై స్వధిష్ఠ్యోపగతం త్వజాదయః శ్రుత్వా స్వధామాత్యయమగ్ల మేనిరే 16

స విక్రమన్పుత్రవధేఘ్నరోజసా నిశమ్య నిర్వాద్ధమపూర్వమద్భుతమ్
అంతఃసభాయాం న దదర్శ తత్పదం వితత్రసుర్యేన సురారియూథపాః 17

సత్యం విధాతుం నిజభృత్యభాషితం వ్యాప్తిం చ భూతేష్వఖిలేషు చాత్మనః
అదృశ్యతాత్యద్భుతరూపముద్వహన్సత్త్వే సభాయాం న మృగం న మానుషమ్ 18

స సత్త్వ మేనం పరితో విపశ్యన్సమ్భస్య మధ్యాదనునిర్జిహానమ్

- నాయం మృగో నాపి నరో విచిత్రమహో కిమేతన్నమృగేన్ద్రూపమ్ 19
- మీమాంసమానస్య సముత్థితోఽగ్రతో నృసింహరూపస్తదలం భయానకమ్
ప్రతప్తచామీకరచణ్డలోచనం స్ఫురత్సటాకేశరజృమ్భితాననమ్ 20
- కరాలదంష్ట్రం కరవాలచఙ్చల క్షురాంతజిహ్వం భుకుటీముఖోల్బణమ్
స్తబ్ధోర్ద్వకర్ణం గిరికన్దరాద్భుత వ్యాతాస్యనాసం హనుభేదభీషణమ్ 21
- దివిస్సృశత్కాయమదీర్ఘపీవర గ్రీవోరువక్షఃస్థలమల్పమధ్యమమ్
చన్ద్రాంచుగౌరైశ్చురితం తనూరుషైర్విష్వగుజ్జానీకశతం నఖాయుధమ్ 22
- దురాసదం సర్వనిజేతరాయుధ ప్రవేకవిద్రావితదైత్యదానవమ్
ప్రాయేణ మేఽయం హరిణోరుమాయినా వధః స్మృతోఽనేన సముద్యతేన కిమ్ 23
- ఏవం బ్రువంస్త్యభ్యపతద్గదాయుధో నదన్నసింహం ప్రతి దైత్యకుజ్జరః
అలక్ష్మితోఽగ్నౌ పతితః పతజ్గమో యథా నృసింహౌజసి సోఽసురస్తదా 24
- న తద్విచిత్రం ఖలు సత్త్వ ధామని స్వతేజసా యో ను పురాపిబత్తమః
తతోఽభిపద్యాభ్యహనన్మహాసురో రుషా నృసింహం గదయోరువేగయా 25
- తం విక్రమంతం సగదం గదాధరో మహోరగం తార్క్యసుతో యథాగ్రహీత్
స తస్య హస్తోత్కలితస్తదాసురో విక్రీడతో యద్వదహిర్గరుత్మతః 26
- అసాధ్వమన్యస్త హృతౌకసోఽమరా ఘనచ్ఛదా భారత సర్వధిష్ఠిపాః
తం మన్యమానో నిజవీర్యశక్తితం యద్దస్తముక్తో నృహరిం మహాసురః
పునస్తమాసజ్జత ఖడ్గచర్మణీ ప్రగృహ్య వేగేన గతశ్రమో మృధే 27
- తం శ్యేనవేగం శతచన్ద్రవర్త్రభిశ్చరన్తమచ్ఛిద్రముపర్యధో హరిః
కృత్వాష్టహాసం ఖరముత్స్య నోల్బణం నిమీలితాక్షం జగృహే మహాజవః 28

- విష్వక్సురంతం గ్రహణాతురం హరిర్యోలో యథాఖం కులిశాక్షతత్వచమ్
ద్వార్యురమాపత్య దదార లీలయా నఖైర్యథాహిం గరుడో మహావిషమ్ 29
- సంరమ్భదుష్ప్రేక్ష్యకరాలలో చనో వ్యాతాననాంతం విలిహన్స్వజిహ్వయా
అస్పగ్లవాక్తారుణకేశరాననో యథాంత్రమాలీ ద్విపహత్యయా హరిః 30
- నఖాఙ్కురోత్పాటితహృత్సరోరుహం విస్సృజ్య తస్యానుచరానుదాయుధాన్
అహన్సమస్తాన్నఖశస్తపాణిభిర్దోర్దణ్డయూథోఽనుపథాన్సహస్రశః 31
- సటావధూతా జలదాః పరాపతన్గహాశ్చ తద్బుష్టివిముష్టరోచిషః
అమ్భోధయః శ్వాసహతా విచుక్షుభుర్నిర్హాదభీతా దిగిభా విచుక్తుశుః 32
- ద్యౌస్తత్సతోత్క్లిప్తవిమానసఙ్కులా ప్రోత్సర్పత క్షా చ పదాభిపీడితా
శైలాః సముత్పేతురముష్య రంహసా తత్రేజసా ఖం కకుభో న రేజిరే 33
- తతః సభాయాముపవిష్టముత్తమే నృపాసనే సమ్భృతతేజసం విభుమ్
అలక్షితద్వైరథమత్యమర్షణం ప్రచణ్డవక్త్రం న బభాజ కశ్చన 34
- నిశామ్య లోకత్రయమస్తకఙ్కరం తమాదిదైత్యం హరిణా హతం మృధే
ప్రహర్షవేగోత్కలితాననా ముహుః ప్రసూనవర్షైర్వవృషుః సురస్త్రియః 35
- తదా విమానావలిభిర్నభస్తలం దిదృక్షతాం సఙ్కులమాస నాకినామ్
సురానకా దున్దభయోఽథ జఘ్నిరే గన్ధర్వముఖ్యా నన్యతుర్జగుః స్త్రియః 36
- తత్రోపవ్రజ్య విబుధా బ్రహ్మేన్ద్రగిరిశాదయః
ఋషయః పితరః సిద్ధా విద్యాధరమహోరగాః 37
- మనవః ప్రజానాం పతయో గన్ధర్వాఞ్శరచారణాః

యక్షాః కిమ్పురుషాస్తాత వేతాలాః సహకిన్నరాః 38

తే విష్ణుపార్షదాః సర్వే సునన్దకుముదాదయః
మూర్ధ్ని బద్ధాఙ్గాలిపుటా ఆసీనం తీవ్రతేజసమ్
ఈడిరే నరశార్దులం నాతిదూరచరాః పృథక్ 39

శ్రీబ్రహ్మోవాచ
నతోఽస్మ్యనన్తాయ దురన్తశక్తయే విచిత్రవీర్యాయ పవిత్రకర్మణే
విశ్వస్య సర్గస్థితిసంయమాన్లుణైః స్వలీలయా సన్దధతేఽవ్యయాత్మనే 40

శ్రీరుద్ర ఉవాచ
కోపకాలో యుగాన్తస్తే హతోఽయమసురోఽల్పకః
తత్పుత్రం పాహ్యపస్పతం భక్తం తే భక్తవత్సల 41

శ్రీస్త ఉవాచ
ప్రత్యానీతాః పరమ భవతా త్రాయతా నః స్వభాగా
దైత్యాక్రాన్తం హృదయకమలం తద్భూహం ప్రత్యబోధి
కాలగ్రన్తం కియదిదమహో నాథ శుశ్రూషతాం తే
ముక్తిస్తేషాం న హి బహుమతా నారసింహపరైః కిమ్ 42

శ్రీఋషయః ఊచుః
త్వం నస్తపః పరమమాత్థ యదాత్మతేజో
యేనేదమాదిపురుషాత్మగతం ససర్క
తద్విప్రలుప్తమమునాద్య శరణ్యపాల
రక్షాగృహీతవపుషా పునరన్వమంస్థాః 43

శ్రీపితర ఊచుః
శ్రాద్ధాని నోఽధిబుభుజే ప్రసభం తనూజైర్
దత్తాని తీర్థసమయేఽవ్యపిబత్తిలామ్బు

తస్యోదరాన్నఖవిదీర్ణవపాద్య ఆర్చుచ్ఛత్
తస్మై నమో నృహరయేఽఖిలధర్మగోష్ఠే 44

శ్రీసిద్ధా ఊచుః
యో నో గతిం యోగసిద్ధామసాధురహార్షీద్యోగతపోబలేన
నానా దర్పం తం నఖైర్విదదార తస్మై తుభ్యం ప్రణతాః స్మృన్మసింహ 45

శ్రీవిద్యాధరా ఊచుః
విద్యాం పృథగ్ధారణయానురాధ్ధాం న్యషేధదజ్ఞో బలవీర్యదృప్తః
స యేన సజ్ఞ్యే పశువద్ధతస్తం మాయాన్మసింహం ప్రణతాః స్మ నిత్యమ్ 46

శ్రీనాగా ఊచుః
యేన పాపేన రత్నాని స్తీరత్నాని హృతాని నః
తద్వక్షఃపాటనేనాసాం దత్తానన్ద నమోఽస్తు తే 47

శ్రీమనవ ఊచుః
మనవో వయం తవ నిదేశకారిణో దితిజేన దేవ పరిభూతసేతవః
భవతా ఖిలః స ఉపసంహృతః ప్రభో కరవామ తే కిమనుశాధి కిఙ్కరాన్ 48

శ్రీప్రజాపతయ ఊచుః
ప్రజేశా వయం తే పరేశాభిసృష్టా న యేన ప్రజా వై సృజామో నిషిద్ధాః
స ఏష త్వయా భిన్నవక్షా ను శేతే జగన్మజ్జలం సత్త్వ మూర్తేఽవతారః 49

శ్రీగన్ధర్వా ఊచుః
వయం విభో తే నటనాట్యగాయకా యేనాత్మసాద్యీర్యబలౌజసా కృతాః
స ఏష నీతో భవతా దశామిమాం కిముత్పథస్థః కుశలాయ కల్పతే 50

శ్రీచారణా ఊచుః
హరే తవాఙ్మైపజ్కజం భవాపవర్గమాశ్రితాః

యదేష సాధుహృచ్చయస్త్వయాసురః సమాపితః 51

శ్రీయక్షా ఊచుః

వయమనుచరముఖ్యాః కర్మభిస్తే మనోజ్ఞైస్
త ఇహ దితిసుతేన ప్రాపితా వాహకత్వమ్
స తు జనపరితాపం తత్యతం జానతా తే
నరహర ఉపనీతః పఞ్చతాం పఞ్చవింశ

52

శ్రీకింబురుషా ఊచుః

వయం కింబురుషాస్త్వం తు మహాపురుష ఈశ్వరః
అయం కుపురుషో నష్టో ధిక్యతః సాధుభిర్యదా

53

శ్రీనైతాలికా ఊచుః

సభాసు సత్రేషు తవామలం యశో గీత్వా సపర్యాం మహతీం లభామహే
యస్తామనైషీద్వశమేష దుర్జన్తో ద్విష్ట్యా హతస్తే భగవన్యథామయః

54

శ్రీకిన్నరా ఊచుః

వయమీశ కిన్నరగణాస్తవానుగా దితిజేన విష్ణిమమునానుకారితాః
భవతా హరే స వృజినోఽవసాదితో నరసింహ నాథ విభవాయ నో భవ

55

శ్రీవిష్ణుపార్షదా ఊచుః

అద్యైతద్ధరినరరూపమద్భుతం తే దృష్టం నః శరణద సర్వలోకశర్మ
సోఽయం తే విధికర ఈశ విప్రశస్తస్తస్యేదం నిధనమనుగ్రహాయ విదూః

56

అధ్యాయము - 9

శ్రీనారద ఉవాచ

ఏవం సురాదయః సర్వే బ్రహ్మరుద్రపురః సరాః
నోపైతుమశకన్మన్య సంరమ్భం సుదురాసదమ్

1

సాక్షాత్కీః ప్రేషితా దేవైర్ద్వష్టా తం మహదద్భుతమ్
అదృష్టాశ్రుతపూర్వత్వాత్సా నోపేయాయ శజ్జితా 2

ప్రహోదం ప్రేషయామాస బ్రహ్మవస్థితమన్తికే
తాత ప్రశమయోపేహి స్వపిత్రే కుపితం ప్రభుమ్ 3

తథేతి శనక్తై రాజన్మహాభాగవతోఽర్భకః
ఉపేత్య భువి కాయేన ననామ విధృతాజ్ఞలిః 4

స్వపాదమూలే పతితం తమర్భకం విలోక్య దేవః కృపయా పరిప్లుతః
ఉత్థాప్య తచ్ఛిర్ఘ్నదధాత్కరామ్బుజం కాలాహివిత్రస్తధియాం కృతాభయమ్ 5

స తత్కరస్పర్శధుతాఖిలాశుభః సపద్యభివ్యక్తపరాత్మదర్శనః
తత్పాదపద్మం హృది నిర్ఘ్నతో దధౌ హృష్యత్తనుః క్లిన్నహృదశ్రులోచనః 6

అస్తాపీద్ధరిమేకాగ్ర మనసా సుసమాహితః
ప్రేమగద్గదయా వాచా తన్యస్తహృదయేక్షణః 7

శ్రీప్రహోద ఉవాచ
బ్రహ్మదయః సురగణా మునయోఽథ సిద్ధాః
సత్త్వైకతానగతయో వచసాం ప్రవాహ్నైః
నారాధితుం పురుగుణైరధునాపి పిప్రుః
కిం తోష్టుమర్హతి స మే హరిరుగ్రజాతేః 8

మన్యే ధనాభిజనరూపతపఃశ్రుతౌజస్
తేజఃప్రభావబలపౌరుషబుద్ధియోగాః
నారాధనాయ హి భవంతి పరస్య పుంసో
భక్త్యా తుతోష భగవాన్గజయూథపాయ 9

విప్రాద్విషడ్గుణయుతాదరవిన్దనాభ
పాదారవిన్దవిముఖాఞ్శ్చ పచం వరిష్ఠమ్
మన్యే తదర్పితమనోవచనేహితార్థ
ప్రాణం పునాతి స కులం న తు భూరిమానః

10

నైవాత్మనః ప్రభురయం నిజలాభపూర్ణో
మానం జనాదవిదుషః కరుణో వృణీతే
యద్యజ్ఞనో భగవతే విదధీత మానం
తచ్ఛాత్మనే ప్రతిముఖస్య యథా ముఖశ్రీః

11

తస్మాదహం విగతవిక్లవ ఈశ్వరస్య
సర్వాత్మనా మహి గృణామి యథా మనీషమ్
నీచోఽజయా గుణవిసర్గమనుప్రవిష్టః
పూయేత యేన హి పుమాననువర్ణితేన

12

సర్వే హ్యమీ విధికరాస్తవ సత్త్వ ధామ్నా
బ్రహ్మాదయో వయమివేశ న చోద్విజంతః
క్షేమాయ భూతయ ఉతాత్మసుఖాయ చాస్య
విక్రీడితం భగవతో రుచిరావతారైః

13

తద్యచ్ఛ మన్యుమసురశ్చ హతస్త్యయాద్య
మోదేత సాధురపి వృశ్చికసర్పహత్యా
లోకాశ్చ నిర్వృతిమితాః ప్రతియన్తి సర్వే
రూపం నృసింహ విభయాయ జనాః స్మరన్తి

14

నాహం బిభేమ్యజిత తేఽతిభయానకాస్య
జిహ్వార్కనేత్రభుకుటీరభసోగ్రదంష్ట్రాత్
ఆస్త్రస్త్రజఃక్షతజకేశరశఙ్కుకర్ణాన్

నిర్వాడభీతదిగిభాదరిభిన్నఖగ్రాత్

15

త్రస్తోఽస్యహం కృపణవత్సల దుఃసహోగ్ర
సంసారచక్రకదనాద్దసతాం ప్రణీతః
బద్ధః స్వకర్మభిరుశత్తమ తేఽజ్ఞిమూలం
ప్రీతోఽపవర్గశరణం హ్వయసే కదా ను

16

యస్మాత్ప్రియాప్రియవియోగసంయోగజన్మ
శోకాగ్నినా సకలయోనిషు దహ్యమానః
దుఃఖౌషధం తదపి దుఃఖమతద్ధియాహం
భూమన్మమామి వద మే తవ దాస్యయోగమ్

17

సోఽహం ప్రియస్య సుహృదః పరదేవతాయా
లీలాకథాస్తవ నృసింహ విరిజ్చగీతాః
అజ్ఞస్తితర్మ్యనుగృణన్గుణవిప్రముక్తో
దుర్గాణి తే పదయుగాలయహంససజ్గః

18

బాలస్య నేహ శరణం పితరౌ నృసింహ
నార్తస్య చాగదముదన్వతి మజ్జతో నౌః
తప్తస్య తత్ప్రతివిధిర్య ఇహోజ్ఞసేష్టన్
తావద్విభో తనుభృతాం త్వదుపేక్షితానామ్

19

యస్మిన్యతో యర్హియేన చ యస్య యస్మాద్
యస్మై యథా యదుత యస్త్వపరః పరో వా
భావః కరోతి వికరోతి పృథక్స్వభావః
సఞ్చోదితస్తదఖిలం భవతః స్వరూపమ్

20

మాయా మనః సృజతి కర్మమయం బలీయః
కాలేన చోదితగుణానుమతేన పుంసః

ఛన్దోమయం యదజయార్పితపోడశారం
సంసారచక్రమజ కోఽతితరేత్త్వ దన్యః

21

స త్వం హి నిత్యవిజితాత్మగుణః స్వధామ్నా
కాలో వశీకృతవిసృజ్యవిసర్గశక్తిః
చక్రే విసృష్టమజయేశ్వర పోడశారే
నిష్పీడ్యమానముపకర్ష విభో ప్రపన్నమ్

22

దృష్టా మయా దివి విభోఽఖిలధిష్ణుపానామ్
ఆయుః శ్రియో విభవ ఇచ్ఛతి యాన్జన్వోఽయమ్
యేఽస్మత్ప్రీతుః కుపితహాసవిజృంభితభ్రూ
విస్ఫుర్జితేన లులితాః స తు తే నిరస్తః

23

తస్మాదమూస్తనుభృతామహమాశిషోఽజ్ఞ
ఆయుః శ్రియం విభవమైన్ద్రియమావిరిణ్ఛ్యాత్
నేచ్ఛామి తే విలులితానురువిక్రమేణ
కాలాత్మనోపనయ మాం నిజభృత్యపార్శ్వమ్

24

కుత్రాశిషః శ్రుతిసుఖా మృగతృప్తిరూపాః
క్వేదం కలేవరమశేషరుజాం విరోహాః
నిర్విద్యతే న తు జనో యదపీతి విద్వాన్
కామానలం మధులవైః శమయన్దరాపైః

25

క్వాహం రజఃప్రభవ ఈశ తమోఽధికేఽస్మిన్
జాతః సురేతరకులే క్వ తవానుకమ్పా
న బ్రహ్మణో న తు భవస్య న వై రమాయా
యన్మేఽర్పితః శిరసి పద్మకరః ప్రసాదః

26

నైషా పరావరమతిర్భవతో నను స్యాజ్

జన్తోర్యథాత్మసుహృదో జగతస్తథాపి
సంసేవయా సురతరోరివ తే ప్రసాదః
సేవానురూపముదయో న పరావరత్వమ్ 27

ఏవం జనం నిపతితం ప్రభవాహికూపే
కామాభికామమను యః ప్రపతన్తుసజ్ఞాత్
కృత్వాత్మసాత్సురర్షిణా భగవన్సహితః
సోఽహం కథం ను విస్మజే తవ భృత్యసేవామ్ 28

మత్ప్రాణరక్షణమనన్త పితుర్వధశ్చ
మన్యే స్వభృత్యఋషివాక్యమృతం విధాతుమ్
ఖడ్గం ప్రగృహ్య యదవోచదసద్విధిత్సున్
త్వామీశ్వరో మదపరోఽవతు కం హరామి 29

ఏకస్త్వమేవ జగదేతమముష్య యత్త్వమ్
ఆద్యన్తయోః పృథగవస్యసి మధ్యతశ్చ
సృష్ట్యా గుణవ్యతికరం నిజమాయయేదం
నానేవ తైరవసితస్తదనుప్రవిష్టః 30

త్వమ్వా ఇదం సదసదీశ భవాన్స్తతోఽన్యో
మాయా యదాత్మపరబుద్ధిరియం హ్యపార్థా
యద్యస్య జన్మ నిధనం స్థితిరీక్షణం చ
తద్వైతదేవ వసుకాలవదష్టితర్వోః 31

న్యస్యేదమాత్మని జగద్విలయామ్బుమధ్యే
శేషేత్మనా నిజసుఖానుభవో నిరీహః
యోగేన మీలితదృగాత్మనిపీతనిద్రన్
తుర్యే స్థితో న తు తమో న గుణాంశ్చ యుజ్మే 32

తస్యైవ తే వపురిదం నిజకాలశక్త్యా
సఞ్చోదితప్రకృతిధర్మణ ఆత్మగూఢమ్
అమృత్యనంతశయనాద్విరమత్సమాధేర్
నాభేరభూత్సు కణికావటవన్మహాబ్జమ్

33

తత్సమ్భవః కవిరతోఽన్యదపశ్యమానస్
త్వాం బీజమాత్మని తతం స బహిర్విచిన్త్య
నావిన్దదబ్ధశతమప్పు నిమజ్జమానో
జాతేఽఙ్కురే కథముహోపలభేత బీజమ్

34

స త్వాత్మయోనిరతివిస్మిత ఆశ్రితోఽబ్జం
కాలేన తీవ్రతపసా పరిశుద్ధభావః
త్వామాత్మనీశ భువి గన్ధమివాతిసూక్ష్మం
భూతేన్ద్రియాశయమయే వితతం దదర్శ

35

ఏవం సహస్రవదనాఙ్ఘ్రిశిరఃకరోరు
నాసాద్యకర్ణనయనాభరణాయుధాఢ్యమ్
మాయామయం సదుపలక్ష్మితసన్నివేశం
దృష్ట్వా మహాపురుషమాప ముదం విరిఞ్చః

36

తస్మై భవాన్తయశిరస్తనువం హి బిభ్రద్
వేదద్రుహవతిబలౌ మధుకైటభాఞ్శౌ
హత్వానయచ్ఛుతిగణాంశ్చ రజస్తమశ్చ
సత్త్వం తవ ప్రియతమాం తనుమామనన్తి

37

ఇత్థం నృతిర్యగృషిదేవరుషావతారైర్
లోకాన్విభావయసి హంసి జగత్ప్రతిపాన్
ధర్మం మహాపురుష పాసి యుగానువృత్తం
ఛన్నః కలౌ యదభవస్త్రియుగోఽథ స త్వమ్

38

నైతన్మనస్తవ కథాసు వికుణ్ఠనాథ
సమ్ప్రియతే దురితదుష్టమసాధు తీవ్రమ్
కామాతురం హర్షశోకభయైషణార్తం
తస్మిన్మథం తవ గతిం విమృశామి దీనః

39

జిహ్వాకతోఽచ్యుత వికర్షతి మావిత్పప్తా
శిశ్నోఽన్యతస్త్వగుదరం శ్రవణం కుతశ్చిత్
ఘ్రాణోఽన్యతశ్చపలదృక్ష్వ చ కర్మశక్తిర్
బహ్వ్యః సపత్న్య ఇవ గేహపతిం లునన్తి

40

ఏవం స్వకర్మపతితం భవవైతరణ్యామ్
అన్యోన్యజన్మమరణాశనభీతభీతమ్
పశ్యన్జనం స్వపరవిగ్రహవైరమైత్రం
హస్తేతి పారచర పీఠపి మూఢమద్య

41

కో న్వత్ర తేఽఖిలగురో భగవన్స్తయాస
ఉత్తారణేఽస్య భవసమ్భవలోపహేతోః
మూఢేషు వై మహదనుగ్రహ ఆర్తబన్ధో
కిం తేన తే ప్రియజనాననుసేవతాం నః

42

నైవోద్విజే పర దురత్యయవైతరణ్యాన్
త్వద్వీర్యగాయనమహామృతమగ్నచిత్తః
శోచే తతో విముఖచేతస ఇన్ద్రియార్థ
మాయాసుఖాయ భరముద్వహతో విమూఢాన్

43

ప్రాయేణ దేవ మునయః స్వవిముక్తికామా
మౌనం చరన్తి విజనే న పరార్థనిష్ఠాః
నైతాన్విహాయ కృపణాన్విముముక్ష ఏకో

నాన్యం త్వదస్య శరణం భ్రమతోఽనుపశ్యే 44

యన్మైథునాదిగృహమేధిసుఖం హి తుచ్ఛం
కణ్డాయనేన కరయోరివ దుఃఖదుఃఖమ్
తృప్యన్తి నేహ కృపణా బహుదుఃఖభాజః
కణ్డాతివన్మనసిజం విషహేత ధీరః 45

మౌనవ్రతశ్రుతతపోఽధ్యయనస్వధర్మ
వ్యాఖ్యారహోజపసమాధయ ఆపవర్గాః
ప్రాయః పరం పురుష తే త్వజితేన్ద్రియాణాం
వార్తా భవన్త్యత న వాత్ర తు దామ్భికానామ్ 46

రూపే ఇమే సదసతీ తవ వేదస్పష్టే
బీజాఙ్కురావివ న చాన్యదరూపకస్య
యుక్తాః సమక్షముభయత్ర విచక్షన్తే త్వాం
యోగేన వహ్నిమివ దారుషు నాన్యతః స్యాత్ 47

త్వం వాయురగ్నిరవనిర్వియదమ్బు మాత్రాః
ప్రాణేన్ద్రియాణి హృదయం చిదనుగ్రహశ్చ
సర్వం త్వమేవ సగుణో విగుణశ్చ భూమన్
నాన్యత్క్షదస్త్వపి మనోవచసా నిరుక్తమ్ 48

నైతే గుణా న గుణినో మహదాదయో యే
సర్వే మనః ప్రభృతయః సహదేవమర్త్యాః
ఆద్యంతవన్త ఉరుగాయ విదన్తి హి త్వామ్
ఏవం విమృశ్య సుధియో విరమన్తి శబ్దాత్ 49

తత్తేఽర్హత్తమ నమః స్తుతికర్మపూజాః
కర్మ స్మృతిశ్చరణయోః శ్రవణం కథాయామ్

సంసేవయా త్వయి వినేతి షడఙ్గాయా కిం
భక్తిం జనః పరమహంసగతో లభేత 50

శ్రీనారద ఉవాచ
ఏతావద్వర్ణితగుణో భక్త్యా భక్తేన నిర్గుణః
ప్రహృదం ప్రణతం ప్రీతో యతమన్యురభాషత 51

శ్రీభగవానువాచ
ప్రహృద భద్ర0 భద్రం తే ప్రీతోఽహం తేఽసురోత్తమ
వరం వృణీష్వాభిమతం కామపూరోఽస్మ్యహం నృణామ్ 52

మామప్రీణత ఆయుష్మన్దర్శనం దుర్లభం హి మే
దృష్ట్వా మాం న పునర్జన్తురాత్మానం తప్తుమర్హతి 53

ప్రీణంతి హ్యాథ మాం ధీరాః సర్వభావేన సాధవః
శ్రేయస్కామా మహాభాగ సర్వాసామాశిషాం పతిమ్ 54

శ్రీనారద ఉవాచ
ఏవం ప్రలోభ్యమానోఽపి వరైర్లోకప్రలోభనైః
ఏకాన్తిత్వాద్భగవతి నైచ్ఛత్తానసురోత్తమః 55

అధ్యాయము - 10

శ్రీనారద ఉవాచ
భక్తియోగస్య తత్సర్వమంతరాయతయార్భకః
మన్యమానో హృషీకేశం స్మయమాన ఉవాచ హ 1

శ్రీప్రహృద ఉవాచ
మా మాం ప్రలోభయోత్పత్త్యా సక్తంకామేషు తైర్వరైః

- తత్సజ్జభీతో నిర్విణ్ణో ముముక్షుస్తామపాశ్రితః 2
- భృత్యలక్షణజిజ్ఞాసుర్భక్తం కామేష్వచోదయత్
భవాన్సంసారబీజేషు హృదయగ్రన్థిషు ప్రభో 3
- నాన్యథా తేఽఖిలగురో ఘటేత కరుణాత్మనః
యస్త ఆశిష ఆశాస్తే న స భృత్యః స వై వణిక్ 4
- ఆశాసానో న వై భృత్యః స్వామిన్యాశిష ఆత్మనః
న స్వామీ భృత్యతః స్వామ్యమిచ్ఛన్యో రాతి చాశిషః 5
- అహం త్వకామస్త్యద్భక్తస్త్యం చ స్వామ్యనపాశ్రయః
నాన్యథేహవయోరర్థో రాజసేవకయోరివ 6
- యది దాస్యసి మే కామాన్వరాంస్త్యం వరదర్షభ
కామానాం హృద్యసంరోహం భవతస్తు వృణే వరమ్ 7
- ఇన్ద్రియాణి మనః ప్రాణ ఆత్మా ధర్మో ధృతిర్మతిః
ప్రీః శ్రీస్తేజః స్మృతిః సత్యం యస్య నశ్యన్తి జన్మనా 8
- విముఞ్చతి యదా కామాన్మానవో మనసి స్థితాన్
తర్హ్యేవ పుణ్డరీకాక్ష భగవత్త్వాయ కల్పతే 9
- ఓం నమో భగవతే తుభ్యం పురుషాయ మహాత్మనే
హరయేఽద్భుతసింహాయ బ్రహ్మణే పరమాత్మనే 10
- శ్రీభగవానువాచ
నైకాన్తినో మే మయి జాత్విహాశిష ఆశాసతేఽముత్ర చ యే భవద్విధాః
తథాపి మన్వన్తరమేతదత్ర దైత్యేశ్వరాణామనుభుజ్క్ష్వ భోగాన్ 11

కథా మదీయా జపమాణః ప్రియాస్త్యమావేశ్య మామాత్మని సంతమేకమ్
సర్వేషు భూతేష్వధియజ్ఞమీశం యజస్వ యోగేన చ కర్మ హిన్వన్ 12

భోగేన పుణ్యం కుశలేన పాపం కలేవరం కాలజవేన హిత్వా
కీర్తిం విశుద్ధాం సురలోకగీతాం వితాయ మామేష్యసి ముక్తబన్ధః 13

య ఏతత్కీర్తయేన్మహ్యం త్వయా గీతమిదం నరః
త్వాం చ మాం చ స్మరన్కాలే కర్మబన్ధాత్ప్రముచ్యతే 14

శ్రీప్రహ్లాద ఉవాచ
వరం వరయ ఏతత్తే వరదేశాన్మహేశ్వర
యదనిన్దత్పితా మే త్వమవిద్వాంస్తేజ ఐశ్వరమ్ 15

విద్ధామర్షాశయః సాక్షాత్సర్వలోకగురుం ప్రభుమ్
భ్రాతృహేతి మృషాదృష్టిస్త్వద్భక్తే మయి చాఘవాన్ 16

తస్మాత్పితా మే పూయేత దురన్తాద్దుస్తరాదఘాత్
పూతస్తేసపాఙ్గసందృష్టస్తదా కృపణవత్సల 17

శ్రీభగవానువాచ
త్రిసప్తభిః పితా పూతః పితృభిః సహ తేనఘ
యత్సాధోస్య కులే జాతో భవాన్వై కులపావనః 18

యత్ర యత్ర చ మద్భక్తాః ప్రశాంతాః సమదర్శినః
సాధవః సముదాచారాస్తే పూయన్తేసపి కీకటాః 19

సర్వాత్మనా న హింసంతి భూతగ్రామేషు కింశ్చన
ఉచ్ఛావచేషు దైత్యేన్ద్ర మద్భావవిగతస్పృహః 20

- భవన్తి పురుషా లోకే మద్భక్తాస్తామనువ్రతాః
భవాన్మే ఖలు భక్తానాం సర్వేషాం ప్రతిరూపధృక్ 21
- కురు త్వం ప్రేతకృత్యాని పితుః పూతస్య సర్వశః
మదఙ్గస్పర్శనేనాఙ్గ లోకాన్యాస్యతి సుప్రజాః 22
- పితౄం చ స్థానమాతిష్ఠ యథోక్తం బ్రహ్మవాదిభిః
మయ్యావేశ్య మనస్తాత కురు కర్మాణి మత్పురః 23
- శ్రీనారద ఉవాచ
ప్రహృదోఽపి తథా చక్రే పితుర్యత్సామృతాయైకమ్
యథాహ భగవాన్రాజన్నభిషిక్తో ద్విజాతిభిః 24
- ప్రసాదసుముఖం దృష్ట్వా బ్రహ్మ నరహరిం హరిమ్
స్తుత్వా వాగ్భిః పవిత్రాభిః ప్రాహ దేవాదిభిర్వృతః 25
- శ్రీబ్రహ్మోవాచ
దేవదేవాఖిలాధ్యక్ష భూతభావన పూర్వజ
దిష్ట్యా తే నిహతః పాపా లోకసంతాపనోఽసురః 26
- యోఽసౌ లబ్ధవరో మత్తో న వధ్యో మమ సృష్టిభిః
తపోయోగబలోన్నద్ధః సమస్తనిగమానహన్ 27
- దిష్ట్యా తత్తనయః సాధుర్మహాభాగవతోఽర్భకః
త్వయా విమోచితో మృత్యోర్దిష్ట్యా త్వాం సమితోఽధునా 28
- ఏతద్వపుస్తే భగవన్న్యాయతః పరమాత్మనః
సర్వతో గోప్తృ సన్తాసాన్మృత్యోరపి జిఘాంసతః 29

శ్రీభగవానువాచ

మైవం విభోఽసురాణాం తే ప్రదేయః పద్మసమ్భవ
వరః క్రూరనిసర్గాణామహీనామమృతం యథా

30

శ్రీనారద ఉవాచ

ఇత్యుక్త్వా భగవాన్రాజంస్తతశ్చాన్తర్దధే హరిః
అదృశ్యః సర్వభూతానాం పూజితః పరమేష్ఠినా

31

తతః సమ్పూజ్య శిరసా వవన్దే పరమేష్ఠినమ్
భవం ప్రజాపతీన్దేవాన్స్త్రహదో భగవత్కలాః

32

తతః కావ్యాదిభిః సార్దం మునిభిః కమలాసనః
దైత్యానాం దానవానాం చ ప్రహృదమకరోత్పతిమ్

33

ప్రతినన్ద్య తతో దేవాః ప్రయుజ్య పరమాశిషః
స్వధామాని యయా రాజన్బ్రహ్మద్యాః ప్రతిపూజితాః

34

ఏవం చ పార్షదౌ విష్ణోః పుత్రత్వం ప్రాపితౌ దితేః
హృది స్థితేన హరిణా వైరభావేన తౌ హతౌ

35

పునశ్చ విప్రశాపేన రాక్షసౌ తౌ బభూవతుః
కుమ్భకర్ణదశగ్రీవౌ హతౌ తౌ రామవిక్రమైః

36

శయానౌ యుధి నిర్భిన్న హృదయౌ రామశాయకైః
తచ్చిత్తౌ జహతుర్దేహం యథా ప్రాక్తనజన్మని

37

తావిహాథ పునర్జాతౌ శిశుపాలకరూషజౌ
హరౌ వైరానుబన్ధేన పశ్యతస్తే సమీయతుః

38

- ఏనః పూర్వకృతం యత్తద్రాజానః కృష్ణవైరిణః
జహుస్తేఽన్తే తదాత్మానః కీటః పేశస్మతో యథా 39
- యథా యథా భగవతో భక్త్యా పరమయాభిదా
నృపాశ్చైద్యాదయః సాత్మ్యం హరేస్తచ్చింతయా యయుః 40
- ఆఖ్యాతం సర్వమేతత్తే యన్మాం త్వం పరిపృష్టవాన్
దమఘోషసుతాదీనాం హరేః సాత్మ్యమపి ద్విషామ్ 41
- ఏషా బ్రహ్మణ్యదేవస్య కృష్ణస్య చ మహాత్మనః
అవతారకథా పుణ్యా వధో యత్రాదిదైత్యయోః 42
- ప్రహృదస్యానుచరితం మహాభాగవతస్య చ
భక్తిర్జ్ఞానం విరక్తిశ్చ యాథార్థ్యం చాస్య వై హరేః 43
- సర్గస్థిత్యప్యయేశస్య గుణకర్మానువర్ణనమ్
పరావరేషాం స్థానానాం కాలేన వ్యత్యయో మహాన్ 44
- ధర్మో భాగవతానాం చ భగవాన్యేన గమ్యతే
ఆఖ్యానేఽస్మిన్నమాత్మాతమాధ్యాత్మికమశేషతః 45
- య ఏతత్పుణ్యమాఖ్యానం విష్ణోర్వీర్యోపబృంహితమ్
కీర్తయేచ్ఛద్ధయా శ్రుత్వా కర్మపాశైర్విముచ్యతే 46
- ఏతద్య ఆదిపురుషస్య మృగేస్త్రలీలాం
దైత్యేస్త్రయాథపవధం ప్రయతః పరేత
దైత్యాత్మజస్య చ సతాం ప్రవరస్య పుణ్యం
శ్రుత్వానుభావమకుతోభయమేతి లోకమ్ 47

- యూయం నృలోకే బత భూరిభాగా లోకం పునానా మునయోఽభియన్తి
యేషాం గృహానావసతీతి సాక్షాద్గూఢం పరం బ్రహ్మ మనుష్యలిజ్గమ్ 48
- స వా ఆయం బ్రహ్మ మహద్విమృగ్య కైవల్యనిర్వాణసుఖానుభూతిః
ప్రియః సుహృద్వ్యః ఖలు మాతులేయ ఆత్మార్హణీయో విధిక్కుద్గురుశ్చ 49
- న యస్య సాక్షాద్భవపద్మజాదిభీ రూపం ధియా వస్తుతయోపవర్ణితమ్
మౌనేన భక్త్యోపశమేన పూజితః ప్రసీదతామేష స సాత్వతాం పతిః 50
- స ఏష భగవాన్రాజన్వ్యతనోద్విహతం యశః
పురా రుద్రస్య దేవస్య మయేనానంతమాయినా 51
- రాజోవాచ
కస్మిన్కర్మణి దేవస్య మయోఽహన్ష్టగదీశితుః
యథా చోపచితా కీర్తిః కృష్ణేనానేన కథ్యతామ్ 52
- శ్రీనారద ఉవాచ
నిర్జితా అసురా దేవైర్యుధ్యనేనోపబృంహితైః
మాయినాం పరమాచార్యం మయం శరణమాయయుః 53
- స నిర్మాయ పురస్తిస్తో హైమీరౌప్యాయసీర్విభుః
దుర్లక్ష్మ్యపాయసంయోగా దుర్వితర్క్యపరిచ్ఛదాః 54
- తాభిస్తేఽసురసేనాన్యో లోకాన్స్త్రీనేశ్వరాన్పుష
స్మరన్తో నాశయాం చక్రుః పూర్వవైరమలక్షితాః 55
- తతస్తే సేశ్వరా లోకా ఉపాసాద్యేశ్వరం నతాః
త్రాహి నస్తావకాన్దేవ వినష్టాన్స్త్రీపురాలయైః 56

అథానుగృహ్య భగవాన్మా భైష్టేతి సురాన్విభుః శరం ధనుషి సన్ధాయ పురేష్వస్తం వ్యముఞ్చత	57
తతోఽగ్నివర్ణ ఇషవ ఉత్పేతుః సూర్యమణ్డలాత్ యథా మయూఖసన్దోహ నాదృశ్యంత పురో యతః	58
తైః స్పృష్టా వ్యసవః సర్వే నిపేతుః స్మ పురౌకసః తానానీయ మహాయోగీ మయః కూపరసేఽక్షిపత్	59
సిద్ధామృతరసస్పృష్టా వజ్రసారా మహౌజసః ఉత్తస్థుర్మేఘదలనా వైద్యుతా ఇవ వహ్నయః	60
విలోక్య భగ్నుసఙ్కల్పం విమనస్కం వృషధ్వజమ్ తదాయం భగవాన్విష్ణుస్తతోపాయమకల్పయత్	61
వత్సశ్చాసీత్తదా బ్రహ్మ స్వయం విష్ణురయం హి గౌః ప్రవిశ్య త్రిపురం కాలే రసకూపామృతం పపౌ	62
తేఽసురా హ్యపి పశ్యంతో న న్యపేధన్విమోహితాః తద్విజ్ఞాయ మహాయోగీ రసపాలానిదం జగౌ స్మయన్విశోకః శోకార్తాన్మృరన్దైవగతిం చ తామ్ దేవోఽసురో నరోఽన్యో వా నేశ్వరోఽస్తీహ కశ్చన	63
ఆత్మనోఽన్యస్య వా దిష్టం చైవేనాపోహితుం ద్వయోః అథాసౌ శక్తిభిః స్వాభిః శమ్భోః ప్రాధానికం వృధాత్	64
ధర్మజ్ఞానవిరక్తృద్ధి తపోవిద్యాక్రియాదిభిః రథం సూతం ధ్వజం వాహన్దనుర్వర్మశరాది యత్	65
సన్నద్ధో రథమాస్థాయ శరం ధనురుపాదదే	66

శరం ధనుషి సన్ధాయ ముహూర్తేఽభిజిత్తిశ్వరః
దదాహ తేన దుర్భేద్యా హరోఽథ త్రిపురో నృప 67

దివి దుష్టభయో నేదుర్విమానశతసంకులాః
దేవర్షిపితృసిద్ధేశా జయేతి కుసుమోత్కరైః
అవాకిరన్జగుర్భ్రష్టా నన్మతుశ్చాపురోగణాః 68

ఏవం దగ్ధ్వా పురస్తిస్తో భగవాన్పురహా నృప
బ్రహ్మాదిభిః స్తూయమానః స్వం ధామ ప్రత్యపద్యత 69

ఏవం విధాన్యస్య హరేః స్వమాయయా విడమ్భమానస్య నృలోకమాత్మనః
వీర్యాణి గీతాన్బృషిభిర్జగద్గురోర్లోకం పునానాన్యపరం వదామి కిమ్ 70

అధ్యాయము - 11

శ్రీశుక ఉవాచ

శ్రుత్వేహితం సాధు సభాసభాజితం మహత్తమగ్రణ్య ఉరుక్రమాత్మనః
యుధిష్ఠిరో దైత్యపతేర్ముదాన్వితః పప్రచ్ఛ భూయస్తనయం స్వయమ్భువః 1

శ్రీయుధిష్ఠిర ఉవాచ

భగవన్స్మృతుమిచ్ఛామి నృణాం ధర్మం సనాతనమ్
వర్ణాశ్రమాచారయుతం యత్పు మాన్విన్దతే పరమ్ 2

భవాన్పుజాపతేః సాక్షాదాత్మజః పరమేష్ఠినః
సుతానాం సమ్మతో బ్రహ్మాన్స్తపోయోగసమాధిభిః 3

నారాయణపరా విప్రా ధర్మం గుహ్యం పరం విదుః
కరుణాః సాధవః శాన్తాస్త్వద్విధా న తథాపరే 4

శ్రీనారద ఉవాచ

నత్వా భగవతేఽజాయ లోకానాం ధర్మసేతవే
వక్ష్యే సనాతనం ధర్మం నారాయణముఖాచ్ఛృతమ్ 5

యోఽవతీర్యాత్మనోఽంశేన దాక్షాయణ్యాం తు ధర్మతః
లోకానాం స్వస్తయేఽధ్యాస్తే తపో బదరికాశ్రమే 6

ధర్మమూలం హి భగవాన్సర్వవేదమయో హరిః
స్మృతం చ తద్విదాం రాజన్యేన చాత్మా ప్రసీదతి 7

సత్యం దయా తపః శౌచం తితిక్షేక్షా శమో దమః
అహింసా బ్రహ్మచర్యం చ త్యాగః స్వాధ్యాయ ఆర్జవమ్ 8

సంతోషః సమదృక్సేవా గ్రామ్యేహోపరమః శనైః
నృణాం విపర్యయేహేక్షా మౌనమాత్మవిమర్శనమ్ 9

అన్నాద్యాదేః సంవిభాగో భూతేభ్యశ్చ యథార్హతః
తేష్వాత్మదేవతాబుద్ధిః సుతరాం నృషు పాణ్డవ 10

శ్రవణం కీర్తనం చాస్య స్మరణం మహతాం గతేః
సేవేజ్యౌవనతిర్దాస్యం సఖ్యమాత్మసమర్పణమ్ 11

నృణామయం పరో ధర్మః సర్వేషాం సముదాహృతః
త్రింశల్లక్షణవాన్రాజస్సర్వాత్మా యేన తుష్యతి 12

సంస్కారా యత్రావిచ్ఛిన్నాః స ద్విజోఽజో జగద యమ్
ఇజ్యాధ్యయనదానాని విహితాని ద్విజన్మనామ్
జన్మకర్మావదాతానాం క్రియాశ్చాశ్రమచోదితాః 13

- విప్రస్యాధ్యయనాదీని పడన్యస్యాప్రతిగ్రహః
రాజ్ఞో వృత్తిః ప్రజాగోప్తురవిప్రాద్వా కరాదిభిః 14
- వైశ్యస్తు వార్తావృత్తిః స్యాన్నిత్యం బ్రహ్మకులానుగః
శూద్రస్య ద్విజశుశూపా వృత్తిశ్చ స్వామినో భవేత్ 15
- వార్తా విచిత్రా శాలీన యాయావరశిలోఽఛ్చనమ్
విప్రవృత్తిశ్చతుర్థేయం శ్రేయసీ చోత్తరోత్తరా 16
- జఘన్యో నోత్తమాం వృత్తిమనాపది భజేన్నరః
ఋతే రాజన్యమాపత్సు సర్వేషామపి సర్వశః 17
- ఋతామృతాభ్యాం జీవేత మృతేన ప్రమృతేన వా
సత్యాన్యతాభ్యామపి వా న శ్వవృత్త్యా కదాచన 18
- ఋతముఽఛ్చశిలం ప్రోక్తమమృతం యదయాచితమ్
మృతం తు నిత్యయాఽఛ్చా స్యాత్ప్రమృతం కర్షణం స్మృతమ్ 19
- సత్యాన్యతం చ వాణిజ్యం శ్వవృత్తిర్నీచసేవనమ్
వర్ణయేత్తాం సదా విప్రో రాజన్యశ్చ జగుప్సితామ్
సర్వవేదమయో విప్రః సర్వదేవమయో నృపః 20
- శమో దమస్తపః శౌచం సన్తోషః క్షాన్తిరార్జవమ్
జ్ఞానం దయాచ్యుతాత్మత్వం సత్యం చ బ్రహ్మలక్షణమ్ 21
- శౌర్యం వీర్యం ధృతిస్తేజస్త్యాగశ్చాత్మజయః క్షమా
బ్రహ్మణ్యతా ప్రసాదశ్చ సత్యం చ క్షత్రలక్షణమ్ 22
- దేవగుర్వచ్యుతే భక్తిస్త్రైవర్గపరిపోషణమ్
ఆస్తిక్యముద్యమో నిత్యం వైపుణ్యం వైశ్యలక్షణమ్ 23

శూద్రస్య సన్నతిః శౌచం సేవా స్వామిన్యమాయయా అమస్త్రయజ్ఞో హ్యస్త్రీయం సత్యం గోవిప్రరక్షణమ్	24
స్త్రీణాం చ పతిదేవానాం తచ్ఛుశ్రూపానుకూలతా తద్బంధుష్వనువృత్తిశ్చ నిత్యం తద్వ్యతధారణమ్	25
సమార్జనోపలేపాభ్యాం గృహమణ్డనవర్తనైః స్వయం చ మణ్డితా నిత్యం పరిమృష్టపరిచ్ఛదా	26
కాష్ఠైరుచ్ఛావచైః సాధ్వీ ప్రశ్రయేణ దమేన చ వాక్యైః సత్వైః ప్రియైః ప్రేక్షా కాలే కాలే భజేత్పతిమ్	27
సన్తుష్టాలోలుపా దక్షా ధర్మజ్ఞా ప్రియసత్యవాక్ అప్రమత్తా శుచిః స్నిగ్ధా పతిం త్వపతితం భజేత్	28
యా పతిం హరిభావేన భజేత్ప్రీతిరీవ తత్పురా హర్యాత్మనా హరేర్లోకే పత్యా శ్రీరివ మోదతే	29
వృత్తిః సజ్కరజాతీనాం తత్తత్కులకృతా భవేత్ అచౌరాణామపాపానామన్యజాన్తేవసాయినామ్	30
ప్రాయః స్వభావవిహితో నృణాం ధర్మో యుగే యుగే వేదదృగ్భిః స్మృతో రాజస్త్రేత్య చేహ చ శర్మకృత్	31
వృత్త్యా స్వభావకృతయా వర్తమానః స్వకర్మకృత్ హిత్వా స్వభావజం కర్మ శనైర్నిర్గుణతామియాత్	32
ఉప్యమానం ముహుః క్షేత్రం స్వయం నిర్వీర్యతామియాత్ న కల్పతే పునః సూత్యై ఉప్తం బీజం చ నశ్యతి	33

ఏవం కామాశయం చిత్తం కామానామతినేవయా
విరజ్యేత యథా రాజన్నగ్నివత్కామబిన్దుభిః 34

యస్య యల్లక్షణం ప్రోక్తం పుంసో వర్ణాభివ్యజ్ఞకమ్
యదన్యత్రాపి దృశ్యేత తత్తేనైవ వినిర్దిశేత్ 35

అధ్యాయము - 12

శ్రీనారద ఉవాచ
బ్రహ్మచారీ గురుకులే వసన్తాన్తో గురోర్హితమ్
ఆచరన్తాసవన్నీచో గురౌ సుదృఢసౌహృదః 1

సాయం ప్రాతరుపాసేత గుర్వగ్న్యర్కసురోత్తమాన్
సన్ద్యే ఉభే చ యతవాగ్జపన్త్రహ్మ సమాహితః 2

ఛన్దాన్స్యధీయీత గురోరాహూతశ్చేత్సయన్త్రితః
ఉపక్రమేఽవసానే చ చరణౌ శిరసా నమేత్ 3

మేఖలాజినవాసాంసి జటాదణ్డకమణ్డలూన్
బిభృయాదుపవీతం చ దర్భపాణిర్యథోదితమ్ 4

సాయం ప్రాతశ్చరేద్భైక్ష్యం గురవే తన్నివేదయేత్
భుజ్జీత యద్యనుజ్ఞాతో నో చేదుపవసేత్స్వ చిత్ 5

సుశిలో మితభుగ్దక్షః శ్రద్ధధానో జితేన్ద్రియః
యావదర్థం వ్యవహరేత్స్త్రిమ స్త్రీనిర్జితేషు చ 6

వర్జయేత్తుమదాగాధామగృహస్థో బృహద్రుతః
ఇన్ద్రియాణి ప్రమాథీని హరన్త్యపి యతేర్మనః 7

కేశప్రసాధనోన్మర్ద స్నపనాభ్యజ్ఞనాదికమ్ గురుస్త్రీభిర్యువతిభిః కారయేన్నాత్మనో యువా	8
నన్వగ్నిః ప్రమదా నామ ఘృతకుమ్భసమః పుమాన్ సుతామపి రహో జహ్యదన్యదా యావదర్థకృత్	9
కల్పయిత్వాత్మనా యావదాభాసమిదమీశ్వరః ద్వైతం తావన్న విరమేత్తతో హ్యస్య విపర్యయః	10
ఏతత్సర్వం గృహస్థస్య సమామ్నాతం యతేరపి గురువృత్తిర్వికల్పేన గృహస్థస్యర్తుగామినః	11
అజ్ఞానాభ్యజ్ఞనోన్మర్ద స్త్రవలేఖామిషం మధు స్రగ్గన్ధలేపాలజ్కారాన్స్త్యజేయుర్యే బృహద్రూతాః	12
ఉపిత్యైవం గురుకులే ద్విజోఽధీత్యావబుధ్య చ త్రయీం సాఙ్గోపనిషదం యావదర్థం యథాబలమ్	13
దత్త్వా వరమనుజ్ఞాతో గురోః కామం యదీశ్వరః గృహం వనం వా ప్రవిశేత్ప్రజేత్తత్ర వా వసేత్	14
అగ్నౌ గురావాత్మని చ సర్వభూతేష్వధోక్షజమ్ భూతైః స్వధామభిః పశ్యేదప్రవిష్టం ప్రవిష్టవత్	15
ఏవం విధో బ్రహ్మచారీ వానప్రస్థో యతిర్ధూహీ చరన్విదితవిజ్ఞానః పరం బ్రహ్మాధిగచ్ఛతి	16
వానప్రస్థస్య వక్ష్యామి నియమాన్మునిసమ్మతాన్	

- యానాస్థాయ మునిర్గచ్ఛేదృషిలోకముహాజ్ఞసా 17
- న కృష్ణపచ్యమశ్నీయాదకృష్ణం చాప్యకాలతః
అగ్నిపక్షమథామం వా అర్కపక్షముతాహరేత్ 18
- వన్యైశ్చరుపురోడాశాన్నిర్వపేత్కాలచోదితాన్
లభ్యే నవే నవేన్నాద్యే పురాణం చ పరిత్యజేత్ 19
- అగ్న్యర్థమేవ శరణముటజం వాద్రికన్దరమ్
శ్రయేత హిమవాయ్వగ్ని వర్షార్కాతపషాట్స్వయమ్ 20
- కేశరోమనఖశ్మశ్చ మలాని జటిలో దధత్
కమణ్డల్వజినే దణ్డ వల్కలాగ్నిపరిచ్ఛదాన్ 21
- చరేద్వనే ద్వాదశాబ్దానశ్చై వా చతురో మునిః
ద్వావేకం వా యథా బుద్ధిర్న విపద్యేత కృచ్ఛ్రతః 22
- యదాకల్పః స్వక్రియాయాం వ్యాధిభిర్జరయాథవా
ఆస్వీక్షిక్యాం వా విద్యాయాం కుర్యాదనశనాదికమ్ 23
- ఆత్మన్యగ్నీన్సమారోప్య సన్న్యస్యాహం మమాత్మతామ్
కారణేషు న్యసేత్సమ్యక్సజ్ఞాతం తు యథార్హతః 24
- ఖే ఖాని వాయౌ నిశ్వాసాంస్తేజఃసూష్మాణమాత్మవాన్
అప్స్వస్పృక్లేష్మపూయాని క్షితౌ శేషం యథోద్భవమ్ 25
- వాచమగ్నౌ సవక్తవ్యామిన్ద్రే శిల్పం కరావపి
పదాని గత్యా వయసి రత్యోపస్థం ప్రజాపతౌ 26

మృత్యో పాయుం విసర్గం చ యథాస్థానం వినిర్దిశేత్
దిక్షు శ్రోత్రం సనాదేన స్పర్శేనాధ్యాత్మని త్వచమ్ 27

రూపాణి చక్షుషా రాజన్యోతిష్యభినివేశయేత్
అప్పు ప్రచేతసా జిహ్వం ఘ్రీయైర్వాణం క్షితౌ న్యసేత్ 28

మనో మనోరథైశ్చస్త్రే బుద్ధిం బోధ్యైః కవౌ పరే
కర్మాణ్యధ్యాత్మనా రుద్రే యదహం మమతాక్రియా
సత్త్వేన చిత్తం క్షేత్రజ్ఞే గుణైర్వైకారికం పరే 29

అప్పు క్షితిమపా జ్యోతిష్యదో వాయౌ నభస్యముమ్
కూటస్థే తచ్చ మహతి తదవ్యక్తేఽక్షరే చ తత్ 30

ఇత్యక్షరతయాత్మానం చిన్మాత్రమవశేషితమ్
జ్ఞాత్వాద్వయోఽథ విరమేద్ధగ్ధయోనిరివానలః 31

అధ్యాయము - 13

శ్రీనారద ఉవాచ
కల్పస్త్వేవం పరివ్రజ్య దేహమాత్రావశేషితః
గ్రామైకరాత్రవిధినా నిరపేక్షశ్చరేన్మహేష్ 1

బిభృయాద్యద్యసౌ వాసః కౌపీనాచ్ఛాదనం పరమ్
త్యక్తం న లిङ్గాద్ధణాదేరన్యత్కించీదనాపది 2

ఏక ఏవ చరేద్భిక్షురాత్మారామోఽనపాశ్రయః
సర్వభూతసుహృచ్ఛాన్తో నారాయణపరాయణః 3

పశ్యేదాత్మన్యదో విశ్వం పరే సదసతోఽవ్యయే

- ఆత్మానం చ పరం బ్రహ్మ సర్వత్ర సదసన్మయే 4
- సుప్తిప్రబోధయోః సన్ధావాత్మనో గతిమాత్మదృక్
పశ్యన్బన్ధం చ మోక్షం చ మాయామాత్రం న వస్తుతః 5
- నాభినన్దేద్భువం మృత్యుమధ్రువం వాస్య జీవితమ్
కాలం పరం ప్రతీక్షేత భూతానాం ప్రభవాప్యయమ్ 6
- నాసచ్ఛాస్త్రేషు సజ్జేత నోపజీవేత జీవికామ్
వాదవాదాన్త్యజేత్తర్కాన్పుక్షం కంచ న సంశ్రయేత్ 7
- న శిష్యాననుబద్ధీత గ్రన్థాన్నైవాభ్యసేద్బహూన్
న వ్యాఖ్యాముపయుజ్జేత నారమ్భానారభేత్స్వ చిత్ 8
- న యతేరాశ్రమః ప్రాయో ధర్మహేతుర్మహాత్మనః
శాన్తస్య సమచిత్తస్య బిభృయాదుత వా త్యజేత్ 9
- అవ్యక్తలిङ్గో వ్యక్తార్థో మనీష్యన్మత్తబాలవత్
కవిర్మూకవదాత్మానం స దృష్ట్వా దర్శయేన్పుణామ్ 10
- అత్రాప్యదాహరన్తిమమితిహాసం పురాతనమ్
ప్రహోదస్య చ సంవాదం మునేరాజగరస్య చ 11
- తం శయానం ధరోపస్థే కావేర్యాం సహ్యాసానుని
రజస్వలైస్తనూదేశైర్నిగూఢామలతేజసమ్ 12
- దదర్శ లోకాన్విచరన్లోకతత్త్వ వివిత్సయా
వృతోఽమాత్యైః కతిపయైః ప్రహోదో భగవత్ప్రియః 13

- కర్మణాకృతిభిర్వాచా లిజ్జైర్వర్ణాశ్రమాదిభిః
న విదంతి జనా యం వై సోఽసావితి న వేతి చ 14
- తం నత్వాభ్యర్చ్య విధివత్పాదయోః శిరసా స్పృశన్
వివిత్సురిదమప్రాక్షీన్మహాభాగవతోఽసురః 15
- బిభర్షి కాయం పీవానం సోద్యమో భోగవాన్యథా
విత్తం చైవోద్యమవతాం భోగో విత్తవతామిహ
భోగినాం ఖలు దేహోఽయం పీవా భవతి నాన్యథా 16
- న తే శయానస్య నిరుద్యమస్య బ్రహ్మన్న హర్థో యత ఏవ భోగః
అభోగినోఽయం తవ విప్ర దేహః పీవా యతస్తద్వద నః క్షమం చేత్ 17
- కవిః కల్పో నిపుణదృక్చిత్తప్రియకథః సమః
లోకస్య కుర్వతః కర్మ శేషే తద్వీక్షితాపి వా 18
- శ్రీనారద ఉవాచ
స ఇత్థం దైత్యపతినా పరిపుష్టో మహామునిః
స్మయమానస్తమభ్యాహ తద్వాగమృతయన్త్రితః 19
- శ్రీబ్రాహ్మణ ఉవాచ
వేదేదమసురశ్రేష్ఠ భవాన్నన్వార్యసమ్మతః
ఈహోపరమయోర్భూణాం పదాన్యధ్యాత్మచక్షుషా 20
- యస్య నారాయణో దేవో భగవాన్స్తద్గతః సదా
భక్త్యా కేవలయాజ్ఞానం ధునోతి ధ్వాంతమర్కవత్ 21
- తథాపి బ్రూమహే ప్రశ్నాంస్తవ రాజన్యథాశ్రుతమ్
సమ్భాషణీయో హి భవానాత్మనః శుద్ధిమిచ్ఛతా 22

- తృష్ణయా భవవాహిన్యా యోగైః కామైరపూర్యయా
కర్మాణి కార్యమాణోఽహం నానాయోనిషు యోజితః 23
- యదృచ్ఛయా లోకమిమం ప్రాపితః కర్మభిర్భూమన్
స్వర్గాపవర్గయోర్ద్వారం తిరశ్చాం పునరస్య చ 24
- తత్రాపి దమ్పతీనాం చ సుఖాయాన్యాపనుత్తయే
కర్మాణి కుర్వతాం దృష్ట్వా నివృత్తోఽస్మి విపర్యయమ్ 25
- సుఖమస్యాత్మనో రూపం సర్వేహోపరతిస్తనుః
మనఃసంస్పర్శజాన్మృష్టా భోగాన్స్వప్నామి సంవిశన్ 26
- ఇత్యేతదాత్మనః స్వార్థం సంతం విస్మృత్య వై పుమాన్
విచిత్రామసతి ద్వైతే ఘోరామాప్నోతి సంసృతిమ్ 27
- జలం తదుద్భవైశ్చన్నం హిత్వాజ్ఞో జలకామ్యయా
మృగతృష్ణాముపాధావేత్తథాన్యత్రార్థదృక్స్వతః 28
- దేహాదిభిర్దైవతనైరాత్మనః సుఖమీహతః
దుఃఖాత్సయం చానీశస్య క్రియా మోఘాః కృతాః కృతాః 29
- ఆధ్యాత్మికాదిభిర్దుఃఖైరవిముక్తస్య కర్హిచిత్
మర్త్యస్య కృచ్ఛోపనతైరర్థైః కామైః క్రియేత కిమ్ 30
- పశ్యామి ధనినాం క్లేశం లుబ్ధానామజితాత్మనామ్
భయాదలబ్ధనిద్రాణాం సర్వతోఽభివిశజ్ఞీనామ్ 31
- రాజతశ్చౌరతః శత్రోః స్వజనాత్పశుపక్షితః

అర్థిభ్యః కాలతః స్వస్మాన్నిత్యం ప్రాణార్థవద్భయమ్	32
శోకమోహభయక్రోధ రాగక్షైబ్యశ్రమాదయః యన్మూలాః స్యుర్ముణాం జహ్యత్స్పృహం ప్రాణార్థయోర్బుధః	33
మధుకారమహసర్పౌ లోకేఽస్మిన్నో గురూత్తమౌ వైరాగ్యం పరితోషం చ ప్రాప్తౌ యచ్ఛిక్షయా వయమ్	34
విరాగః సర్వకామేభ్యః శిక్షితో మే మధువ్రతాత్ కృచ్ఛ్రాప్తం మధువద్విత్తం హత్వాప్యన్యో హరేత్పతిమ్	35
అనీహః పరితుష్టాత్మా యదృచ్ఛోపనతాదహమ్ నో చేచ్ఛయే బహ్వహాని మహాహిరివ సత్త్వవాన్	36
క్షచిదల్పం క్షచిద్భూరి భుజ్జేఽన్నం స్వాద్వస్వాదు వా క్షచిద్భూరి గుణోపేతం గుణహీనముత క్షచిత్	37
శ్రద్ధయోపహృతం క్వాపి కదాచిన్మానవర్జితమ్ భుజ్జే భుక్త్వాథ కస్మింశ్చిద్దివా నక్తం యదృచ్ఛయా	38
క్షౌమం దుకూలమజినం చీరం వల్కలమేవ వా వసేఽన్యదపి సమప్రాప్తం దిష్టభుక్తుష్టధీరహమ్	39
క్షచిచ్ఛయే ధరోపస్థే తృణపర్ణాశ్మభస్మసు క్షచిత్ప్రాసాదపర్యజ్కే కశిపౌ వా పరేచ్ఛయా	40
క్షచిత్స్నాతోఽనులిప్తాఙ్గః సువాసాః స్రగ్వ్యలఙ్కృతః రథేభాఙ్గైశ్చరే క్వాపి దిగ్వాసా గ్రహవద్విభో	41

నాహం నిన్దే న చ స్తౌమి స్వభావవిషమం జనమ్
ఏతేషాం శ్రేయ ఆశాసే ఉత్తైకాత్మ్యం మహాత్మని 42

వికల్పం జహుయాచ్ఛితౌ తాం మనస్వర్థవిభ్రమే
మనో వైకారికే హుత్వా తం మాయాయాం జహోత్మను 43

ఆత్మానుభూతో తాం మాయాం జహుయాత్సత్సదృజ్మునిః
తతో నిరీహో విరమేత్స్వానుభూత్యాత్మని స్థితః 44

స్వాత్మవృత్తం మయేత్థం తే సుగుప్తమపి వర్ణితమ్
వ్యవేతం లోకశాస్త్రాభ్యాం భవాన్విభగవత్పురః 45

శ్రీనారద ఉవాచ
ధర్మం పారమహంస్యం వై మునేః శ్రుత్వాసురేశ్వరః
పూజయిత్వా తతః ప్రీత ఆమన్త్య ప్రయయౌ గృహమ్ 46

అధ్యాయము - 14

శ్రీయుధిష్ఠిర ఉవాచ
గృహస్థ ఏతాం పదవీం విధినా యేన చాజ్ఞసా
యాయాద్దేవఋషే బ్రూహి మాదృశో గృహమూఢధీః 1

శ్రీనారద ఉవాచ
గృహేష్వవస్థితో రాజన్త్రియాః కుర్వన్యథోచితాః
వాసుదేవార్పణం సాక్షాదుపాసీత మహామునీన్ 2

శృణ్వన్భగవతోఽభీక్షమవతారకథామృతమ్
శ్రద్ధధానో యథాకాలముపశాంతజనావృతః 3

సత్సజ్గాచ్ఛనకైః సజ్గమాత్మజాయాత్మజాదిషు

- విముఞ్చేన్ముచ్యమానేషు స్వయం స్వప్నవదుత్థితః 4
- యావదర్థముపాసీనో దేహే గేహే చ పణ్డితః
విరక్తో రక్తవత్తత్ర నృలోకే నరతాం నృసేత్ 5
- జ్ఞాతయః పితరౌ పుత్రా భ్రాతరః సుహృదోఽపరే
యద్వదంతి యదిచ్ఛంతి చానుమోదేత నిర్మమః 6
- దివ్యం భౌమం చాంతరీక్షం విత్తమచ్యుతనిర్మితమ్
తత్సర్వముపయుజ్జాన ఏతత్కుర్యాత్స్వ తో బుధః 7
- యావద్భియేత జఠరం తావత్స్థు త్వం హి దేహినామ్
అధికం యోఽభిమన్యేత స స్తేనో దణ్డమర్హతి 8
- మృగోష్ఠఖరమర్కాఖు సరీసృష్ఠగమక్షికాః
ఆత్మనః పుత్రవత్పశ్యేత్తైరేషామంతరం కియత్ 9
- త్రివర్గం నాతికృచ్ఛేణ భజేత గృహమేధ్యపి
యథాదేశం యథాకాలం యావద్దైవోపపాదితమ్ 10
- ఆశ్వాఘాన్తేఽవసాయిభ్యః కామాన్సంవిభజేద్యథా
అప్యేకామాత్మనో దారాం నృణాం స్వత్స్వగ్రహో యతః 11
- జహ్యద్యదర్థే స్వాన్ప్రాణాన్స్త్వాద్యౌ పితరం గురుమ్
తస్యాం స్వత్స్వం స్త్రియాం జహ్యద్యస్తేన హ్యజితో జితః 12
- కృమివిడ్భస్మనిషాంతం క్వేదం తుచ్ఛం కలేవరమ్
క్వ తదీయరతిర్భార్యా క్వాయమాత్మా నభశ్చదిః 13

- సిద్ధైర్యజ్ఞావశిష్టార్థైః కల్పయేద్భుత్తిమాత్మనః
శేషే స్వత్వం త్యజన్ప్రాజ్ఞః పదవీం మహతామియాత్ 14
- దేవాన్పుషీన్పుభూతాని పితౄనాత్మానమన్వహమ్
స్వవృత్త్యాగతవిత్రేన యజేత పురుషం పృథక్ 15
- యర్హ్యాత్మనోఽధికారాద్యాః సర్వాః స్యుర్యజ్ఞసమ్పదః
వైతానికేన విధినా అగ్నిహోత్రాదినా యజేత్ 16
- న హ్యగ్నిముఖతోఽయం వై భగవాన్సర్వయజ్ఞభుక్
ఇజ్యేత హవిషా రాజన్యథా విప్రముఖే హుతైః 17
- తస్మాద్బ్రాహ్మణదేవేషు మర్త్యాదిషు యథార్హతః
తైస్త్వైః కామైర్యజస్వైనం క్షేత్రజ్ఞం బ్రాహ్మణానను 18
- కుర్యాదపరపక్షీయం మాసి ప్రౌష్ఠపదే ద్విజః
శ్రాద్ధం పిత్రోర్యథావిత్రం తద్భన్దానాం చ విత్తవాన్ 19
- అయనే విషువే కుర్యాద్వ్యతీపాతే దినక్షయే
చన్ద్రాదిత్యోపరాగే చ ద్వాదశ్యాం శ్రవణేషు చ 20
- తృతీయాయాం శుక్లపక్షే నవమ్యామథ కార్తికే
చతస్రప్యప్యష్టకాసు హేమంతే శిశిరే తథా 21
- మాఘే చ సితసప్తమ్యాం మఘారాకాసమాగమే
రాకయా చానుమత్యా చ మాసర్షాణి యుతాన్యపి 22
- ద్వాదశ్యామనురాధా స్యాచ్చ్రవణస్తిస ఉత్తరాః
తిస్సప్త్యేకాదశి వాసు జన్మర్షశ్రోణయోగయుక్ 23

- త ఏతే శ్రేయసః కాలా నృణాం శ్రేయోవివర్ధనాః
కుర్యాత్సర్వాత్మనైతేషు శ్రేయోఽమోఘం తదాయుషః 24
- ఏషు స్నానం జపో హోమో వ్రతం దేవద్విజార్చనమ్
పితృదేవనృభూతేభ్యో యద్దత్తం తద్ధ్యనశ్చరమ్ 25
- సంస్కారకాలో జాయాయా అపత్యస్యాత్మనస్తథా
ప్రేతసంస్థా మృతాహశ్చ కర్మణ్యభ్యుదయే నృప 26
- అథ దేశాన్త్రవక్ష్యామి ధర్మాదిశ్రేయావహాన్
స వై పుణ్యతమో దేశః సత్పాత్రం యత్ర లభ్యతే 27
- బిమ్బం భగవతో యత్ర సర్వమేతచ్ఛరాచరమ్
యత్ర హ బ్రాహ్మణకులం తపోవిద్యాదయాన్వితమ్ 28
- యత్ర యత్ర హరేరర్చా స దేశః శ్రేయసాం పదమ్
యత్ర గణ్గాదయో నద్యః పురాణేషు చ విశ్రుతాః 29
- సరాంసి పుష్కరాదీని క్షేత్రాణ్యర్వాశ్చితాన్యత
కురుక్షేత్రం గయశిరః ప్రయాగః పులహోశ్రమః 30
- నైమిషం ఫాల్గునం సేతుః ప్రభాసోఽథ కుశస్థలీ
వారాణసీ మధుపురీ పమ్పా బిన్దుసరస్తథా 31
- నారాయణాశ్రమో నన్దా సీతారామాశ్రమాదయః
సర్వే కులాచలా రాజన్మహేన్ద్రమలయాదయః 32
- ఏతే పుణ్యతమా దేశా హరేరర్చాశ్చితాశ్చ యే

- ఏతాన్దేశాన్నిషేవేత శ్రేయస్కామో హ్యభీక్షశః
ధర్మో హ్యత్రేహితః పుంసాం సహస్రాధిఫలోదయః 33
- పాత్రం త్వత్ర నిరుక్తం వై కవిభిః పాత్రవిత్తమైః
హరిరేవైక ఉర్విశ యన్మయం వై చరాచరమ్ 34
- దేవర్ష్యర్హత్సు వై సత్సు తత్ర బ్రహ్మాత్మజాదిషు
రాజన్యదగ్రపూజాయాం మతః పాత్రతయాచ్యుతః 35
- జీవరాశిభిరాకీర్ణ అణ్డకోశాజ్ఞిపో మహాన్
తన్మూలత్వాదచ్యుతేజ్యా సర్వజీవాత్మతర్పణమ్ 36
- పురాణ్యనేన సృష్టాని నృతిర్యగృషిదేవతాః
శేతే జీవేన రూపేణ పురేషు పురుషో హ్యసౌ 37
- తేష్వేవ భగవాన్రాజంస్తారతమ్యేన వర్తతే
తస్మాత్పాత్రం హి పురుషో యావానాత్మా యథేయతే 38
- దృష్ట్వా తేషాం మిథో నృణామవజ్ఞానాత్మతాం నృప
త్రేతాదిషు హరేరర్చా క్రియాయై కవిభిః కృతా 39
- తతోఽర్చాయాం హరిం కేచిత్సంశ్రద్ధాయ సపర్యయా
ఉపాసత ఉపాస్తాపి నార్థదా పురుషద్విషామ్ 40
- పురుషేష్వపి రాజేన్ద్ర సుపాత్రం బ్రాహ్మణం విదుః
తపసా విద్యయా తుష్ట్యా ధత్తే వేదం హరేస్తనుమ్ 41
- నన్వస్య బ్రాహ్మణా రాజన్యష్టస్య జగదాత్మనః
పునన్తః పాదరజసా త్రిలోకీం దైవతం మహత్ 42

అధ్యాయము – 15

శ్రీనారద ఉవాచ

కర్మనిష్ఠా ద్విజాః కేచిత్తపోనిష్ఠా నృపాపరే

స్వాధ్యాయేఽన్యే ప్రవచనే కేచన జ్ఞానయోగయోః

1

జ్ఞాననిష్ఠాయ దేయాని కవ్యాన్యానన్త్యమిచ్ఛతా

దైవే చ తదభావే స్యాదితరేభ్యో యథార్హతః

2

ద్వౌ దైవే పితృకార్యే త్రీనేకైకముభయత్ర వా

భోజయేత్సుసమృద్ధోఽపి శ్రాద్ధే కుర్యాన్న విస్తరమ్

3

దేశకాలోచితశ్రద్ధా ద్రవ్యపాత్రార్హణాని చ

సమ్యగ్భవంతి నైతాని విస్తరాత్స్వ జనార్పణాత్

4

దేశే కాలే చ సమప్రాప్తే మున్యన్నం హరిదైవతమ్

శ్రద్ధయా విధివత్పాత్రే న్యస్తం కామధుగక్షయమ్

5

దేవర్షిపితృభూతేభ్య ఆత్మనే స్వజనాయ చ

అన్నం సంవిభజన్పశ్యేత్సర్వం తత్పు రుషాత్మకమ్

6

న దద్యాదామిషం శ్రాద్ధే న చాద్యాద్ధర్మతత్త్వ విత్

మున్యన్నైః స్యాత్పురా ప్రీతిర్యథా న పశుహింసయా

7

నైతాదృశః పరో ధర్మో నృణాం సద్ధర్మమిచ్ఛతామ్

న్యాసో దణ్డస్య భూతేషు మనోవాక్కాయజస్య యః

8

ఏకే కర్మమయాన్యజ్ఞాన్జ్ఞానినో యజ్ఞవిత్తమాః

- ఆత్మసంయమనేఁసీహా జహ్వాతి జ్ఞానదీపితే 9
- ద్రవ్యయజ్ఞైర్యక్షమాణం దృష్ట్వా భూతాని బిభ్యతి
ఏష మాకరుణో హన్యాదతజ్ఞో హ్యసుతృప్తువమ్ 10
- తస్మాద్దైవోపపన్నేన మున్యన్నేనాపి ధర్మవిత్
సన్తుష్టోఽహరహః కుర్యాన్నిత్యనైమిత్తికీః క్రియాః 11
- విధర్మః పరధర్మశ్చ ఆభాస ఉపమా ఛలః
అధర్మశాఖాః పశ్చేమా ధర్మజ్ఞోఽధర్మవత్త్యజేత్ 12
- ధర్మబాధో విధర్మః స్యాత్పరధర్మోఽన్యచోదితః
ఉపధర్మస్తు పాఖణ్డో దమ్భో వా శబ్దభిచ్ఛలః 13
- యస్త్విచ్ఛయా కృతః పుష్కరాభాసో హ్యశ్రమాత్పథక్
స్వభావవిహితో ధర్మః కస్య నేష్టః ప్రశాంతయే 14
- ధర్మార్థమపి నేహేత యాత్రార్థం వాధనో ధనమ్
అసీహాసీహమానస్య మహాహేరివ వృత్తిదా 15
- సన్తుష్టస్య నిరీహస్య స్వాత్మారామస్య యత్సుఖమ్
కుతస్తత్కామలోభేన ధావతోఽర్థేహయా దిశః 16
- సదా సన్తుష్టమనసః సర్వాః శివమయా దిశః
శర్కరాకణ్డకాదిభ్యో యథోపానత్పదః శివమ్ 17
- సన్తుష్టః కేన వా రాజన్న వర్తేతాపి వారిణా
ఔపస్థ్యజైహ్యవ్యకారృణ్యాద్భూహపాలాయతే జనః 18

- అసన్తుష్టస్య విప్రస్య తేజో విద్యా తపో యశః
సప్తస్త్రియలౌల్యేన జ్ఞానం చైవావకీర్యతే 19
- కామస్యాన్తం హి క్షుత్తృడ్భ్యాం క్రోధస్యైతత్ఫలోదయాత్
జనో యాతి న లోభస్య జిత్వా భుక్త్వా దిశో భువః 20
- పణ్డితా బహవో రాజన్బహుజ్ఞాః సంశయచ్ఛిదః
సదసస్పతయోఽప్యేకే అసంతోషాత్పతన్త్యధః 21
- అసంకల్పజ్ఞయేత్కామం క్రోధం కామవివర్జనాత్
అర్థానర్థేక్షయా లోభం భయం తత్త్వావమర్శనాత్ 22
- ఆస్వీక్షీక్యా శోకమోహౌ దమ్భం మహదుపాసయా
యోగాన్తరాయాన్మౌనేన హింసాం కామాద్యనీహయా 23
- కృపయా భూతజం దుఃఖం ధైవం జహ్యోత్సమాధినా
ఆత్మజం యోగవీర్యేణ నిద్రాం సత్త్వ నిషేవయా 24
- రజస్తమశ్చ సత్త్వేన సత్త్వం చోపశమేన చ
ఏతత్సర్వం గురౌ భక్త్యా పురుషో హ్యజ్ఞాసా జయేత్ 25
- యస్య సాక్షాద్భగవతి జ్ఞానదీపప్రదే గురౌ
మర్త్యాసద్ధీః శ్రుతం తస్య సర్వం కుజ్జరశౌచవత్ 26
- ఏష వై భగవాన్సాక్షాత్ప్రధానపురుషేశ్వరః
యోగేశ్వరైర్విమృగ్యాజ్ఞైర్లోకో యం మన్యతే నరమ్ 27
- షడ్వర్గసంయమైకాంతాః సర్వా నియమచోదనాః
తదంతా యది నో యోగానావహాయుః శ్రమావహాః 28

- యథా వార్తాదయో హ్యర్థా యోగస్యార్థం న బిభ్రతి
అనర్థాయ భవేయుః స్మ పూర్తమిష్టం తథాసతః 29
- యశ్చిత్తవిజయే యత్తః స్యాన్నిఃసంజ్ఞోఽపరిగ్రహః
ఏకో వివిక్తశరణో భిక్షుర్భైక్ష్యమితాశనః 30
- దేశే శుచౌ సమే రాజన్సంస్థాప్యాసనమాత్మనః
స్థిరం సుఖం సమం తస్మిన్నాసీతర్హ్వజ్ఞ ఓమితి 31
- ప్రాణాపానౌ సన్నిరున్ధ్యాత్పూరకుమ్భకరేచకైః
యావన్మనస్త్యజేత్కామాన్స్వనాసాగ్రనిరీక్షణః 32
- యతో యతో నిఃసరతి మనః కామహతం భ్రమత్
తతస్తత ఉపాహృత్య హృది రున్ధ్యాచ్ఛనైర్బుధః 33
- ఏవమభ్యసృతశ్చిత్తం కాలేనాల్పీయసా యతేః
అనిశం తస్య నిర్వాణం యాత్యనిన్దనవహ్నివత్ 34
- కామాదిభిరనావిధ్ధం ప్రశాంతాఖిలవృత్తి యత్
చిత్తం బ్రహ్మసుఖస్పృష్టం నైవోత్తిష్ఠేత కర్హిచిత్ 35
- యః ప్రవ్రజ్య గృహాత్పూర్వం త్రివర్గావపనాత్పు నః
యది సేవేత తాన్నిక్షుః స వై వాన్తాశ్యపత్రపః 36
- యైః స్వదేహః స్మృతోఽనాత్మా మర్త్యో విట్యమిభస్మవత్
త ఏనమాత్మసాత్మత్వా శ్లాఘయన్తి హ్యసత్తమాః 37
- గృహస్థస్య క్రియాత్యాగో వ్రతత్యాగో వటోరపి

తపస్విన్ గ్రామసేవా భిక్షోర్నియలోలతా 38

ఆశ్రమాపసదా హ్యేతే ఖల్వాశ్రమవిడమ్బనాః
దేవమాయావిమూఢాంస్తానుపేక్షేతానుకమ్పయా 39

ఆత్మానం చేద్విజానీయాత్పరం జ్ఞానధుతాశయః
కిమిచ్ఛన్కస్య వా హేతోర్దేహం పుష్కాతి లమ్బటః 40

ఆహుః శరీరం రథమిన్ద్రియాణి హయానభీషాన్మన ఇన్ద్రియేశమ్
వర్తాని మాత్రా ధిషణాం చ సూతం సత్త్వం బృహద్బన్ధురమీశసృష్టమ్ 41

అక్షం దశప్రాణమధర్మధర్మో చక్రేఽభిమానం రథినం చ జీవమ్
ధనుర్హితస్య ప్రణవం పఠన్తి శరం తు జీవం పరమేవ లక్ష్మమ్ 42

రాగో ద్వేషశ్చ లోభశ్చ శోకమోహౌ భయం మదః
మానోఽవమానోఽసూయా చ మాయా హింసా చ మత్సరః 43

రజః ప్రమాదః క్షున్నిద్రా శత్రవస్త్యేవమాదయః
రజస్తమఃప్రకృతయః సత్త్వప్రకృతయః క్షచిత్ 44

యావన్నృకాయరథమాత్మవశోపకల్పం
ధత్తే గరిష్ఠచరణార్చనయా నిశాతమ్
జ్ఞానాసిమచ్యుతబలో దధదస్తశత్రుః
స్వానన్దతుష్ట ఉపశాంత ఇదం విజహ్యాత్ 45

నోచేత్త్రుమత్తమసదిన్ద్రియవాజిసూతా
నీత్వోత్పథం విషయదస్యఘ నిక్షిపన్తి
తే దస్యవః సహాయసూతమముం తమోఽన్దే
సంసారకూప ఉరుమృత్యుభయే క్షిపన్తి 46

- ప్రవృత్తం చ నివృత్తం చ ద్వివిధం కర్మ వైదికమ్
ఆవర్తతే ప్రవృత్తేన నివృత్తేనాశ్చతేఽమృతమ్ 47
- హింసం ద్రవ్యమయం కామ్యమగ్నిహోత్రాద్యశాన్తిదమ్
దర్శశ్చ పూర్ణమాసశ్చ చాతుర్మాస్యం పశుః సుతః 48
- ఏతదిష్టం ప్రవృత్తాఖ్యం హుతం ప్రహుతమేవ చ
పూర్తం సురాలయారామ కూపాజీవ్యాదిలక్షణమ్ 49
- ద్రవ్యసూక్ష్మవిపాకశ్చ ధూమో రాత్రిరపక్షయః
అయనం దక్షిణం సోమో దర్శ ఓషధివీరుధః 50
- అన్నం రేత ఇతి క్షేశ పితృయానం పునర్భవః
ఏకైకశ్యేనానుపూర్వం భూత్వా భూత్వేహ జాయతే 51
- నిషేకాదిశ్మశానానైః సంస్కారైః సంస్మృతో ద్విజః
ఇన్ద్రియేషు క్రియాంజ్ఞాన్జ్ఞానదీపేషు జహ్వతి 52
- ఇన్ద్రియాణి మనస్యూర్మౌ వాచి వైకారికం మనః
వాచం వర్ణసమామ్నాయే తమోంకారే స్వరే న్యసేత్
ఓంకారం బిన్దో నాదే తం తం తు ప్రాణే మహత్యముమ్ 53
- అగ్నిః సూర్యో దివా ప్రాహ్ణః శుక్లో రాకోత్తరం స్వరాట్
విశ్వేఽథ తైజసః ప్రాజ్ఞస్తుర్య ఆత్మా సమన్వయాత్ 54
- దేవయానమిదం ప్రాహుర్భూత్వా భూత్వానుపూర్వశః
ఆత్మయాజ్యపశాంతాత్మా హ్యేత్మస్థో న నివర్తతే 55

- య ఏతే పితృదేవానామయనే వేదనిర్మితే
శాస్త్రేణ చక్షుషా వేద జనస్థోఽపి న ముహ్యతి 56
- ఆదావస్తే జనానాం సద్భూహిరస్తః పరావరమ్
జ్ఞానం జ్ఞేయం వచో వాచ్యం తమో జ్యోతిస్త్యయం స్వయమ్ 57
- ఆబాధితోఽపి హ్యభాసో యథా వస్తుతయా స్మృతః
దుర్లుటత్వాదైన్ద్రియకం తద్వదర్థవికల్పితమ్ 58
- క్షిత్యాదీనామిహార్థానాం ఛాయా న కతమాపి హి
న సజ్ఞతో వికారోఽపి న పృథజ్ఞాన్వితో మృషా 59
- ధాతవోఽవయవిత్వాచ్చ తన్మాత్రావయవైర్వినా
న స్యుర్న్యసత్యవయవిన్యసన్నవయవోఽస్తతః 60
- స్యాత్సాదృశ్యభ్రమస్తావద్వికల్పే సతి వస్తునః
జాగ్రత్స్వాపౌ యథా స్వప్నే తథా విధినిషేధతా 61
- భావాద్వైతం క్రియాద్వైతం ద్రవ్యాద్వైతం తథాత్మనః
వర్తయన్స్వానుభూత్యేహ త్రీన్స్వప్నాన్దునుతే మునిః 62
- కార్యకారణవన్ష్టైశ్చ దర్శనం పటతన్తువత్
అవస్తుత్వాద్వికల్పస్య భావాద్వైతం తదుచ్యతే 63
- యద్బ్రహ్మణి పరే సాక్షాత్సర్వకర్మసమర్పణమ్
మనోవాక్తనుభిః పార్థ క్రియాద్వైతం తదుచ్యతే 64
- ఆత్మజాయాసుతాదీనామన్యేషాం సర్వదేహినామ్
యత్స్వార్థకామయోరైక్యం ద్రవ్యాద్వైతం తదుచ్యతే 65

యద్యస్య వానిషిద్ధం స్యాద్యేన యత్ర యతో నృప
స తేనేహేత కార్యాణి నరో నాన్యైరనాపది 66

ఏతైరన్యైశ్చ వేదోక్తైర్వర్తమానః స్వకర్మభిః
గృహేఽప్యస్య గతిం యాయాద్రాజంస్తద్భక్తిభాజ్జరః 67

యథా హి యూయం నృపదేవ దుస్త్వజాదాపద్గణాదుత్తరతాత్మనః ప్రభోః
యత్పాదపజ్కైరుహసేవయా భవానహరషీన్నిర్జితదిగ్గజః క్రతూన్ 68

అహం పురాభవం కశ్చిద్గన్ధర్వ ఉపబర్హణః
నామ్నాతీతే మహాకల్పే గన్ధర్వాణాం సుసమ్మతః 69

రూపవేశలమాధుర్య సౌగన్ధ్యప్రియదర్శనః
స్త్రీణాం ప్రియతమో నిత్యం మత్తః స్వపురలమ్పటః 70

ఏకదా దేవసత్రే తు గన్ధర్వాపురసాం గణాః
ఉపహూతా విశ్వసృగ్భిర్వారిగాథోపగాయనే 71

అహం చ గాయంస్తద్విద్వాన్స్త్రీభిః పరివృతో గతః
జ్ఞాత్వా విశ్వసృజస్తన్నే హేలనం శేపురోజసా
యాహి త్వం శూద్రతామాశు నష్టశ్రీః కృతహేలనః 72

తావద్దాస్యామహం జజ్ఞే తత్రాపి బ్రహ్మవాదినామ్
శుశ్రూషయానుషజ్ఞేణ ప్రాప్తోఽహం బ్రహ్మపుత్రతామ్ 73

ధర్మస్తే గృహమేధీయో వర్జితః పాపనాశనః
గృహస్థో యేన పదవీమజ్ఞసా న్యాసినామియాత్ 74

యూయం నృలోకే బత భూరిభాగా లోకం పునానా మునయోఽభియన్తి
యేషాం గృహానావసతీతి సాక్షాద్గూఢం పరం బ్రహ్మ మనుష్యలిజ్గమ్ 75

స వా ఆయం బ్రహ్మ మహద్విమృగ్య కైవల్యనిర్వాణసుఖానుభూతిః
ప్రియః సుహృద్వ్యః ఖలు మాతులేయ ఆత్మార్హణీయో విధిక్యధ్గురుశ్చ 76

న యస్య సాక్షాద్భవపద్మజాదిభీ రూపం ధియా వస్తుతయోపవర్ణితమ్
మౌనేన భక్త్యోపశమేన పూజితః ప్రసీదతామేష స సాత్వతాం పతిః 77

శ్రీశుక ఉవాచ
ఇతి దేవర్షిణా ప్రోక్తం నిశమ్య భరతర్షభః
పూజయామాస సుప్రీతః కృష్ణం చ ప్రేమవిహ్వలః 78

కృష్ణపార్థావుపామన్త్ర పూజితః ప్రయయౌ మునిః
శ్రుత్వా కృష్ణం పరం బ్రహ్మ పార్థః పరమవిస్మితః 79

ఇతి దాక్షాయినీనాం తే పృథగ్వంశా ప్రకీర్తితాః
దేవాసురమనుష్యాద్యా లోకా యత్ర చరాచరాః 80

ॐ శ్రీ ॐ ॐ ॐ శ్రీ శ్రీ

అష్టమ స్కంధము

||ఓం నమో భగవతే వాసుదేవాయ||

అధ్యాయము - 1

శ్రీరాజోవాచ

స్వాయమ్భువస్యేహ గురో వంశోఽయం విస్తరాచ్ఛృతః
యత్ర విశ్వసృజాం సగ్ధో మనూనన్యాన్వదస్వ నః

1

మన్వంతరే హరేర్జన్మ కర్మాణి చ మహీయసః
గృణంతి కవయో బ్రహ్మాంస్తాని నో వద శృణ్వతామ్

2

యద్యస్మిన్నంతరే బ్రహ్మన్భగవాన్విశ్వభావనః
కృతవాన్మృతే కర్తా హ్యతీతేనాగతేఽద్య వా

3

శ్రీఋషిరువాచ

మనవోఽస్మిన్వ్యతీతాః షట్కల్పే స్వాయమ్భువాదయః
ఆద్యస్తే కథితో యత్ర దేవాదీనాం చ సమ్భవః

4

ఆకూత్యాం దేవహూత్యాం చ దుహిత్రోస్తస్య వై మనోః
ధర్మజ్ఞానోపదేశార్థం భగవాన్పుత్రతాం గతః

5

కృతం పురా భగవతః కపిలస్యానువర్ణితమ్
ఆఖ్యాన్యే భగవాన్యజ్ఞో యచ్ఛకార కురూద్వహ

6

విరక్తః కామభోగేషు శతరూపాపతిః ప్రభుః
విసృజ్య రాజ్యం తపసే సభార్యో వనమావిశత్

7

సునన్దాయాం వర్షశతం పదైకేన భువం స్పృశన్
తప్యమానస్తపో ఘోరమిదమన్వాహ భారత

8

శ్రీమనురువాచ

యేన చేతయతే విశ్వం విశ్వం చేతయతే న యమ్
యో జాగర్తి శయానేఽస్మిన్నాయం తం వేద వేద సః

9

ఆత్మావాస్యమిదం విశ్వం యత్కించజ్జగత్యాం జగత్
తేన త్యక్తేన భుజ్జీడా మా గృధః కస్య స్విద్ధనమ్

10

యం పశ్యతి న పశ్యంతం చక్షుర్యస్య న రిష్యతి
తం భూతనిలయం దేవం సుపర్ణముపధావత

11

న యస్యాద్యన్తౌ మధ్యం చ స్వః పరో నాన్తరం బహిః
విశ్వస్యామూని యద్యస్మాద్విశ్వం చ తద్భుతం మహత్

12

స విశ్వకాయః పురుహూతశః సత్యః స్వయంజ్యోతిరజః పురాణః
ధత్తేఽస్య జన్మాద్యజయాత్మశక్త్యా తాం విద్యయోదస్య నిరీహ ఆస్తే

13

అథాగ్రే ఋషయః కర్మాణీహన్తేఽకర్మహేతవే
ఈహమానో హి పురుషః ప్రాయోఽనీహం ప్రపద్యతే

14

ఈహతే భగవానీశో న హి తత్ర విసజ్జతే
ఆత్మలాభేన పూర్ణార్థో నావసీదన్తి యేఽను తమ్

15

తమీహమానం నిరహఙ్క్రతం బుధం నిరాశిషం పూర్ణమనన్యచోదితమ్
న్యాన్సిక్షయన్తం నిజవర్త్యసంస్థితం ప్రభుం ప్రపద్యేఽఖిలధర్మభావనమ్

16

శ్రీశుక ఉవాచ

ఇతి మన్తోపనిషదం వ్యాహరన్తం సమాహితమ్
దృష్ట్వాసురా యాతుధానా జగ్ధుమభ్యద్రవన్మక్షధా

17

తాన్స్తథావసితాన్వీక్ష్య యజ్ఞః సర్వగతో హరిః
యామైః పరివృతో దేవైర్హత్వాశాసత్త్రివిష్టపమ్

18

స్వారోచిషో ద్వితీయన్తు మనురగ్న్యః సుతోఽభవత్

- ద్యుమత్సుపేణరోచిష్మత్ప్రముఖాస్తస్య చాత్మజాః 19
- తత్రేన్ద్రో రోచనస్త్యాసీద్దేవాశ్చ తుషితాదయః
ఊర్జస్తమ్భాదయః సప్త ఋషయో బ్రహ్మవాదినః 20
- ఋషేస్తు వేదశిరసస్తుషితా నామ పత్న్యభూత్
తస్యాం జజ్ఞే తతో దేవో విభురిత్యభివిశ్రుతః 21
- అష్టాశీతిసహస్రాణి మునయో యే ధృతవ్రతాః
అన్వశిక్షన్వతం తస్య కౌమారబ్రహ్మచారిణః 22
- తృతీయ ఉత్తమో నామ ప్రియవ్రతసుతో మనుః
పవనః సృజ్జాయో యజ్ఞ హోత్రాద్యాస్తత్సతా నృప 23
- వసిష్ఠతనయాః సప్త ఋషయః ప్రమదాదయః
సత్యా వేదశ్రుతా భద్రా దేవా ఇన్ద్రస్తు సత్యజిత్ 24
- ధర్మస్య సూన్యతాయాం తు భగవాన్పురుషోత్తమః
సత్యసేన ఇతి ఖ్యాతో జాతః సత్యవ్రతైః సహ 25
- సోఽన్యతవ్రతదుఃశీలానసతో యక్షరాక్షసాన్
భూతద్రుహో భూతగణాంశ్చావధీత్సత్యజిత్సఖః 26
- చతుర్థ ఉత్తమబ్రాతా మనుర్నామ్నా చ తామసః
పృథుః ఖ్యాతిర్నరః కేతురిత్యాద్యా దశ తత్సతాః 27
- సత్యకా హరయో వీరా దేవాస్త్రిశిఖ ఈశ్వరః
జ్యోతిర్దామాదయః సప్త ఋషయస్తామసేఽన్తరే 28
- దేవా వైధృతయో నామ విధృతేస్తనయా నృప
నష్టాః కాలేన యైర్వేదా విధృతాః స్వేన తేజసా 29
- తత్రాపి జజ్ఞే భగవాన్హరిణ్యాం హరిమేధసః
హరిరిత్యాహ్వాతో యేన గజేన్ద్రో మోచితో గ్రహాత్ 30

శ్రీరాజోవాచ

బాదరాయణ ఏతత్తే శ్రోతుమిచ్ఛామహే వయమ్

హరిర్యథా గజపతిం గ్రాహగ్రస్తమమూముచత్

31

తత్కథాసు మహాత్పుణ్యం ధన్యం స్వస్త్వయనం శుభమ్

యత్ర యత్రోత్తమశ్లోకో భగవాన్గీయతే హరిః

32

శ్రీసూత ఉవాచ

పరీక్షితైవం స తు బాదరాయణః ప్రాయోపవిష్టేన కథాసు చోదితః

ఉవాచ విప్రాః ప్రతిసన్ద్య పార్థివం ముదా మునీనాం సదసి స్మ శృణ్వతామ్

33

అధ్యాయము - 2

శ్రీశుక ఉవాచ

ఆసీద్గిరివరో రాజంస్త్రికూట ఇతి విశ్రుతః

క్షీరోదేనావృతః శ్రీమాన్యోజనాయుతముచ్చితః

1

తావతా విస్తృతః పర్యక్తిభిః శృङ్గైః పయోనిధిమ్

దిశః ఖం రోచయన్నాస్తే రౌప్యాయసహిరణ్మయైః

2

అన్వైశ్చ కకుభః సర్వా రత్నధాతువిచిత్రితైః

నానాద్రుమలతాగుల్మైర్నిర్వోషైర్నిర్హరామ్భసామ్

3

స చావనిజ్యమానాఙ్ఘ్రిః సమంతాత్పయర్మిభిః

కరోతి శ్యామలాం భూమిం హరిన్మరకతాశ్మభిః

4

సిద్ధచారణగన్ధర్వైర్విద్యాధరమహోరగైః

కిన్నరైరప్సరోభిశ్చ క్రీడద్భిర్జుష్టకన్ధరః

5

యత్ర సఙ్గీతసన్నాదైర్నదధ్రుహమమర్షయా

అభిగర్జన్తి హరయః శ్లాఘినః పరశక్యయా

6

నానారణ్యపశువ్రాత సజ్కలద్రోణ్యలఙ్కృతః

- చిత్రద్రుమసురోద్యాన కలకణ్ఠవిహఙ్గమః 7
- సరిత్సరోభిరచ్ఛదైః పులినైర్మణివాలుకైః
దేవస్తీమజ్జనామోద సౌరభామృన్ద్యునిలైర్యుతః 8
- తస్య ద్రోణ్యాం భగవతో వరుణస్య మహాత్మనః
ఉద్యానమృతుమన్నామ ఆక్రీడం సురయోషితామ్ 9
- సర్వతోఽలఙ్కృతం దివ్యైర్నిత్యపుష్పఫలద్రుమైః
మన్దారైః పారిజాతైశ్చ పాటలాశోకచమ్పకైః 10
- చూతైః పియాలైః పనసైరామైరామ్రాతకైరపి
క్రముకైర్నారికేలైశ్చ ఖర్జూరైర్భజపూరకైః 11
- మధుకైః శాలతాలైశ్చ తమాలైరసనార్జునైః
అరిష్టోడుమ్బరప్లక్షైర్వటైః కింశుకచన్దనైః 12
- పిచుమర్దైః కోవిదారైః సరలైః సురదారుభిః
ద్రాక్షేక్షురమ్భాజమ్బుభిర్బదర్యక్షాభయామలైః 13
- బిల్వైః కపిత్థైర్జమ్బీరైర్ఘృతో భల్లాతకాదిభిః
తస్మిన్సరః సువిపులం లసత్కాంచనపఙ్కజమ్ 14
- కుముదోత్పలకఘోర శతపత్రశ్రియోర్జితమ్
మత్తషట్పదనిర్ఘృష్టం శకునైశ్చ కలస్వనైః 15
- హంసకారణ్ణవాకీర్ణం చక్రాహ్వాః సారసైరపి
జలకుక్కుటకోయష్టి దాత్యూహకులకూజితమ్ 16
- మత్స్యకచ్ఛపసంశ్చార చలత్పద్మరజఃపయః
కదమ్బవేతసనల నీపవఙ్మలకైర్ఘృతమ్ 17
- కునైః కురుబకాశోకైః శిరీషైః కూటజేఙ్గదైః
కుబ్జకైః స్వర్ణయూధీభిర్నాగపున్నాగజాతిభిః 18

- మల్లికాశతపత్రైశ్చ మాధవీజాలకాదిభిః
శోభితం తీరజైశ్చాన్వైర్నిత్యర్దుభిరలం ద్రుమైః 19
- తత్రైకదా తద్గిరికాననాశ్రయః కరేణుభిర్వారణయూథపశ్చరన్
సకణ్ణకం కీచకవేణువేత్రవద్విశాలగుల్మం ప్రరుజన్వనస్సతీన్ 20
- యద్గంధమాత్రాద్ధరయో గజేన్ద్రా వ్యాఘ్రాదయో వ్యాలమ్ముగాః సఖిన్దాః
మహోరగాశ్చాపి భయాద్భ్రవంతి సగౌరవకృష్ణాః సరభాశ్చమర్యః 21
- వృకా వరాహా మహిషర్క్షశల్యా గోపుచ్చశాలావృకమర్కటాశ్చ
అన్యత్ర క్షుద్రా హరిణాః శశాదయశ్చరన్త్యభీతా యదనుగ్రహేణ 22
- స ఘర్మతప్తః కరిభిః కరేణుభిర్వృతో మదచ్యుత్కరభైరనుద్రుతః
గిరిం గరిష్ఠా పరితః ప్రకమ్పయన్నిషేవ్యమాణోఽలికులైర్మదాశనైః 23
- సరోఽనిలం పఙ్కజరేణురూపితం జిప్సున్విదూరాన్మదవిహ్వలేక్షణః
వృతః స్వయూథేన తృషార్దితేన తత్సరోవరాభ్యాసమథాగమద్దుతమ్ 24
- విగాహ్య తస్మిన్నమృతామ్బు నిర్మలం హేమారవిన్దోత్పలరేణురూపితమ్
పపౌ నికామం నిజపుష్కరోద్భుతమాత్మానమద్భిః స్నపయన్గతక్లమః 25
- స పుష్కరేణోద్భుతశీకరామ్బుభిర్నిపాయయన్సంస్నపయన్యథా గృహీ
ఘృణీ కరేణుః కరభాంశ్చ దుర్మదో నాచష్ట కృచ్ఛం కృపణోఽజమాయయా 26
- తం తత్ర కశ్చిన్నృప దైవచోదితో గ్రాహో బలీయాంశ్చరణే రుషాగ్రహీత్
యద్భుచ్చయైవం వ్యసనం గతో గజో యథాబలం సోఽతిబలో విచక్రమే 27
- తథాతురం యూథపతిం కరేణవో వికృష్యమాణం తరసా బలీయసా
విచుక్తుశుద్ధీనధియోఽపరే గజాః పార్ణిగ్రహస్తారయితుం న చాశకన్ 28
- నియుద్యతోరేవమిభేన్ద్రనక్తయోర్వికర్షతోరన్తరతో బహిర్మిథః
సమాః సహస్రం వ్యగమన్మహీపతే సప్రాణయోశ్చిత్రమమంసతామరాః 29

తతో గజేంద్రస్య మనోబలౌజసాం కాలేన దీర్ఘేణ మహానభూద్వయః
వికృష్యమాణస్య జలేవసీదతో విపర్యయోఽభూత్సకలం జలౌకసః 30

ఇత్థం గజేంద్రః స యదాప సజ్కటం ప్రాణస్య దేహీ వివశో యదృచ్ఛయా
అపారయన్నాత్మవిమోక్షణే చిరం దధ్యావిమాం బుద్ధిమథాభ్యపద్యత 31

న మామిమే జ్ఞాతయ ఆతురం గజాః కుతః కరిణ్యః ప్రభవంతి మోచితుమ్
గ్రాహేణ పాశేన విధాతురావృతోఽప్యహం చ తం యామి పరం పరాయణమ్ 32

యః కశ్చనేశో బలినోఽంతకోరగాత్ప్రచణ్డవేగాదభిధావతో భృశమ్
భీతం ప్రపన్నం పరిపాతి యదృచ్ఛయాన్మృత్యుః ప్రధావత్యరణం తమీమహి 33

అధ్యాయము - 3

శ్రీబాదరాయణిరువాచ

ఏవం వ్యవసితో బుద్ధ్యా సమాధాయ మనో హృది
జజాప పరమం జాప్యం ప్రాగ్జన్మన్యనుశిక్షితమ్ 1

శ్రీగజేంద్ర ఉవాచ

ఓం నమో భగవతే తస్మై యత ఏతచ్చిదాత్మకమ్
పురుషాయాదిబీజాయ పరేశాయాభిధీమహి 2

యస్మిన్నిదం యతశ్చేదం యేనేదం య ఇదం స్వయమ్
యోఽస్మాత్పరస్మాచ్చ పరస్తం ప్రపద్యే స్వయమ్భువమ్ 3

యః స్వాత్మనీదం నిజమాయయార్పితం క్వచిద్విభాతం క్వ చ తత్తిరోహితమ్
అవిద్ధదృక్సాక్ష్యభయం తదీక్షతే స ఆత్మమూలోఽవతు మాం పరాత్సరః 4

కాలేన పఞ్చత్వమితేషు కృత్స్నో లోకేషు పాలేషు చ సర్వహేతుషు
తమస్తదాసీద్గహనం గభీరం యస్తస్య పారేఽభివిరాజతే విభుః 5

న యస్య దేవా ఋషయః పదం విదుర్జన్తుః పునః కోఽర్హతి గన్తుమీరితుమ్
యథా నటస్యాకృతిభిర్విచేష్టతో దురత్యయానుక్రమణః స మావతు 6

- దిదృక్షవో యస్య పదం సుమజ్జలం విముక్తసంజ్ఞౌ మునయః సుసాధవః
చరన్త్యలోకవ్రతమవ్రణం వనే భూతాత్మభూతాః సుహృదః స మే గతిః 7
- న విద్యతే యస్య చ జన్మ కర్మ వా న నామరూపే గుణదోష ఏవ వా
తథాపి లోకాప్యయసమ్భవాయ యః స్వమాయయా తాన్యనుకాలమ్మచ్చతి 8
- తస్మై నమః పరేశాయ బ్రహ్మణేఽనంతశక్తయే
అరూపాయోరురూపాయ నమ ఆశ్చర్యకర్మణే 9
- నమ ఆత్మప్రదీపాయ సాక్షిణే పరమాత్మనే
నమో గిరాం విదూరాయ మనసశ్చేతసామపి 10
- సత్త్వేన ప్రతిలభ్యాయ నైష్కర్మ్యేణ విపశ్చితా
నమః కైవల్యనాథాయ నిర్వాణసుఖసంవిదే 11
- నమః శాంతాయ ఘోరాయ మూఢాయ గుణధర్మిణే
నిర్విశేషాయ సామ్యాయ నమో జ్ఞానఘనాయ చ 12
- క్షేత్రజ్ఞాయ నమస్తుభ్యం సర్వాధ్యక్షాయ సాక్షిణే
పురుషాయాత్మమూలాయ మూలప్రకృతయే నమః 13
- సర్వేంద్రియగుణద్రష్ట్రే సర్వప్రత్యయహేతవే
అసతా చ్ఛాయయోక్తాయ సదాభాసాయ తే నమః 14
- నమో నమస్తేఽఖిలకారణాయ నిష్కారణాయాద్భుతకారణాయ
సర్వాగమామ్నాయమహార్ణవాయ నమోఽపవర్గాయ పరాయణాయ 15
- గుణారణిచ్ఛన్నచిదుష్మపాయ తతోక్షభవిస్ఫూర్జితమానసాయ
నైష్కర్మ్యభావేన వివర్జితాగమ స్వయంప్రకాశాయ నమస్కరోమి 16
- మాదృక్ప్రపన్నపశుపాశవిమోక్షణాయ ముక్తాయ భూరికరుణాయ నమోఽలయాయ
స్వాంశేన సర్వతనుభృన్మనసి ప్రతీత ప్రత్యగ్భుశే భగవతే బృహతే నమస్తే 17
- ఆత్మాత్మజాప్తగృహవిత్తజనేషు సక్షేర్దుష్ప్రాపణాయ గుణసంభవివర్జితాయ

ముక్తాత్మభిః స్వహృదయే పరిభావితాయ జ్ఞానాత్మనే భగవతే నమ ఈశ్వరాయ 18

యం ధర్మకామార్థవిముక్తికామా భజంత ఇష్టాం గతిమాప్నువంతి
కిం చాశిషో రాత్యపి దేహమవ్యయం కరోతు మేఽదబ్రదయో విమోక్షణమ్ 19

ఏకాంతినో యస్య న కఞ్చనార్థం వాఞ్చంతి యే వై భగవత్ప్రపన్నాః
అత్యద్భుతం తచ్ఛరీతం సుమజ్గలం గాయంత ఆనందసముద్రమగ్నాః 20

తమక్షరం బ్రహ్మ పరం పరేశమవ్యక్తమాధ్యాత్మికయోగగమ్యమ్
అతీంద్రియం సూక్ష్మమివాతిదూరమనంతమాద్యం పరిపూర్ణమీదే 21

యస్య బ్రహ్మాదయో దేవా వేదా లోకాశ్చరాచరాః
నామరూపవిభేదేన ఫల్గ్వ్య చ కలయా కృతాః 22

యథార్చిషోఽగ్నేః సవితుర్గభస్తయో నిర్యాంతి సంయాన్త్యసకృత్స్వరోచిషః
తథా యతోఽయం గుణసమృద్ధవాహో బుద్ధిర్మనః ఖాని శరీరసర్గాః 23

స వై న దేవాసురమర్త్యతిర్యజ్న స్త్రీ న షణ్ణో న పుమాన్న జన్తుః
నాయం గుణః కర్మ న సన్న చాసన్నిషేధశేషో జయతాదశేషః 24

జిజీవిషే నాహమిహాముయా కిమంతర్బహిశ్చావృతయేభయోన్యాయా
ఇచ్ఛామి కాలేన న యస్య విప్లవస్తస్యాత్మలోకావరణస్య మోక్షమ్ 25

సోఽహం విశ్వసృజం విశ్వమవిశ్వం విశ్వవేదసమ్
విశ్వాత్మానమజం బ్రహ్మ ప్రణతోఽస్మి పరం పదమ్ 26

యోగరన్ధితకర్మాణో హృది యోగవిభావితే
యోగినో యం ప్రపశ్యంతి యోగేశం తం నతోఽస్మ్యహమ్ 27

నమో నమస్తుభ్యమసహ్యవేగ శక్తిత్రయాయాఖిలధీగుణాయ
ప్రపన్నపాలాయ దురంతశక్తయే కదిన్ద్రియాణామనవాప్యవర్త్యనే 28

నాయం వేద స్వమాత్మానం యచ్ఛక్త్యాహంధియా హతమ్
తం దురత్యయమాహాత్మ్యం భగవంతమితోఽస్మ్యహమ్ 29

శ్రీశుక ఉవాచ

ఏవం గజేంద్రముపవర్ణితనిర్విశేషం
బ్రహ్మదయో వివిధలిङ्గభిదాభిమానాః
నైతే యదోపసస్యపుర్నిఖిలాత్మకత్వాత్
తత్రాఖిలామరమయో హరిరావిరాసీత్

30

తం తద్వదార్తముపలభ్య జగన్నివాసః
స్తోత్రం నిశమ్య దివిజైః సహ సంస్తువద్భిః
ఛన్దోమయేన గరుడేన సముహ్యమానశ్
చక్రాయుధోఽభ్యగమదాశు యతో గజేంద్రః

31

సోఽన్తఃసరస్యరుబలేన గృహీత ఆర్తో
దృష్ట్వా గరుత్మతి హరిం ఖ ఉపాత్తచక్రమ్
ఉతీక్షప్య సామ్బుజకరం గిరమాహ కృచ్ఛాన్
నారాయణాఖిలగురో భగవన్నమస్తే

32

తం వీక్ష్య పీడితమజః సహసావతీర్య
సగ్రాహమాశు సరసః కృపయోజ్ఞహార
గ్రాహద్విపాతితముఖాదరిణా గజేంద్రం
సంపశ్యతాం హరిరమూముచదుచ్చియాణామ్

33

అధ్యాయము - 4

శ్రీశుక ఉవాచ

తదా దేవర్సిగన్ధర్వా బ్రహ్మశానపురోగమాః
ముముచుః కుసుమాసారం శంసంతః కర్మ తద్ధరేః

1

నేదుర్దున్ధుభయో దివ్యా గన్ధర్వా నన్మతుర్జగుః
ఋషయశ్చారణాః సిద్ధాస్తుష్టువుః పురుషోత్తమమ్

2

యోఽసౌ గ్రాహః స వై సద్యః పరమాశ్చర్యరూపదృక్

- ముక్తో దేవలశాపేన హూహూర్గన్ధర్వసత్తమః 3
- ప్రణమ్య శిరసాదీశముత్తమశ్లోకమవ్యయమ్
అగాయత యశోధామ కీర్తన్యగుణసత్కథమ్ 4
- సోఽనుకమ్పిత ఈశేన పరిక్రమ్య ప్రణమ్య తమ్
లోకస్య పశ్యతో లోకం స్వమగాన్ముక్తకిల్బిషః 5
- గజేన్ద్రో భగవత్స్పర్శాద్విముక్తోఽజ్ఞానబన్ధనాత్
ప్రాప్తో భగవతో రూపం పీతవాసాశ్చతుర్భుజః 6
- స వై పూర్వమభూద్రాజా పాణ్డ్యో ద్రవిడసత్తమః
ఇన్ద్రద్యుమ్న ఇతి ఖ్యాతో విష్ణువ్రతపరాయణః 7
- స ఏకదారాధనకాల ఆత్మవాన్సహితమౌనవ్రత ఈశ్వరం హరిమ్
జటాధరస్తాపస ఆప్లుతోఽచ్యుతం సమర్చయామాస కులాచలాశ్రమః 8
- యదృచ్ఛయా తత్ర మహాయశా మునిః సమాగమచ్ఛిష్యగణైః పరిశ్రితః
తం వీక్ష్య తూష్ణిమకృతార్హణాదికం రహస్యపాసీనమ్పిశ్చకోప హ 9
- తస్మా ఇమం శాపమదాదసాధురయం దురాత్మాకృతబుద్ధిరద్య
విప్రవమన్తా విశతాం తమిన్ద్రం యథా గజః స్తబ్ధమతిః స ఏవ 10
- శ్రీశుక ఉవాచ
ఏవం శప్తా గతోఽగస్త్యో భగవాన్పుప సానుగః
ఇన్ద్రద్యుమ్నోఽపి రాజర్షిర్దిష్టం తదుపధారయన్ 11
- ఆపన్నః కౌజ్జరీం యోనిమాత్మస్మృతివినాశినీమ్
హర్యర్చనానుభావేన యథజత్వేఽప్యనుస్మృతిః 12
- ఏవం విమోక్ష్య గజయూథపమట్టనాభన్
తేనాపి పార్షదగతిం గమితేన యుక్తః
గన్ధర్వసిద్ధవిబుధైరుపగీయమాన

కర్మాద్భుతం స్వభవనం గరుడాసనోఽగాత్ 13

ఏతన్మహారాజ తవేరితో మయా కృష్ణానుభావో గజరాజమోక్షణమ్
స్వర్గ్యం యశస్యం కలికల్మషాపహం దుఃస్వప్ననాశం కురువర్య శృణ్వతామ్ 14

యథానుకీర్తయన్త్యేతచ్ఛ్రేయస్కామా ద్విజాతయః
శుచయః ప్రాతరుత్థాయ దుఃస్వప్నాద్యుపశాంతయే 15

ఇదమాహ హరిః ప్రీతో గజేంద్రం కురుసత్తమ
శృణ్వతాం సర్వభూతానాం సర్వభూతమయో విభుః 16

శ్రీభగవానువాచ
యే మాం త్వాం చ సరశ్చేదం గిరికన్ధరకాననమ్
వేత్రకీచకవేణానాం గుల్మాని సురపాదపాన్ 17

శృగ్లాణీమాని ధిష్ణ్యాని బ్రహ్మణో మే శివస్య చ
క్షీరోదం మే ప్రియం ధామ శ్వేతద్వీపం చ భాస్వరమ్ 18

శ్రీవత్సం కౌస్తుభం మాలాం గదాం కౌమోదకీం మమ
సుదర్శనం పాశ్చజన్యం సుపర్ణం పతగేశ్వరమ్ 19

శేషం చ మత్కలాం సూక్ష్మాం శ్రియం దేవీం మదాశ్రయామ్
బ్రహ్మణం నారదమృషిం భవం ప్రహ్లాదమేవ చ 20

మత్స్యకూర్మవరాహోద్వైరవతారైః కృతాని మే
కర్మాణ్యనంతపుణ్యాని సూర్యం సోమం హుతాశనమ్ 21

ప్రణవం సత్యమవ్యక్తం గోవిప్రాన్ధర్మమవ్యయమ్
దాక్షాయణీర్ధర్మపత్నీః సోమకశ్యపయోరపి 22

గజ్ఞాం సరస్వతీం నన్దాం కాలిన్దీం సితవారణమ్
ధ్రువం బ్రహ్మఋషీన్సప్త పుణ్యశ్లోకాంశ్చ మానవాన్ 23

ఉత్థాయాపరరాత్రాన్తే ప్రయతాః సుసమాహితాః

స్మరన్తి మమ రూపాణి ముచ్యన్తే తేఽంహసోఽఖిలాత్ 24

యే మాం స్తువన్త్యనేనాభ ప్రతిబుధ్య నిశాత్యయే
తేషాం ప్రాణాత్యయే చాహం దదామి విపులాం గతిమ్ 25

శ్రీశుక ఉవాచ
ఇత్యాదిశ్య హృషీకేశః ప్రాధ్మాయ జలజోత్తమమ్
హర్షయన్విబుధానీకమారురోహ ఖగాధిపమ్ 26

అధ్యాయము - 5

శ్రీశుక ఉవాచ
రాజన్నుదితమేతత్తే హరేః కర్మాఘనాశనమ్
గజేన్ద్రమోక్షణం పుణ్యం రైవతం త్వన్తరం శృణు 1

పశ్చామో రైవతో నామ మనుస్తామససోదరః
బలివిన్ధ్యాదయస్తస్య సుతా హోర్జునపూర్వకాః 2

విభురిన్ద్రః సురగణా రాజన్భూతరయాదయః
హిరణ్యరోమా వేదశిరా ఉర్ధ్వబాహ్వోదయో ద్విజాః 3

పత్నీ వికుణ్ఠా శుభ్రస్య వైకుణ్ఠైః సురసత్తమైః
తయోః స్వకలయా జజ్ఞే వైకుణ్ఠో భగవాన్స్వయమ్ 4

వైకుణ్ఠః కల్పితో యేన లోకో లోకనమస్కృతః
రమయా ప్రార్థ్యమానేన దేవ్యా తత్ప్రియకామ్యయా 5

తస్యానుభావః కథితో గుణాశ్చ పరమోదయాః
భౌమాన్త్రేణాన్య విమమే యో విష్ణోర్వర్ణయేద్గుణాన్ 6

షష్ఠశ్చ చక్షుషః పుత్రశ్చాక్షుషో నామ వై మనుః
పూరుపూరుషసుద్యమ్న ప్రముఖిశ్చాక్షుషాత్మజాః 7

ఇన్ద్రో మన్తద్రుమస్తత్ర దేవా ఆప్యాదయో గణాః

- మునయస్తత్ర వై రాజన్తవిష్మద్వీరకాదయః 8
- తత్రాపి దేవసమ్భూత్యాం వైరాజస్యాభవత్సుతః
అజితో నామ భగవానంశేన జగతః పతిః 9
- పయోధిం యేన నిర్మథ్య సురాణాం సాధితా సుధా
భ్రమమాణోఽమ్భసి ధృతః కూర్మరూపేణ మన్దరః 10
- శ్రీరాజోవాచ
యథా భగవతా బ్రహ్మన్మథితః క్షీరసాగరః
యదర్థం వా యతశ్చాద్రిం దధారామ్బుచరాత్మనా 11
- యథామృతం సురైః ప్రాప్తం కిం చాన్యదభవత్తతః
ఏతద్భగవతః కర్మ వదస్య పరమాద్భుతమ్ 12
- త్వయా సజ్కథ్యమానేన మహిమ్నా సాత్వతాం పతేః
నాతిత్యప్యతి మే చిత్తం సుచిరం తాపతాపితమ్ 13
- శ్రీసూత ఉవాచ
సమ్ప్రుష్టో భగవానేవం ద్వైపాయనసుతో ద్విజాః
అభినన్ద్య హరేర్వీర్యమభ్యాచష్టుం ప్రచక్రమే 14
- శ్రీశుక ఉవాచ
యదా యుద్ధేఽసురైర్దేవా బధ్యమానాః శితాయుధైః
గతాసవో నిపతితా నోత్తిష్ఠిరన్స్మ భూరిశః 15
- యదా దుర్వాసః శాపేన సేన్ద్రా లోకాస్తయో నృప
నిఃశ్రీకాశ్చాభవంస్తత్ర నేశురిజ్యాయః క్రియాః 16
- నిశామైతత్సురగణా మహేన్ద్రవరుణాదయః
నాధ్యగచ్ఛన్స్వయం మన్తైర్మన్తయన్తో వినిశ్చితమ్ 17
- తతో బ్రహ్మసభాం జగ్ముర్మేరోర్మూర్ధని సర్వశః

- సర్వం విజ్ఞాపయాం చక్రుః ప్రణతాః పరమేష్ఠినే 18
- స విలోక్యేన్ద్రవాన్వాదీన్నిఃసత్త్వాన్విగతప్రభాన్
లోకానమగ్గలప్రాయానసురానయథా విభుః 19
- సమాహితేన మనసా సంస్మరన్పురుషం పరమ్
ఉవాచోత్పల్లవదనో దేవాన్స భగవాన్సరః 20
- అహం భవో యూయమథోఽసురాదయో మనుష్యతిర్యగ్మమఘర్మజాతయః
యస్యావతారాంశకలావిసర్జితా వ్రజామ సర్వే శరణం తమవ్యయమ్ 21
- న యస్య వధ్యో న చ రక్షణీయో నోపేక్షణీయాదరణీయపక్షః
తథాపి సర్గస్థితిసంయమార్థం ధత్తే రజఃసత్త్వతమాంసి కాలే 22
- అయం చ తస్య స్థితిపాలనక్షణః సత్త్వం జుషాణస్య భవాయ దేహినామ్
తస్మాద్వ్రజామః శరణం జగద్గురుం స్వానాం స నో ధాస్యతి శం సురప్రియః 23
- శ్రీశుక ఉవాచ
ఇత్యాభాష్య సురాన్వేధాః సహ దేవైరరిన్ద్రమ
అజితస్య పదం సాక్షాజ్జగామ తమసః పరమ్ 24
- తత్రాదృష్టస్వరూపాయ శ్రుతపూర్వాయ వై ప్రభుః
స్తుతిమబ్రూత దైవీభిర్గీర్భిస్త్యవహితేన్ద్రియః 25
- శ్రీబ్రహ్మోవాచ
అవిక్రియం సత్యమనన్తమాద్యం గుహాశయం నిష్కలమప్రతర్క్యమ్
మనోఽగ్రయానం వచసానిరుక్తం నమామహే దేవవరం వరేణ్యమ్ 26
- విపశ్చితం ప్రాణమనోధియాత్మనామర్థేన్ద్రియాభాసమనిద్రమవ్రణమ్
ధాయాతపౌ యత్ర న గృధ్రపక్షౌ తమక్షరం ఖం త్రియుగం వ్రజామహే 27
- అజస్య చక్రం త్వజయేర్యమాణం మనోమయం పశ్చాదశారమాశు
త్రినాభి విద్యుచ్ఛలమష్టనేమి యదక్షమాహుస్తమ్భతం ప్రపద్యే 28

య ఏకవర్ణం తమసః పరం తదలోకమవ్యక్తమనంతపారమ్
ఆసాం చకారోపసుపర్ణమేనముపాసతే యోగరథేన ధీరాః 29

న యస్య కశ్చాతితితర్తి మాయాం యయా జనో ముహ్యతి వేద నార్థమ్
తం నిర్జితాత్మాత్మగుణం పరేశం నమామ భూతేషు సమం చరంతమ్ 30

ఇమే వయం యత్ప్రియయైవ తన్వా సత్త్వేన సృష్టా బహిరంతరావిః
గతిం న సూక్ష్మామృషయశ్చ విద్యుహే కుతోఽసురాద్యా ఇతరప్రధానాః 31

పాదౌ మహీయం స్వకృతైవ యస్య చతుర్విధో యత్ర హి భూతసర్గః
స వై మహాపూరుష ఆత్మతన్త్రః ప్రసీదతాం బ్రహ్మ మహావిభూతిః 32

అమృస్తు యద్రేత ఉదారవీర్యం సిద్ధ్యన్తి జీవన్ముత వర్ధమానాః
లోకా యతోఽథాఖిలలోకపాలాః ప్రసీదతాం నః స మహావిభూతిః 33

సోమం మనో యస్య సమామనన్తి దివౌకసాం యో బలమన్త ఆయుః
ఈశో నగానాం ప్రజనః ప్రజానాం ప్రసీదతాం నః స మహావిభూతిః 34

అగ్నిర్ముఖం యస్య తు జాతవేదా జాతః క్రియాకాణ్డనిమిత్తజన్మా
అన్తఃసముద్రేఽనుపచన్స్వధాతూన్ప్రసీదతాం నః స మహావిభూతిః 35

యచ్ఛక్షురాసీత్తరణిర్దేవయానం త్రయీమయో బ్రహ్మణ ఏష ధిష్ణ్యమ్
ద్వారం చ ముక్తేరమృతం చ మృత్యుః ప్రసీదతాం నః స మహావిభూతిః 36

ప్రాణాదభూద్యస్య చరాచరాణాం ప్రాణః సహో బలమోజశ్చ వాయుః
అన్వాస్మ సమ్రాజమివానుగా వయం ప్రసీదతాం నః స మహావిభూతిః 37

శోత్రాద్ధిశో యస్య హృదశ్చ ఖాని ప్రజజ్ఞిరే ఖం పురుషస్య నాభ్యాః
ప్రాణేన్ద్రియాత్మాసుశరీరకేతః ప్రసీదతాం నః స మహావిభూతిః 38

బలాన్మహేన్ద్రస్త్రిదశాః ప్రసాదాన్మన్యోగ్గిరీశో ధిషణాద్విరిశ్చః
భేభ్యస్తు ఛన్దాన్స్సృషయో మేఢ్రతః కః ప్రసీదతాం నః స మహావిభూతిః 39

శ్రీర్యక్షసః పితరశ్చాయయాసన్ధర్మః స్తనాదితరః పృష్ఠతోఽభూత్

- ద్యౌర్యస్య శీర్ణోఽప్సరసో విహరాత్ప్రసీదతాం నః స మహావిభూతిః 40
- విప్రో ముఖాద్బ్రహ్మ చ యస్య గుహ్యం రాజన్య ఆసీద్భుజయోర్బలం చ
ఊర్వోర్విడోజోఽఙ్ఘ్రిరవేదశూద్రౌ ప్రసీదతాం నః స మహావిభూతిః 41
- లోభోఽధరాత్ప్రీతిరుపర్యభూద్ధ్యుతిర్నస్తః పశవ్యః స్పర్శేన కామః
భ్రువోర్యమః పశ్చాభవస్తు కాలః ప్రసీదతాం నః స మహావిభూతిః 42
- ద్రవ్యం వయః కర్మ గుణాన్విశేషం యద్యోగమాయావిహితాన్వదన్తి
యద్దుర్విభావ్యం ప్రబుధాపబాధం ప్రసీదతాం నః స మహావిభూతిః 43
- నమోఽస్తు తస్మా ఉపశాంతశక్తయే స్వారాజ్యలాభప్రతిపూరితాత్మనే
గుణేషు మాయారచితేషు వృత్తిభిర్న సజ్జమానాయ నభస్వదూతయే 44
- స త్వం నో దర్శయాత్మానమస్మత్కరణగోచరమ్
ప్రపన్నానాం దిదృక్షూణాం సస్మితం తే ముఖామ్బుజమ్ 45
- తైస్తైః స్వేచ్ఛాభూతై రూపైః కాలే కాలే స్వయం విభో
కర్మ దుర్విషహం యన్నో భగవాన్స్తత్కరోతి హి 46
- క్షేశభూర్యల్పసారాణి కర్మాణి విఫలాని వా
దేహినాం విషయార్తానాం న తదైవార్పితం త్వయి 47
- నావమః కర్మకల్పోఽపి విఫలాయేశ్వరార్పితః
కల్పతే పురుషస్యైవ స హ్యేత్మా దయితో హితః 48
- యథా హి స్కన్ధశాఖానాం తరోర్మూలావసేచనమ్
ఏవమారాధనం విష్ణోః సర్వేషామాత్మనశ్చ హి 49
- నమస్తుభ్యమనన్తాయ దుర్విత్కార్యాత్మకర్మణే
నిర్గుణాయ గుణేశాయ సత్త్వస్థాయ చ సామృతమ్ 50

అధ్యాయము - 6

శ్రీశుక ఉవాచ

ఏవం స్తుతః సురగణైర్భగవాన్తరిరీశ్వరః

తేషామావిరభూద్రాజన్సహస్రార్కోదయద్యుతిః 1

తేనైవ సహసా సర్వే దేవాః ప్రతిహతేక్షణాః

నాపశ్యన్తం దిశః క్షౌణీమాత్మానం చ కుతో విభుమ్ 2

విరిశ్చో భగవాన్స్తుష్ట్యా సహ శర్వేణ తాం తనుమ్

స్వచ్ఛాం మరకతశ్యామాం కణ్ణగర్భారుణేక్షణామ్ 3

తప్తహేమావదాతేన లసత్కౌశేయవాససా

ప్రసన్నచారుసర్వాఙ్గీం సుముఖీం సున్దరభ్రువమ్ 4

మహామణికిరీటేన కేయూరాభ్యాం చ భూషితామ్

కర్ణాభరణనిర్భాత కపోలశ్రీముఖామ్బుజామ్ 5

కాశ్చీకలాపవలయ హారనూపురశోభితామ్

కౌస్తుభాభరణాం లక్ష్మీం బిభ్రతీం వనమాలినీమ్ 6

సుదర్శనాదిభిః స్వాస్తైర్మూర్తిమద్భిరుపాసితామ్

తుష్టావ దేవప్రవరః సశర్వః పురుషం పరమ్

సర్వామరగణైః సాకం సర్వాఙ్గైరవనిం గతైః 7

శ్రీబ్రహ్మోవాచ

అజాతజన్మస్థితిసంయమాయా గుణాయ నిర్వాణసుఖార్ణవాయ

అణోరణిమ్నేపరిగణ్యధామ్నే మహానుభావాయ నమో నమస్తే 8

రూపం తవైతత్పురుషర్షభేజ్యం శ్రేయోఽర్థిభిర్వైదికతాన్త్రికేణ

యోగేన ధాతః సహ నస్తిలోకాన్సశ్యామ్యముష్మిన్న హ విశ్వమూర్తౌ 9

త్వయ్యగ్ర ఆసీత్త్వయి మధ్య ఆసీత్త్వయ్యన్త ఆసీదిదమాత్మతస్తే

త్వమాదిరన్తో జగతోఽస్య మధ్యం ఘటస్య మృత్స్నేహ పరః పరస్మాత్ 10

త్వం మాయయాత్మాశ్రయయా స్వయేదం నిర్మాయ విశ్వం తదనుప్రవిష్టః
పశ్యంతి యుక్తా మనసా మనీషిణో గుణవ్యవాయేఽప్యగుణం విపశ్చితః 11

యథాగ్నిమేధస్యమృతం చ గోషు భువ్యన్నమమ్బూద్యమనే చ వృత్తిమ్
యోగైర్మనుష్యా అధీయంతి హి త్వాం గుణేషు బుద్ధ్యా కవయో వదంతి 12

తం త్వాం వయం నాథ సముజ్జహానం సరోజనాభాతిచిరేప్సితార్థమ్
దృష్ట్వా గతా నిర్వృతమద్య సర్వే గజా దవార్తా ఇవ గాఢమమ్భుః 13

స త్వం విధత్స్వాఖిలలోకపాలా వయం యదర్థాస్తవ పాదమూలమ్
సమాగతాస్తే బహిరంతరాత్మన్కిం వాన్యవిజ్ఞాప్యమశేషసాక్షిణః 14

అహం గిరిత్రశ్చ సురాదయో యే దక్షాదయోఽగ్నేరివ కేతవస్తే
కిం వా విదామేశ పృథగ్విభాతా విధత్స్వ శం నో ద్విజదేవమస్తమ్ 15

శ్రీశుక ఉవాచ
ఏవం విరిణ్చాదిభిరీడితస్తద్విజ్ఞాయ తేషాం హృదయం యథైవ
జగాద జీమూతగభీరయా గిరా బద్ధాఞ్జలీన్సంవృతసర్వకారకాన్ 16

ఏక ఏవేశ్వరస్తస్మిన్నురకార్యే సురేశ్వరః
విహర్తుకామస్తానాహ సముద్రోన్మథనాదిభిః 17

శ్రీభగవానువాచ
హస్త బ్రహ్మన్నహో శమ్భో హే దేవా మమ భాషితమ్
శృణుతావహితాః సర్వే శ్రేయో వః స్యాద్యథా సురాః 18

యాత దానవదైతేయైస్తావత్సన్ధిర్విధీయతామ్
కాలేనానుగృహీతైస్తైర్వావద్వో భవ ఆత్మనః 19

అరయోఽపి హి సన్ధేయాః సతి కార్యార్థగౌరవే
అహిమూషికవద్దేవా హ్యర్థస్య పదవీం గతైః 20

అమృతోత్పాదనే యత్నః క్రియతామవిలమ్బితమ్

యస్య పీతస్య వై జన్తుర్మృత్యుగ్రస్తోఽమరో భవేత్ 21

క్షిప్త్యా క్షీరోదధౌ సర్వా వీరుత్తణలతౌషధీః
మన్థానం మన్థరం కృత్వా నేత్రం కృత్వా తు వాసుకిమ్ 22

సహాయేన మయా దేవా నిర్మన్థధ్వమతన్త్రితాః
క్లేశభాజో భవిష్యన్తి దైత్యా యూయం ఫలగ్రహాః 23

యూయం తదనుమోదధ్వం యదిచ్ఛన్త్యసురాః సురాః
న సంరమ్భేణ సిధ్యన్తి సర్వార్థాః సాన్త్యయా యథా 24

న భేతవ్యం కాలకూటాద్విషాజ్జలధిసమ్భవాత్
లోభః కార్యో న వో జాతు రోషః కామస్తు వస్తుషు 25

శ్రీశుక ఉవాచ
ఇతి దేవాన్సమాదిశ్య భగవాన్సురుషోత్తమః
తేషామన్తర్దధే రాజన్స్వచ్ఛన్దగతిరీశ్వరః 26

అథ తస్మై భగవతే నమస్కృత్య పితామహః
భవశ్చ జగ్ముతుః స్వం స్వం ధామోపేయుర్భలిం సురాః 27

దృష్ట్వా రీనప్యసంయత్తాన్జాతక్షోభాన్స్సనాయకాన్
న్యషిధద్దైత్యరాట్స్లోక్యః సన్ధివిగ్రహకాలవిత్ 28

తే వైరోచనిమాసీనం గుప్తం చాసురయూధపైః
శ్రియా పరమయా జుష్టం జితాశేషముపాగమన్ 29

మహేన్ద్రః శ్లేష్ఠయా వాచా సాన్త్యయిత్వా మహామతిః
అభ్యభాషత తత్సర్వం శిక్షితం పురుషోత్తమాత్ 30

తత్త్వరోచత దైత్యస్య తత్రాన్యే యేఽసురాధిపాః
శమ్భరోఽరిష్టనేమిశ్చ యే చ త్రిపురవాసినః 31

తతో దేవాసురాః కృత్వా సంవిదం కృతసౌహృదాః

ఉద్యమం పరమం చక్రరమ్మతార్థే పరస్తప 32

తతస్తే మన్దరగిరిమోజసోత్పాట్య దుర్మదాః
నదన్త ఉదధిం నిన్యః శక్తాః పరిఘటాహవః 33

దూరభారోద్వహశ్రాన్తాః శక్తవైరోచనాదయః
అపారయన్తన్తం వోఢుం వివశా విజహుః పథి 34

నిపతన్య గిరిస్తత్ర బహూనమరదానవాన్
చూర్ణయామాస మహతా భారేణ కనకాచలః 35

తాన్తథా భగ్నమనసో భగ్నబాహూరుకన్ధరాన్
విజ్ఞాయ భగవాన్తత్ర బభూవ గరుడధ్వజః 36

గిరిపాతవినిష్పిష్టాన్విలోక్యమరదానవాన్
ఈక్షయా జీవయామాస నిర్జరాన్నిర్వణాన్యథా 37

గిరిం చారోప్య గరుడే హస్తేనైకేన లీలయా
ఆరుహ్య ప్రయయావద్ధిం సురాసురగణైర్వృతః 38

అవరోప్య గిరిం స్కన్ధాత్సపర్ణః పతతాం వరః
యయౌ జలాన్త ఉత్సృజ్య హరిణా స విసర్జితః 39

అధ్యాయము - 7

శ్రీశుక ఉవాచ

తే నాగరాజమామన్త్య ఫలభాగేన వాసుకిమ్
పరివీయ గిరౌ తస్మిన్నేత్రమద్ధిం ముదాన్వితాః 1

ఆరేభిరే సురా యత్తా అమృతార్థే కురూద్వహ
హరిః పురస్తాజ్జగృహే పూర్వం దేవాస్తతోఽభవన్ 2

తన్నైచ్ఛన్దైత్యపతయౌ మహాపురుషచేష్టితమ్
న గృహ్ణామౌ వయం పుచ్ఛమహారణ్ణమమగ్గలమ్ 3

- స్వాధ్యాయశ్రుతసమ్పన్నాః ప్రఖ్యాతా జన్మకర్మభిః
ఇతి తూష్టిం స్థితాన్దైత్యాన్విలోక్య పురుషోత్తమః
స్మయమానో విస్ఫుజ్యగ్రం పుచ్చం జగ్రాహ సామరః 4
- కృతస్థానవిభాగాస్త ఏవం కశ్యపనన్దనాః
మమన్థః పరమం యత్తా అమృతార్థం పయోనిధిమ్ 5
- మధ్యమానేఽర్ణవే నోఽద్రిరనాధారో హ్యపోఽవిశత్
ద్రియమాణోఽపి బలిభిర్గౌరవాత్పాణ్డనన్దన 6
- తే సునిర్విణ్ణమనసః పరిష్ఠానముఖశ్రియః
ఆసన్స్వపౌరుషే నష్టే దైవేనాతిబలీయసా 7
- విలోక్య విఘ్నేశవిధిం తదేశ్వరో దురన్తవీర్యోఽవితథాభిసన్దిః
కృత్వా వపుః కచ్చపమద్భుతం మహాత్ప్రవిశ్య తోయం గిరిముజ్జహార 8
- తముత్థితం వీక్య కులాచలం పునః సముద్యతా నిర్మథితుం సురాసురాః
దధార పృష్ఠేన స లక్షయోజన ప్రస్తారిణా ద్వీప ఇవాపరో మహాన్ 9
- సురాసురేన్దైర్భుజవీర్యవేపితం పరిభ్రమన్తం గిరిమగ్ధ పృష్ఠతః
బిభ్రత్తదావర్తనమాదికచ్చపో మేనేఽగ్గకణ్డాయనమప్రమేయః 10
- తథాసురానావిశదాసురేణ రూపేణ తేషాం బలవీర్యమీరయన్
ఉద్ధీపయన్దేవగణాంశ్చ విష్ణుర్దైవేన నాగేన్ద్రమబోధరూపః 11
- ఉపర్యగేన్ద్రం గిరిరాడివాన్య ఆక్రమ్య హస్తేన సహస్రబాహుః
తస్థౌ దివి బ్రహ్మభవేన్ద్రముఖ్యైరభిష్టువద్భిః సుమనోఽభివృష్టః 12
- ఉపర్యధశ్చాత్మని గోత్రనేత్రయోః పరేణ తే ప్రావిశతా సమేధితాః
మమన్థురభిం తరసా మదోత్కటా మహాద్రిణా క్షోభితనక్రచక్రమ్ 13
- అహీన్ద్రసాహస్రకోరదృఙ్మఖ శ్వాసాగ్నిధూమాహతవర్చనోఽసురాః
పౌలోమకాలేయబలీల్వలాదయో దవాగ్నిదగ్ధాః సరలా ఇవాభవన్ 14

దేవాంశ్చ తద్ద్వాసశిఖాహతప్రభాన్ధామ్రామ్బరస్రగ్వరకఞ్చకాననాన్
సమభ్యవర్తన్భగవద్వశా ఘనా వపుః సముద్రోర్మ్యుపగూఢవాయవః 15

మధ్యమానాత్తథా సిన్ధోర్దేవాసురవరూఢపైః
యదా సుధా న జాయేత నిర్మమన్థాజితః స్వయమ్ 16

మేఘశ్యామః కనకపరిధిః కర్ణవిద్యోతవిద్యున్
మూర్ధ్ని భ్రాజద్విలులితకచః స్రగ్ధరో రక్తనేత్రః
జైత్తైర్దోర్భిర్జగదభయదైర్దన్తశూకం గృహీత్వా
మథ్నన్మథ్నా ప్రతిగిరిరివాశోభతాథో ధృతాద్రిః 17

నిర్మధ్యమానాదుదధేరభూద్విషం మహోల్బణం హాలహలాహ్వామగ్రతః
సమ్రాన్తమీనోన్మకరాహికచ్చపాత్తిమిద్విపగ్రాహతిమిగ్ధిలాకులాత్ 18

తదుగ్రవేగం దిశి దిశ్యుపర్యథో విసర్పదుత్సర్పదసహ్యమప్రతి
భీతాః ప్రజా దుద్రువురంభ సేశ్వరా అరక్ష్యమాణాః శరణం సదాశివమ్ 19

విలోక్య తం దేవవరం త్రిలోక్యా భవాయ దేవ్యాభిమతం మునీనామ్
ఆసీనమద్రావపవర్గహతోస్తపో జుషాణం స్తుతిభిః ప్రణేముః 20

శీప్రజాపతయ ఊచుః
దేవదేవ మహాదేవ భూతాత్మన్భూతభావన
త్రాహి నః శరణాపన్నాంస్తైలోక్యదహనాద్విషాత్ 21

త్వమేకః సర్వజగత ఈశ్వరో బన్ధమోక్షయోః
తం త్వామర్చన్తి కుశలాః ప్రపన్నార్తిహరం గురుమ్ 22

గుణమయ్యా స్వశక్త్యాస్య సర్గస్థిత్యప్యయాన్విభో
ధత్సే యదా స్వదృగ్భూమన్ప్రహ్మవిష్ణుశివాభిధామ్ 23

త్వం బ్రహ్మ పరమం గుహ్యం సదసద్భావభావనమ్
నానాశక్తిభిరాభాతస్త్వమాత్మా జగదీశ్వరః 24

త్వం శబ్దయోనిర్జగదాదిరాత్మా ప్రాణేన్ద్రియద్రవ్యగుణః స్వభావః
కాలః క్రతుః సత్యమృతం చ ధర్మస్త్యయ్యక్షరం యత్త్రివృదామనన్తి 25

అగ్నిర్ముఖం తేఽఖిలదేవతాత్మా క్షితిం విదుర్లోకభవాజ్ఞేపఙ్కజమ్
కాలం గతిం తేఽఖిలదేవతాత్మనో దిశశ్చ కర్ణౌ రసనం జలేశమ్ 26

నాభిర్నభస్తే శ్వసనం నభస్వాన్సార్యశ్చ చక్షూంషి జలం స్మ రేతః
పరావరాత్మాశ్రయణం తవాత్మా సోమో మనో ద్యౌర్భగవన్స్థిరస్తే 27

కుక్షిః సముద్రా గిరయోఽస్థిసంజ్ఞా రోమాణి సర్వౌషధివీరుధస్తే
ఛన్దాంసి సాక్షాత్తవ సప్త ధాతవస్తయీమయాత్మన్త్వదయం సర్వధర్మః 28

ముఖాని పశ్చోపనిషదస్తవేశ యైస్త్రీంశదష్టోత్తరమస్తవర్గః
యత్తచ్చివాఖ్యం పరమాత్మతత్త్వం దేవ స్వయంజ్యోతిరవస్థితీస్తే 29

ధాయా త్వధర్మోర్మిషు యైర్విసర్గో నేత్రత్రయం సత్త్వరజస్తమాంసి
సాఙ్ఖ్యాత్మనః శాస్త్రకృతస్తవేక్షా ఛన్దోమయో దేవ ఋషిః పురాణః 30

న తే గిరిత్రాఖిలలోకపాల విరిశ్చవైకుణ్ఠసురేన్ద్రగమ్యమ్
జ్యోతిః పరం యత్ర రజస్తమశ్చ సత్త్వం న యద్రుహ్మా నిరస్తభేదమ్ 31

కామాధ్వరత్రిపురకాలగరాద్యనేక
భూతద్రుహః క్షపయతః స్తుతయే న తత్తే
యస్త్యన్తకాల ఇదమాత్మకృతం స్వనేత్ర
వహ్నిస్సులిఙ్గశిఖయా భసితం న వేద 32

యే త్వాత్మరామగురుభిర్హృది చిన్తితాజ్ఞే
ద్వన్ద్వం చరన్తముమయా తపసాభితప్తమ్
కత్థన్త ఉగ్రపరుషం నిరతం శ్మశానే
తే నూనమూతిమవిదంస్తవ హోతలజ్ఞాః 33

తత్తస్య తే సదసతోః పరతః పరస్య
నాజ్ఞాః స్వరూపగమనే ప్రభవన్తి భూమ్నః

బ్రహ్మాదయః కిముత సంస్తవనే వయం తు
తత్సర్గసర్గవిషయా అపి శక్తిమాత్రమ్ 34

ఏతత్పరం ప్రపశ్యామో న పరం తే మహేశ్వర
మృడనాయ హి లోకస్య వ్యక్తిస్తేఽవ్యక్తకర్మణః 35

శ్రీశుక ఉవాచ
తద్వీక్ష్య వ్యసనం తాసాం కృపయా భృశపీడితః
సర్వభూతసుహృద్దేవ ఇదమాహ సతీం ప్రియామ్ 36

శ్రీశివ ఉవాచ
అహో బత భవాన్యేతత్ప్రజానాం పశ్య వైశసమ్
క్షీరోదమథనోద్భూతాత్కాలకూటాదుపస్థితమ్ 37

ఆసాం ప్రాణపరీప్సూనాం విధేయమభయం హి మే
ఏతావాన్తి ప్రభోరథో యద్దీనపరిపాలనమ్ 38

ప్రాణైః స్వైః ప్రాణినః పాన్తి సాధవః క్షణభణ్ణరైః
బద్ధవైరేషు భూతేషు మోహితేష్వాత్మమాయయా 39

పుంసః కృపయతో భద్రే సర్వాత్మా ప్రీయతే హరిః
ప్రీతే హరౌ భగవతి ప్రీయేఽహం సచరాచరః
తస్మాదిదం గరం భుజ్ఞో ప్రజానాం స్వస్తిరస్తు మే 40

శ్రీశుక ఉవాచ
ఏవమామన్త్య భగవాన్భవానీం విశ్వభావనః
తద్విషం జగ్గుమారేభే ప్రభావజ్ఞాన్వమోదత 41

తతః కరతలీకృత్య వ్యాపి హలాహలం విషమ్
అభక్షయన్మహాదేవః కృపయా భూతభావనః 42

తస్యాపి దర్శయామాస స్వవీర్యం జలకల్మషః
యచ్ఛకార గలే నీలం తచ్ఛ సాధోర్విభూషణమ్ 43

తప్యంతే లోకతాపేన సాధవః ప్రాయశో జనాః
పరమారాధనం తద్ధి పురుషస్యాఖిలాత్మనః 44

నిశమ్య కర్మ తచ్ఛమోర్ధ్వేదేవస్య మీడుషః
ప్రజా దాక్షాయణీ బ్రహ్మ వైకుణ్ఠశ్చ శశంసిరే 45

ప్రస్మన్నం పిబతః పాణేర్యత్కిఞ్చిజ్జగృహుః స్మ తత్
వృశ్చికాహివిషాషధ్యో దన్దశూకాశ్చ యేఽపరే 46

అధ్యాయము - 8

శ్రీశుక ఉవాచ

పీతే గరే వృషాజ్యేణ ప్రీతాస్తేఽమరదానవాః
మమన్థుస్తరసా సిన్ధుం హవిర్ధానీ తతోఽభవత్ 1

తామగ్నిహోత్రీమృషయో జగృహుర్బ్రహ్మవాదినః
యజ్ఞస్య దేవయానస్య మేధ్యాయ హవిషే నృప 2

తత ఉచ్చైఃశ్రవా నామ హయోఽభూచ్ఛన్తపాణ్ణురః
తస్మిన్మణిః స్పృహం చక్రే నేన్ద్ర ఈశ్వరశిక్షయా 3

తత ఐరావతో నామ వారణేన్ద్రో వినిగ్గతః
దనైశ్చతుర్భుః శ్వేతాద్వేర్హరన్భగవతో మహిమ్ 4

ఐరావణాదయస్తస్వష్టౌ దిగ్గజా అభవన్స్తతః
అభ్రముప్రభృతయోఽష్టౌ చ కరిణ్యస్త్యభవన్స్తప 5

కౌస్తుభాఖ్యమభూద్రత్నం పద్మరాగో మహోదధేః
తస్మిన్మణౌ స్పృహం చక్రే వక్షోఽలఙ్కరణే హరిః
తతోఽభవత్పారిజాతః సురలోకవిభూషణమ్
పూరయత్యర్థినో యోఽర్థైః శశ్వద్భువి యథా భవాన్ 6

తతశ్చాప్సరసో జాతా నిష్కకణ్యః సువాససః

- రమణ్యః స్వర్గిణాం వల్లు గతిలీలావలోకనైః 7
- తతశ్చావిరభూత్సాక్షాచ్చీరమా భగవత్పరా
రజ్జయన్తీ దిశః కాన్త్యా విద్యుత్సౌదామనీ యథా 8
- తస్యాం చక్రుః స్పృహం సర్వే ససురాసురమానవాః
రూపాదార్యవయోవర్ణ మహిమాక్షిప్తచేతసః 9
- తస్యా ఆసనమానిన్యే మహేన్ద్రో మహదద్భుతమ్
మూర్తిమత్యః సరిచ్ఛ్రేష్ఠా హేమకుమ్భైర్జలం శుచి 10
- ఆభిషేచనికా భూమిరాహరత్నకలౌషధీః
గావః పశ్చ పవిత్రాణి వసన్తో మధుమాధవౌ 11
- ఋషయః కల్పయాం చక్రురాభిషేకం యథావిధి
జగుర్భద్రాణి గన్ధర్వా నట్యశ్చ నన్యతుర్జగుః 12
- మేఘా మృదఙ్గపణవ మురజానకగోముఖాన్
వ్యనాదయన్సృజ్యవేణు వీణాస్తుములనిఃస్వనాన్ 13
- తతోఽభిషిషిచుర్దేవీం శ్రియం పద్మకరాం సతీమ్
దిగిభాః పూర్ణకలశైః సూక్తవాక్యైర్ద్విజేరితైః 14
- సముద్రః పీతకౌశేయ వాససీ సముపాహరత్
వరుణః స్రజం వైజయన్తీం మధునా మత్తషట్పదామ్ 15
- భూషణాని విచిత్రాణి విశ్వకర్మా ప్రజాపతిః
హారం సరస్వతీ పద్మమజో నాగాశ్చ కుణ్డలే 16
- తతః కృతస్వస్త్వయనోత్పలస్రజం నదద్వీరేఫాం పరిగృహ్య పాణినా
చచాల వక్త్రం సుకపోలకుణ్డలం సవ్రీడహాసం దధతీ సుశోభనమ్ 17
- స్తనద్వయం చాతికృశోదరీ సమం నిరస్తరం చన్దనకుఙ్కమోక్షితమ్
తతస్తతో నూపురవల్లు శిఙ్గితైర్విసర్పతీ హేమలతేవ సా బభౌ 18

విలోకయన్తీ నిరవద్యమాత్మనః పదం ద్రువం చావ్యభిచారిసద్గుణమ్
గన్ధర్వసిద్ధాసురయక్షచారణ త్రైపిష్టపేయాదిషు నాన్వవిన్దత 19

నూనం తపో యస్య న మన్యునిర్జయో జ్ఞానం క్వచిత్తచ్చ న సఖవర్జితమ్
కశ్చిన్మహంస్తస్య న కామనిర్జయః స ఈశ్వరః కిం పరతో వ్యపాశ్రయః 20

ధర్మః క్వచిత్తత్ర న భూతసౌహృదం త్యాగః క్వచిత్తత్ర న ముక్తికారణమ్
వీర్యం న పుంసోఽస్త్వజవేగనిష్కృతం న హి ద్వితీయో గుణసఖవర్జితః 21

క్వచిచ్చిరాయుర్న హి శీలమగ్గలం క్వచిత్తదప్యస్తి న వేద్యమాయుషః
యత్రోభయం కుత్ర చ నోఽప్యమగ్గలః సుమగ్గలః కశ్చ న కాఙ్క్షతే హి మామ్ 22

ఏవం విమృశ్యావ్యభిచారిసద్గుణైర్వరం నిజైకాశ్రయతయాగుణాశ్రయమ్
వప్తే వరం సర్వగుణైరపేక్షితం రమా ముకున్దం నిరపేక్షమీప్సితమ్ 23

తస్యాంసదేశ ఉశతీం నవకణ్ణమాలాం
మాద్యన్మధువ్రతవరూధగిరోపఘుష్టామ్
తస్థౌ నిధాయ నికటే తదురః స్వధామ
సవ్రీడహాసవికసన్నయనేన యాతా 24

తస్యాః శ్రియస్త్రిజగతో జనకో జనన్యా
వక్షో నివాసమకరోత్పరమం విభూతేః
శ్రీః స్వాః ప్రజాః సకరుణేన నిరీక్షణేన
యత్ర స్థితైధయత సాధిపతీంస్త్రిలోకాన్ 25

శఙ్ఖతూర్యమృదఙ్గానాం వాదిత్రాణాం పృథుః స్వనః
దేవానుగానాం సస్త్రీణాం నృత్యతాం గాయతామభూత్ 26

బ్రహ్మరుద్రాఙ్గిరోముఖ్యాః సర్వే విశ్వసృజో విభుమ్
ఈడిరేఽవితదైర్మనైస్తల్లిఙ్గాః పుష్పవర్షిణః 27

శ్రియావలోకితా దేవాః సప్రజాపతయః ప్రజాః

- శీలాదిగుణసమ్పన్నా లేభిరే నిర్వృతిం పరామ్ 28
- నిఃసత్త్వా లోలుపా రాజన్నిరుద్యోగా గతత్రపాః
యదా చోపక్షితా లక్ష్మ్యా బభూవురైత్యదానవాః 29
- అథాసీద్వారుణీ దేవీ కన్యా కమలలోచనా
అసురా జగృహుస్తాం వై హరేరనుమతేన తే 30
- అథోదధేర్మధ్యమానాత్కాశ్యపైరమృతార్థిభిః
ఉదతిష్ఠన్మహారాజ పురుషః పరమాద్భుతః 31
- దీర్ఘపీవరదోర్దణ్ణః కమ్బుగ్రీవోరుణేక్షణః
శ్యామలస్తరుణః స్రగ్వీ సర్వాభరణభూషితః 32
- పీతవాసా మహోరస్కః సుమృష్టమణికుణ్డలః
స్నిగ్ధకుశ్చితకేశాన్త సుభగః సింహవిక్రమః
అమృతాపూర్ణకలసం బిభ్రద్వలయభూషితః 33
- స వై భగవతః సాక్షాద్విష్ణోరంశాంశసమ్భవః
ధన్వంతరిరితి ఖ్యాత ఆయుర్వేదదృగిజ్యభాక్ 34
- తమాలోక్యాసురాః సర్వే కలసం చామృతాభృతమ్
లిప్సన్తః సర్వవస్తూని కలసం తరసాహరన్ 35
- నీయమానేసురైస్తస్మిన్మలసేమృతభాజనే
విషణ్ణమనసో దేవా హరిం శరణమాయయుః 36
- ఇతి తద్దైన్యమాలోక్య భగవాన్ఘృత్యకామకృత్
మా ఖిద్యత మిథోర్థం వః సాధయిష్యే స్వమాయయా 37
- మిథః కలిరభూత్తేషాం తదర్థే తర్వచేతసామ్
అహం పూర్వమహం పూర్వం న త్వం న త్వమితి ప్రభో 38
- దేవాః స్వం భాగమర్హన్తి యే తుల్యాయాసహేతవః

సత్రయాగ ఇవైతస్మిన్నేష ధర్మః సనాతనః 39

ఇతి స్వాన్నత్యపేదన్వై దైతేయా జాతమత్సరాః
దుర్బలాః ప్రబలాన్రాజన్యహీతకలసాన్ముహుః 40

ఏతస్మిన్నంతరే విష్ణుః సర్వోపాయవిదీశ్వరః
యోషిద్రూపమనిర్దేశ్యం దధారపరమాద్భుతమ్ 41

ప్రేక్షణీయోత్పలశ్యామం సర్వావయవసున్దరమ్
సమానకర్ణాభరణం సుకపోలోన్నసాననమ్ 42

నవయౌవననిర్ఘృత స్తనభారకృశోదరమ్
ముఖామోదానురక్తాలి ఝుజ్కారోద్విగ్నలోచనమ్ 43

బిభ్రత్సుకేశభారేణ మాలాముత్సుల్లమల్లికామ్
సుగ్రీవకణ్ఠాభరణం సుభుజాఙ్గదభూషితమ్ 44

విరజామ్బరసంవీత నితమ్బద్వీపశోభయా
కాఞ్ఞాప్య ప్రవిలసద్వల్లు చలచ్ఛరణనూపురమ్ 45

సప్రేక్ష్యతవిక్షిప్త భ్రూవిలాసావలోకనైః
దైత్యయూథపచేతఃసు కామముద్దీపయన్ముహుః 46

అధ్యాయము - 9

శ్రీశుక ఉవాచ

తేఽన్యోన్యతోఽసురాః పాత్రం హరన్తస్త్వక్తసౌహృదాః
క్షిపన్తో దస్యధర్మాణ ఆయాన్తీం దదృశుః స్త్రియమ్ 1

అహో రూపమహో ధామ అహో అస్యా నవం వయః
ఇతి తే తామభిద్రుత్య పప్రచ్ఛుర్జాతహృచ్చయాః 2

కా త్వం కఙ్క్షపలాశాక్షి కుతో వా కిం చిక్రీర్షసి
కస్యాసి వద వామోరు మధ్నతీవ మనాంసి నః 3

న వయం త్వామరైదైత్యైః సిద్ధగన్ధర్వచారణైః
నాస్సుష్టపూర్వాం జానీమో లోకశైశ్చ కుతో నృభిః 4

నూనం త్వం విధినా సుభూః ప్రేషితాసి శరీరిణామ్
సర్వేన్ద్రియమనఃప్రీతిం విధాతుం సఘృణేన కిమ్ 5

సా త్వం నః స్పర్థమానానామేకవస్తుని మానిని
జ్ఞాతీనాం బద్ధవైరాణాం శం విధత్స్వ సుమధ్యమే 6

వయం కశ్యపదాయాదా భ్రాతరః కృతపారుషాః
విభజస్వ యథాన్యాయం నైవ భేదో యథా భవేత్ 7

ఇత్యుపామన్రితో దైత్యైర్మా యాయోషిద్వపుర్హరిః
ప్రహస్య రుచిరాపాజ్ఞైర్నిరీక్షన్నిదమబ్రవీత్ 8

శ్రీభగవానువాచ
కథం కశ్యపదాయాదాః పుంశ్చల్యం మయి సజ్గతాః
విశ్వాసం పణ్డితో జాతు కామినీషు న యాతి హి 9

సాలావృకాణాం స్త్రీణాం చ స్వైరిణీనాం సురద్విషః
సఖ్యాన్యాహురనిత్యాని నూత్నం నూత్నం విచిన్వతామ్ 10

శ్రీశుక ఉవాచ
ఇతి తే క్ష్యేలితైస్తస్యా ఆశ్వస్తమనసోఽసురాః
జహసుర్భావగమ్భీరం దదుశ్చామృతభాజనమ్ 11

తతో గృహీత్వామృతభాజనం హరిర్బభాష ఈషత్స్మి తశోభయా గిరా
యద్యభ్యుపేతం క్వ చ సాధ్యసాధు వా కృతం మయా వో విభజే సుధామిమామ్ 12

ఇత్యభివ్యాహృతం తస్యా ఆకర్ణ్యాసురపుభ్రవాః
అప్రమాణవిదస్తస్యాస్తత్తథేత్యన్యమంసత 13

అథోపోష్య కృతస్నానా హుత్వా చ హవిషానలమ్

దత్త్వా గోవిప్రభూతేభ్యః కృతస్వస్త్వయనా ద్విజైః 14

యథోపజోషం వాసాంసి పరిధాయాహతాని తే
కుశేషు ప్రావిశన్సర్వే ప్రాగగ్రేష్వభిభూషితాః 15

ప్రాజ్ఞాభేషాపవిష్టేషు సురేషు దితిజేషు చ
ధూపామోదితశాలాయాంజుష్టాయాం మాల్యదీపకైః 16

తస్యాం నరేంద్ర కరభోరురుశద్దుకూల శ్రోణీతటాలసగతిర్మదవిహ్వలాక్షీ
సా కూజతీ కనకనూపురశిఙ్ఖితేన కుమ్భస్తనీ కలసపాణిరథావివేశ 17

తాం శ్రీసఖీం కనకకుణ్డలచారుకర్ణ నాసాకపోలవదనాం పరదేవతాఖ్యామ్
సంవీక్ష్య సమ్ముముహురుత్స్మితవీక్షణేన దేవాసురా విగలితస్తనపట్టికాంతామ్ 18

అసురాణాం సుధాదానం సర్పాణామివ దుర్నయమ్
మత్వా జాతిన్యశంసానాం న తాం వ్యభజదచ్యుతః 19

కల్పయిత్వా పృథక్పజ్జీరుభయేషాం జగత్పతిః
తాంశ్చోపవేశయామాస స్వేషు స్వేషు చ పజ్జీషు 20

దైత్యాన్గుహీతకలనో వశ్చయన్నుపసశ్చరైః
దూరస్థాన్పాయయామాసజరామృత్యుహరాం సుధామ్ 21

తే పాలయంతః సమయమసురాః స్వకృతం నృప
తూష్ణీమాసన్మృతస్నేహః స్త్రీవివాదజగుప్సయా 22

తస్యాం కృతాతిప్రణయాః ప్రణయాపాయకాతరాః
బహుమానేన చాబద్ధా నోచుః కింశ్చన విప్రీయమ్ 23

దేవలిఙ్గప్రతిచ్ఛన్నః స్వర్భానుర్దేవసంసది
ప్రవిష్టః సోమమపిబచ్ఛన్ద్రార్కాభ్యాం చ సూచితః 24

చక్రేణ క్షురధారేణ జహార పిబతః శిరః
హరిస్తస్య కబన్ధస్తు సుధయాప్లావితోఽపతత్ 25

శిరస్త్యమరతాం నీతమజో గ్రహమచీక్షపత్
యస్తు పర్వణి చంద్రార్కావభిధావతి వైరదీః 26

పీతప్రాయేఽమృతే దేవైర్భగవాన్లోకభావనః
పశ్యతామసురేంద్రాణాం స్వం రూపం జగృహీ హరిః 27

ఏవం సురాసురగణాః సమదేశకాల
హేత్వర్థకర్మమతయోఽపి ఫలే వికల్పాః
తత్రామృతం సురగణాః ఫలమజ్ఞసాపుర్
యత్పాదపఙ్కజరజఃశ్రయణాన్న దైత్యాః 28

యద్యుజ్యతేఽసువసుకర్మమనోవచోభిర్
దేహాత్మజాదిషు నృభిస్తదసత్స్పృథక్త్వాత్
తైరేవ సద్భవతి యత్త్రియతేఽపృథక్త్వాత్
సర్వస్య తద్భవతి మూలనిపేచనం యత్ 29

అధ్యాయము - 10

శ్రీశుక ఉవాచ

ఇతి దానవదైతేయా నావిన్దన్నమృతం నృప
యుక్తాః కర్మణి యత్తాశ్చ వాసుదేవపరాఙ్మఖాః 1

సాధయిత్వామృతం రాజన్పాయయిత్వా స్వకాన్సురాన్
పశ్యతాం సర్వభూతానాం యయౌ గరుడవాహనః 2

సపత్నానాం పరామృద్ధిం దృష్ట్వా తే దితి నన్దనాః
అమృష్యమాణా ఉత్పేతుర్దేవాన్ప్రత్యుద్యతాయుధాః 3

తతః సురగణాః సర్వే సుధయా పీతయైధితాః
ప్రతిసంయుయుధుః శస్త్రైర్నారాయణపదాశ్రయాః 4

తత్ర దైవాసురో నామ రణః పరమదారుణః

- రోధస్యదన్వతో రాజంస్తుములో రోమహర్షణః 5
- తత్రాన్యోన్యం సపత్నాస్తే సంరబ్ధమనసో రణే
సమాసాద్యాసిభిర్బాణైర్నిజఘ్నుర్వివిధాయుధైః 6
- శఙ్ఖతూర్యమృదఙ్గానాం భేరీడమరిణాం మహాన్
హస్త్యశ్వరథపత్తినాం నదతాం నిస్సన్తోభవత్ 7
- రథినో రథిభిస్తత్ర పత్తిభిః సహ పత్తయః
హయా హయైరిభాశ్చేభైః సమసజ్జన్త సంయుగే 8
- ఉష్ఠైః కేచిదిభైః కేచిదపరే యుయుధుః ఖరైః
కేచిద్ధౌరముఖైర్మక్షైర్ద్వీపిభిర్హరిభిర్బటాః 9
- గృధ్రైః కఙ్కైర్బకైరన్యే శ్యేనభాసైస్తిమిభిల్లైః
శరభైర్మహిషైః ఖడ్గైర్గోవుషైర్గవయారుణైః 10
- శివాభిరాఋభిః కేచిత్కృకలాసైః శశైర్పరైః
బహైరేకే కృష్ణసార్వేర్థంసైరన్యే చ సూకరైః 11
- అన్యే జలస్థలఖగైః సత్త్వైర్వికృతవిగ్రహైః
సేనయోరుభయో రాజన్వివిశుస్తేఽగ్రతోఽగ్రతః 12
- చిత్రద్వజపటైః రాజన్నాతపత్రైః సితామలైః
మహాధనైర్వజ్రదణ్డైర్వజనైర్బార్హచామరైః 13
- వాతోద్ధాతోత్తరోష్ఠిషైరర్చిర్భిర్వర్మభూషణైః
స్ఫురద్భిర్విశదైః శస్త్రైః సుతరాం సూర్యరశ్మిభిః 14
- దేవదానవవీరాణాం ధ్వజిన్యో పాణ్డునన్దన
రేజతుర్వీరమాలాభిర్యాదసామివ సాగరౌ 15
- వైరోచనో బలిః సజ్ఘ్నే సోఽసురాణాం చమూపతిః
యానం వైహాయసం నామ కామగం మయనిర్మితమ్ 16

- సర్వసాక్షామికోపితం సర్వాశ్చర్యమయం ప్రభో
అప్రతర్క్యమనిర్దేశ్యం దృశ్యమానమదర్శనమ్ 17
- ఆస్థితస్తద్విమానార్గ్యం సర్వానీకాధిపైర్వృతః
బాలవ్యజనచత్వార్గ్యే రేజే చన్ద్ర ఇవోదయే 18
- తస్యాసన్నర్వతో యానైర్యూథానాం పతయోఽసురాః
నముచిః శమ్భరో బాణో విప్రచిత్తిరయోముఖః 19
- ద్విమూర్ధా కాలనాభోఽథ ప్రహేతిర్హేతిరిల్వలః
శకునిర్భూతసంతాపో వజ్రదంష్ట్రో విరోచనః 20
- హయగ్రీవః శంఖశిరాః కపిలో మేఘదున్దభిః
తారకశ్చక్రదృక్కుమ్భా నిశుమ్భా జమ్భ ఉత్కలః 21
- అరిష్టోఽరిష్టనేమిశ్చ మయశ్చ త్రిపురాధిపః
అన్యే పౌలోమకాలేయా నివాతకవచాదయః 22
- అలబ్ధభాగాః సోమస్య కేవలం క్లేశభాగినః
సర్వ ఏతే రణముఖే బహుశో నిర్జితామరాః 23
- సింహనాదాన్విముఞ్చంతః శఙ్ఖాన్దధ్మర్మహారవాన్
దృష్ట్వా సపత్నానుత్సిక్తాన్బలభిత్కుపితో భృశమ్ 24
- ఐరావతం దిక్కరిణమారూఢః శుశుభే స్వరాట్
యథా స్రవత్ప్రస్రవణముదయాద్రిమహర్పతిః 25
- తస్యాసన్నర్వతో దేవా నానావాహధ్వజాయుధాః
లోకపాలాః సహగణైర్వాయ్వగ్నివరుణాదయః 26
- తేఽన్యోన్యమభిసంసృత్య క్షిపంతో మర్మభిర్మిథః
ఆహ్వాయంతో విశంతోఽగ్రే యుయుధుర్ద్వన్ద్వయోధినః 27

యుయోధ బలిరిస్తేణ తారకేణ గుహోఽస్యత
వరుణో హేతినాయుధ్యన్మిత్రో రాజన్ప్రహేతినా 28

యమస్తు కాలనాభేన విశ్వకర్మా మయేన వై
శమ్భరో యుయుధే త్వష్టా సవిత్రా తు విరోచనః 29

అపరాజితేన నముచిరశ్వినౌ వృషపర్వణా
సూర్యో బలిసుతైర్దేవో బాణజ్యేష్ఠైః శతేన చ 30

రాహుణా చ తథా సోమః పులోమ్నా యుయుధేఽనిలః
నిశుమ్భశుమ్భయోర్దేవీ భద్రకాలీ తరస్వినీ 31

వృషాకపిస్తు జమ్భేన మహిషేణ విభావసుః
ఇల్వలః సహ వాతాపిర్బహ్మపుత్రైరరిన్దమ 32

కామదేవేన దుర్మర్ష ఉత్కలో మాతృభిః సహ
బృహస్పతిశ్చోశనసా నరకేణ శనైశ్చరః 33

మరుతో నివాతకవదైః కాలేయైర్వసవోఽమరాః
విశ్వేదేవాస్తు పాలోమై రుద్రాః క్రోధవశైః సహ 34

త ఏవమాజావసురాః సురేన్ద్రా ద్వన్వేన సంహత్య చ యుధ్యమానాః
అన్యోన్యమాసాద్య నిజఘ్నూరోజసా జిగీషవస్తీక్ష్ణశరాసితోమరైః 35

భుశుణ్డిభిశ్చక్రగదర్జిపట్టిశైః శక్త్యుల్ముకైః ప్రాసపరశ్వదైరపి
నిస్త్రంశభల్తైః పరిమైః సముద్గరైః సభిన్దిపాలైశ్చ శిరాంసి చిచ్ఛిదుః 36

గజాస్తురభౌః సరథాః పదాతయః సారోహవాహా వివిధా విఖణ్డితాః
నికృత్తబాహూరుశిరోధరాఙ్ఘ్రయశ్చిన్నధ్వజేష్వాసతనుత్రభూషణాః 37

తేషాం పదాఘాతరథాఙ్గచూర్ణితాదాయోధనాదుల్బణ ఉత్థితస్తదా
రేణుర్దిశః ఖం ద్యుమణిం చ ఛాదయన్స్యవర్తతాస్సక్రుతిభిః పరిప్లుతాత్ 38

శిరోభిరుద్ధూతకీరీటకుణ్డలైః సంరమ్భదృగ్భిః పరిదష్టదచ్ఛదైః

మహాభుజైః సాభరణైః సహాయుధైః సా ప్రాస్తతా భూః కరభోరుభిర్భౌ 39

కబన్ధాస్తత్ర చోత్పేతుః పతితస్వశిరోఽక్షిభిః
ఉద్యతాయుధదోర్దణైరాధావన్తో భటాన్మృధే 40

బలిర్మహేన్ద్రం దశభిస్త్రీభిరైరావతం శరైః
చతుర్భిశ్చతురో వాహనేకేనారోహమార్చ్ఛయత్ 41

స తానాపతతః శక్తస్తావద్భిః శీఘ్రవిక్రమః
చిచ్ఛేద నిశితైర్భల్లైరసమ్ప్రాప్తాన్తసన్నివ 42

తస్య కర్మోత్తమం వీక్ష్య దుర్మర్షః శక్తిమాదదే
తాం జ్వలన్తీం మహోల్కాభాం హస్తస్థామచ్ఛినద్ధరిః 43

తతః శూలం తతః ప్రాసం తతస్తోమరమ్మృష్టయః
యద్యచ్ఛస్తం సమాదద్యాత్సర్వం తదచ్ఛినద్విభుః 44

ససర్వాథాసురీం మాయామన్తర్థానగతోఽసురః
తతః ప్రాదురభూచ్ఛైలః సురానీకోపరి ప్రభో 45

తతో నిపేతుస్తరవో దహ్యామానా దవాగ్నినా
శిలాః సటజ్కశిఖరాశ్చార్ణయన్త్యో ద్విషద్బలమ్ 46

మహోరగాః సముత్పేతుర్దన్తశూకాః సవృశ్చికాః
సింహవ్యాఘ్రవరాహాశ్చ మర్దయన్తో మహాగజాః 47

యాతుధాన్యశ్చ శతశః శూలహస్తా వివాససః
భిన్ధి భిన్ధీతి వాదిన్యస్తథా రక్షోగణాః ప్రభో 48

తతో మహాఘనా వ్యోమ్ని గమ్భీరపరుషస్వనాః
అఙ్గారాన్ముముచుర్వాతైరాహతాః స్తనయిత్నవః 49

సృష్టో దైత్యేన సుమహాన్వహ్నిః శ్వసనసారథిః
సాంవర్తక ఇవాత్యుగ్రో విబుధధ్వజినీమధాక్ 50

తతః సముద్ర ఉద్వేలః సర్వతః ప్రత్యదృశ్యత
ప్రచణ్డవాతైరుద్ధూత తరఙ్గావర్తభీషణః 51

ఏవం దైత్యైర్మహామాయైరలక్ష్యగతిభీ రణే
సృజ్యమానాసు మాయాసు విషేదుః సురసైనికాః 52

న తత్ప్రతివిధిం యత్ర విదురిన్ద్రాదయో నృప
ధ్యాతః ప్రాదురభూత్తత్ర భగవాన్విశ్వభావనః 53

తతః సుపఠ్ణాంసకృతాఙ్ఘ్రిపల్లవః పిశగ్గవాసా నవకఙ్ఘ్రలోచనః
అదృశ్యతాష్టాయుధబాహురుల్లసచ్ఛ్రీకౌస్తుభానర్హ్యకిరీటకుణ్డలః 54

తస్మిన్ప్రవిష్టేసురకూటకర్మజా మాయా వినేశుర్మహినా మహీయసః
స్వప్నో యథా హి ప్రతిబోధ ఆగతే హరిస్మృతిః సర్వవిపద్విమోక్షణమ్ 55

దృష్ట్వా మృదే గరుడవాహమిభారివాహ ఆవిధ్య శూలమహినోదధ కాలనేమిః
తల్లీలయా గరుడమూర్ధ్ని పతగ్గుహీత్వా తేనాహనన్నృప సవాహమరిం త్యధీశః 56

మాలీ సుమాల్యతిబలౌ యుధి పేతతుర్యచ్ఛక్రేణ కృత్తిశిరసావధ మాల్యవాంస్తమ్
ఆహత్య తిగ్మగదయాహనదణ్డజేన్ద్రం తావచ్ఛిరోఽచ్ఛినదరేర్నదతోఽరిణాద్యః 57

అధ్యాయము - 11

శ్రీశుక ఉవాచ

అథో సురాః ప్రత్యుపలబ్ధచేతసః పరస్య పుంసః పరయానుకమ్పయా
జఘ్నుర్భుశం శక్తసమీరణాదయస్తాంస్తాన్త్రణే యైరభిసంహతాః పురా 1

వైరోచనాయ సంరబ్ధో భగవాన్పాకశాసనః
ఉదయచ్ఛద్యదా వజ్రం ప్రజా హా హేతి చుక్రుశుః 2

వజ్రపాణిస్తమాహేదం తిరస్కృత్య పురఃస్థితమ్
మనస్వినం సుసమ్పన్నం విచరన్తం మహామృధే 3

- నటవన్మాఢ మాయాభిర్మాయేశాన్సో జిగీషసి
జిత్వా బాలాన్ని బద్ధాక్షాన్నటో హరతి తద్ధనమ్ 4
- ఆరురుక్షన్తి మాయాభిరుత్సిస్సప్సన్తి యే దివమ్
తాన్దస్యాన్విధునోమ్యజ్ఞాన్సూర్వస్మాచ్చ పదాదధః 5
- సోఽహం దుర్మాయినస్తేఽద్య వజ్రేణ శతపర్వణా
శిరో హరిష్యే మన్దాత్మన్వటస్వ జ్ఞాతిభిః సహ 6
- శ్రీబలిరువాచ
సజ్ఞామే వర్తమానానాం కాలచోదితకర్మణామ్
కీర్తిర్జయోఽజయో మృత్యుః సర్వేషాం స్ఫురనుక్రమాత్ 7
- తదిదం కాలరశనం జగత్పశ్యన్తి సూరయః
న హృష్యన్తి న శోచన్తి తత్ర యూయమపణ్డితాః 8
- న వయం మన్యమానానామాత్మానం తత్ర సాధనమ్
గిరో వః సాధుశోచ్యానాం గృప్తీమో మర్మతాడనాః 9
- శ్రీశుక ఉవాచ
ఇత్యాక్షిప్య విభుం వీరో నారాచైర్వీరమర్దనః
ఆకర్ణపూర్ణైరహనదాక్షేపైరాహ తం పునః 10
- ఏవం నిరాకృతో దేవో వైరిణా తథ్యవాదినా
నామృష్యత్తదధిక్షేపం తోత్రాహత ఇవ ద్విపః 11
- ప్రాహరత్కులిశం తస్మా అమోఘం పరమర్దనః
సయానో న్యపతద్భూమౌ చిన్నపక్ష ఇవాచలః 12
- సఖాయం పతితం దృష్ట్వా జమ్భో బలిసఖః సుహృత్
అభ్యయాత్సోహృదం సఖ్యుర్హతస్యాపి సమాచరన్ 13
- స సింహవాహ ఆసాద్య గదాముద్యమ్య రంహసా

జత్రావతాడయచ్చక్రం గజం చ సుమహాబలః 14

గదాప్రహరవ్యధితో భృశం విహ్వలితో గజః
జానుభ్యాం ధరణీం స్పృష్ట్వా కశ్మలం పరమం యయౌ 15

తతో రథో మాతలినా హరిభిర్దశశతైర్హతః
ఆనీతో ద్విపముత్సుజ్య రథమారురుహే విభుః 16

తస్య తత్పూజయన్కర్మ యన్తుర్దానవసత్తమః
శూలేన జ్వలతా తం తు స్మయమానోఽహనన్మృధే 17

సేహ రుజం సుదుర్మర్షాం సత్త్వమాలమ్బ్య మాతలిః
ఇన్ద్రో జమ్భస్య సజ్రద్ధో వజ్రేణాపాహరచ్ఛిరః 18

జమ్భం శ్రుత్వా హతం తస్య జ్ఞాతయో నారదాదృషేః
నముచిశ్చ బలః పాకస్తత్రాపేతుస్తరాన్వితాః 19

వచోభిః పరుషైరిన్ద్రమర్దయన్దోఽస్య మర్మసు
శరైరవాకిరన్మేఘా ధారాభిరివ పర్వతమ్ 20

హరీన్దశశతాన్యాజౌ హర్యశ్వస్య బలః శరైః
తావద్భిర్దయామాస యుగపల్లఘుహస్తవాన్ 21

శతాభ్యాం మాతలిం పాకో రథం సావయవం పృథక్
సకృత్సన్ధానమోక్షేణ తదద్భుతమభూద్రణే 22

నముచిః పశ్చాదశభిః స్వర్ణపుజ్జైర్మహేషుభిః
ఆహత్య వ్యనదత్సజ్జ్యే సతోయ ఇవ తోయదః 23

సర్వతః శరకూటేన శక్రం సరథసారథిమ్
ధాదయామాసురసురాః ప్రావృట్సూర్యమివామ్బుదాః 24

అలక్షయన్తస్తమతీవ విహ్వలా విచుక్తుశుర్దేవగణాః సహానుగాః
అనాయకాః శత్రుబలేన నిర్జితా వణిక్పథా భిన్ననవో యథార్ణవే 25

తతస్తురాషాడిషుబద్ధపజ్జారాద్వినిగ్గతః సాశ్వరథధ్వజాగ్రణీః
బభౌ దిశః ఖం పృథివీం చ రోచయన్స్వతేజసా సూర్య ఇవ క్షపాత్యయే 26

నిరీక్ష్య పృతనాం దేవః పరైరభ్యర్దితాం రణే
ఉదయచ్ఛద్రిపుం హన్తుం వజ్రం వజ్రధరో రుషా 27

స తేనైవాష్టధారేణ శిరసీ బలపాకయోః
జ్ఞాతీనాం పశ్యతాం రాజన్తహార జనయన్భయమ్ 28

నముచిస్తద్వధం దృష్ట్వా శోకామర్షరుషాన్వితః
జిఘాంసురిన్ద్రం నృపతే చకార పరమోద్యమమ్ 29

అశ్మసారమయం శూలం ఘణ్ణావద్ధేమభూషణమ్
ప్రగృహ్యభ్యద్రవత్క్రుద్ధో హతోఽసీతి వితర్జయన్
ప్రాహిణోద్ధేవరాజాయ నినదన్మృగరాడివ 30

తదాపతద్గగనతలే మహాజవం విచిచ్ఛిదే హరిరిషుభిః సహస్రధా
తమాహనన్పుప కులిశేన కన్ధరే రుషాన్వితస్త్రాదశపతిః శిరో హరన్ 31

న తస్య హి త్వచమపి వజ్ర ఊర్జితో బిభేద యః సురపతినౌజసేరితః
తదద్భుతం పరమతివీర్యవృత్తభిత్తిరస్మతో నముచిశిరోధరత్వచా 32

తస్మాద్విన్దోఽబిభేచ్ఛతోర్వజ్రః ప్రతిహతో యతః
కిమిదం దైవయోగేన భూతం లోకవిమోహనమ్ 33

యేన మే పూర్వమద్రీణాం పక్షచ్ఛేదః ప్రజాత్యయే
కృతో నివిశతాం భారైః పతత్రైః పతతాం భువి 34

తపఃసారమయం త్వాష్ట్రం వృతో యేన విపాటితః
అన్యే చాపి బలోపేతాః సర్వాస్త్రైరక్షతత్వచః 35

సోఽయం ప్రతిహతో వజ్రో మయా ముక్తోఽసురేఽల్పకే
నాహం తదాదదే దణ్డం బ్రహ్మతేజోఽప్యకారణమ్ 36

- ఇతి శక్రం విషీదంతమాహ వాగశరీరిణీ
నాయం శుష్క్రిరథో నార్జైర్వధమర్హతి దానవః 37
- మయాస్మై యద్వరో దత్తో మృత్యురైవార్థశుష్కయోః
అతోఽన్యశ్చింతనీయస్తే ఉపాయో మఘవనిపోః 38
- తాం దైవీం గిరమాకర్ణ్య మఘవాన్సుసమాహితః
ధ్యాయన్సేనమథాపశ్యదుపాయముభయాత్మకమ్ 39
- న శుష్కేణ న చార్ద్రేణ జహార నముచేః శిరః
తం తుష్టువుర్మునిగణా మాల్త్యేశ్చావాకిరన్విభుమ్ 40
- గన్ధర్వముఖ్యౌ జగతుర్విశ్వావసుపరావసూ
దేవదున్దుభయో నేదుర్నర్తకో ననృతుర్ముదా 41
- అన్యేఽప్యేవం ప్రతిద్వన్ద్వాన్వాయ్యగ్నివరుణాదయః
సూదయామాసురసురాన్మృగాన్కేసరిణో యథా 42
- బ్రహ్మణా ప్రేషితో దేవాన్దేవర్షిర్నారదో నృప
వారయామాస విబుధాన్దృష్ట్వా దానవసజ్జయమ్ 43
- శ్రీనారద ఉవాచ
భవద్భీరమృతం ప్రాప్తం నారాయణభుజాశ్రయైః
శ్రియా సమేధితాః సర్వ ఉపారమత విగ్రహాత్ 44
- శ్రీశుక ఉవాచ
సంయమ్య మన్యుసంరమ్భం మానయన్తో మునేర్వచః
ఉపగీయమానానుచరైర్యయుః సర్వే త్రివిష్టపమ్ 45
- యేఽవశిష్టా రణే తస్మిన్నారదానుమతేన తే
బలిం విపన్నమాదాయ అస్తం గిరిముపాగమన్ 46
- తత్రావినష్టావయవాన్విద్యమానశిరోధరాన్

ఉశనా జీవయామాస సంజీవన్యా స్వవిద్యయా 47

బలిశ్శేకనసా స్పృష్టః ప్రత్యాపన్నేన్ద్రియస్మృతిః
పరాజితోఽపి నాఖిద్యల్లోకతత్త్వవిచక్షణః 48

అధ్యాయము - 12

శ్రీబాదరాయణిరువాచ

వృషధ్వజో నిశమ్యేదం యోషిద్రూపేణ దానవాన్
మోహయిత్వా సురగణాన్ఘరిః సోమమపాయయత్ 1

వృషమారుహ్య గిరిశః సర్వభూతగణైర్వృతః
సహ దేవ్యా యయౌ ద్రష్టుం యత్రాస్తే మధుసూదనః 2

సభాజితో భగవతా సాదరం సోమయా భవః
సూపవిష్ట ఉవాచేదం ప్రతిపూజ్య స్మయన్ఘరిమ్ 3

శ్రీమహాదేవ ఉవాచ
దేవదేవ జగద్వ్యాపిన్జగదీశ జగన్మయ
సర్వేషామపి భావానాం త్వమాత్మా హేతురీశ్వరః 4

ఆద్యంతావస్య యన్మధ్యమిదమన్యదహం బహిః
యతోఽవ్యయస్య నైతాని తత్సత్యం బ్రహ్మ చిద్భవాన్ 5

తవైవ చరణామ్భోజం శ్రేయస్కామా నిరాశిషః
విస్మజ్యోభయతః సజ్గం మునయః సముపాసతే 6

త్వం బ్రహ్మ పూర్ణమమృతం విగుణం విశోకమ్
ఆనన్దమాత్రమవికారమనన్యదన్యత్
విశ్వస్య హేతురుదయస్థితిసంయమానామ్
ఆత్మేశ్వరశ్చ తదపేక్షతయానపేక్షః 7

ఏకస్త్యమేవ సదసద్వ్యయమద్వయం చ

స్వర్ణం కృతాకృతమివేహ న వస్తుభేదః
అజ్ఞానతస్త్వయి జనైర్విహితో వికల్పో
యస్మాద్గుణవ్యతికరో నిరుపాధికస్య

8

త్వాం బ్రహ్మ కేచిదవయన్త్యత ధర్మమేకే
ఏకే పరం సదసతోః పురుషం పరేశమ్
అన్యేఽవయన్తి నవశక్తియుతం పరం త్వాం
కేచిన్మహాపురుషమవ్యయమాత్మతన్త్రమ్

9

నాహం పరాయుర్పషయో న మరీచిముఖ్యా
జానన్తి యద్విరచితం ఖలు సత్త్వసర్గాః
యన్మాయయా ముషితచేతస ఈశ దైత్య
మర్త్యాదయః కిముత శశ్వదభద్రవృత్తాః

10

స త్వం సమీహితమదః స్థితిజన్మనాశం
భూతేహితం చ జగతో భవబన్ధమోక్షౌ
వాయుర్యథా విశతి ఖం చ చరాచరాఖ్యం
సర్వం తదాత్మకతయావగమోఽవరున్తే

11

అవతారా మయా దృష్టా రమమాణస్య తే గుణైః
సోఽహం తద్దష్టుమిచ్ఛామి యత్తే యోషిద్వపుర్భుతమ్

12

యేన సమ్మోహితా దైత్యాః పాయితాశ్చామృతం సురాః
తద్దిద్మక్షవ ఆయాతాః పరం కౌతూహలం హి నః

13

శ్రీశుక ఉవాచ
ఏవమభ్యర్థితో విష్ణుర్భగవాన్సులపాణినా
ప్రహస్య భావగమ్భీరం గిరిశం ప్రత్యభాషత

14

శ్రీభగవానువాచ
కౌతూహలాయ దైత్యానాం యోషిద్వేషో మయా ధృతః
పశ్యతా సురకార్యాణి గతే పీయూషభాజనే

15

- తత్తేహం దర్శయిష్యామి దిదృక్షోః సురసత్తమ
కామినాం బహు మంత్రవ్యం సజ్కల్పప్రభవోదయమ్ 16
- శ్రీశుక ఉవాచ
ఇతి ట్టువాణో భగవాంస్తత్తైవాంతరధీయత
సర్వతశ్చారయంశ్చక్షుర్భవ ఆస్తే సహోమయా 17
- తతో దదర్శోపవనే వరస్త్రియం విచిత్రపుష్పారుణపల్లవద్రుమే
విక్రీడతీం కన్ధకలీలయా లసద్దుకూలపర్యస్తనితమ్బమేఖలామ్ 18
- ఆవర్తనోద్వర్తనకమ్పితస్తన ప్రకృష్టహారోరుభరైః పదే పదే
ప్రభజ్యమానామివ మధ్యతశ్చలత్పదప్రవాలం నయతీం తతస్తతః 19
- దిక్షు భ్రమత్కన్ధకచాపలైర్భుశం ప్రోద్విగ్నతారాయతలోలలోచనామ్
స్వకర్ణవిభ్రాజితకుణ్డలోల్లసత్కపోలనీలాలకమణ్ణితాననామ్ 20
- శ్లథద్దుకూలం కబరీం చ విచ్యుతాం సన్నహ్యతీం వామకరేణ వల్లనా
వినిఘ్నతీమన్యకరేణ కన్ధకం విమోహయన్తీం జగదాత్మమాయయా 21
- తాం వీక్ష్య దేవ ఇతి కన్ధకలీలయేషద్ర్వడాస్ఫుటస్మితవిస్ఫుష్టకటాక్షముష్ఠః
స్త్రీప్రేక్షణప్రతిసమీక్షణవిహ్వలాత్మా నాత్మానమన్తిక ఉమాం స్వగణాంశ్చ వేద 22
- తస్యాః కరాగ్రాత్స తు కన్ధకో యదా గతో విదూరం తమనువ్రజత్త్రియాః
వాసః ససూత్రం లఘు మారుతోఽహరద్భవస్య దేవస్య కిలానుపశ్యతః 23
- ఏవం తాం రుచిరాపాశ్లేం దర్శనీయాం మనోరమామ్
దృష్ట్వా తస్యాం మనశ్చక్రే విషజ్జన్త్యాం భవః కిల 24
- తయాపహృతవిజ్ఞానస్తత్కృతస్మరవిహ్వలః
భవాన్యా అపి పశ్యన్త్యా గతప్రాస్తత్పదం యయౌ 25
- సా తమాయాంతమాలోక్య వివస్త్రా వ్రీడితా భృశమ్
నిలీయమానా వృక్షేషు హసన్తీ నాన్వతిష్ఠత 26

తామన్వగచ్ఛద్భగవాన్భవః ప్రముషితేంద్రియః
కామస్య చ వశం నీతః కరేణుమివ యూథపః 27

సోఽనువ్రజ్యాతివేగేన గృహీత్వానిచ్ఛతీం స్త్రియమ్
కేశబన్ధ ఉపానీయ బాహుభ్యాం పరిషస్వజే 28

సోపగూఢా భగవతా కరిణా కరిణీ యథా
ఇతస్తతః ప్రసర్పన్తీ విప్రకీర్ణశిరోరుహా 29

ఆత్మానం మోచయిత్వాఙ్గ సురర్షభభుజాన్తరాత్
ప్రాద్రవత్సా పృథుశ్రోణీ మాయా దేవవినిర్మితా 30

తస్యాసౌ పదవీం రుద్రో విష్ణోరద్భుతకర్మణః
ప్రత్యపద్యత కామేన వైరిణేవ వినిర్జితః 31

తస్యానుధావతో రేతశ్చస్కన్దామోఘరేతసః
శుష్మిణో యూథపస్యేవ వాసితామనుధావతః 32

యత్ర యత్రాపతన్మహ్యం రేతస్తస్య మహాత్మనః
తాని రూప్యస్య హేమ్నశ్చ క్షేత్రాణ్యాసన్మహీపతే 33

సరిత్సరఃసు శైలేషు వనేషూపవనేషు చ
యత్ర క్వ చాసన్నుషయస్తత్ర సన్నిహితో హరః 34

స్కన్నే రేతసి సోఽపశ్యదాత్మానం దేవమాయయా
జడీకృతం నృపశ్రేష్ఠ సన్న్యవర్తత కశ్మలాత్ 35

అథావగతమాహాత్మ్య ఆత్మనో జగదాత్మనః
అపరిష్టేయవీర్యస్య న మేనే తదు హాద్భుతమ్ 36

తమవిక్లవమవ్రీడమాలక్య మధుసూదనః
ఉవాచ పరమప్రీతో బిభ్రత్స్వాం పౌరుషీం తనుమ్ 37

శ్రీభగవానువాచ

దిష్ట్యా త్వం విబుధశ్రేష్ఠ స్వాం నిష్ఠామాత్మనా స్థితః
యన్నే స్త్రీరూపయా పైర్వరం మోహితోఽప్యభ్ల మాయయా 38

కో ను మేఽతితరేన్మాయాం విషక్తస్త్వద్భతే పుమాన్
తాంస్తాన్విస్మజతీం భావాన్దుస్తరామకృతాత్మభిః 39

సేయం గుణమయీ మాయా న త్వామభిభవిష్యతి
మయా సమేతా కాలేన కాలరూపేణ భాగశః 40

శ్రీశుక ఉవాచ
ఏవం భగవతా రాజన్రీవత్సాజ్కేన సత్కృతః
ఆమన్త్య తం పరిక్రమ్య సగణః స్వాలయం యయౌ 41

ఆత్మాంశభూతాం తాం మాయాం భవానీం భగవాన్భవః
సమ్మతామృషిముఖ్యానాం ప్రీత్యాచష్టాథ భారత 42

అయి వ్యపశ్యస్త్వమజస్య మాయాం పరస్య పుంసః పరదేవతాయాః
అహం కలానామృషభోఽపి ముహ్యే యయావశోఽన్యే కిముతాస్వతస్తాః 43

యం మామపృచ్ఛస్త్వముపేత్య యోగాత్సమాసహస్రాంత ఉపారతం వై
స ఏష సాక్షాత్పురుషః పురాణో న యత్ర కాలో విశతే న వేదః 44

శ్రీశుక ఉవాచ
ఇతి తేఽభిహితస్తాత విక్రమః శార్ఙ్గధన్వనః
సిన్ధోర్నిర్మథనే యేన ధృతః పృష్ఠే మహాచలః 45

ఏతన్ముహూః కీర్తయతోఽనుశృణ్వతో న రిష్యతే జాతు సముద్యమః క్వచిత్
యదుత్తమశ్లోకగుణానువర్ణనం సమస్తసంసారపరిశ్రమాపహమ్ 46

అసదవిషయమజ్ఞేం భావగమ్యం ప్రపన్నాన్
అమృతమమరవర్యానాశయత్సిన్ధుమధ్యమ్
కపటయువతివేదో మోహయన్యః సురారీంస్
తమహముపస్మతానాం కామపూరం నతోఽస్మి 47

అధ్యాయము - 13

శ్రీశుక ఉవాచ

మనుర్వివస్వతః పుత్రః శ్రాద్ధదేవ ఇతి శ్రుతః
సప్తమో వర్తమానో యస్తదపత్యాని మే శృణు 1

ఇక్ష్యాకుర్న భగశ్చైవ ధృష్టః శర్యాతిరేవ చ
నరిష్యంతోఽథ నాభాగః సప్తమో దిష్ట ఉచ్యతే 2

తరూషశ్చ పృషద్రశ్చ దశమో వసుమాన్స్మృతః
మనోర్వైవస్వతస్త్వితే దశపుత్రాః పరస్తప 3

ఆదిత్యా వసవో రుద్రా విశ్వేదేవా మరుద్గణాః
అశ్వినావృభవో రాజన్నిస్తస్తేషాం పురస్తరః 4

కశ్యపోఽత్రిర్వసిష్ఠశ్చ విశ్వామిత్రోఽథ గౌతమః
జమదగ్నిర్భరద్వాజ ఇతి సప్తర్షయః స్మృతాః 5

అత్రాపి భగవజ్జన్మ కశ్యపాదదితేరభూత్
ఆదిత్యానామవరజో విష్ణుర్వామనరూపధృక్ 6

సజ్జీక్షపతో మయోక్తాని సప్తమన్వంతరాణి తే
భవిష్యాణ్యథ వక్ష్యామి విష్ణోః శక్త్యాన్వితాని చ 7

వివస్వతశ్చ ద్వే జాయే విశ్వకర్మసుతే ఉభే
సంజ్ఞా ఛాయా చ రాజేంద్ర యే ప్రాగభిహితే తవ 8

తృతీయాం వడవామేకే తాసాం సంజ్ఞాసుతాస్తయః
యమో యమీ శ్రాద్ధదేవశ్చాయాయాశ్చ సుతాన్ఘ్రిణు 9

సావర్ణిస్తపతీ కన్యా భార్యా సంవరణస్య యా
శనైశ్చరస్తృతీయోఽభూదశ్వినౌ వడవాత్మజౌ 10

- అష్టమేఽన్తర ఆయాతే సావర్ణిర్భవితా మనుః
నిర్మోకవిరజస్కాద్యాః సావర్ణితనయా నృప 11
- తత్ర దేవాః సుతపసో విరజా అమృతప్రభాః
తేషాం విరోచనసుతో బలిరిన్ద్రో భవిష్యతి 12
- దత్వేమాం యాచమానాయ విష్ణవే యః పదత్రయమ్
రాధమిన్ద్రపదం హిత్వా తతః సిద్ధిమవాప్స్యతి 13
- యోసౌ భగవతా బద్ధః ప్రీతేన సుతలే పునః
నివేశితోఽధికే స్వర్గాదధునాస్తే స్వరాడివ 14
- గాలవో దీప్తిమానామో ద్రోణపుత్రః కృపస్తథా
ఋష్యశృఙ్గః పితాస్మాకం భగవాన్బాదరాయణః 15
- ఇమే సప్తర్షయస్తత్ర భవిష్యన్తి స్వయోగతః
ఇదానీమాసతే రాజన్స్వే స్వ ఆశ్రమమణ్డలే 16
- దేవగుహ్యత్సరస్వత్యాం సార్వభౌమ ఇతి ప్రభుః
స్థానం పురన్దరాద్భృత్వా బలయే దాస్యతీశ్వరః 17
- నవమో దక్షసావర్ణిర్మనుర్వరుణసమ్భవః
భూతకేతుర్ద్విప్తకేతురిత్యాద్యాస్తత్సుతా నృప 18
- పారామరీచిగర్భాద్యా దేవా ఇన్ద్రోఽద్భుతః స్మృతః
ద్యుతిమత్ప్రముఖాస్తత్ర భవిష్యన్త్యృషయస్తతః 19
- ఆయుష్మతోఽమ్బుధారాయామృషభో భగవత్కలా
భవితా యేన సంరాద్ధాం త్రిలోకీం భోక్యతేఽద్భుతః 20
- దశమో బ్రహ్మసావర్ణిరుపశ్లోకసుతో మనుః
తత్సుతా భూరిషేణాద్యా హవిష్మత్ప్రముఖా ద్విజాః 21
- హవిష్మాన్సుకృతః సత్యో జయో మూర్తిస్తదా ద్విజాః

- సువాసనవిరుద్ధాద్యా దేవాః శమ్భుః సురేశ్వరః 22
- విష్వక్సేనో విషూద్యాం తు శమ్భోః సఖ్యం కరిష్యతి
జాతః స్వాంశేన భగవాన్స్థపా విశ్వస్సజో విభుః 23
- మనుర్వై ధర్మసావర్ణిరేకాదశమ ఆత్మవాన్
అనాగతాస్తత్సతాశ్చ సత్యధర్మాదయో దశ 24
- విహఙ్గమాః కామగమా నిర్వాణరుచయః సురాః
ఇన్ద్రశ్చ వైద్యతస్తేషామృషయశ్చారుణాదయః 25
- ఆర్యకస్య సుతస్తత్ర ధర్మసేతురితి స్మృతః
వైద్యతాయాం హరేరంశస్తిలోకీం ధారయిష్యతి 26
- భవితా రుద్రసావర్ణీ రాజన్ద్వాదశమో మనుః
దేవవానుపదేవశ్చ దేవశ్రేష్ఠాదయః సుతాః 27
- ఋతధామా చ తత్రేన్ద్రో దేవాశ్చ హరితాదయః
ఋషయశ్చ తపోమూర్తిస్తపస్వాగ్నీధ్రకాదయః 28
- స్వధామాఖ్యో హరేరంశః సాధయిష్యతి తన్మనోః
అన్తరం సత్యసహసః సున్యతాయాః సుతో విభుః 29
- మనుస్త్రయోదశో భావ్యో దేవసావర్ణిరాత్మవాన్
చిత్రసేనవిచిత్రాద్యా దేవసావర్ణిదేహజాః 30
- దేవాః సుకర్మసుత్రామ సంజ్ఞా ఇన్ద్రో దివస్పతిః
నిర్మోకతత్త్వదర్శాద్యా భవిష్యన్తృషయస్తదా 31
- దేవహోత్రస్య తనయ ఉపహర్తా దివస్పతేః
యోగేశ్వరో హరేరంశో బృహత్యాం సమ్భవిష్యతి 32
- మనుర్వా ఇన్ద్రసావర్ణిశ్చతుర్దశమ ఏష్యతి
ఉరుగమ్భీరబుధాద్యా ఇన్ద్రసావర్ణివీర్యజాః 33

పవిత్రాశ్చక్షుషా దేవాః శుచిరిన్ద్రో భవిష్యతి
అగ్నిర్బాహుః శుచిః శుద్ధో మాగధాద్యాస్తపస్వినః 34

సత్రాయణస్య తనయో బృహద్భానుస్తదా హరిః
వితానాయాం మహారాజ క్రియాతన్తూన్వితాయితా 35

రాజంశ్చతుర్దశైతాని త్రికాలానుగతాని తే
ప్రోక్తాన్యేభిర్మితః కల్పో యుగసాహస్రపర్యయః 36

అధ్యాయము - 14

శ్రీరాజోవాచ
మన్వస్తరేషు భగవన్యథా మన్వాదయస్త్విమే
యస్మిన్మర్మణి యే యేన నియుక్తాస్తద్వదస్య మే 1

శ్రీఋషిరువాచ
మనవో మనుపుత్రాశ్చ మునయశ్చ మహీపతే
ఇన్ద్రాః సురగణాశ్చైవ సర్వే పురుషశాసనాః 2

యజ్ఞాదయో యాః కథితాః పౌరుష్యస్తనవో నృప
మన్వాదయో జగద్యాత్రాం నయన్త్యాభిః ప్రచోదితాః 3

చతుర్యుగాన్తే కాలేన గ్రస్తాన్ప్రతిగణాన్యథా
తపసా ఋషయోఽపశ్యన్యతో ధర్మః సనాతనః 4

తతో ధర్మం చతుష్పాదం మనవో హరిణోదితాః
యుక్తాః సశ్చారయన్త్యద్ధా స్వే స్వే కాలే మహీం నృప 5

పాలయన్తి ప్రజాపాలా యావదన్తం విభాగశః
యజ్ఞభాగభుజో దేవా యే చ తత్రాన్వితాశ్చ తైః 6

ఇన్ద్రో భగవతా దత్తాం త్రైలోక్యశ్రియమూర్జితామ్
భుజ్జానః పాతి లోకాన్స్త్రీన్కామం లోకే ప్రవర్షతి 7

జ్ఞానం చానుయుగం బ్రూతే హరిః సిద్ధస్వరూపధృక్
ఋషిరూపధరః కర్మ యోగం యోగేశరూపధృక్ 8

సర్గం ప్రజేశరూపేణ దస్యాన్తన్యాత్స్వరాడ్వపుః
కాలరూపేణ సర్వేషామభావాయ పృథగ్గుణః 9

స్తూయమానో జనైరేభిర్మాయయా నామరూపయా
విమోహితాత్మభిర్నానా దర్శనైర్న చ దృశ్యతే 10

ఏతత్కల్పవికల్పస్య ప్రమాణం పరికీర్తితమ్
యత్ర మన్వంతరాణ్యాహుశ్చతుర్దశ పురావిదః 11

అధ్యాయము - 15

శ్రీరాజోవాచ
బలేః పదత్రయం భూమేః కస్మాద్ధరిరయాచత
భూతేశ్వరః కృపణవల్లభార్థోపి బబన్ధ తమ్ 1

ఏతద్వేదితుమిచ్ఛామో మహత్కౌతూహలం హి నః
యజ్ఞేశ్వరస్య పూర్ణస్య బన్ధనం చాప్యనాగసః 2

శ్రీశుక ఉవాచ
పరాజితశ్రీరసుభిశ్చ హాపితో హీన్ద్రేణ రాజన్భుగుభిః స జీవితః
సర్వాత్మనా తానభజద్భుగూన్బలిః శిష్యో మహాత్మార్థనివేదనేన 3

తం బ్రాహ్మణా భృగవః ప్రీయమాణా అయాజయన్విశ్వజితా త్రిణాకమ్
జిగీషమాణం విధినాభిషిచ్య మహాభిషేకేణ మహానుభావాః 4

తతో రథః కాఞ్చనపట్టనద్ధో హయాశ్చ హర్యశ్వతురభ్రవణ్ణాః
ధ్వజశ్చ సింహాన విరాజమానో హుతాశనాదాస హవిర్భిరిష్టాత్ 5

ధనుశ్చ దివ్యం పురటిపనద్ధం తూణావరిక్తో కవచం చ దివ్యమ్
పితామహస్తస్య దదౌ చ మాలామమ్లానపుష్పాం జలజం చ శుక్రః 6

- ఏవం స విప్రార్జితయోధనార్థస్తైః కల్పితస్వస్త్వయనోఽథ విప్రాన్
ప్రదక్షిణీకృత్య కృతప్రణామః ప్రహ్రదమామన్త్య నమశ్చకార 7
- అథారుహ్య రథం దివ్యం భృగుదత్తం మహారథః
సుప్రగ్ధరోఽథ సన్నహ్య ధన్వీ ఖడ్గీ ధృతేషుధిః 8
- హేమాఙ్గదలసద్బాహుః స్ఫురన్మకరకుణ్డలః
రరాజ రథమారూఢో ధిష్ణ్యస్త ఇవ హవ్యవాట్ 9
- తుల్యైశ్వర్యబలశ్రీభిః స్వయూద్భైరైత్యయూథపైః
పిబద్భిరివ ఖం దృగ్భిర్దహద్భిః పరిధీనివ 10
- వృతో వికర్షన్మహతీమాసురీం ధ్వజినీం విభుః
యయావిస్త్రపురీం స్పృధ్ధాం కమ్పయన్నివ రోదసీ 11
- రమ్యాముపవనోద్యానైః శ్రీమద్భిర్నన్దనాదిభిః
కూజద్విహఙ్గమిథునైర్గాయన్మత్తమధువ్రతైః
ప్రవాలఫలపుష్పిరు భారశాఖామరద్రుమైః 12
- హంససారసచక్రాహ్వ కారణ్డవకులాకులాః
నలిన్యో యత్ర క్రీడన్తి ప్రమదాః సురసేవితాః 13
- ఆకాశగఙ్గాయా దేవ్యా వృతాం పరిఖభూతయా
ప్రాకారేణాగ్ని వర్ణేన సాట్టాలేనోన్నతేన చ 14
- రుక్మపట్టకపాటైశ్చ ద్వారైః స్ఫటికగోపురైః
జష్టాం విభక్తప్రపథాం విశ్వకర్మవినిర్మితామ్ 15
- సభాచత్వరరథ్యాఢ్యాం విమానైర్వర్చ్యుర్బుధైర్యతామ్
శృఙ్గాటకైర్మణిమయైర్వజ్రవిద్రుమవేదిభిః 16
- యత్ర నిత్యవయోరూపాః శ్యామా విరజవాససః
బ్రాజన్తే రూపవన్నార్యో హ్యర్చిర్భిరివ వహ్నయః 17

సురస్త్రీకేశవిభ్రష్ట నవసాగన్ధికస్తజామ్
యత్రామోదముపాదాయ మార్గ ఆవాతి మారుతః 18

హేమజాలాక్షనిగ్ధచ్చద్ధామేనాగురుగన్ధినా
పాణ్డురేణ ప్రతిచ్ఛన్న మార్గే యాన్తి సురప్రియాః 19

ముక్తావితానైర్మణిహేమకేతుభిర్నానాపతాకావలభీభిరావృతామ్
శిఖణ్డిపారావతభృగ్లనాదితాం వైమానికస్త్రీకలగీతమగ్గలామ్ 20

మృదగ్గశఙ్ఖానకదున్దుభిస్వనైః సతాలవీణామురజేష్టవేణుభిః
నృత్యైః సవాద్యైరుపదేవగీతకైర్మనోరమాం స్వప్రభయా జితప్రభామ్ 21

యాం న వ్రజన్త్యధర్మిష్ఠాః ఖలా భూతద్రుహః శరాః
మానినః కామినో లుబ్ధా ఏభిర్హీనా వ్రజన్తి యత్ 22

తాం దేవధానీం స వరూధినీపతిర్బహిః సమన్తాద్గురుదే పృతన్యయా
ఆచార్యదత్తం జలజం మహాస్వనం దధ్మౌ ప్రయుజ్జన్భయమిన్ద్రయోషితామ్ 23

మఘవాంస్తమభిప్రేత్య బలేః పరమముద్యమమ్
సర్వదేవగణోపేతో గురుమేతదువాచ హ 24

భగవన్నుద్యమో భూయాన్బలేర్నః పూర్వవైరిణః
అవిషహ్యమిమం మన్యే కేనాసీత్తేజసోర్జితః 25

నైనం కశ్చిత్కుతో వాపి ప్రతివ్యోడుమధీశ్వరః
పిబన్నివ ముఖేనేదం లిహన్నివ దిశో దశ
దహన్నివ దిశో దృగ్భిః సంవర్తాగ్నిరివోత్థితః 26

బ్రూహి కారణమేతస్య దుర్ధర్షత్వస్య మద్రిపోః
ఓజః సహో బలం తేజో యత ఏతత్సముద్యమః 27

శ్రీగురురువాచ
జానామి మఘవన్చత్రోరున్నతేరస్య కారణమ్

శిష్యాయోపభృతం తేజో భృగుభిర్బ్రహ్మవాదిభిః 28

ఓజస్వినం బలిం జేతుం న సమర్థోఽస్తి కశ్చన
భవద్విధో భవాన్వాపి వర్జయిత్వేశ్వరం హరిమ్
విజేష్యతి న కోఽప్యేనం బ్రహ్మతేజఃసమేధితమ్
నాస్య శక్తః పురః స్థాతుం కృతాంతస్య యథా జనాః 29

తస్మాన్నిలయముత్సుజ్య యూయం సర్వే త్రివిష్టపమ్
యాత కాలం ప్రతీక్షంతో యతః శత్రోర్విపర్యయః 30

ఏష విప్రబలోదర్కః సమృత్సూర్జితవిక్రమః
తేషామేవాపమానేన సానుబన్ధో వినబ్దక్ష్యతి 31

ఏవం సుమన్త్రితార్థాస్తే గురుణార్థానుదర్శినా
హిత్వా త్రివిష్టపం జగ్ముర్గీర్వాణాః కామరూపిణః 32

దేవేష్యథ నిలీనేషు బలిర్వైరోచనః పురీమ్
దేవధానీమధిష్ఠాయ వశం నిన్యే జగత్త్రయమ్ 33

తం విశ్వజయినం శిష్యం భృగవః శిష్యవత్సలాః
శతేన హయమేధానామనువ్రతమయాజయన్ 34

తతస్తదనుభావేన భువనత్రయవిశ్రుతామ్
కీర్తిం దిక్షువితన్వానః స రేజ ఉడురాడివ 35

బుభుజే చ శ్రియం స్పృధ్ధాం ద్విజదేవోపలమ్బితామ్
కృతకృత్యమివాత్మానం మన్యమానో మహామనాః 36

అధ్యాయము - 16

శ్రీశుక ఉవాచ

ఏవం పుత్రేషు నష్టేషు దేవమాతాదితిస్తదా
హృతే త్రివిష్టపే దైత్యైః పర్యతప్యదనాథవత్ 1

- ఏకదా కశ్యపస్తస్యా ఆశ్రమం భగవానగాత్
నిరుత్సవం నిరానన్దం సమాధేర్విరతశ్చిరాత్ 2
- స పత్నీం దీనవదనాం కృతాసనపరిగ్రహః
సభాజితో యథాన్యాయమిదమాహ కురూద్వహ 3
- అప్యభద్రం న విప్రాణాం భద్రే లోకేఽధునాగతమ్
న ధర్మస్య న లోకస్య మృత్యోశ్చన్దానువర్తినః 4
- అపి వాకుశలం కిశ్చేద్గృహేషు గృహమేధిని
ధర్మస్యార్థస్య కామస్య యత్ర యోగో హ్యయోగినామ్ 5
- అపి వాతిథయోఽభ్యేత్య కుటుమ్బాసక్తయా త్వయా
గృహోదపూజితా యాతాః ప్రత్యుత్థానేన వా క్వచిత్ 6
- గృహేషు యేష్యతిథయో నార్చితాః సలిలైరపి
యది నిర్యాన్తి తే నూనం ఫేరురాజగృహోపమాః 7
- అప్యగ్నయన్తు వేలాయాం న హుతా హవిషా సతి
త్వయోద్విగ్నధియా భద్రే ప్రోషితే మయి కర్త్తచిత్ 8
- యత్పూజయా కామదుఘాన్యాతి లోకాన్మహాన్వితః
బ్రాహ్మణోఽగ్నిశ్చ వై విష్ణోః సర్వదేవాత్మనో ముఖమ్ 9
- అపి సర్వే కుశలినస్తవ పుత్రా మనస్వినీ
లక్షయేఽస్వస్థమాత్మానం భవత్యా లక్షణైరహమ్ 10
- శ్రీదితిరువాచ
భద్రం ద్విజగవాం బ్రహ్మన్ధర్మస్యాస్య జనస్య చ
త్రివర్గస్య పరం క్షేత్రం గృహమేధిన్మహా ఇమే 11
- అగ్నయోఽతిథయో భృత్యా భిక్షవో యే చ లిప్సవః
సర్వం భగవతో బ్రహ్మన్ననుధ్యానాన్న రిష్యతి 12

కో ను మే భగవన్కామో న సమ్పద్యేత మానసః
యస్యా భవాన్ప్రజాధ్యక్ష ఏవం ధర్మాన్ప్రభాషతే 13

తవైవ మారీచ మనఃశరీరజాః ప్రజా ఇమాః సత్త్వరజస్తమోజుషః
సమో భవాన్స్తాస్వసురాదిషు ప్రభో తథాపి భక్తం భజతే మహేశ్వరః 14

తస్మాదీశ భజన్త్యా మే శ్రేయశ్చింతయ సువ్రత
హృతశ్రియో హృతస్థానాన్సపత్నైః పాహి నః ప్రభో 15

పరైర్వివాసితా సాహం మగ్నా వ్యసనసాగరే
ఐశ్వర్యం శ్రీర్యశః స్థానం హృతాని ప్రబలైర్మమ 16

యథా తాని పునః సాధో ప్రపద్యేరన్మమాత్మజాః
తథా విధేహి కల్యాణం ధియా కల్యాణకృత్తమ 17

శ్రీశుక ఉవాచ
ఏవమభ్యర్థితోఽదిత్యా కస్తామాహ స్మయన్నివ
అహో మాయాబలం విష్ణోః స్నేహబద్ధమిదం జగత్ 18

క్వ దేహో భౌతికోఽనాత్మా క్వ చాత్మా ప్రకృతేః పరః
కస్య కే పతిపుత్రాద్యా మోహ ఏవ హి కారణమ్ 19

ఉపతిష్ఠస్వ పురుషం భగవన్తం జనార్దనమ్
సర్వభూతగుహావాసం వాసుదేవం జగద్గురుమ్ 20

స విధాస్యతి తే కామాన్ఘోరిర్దీనానుకమ్పనః
అమోఘా భగవద్భక్తిర్నైతరేతి మతిర్మమ 21

శ్రీదితిరువాచ
కేనాహం విధినా బ్రహ్మన్నపస్థాస్యే జగత్పతిమ్
యథా మే సత్యసంకల్పో విదధ్యాత్స మనోరథమ్ 22

ఆదిశ త్వం ద్విజశ్రేష్ఠ విధిం తదుపధావనమ్

ఆశు తుష్యతి మే దేవః సీదన్త్యాః సహ పుత్రకైః 23

శ్రీకశ్యప ఉవాచ

ఏతన్మే భగవాన్పుష్టః ప్రజాకామస్య పద్మజః
యదాహ తే ప్రవక్ష్యామి వ్రతం కేశవతోషణమ్ 24

ఫాల్గునస్యామలే పక్షే ద్వాదశాహం పయోవ్రతమ్
అర్చయేదరవిన్దాక్షం భక్త్యా పరమయాన్వితః 25

సినీవాల్మ్యం మృదాలిప్య స్నాయాత్తోడవిదీర్ఘయా
యది లభ్యేత వై శ్రోతస్యేతం మస్తముదీరయేత్ 26

త్వం దేవ్యాదివరాహేణ రసాయాః స్థానమిచ్ఛతా
ఉద్ధృతాసి నమస్తుభ్యం పాప్మానం మే ప్రణాశయ 27

నిర్వర్తితాత్మనియమో దేవమర్చేత్సమాహితః
అర్చాయాం స్థణ్ణిలే సూర్యే జలే వహ్నౌ గురావపి 28

నమస్తుభ్యం భగవతే పురుషాయ మహీయసే
సర్వభూతనివాసాయ వాసుదేవాయ సాక్షిణే 29

నమోఽవ్యక్తాయ సూక్ష్మాయ ప్రధానపురుషాయ చ
చతుర్వింశద్గుణజ్ఞాయ గుణసంఖ్యోనహేతవే 30

నమో ద్విశీర్ఢే త్రిపదే చతుఃశృంగాయ తన్తవే
సప్తహస్తాయ యజ్ఞాయ త్రయీవిద్యాత్మనే నమః 31

నమః శివాయ రుద్రాయ నమః శక్తిధరాయ చ
సర్వవిద్యాధిపతయే భూతానాం పతయే నమః 32

నమో హిరణ్యగర్భాయ ప్రాణాయ జగదాత్మనే
యోగైశ్వర్యశరీరాయ నమస్తే యోగహేతవే 33

నమస్త ఆదిదేవాయ సాక్షిభూతాయ తే నమః

నారాయణాయ ఋషయే నరాయ హరయే నమః 34

నమో మరకతశ్యామ వపుషేఽధిగతశ్రియే
కేశవాయ నమస్తుభ్యం నమస్తే పీతవాససే 35

త్వం సర్వవరదః పుంసాం వరేణ్య వరదర్శభ
అతస్తే శ్రీయసే ధీరాః పాదరేణుముపాసతే 36

అన్వవర్తంత యం దేవాః శ్రీశ్చ తత్పాదపద్మయోః
స్పృహయంత ఇవామోదం భగవాన్మే ప్రసీదతామ్ 37

ఏతైర్మనైర్మషీకేశమావాహనపురస్కృతమ్
అర్చయేచ్ఛద్ధయా యుక్తః పాద్యోపస్పర్శనాదిభిః 38

అర్చిత్యా గన్ధమాల్యాద్యైః పయసా స్నపయేద్విభుమ్
వస్త్రోపవీతాభరణ పాద్యోపస్పర్శనైస్తతః
గన్ధదూపాదిభిశ్చార్చేద్ద్వాదశాక్షరవిద్యయా 39

శృతం పయసి నైవేద్యం శాల్యన్నం విభవే సతి
ససర్పిః సగుడం దత్త్వా జహుయాన్మూలవిద్యయా 40

నివేదితం తద్భక్తాయ దద్యాద్భుజ్జీత వా స్వయమ్
దత్త్వాచమనమర్చిత్యా తామ్బూలం చ నివేదయేత్ 41

జపేదష్టోత్తరశతం స్తువీత స్తుతిభిః ప్రభుమ్
కృత్వా ప్రదక్షిణం భూమౌ ప్రణమేద్దణ్డవన్ముదా 42

కృత్వా శిరసి తచ్ఛేషాం దేవముద్వాసయేత్తతః
ద్వ్యవరాన్భోజయేద్విప్రాన్పాయసేన యథోచితమ్ 43

భుజ్జీత తైరనుజ్ఞాతః సేష్టః శేషం సభాజితైః
బ్రహ్మచార్యథ తద్రాత్యాం శ్వో భూతే ప్రథమేఽహని 44

స్నాతః శుచిర్యథోక్తేన విధినా సుసమాహితః

- పయసా స్నాపయిత్వార్చేద్యావద్రతసమాపనమ్ 45
- పయోభక్షో వ్రతమిదం చరేద్విష్ణ్వర్చనాదృతః
పూర్వవజ్జహుయాదగ్నిం బ్రాహ్మణాంశ్చాపి భోజయేత్ 46
- ఏవం త్వహరహః కుర్యాద్ద్వాదశాహం పయోవ్రతమ్
హరేరారాధనం హోమమర్హణం ద్విజతర్పణమ్ 47
- ప్రతిపద్దినమారభ్య యావచ్ఛక్లతయోదశీమ్
బ్రహ్మచర్యమధఃస్వప్నం స్నానం త్రిషవణం చరేత్ 48
- వర్జయేదసదాలాపం భోగానుచ్ఛావచాంస్తథా
అహింసః సర్వభూతానాం వాసుదేవపరాయణః 49
- త్రయోదశ్యామథో విష్ణోః స్నాపనం పశ్చాక్వైర్విభోః
కారయేచ్ఛాస్త్రదృష్టేన విధినా విధికోవిధైః 50
- పూజాం చ మహతీం కుర్యాద్విత్తశాత్యవివర్జితః
చరుం నిరూప్య పయసి శిపివిష్టాయ విష్ణవే 51
- సూక్తేన తేన పురుషం యజేత సుసమాహితః
నైవేద్యం చాతిగుణవద్దద్యాత్పురుషతుష్టిదమ్ 52
- ఆచార్యం జ్ఞానసమ్పన్నం వస్త్రాభరణధేనుభిః
తోషయేద్భూతిజశ్చైవ తద్విద్ధ్యారాధనం హరేః 53
- భోజయేత్తాగుణవతా సదన్నేన శుచిస్మితే
అన్యాంశ్చ బ్రాహ్మణాన్చక్వా యే చ తత్ర సమాగతాః 54
- దక్షిణాం గురవే దద్యాద్భూతిగ్భ్యశ్చ యథార్హతః
అన్నాద్యేనాశ్వపాకాంశ్చ ప్రీణయేత్సముపాగతాన్ 55
- భుక్తవత్సు చ సర్వేషు దీనాన్ధకృపణాదిషు
విష్ణోస్తత్రాణనం విద్వాన్భుజ్జీత సహ బన్ధుభిః 56

నృత్యవాదిత్రగీతైశ్చ స్తుతిభిః స్వస్తివాచకైః
కారయేత్తత్కథాభిశ్చ పూజాం భగవతోఽన్వహమ్ 57

ఏతత్పయోవ్రతం నామ పురుషారాధనం పరమ్
పితామహీనాభిహితం మయా తే సముదాహృతమ్ 58

త్వం చానేన మహాభాగే సమ్యక్చిర్ఛేన కేశవమ్
ఆత్మనా శుద్ధభావేన నియతాత్మా భజావ్యయమ్ 59

అయం వై సర్వయజ్ఞాఖ్యః సర్వవ్రతమితి స్మృతమ్
తపఃసారమిదం భద్రే దానం చేశ్వరతర్పణమ్ 60

త ఏవ నియమాః సాక్షాత్త ఏవ చ యమోత్తమాః
తపో దానం వ్రతం యజ్ఞో యేన తుష్యత్యధోక్షజః 61

తస్మాదేతద్వ్రతం భద్రే ప్రయతా శ్రద్ధయాచర
భగవాన్పరితుష్టస్తే వరానాశు విధాస్యతి 62

అధ్యాయము - 17

శ్రీశుక ఉవాచ

ఇత్యుక్తా సాదితీ రాజన్స్వభర్తా కశ్యపేన వై
అన్వతిష్ఠద్వ్రతమిదం ద్వాదశాహమతన్ద్రితా 1

చింతయన్త్యేకయా బుద్ధ్యా మహాపురుషమీశ్వరమ్
ప్రగృహ్యేన్ద్రియదుష్టాశ్వాన్మనసా బుద్ధిసారథిః 2

మనశ్చైకాగ్రయా బుద్ధ్యా భగవత్యఖిలాత్మాని
వాసుదేవే సమాధాయ చచార హ పయోవ్రతమ్ 3

తస్యాః ప్రాదురభూత్తాత భగవానాదిపురుషః
పీతవాసాశ్చతుర్బాహుః శఙ్ఖచక్రగదాధరః 4

- తం నేత్రగోచరం వీక్ష్య సహసోత్థాయ సాదరమ్
ననామ భువి కాయేన దణ్ణవత్ప్రితివిహ్వలా 5
- సోత్థాయ బద్ధాఙ్గాలిరీడితుం స్థితా నోత్సేహ ఆనన్దజలాకులేక్షణా
బభూవ తూష్ణీం పులకాకులాకృతిస్తద్దర్శనాత్పుత్రవగాత్రవేపధుః 6
- ప్రీత్యా శనైర్గద్గదయా గిరా హరిం తుష్టావ సా దేవ్యదితిః కురూద్వహ
ఉద్వీక్షతీ సా పిబతీవ చక్షుషా రమాపతిం యజ్ఞపతిం జగత్పతిమ్ 7
- శ్రీదితిరువాచ
యజ్ఞేశ యజ్ఞపురుషాచ్యుత తీర్థపాద
తీర్థశ్రవః శ్రవణమఙ్గలనామధేయ
ఆపన్నలోకవృజినోపశమోదయాద్య
శం నః కృధీశ భగవన్నసి దీననాథః 8
- విశ్వాయ విశ్వభవనస్థితిసంయమాయ
స్వైరం గృహీతపురుశక్తిగుణాయ భూమ్నే
స్వస్థాయ శశ్వదుపబృంహితపూర్ణబోధ
వ్యాపాదితాత్మతమసే హరయే నమస్తే 9
- ఆయుః పరం వపురభీష్టమతుల్యలక్ష్మీర్
ద్యౌభూరసాః సకలయోగగుణాస్త్రవర్గః
జ్ఞానం చ కేవలమనన్త భవన్తి తుష్టాత్
త్వత్తో నృణాం కిము సపత్నజయాదిరాశీః 10
- శ్రీశుక ఉవాచ
అదిత్యైవం స్తుతో రాజన్భగవాన్పుష్కరేక్షణః
క్షేత్రజ్ఞః సర్వభూతానామితి హోవాచ భారత 11
- శ్రీభగవానువాచ
దేవమాతర్భవత్యా మే విజ్ఞాతం చిరకాజ్జేక్షతమ్
యత్సపత్నైర్హృతశ్రీణాం చ్యావితానాం స్వధామతః 12

తాన్వినిర్జిత్య సమరే దుర్మదానసుర్వభాన్
ప్రతిలబ్ధజయశ్రీభిః పుత్రైరిచ్ఛస్యపాసితుమ్ 13

ఇన్ద్రజ్యేష్ఠైః స్వతనయైర్హతానాం యుధి విద్విషామ్
స్త్రీయో రుదన్తీరాసాద్య ద్రష్టుమిచ్ఛసి దుఃఖితాః 14

ఆత్మజాన్సుసమ్మద్ధాంస్త్యం ప్రత్యాహృతయశశ్శ్రీయః
నాకపృష్ఠమధిష్ఠాయ క్రీడతో ద్రష్టుమిచ్ఛసి 15

ప్రాయోఽధునా తేఽసురయూథనాథా అపారణీయా ఇతి దేవి మే మతిః
యత్తేఽనుకూలేశ్వరవిప్రగుప్తా న విక్రమస్తత్ర సుఖం దదాతి 16

అథాప్యపాయో మమ దేవి చిన్త్యః సన్తోషితస్య వ్రతచర్యయా తే
మమార్చనం నార్హతి గన్తుమన్యథా శ్రద్ధానురూపం ఫలహేతుకత్వాత్ 17

త్వయార్చితశ్చాహమపత్యగుప్తయే పయోవ్రతేనానుగుణం సమీడితః
స్వాంశేన పుత్రత్వముపేత్య తే సుతాన్గోష్ఠాస్మి మారీచతపస్యధిష్ఠితః 18

ఉపధావ పతిం భద్రే ప్రజాపతిమకల్మషమ్
మాం చ భావయతీ పత్యావేవం రూపమవస్థితమ్ 19

నైతత్పరస్మా ఆఖ్యేయం పృష్టయాపి కథింశ్చన
సర్వం సమ్పద్యతే దేవి దేవగుహ్యం సుసంవృతమ్ 20

శ్రీశుక ఉవాచ
ఏతావదుక్త్వా భగవాంస్తత్రైవాన్తరధీయత
అదితిర్దుర్లభం లబ్ధ్వా హరేర్జన్మాత్మని ప్రభోః 21

ఉపాధావత్పతిం భక్త్యా పరయా కృతకృత్యవత్
స వై సమాధియోగేన కశ్యపస్తదబుధ్యత 22

ప్రవిష్టమాత్మని హరేరంశం హ్యవితథేక్షణః
సోఽదిత్యాం వీర్యమాధత్త తపసా చిరసమ్భుతమ్

అమాహితమనా రాజన్దారుణ్యగ్నిం యథానిలః 23

అదితేర్ధిష్ఠితం గర్భం భగవన్తం సనాతనమ్
హిరణ్యగర్భో విజ్ఞాయ సమీడే గుహ్యనామభిః 24

శ్రీబ్రహ్మోవాచ
జయోరుగాయ భగవన్నురుక్రమ నమోఽస్తు తే
నమో బ్రహ్మణ్యదేవాయ త్రిగుణాయ నమో నమః 25

నమస్తే పృశ్నిగర్భాయ వేదగర్భాయ వేధసే
త్రినాభాయ త్రిపుష్టాయ శిపివిష్టాయ విష్ణవే 26

త్వమాదిరన్తో భువనస్య మధ్యమనన్తశక్తిం పురుషం యమాహుః
కాలో భవానాక్షిపతీశ విశ్వం స్రోతో యథాన్తః పతితం గభీరమ్ 27

త్వం వై ప్రజానాం స్థిరజగ్గమానాం ప్రజాపతీనామసి సమ్భవిష్ణుః
దివౌకసాం దేవ దివశ్చ్యుతానాం పరాయణం నౌరివ మజ్జతోఽపు 28

అధ్యాయము - 18

శ్రీశుక ఉవాచ
ఇత్థం విరిశ్చస్తుతకర్మవీర్యః ప్రాదుర్బభూవామృతభూరదిత్యామ్
చతుర్భుజః శఙ్ఖగదాబ్జచక్రః పిశఙ్గవాసా నలినాయతేక్షణః 1

శ్యామావదాతో యుషరాజకుణ్డల త్వషోల్లసచ్చీవదనామ్భుజః పుమాన్
శ్రీవత్సవక్షా బలయాభగ్దోల్లసత్కిరీటకాశ్చగ్గుణచారునూపురః 2

మధువ్రాతవ్రతవిఘ్నప్రయా స్వయా విరాజితః శ్రీవనమాలయా హరిః
ప్రజాపతేర్వేశ్మతమః స్వరోచిషా వినాశయన్కణ్ఠనివిష్టకౌస్తుభః 3

దిశః ప్రసేదుః సలిలాశయాస్తదా ప్రజాః ప్రహృష్టా ఋతవో గుణాన్వితాః
ద్యౌరన్తరీక్షం క్షీతిరగ్నిజిహ్వ గావో ద్విజాః సజ్జహృషుర్నగాశ్చ 4

శ్రోణాయాం శ్రవణద్వాదశ్యాం ముహూర్తేఽభిజితి ప్రభుః

- సర్వే నక్షత్రతారాద్యాశ్చక్రస్తజ్జన్మ దక్షిణమ్ 5
- ద్వాదశ్యాం సవితాతిష్ఠన్మధ్యన్దినగతో నృప
విజయానామ సా ప్రోక్తా యస్యాం జన్మ విదుర్వరేః 6
- శఙ్ఖదున్దుభయో నేదుర్మృదభగపణవానకాః
చిత్రవాదిత్రతూర్యాణాం నిర్హోషస్తుములోఽభవత్ 7
- ప్రీతాశ్చాప్సరసోఽన్యత్యగ్గన్ధర్వప్రవరా జగుః
తుష్టువుర్మునయో దేవా మనవః పితరోఽగ్నయః 8
- సిద్ధవిద్యాధరగణాః సకిమ్పురుషకిన్నరాః
చారణా యక్షరక్షాంసి సుపర్ణా భుజగోత్తమాః 9
- గాయన్తోఽతిప్రశంసన్తో నృత్యన్తో విబుధానుగాః
అదిత్యా ఆశ్రమపదం కుసుమైః సమవాకిరన్ 10
- దృష్ట్వాదితిస్తం నిజగర్భసమ్భవం పరం పుమాంసం ముదమాప విస్మితా
గృహీతదేహం నిజయోగమాయయా ప్రజాపతిశ్చాహ జయేతి విస్మితః 11
- యత్తద్వపుర్భాతి విభూషణాయుధైరవ్యక్తచిద్వ్యక్తమధారయద్ధరిః
బభూవ తేనైవ స వామనో వటుః సమ్పశ్యతోర్దివ్యగతిర్యథా నటః 12
- తం వటుం వామనం దృష్ట్వా మోదమానా మహర్షయః
కర్మాణి కారయామాసుః పురస్కృత్య ప్రజాపతిమ్ 13
- తస్యోపనీయమానస్య సావిత్రీం సవితాబ్రవీత్
బృహస్పతిర్బ్రహ్మసూత్రం మేఖలాం కశ్యపోఽదదాత్ 14
- దదౌ కృష్ణాజినం భూమిర్దణ్డం సోమో వనస్పతిః
కౌపీనాచ్ఛాదనం మాతా ద్యౌశ్చత్రం జగతః పతేః 15
- కమణ్డలుం వేదగర్భః కుశాన్సప్తర్షయో దదుః
అక్షమాలాం మహారాజ సరస్వత్యవ్యయాత్మనః 16

- తస్మా ఇత్యుపనీతాయ యక్షరాట్పత్రికామదాత్
భిక్షాం భగవతీ సాక్షాదుమాదాదమ్మికా సతీ 17
- స బ్రహ్మవర్చసేనైవం సభాం సమ్భావితో వటుః
బ్రహ్మర్షిగణసంజ్ఞాష్టామత్యరోచత మారిషః 18
- సమిద్ధమాహితం వహ్నిం కృత్వా పరిసమూహనమ్
పరిస్తీర్య సమభ్యర్చ్య సమిద్భిరజుహోద్ద్విజః 19
- శ్రుత్వాశ్వమేధైర్యజమానమూర్జితం బలిం భృగుణాముపకల్పితైస్తతః
జగామ తత్రాఖిలసారసమ్భుతో భారేణ గాం సన్నమయన్నదే పదే 20
- తం నర్మదాయాస్తట ఉత్తరే బలేర్య ఋత్విజస్తే భృగుకచ్ఛసంజ్ఞకే
ప్రవర్తయన్తో భృగవః క్రతూత్తమం వ్యచక్షతారాదుదితం యథా రవిమ్ 21
- తే ఋత్విజో యజమానః సదస్యా హతత్విషో వామనతేజసా నృప
సూర్యః కిలాయాత్యుత వా విభావసుః సనత్కుమారోఽథ దిదృక్షయా క్రతోః 22
- ఇత్థం సశిష్యేషు భృగుష్వనేకథా వితర్కమాణో భగవాన్న వామనః
చత్రం సదణ్డం సజలం కమణ్డలుం వివేశ చిభ్రద్ధయమేధవాటమ్ 23
- మౌఞ్జ్యో మేఖలయా వీతముపవీతాజినోత్తరమ్
జటిలం వామనం విప్రం మాయామాణవకం హరిమ్ 24
- ప్రవిష్టం వీక్ష్య భృగవః సశిష్యాస్తే సహాగ్నిభిః
ప్రత్యగృహ్లాన్సముత్థాయ సజీక్షప్తాస్తస్య తేజసా 25
- యజమానః ప్రముదితో దర్శనీయం మనోరమమ్
రూపానురూపావయవం తస్మా ఆసనమాహరత్ 26
- స్వాగతేనాభినన్ద్యాథ పాదౌ భగవతో బలిః
అవనిజ్యార్చయామాస ముక్తసంభ్రమనోరమమ్ 27

తత్పాదశౌచం జనకల్మషాపహం స ధర్మవిన్మూర్ఖ్యదధాత్సుమగ్ధలమ్
యద్దేవదేవో గిరిశశ్చన్ద్రమౌలిర్దధార మూర్ధ్నా పరయా చ భక్త్యా 28

శ్రీబలిరువాచ

స్వాగతం తే నమస్తుభ్యం బ్రహ్మస్కిం కరవామ తే
బ్రహ్మరీణాం తపః సాక్షాన్మన్యే త్వార్య వపుర్ధరమ్ 29

అద్య నః పితరస్తుప్తా అద్య నః పావితం కులమ్
అద్య స్విష్టః క్రతురయం యద్భవానాగతో గృహన్ 30

అద్యాగ్నయో మే సుహుతా యథావిధి ద్విజాత్మజ త్వచ్ఛరణావనేజనైః
హతాంహసో వార్భిరియం చ భూరహో తథా పునీతా తనుభిః పదైస్తవ 31

యద్యద్వటో వాఞ్చసి తత్ప్రతీచ్ఛ మే త్వామర్ధినం విప్రసుతానుతర్కయే
గాం కాఞ్చనం గుణవద్ధామ మృష్టం తథాన్నపేయముత వా విప్రకన్యామ్
గ్రామాన్సమృద్ధాంస్తురగాన్లజాన్వా రథాంస్తథార్హత్తమ సమ్ప్రతీచ్ఛ 32

అధ్యాయము - 19

శ్రీశుక ఉవాచ

ఇతి వైరోచనేర్వాక్యం ధర్మయుక్తం స సూనృతమ్
నిశమ్య భగవాన్ప్రీతః ప్రతినన్ద్యేదమబ్రవీత్ 1

శ్రీభగవానువాచ

వచస్తవైతజ్ఞనదేవ సూనృతం కులోచితం ధర్మయుతం యశస్కరమ్
యస్య ప్రమాణం భృగవః సామృథాయే పితామహః కులవృద్ధః ప్రశాంతః 2

న హ్యేతస్మిన్కులే కశ్చిన్నిఃసత్త్వః కృపణః పుమాన్
ప్రత్యాఖ్యాతా ప్రతిశ్రుత్య యో వాదాతా ద్విజాతయే 3

న సన్తి తీర్థే యుధి చార్థినార్థితాః పరాజ్ఞుఖా యే త్వమనస్వినో నృప
యుష్మత్కులే యద్యశసామలేన ప్రహృద ఉద్భాతి యథోడుపః భే 4

- యతో జాతో హిరణ్యాక్షశ్చరన్నేక ఇమాం మహీమ్
ప్రతివీరం దిగ్విజయే నావిన్దత గదాయుధః 5
- యం వినిర్జిత్య కృచ్ఛ్రేణ విష్ణుః క్షోద్ధార ఆగతమ్
ఆత్మానం జయినం మేనే తద్వీర్యం భూర్యనుస్మరన్ 6
- నిశమ్య తద్వధం భ్రాతా హిరణ్యకశిపుః పురా
హన్తుం భ్రాతృహణం క్రుద్ధో జగామ నిలయం హరేః 7
- తమాయాన్తం సమాలోక్య శూలపాణిం కృతాన్తవత్
చిన్తయామాస కాలజ్ఞో విష్ణుర్మాయావినాం వరః 8
- యతో యతోఽహం తత్రాసౌ మృత్యుః ప్రాణభృతామివ
అతోఽహమస్య హృదయం ప్రవేక్ష్యామి పరాద్దుశః 9
- ఏవం స నిశ్చిత్య రిపోః శరీరమాధావతో నిర్వివిశేఽసురేన్ద్ర
శ్వాసానిలాన్తర్హితసూక్ష్మదేహస్తత్ప్రాణరన్ద్రేణ వివిగ్నచేతాః 10
- స తన్నికేతం పరిమృశ్య శూన్యమపశ్యమానః కుపితో ననాద
క్షాం ద్యాం దిశః ఖం వివరాన్సముద్రాన్విష్ణుం విచిన్వన్న దదర్శ వీరః 11
- అపశ్యన్నితి హోవాచ మయాన్విష్టమిదం జగత్
భ్రాతృహా మే గతో నూనం యతో నావర్తతే పుమాన్ 12
- వైరానుబన్ధ ఏతావానామృత్యోరిహ దేహినామ్
అజ్ఞానప్రభవో మన్యురహంమానోపబృంహితః 13
- పితా ప్రప్రదపుత్రస్తే తద్విద్వాన్ద్విజవత్సలః
స్వమాయుర్ద్విజలిజ్జేభ్యో దేవేభ్యోఽదాత్స యాచితః 14
- భవానాచరితాన్ధర్మానాస్థితో గృహమేధిభిః
బ్రాహ్మణైః పూర్వజైః శూరైరన్యైశ్చోద్ధామకీర్తిభిః 15
- తస్మాత్స్వతో మహీమీషద్వృణేఽహం వరదర్శభాత్

- పదాని త్రిణి దైత్యేస్త్ర సమ్మితాని పదా మమ 16
- నాన్యత్రే కామయే రాజన్వదాన్యాజ్జగదీశ్వరాత్
నైనః ప్రాప్నోతి వై విద్వాన్యావదర్థప్రతిగ్రహః 17
- శ్రీబలిరువాచ
అహో బ్రాహ్మణదాయాద వాచస్తే వృద్ధసమ్మతాః
త్వం బాలో బాలిశమతిః స్వార్థం ప్రత్యబుధో యథా 18
- మాం వచోభిః సమారాధ్య లోకానామేకమీశ్వరమ్
పదత్రయం వృణీతే యోఽబుద్ధిమాన్స్వపదాశుషమ్ 19
- న పుమాన్మాముపవ్రజ్య భూయో యాచితుమర్హతి
తస్మాద్స్పృత్తికరీం భూమిం వటో కామం ప్రతీచ్ఛ మే 20
- శ్రీభగవానువాచ
యావన్తో విషయాః ప్రేష్టాస్త్రీలోక్యామజితేంద్రియమ్
న శక్నువన్తి తే సర్వే ప్రతిపూరయితుం నృప 21
- త్రిభిః కమైరసన్తుష్టో ద్వీపేనాపి న పూర్యతే
నవవర్షసమేతేన సప్తద్వీపవరేచ్ఛయా 22
- సప్తద్వీపాధిపతయో నృపా వైణ్యగయాదయః
అర్థైః కామైర్గతా నాన్తం తృప్తాయా ఇతి నః శ్రుతమ్ 23
- యదృచ్ఛయోపపన్నేన సన్తుష్టో వర్తతే సుఖమ్
నాసన్తుష్టస్త్రిభిర్లోకైరజితాత్మోపసాదితైః 24
- పుంసోఽయం సంస్కృతేర్థేతురసన్తోషోఽర్థకామయోః
యదృచ్ఛయోపపన్నేన సన్తోషో ముక్తయే స్మృతః 25
- యదృచ్ఛాల్పభతుష్టస్య తేజో విప్రస్య వర్ధతే
తత్ప్రశామ్యత్యసన్తోషాదమ్భసేవాశుశుక్షణిః 26

తస్మాత్త్రీణి పదాన్యేవ వృణే త్వద్వరదర్శభాత్
ఏతావతైవ సిద్ధోఽహం విత్తం యావత్ప్రయోజనమ్ 27

శ్రీశుక ఉవాచ
ఇత్యుక్తః స హసన్నాహ వాఙ్ఘాతః ప్రతిగృహ్యతామ్
వామనాయ మహీం దాతుం జగ్రాహ జలభాజనమ్ 28

విష్ణవే క్షాం ప్రదాస్యన్తముశనా అసురేశ్వరమ్
జానంశ్చిక్రీర్షితం విష్ణోః శిష్యం ప్రాహ విదాం వరః 29

శ్రీశుక ఉవాచ
ఏష వైరోచనే సాక్షాద్భగవాన్విష్ణురవ్యయః
కశ్యపాదదితేర్జాతో దేవానాం కార్యసాధకః 30

ప్రతిశ్రుతం త్వయైతస్మై యదనర్థమజానతా
న సాధు మన్యే దైత్యానాం మహానుపగతోఽనయః 31

ఏష తే స్థానమైశ్వర్యం శ్రియం తేజో యశః శ్రుతమ్
దాస్యత్యాచ్ఛిద్య శక్తాయ మాయామాణవకో హరిః 32

త్రిభిః క్రమైరిమాల్లోకాన్విశ్వకాయః క్రమిష్యతి
సర్వస్వం విష్ణవే దత్త్వా మూఢ వర్తిష్యసే కథమ్ 33

క్రమతో గాం పదైకేన ద్వితీయేన దివం విభోః
ఖం చ కాయేన మహతా తార్తీయస్య కుతో గతిః 34

నిష్ఠాం తే నరకే మన్యే హ్యప్రదాతుః ప్రతిశ్రుతమ్
ప్రతిశ్రుతస్య యోఽనీశః ప్రతిపాదయితుం భవాన్ 35

న తద్దానం ప్రశంసంతి యేన వృత్తిర్విపద్యతే
దానం యజ్ఞస్తపః కర్మ లోకే వృత్తిమతో యతః 36

ధర్మాయ యశస్సేర్థాయ కామాయ స్వజనాయ చ

- పంచదా విభజన్విత్తమిహాముత్ర చ మోదతే 37
- అత్రాపి బహ్వాచైర్గీతం శృణు మేఽసురసత్తమ
సత్యమోమితి యత్ప్రొక్తం యన్నేత్యాహానృతం హి తత్ 38
- సత్యం పుష్పఫలం విద్యాదాత్మవృక్షస్య గీయతే
వృక్షేఽజీవతి తన్న స్యాదనృతం మూలమాత్మనః 39
- తద్యదా వృక్ష ఉన్మూలః శుష్కత్యుద్వర్తతేఽచిరాత్
ఏవం నష్టానృతః సద్య ఆత్మా శుష్కేన్న సంశయః 40
- పరాగ్రిక్తమపూర్ణం వా అక్షరం యత్తదోమితి
యత్కించోదోమితి బ్రూయాత్తేన రిచ్యేత వై పుమాన్
భిక్షవే సర్వమోం కుర్వన్నాలం కామేన చాత్మనే 41
- అదైతత్పూర్ణమభ్యాత్మం యచ్చ నేత్యనృతం వచః
సర్వం నేత్యనృతం బ్రూయాత్స దుష్కీర్తిః శ్వసన్మృతః 42
- స్త్రీషు నర్మవివాహే చ వృత్త్యర్థే ప్రాణసంజ్ఞితే
గోబ్రాహ్మణార్థే హింసాయాం నానృతం స్యాజ్ఞగుప్సితమ్ 43

అధ్యాయము - 20

- శ్రీశుక ఉవాచ
బలిరేవం గృహపతిః కులాచార్యేణ భాషితః
తూష్ణీం భూత్వా క్షణం రాజన్నువాచావహితో గురుమ్ 1
- శ్రీబలిరువాచ
సత్యం భగవతా ప్రోక్తం ధర్మోఽయం గృహమేధినామ్
అర్థం కామం యశో వృత్తిం యో న బాధేత కర్త్రిచిత్ 2
- స చాహం విత్తలోభేన ప్రత్యాచక్షే కథం ద్విజమ్
ప్రతిశ్రుత్య దదామీతి ప్రాహాదిః కితవో యథా 3

- న హ్యసత్యాత్పరోఽధర్మ ఇతి హోవాచ భూరియమ్
సర్వం సోఽడుమలం మన్యే ఋతేఽలీకపరం నరమ్ 4
- నాహం బిభేమి నిరయాన్నాధన్యాదసుఖార్ణవాత్
న స్థానచ్యవనాన్మృత్యోర్యథా విప్రప్రలమ్భనాత్ 5
- యద్యద్ధాస్యతి లోకేఽస్మిన్నమ్పరేతం ధనాదికమ్
తస్య త్యాగే నిమిత్తం కిం విప్రస్తుష్యేన్న తేన చేత్ 6
- శ్రేయః కుర్వంతి భూతానాం సాధవో దుస్త్యజాసుభిః
దద్యజ్ఞిభిప్రభృతయః కో వికల్పో ధరాదిషు 7
- యైరియం ఋభుజే బ్రహ్మనైత్యేనైరనివర్తిభిః
తేషాం కాలోఽగ్రసీల్లోకాన్న యశోఽధిగతం భువి 8
- సులభా యుధి విప్రర్షే హ్యనివృత్తాస్తనుత్యజః
న తథా తీర్థ ఆయాతే శ్రద్ధయా యే ధనత్యజః 9
- మనస్వినః కారుణికస్య శోభనం యదర్థికామోపనయేన దుర్గతిః
కుతః పునర్బ్రహ్మవిదాం భవాదృశాం తతో వటోరస్య దదామి వాఞ్చితమ్ 10
- యజంతి యజ్ఞం క్రతుభిర్యమాదృతా భవంత ఆమ్నాయవిధానకోవిదాః
స ఏవ విష్ణుర్వరదోఽస్తు వా పరో దాస్యామ్యముష్మై క్షితిమీప్సితాం మునే 11
- యద్యప్యసావధర్మేణ మాం బద్ధీయాదనాగసమ్
తథాప్యేనం న హింసిష్యే భీతం బ్రహ్మతనుం రిపుమ్ 12
- ఏష వా ఉత్తమశ్లోకో న జిహాసతి యద్యశః
హత్వా మైనాం హరేద్యుద్ధే శయాత నిహతో మయా 13
- శ్రీశుక ఉవాచ
ఏవమశ్రద్ధితం శిష్యమనాదేశకరం గురుః
శశాప దైవప్రహితః సత్యసన్ధం మనస్వినమ్ 14

- దృఢం పణ్ణితమాన్యజ్ఞః స్తబ్ధోఽస్యస్మదుపేక్షయా
మచ్చాసనాతిగో యస్త్యమచిరాద్భ్రశ్యసే శ్రియః 15
- ఏవం శప్తః స్వగురుణా సత్యాన్న చలితో మహాన్
వామనాయ దదాపేనామర్చిత్యోదకపూర్వకమ్ 16
- విన్ధ్యావలిస్తదాగత్య పత్నీ జాలకమాలినీ
ఆనిన్యే కలశం హైమమవనేజన్యపాం భృతమ్ 17
- యజమానః స్వయం తస్య శ్రీమత్పాదయుగం ముదా
అవనిజ్యావహన్మూర్ధ్ని తదపో విశ్వపావనీః 18
- తదాసురేంద్రం దివి దేవతాగణా గన్ధర్వవిద్యాధరసిద్ధచారణాః
తత్కర్మ సర్వేపి గృణంత ఆర్జవం ప్రసూనవర్జైర్వపుషుర్మదాన్వితాః 19
- నేదుర్ముహుర్దుష్టభయః సహస్రశో గన్ధర్వకిమ్పూరుషకిన్నరా జగుః
మనస్వినానేన కృతం సుదుష్కరం విద్వానదాద్యద్రిపవే జగత్త్రయమ్ 20
- తద్వామనం రూపమవర్ధతాద్భుతం హరేరనంతస్య గుణత్రయాత్మకమ్
భూః ఖం దిశో ద్యౌర్వివరాః పయోధయస్తిర్యజ్స్పృదేవా ఋషయో యదాసత 21
- కాయే బలిస్తస్య మహావిభూతేః సహర్షిగాచార్యసదస్య ఏతత్
దదర్శ విశ్వం త్రిగుణం గుణాత్మకే భూతేన్ద్రియార్థాశయజీవయుక్తమ్ 22
- రసామచష్టాఙ్గితలేఽథ పాదయోర్మహిం మహీధ్రాన్పురుషస్య జఙ్ఘయోః
పతత్త్రిణో జానుని విశ్వమూర్తేరూర్వోర్గణం మారుతమిన్ద్రసేనః 23
- సన్ధ్యాం విభోర్వాససి గుహ్య ఐక్షత్ప్రజాపతీన్ద్రఘనే ఆత్మముఖ్యాన్
నాభ్యాం నభః కుక్షిషు సప్తసిన్ధూనురుక్తమస్యోరసి చర్క్షమాలామ్ 24
- హృద్యభ్గ ధర్మం స్తనయోర్మురారేర్పతం చ సత్యం చ మనస్యథేన్దుమ్
శ్రియం చ వక్షస్యరవిన్దహస్తాం కణ్ఠే చ సామాని సమస్తరేఫాన్ 25
- ఇన్ద్రప్రధానానమరాన్పుజేషు తత్కర్ణయోః కకుభో ద్యౌశ్చ మూర్ధ్ని

కేశేషు మేఘాన్వసనం నాసికాయామక్ష్ణోశ్చ సూర్యం వదనే చ వహ్నిమ్ 26

వాణ్యాం చ ఛన్దాంసి రసే జలేశం భ్రువోర్నిషేధం చ విధిం చ పక్ష్యసు
అహశ్చ రాత్రిం చ పరస్య పుంసో మన్యం లలాటేఽధర ఏవ లోభమ్ 27

స్పర్శే చ కామం నృప రేతసామ్భుః పృష్ఠే త్వధర్మం క్రమణేషు యజ్ఞమ్
ధాయాసు మృత్యుం హసితే చ మాయాం తనూరుహేష్వోషధిజాతయశ్చ 28

నదీశ్చ నాడీషు శిలా నఖేషు బుద్ధావజం దేవగణాన్మషీంశ్చ
ప్రాణేషు గాత్రే స్థిరజఙ్గమాని సర్వాణి భూతాని దదర్శ వీరః 29

సర్వాత్మనీదం భువనం నిరీక్ష్య సర్వేఽసురాః కశ్మలమాపురఙ్గ
సుదర్శనం చక్రమసహ్యతేజో ధనుశ్చ శార్ఙ్గం స్తనయిత్సుఘోషమ్ 30

పర్జన్యమోషో జలజః పాశ్చజన్యః కౌమోదకీ విష్ణుగదా తరస్వినీ
విద్యాధరోఽసిః శతచన్ద్రయుక్తస్తూణోత్తమావక్షయసాయకౌ చ 31

సునన్దముఖ్యా ఉపతస్థురీశం పార్వదముఖ్యాః సహలోకపాలాః
స్ఫురత్కిరీటాఙ్గదమీనకుణ్డలః శ్రీవత్సరత్నోత్తమమేఖలామ్బరైః 32

మధువ్రతస్రగ్వనమాలయావృతో రరాజ రాజన్భగవానురుక్రమః
క్షీతిం పదైకేన బలేర్విచక్రమే నభః శరీరేణ దిశశ్చ బాహుభిః 33

పదం ద్వితీయం క్రమతస్త్రివిష్టపం న వై తృతీయాయ తదీయమణ్యపి
ఉరుక్రమస్యాజ్ఞిరుపర్యుపర్యథో మహర్జనాభ్యాం తపసః పరం గతః 34

అధ్యాయము - 21

శ్రీశుక ఉవాచ

సత్యం సమీక్ష్యాబ్జభవో నఖేన్దుభిర్హతస్వధామద్యుతిరావృతోఽభ్యగాత్
మరీచిమిశ్రా ఋషయో బృహద్రతాః సనన్దనాద్యా నరదేవ యోగినః 1

వేదోపవేదా నియమా యమాన్వితాస్తర్కేతిహాసాఙ్గపురాణసంహితాః
యే చాపరే యోగసమీరదీపిత జ్ఞానాగ్నినా రన్ధితకర్మకల్మషాః

- వవన్దిరే యత్స్మరణానుభావతః స్వాయమ్భువం ధామ గతా అకర్మకమ్ 2
- అథాఙ్గాయే ప్రోన్నమితాయ విష్ణోరుపాహరత్పద్మభవోర్హణోదకమ్
సమర్చ్య భక్త్యాభ్యగూణాచ్ఛుచితవా యన్నాభిపజ్కేరుహసమ్భవః స్వయమ్ 3
- ధాతుః కమణ్డలుజలం తదురుక్తమస్య పాదావనేజనపవిత్రతయా నరేంద్ర
స్వర్ధున్యభూన్నభసి సా పతతీ నిమార్జి లోకత్రయం భగవతో విశదేవ కీర్తిః 4
- బ్రహ్మదయో లోకనాథాః స్వనాథాయ సమాదృతాః
సానుగా బలిమాజహ్రుః సజీక్షప్రాత్మవిభూతయే 5
- తోయైః సమర్హణైః స్రగ్భిర్దివ్యగన్ధానులేపనైః
ధూపైర్దీపైః సురభిభిర్గాఙ్గాక్షతఫలాఙ్కరైః 6
- స్తవనైర్జయశబ్దైశ్చ తద్వీర్యమహిమాఙ్గితైః
నృత్యవాదిత్రగీతైశ్చ శఙ్ఖదున్దుభినిఃస్వనైః 7
- జామ్బవాన్సృక్షరాజస్త్రు భేరీశబ్దైర్మనోజవః
విజయం దిక్షు సర్వాసు మహోత్సవమఘోషయత్ 8
- మహీం సర్వాం హృతాం దృష్ట్వా త్రిపదవ్యాజయాఙ్గాయా
ఊచుః స్వభర్తురసురా దీక్షితస్యాత్యమర్షితాః 9
- న వాయం బ్రహ్మబన్ధుర్విష్ణుర్మాయావినాం వరః
ద్విజరూపప్రతిచ్ఛన్నో దేవకార్యం చిక్కిర్షతి 10
- అనేన యాచమానేన శత్రుణా వటురూపిణా
సర్వస్వం నో హృతం భర్తుర్వస్తదణ్డస్య బర్హిషి 11
- సత్యవ్రతస్య సతతం దీక్షితస్య విశేషతః
నాన్యతం భాషితుం శక్యం బ్రహ్మణ్యస్య దయావతః 12
- తస్మాదస్య వధో ధర్మో భర్తుః శుశ్రూషణం చ నః
ఇత్యాయుధాని జగృహూర్బలేరనుచరాసురాః 13

- తే సర్వే వామనం హన్తుం శూలపట్టిశపాణయః
అనిచ్ఛన్తో బలే రాజన్ప్రాద్రవన్జాతమన్యవః 14
- తానభిద్రవతో దృష్ట్వా దితిజానీకపాన్పుప
ప్రహస్యానుచరా విష్ణోః ప్రత్యషేధన్నదాయుధాః 15
- నన్దః సునన్దోఽథ జయో విజయః ప్రబలో బలః
కుముదః కుముదాక్షశ్చ విష్వక్సేనః పతత్త్రిరాట్ 16
- జయన్తః శ్రుతదేవశ్చ పుష్పదన్తోఽథ సాత్వతః
సర్వే నాగాయుతప్రాణాశ్చమూం తే జఘ్నురాసురీమ్ 17
- హన్యమానాన్స్వకాన్దృష్ట్వా పురుషానుచరైర్బలిః
వారయామాస సంరబ్ధాన్కావ్యశాపమనుస్మరన్ 18
- హే విప్రచిత్తే హే రాహో హే నేమే శ్రూయతాం వచః
మా యుద్యత నివర్తద్వం న నః కాలోఽయమర్థకృత్ 19
- యః ప్రభుః సర్వభూతానాం సుఖదుఃఖోపపత్తయే
తం నాతివర్తితుం దైత్యాః పౌరుషైరీశ్వరః పుమాన్ 20
- యో నో భవాయ ప్రాగాసీదభవాయ దివౌకసామ్
స ఏవ భగవానద్య వర్తతే తద్విపర్యయమ్ 21
- బలేన సచివైర్బుధ్ధ్యా దుర్గైర్మన్త్రౌషధాదిభిః
సామాదిభిరుపాయైశ్చ కాలం నాత్యేతి వై జనః 22
- భవద్భిర్నిర్జితా హ్యేతే బహుశోఽనుచరా హరేః
దైవేనర్జేస్త ఏవాద్య యుధి జిత్వా నదన్తి నః 23
- ఏతాన్వయం విజేష్యామో యది దైవం ప్రసీదతి
తస్మాత్కాలం ప్రతీక్షద్వం యో నోఽర్థత్వాయ కల్పతే 24

శ్రీశుక ఉవాచ

పత్యుర్నిగదితం శ్రుత్వా దైత్యదానవయూధపాః
రసాం నిర్వివిశూ రాజన్విష్ణుపార్షద తాడితాః 25

అథ తార్క్షసుతో జ్ఞాత్వా విరాట్ప్రభుచిక్రీడితమ్
బబన్ధ వారుణైః పాశైర్బలిం సూత్యేహని క్రతౌ 26

హాహాకారో మహానాసీద్రోదస్యోః సర్వతో దిశమ్
నిగృహ్యమాణేఃసురపతౌ విష్ణునా ప్రభవిష్ణునా 27

తం బద్ధం వారుణైః పాశైర్బగవానాహ వామనః
నష్టశ్రియం స్థిరప్రజ్ఞముదారయశసం నృప 28

పదాని త్రీణి దత్తాని భూమేర్మహ్యం త్వయాసుర
ద్వాభ్యం క్రాంతా మహీ సర్వా తృతీయముపకల్పయ 29

యావత్తపత్యసా గోభిర్యావదిన్దుః సహోడుభిః
యావద్వర్షతి పర్జన్యస్తావతీ భూరియం తవ 30

పదైకేన మయాక్రాంతో భూర్లోకః ఖం దిశస్తనోః
స్వర్లోకస్తే ద్వితీయేన పశ్యతస్తే స్వమాత్మనా 31

ప్రతిశ్రుతమదాతుస్తే నిరయే వాస ఇష్యతే
విశ త్వం నిరయం తస్మాద్గురుణా చానుమోదితః 32

వృథా మనోరథస్తస్య దూరః స్వర్గః పతత్యధః
ప్రతిశ్రుతస్యాదానేన యోఽర్థినం విప్రలమ్భతే 33

విప్రలబ్ధో దదామీతి త్వయాహం చాఢ్యమానినా
తద్వ్యలీకఫలం భుజ్క్ష్య నిరయం కతిచిత్సమాః 34

అధ్యాయము - 22

శ్రీశుక ఉవాచ

- ఏవం విప్రకృతో రాజన్బలిర్భగవతాసురః
భిద్యమానోఽప్యభిన్నాత్మా ప్రత్యాహావిక్లవం వచః 1
- శ్రీబలిరువాచ
యద్యుత్తమశ్లోక భవాన్మమేరితం వచో వ్యలీకం సురవర్య మన్యతే
కరోమ్యుతం తన్న భవేత్ప్రలమ్భనం పదం తృతీయం కురు శీర్ష్ణి మే నిజమ్ 2
- బిభేమి నాహం నిరయాత్పదచ్యుతో న పాశబన్ధాద్వ్యసనాద్దురత్యయాత్
నైవార్థకృచ్ఛాద్భవతో వినిగ్రహాదసాధువాదాద్భుశముద్విజే యథా 3
- పుంసాం శ్లాఘ్యతమం మన్యే దణ్డమర్హతతమార్పితమ్
యం న మాతా పితా భ్రాతా సుహృదశ్చాదిశంతి హి 4
- త్యం నూనమసురాణాం నః పరోక్షః పరమో గురుః
యో నోఽనేకమదాన్ధానాం విభ్రంశం చక్షురాదిశత్ 5
- యస్మిన్వైరానుబన్ధేన వ్యూఢేన విబుధేతరాః
బహవో లేభిరే సిద్ధిం యాము హైకాంతయోగినః 6
- తేనాహం నిగృహీతోఽస్మి భవతా భూరికర్మణా
బద్ధశ్చ వారుణైః పాశైర్నాతివ్రీడే న చ వ్యథే 7
- పితామహో మే భవదీయసమ్మతః ప్రహృద ఆవిష్కృతసాధువాదః
భవద్విపక్షేణ విచిత్రవైశసం సమ్ప్రాపితస్త్వం పరమః స్వపితౄ 8
- కిమాత్మనానేన జహాతి యోఽంతః కిం రిక్తహారైః స్వజనాఖ్యదస్యభిః
కిం జాయయా సంస్కృతిహేతుభూతయా మర్త్యస్య గేహైః కిమిహాయుషో వ్యయః 9
- ఇత్థం స నిశ్చిత్య పితామహో మహానగాధబోధో భవతః పాదపద్మమ్
ధ్రువం ప్రపేదే హ్యకుతోభయం జనాద్భీతః స్వపక్షక్షపణస్య సత్తమ 10
- అథాహమప్యాత్మరిపోస్తవాన్తాకం దైవేన నీతః ప్రసభం త్యాజితశ్రీః
ఇదం కృతాన్తాన్తాకవర్తి జీవితం యయాధ్రువం స్తబ్ధమతిర్న బుధ్యతే 11

శ్రీశుక ఉవాచ

తస్యేత్థం భాషమాణస్య ప్రహోదో భగవత్ప్రియః

ఆజగామ కురుశ్రేష్ఠ రాకాపతిరివోద్ధితః

12

తమిన్ద్రసేనః స్వపితామహం శ్రియా విరాజమానం నలినాయతేక్షణమ్

ప్రాంశుం పిశభౌమ్బరమజ్జనత్విషం పులమ్బబాహుం శుభగర్వభమైక్షత

13

తస్మై బలిర్వారుణపాశయన్త్రితః సమర్థణం నోపజహౌర పూర్వవత్

ననామ మూర్ధ్నాశ్రువిలోలలోచనః సవ్రీడనీచీనముఖో బభూవ హ

14

స తత్ర హాసీనముదీక్ష్య సత్పతిం హరిం సునన్దాద్యనుగైరుపాసితమ్

ఉపేత్య భూమౌ శిరసా మహామనా ననామ మూర్ధ్నా పులకాశ్రువిక్లవః

15

శ్రీప్రహోద ఉవాచ

త్వయైవ దత్తం పదమైన్ద్రమూర్జితం హృతం తదేవాద్య తదైవ శోభనమ్

మన్యే మహానస్య కృతో హ్యనుగ్రహో విభ్రంశితో యచ్చియ ఆత్మమోహనాత్

16

యయా హి విద్వానపి ముహ్యతే యతస్తత్కే విచష్టే గతిమాత్మనో యథా

తస్మై నమస్తే జగదీశ్వరాయ వై నారాయణాయాఖిలలోకసాక్షిణే

17

శ్రీశుక ఉవాచ

తస్యానుశృణ్వతో రాజన్ప్రహోదస్య కృతాజ్ఞాలేః

హిరణ్యగర్భో భగవానువాచ మధుసూదనమ్

18

బద్ధం వీక్ష్య పతిం సాధ్వీ తత్పత్నీ భయవిహ్వలా

ప్రాజ్ఞాలిః ప్రణతోపేంద్రం బభాషేఽవాజ్మఖీ నృప

19

శ్రీవిన్ద్యావలిరువాచ

క్రీడ్ధార్థమాత్మన ఇదం త్రిజగత్కృతం తే స్వామ్యం తు తత్ర కుఢియోఽపర ఈశ కుర్యః

కర్తుః ప్రభోస్తవ కిమస్యత ఆవహన్తి త్యక్తప్రాయస్త్వదవరోపితకర్తువాదాః

20

శ్రీబ్రహ్మోవాచ

భూతభావన భూతేశ దేవదేవ జగన్మయ

ముజ్జౌనం హృతసర్వస్వం నాయమర్హతి నిగ్రహమ్ 21

కృత్వా తేనన దత్తా భూర్లోకాః కర్మార్జితాశ్చ యే
నివేదితం చ సర్వస్వమాత్మావిక్లవయా ధియా 22

యత్పాదయోరశరదీః సలిలం ప్రదాయ
దూర్వాఙ్మరైరపి విధాయ సతీం సపర్యామ్
అప్యుత్తమాం గతిమసౌ భజతే త్రిలోకీం
దాశ్వానవిక్లవమనాః కథమార్తిమృచ్ఛేత్ 23

శ్రీభగవానువాచ
బ్రహ్మన్యమనుగృహ్లామి తద్విశో విధునోమ్యహమ్
యన్మదః పురుషః స్తబ్ధో లోకం మాం చావమన్యతే 24

యదా కదాచిజ్జీవాత్మా సంసరన్నిజకర్మభిః
నానాయోనిష్ప్వనీశోఽయం పౌరుషీం గతిమావ్రజేత్ 25

జన్మకర్మవయోరూప విద్యైశ్వర్యధనాదిభిః
యద్యస్య న భవేత్స్తమ్భస్తత్రాయం మదనుగ్రహః 26

మానస్తమ్భనిమిత్తానాం జన్మాదీనాం సమస్తతః
సర్వశ్రేయఃప్రతీపానాం హంత ముహ్యేన్న మత్పరః 27

ఏష దానవదైత్యానామగ్రనీః కీర్తివర్ధనః
అజైషీదజయాం మాయాం సీదన్నపి న ముహ్యతి 28

క్షీణరిక్థశ్చుతః స్థానాత్కష్టో బద్ధశ్చ శత్రుభిః
జ్ఞాతిభిశ్చ పరిత్యక్తో యాతనామనుయాపితః 29

గురుణా భర్త్సితః శష్టో జహౌ సత్యం న సువ్రతః
చలైరుక్తో మయా ధర్మో నాయం త్యజతి సత్యవాక్ 30

ఏష మే ప్రాపితః స్థానం దుష్ప్రాపమమరైరపి

సావర్ణేరంతరస్యాయం భవితేన్ద్రో మదాశ్రయః 31

తావత్సుతలమధ్యాస్తాం విశ్వకర్మవినిర్మితమ్
యదాధయో వ్యాధయశ్చ క్షమస్తన్త్రా పరాభవః
నోపసర్గా నివసతాం సమ్భవన్తి మమేక్షయా 32

ఇన్ద్రసేన మహారాజ యాహి భో భద్రమస్తు తే
సుతలం స్వర్గిభిః ప్రార్థ్యం జ్ఞాతిభిః పరివారితః 33

న త్వమభిభవిష్యన్తి లోకేశాః కిముతాపరే
త్వద్వాసనాతిగానైత్యాంశ్చక్రం మే సూదయిష్యతి 34

రక్షిష్యే సర్వతోఽహం త్వాం సానుగం సపరిచ్ఛదమ్
సదా సన్నిహితం వీర తత్ర మాం ద్రక్ష్యతే భవాన్ 35

తత్ర దానవదైత్యానాం సజౌతే భావ ఆసురః
దృష్ట్వా మదనుభావం వై సద్యః కుణ్ఠో వినబ్దేక్ష్యతి 36

అధ్యాయము - 23

శ్రీశుక ఉవాచ

ఇత్యుక్తవంతం పురుషం పురాతనం మహానుభావోఽఖిలసాధుసమ్మతః
బద్ధాఙ్గాలిర్బాష్పకలాకులేక్షణో భక్త్యుత్కలో గద్గదయా గిరాబ్రవీత్ 1

శ్రీబలిరువాచ

అహో ప్రణామాయ కృతః సముద్యమః ప్రపన్నభక్తార్థవిధౌ సమాహితః
యల్లోకపాలైస్త్వదనుగ్రహోఽమరైరలబ్ధపూర్వోఽపసదేఽసురేఽర్పితః 2

శ్రీశుక ఉవాచ

ఇత్యుక్త్వా హరిమానత్య బ్రహ్మాణం సభవం తతః
వివేశ సుతలం ప్రీతో బలిర్ముక్తః సహాసురైః 3

ఏవమిన్ద్రాయ భగవాన్ప్రత్యానీయ త్రివిష్టపమ్

- పూరయిత్వాదితేః కామమశాసత్సకలం జగత్ 4
- లబ్ధప్రసాదం నిర్ముక్తం పాత్రం వంశధరం బలిమ్
నిశామ్య భక్తిప్రవణః ప్రహృద ఇదమబ్రవీత్ 5
- శ్రీప్రహృద ఉవాచ
నేమం విరిశ్చో లభతే ప్రసాదం న శీర్ష శర్యః కిముతాపరేన్యే
యన్నోఽసురాణామసి దుర్గపాలో విశ్వాభివన్ద్యైరభివన్దితాజ్ఞైః 6
- యత్పాదపద్మమకరన్దనిషేవణేన
బ్రహ్మదయః శరణదాశ్చ వతే విభూతీః
కస్మాద్వయం కుస్మతయః ఖలయోనయస్తే
దాక్షిణ్యదృష్టిపదవీం భవతః ప్రణీతాః 7
- చిత్రం తవేహితమహోఽమితయోగమాయా
లీలావిస్మయభువనస్య విశారదస్య
సర్వాత్మనః సమదృశోఽవిషమః స్వభావో
భక్తప్రియో యదసి కల్పతరుస్వభావః 8
- శ్రీభగవానువాచ
వత్స ప్రహృద భద్రం తే ప్రయాహి సుతలాలయమ్
మోదమానః స్వపౌత్రేణ జ్ఞాతీనాం సుఖమావహ 9
- నిత్యం ద్రష్టాసి మాం తత్ర గదాపాణిమవస్థితమ్
మద్ధర్మనమహాప్లోద ధ్వస్తకర్మనిబన్ధనః 10
- శ్రీశుక ఉవాచ
ఆజ్ఞాం భగవతో రాజన్ప్రహృదో బలినా సహ
బాధమిత్యమలప్రజ్ఞో మూర్ఖాధ్యాయ కృతాజ్ఞలిః 11
- పరిక్రమ్యాదిపురుషం సర్వాసురచమూపతిః
ప్రణతస్తదనుజ్ఞాతః ప్రవివేశ మహాబలిమ్ 12

- అథాహోశనసం రాజన్వరిర్నారాయణోఽన్తికే
ఆసీనమృత్విజాం మధ్యే సదసి బ్రహ్మవాదినామ్ 13
- బ్రహ్మన్సంతను శిష్యస్య కర్మచ్ఛిద్రం వితన్వతః
యత్తత్కర్మసు వైషమ్యం బ్రహ్మదృష్టం సమం భవేత్ 14
- శ్రీశుక్ర ఉవాచ
కుతస్తత్కర్మవైషమ్యం యస్య కర్మేశ్వరో భవాన్
యజ్ఞేశో యజ్ఞపురుషః సర్వభావేన పూజితః 15
- మన్తతస్తన్తతశ్చిద్రం దేశకాలార్థవస్తుతః
సర్వం కరోతి నిశ్చిద్రమనుసజ్జీర్తనం తవ 16
- తథాపి వదతో భూమన్కరిష్యామ్యనుశాసనమ్
ఏతచ్ఛ్రేయః పరం పుంసాం యత్తవాఙ్మానుషాలనమ్ 17
- శ్రీశుక్ర ఉవాచ
ప్రతినన్ద్య హరేరాఙ్గాముశనా భగవానితి
యజ్ఞచ్ఛిద్రం సమాధత్త బలేర్విప్రర్షిభిః సహ 18
- ఏవం బలేర్మహీం రాజన్భిక్షితా వామనో హరిః
దదౌ భ్రాత్రే మహేంద్రాయ త్రిదివం యత్పరైర్హతమ్ 19
- ప్రజాపతిపతిర్బ్రహ్మ దేవర్షిపితృభూమిపైః
దక్షభృగ్వశ్మిరోముఖ్యైః కుమారేణ భవేన చ 20
- కశ్యపస్యాదితేః ప్రీత్యై సర్వభూతభవాయ చ
లోకానాం లోకపాలానామకరోద్వామనం పతిమ్ 21
- వేదానాం సర్వదేవానాం ధర్మస్య యశసః శ్రియః
మగ్ధలీనాం వ్రతానాం చ కల్పం స్వర్గాపవర్గయోః 22
- ఉపేన్ద్రం కల్పయాం చక్రే పతిం సర్వవిభూతయే

తదా సర్వాణి భూతాని భృశం ముముదిరే నృప 23

తతస్త్విన్ద్రః పురస్కృత్య దేవయానేన వామనమ్
లోకపాలైర్దివం నిన్యే బ్రహ్మణా చానుమోదితః 24

ప్రాప్య త్రిభువనం చేన్ద్ర ఉపేన్ద్రభుజపాలితః
శ్రియా పరమయా జుష్టో ముముదే గతసాధ్వసః 25

బ్రహ్మ శర్వః కుమారశ్చ భృగ్వాద్యా మునయో నృప
పితరః సర్వభూతాని సిద్ధా వైమానికాశ్చ యే 26

సుమహాత్కర్మ తద్విష్ణోర్గాయన్తః పరమద్భుతమ్
ధిష్ణ్యాని స్వాని తే జగ్మురదితిం చ శశంసిరే 27

సర్వమేతన్మయాఖ్యాతం భవతః కులనన్దన
ఉరుక్రమస్య చరితం శ్రోతృణామఘమోచనమ్ 28

పారం మహిమ్న ఉరువిక్రమతో గృణానో
యః పార్థివాని విమమే స రజాంసి మర్త్యః
కిం జాయమాన ఉత జాత ఉపైతి మర్త్య
ఇత్యాహ మన్తదృగృషిః పురుషస్య యస్య 29

య ఇదం దేవదేవస్య హరేరద్భుతకర్మణః
అవతారానుచరితం శృణ్వన్యాతి పరాం గతిమ్ 30

క్రియమాణే కర్మణీదం దైవే పితృన్సథ మానుషే
యత్ర యత్రానుకీర్త్యేత తత్తేషాం సుకృతం విదుః 31

అధ్యాయము - 24

శ్రీరాజోవాచ

భగవన్ప్రేతుమిచ్ఛామి హరేరద్భుతకర్మణః
అవతారకథామాద్యాం మాయామత్స్యవిడమ్బనమ్ 1

- యదర్థమదధాద్రూపం మాత్స్యం లోకజగుప్సితమ్
తమఃప్రకృతిదుర్మర్షం కర్మగ్రస్త ఇవేశ్వరః 2
- ఏతన్నో భగవన్సర్వం యథావద్వక్తుమర్హసి
ఉత్తమశ్లోకచరితం సర్వలోకసుఖావహమ్ 3
- శ్రీసూత ఉవాచ
ఇత్యుక్తో విష్ణురాతేన భగవాన్బాదరాయణిః
ఉవాచ చరితం విష్ణోర్మత్స్యరూపేణ యత్కృతమ్ 4
- శ్రీశుక ఉవాచ
గోవిప్రసురసాధూనాం ఛన్దసామపి చేశ్వరః
రక్షామిచ్ఛంస్తనూర్ధతే ధర్మస్వార్థస్య చైవ హి 5
- ఉచ్ఛావచేషు భూతేషు చరన్వాయురివేశ్వరః
నోచ్ఛావచత్వం భజతే నిర్గుణత్వాద్ధియో గుణైః 6
- ఆసీదతీతకల్పాన్తే బ్రాహ్మో నైమిత్తికో లయః
సముద్రోపప్లుతాస్తత్ర లోకా భూరాదయో నృప 7
- కాలేనాగతనిద్రస్య ధాతుః శిశయిషోర్బలీ
ముఖతో నిఃసృతాన్వేదాన్తయగ్రీవోఽన్తికేఽహరత్ 8
- జ్ఞాత్వా తద్దానవేన్ద్రస్య హయగ్రీవస్య చేష్టితమ్
దధార శఫరీరూపం భగవాన్హరిరీశ్వరః 9
- తత్ర రాజఋషిః కశ్చిన్నామ్నా సత్యవ్రతో మహాన్
నారాయణపరోఽతపత్తపః స సలిలాశనః 10
- యోఽసావస్మిన్మహాకల్పో తనయః స వివస్వతః
శ్రాద్ధదేవ ఇతి ఖ్యాతో మనుత్వే హరిణార్పితః 11
- ఏకదా కృతమాలాయాం కుర్వతో జలతర్పణమ్

తస్యాజ్ఞాల్కుదకే కాచిచ్ఛఫర్యేకాభ్యపద్యత 12

సత్యవ్రతోఽజ్ఞలిగతాం సహ తోయేన భారత
ఉత్ససర్జ నదీతోయే శఫరీం ద్రవిడేశ్వరః 13

తమాహ సాతికరుణం మహాకారుణికం నృపమ్
యాదోభ్యో జ్ఞాతిఘాతిభ్యో దీనాం మాం దీనవత్సల
కథం విస్మజసే రాజన్భీతామస్మిన్నరిజ్జలే 14

తమాత్మనోఽనుగ్రహార్థం ప్రీత్యా మత్స్యవపుర్ధరమ్
అజానవ్రక్షణార్థాయ శఫర్యాః స మనో దధే 15

తస్యా దీనతరం వాక్యమాశ్రుత్య స మహీపతిః
కలశాప్పు నిధాయైనాం దయాలుర్నిన్య ఆశ్రమమ్ 16

సా తు తత్రైకరాత్రేణ వర్ణమానా కమణ్డలౌ
అలబ్ధ్వాత్మావకాశం వా ఇదమాహ మహీపతిమ్ 17

నాహం కమణ్డలావస్మిన్మృచ్చం వస్తుమిహోత్సహే
కల్పయౌకః సువిపులం యత్రాహం నివసే సుఖమ్ 18

స ఏనాం తత ఆదాయ న్యధాదౌదశ్చానోదకే
తత్ర క్షిప్తా ముహూర్తేన హస్తత్రయమవర్ణత 19

న మ ఏతదలం రాజన్సుఖం వస్తుముదశ్చానమ్
పృథు దేహి పదం మహ్యం యత్త్వాహం శరణం గతా 20

తత ఆదాయ సా రాజ్ఞా క్షిప్తా రాజన్సరోవరే
తదావృత్యాత్మనా సోఽయం మహామీనోఽన్యవర్ణత 21

నైతన్నే స్వస్తయే రాజన్సుదకం సలిలౌకసః
నిధేహి రక్షాయోగేన హ్రదే మామవిదాసిని 22

ఇత్యుక్తః సోఽనయన్మత్స్యం తత్ర తత్రావిదాసిని

జలాశయేఽసమ్మితం తం సముద్రే ప్రాక్షిపజ్ఞషమ్ 23

క్షిప్యమాణస్తమాహేదమిహ మాం మకరాదయః
అదన్యతిబలా వీర మాం నేహోత్సప్టుమర్హసి 24

ఏవం విమోహితస్తేన వదతా వల్గుభారతీమ్
తమాహ కో భవానస్మాన్మత్స్యరూపేణ మోహయన్ 25

నైవం వీర్యో జలచరో దృష్టోఽస్మాభిః శ్రుతోఽపి వా
యో భవాన్యోజనశతమహ్నాభివ్యానశే సరః 26

నూనం త్వం భగవాన్సాక్షాద్ధరిర్నారాయణోఽవ్యయః
అనుగ్రహాయ భూతానాం ధత్సే రూపం జలౌకసామ్ 27

నమస్తే పురుషశ్రేష్ఠ స్థితుత్పత్త్యప్యయేశ్వర
భక్తానాం నః ప్రపన్నానాం ముఖ్యో హ్యత్మగతిర్విభో 28

సర్వే లీలావతారాస్తే భూతానాం భూతిహేతవః
జ్ఞాతుమిచ్ఛామ్యదో రూపం యదర్థం భవతా ధృతమ్ 29

న తేఽరవిన్దాక్ష పదోపసర్పణం మృషా భవేత్సర్వసుహృత్ప్రియాత్మనః
యథేతరేషాం పృథగాత్మనాం సతామదీదృశో యద్వపురద్భుతం హి నః 30

శ్రీశుక ఉవాచ
ఇతి ట్టువాణం నృపతిం జగత్పతిః సత్యవ్రతం మత్స్యవపుర్యుగక్షయే
విహర్తుకామః ప్రలయార్ణవేఽబ్రవీచ్ఛిక్వీర్షురేకాంతజనప్రియః ప్రియమ్ 31

శ్రీభగవానువాచ
సప్తమే హ్యద్యతనాదూర్ధ్వమహన్యేతదరిన్దమ
నిమజ్జేక్ష్యత్యప్యయామ్భోధౌ త్రైలోక్యం భూర్భువాదికమ్ 32

త్రిలోక్యం లీయమానాయాం సంవర్తామ్భసి వై తదా
ఉపస్థాస్యతి నౌః కాచిద్విశాలా త్వాం మయేరితా 33

త్వం తావదోషధీః సర్వా బీజాన్యుచ్ఛావచాని చ
సప్తర్షిభిః పరివృతః సర్వసత్త్వోపబంహితః 34

ఆరుహ్య బృహతీం నావం విచరిష్యస్యవిక్లవః
ఏకార్ణవే నిరాలోకే ఋషీణామేవ వర్చసా 35

దోధూయమానాం తాం నావం సమీరేణ బలీయసా
ఉపస్థితస్య మే శృణ్వే నిబద్ధీహి మహాహినా 36

అహం త్వమ్మపిభిః సార్థం సహనావముదన్వతి
వికర్షన్విచరిష్యామి యావద్బ్రాహ్మీ నిశా ప్రభో 37

మదీయం మహిమానం చ పరం బ్రహ్మతి శబ్ధితమ్
వేత్స్యస్యనుగృహీతం మే సమ్ప్రశ్నైర్వివృతం హృది 38

ఇత్థమాదిశ్య రాజానం హరిరన్తరధీయత
సోఽన్వవైక్షత తం కాలం యం హృషీకేశ ఆదిశత్ 39

ఆస్తీర్య దర్భాన్ప్రాక్కులానాజర్షిః ప్రాగుదఙ్ముఖః
నిషసాద హరేః పాదౌ చిన్తయన్మత్స్యరూపిణః 40

తతః సముద్ర ఉద్వేలః సర్వతః స్థావయన్మహీమ్
వర్ధమానో మహామేఘైర్వర్షద్భిః సమదృశ్యత 41

ధ్యాయన్భగవదాదేశం దదృశే నావమాగతామ్
తామారురోహ విప్రేన్ద్రైరాదాయౌషధివీరుధః 42

తమూచుర్మునయః ప్రీతా రాజన్ధ్యాయస్వ కేశవమ్
స వై నః సఙ్కటాదస్మాదవితా శం విధాస్యతి 43

సోఽనుధ్యాతస్తతో రాజ్ఞా ప్రాదురాసీన్మహార్ణవే
ఏకశృఙ్గధరో మత్స్యో హైమో నియుతయోజనః 44

నిబధ్య నావం తచ్ఛృణ్వే యథోక్తో హరిణా పురా

వరత్రేణాహినా తుష్టస్తుష్టావ మధుసూదనమ్ 45

శ్రీరాజోవాచ

అనాద్యవిద్యోపహతాత్మసంవిదస్తస్మూలసంసారపరిశ్రమాతురాః
యద్యచ్చయోపస్సతా యమాప్పుయుర్విముక్తిదో నః పరమో గురుర్భవాన్ 46

జన్వోఽబుధోఽయం నిజకర్మబద్ధనః సుఖేచ్ఛయా కర్మ సమీహతేఽసుఖమ్
యత్సేవయా తాం విధునోత్యసన్మతిం గ్రన్థిం స భిన్ద్వాద్ధృదయం స నో గురుః 47

యత్సేవయాగ్నేరివ రుద్రరోదనం పుమాన్విజహ్యన్మలమాత్మనస్తమః
భజేత వర్ణం నిజమేష సోఽవ్యయో భూయాత్స ఈశః పరమో గురోర్గురుః 48

న యత్ప్రసాదాయుతభాగలేశమస్యే చ దేవా గురవో జనాః స్వయమ్
కర్తుం సమేతాః ప్రభవంతి పుంసస్తమీశ్వరం త్వాం శరణం ప్రపద్యే 49

అచక్షురన్దస్య యథాగ్రణీః కృతస్తథా జనస్యావిదుషోఽబుధో గురుః
త్వమర్కదృక్సర్వదృశాం సమీక్షణో వృతో గురుర్నః స్వగతిం బుభుత్సతామ్ 50

జనో జనస్యాదిశతేఽసతీం గతిం యయా ప్రపద్యేత దురత్యయం తమః
త్వం త్వవ్యయం జ్ఞానమమోఘమజ్ఞాసా ప్రపద్యతే యేన జనో నిజం పదమ్ 51

త్వం సర్వలోకస్య సుహృత్ప్రియేశ్వరో హ్యత్మా గురుర్జ్ఞానమభీష్టసిద్ధిః
తథాపి లోకో న భవంతమన్దధీర్జ్ఞానాతి సంతం హృది బద్ధకామః 52

తం త్వామహం దేవవరం వరేణ్యం ప్రపద్య ఈశం ప్రతిబోధనాయ
చిన్మ్యర్థదీపైర్భగవన్వచోభిర్గన్ధీన్తదయ్యాన్వివృణు స్వమోకః 53

శ్రీశుక ఉవాచ

ఇత్యుక్తవన్తం నృపతిం భగవానాదిపూరుషః
మత్స్యరూపీ మహామ్బాధౌ విహరంస్తత్త్వమబ్రవీత్ 54

పురాణసంహితాం దివ్యాం సాఙ్ఖ్యయోగక్రియావతీమ్
సత్యవ్రతస్య రాజర్షేరాత్మగుహ్యమశేషతః 55

అశౌపీద్యపిభిః సాకమాత్మతత్త్వమసంశయమ్
నావ్యాసీనో భగవతా ప్రోక్తం బ్రహ్మ సనాతనమ్ 56

అతీతప్రలయాపాయ ఉత్థితాయ స వేధసే
హత్వాసురం హయగ్రీవం వేదాన్ప్రత్యాహరద్ధరిః 57

స తు సత్యవ్రతో రాజా జ్ఞానవిజ్ఞానసంయుతః
విష్ణోః ప్రసాదాత్కల్పేన్మిన్నాసీద్వైవస్వతో మనుః 58

సత్యవ్రతస్య రాజర్షేర్మాయామత్స్వస్య శార్ఙ్గిణః
సంవాదం మహదాఖ్యానం శ్రుత్వా ముచ్యేత కిల్బిషాత్ 59

అవతారం హరేర్వ్యయం కీర్తయేదన్వహం నరః
సంకల్పాస్తస్య సిద్ధ్యన్తి స యాతి పరమాం గతిమ్ 60

ప్రలయపయసి ధాతుః సుప్తశక్తేర్ముఖేభ్యః
శ్రుతిగణమపనీతం ప్రత్యుపాదత్త హత్వా
దితిజమకథయద్యో బ్రహ్మ సత్యవ్రతానాం
తమహమఖిలహేతుం జిహ్వామీనం నతోన్మి 61

ॐ శ్రీ ॐ ॐ ॐ శ్రీ శ్రీ

నవమ స్కంధము

|| ఓం నమో భగవతే వాసుదేవాయ ||

అధ్యాయము - 1

శ్రీరాజోవాచ

మన్వంతరాణి సర్వాణి త్వయోక్తాని శ్రుతాని మే
వీర్యాణ్యనంతవీర్యస్య హరేస్తత్ర కృతాని చ.

1

యోఽసౌ సత్యవ్రతో నామ రాజర్షిర్దేవదేశ్వరః
జ్ఞానం యోఽతీతకల్పాంతే లభే పురుషసేవయా.

2

స వై వివస్వతః పుత్రో మనురాసీదితి శ్రుతమ్
త్వత్తస్త్వస్య సుతాః ప్రోక్తా ఇక్షాకుప్రముఖా నృపాః.

3

తేషాం వంశం పృథగ్బ్రహ్మన్వంశానుచరితాని చ
కీర్తయస్వ మహాభాగ నిత్యం శుశ్రూషతాం హి నః.

4

యే భూతా యే భవిష్యాశ్చ భవన్త్యద్యతనాశ్చ యే
తేషాం నః పుణ్యకీర్తనాం సర్వేషాం వద విక్రమాన్.

5

శ్రీసూత ఉవాచ

ఏవం పరీక్షితా రాజ్ఞా సదసి బ్రహ్మవాదినామ్
పృష్టః ప్రోవాచ భగవాన్ఞ్చక్రః పరమధర్మవితే.

6

శ్రీశుక ఉవాచ

శ్రూయతాం మానవో వంశః ప్రాచుర్యేణ పరస్తప
న శక్యతే విస్తరతో వక్తుం వర్షశతైరపి.

7

పరావరేషాం భూతానామాత్మా యః పురుషః పరః

- స ఏవాసీదిదం విశ్వం కల్పాస్తేఽన్యన్న కిఞ్చన. 8
- తస్య నాభేః సమభవత్పద్మకోషో హిరణ్మయః
తస్మిన్జ్ఞే మహారాజ స్వయమ్భూశ్చతురాననః. 9
- మరీచిర్మనసస్తస్య జజ్ఞే తస్యాపి కశ్యపః
దాక్షాయణ్యాం తతోఽదిత్యాం వివస్వానభవత్సుతః. 10
- తతో మనుః శ్రాద్ధదేవః సంజ్ఞాయామాస భారత
శ్రద్ధాయాం జనయామాస దశ పుత్రాన్ ఆత్మవాన్. 11
- ఇక్ష్వాకున్మగశర్యాతి దిష్టద్భష్టకరూషకాన్
నరిష్యంతం పుషద్రం చ నభగం చ కవిం విభుః. 12
- అప్రజస్య మనోః పూర్వం వసిష్ఠో భగవాన్మిల
మిత్రావరుణయోరిష్టిం ప్రజార్థమకరోద్విభుః. 13
- తత్ర శ్రద్ధా మనోః పత్నీ హోతారం సమయాచత
దుహిత్రద్ధముపాగమ్య ప్రణిపత్య పయోవ్రతా. 14
- ప్రేషితోఽధ్వర్యుణా హోతా వ్యచరత్తత్సమాహితః
గృహీతే హవిషి వాచా వషట్కారం గృణన్ద్విజః. 15
- హోతుస్తద్వ్యభిచారేణ కన్యేలా నామ సాభవత్
తాం విలోక్య మనుః ప్రాహ నాతితుష్టమనా గురుమ్. 16
- భగవన్మిమిదం జాతం కర్మ వో బ్రహ్మవాదినామ్
విపర్యయమహో కష్టం మైవం స్యాద్బ్రహ్మవిక్రియా. 17
- యూయం బ్రహ్మవిదో యుక్తాస్తపసా దగ్ధకిల్బిషాః
కుతః సజ్కల్పవైషమ్యమనృతం విబుధేష్వివ. 18
- నిశమ్య తద్వచస్తస్య భగవాన్ప్రపితామహః
హోతుర్వ్యతిక్రమం జ్ఞాత్వా బభాషే రవినన్దనమ్. 19

ఏతత్సజ్గుల్పవైషమ్యం హోతుస్తే వ్యభిచారతః
తథాపి సాధయిష్యే తే సుప్రజాస్త్యం స్వతేజసా. 20

ఏవం వ్యవసితో రాజన్భగవాన్స మహాయశాః
అస్తాపీదాదిపురుషమిలాయాః పుంస్త్యకామ్యయా. 21

తస్మై కామవరం తుష్టో భగవాన్హరిరీశ్వరః
దదావిలాభవత్తేన సుద్యమ్నః పురుషర్షభః. 22

స ఏకదా మహారాజ విచరన్మృగయాం వనే
వృతః కతిపయామాత్మైరశ్వమారుహ్య సైన్ధవమ్. 23

ప్రగృహ్య రుచిరం చాపం శరాంశ్చ పరమాద్భుతాన్
దంశితోఽనుమృగం వీరో జగామ దిశముత్తరామ్. 24

సుకుమారవనం మేరోరధస్తాత్ప్రవివేశ హ
యత్రాస్తే భగవాన్చర్షో రమమాణః సహోమయా. 25

తస్మిన్ప్రవిష్ట ఏవాసౌ సుద్యమ్నః పరవీరహా
అపశ్యత్త్రియమాత్మానమశ్వం చ వడవాం నృప. 26

తథా తదనుగాః సర్వే ఆత్మలిఙ్గవిపర్యయమ్
దృష్ట్వా విమనసోఽభూవన్వీక్షమాణాః పరస్పరమ్. 27

శ్రీరాజోవాచ
కథమేవం గుణో దేశః కేన వా భగవన్మృతః
ప్రశ్నమేనం సమాచక్ష్య పరం కౌతూహలం హి నః. 28

శ్రీశుక ఉవాచ
ఏకదా గిరిశం ద్రష్టుమ్పృషయస్తత్ర సువ్రతాః
దిశో వితిమిరాభాసాః కుర్వంతః సముపాగమన్. 29

తాన్విలోక్యామ్బికా దేవీ వివాసా వ్రీడితా భృశమ్

- భర్తురజ్ఞాత్సముత్థాయ నీవీమాశ్వధ పర్యధాత్. 30
- ఋషయోఽపి తయోర్వీక్ష్య ప్రసంఘం రమమాణయోః
నివృత్తాః ప్రయయుస్తస్మాన్నరనారాయణాశ్రమమ్. 31
- తదిదం భగవానాహ ప్రియాయాః ప్రియకామ్యయా
స్థానం యః ప్రవిశేదేతత్స వై యోషిద్భవేదితి. 32
- తత ఊర్ధ్వం వనం తద్వై పురుషా వర్ణయన్తి హి
సా చానుచరసంయుక్తా విచచార వనాద్వనమ్. 33
- అథ తామాశ్రమాభ్యాశే చరన్తీం ప్రమదోత్తమామ్
స్త్రీభిః పరివృతాం వీక్ష్య చకమే భగవాన్బుధః. 34
- సాపి తం చకమే సుభూః సోమరాజసుతం పతిమ్
స తస్యాం జనయామాస పురూరవసమాత్మజమ్. 35
- ఏవం స్త్రీత్వమనుప్రాప్తః సుద్యుమ్నో మానవో నృపః
సస్మార స కులాచార్యం వసిష్ఠమితి శుశ్రుమ. 36
- స తస్య తాం దశాం దృష్ట్వా కృపయా భృశపీడితః
సుద్యుమ్నస్యాశయన్సుంస్త్యముపాధావత శఙ్కరమ్. 37
- తుష్టస్తస్మై స భగవాన్పృషయే ప్రియమావహాన్
స్వాం చ వాచమ్మతాం కుర్వన్నిదమాహ విశామ్పతే. 38
- మాసం పుమాన్స భవితా మాసం స్త్రీ తవ గోత్రజః
ఇత్థం వ్యవస్థయా కామం సుద్యుమ్నోఽవతు మేదినీమ్. 39
- ఆచార్యానుగ్రహోత్కామం లబ్ధ్వా పుంస్త్యం వ్యవస్థయా
పాలయామాస జగతీం నాభ్యనన్దన్స్మ తం ప్రజాః. 40
- తస్యోత్కలో గయో రాజన్విమలశ్చ త్రయః సుతాః
దక్షిణాపథరాజానో బభూవుర్ధర్మవత్సలాః. 41

తతః పరిణతే కాలే ప్రతిష్ఠానపతిః ప్రభుః
పురూరవస ఉత్సుజ్య గాం పుత్రాయ గతో వనమ్.

42

అధ్యాయము - 2

శ్రీశుక ఉవాచ

ఏవం గతేఽథ సుద్యుమ్నే మనుర్వైవస్వతః సుతే
పుత్రకామస్తపస్తేపే యమునాయాం శతం సమాః.

1

తతోఽయజన్మ నుర్దేవమపత్యార్థం హరిం ప్రభుమ్
ఇక్షాకుపూర్వజాన్పుత్రాన్లేభే స్వసదృశాన్దశ.

2

పృషధ్తస్తు మనోః పుత్రో గోపాలో గురుణా కృతః
పాలయామాస గా యత్తో రాత్ర్యాం వీరాసనవ్రతః.

3

ఏకదా ప్రావిశద్గోష్ఠం శార్దూలో నిశి వర్షతి
శయానా గావ ఉత్థాయ భీతాస్తా బభ్రుముర్వజే.

4

ఏకాం జగ్రాహ బలవాన్సా చుక్రోశ భయాతురా
తస్యాస్తు క్రన్ధితం శ్రుత్వా పృషధ్తోఽనుససార హ.

5

ఖడ్గమాదాయ తరసా ప్రలీనోడుగణే నిశి
అజానన్నచ్చినోద్భట్తోః శిరః శార్దూలశక్జ్యయా.

6

వ్యాఘ్రోఽపి వృక్షశ్రవణో నిస్త్రింశాగ్రాహతస్తతః
నిశ్చక్రామ భృశం భీతో రక్తం పథి సముత్సుజన్.

7

మన్యమానో హతం వ్యాఘ్రం పృషధః పరవీరహ
అద్రాక్షీత్స్వహతాం బభ్రుం వ్యుష్టాయాం నిశి దుఃఖితః.

8

తం శశాప కులాచార్యః కృతాగసమకామతః

- న క్షత్రబంధుః శూద్రస్త్వం కర్మణా భవితామునా. 9
- ఏవం శప్తస్తు గురుణా ప్రత్యగృహ్లాత్కృతాజ్ఞాళిః
అధారయద్వ్రతం వీర ఊర్ధ్వరేతా మునిప్రియమ్. 10
- వాసుదేవే భగవతి సర్వాత్మని పరేఽమలే
ఏకాన్తిత్వం గతో భక్త్యా సర్వభూతసుహృత్సమః. 11
- విముక్తసంఘః శాన్తాత్మా సంయతాక్షోఽపరిగ్రహః
యదృచ్ఛయోపపన్నేన కల్పయన్స్వత్తిమాత్మనః. 12
- ఆత్మన్యాత్మానమాధాయ జ్ఞానత్పః సమాహితః
విచచార మహీమేతాం జడాన్ధబధిరాకృతిః. 13
- ఏవం వృత్తో వనం గత్వా దృష్ట్వా దావాగ్నిముత్థితమ్
తేనోపయుక్తకరణో బ్రహ్మ ప్రాప పరం మునిః. 14
- కవిః కనీయాన్విషయేషు నిఃస్పృహో విస్మజ్య రాజ్యం సహ బంధుభిర్వనమ్
నివేశ్య చిత్తే పురుషం స్వరోచిషం వివేశ కైశోరవయాః పరం గతః. 15
- కరూషాన్మానవాదాసన్కారూషాః క్షత్రజాతయః
ఉత్తరాపథగోష్ఠారో బ్రహ్మణ్యా ధర్మవత్సలాః. 16
- ధృష్టాద్ధార్మమభూత్క్షత్రం బ్రహ్మభూయం గతం క్షితౌ
నృగస్య వంశః సుమతిర్భూతజ్యోతిస్తతో వసుః. 17
- వసోః ప్రతీకస్తత్పుత్ర ఓఘవానోఘవత్ప్రతా
కన్యా చౌఘవతీ నామ సుదర్శన ఉవాహ తామ్. 18
- చిత్తసేనో నరిష్యన్తాదృక్షస్తస్య సుతోఽభవత్
తస్య మీడ్వాంస్తతః పూర్ణ ఇన్ద్రసేనస్తు తత్పుత్రః. 19
- వీతిహోత్రస్త్విన్ద్రసేనాత్తస్య సత్యశ్రవా అభూత్
ఉరుశ్రవాః సుతస్తస్య దేవదత్తస్తతోఽభవత్. 20

- తతోఽగ్నివేశ్యో భగవానగ్నిః స్వయమభూత్సుతః
కానీన ఇతి విఖ్యాతో జాతూకర్ణ్యో మహానృషిః. 21
- తతో బ్రహ్మకులం జాతమాగ్నివేశ్యాయనం నృప
నరిష్యంతాన్వయః ప్రోక్తో దిష్టవంశమతః శృణు. 22
- నాభాగో దిష్టపుత్రోఽన్యః కర్మణా వైశ్యతాం గతః
భలన్దనః సుతస్తస్య వత్సప్రీతిర్భలన్దనాత్. 23
- వత్సప్రీతేః సుతః ప్రాంశుస్తత్సుతం ప్రమతిం విదుః
ఖనిత్రః ప్రమతేస్తస్మాద్చాక్షుషోఽథ వివింశతిః. 24
- వివింశతేః సుతో రమ్యః ఖనీనేత్రోఽన్య ధార్మికః
కరన్దమో మహారాజ తస్యాసీదాత్మజో నృప. 25
- తస్యావీక్షిత్సుతో యస్య మరుత్తశ్చక్రవర్త్యభూత్
సంవర్తోఽయాజయద్యం వై మహాయోగ్యజ్ఞిరఃసుతః. 26
- మరుత్తస్య యథా యజ్ఞో న తథాన్యోఽస్తి కశ్చన
సర్వం హిరణ్మయం త్వాసీద్యత్కించాస్య శోభనమ్. 27
- అమాద్యదిన్తః సోమేన దక్షిణాభిర్ద్విజాతయః
మరుతః పరివేష్టారో విశ్వేదేవాః సభాసదః. 28
- మరుత్తస్య దమః పుత్రస్తస్యాసీద్రాజ్యవర్ధనః
సుధృతిస్తత్సుతో జజ్ఞే సౌధృతేయో నరః సుతః. 29
- తత్సుతః కేవలస్తస్మాద్ధున్ధుమాన్వేగవాంస్తతః
బుధస్తస్యాభవద్యస్య తృణబిన్దుర్మహీపతిః. 30
- తం భేజేఽలమ్బుషా దేవీ భజనీయగుణాలయమ్
వరాప్సరా యతః పుత్రాః కన్యా చేలవిలాభవత్. 31

యస్యాముత్పాదయామాస విశ్రవా ధనదం సుతమ్
ప్రదాయ విద్యాం పరమామృషిర్యోగేశ్వరః పితుః. 32

విశాలః శూన్యబంధుశ్చ ధూమ్రకేతుశ్చ తత్పుత్రాః
విశాలో వంశకృద్రాజా వైశాలీం నిర్మమే పురీమ్. 33

హేమచంద్రః సుతస్తస్య ధూమ్రాక్షస్తస్య చాత్మజః
తత్పుత్రాత్సంయమాదాసీత్కృశాశ్వః సహదేవజః. 34

కృశాశ్వాత్సేమదత్తోఽభూద్ద్యోశ్వమేదైరిడస్పతిమ్
ఇష్ట్యా పురుషమాపగ్ర్యాం గతిం యోగేశ్వరాశ్రితామ్. 35

సౌమదత్తిస్తు సుమతిస్తత్పుత్రో జనమేజయః
ఏతే వైశాలభూపాలాస్తృణభిన్దోర్యశోధరాః. 36

అధ్యాయము - 3

శ్రీశుక ఉవాచ

శర్యాతిర్మానవో రాజా బ్రహ్మిష్ఠః సమ్భభూవ హ
యో వా అఙ్గిరసాం సత్రే ద్వితియమహరూచివాన్. 1

సుకన్యా నామ తస్యాసీత్కన్యా కమలలోచనా
తయా సార్థం వనగతో హ్యగమచ్ఛ్వవనాశ్రమమ్. 2

సా సఖీభిః పరివృతా విచిన్వన్త్యజ్ఞిపాన్వనే
వల్మీకరన్దే దదృశే ఖద్యోతే ఇవ జ్యోతిషీ. 3

తే దైవచోదితా బాలా జ్యోతిషీ కణ్ఠకేన వై
అవిద్యన్ముగ్ధభావేన సుప్రావాస్సుక్తతో బహిః. 4

శకృన్నూతనిరోధోఽభూత్తైనికానాం చ తత్క్షణాత్
రాజర్షిస్తముపాలక్య పురుషాన్విస్మితోఽబ్రవీత్. 5

- అప్యభద్రం న యుష్మాభిర్భాగ్గవస్య విచేష్టితమ్
వ్యక్తం కేనాపి నస్తస్య కృతమాశ్రమదూషణమ్. 6
- సుకన్యా ప్రాహ పితరం భీతా కిఞ్చిత్కృతం మయా
ద్వే జ్యోతిషీ అజానన్త్యా నిర్భిన్నే కణ్ఠకేన వై. 7
- దుహితుస్తద్వదః శ్రుత్వా శర్యాతిర్జాతసాధ్వసః
మునిం ప్రసాదయామాస వల్మీకాన్తర్హితం శనైః. 8
- తదభిప్రాయమాజ్ఞాయ ప్రాదాద్దుహితరం మునేః
కృచ్ఛాన్ముక్తస్తమామన్త్య పురం ప్రాయాత్సమాహితః. 9
- సుకన్యా చ్యవనం ప్రాప్య పతిం పరమకోపనమ్
ప్రీణయామాస చిత్తజ్ఞా అప్రమత్తానువృత్తిభిః. 10
- కస్యచిత్త్వథ కాలస్య నాసత్యావాశ్రమాగతో
తో పూజయిత్వా ప్రోవాచ వయో మే దత్తమీశ్వరౌ. 11
- గ్రహం గ్రహీప్యే సోమస్య యజ్ఞే వామప్యసోమపోః
క్రియతాం మే వయోరూపం ప్రమదానాం యదీప్సితమ్. 12
- బాఙ్మిత్యాచతుర్విప్రమభినన్ద్య భిషక్తమౌ
నిమజ్జతాం భవానస్మిన్తదే సిద్ధవినిర్మితే. 13
- ఇత్యుక్తో జరయా గ్రస్త దేహో ధమనిసన్తతః
ప్రాదం ప్రవేశితోఽశ్వభ్యాం వలీపలితవిగ్రహః. 14
- పురుషాస్త్రయ ఉత్తస్థురపీవ్యా వనితాప్రియాః
పద్మస్రజః కుణ్డలినస్తుల్యరూపాః సువాససః. 15
- తాన్నిరీక్ష్య వరారోహా సరూపాన్సూర్యవర్చసః
అజానతీ పతిం సాధ్వీ అశ్వినౌ శరణం యయౌ. 16
- దర్శయిత్వా పతిం తస్యై పాతివ్రత్యేన తోషితౌ

ఋషిమామన్త్య యయతుర్విమానేన త్రివిష్టపమ్. 17

యక్షమాణోఽథ శర్యాతిశ్చ్యవనస్యాశ్రమం గతః
దదర్శ దుహితుః పార్శ్వే పురుషం సూర్యవర్చసమ్. 18

రాజా దుహితరం ప్రాహ కృతపాదాభివన్దనామ్
ఆశిషశ్చాప్రయుజ్ఞానో నాతిప్రీతిమనా ఇవ. 19

చికిర్షితం తే కిమిదం పతిస్త్యయా ప్రలమ్భితో లోకనమస్మతో మునిః
యత్త్వం జరాగ్రస్తమసత్యసమ్మతం విహాయ జారం భజసేఽముమధ్వగమ్. 20

కథం మతిస్తేఽవగతాన్యథా సతాం కులప్రసూతే కులదూషణం త్విదమ్
బిభర్షి జారం యదపత్రపా కులం పితుశ్చ భర్తుశ్చ నయస్యధస్తమః. 21

ఏవం ట్టువాణం పితరం స్మయమానా శుచిస్మితా
ఉవాచ తాత జామాతా తవైష భృగునన్దనః. 22

శశంస పిత్రే తత్సర్వం వయోరూపాభిలమ్బనమ్
విస్మితః పరమప్రీతస్తనయాం పరిషస్వజే. 23

సోమేన యాజయన్వీరం గ్రహం సోమస్య చాగ్రహీత్
అసోమపోరప్యశ్వినోశ్చ్యవనః స్వేన తేజసా. 24

హన్తుం తమాదదే వజ్రం సద్యో మన్యురమర్షితః
సవజ్రం స్తమ్భయామాస భుజమిన్ద్రస్య భార్గవః. 25

అన్వజానంస్తతః సర్వే గ్రహం సోమస్య చాశ్వినోః
భిషజావితీ యత్సార్వం సోమాహుత్యా బహిష్కృతౌ. 26

ఉత్తానబర్హిరానర్తో భూరిషేణ ఇతి త్రయః
శర్యాతేరభవన్పుత్రా ఆనర్తాద్రేవతోఽభవత్. 27

సోఽన్తఃసముద్రే నగరీం వినిర్మాయ కుశస్థలీమ్
ఆస్థితోఽభుక్తు విషయానానర్తాదీనరిన్దమ. 28

తస్య పుత్రశతం జజ్ఞే కకుద్మిజ్యేష్ఠముత్తమమ్
కకుద్మీ రేవతీం కన్యాం స్వామాదాయ విభుం గతః. 29

పుత్ర్యా వరం పరిప్రప్టుం బ్రహ్మలోకమపావృతమ్
ఆవర్తమానే గాన్ధర్వే స్థితోఽలబ్ధక్షణః క్షణమ్. 30

తదంత ఆద్యమానమ్య స్వాభిప్రాయం న్యవేదయత్
తచ్ఛ్రుత్వా భగవాన్బ్రహ్మ ప్రహస్య తమువాచ హ. 31

అహో రాజన్నిరుద్ధాస్తే కాలేన హృది యే కృతాః
తత్పుత్రపౌత్రనష్టాం గోత్రాణి చ న శృణ్వహే. 32

కాలోఽభియాతస్త్రిణవ చతుర్యుగవికల్పితః
తద్గచ్ఛ దేవదేవాంశో బలదేవో మహాబలః. 33

కన్యారత్నమిదం రాజన్నరరత్నాయ దేహి భోః
భువో భారావతారాయ భగవాన్సూతభావనః. 34

అవతీర్ణో నిజాంశేన పుణ్యశ్రవణకీర్తనః
ఇత్యాదిష్టోఽభివన్ద్యాజం నృపః స్వపురమాగతః
త్యక్తం పుణ్యజనత్రాసాద్బ్రాతృభిర్దిక్షవస్థితైః. 35

సుతాం దత్త్వా నవద్యాజ్ఞీం బలాయ బలశాలినే
బదర్యాఖ్యం గతో రాజా తప్తుం నారాయణాశ్రమమ్. 36

అధ్యాయము - 4

శ్రీశుక ఉవాచ

నాభాగో నభగాపత్యం యం తతం భ్రాతరః కవిమ్
యవిష్టం వ్యభజన్దాయం బ్రహ్మచారిణమాగతమ్. 1

భ్రాతరోఽభాజ్క్త కిం మహ్యం భజామ పితరం తవ

- త్వాం మమార్యాస్తతాభాజ్కర్మా పుత్రక తదాదృధాః. 2
- ఇమే అభిరసః సత్రమాసతేఽద్య సుమేధసః
షష్ఠం షష్ఠముపేత్యాహః కవే ముహ్యన్తి కర్మణి. 3
- తాంస్త్యం శంసయ సూక్తే ద్వే వైశ్వదేవే మహాత్మనః
తే స్వర్యన్తో ధనం సత్ర పరిశేషితమాత్మనః. 4
- దాస్యన్తి తేఽథ తానర్చ్య తథా స కృతవాన్యథా
తస్మై దత్త్వా యయుః స్వర్గం తే సత్రపరిశేషణమ్. 5
- తం కశ్చిత్స్వీకరిష్యంతం పురుషః కృష్ణదర్శనః
ఉవాచోత్తరతోఽభ్యేత్య మమేదం వాస్తుకం వసు. 6
- మమేదమృషిభిర్దత్తమితి తర్హి స్మ మానవః
స్యాన్నౌ తే పితరి ప్రశ్నః పృష్టవాన్పితరం యథా. 7
- యజ్ఞవాస్తుగతం సర్వముచ్చిష్టమృషయః క్వచిత్
చక్తుర్హి భాగం రుద్రాయ స దేవః సర్వమర్హతి. 8
- నాభాగస్తం ప్రణమ్యాహ తవేశ కిల వాస్తుకమ్
ఇత్యాహ మే పితా బ్రహ్మఞ్చిరసా త్వాం ప్రసాదయే. 9
- యత్తే పితావదద్ధర్మం త్వం చ సత్యం ప్రభాషసే
దదామి తే మస్తదృశో జ్ఞానం బ్రహ్మ సనాతనమ్. 10
- గృహ్ణాణ ద్రవిణం దత్తం మత్సత్రపరిశేషితమ్
ఇత్యుక్త్వాస్తర్హితో రుద్రో భగవాన్ధర్మవత్సలః. 11
- య ఏతత్సంస్మరేత్ప్రాతః సాయం చ సుసమాహితః
కవిర్భవతి మస్త్రజ్ఞో గతిం చైవ తథాత్మనః. 12
- నాభాగాదమృగీషోఽభూన్మహాభాగవతః కృతీ
నాస్పృశద్బ్రహ్మశాపోఽపి యం న ప్రతిహతః క్వచిత్. 13

శ్రీరాజోవాచ

భగవన్ప్రేతుమిచ్ఛామి రాజర్షేస్తస్య ధీమతః

న ప్రాభూద్యత్ర నిర్ముక్తో బ్రహ్మదణ్డో దురత్యయః.

14

శ్రీశుక ఉవాచ

అమృరీషో మహాభాగః సప్తద్వీపవతీం మహీమ్

అవ్యయాం చ శ్రియం లబ్ధ్వా విభవం చాతులం భువి.

15

మేనేఽతిదుర్లభం పుంసాం సర్వం తత్స్వప్నసంస్తుతమ్

విద్వాన్విభవనిర్వాణం తమో విశతి యత్పుమాన్.

16

వాసుదేవే భగవతి తద్భక్తేషు చ సాధుషు

ప్రాప్తో భావం పరం విశ్వం యేనేదం లోష్ట్రవత్స్మృతమ్.

17

స వై మనః కృష్ణపదారవిన్దయోర్వచాంసి వైకుణ్ఠగుణానువర్ణనే

కరో హరేర్మన్దిరమార్జనాదిషు శ్రుతిం చకారాచ్యుతసత్యధోదయే.

18

ముకున్దలిఙ్గాలయదర్శనే దృశౌ తద్భుత్యగాత్రస్పర్శేఽఙ్గసఙ్గమమ్

పూణం చ తత్పాదసరోజసారభే శ్రీమత్తులస్యా రసనాం తదర్పితే.

19

పాదౌ హరేః క్షేత్రపదానుసర్పణే శిరో హృషీకేశపదాభివన్దనే

కామం చ దాస్యే న తు కామకామ్యయా యథోత్తమశ్లోకజనాశ్రయా రతిః.

20

ఏవం సదా కర్మకలాపమాత్మనః పరేఽధియజ్ఞే భగవత్పదోక్షజే

సర్వాత్మభావం విదధన్మహీమిమాం తన్నిష్ఠవిప్రాభిహితః శశాస హ.

21

ఈజేఽశ్వమేదైరధియజ్ఞమీశ్వరం మహావిభూత్యేపచితాఙ్గదక్షిణైః

తతైర్వసిష్ఠాసితగౌతమాదిభిర్ధన్వన్యభిస్తోతమసౌ సరస్వతీమ్.

22

యస్య క్రతుషు గీర్వాణైః సదస్యా ఋత్విజో జనాః

తుల్యరూపాశ్చానిమిషౌ వ్యదృశ్యన్త సువాససః.

23

స్వర్గో న ప్రార్థితో యస్య మనుజైరమరప్రియః

శృణ్వద్భిరుపగాయద్భిరుత్తమశ్లోకచేష్టితమ్. 24

సంవర్దయన్తి యత్కామాః స్వారాజ్యపరిభావితాః
దుర్లభా నాపి సిద్ధానాం ముకున్దం హృది పశ్యతః. 25

స ఇత్థం భక్తియోగేన తపోయుక్తేన పార్థివః
స్వధర్మేణ హరిం ప్రీణన్సర్వాన్కామాన్శనైర్జహౌ. 26

గృహేషు దారేషు సుతేషు బన్ధుషు ద్విపోత్తమస్యన్దనవాజివన్తుషు
అక్షయ్యరత్నాభరణామ్బరాదిష్వనన్తకోశేష్వకరోదసన్మతిమ్. 27

తస్మా అదాద్ధరిశ్చక్రం ప్రత్యనీకభయావహమ్
ఏకాన్తభక్తిభావేన ప్రీతో భక్తాభిరక్షణమ్. 28

ఆరిరాధయిషుః కృష్ణం మహిష్యా తుల్యశీలయా
యుక్తః సాంవత్సరం వీరో దధార ద్వాదశీవ్రతమ్. 29

వ్రతాన్తే కార్తికే మాసి త్రిరాత్రం సముపోషితః
స్నాతః కదాచిత్కాలిన్ద్యాం హరిం మధువనేఽర్చయత్. 30

మహాభీషకవిధినా సర్వోపస్కరసమ్పదా
అభిషిచ్యామ్బరాకల్పైర్గన్ధమాల్వార్హణాదిభిః. 31

తద్గతాన్తరభావేన పూజయామాస కేశవమ్
బ్రాహ్మణాంశ్చ మహాభాగాన్సిద్ధార్థానపి భక్తితః. 32

గవాం రుక్మవిషాణీనాం రూప్యాజ్ఞీణాం సువాససామ్
పయఃశీలవయోరూప వత్సోపస్కరసమ్పదామ్. 33

ప్రాహిణోత్సాదువిప్రేభ్యో గృహేషు న్యర్బుదాని షట్
భోజయిత్వా ద్విజానగ్రే స్వాద్వన్నం గుణవత్తమమ్. 34

లబ్ధకామైరనుజ్ఞాతః పారణాయోపచక్రమే
తస్య తర్హ్యతిధిః సాక్షాద్దుర్వాసా భగవానభూత్. 35

- తమానర్పాతిథిం భూపః ప్రత్యుత్థానాసనార్హజైః
యయాచేఽభ్యవహారాయ పాదమూలముపాగతః. 36
- ప్రతినన్ద్య స తాం యాథ్ఞాం కర్తుమావశ్యకం గతః
నిమమజ్జ బృహద్ధ్యాయన్కాలిన్దీసలిలే శుభే. 37
- ముహూర్తార్థావశిష్టాయాం ద్వాదశ్యాం పారణం ప్రతి
చింతయామాస ధర్మజ్ఞో ద్విజైస్తద్ధర్మసంకృతే. 38
- బ్రాహ్మణాతిక్రమే దోషో ద్వాదశ్యాం యదపారణే
యత్కత్వా సాధు మే భూయాదధర్మో వా న మాం స్పృశేత్. 39
- అమృతా కేవలేనాథ కరిష్యే ప్రతపారణమ్
ఆహురబృక్షణం విప్రా హ్యశితం నాశితం చ తత్. 40
- ఇత్యపః ప్రాశ్య రాజర్షిశ్చింతయన్మనసాచ్యుతమ్
ప్రత్యచష్ట కురుశ్రేష్ఠ ద్విజాగమనమేవ సః. 41
- దుర్వాసా యమునాకూలాత్కృతావశ్యక ఆగతః
రాజ్ఞాభినన్దితస్తస్య బుబుధే చేష్టితం ధియా. 42
- మన్యునా ప్రచలద్ధాతో భ్రుకుటీకుటిలాననః
బుభుక్షితశ్చ సుతరాం కృతాజ్ఞాలిమభాషత. 43
- అహో అస్య నృశంసస్య శ్రియోన్మత్తస్య పశ్యత
ధర్మవృతిక్రమం విష్ణోరభక్తస్యేశమానినః. 44
- యో మామతిథిమాయాతమాతిధ్యేన నిమన్త్య చ
అదత్త్వా భుక్తవాంస్తస్య సద్యస్తే దర్శయే ఫలమ్. 45
- ఏవం బ్రువాణ ఉత్కృత్య జటాం రోషప్రదీపితః
తయా స నిర్మమే తస్మై కృత్యాం కాలానలోపమామ్. 46

తామాపతన్తీం జ్వలతీమసిహస్తాం పదా భువమ్
వేపయన్తీం సముద్వీక్ష్య న చచాల పదాన్పుపః. 47

ప్రాగ్దిష్టం భృత్యరక్షాయాం పురుషేణ మహాత్మానా
దదాహ కృత్యాం తాం చక్రం క్రుద్ధాహిమివ పావకః. 48

తదభిద్రవదుద్వీక్ష్య స్వప్రయాసం చ నిష్ఫలమ్
దుర్వాసా దుద్రువే భీతో దిక్షు ప్రాణపరీప్సయా. 49

తమన్వధావద్భగవద్రథాగ్లం దావాగ్నిరుద్ధూతశిఖో యథాహిమ్
తథానుషక్తం మునిరీక్షమాణో గుహం వివిక్షుః ప్రససార మేరోః. 50

దిశో నభః క్షాం వివరాన్సముద్రాన్లోకాన్సపాలాన్స్త్రీదివం గతః సః
యతో యతో ధావతి తత్ర తత్ర సుదర్శనం దుష్పునహం దదర్శ. 51

అలబ్ధనాథః స సదా కుతశ్చిత్సన్తస్తచిత్తోఽరణమేషమాణః
దేవం విరిశ్చం సమగాద్విధాతస్త్రాహ్యత్మయోనేఽజితతేజసో మామ్. 52

శ్రీబ్రహ్మోవాచ
స్థానం మదీయం సహవిశ్వమేతత్త్రీడావసానే ద్విపరార్థసంజ్ఞే
భూభగ్గమాత్రేణ హి సన్దిగ్దక్షోః కాలాత్మానో యస్య తిరోభవిష్యతి. 53

అహం భవో దక్షభృగుప్రధానాః ప్రజేశభూతేశసురేశముఖ్యాః
సర్వే వయం యన్నియమం ప్రపన్నా మూర్ధ్వార్చితం లోకహితం వహామః. 54

ప్రత్యాఖ్యాతో విరిశ్చేన విష్ణుచక్రోపతాపితః
దుర్వాసాః శరణం యాతః శర్వం కైలాసవాసినమ్. 55

శ్రీశంకర ఉవాచ
వయం న తాత ప్రభవామ భూమ్ని యస్మిన్పరేఽన్యేఽప్యజజీవకోశాః
భవన్తి కాలే న భవన్తి హీదృశాః సహస్రశో యత్ర వయం భ్రమామః. 56

అహం సనత్కుమారశ్చ నారదో భగవానజః

కపిలోఽపాంతరతమో దేవలో ధర్మ ఆసురిః. 57

మరీచిప్రముఖాశ్చాన్యే సిద్ధేశాః పారదర్శనాః
విదామ న వయం సర్వే యన్మాయాం మాయయావృతాః. 58

తస్య విశ్వేశ్వరస్యేదం శస్త్రం దుర్విషహం హి నః
తమేవం శరణం యాహి హరిస్తే శం విధాస్యతి. 59

తతో నిరాశో దుర్వాసాః పదం భగవతో యయౌ
వైకుణ్ఠాఖ్యం యదధ్యాస్తే శ్రీనివాసః శ్రియా సహ. 60

సన్దహ్యమానోఽజితశస్త్రవహ్నినా తత్పాదమూలే పతితః సవేపథుః
ఆహోచ్యుతానన్త సదీప్సిత ప్రభో కృతాగసం మావహి విశ్వభావన. 61

అజానతా తే పరమానుభావం కృతం మయాఘం భవతః ప్రియాణామ్
విధేహి తస్యాపచితిం విధాతర్ముచ్యేత యన్నామ్నుద్ధితే నారకోఽపి. 62

శ్రీభగవానువాచ
అహం భక్తపరాధీనో హ్యస్వతన్త్ర ఇవ ద్విజ
సాధుభిర్గస్తహృదయో భక్తైర్భక్తజనప్రియః. 63

నాహమాత్మానమాశాసే మద్భక్తైః సాధుభిర్వినా
శ్రియం చాత్యన్తికీం బ్రహ్మన్యేషాం గతిరహం పరా. 64

యే దారాగారపుత్రాస్త ప్రాణాన్విత్తిమిమం పరమ్
హిత్యా మాం శరణం యాతాః కథం తాన్స్తక్తుముత్సహే. 65

మయి నిర్బద్ధహృదయాః సాధవః సమదర్శనాః
వశే కుర్వన్తి మాం భక్త్యా సత్త్వియః సత్పతిం యథా. 66

మత్సేవయా ప్రతీతం తే సాలోక్యాదిచతుష్టయమ్
నేచ్ఛన్తి సేవయా పూర్ణాః కుతోఽన్యత్కాలవిప్లుతమ్. 67

సాధవో హృదయం మహ్యం సాధూనాం హృదయం త్వహమ్

మదన్యత్తే న జానన్తి నాహం తేభ్యో మనాగపి. 68

ఉపాయం కథయిష్యామి తవ విప్ర శృణుష్వ తత్
అయం హ్యత్మాభిచారస్తే యతస్తం యాహి మా చిరమ్
సాధుషు ప్రహితం తేజః ప్రహర్తుః కురుతేఽశివమ్. 69

తపో విద్యా చ విప్రాణాం నిఃశ్రేయసకరే ఉభే
తే ఏవ దుర్వినీతస్య కల్పేతే కర్తురన్యథా. 70

బ్రహ్మాంస్తద్గచ్ఛ భద్రం తే నాభాగతనయం నృపమ్
క్షమాపయ మహాభాగం తతః శాన్తిర్భవిష్యతి. 71

అధ్యాయము - 5

శ్రీశుక ఉవాచ

ఏవం భగవతాదిష్టో దుర్వాసాశ్చక్రతాపితః
అమృరీషముపావృత్య తత్సాదౌ దుఃఖితోఽగ్రహీత్. 1

తస్య సోద్యమమావీక్ష్య పాదస్పర్శవిలజ్జితః
అస్తావీత్తద్ధరేరస్తం కృపయా పీడితో భృశమ్. 2

అమృరీష ఉవాచ

త్వమగ్నిర్భగవాన్సూర్యస్త్వం సోమో జ్యోతిషాం పతిః
త్వమాపస్త్యం క్షితిర్వ్యోమ వాయుర్మాత్రేన్ద్రియాణి చ. 3

సుదర్శన నమస్తుభ్యం సహస్రారాచ్యుతప్రియ
సర్వాస్త్రఘాతాన్విప్రాయ స్వస్తి భూయా ఇడస్పతే. 4

త్వం ధర్మస్త్వమృతం సత్యం త్వం యజ్ఞోఽఖిలయజ్ఞభుక్
త్వం లోకపాలః సర్వాత్మా త్వం తేజః పౌరుషం పరమ్. 5

నమః సునాభాఖిలధర్మసేతవే హ్యధర్మశీలాసురధూమకేతవే
త్రైలోక్యగోపాయ విశుద్ధవర్చసే మనోజవాయాద్భుతకర్మణే గృణే. 6

త్వత్తేజసా ధర్మమయేన సంహృతం తమః ప్రకాశశ్చ దృశో మహాత్మనామ్
దురత్యయస్తే మహిమా గిరాం పతే త్వద్రూపమేతత్సదసత్పరావరమ్. 7

యదా విస్ఫుష్టస్త్వమనజ్జనేన వై బలం ప్రవిష్టోఽజిత దైత్యదానవమ్
బాహూదరోర్వజ్ఞిశిరోధరాణి వృశ్చన్నజస్రం ప్రధనే విరాజసే. 8

స త్వం జగత్త్రాణ ఖలప్రహణయే నిరూపితః సర్వసహో గదాభృతా
విప్రస్య చాస్మత్కులదైవహేతవే విధేహి భద్రం తదనుగ్రహో హి నః. 9

యద్యస్తి దత్తమిష్టం వా స్వధర్మో వా స్వనుష్ఠితః
కులం నో విప్రదైవం చేద్ద్విజో భవతు విజ్వరః. 10

యది నో భగవాన్ప్రీత ఏకః సర్వగుణాశ్రయః
సర్వభూతాత్మభావేన ద్విజో భవతు విజ్వరః. 11

శ్రీశుక ఉవాచ
ఇతి సంస్తువతో రాజ్ఞో విష్ణుచక్రం సుదర్శనమ్
అశామ్యత్సర్వతో విప్రం ప్రదహద్రాజయాష్టయా. 12

స ముక్తోఽస్త్రాగ్నితాపేన దుర్వాసాః స్వస్తిమాంస్తతః
ప్రశశంస తముర్వీశం యుజ్ఞౌనః పరమాశిషః. 13

దుర్వాసా ఉవాచ
అహో అనన్తదాసానాం మహత్త్వం దృష్టమద్య మే
కృతాగసోఽపి యద్రాజన్మజ్ఞలాని సమీహసే. 14

దుష్కరః కో ను సాధూనాం దుస్త్వజో వా మహాత్మనామ్
యైః సజ్ఘహీతో భగవాన్సాత్వతామృషభో హరిః. 15

యన్నామశ్రుతిమాత్రేణ పుమాన్భవతి నిర్మలః

తస్య తీర్థపదః కిం వా దాసానామవశిష్యతే. 16

రాజన్ననుగృహీతోఽహం త్వయాతికరుణాత్మనా
మదఘం పృష్ఠతః కృత్వా ప్రాణా యన్మేఽభిరక్షితాః. 17

రాజా తమకృతాహరః ప్రత్యాగమనకాజ్ఞక్షయా
చరణావుపసంభృహ్య ప్రసాద్య సమభోజయత్. 18

సోఽశిత్యాదృతమానీతమాతిధ్యం సార్వకామికమ్
తృప్తాత్మా నృపతిం ప్రాహ భుజ్యతామితి సాదరమ్. 19

ప్రీతోఽస్మ్యనుగృహీతోఽస్మి తవ భాగవతస్య వై
దర్శనస్సర్పనాలాపైరాతిథ్యేనాత్మమేధసా. 20

కర్మావదాతమేతత్తే గాయన్తి స్వఃస్త్రియో ముహుః
కీర్తిం పరమపుణ్యాం చ కీర్తయిష్యతి భూరియమ్. 21

శ్రీశుక ఉవాచ
ఏవం సజ్కీర్త్య రాజానం దుర్వాసాః పరితోషితః
యయౌ విహాయసామన్త్య బ్రహ్మలోకమహైతుకమ్. 22

సంవత్సరోఽత్యగాతావద్యావతా నాగతో గతః
మునిస్తద్దర్శనాకాజ్ఞోక్ష రాజాబ్బక్షో బభూవ హ. 23

గతేఽథ దుర్వాససి సోఽమృరీషో ద్విజోపయోగాతిపవిత్రమాహరత్
ఋషిర్విమోక్షం వ్యసనం చ వీక్ష్య మేనే స్వవీర్యం చ పరానుభావమ్. 24

ఏవం విధానేకగుణః స రాజా పరాత్మాని బ్రహ్మణి వాసుదేవే
క్రియాకలాపైః సమువాహ భక్తిం యయావిరిణ్ఞాన్నిరయాంశ్చకార. 25

శ్రీశుక ఉవాచ
అథామృరీషస్తనయేషు రాజ్యం సమానశీలేషు విస్సృజ్య ధీరః
వనం వివేశాత్మాని వాసుదేవే మనో దధద్ధ్యస్తగుణప్రవాహః. 26

ఇత్యేతత్పుణ్యమాఖ్యానమమ్బరీషస్య భూపతే
సజ్యేర్తయన్ననుధ్యాయస్సక్తో భగవతో భవేత్. 27

అమ్బరీషస్య చరితం యే శృణ్వంతి మహాత్మనః
ముక్తిం ప్రయాన్తి తే సర్వే భక్త్యా విష్ణోః ప్రసాదతః. 28

అధ్యాయము - 6

శ్రీశుక ఉవాచ

విరూపః కేతుమాన్చమ్భరమ్బరీషసుతాస్తయః
విరూపాత్పుషదశ్వోఽభూత్తత్పుత్రస్తు రథీతరః. 1

రథీతరస్యాప్రజస్య భార్యాయాం తన్తవేఽర్థితః
అజ్ఞిరా జనయామాస బ్రహ్మవర్చస్వినః సుతాన్. 2

ఏతే క్షేత్రప్రసూతా వై పునస్త్యాజ్ఞిరసాః స్మృతాః
రథీతరాణాం ప్రవరాః క్షేత్రోపేతా ద్విజాతయః. 3

క్షువతస్తు మనోర్జజ్ఞే ఇక్ష్వాకుర్హాణతః సుతః
తస్య పుత్రశతజ్యేష్ఠా వికుక్షినిమిదణ్డకాః. 4

తేషాం పురస్తాదభవన్నార్యావర్తే నృపా నృప
పఞ్చవింశతిః పశ్చాచ్ఛ త్రయో మధ్యేఽపరేఽన్యతః. 5

స ఏకదాష్టకాశ్రాద్ధే ఇక్ష్వాకుః సుతమాదిశత్
మాంసమానీయతాం మేధ్యం వికుక్షే గచ్ఛ మా చిరమ్. 6

తథేతి స వనం గత్వా మృగాన్హత్వా క్రియార్హణాన్
శ్రాన్తో బుభుక్షితో వీరః శశం చాదదపస్మృతిః. 7

శేషం నివేదయామాస పిత్రే తేన చ తద్గురుః

- చోదితః ప్రోక్షణాయాహ దుష్టమేతదకర్మకమ్. 8
- జ్ఞాత్వా పుత్రస్య తత్కర్మ గురుణాభిహితం నృపః
దేశాన్నిసారయామాస సుతం త్యక్తవిధిం రుషా. 9
- స తు విప్రేణ సంవాదం జ్ఞాపకేన సమాచరన్
త్యక్త్వా కలేవరం యోగీ స తేనావాప యత్సరమ్. 10
- పితర్యుపరతేఽభ్యేత్య వికుక్షిః పృథివీమిమామ్
శాసదీజే హరిం యజ్ఞైః శశాద ఇతి విశ్రుతః. 11
- పురజ్ఞాయస్తస్య సుత ఇన్ద్రవాహ ఇతీరితః
కకుత్స్థ ఇతి చాప్యుక్తః శృణు నామాని కర్మభిః. 12
- కృతాన్త ఆసీత్సమరో దేవానాం సహ దానవైః
పార్జిగ్రాహో వృతో వీరో దేవైర్దైత్యపరాజితైః. 13
- వచనాద్దేవదేవస్య విష్ణోర్విశ్వాత్మనః ప్రభోః
వాహనత్వే వృతస్తస్య బభూవేన్ద్రో మహావృషః. 14
- స సన్నద్ధో ధనుర్దివ్యమాదాయ విశిఖాన్చితాన్
స్తూయమానస్తమారుహ్య యుయుత్సుః కకుది స్థితః. 15
- తేజసాప్యాయితో విష్ణోః పురుషస్య మహాత్మనః
ప్రతీచ్యాం దిశి దైత్యానాం న్యరుణత్రిదశైః పురమ్. 16
- తైస్తస్య చాభూత్ప్రధనం తుములం లోమహర్షణమ్
యమాయ భల్లరనయద్దైత్యానభియయుర్మృధే. 17
- తస్యేషుపాతాభిముఖం యుగాన్తాగ్నిమివోల్బణమ్
విసృజ్య దుద్రువుర్దైత్యా హన్యమానాః స్వమాలయమ్. 18
- జిత్వా పరం ధనం సర్వం సస్త్రీకం వజ్రపాణయే
ప్రత్యయచ్ఛత్స రాజర్షిరితి నామభిరాహృతః. 19

- పురజ్ఞయస్య పుత్రోఽభూదనేనాస్తత్సుతః పృథుః
విశ్వగన్ధిస్తతశ్చన్దో యువనాశ్వస్తు తత్సుతః. 20
- శ్రావస్తత్సుతో యేన శ్రావస్తీ నిర్మమే పురీ
బృహదశ్వస్తు శ్రావస్తీస్తతః కువలయాశ్వకః. 21
- యః ప్రియార్థముతజ్కస్య ధున్ధనామాసురం బలీ
సుతానామేకవింశత్యా సహస్రైరహనద్భుతః. 22
- ధున్ధమార ఇతి ఖ్యాతస్తత్సుతాస్తే చ జజ్వలుః
ధున్దోర్ముఖాగ్నినా సర్వే త్రయ ఏవావశేషితాః. 23
- దృడాశ్వః కపిలాశ్వశ్చ భద్రాశ్వ ఇతి భారత
దృడాశ్వపుత్రో హర్యశ్వో నికుమ్భస్తత్సుతః స్మృతః. 24
- బహులాశ్వో నికుమ్భస్య కృశాశ్వోఽథాస్య సేనజితీ
యువనాశ్వోఽభవత్తస్య సోఽనపత్యో వనం గతః. 25
- భార్యాశతేన నిర్విణ్ణ ఋషయోఽస్య కృపాలవః
ఇష్టే స్మ వర్తయాం చక్రురైన్ద్రీం తే సుసమాహితాః. 26
- రాజా తద్యజ్ఞసదనం ప్రవిష్టో నిశి తర్జితః
దృష్ట్వా శయానాన్విప్రాంస్తాన్పౌ మన్తజలం స్వయమ్. 27
- ఉత్థితాస్తే నిశమ్యాథ వ్యుదకం కలశం ప్రభో
పప్రచ్ఛుః కస్య కర్మేదం పీతం పుంసవనం జలమ్. 28
- రాజ్ఞా పీతం విదిత్వా వై ఈశ్వరప్రహితేన తే
ఈశ్వరాయ నమశ్చక్రరహో దైవబలం బలమ్. 29
- తతః కాల ఉపావృతే కుక్షిం నిర్భిద్య దక్షిణమ్
యువనాశ్వస్య తనయశ్చక్రవర్తీ జజాన హ. 30

- కం ధాస్యతి కుమారోఽయం స్తన్యే రోరూయతే భృశమ్
మాం ధాతా వత్స మా రోదీరితీన్ద్రో దేశినీమదాత్. 31
- న మమార పితా తస్య విప్రదేవప్రసాదతః
యువనాశ్శ్వాధ తత్రైవ తపసా సిద్ధిమన్వగాత్. 32
- త్రసద్దస్యరితీన్ద్రోఽఙ్గ విదధే నామ యస్య వై
యస్మాత్త్రసన్తి హ్యుద్విగ్నా దస్యవో రావణాదయః. 33
- యౌవనాశ్శ్వాధ మాన్దాతా చక్రవర్త్యవనీం ప్రభుః
సప్తద్వీపవతీమేకః శశాసాచ్యుతతేజసా. 34
- ఈజే చ యజ్ఞం క్రతుభిరాత్మవిద్భూరిదక్షిణైః
సర్వదేవమయం దేవం సర్వాత్మకమతీన్ద్రీయమ్. 35
- ద్రవ్యం మన్తో విధిర్యజ్ఞో యజమానస్తథర్త్విజః
ధర్మో దేశశ్చ కాలశ్చ సర్వమేతద్యదాత్మకమ్. 36
- యావత్సూర్య ఉదేతి స్మ యావచ్ఛ ప్రతితిష్ఠతి
తత్సర్వం యౌవనాశ్వాస్య మాన్దాతుః క్షేత్రముచ్యతే. 37
- శశబిన్దోర్ధుహితరి బిన్దుమత్యామధాన్మపః
పురుకుత్సమమ్బరీషం ముచుకున్దం చ యోగినమ్
తేషాం స్వసారః పఞ్చాశత్సౌభరిం వవ్రిరే పతిమ్. 38
- యమునాన్తర్జలే మగ్నస్తప్యమానః పరం తపః
నిర్వృతిం మీనరాజస్య దృష్ట్వా మైథునధర్మిణః. 39
- జాతస్సృహో నృపం విప్రః కన్యామేకామయాచత
సోఽప్యహ గృహ్యతాం బ్రహ్మన్కామం కన్యా స్వయంవరే. 40
- స విచిన్త్యాప్రియం స్త్రీణాం జరరోఽహమసన్మతః
వలీపలిత ఏజత్క ఇత్యహం ప్రత్యుదాహృతః. 41

సాధయిష్యే తథాత్మానం సురస్త్రీణామభీప్సితమ్
కిం పునర్మనుజేన్ద్రాణామితి వ్యవసితః ప్రభుః. 42

మునిః ప్రవేశితః క్షత్రా కన్యాస్తఃపురమ్మద్ధిమత్
వృతః స రాజకన్యాభిరేకం పశ్చాత్తతా వరః. 43

తాసాం కలిరభూద్భూయాంస్తదర్థేఽపోహ్య సౌహృదమ్
మమానురూపో నాయం వ ఇతి తద్గతచేతసామ్. 44

స బహ్వాచస్తాభిరపారణీయ తపఃశ్రియానర్వ్యపరిచ్ఛదేషు
గృహేషు నానోపవనామలామ్భుః సరఃసు సౌగంధికకాననేషు. 45

మహార్థశయ్యాసనవస్త్రభూషణ స్నానానులేపాభ్యవహారమాల్యకైః
స్వలఙ్కృతస్త్రీపురుషేషు నిత్యదా రేమేఽనుగాయద్ద్విజభృగ్భవన్దిషు. 46

యథార్హస్థ్యం తు సంవీక్ష్య సప్తద్వీపవతీపతిః
విస్మితః స్తమ్భమజహత్సార్వభౌమశ్రియాన్వితమ్. 47

ఏవం గృహేష్వభిరతో విషయాన్వివిధైః సుఖైః
సేవమానో న చాతుష్యదాజ్యస్తోకైరివానలః. 48

స కదాచిదుపాసీన ఆత్మాపహ్నావమాత్మనః
దదర్శ బహ్వాచాచార్యో మీనసగ్గసముత్థితమ్. 49

అహో ఇమం పశ్యత మే వినాశం తపస్వినః సచ్ఛరితవ్రతస్య
అన్తర్జ్వలే వారిచరప్రసగ్గోత్పద్యావితం బ్రహ్మ చిరం ధృతం యత్. 50

సగ్గం త్యజేత మిథునవ్రతీనాం ముముక్షుః
సర్వాత్మనా న విస్మజేద్భహిరిన్ద్రియాణి
ఏకశ్చరన్తహసి చిత్తమనన్త ఈశే
యుజ్జిత తద్వ్రతిషు సాధుషు చేత్ప్రసగ్గః. 51

ఏకస్తపస్వహమథామ్భసి మత్స్యసగ్గోత్

పఞ్చాశదాసముత పఞ్చసహస్రసర్గః
నాంతం వ్రజామ్యుభయకృత్యమనోరథానాం
మాయాగుణైర్హృతమతిర్విషయేఽర్థభావః. 52

ఏవం వసన్తహే కాలం విరక్తో న్యాసమాస్థితః
వనం జగామానుయయుస్తత్పత్న్యః పతిదేవతాః. 53

తత్ర తప్త్యా తపస్తీక్ష్ణమాత్మదర్శనమాత్మవాన్
సహైవాగ్నిభిరాత్మానం యుయోజ పరమాత్మని. 54

తాః స్వపత్యుర్మహారాజ నిరీక్ష్యాధ్యాత్మికీం గతిమ్
అన్వీయుస్తత్ప్రభావేణ అగ్నిం శాంతమివార్చిషః. 55

అధ్యాయము - 7

శ్రీశుక ఉవాచ

మాన్ధాతుః పుత్రప్రవరో యోఽమృరీషః ప్రకీర్తితః
పితామహేన ప్రవృతో యౌవనాశ్వస్తు తత్పుత్రః
హరీతస్తస్య పుత్రోఽభూన్మాన్ధాత్మప్రవరా ఇమే. 1

నర్మదా జ్ఞాతృభిర్దత్తా పురుకుత్సాయ యోరగైః
తయా రసాతలం నీతో భుజగేన్ద్రప్రయుక్తయా. 2

గన్ధర్వానవదీతత్ర వధ్యాన్వై విష్ణుశక్తిధృక్
నాగాల్లబ్ధవరః సర్పాదభయం స్మరతామిదమ్. 3

త్రసద్దస్యః పౌరుకుత్సో యోఽనరణ్యస్య దేహకృత్
హర్యశ్వస్తత్పుత్రస్తస్మాత్ప్రారుణోఽథ త్రిబన్ధనః. 4

తస్య సత్యవ్రతః పుత్రస్త్రీశఙ్కరితి విశ్రుతః
ప్రాప్తశ్చాన్డాలతాం శాపాద్గురోః కౌశికతేజసా. 5

సశరీరో గతః స్వర్గమద్యాపి దివి దృశ్యతే

- పాతితోఽవాక్కిరా దేవైస్తేనైవ స్తమ్భితో బలాత్. 6
- త్రైశక్రజ్ఞో హరిశ్చన్ద్రో విశ్వామిత్రవసిష్ఠయోః
యన్నిమిత్తమభూద్యుద్ధం పక్షిణోర్బహువార్షికమ్. 7
- సోఽనపత్యో విషణ్ణాత్మా నారదస్యోపదేశతః
వరుణం శరణం యాతః పుత్రో మే జాయతాం ప్రభో. 8
- యది వీరో మహారాజ తేనైవ త్వాం యజే ఇతి
తథేతి వరుణేనాస్య పుత్రో జాతస్తు రోహితః. 9
- జాతః సుతో హ్యనేనాఙ్గ మాం యజస్వేతి సోఽబ్రవీత్
యదా పశుర్నిర్దశః స్యాదథ మేధ్యో భవేదితి. 10
- నిర్దశే చ స ఆగత్య యజస్వేత్యాహ సోఽబ్రవీత్
దంతాః పశోర్యజ్ఞాయేరన్నథ మేధ్యో భవేదితి. 11
- దంతా జాతా యజస్వేతి స ప్రత్యాహాథ సోఽబ్రవీత్
యదా పతన్త్యస్య దంతా అథ మేధ్యో భవేదితి. 12
- పశోర్నిపతితా దంతా యజస్వేత్యాహ సోఽబ్రవీత్
యదా పశోః పునర్దంతా జాయంతేఽథ పశుః శుచిః. 13
- పునర్జాతా యజస్వేతి స ప్రత్యాహాథ సోఽబ్రవీత్
సాన్నాహికో యదా రాజన్రాజన్యోఽథ పశుః శుచిః. 14
- ఇతి పుత్రానురాగేణ స్నేహయన్ప్రతచేతసా
కాలం వఞ్చయతా తం తముక్తో దేవస్తమైక్షత. 15
- రోహితస్తదభిజ్ఞాయ పితుః కర్మ చిక్రీతమ్
ప్రాణప్రేచ్ఛుర్ధనుష్పాణిరరణ్యం ప్రత్యపద్యత. 16
- పితరం వరుణగ్రస్తం శ్రుత్వా జాతమహోదరమ్
రోహితో గ్రామమేయాయ తమిన్ద్రః ప్రత్యషేధత. 17

భూమేః పర్యటనం పుణ్యం తీర్థక్షేత్రనిషేవణైః
రోహితాయాదిశచ్చక్రః సోఽప్యరణ్యేవసత్సమామ్. 18

ఏవం ద్వితీయే తృతీయే చతుర్థే పంచమే తథా
అభ్యేత్యాభ్యేత్య స్థవిరో విప్రో భూత్వాహ వృత్రహా. 19

షష్ఠం సంవత్సరం తత్ర చరిత్వా రోహితః పురీమ్
ఉపవ్రజన్న జీగర్తాదక్రీణాన్మధ్యమం సుతమ్.
శునఃశేఫం పశుం పిత్రే ప్రదాయ సమవన్దత 20

తతః పురుషమేధేన హరిశ్చన్ద్రో మహాయశాః.
ముక్తోదరోఽయజద్దేవాన్వరుణాదీన్మహాత్మధః 21

విశ్వామిత్రోఽభవత్తస్మిన్వోతా చాధ్వర్యురాత్మవాన్.
జమదగ్నిరభూద్బ్రహ్మ వసిష్ఠోఽయాస్యః సామగః 22

తస్మై తుష్టో దదావిన్ద్రః శాతకౌమ్భమయం రథమ్.
శునఃశేఫస్య మాహాత్మ్యముపరిష్టాత్ప్రచక్షతే 23

సత్యం సారం ధృతిం దృష్ట్వా సభార్యస్య చ భూపతేః.
విశ్వామిత్రో భృశం ప్రితో దదావవిహతాం గతిమ్ 24

మనః పృథివ్యాం తామద్భిస్తేజసాపోఽనిలేన తత్.
భే వాయుం ధారయన్స్తచ్చ భూతాదౌ తం మహాత్మని 25

తస్మిన్జ్ఞానకలాం ధ్యాత్వా తయాజ్ఞానం వినిర్దహన్.
హిత్వా తాం స్వేన భావేన నిర్వాణసుఖసంవిదా
అనిర్దేశ్యాప్రతర్క్యేణ తస్థౌ విధ్వస్తబన్ధనః. 26

అధ్యాయము - 8.

శ్రీశుక ఉవాచ

హరితో రోహితసుతశ్చమ్పస్తస్మాద్వినిర్మితా

- చమ్పాపురీ సుదేవోఽతో విజయో యస్య చాత్మజః. 1
- భరుకస్తత్సుతస్తస్మాద్వృకస్తస్యాపి బాహుకః
సోఽరిభిర్వృతభూ రాజా సభార్యో వనమావిశత్. 2
- వృద్ధం తం పశ్చాత్తాం ప్రాప్తం మహిష్యనుమరిష్యతీ
ఔర్వేణ జానతాత్మానం ప్రజావన్తం నివారితా. 3
- ఆజ్ఞాయాప్యై సపత్నీ భిర్గరో దత్తోఽన్ధసా సహ
సహ తేనైవ సజ్జాతః సగరాభ్యో మహాయశాః.
సగరశ్చక్రవర్త్యాసీత్సాగరో యత్సుతైః కృతః 4
- యస్తాలజజ్ఞాన్యవనాశ్చాకాన్తైహయబర్హరాన్.
నావదీధురువాక్యేన చక్రే వికృతవేషిణః 5
- ముణ్డాన్ఘ్రిశ్చతుధరాన్కాంశ్చిన్ముక్తకేశార్దముణ్డీతాన్.
అనన్తర్వాససః కాంశ్చిదబహిర్వాససోఽపరాన్ 6
- సోఽశ్వమేదైరయజత సర్వవేదసురాత్మకమ్.
ఔర్వోపదిష్టయోగేన హరిమాత్మానమీశ్వరమ్
తస్యోత్సుష్టం పశుం యజ్ఞే జహరాశ్వం పురన్దరః. 7
- సుమత్యాస్తనయా దృప్తాః పితురాదేశకారిణః
హయమన్వేషమాణాస్తే సమన్తాన్స్వఖినన్మహీమ్. 8
- ప్రాగుదీచ్యాం దిశి హయం దదృశుః కపిలాన్తికే
ఏష వాజిహరశ్చౌర ఆస్తే మీలితలోచనః. 9
- హన్యతాం హన్యతాం పాప ఇతి షష్ఠిసహస్రిణః
ఉదాయుధా అభియయురున్మిమేష తదా మునిః. 10
- స్వశరీరాగ్నినా తావన్మహేన్ద్రహృతచేతసః
మహద్వృతిక్రమహతా భస్మసాదభవన్క్షణాత్. 11

న సాధువాదో మునికోపభర్జితా నృపేంద్రపుత్రా ఇతి సత్త్వధామని
కథం తమో రోషమయం విభావ్యతే జగత్పవిత్రాత్మని ఖే రజో భువః. 12

యస్యేరితా సాఙ్ఖ్యమయీ దృఢేహ నౌర్యయా ముముక్షుస్తరతే దురత్యయమ్
భవార్ణవం మృత్యుపథం విపశ్చితః పరాత్మభూతస్య కథం పృథజ్మతిః. 13

యోఽసమజ్ఞాస ఇత్యుక్తః స కేశిన్యా నృపాత్మజః
తస్య పుత్రోఽంశుమాన్నామ పితామహహితే రతః. 14

అసమజ్ఞాస ఆత్మానం దర్శయన్నసమజ్ఞాసమ్
జాతిస్మరః పురా సఙ్గాద్యోగీ యోగాద్విచాలితః. 15

ఆచరన్గర్హితం లోకే జ్ఞాతీనాం కర్మ విప్రియమ్
సరయ్యాం క్రీడతో బాలాన్ప్రాసృదుద్వేజయన్జనమ్. 16

ఏవం వృత్తః పరిత్యక్తః పిత్రా స్నేహమపోహ్య వై
యోగైశ్వర్యేణ బాలాన్స్తాన్దర్శయిత్వా తతో యయౌ. 17

అయోధ్యావాసినః సర్వే బాలకాన్పునరాగతాన్
దృష్ట్వా విసిస్మిరే రాజనాజా చాప్యన్వతప్యత. 18

అంశుమాంశ్చోదితో రాజ్ఞా తురగాన్వేషణే యయౌ
పితృవృఖాతానుపథం భస్మాన్తి దదృశే హయమ్. 19

తత్రాసీనం మునిం వీక్ష్య కపిలాఖ్యమధోక్షజమ్
అస్తౌత్సమాహితమనాః ప్రాజ్ఞలిః ప్రణతో మహాన్. 20

అంశుమానువాచ
న పశ్యతి త్వాం పరమాత్మనోఽజనో న బుధ్యతేఽద్యాపి సమాధియుక్తిభిః
కుతోఽపరే తస్య మనఃశరీరధీ విసర్గసృష్టౌ వయమప్రకాశాః. 21

యే దేహభాజస్త్రగుణప్రధానా గుణాన్విపశ్యన్త్యత వా తమశ్చ
యన్మాయయా మోహితచేతసస్త్యాం విదుః స్వసంస్థం న బహిఃప్రకాశాః. 22

తం త్వాం అహం జ్ఞానఘనం స్వభావ ప్రధ్వస్తమాయాగుణభేదమోహైః
సనన్దనాద్వైర్మునిభిర్విభావ్యం కథం విమూఢః పరిభావయామి. 23

ప్రశాన్త మాయాగుణకర్మ లిఙ్గమనామయాపం సదసద్విముక్తమ్
జ్ఞానోపదేశాయ గృహీతదేహం నమామహే త్వాం పురుషం పురాణమ్. 24

త్వన్మాయారచితే లోకే వస్తుబుద్ధ్యా గృహాదిషు
భ్రమన్తి కామలోభేర్ద్వా మోహవిబ్రాన్తచేతసః. 25

అద్య నః సర్వభూతాత్మన్కామకర్మేన్ద్రియాశయః
మోహపాశో దృఢశ్చిన్నో భగవంస్తవ దర్శనాత్. 26

శ్రీశుక ఉవాచ
ఇత్థం గీతానుభావస్తం భగవాన్కపిలో మునిః
అంశుమన్తమువాచేదమనుగ్రాహ్య ధియా నృప. 27

శ్రీభగవానువాచ
అశ్వోయం నీయతాం వత్స పితామహపశుస్తవ
ఇమే చ పితరో దగ్ధా గజ్ఞాంబ్విర్హస్తా నేతరత్. 28

తం పరిక్రమ్య శిరసా ప్రసాద్య హయమానయత్
సగరస్తేన పశునా యజ్ఞశేషం సమాపయత్. 29

రాజ్యమంశుమతే న్యన్య నిఃస్పృహో ముక్తబన్ధనః
ఔర్వోపదిష్టమార్గేణ లేభే గతిమనుత్తమామ్. 30

అధ్యాయము - 9

శ్రీశుక ఉవాచ
అంశుమాంశ్చ తపస్తేపే గజ్ఞానయనకామ్యయా
కాలం మహాన్తం నాశక్నోత్తతః కాలేన సంస్థితః. 1

దిలీపస్తత్పుత్రస్తద్వదశక్తః కాలమేయివాన్

- భగీరథస్తస్య సుతస్తేపే స సుమహత్తపః. 2
- దర్శయామాస తం దేవీ ప్రసన్నా వరదాస్మి తే
ఇత్యుక్తః స్వమభిప్రాయం శశంసావనతో నృపః. 3
- కోఽపి ధారయితా వేగం పతన్త్యా మే మహీతలే
అన్యథా భూతలం భిత్త్వా నృప యాస్యే రసాతలమ్. 4
- కిం చాహం న భువం యాస్యే నరా మయ్యామృజన్త్యఘమ్
మృజామి తదఘం క్వాహం రాజంస్తత్ర విచిన్త్యతామ్. 5
- శ్రీభగీరథ ఉవాచ
సాధవో న్యాసినః శాన్తా బ్రహ్మిష్ఠా లోకపావనాః
హరన్త్యఘం తేఽఙ్గసఙ్గాత్తేష్వాస్తే హ్యఘభిద్ధరిః. 6
- ధారయిష్యతి తే వేగం రుద్రస్త్వాత్మా శరీరిణామ్
యస్మిన్నోతమిదం ప్రోతం విశ్వం శాటీవ తన్తుషు. 7
- ఇత్యుక్త్వా స నృపో దేవం తపసాతోషయచ్ఛివమ్
కాలేనాల్పీయసా రాజంస్తస్యేశశ్చాశ్చతుష్పత. 8
- తథేతి రాజ్ఞాభిహితం సర్వలోకహితః శివః
దధారావహితో గఙ్గాం పాదపూతజలాం హరేః. 9
- భగీరథః స రాజర్షిర్నిన్యే భువనపావనీమ్
యత్ర స్వపితౄణాం దేహా భస్మీభూతాః స్మ శేరతే. 10
- రథేన వాయువేగేన ప్రయాన్తమనుధావతీ
దేశాన్పునన్తీ నిర్దగ్ధానాసిఞ్చత్సగరాత్మజాన్. 11
- యజ్జలస్పర్శమాత్రేణ బ్రహ్మదణ్డహతా అపి
సగరాత్మజా దివం జగ్ముః కేవలం దేహభస్మభిః. 12
- భస్మీభూతాఙ్గసఙ్గేన స్వర్యాతాః సగరాత్మజాః

కిం పునః శ్రద్ధయా దేవీం సేవంతే యే ధృతవ్రతాః. 13

న హ్యేతత్పరమాశ్చర్యం స్వర్ధున్యా యదిహోదితమ్
అనంతచరణామ్భోజ ప్రసూతాయా భవచ్ఛిదః. 14

సన్నివేశ్య మనో యస్మిన్ప్రద్యయా మునయోఽమలాః
త్రైగుణ్యం దుస్త్వజం హిత్యా సద్యో యాతాస్తదాత్మతామ్. 15

శ్రుతో భగీరథాజ్ఞజ్ఞే తస్య నాభోఽపరోఽభవత్
సిన్ధుద్వీపస్తతస్తస్మాదయుతాయుస్తతోఽభవత్. 16

ఋతూపర్ణో నలసఖో యోఽశ్వవిద్యామయాన్నలాత్
దత్త్వాక్షహృదయం చాస్మై సర్వకామస్తు తత్పుతమ్. 17

తతః సుదాసస్తత్పుత్రో దమయన్తీపతిర్నృపః
ఆహుర్మిత్రసహం యం వై కల్మాషాజ్ఞీముత క్వచిత్
వసిష్ఠశాపాద్రక్షోఽభూదనపత్యః స్వకర్మణా. 18

శ్రీరాజోవాచ
కిం నిమిత్తో గురోః శాపః సాదాసస్య మహాత్మనః
ఏతద్వేదితుమిచ్ఛామః కథ్యతాం న రహో యది. 19

శ్రీశుక ఉవాచ
సాదాసో మృగయాం కిశ్చిచ్ఛరన్తక్షో జఘాన హ
ముమోచ బ్రాతరం నోఽథ గతః ప్రతిచికిర్షయా. 20

సశ్చిన్తయన్నఘం రాజ్ఞః సూదరూపధరో గృహే
గురవే భోక్తకామాయ పక్త్వా నిన్యే నరామిషమ్. 21

పరివేక్ష్యమాణం భగవాన్విలోక్యాభక్యమజ్ఞసా
రాజానమశపత్క్రుద్ధో రక్షో హ్యేవం భవిష్యసి. 22

రక్షఃకృతం తద్విదిత్వా చక్రే ద్వాదశవార్షికమ్

సోఽప్యపోఽజ్జలిమాదాయ గురుం శప్తుం సముద్యతః. 23

వారితో మదయన్త్యాపో రుశతీః పాదయోర్జహౌ
దిశః ఖమవనీం సర్వం పశ్యన్తీవమయం నృపః. 24

రాక్షసం భావమాపన్నః పాదే కల్మాషతాం గతః
వ్యవాయకాలే దదృశే వనోకోదమ్పతీ ద్విజౌ. 25

క్షుధార్తో జగృహే విప్రుం తత్పత్న్యాహౌకృతార్థవత్
న భవాన్రాక్షసః సాక్షాదిక్ష్యాకూణాం మహారథః. 26

మదయన్త్యాః పతిర్వీర నాధర్మం కర్తుమర్హసి
దేహి మేఽపత్యకామాయా అకృతార్థం పతిం ద్విజమ్. 27

దేహోఽయం మానుషో రాజన్పురుషస్యాఖిలార్థదః
తస్మాదస్య వధో వీర సర్వార్థవధ ఉచ్యతే. 28

ఏష హి బ్రాహ్మణో విద్వాంస్తపఃశీలగుణాన్వితః
ఆరిరాధయిషుర్బ్రహ్మ మహాపురుషసంజ్ఞితమ్
సర్వభూతాత్మభావేన భూతేష్వన్తర్హితం గుణైః. 29

సోఽయం బ్రహ్మర్షివర్యస్తే రాజర్షిప్రవరాద్విభో
కథమర్హతి ధర్మజ్ఞ వధం పితురివాత్మజః. 30

తస్య సాధోరపాపస్య భూణస్య బ్రహ్మవాదినః
కథం వధం యథా బభ్రోర్మన్యతే సన్మతో భవాన్. 31

యద్యయం క్రియతే భక్ష్యస్తర్హి మాం ఖాద పూర్వతః
న జీవిష్యే వినా యేన క్షణం చ మృతకం యథా. 32

ఏవం కరుణభాషిణ్యా విలపన్త్యా అనాథవత్
వ్యాఘ్రః పశుమివాఖాదత్సోదాసః శాపమోహితః. 33

బ్రాహ్మణీ వీక్ష్య దిధిషుం పురుషాదేన భక్షితమ్

శోచన్త్యాత్మానముర్వీశమశపత్కుపితా సతీ. 34

యస్మాన్మే భక్షితః పాప కామార్తాయాః పతిస్త్వయా
తవాపి మృత్యురాధానాదకృతప్రజ్ఞ దర్శితః. 35

ఏవం మిత్రసహం శప్తా పతిలోకపరాయణా
తదస్థీని సమిధ్సగ్నౌ ప్రాస్య భర్తుర్గతిం గతా. 36

విశాపో ద్వాదశాబ్దాన్తే మైథునాయ సముద్యతః
విజ్ఞాప్య బ్రాహ్మణీశాపం మహిష్యా స నివారితః. 37

అత ఊర్ధ్వం స తత్యాజ స్త్రీసుఖం కర్మణాప్రజాః
వసిష్ఠస్తదనుజ్ఞతో మదయన్త్యాం ప్రజామధాత్. 38

సా వై సప్త సమా గర్భమబిభ్రన్న వ్యజాయత
జఘ్నుశ్శ్రుతోదరం తస్యాః సోశ్మకస్తేన కథ్యతే. 39

అశ్మకాద్బాలికో జజ్ఞే యః స్త్రీభిః పరిరక్షితః
నారీకవచ ఇత్యుక్తో నిఃక్షత్రే మూలకోభవత్. 40

తతో దశరథస్తస్మాత్పుత్ర ఐడవిడిస్తతః
రాజా విశ్వసహో యస్య ఖట్వాఙ్గశ్చక్రవర్త్యభూత్. 41

యో దేవైరర్థితో దైత్యానవధీద్యుధి దుర్జయః
ముహూర్తమాయుర్జాత్వైత్య స్వపురం సన్దధే మనః. 42

న మే బ్రహ్మకులాత్ప్రాణాః కులదైవాన్న చాత్మజాః
న శ్రియో న మహీ రాజ్యం న దారాశ్చాతివల్లభాః. 43

న బాల్యేపి మతిర్మహ్యమధర్మే రమతే క్వచిత్
నాపశ్యముత్తమశ్లోకాదన్యత్కించన వస్త్వహమ్. 44

దేవైః కామవరో దత్తో మహ్యం త్రిభువనేశ్వరైః
న వృణో తమహం కామం భూతభావనభావనః. 45

యే విక్షిప్తేన్ద్రియధియో దేవాస్తే స్వహృది స్థితమ్
న విన్దన్తి ప్రియం శశ్వదాత్మానం కిముతాపరే. 46

అథేశమాయారచితేషు సభ్యం గుణేషు గన్ధర్వపురోపమేషు
రూఢం ప్రకృత్యాత్మని విశ్వకర్తుర్భావేన హిత్యా తమహం ప్రపద్యే. 47

ఇతి వ్యవసితో బుద్ధ్యా నారాయణగృహీతయా
హిత్యాన్యభావమజ్ఞానం తతః స్వం భావమాస్థితః. 48

యత్తద్బ్రహ్మ పరం సూక్ష్మమశూన్యం శూన్యకల్పితమ్
భగవాన్వాసుదేవేతి యం గృణన్తి హి సాత్వతాః. 49

అధ్యాయము - 10

శ్రీశుక ఉవాచ

ఖట్వాఙ్గోద్ధీర్ఘబాహుశ్చ రఘుస్తస్మాత్పుడుశ్రవాః
అజస్తతో మహారాజస్తస్మాద్దశరథోఽభవత్. 1

తస్యాపి భగవానేష సాక్షాద్బ్రహ్మమయో హరిః
అంశాంశేన చతుర్థాగాత్పుత్రత్వం ప్రార్థితః సురైః
రామలక్ష్మణభరత శత్రుఘ్నా ఇతి సంజ్ఞయా. 2

తస్యానుచరితం రాజన్నుపిభిస్తత్త్వదర్శిభిః
శ్రుతం హి వర్ణితం భూరి త్వయా సీతాపతేర్ముహూః. 3

గుర్వర్థే త్యక్తరాజ్యో వ్యచరదనువనం పద్మపద్భ్యాం ప్రియాయాః
పాణిస్పర్శాక్షమాభ్యాం మృజితపథరుజో యో హరీన్ద్రానుజాభ్యామ్
వైరూప్యాచ్ఛార్పణఖ్యాః ప్రియవిరహారుషారోపితభ్రూవిజృమ్భ
తస్తాద్భిర్బద్ధసేతుః ఖలదవదహనః కోసలేన్ద్రోఽవతాన్నః. 4

విశ్వామిత్రాధ్వరే యేన మారీచాద్యా నిశాచరాః
పశ్యతో లక్ష్మణస్సైవ హతా నైర్మతపుంజవాః. 5

యో లోకవీరసమితౌ ధనురైశముగ్రం
సీతాస్వయంవరగృహే త్రిశతోపనీతమ్
ఆదాయ బాలగజలీల ఇవేక్షుయస్థిం
సజ్జీకృతం నృప వికృష్య బభ్రజ్ఞ మధ్యే.

6

జిత్వానురూపగుణశీలవయోఽభరూపాం
సీతాభిధాం శ్రియమురస్యభిలబ్ధమానామ్
మార్గే ప్రజన్న్భుగుపతేర్వ్యనయత్ప్రయాథం
దర్పం మహీమకృత యస్త్రిరరాజబీజామ్.

7

యః సత్యపాశపరివీతపితుర్నిదేశం
స్త్రైణస్య చాపి శిరసా జగృహే సభార్యః
రాజ్యం శ్రియం ప్రణయినః సుహృదో నివాసం
త్యక్త్వా యయౌ వనమసూనివ ముక్తసంఘః.

8

రక్షఃస్వసుర్వ్యకృత రూపమశుద్ధబుద్ధేన్
తస్యాః ఖరత్రిశిరదూషణముఖ్యబన్ధూన్
జఘ్నే చతుర్దశసహస్రమపారణీయ
కోదణ్డపాణిరటమాన ఉవాస కృచ్ఛమ్.

9

సీతాకథాశ్రవణదీపితహృచ్చయేన
సృష్టం విలోక్య నృపతే దశకన్ధరేణ
జఘ్నేఽద్భుతైణవపుషాశ్రమతోఽపకృష్టో
మారీచమాశు విశిఖేన యథా కముగ్రః.

10

రక్షోఽధమేన వృకవద్విపినేఽసమక్షం
వైదేహరాజదుహితర్యపయాపితాయామ్
భ్రాత్రా వనే కృపణవత్ప్రియయా వియుక్తః
స్త్రీసజ్గినాం గతిమితి ప్రథయంశ్చచార.

11

దగ్ధాత్మకృత్యహతకృత్యమహన్కబన్ధం

సఖ్యం విధాయ కపిభిర్దయితాగతిం తైః
బుద్ధ్యాథ వాలిని హతే ప్లవగేస్తసైన్యైర్
వేలామగాత్స మనుజోఽజభవార్చితాఙ్ఘ్రిః.

12

యద్రోషవిభ్రమవివృత్తకటాక్షపాత
సమ్ప్రాంతనక్రమకరో భయగీర్ణఘోషః
సిన్ధుః శిరస్యర్థణం పరిగృహ్య రూపీ
పాదారవిన్దముపగమ్య బభాష ఏతత్.

13

న త్వాం వయం జడధియో ను విదామ భూమన్
కూటస్థమాదిపురుషం జగతామధీశమ్
యత్సత్త్వతః సురగణా రజసః ప్రజేశా
మన్యోశ్చ భూతపతయః స భవాన్మణేశః.

14

కామం ప్రయాహి జహి విశ్రవసోఽవమేహం
త్రైలోక్యరావణమవాప్నుహి వీర పత్నీమ్
బద్ధీహి సేతుమిహ తే యశసో వితత్త్యై
గాయన్తి దిగ్విజయినో యముపేత్య భూపాః.

15

బద్ధోదధౌ రఘుపతిర్వివిధాద్రికూటైః
సేతుం కపీస్తకరకమ్పితభూరుహాఙ్ఘైః
సుగ్రీవనీలహనుమత్ప్రముఖైరనీకైర్
లఙ్కాం విభీషణదృశావిశదగ్రదగ్ధామ్.

16

సా వానరేస్త్రబలరుద్ధవిహారకోష
శ్రీద్వారగోపురసదోవలభీవిటఙ్గా
నిర్భజ్యమానధిషణధ్వజహేమకుమ్భ
శృఙ్గోటకా గజకులైర్హదినీవ ఘూర్ణా.

17

రక్షఃపతిస్తదవలోక్య నికుమ్భకుమ్భ
ధూమ్రాక్షదుర్ముఖసురాంతకనరాంతకాదీన్
పుత్రం ప్రహస్తమతికాయవికమ్పనాదీన్

సర్వానుగాన్సమహినోదథ కుమ్భకర్ణమ్. 18

తాం యాతుధానప్పతనామసిశూలచాప
ప్రాసర్జితశక్తిశరతోమరఖడ్గదుర్గామ్
సుగ్రీవలక్ష్మణమరుత్సతగన్ధమాద
నీలాజ్ఞదర్శకపనసాదిభిరన్వితోఽగాత్. 19

తేఽనీకపా రఘుపతేరభిపత్య సర్వే
ద్వన్ద్వం వరూధమిభపత్తిరథాశ్వయోదైః
జఘ్నుర్ద్వమైర్గిరిగదేషుభిరజ్ఞదాద్యాః
సీతాభిమర్షహతమజ్ఞలరావణేశాన్. 20

రక్షఃపతిః స్వబలనష్టిమవేక్ష్య రుష్ట
ఆరుహ్య యానకమథాభిససార రామమ్
స్వఃస్యన్దనే ద్యుమతి మాతలినోపనీతే
విభ్రాజమానమహనన్ని శితైః క్షురప్తైః. 21

రామస్తమాహ పురుషాదపురీష యన్నః
కాంతాసమక్షమసతాపహృతా శ్వవత్తే
త్యక్తత్రపస్య ఫలమద్య జుగుప్సితస్య
యచ్ఛామి కాల ఇవ కర్తురలఙ్ఘ్యవీర్యః. 22

ఏవం క్షిపన్దనుషి సన్ధితముత్ససర్జ
బాణం స వజ్రమివ తద్ధృదయం బిభేద
సోఽస్యగ్వమన్దశముఖైర్వృపతద్విమానాద్
ధాహేతి జల్పతి జనే సుకృతీవ రిక్తః. 23

తతో నిష్క్రమ్య లఙ్కాయా యాతుధాన్యః సహస్రశః
మన్దోదర్యా సమం తత్ర ప్రరుదన్త్య ఉపాద్రవన్. 24

స్వాన్వాన్సృన్దూన్సరిష్వజ్య లక్ష్మణేషుభిరర్దితాన్
రురుదుః సుస్వరం దీనా ఘ్నన్త్య ఆత్మానమాత్మనా. 25

- హా హతాః స్మ వయం నాథ లోకరావణ రావణ
కం యాయాచ్ఛరణం లబ్ధ్వా త్వద్విహీనా పరార్దితా. 26
- న వై వేద మహాభాగ భవాన్కామవశం గతః
తేజోఽనుభావం సీతాయా యేన నీతో దశామిమామ్. 27
- కృతైషా విధవా లబ్ధ్వా వయం చ కులనన్దన
దేహః కృతోఽన్నం గృధ్రాణామాత్మా నరకహతవే. 28
- శ్రీశుక ఉవాచ
స్వానాం విభీషణశ్చక్రే కోసలేన్ద్రానుమోదితః
పితృమేధవిధానేన యదుక్తం సామృథాయకమ్. 29
- తతో దదర్శ భగవానశోకవనికాశ్రమే
క్షామాం స్వవిరహవ్యాధిం శింశపామూలమాశ్రితామ్. 30
- రామః ప్రియతమాం భార్యాం దీనాం వీక్ష్యాన్వకమ్పిత
ఆత్మసన్దర్శనాహ్లాద వికసన్ముఖపఙ్కజామ్. 31
- ఆరోప్యారురుహే యానం భ్రాతృభ్యాం హనుమద్యుతః
విభీషణాయ భగవాన్దత్త్వా రక్షోగణేశతామ్.
లబ్ధ్వామాయుశ్చ కల్పాంతం యయౌ చీర్ణవ్రతః పురీమ్ 32
- అవకీర్యమాణః సుకుసుమైర్లోకపాలార్పితైః పథి.
ఉపగీయమానచరితః శతధృత్యాదిభిర్ముదా 33
- గోమూత్రయావకం శ్రుత్వా భ్రాతరం వల్కలామ్బరమ్.
మహాకారుణికోఽతప్యజ్జటిలం స్థణ్డిలేశయమ్ 34
- భరతః ప్రాప్తమాకర్ణ్య పౌరామాత్యపురోహితైః.
పాదుకే శిరసి న్యస్య రామం ప్రత్యుద్యతోఽగ్రజమ్ 35
- నన్దిగ్రామాత్స్వశిబిరాద్గీతవాదిత్రనిఃస్వనైః.

బ్రహ్మమోషేణ చ ముహుః పఠద్భిర్బ్రహ్మవాదిభిః 36

స్వర్ణకక్షపతాకాభిర్దైమైశ్చిత్రధ్వజై రథైః.
సదశ్చై రుక్మసన్నాహైర్భటైః పురటవర్మభిః 37

శ్రేణీభిర్వారముఖ్యాభిర్భుత్త్యైశ్చైవ పదానుగైః.
పారమేష్ఠ్యాన్యపాదాయ పణ్యాన్యచ్ఛావచాని చ
పాదయోర్న్యపతత్రైష్ణా ప్రక్లిన్నహృదయేక్షణః. 38

పాదుకే న్యస్య పురతః ప్రాజ్ఞలిర్పాష్పలోచనః
తమాశ్లేష్య చిరం దోర్భ్యాం స్నాపయన్నేత్రజైర్జలైః. 39

రామో లక్ష్మణసీతాభ్యాం విప్రేభ్యో యేర్హసత్తమాః
తేభ్యః స్వయం నమశ్చక్రే ప్రజాభిశ్చ నమస్కృతః. 40

ధున్వంత ఉత్తరాసంఖాన్వతిం వీక్ష్య చిరాగతమ్
ఉత్తరాః కోసలా మాత్యైః కిరన్తో నన్మతుర్ముదా. 41

పాదుకే భరతోఽగృహ్ణోచ్ఛామరవ్యజనోత్తమే
విభీషణః ససుగ్రీవః శ్వేతచ్ఛత్రం మరుత్సుతః. 42

ధనుర్నిషణ్ణాన్చతుష్కుః సీతా తీర్థకమణ్డలుమ్
అభిభ్రదంశుః ఖడ్గం హైమం చర్మరక్షరాణ్మృప. 43

పుష్పకన్థో నుతః స్త్రీభిః స్థూయమానశ్చ వన్దిభిః
విరేజే భగవాన్రాజన్తహైశ్చన్ద్ర ఇవోదితః. 44

భ్రాత్రాభినన్దితః సోఽథ సోత్సవాం ప్రావిశత్పురీమ్
ప్రవిశ్య రాజభవనం గురుపత్నీః స్వమాతరమ్. 45

గురూన్వయస్యావరజాన్పూజితః ప్రత్యపూజయత్
వైదేహీ లక్ష్మణశ్చైవ యథావత్సముపేయతుః. 46

పుత్రాన్స్వమాతరస్తాస్తు ప్రాణాన్స్తన్వ ఇవోత్థితాః

ఆరోప్యాజ్యేఽభిషిచ్ఛన్తో బాష్పౌమైర్విజహుః శుచః. 47

జటా నిర్ముచ్య విధివత్కులవృద్ధైః సమం గురుః
అభ్యషిచ్ఛద్యధైవేంద్రం చతుఃసిన్ధుజలాదిభిః. 48

ఏవం కృతశిరఃస్నానః సువాసాః స్రగ్వలఙ్కృతః
స్వలఙ్కృతైః సువాసోభిర్భ్రాతృభిర్భార్యయా బభౌ. 49

అగ్రహీదాసనం భ్రాత్రా ప్రణిపత్య ప్రసాదితః
ప్రజాః స్వధర్మనిరతా వర్ణాశ్రమగుణాన్వితాః
జగోప పితృవద్రామో మేనిరే పితరం చ తమ్. 50

త్రేతాయాం వర్తమానాయాం కాలః కృతసమోఽభవత్
రామే రాజని ధర్మజ్ఞే సర్వభూతసుఖావహే. 51

వనాని నద్యో గిరయో వర్షాణి ద్వీపసిన్ధవః
సర్వే కామదుఘా ఆసన్నజానాం భరతర్షభ. 52

నాధివ్యాధిజరాగ్లాని దుఃఖశోకభయక్లమాః
మృత్యుశ్చానిచ్ఛతాం నాసీద్రామే రాజన్యధోక్షజే. 53

ఏకపత్నీవ్రతధరో రాజర్షిచరితః శుచిః
స్వధర్మం గృహమేధీయం శిక్షయన్స్వయమాచరత్. 54

ప్రేష్ఠానువృత్త్యా శీలేన ప్రశ్రయావనతా సతీ
భియా హ్రీయా చ భావజ్ఞా భర్తుః సీతాహరన్మనః. 55

అధ్యాయము - 11

శ్రీశుక ఉవాచ

భగవానాత్మనాత్మానం రామ ఉత్తమకల్పకైః
సర్వదేవమయం దేవమీజేఽథాచార్యవాన్మఖైః. 1

- హోత్రేఽదదాద్దిశం ప్రాచీం బ్రహ్మణే దక్షిణాం ప్రభుః
అధ్వర్యవే ప్రతీచీం వా ఉత్తరాం సామగాయ సః. 2
- ఆచార్యాయ దదౌ శేషాం యావతీ భూస్తదంతరా
అన్యమాన ఇదం కృత్స్నం బ్రాహ్మణోఽర్హతి నిఃస్పృహః. 3
- ఇత్యయం తదలజ్కార వాసోభ్యామవశేషితః
తథా రాజ్ఞ్యపి వైదేహీ సామజ్గల్యావశేషితా. 4
- తే తు బ్రాహ్మణదేవస్య వాత్సల్యం వీక్ష్య సంస్తుతమ్
ప్రీతాః క్లిన్నధియస్తస్మై ప్రత్యర్హ్యదం బభాషిరే. 5
- అప్రత్యం నస్త్యయా కిం ను భగవన్బువనేశ్వర
యన్నోఽన్తర్హదయం విశ్య తమో హంసి స్వరోచిషా. 6
- నమో బ్రహ్మణ్యదేవాయ రామాయాకుణ్ఠమేధసే
ఉత్తమశ్లోకదుర్యాయ న్యస్తదణ్డార్పితాజ్ఞయే. 7
- కదాచిల్లోకజిజ్ఞాసుర్గూఢో రాత్త్వామలక్షితః
చరన్వాచోఽశృణోద్రామో భార్యాముద్దిశ్య కస్యచిత్. 8
- నాహం బిభర్మి త్వాం దుష్టామసతీం పరవేశ్మగామ్
స్త్రేణో హి బిభృయాత్సీతాం రామో నాహం భజే పునః. 9
- ఇతి లోకాద్భహుముఖాద్దురారాధ్యాదసంవిదః
పత్న్యా భీతేన సా త్యక్తా ప్రాప్తా ప్రాచేతసాశ్రమమ్. 10
- అన్తర్వత్స్యాగతే కాలే యమౌ సా సుషువే సుతౌ
కుశో లవ ఇతి ఖ్యాతౌ తయోశ్చక్రే క్రియా మునిః. 11
- అభదశ్చైత్రకేతుశ్చ లక్ష్మణస్యాత్మజౌ స్మృతౌ
తక్షః పుష్కల ఇత్యాస్తాం భరతస్య మహీపతే. 12
- సుబాహుః శ్రుతసేనశ్చ శత్రుఘ్నస్య బభూవతుః

గన్ధర్వాన్కోటిశో జఘ్నే భరతో విజయే దిశామ్. 13

తదీయం ధనమానీయ సర్వం రాజ్ఞే న్యవేదయత్
శత్రుఘ్నశ్చ మధోః పుత్రం లవణం నామ రాక్షసమ్
హత్యా మధువనే చక్రే మధురాం నామ వై పురీమ్. 14

మునౌ నిక్షిప్య తనయా సీతా భర్తా వివాసితా
ధ్యాయన్తీ రామచరణౌ వివరం ప్రవివేశ హ. 15

తచ్చుత్వా భగవాన్రామో రున్ధన్నపి థియా శుచః
స్మరంస్తస్యా గుణాన్స్తాన్స్తాన్నాశక్నోద్ద్రోద్ధుమీశ్వరః. 16

స్త్రీపుంప్రసంగ ఏతాదృక్సర్వత్ర త్రాసమావహః
అపీశ్వరాణాం కిముత గ్రామ్యస్య గృహచేతసః. 17

తత ఊర్ధ్వం బ్రహ్మచర్యం ధార్యన్నజహోత్ప్రభుః
త్రయోదశాబ్దసాహస్రమగ్నిహోత్రమఖణ్డితమ్. 18

స్మరతాం హృది విన్యస్య విద్ధం దణ్డకకణ్ఠకైః
స్వపాదపల్లవం రామ ఆత్మజ్యోతిరగాత్తతః. 19

నేదం యశో రఘుపతేః సురయాష్టయాత్త
లీలాతనోరధికసామ్యవిముక్తధామ్నః
రక్షోవధో జలధిబన్ధనమస్తపూరైః
కిం తస్య శత్రుహననే కపయః సహాయాః. 20

యస్యామలం నృపసదఃసు యశోఽధునాపి
గాయన్త్యఘ్నుఘ్నమృషయో దిగిభేన్ద్రపట్టమ్
తం నాకపాలవసుపాలకిరీటజుష్ట
పాదామ్బుజం రఘుపతిం శరణం ప్రపద్యే. 21

స యైః స్ఫుష్టోఽభిదృష్టో వా సంవిష్టోఽనుగతోఽపి వా
కోసలాస్తే యయుః స్థానం యత్ర గచ్ఛన్తి యోగినః. 22

పురుషో రామచరితం శ్రవణైరుపధారయన్
ఆన్యశంస్యపరో రాజన్కర్మ బన్ధైర్విముచ్యతే. 23

శ్రీరాజోవాచ
కథం స భగవాన్రామో భ్రాత్వా స్వయమాత్మనః
తస్మిన్వా తేఽన్యవర్తంత ప్రజాః పౌరాశ్చ ఈశ్వరే. 24

శ్రీబాదరాయణిరువాచ
అథాదిశద్విజయే భ్రాతృంస్త్రిభువనేశ్వరః
ఆత్మానం దర్శయన్స్వానాం పురీమైక్షత సానుగః. 25

ఆసిక్తమార్గాం గన్తోదైః కరిణాం మదశీకరైః
స్వామినం ప్రాప్తమాలోక్య మత్తాం వా సుతరామివ. 26

ప్రాసాదగోపురసభా చైత్యదేవగృహాదిషు
విన్యస్తహేమకలశైః పతాకాభిశ్చ మణ్డితామ్. 27

పూగైః సవ్యనై రమ్భాభిః పట్టికాభిః సువాససామ్
ఆదర్శైరంశుకైః స్రగ్భిః కృతకౌతుకతోరణామ్. 28

తముపేయుస్తత్ర తత్ర పౌరా అర్హణపాణయః
ఆశిషో యుయుజర్దేవ పాహీమాం ప్రాక్ష్యయోద్ధృతామ్. 29

తతః ప్రజా వీక్ష్య పతిం చిరాగతం దిదృక్షయోత్సుష్టగృహః స్త్రియో నరాః
ఆరుహ్య హర్మ్యాణ్యరవిన్దలోచనమత్పతనేత్రాః కుసుమైరవాకిరన్. 30

అథ ప్రవిష్టః స్వగృహం జష్టం పైః పూర్వరాజభిః
అనంతాఖిలకోషాఢ్యమనర్హ్యోరుపరిచ్ఛదమ్. 31

విద్రుమోదుమ్బరద్వారైర్వైదూర్యస్థమ్భపఙ్క్తిభిః
స్థలైర్మారకతైః స్వచ్ఛైర్బ్రాజత్స్పటికభిత్తిభిః. 32

చిత్రస్రగ్భిః పట్టికాభిర్వాసోమణిగణాంశుకైః

ముక్తాఫలైశ్చిదుల్లాసైః కాంతకామోపపత్తిభిః. 33

ధూపదీపైః సురభిభిర్మణ్డీతం పుష్పమణ్డనైః
స్త్రీపుష్పిః సురసజ్కౌశైర్దుష్టం భూషణభూషణైః. 34

తస్మిన్న భగవాన్రామః స్నిగ్ధయా ప్రియయేష్టయా
రేమే స్వారామధీరాణామృషభః సీతయా కిల. 35

బుభుజే చ యథాకాలం కామాన్ధర్మమపీడయన్
వర్షపూగాన్సహూన్సూణామభిధ్యాతాఙ్ఘ్రిపల్లవః. 36

అధ్యాయము - 12

శ్రీశుక ఉవాచ

కుశస్య చాతిథిస్తస్మాన్నిషధస్తత్పుత్రో నభః
పుణ్డరీకోఽథ తత్పుత్రః క్షేమధన్వాభవత్తతః. 1

దేవానీకస్తతోఽనీహః పారియాత్రోఽథ తత్పుత్రః
తతో బలస్థలస్తస్మాద్వజ్రనాభోఽర్కసమ్భవః. 2

సగణస్తత్పుత్రస్తస్మాద్విదృతశ్చాభవత్పుత్రః
తతో హిరణ్యనాభోఽభూద్యోగాచార్యస్తు జైమినేః. 3

శిష్యః కౌశల్య ఆధ్యాత్మం యాజ్ఞవల్క్యేఽధ్యగాద్యతః
యోగం మహోదయమ్మపిర్న్వదయగ్రన్ధిభేదకమ్. 4

పుష్పో హిరణ్యనాభస్య ద్రువసన్ధిస్తతోఽభవత్
సుదర్శనోఽథాగ్నివర్ణః శీఘ్రస్తస్య మరుః సుతః. 5

సోఽసావాస్తే యోగసిద్ధః కలాపగ్రామమాస్థితః
కలేరన్తే సూర్యవంశం నష్టం భావయితా పునః. 6

తస్మాత్ప్రసుశ్రుతస్తస్య సన్ధిస్తస్యాప్యమర్షణః

- మహస్వాంస్తత్సుతస్తస్మాద్విశ్వబాహురజాయత. 7
- తతః ప్రసేనజిత్తస్మాత్తక్షకో భవితా పునః
తతో బృహద్యులో యస్తు పిత్రా తే సమరే హతః. 8
- ఏతే హీక్ష్యాకుభూపాలా అతీతాః శృణ్వనాగతాన్
బృహద్యులస్య భవితా పుత్రో నామ్నా బృహద్రణః. 9
- ఊరుక్తియః సుతస్తస్య వత్సవృద్ధో భవిష్యతి
ప్రతివ్యోమస్తతో భానుర్ద్రివాకో వాహినీపతిః. 10
- సహదేవస్తతో వీరో బృహదశ్వోఽథ భానుమాన్
ప్రతీకాశ్వో భానుమతః సుప్రతీకోఽథ తత్సుతః. 11
- భవితా మరుదేవోఽథ సునక్షతోఽథ పుష్కరః
తస్యాన్తరిక్షస్తత్సుతః సుతపాస్తదమిత్రజిత్. 12
- బృహద్రాజస్తు తస్యాపి బర్హిస్తస్మాత్కృతజ్ఞాయః
రణజ్ఞాయస్తస్య సుతః సజ్ఞాయో భవితా తతః. 13
- తస్మాచ్ఛాక్యోఽథ శుద్ధోదో లాఙ్గలస్తత్సుతః స్మృతః
తతః ప్రసేనజిత్తస్మాత్మక్షద్రకో భవితా తతః. 14
- రణకో భవితా తస్మాత్సురథస్తనయస్తతః
సుమిత్రో నామ నిష్ఠాన్త ఏతే బార్హద్యులాన్వయాః. 15
- ఇక్ష్యాకూణామయం వంశః సుమిత్రాన్తో భవిష్యతి
యతస్తం ప్రాప్య రాజానం సంస్థాం ప్రాప్స్యతి వై కలౌ. 16

అధ్యాయము - 13

శ్రీశుక ఉవాచ

- నిమిరిక్ష్యాకుతనయో వసిష్ఠమవృతర్శ్యజమ్
ఆరభ్య సత్రం సోఽప్యాహ శక్తేణ ప్రాగ్భ్రతోఽస్మి భోః. 1
- తం నిర్వర్త్యాగమిష్యామి తావన్మాం ప్రతిపాలయ
తూష్టిమాసీద్ధృహపతిః సోఽపీంద్రస్యాకరోన్మృఖమ్. 2
- నిమిత్తశ్చలమిదం విద్వాన్సత్రమారభతామాత్మవాన్
ఋత్విగ్భిరపరైస్తావన్నాగమద్యావతా గురుః. 3
- శిష్యవృతిక్రమం వీక్ష్య తం నిర్వర్త్యాగతో గురుః
అశపత్పతతాద్దేహో నిమేః పణ్డితమానినః. 4
- నిమిః ప్రతిదదౌ శాపం గురవేఽధర్మవర్తినే
తవాపి పతతాద్దేహో లోభాద్ధర్మమజానతః. 5
- ఇత్యుత్ససర్జ స్వం దేహం నిమిరధ్యాత్మకోవిదః
మిత్రావరుణయోర్బజ్ఞే ఉర్వశ్యాం ప్రపితామహః. 6
- గన్ధవస్తుషు తద్దేహం నిధాయ మునిసత్తమాః
సమాప్తే సత్రయాగే చ దేవానూచుః సమాగతాన్. 7
- రాజ్ఞో జీవతు దేహోఽయం ప్రసన్నాః ప్రభవో యది
తథేత్యుక్తే నిమిః ప్రాహ మా భూన్మే దేహబన్ధనమ్. 8
- యస్య యోగం న వాఙ్మన్తి వియోగభయకాతరాః
భజన్తి చరణామ్భోజం మునయో హరిమేధసః. 9
- దేహం నావరురుత్సేహం దుఃఖశోకభయావహమ్
సర్వత్రాస్య యతో మృత్యుర్మత్స్యానాముదకే యథా. 10
- దేవా ఉచుః
విదేహ ఉష్యతాం కామం లోచనేషు శరీరిణామ్
ఉన్మేషణనిమేషాభ్యాం లక్ష్మితోఽధ్యాత్మసంస్థితః. 11

అరాజకభయం న్నాం మన్యమానా మహర్షయః
దేహం మమన్థుః స్మ నిమేః కుమారః సమజాయత. 12

జన్మనా జనకః సోఽభూద్వైదేహస్తు విదేహజః
మిథిలో మథనాజ్ఞాతో మిథిలా యేన నిర్మితా. 13

తస్మాదుదావసుస్తస్య పుత్రోఽభూన్నన్దివర్ధనః
తతః సుకేతుస్తస్యాపి దేవరాతో మహీపతే. 14

తస్మాద్భూహద్రథస్తస్య మహావీర్యః సుధృత్పితా
సుధృతేర్ధృష్టకేతుర్వై హర్యశ్వోఽథ మరుస్తతః. 15

మరోః ప్రతీపకస్తస్మాజ్ఞాతః కృతరథో యతః
దేవమీధస్తస్య పుత్రో విశ్రుతోఽథ మహాధృతిః. 16

కృతిరాతస్తతస్తస్మాన్మహారోమా చ తత్సుతః
స్వర్ణరోమా సుతస్తస్య ప్రాస్వరోమా వ్యజాయత. 17

తతః శీరధ్వజో జజ్ఞే యజ్ఞార్థం కర్షతో మహీమ్
సీతా శీరాగ్రతో జాతా తస్మాత్శీరధ్వజః స్మృతః. 18

కుశధ్వజస్తస్య పుత్రస్తతో ధర్మధ్వజో నృపః
ధర్మధ్వజస్య ద్వౌ పుత్రౌ కృతధ్వజమితధ్వజౌ. 19

కృతధ్వజాత్కేశిధ్వజః ఖాణ్డిక్యస్తు మితధ్వజాత్
కృతధ్వజసుతో రాజన్నాత్మవిద్యావిశారదః. 20

ఖాణ్డిక్యః కర్మతత్త్వజ్ఞో భీతః కేశిధ్వజాద్భుతః
భానుమాన్స్తస్య పుత్రోఽభూచ్ఛతద్యుమ్నస్తు తత్సుతః. 21

శుచిస్తు తనయస్తస్మాత్సనద్వాజః సుతోఽభవత్
ఊర్జకేతుః సనద్వాజాదజోఽథ పురుజిత్సుతః. 22

అరిష్టనేమిస్తస్యాపి శ్రుతాయుస్తత్సుపార్శ్వకః

తతశ్చిత్రరథో యస్య క్షేమాధిర్మిథిలాధిపః. 23

తస్మాత్సమరథస్తస్య సుతః సత్యరథస్తతః
ఆసీదుపగురుస్తస్మాదుపగుప్తోఽగ్నిసమ్భవః. 24

వస్వనన్తోఽథ తత్పుత్రో యుయుధో యత్పుభాషణః
శ్రుతస్తతో జయస్తస్మాద్విజయోఽస్మాద్భుతః సుతః. 25

శునకస్తత్పుత్రో జజ్ఞే వీతహవ్యో ధృతిస్తతః
బహులాశ్వో ధృతేస్తస్య కృతిరస్య మహావశీ. 26

ఏతే వై మైథిలా రాజన్నాత్మవిద్యావిశారదాః
యోగేశ్వరప్రసాదేన ద్వన్వైర్ముక్తా గృహేష్వపి. 27

అధ్యాయము - 14

శ్రీశుక ఉవాచ

అథాతః శ్రూయతాం రాజన్వంశః సోమస్య పావనః
యస్మిన్నైలాదయో భూపాః కీర్త్యంతే పుణ్యకీర్తయః. 1

సహస్రశిరసః పుంసో నాభిహ్రాదసరోరుహాత్
జాతస్యాసీత్పుత్రో ధాతురత్రిః పితృసమో గుణైః. 2

తస్య దృగ్భ్యోభవత్పుత్రః సోమోఽమృతమయః కిల
విప్రోషధ్యుడుగణానాం బ్రహ్మణా కల్పితః పతిః. 3

సోఽయజద్రాజసూయేన విజిత్య భువనత్రయమ్
పత్నీం బృహస్పతేర్దర్పాత్తారాం నామాహరద్బలాత్. 4

యదా స దేవగురుణా యాచితోఽభీక్షణో మదాత్
నాత్యజత్తత్కృతే జజ్ఞే సురదానవవిగ్రహాః. 5

శుక్రో బృహస్పతేర్ద్యౌషాదగ్రహీత్సాసురోడుపమ్

- హరో గురుసుతం స్నేహాత్సర్వభూతగణావృతః. 6
- సర్వదేవగణోపేతో మహేంద్రో గురుమన్వయాత్
సురాసురవినాశోఽభూత్సమరస్తారకామయః. 7
- నివేదితోఽథాఙ్గిరసా సోమం నిర్భర్త్య విశ్వకృత్
తారాం స్వభర్తే ప్రాయచ్చదంతర్వత్నిమవైత్పతిః. 8
- త్యజ త్యజాశు దుష్ప్రజ్ఞే మతేక్షత్రాదాహితం పరైః
నాహం త్వాం భస్మసాత్కుర్యాం స్త్రీయం సాంతానికేఽసతి. 9
- తత్యాజ వ్రీడితా తారా కుమారం కనకప్రభమ్
స్పృహమాఙ్గిరసశ్చక్రే కుమారే సోమ ఏవ చ. 10
- మమాయం న తవేత్యుచ్చైస్తస్మిన్వివదమానయోః
పప్రచ్చుర్పషయో దేవా నైవోచే వ్రీడితా తు సా. 11
- కుమారో మాతరం ప్రాహ కుపితోఽలీకలజ్జయా
కిం న వచస్యసద్వృత్తే ఆత్మావద్యం వదాశు మే. 12
- బ్రహ్మ తాం రహ ఆహూయ సమప్రాక్షీచ్ఛ సాన్త్యయన్
సోమస్యేత్యాహ శనకైః సోమస్తం తావదగ్రహీత్. 13
- తస్యాత్మయోనిరకృత బుధ ఇత్యభిధాం నృప
బుద్ధ్యా గమ్భీరయా యేన పుత్రేణాపోడురాణ్ముదమ్. 14
- తతః పురూరవా జజ్ఞే ఇలాయాం య ఉదాహృతః
తస్య రూపగుణౌదార్య శీలద్రవిణవిక్రమాన్. 15
- శ్రుత్వోర్వశీస్తభవనే గీయమానాన్సురర్షిణా
తదన్తికముపేయాయ దేవీ స్మరశరార్ధితా. 16
- మిత్రావరుణయోః శాపాదాపన్నా నరలోకతామ్
నిశమ్య పురుషశ్రేష్ఠం కన్దర్పమివ రూపిణమ్

- ధృతిం విష్టభ్య లలనా ఉపతస్థే తదన్తికే. 17
- స తాం విలోక్య నృపతిర్ద్వర్దేణోత్పుల్లలోచనః
ఉవాచ శ్లక్ష్యయా వాచా దేవీం హృష్టతనూరుహః. 18
- శ్రీరాజోవాచ
స్వాగతం తే వరారోహ ఆస్యతాం కరవామ కిమ్
సంరమస్వ మయా సాకం రతిర్నౌ శాశ్వతీః సమాః. 19
- ఉర్వశ్యువాచ
కస్యాస్త్వయి న సజ్జేత మనో దృష్టిశ్చ సున్దర
యదభ్యాన్తరమాసాద్య చ్యవతే హ రిరంసయా. 20
- ఏతాపురణకౌ రాజన్న్యాసౌ రక్షస్వ మానద
సంరంస్యే భవతా సాకం శ్లాఘ్యః స్త్రీణాం వరః స్మృతః. 21
- ఘృతం మే వీర భక్ష్యం స్యాన్నేక్షే త్వాన్యత్ర మైథునాత్
వివాససం తత్తథేతి ప్రతిపేదే మహామనాః. 22
- అహో రూపమహో భావో నరలోకవిమోహనమ్
కో న సేవేత మనుజో దేవీం త్వాం స్వయమాగతామ్. 23
- తయా స పురుషశ్రేష్ఠో రమయన్త్యా యథార్హతః
రేమే సురవిహరేషు కామం చైత్రరథాదిషు. 24
- రమమాణస్తయా దేవ్యా పద్మకింజల్కగన్ధయా
తన్ముఖామోదముషితో ముముదేఽహర్గణాన్బహూన్. 25
- అపశ్యన్నుర్వశీమిన్ద్రో గన్ధర్వాన్సమచోదయత్
ఉర్వశీరహితం మహ్యామాస్థానం నాతిశోభతే. 26
- తే ఉపేత్య మహారాత్రే తమసి ప్రత్యుపస్థితే
ఉర్వశ్యా ఉరణౌ జహ్నుర్వ్యస్తౌ రాజని జాయయా. 27

- నిశమ్యాక్రన్ధితం దేవీ పుత్రయోర్నీయమానయోః
హతాస్మ్యహం కునాథేన నపుంసా వీరమానినా. 28
- యద్విశ్రమ్భాదహం నష్టా హృతాపత్యా చ దస్యభిః
యః శేతే నిశి సన్తన్తో యథా నారీ దివా పుమాన్. 29
- ఇతి వాక్సాయకైర్బిద్ధః ప్రతోత్తైరివ కుజ్జరః
నిశి నిస్త్రింశమాదాయ వివస్తోఽభ్యద్రవద్రుషా. 30
- తే విసుజ్యోరణౌ తత్ర వ్యద్యోతన్త స్మ విద్యుతః
ఆదాయ మేషావాయాన్తం నగ్నమైక్షత సా పతిమ్. 31
- ఐలోఽపి శయనే జాయామపశ్యన్విమనా ఇవ
తచ్ఛిత్రో విహ్వలః శోచన్బభ్రామోన్మత్తవన్మహీమ్. 32
- స తాం వీక్ష్య కురుక్షేత్రే సరస్వత్యాం చ తత్సఖీః
పశ్చా ప్రహృష్టవదనః ప్రాహ సూక్తం పురూరవాః. 33
- అహో జాయే తిష్ఠ తిష్ఠ ఘోరే న త్యక్తుమర్హసి
మాం త్వమద్యాప్యనిర్వృత్య వచాంసి కృణవావహై. 34
- సుదేహోఽయం పతత్యత్ర దేవి దూరం హృతస్త్వయా
ఖాదన్త్యేనం వృకా గృధ్రాస్త్యత్ప్రసాదస్య నాస్పదమ్. 35
- ఉర్యశ్యువాచ
మా మృధాః పురుషోఽసి త్వం మా స్మ త్వాద్యుర్వృకా ఇమే
క్వాపి సఖ్యం న వై స్త్రీణాం వృకాణాం హృదయం యథా. 36
- స్త్రీయో హ్యకరుణాః క్రూరా దుర్మర్షాః ప్రియసాహసాః
ఘ్నన్త్యల్పార్థేఽపి విశ్రద్ధం పతిం భ్రాతరమప్యత. 37
- విధాయాలీకవిశ్రమ్భమజ్ఞేషు త్యక్తసౌహృదాః
నవం నవమభీప్సన్త్యః పుంశ్చల్యః స్వైరవృత్తయః. 38

- సంవత్సరాస్తే హి భవానేకరాత్రం మయేశ్వరః
రంస్యత్యపత్యాని చ తే భవిష్యంత్యపరాణి భోః. 39
- అంతర్వత్సీముపాలక్య దేవీం స ప్రయయౌ పురీమ్
పునస్తత్ర గతోఽబ్ధాస్తే ఉర్వశీం వీరమాతరమ్. 40
- ఉపలభ్య ముదా యుక్తః సమువాస తయా నిశామ్
అథైనముర్వశీ ప్రాహ కృపణం విరహాతురమ్. 41
- గన్ధర్వానుపధావేమాంస్తుభ్యం దాస్యన్తి మామితి
తస్య సంస్తువతస్తుష్టా అగ్నిస్థాలీం దదుర్ముప
ఉర్వశీం మన్యమానస్తాం సోఽబుధ్యత చరన్వనే. 42
- స్థాలీం న్యస్య వనే గత్వా గృహానాధ్యాయతో నిశి
త్రేతాయాం సమ్ప్రవృత్తాయాం మనసి త్రయ్యవర్తత. 43
- స్థాలీస్థానం గతోఽశ్వత్థం శమీగర్భం విలక్య సః
తేన ద్వే అరణీ కృత్వా ఉర్వశీలోకకామ్యయా. 44
- ఉర్వశీం మన్తతో ధ్యాయన్నధరారణిముత్తరామ్
ఆత్మానముభయోర్మధ్యే యత్తత్ప్రజననం ప్రభుః. 45
- తస్య నిర్మన్థనాజ్ఞాతో జాతవేదా విభావసుః
త్రయ్యా స విద్యయా రాజ్ఞా పుత్రత్వే కల్పితస్త్రివృత్. 46
- తేనాయజత యజ్ఞేశం భగవన్తమధోక్షజమ్
ఉర్వశీలోకమన్విచ్ఛన్నస్సర్వదేవమయం హరిమ్. 47
- ఏక ఏవ పురా వేదః ప్రణవః సర్వవాఙ్మయః
దేవో నారాయణో నాన్య ఏకోఽగ్నిర్వర్ణ ఏవ చ. 48
- పురూరవస ఏవాసీత్త్రయీ త్రేతాముఖే నృప
అగ్నినా ప్రజయా రాజా లోకం గాన్ధర్వమేయివాన్. 49

అధ్యాయము - 15

శ్రీబాదరాయణిరువాచ

ఐలస్య చోర్వశీగర్భాత్తడాసన్నాత్మజా నృప

ఆయుః శ్రుతాయుః సత్యాయూ రయోఽథ విజయో జయః.

1

శ్రుతాయోర్వసుమాన్పుత్రః సత్యాయోశ్చ శ్రుతజ్ఞాయః

రయస్య సుత ఏకశ్చ జయస్య తనయోఽమితః.

2

భీమస్తు విజయస్యాథ కాశ్చానో హోత్రకస్తతః

తస్య జహ్నుః సుతో గభాం గణ్ణాపీకృత్య యోఽపిబత్

జహ్నోస్తు పురుస్తస్యాథ బలాకశ్చాత్మజోఽజకః.

3

తతః కుశః కుశస్యాపి కుశామ్బుస్తనయో వసుః

కుశనాభశ్చ చత్వారో గాధిరాసీత్కుశామ్బుజః.

4

తస్య సత్యవతీం కన్యామృచీకోఽయాచత ద్విజః

వరం విసదృశం మత్వా గాధిర్భార్గవమబ్రవీత్.

5

ఏకతః శ్యామకర్ణానాం హయానాం చన్ద్రవర్చసామ్

సహస్రం దీయతాం శుల్కం కన్యాయాః కుశికా వయమ్.

6

ఇత్యుక్తస్తన్మతం జ్ఞాత్వా గతః స వరుణాన్తికమ్

ఆనీయ దత్త్వా తానశ్వానుపయేమే వరాననామ్.

7

స ఋషిః ప్రార్థితః పత్న్యా శ్వశ్వా చాపత్యకామ్యయా

శ్రపయిత్వోభయైర్మనైశ్చరుం స్నాతుం గతో మునిః.

8

తావత్సత్యవతీ మాత్రా స్వచరుం యాచితా సతీ

శ్రేష్ఠం మత్వా తయాయచ్ఛన్మాత్రే మాతురదత్స్వయమ్.

9

తద్విదిత్వా మునిః ప్రాహ పత్నీం కష్టమకారషిః

- ఘోరో దణ్డధరః పుత్రో భ్రాతా తే బ్రహ్మవిత్తమః. 10
- ప్రసాదితః సత్యవత్యా మైవం భూరితి భార్గవః
అథ తర్హి భవేత్సోత్రోజమదగ్నిస్తతోఽభవత్. 11
- సా చాభూత్సుమహాత్పుణ్యా కౌశికి లోకపావనీ
రేణోః సుతాం రేణుకాం వై జమదగ్నిరువాహ యామ్. 12
- తస్యాం వై భార్గవఋషేః సుతా వసుమదాదయః
యవీయాన్దజ్ఞ ఏతేషాం రామ ఇత్యభివిశ్రుతః. 13
- యమాహుర్వాసుదేవాంశం హైహయానాం కులాంతకమ్
త్రిసప్తకృత్స్వ య ఇమాం చక్రే నిఃక్షత్రియాం మహీమ్. 14
- దృష్టం క్షత్రం భువో భారమబ్రహ్మణ్యమనీనశత్
రజస్తమోవృతమహన్సల్గున్యపి కృతేఽంహసి. 15
- శ్రీరాజోవాచ
కిం తదంహో భగవతో రాజన్వైరజితాత్మభిః
కృతం యేన కులం నష్టం క్షత్రియాణామభీక్ష్ణశః. 16
- శ్రీబాదరాయణిరువాచ
హైహయానామధిపతిరర్జునః క్షత్రియర్షభః
దత్తం నారాయణాంశాంశమారాధ్య పరికర్మభిః. 17
- బాహూన్దశశతం లేభే దుర్ధర్షత్వమరాతిషు
అవ్యాహతేన్ద్రియౌజః శ్రీ తేజోవీర్యయశోబలమ్. 18
- యోగేశ్వరత్వమైశ్వర్యం గుణా యత్రాణిమాదయః
చచారావ్యాహతగతిర్లోకేషు పవనో యథా. 19
- స్తీరత్నైరావృతః క్రీడన్తేవామ్భుసి మదోత్కటః
వైజయన్తీం స్రజం బిభ్రద్దురోధ సరితం భుజైః. 20

- విష్ణోవితం స్వశిబిరం ప్రతిస్తోతఃసరిజ్జలైః
నామృష్యత్తస్య తద్వీర్యం వీరమానీ దశాననః. 21
- గృహీతో లీలయా స్త్రీణాం సమక్షం కృతకిల్బిషః
మాహిష్మత్యాం సన్నిరుద్ధో ముక్తో యేన కపిర్యథా. 22
- స ఏకదా తు మృగయాం విచరన్విజనే వనే
యదృచ్ఛయాశ్రమపదం జమదగ్నేరుపావిశత్. 23
- తస్మై స నరదేవాయ మునిరర్హణమాహరత్
ససైన్యామాత్యవాహాయ హవిష్మత్యా తపోధనః. 24
- స వై రత్నం తు తద్ధృష్ట్వా ఆత్మైశ్వర్యాతిశాయనమ్
తన్నాద్రియతాగ్నిహోత్యాం సాభిలాషః సహైహయః. 25
- హవిర్దానీమృషేర్దర్పాన్నరాన్తర్జుమచోదయత్
తే చ మాహిష్మతీం నిన్యః సవత్సాం క్రన్దతీం బలాత్. 26
- అథ రాజని నిర్యాతే రామ ఆశ్రమ ఆగతః
శ్రుత్వా తత్తస్య దౌరాత్మ్యం చుక్రోధాహిరివాహతః. 27
- ఘోరమాదాయ పరశుం సతూణం వర్మ కార్ముకమ్
అన్వధావత దుర్మర్షో మృగేన్ద్ర ఇవ యూధపమ్. 28
- తమాపతన్తం భృగువర్యమోజసా ధనుర్ధరం బాణపరశ్వధాయుధమ్
ఐణేయచర్మామృరమర్కధామభిర్యుతం జటాభిర్దదృశే పురీం విశన్. 29
- అచోదయద్ధస్తీరథాశ్వపత్తిభిర్గదాసిబాణర్జికతమ్పి శక్తిభిః
అక్షౌహిణీః సప్తదశాతిభీషణాస్తా రామ ఏకో భగవానసూదయత్. 30
- యతో యతోఽసౌ ప్రహరత్పరశ్వధో మనోఽనిలౌజాః పరచక్రసూదనః
తతశ్చతస్చిన్న భుజోరుకన్ధరా నిపేతురుర్వాం హతసూతవాహనాః. 31
- దృష్ట్వా స్వసైన్యం రుధిరోఘకర్ణమే రణాజిరే రామకుఠారసాయకైః

వివృక్ష్ణవర్మధ్వజచాపవిగ్రహం నిపాతితం హైహయ ఆపతద్రుషా. 32

అథార్జునః పశ్చాత్తేషు బాహుభిర్దనుఃషు బాణాన్యగపత్స సన్దధే
రామాయ రామోస్త్రభృతాం సమగ్రణీస్తాన్యేకధన్వేషుభిరాచ్ఛినత్సమమ్. 33

పునః స్వహస్తైరచలాన్మృధేఽఙ్ఘ్రిపానుత్క్షప్య వేగాదభిధావతో యుధి
భుజాన్యురారేణ కరోరనేమినా చిచ్ఛేద రామః ప్రసభం త్వహేరివ. 34

కృత్తబాహోః శిరస్తస్య గిరేః శృంగమివాహరత్
హతే పితరి తత్పుత్రా అయుతం దుద్రువుర్భయాత్. 35

అగ్నిహోత్రీముపావర్త్య సవత్సాం పరవీరహా
సముపేత్యాశ్రమం పిత్రే పరిక్లిష్టాం సమర్పయత్. 36

స్వకర్మ తత్కృతం రామః పిత్రే భ్రాతృభ్య ఏవ చ
వర్ణయామాస తచ్చుత్వాజమదగ్నిరభాషత. 37

రామ రామ మహాబాహో భవాన్సాపమకారషీత్
అవధీన్నరదేవం యత్సర్వదేవమయం వృథా. 38

వయం హి బ్రాహ్మణాస్తాత క్షమయార్హణతాం గతాః
యయా లోకగురుర్దేవః పారమేష్ఠ్యమగాత్పదమ్. 39

క్షమయా రోచతే లక్ష్మీర్బ్రాహ్మీ సౌరీ యథా ప్రభా
క్షమిణామాశు భగవాన్స్తుష్యతే హరిరీశ్వరః. 40

రాజ్ఞో మూర్ధాభిషిక్తస్య వదో బ్రహ్మవధాద్ధురుః
తీర్థసంసేవయా చాంహో జహ్యజ్ఞాచ్యుతచేతనః. 41

అధ్యాయము - 16

శ్రీశుక ఉవాచ

- పిత్రోపశిక్షితో రామస్తథేతి కురునన్దన
సంవత్సరం తీర్థయాత్రాం చరిత్వాశ్రమమావ్రజత్. 1
- కదాచిద్రేణుకా యాతా గజ్ఞాయాం పద్మమాలినమ్
గన్ధర్వరాజం క్రీడన్తమప్సరోభిరపశ్యత. 2
- విలోకయన్తీ క్రీడన్తముదకార్ధం నదీం గతా
హోమవేలాం న సస్మార కింశ్చిచ్చిత్రరథస్సహ. 3
- కాలాత్యయం తం విలోక్య మునేః శాపవిశజ్యేతా
ఆగత్య కలశం తస్థౌ పురోధాయ కృతాఞ్జలిః. 4
- వ్యభిచారం మునిర్జ్ఞాత్వా పత్న్యాః ప్రకుపితోఽబ్రవీత్
ఘ్నతైనాం పుత్రకాః పాపామిత్సుక్తాస్తే న చక్రిరే. 5
- రామః సశ్చోదితః పిత్రా భ్రాత్మాత్మా సహవధీత్
ప్రభావజ్ఞో మునేః సమ్యక్సమాధేస్తపసశ్చ సః. 6
- వరేణ చ్ఛన్దయామాస పీతః సత్యవతీసుతః
వప్రే హతానాం రామోఽపి జీవితం చాస్మృతిం వధే. 7
- ఉత్తస్థుస్తే కుశలినో నిద్రాపాయ ఇవాఞ్జసా
పితుర్విద్వాంస్తపోవీర్యం రామశ్చక్రే సుహృద్వధమ్. 8
- యేఽర్జునస్య సుతా రాజన్స్మరన్తః స్వపితుర్వధమ్
రామవీర్యపరాభూతా లేభిరే శర్మ న క్వచిత్. 9
- ఏకదాశ్రమతో రామే సభ్రాతరి వనం గతే
వైరం సిషాధయిషవో లబ్ధచ్చిద్రా ఉపాగమన్. 10
- దృష్ట్వాగ్న్యాగార ఆసీనమావేశితధియం మునిమ్
భగవత్కృతమశ్లోకే జఘ్నుస్తే పాపనిశ్చయాః. 11
- యాచ్యమానాః కృపణయా రామమాత్రాతిదారుణాః

ప్రసహ్య శిర ఉత్కృత్య నిన్యుస్తే క్షత్రబంధవః. 12

రేణుకా దుఃఖశోకార్తా నిఘ్నన్త్యాత్మానమాత్మానా
రామ రామేతి తాతేతి విచుక్తోశోచ్యక్తైః సతీ. 13

తదుపశ్రుత్య దూరస్థా హ రామేత్యార్తవత్స్వనమ్
త్వరయాశ్రమమాసాద్య దదృశుః పితరం హతమ్. 14

తే దుఃఖరోషామర్షార్తి శోకవేగవిమోహితాః
హ తాత సాదో ధర్మిష్ఠ త్యక్త్వాస్మాన్స్వర్గతో భవాన్. 15

విలప్త్యేవం పితుర్దేహం నిధాయ భ్రాతృషు స్వయమ్
ప్రగృహ్య పరశుం రామః క్షత్రాంతాయ మనో దధే. 16

గత్వా మాహిష్మతీం రామో బ్రహ్మఘ్నవిహతశ్రియమ్
తేషాం స శీర్షభీ రాజన్మధ్యే చక్రే మహాగిరిమ్. 17

తద్రక్తేన నదీం ఘోరామబ్రహ్మణ్యభయావహామ్
హేతుం కృత్వా పితృవధం క్షత్రేఽమఙ్గలకారిణి. 18

త్రిసప్తకృత్వః పృథివీం కృత్వా నిఃక్షత్రియాం ప్రభుః
సమంతపశ్చాక్ చక్రే శోణితోదాన్తదాన్నవ. 19

పితుః కాయేన సన్ధాయ శిర ఆదాయ బర్హిషి
సర్వదేవమయం దేవమాత్మానమయజన్మజైః. 20

దదౌ ప్రాచీం దిశం హోత్రే బ్రహ్మణే దక్షిణాం దిశమ్
అధ్వర్యవే ప్రతీచీం వై ఉద్ధాత్రే ఉత్తరాం దిశమ్. 21

అన్యేభ్యోఽవాన్తరదిశః కశ్యపాయ చ మధ్యతః
ఆర్యావర్తముపద్రష్టే సదస్యేభ్యస్తతః పరమ్. 22

తతశ్చావభృథస్నాన విధూతాశేషకిల్బిషః
సరస్వత్యాం మహానద్యాం రేజే వ్యబ్రు ఇవాంశుమాన్. 23

- స్వదేహం జమదగ్నిస్తు లబ్ధ్వా సంజ్ఞానలక్షణమ్
ఋషీణాం మణ్డలే నోఽభూత్సప్తమో రామపూజితః. 24
- జామదగ్న్యోఽపి భగవాన్రామః కమలలోచనః
ఆగామిన్యన్తరే రాజన్వర్తయిష్యతి వై బృహత్. 25
- ఆస్తేఽద్యాపి మహేన్ద్రాదౌ న్యస్తదణ్డః ప్రశాన్తధీః
ఉపగీయమానచరితః సిద్ధగన్ధర్వచారణైః. 26
- ఏవం భృగుషు విశ్వాత్మా భగవాన్హరిరీశ్వరః
అవతీర్య పరం భారం భువోఽహన్బహుశో నృపాన్. 27
- గాధేరభూన్మహాతేజాః సమిద్ధ ఇవ పావకః
తపసా క్షాత్రముత్సుజ్య యో లేభే బ్రహ్మవర్చసమ్. 28
- విశ్వామిత్రస్య చైవాసన్పుత్రా ఏకశతం నృప
మధ్యమస్తు మధుచ్ఛన్దా మధుచ్ఛన్దస ఏవ తే. 29
- పుత్రం కృత్వా శునఃశేఫం దేవరాతం చ భార్గవమ్
ఆజీగర్తం సుతానాహ జ్యేష్ఠ ఏష ప్రకల్ప్యతామ్. 30
- యో వై హరిశ్చన్ద్రమఖే విక్రీతః పురుషః పశుః
స్తుత్వా దేవాన్ప్రజేశాదీన్ముముచే పాశబన్ధనాత్. 31
- యో రాతో దేవయజనే దేవైర్గాధిషు తాపసః
దేవరాత ఇతి ఖ్యాతః శునఃశేఫస్తు భార్గవః. 32
- యే మధుచ్ఛన్దసో జ్యేష్ఠాః కుశలం మేనిరే న తత్
అశపతాన్మునిః క్రుద్ధో మ్లేచ్ఛా భవత దుర్జనాః. 33
- స హోవాచ మధుచ్ఛన్దాః సార్థం పఞ్చాశతా తతః
యన్నో భవాన్సజ్జానీతే తస్మిన్స్తిష్ఠామహి వయమ్. 34

జ్యేష్ఠం మస్తదృశం చక్రస్త్వామన్వశో వయం స్మ హి
విశ్వామిత్రః సుతానాహ వీరవన్తో భవిష్యథ
యే మానం మేఽనుగృహ్లాన్తో వీరవన్తమకర్త మామ్. 35

ఏష వః కుశికా వీరో దేవరాతస్తమన్విత
అన్యే చాష్టకహారీత జయక్రతుమదాదయః. 36

ఏవం కౌశికగోత్రం తు విశ్వామిత్రైః పృథగ్విధమ్
ప్రవరాన్తరమాపన్నం తద్ధి చైవం ప్రకల్పితమ్. 37

అధ్యాయము - 17

శ్రీబాదరాయణిరువాచ

యః పురూరవసః పుత్ర ఆయుస్తస్యాభవన్సుతాః
నహుషః క్షత్రవృద్ధశ్చ రజీ రాభశ్చ వీర్యవాన్. 1

అనేనా ఇతి రాజేన్ద్ర శృణు క్షత్రవృద్ధోఽన్వయమ్
క్షత్రవృద్ధసుతస్యాసన్సుహోత్రస్యాత్మజాస్తయః. 2

కాశ్యః కుశో గృత్సమద ఇతి గృత్సమదాదభూత్
శునకః శౌనకో యస్య బహ్వాచప్రవరో మునిః. 3

కాశ్యస్య కాశిస్తత్పుత్రో రాష్ట్రో దీర్ఘతమఃపితా
ధన్వన్తరిదీర్ఘతమస ఆయుర్వేదప్రవర్తకః. 4

యజ్ఞభుగ్వాసుదేవాంశః స్మృతమాత్రార్తినాశనః
తత్పుత్రః కేతుమానస్య జజ్ఞే భీమరథస్తతః. 5

దివోదాసో ద్యుమాన్తస్మాత్పుత్రర్దన ఇతి స్మృతః
స ఏవ శత్రుజిద్వత్స ఋతధ్వజ ఇతీరితః
తథా కువలయాశ్వేతి ప్రోక్తోఽలర్కాదయస్తతః. 6

షష్ఠిం వర్షసహస్రాణి షష్ఠిం వర్షశతాని చ

- నాలర్యాదపరో రాజన్బుభుజే మేదినీం యువా. 7
- అలర్యాత్సంతిస్తస్మాత్సునీధోఽథ నికేతనః
ధర్మకేతుః సుతస్తస్మాత్సత్యకేతురజాయత. 8
- దృష్టకేతుస్తతస్తస్మాత్సుకుమారః క్షితీశ్వరః
వీతిహోత్రోఽస్య భర్గోఽతో భార్గభూమిరభూన్మప. 9
- ఇతీమే కాశయో భూపాః క్షత్రవృద్ధాన్వయాయినః
రాభస్య రభసః పుత్రో గమ్భీరశ్చాక్రీయస్తతః. 10
- తద్గోత్రం బ్రహ్మవిజ్ఞజ్ఞే శృణు వంశమనేనసః
శుద్ధస్తతః శుచిస్తస్మాచ్ఛిత్రకృద్ధర్మసారథిః. 11
- తతః శాన్తరజో జజ్ఞే కృతకృత్యః స ఆత్మవాన్
రజేః పశ్చాత్సతాన్యాసన్పుత్రాణామమితౌజసామ్. 12
- దేవైరభ్యర్థితో దైత్యాన్తత్వన్త్రాయాదదాద్ధివమ్
ఇన్ద్రస్తన్మి పునర్దత్త్వా గృహీత్వా చరణౌ రజేః. 13
- ఆత్మానమర్పయామాస ప్రహ్రదాద్యరిశజ్యేతః
పితర్యుపరతే పుత్రా యాచమానాయ నో దదుః. 14
- త్రివిష్టపం మహేన్ద్రాయ యజ్ఞభాగాన్సమాదదుః
గురుణా హూయమానేఽగ్నౌ బలభిత్తనయాన్రజేః. 15
- అవదీద్రుంశితాన్మార్గాన్న కశ్చిదవశేషితః
కుశాత్ప్రతిః క్షాత్రవృద్ధాత్సజ్జాయస్తత్సతో జయః. 16
- తతః కృతః కృతస్యాపి జజ్ఞే హర్యబలో నృపః
సహదేవస్తతో హీనో జయసేనస్తు తత్సుతః. 17
- సంక్రాంతిస్తస్య చ జయః క్షత్రధర్మా మహారథః
క్షత్రవృద్ధాన్వయా భూపా ఇమే శృణ్వథ నాహుషాన్. 18

అధ్యాయము - 18

శ్రీశుక ఉవాచ

యతిర్యయాతిః సంయాతిరాయతిర్వియతిః కృతిః
షడిమే నహుషస్యాసన్నిన్ద్రియాణీవ దేహినః.

1

రాజ్యం నైచ్ఛద్యతిః పితౄ దత్తం తత్పరిణామవిత్
యత్ర ప్రవిష్టః పురుష ఆత్మానం నావబుధ్యతే.

2

పితరి భ్రంశితే స్థానాదినాణ్యా ధర్షణాద్విజైః
ప్రాపితేఽజగరత్వం వై యయాతిరభవన్మృషః.

3

చతస్సప్వాదిశద్దిక్షు భ్రాత్నాత్నా యవీయసః
కృతదారో జగోప్వోర్వం కావ్యస్య వృషపర్వణః.

4

శ్రీరాజోవాచ

బ్రహ్మర్షిర్భగవాన్కావ్యః క్షత్రబన్ధుశ్చ నాహుషః
రాజన్యవిప్రయోః కస్మాద్వివాహః ప్రతిలోమకః.

5

శ్రీశుక ఉవాచ

ఏకదా దానవేన్ద్రస్య శర్మిష్ఠా నామ కన్యకా
సఖీసహస్రసంయుక్తా గురుపుత్ర్యా చ భామినీ.

6

దేవయాన్యా పురోద్యానే పుష్పితద్రుమసజ్కలే
వ్యచరత్కలగీతాలి నలినీపులినేఽబలా.

7

తా జలాశయమాసాద్య కన్యాః కమలలోచనాః
తీరే న్యస్య దుకూలాని విజహ్రుః సింహాత్పీఠిభిః.

8

వీక్ష్య వ్రజన్తం గిరిశం సహ దేవ్యా వృషస్థితమ్
సహనోత్తీర్య వాసాంసి పర్యధుర్వీడితాః స్త్రియః.

9

శర్మిష్ఠాజానతీ వాసో గురుపుత్ర్యాః సమవ్యయత్
స్వీయం మత్వా ప్రకుపితా దేవయానీదమబ్రవీత్. 10

అహో నిరీక్ష్యతామస్యా దాస్యాః కర్మ హ్యసామృతమ్
అస్మద్ధార్యం ధృతవతీ శునీవ హవిరధ్వరే. 11

యైరిదం తపసా సృష్టం ముఖం పుంసః పరస్య యే
ధార్యతే యైరిహ జ్యోతిః శివః పన్థాః ప్రదర్శితః. 12

యాన్వన్దన్త్యుపతిష్ఠన్తే లోకనాథాః సురేశ్వరాః
భగవానపి విశ్వాత్మా పావనః శ్రీనికేతనః. 13

వయం తత్రాపి భృగవః శిష్యోఽస్యా నః పితాసురః
అస్మద్ధార్యం ధృతవతీ శూద్రో వేదమివాసతి. 14

ఏవం క్షిపన్తీం శర్మిష్ఠా గురుపుత్రీమభాషత
రుషా శ్వసన్త్యురగ్గీవ ధర్షితా దష్టదచ్ఛదా. 15

ఆత్మవృత్తమవిజ్ఞాయ కత్థసే బహు భిక్షుకి
కిం న ప్రతీక్షసేఽస్మాకం గృహాన్బలిభుజో యథా. 16

ఏవంవిధైః సుపరుషైః క్షిప్తాచార్యసుతాం సతీమ్
శర్మిష్ఠా ప్రాక్షిపత్కూపే వాసశ్చాదాయ మన్యునా. 17

తస్యాం గతాయాం స్వగృహం యయాతిర్మృగయాం చరన్
ప్రాప్తో యదృచ్ఛయా కూపే జలార్ధే తాం దదర్శ హ. 18

దత్త్వా స్వముత్తరం వాసస్తప్తై రాజా వివాససే
గృహీత్వా పాణినా పాణిముఞ్జహార దయాపరః. 19

తం వీరమాహౌశనసీ ప్రేమనిర్భరయా గిరా
రాజంస్త్వయా గృహీతో మే పాణిః పరపురణ్ణయ. 20

హస్తగ్రాహోఽపరో మా భూద్గృహీతాయాస్త్వయా హి మే

- ఏష ఈశకృతో వీర సమ్బంధో నౌ న పౌరుషః
యదిదం కూపమగ్నాయా భవతో దర్శనం మమ. 21
- న బ్రాహ్మణో మే భవితా హస్తగ్రాహో మహాభుజ
కచస్య బార్హస్పత్యస్య శాపాద్యమశపం పురా. 22
- యయాతిరనభిప్రీతం దైవోపహృతమాత్మనః
మనస్తు తద్గతం బుద్ధ్యా ప్రతిజగ్రాహ తద్వచః. 23
- గతే రాజని సా ధీరే తత్ర స్మ రుదతీ పితుః
న్యవేదయత్తతః సర్వముక్తం శర్మిష్ఠయా కృతమ్. 24
- దుర్మనా భగవాన్కావ్యః పౌరోహిత్యం విగర్హయన్
స్తువన్స్పృత్తిం చ కాపొతీం దుహిత్రా స యయౌ పురాత్. 25
- వృషపర్వా తమాజ్ఞాయ ప్రత్యనీకవివక్షితమ్
గురుం ప్రసాదయన్మూర్ధ్నా పాదయోః పతితః పథి. 26
- క్షణార్థమన్యర్భగవాన్సిష్యం వ్యాచష్ట భార్గవః
కామోఽస్యాః క్రియతాం రాజన్నైనాం త్యక్తుమిహోత్సహే. 27
- తథేత్యవస్థితే ప్రాహ దేవయానీ మనోగతమ్
పిత్రా దత్తా యతో యాస్యే సానుగా యాతు మామను. 28
- పిత్రా దత్తా దేవయాన్యై శర్మిష్ఠా సానుగా తదా
స్వానాం తత్సజ్కటం వీక్య తదర్థస్య చ గౌరవమ్
దేవయానీం పర్యచరత్ప్రసహస్రీణ దాసవత్. 29
- నాహుషాయ సుతాం దత్త్వా సహ శర్మిష్ఠయోశనా
తమాహ రాజన్చర్మిష్ఠామాధాస్తల్పే న కర్త్వచిత్. 30
- విలోక్యౌశనసీం రాజన్చర్మిష్ఠా సుప్రజాం క్వచిత్
తమేవ వప్తే రహసి సఖ్యాః పతిమ్మౌతౌ సతీ. 31

రాజపుత్ర్యాద్ధితోఽపత్యే ధర్మం చావేక్ష్య ధర్మవిత్
స్మరన్చుక్రవచః కాలే దిష్టమేవాభ్యపద్యత. 32

యదుం చ తుర్వసుం చైవ దేవయానీ వ్యజాయత
ద్రుహ్యం చానుం చ పూరుం చ శర్మిష్ఠా వార్షపర్వణి. 33

గర్భసమ్భవమాసుర్యా భర్తుర్విజ్ఞాయ మానినీ
దేవయానీ పితుర్గేహం యయా క్రోధవిమూర్చ్ఛితా. 34

ప్రియామనుగతః కామీ వచోభిరుపమస్తయన్
న ప్రసాదయితుం శేకే పాదసంవాహనాదిభిః. 35

శుక్రస్తమాహ కుపితః స్త్రీకామాన్మతపూరుష
త్వాం జరా విశతాం మన్ద విరూపకరణీ నృణామ్. 36

శ్రీయయాతిరువాచ
అత్యుష్తోఽస్మ్యద్య కామానాం బ్రహ్మన్దహితరి స్మ తే
వ్యత్యస్యతాం యథాకామం వయసా యోఽభిధాస్యతి. 37

ఇతి లబ్ధవ్యవస్థానః పుత్రం జ్యేష్ఠమవోచత
యదో తాత ప్రతీచ్ఛేమాం జరాం దేహి నిజం వయః. 38

మాతామహకృతాం వత్స న తృప్తో విషయేష్వహమ్
వయసా భవదీయేన రంస్యే కతిపయాః సమాః. 39

శ్రీయదురువాచ
నోత్సహే జరసా స్థాతుమన్తరా ప్రాప్తయా తవ
అవిదిత్వా సుఖం గ్రామ్యం వైతృష్ణ్యం నైతి పూరుషః. 40

తుర్వసుశ్చోదితః పిత్రా ద్రుహ్యశ్చానుశ్చ భారత
ప్రత్యాచఖ్యురధర్మజ్ఞా హ్యనిత్యే నిత్యబుద్ధయః. 41

అపృచ్ఛత్తనయం పూరుం వయసోనం గుణాధికమ్

న త్వమగ్రజవద్వత్స మాం ప్రత్యాఖ్యాతుమర్హసి. 42

శ్రీపూరురువాచ

కో ను లోకే మనుష్యేస్త పితురాత్మకృతః పుమాన్
ప్రతికర్తుం క్షమో యస్య ప్రసాదాద్విన్దతే పరమ్. 43

ఉత్తమశ్చిన్తితం కుర్యాత్ప్రేక్షకారీ తు మధ్యమః
అధమోఽశ్రద్ధయా కుర్యాదకర్తోచ్ఛరితం పితుః. 44

ఇతి ప్రముదితః పూరుః ప్రత్యగృహ్లాజ్ఞరాం పితుః
సోఽపి తద్వయసా కామాన్యథావజ్ఞజుషే నృప. 45

సప్తద్వీపపతిః సంయక్చిత్తవత్పాలయన్ప్రజాః
యథోపజోషం విషయాజ్ఞాజుషేఽవ్యాహతేన్ద్రియః. 46

దేవయాన్యప్యనుదినం మనోవాగ్దేహవస్తుభిః
ప్రేయసః పరమాం ప్రీతిమువాహ ప్రేయసీ రహః. 47

అయజద్యజ్ఞపురుషం క్రతుభిర్భూరిదక్షిణైః
సర్వదేవమయం దేవం సర్వవేదమయం హరిమ్. 48

యస్మిన్నిదం విరచితం వ్యోమ్నీవ జలదావలిః
నానేవ భాతి నాభాతి స్వప్నమాయామనోరథః. 49

తమేవ హృది విన్యస్య వాసుదేవం గుహాశయమ్
నారాయణమణీయాంసం నిరాశీరయజత్ప్రభుమ్. 50

ఏవం వర్షసహస్రాణి మనఃషష్టైర్మనఃసుఖమ్
విదధానోఽపి నాత్మప్యత్సార్వభౌమః కదిన్ద్రియైః. 51

అధ్యాయము - 19

శ్రీశుక ఉవాచ

- స ఇత్థమాచరన్కామాన్తైణోఽపహ్నావమాత్మనః
బుద్ధ్యా ప్రియాయై నిర్విణ్ణో గాథామేతామగాయత. 1
- శృణు భార్గవ్యమూం గాథాం మద్విధాచరితాం భువి
ధీరా యస్యానుశోచన్తి వనే గ్రామనివాసినః. 2
- బస్త ఏకో వనే కశ్చిద్విచిన్వన్ప్రియమాత్మనః
దదర్శ కూపే పతితాం స్వకర్మవశగామజామ్. 3
- తస్యా ఉద్ధరణోపాయం బస్తః కామీ విచిన్తయన్
వ్యధత్త తీర్థముద్భృత్య విషాణాగ్రేణ రోధసీ. 4
- సోత్తీర్య కూపాత్సుశ్రోణీ తమేవ చకమే కిల
తయా వృతం సముద్వీక్ష్య బహోఽజాః కాన్తకామినీః. 5
- పీవానం శృశ్రులం ప్రేష్టం మీడ్వాంసం యాభకోవిదమ్
స ఏకోఽజవృషస్తాసాం బహ్వీనాం రతివర్ధనః
రేమే కామగ్రహగ్రస్త ఆత్మానం నావబుధ్యత. 6
- తమేవ ప్రేష్టతమయా రమమాణమజాన్యయా
విలోక్య కూపసంవిగ్నా నామృష్యద్భస్తకర్మ తత్. 7
- తం దుర్హదం సుహృద్రూపం కామినం క్షణసౌహృదమ్
ఇన్ద్రియారామముత్సృజ్య స్వామినం దుఃఖితా యయౌ. 8
- సోఽపి చానుగతః స్త్రైణః కృపణస్తాం ప్రసాదితుమ్
కుర్వన్నిడవిడాకారం నాశక్నోత్సథి సన్ధితుమ్. 9
- తస్య తత్ర ద్విజః కశ్చిదజాస్వామ్యచ్ఛినద్రుషా
లమ్బన్తం వృషణం భూయః సన్దధేఽర్థాయ యోగవిత్. 10
- సమ్బుద్ధవృషణః సోఽపి హ్యజయా కూపలబ్ధయా
కాలం బహుతిథం భద్రే కామైర్నాద్యాపి తుష్యతి. 11

తథాహం కృపణః సుభ్రు భవత్యాః ప్రేమయన్త్రితః
ఆత్మానం నాభిజానామి మోహితస్తవ మాయయా. 12

యత్స్పృథివ్యాం ప్రేహియవం హిరణ్యం పశవః స్త్రీయః
న దుహ్యన్తి మనఃప్రీతిం పుంసః కామహతస్య తే. 13

న జాతు కామః కామానాముపభోగేన శాంయతి
హవిషా కృష్ణవర్ణే వ భూయ ఏవాభివర్ధతే. 14

యదా న కురుతే భావం సర్వభూతేష్వమగ్గలమ్
సమదృష్టేస్తదా పుంసః సర్వాః సుఖమయా దిశః. 15

యా దుస్యజా దుర్మతిభిర్దీర్ఘతో యా న జీర్యతే
తాం తృష్ణాం దుఃఖనివహం శర్మకామో ద్రుతం తృజేత్. 16

మాత్రా స్వస్రా దుహిత్రా వా నావివిక్తాసనో భవేత్
బలవాన్ద్రియగ్రామో విద్వాంసమపి కర్షతి. 17

పూర్ణం వర్షసహస్రం మే విషయాన్సేవతోఽసకృత్
తథాపి చానుసవనం తృష్ణా తేషాపజాయతే. 18

తస్మాదేతామహం తృక్త్వా బ్రహ్మణ్యధ్యాయ మానసమ్
నిర్ద్వంద్వో నిరహజ్కారశ్చరిష్యామి మృగైః సహ. 19

దృష్టం శ్రుతమసద్బుద్ధ్యా నానుధ్యాయేన్న సన్దిశేత్
సంస్మృతిం చాత్మనాశం చ తత్ర విద్వాన్న ఆత్మదృక్. 20

ఇత్యుక్త్వా నాహుషో జాయాం తదీయం పూరవే వయః
దత్త్వా స్వజరసం తస్మాదాదదే విగతస్పృహః. 21

దిశి దక్షిణపూర్వస్యాం ద్రుహ్యం దక్షిణతో యదుమ్
ప్రతీచ్యాం తుర్వసుం చక్ర ఉదీచ్యామనుమీశ్వరమ్. 22

భూమణ్డలస్య సర్వస్య పూరుమర్హతమం విశామ్

అభిషిచ్యగ్రజాంస్తస్య వశే స్థాప్య వనం యయౌ. 23

ఆసేవితం వర్షపూగాన్తద్వర్గం విషయేషు సః
క్షణేన ముముచే నీడం జాతపక్ష ఇవ ద్విజః. 24

స తత్ర నిర్ముక్తసమస్తసజ్గ ఆత్మానుభూత్యా విధుతత్రిలిఙ్గః
పరేఽమలే బ్రహ్మణి వాసుదేవే లేభే గతిం భాగవతీం ప్రతీతః. 25

శ్రుత్వా గాఢాం దేవయానీ మేనే ప్రస్తోభమాత్మనః
స్త్రీపుంసోః స్నేహవైక్లవ్యాత్పరిహాసమివేరితమ్. 26

సా సన్నివాసం సుహృదాం ప్రపాయామివ గచ్ఛతామ్
విజ్ఞాయేశ్వరతన్త్రాణాం మాయావిరచితం ప్రభోః. 27

సర్వత్ర సజ్గముత్సృజ్య స్వప్నోపమ్యేన భార్గవీ
కృష్ణే మనః సమావేశ్య వృధునోల్లిఙ్గమాత్మనః. 28

నమస్తుభ్యం భగవతే వాసుదేవాయ వేదసే
సర్వభూతాధివాసాయ శాంతాయ బృహతే నమః. 29

అధ్యాయము - 20

శ్రీబాదరాయణిరువాచ

పూరోర్వంశం ప్రవక్ష్యామి యత్ర జాతోఽసి భారత
యత్ర రాజర్షయో వంశ్యా బ్రహ్మవంశ్యాశ్చ జఙ్గిరే. 1

జనమేజయో హ్యభూత్సూరోః ప్రచిన్వాంస్తత్పుత్రస్తతః
ప్రవీరోఽథ మనుస్యుర్వై తస్మాచ్ఛారుపదోఽభవత్. 2

తస్య సుద్యురభూత్పుత్రస్తస్మాద్భూహుగవస్తతః
సంయాతిస్తస్యాహంయాతీ రౌద్రాశ్వస్తత్పుతః స్మృతః. 3

ఋతేయుస్తస్య కక్షేయుః స్థణ్ణిలేయుః కృతేయుకః

- జలేయుః సన్నతేయుశ్చ ధర్మసత్యవ్రతేయవః. 4
- దశైతేఽప్సరసః పుత్రా వనేయుశ్చావమః స్మృతః
ఘృతాచ్యామిన్ద్రియాణీవ ముఖ్యస్య జగదాత్మనః. 5
- ఋతేయో రన్తినావోఽభూత్తయస్తస్యాత్మజా నృప
సుమతిర్ద్దవోఽప్రతిరథః కణ్వోఽప్రతిరథాత్మజః. 6
- తస్య మేధాతిథిస్తస్మాత్ప్రస్కన్నాద్యా ద్విజాతయః
పుత్రోఽభూత్సుమతే రేభిర్ద్దుష్కన్తస్తత్సుతో మతః. 7
- దుష్మన్తో మృగయాం యాతః కణ్వాశ్రమపదం గతః
తత్రాసీనాం స్వప్రభయా మణ్డయన్తీం రమామివ. 8
- విలోక్య సద్యో ముముహే దేవమాయామివ స్త్రియమ్
బభాషే తాం వరారోహం భట్టిః కతిపయైర్వృతః. 9
- తద్ధర్మనప్రముదితః సన్నివృత్తపరిశ్రమః
పప్రచ్ఛ కామసన్తప్తః ప్రహసన్శ్లాక్ష్య గిరా. 10
- కా త్వం కమలపత్రాక్షీ కస్యాసి హృదయభ్రమే
కిం స్విచ్ఛిక్తిరీతం తత్ర భవత్యా నిర్జనే వనే. 11
- వ్యక్తం రాజన్యతనయాం వేద్యహం త్వాం సుమధ్యమే
న హి చేతః పౌరవాణామధర్మే రమతే క్వచిత్. 12
- శ్రీశకున్తలోవాచ
విశ్వామిత్రాత్మజైవాహం త్యక్తా మేనకయా వనే
వేదైతద్భగవాన్కణ్వో వీర కిం కరవామ తే. 13
- ఆస్యతాం హ్యరవిన్దాక్ష గృహ్యతామర్హణం చ నః
భుజ్యతాం సన్తి నీవారా ఉష్యతాం యది రోచతే. 14
- శ్రీదుష్మన్త ఉవాచ

ఉపపన్నమిదం సుభ్రు జాతాయాః కుశికాన్వయే
స్వయం హి వృణుతే రాజ్ఞాం కన్యకాః సదృశం వరమ్. 15

ఓమిత్సుక్తే యథాధర్మముపయేమే శకుంతలామ్
గాన్ధర్వవిధినా రాజా దేశకాలవిధానవిత్. 16

అమోఘవీర్యో రాజర్షిర్మహిష్యాం వీర్యమాదధే
శ్వేభూతే స్వపురం యాతః కాలేనాసూత సా సుతమ్. 17

కణ్వః కుమారస్య వనే చక్రే సముచితాః క్రియాః
బద్ధ్వా మృగేన్ద్రం తరసా క్రీడతి స్మ స బాలకః. 18

తం దురత్యయవిక్రాన్తమాదాయ ప్రమదోత్తమా
హరేరంశాంశసమ్భూతం భర్తురన్తికమాగమత్. 19

యదా న జగృహే రాజా భార్యాపుత్రావనిన్దితౌ
శృణ్వతాం సర్వభూతానాం ఖే వాగాహశరీరిణీ. 20

మాతా భస్త్రా పితుః పుత్రో యేన జాతః స ఏవ సః
భరస్య పుత్రం దుష్మన్త మావమన్స్తాః శకుంతలామ్. 21

రేతోధాః పుత్రో నయతి నరదేవ యమక్షయాత్
త్వం చాస్య ధాతా గర్భస్య సత్యమాహ శకుంతలా. 22

పితర్యుపరతే సోఽపి చక్రవర్తీ మహాయశాః
మహిమా గీయతే తస్య హరేరంశభువో భువి. 23

చక్రం దక్షిణహస్తేఽస్య పద్మకోశోఽస్య పాదయోః
ఈజే మహాభిషేకేణ సోఽభిషిక్తోఽధిరాడ్విభుః. 24

పశ్చాపశ్చాశతా మేద్వైర్గర్భాయామను వాజిభిః
మామతేయం పురోధాయ యమునామను చ ప్రభుః. 25

అష్టసప్తతిమేధ్యాశ్వాన్పబన్ధ ప్రదదద్వసు

భరతస్య హి దౌష్మస్తేరగ్నిః సాచీగుణే చితః
సహస్రం బద్వశో యస్మిన్బ్రాహ్మణా గా విభేజిరే. 26

త్రయస్త్రింశచ్ఛతం హ్యశ్వానృద్ధ్వా విస్మాపయన్నృపాన్
దౌష్మన్తిరత్యగాన్మాయాం దేవానాం గురుమాయయౌ. 27

మృగాన్చుక్లదతః కృష్ణాన్హిరణ్యేన పరీవృతాన్
అదాత్మర్మణి మష్ణారే నియుతాని చతుర్దశ. 28

భరతస్య మహాత్మర్మ న పూర్వే నాపరే నృపాః
నైవాపుర్నైవ ప్రాప్స్యన్తి బాహుభ్యాం త్రిదివం యథా. 29

కిరాతహూణాన్యవనాన్పౌష్టాన్కృష్ణాన్ష్టశాన్చకాన్
అబ్రహ్మణ్యనృపాంశ్చాహన్మేచ్ఛాన్ద్విగ్విజయేఽఖిలాన్. 30

జిత్వా పురాసురా దేవాన్యే రసాకాంసి భేజిరే
దేవస్త్రియౌ రసాం నీతాః ప్రాణిభిః పునరాహరత్. 31

సర్వాన్కామాన్దదుహతుః ప్రజానాం తస్య రోదసీ
సమాస్త్రిణవసాహస్రీర్దిక్షు చక్రమవర్తయత్. 32

స సంరాడ్ధోకపాలాఖ్యమైశ్వర్యమధిరాట్ప్రియమ్
చక్రం చాష్టలితం ప్రాణాన్మృషేత్యుపరరామ హ. 33

తస్యాసన్నృప వైదర్భ్యః పత్న్యస్త్రీనః సుసమ్మతాః
జఘ్నుస్త్యాగభయాత్పతాన్నానురూపా ఇతీరితే. 34

తస్యైవం వితథే వంశే తదర్థం యజతః సుతమ్
మరుత్సోమేన మరుతో భరద్వాజముపాదదుః. 35

అన్తర్వత్త్వాం బ్రాతృపత్త్వాం మైథునాయ బృహస్పతిః
ప్రవృత్తో వారితో గర్భం శప్తా వీర్యముపాస్సుజత్. 36

తం త్యక్తుకామాం మమతాం భర్తుస్త్యాగవిశజ్గీతామ్

నామనిర్వాచనం తస్య శ్లోకమేనం సురా జగుః. 37

మూడే భర ద్వాజమిమం భర ద్వాజం బృహస్పతే
యాతౌ యదుక్త్వా పితరౌ భరద్వాజస్తతస్త్వయమ్. 38

చోద్యమానా సురైరేవం మత్వా వితథమాత్మజమ్
వ్యసృజన్మరుతోఽబిభ్రన్దత్తోఽయం వితథేఽన్వయే. 39

అధ్యాయము - 21

శ్రీశుక ఉవాచ

వితథస్య సుతాన్మన్యోర్బృహత్క్షత్రో జయస్తతః
మహావీర్యో నరో గర్గః సజ్జుతిస్తు నరాత్మజః. 1

గురుశ్చ రన్తిదేవశ్చ సజ్జుతేః పాణ్డనన్దన
రన్తిదేవస్య మహిమా ఇహాముత్ర చ గీయతే. 2

వియద్విత్తస్య దదతో లబ్ధం లబ్ధం బుభుక్షతః
నిష్క్రిఞ్చనస్య ధీరస్య సకుటుమ్బస్య సీదతః. 3

వ్యతీయురష్టచత్వారింశదహాన్యపిబతః కిల
ఘృతపాయససంయావం తోయం ప్రాతరుపస్థితమ్. 4

కృచ్ఛప్రాప్తకుటుమ్బస్య క్షుత్తృడ్భ్యాం జాతవేపథోః
అతిధిర్బ్రాహ్మణః కాలే భోక్తుకామస్య చాగమత్. 5

తస్మై సంవ్యభజత్సోన్నమాదృత్య శ్రద్ధయాన్వితః
హరిం సర్వత్ర సమ్పశ్యన్న భుక్త్వా ప్రయయౌ ద్విజః. 6

అథాన్యో భోక్తృమాణస్య విభక్తస్య మహిపతేః
విభక్తం వ్యభజత్తస్మై వృషలాయ హరిం స్మరన్. 7

యాతే శూద్రే తమన్యోఽగాదతిథిః శ్వభిరావృతః

- రాజన్మే దీయతామన్నం సగణాయ బుభుక్షతే. 8
- స ఆదృత్యావశిష్టం యద్బహుమానపురస్కృతమ్
తచ్చ దత్త్వా నమశ్చక్రే శ్వభ్యః శ్వపతయే విభుః. 9
- పానీయమాత్రముచ్ఛేషం తచ్చైకపరితర్పణమ్
పాస్యతః పుల్కనోఽభ్యాగాదపో దేహ్యాశుభాయ మే. 10
- తస్య తాం కరుణాం వాచం నిశమ్య విపులశ్రమామ్
కృపయా భృశసంతప్త ఇదమాహామృతం వచః. 11
- న కామయేఽహం గతిమీశ్వరాత్పరామష్టర్థియుక్తామపునర్భవం వా
ఆర్తిం ప్రపద్యేఽఖిలదేహభాజామస్తఃస్థితో యేన భవన్త్యదుఃఖాః. 12
- క్షుత్తృట్ప్రమో గాత్రపరిభ్రమశ్చ దైన్యం క్షమః శోకవిషాదమోహాః
సర్వే నివృత్తాః కృపణస్య జన్తోర్జిజీవిషోర్జీవజలార్పణాన్మే. 13
- ఇతి ప్రభాష్య పానీయం మ్రియమాణః పిపాసయా
పుల్కసాయాదదాద్ధీరో నిసర్గకరుణో నృపః. 14
- తస్య త్రిభువనాధీశాః ఫలదాః ఫలమిచ్ఛతామ్
ఆత్మానం దర్శయాం చక్రుర్మాయా విష్ణువినిర్మితాః. 15
- స వై తేభ్యో నమస్కృత్య నిఃసంక్లో విగతస్పృహః
వాసుదేవే భగవతి భక్త్యా చక్రే మనః పరమ్. 16
- ఈశ్వరాలమ్బనం చిత్తం కుర్వతోఽనన్యరాధసః
మాయా గుణమయీ రాజన్స్వప్నవత్ప్రత్యలీయత. 17
- తత్ప్రసంగానుభావేన రన్తిదేవానువర్తినః
అభవన్యోగినః సర్వే నారాయణపరాయణాః. 18
- గర్గాచ్చినిస్తతో గార్గ్యః క్షత్రాద్బ్రహ్మ హ్యవర్తత
దురితక్షయో మహావీర్యాత్తస్య త్రయ్యారుణః కవిః. 19

- పుష్కరారుణిరిత్యత్ర యే బ్రాహ్మణగతిం గతాః
బృహత్కతస్య పుత్రోఽభూద్ధస్తీ యద్ధస్తినాపురమ్. 20
- అజమీడో ద్విమీడశ్చ పురుమీడశ్చ హస్తినః
అజమీడస్య వంశ్యాః స్యుః ప్రియమేధాదయో ద్విజాః. 21
- అజమీడాద్భూహదిషుస్తస్య పుత్రో బృహద్ధనుః
బృహత్కాయస్తతస్తస్య పుత్ర ఆసీజ్జయద్రథః. 22
- తత్పుత్రో విశదస్తస్య స్వేనజిత్సమజాయత
రుచిరాశ్వో దృఢహనుః కాశ్యో వత్సశ్చ తత్పుతాః. 23
- రుచిరాశ్వసుతః పారః పృథుసేనస్తదాత్మజః
పారస్య తనయో నీపస్తస్య పుత్రశతం త్వభూత్. 24
- స కృత్వాం శుకకన్యాయాం బ్రహ్మదత్తమజీజనత్
యోగీ స గవి భార్యాయాం విష్వక్సేనమధాత్సుతమ్. 25
- జైగీషవ్యోపదేశేన యోగతస్తం చకార హ
ఉదక్సేనస్తతస్తస్మాద్భల్లాటో బార్హదీషవాః. 26
- యవీనరో ద్విమీడస్య కృతిమాంస్తత్పుతః స్మృతః
నామ్నా సత్యధృతిస్తస్య దృఢనేమిః సుపార్శ్వకృత్. 27
- సుపార్శ్వాత్సుమతిస్తస్య పుత్రః సన్నతిమాంస్తతః
కృతీ హిరణ్యనాభాద్యో యోగం ప్రాప్య జగౌ స్మ షట్. 28
- సంహితాః ప్రాచ్యసామ్నాం వై నీపో హ్యుగ్రాయుధస్తతః
తస్య క్షేమ్యః సువీరోఽథ సువీరస్య రిపుజ్ఞయః. 29
- తతో బహురథో నామ పురుమీడోఽప్రజోఽభవత్
నలీన్యమజమీడస్య నీలః శాన్తిస్తు తత్పుతః. 30

శాస్తేః సుశాన్తిస్తత్పుత్రః పురుజోఽర్కస్తతోఽభవత్
భర్యాశ్వస్తనయస్తస్య పశ్చాసన్ముగ్ధలాదయః. 31

యవీనరో బృహద్విశ్వః కామ్పిల్లః సజ్జయః సుతాః
భర్యాశ్వః ప్రాహ పుత్రా మే పశ్చానాం రక్షణాయ హి. 32

విషయాణామలమిమే ఇతి పశ్చాలసంజ్ఞితాః
ముగ్ధలాద్బ్రహ్మనిర్వృతం గోత్రం మౌగ్ధల్యసంజ్ఞితమ్. 33

మిథునం ముగ్ధలాద్భార్యాద్ధివోదాసః పుమానభూత్
అహల్యా కన్యకా యస్యాం శతానన్దస్తు గౌతమాత్. 34

తస్య సత్యధృతిః పుత్రో ధనుర్వేదవిశారదః
శరద్వాంస్తత్పుత్రో యస్మాదుర్వశీదర్శనాత్కిల. 35

శరస్తమ్బేఽపతద్రేతో మిథునం తదభూచ్ఛభమ్
తద్బ్రష్టౌ కృపయాగృహ్లాచ్ఛాన్తనుర్మృగయాం చరన్
కృపః కుమారః కన్యా చ ద్రోణపత్న్యభవత్ప్రపీ. 36

అధ్యాయము - 22

శ్రీశుక ఉవాచ

మిత్రాయుశ్చ దివోదాసాచ్ఛ్యవనస్తత్పుత్రో నృప
సుదాసః సహదేవోఽథ సోమకో జన్తుజన్మకృత్. 1

తస్య పుత్రశతం తేషాం యవీయాన్స్పృషతః సుతః
స తస్మాద్ద్రుపదో జజ్ఞే సర్వసమ్పత్సమన్వితః
ద్రుపదాద్ద్రోపదీ తస్య ధృష్టద్యుమ్నాదయః సుతాః. 2

ధృష్టద్యుమ్నాద్ధృష్టకేతుర్భార్యాః పాశ్చాలకా ఇమే
యోఽజమీధసుతో హ్యన్య ఋక్షః సంవరణస్తతః. 3

తపత్యాం సూర్యకన్యాయాం కురుక్షేత్రపతిః కురుః

- పరీక్షిః సుధనుర్జహ్నుర్నిషధశ్చ కురోః సుతాః. 4
- సుహోత్రోఽభూత్సుధనుషశ్చ్యవనోఽథ తతః కృతీ
వసుస్తస్యోపరిచరో బృహద్రథముఖాస్తతః. 5
- కుశామ్బమత్స్యప్రత్యగ్ర చేదిపాద్యాశ్చ చేదిపాః
బృహద్రథాత్మశాగ్రోఽభూద్ధృషభస్తస్య తత్సుతః. 6
- జజ్ఞే సత్యహితోఽపత్యం పుష్పవాంస్తత్సుతో జహుః
అన్యస్యామపి భార్యాయాం శకలే ద్వే బృహద్రథాత్. 7
- యే మాత్రా బహిరుత్సుష్టే జరయా చాభిసన్ధితే
జీవ జీవేతి క్రీడన్త్యా జరాసన్ధోఽభవత్సుతః. 8
- తతశ్చ సహదేవోఽభూత్సోమాపిర్యచ్చుతశ్రవాః
పరీక్షిరనపత్యోఽభూత్సురథో నామ జాహ్నవః. 9
- తతో విదూరథస్తస్మాత్సార్వభౌమస్తతోఽభవత్
జయసేనస్తత్తనయో రాధికోఽతోఽయుతాయ్వభూత్. 10
- తతశ్చాక్రోధనస్తస్మాద్దేవాతిథిరముష్య చ
ఋక్షస్తస్య దిలీపోఽభూత్ప్రతీపస్తస్య చాత్మజః. 11
- దేవాపిః శాన్తనుస్తస్య బాహ్లేక ఇతి చాత్మజాః
పితృరాజ్యం పరిత్యజ్య దేవాపిస్తు వనం గతః. 12
- అభవచ్ఛాన్తనూ రాజా ప్రాజ్ఞహోభిషసంజ్ఞితః
యం యం కరాభ్యాం స్పృశతి జీర్ణం యౌవనమేతి సః. 13
- శాన్తిమాప్నోతి చైవాగ్ర్యాం కర్మణా తేన శాన్తనుః
సమా ద్వాదశ తద్రాజ్యే న వవర్ష యదా విభుః. 14
- శాన్తనుర్బ్రాహ్మణైరుక్తః పరివేత్తాయమగ్రభుక్
రాజ్యం దేహ్యగ్రజాయాశు పురరాష్ట్రవివృద్ధయే. 15

- ఏవముక్తో ద్విజైర్జ్యేష్ఠం ఛన్దయామాస సోఽబ్రవీత్
తన్మన్త్రిప్రహితైర్విప్రైర్వేదాద్విభంశితో గిరా. 16
- వేదవాదాతివాదాన్వై తదా దేవో వవర్ష హ
దేవాపిర్యోగమాస్థాయ కలాపగ్రామమాశ్రితః. 17
- సోమవంశే కలా నష్టే కృతాదౌ స్థాపయిష్యతి
బాహ్లాకాత్సోమదత్తోఽభూద్భూర్భూరిర్భూరిశ్రవాస్తతః. 18
- శలశ్చ శాన్తనోరాసీద్గఙ్గాయాం భీష్మ ఆత్మవాన్
సర్వధర్మవిదాం శ్రేష్ఠో మహాభాగవతః కవిః. 19
- వీరయూథాగ్రణీర్యేన రామోఽపి యుధి తోషితః
శాన్తనోర్దాసకన్యాయాం జజ్ఞే చిత్రాఙ్గదః సుతః. 20
- విచిత్రవీర్యశ్చావరజో నామ్నా చిత్రాఙ్గదో హతః
యస్యాం పరాశరాత్సాక్షాదవతీర్ణో హరేః కలా. 21
- వేదగుప్తో మునిః కృష్ణో యతోఽహమిదమధ్యగామ్
హిత్వా స్వశిష్యాన్వైలాదీన్భగవాన్బాదరాయణః. 22
- మహ్యం పుత్రాయ శాన్తాయ పరం గుహ్యమిదం జగౌ
విచిత్రవీర్యోఽథోవాహ కాశీరాజసుతే బలాత్. 23
- స్వయంవరాదుపానీతే అమ్బికామ్బాలికే ఉభే
తయోరాసక్తహృదయో గృహీతో యక్ష్మణా మృతః. 24
- క్షేత్రేఽప్రజస్య వై బ్రాతుర్మాత్రోక్తో బాదరాయణః
ధృతరాష్ట్రం చ పాణ్డుం చ విదురం చాప్యజీజనత్. 25
- గాన్ధార్యాం ధృతరాష్ట్రస్య జజ్ఞే పుత్రశతం నృప
తత్ర దుర్యోధనో జ్యేష్ఠో దుఃశలా చాపి కన్యకా. 26

- శాపాన్వైధునరుద్ధస్య పాణ్డోః కున్త్యాం మహారథాః
జాతా ధర్మానిలేన్ద్రేభ్యో యుధిష్ఠిరముఖాస్తయః. 27
- నకులః సహదేవశ్చ మాద్ర్యాం నాసత్యదస్తయోః
ద్రౌపద్యాం పశ్చ పశ్చాభ్యః పుత్రాస్తే పితరోఽభవన్. 28
- యుధిష్ఠిరాత్ప్రతివిన్ద్యః శ్రుతసేనో వృకోదరాత్
అర్జునాచ్ఛ్రుతకీర్తిస్తు శతానీకస్తు నాకులిః. 29
- సహదేవసుతో రాజన్రుతకర్మా తథాపరే
యుధిష్ఠిరాత్తు పౌరవ్యాం దేవకోఽథ ఘటోత్కచః. 30
- భీమసేనాద్ధిడిమ్బాయాం కాల్యాం సర్వగతస్తతః
సహదేవాత్సుహోత్రం తు విజయాసూత పార్వతీ. 31
- కరేణుమత్యాం నకులో నరమిత్రం తథార్జునః
ఇరావంతములుప్యాం వై సుతాయాం బభ్రువాహనమ్
మణిపురపతేః సోఽపి తత్పుత్రః పుత్రికాసుతః. 32
- తవ తాతః సుభద్రాయామభిమన్యురజాయత
సర్వాతిరథజిద్వీర ఉత్తరాయాం తతో భవాన్. 33
- పరిక్షిణేషు కురుషు ద్రౌణేర్బ్రహ్మస్తతేజసా
త్వం చ కృష్ణానుభావేన సజీవో మోచితోఽన్తకాత్. 34
- తవేమే తనయాస్తాత జనమేజయపూర్వకాః
శ్రుతసేనో భీమసేన ఉగ్రసేనశ్చ వీర్యవాన్. 35
- జనమేజయస్త్వాం విదిత్వా తక్షకాన్నిధనం గతమ్
సర్పాన్వై సర్పయాగాగ్నౌ స హోష్యతి రుషాన్వితః. 36
- కాలషేయం పురోధాయ తురం తురగమేధషాట్
సమన్తాత్పుథీవీం సర్వాం జిత్వా యక్ష్యతి చాధ్వరైః. 37

తస్య పుత్రః శతానీకో యాజ్ఞవల్క్యత్రయ్యాం పరన్
అస్తజ్ఞానం క్రియాజ్ఞానం శౌనకాత్పరమేష్యతి. 38

సహస్రానీకస్తత్పుత్రస్తతశ్చైవాశ్వమేధజః
అసీమకృష్ణస్తస్యాపి నేమిచక్రస్తు తత్పుత్రః. 39

గజాహ్వయే హృతే నద్యా కౌశామ్బ్యాం సాధు వత్స్యతి
ఉక్తస్తతశ్చిత్రరథస్తస్మాచ్ఛుచిరథః సుతః. 40

తస్మాచ్ఛుచృ వృష్టిమాంస్తస్య సుషేణోఽథ మహీపతిః
సునీధస్తస్య భవితా నృచక్షుర్యత్సుఖీనలః. 41

పరిప్లవః సుతస్తస్మాన్మేధావీ సునయాత్మజః
నృపజ్ఞాయస్తతో దూర్వస్తమిస్తస్మాజ్జనిష్యతి. 42

తిమేర్బుహద్రథస్తస్మాచ్ఛతానీకః సుదాసజః
శతానీకాద్దుర్దమనస్తస్యాపత్యం మహీనరః. 43

దణ్డపాణిర్నిమిస్తస్య క్షేమకో భవితా యతః
బ్రహ్మక్షత్రస్య వై యోనిర్వంశో దేవర్షిసత్పుత్రః. 44

క్షేమకం ప్రాప్య రాజానం సంస్థాం ప్రాప్స్యతి వై కలా
అథ మాగధరాజానో భావినో యే వదామి తే. 45

భవితా సహదేవస్య మార్హారిర్యచ్ఛతశ్రవాః
తతో యుతాయుస్తస్యాపి నిరమిత్రోఽథ తత్పుత్రః. 46

సునక్షత్రః సునక్షత్రాద్భూహత్సేనోఽథ కర్మజిత్
తతః సుతజ్ఞాయాద్విప్రః శుచిస్తస్య భవిష్యతి. 47

క్షేమోఽథ సువ్రతస్తస్మాద్ధర్మసూత్రః సమస్తతః
ద్యుమత్సేనోఽథ సుమతిః సుబలో జనితా తతః. 48

సునీధః సత్యజిదథ విశ్వజిద్యద్రిపుజ్ఞయః

బార్హద్రధాశ్చ భూపాలా భావ్యాః సాహస్రవత్సరమ్.

49

అధ్యాయము - 23

శ్రీశుక ఉవాచ

అనోః సభానరశ్చక్షుః పరేష్టుశ్చ త్రయః సుతాః
సభానరాత్కాలనరః సృష్టాయస్తత్సుతస్తతః.

1

జనమేజయస్తస్య పుత్రో మహాశాలో మహామనాః
ఉశీనరస్తితిక్షుశ్చ మహామనస ఆత్మజౌ.

2

శిబిర్వరః కృమిర్దక్షశ్చత్వారోశీనరాత్మజాః
వృషాదర్భః సుధీరశ్చ మద్రః కేకయ ఆత్మవాన్.

3

శిబేశ్చత్వార ఏవాసంస్తితిక్షేశ్చ రుషద్రథః
తతో హోమోఽథ సుతపా బలిః సుతపసోఽభవత్.

4

అఙ్గవఙ్గకలిఙ్గాద్యాః సుహృపుణ్డ్రౌడ్రసంఙ్ఘితాః
జఙ్ఘరే దీర్ఘతమసో బలేః క్షేత్రే మహీక్షితాః.

5

చక్రుః స్వనామ్నా విషయాన్తడిమాన్ప్రాచ్యకాంశ్చ తే
ఖలపానోఽఙ్గతో జఙ్ఘే తస్మాద్దివిరథస్తతః.

6

సుతో ధర్మరథో యస్య జఙ్ఘే చిత్రరథోఽప్రజాః
రోమపాద ఇతి ఖ్యాతస్తస్మై దశరథః సఖా.

7

శాన్తాం స్వకన్యాం ప్రాయచ్చదృష్యశృఙ్గ ఉవాహ యామ్
దేవేవర్షతి యం రామా ఆనిన్యర్హరిణీసుతమ్.

8

నాట్యసగ్గీతవాదిత్రైర్విభ్రమాలిఙ్గనార్హణైః
స తు రాఙ్ఘోఽనపత్యస్య నిరూప్యేష్టిం మరుత్వతే.

9

ప్రజామదాద్దశరథో యేన లేభేఽప్రజాః ప్రజాః

- చతురङ్గో రోమపాదాత్స్పృధులాక్షస్తు తత్సుతః. 10
- బృహద్రథో బృహత్కర్మా బృహద్భానుశ్చ తత్సుతాః
ఆద్యాద్బృహన్మనాస్తస్మాజ్జయద్రథ ఉదాహృతః. 11
- విజయస్తస్య సమ్భూత్యాం తతో ధృతిరజాయత
తతో ధృతవ్రతస్తస్య సత్కర్మాధిరథస్తతః. 12
- యోఽసౌ గఙ్గాతటే క్రీడన్మజ్జాపాస్తర్గతం శిశుమ్
కున్త్యాపవిద్ధం కానీనమనపత్యోఽకరోత్సుతమ్. 13
- వృషసేనః సుతస్తస్య కర్ణస్య జగతీపతే
ద్రుహ్యోశ్చ తనయో బభ్రుః సేతుస్తస్యాత్మజస్తతః. 14
- ఆరబ్ధస్తస్య గాన్ధారస్తస్య ధర్మస్తతో ధృతః
ధృతస్య దుర్మదస్తస్మాత్ప్రచేతాః ప్రాచేతసః శతమ్. 15
- ష్టేచ్ఛాధిపతయోఽభూవన్నుదీచీం దిశమాశ్రితాః
తుర్వసోశ్చ సుతో వహ్నిర్వహ్నిర్భర్గోఽథ భానుమాన్. 16
- త్రిభానుస్తత్సుతోఽస్యాపి కరన్ధమ ఉదారధీః
మరుతస్తత్సుతోఽపుత్రః పుత్రం పౌరవమన్వభూత్. 17
- దుష్మన్తః స పునర్భేజే స్వవంశం రాజ్యకాముకః
యయాతేర్జ్యేష్ఠపుత్రస్య యదోర్వంశం నరర్షభ. 18
- వర్ణయామి మహాపుణ్యం సర్వపాపహరం నృణామ్
యదోర్వంశం నరః శ్రుత్వా సర్వపాపైః ప్రముచ్యతే. 19
- యత్రావతీర్ణో భగవాన్సరమాత్మా నరాకృతిః
యదోః సహస్రజిత్రోష్ఠా నలో రిపురితి శ్రుతాః. 20
- చత్వారః సూనవస్తత్ర శతజిత్రధమాత్మజః
మహాహయో రేణుహయో హైహయశ్చేతి తత్సుతాః. 21

- ధర్మస్తు హైహయసుతో నేత్రః కుంతేః పితా తతః
సోహజ్జరభవత్కుంతేర్మహిష్మాన్భద్రసేనకః. 22
- దుర్మదో భద్రసేనస్య ధనకః కృతవీర్యసూః
కృతాగ్నిః కృతవర్మా చ కృతౌజా ధనకాత్మజాః. 23
- అర్జునః కృతవీర్యస్య సప్తద్వీపేశ్వరోఽభవత్
దత్తాత్రేయాద్ధరేరంశాత్ప్రాప్తయోగమహాగుణః. 24
- న నూనం కార్తవీర్యస్య గతిం యాస్యన్తి పార్థివాః
యజ్ఞదానతపోయోగైః శ్రుతవీర్యదయాదిభిః. 25
- పశ్చాశీతి సహస్రాణి హ్యవ్యాహతబలః సమాః
అనష్టవిత్తస్మరణో బుభుక్షేఽక్షయ్యషడ్వసు. 26
- తస్య పుత్రసహస్రేషు పశ్చైవోర్వరితా మృధే
జయద్వజః శూరసేనో వృషభో మధురూర్జితః. 27
- జయద్వజాత్తాలజఙ్ఘస్తస్య పుత్రశతం త్వభూత్
క్షత్రం యత్తాలజఙ్ఘాఖ్యమౌర్వతేజోపసంహృతమ్. 28
- తేషాం జ్యేష్ఠో వీతిహోత్రో వృష్ణిః పుత్రో మధోః స్మృతః
తస్య పుత్రశతం త్వాసీద్వృష్ణిజ్యేష్ఠం యతః కులమ్. 29
- మాధవా వృష్ణయో రాజన్యాదవాశ్చేతి సంజ్ఞితాః
యదుపుత్రస్య చ క్రోష్ఠోః పుత్రో వృజినవాంస్తతః. 30
- స్వాహితోఽతో విషధుర్వై తస్య చిత్రరథస్తతః
శశబిన్దుర్మహాయోగీ మహాభాగో మహానభూత్. 31
- చతుర్దశమహారత్న శ్చక్రవర్త్యపరాజితః
తస్య పతీ సహస్రాణాం దశానాం సుమహాయశాః. 32
- దశలక్షసహస్రాణి పుత్రాణాం తాస్వజీజనత్

- తేపాం తు షట్ప్రధానానాం పృథుశ్రవస ఆత్మజః.
ధర్మో నామోశనా తస్య హయమేధశతస్య యాట్ 33
- తత్సుతో రుచకస్తస్య పశ్చాసన్నాత్మజాః శృణు.
పురుజిద్రుక్మరుక్మేషు పృథుజ్యమఘసంజ్ఞితాః 34
- జ్యమఘస్త్యప్రజోఽప్యన్యం భార్యం శైబ్యాపతిర్భయాత్.
నావిన్దచ్చత్రుభవనాద్భోజ్యం కన్యామహారషీత్
రథస్థాం తాం నిరీక్ష్యాహ శైబ్యా పతిమమర్షితా. 35
- కేయం కుహక మత్స్థానం రథమారోపితేతి వై
స్నుషా తవేత్యభిహితే స్మయన్తీ పతిమబ్రవీత్. 36
- అహం బన్ధ్యాసపత్నీ చ స్నుషా మే యుజ్యతే కథమ్
జనయిష్యసి యం రాజ్ఞి తస్యేయముపయుజ్యతే. 37
- అన్వమోదంత తద్విశ్వే దేవాః పితర ఏవ చ
శైబ్యా గర్భమధాత్కాలే కుమారం సుషువే శుభమ్
స విదర్భ ఇతి ప్రోక్త ఉపయేమే స్నుషాం సతీమ్. 38

అధ్యాయము - 24

- శ్రీశుక ఉవాచ
తస్యాం విదర్భోఽజనయత్పుత్రౌ నామ్నా కుశక్రథౌ
తృతీయం రోమపాదం చ విదర్భకులనన్దనమ్. 1
- రోమపాదసుతో బభ్రుర్భభ్రోః కృతిరజాయత
ఉశికస్తత్సుతస్తస్మాచ్ఛేదిశ్చైద్యాదయో నృపాః. 2
- క్రథస్య కున్తిః పుత్రోఽభూద్వృష్ణిస్తస్యాథ నిర్మతిః
తతో దశార్హో నామ్నా భూతస్య వ్యోమః సుతస్తతః. 3
- జీమూతో వికృతిస్తస్య యస్య భీమరథః సుతః

- తతో నవరథః పుత్రో జాతో దశరథస్తతః. 4
- కరమ్భిః శకునేః పుత్రో దేవరాతస్తదాత్మజః
దేవక్షత్రస్తతస్తస్య మధుః కురువశాదనుః. 5
- పురుహోతస్త్వనోః పుత్రస్తస్యాయుః సాత్వతస్తతః
భజమానో భజిర్ద్వివ్యో వృష్ణిర్దేవావృధోఽన్ధకః. 6
- సాత్వతస్య సుతాః సప్త మహాభోజశ్చ మారిష
భజమానస్య నిష్ఠాచిః కింకరణో ధృష్టిరేవ చ. 7
- ఏకస్యామాత్మజాః పత్న్యామన్యస్యాం చ త్రయః సుతాః
శతాజిచ్ఛ సహస్రాజిదయుతాజిదితి ప్రభో. 8
- బభ్రుర్దేవావృధసుతస్తయోః శ్లోకౌ పరన్తఃమూ
యధైవ శృణుమో దూరాత్సమ్పశ్యామస్తథాన్తికాత్. 9
- బభ్రుః శ్రీష్ఠో మనుష్యాణాం దేవైర్దేవావృధః సమః
పురుషాః పశ్చాపృష్ఠిశ్చ షట్సహస్రాణి చాష్ట చ. 10
- యేఽమృతత్వమనుప్రాప్తా బభ్రోర్దేవావృధాదపి
మహాభోజోఽతిధర్మాత్మా భోజా ఆసంస్తదన్వయే. 11
- వృష్ణేః సుమిత్రః పుత్రోఽభూద్యుధాజిచ్ఛ పరన్తప
శినిస్తస్యానమిత్రశ్చ నిఘ్నోఽభూదనమిత్రతః. 12
- సత్రాజితః ప్రసేనశ్చ నిఘ్న స్వాధాసతుః సుతౌ
అనమిత్రసుతో యోఽన్యః శినిస్తస్య చ సత్యకః. 13
- యుయుధానః సాత్యకిర్వై జయస్తస్య కుణిస్తతః
యుగన్ధరోఽనమిత్రస్య వృష్ణేః పుత్రోఽపరస్తతః. 14
- శ్వఫల్కశ్చిత్రరథశ్చ గాన్ధిన్యాం చ శ్వఫల్కతః
అక్రూరప్రముఖా ఆసన్పుత్రా ద్వాదశ విశ్రుతాః. 15

- ఆసంఖః సారమేయశ్చ మృదురో మృదువిద్ధిరిః
ధర్మవృద్ధః సుకర్మా చ క్షేత్రోపేక్షోఽరిమర్దనః. 16
- శత్రుఘ్నో గన్ధమాదశ్చ ప్రతిబాహుశ్చ ద్వాదశ
తేషాం స్వసా సుచారాఖ్యా ద్వావక్తూరసుతావపి. 17
- దేవవానుపదేవశ్చ తథా చిత్రరథాత్మజాః
పృథుర్విదూరథాద్యాశ్చ బహవో వృష్టినన్దనాః. 18
- కుకురో భజమానశ్చ శుచిః కమ్బులబర్హిషః
కుకురస్య సుతో వహ్నిర్విలోమా తనయస్తతః. 19
- కపోతరోమా తస్యానుః సఖా యస్య చ తుమ్బురుః
అన్ధకాద్ధున్దుభిస్తస్మాదవిద్యోతః పునర్వసుః. 20
- తస్యాహుకశ్చాహుకీ చ కన్యా చైవాహుకాత్మజౌ
దేవకశ్చోగ్రసేనశ్చ చత్వారో దేవకాత్మజాః. 21
- దేవవానుపదేవశ్చ సుదేవో దేవవర్దనః
తేషాం స్వసారః సప్తాసన్ధతదేవాదయో నృప. 22
- శాన్తిదేవోపదేవా చ శ్రీదేవా దేవరక్షితా
సహదేవా దేవకీ చ వసుదేవ ఉవాహ తాః. 23
- కంసః సునామా న్యగ్రోధః కఙ్కః శఙ్కః సుహూస్తథా
రాష్ట్రపాలోఽథ ధృష్టిశ్చ తుష్టిమానౌగ్రసేనయః. 24
- కంసా కంసవతీ కఙ్కా శూరభూ రాష్ట్రపాలికా
ఉగ్రసేనదుహితరో వసుదేవానుజస్త్రీయః. 25
- శూరో విదూరథాదాసీద్భజమానస్తు తత్సుతః
శినిస్తస్మాత్స్వయం భోజో హృదికస్తత్సుతో మతః. 26

- దేవమీధః శతధనుః కృతవర్మేతి తత్సుతాః
దేవమీధస్య శూరస్య మారిషా నామ పత్న్యభూత్. 27
- తస్యాం స జనయామాస దశ పుత్రానకల్మషాన్
వసుదేవం దేవభాగం దేవశ్రవసమానకమ్. 28
- సృజ్జాయం శ్యామకం కఙ్కం శమీకం వత్సకం వృకమ్
దేవదున్దుభయో నేదురానకా యస్య జన్మని. 29
- వసుదేవం హరేః స్థానం వదన్త్యానకదున్దుభిమ్
పృథా చ శ్రుతదేవా చ శ్రుతకీర్తిః శ్రుతశ్రవాః. 30
- రాజాధిదేవీ చైతేషాం భగిన్యః పఞ్చ కన్యకాః
కున్తేః సఖ్యః పితా శూరో హ్యపుత్రస్య పృథామదాత్. 31
- సాప దుర్వాససో విద్యాం దేవహూతీం ప్రతోషితాత్
తస్యా వీర్యపరీక్షార్థమాజుహవ రవిం శుచిః. 32
- తదైవోపాగతం దేవం వీక్ష్య విస్మితమానసా
ప్రత్యయార్థం ప్రయుక్తా మే యాహి దేవ క్షమస్య మే. 33
- అమోఘం దేవసన్దర్శమాదధే త్వయి చాత్మజమ్
యోనిర్యథా న దుష్కేత కర్తాహం తే సుమధ్యమే. 34
- ఇతి తస్యాం స ఆధాయ గర్భం సూర్యో దివం గతః
సద్యః కుమారః సజ్జాజ్ఞే ద్వితీయ ఇవ భాస్కరః. 35
- తం సాత్యజన్నదీతోయే కృచ్ఛాల్లోకస్య బిభ్యతీ
ప్రపితామహస్తామువాహ పాణ్డురైః సత్యవిక్రమః. 36
- శ్రుతదేవాం తు కారూషో వృద్ధశర్మా సమగ్రహీత్
యస్యామభూద్దన్తవక్త్ర ఋషిశప్తో దితేః సుతః. 37
- కైకేయో ధృష్టకేతుశ్చ శ్రుతకీర్తిమవిన్దత

- సన్తర్ధనాదయస్తస్యాం పశ్చాసన్తైకయాః సుతాః. 38
- రాజాధిదేవ్యామావన్త్యో జయసేనోఽజనిష్ఠ హ
దమఘోషశ్చేదిరాజః శ్రుతశ్రవసమగ్రహీత్. 39
- శిశుపాలః సుతస్తస్యాః కథితస్తస్య సమ్భవః
దేవభాగస్య కంసాయాం చిత్రకేతుబృహద్బలౌ. 40
- కంసవత్సాం దేవశ్రవసః సువీర ఇషుమాంస్తథా
బకః కజ్జౌత్తు కజ్జాయాం సత్యజిత్పురుజిత్తథా. 41
- సృజ్జయో రాష్ట్రపాల్యాం చ వృషదుర్మర్షణాదికాన్
హరికేశహిరణ్యాక్షౌ శూరభూమ్యాం చ శ్యామకః. 42
- మిశ్రకేశ్యామప్పరసి వృకాదీన్వత్సకస్తథా
తక్షపుష్కరశాలాదీన్దుర్వాక్ష్యాం వృక ఆదధే. 43
- సుమిత్రార్జునపాలాదీన్సమీకాత్తు సుదామనీ
ఆనకః కర్ణికాయాం వై ఋతథామాజయావపి. 44
- పౌరవీ రోహిణీ భద్రా మదిరా రోచనా ఇలా
దేవకీప్రముఖాశ్చాసన్సత్ప్య ఆనకదున్దుభేః. 45
- బలం గదం సారణం చ దుర్మదం విపులం ధ్రువమ్
వసుదేవస్తు రోహిణ్యాం కృతాదీనుదపాదయత్. 46
- సుభద్రో భద్రబాహుశ్చ దుర్మదో భద్ర ఏవ చ
పౌరవ్యాస్తనయా హ్యేతే భూతాద్యా ద్వాదశాభవన్. 47
- నన్దోపనన్దకృతక శూరాద్యా మదిరాత్మజాః
కౌశల్యా కేశినం త్వేకమసూత కులనన్దనమ్. 48
- రోచనాయామతో జాతా హస్తహేమాభదాదయః
ఇలాయామురువల్కాదీన్యదుముఖ్యానజీజనత్. 49

- విప్యష్టో ధృతదేవాయామేక ఆనకదున్దుభేః
శాన్తిదేవాత్మజా రాజన్రశమప్రసితాదయః. 50
- రాజన్యకల్పవర్షాద్యా ఉపదేవాసుతా దశ
వసుహంససువంశాద్యాః శ్రీదేవాయాస్తు షట్సుతాః. 51
- దేవరక్షితయా లబ్ధా నవ చాత్ర గదాదయః
వసుదేవః సుతానష్టావాదధే సహదేవయా. 52
- ప్రవరశ్రుతముఖ్యాంశ్చ సాక్షాద్ధర్మో వసూనివ
వసుదేవస్తు దేవక్యామష్ట పుత్రానజీజనత్. 53
- కీర్తిమన్తం సుషేణం చ భద్రసేనముదారధీః
ఋజుం సమ్మర్దనం భద్రం సజ్కర్షణమహీశ్వరమ్. 54
- అష్టమస్తు తయోరాసీత్స్వయమేవ హరిః కిల
సుభద్రా చ మహాభాగా తవ రాజన్పితామహీ. 55
- యదా యదా హి ధర్మస్య క్షయో వృద్ధిశ్చ పాప్మనః
తదా తు భగవానీశ ఆత్మానం సృజతే హరిః. 56
- న హ్యస్య జన్మనో హేతుః కర్మణో వా మహీపతే
ఆత్మమాయాం వినేశస్య పరస్య ద్రష్టురాత్మనః. 57
- యన్మాయాచేష్టితం పుంసః స్థిత్యుత్పత్త్యప్యయాయ హి
అనుగ్రహస్తన్నివృత్తేరాత్మలాభాయ చేష్యతే. 58
- అక్షౌహిణీనాం పతిభిరసురైర్నృపలాఞ్చనైః
భువ ఆక్రమ్యమాణాయా అభారాయ కృతోద్యమః. 59
- కర్మాణ్యపరిమేయాణి మనసాపి సురేశ్వరైః
సహసజ్కర్షణశ్చక్రే భగవాన్మధుసూదనః. 60

కలౌ జనిష్యమాణానాం దుఃఖశోకతమోనుదమ్
అనుగ్రహాయ భక్తానాం సుపుణ్యం వ్యతనోద్యశః. 61

యస్మిన్పత్కర్ణపీయూషే యశస్తీర్థవరే సకృత్
శ్రోత్రాజ్ఞలిరుపస్సుశ్య ధునుతే కర్మవాసనామ్. 62

భోజవృష్ణ్యన్ధకమధు శూరసేనదశార్హకైః
శ్లాఘనీయేహితః శశ్వత్కురుస్సజ్జయపాణ్డుభిః. 63

స్నిగ్ధస్మితేక్షితోదారైర్వాక్యైర్విక్రమలీలయా
నృలోకం రమయామాస మూర్త్యా సర్వాఙ్గరమ్యయా. 64

యస్యాననం మకరకుణ్డలచారుకర్ణ భ్రాజత్కపోలసుభగం సవిలాసహాసమ్
నిత్యోత్సవం న తత్పుర్ణశిభిః పిబన్త్యో నార్యో నరాశ్చ ముదితాః కుపితా నిమేశ్చ. 65

జాతో గతః పితృగృహద్వజమేధితార్థో హత్వా రిపూన్సుతశతాని కృతోరుదారః
ఉత్పాద్య తేషు పురుషః క్రతుభిః సమీజే ఆత్మానమాత్మనిగమం ప్రథయన్జనేషు. 66

పృథ్వ్యాః స వై గురుభరం క్షపయన్కురూణామంతఃసముత్థకలినా యుధి భూపచమ్వః
దృష్ట్వా విధూయ విజయే జయముద్విహేష్య ప్రోచ్యోద్ధవాయ చ పరం సమగాత్స్వధామ.

ॐ శ్రీ ॐ ॐ ॐ శ్రీ శ్రీ

దశమ స్కంధము

||ఓం నమో భగవతే వాసుదేవాయ||

అధ్యాయము - 1

శ్రీరాజోవాచ

కథితో వంశవిస్తారో భవతా సోమసూర్యయోః

రాజ్ఞాం చోభయవంశ్యానాం చరితం పరమాద్భుతమ్

1

యదోశ్చ ధర్మశీలస్య నితరాం మునిసత్తమ

తత్రాంశేనావతీర్ణస్య విష్ణోర్వీర్యాణి శంస నః

2

అవతీర్య యదోర్వంశే భగవాన్భూతభావనః

కృతవాన్యాని విశ్వాత్మా తాని నో వద విస్తరాత్

3

నివృత్తతర్జైరుపగీయమానాద్భవౌషధాచ్చోత్రమనోఽభిరామాత్

క ఉత్తమశ్లోకగుణానువాదాత్పు మాన్విరజ్యేత వినా పశుఘ్నాత్

4

పితామహ మే సమరేఽమరజ్ఞయైర్దేవవ్రతాద్యాతిరథైస్తిమిజ్జీలైః

దురత్యయం కౌరవసైన్యసాగరం కృత్వాతరన్వత్సపదం స్మ యత్స్లవాః

5

దౌణ్యస్తవిప్లష్టమిదం మదగ్గం సంతానబీజం కురుపాణ్డవానామ్

జగోప కుక్షిం గత ఆత్తచక్రో మాతుశ్చ మే యః శరణం గతాయాః

6

వీర్యాణి తస్యాఖిలదేహభాజామన్తర్బహిః పూరుషకాలరూపైః

ప్రయచ్ఛతో మృత్యుముతామృతం చ మాయామనుష్యస్య వదస్య విద్వన్

7

రోహిణ్యాస్తనయః ప్రోక్తో రామః సజ్కర్షణస్త్వయా

దేవక్యా గర్భసమ్భున్తః కుతో దేహన్తరం వినా

8

- కస్మాన్ముకున్దో భగవాన్నితుర్గేహాద్వజం గతః
క్వ వాసం జ్ఞాతిభిః సార్థం కృతవాన్సాత్వతాం పతిః 9
- వ్రజే వసన్కిమకరోన్మధుపుర్యాం చ కేశవః
భూతరం చావధీత్కంసం మాతురద్ధాతదర్హణమ్ 10
- దేహం మానుషమాశ్రిత్య కతి వర్షాణి వృష్టిభిః
యదుపుర్యాం సహవాత్సీత్పత్వ్యః కత్యభవన్ప్రభోః 11
- ఏతదన్యచ్చ సర్వం మే మునే కృష్ణవిచేష్టితమ్
వక్తుమర్హసి సర్వజ్ఞ శ్రద్ధధానాయ విస్మతమ్ 12
- నైషాతిదుఃసహో క్షున్నాం త్యక్తోదమపి బాధతే
పిబంతం త్వన్ముఖామ్భోజ చ్యుతం హరికథామృతమ్ 13
- సూత ఉవాచ
ఏవం నిశమ్య భృగునన్దన సాధువాదం
వైయాసకిః స భగవానథ విష్ణురాతమ్
ప్రత్యర్చ్య కృష్ణచరితం కలికల్మషఘ్నం
వ్యాహర్తుమారభత భాగవతప్రధానః 14
- శ్రీశుక ఉవాచ
సమ్యగ్వ్యవసితా బుద్ధిస్తవ రాజర్షిసత్తమ
వాసుదేవకథాయాం తే యజ్ఞాతా నైషికి రతిః 15
- వాసుదేవకథాప్రశ్నః పురుషాన్స్తీన్పునాతి హి
వక్తారం ప్రచ్ఛకం శ్రోత్వాన్స్తత్పాదసలిలం యథా 16
- భూమిర్ద్వప్తనృపవ్యాజ దైత్యానీకశతాయుతైః
ఆక్రాంతా భూరిభారేణ బ్రహ్మాణం శరణం యయౌ 17

- గౌర్భాత్వాశ్రముఖీ ఖిన్నా కన్దనీ కరుణం విభోః
ఉపస్థితాన్తికే తస్మై వ్యసనం సమవో చత 18
- బ్రహ్మ తదుపధార్యాథ సహ దేవైస్తయా సహ
జగామ సత్రినయనస్తీరం క్షీరపయోనిధేః 19
- తత్ర గత్వా జగన్నాథం దేవదేవం వృషాకపిమ్
పురుషం పురుషసూక్తేన ఉపతస్థే సమాహితః 20
- గిరం సమాధౌ గగనే సమీరితాం నిశమ్య వేధాస్త్రీదశానువాచ హ
గాం పౌరుషీం మే శృణుతామరాః పునర్విధీయతామాశు తద్దైవ మా చిరమ్ 21
- పురైవ పుంసావధృతో ధరాజ్వరో భవద్భిరంశైర్యదుషూపజన్యతామ్
స యావదుర్వాస్య భరమీశ్వరేశ్వరః స్వకాలశక్త్యా క్షపయంశ్చరేద్భువి 22
- వసుదేవగృహే సాక్షాద్భగవాన్పురుషః పరః
జనిష్యతే తత్త్రియార్థం సమ్భవన్తు సురస్త్రియః 23
- వాసుదేవకలానన్తః సహస్రవదనః స్వరాట్
అగ్రతో భవితా దేవో హరేః ప్రియచిక్రీర్షయా 24
- విష్ణోర్మాయా భగవతీ యయా సమ్మోహితం జగత్
ఆదిష్టా ప్రభుణాంశేన కార్యార్థే సమ్భవిష్యతి 25
- శ్రీశుక ఉవాచ
ఇత్యాదిశ్యామరగణాన్ప్రజాపతిపతిర్విభుః
ఆశ్వాస్య చ మహీం గీర్భిః స్వధామ పరమం యయౌ 26
- శూరసేనో యదుపతిర్మధురామావసన్పురీమ్
మాధురాజ్ఞానాంశ్చ విషయాన్భుభుజే పురా 27
- రాజధానీ తతః సాభూత్సర్వయాదవభూభుజామ్

- మధురా భగవాన్యత్ర నిత్యం సన్నిహితో హరిః 28
- తస్యాం తు కర్హిచ్చిచ్చౌరిర్వసుదేవః కృతోద్వహః
దేవక్యా సూర్యయా సార్థం ప్రయాణే రథమారుహత్ 29
- ఉగ్రసేనసుతః కంసః స్వసుః ప్రియచిక్రీర్షయా
రశ్మీన్హయానాం జగ్రాహ రౌక్మై రథశతైర్హృతః 30
- చతుఃశతం పారిబర్హం గజానాం హేమమాలినామ్
అశ్వనామయుతం సార్థం రథానాం చ త్రిషట్కృతమ్ 31
- దాసీనాం సుకుమారీణాం ద్వే శతే సమలబ్ధృతే
దుహిత్రే దేవకః ప్రాదాద్యానే దుహితృవత్సలాః 32
- శఙ్ఖతూర్యమృదఙ్గాశ్చ నేదుర్దుష్టభయః సమమ్
ప్రయాణప్రక్రమే తాత వరవధోః సుమంగలమ్ 33
- పథి ప్రగ్రహీణం కంసమాభాష్యాహాశరీరవాక్
అస్మాన్త్వామష్టమో గర్భో హంతా యాం వహసేఽబుధ 34
- ఇత్యుక్తః స ఖిలః పాపో భోజానాం కులపాంసనః
భగినీం హన్తుమారబ్ధం ఖడ్గపాణిః కచేఽగ్రహీత్ 35
- తం జగుప్సితకర్మాణం నృశంసం నిరపత్రపమ్
వసుదేవో మహాభాగ ఉవాచ పరిసాన్వయన్ 36
- శ్రీవసుదేవ ఉవాచ
శ్లాఘనీయగుణః శూరైర్భవాన్భోజయశస్కరః
స కథం భగినీం హన్వాత్క్రియముద్వాహపర్వణి 37
- మృత్యుర్జన్మవతాం వీర దేహేన సహ జాయతే
అద్య వాఙ్మతాన్తే వా మృత్యుర్వై ప్రాణినాం ధ్రువః 38

దేహీ పశ్చత్సమాపన్నే దేహీ కర్మానుగోఽవశః
దేహాంతరమనుప్రాప్య ప్రాక్తనం త్యజతే వపుః 39

ప్రజంస్తిష్ఠన్నదైకేన యథైవైకేన గచ్ఛతి
యథా తృణజలౌకైవం దేహీ కర్మగతిం గతః 40

స్వప్నే యథా పశ్యతి దేహమీదృశం మనోరథేనాభినివిష్టచేతనః
దృష్టశ్రుతాభ్యాం మనసానుచింతయన్ప్రపద్యతే తత్కిమపి హ్యపస్మృతిః 41

యతో యతో ధావతి దైవచోదితం మనో వికారాత్మకమాప పశ్చాసు
గుణేషు మాయారోచితేషు దేహ్యసౌ ప్రపద్యమానః సహ తేన జాయతే 42

జ్యోతిర్యథైవోదకపార్థివేష్వదః
సమీరవేగానుగతం విభావ్యతే
ఏవం స్వమాయారచితేష్వసౌ పుమాన్
గుణేషు రాగానుగతో విముహ్యతి 43

తస్మాన్న కస్యచిద్దోహమాచరేత్స తథావిధః
ఆత్మనః క్షేమమన్విచ్ఛన్తోగ్ధుర్ద్వై పరతో భయమ్ 44

ఏషా తవానుజా బాలా కృపణా పుత్రికోపమా
హస్తం నార్హస్తి కల్యాణీమిమాం త్వం దీనవత్సలః 45

శ్రీశుక ఉవాచ
ఏవం స సామభిర్భేదైర్భోధ్యమానోఽపి దారుణః
న న్యవర్తత కౌరవ్య పురుషాదాననువ్రతః 46

నిర్బంధం తస్య తం జ్ఞాత్వా విచిన్త్యానకదుష్టభిః
ప్రాప్తం కాలం ప్రతివ్యోధుమిదం తత్రాన్వపద్యత 47

మృత్యుర్బుద్ధిమతాపోహ్యో యావద్బుద్ధిబలోదయమ్

- యద్యసౌ న నివర్తేత నాపరాధోఽస్తి దేహినః 48
- ప్రదాయ మృత్యవే పుత్రాన్మోచయే కృపణామిమామ్
సుతా మే యది జాయేరన్మృత్యుర్వా న మ్రియేత చేత్ 49
- విపర్యయో వా కిం న స్యాద్గతిర్ధాతుర్దురత్యయా
ఉపస్థితో నివర్తేత నివృత్తః పునరాపతేత్ 50
- అగ్నేర్యథా దారువియోగయోగయోరదృష్టతోఽన్యన్న నిమిత్తమస్తి
ఏవం హి జన్తోరపి దుర్విభావ్యః శరీరసంయోగవియోగహేతుః 51
- ఏవం విమృశ్య తం పాపం యావదాత్మనిదర్శనమ్
పూజయామాస వై శౌరిర్భూషణమానపురఃసరమ్ 52
- ప్రసన్నవదనామ్భోజో నృశంసం నిరపత్రపమ్
మనసా దూయమానేన విహసన్నిదమబ్రవీత్ 53
- శ్రీవసుదేవ ఉవాచ
న హ్యస్యాస్తే భయం సౌమ్య యద్వై సాహశరీరవాక్
పుత్రాన్సమర్పయిష్యేఽస్యా యతస్తే భయముత్థితమ్ 54
- శ్రీశుక ఉవాచ
స్వసుర్వధాన్నివవృతే కంసస్తద్వాక్యసారవిత్
వసుదేవోఽపి తం ప్రీతః ప్రశస్య ప్రావిశద్భూహమ్ 55
- అథ కాల ఉపావృత్తే దేవకీ సర్వదేవతా
పుత్రాన్మసుషువే చాష్టా కన్యాం చైవానువత్సరమ్ 56
- కీర్తిమన్తం ప్రథమజం కంసాయానకదున్దభిః
అర్చయామాస కృచ్ఛ్రేణ సోఽన్యతాదతివిహ్వలః 57

- కిం దుఃసహం ను సాధూనాం విదుషాం కిమపేక్షితమ్
కిమకార్యం కదర్యాణాం దుస్త్యజం కిం ధృతాత్మనామ్ 58
- దృష్ట్వా సమత్వం తచ్చౌరేః సత్యే చైవ వ్యవస్థితిమ్
కంసస్తుష్టమనా రాజన్తహసన్నిదమబ్రవీత్ 59
- ప్రతియాతు కుమారోఽయం న హ్యస్మాదస్తి మే భయమ్
అష్టమాద్యువయోర్గర్భాన్మృత్యుర్మే విహితః కిల 60
- తథేతి సుతమాదాయ యయావానకదున్దభిః
నాభ్యనన్దత తద్వాక్యమసతోఽవిజితాత్మనః 61
- నన్దాద్యా యే వ్రజే గోపా యాశ్చామీషాం చ యోషితః
వృష్ణయో వసుదేవాద్యా దేవక్యాద్యా యదుస్త్రియః 62
- సర్వే వై దేవతాప్రాయా ఉభయోరపి భారత
జ్ఞాతయో బన్ధుసుహృదో యే చ కంసమనువ్రతాః 63
- ఏతత్కంసాయ భగవాన్చశంసాభ్యేత్య నారదః
భూమేర్భారాయమాణానాం దైత్యానాం చ వధోద్యమమ్ 64
- ఋషేర్వినిర్గమే కంసో యదూన్మత్వా సురానితి
దేవక్యా గర్భసమ్భూతం విష్ణుం చ స్వవధం ప్రతి 65
- దేవకీం వసుదేవం చ నిగృహ్య నిగడైర్నృపే
జాతం జాతమహన్పుత్రం తయోరజనశక్చయ 66
- మాతరం పితరం భ్రాతృన్సర్వాంశ్చ సుహృదస్తథా
ఘ్నన్తి హ్యసుతృపో లుబ్ధా రాజానః ప్రాయశో భువి 67
- ఆత్మానమిహ సజ్జాతం జానన్ప్రాగ్విష్ణునా హతమ్
మహాసురం కాలనేమిం యదుభిః స వ్యరుధ్యత 68

ఉగ్రసేనం చ పితరం యదుభోజాన్ధకాధిపమ్
స్వయం నిగృహ్య బుభుజే శూరసేనాన్మహాబలః 69

అధ్యాయము - 2

శ్రీశుక ఉవాచ
ప్రలమ్బబకచాణూర తృణావర్తమహాశనైః
ముష్టికారిష్ఠద్వివిద పూతనాకేశీధేనుకైః 1

అన్యైశ్చాసురభూపాలైర్భాణభౌమాదిభిర్యతః
యదూనాం కదనం చక్రే బలీ మాగధసంశ్రయః 2

తే పీడితా నివివిశుః కురుపజ్జాలకేకయాన్
శాల్యాన్విదర్భాన్నిషధాన్విదేహన్కోశలానపి 3

ఏకే తమనురున్ధానా జ్ఞాతయః పర్యుపాసతే
హతేషు షట్సు బాలేషు దేవక్యా జైగ్రసేనినా 4

సప్తమో వైష్ణవం ధామ యమనన్తం ప్రచక్షతే
గర్భో బభూవ దేవక్యా హర్షశోకవివర్ధనః 5

భగవానపి విశ్వాత్మా విదిత్వా కంసజం భయమ్
యదూనాం నిజనాథానాం యోగమాయాం సమాదిశత్ 6

గచ్ఛ దేవి వ్రజం భద్రే గోపగోభిరలఙ్కృతమ్
రోహిణీ వసుదేవస్య భార్యాస్తే నన్దగోకులే
అన్యాశ్చ కంససంవిగ్నా వివరేషు వసన్తిహి 7

దేవక్యా జఠరే గర్భం శేషాఖ్యం ధామ మామకమ్
తత్సన్నికృప్య రోహిణ్యా ఉదరే సన్నివేశయ 8

- అథాహమంశభాగేన దేవక్యాః పుత్రతాం శుభే
ప్రాప్స్యామి త్వం యశోదాయాం నన్దపత్న్యాం భవిష్యసి 9
- అర్చిష్యంతి మనుష్యాస్త్యాం సర్వకామవరేశ్వరీమ్
ధూపోపహారబలిభిః సర్వకామవరప్రదామ్ 10
- నామధేయాని కుర్వంతి స్థానాని చ నరా భువి
దుర్గేతి భద్రకాలీతి విజయా వైష్ణవీతి చ 11
- కుముదా చణ్డికా కృష్ణా మాధవీ కన్యకేతి చ
మాయా నారాయణీశానీ శారదేత్యమ్బికేతి చ 12
- గర్భసంకర్షణాంతం వై ప్రాపః సంకర్షణం భువి
రామేతి లోకరమణాద్భులభద్రం బలోచ్చయాత్ 13
- సన్దిష్టేవం భగవతా తథేత్యోమితి తద్వచః
ప్రతిగృహ్య పరిక్రమ్య గాం గతా తత్తథాకరోత్ 14
- గర్భే ప్రణీతే దేవక్య రోహిణీం యోగనిద్రయా
అహో విస్రంశితో గర్భ ఇతి పౌరా విచుక్రుశుః 15
- భగవానపి విశ్వాత్మా భక్తానామభయజ్వరః
ఆవివేశాంశభాగేన మన ఆనకదున్దభేః 16
- స బిభ్రత్సౌరుషం ధామ భ్రాజమానో యథా రవిః
దురాసదోఽతిదుర్ధర్షో భూతానాం సమ్భభూవ హ 17
- తతో జగన్మజ్జలమచ్యుతాంశం సమాహితం శూరసుతేన దేవీ
దధార సర్వాత్మకమాత్మభూతం కాష్ఠా యథానన్దకరం మనస్తః 18
- సా దేవకీ సర్వజగన్నివాస నివాసభూతా నితరాం న రేజే
భోజేన్ద్రగేహేఽగ్నిశిఖేవ రుద్ధా సరస్వతీ జ్ఞానఖలే యథా సతీ 19

తాం వీక్ష్య కంసః ప్రభయాజితాంతరాం
విరోచయంతీం భవనం శుచిస్మితామ్
ఆహ్లాష మే ప్రాణహరో హరిర్గుహం
ధ్రువం శ్రితో యన్న పురేయమీదృశి 20

కిమద్య తస్మిన్కరణీయమాశు మే యదర్థతన్త్రో న విహంతి విక్రమమ్
స్త్రీయాః స్వసుగ్గురుమత్యా వధోఽయం యశః శ్రియం హన్త్యనుకాలమాయుః 21

స ఏష జీవన్ముల సమ్పరేతో వర్తేత యోఽత్యంతనృశంసితేన
దేహే మృతే తం మనుజాః శపంతి గంతా తమోఽన్తం తనుమానినో ధ్రువమ్ 22

ఇతి ఘోరతమాద్భావాత్సన్నివృత్తః స్వయం ప్రభుః
ఆస్తే ప్రతీక్షంస్తజ్జన్మ హరేర్ద్వైరానుబన్ధకృత్ 23

ఆసీనః సంవిశంస్తిష్ఠన్భుజ్జానః పర్యటన్మహీమ్
చింతయానో హృషీకేశమపశ్యత్తన్మయం జగత్ 24

బ్రహ్మ భవశ్చ తత్రైత్య మునిభిర్నారదాదిభిః
దేవైః సానుచరైః సాకం గీర్భిర్వృషణమైడయన్ 25

సత్యవ్రతం సత్యపరం త్రిసత్యం
సత్యస్య యోనిం నిహితం చ సత్యే
సత్యస్య సత్యమృతసత్యనేత్రం
సత్యాత్మకం త్వాం శరణం ప్రపన్నాః 26

ఏకాయనోఽసౌ ద్విఫలస్తిమూలశ్చతూరసః పంచవిధః షడాత్మా
సప్తత్వగష్టవిటపో నవాక్షో దశచ్ఛదీ ద్విఖగో హ్యదివృక్షః 27

త్వమేక ఏవాస్య సతః ప్రసూతిస్త్వం సన్నిధానం త్వమనుగ్రహశ్చ
త్వన్మాయయా సంవృతచేతసస్త్యాం పశ్యన్తి నానా న విపశ్చితో యే 28

బిభర్షి రూపాణ్యవబోధ ఆత్మా క్షేమాయ లోకస్య చరాచరస్య
సత్త్వోపపన్నాని సుఖావహాని సతామభద్రాణి ముహుః ఖలానామ్ 29

త్వయ్యమ్బుజాక్షాఖిలసత్త్వ ధామ్ని సమాధినావేశితచేతసైకే
త్వత్పాదపోతేన మహత్యుతేన కుర్వంతి గోవత్సపదం భవాబ్ధిమ్ 30

స్వయం సముత్తిర్య సుదుస్తరం ద్యుమన్
భవార్ణవం భీమమదభ్రసౌహృదాః
భవత్పదామ్భోరుహనావమత్ర తే
నిధాయ యాతాః సదనుగ్రహో భవాన్ 31

యేఽన్యేఽరవిన్దాక్ష విముక్తమానినస్
త్వయ్యస్తభావాదవిశుద్ధబుద్ధయః
ఆరుహ్య కృచ్ఛ్రేణ పరం పదం తతః
పతన్త్యథోఽనాదృతయుష్మదజ్ఞయః 32

తథా న తే మాధవ తావకాః క్వచిద్భుశ్యంతి మార్గాత్త్వ యి బద్ధసౌహృదాః
త్వయాభిగుప్తా విచరంతి నిర్భయా వినాయకానీకపమూర్ధసు ప్రభో 33

సత్త్వం విశుద్ధం శ్రయతే భవాన్స్థితౌ
శరీరిణాం శ్రేయోపాయనం వపుః
వేదక్రియాయోగతపఃసమాధిభిన్
తవార్హణం యేన జనః సమీహతే 34

సత్త్వం న చేద్ధాతరిదం నిజం భవేద్
విజ్ఞానమజ్ఞానభిదాపమార్జనమ్
గుణప్రకాశైరనుమీయతే భవాన్
ప్రకాశతే యస్య చ యేన వా గుణః 35

న నామరూపే గుణజన్మకర్మభిర్నిరూపితవ్యే తవ తస్య సాక్షిణః

మనోవచోభ్యామనుమేయవర్తనో దేవ క్రియాయాం ప్రతియన్త్యథాపి హి 36

శృణ్వన్మణస్సంస్మరయంశ్చ చింతయన్
నామాని రూపాణి చ మజ్జలాని తే
క్రియాసు యన్త్యచ్ఛరణారవిన్దయోర్
ఆవిష్టచేతా న భవాయ కల్పతే 37

దిష్ట్యా హరేఽస్యా భవతః పదో భువో
భారోఽపనీతస్తవ జన్మనేశితుః
దిష్ట్యాఙ్గీతాం త్వత్పదకైః సుశోభనైర్
ద్రక్ష్యామ గాం ద్యాం చ తవానుకమ్పితామ్ 38

న తేఽభవన్యేశ భవస్య కారణం వినా వినోదం బత తర్కయామహే
భవో నిరోధః స్థితిరవ్యవిద్యయా కృతా యతన్త్యయ్యభయాశ్రయాత్మని 39

మత్యాశ్వకచ్ఛపన్మసింహవరాహహంస
రాజన్యవిప్రవిబుధేషు కృతావతారః
త్వం పాసి నస్త్రీభువనం చ యథాధునేశ
భారం భువో హర యదూత్తమ వన్దనం తే 40

దిష్ట్యామ్భ తే కుక్షిగతః పరః పుమాన్
అంశేన సాక్షాద్భగవాన్భవాయ నః
మాభూద్భయం భోజపతేర్ముమూర్షోర్
గోష్ఠా యదూనాం భవితా తవాత్మజః 41

శ్రీశుక ఉవాచ
ఇత్యభిష్టాయ పురుషం యద్రూపమనిదం యథా
బ్రహ్మేశానౌ పురోధాయ దేవాః ప్రతియయుర్ద్దివమ్ 42

అధ్యాయము - 3

శ్రీశుక ఉవాచ

అథ సర్వగుణోపేతః కాలః పరమశోభనః

యద్వైవాజనజన్మర్షం శాన్తర్ష్య గ్రహతారకమ్

1

దిశః ప్రసేదుర్గగనం నిర్మలోడుగణోదయమ్

మహీ మజ్జలభూయిష్ఠ పురగ్రామవ్రజాకరా

2

నద్యః ప్రసన్నసలిలా హ్రదా జలరుహశ్రియః

ద్విజాలికులసన్నాద స్తవకా వనరాజయః

3

వవౌ వాయుః సుఖస్పర్శః పుణ్యగన్ధవహః శుచిః

అగ్నయశ్చ ద్విజాతీనాం శాన్తాస్తత్ర సమిన్దత

4

మనాంస్యాసన్తసన్నాని సాధూనామసురద్రుహమ్

జాయమానేఽజనే తస్మిన్నేదుర్దుష్టభయః సమమ్

5

జగుః కిన్నరగన్ధర్వాస్త్రుష్టువుః సిద్ధచారణాః

విద్యాధర్యశ్చ నన్యతురప్సరోభిః సమం ముదా

6

ముముచుర్మునయో దేవాః సుమనాంసి ముదాన్వితాః

మన్దం మన్దం జలధరా జగర్జ్వరనుసాగరమ్

7

నిశీధే తమౌద్భాతే జాయమానే జనార్దనే

దేవక్యాం దేవరూపిణ్యాం విష్ణుః సర్వగుహాశయః

ఆవిరాసీద్యథా ప్రాచ్యాం దిశీన్దురివ పుష్కలః

8

తమద్భుతం బాలకమమ్బుజేక్షణం చతుర్భుజం శఙ్ఖగదాద్యుదాయుధమ్

శ్రీవత్సలక్ష్మం గలశోభిక్తోస్తుభం పీతామ్బరం సాన్తపయోదసాభగమ్

9

మహార్హషైదూర్యకిరీటకుణ్డల త్విషా పరిష్వక్తసహస్రకున్తలమ్

ఉద్ధామకాఞ్చ్యుఙ్గదకఙ్కణాదిభిర్విరోచమానం వసుదేవ ఐక్షత 10

స విస్మయోత్ఫుల్లవిలోచనో హరిం సుతం విలోక్యానకదున్దుభిస్తదా
కృష్ణావతారోత్సవసమ్ప్రమోఽస్పృశన్ముదా ద్విజేభ్యోఽయుతమాప్లుతో గవామ్ 11

అథైనమస్తైదవధార్య పూరుషం పరం నతాఙ్గః కృతధీః కృతాజ్ఞలిః
స్వరోచిషా భారత సూతికాగృహం విరోచయంతం గతభీః ప్రభావవిత్ 12

శ్రీవసుదేవ ఉవాచ
విదితోఽసి భవాన్సాక్షాత్పు రుషః ప్రకృతేః పరః
కేవలానుభవానన్ద స్వరూపః సర్వబుద్ధిదృక్ 13

స ఏవ స్వప్రకృత్యేదం సృష్ట్యాగ్రే త్రిగుణాత్మకమ్
తదను త్వం హ్యప్రవిష్టః ప్రవిష్ట ఇవ భావ్యసే 14

యథేమేఽవికృతా భావాస్తథా తే వికృతైః సహ
నానావీర్యాః పృథగ్భూతా విరాజం జనయన్తి హి 15

సన్నిపత్య సముత్పాద్య దృశ్యన్దేఽనుగతా ఇవ
ప్రాగేవ విద్యమానత్వాన్న తేషామిహ సమ్భవః 16

ఏవం భవాన్బుద్ధ్యనుమేయలక్షణైర్ద్రావ్యైర్గుణైః సన్నపి తద్గుణాగ్రహః
అనావృతత్వాద్భూహిరన్తరం న తే సర్వస్య సర్వాత్మన ఆత్మవస్తునః 17

య ఆత్మనో దృశ్యగుణేషు సన్నితి వ్యవస్యతే స్వవ్యతిరేకతోఽబుధః
వినానువాదం న చ తన్మనీషితం సమ్యగ్యతస్త్యక్తముపాదదత్తు మాన్ 18

త్వత్తోఽస్య జన్మస్థితిసంయమాన్విభో
వదన్త్యనీహదగుణాదవిక్రియాత్
త్వయీశ్వరే బ్రహ్మణి నో విరుధ్యతే
త్వదాశ్రయత్వాదుపచర్యతే గుణైః 19

స త్వం త్రిలోకస్థితయే స్వమాయయా
 బిభర్షి శుక్లం ఖలు వర్ణమాత్మనః
 సగ్గాయ రక్తం రజసోపబృంహితం
 కృష్ణం చ వర్ణం తమసా జనాత్యయే

20

త్వమస్య లోకస్య విభో రిరక్షిషుర్ధృహేఽవతీర్ణోఽసి మమాఖిలేశ్వర
 రాజన్యసంజ్ఞాసురకోటియూధపైర్నిర్వాహ్యమానా నిహనిష్యసే చమూః

21

అయం త్వసభ్యస్తవ జన్మ నౌ గృహే
 శ్రుత్వాగ్రజాంస్తే న్యవధీత్సురేశ్వర
 స తేఽవతారం పురుషైః సమర్పితం
 శ్రుత్వాధునైవాభిసరత్యుదాయుధః

22

శ్రీశుక ఉవాచ
 అధైనమాత్మజం వీక్ష్వ మహాపురుషలక్షణమ్
 దేవకీ తముపాధావత్కంసాద్భీతా సువిస్మితా

23

శ్రీదేవక్యవాచ
 రూపం యత్తత్ప్రాహురవ్యక్తమాద్యం
 బ్రహ్మ జ్యోతిర్నిర్గుణం నిర్వికారమ్
 సత్తామాత్రం నిర్విశేషం నిరీహం
 స త్వం సాక్షాద్విష్ణురధ్యాత్మదీపః

24

నష్టే లోకే ద్విపరార్థావసానే మహాభూతేష్వాదిభూతం గతేషు
 వ్యక్తేఽవ్యక్తం కాలవేగేన యాతే భవానేకః శిష్యతేఽశేషసంజ్ఞః

25

యోఽయం కాలస్తస్య తేఽవ్యక్తబన్ధో
 చేష్టామాహుశ్చేష్టతే యేన విశ్వమ్
 నిమేషాదిర్వత్సరాంతో మహీయాంస్
 తం త్వేశానం క్షేమధామ ప్రపద్యే

26

- మర్త్యే మృత్యువ్యాలభీతః పలాయన్లోకాన్సర్వాన్నిర్భయం నాధ్యగచ్ఛత్
త్వత్పాదాబ్జం ప్రాప్య యదృచ్ఛయాద్య సుస్థః శేతే మృత్యురస్మాదపైతి 27
- స త్వం ఘోరాదుగ్రసేనాత్మజాన్మస్తాహి తస్తాన్భృత్యవిత్రాసహాసి
రూపం చేదం పౌరుషం ధ్యానధిష్ఠ్యం మా ప్రత్యక్షం మాంసదృశాం కృషీష్ఠాః 28
- జన్మ తే మయ్యసౌ పాపో మా విద్యాన్మధుసూదన
సముద్విజే భవద్దేతోః కంసాదహమధీరధీః 29
- ఉపసంహర విశ్వాత్మన్నదో రూపమలౌకికమ్
శఙ్ఖచక్రగదాపద్మ త్రియా జుష్టం చతుర్భుజమ్ 30
- విశ్వం యదేతత్త్వ తనౌ నిశాన్తే యథావకాశం పురుషః పరో భవాన్
బిభర్తి సోఽయం మమ గర్భగోఽభూదహో నృలోకస్య విడమ్బనం హి తత్ 31
- శ్రీభగవానువాచ
త్వమేవ పూర్వసర్గేఽభూః పృశ్నిః స్వామమ్భువే సతి
తదాయం సుతపా నామ ప్రజాపతిరకల్మషః 32
- యువాం వై బ్రహ్మణాదిష్ఠౌ ప్రజాసర్గే యదా తతః
సన్నియమ్యేన్ద్రియగ్రామం తేపాథే పరమం తపః 33
- వర్షవాతాతపహిమ ఘర్మకాలగుణానను
సహమానౌ శ్వాసరోధ వినిర్దూతమనోమలౌ 34
- శీర్ణపర్ణానిలాహారావుపశాన్తేన చేతసా
మత్తః కామానభీష్మన్తౌ మదారాధనమీహతుః 35
- ఏవం వాం తప్యతోస్తీవ్రం తపః పరమదుష్కరమ్
దివ్యవర్షసహస్రాణి ద్వాదశేయుర్మదాత్మనోః 36

- తదా వాం పరితుష్టోఽహమమునా వపుషానఘే
తపసా శ్రద్ధయా నిత్యం భక్త్యా చ హృది భావితః 37
- ప్రాదురాసం వరదరాడ్యువయోః కామదిత్సయా
వ్రియతాం వర ఇత్యుక్తే మాదృశో వాం వృతః సుతః 38
- అజుష్టగ్రామ్యవిషయావనపత్యౌ చ దమ్పతీ
న వప్రాథేఽపవర్గం మే మోహితౌ దేవమాయయా 39
- గతే మయి యువాం లబ్ధ్వా వరం మత్సదృశం సుతమ్
గ్రామ్యాన్భోగానభుజ్జాథాం యువాం ప్రాప్తమనోరథౌ 40
- అదృష్టాన్యతమం లోకే శీలౌదార్యగుణైః సమమ్
అహం సుతో వామభవం పృశ్నిగర్భ ఇతి శ్రుతః 41
- తయోర్వాం పునరేవాహమదిత్యామాస కశ్యపాత్
ఉపేన్త ఇతి విఖ్యాతో వామనత్వాచ్చ వామనః 42
- త్పతీయేఽస్మిన్భవేఽహం వై తేనైవ వపుషాథ వామ్
జాతో భూయస్తయోరేవ సత్యం మే వ్యాహృతం సతి 43
- ఏతద్వాం దర్శితం రూపం ప్రార్జన్మస్మరణాయ మే
నాన్యథా మద్భవం జ్ఞానం మర్త్యలిజ్ఞేన జాయతే 44
- యువాం మాం పుత్రభావేన బ్రహ్మభావేన చాసకృత్
చిన్తయన్తౌ కృతన్నేహౌ యాస్యేథే మద్గతిం పరామ్ 45
- శ్రీశుక ఉవాచ
ఇత్యుక్త్వాసీద్ధరిస్తాష్ఠీం భగవానాత్మమాయయా
పిత్రోః సమ్పశ్యతోః సద్యో బభూవ ప్రాకృతః శిశుః 46

తతశ్చ శౌరిర్భగవత్ప్రచోదితః
సుతం సమాదాయ స సూతికాగృహాత్
యదా బహిర్గంతుమియేష తర్హజా
యా యోగమాయాజని నన్దజాయయా

47

తయా హృతప్రత్యయసర్వవృత్తిషు ద్వాఃస్థేషు పౌరేష్వపి శాయితేష్వథ
ద్వారశ్చ సర్వాః పిహితా దురత్యయా బృహత్కపాటాయసకీలశృంఖలైః

48

తాః కృష్ణవాహే వసుదేవ ఆగతే స్వయం వ్యవర్తంత యథా తమో రవేః
వవర్ష పర్జన్య ఉపాంశుగర్జితః శేషోఽన్యగాద్వారి నివారయన్పుణైః

49

మఘోని వర్షత్యసకృద్యమానుజా గమ్భీరతోయౌఘజవోర్మిఫేనిలా
భయానకావర్తశతాకులా నదీ మార్గం దదౌ సిన్ధురివ శ్రియః పతేః

50

నన్దవ్రజం శౌరిరుపేత్య తత్ర తాన్
గోపాన్త్రసుప్తానుపలభ్య నిద్రయా
సుతం యశోదాశయనే నిధాయ తత్
సుతాముపాదాయ పునర్నృహానగాత్

51

దేవక్యాః శయనే నృశ్య వసుదేవోఽథ దారికామ్
ప్రతిముచ్య పదోర్లోహమాస్తే పూర్వవదావృతః

52

యశోదా నన్దపత్నీ చ జాతం పరమబుధ్యత
న తల్లిజ్గం పరిశ్రాంతా నిద్రయాపగతస్మృతిః

53

అధ్యాయము - 4

శ్రీశుక ఉవాచ
బహిరంతఃపురద్వారః సర్వాః పూర్వవదావృతాః
తతో బాలధ్వనిం శ్రుత్వా గృహపాలాః సముత్థితాః

1

- తే తు తూర్ణముపవ్రజ్య దేవక్యా గర్భజన్మ తత్
ఆచఖ్యుర్భోజరాజాయ యదుద్విగ్నః ప్రతీక్షతే 2
- స తల్పాత్తర్ణముత్థాయ కాలోఽయమితి విహ్వలః
సూతీగృహమగాత్తర్ణం ప్రస్థలన్ముక్తమూర్ధజః 3
- తమాహ భ్రాతరం దేవీ కృపణా కరుణం సతీ
స్నుషేయం తవ కల్యాణ స్త్రీయం మా హన్తుమర్హసి 4
- బహవో హింసితా భ్రాతః శిశవః పావకోపమాః
త్వయా దైవనిస్పృషేన పుత్రికైకా ప్రదీయతామ్ 5
- నన్వహం తే హ్యవరజా దీనా హతసుతా ప్రభో
దాతుమర్హసి మన్దాయా అఙ్గేమాం చరమాం ప్రజామ్ 6
- శ్రీశుక ఉవాచ
ఉపగుహ్యత్మజామేవం రుదత్యా దీనదీనవత్
యాచితస్తాం వినిర్భర్త్య హస్తాదాచిచ్ఛిదే ఖిలః 7
- తాం గృహీత్వా చరణయోర్జాతమాత్రాం స్వసుః సుతామ్
అపోథయచ్ఛిలాపృష్ఠే స్వార్థోన్మూలితసౌహృదః 8
- సా తద్దస్తాత్సముత్పత్య సద్యో దేవ్యమ్భరం గతా
అదృశ్యతానుజా విష్ణోః సాయుధాష్టమహాభుజా 9
- దివ్యస్తగమ్భరాలేప రత్నాభరణభూషితా
ధనుఃశూలేషుచర్మాసి శఙ్ఖచక్రగదాధరా 10
- సిద్ధచారణగన్ధర్వైరపురఃకిన్నరోరగైః
ఉపాహృతోరుబలిభిః స్తూయమానేదమబ్రవీత్ 11
- కిం మయా హతయా మన్ద జాతః ఖిలు తవాన్తకృత్

- యత్ర క్ష వా పూర్వశత్రుర్మా హింసీః కృపణాన్వృథా 12
- ఇతి ప్రభాష్య తం దేవీ మాయా భగవతీ భువి
బహునామనికేతేషు బహునామా బభూవ హ 13
- తయాభిహితమాకర్ణ్య కంసః పరమవిస్మితః
దేవకీం వసుదేవం చ విముచ్య ప్రశితోఽబ్రవీత్ 14
- అహో భగిన్యహో భామ మయా వాం బత పాప్మనా
పురుషాద ఇవాపత్యం బహవో హింసితాః సుతాః 15
- స త్వహం త్యక్తకారుణ్యస్త్యక్తజ్ఞాతిసుహృత్ఫలః
కాన్లోకాన్వై గమిష్యామి బ్రహ్మహేవ మృతః శ్వసన్ 16
- దైవమప్యనృతం వక్తి న మర్త్యా ఏవ కేవలమ్
యద్విశ్రమ్భాదహం పాపః స్వసుర్నిహతవాఞ్ఛిశూన్ 17
- మా శోచతం మహాభాగావాత్మజాన్స్వకృతం భుజః
జాన్తవో న సదైకత్ర దైవాధీనాస్తదాసతే 18
- భువి భౌమాని భూతాని యథా యాన్త్యపయాన్తి చ
నాయమాత్మా తదైతేషు విపర్యేతి యదైవ భూః 19
- యథానేవంవిదో భేదో యత ఆత్మవిపర్యయః
దేహయోగవియోగౌ చ సంసృతిర్న నివర్తతే 20
- తస్మాద్భద్రే స్వతనయాన్మయా వ్యాపాదితానపి
మానుశోచ యతః సర్వః స్వకృతం విన్దతేఽవశః 21
- యావద్దతోఽస్మి హంతాస్మీ త్యాత్మానం మన్యతేఽస్వదృక్
తావత్తదభిమాన్యజ్ఞో బాధ్యబాధకతామియాత్ 22

- క్షమధ్వం మమ దౌరాత్మ్యం సాధవో దీనవత్సలాః
ఇత్యుక్త్వాశ్రముఖః పాదౌ శ్యాలః స్వస్థోరథాగ్రహీత్ 23
- మోచయామాస నిగడాద్విశ్రబ్ధః కన్యకాగిరా
దేవకీం వసుదేవం చ దర్శయన్నాత్మసౌహృదమ్ 24
- భ్రాతుః సమనుతప్తస్య క్షాన్తరోషా చ దేవకీ
వ్యస్సృజద్వసుదేవశ్చ ప్రహస్య తమువాచ హ 25
- ఏవమేతన్మహాభాగ యథా వదసి దేహినామ్
అజ్ఞానప్రభవాహంధీః స్వపరేతి భిదా యతః 26
- శోకహర్షభయద్వేష లోభమోహమదాన్వితాః
మిథో ఘ్నంతం న పశ్యంతి భావైర్భావం పృథగ్మృశః 27
- శ్రీశుక ఉవాచ
కంస ఏవం ప్రసన్నాభ్యాం విశుద్ధం ప్రతిభాషితః
దేవకీవసుదేవాభ్యామనుజ్ఞాతోఽవిశద్భూహమ్ 28
- తస్యాం రాత్ర్యాం వ్యతీతాయాం కంస ఆహూయ మన్త్రిణః
తేభ్య ఆచష్ట తత్సర్వం యదుక్తం యోగనిద్రయా 29
- ఆకర్ణ్య భర్తుర్గదితం తమూచుర్దేవశత్రవః
దేవాన్మృతి కృతామర్షా దైతేయా నాతికోవిదాః 30
- ఏవం చేత్తర్హిభోజేన్త పురగ్రామవ్రజాదిషు
అనిర్దశాన్నిర్దశాంశ్చ హనిష్యామోఽద్య వై శిశూన్ 31
- కిముద్యమైః కరిష్యంతి దేవాః సమరభీరవః
నిత్యముద్విగ్నమనసో జ్యౌఘాపైర్దనుషస్తవ 32
- అస్యతస్తే శరవ్రాతైర్హన్యమానాః సమస్తతః

జిజీవిషవ ఉత్సృజ్య పలాయనపరా యయుః 33

కేచిత్ప్రాజ్ఞలయో దీనా న్యస్తశస్త్రా దివౌకసః
ముక్తకచ్చశిఖాః కేచిద్భీతాః స్మ ఇతి వాదినః 34

న త్వం విస్మృతశస్త్రాస్త్రాన్విరథాన్భయసంవృతాన్
హంస్యన్యాసక్తవిముఖాన్భగ్నచాపానయుధ్యతః 35

కిం క్షేమశూరైర్విబుధైరసంయుగవికత్తనైః
రహోజషా కిం హరిణా శమ్భునా వా వనౌకసా
కిమిస్తేణాల్పవీర్యేణ బ్రహ్మణా వా తపస్యతా 36

తథాపి దేవాః సాపత్న్యాన్నోపేక్ష్య ఇతి మన్మహే
తతస్తన్మూలఖననే నియుజ్క్వాస్మాననువ్రతాన్ 37

యథామయోఽగ్నే సముపేక్షితో నృభిర్న శక్యతే రూఢపదశ్చికిత్సితుమ్
యథేన్ద్రియగ్రామ ఉపేక్షితస్తథా రిపుర్మహాన్బద్ధబలో న చాల్యతే 38

మూలం హి విష్ణుర్దేవానాం యత్ర ధర్మః సనాతనః
తస్య చ బ్రహ్మగోవిప్రాస్తపో యజ్ఞాః సదక్షిణాః 39

తస్మాత్సర్వాత్మనా రాజన్రౌహ్మణాన్బ్రహ్మవాదినః
తపస్వినో యజ్ఞశీలాన్గాశ్చ హన్మో హవిర్దుఘాః 40

విప్రా గావశ్చ వేదాశ్చ తపః సత్యం దమః శమః
శ్రద్ధా దయా తితిక్షా చ క్రతవశ్చ హరేస్తనూః 41

స హి సర్వసురాధ్యక్షో హ్యసురద్విధ్మహాశయః
తన్మూలా దేవతాః సర్వాః సేశ్వరాః సచతుర్ముఖాః
అయం వై తద్వధోపాయో యదృషీణాం విహింసనమ్ 42

శ్రీశుక ఉవాచ

ఏవం దుర్మన్తభిః కంసః సహ సమ్మన్త్య దుర్మతిః
బ్రహ్మహింసాం హితం మేనే కాలపాశావృతోఽసురః 43

సన్దిశ్య సాధులోకస్య కదనే కదనప్రియాన్
కామరూపధరాన్దిక్షు దానవాన్సుహమావిశత్ 44

తే వై రజఃప్రకృతయస్తమసా మూఢచేతసః
సతాం విద్వేషమాచేరురారాదాగతమృత్యవః 45

ఆయుః శ్రియం యశో ధర్మం లోకానాశిష ఏవ చ
హన్తి శ్రేయాంసి సర్వాణి పుంసో మహదతిక్రమః 46

అధ్యాయము - 5

శ్రీశుక ఉవాచ
నన్దస్త్వాత్మజ ఉత్పన్నే జాతాహ్లాదో మహామనాః
ఆహూయ విప్రాన్వేదజ్ఞాన్స్నాతః శుచిరలబ్ధృతః 1

వాచయిత్వా స్వస్త్వయనం జాతకర్మాత్మజస్య వై
కారయామాస విధివత్పితృదేవార్చనం తథా 2

ధేనూనాం నియుతే ప్రాదాద్విప్రేభ్యః సమలబ్ధృతే
తిలాద్రీన్సప్త రత్నైః శాతకౌమ్భామ్బరావృతాన్ 3

కాలేన స్నానశౌచాభ్యాం సంస్కారైస్తపసేజ్యయా
శుధ్యన్తి దానైః సన్తుష్ట్యా ద్రవ్యాణ్యాత్మాత్మవిద్యయా 4

సౌమజ్గల్యగిరో విప్రాః సూతమాగధవన్దినః
గాయకాశ్చ జగుర్నేదుర్భేర్యో దుష్టుభయో ముహుః 5

వ్రజః సమ్మృష్టసంసిక్త ద్వారాజిరగృహ్ంతరః

- చిత్రధ్వజపతాకాసక్ చైలపల్లవతోరణైః 6
- గావో వృషా వత్సతరా హరిద్రాశైలయాపితాః
విచిత్రధాతుబర్హస్పగ్ వస్త్రకాఞ్చనమాలినః 7
- మహార్హవస్త్రాభరణ కంబుకోష్ఠీపభూషితాః
గోపాః సమాయయూ రాజన్నానోపాయనపాణయః 8
- గోప్యశ్చాకర్ణ్య ముదితా యశోదాయాః సుతోద్భవమ్
ఆత్మానం భూషయాం చక్రుర్వస్త్రాకల్పాఞ్జనాదిభిః 9
- నవకుంజమకింజల్క ముఖపఙ్కజభూతయః
బలిభిస్త్వరితం జగ్ముః పృథుశ్రోత్యశ్చలత్కుచాః 10
- గోప్యః సుమృష్టమణికుంజలనిష్కకణ్డ్యశ్
చిత్రామ్బరాః పథి శిఖాచ్యుతమాల్యవర్షాః
నన్దాలయం సవలయా వ్రజతీర్విరేజుర్
వ్యాలోలకుంజలపయోధరహారశోభాః 11
- తా ఆశిషః ప్రయుజ్జానాశ్చిరం పాహీతి బాలకే
హరిద్రాచూర్ణతైలాద్భిః సింహచ్ఛ్మోజనముజ్జగుః 12
- అవాద్యంత విచిత్రాణి వాదిత్రాణి మహోత్సవే
కృష్ణే విశ్వేశ్వరేనన్తే నన్దస్య వ్రజమాగతే 13
- గోపాః పరస్పరం హృష్టా దధిక్షీరఘృతామ్బుభిః
ఆసింహచ్ఛ్మో విలిమ్బచ్ఛ్మో నవనీతైశ్చ చిక్షిపుః 14
- నన్దో మహామనాస్తేభ్యో వాసోఽలఙ్కారగోధనమ్
సూతమాగధవన్దిభ్యో యేనస్యే విద్యోపజీవినః 15

- తైస్నేః కాష్ఠైరదీనాత్మా యథోచితమపూజయత్
విష్ణోరారాధనార్థాయ స్వపుత్రస్యోదయాయ చ 16
- రోహిణీ చ మహాభాగా నన్దగోపాభినన్దితా
వ్యచరద్దివ్యవాసన్తక్ క్షణాభరణభూషితా 17
- తత ఆరభ్య నన్దస్య వ్రజః సర్వసమృద్ధిమాన్
హరేర్నివాసాత్మగుణై రమాక్రీడమభూన్న్వప 18
- గోపాన్గోకులరక్షాయాం నిరూప్య మధురాం గతః
నన్దః కంసస్య వార్షిక్యం కరం దాతుం కురూద్వహ 19
- వసుదేవ ఉపశ్రుత్య భ్రాతరం నన్దమాగతమ్
జ్ఞాత్వా దత్తకరం రాజ్ఞే యయౌ తదవమోచనమ్ 20
- తం దృష్ట్వా సహసోత్థాయ దేహః ప్రాణమివాగతమ్
ప్రీతః ప్రియతమం దోర్భ్యాం సస్వజే ప్రేమవిహ్వలః 21
- పూజితః సుఖమాసీనః పృష్టానామయమాదృతః
ప్రసక్తధీః స్వాత్మజయోరిదమాహ విశామ్పతే 22
- దిష్ట్యా భ్రాతః ప్రవయస ఇదానీమప్రజస్య తే
ప్రజాశాయా నివృత్తస్య ప్రజా యత్సమపద్యత 23
- దిష్ట్యా సంసారచక్రేఽస్మిన్వర్తమానః పునర్భవః
ఉపలబ్ధో భవానద్య దుర్లభం ప్రియదర్శనమ్ 24
- నైకత్ర ప్రియసంవాసః సుహృదాం చిత్రకర్మణామ్
ఓఘేన వ్యూహ్యమానానాం ప్లవానాం స్రోతసో యథా 25
- కచ్చిత్పుశవ్యం నిరుజం భూర్యమ్బుత్పణవీరుధమ్
బృహద్వనం తదధునా యత్రాస్సే త్వం సుహృద్వృతః 26

భ్రాతర్మమ సుతః కచ్చిన్మాత్రా సహ భవద్వజే
తాతం భవంతం మన్వానో భవద్భ్యాముపలాళితః 27

పుంసస్త్రివర్గో విహితః సుహృదో హ్యనుభావితః
న తేషు క్లిశ్యమానేషు త్రివర్గోఽర్థాయ కల్పతే 28

శ్రీనన్ద ఉవాచ
అహో తే దేవకీపుత్రాః కంసేన బహవో హతాః
ఏకావశిష్టావరజా కన్యా సాపి దివం గతా 29

నూనం హ్యదృష్టనిష్కోఽయమదృష్టపరమో జనః
అదృష్టమాత్మనస్తత్త్వం యో వేద న స ముహ్యతి 30

శ్రీవసుదేవ ఉవాచ
కరో వై వార్షికో దత్తో రాజ్ఞే దృష్టా వయం చ వః
నేహ స్థేయం బహుతిథం సన్త్యక్తాత్పతాశ్చ గోకులే 31

శ్రీశుక ఉవాచ
ఇతి నన్దాదయో గోపాః ప్రోక్తాస్తే శౌరిణా యయుః
అనోభిరనడుద్యుక్తైస్తమనుజ్ఞాప్య గోకులమ్ 32

అధ్యాయము - 6

శ్రీశుక ఉవాచ
నన్దః పథి వచః శౌరేర్ష మృషేతి విచింతయన్
హరిం జగమ శరణముత్పాతాగమశక్జితః 1

కంసేన ప్రహితా ఘోరా పూతనా బాలఘాతినీ
శిశుంశ్చచార నిఘ్నన్తి పురగ్రామవ్రజాదిషు 2

న యత్ర శ్రవణాదీని రక్షోఘ్నాని స్వకర్మసు
కుర్వన్తి సాత్వతాం భర్తుర్యాతుధాన్యశ్చ తత్ర హి 3

సా ఖేచర్యేకదోత్పత్య పూతనా నన్దగోకులమ్
యోషిత్వా మాయయాత్మానం ప్రావిశత్కామచారిణీ 4

తాం కేశబన్ధవ్యతిషక్తమల్లికాం
బృహన్నితమ్బుస్తనకృచ్ఛమధ్యమామ్
సువాససం కల్పితకర్ణభూషణ
త్విషోల్లసత్కున్తలమణ్డితాననామ్ 5

వల్లస్మితాపాజ్గవిసర్గవీక్షితైర్
మనో హరన్తిం వనితాం వ్రజౌకసామ్
అమంసతామ్భాజకరేణ రూపిణీం
గోప్యః శ్రియం ద్రష్టుమివాగతాం పతిమ్ 6

బాలగ్రహస్తత్ర విచిన్వతీ శిశూన్యదృచ్ఛయా నన్దగృహేఽసదన్తకమ్
బాలం ప్రతిచ్ఛన్ననిజోరుతేజసం దదర్శ తల్పేఽగ్నిమివాహితం భసి 7

విబుధ్య తాం బాలకమారికాగ్రహం చరాచరాత్మా స నిమీలితేక్షణః
అనన్తమారోపయదఙ్కమన్తకం యథోరగం సుప్తమబుద్ధిరజ్జుధీః 8

తాం తీక్ష్ణచిత్తామతివామచేష్టితాం వీక్ష్యన్తరా కోషపరిచ్ఛదాసివత్
వరస్త్రియం తత్ప్రభయా చ ధర్షితే నిరీక్ష్యమాణే జననీ హ్యతిష్ఠతామ్ 9

తస్మిన్స్తనం దుర్జరవీర్యముల్బాణం
ఘోరాఙ్కమాదాయ శిశోర్దదావధ
గాఢం కరాభ్యాం భగవాన్ప్రపీడ్య తత్
ప్రాణైః సమం రోషసమన్వితోఽపిబత్ 10

సా ముఞ్చ ముఞ్చాలమితి ప్రభాషిణీ నిష్పీడ్యమానాఖిలజీవమర్మణి

వివృత్య నేత్రే చరణౌ భుజౌ ముహుః ప్రస్విన్నగాత్రా క్షిపతీ రురోద హ 11

తస్యాః స్వనేనాతిగభీరరంహసా సాద్విర్మహీ ద్యౌశ్చ చచాల సగ్రహా
రసా దిశశ్చ ప్రతినేదిరే జనాః పేతుః క్షితౌ వజ్రనిపాతశఙ్కయా 12

నిశాచరీత్రం వ్యథితస్తనా వ్యసుర్
వ్యాదాయ కేశాంశ్చరణౌ భుజావపి
ప్రసార్య గోష్ఠే నిజరూపమాస్థితా
వజ్రహతో వృత్ర ఇవాపతన్నుప 13

పతమానోఽపి తద్దేహస్తిగవ్యాత్యన్తరద్రుమాన్
చార్ణయామాస రాజేన్ద్ర మహదాసీత్తదద్భుతమ్ 14

ఈషామాత్రోగ్రదంష్ట్రాస్యం గిరికన్దరనాసికమ్
గణ్డశైలస్తనం రౌద్రం ప్రకీర్ణారుణమూర్ధజమ్ 15

అన్దకూపగభీరాక్షం పులినారోహభీషణమ్
బద్ధసేతుభుజోర్వజ్జి శూన్యతోయహ్రదోదరమ్ 16

సన్తతసుః స్మ తద్వీక్ష్య గోపా గోప్యః కలేవరమ్
పూర్వం తు తన్నిఃస్వనిత భిన్నహృత్కర్ణమస్తకాః 17

బాలం చ తస్యా ఉరసి క్రీడన్తమకుతోభయమ్
గోప్యస్తూర్ణం సమభ్యేత్య జగృహుర్జాతసమ్భ్రమాః 18

యశోదారోహిణీభ్యాం తాః సమం బాలస్య సర్వతః
రక్షాం విదధిరే సమ్యగ్గోపుచ్ఛభ్రమణాదిభిః 19

గోమూత్రేణ స్నాపయిత్వా పునర్గోరజసార్భకమ్
రక్షాం చక్రుశ్చ శకృతా ద్వాదశాశ్లేషు నామభిః 20

గోప్యః సంస్పృష్టసలిలా అశ్లేషు కరయోః పృథక్

న్యస్యాత్మన్యథ బాలస్య బీజన్యాసమకుర్వత 21

అవ్యాదజోఽజ్ఞీ మణిమాంస్తవ జాన్వథోరూ
యజ్ఞోఽచ్యుతః కటితటం జఠరం హయాస్యః
హృత్కేశవస్త్వదుర ఈశ ఇనస్తు కణ్ఠం
విష్ణుర్భుజం ముఖమురుక్రమ ఈశ్వరః కమ్ 22

చక్రగ్రతః సహగదో హరిరస్తు పశ్చాత్
త్వత్పార్శ్వయోర్ధనురసీ మధుహాజనశ్చ
కోణేషు శఙ్ఖ ఉరుగాయ ఉపర్యుపేన్ద్రన్
తార్క్కుః క్షితౌ హలధరః పురుషః సమన్తాత్ 23

ఇన్ద్రియాణి హృషీకేశః ప్రాణాన్నారాయణోఽవతు
శ్వేతద్వీపపతిశ్చిత్తం మనో యోగేశ్వరోఽవతు 24

పుశ్చిగర్భస్తు తే బుద్ధిమాత్మానం భగవాన్పురః
క్రీడన్తం పాతు గోవిన్దః శయానం పాతు మాధవః 25

వ్రజన్తమవ్యాద్వైకుణ్ఠ ఆసీనం త్వాం శ్రియః పతిః
భుజ్జానం యజ్ఞభుక్పాతు సర్వగ్రహభయఙ్కరః 26

డాకిన్యో యాతుధాన్యశ్చ కుష్మాణా యేఽర్భకగ్రహః
భూతప్రేతపిశాచాశ్చ యక్షరక్షోవినాయకాః 27

కోటరా రేవతీ జ్యేష్ఠా పూతనా మాతృకాదయః
ఉన్మాదా యే హ్యపస్మారా దేహప్రాణేన్ద్రియద్రుహః 28

స్వప్నదృష్టా మహోత్పాతా వృద్ధా బాలగ్రహాశ్చ యే
సర్వే నశ్యన్తు తే విష్ణోర్నామగ్రహణభీరవః 29

శ్రీశుక ఉవాచ

- ఇతి ప్రణయబద్ధాభిర్గోపీభిః కృతరక్షణమ్
పాయయిత్వా స్తనం మాతా సన్న్యవేశయదాత్మజమ్ 30
- తావన్నన్దాదయో గోపా మధురాయా వ్రజం గతాః
విలోక్య పూతనాదేహం బభూవురతివిస్మితాః 31
- నూనం బతర్హిః సజ్జాతో యోగేశో వా సమాస సః
స ఏవ దృష్ట్వా హ్యుత్పాతో యదాహానకదున్దభిః 32
- కలేవరం పరశుభిశ్చిత్వా తత్తే వ్రజౌకసః
దూరే క్షిప్త్వావయవశో న్యదహన్కాష్ఠవేష్టితమ్ 33
- దహ్యామానస్య దేహస్య ధూమశ్చాగురుసౌరభః
ఉత్థితః కృష్ణనిర్భుక్త సపద్యాహతపామ్నః 34
- పూతనా లోకబాలఘ్నై రాక్షసీ రుధిరాశనా
జిఘాంసయాపి హరయే స్తనం దత్త్వాప సద్గతిమ్ 35
- కిం పునః శ్రద్ధయా భక్త్యా కృష్ణాయ పరమాత్మనే
యచ్ఛన్మితమం కిం ను రక్తాస్తన్మాతరో యథా 36
- పద్భ్యాం భక్తహృదిస్థాభ్యాం వన్ద్యాభ్యాం లోకవన్దితైః
అజ్ఞం యస్యాః సమాక్రమ్య భగవానపి తత్సన్తనమ్ 37
- యాతుధాన్యపి సా స్వర్గమవాప జననీగతిమ్
కృష్ణభుక్తస్తనక్షీరాః కిము గావోఽనుమాతరః 38
- పయాంసి యాసామపిబత్సు త్రస్నేహస్నుతాన్యలమ్
భగవాన్దేవకీపుత్రః కైవల్యాద్యఖిలప్రదః 39
- తాసామవిరతం కృష్ణే కుర్వతీనాం సుతేక్షణమ్
న పునః కల్పతే రాజన్సంసారోఽజ్ఞానసమ్భవః 40

కటధూమస్య సౌరభ్యమవఘ్రాయ వ్రజౌకసః
కిమిదం కుత ఏవేతి వదంతో వ్రజమాయయుః 41

తే తత్ర వర్జితం గోపైః పూతనాగమనాదికమ్
శ్రుత్వా తన్నిధనం స్వస్తి శిశోశ్చాసన్నువిస్మితాః 42

నన్దః స్వపుత్రమాదాయ ప్రేత్యాగతముదారథీః
మూర్ధ్న పాపాయ పరమాం ముదం లేభే కురూద్వహ 43

య ఏతత్పూతనామోక్షం కృష్ణస్యార్భకమద్భుతమ్
శృణుయాచ్ఛ్రద్ధయా మర్త్యో గోవిన్దే లభతే రతిమ్ 44

అధ్యాయము – 7

శ్రీరాజోవాచ
యేన యేనావతారేణ భగవాన్హరిరీశ్వరః
కరోతి కర్ణరమ్యాణి మనోజ్ఞాని చ నః ప్రభో 1

యచ్ఛృణ్వతోఽపైత్యరతిర్విత్పాఞ్ఞా సత్త్వం చ శుద్ధ్యత్యచిరేణ పుంసః
భక్తిర్హౌ తత్పు రుషే చ సఖ్యం తదేవ హరం వద మన్యసే చేత్ 2

అథాన్యదపి కృష్ణస్య తోకాచరితమద్భుతమ్
మానుషం లోకమాసాద్య తజ్ఞాతిమనురున్దతః 3

శ్రీశుక ఉవాచ
కదాచిదౌత్థానికకౌతుకాప్లవే జన్మర్క్ష్మయోగే సమవేతయోషితామ్
వాదిత్రగీతద్విజమన్తవాచకైశ్చకార సూనోరభిషేచనం సతీ 4

నన్దస్య పత్నీ కృతమజ్ఞనాదికం విప్రైః కృతస్వస్త్వయనం సుపూజితైః
అన్నాద్యవాసఃస్రగభీష్టధేనుభిః సజ్జాతనిద్రాక్షమశీశయచ్ఛనైః 5

- ఔత్థానికౌత్సుక్యమనా మనస్వినీ సమాగతాన్పాజయతీ వ్రజౌకసః
నైవాశృణోద్వై రుదితం సుతస్య సౌ రుదన్సన్వార్థీ చరణాపుదక్షిపత్ 6
- అధఃశయానస్య శిశోరనోఽల్పక ప్రవాలమృద్వజ్జిహతం వ్యవర్తత
విధ్వస్తనానారసకుప్యభాజనం వ్యత్యస్తచక్రాక్షవిభిన్నకూబరమ్ 7
- దృష్ట్వా యశోదాప్రముఖా వ్రజస్త్రియ
ఔత్థానికే కర్మణి యాః సమాగతాః
నన్దాదయశ్చాద్భుతదర్శనాకులాః
కథం స్వయం వై శకటం విపర్యగాత్ 8
- ఊచురవ్యవసితమతీన్గోపాన్గోపీశ్చ బాలకాః
రుదతానేన పాదేన క్షిప్తమేతన్న సంశయః 9
- న తే శ్రద్ధధిరే గోపా బాలభాషితమిత్యత
అప్రమేయం బలం తస్య బాలకస్య న తే విదుః 10
- రుదన్తం సుతమాదాయ యశోదా గ్రహశజ్జితా
కృతస్వస్త్వయనం విప్రైః సూక్తైః స్తనమపాయయత్ 11
- పూర్వవత్సాస్థాపితం గోపైర్బలిభిః సపరిచ్ఛదమ్
విప్రా హుత్వార్చయాం చక్రుర్దధ్యక్షతకుశామ్బుభిః 12
- యేఽసూయాన్పృతదమ్భేర్షా హింసామానవివర్జితాః
న తేషాం సత్యశీలానామాశిషో విఫలాః కృతాః 13
- ఇతి బాలకమాదాయ సామర్గ్యజరుపాకృతైః
జలైః పవిత్రైఃపథిభిరభిషిచ్య ద్విజోత్తమైః 14
- వాచయిత్వా స్వస్త్వయనం నన్దగోపః సమాహితః
హుత్వా చాగ్నిం ద్విజాతిభ్యః ప్రాదాదన్నం మహాగుణమ్ 15

- గావః సర్వగుణోపేతా వాసఃసర్గుక్మమాలినీః
ఆత్మజాభ్యుదయాద్ధాయ ప్రాదాత్తే చాన్వయుజ్జత 16
- విప్రా మస్త్రవిదో యుక్తాస్తైర్యాః ప్రోక్తాస్తథాశిషః
తా నిష్ఫలా భవిష్యన్తి న కదాచిదపి స్ఫుటమ్ 17
- ఏకదారోహమారూఢం లాలయన్తీ సుతం సతీ
గరిమాణం శిశోర్వోధుం న సేహే గిరికూటవత్ 18
- భూమౌ నిధాయ తం గోపీ విస్మితా భారపీడితా
మహాపురుషమాదధ్యౌ జగతామాస కర్మసు 19
- దైత్యో నామ్నా తృణావర్తః కంసభృత్యః ప్రణోదితః
చక్రవాతస్వరూపేణ జహరాసీనమర్భకమ్ 20
- గోకులం సర్వమావృణ్వన్ముష్ణంశ్చక్షూంషి రేణుభిః
ఈరయన్సుమహాఘోర శబ్దేన ప్రదిశో దిశః 21
- ముహూర్తమభవద్గోష్ఠం రజసా తమసావృతమ్
సుతం యశోదా నాపశ్యత్తస్మిన్స్వస్తవతీ యతః 22
- నాపశ్యత్కృశ్చనాత్మానం పరం చాపి విమోహితః
తృణావర్తనిస్పృష్టాభిః శర్మరాభిరుపద్రుతః 23
- ఇతి ఖరపవనచక్రపాంశువర్షే సుతపదవీమబలావిలక్ష్య మాతా
అతికరుణమనుస్మరన్త్యశో చద్భువి పతితా మృతవత్సకా యథా గౌః 24
- రుదితమనునిశమ్య తత్ర గోప్యో భృశమనుతప్తధియోఽశ్రుపూర్ణముఖ్యః
రురుదురనుపలభ్య నన్దసూనుం పవన ఉపారతపాంశువర్షవేగే 25
- తృణావర్తః శాన్తరయో వాత్సారూపధరో హరన్

- కృష్ణం నభోగతో గన్తుం నాశక్నోద్భూరిభారభృత్ 26
- తమశ్మానం మన్యమాన ఆత్మనో గురుమత్తయా
గలే గృహీత ఉత్ప్రుష్టుం నాశక్నోద్భూతార్భకమ్ 27
- గలగ్రహణనిశ్చేష్టో దైత్యో నిర్గతలోచనః
అవ్యక్తరావో న్యపతత్సహబాలో వ్యసుర్వజే 28
- తమన్తరిక్షాత్పతితం శిలాయాం విశీర్ణసర్వావయవం కరాలమ్
పురం యథా రుద్రశరేణ విద్ధం స్త్రీయో రుదత్యో దదృశుః సమేతాః 29
- ప్రాదాయ మాత్రే ప్రతిహృత్య విస్మితాః కృష్ణం చ తస్యోరసి లమ్బమానమ్
తం స్వస్తిమన్తం పురుషాదనీతం విహాయసా మృత్యుముఖాత్ప్రముక్తమ్
గోప్యశ్చ గోపాః కిల నన్దముఖ్యా లబ్ధ్వా పునః ప్రాపురతీవ మోదమ్ 30
- అహో బతాత్యద్భుతమేష రక్షసా బాలో నివృత్తిం గమితోఽభ్యగాత్సు నః
హింస్రః స్వపాపేన విహింసితః ఖిలః సాధుః సమత్వేన భయాద్విముచ్యతే 31
- కిం నస్తపశ్చిర్ణమధోక్షజార్చనం
పూర్తేష్టదత్తముత భూతసౌహృదమ్
యత్సంపూరేతః పునరేవ బాలకో
దిష్ట్యా స్వబన్ధాన్త్రణయన్నపస్థితః 32
- దృష్ట్వాద్భుతాని బహుశో నన్దగోపా బృహద్వనే
వసుదేవవచో భూయో మానయామాస విస్మితః 33
- ఏకదార్భకమాదాయ స్వాఙ్కమారోప్య భామినీ
ప్రన్నతం పాయయామాస స్తనం స్నేహపరిప్లుతా 34
- పీతప్రాయస్య జననీ సుతస్య రుచిరస్మితమ్
ముఖం లాలయతీ రాజజ్ఞామ్భతో దదృశే ఇదమ్ 35

ఖం రోదసీ జ్యోతిరనీకమాశాః సూర్యేన్ద్రవహ్నిశ్వసనామ్బుధీంశ్చ
ద్వీపాన్నగాంస్తద్ధుహిత్యార్వనాని భూతాని యాని స్థిరజజ్జమాని 36

సా వీక్య విశ్వం సహసా రాజన్సజ్ఞాతవేపథుః
సమ్మీల్య మృగశావాక్షీ నేత్రే ఆసీత్సువిస్మితా 37

అధ్యాయము – 8

శ్రీశుక ఉవాచ

గర్గః పురోహితో రాజన్యదూనాం సుమహాతపాః
వ్రజం జగామ నన్దస్య వసుదేవప్రచోదితః 1

తం దృష్ట్వా పరమప్రీతః ప్రత్యుత్థాయ కృతాజ్ఞాళిః
ఆనర్పాధోక్షజధియా ప్రణిపాతపురఃసరమ్ 2

సూపవిష్టం కృతాతిథ్యం గిరా సూన్యతయా మునిమ్
నన్దయిత్యాబ్రవీద్బ్రహ్మన్పార్థస్య కరవామ కిమ్ 3

మహద్విచలనం నృణాం గృహిణాం దీనచేతసామ్
నిఃశ్రేయసాయ భగవన్కల్పతే నాన్యథా క్వచిత్ 4

జ్యోతిషామయనం సాక్షాద్యత్తజ్ఞానమతీన్ద్రియమ్
ప్రణీతం భవతా యేన పుమాన్వేద పరావరమ్ 5

త్వం హి బ్రహ్మవిదాం శ్రేష్ఠః సంస్కారాన్కర్తుమర్హసి
బాలయోరనయోర్భూణాం జన్మనా బ్రాహ్మణో గురుః 6

శ్రీగర్గ ఉవాచ

యదూనామహమాచార్యః ఖ్యాతశ్చ భువి సర్వదా
సుతం మయా సంస్మృతం తే మన్యతే దేవకీసుతమ్ 7

కంసః పాపమతిః సఖ్యం తవ చానకదున్దుభేః

- దేవక్యా అష్టమో గర్భో న స్తీ భవితుమర్హతి 8
- ఇతి సశ్చింతయశ్చుత్వా దేవక్యా దారికావచః
అపి హంతా గతాశక్యస్తర్హితన్నోనయో భవేత్ 9
- శ్రీనన్ద ఉవాచ
అలక్ష్మితోఽస్మిన్రహసి మామకైరపి గోవ్రజే
కురు ద్విజాతిసంస్కారం స్వస్తివాచనపూర్వకమ్ 10
- శ్రీశుక ఉవాచ
ఏవం సమ్ప్రార్థితో విప్రః స్వచిక్రీర్షితమేవ తత్
చకార నామకరణం గూఢో రహసి బాలయోః 11
- శ్రీగర్గ ఉవాచ
అయం హి రోహిణీపుత్రో రమయన్సుహృదో గుణైః
ఆఖ్యాత్యతే రామ ఇతి బలాధిక్యాద్బలం విదుః
యదూనామప్యథగ్భావాత్సజ్మర్షణముశన్త్యపి 12
- ఆసన్వర్ణాస్తయో హ్యస్య గృహ్లాతోఽనుయుగం తనూః
శుక్లో రక్తస్తథా పీత ఇదానీం కృష్ణతాం గతః 13
- ప్రాగయం వసుదేవస్య క్వచిజ్ఞాతస్తవాత్మజః
వాసుదేవ ఇతి శ్రీమానభిజ్ఞాః సమ్ప్రచక్షతే 14
- బహూని సన్తి నామాని రూపాణి చ సుతస్య తే
గుణకర్మానురూపాణి తాన్యహం వేద నో జనాః 15
- ఏష వః శ్రేయ ఆధాన్యద్గోపగోకులనన్దనః
అనేన సర్వదుర్గాణి యూయమజ్ఞాస్తరిష్యథ 16
- పురానేన వ్రజపతే సాధవో దస్యపీడితాః

అరాజకే రక్షమాణా జిగ్యుర్దస్యాన్నమేధితాః 17

య ఏతస్మిన్మహాభాగాః ప్రీతిం కుర్వంతి మానవాః
నారయోఽభిభవన్త్యేతాన్విష్ణుపక్షానివాసురాః 18

తస్మాన్నన్దాత్మజోఽయం తే నారాయణసమో గుణైః
శ్రియా కీర్త్యానుభావేన గోపాయస్వ సమాహితః 19

శ్రీశుక ఉవాచ
ఇత్యాత్మానం సమాదిశ్య గర్గే చ స్వగృహం గతే
నన్దః ప్రముదితో మేనే ఆత్మానం పూర్ణమాశిషామ్ 20

కాలేన వ్రజతాల్పేన గోకులే రామకేశవౌ
జానుభ్యాం సహ పాణిభ్యాం రిజ్జమాణౌ విజహ్రతుః 21

తావజ్జీయుగ్మమనుకృష్య సరీసృపనైః
ఘోషప్రఘోషరుచిరం వ్రజకర్దమేషు
తన్నాదహృష్టమనసావనుసృత్య లోకం
ముగ్ధప్రభీతవదుపేయతురన్తి మాత్రోః 22

తన్మాతరౌ నిజసుతౌ ఘృణయా స్నువన్త్యై
పజ్కాగ్లాగరుచిరావుపగృహ్య దోర్భ్యామ్
దత్త్వా స్తనం ప్రపిబతోః స్మ ముఖం నిరీక్ష్య
ముగ్ధస్మితాల్పదశనం యయతుః ప్రమోదమ్ 23

యర్వ్యజ్ఞనాదర్శనీయకుమారలీలావ్
అన్తర్వజే తదబలాః ప్రగృహీతపుచ్చైః
వత్సైరితస్తత ఉభావనుకృష్యమాణౌ
ప్రేక్షన్త్య ఉజ్జితగృహ జహృషుర్హస్తన్త్యః 24

శృఙ్గ్యగ్నిదంష్ట్రసిజలద్విజకణ్డకేభ్యః

- క్రీడాపరావతిచలౌ స్వసుతౌ నిషేద్ధుమ్
గృహ్యణి కర్తుమపి యత్ర న తజ్జనన్యౌ
శేకాత ఆపతురలం మనసోఽనవస్థామ్ 25
- కాలేనాల్పేన రాజర్షే రామః కృష్ణశ్చ గోకులే
అఘృష్టజానుభిః పద్భిర్విచక్రమతురజ్ఞసా 26
- తతస్తు భగవాన్మృష్ణో వయస్సైర్వజబాలకైః
సహరామో వ్రజస్తీణాం చిక్రీడే జనయన్ముదమ్ 27
- కృష్ణస్య గోప్యో రుచిరం వీక్ష్వ కౌమారచాపలమ్
శృణ్వన్త్యాః కిల తన్మాతురితి హోచుః సమాగతాః 28
- వత్సాన్ముఞ్చన్క్వచిదసమయే క్రోశసజ్ఞాతహాసః
స్తేయం స్వాద్వత్త్యథ దధిపయః కల్పితైః స్తేయయోగైః
మర్కాన్భోక్త్యన్విభజతి స చేన్నాత్తి భాణ్డం భిన్నత్తి
ద్రవ్యాలాభే సగృహకుపితో యాత్యుపక్రోశ్య తోకాన్ 29
- హస్తాగ్రాహ్యే రచయతి విధిం పీఠకోలూఖలాద్యైశ్
ఛిద్రం హ్యన్తర్నిహితవయునః శిక్యభాణ్డేషు తద్విత్
ధ్వాన్తాగారే ధృతమణిగణం స్వాఙ్గమర్థప్రదీపం
కాలే గోప్యో యర్హిగృహకృత్యేషు సువ్యగ్రచిత్తాః 30
- ఏవం ధార్మ్యాన్యశతి కురుతే మేహనాదీని వాస్తా
స్తేయోపాయ్పైర్విరచితకృతిః సుప్రతీకో యథాస్తే
ఇత్థం స్త్రీభిః సభయనయనశ్రీముఖాలోకినీభిర్
వ్యాఖ్యాతార్థా ప్రహసితముఖీ న హ్యపాలబ్ధుమైచ్ఛత్ 31
- ఏకదా క్రీడమానాస్తే రామాద్యా గోపదారకాః
కృష్ణో మృదం భక్షితవానితి మాత్రే న్యవేదయన్ 32

- సా గృహీత్వా కరే కృష్ణముపాలభ్య హితైషిణీ
యశోదా భయసమ్భ్రాంత ప్రేక్షణాక్షమభాషత 33
- కస్మాన్మృదమదాంతాత్మన్భవాన్భక్షితవాన్రహః
వదన్తి తావకా హ్యేతే కుమారాస్తేఽగ్రజోఽప్యయమ్ 34
- నాహం భక్షితవానమ్భ సర్వే మిథ్యాభిశంసినః
యది సత్యగిరస్తర్హిసమక్షం పశ్య మే ముఖమ్ 35
- యద్యేవం తర్హివ్యాదేహీ త్సుక్తః స భగవాన్స్తరిః
వ్యాదత్తావ్యాహతైశ్వర్యః క్రీడామనుజబాలకః 36
- సా తత్ర దదృశే విశ్వం జగత్సాన్ధస్ను చ ఖం దిశః
సాద్రిద్వీపాబ్ధిభూగోలం సవాయ్వగ్నీన్దతారకమ్ 37
- జ్యోతిశ్చక్రం జలం తేజో నభస్వాన్వియదేవ చ
వైకారికాణీన్ద్రియాణి మనో మాత్రా గుణాస్తయః 38
- ఏతద్విచిత్రం సహజీవకాల స్వభావకర్మాశయలిజ్జభేదమ్
సూనోస్తనౌ వీక్ష్య విదారితాస్యే వ్రజం సహత్మానమవాప శబ్దామ్ 39
- కిం స్వప్న ఏతదుత దేవమాయా కిం వా మదీయో బత బుద్ధిమోహః
అథో అముష్మైవ మమార్భకస్య యః కశ్చనౌత్పత్తిక ఆత్మయోగః 40
- అథో యథావన్న వితర్కగోచరం చేతోమనఃకర్మవచోభిరజ్ఞాసా
యదాశ్రయం యేన యతః ప్రతీయతే సుదుర్విభావ్యం ప్రణతాస్మి తత్పదమ్ 41
- అహం మమాసౌ పతిరేష మే సుతో వ్రజేశ్వరస్యాఖిలవిత్తపా సతీ
గోప్యశ్చ గోపాః సహగోధనాశ్చ మే యన్మాయయేత్థం కుమతిః స మే గతిః 42
- ఇత్థం విదితతత్త్వాయాం గోపికాయాం స ఈశ్వరః
వైష్ణవీం వ్యతనోన్మాయాం పుత్రస్నేహమయీం విభుః 43

- సద్యో నష్టస్మృతిర్గోపీ సారోప్యారోహమాత్మజమ్
ప్రవృద్ధస్నేహకలిల హృదయాసీద్యథా పురా 44
- త్రయ్యా చోపనిషద్భిశ్చ సాఙ్ఖ్యయోగైశ్చ సాత్వతైః
ఉపగీయమానమాహాత్మ్యం హరిం సామన్యతాత్మజమ్ 45
- శ్రీరాజోవాచ
నన్దః కిమకరోద్భూహ్మస్త్రేయ ఏవం మహోదయమ్
యశోదా చ మహాభాగా పౌ యస్యాః స్తనం హరిః 46
- పితరౌ నాన్యవిన్దేతాం కృష్ణోదారార్భకేహితమ్
గాయన్త్యద్యాపి కవయో యల్లోకశమలాపహమ్ 47
- శ్రీశుక ఉవాచ
ద్రోణో వసూనాం ప్రవరో ధరయా భార్యయా సహ
కరిష్యమాణ ఆదేశాన్బ్రహ్మణస్తమువాచ హ 48
- జాతయోర్నౌ మహాదేవే భువి విశ్వేశ్వరే హరౌ
భక్తిః స్యాత్పరమా లోకే యయాఞ్జో దుర్గతిం తరేత్ 49
- అస్త్విత్సుక్తః స భగవాన్స్త్రజే ద్రోణో మహాయశాః
జజ్ఞే నన్ద ఇతి ఖ్యాతో యశోదా సా ధరాభవత్ 50
- తతో భక్తిర్భగవతి పుత్రీభూతే జనార్దనే
దమ్పత్యోర్నితరామాసీద్గోపగోపీషు భారత 51
- కృష్ణో బ్రహ్మణ ఆదేశం సత్యం కర్తుం వ్రజే విభుః
సహరామో వసంశ్చక్రే తేషాం ప్రీతిం స్వలీలయా 52

అధ్యాయము – 9

శ్రీశుక ఉవాచ

ఏకదా గృహదాసీషు యశోదా నన్దగేహినీ
కర్మాన్తరనియుక్తాసు నిర్మమన్థ స్వయం దధి

1

యాని యానీహ గీతాని తద్బాలచరితాని చ
దధినిర్మన్థనే కాలే స్మరంతి తాన్యగాయత

2

క్షౌమం వాసః పృథుకటితలే బిభ్రతీ సూత్రనద్ధం
పుత్రస్నేహస్నుతకుచయుగం జాతకమ్పం చ సుభ్రూః
రజ్జ్వకర్షశ్రమభుజచలత్కృజ్కణౌ కుణ్డలే చ
స్విన్నం వక్త్రం కబరవిగలన్మాలతీ నిర్మమన్థ

3

తాం స్తన్యకామ ఆసాద్య మధునీం జననీం హరిః
గృహీత్వా దధిమన్థానం నృషేధత్ప్రీతిమావహన్

4

తమజ్మమారాధమపాయయత్సృనం స్నేహస్నుతం సస్మితమీక్షతీ ముఖమ్
అత్యుత్తముత్సుజ్య జవేన సా యయావుత్సించ్యమానే పయసి త్వధిశ్రితే

5

సంజాతకోపః స్ఫురితారుణాధరం సన్దశ్య దద్భిర్దధిమన్థభాజనమ్
భిత్త్వా మృషాశ్రుర్ద్వపదశ్మనా రహో జఘాస ఘ్రాయజ్గవమన్తరం గతః

6

ఉత్తార్య గోపీ సుశృతం పయః పునః ప్రవిశ్య సందృశ్య చ దధ్యమత్రకమ్
భగ్నం విలోక్య స్వసుతస్య కర్మ తజ్జహాన తం చాపి న తత్ర పశ్యతీ

7

ఉలూఖలాజ్ఞేరుపరి వ్యవస్థితం మర్కాయ కామం దదతం శిచి స్థితమ్
ఘ్రాయజ్గవం చౌర్యవిశజ్ఞితేక్షణం నిరీక్ష్వ పశ్చాత్సుతమాగమచ్ఛనైః

8

తామాత్తయష్టిం ప్రసమీక్ష్వ సత్వరన్
తతోఽవరుహ్యపససార భీతవత్
గోప్యన్వధావన్న యమాప యోగినాం

- క్షమం ప్రవేష్టుం తపసేరితం మనః 9
- అన్యచ్ఛమానా జననీ బృహచ్చలచ్ఛ్చోణీభరాక్రాంతగతిః సుమధ్యమా
జవేన విస్రంశితకేశబన్ధన చ్యుతప్రసూనానుగతిః పరామృశత్ 10
- కృతాగసం తం ప్రరుదంతమక్షిణీ కషంతమజ్ఞాన్మషిణీ స్వపాణినా
ఉద్వీక్షమాణం భయవిహ్వలేక్షణం హస్తే గృహీత్వా భిషయన్త్యవాగురత్ 11
- త్యక్త్వా యష్టిం సుతం భీతం విజ్ఞాయార్భకవత్సలా
ఇయేష కిల తం బద్ధుం దామ్నాతద్వీర్యకోవిదా 12
- న చాన్తర్న బహిర్యస్య న పూర్వం నాపి చాపరమ్
పూర్వాపరం బహిశ్చాన్తర్జగతో యో జగచ్చ యః 13
- తం మత్వాత్మజమవ్యక్తం మర్త్యలింగమధోక్షజమ్
గోపికోలూఖలే దామ్నా బబన్ధ ప్రాకృతం యథా 14
- తద్దామ బధ్యమానస్య స్వార్భకస్య కృతాగసః
ద్వ్యంశులోనమభూత్తేన సన్దధేఽన్యచ్చ గోపికా 15
- యదాసీత్తదపి న్యూనం తేనాన్యదపి సన్దధే
తదపి ద్వ్యంశులం న్యూనం యద్యదాదత్త బన్ధనమ్ 16
- ఏవం స్వగేహదామాని యశోదా సన్దధత్యపి
గోపీనాం సుస్మయన్తీనాం స్మయన్తీ విస్మితాభవత్ 17
- స్వమాతుః స్విన్నగాత్రాయా విస్రస్తకబరస్రజః
దృష్ట్వా పరిశ్రమం కృష్ణః కృపయాసీత్స్థ బన్ధనే 18
- ఏవం సన్దర్శితా హ్యజ్ఞ హరిణా భృత్యవశ్యతా
స్వవశేనాపి కృష్ణేన యన్యేదం సేశ్వరం వశే 19

నేమం విరిజ్ఞో న భవో న శ్రీరవ్యజ్ఞసంశ్రయా
ప్రసాదం లేభిరే గోపీ యత్తత్ప్రాప విముక్తిదాత్ 20

నాయం సుఖాపో భగవాన్దేహినాం గోపికాసుతః
జ్ఞానినాం చాత్మభూతానాం యథా భక్తిమతామిహ 21

కృష్ణస్తు గృహకృత్యేషు వ్యగ్రాయాం మాతరి ప్రభుః
అద్రాక్షీదర్శనౌ పూర్వం గుహ్యకౌ ధనదాత్మజౌ 22

పురా నారదశాపేన వృక్షతాం ప్రాపితౌ మదాత్
నలకూవరమణిగ్రీవావితి ఖ్యాతౌ శ్రియాన్వితౌ 23

అధ్యాయము – 10

శ్రీరాజోవాచ
కథ్యతాం భగవన్నేతత్తయోః శాపస్య కారణమ్
యత్తద్విగర్హితం కర్మ యేన వా దేవర్షేస్తమః 1

శ్రీశుక ఉవాచ
రుద్రస్యానుచరౌ భూత్వా సుదృష్టౌ ధనదాత్మజౌ
కైలాసోపవసే రమ్యే మన్దాకిన్యాం మదోత్కృతౌ 2

వారుణీం మదిరాం పీత్వా మదాఘూర్ణితలోచనౌ
స్తీజనైరనుగాయద్భిశ్చేరతుః పుష్పితే వసే 3

అంతః ప్రవిశ్య గజాయామమ్భోజవనరాజిని
చిక్రీడతుర్యవతిభిర్గజావివ కరేణుభిః 4

యదృచ్ఛయా చ దేవర్షిర్భగవాంస్తత్ర కౌరవ
అపశ్యన్నారదో దేవౌ క్షీబాణౌ సమబుధ్యత 5

- తం దృష్ట్వా వ్రీడితా దేవ్యో వివస్తాః శాపశఙ్కితాః
వాసాంసి పర్యధుః శీఘ్రం వివస్తా నైవ గుహ్యకౌ 6
- తౌ దృష్ట్వా మదిరామత్తా శ్రీమదాన్తా సురాత్మజౌ
తయోరనుగ్రహార్థాయ శాపం దాస్యన్నిదం జగౌ 7
- శ్రీనారద ఉవాచ
న హ్యన్యో జపతో జోష్యాన్బుద్ధిభ్రంశో రజోగుణః
శ్రీమదాదాభిజాత్యాదిర్యత్ర స్త్రీ ద్యూతమాసవః 8
- హస్యన్తే పశవో యత్ర నిర్దయైరజితాత్మభిః
మన్యమానైరిమం దేహమజరామృత్యు నశ్వరమ్ 9
- దేవసంజ్ఞితమప్యన్తే కృమివిడ్భస్మసంజ్ఞితమ్
భూతధ్రుక్తత్యతే స్వార్థం కిం వేద నిరయో యతః 10
- దేహః కిమన్నదాతుః స్వం నిషేక్తుర్మాతురేవ చ
మాతుః పితుర్వా బలినః క్రేతురగ్నేః శునోఽపి వా 11
- ఏవం సాధారణం దేహమవ్యక్తప్రభవాప్యయమ్
కో విద్వానాత్మసాత్మత్వా హన్తి జన్తాన్మతేఽసతః 12
- అసతః శ్రీమదాన్తస్య దారిద్ర్యం పరమజ్ఞానమ్
ఆత్మోపమ్యేన భూతాని దరిద్రః పరమీక్షతే 13
- యథా కణ్ఠకవిద్ధాఙ్గో జన్తోర్నేచ్ఛతి తాం వృథామ్
జీవసామ్యం గతో లిఙ్గైర్న తథావిద్ధకణ్ఠకః 14
- దరిద్రో నిరహంస్తమ్భో ముక్తః సర్వమదైరిహ
కృచ్ఛం యదృచ్ఛయాప్నోతి తద్ధి తస్య పరం తపః 15
- నిత్యం క్షత్వా మదేహస్య దరిద్రస్యాన్నకాఙ్క్షిణః

- ఇన్ద్రియాణ్యనుశుష్యన్తి హింసాపి వినివర్తతే 16
- దరిద్రస్యైవ యుజ్యన్తే సాధవః సమదర్శినః
సద్భిః క్షీణోతి తం తర్షం తత ఆరాద్విశుద్ధ్యతి 17
- సాధూనాం సమచిత్తానాం ముకున్దచరణైషిణామ్
ఉపేక్ష్యే కిం ధనస్తప్తైర్భరసద్భిరసదాశ్రయైః 18
- తదహం మత్తయోర్మాధ్వో వారుణ్యా శ్రీమదాన్దయోః
తమోమదం హరిష్యామి స్త్రైణయోరజితాత్మనోః 19
- యదిమౌ లోకపాలస్య పుత్రౌ భూత్వా తమఃప్లుతౌ
న వివాససమాత్మానం విజానీతః సుదుర్మదౌ 20
- అతోఽర్హతః స్థావరతాం స్యాతాం నైవం యథా పునః
స్మృతిః స్యాన్మత్ప్రసాదేన తత్రాపి మదనుగ్రహాత్ 21
- వాసుదేవస్య సాన్నిధ్యం లబ్ధ్వా దివ్యశరచ్ఛతే
వృత్తే స్వర్లోకతాం భూయో లబ్ధభక్తీ భవిష్యతః 22
- శ్రీశుక ఉవాచ
ఏవముక్త్వా స దేవర్షిగ్గతో నారాయణాశ్రమమ్
నలకూవరమణిగ్రీవావాసతుర్యమలార్జునౌ 23
- ఋషేర్భాగవతముఖ్యస్య సత్యం కర్తుం వచో హరిః
జగామ శనకైస్తత్ర యత్రాస్తాం యమలార్జునౌ 24
- దేవర్షిర్మే ప్రియతమో యదిమౌ ధనదాత్మజౌ
తత్తథా సాధయిష్యామి యద్గీతం తన్మహాత్మనా 25
- ఇత్యన్తరేణార్జునయోః కృష్ణస్తు యమయోర్యయౌ
ఆత్మనిర్వేశమాత్రేణ తిర్యగ్గతములూఖలమ్ 26

బాలేన నిష్కర్షయతాన్వగులూఖలం తద్
దామోదరేణ తరసోత్కలితాజ్ఞేబన్దో
నిష్పేతతుః పరమవిక్రమితాతివేప
స్కన్దప్రవాలవిటపౌ కృతచణ్డశబ్దౌ 27

తత్ర శ్రియా పరమయా కకుభః స్ఫురన్తౌ
సిద్ధావృపేత్య కుజయోరివ జాతవేదాః
కృష్ణం ప్రణమ్య శిరసాఖిలలోకనాథం
బద్ధాజ్ఞలీ విరజసావిదమూచతుః స్మ 28

కృష్ణ కృష్ణ మహాయోగింస్త్వమాద్యః పురుషః పరః
వ్యక్తావ్యక్తమిదం విశ్వం రూపం తే బ్రాహ్మణా విదుః 29

త్వమేకః సర్వభూతానాం దేహస్వాత్మేన్ద్రియేశ్వరః
త్వమేవ కాలో భగవాన్విష్ణురవ్యయ ఈశ్వరః 30

త్వం మహాన్తృకృతిః సూక్ష్మా రజఃసత్త్వ తమోమయీ
త్వమేవ పురుషోఽధ్యక్షః సర్వక్షేత్రవికారవిత్ 31

గృహ్యమాణైస్త్వమగ్రాహ్యో వికారైః ప్రాకృతైర్గుణైః
కో న్విహార్హతి విజ్ఞాతుం ప్రాశ్నీధ్ధం గుణసంవృతః 32

తస్మై తుభ్యం భగవతే వాసుదేవాయ వేధసే
ఆత్మద్యోతగుణైశ్చన్న మహిమ్నే బ్రహ్మణే నమః 33

యస్యావతారా జ్ఞాయంతే శరీరేష్వశరీరిణః
తైస్సైరతుల్యాతిశయైర్వీర్యైర్దేహిష్వసజ్గతైః 34

స భవాన్సర్వలోకస్య భవాయ విభవాయ చ
అవతీర్ణోఽంశభాగేన సామృతం పతిరాశిషామ్ 35

నమః పరమకల్యాణ నమః పరమమజ్గల
వాసుదేవాయ శాంతాయ యదూనాం పతయే నమః 36

అనుజానీహి నౌ భూమంస్తవానుచరకిజ్కరౌ
దర్శనం నౌ భగవత ఋషేరాసీదనుగ్రహాత్ 37

వాణీ గుణానుకథనే శ్రవణౌ కథాయాం
హస్తా చ కర్మసు మనస్తవ పాదయోర్నః
స్మృత్యాం శిరస్తవ నివాసజగత్ప్రణామే
దృష్టిః సతాం దర్శనేఽస్తు భవత్తనూనామ్ 38

శ్రీశుక ఉవాచ
ఇత్థం సజ్జీర్ణితస్తాభ్యాం భగవాన్గోకులేశ్వరః
దామ్నా చోలూఖలే బద్ధః ప్రహసన్నాహ గుహ్యకౌ 39

శ్రీభగవానువాచ
జ్ఞాతం మమ పురైవైతదృషిణా కరుణాత్మనా
యచ్ఛ్రీమదాన్ధయోర్వాగ్భిర్విభ్రంశోఽనుగ్రహః కృతః 40

సాధూనాం సమచిత్తానాం సుతరాం మత్మతాత్మనామ్
దర్శనాన్నో భవేద్బంధః పుంసోఽక్షోః సవితుర్యథా 41

తద్గచ్ఛతం మత్పరమౌ నలకూవర సాదనమ్
సజ్ఞాతో మయి భావో వామీప్సితః పరమోఽభవః 42

శ్రీశుక ఉవాచ
ఇత్యుక్తౌ తౌ పరిక్రమ్య ప్రణమ్య చ పునః పునః
బద్ధోలూఖలమామస్త్ర్య జగ్మతుర్ద్విశముత్తరామ్ 43

అధ్యాయము – 11

శ్రీశుక ఉవాచ

గోపా నన్దాదయః శ్రుత్వా ద్రుమయోః పతతో రవమ్
తత్రాజగ్ముః కురుశ్రేష్ఠ నిర్వాతభయశబ్జితాః

1

భూమ్యాం నిపతితౌ తత్ర దదృశుర్యమలార్జునౌ
బభ్రుముస్తదవిజ్ఞాయ లక్ష్మం పతనకారణమ్

2

ఉలూఖలం వికర్షంతం దామ్నా బద్ధం చ బాలకమ్
కస్యేదం కుత ఆశ్చర్యముత్పాత ఇతి కాతరాః

3

బాలా ఊచురనేనేతి తిర్యగ్గతములూఖలమ్
వికర్షతా మధ్యగేన పురుషావప్యచక్షుషి

4

న తే తదుక్తం జగృహుర్న ఘటేతేతి తస్య తత్
బాలస్యోత్పాటనం తర్వోః కేచిత్సన్నిగ్ధచేతసః

5

ఉలూఖలం వికర్షంతం దామ్నా బద్ధం స్వమాత్మజమ్
విలోక్య నన్దః ప్రహసద్ వదనో విముమోచ హ

6

గోపీభిః స్తోభితోఽన్యత్యద్భగవాన్బాలవత్స చిత్
ఉద్గాయతి క్వచిన్ముగ్ధస్తద్వశో దారుయన్తవత్

7

బిభర్తి క్వచిదాజ్ఞప్తః పీఠకోన్మానపాదుకమ్
బాహుక్షేపం చ కురుతే స్వానాం చ ప్రీతిమావహన్

8

దర్శయంస్తద్విదాం లోక ఆత్మనో భృత్యవశ్యతామ్
వ్రజస్యోవాహ వై హర్షం భగవాన్బాలచేష్టితైః

9

క్రీణీహి భోః ఫలానీతి శ్రుత్వా సత్త్వరమచ్యుతః
ఫలార్థీ ధాన్యమాదాయ యయౌ సర్వఫలప్రదః

10

ఫలవిక్రయిణీ తస్య చ్యుతధాన్యకరద్వయమ్
ఫలైరపూరయద్రత్నైః ఫలభాణ్డమపూరి చ 11

సరితీరగతం కృష్ణం భగ్నార్జునమథాహ్వయత్
రామం చ రోహిణీ దేవీ క్రీడంతం బాలకైర్భృశమ్ 12

నోపేయాతాం యదాహూతౌ క్రీడాసజ్గేన పుత్రకౌ
యశోదాం ప్రేషయామాస రోహిణీ పుత్రవత్సలామ్ 13

క్రీడంతం సా సుతం బాలైరతివేలం సహగ్రజమ్
యశోదాజోహవీత్యష్టం పుత్రస్నేహస్నుతస్తనీ 14

కృష్ణ కృష్ణారవిన్దాక్ష తాత ఏహి స్తనం పిబ
అలం విహరైః క్షుత్కాంతః క్రీడాశాన్తోఽసి పుత్రక 15

హే రామాగచ్ఛ తాతాశు సానుజః కులనన్దన
ప్రాతరేవ కృతాహరస్తద్భవాన్భోక్తుమర్హతి 16

ప్రతీక్షతే త్వాం దాశార్హభోక్షమాణో వ్రజాధిపః
ఏహ్యవయోః ప్రియం ధేహి స్వగృహాన్యాత బాలకాః 17

ధూలిధూసరితాఙ్గస్త్యం పుత్ర మజ్జనమావహ
జన్మర్క్ష్మం తేఽద్య భవతి విప్రేభ్యో దేహి గాః శుచిః 18

పశ్య పశ్య వయస్యాంస్తే మాతృమృష్టాన్స్వలఙ్ఘతాన్
త్వం చ స్నాతః కృతాహరో విహరస్వ స్వలఙ్ఘతః 19

ఇత్థం యశోదా తమశేషశేఖరం మత్వా సుతం స్నేహనిబద్ధధీర్బుప
హస్తే గృహీత్వా సహరామమచ్యుతం నీత్వా స్వవాటం కృతవత్యథోదయమ్ 20

శ్రీశుక ఉవాచ

- గోపవృద్ధా మహోత్పాతాననుభూయ బృహద్వనే
నన్దాదయః సమాగమ్య వ్రజకార్యమమన్తయన్ 21
- తత్రోపానన్దనామాహ గోపో జ్ఞానవయోఽధికః
దేశకాలార్థతత్త్వజ్ఞః ప్రియకృద్రామకృష్ణయోః 22
- ఉత్థాతవ్యమితోఽస్మాభిర్గోకులస్య హితైషిభిః
ఆయాన్త్యత్ర మహోత్పాతా బాలానాం నాశహేతవః 23
- ముక్తః కథశ్చిద్రాక్షస్యా బాలఘ్నో బాలకో హ్యసౌ
హరేరనుగ్రహన్నూనమనశ్చోపరి నాపతత్ 24
- చక్రవాతేన నీతోఽయం దైత్యేన విపదం వియత్
శిలాయాం పతితస్తత్ర పరిత్రాతః సురేశ్వరైః 25
- యన్న మ్రియేత ద్రుమయోరన్తరం ప్రాప్య బాలకః
అసావన్యతమో వాపి తదప్యచ్యుతరక్షణమ్ 26
- యావదౌత్పాతికోఽరిష్టో వ్రజం నాభిభవేదితః
తావద్బాలానుపాదాయ యాస్యామోఽన్యత్ర సానుగాః 27
- వనం వృన్దావనం నామ పశవ్యం నవకాననమ్
గోపగోపీగవాం సేవ్యం పుణ్యాద్రిత్యణవీరుధమ్ 28
- తత్తత్రాద్వైవ యాస్యామః శకటాన్యుజ్క్త మా చిరమ్
గోధనాన్యగ్రతో యాన్తు భవతాం యది రోచతే 29
- తచ్ఛుత్వైకధియో గోపాః సాధు సాధ్వితి వాదినః
వ్రజాన్స్వాన్స్వాన్సమాయుజ్య యయూ రూఢపరిచ్ఛదాః 30
- వృద్ధాన్బాలాన్స్త్రీయో రాజస్సర్వోపకరణాని చ

- అనఃస్వారోప్య గోపాలా యత్తా ఆత్తశరాసనాః 31
- గోధనాని పురస్కృత్య శృణ్ణాణ్యాపూర్య సర్వతః
తూర్యఘోషేణ మహతా యయుః సహపురోహితాః 32
- గోప్యో రూఢరథా నూత్న కుచకుఙ్కుమకాంతయః
కృష్ణలీలా జగుః ప్రీత్యా నిష్కకణ్ఠ్యః సువాససః 33
- తథా యశోదారోహిణ్యావేకం శకటమాస్థితే
రేజతుః కృష్ణరామాభ్యాం తత్కథాశ్రవణోత్సుకే 34
- వృన్దావనం సమ్ప్రవిశ్య సర్వకాలసుఖావహమ్
తత్ర చక్రుర్వజ్రావాసం శకటైరర్థచన్ద్రవత్ 35
- వృన్దావనం గోవర్ధనం యమునాపులినాని చ
వీక్ష్యసీదుత్తమా ప్రీతీ రామమాధవయోర్భువ 36
- ఏవం వ్రజౌకసాం ప్రీతిం యచ్ఛన్తౌ బాలచేష్టితైః
కలవాక్యైః స్వకాలేన వత్సపాలౌ బభూవతుః 37
- అవిదూరే వ్రజభువః సహ గోపాలదారకైః
చారయామాసతుర్వత్సాన్నానాక్రీడాపరిచ్ఛదౌ 38
- క్వచిద్వాదయతో వేణుం క్షేపణైః క్షిపతః క్వచిత్
క్వచిత్పాదైః కిఙ్కిణీభిః క్వచిత్కృత్రిమగోవుషైః 39
- వృషాయమాణౌ నర్దన్తౌ యుయుధాతే పరస్పరమ్
అనుకృత్య రుత్తైర్జన్తాంశ్చేరతుః ప్రాకృతౌ యథా 40
- కదాచిద్యమునాతీరే వత్సాంశ్చారయతోః స్వకైః
వయస్యైః కృష్ణబలయోర్జ్జిఘాంసురైర్దైత్య ఆగమత్ 41

- తం వత్సరూపిణం వీక్ష్వ వత్సయూథగతం హరిః
దర్శయన్బలదేవాయ శనైర్ముగ్ధ ఇవాసదత్ 42
- గృహీత్వాపరపాదాభ్యాం సహలాఙ్గాలమచ్యుతః
భ్రామయిత్వా కపిత్థాగ్రే ప్రాహిణోద్గతజీవితమ్
స కపిత్థైర్మహాకాయః పాత్యమానైః పపాత హ 43
- తం వీక్ష్వ విస్మితా బాలాః శశంసుః సాధు సాధ్వీతి
దేవాశ్చ పరిసన్తుష్టా బభూవుః పుష్పవర్షిణః 44
- తౌ వత్సపాలకౌ భూత్వా సర్వలోకైకపాలకౌ
సప్రాతరాశౌ గోవత్సాన్శ్చారయన్తౌ విచేరతుః 45
- స్వం స్వం వత్సకులం సర్వే పాయయిష్యంత ఏకదా
గత్వా జలాశయాభ్యాశం పాయయిత్వా పపుర్జలమ్ 46
- తే తత్ర దదృశుర్బాలా మహాసత్త్వ మవస్థితమ్
తత్రసుర్వజనిర్భిన్నం గిరేః శృంగమివ చ్యుతమ్ 47
- స వై బకో నామ మహానసురో బకరూపధృక్
ఆగత్య సహసా కృష్ణం తీక్ష్ణతుణ్డోఽగ్రసద్భలీ 48
- కృష్ణం మహాబకగ్రస్తం దృష్ట్వా రామాదయోఽర్భకాః
బభూవురిన్ద్రియాణీవ వినా ప్రాణం విచేతసః 49
- తం తాలుమూలం ప్రదహంతమగ్నివద్గోపాలసూనుం పితరం జగద్గురోః
చచ్ఛర్ద సద్యోఽతిరుషాక్షతం బకస్తుణ్డేన హన్తుం పునరభ్యపద్యత 50
- తమాపతన్తం స నిగృహ్య తుణ్డయోర్దోర్భ్యాం బకం కంససఖం సతాం పతిః
పశ్యత్సు బాలేషు దదార లీలయా ముదావహో వీరణవద్ధివౌకసామ్ 51

తదా బకారిం సురలోకవాసినః సమాకిరన్నన్దనమల్లికాదిభిః
సమీడిరే చానకశఙ్ఖసంస్తవైస్తద్వీక్ష్య గోపాలసుతా విసిస్మిరే 52

ముక్తం బకాస్యాదుపలభ్య బాలకా రామాదయః ప్రాణమివేన్ద్రియో గణః
స్థానాగతం తం పరిరభ్య నిర్వుతాః ప్రణీయ వత్సాన్వజమేత్య తజ్జగుః 53

శ్రుత్వా తద్విస్మితా గోపా గోప్యశ్చాతిప్రియాదృతాః
ప్రేత్యాగతమివోత్సుక్యాదైక్షంత తృపితేక్షణాః 54

అహో బతాస్య బాలస్య బహవో మృత్యవోఽభవన్
అప్యాసేద్విప్రియం తేషాం కృతం పూర్వం యతో భయమ్ 55

అథాప్యభిభవన్త్యేనం నైవ తే ఘోరదర్శనాః
జిఘాంసయైనమాసాద్య నశ్యన్త్యగ్నౌ పతగ్గవత్ 56

అహో బ్రహ్మవిదాం వాచో నాసత్యాః సన్తి కర్హిచ్ఛిత్
గర్హో యదాహ భగవానన్వభావి తథైవ తత్ 57

ఇతి నన్దాదయో గోపాః కృష్ణరామకథాం ముదా
కుర్వంతో రమమాణాశ్చ నావిన్దన్భవవేదనామ్ 58

ఏవం విహరైః కౌమారైః కౌమారం జహతుర్వజే
నిలాయనైః సేతుబన్దైర్మర్మటోత్సవనాదిభిః 59

అధ్యాయము – 12

శ్రీశుక ఉవాచ

క్వచిద్వనాశాయ మనో దధద్వజాత్ప్రాతః సముత్థాయ వయస్యవత్సపాన్
ప్రబోధయచ్ఛృంగరవేణ చారుణా వినిర్గతో వత్సపురఃసరో హరిః 1

తేనైవ సాకం పృథుకాః సహస్రశః స్నిగ్ధాః సుశిగ్వేత్రవిషాణవేణవః

- స్వాన్వాన్వసహస్రోపరిసంఖ్యయాన్వితాన్వతాన్వరస్మత్కృత్య వినిర్యయుర్ముదా 2
- కృష్ణవత్సైరసంఖ్యతైర్యాథీకృత్య స్వవత్సకాన్
చారయన్తోఽర్భలీలాభిర్విజప్తుస్తత్ర తత్ర హ 3
- ఫలప్రబాలస్తవక సుమనఃపిచ్ఛధాతుభిః
కాచగుఙ్గామణిస్వర్ణ భూషితా అప్యభూషయన్ 4
- ముష్ణన్తోఽన్యోన్యశిక్యాదీన్జ్ఞాతానారాచ్ఛ చిక్షిపుః
తత్రత్యాశ్చ పునర్దూరాద్ధసంతశ్చ పునర్దదుః 5
- యది దూరం గతః కృష్ణో వనశోభేక్షణాయ తమ్
అహం పూర్వమహం పూర్వమితి సంస్మశ్య రేమిరే 6
- కేచిద్వేణూన్వాదయన్తో ధ్మాంతః శృంగాణి కేచన
కేచిద్భృగ్జైః ప్రగాయంతః కూజంతః కోకిలైః పరే 7
- విచ్ఛాయాభిః ప్రధావన్తో గచ్ఛంతః సాధుహంసకైః
బక్తైరుపవిశంతశ్చ నృత్యంతశ్చ కలాపిభిః 8
- వికర్షంతః కీశబాలానారోహంతశ్చ తైర్దుమాన్
వికుర్షంతశ్చ తైః సాకం ప్లవంతశ్చ పలాశిమ 9
- సాకం భేకైర్విలంఘంతః సరితః స్రవసమ్ముతాః
విహసంతః ప్రతిచ్ఛాయాః శపంతశ్చ ప్రతిస్వనాన్ 10
- ఇత్థం సతాం బ్రహ్మసుఖానుభూత్యా దాస్యం గతానాం పరదైవతేన
మాయాశ్రితానాం నరదారకేణ సాకం విజప్తుః కృతపుణ్యపుష్పాః 11
- యత్పాదపాంసుర్బహుజన్మకృచ్ఛతో
ధృతాత్మభిర్యోగిభిరప్యలభ్యః
స ఏవ యద్భుగ్విషయః స్వయం స్థితః

కిం వర్ణ్యతే దిష్టమతో వ్రజౌకసామ్ 12

అథాఘనామాభ్యపతన్మహాసురస్తేషాం సుఖక్రీడనవీక్షణాక్షమః
నిత్యం యదంతర్నిజజీవితేప్పుభిః పీతామృతైరప్యమరైః ప్రతీక్ష్యతే 13

దృష్ట్వాృభకాన్మృష్ణముఖానఘాసురః
కంసానుశిష్టః స బకీబకానుజః
అయం తు మే సోదరనాశకృత్తయోర్
ద్వయోర్మమైనం సబలం హనిష్యే 14

ఏతే యదా మత్సుహృదోస్తిలాపః కృతాస్తదా నష్టసమా వ్రజౌకసః
ప్రాణే గతే వర్షమసు కా ను చింతా ప్రజాసవః ప్రాణభృతో హి యే తే 15

ఇతి వ్యవస్యాజగరం బృహద్వపుః స యోజనాయామమహాద్రిపీఠరమ్
ధృత్వాద్భుతం వ్యాత్తగుహాననం తదా పథి వ్యశేత గ్రసనాశయా ఖిలః 16

ధరాధరోష్ఠో జలదోత్తరోష్ఠో దర్యాననాంతో గిరిశృంగదంష్ట్రః
ధ్వాంతాంతరాస్యో వితతాధ్వజిహ్వః పరుషానిలశ్వాసదవేక్షణోష్ఠః 17

దృష్ట్వా తం తాదృశం సర్వే మత్వా వృన్దావనశ్రియమ్
వ్యాత్తాజగరతుణ్డేన హ్యుత్తేక్షస్తే స్మ లీలయా 18

అహో మిత్రాణి గదత సత్త్వ కూటం పురః స్థితమ్
అస్మత్సృజ్దసనవ్యాత్త వ్యాలత్తుణాయతే న వా 19

సత్యమర్కకరారక్తముత్తరాహనువద్ధనమ్
అధరాహనువద్రోధస్తత్ప్రతిచ్ఛాయయారుణమ్ 20

ప్రతిస్పర్ధేతే సృక్కుభ్యాం సవ్యాసవ్యే నగోదరే
తుంగశృంగాలయోఽవ్యేతాస్తద్దంష్ట్రాభిశ్చ పశ్యత 21

ఆస్తృతాయామమార్గోఽయం రసనాం ప్రతిగర్జతి

ఏషాం అన్తర్గతం ధ్వాన్తమేతదప్యన్తరాననమ్ 22

దావోష్ణఖరవాతోఽయం శ్వాసవద్భాతి పశ్యత
తద్దగ్ధసత్త్వ దుర్గన్ధోఽప్యన్తరామిషగన్ధవత్ 23

అస్మాన్కిమత్ర గ్రసితా నివిష్టానయం తథా చేద్భుకవద్వినజ్జ్యుతి
క్షణాదనేనేతి బకార్యుశన్ముఖం వీక్ష్యోద్ధసన్తః కరతాడనైర్యయుః 24

ఇత్థం మిథోఽతథ్యమతజ్జ భాషితం
శ్రుత్వా విచిన్త్యేత్యమృషా మృషాయతే
రక్షో విదిత్వాఖిలభూతహృత్స్థితః
స్వానాం నిరోద్ధుం భగవాన్మనో దధే 25

తావత్ప్రవిష్టాన్త్వసురోదరాన్తరం పరం న గీర్ణాః శిశవః సవత్సాః
ప్రతీక్షమాణేన బకారివేశనం హతస్వకాన్తస్మరణేన రక్షసా 26

తాన్వీక్య కృష్ణః సకలాభయప్రదో
హ్యనన్యనాథాన్స్వకరాదవచ్యతాన్
దీనాంశ్చ మృత్యోర్జరరాగ్నిఘాసాన్
ఘృణార్దితో దిష్టకృతేన విస్మితః 27

కృత్యం కిమత్రాస్య ఖలస్య జీవనం
న వా అమీషాం చ సతాం విహింసనమ్
ద్వయం కథం స్యాదితి సంవిచిన్త్య
జ్ఞాత్వావిశత్తుణ్డమశేషదృగ్ధరిః 28

తదా ఘనచ్ఛదా దేవా భయాద్ధాహేతి చక్రశుః
జహృషుర్యే చ కంసాద్యాః కౌణపాన్త్వఘబాన్ధవాః 29

తచ్ఛ్రుత్వా భగవాన్మృష్ణస్త్వవ్యయః సార్భవత్సకమ్
చూర్ణిచికిర్షోరాత్మానం తరసా వవృధే గలే 30

తతోఽతికాయస్య నిరుద్ధమార్గిణో హ్యుద్గీర్ణదృష్టేర్భుమతస్త్వితస్తతః
పూర్ణోఽంతరజ్ఞే పవనో నిరుద్ధో మూర్ధన్వినిర్భిద్య వినిర్గతో బహిః 31

తేనైవ సర్వేషు బహిర్గతేషు ప్రాణేషు వత్సాన్సుహృదః పరేతాన్
దృష్ట్వా స్వయోత్థాప్య తదన్వితః పునర్వక్తాన్ముకున్దో భగవాన్వినిర్యయౌ 32

పీనాహిభోగోఽస్థితమద్భుతం మహజ్ఞోతిః స్వధామ్నా జ్వలయద్దిశో దశ
ప్రతీక్ష్య ఖేవస్థితమీశనిర్గమం వివేశ తస్మిన్మితాం దివౌకసామ్ 33

తతోఽతిహృష్టాః స్వకృతోఽకృతార్హణం
పుష్టైః సుగా అపురసశ్చ నర్తనైః
గీతైః సురా వాద్యధరాశ్చ వాద్యకైః
స్తవైశ్చ విప్రా జయనిఃస్వనైర్గణాః 34

తదద్భుతస్తోత్రసువాద్యగీతికా జయాదినైకోత్సవమంజలస్వనాన్
శ్రుత్వా స్వధామ్నోఽన్త్యజ ఆగతోఽచిరాద్బుష్టా మహీశస్య జగామ విస్మయమ్ 35

రాజన్నాజగరం చర్మ శుష్కం వృన్ధావనేఽద్భుతమ్
వ్రజౌకసాం బహుతిథం బభూవాక్రీడగహ్వరమ్ 36

ఏతత్కౌమారజం కర్మ హరేరాత్మాహిమోక్షణమ్
మృత్యోః పౌగణ్డకే బాలా దృష్ట్వాచుర్విస్మితా వ్రజే 37

నైతద్విచిత్రం మనుజూర్భమాయినః పరావరాణాం పరమస్య వేధసః
అఘోఽపి యత్స్పర్శనధౌతపాతకః ప్రాపాత్మసామ్యం త్వసతాం సుదుర్లభమ్ 38

సకృద్యదంజప్రతిమాన్తరాహితా మనోమయీ భాగవతీం దదౌ గతిమ్
స ఏవ నిత్యాత్మసుఖానుభూత్యభి వృద్ధస్తమాయోఽన్తర్గతో హి కిం పునః 39

శ్రీసూత ఉవాచ

ఇత్థం ద్విజా యాదవదేవదత్తః శ్రుత్వా స్వరాతుశ్చరితం విచిత్రమ్
పప్రచ్ఛ భూయోఽపి తదేవ పుణ్యం వైయాసకిం యన్నిగృహీతచేతాః 40

శ్రీరాజోవాచ
బ్రహ్మన్మాలాంతరకృతం తత్కాలీనం కథం భవేత్
యత్కౌమారే హరికృతం జగుః పౌగణ్డకేఽర్భకాః 41

తద్బ్రూహి మే మహాయోగిన్సరం కౌతూహలం గురో
నూనమేతద్ధరేరేవ మాయా భవతి నాన్యథా 42

వయం ధన్యతమా లోకే గురోఽపి క్షత్రబన్ధవః
వయం పిబామో ముహుస్త్వత్తః పుణ్యం కృష్ణకథామృతమ్ 43

శ్రీసూత ఉవాచ
ఇత్థం స్మ పృష్టః స తు బాదరాయణిన్
తత్స్మరితానంతహృతాఖిలేన్ద్రియః
కృచ్ఛాత్పు నల్లబ్ధబహిర్ద్వశిః శనైః
ప్రత్యాహ తం భాగవతోత్తమోత్తమ 44

అధ్యాయము – 13

శ్రీశుక ఉవాచ
సాధు పృష్టం మహాభాగ త్వయా భాగవతోత్తమ
యన్నాతనయసీశస్య శృణ్వన్నపి కథాం ముహుః 1

సతామయం సారభృతాం నిసర్గో యదర్థవాణీశ్రుతిచేతసామపి
ప్రతిక్షణం నవ్యవదచ్యుతస్య యత్క్రియా విటానామివ సాధు వార్తా 2

శృణుష్వావహితో రాజన్నపి గుహ్యం వదామి తే
బ్రూయుః స్నిగ్ధస్య శిష్యస్య గురవో గుహ్యమప్యత 3

- తథాఘవదనాన్మృత్యో రక్షిత్యా వత్సపాలకాన్
సరిత్పు లీనమానీయ భగవానిదమబ్రవీత్ 4
- అహోఽతిరమ్యం పులీనం వయస్యాః స్వకేలీసమ్పన్నదులాచ్ఛబాలుకమ్
స్ఫుటత్సరోగన్ధహృతాలిపత్రిక ధ్వనిప్రతిధ్వానలసద్దుమాకులమ్ 5
- అత్ర భోక్తవ్యమస్మాభిర్దివారాధం క్షుధార్దితాః
వత్సాః సమీపేఽపః పీత్వా చరన్తు శనక్తైస్తృణమ్ 6
- తథేతి పాయయిత్యార్భా వత్సానారుధ్య శాద్వలే
ముక్త్యా శిక్యాని బుభుజుః సమం భగవతా ముదా 7
- కృష్ణస్య విష్వక్పూరురాజిమణ్డలైర్
అభ్యాననాః పుల్లదృశో వ్రజార్భకాః
సహోపవిష్టా విపినే విరేజుశ్
ఛదా యథామ్నోరుహకర్ణికాయాః 8
- కేచిత్పు ష్పైర్దలైః కేచిత్పల్లవైరజ్కురైః ఫలైః
శిగ్భిస్త్యగ్భిర్హృషద్భిశ్చ బుభుజుః కృతభాజనాః 9
- సర్వే మిథో దర్శయన్తః స్వస్వభోజ్యరుచిం పృథక్
హసన్తో హసయన్తశ్చా భ్యవజప్తుః సహేశ్వరాః 10
- బిభ్రద్వేణుం జఠరపటయోః శృంగవేత్రే చ కక్షే
వామే పాణౌ మస్పృణకవలం తత్ఫలాన్యజ్గులీషు
తిష్ఠన్మధ్యే స్వపరిసుహృదో హసయన్నర్మభిః స్వైః
స్వగ్రే లోకే మిషతి బుభుజే యజ్ఞభుగ్బాలకేలిః 11
- భారతైవం వత్సవేషు భుజ్జానేష్వచ్యుతాత్మసు
వత్సాన్స్వన్తర్వనే దూరం వివిశుస్త్రిణలోభితాః 12

తాన్మృష్ట్యా భయసంత్రస్తానూచే కృష్ణోఽస్య భీభయమ్
మిత్రాణ్యాశాన్మా విరమతే హనేష్యే వత్సకానహమ్ 13

ఇత్యుక్త్వాద్రిదరీకుజ్ఞా గహ్వరేష్వాత్మవత్సకాన్
విచిన్వన్భగవాన్కృష్ణః సపాణికవలో యయా 14

అమ్భోజన్మజనిస్తదంతరగతో మాయార్భకస్యేశితుర్
ద్రష్టుం మజ్జు మహిత్యమన్యదపి తద్వత్సానితో వత్సపాన్
నీత్వాన్యత్ర కురూద్వహాన్తరదధాత్థేఽవస్థితో యః పురా
దృష్ట్వాఘాసురమోక్షణం ప్రభవతః ప్రాప్తః పరం విస్మయమ్ 15

తతో వత్సానదృష్ట్వైత్య పులినేఽపి చ వత్సపాన్
ఉభావపి వనే కృష్ణో విచికాయ సమంతతః 16

క్వాప్యదృష్ట్వాన్తర్విపినే వత్సాన్పలాంశ్చ విశ్వవిత్
సర్వం విధిక్రృతం కృష్ణః సహసావజగామ హ 17

తతః కృష్ణో ముదం కర్తుం తన్మాతృణాం చ కస్య చ
ఉభయాయితమాత్మానం చక్రే విశ్వకృదీశ్వరః 18

యావద్వత్సపవత్సకాల్పకవపుర్యావత్కరాజ్ఞ్యాదికం
యావద్యష్టివిషాణవేణుదలశిగ్యావద్విభూషామ్బరమ్
యావచ్ఛీలగుణాభిధాకృతివయో యావద్విహారాదికం
సర్వం విష్ణుమయం గిరోఽఙ్గవదజః సర్వస్వరూపో బభౌ 19

స్వయమాత్మాత్మగోవత్సాన్ప్రతివార్యాత్మవత్సపైః
క్రీడన్నాత్మవిహారైశ్చ సర్వాత్మా ప్రావిశద్వజమ్ 20

తత్తద్వత్సాన్సృధజ్జీత్వా తత్తద్గోషే నివేశ్య సః
తత్తదాత్మాభవద్రాజన్తత్తత్సద్మ ప్రవిష్టవాన్ 21

తన్మాతరో వేణురవత్వరోఽథితా ఉత్థాప్య దోర్భిః పరిరభ్య నిర్భరమ్
స్నేహస్నుతస్తన్యపయఃసుధాసవం మత్వా పరం బ్రహ్మ సుతానపాయయన్ 22

తతో నృపోన్మర్దనమజ్జలేపనా లజ్కారరక్షాతిలకాశనాదిభిః
సంలాలితః స్వాచరితైః ప్రహర్షయన్నాయం గతో యామయమేన మాధవః 23

గావస్తతో గోష్ఠమువేత్య సత్వరం హుజ్కారఘోషైః పరిహరాతసజ్జతాన్
స్వకాన్స్వకాన్వత్సతరానపాయయన్మూహుర్లిహన్త్యః స్రవదౌధసం పయః 24

గోగోపీనాం మాతృతాస్మిన్నాసీత్సేహర్దికాం వినా
పురోవదాస్వపి హరేస్తోకతా మాయయా వినా 25

ప్రజౌకసాం స్వతోకేషు స్నేహవల్ల్యాబ్ధమన్వహమ్
శనైర్నిఃసీమ వవృధే యథా కృష్ణే త్వపూర్వవత్ 26

ఇత్థమాత్మాత్మనాత్మానం వత్సపాలమిషేణ సః
పాలయన్వత్సపో వర్షం చిక్రీడే వనగోష్ఠయోః 27

ఏకదా చారయన్వత్సాన్సరామో వనమావిశత్
పశ్చపాసు త్రియామాసు హాయనాపూరణీష్వజః 28

తతో విదూరాచ్ఛరతో గావో వత్సానుపవ్రజమ్
గోవర్ధనాద్రిశిరసి చరన్త్యో దదృశుస్త్పథమ్ 29

దృష్ట్వాథ తత్సేహవశోఽస్మృతాత్మా స గోవ్రజోఽత్యాత్మపదుర్గమార్గః
ద్విపాత్మకుద్ధీవ ఉదాస్యపుచ్ఛోఽగాద్ధుజ్యత్తైరాస్రపయా జవేన 30

సమేత్య గావోఽథో వత్సాన్వత్సవతోఽప్యపాయయన్
గిలన్త్య ఇవ చాఙ్గాని లిహన్త్యః స్వాధసం పయః 31

గోపాస్తద్రోధనాయాస మౌఘ్యులజ్జోరుమన్యునా

- దుర్గాధ్వకృచ్ఛతోఽభ్యేత్య గోవత్సైర్దదృశుః సుతాన్ 32
- తదీక్షణోత్తేమరసాప్లుతాశయా జాతానురాగా గతమన్యవోఽర్భకాన్
ఉదుహ్య దోర్భిః పరిరభ్య మూర్ధని ఘ్రాణైరవాపుః పరమాం ముదం తే 33
- తతః ప్రవయసో గోపాస్తోకాశ్లేషసునిర్వృతాః
కృచ్ఛాచ్ఛనైరపగతాస్తదనుస్మృత్యుదశ్రవః 34
- ప్రజస్య రామః ప్రేమర్థేర్వీక్ష్వోత్కణ్డ్యమనుక్షణమ్
ముక్తస్తనేష్వపత్యేష్వప్యహేతువిదచింతయత్ 35
- కిమేతదద్భుతమివ వాసుదేవేఽఖిలాత్మాని
ప్రజస్య సాత్మానస్తోకేష్వపూర్వం ప్రేమ వర్ధతే 36
- కేయం వా కుత ఆయాతా ధైవీ వా నార్యతాసురీ
ప్రాయో మాయాస్తు మే భర్తుర్నాన్యా మేఽపి విమోహినీ 37
- ఇతి సశ్చిన్త్య దాశార్హ్వోవత్సాన్సవయసానపి
సర్వానాచష్ట వైకుణ్ఠం చక్షుషా వయునేన సః 38
- నైతే సురేశా ఋషయో న చైతే త్వమేవ భాసీశ భిదాశ్రయేఽపి
సర్వం పృథక్ష్వం నిగమాత్కథం వదేత్సుక్తేన వృత్తం ప్రభుణా బలోఽవైత్ 39
- తావదేత్యాత్మభూరాత్మా మానేన త్రుట్యనేహసా
పురోవదాబ్జం క్రీడంతం దదృశే సకలం హరిమ్ 40
- యావంతో గోకులే బాలాః సవత్సాః సర్వ ఏవ హి
మాయాశయే శయానా మే నాద్యాపి పునరుత్థితాః 41
- ఇత ఏతేఽత్ర కుత్రత్యా మన్మాయామోహితేతరే
తావంత ఏవ తత్రాబ్జం క్రీడంతో విష్ణునా సమమ్ 42

- ఏవమేతేషు భేదేషు చిరం ధ్యాత్వా స ఆత్మభూః
సత్యాః కే కతరే నేతి జ్ఞాతుం నేష్టే కథిష్యచన్ 43
- ఏవం సమ్మోహయన్విష్ణుం విమోహం విశ్వమోహనమ్
స్వయ్యైవ మాయయాజోఽపి స్వయమేవ విమోహితః 44
- తమ్యాం తమోవన్నైహారం ఖద్యోతార్చిరివాహని
మహతీతరమాయ్నేశ్యం నిహన్త్యాత్మని యుజ్జతః 45
- తావత్సర్వే వత్సపాలాః పశ్యతోఽజస్య తత్క్షణాత్
వ్యదృశ్యంత ఘనశ్యామాః పీతకౌశేయవాససః 46
- చతుర్భుజాః శఙ్ఖచక్ర గదారాజీవపాణయః
కిరీటినః కుణ్డలినో హరిణో వనమాలినః 47
- శ్రీవత్సాఙ్గదదోరత్న కమ్బుకఙ్కణపాణయః
నూపురైః కటకైర్భాతాః కటిసూత్రాఙ్గులీయకైః 48
- ఆజ్ఞేమస్తకమాపూర్ణాస్తులసీనవదామభిః
కోమలైః సర్వగాత్రేషు భూరిపుణ్యవదర్పితైః 49
- చన్ద్రికావిశదస్మైరైః సారుణాపాఙ్గవీక్షితైః
స్వకార్థానామివ రజః సత్త్వాభ్యాం ప్రప్టుపాలకాః 50
- ఆత్మాదిస్తమ్భపర్యన్తైర్మూర్తిమద్భిశ్చరాచరైః
నృత్యగీతాద్యనేకార్హైః పృథక్పృథగుపాసితాః 51
- అణిమాద్యైర్మహిమభిరజాద్యాభిర్విభూతిభిః
చతుర్వింశతిభిస్తత్త్వైః పరీతా మహదాదిభిః 52
- కాలస్వభావసంస్కార కామకర్మగుణాదిభిః

స్వమహిధ్వస్తమహిభిర్మూర్తిమద్భిరుపాసితాః 53

సత్యజ్ఞానానంతానన్త మాత్రైకరసమూర్తయః
అస్పృష్టభూరిమాహాత్మ్యా అపి హ్యపనిషద్భుశామ్ 54

ఏవం సకృద్దదర్శాజః పరబ్రహ్మత్మనోఽఖిలాన్
యస్య భాసా సర్వమిదం విభాతి సచరాచరమ్ 55

తతోఽతికుతుకోద్భుత్య స్తిమితైకాదశేన్ద్రియః
తద్దామ్నాభూదజస్తాష్టేం పూర్దేవ్యన్ద్రివ పుత్రికా 56

ఇతీరేశేఽతర్క్యే నిజమహిమని స్వప్రమితికే
పరత్రాజాతోఽతన్నిరసనముఖబ్రహ్మకమితౌ
అనీశేఽపి ద్రష్టుం కిమిదమితి వా ముహ్యతి సతి
చచ్ఛాదాజో జ్ఞాత్వా సపది పరమోఽజాజవనికామ్ 57

తతోఽర్వాక్షుతిలబ్ధాక్షః కః పరేతవదుత్థితః
కృచ్ఛాదున్మీల్య వై దృష్టీరాచష్టేదం సహాత్మనా 58

సపద్యేవాభితః పశ్యన్దిశోఽపశ్యత్పు రఃస్థితమ్
వృన్దావనం జనాజీవ్య ద్రుమాకీర్ణం సమాప్రియమ్ 59

యత్ర నైసర్గదుర్వైరాః సహసన్పుమృగాదయః
మిత్రాణీవాజితావాస ద్రుతరుట్టర్షకాదికమ్ 60

తతోద్వహత్పుశుపవంశశిశుత్వనాట్యం
బ్రహ్మాద్వయం పరమనన్తమగాధబోధమ్
వత్సాన్సఖీనివ పురా పరితో విచిన్వద్
ఏకం సపాణికవలం పరమేష్ట్యచష్ట 61

దృష్ట్వా త్వరేణ నిజధోరణతోఽవతీర్య

పృథ్వీం వపుః కనకదణ్డమివాభిపాత్య
సృష్ట్యా చతుర్ముకుటకోటిభిరజ్జీయుగ్మం
నత్వా ముదశ్రుసుజలైరకృతాభిషేకమ్ 62

ఉత్థాయోత్థాయ కృష్ణస్య చిరస్య పాదయోః పతన్
ఆస్తే మహిత్వం ప్రాగ్భ్రష్టం స్మృత్వా స్మృత్వా పునః పునః 63

శనైరథోత్థాయ విమృజ్య లోచనే ముకున్దముద్వీక్య వినమృకన్దరః
కృతాజ్ఞలిః ప్రశ్రయవాన్సమాహితః సవేపధుర్గద్గదయైలతేలయా 64

అధ్యాయము – 14

శ్రీబ్రహ్మోవాచ
నౌమీడ్య తేఽభవపుషే తడిదమ్బరాయ
గుజ్జావతంసపరిపిచ్ఛలసన్ముఖాయ
వన్యస్రజే కవలవేత్రవిషాణవేణు
లక్ష్మశ్రియే మృదుపదే పశుపాఞ్గజాయ 1

అస్యాపి దేవ వపుషో మదనుగ్రహస్య స్వేచ్ఛామయస్య న తు భూతమయస్య కోఽపి
నేశే మహి త్వవసితుం మనసాన్తరేణ సాక్షాత్తవైవ కిముతాత్మసుఖానుభూతేః 2

జ్ఞానే ప్రయాసముదపాస్య నమన్త ఏవ
జీవన్తి సన్ముఖరితాం భవదీయవార్తామ్
స్థానే స్థితాః శ్రుతిగతాం తనువాఙ్మనోభిర్
యే ప్రాయశోఽజిత జితోఽప్యసి తైస్త్రిలోక్యామ్ 3

శ్రేయఃసృతిం భక్తిముదస్య తే విభో
క్లిశ్యన్తి యే కేవలబోధలబ్ధయే
తేషామసౌ క్లేశల ఏవ శిష్యతే
నాన్యద్యథా స్థూలతుషావఘాతినామ్ 4

- పురేహ భూమన్బహవోఽపి యోగినస్త్యదర్శితేహ నిజకర్మలబ్ధయా
విబుధ్య భక్త్యైవ కథోపనీతయా ప్రపేదిరేఽఞ్జోఽచ్యుత తే గతిం పరామ్ 5
- తథాపి భూమన్మహిమాగుణస్య తే విబోద్ధుమర్హత్యమలాంతరాత్మభిః
అవిక్రియాత్స్వానుభవాదరూపతో హ్యనన్యబోధ్యాత్మతయా న చాన్యథా 6
- గుణాత్మనస్తేఽపి గుణాన్విమాతుం హితావతీబునస్య క ఈశిరేఽస్య
కాలేన యైర్వా విమితాః సుకల్పైర్భూపాంశవః ఖే మిహికా ద్యుభాసః 7
- తత్తేననుకమ్పాం సుసమీక్షమాణో భుజ్జాన ఏవాత్మకృతం విపాకమ్
హృద్వాగ్విపుర్భిర్విదధన్నమస్తే జీవేత యో ముక్తిపదే స దాయభాక్ 8
- పశ్యేశ మేఽనార్యమనన్త ఆద్యే పరాత్మని త్వయ్యపి మాయమాయని
మాయాం వితత్యేక్షితమాత్మవైభవం హ్యహం కియానైచ్చమివార్చిరగ్నౌ 9
- అతః క్షమస్వాచ్యుత మే రజోభువో హ్యజానతస్త్యత్పథగీశమానినః
అజావలేపాన్దతమోఽన్దచక్షుష ఏషోఽనుకమ్యో మయి నాథవానితి 10
- క్వాహం తమోమహదహంఖచరాగ్నివార్భూ
సంవేష్టితాణ్డఘటసప్తవితస్తికాయః
క్వేద్యగ్విధావిగణితాణ్డపరాణుచర్యా
వాతాధ్వరోమవివరస్య చ తే మహిత్వమ్ 11
- ఉత్కే పణం గర్భగతస్య పాదయోః కిం కల్పతే మాతురథోక్షజాగసే
కిమస్తినాస్తివ్యపదేశభూషితం తవాస్తి కుక్షేః కియదప్యనన్తః 12
- జగత్తయాన్తోదధిసమ్ప్లవోదే నారాయణస్యోదరనాభినాలాత్
వినిర్గతోఽజస్త్వీతి వాఙ్మ వై మృషా కిన్త్విశ్వర త్వన్న వినిర్గతోఽస్మి 13
- నారాయణస్త్వం న హి సర్వదేహినామాత్మాస్యధీశాఖిలలోకసాక్షీ
నారాయణోఽఙ్గం నరభూజలాయనాత్తచ్ఛాపి సత్యం న తవైవ మాయా 14

తచ్ఛేజ్జలస్థం తవ సజ్జగద్వపుః
కిం మే న దృష్టం భగవంస్తదైవ
కిం వా సుదృష్టం హృది మే తదైవ
కిం నో సపద్యేవ పునర్వ్యదర్శి

15

అత్రైవ మాయాధమనావతారే హ్యస్య ప్రపఞ్చస్య బహిః స్ఫుటస్య
కృత్స్నస్య చాంతర్జరే జనన్యా మాయాత్వమేవ ప్రకటీకృతం తే

16

యస్య కుక్షావిదం సర్వం సాత్మం భాతి యథా తథా
తత్త్వ య్యపేహ తత్సర్వం కిమిదం మాయయా వినా

17

అద్యైవ త్వదృతేఽస్య కిం మమ న తే మాయాత్వమాదర్శితమ్
ఏకోఽసి ప్రథమం తతో వ్రజసుహృద్వత్సాః సమస్తా అపి
తావంతోఽసి చతుర్భుజాస్తదఖిలైః సాకం మయోపాసితాన్
తావన్త్యేవ జగన్వ్యభూస్తదమితం బ్రహ్మాద్వయం శిష్యతే

18

అజానతాం త్వత్పదవీమనాత్మన్యాత్మాత్మనా భాసి వితత్య మాయామ్
సృష్టావివాహం జగతో విధాన ఇవ త్వమేషోఽంత ఇవ త్రినేత్రః

19

సురేష్ఠపిష్యేశ తదైవ నృష్ఠపి తిర్యక్షు యాదఃస్వపి తేఽజనస్య
జన్మాసతాం దుర్మదనిగ్రహాయ ప్రభో విధాతః సదనుగ్రహాయ చ

20

కో వేత్తి భూమన్భగవన్పరాత్మన్యోగేశ్వరోతీర్థవతస్తిలోక్యామ్
క్షృ వా కథం వా కతి వా కదేతి విస్తారయస్మిడసి యోగమాయామ్

21

తస్మాదిదం జగదశేషమసత్త్వ రూపం
స్వప్నాభమస్తథిషణం పురుదుఃఖదుఃఖమ్
త్వయ్యేవ నిత్యసుఖబోధతనావనస్తే
మాయాత ఉద్యదపి యత్నదివావభాతి

22

ఏకస్త్వమాత్మా పురుషః పురాణః సత్యః స్వయంజ్యోతిరనంత ఆద్యః
నిత్యోఽక్షరోఽజస్రసుఖో నిరజ్జనః పూర్ణాద్వయో ముక్త ఉపాధితోఽమృతః 23

ఏవంవిధం త్వాం సకలాత్మనామపి స్వాత్మానమాత్మాత్మతయా విచక్షతే
గుర్వర్గులబ్ధోపనిషత్సుచక్షుషా యే తే తరస్తీవ భవాన్మతామ్బుధిమ్ 24

ఆత్మానమేవాత్మతయావిజానతాం తేనైవ జాతం నిఖిలం ప్రపశ్చోతమ్
జ్ఞానేన భూయోఽపి చ తత్త్వలీయతే రజ్జ్వమహేర్భౌగభవాభవౌ యథా 25

అజ్ఞానసంజ్ఞౌ భవబంధమోక్షౌ ద్వౌ నామ నాన్యౌ స్త ఋతజ్జభావాత్
అజస్రచిత్వాత్మని కేవలే పరే విచార్యమాణే తరణావివాహనీ 26

త్వామాత్మానం పరం మత్వా పరమాత్మానమేవ చ
ఆత్మా పునర్బహిర్మగ్య అహోఽజ్ఞజనతాజ్ఞతా 27

అన్తర్భవేఽనంత భవంతమేవ హ్యతత్త్వజన్తో మృగయన్తి సన్తః
అసన్తమప్యన్త్యహిమన్తరేణ సన్తం గుణం తం కిము యన్తి సన్తః 28

అథాపి తే దేవ పదామ్బుజద్వయ ప్రసాదలేశానుగృహీత ఏవ హి
జానాతి తత్త్వం భగవన్మహిమ్నా న చాన్య ఏకోఽపి చిరం విచిన్వన్ 29

తదస్తు మే నాథ స భూరిభాగో భవేఽత్ర వాన్యత్ర తు వా తిరశ్చామ్
యేనాహమేకోఽపి భవజ్ఞనానాం భూత్వా నిషేవే తవ పాదపల్లవమ్ 30

అహోఽతిధన్యా వ్రజగోరమణ్యః స్తన్యామృతం పీతమతీవ తే ముదా
యాసాం విభో వత్సతరాత్మజాత్మనా యత్తృప్తయేఽద్యాపి న చాలమధ్వరాః 31

అహో భాగ్యమహో భాగ్యం నన్దగోపవ్రజౌకసామ్
యన్మిత్రం పరమానన్దం పూర్ణం బ్రహ్మ సనాతనమ్ 32

ఏషాం తు భాగ్యమహిమాచ్యుత తావదాస్తామ్

ఏకాదశైవ హి వయం బత భూరిభాగాః
ఏతద్ధృషీకచపక్షైరసకృత్పిబామః
శర్వాదయోఽఙ్ఘ్రిదజమధ్వమృతాసవం తే

33

తద్భూరిభాగ్యమిహ జన్మ కిమప్యటవ్యాం
యద్గోకులేఽపి కతమాఙ్ఘ్రిరజోఽభిషేకమ్
యజ్జీవితం తు నిఖిలం భగవాన్ముకుందన్
త్వద్యాపి యత్పదరజః శ్రుతిమృగ్యమేవ

34

ఏషాం ఘోషనివాసినాముత భవాన్కిం దేవ రాతేతి నశే
చేతో విశ్వఫలాత్ఫలం త్వదపరం కుత్రాప్యయన్ముహ్యతి
సద్వేషాదివ పూతనాపి సకులా త్వామేవ దేవాపితా
యద్ధామార్థసుహృత్ప్రియాత్మతనయప్రాణాశయాస్త్యత్మతే

35

తావద్రాగాదయః స్తేనాస్తావత్కారాగృహం గృహమ్
తావన్మోహోఽఙ్ఘ్రినిగడో యావత్కృష్ణ న తే జనాః

36

ప్రపఞ్చం నిష్ప్రపఞ్చోఽపి విడమ్భయసి భూతలే
ప్రపన్నజనతానన్ద సన్దోహం ప్రథితుం ప్రభో

37

జానన్త ఏవ జానన్తు కిం బహూక్త్యా న మే ప్రభో
మనసో వపుషో వాచో వైభవం తవ గోచరః

38

అనుజానీహి మాం కృష్ణ సర్వం త్వం వేత్సి సర్వదృక్
త్వమేవ జగతాం నాథో జగదేతత్తవార్పితమ్

39

శ్రీకృష్ణ వృష్ణికులపుష్కరజోషదాయన్
క్షానిర్జరద్విజపశూదధివృద్ధికారిన్
ఉద్ధర్మశార్వరహర క్షితిరాక్షసధుగ్
ఆకల్పమార్కమర్హన్భగవన్నమస్తే

40

శ్రీశుక ఉవాచ

ఇత్యభీష్టాయ భూమానం త్రిః పరిక్రమ్య పాదయోః
నత్వాభీష్టం జగద్ధాతా స్వధామ ప్రత్యపద్యత

41

తతోఽనుజ్ఞాప్య భగవాన్స్వభువం ప్రాగవస్థితాన్
వత్సాన్పులినమానిన్యే యథాపూర్వసఖం స్వకమ్

42

ఏకస్మిన్నపి యాతేఽబ్ధే ప్రాణేశం చాంతరాత్మనః
కృష్ణమాయాహతా రాజన్మణార్థం మేనిరేఽర్భకాః

43

కిం కిం న విస్మరస్తీహ మాయామోహితచేతసః
యన్మోహితం జగత్సర్వమభీక్షం విస్మృతాత్మకమ్

44

ఊచుశ్చ సుహృదః కృష్ణం స్వాగతం తేఽతిరంహసా
నైకోఽప్యభోజి కవల ఏహీతః సాధు భుజ్యతామ్

45

తతో హసన్త్వపీకేశోఽభ్యవహృత్య సహార్భకైః
దర్శయంశ్చర్మాజగరం న్యవర్తత వనాద్వజమ్

46

బర్హష్టసూనవనధాతువిచిత్రితాఙ్గః
ప్రోద్ధామవేణుదలశృఙ్గరవోత్సవాఢ్యః
వత్సాన్పుణన్ననుగగీతపవిత్రకీర్తిర్
గోపీదృగుత్సవదృశిః ప్రవివేశ గోష్ఠమ్

47

అద్యానేన మహావ్యాలో యశోదానన్దసూనునా
హతోఽవితా వయం చాస్మాదితి బాలా వ్రజే జగుః

48

శ్రీరాజోవాచ

బ్రహ్మన్పరోద్భవే కృష్ణే ఇయాన్మైమా కథం భవేత్
యోఽభూతపూర్వస్తోకేషు స్వోద్భవేష్వపి కథ్యతామ్

49

శ్రీశుక ఉవాచ

సర్వేషామపి భూతానాం నృప స్వాత్మైవ వల్లభః

ఇతరేఽపత్యవిత్రాద్యాస్తద్వల్లభతయైవ హి

50

తద్రాజేన్ద్ర యథా స్నేహః స్వస్వకాత్మని దేహినామ్

న తథా మమతాలమ్బి పుత్రవిత్తగృహాదిషు

51

దేహాత్మవాదినాం పుంసామపి రాజన్యసత్తమ

యథా దేహః ప్రియతమస్తథా న హ్యను యే చ తమ్

52

దేహోఽపి మమతాభాక్చేత్తర్హసౌ నాత్మవత్త్రియః

యజ్జీర్యత్యపి దేహేఽస్మిన్ద్వివితాశా బలీయసీ

53

తస్మాత్త్రియతమః స్వాత్మా సర్వేషామపి దేహినామ్

తదర్థమేవ సకలం జగదేతచ్ఛరాచరమ్

54

కృష్ణమేనమవేహి త్వమాత్మానమఖిలాత్మనామ్

జగద్ధితాయ సోఽప్యత్ర దేహీవాభాతి మాయయా

55

వస్తుతో జానతామత్ర కృష్ణం స్థాస్ను చరిష్ణు చ

భగవద్రూపమఖిలం నాన్యద్వస్త్విహ కిఞ్చన

56

సర్వేషామపి వస్తూనాం భావార్థో భవతి స్థితః

తస్యాపి భగవాన్మృష్టః కిమతద్వస్తు రూప్యతామ్

57

సమాశ్రితా యే పదపల్లవప్లవం మహత్పదం పుణ్యయశో మురారేః

భవామ్బుధిర్వత్సపదం పరం పదం పదం పదం యద్విపదాం న తేషామ్

58

ఏతత్తే సర్వమాఖ్యాతం యత్పష్టోఽహమిహ త్వయా

తత్కృమారే హరికృతం పౌగణ్డే పరికీర్తితమ్

59

ఏతత్పుహృద్భిశ్చరితం మురారేరఘార్దనం శాద్వలజేమనం చ
వ్యక్తేతరద్రూపమజోర్వభిష్టవం శృణ్వన్మణన్నేతి నరోఽఖిలార్థాన్ 60

ఏవం విహరైః కౌమరైః కౌమారం జహతుర్వజే
నిలాయనైః సేతుబనైర్మర్మటోత్సవనాదిభిః 61

అధ్యాయము – 15

శ్రీశుక ఉవాచ
తతశ్చ పౌగణ్డవయఃశ్రీతౌ వ్రజే
బభూవతుస్తౌ పశుపాలసమ్మతౌ
గాశ్చారయంతౌ సఖిభిః సమం పద్దైర్
వృన్దావనం పుణ్యమతీవ చక్రతుః 1

తస్మాధవో వేణుముదీరయన్స్వతో గోపైర్నృణద్భిః స్వయశో బలాన్వితః
పశూన్పురస్కృత్య పశవ్యమావిశద్విహర్తుకామః కుసుమాకరం వనమ్ 2

తన్మజ్జుఘాషాలిమృగద్విజాకులం మహాన్మనఃప్రఖ్యపయఃసరస్వతా
వాతేన జష్టం శతపత్రగన్ధినా నిరీక్ష్య రన్తం భగవాన్మనో దధే 3

స తత్ర తత్రారుణపల్లవశ్రియా ఫలప్రసూనోరుభరేణ పాదయోః
స్పృశచ్ఛిఖాన్ద్విక్ష్య వనస్పతీన్ముదా స్మయన్నివాహగ్రజమాదిపూరుషః 4

శ్రీభగవానువాచ
అహో అమీ దేవవరామరార్చితం పాదామ్బుజం తే సుమనఃఫలార్హణమ్
నమన్త్యపాదాయ శిఖాభిరాత్మనస్తమోఽపహత్యై తరుజన్మ యత్యతమ్ 5

ఏతేఽలినస్తవ యశోఽఖిలలోకతీర్థం
గాయన్త ఆదిపురుషానుపథం భజన్తే
ప్రాయో అమీ మునిగణా భవదీయముఖ్యా
గూఢం వనేఽపి న జహత్యనఘాత్మదైవమ్ 6

నృత్యన్త్యమీ శిఖిన ఈడ్య ముదా హరిణ్యః
కుర్వన్తి గోప్య ఇవ తే ప్రియమీక్షణేన
సూక్తైశ్చ కోకిలగణా గృహమాగతాయ
ధన్యా వనౌకస ఇయాన్హిసతాం నిసర్గః

7

ధన్యేయమద్య ధరణీ తృణవీరుధస్త్వత్
పాదస్పృశో ద్రుమలతాః కరజాభిమృష్టాః
నద్యోఽద్రయః ఖగమృగాః సదయావలోకైర్
గోప్యోఽన్తరేణ భుజయోరపి యత్స్పృహ శ్రీః

8

శ్రీశుక ఉవాచ
ఏవం వృన్ధావనం శ్రీమత్కృష్ణః ప్రీతమనాః పశూన్
రేమే సజ్చారయన్నద్రేః సరిద్రోధఃసు సానుగః

9

క్షుచిద్గాయతి గాయత్సు మదాన్ధాలిష్టనువ్రతైః
ఉపగీయమానచరితః పథి సజ్కర్షణాన్వితః

10

అనుజల్పతి జల్పంతం కలవాక్యైః శుకం క్షుచిత్
క్షుచిత్సవల్ల కూజన్తమనుకూజతి కోకిలమ్
క్షుచిచ్ఛ కాలహంసానామనుకూజతి కూజితమ్
అభిన్మత్యతి నృత్యన్తం బర్హిణం హసయన్మృచిత్

11

మేఘగమ్భీరయా వాచా నామభిర్దూరగాన్మశూన్
క్షుచిదాహ్వయతి ప్రీత్యా గోగోపాలమనోజ్ఞయా

12

చకోరక్రౌఞ్చచక్రాహ్వ భారద్వాజాంశ్చ బర్హిణః
అనురౌతి స్మ సత్త్వానాం భీతవద్వ్యాఘ్రసింహయోః

13

క్షుచిత్క్రీడాపరిశ్రాన్తం గోపోత్సజ్ఞోపబర్హణమ్
స్వయం విశ్రమయత్యార్యం పాదసంవాహనాదిభిః

14

నృత్యతో గాయతః క్వాపి వల్లతో యుధ్యతో మిథః
గృహీతహస్తా గోపాలాన్వసంతౌ ప్రశశంసతుః 15

క్షుచిత్పల్లవతల్పేషు నియుద్ధశ్రమకర్శితః
వృక్షమూలాశ్రయః శేతే గోపోత్సర్జోపబర్హణః 16

పాదసంవాహనం చక్రః కేచిత్తస్య మహాత్మనః
అపరే హతపాష్మానో వ్యజనైః సమవీజయన్ 17

అన్యే తదనురూపాణి మనోజ్ఞాని మహాత్మనః
గాయంతి స్మ మహారాజ స్నేహక్లిన్నధియః శనైః 18

ఏవం నిగూఢాత్మగతిః స్వమాయయా గోపాత్మజత్వం చరితైర్విడమ్భయన్
రేమే రమాలాలితపాదపల్లవో గ్రామ్యైః సమం గ్రామ్యవదీశచేష్టితః 19

శ్రీదామా నామ గోపాలో రామకేశవయోః సఖా
సుబలస్తోకకృష్ణాద్యా గోపాః ప్రేష్టేదమబ్రువన్ 20

రామ రామ మహాబాహో కృష్ణ దుష్టనిబర్హణ
ఇతోఽవిదూరే సుమహద్వనం తాలాలిసంజ్ఞులమ్ 21

ఫలాని తత్ర భూరీణి పతంతి పతితాని చ
సంతి కిన్త్వవరుద్ధాని ధేనుకేన దురాత్మనా 22

సోఽతివీర్యోఽసురో రామ హే కృష్ణ ఖరరూపధృక్
ఆత్మతుల్యబలైరన్యైర్జ్ఞాతిభిర్భహుభిర్ఘృతః 23

తస్మాత్మతనరాహరాద్భీతైర్పుభిరమిత్రహన్
న సేవ్యతే పశుగణైః పక్షిసజ్జైర్వివర్జితమ్ 24

విద్యంతేఽభుక్తపూర్వాణి ఫలాని సురభీణి చ

- ఏష వై సురభిర్గన్ధో విమూచీనోఽవగృహ్యతే 25
- ప్రయచ్ఛ తాని నః కృష్ణ గన్ధలోభితచేతసామ్
వాఞ్ఛాస్తి మహతీ రామ గమ్యతాం యది రోచతే 26
- ఏవం సుహృద్వచః శ్రుత్వా సుహృత్ప్రియచిక్రీర్షయా
ప్రహస్య జగ్ముతుర్గోపైర్ఘృతౌ తాలవనం ప్రభూ 27
- బలః ప్రవిశ్య బాహుభ్యాం తాలాన్సమ్పరికమ్పయన్
ఫలాని పాతయామాస మతఙ్గజ ఇవౌజసా 28
- ఫలానాం పతతాం శబ్దం నిశమ్యాసురరాసభః
అభ్యధావత్క్వి తితలం సనగం పరికమ్పయన్ 29
- సమేత్య తరసా ప్రత్యగ్ద్వాభ్యాం పద్భ్యాం బలం బలీ
నిహత్యోరసి కాశబ్దం ముఞ్చన్నర్యసరత్థలః 30
- పునరాసాద్య సంరబ్ధ ఉపక్రోష్టా పరాక్స్థితః
చరణావపరౌ రాజన్బలాయ ప్రాక్షిపద్రుషా 31
- స తం గృహీత్వా ప్రపదోర్భామయిత్వైకపాణినా
చిక్షేప తృణరాజాగ్రే భ్రామణత్యక్తజీవితమ్ 32
- తేనాహతో మహతాలో వేపమానో బృహచ్చిరాః
పార్శ్వస్థం కమ్పయన్నగ్నః స చాన్యం సోఽపి చాపరమ్ 33
- బలస్య లీలయోత్సుష్ట ఖరదేహహతాహతాః
తాలాశ్చకమ్పిరే సర్వే మహావాతేరితా ఇవ 34
- నైతచ్చిత్రం భగవతి హ్యానస్తే జగదీశ్వరే
ఓతప్రోతమిదం యస్మిన్స్తన్తుష్ట్యజ్ఞ యథా పటః 35

- తతః కృష్ణం చ రామం చ జ్ఞాతయో ధేనుకస్య యే
క్రోష్టారోఽభ్యద్రవన్సర్వే సంరద్ధా హతబాన్ధవాః 36
- తాంస్తానాపతతః కృష్ణో రామశ్చ నృప లీలయా
గృహీతపశ్చాచ్ఛరణాన్ప్రాహిణోత్త్యణరాజసు 37
- ఫలప్రకరసజ్జీర్ణం ధైత్యదేష్టార్గతాసుభిః
రరాజ భూః సతాలాగైర్వనైరివ నభస్తలమ్ 38
- తయోస్తత్సుమహాత్కర్మ నిశమ్య విబుధాదయః
ముముచుః పుష్పవర్షాణి చక్రుర్వాద్యాని తుష్టువుః 39
- అథ తాలఫలాన్యాదన్మనుష్యా గతసాధ్వసాః
తృణం చ పశవశ్చేరుర్హతధేనుకకాననే 40
- కృష్ణః కమలపత్రాక్షః పుణ్యశ్రవణకీర్తనః
స్తూయమానోఽనుగైర్గోషైః సాగ్రజో వ్రజమావ్రజత్ 41
- తం గోరజశ్చురితకున్తలబద్ధబర్హ
వన్యప్రసూనరుచిరేక్షణచారుహాసమ్
వేణుమ్మృణన్తమనుగైరుపగీతకీర్తిం
గోప్యో దిదృక్షీతదృశోఽభ్యగమన్సమేతాః 42
- పీత్వా ముకున్తముఖసారఘమక్షిభృజ్గైస్
తాపం జహర్విరహజం వ్రజయోషితోఽహ్ని
తత్సత్యతిం సమధిగమ్య వివేశ గోష్ఠం
సవ్రీడహాసవినయం యదపాఙ్గమోక్షమ్ 43
- తయోర్యశోదారోహిణ్యౌ పుత్రయోః పుత్రవత్సలే
యథాకామం యథాకాలం వ్యధత్తాం పరమాశిషః 44

- గతాధ్వనశ్రమౌ తత్ర మజ్జనోన్మర్దనాదిభిః
నీవీం వసిత్యా రుచిరాం దివ్యస్రగ్గంధమణ్డితౌ 45
- జనన్యపహృతం ప్రాశ్య స్వాద్యన్నముపలాలితౌ
సంవిశ్య వరశయ్యాయాం సుఖం సుషుపతుర్వజే 46
- ఏవం స భగవాన్మృష్ణో వృన్దావనచరః క్వచిత్
యయౌ రామమృతే రాజన్కాలిన్దీం సఖిభిర్వృతః 47
- అథ గావశ్చ గోపాశ్చ నిదాఘాతపపీడితాః
దుష్టం జలం పపుస్తస్యాస్తృష్ణార్తా విషదూషితమ్ 48
- విషామ్భుస్తదుపస్పృశ్య దైవోపహతచేతసః
నిపేతుర్వ్యసవః సర్వే సలిలాన్తే కురూద్వహ 49
- వీక్ష్య తాన్వై తథాభూతాన్మృష్ణో యోగేశ్వరేశ్వరః
ఈక్షయామృతవర్షిణ్యా స్వనాథాన్సమజీవయత్ 50
- తే సమ్ప్రతీతస్మృతయః సముత్థాయ జలాన్తికాత్
ఆసన్సువిస్మితాః సర్వే వీక్షమాణాః పరస్పరమ్ 51
- అన్యమంసత తద్రాజన్గోవిన్దానుగ్రహేక్షితమ్
పీత్వా విషం పరేతస్య పునరుత్థానమాత్మనః 52

అధ్యాయము – 16

- శ్రీశుక ఉవాచ
విలోక్య దూషితాం కృష్ణాం కృష్ణః కృష్ణాహినా విభుః
తస్యా విశుద్ధిమన్విచ్ఛన్నర్పం తముదవాసయత్ 1
- శ్రీరాజోవాచ

కథమన్తర్జలేఁగాధే న్యగృహ్లాద్భగవానహిమ్
స వై బహుయుగావాసం యథాసీద్విప్ర కథ్యతామ్ 2

బ్రహ్మన్భగవతస్తస్య భూమ్నః స్వచ్ఛన్దవర్తినః
గోపాలోదారచరితం కన్త్యప్యేతామృతం జపన్ 3

శ్రీశుక ఉవాచ
కాలిన్ద్వాం కాలియస్యాసేధదః కశ్చిద్విషాగ్నినా
శ్రప్యమాణపయా యస్మిన్పతన్త్యపరిగాః ఖగాః 4

విప్రుష్మతా విషదోర్మి మారుతేనాభిమర్శితాః
మియన్తే తీరగా యస్య ప్రాణినః స్థిరజజ్ఞమాః 5

తం చణ్డవేగవిషవీర్యమవేక్ష్య తేన
దుష్టాం నదీం చ ఖలసంయమనావతారః
కృష్ణః కదమ్బమధిరుహ్య తతోఽతితుల్గమ్
ఆస్ఫోట్య గాఢరశనో న్యపతద్విషోదే 6

సర్పహ్రదః పురుషసారనిపాతవేగ
సజ్జ్ఞో భితోరగవిషోచ్ఛ్వాసితామ్బురాశిః
పర్యక్తుతో విషకషాయబిభీషణోర్మిర్
ధావన్దనుఃశతమనన్తబలస్య కిం తత్ 7

తస్య హ్రదే విహరతో భుజదణ్డఘూర్ణ
వార్హోషమగ్న వరవారణవిక్రమస్య
ఆశ్రుత్య తత్త్వ సదనాభిభవం నిరీక్ష్య
చక్షుఃశ్రవాః సమసరత్తదమృష్యమాణః 8

తం ప్రేక్షణీయసుకుమారఘనావదాతం
శ్రీవత్సపీతవసనం స్మితసున్దరాస్యమ్
క్రీడన్తమప్రతిభయం కమలోదరాజ్ఞిం

- సన్దశ్య మర్మసు రుషా భుజయా చఛాద 9
- తం నాగభోగపరివీతమదృష్టచేష్టమ్
ఆలోక్య తత్త్రియసఖాః పశుపా భృశార్తాః
కృష్ణేఽర్పితాత్మసుహృదర్థకలత్రకామా
దుఃఖానుశోకభయమూఢధియో నివేతుః 10
- గావో వృషా వత్సతర్యః క్రన్దమానాః సుదుఃఖితాః
కృష్ణే నృస్తేక్షణా భీతా రుదన్త్య ఇవ తస్థిరే 11
- అథ వ్రజే మహోత్పాతాస్త్రివిధా హ్యతిదారుణాః
ఉత్పేతుర్భువి దివ్యాత్మన్యాసన్నభయశంసినః 12
- తానాలక్ష్య భయోద్విగ్నా గోపా నన్దపురోగమాః
వినా రామేణ గాః కృష్ణం జ్ఞాత్వా చారయితుం గతమ్ 13
- తైర్దుర్నిమితైర్నిధనం మత్వా ప్రాప్తమతద్విదః
తత్ప్రాణాస్తన్మనస్కాస్తే దుఃఖశోకభయాతురాః 14
- ఆబాలవృద్ధవనితాః సర్వేఽఙ్గ పశువృత్తయః
నిర్జగ్ముర్గోకులాద్దీనాః కృష్ణదర్శనలాలసాః 15
- తాంస్తథా కాతరాన్వీక్య భగవాన్మాధవో బలః
ప్రహస్య కిఞ్చిన్నోవాచ ప్రభావజ్ఞోఽనుజస్య సః 16
- తేఽన్వేషమాణా దయితం కృష్ణం సూచితయా పదైః
భగవల్లక్ష్మణైర్జగ్ముః పదవ్యా యమునాతటమ్ 17
- తే తత్ర తత్రాబ్జయవాఙ్ముశాశని ధ్వజోపపన్నాని పదాని విశృతేః
మార్గే గవామన్యపదాన్తరాన్తరే నిరీక్షమాణా యయురఙ్గ సత్త్వరాః 18

అన్తర్వదే భుజగభోగపరీతమారాత్
కృష్ణం నిరీహముపలభ్య జలాశయాన్తే
గోపాంశ్చ మూఢధిషణాన్పురితః పశూంశ్చ
సజ్కన్దతః పరమకశ్మలమాపురార్తాః

19

గోప్యోఽనురక్తమనసో భగవత్సనన్తే
తత్సౌహృదస్మితవిలోకగిరః స్మరన్త్యః
గ్రస్తేఽహినా ప్రియతమే భృశదుఃఖతప్తాః
శూన్యం ప్రియవ్యతిహృతం దదృశుస్త్రిలోకమ్

20

తాః కృష్ణమాతరమపత్యమనుప్రవిష్టాం
తుల్యవ్యథాః సమనుగృహ్య శుచః స్రవన్త్యః
తాస్తా వ్రజప్రియకథాః కథయన్త్య ఆసన్
కృష్ణాననేఽర్పితదృశో మృతకప్రతీకాః

21

కృష్ణప్రాణాన్నిర్విశతో నన్దాదీన్సీక్ష్మ తం హృదమ్
ప్రత్యవేధత్స భగవాన్రామః కృష్ణానుభావవిత్

22

ఇత్థమ్స్వగోకులమనన్యగతిం నిరీక్ష్మ
సస్త్రీకుమారమతిదుఃఖితమాత్మహేతోః
ఆజ్ఞాయ మర్త్యపదవీమనువర్తమానః
స్థిత్యా ముహూర్తముదతిష్ఠదురజ్గబన్ధాత్

23

తత్ప్రథమానవపుషా వృథితాత్మభోగన్
త్యక్త్వోన్నమయ్య కుపితః స్వఫణాన్భుజగ్గః
తస్థౌ శ్వసచ్ఛ్వాసనరస్త్రవిషామ్భరీష
స్తబ్ధేక్షణోల్ముకముఖో హరిమీక్షమాణః

24

తం జిహ్వయా ద్విశిఖయా పరిలేలిహానం
ద్యే సృక్ష్వణీ హృతికరాలవిషాగ్నిదృష్టిమ్
క్రీడన్నముం పరిససార యథా ఖగేన్ద్రో

బభ్రామ సోఽప్యవసరం ప్రసమీక్షమాణః 25

ఏవం పరిభ్రమహతౌజసమున్నతాంసమ్
ఆనమ్య తత్పథుశిరఃస్వధిరూఢ ఆద్యః
తన్మూర్ధరత్ననికరస్పర్శాతితామ్ర
పాదామ్బుజోఽఖిలకలాదిగురుర్ననర్త 26

తం నర్తముద్యతమవేక్ష్య తదా తదీయ
గన్ధర్వసిద్ధమునిచారణదేవవధ్యః
ప్రీత్యా మృదజ్గపణవానకవాద్యగీత
పుష్పోపహారనుతిభిః సహసోపసేదుః 27

యద్యచ్ఛిరో న నమతేఽన్గ శతైకశీర్ష్ణన్
తత్తన్మమర్థ ఖరదణ్డధరోఽజ్ఞిపాతైః
క్షీణాయుషో భ్రమత ఉల్బణమాస్యతోఽస్పృజ్
నస్తో వమన్పురమకశ్మలమాప నాగః 28

తస్యాక్షిభిర్గరలముద్యమతః శిరఃసు
యద్యత్సమున్నమతి నిఃశ్వసతో రుషోఽచ్చైః
నృత్యస్పదానునమయన్దమయాం బభూవ
పుష్ప్ః ప్రపూజిత ఇవేహ పుమాన్పురాణః 29

తచ్ఛిత్రతాన్డవవిరుగ్నఫణాసహస్తో
రక్తం ముఖైరురు వమన్పుప భగ్నగాత్రః
స్మృత్వా చరాచరగురుం పురుషం పురాణం
నారాయణం తమరణం మనసా జగామ 30

కృష్ణస్య గర్భజగతోఽతిభరావసన్నం
పార్ణిప్రహారపరిరుగ్నఫణాతపత్రమ్
దృష్ట్వాహిమాద్యముపసేదురముష్య పత్న్య

ఆర్తాః శ్లేధద్వసనభూషణకేశబన్ధాః 31

తాస్తం సువిగ్నమనసోఽథ పురస్కృతార్భాః
కాయం నిధాయ భువి భూతపతిం ప్రణేముః
సాధ్వ్యః కృతాజ్ఞలిపుటాః శమలస్య భర్తుర్
మోక్షేషువః శరణదం శరణం ప్రపన్నాః 32

నాగపత్న్య ఊచుః
న్యాయ్యో హి దణ్డః కృతకిల్బిషేఽస్మిన్
తవావతారః ఖలనిగ్రహాయ
రిపోః సుతానామపి తుల్యదృష్టిర్
ధత్సే దమం ఫలమేవానుశంసన్ 33

అనుగ్రహోఽయం భవతః కృతో హి నో దణ్డోఽసతాం తే ఖలు కల్మషాపహః
యద్దన్తశూకత్వమముష్య దేహినః క్రోధోఽపి తేఽనుగ్రహ ఏవ సమ్మతః 34

తపః సుతప్తం కిమనేన పూర్వం నిరస్తమానేన చ మానదేన
ధర్మోఽథ వా సర్వజనానుకమ్పయా యతో భవాంస్తుష్యతి సర్వజీవః 35

కస్యానుభావోఽస్య న దేవ విదృహే తవాజ్ఞిరేణుస్పరశాధికారః
యద్వాఙ్చాయా శ్రీర్గలనాచరత్తపో విహాయ కామాన్సుచిరం ధృతవ్రతా 36

న నాకపుష్టం న చ సార్వభౌమం
న పారమేష్ఠ్యం న రసాధిపత్యమ్
న యోగసిద్ధీరపునర్భవం వా
వాఙ్చన్తి యత్పాదరజఃప్రపన్నాః 37

తదేష నాథాప దురాపమన్యైస్తమోజనిః క్రోధవశోఽప్యహీశః
సంసారచక్రే భ్రమతః శరీరిణో యదిచ్ఛతః స్యాద్విభవః సమక్షః 38

నమస్తుభ్యం భగవతే పురుషాయ మహాత్మనే

భూతావాసాయ భూతాయ పరాయ పరమాత్మనే	39
జ్ఞానవిజ్ఞాననీధయే బ్రహ్మణేనంతశక్తయే అగుణాయావికారాయ నమస్తే ప్రాకృతాయ చ	40
కాలాయ కాలనాభాయ కాలవయవసాక్షిణే విశ్వాయ తదుపద్రష్టే తత్కర్త్రే విశ్వహేతవే	41
భూతమాత్రేన్ద్రియప్రాణ మనోబుద్ధ్యాశయాత్మనే త్రిగుణేనాభిమానేన గూఢస్వాత్మానుభూతయే	42
నమోనంతాయ సూక్ష్మాయ కూటస్థాయ విపశ్చితే నానావాదానురోధాయ వాచ్యవాచకశక్తయే	43
నమః ప్రమాణమూలాయ కవయే శాస్త్రయోనయే ప్రవృత్తాయ నివృత్తాయ నిగమాయ నమో నమః	44
నమః కృష్ణాయ రామాయ వసుదేవసుతాయ చ ప్రద్యుమ్నాయానిరుద్ధాయ సాత్వతాం పతయే నమః	45
నమో గుణప్రదీపాయ గుణాత్మచ్ఛాదనాయ చ గుణవృత్త్యుపలక్ష్యాయ గుణద్రష్టే స్వసంవిదే	46
అవ్యాకృతవిహారాయ సర్వవ్యాకృతసిద్ధయే హృషీకేశ నమస్తేస్తు మునయే మౌనశీలినే	47
పరావరగతిజ్ఞాయ సర్వాధ్యక్షాయ తే నమః అవిశ్వాయ చ విశ్వాయ తద్ద్రష్టేనృచ హేతవే	48
త్వం హ్యసృ జన్మస్థితిసంయమాన్విభో గుణైరసీహోకృతకాలశక్తిధృక్	

- తత్తత్త్వ భావాన్మతిబోధయన్మతః
సమీక్షయామోఘవిహార ఈహసే 49
- తస్యైవ తేఽమూస్తనవస్తిలోక్యాం
శాంతా అశాంతా ఉత మూఢయోనయః
శాంతాః ప్రియాస్తే హ్యధునావితుం సతాం
స్థాతుశ్చ తే ధర్మపరీషయేహతః 50
- అపరాధః సకృద్భర్తా సోఢవ్యః స్వప్రజాకృతః
క్షన్తుమర్హసి శాంతాత్మన్మూఢస్య త్వామజానతః 51
- అనుగృహ్ణీష్వ భగవన్ప్రాణాంస్త్యజతి పన్నగః
స్త్రీణాం నః సాధుశోచ్యానాం పతిః ప్రాణః ప్రదీయతామ్ 52
- విధేహి తే కింకరీణామనుషేయం తవాజ్ఞయా
యచ్ఛ్రద్ధయానుతిష్ఠన్వై ముచ్యతే సర్వతో భయాత్ 53
- శ్రీశుక ఉవాచ
ఇత్థం స నాగపత్నీభిర్భగవాన్సమభిష్టుతః
మూర్ఛితం భగ్నశిరసం విససర్జాజ్ఞీకుట్టనైః 54
- ప్రతిలబ్ధేన్ద్రియప్రాణః కాలీయః శనక్తైర్హరిమ్
కృచ్ఛాత్సముచ్ఛ్వసన్దీనః కృష్ణం ప్రాహ కృతాంజలిః 55
- కాలీయ ఉవాచ
వయం ఖిలాః సహోత్పత్త్యా తమసా దీర్ఘమన్యవః
స్వభావో దుస్త్వజో నాథ లోకానాం యదసద్దహః 56
- త్వయా సృష్టమిదం విశ్వం ధాతర్గుణవిసర్జనమ్
నానాస్వభావవీర్యోజో యోనిబీజాశయాకృతి 57

వయం చ తత్ర భగవన్సర్పా జాత్యురుమన్యవః
కథం త్యజామస్త్యన్మాయాం దుస్త్యజాం మోహితాః స్వయమ్ 58

భవాన్హికారణం తత్ర సర్వజ్ఞో జగదీశ్వరః
అనుగ్రహం నిగ్రహం వా మన్యసే తద్విధేహి నః 59

శ్రీశుక ఉవాచ
ఇత్యాకర్ణ్య వచః ప్రాహ భగవాన్కార్యమానుషః
నాత్ర స్థేయం త్వయా సర్ప సముద్రం యాహి మా చిరమ్
స్వజ్ఞాత్యపత్యదారాఢ్యో గోన్మభిర్భుజ్యతే నదీ 60

య ఏతత్సంస్మరేన్మర్త్యస్తుభ్యం మదనుశాసనమ్
కీర్తయన్నభయోః సన్ద్యోర్న యుష్మద్భయమాప్నుయాత్ 61

యోఽస్మిన్నాత్వా మదాక్రీడే దేవాదీంస్తర్పయేజ్జలైః
ఉపోష్య మాం స్మరన్నరేత్సర్వపాపైః ప్రముచ్యతే 62

ద్వీపం రమణకం హిత్వా హ్రదమేతముపాశ్రితః
యద్భయాత్స సుపర్ణస్త్వాం నాద్యాన్మత్పాదలాఞ్చితమ్ 63

శ్రీఋషిరువాచ
ముక్తో భగవతా రాజన్మష్టేనాద్భుతకర్మణా
తం పూజయామాస ముదా నాగపత్యశ్చ సాదరమ్ 64

దివ్యామ్బరప్రజ్మణిభిః పరాద్వైరపి భూషణైః
దివ్యగన్ధానులేపైశ్చ మహతోత్పలమాలయా 65

పూజయిత్వా జగన్నాథం ప్రసాద్య గరుడధ్వజమ్
తతః ప్రీతోఽభ్యనుజ్ఞాతః పరిక్రమ్యాభివన్ద్య తమ్ 66

సకలత్రసుహృత్స తో ద్వీపమభేర్జగామ హ

తదైవ సామృతజలా యమునా నిర్విషాభవత్
అనుగ్రహద్భగవతః క్రీడామానుషరూపిణః

67

అధ్యాయము – 17

శ్రీరాజోవాచ

నాగాలయం రమణకం కథం తత్యాజ కాలీయః
కృతం కిం వా సుపర్ణస్య తేనైకేనాసమజ్ఞసమ్

1

శ్రీశుక ఉవాచ

ఉపహర్యైః సర్పజనైర్మాసి మాసీహ యో బలిః
వానస్పత్యో మహాబాహో నాగానాం ప్రాజ్ఞీరూపితః

2

స్వం స్వం భాగం ప్రయచ్ఛంతి నాగాః పర్వణి పర్వణి
గోపీథాయాత్మనః సర్వే సుపర్ణాయ మహాత్మనే

3

విషవీర్యమదావిష్టః కాద్రవేయస్తు కాలీయః
కదర్థీకృత్య గరుడం స్వయం తం బుభుజే బలిమ్

4

తచ్ఛ్చుత్వా కుపితో రాజన్భగవాన్భగవత్త్రియః
విజిఘాంసుర్మహావేగః కాలీయం సమపాద్రవత్

5

తమాపతంతం తరసా విషాయుధః ప్రత్యభ్యయాదుత్థితనైకమస్తకః
దద్భిః సుపర్ణం వ్యదశద్దదాయుధః కరాలజిహ్వోచ్ఛ్వాసితోగ్రలోచనః

6

తం తార్క్యపుత్రః స నిరస్య మన్యుమాన్
ప్రచణ్డవేగో మధుసూదనాసనః
పక్షేణ సవ్యేన హిరణ్యరోచిషా
జఘాన కద్రుసుతముగ్రవిక్రమః

7

సుపర్ణపక్షాభిహతః కాలీయోఽతీవ విహ్వలః

- ప్రదం వివేశ కాలిన్ద్యాస్తదగమ్యం దురాసదమ్ 8
- తత్రైకదా జలచరం గరుడో భక్ష్యమీష్ఠితమ్
నివారితః సౌభరిణా ప్రసహ్య క్షుధితోఽహరత్ 9
- మీనాన్సుదుఃఖితాన్ప్రప్త్వా దీనాస్మీనపతౌ హతే
కృపయా సౌభరిః ప్రాహ తత్రత్యక్షేమమాచరన్ 10
- అత్ర ప్రవిశ్య గరుడో యది మత్స్యాన్స ఖాదతి
సద్యః ప్రాణైర్వియుజ్యేత సత్యమేతద్భవీమ్యహమ్ 11
- తత్కాలియః పరం వేద నాన్యః కశ్చన లేలిహః
అవాత్సిధ్గరుడాద్భీతః కృష్టేన చ వివాసితః 12
- కృష్ణం ప్రదాద్వినిష్కాంతం దివ్యసగ్గన్ధవాససమ్
మహామణిగణాకీర్ణం జామ్బూనదపరిష్కృతమ్ 13
- ఉపలభ్యోత్థితాః సర్వే లబ్ధప్రాణా ఇవాసవః
ప్రమోదనిభృతాత్మానో గోపాః ప్రీత్యాభిరేభిరే 14
- యశోదా రోహిణీ నన్దో గోప్యో గోపాశ్చ కౌరవ
కృష్ణం సమేత్య లబ్ధేహా ఆసన్సుష్మా నగా అపి 15
- రామశ్చాచ్యుతమాలిన్గ్య జహాసాస్యానుభావవిత్
ప్రేష్ణా తమజ్కమారోప్య పునః పునరుదైక్షత
గావో వృషా వత్సతర్యో లేభిరే పరమాం ముదమ్ 16
- నన్దం విప్రాః సమాగత్య గురవః సకలత్రకాః
ఊచుస్తే కాలియగ్రస్తో దిష్ట్యా ముక్తస్తవాత్మజః 17
- దేహి దానం ద్విజాతీనాం కృష్ణనిర్ముక్తిహేతవే
నన్దః ప్రీతమనా రాజన్గాః సువర్ణం తదాదిశత్ 18

- యశోదాపి మహాభాగా నష్టలబ్ధప్రజా సతీ
పరిష్వజ్యజ్కమారోప్య ముమోచాశ్రుకలాం ముహుః 19
- తాం రాత్రిం తత్ర రాజేన్ద్ర క్షత్తృఢ్యాం శ్రమకర్షితాః
ఊషుర్వయాకసో గావః కాలిన్ద్యా ఉపకూలతః 20
- తదా శుచివనోద్భూతో దావాగ్నిః సర్వతో వ్రజమ్
సుప్తం నిశీథ ఆవృత్య ప్రదగ్ధముపచక్రమే 21
- తత ఉత్థాయ సమ్ప్రాన్తా దహ్యమానా వ్రజౌకసః
కృష్ణం యయుస్తే శరణం మాయామనుజమీశ్వరమ్ 22
- కృష్ణ కృష్ణ మహాభగ హే రామామితవిక్రమ
ఏష ఘోరతమో వహ్నిస్తావకాన్తసతే హి నః 23
- సుదుస్తరాన్తః స్వాన్పాహి కాలాగ్నేః సుహృదః ప్రభో
న శక్నుమస్త్యచ్ఛరణం సన్త్యక్తుమకుతోభయమ్ 24
- ఇత్థం స్వజనవైక్లవ్యం నిరీక్ష్య జగదీశ్వరః
తమగ్నిమపిబత్తివ్రమనన్తోనన్తశక్తిధృక్ 25

అధ్యాయము – 18

- శ్రీశుక ఉవాచ
అథ కృష్ణః పరివృతో జ్ఞాతిభిర్ముదితాత్మభిః
అనుగీయమానో నృవిశద్ర్వజం గోకులమణ్డితమ్ 1
- వ్రజే విక్రీడతోరేవం గోపాలచ్ఛద్మమాయయా
గ్రీష్మో నామర్తురభవన్నాతిప్రేయాఞ్చరీరిణామ్ 2

- స చ వృన్దావనగుణైర్వసంత ఇవ లక్ష్మితః
యత్రాస్తే భగవాన్సాక్షాద్రామేణ సహ కేశవః 3
- యత్ర నిర్దురనిర్దాధ నివృత్తస్వనర్పుల్లికమ్
శశ్వత్తచ్ఛికరర్జిష ద్రుమమణ్డలమణ్డితమ్ 4
- సరిత్సరఃప్రసవణోర్మివాయునా కహ్లాంకజ్ఞోత్పలరేణుహారిణా
న విద్యతే యత్ర వనౌకసాం దవో నిదాఘవహ్స్యార్కభవోఽతిశాద్వలే 5
- అగాధతోయప్రాదినితటోర్మిభిర్ద్రవత్పు రీష్యాః పులిసైః సమంతతః
న యత్ర చణ్డాంశుకరా విషోల్బణా భువో రసం శాద్వలితం చ గృహ్లాతే 6
- వనం కుసుమితం శ్రీమన్నదచ్ఛిత్రమృగద్విజమ్
గాయన్మయూరభ్రమరం కూజతోక్తిలసారసమ్ 7
- క్రీడిష్యమాణస్తత్క్లృభగవాన్బలసంయుతః
వేణుం విరణయన్గోపైర్గోధనైః సంవృతోఽవిశత్ 8
- ప్రవాలబర్హస్త్వబక స్రగ్ధాతుకృతభూషణాః
రామకృష్ణాదయో గోపా నన్యతుర్యయుధుర్జగుః 9
- కృష్ణస్య నృత్యతః కేచిజ్జగుః కేచిదవాదయన్
వేణుపాణితలైః శృంగైః ప్రశశంసురథాపరే 10
- గోపజాతిప్రతిచ్ఛన్నా దేవా గోపాలరూపిణౌ
ఈడిరే కృష్ణరామౌ చ నటా ఇవ నటం నృప 11
- భ్రమణైర్లజ్జనైః క్షేపైరాస్ఫోటనవికర్షణైః
చిక్రీడతుర్నియుద్ధేన కాకపక్షధరౌ క్షుచిత్ 12
- క్షుచిన్పుత్యత్సు చాన్యేషు గాయకౌ వాదకౌ స్వయమ్
శశంసతుర్మహారాజ సాధు సాధ్వితి వాదినౌ 13

- క్వచిద్భిల్వైః క్వచిత్కుమ్భైః క్వచామలకముష్టిభిః
అస్ఫుశ్యనేత్రబన్ధాద్యైః క్వచిన్మృగఖగేహయా 14
- క్వచిచ్ఛ దర్శురస్థావైర్వివిధైరుపహాసకైః
కదాచిత్సన్దోలికయా కర్హిచ్ఛిన్నపచేష్టయా 15
- ఏవం తౌ లోకసిద్ధాభిః క్రీడాభిశ్చేరతుర్వనే
నద్యద్రిద్రోణికుఞ్జేషు కాననేషు సరఃసు చ 16
- పశూంశ్చారయతోర్గోపైస్తద్వనే రామకృష్ణయోః
గోపరూపీ ప్రలమ్బోఽగాదసురస్తజ్జిహ్వీర్షయా 17
- తం విద్వానపి దాశార్హ్వోభగవాన్సర్వదర్శనః
అన్వమోదత తత్సఖ్యం వధం తస్య విచింతయన్ 18
- తతోపాహూయ గోపాలాన్మృష్టః ప్రాహ విహరవిత్
హే గోపా విహరిష్యామో ద్వన్ద్విభూయ యథాయథమ్ 19
- తత్ర చక్రుః పరివృథౌ గోపా రామజనార్దనౌ
కృష్ణసంజ్ఞాత్రినః కేచిదాసన్రామస్య చాపరే 20
- ఆచేరుర్వివిధాః క్రీడా వాహ్యవాహకలక్షణాః
యత్రారోహంతి జేతారో వహంతి చ పరాజితాః 21
- వహంతో వాహ్యమానాశ్చ చారయంతశ్చ గోధనమ్
భాణ్డీరకం నామ వటం జగ్ముః కృష్ణపురోగమాః 22
- రామసంజ్ఞాత్రినో యర్హిశ్రీదామవృషభాదయః
క్రీడాయాం జయినస్తాన్తాన్తానూహుః కృష్ణాదయో నృప 23
- ఉవాహ కృష్ణో భగవాన్స్మిదామానం పరాజితః

వృషభం భద్రసేనస్తు ప్రలమ్బో రోహిణీసుతమ్ 24

అవిషహ్యం మన్యమానః కృష్ణం దానవపుంజవః
వహస్త్వితతరం ప్రాగాదవరోహణతః పరమ్ 25

తముద్వహస్థరణిధరేన్ద్రగౌరవం
మహాసురో విగతరయో నిజం వపుః
స ఆస్థితః పురటపరిచ్ఛదో బభౌ
తడిద్ద్యుమానుడుపతివాడివామ్బుదః 26

నిరీక్ష్య తద్వపురలమమ్బరే చరత్
ప్రదీప్తదృగ్భుకుటితటోగ్రదంష్ట్రకమ్
జ్వలచ్ఛిఖం కటకకిరీటకుణ్డల
త్విషాద్భుతం హలధర ఈషదత్రసత్ 27

అథాగతస్మృతిరభయో రిపుం బలో విహాయ సార్థమివ హరంతమాత్మనః
రుషాహనచ్ఛిరసి దృఢేన ముష్టినా సురాధిపా గిరిమివ వజ్రరంహసా 28

స ఆహతః సపది విశిర్ణమస్తకో ముఖాద్వమన్రుధిరమపస్మ్రతోఽసురః
మహారవం వ్యసురపతత్సమీరయన్గిరిర్యథా మఘవత ఆయుధాహతః 29

దృష్ట్వా ప్రలమ్బం నిహతం బలేన బలశాలినా
గోపాః సువిస్మితా ఆసన్నాధు సాధ్వీతి వాదినః 30

ఆశిషోఽభిగృణంతస్తం ప్రశశంసుస్తదర్హణమ్
ప్రేత్యాగతమివాలిక్య ప్రేమవిహ్వలచేతసః 31

పాపే ప్రలమ్బే నిహతే దేవాః పరమనిర్వృతాః
అభ్యవర్షన్బలం మాల్యైః శశంసుః సాధు సాధ్వీతి 32

అధ్యాయము – 19

శ్రీశుక ఉవాచ

క్రీడాసక్తేషు గోపేషు తద్గావో దూరచారిణీః

స్వైరం చరన్త్యో వివిశుస్త్వణలోభేన గహ్వరమ్

1

అజా గావో మహిష్యశ్చ నిర్విశన్త్యో వనాద్వనమ్

ఈషీకాటవీం నిర్వివిశుః క్రన్దన్త్యో దావతర్షితాః

2

తేఽపశ్యంతః పశూన్గోపాః కృష్ణరామాదయస్తదా

జాతానుతాపా న విదుర్విచిన్వన్తో గవాం గతిమ్

3

తృణైస్తత్థురదచ్ఛిన్నైర్గోష్ఠదైరజ్జితైర్గవామ్

మార్గమన్వగమన్సర్వే నష్టాజీవ్యా విచేతసః

4

ముజ్జాటవ్యాం భ్రష్టమార్గం క్రన్దమానం స్వగోధనమ్

సమ్రాప్య తృషితాః శ్రాంతాస్తతస్తే సన్న్యవర్తయన్

5

తా ఆహూతా భగవతా మేఘగమ్భీరయా గిరా

స్వనామ్నాం నినదం శ్రుత్వా ప్రతినేదుః ప్రహర్షితాః

6

తతః సమంతాద్ధవధూమకేతుర్యదృచ్ఛయాభూత్స్వ యకృద్వనౌకసామ్

సమీరితః సారథినోల్బణోల్ముకైర్విలేలిహనః స్థిరజఙ్గమాన్మహాన్

7

తమాపతంతం పరితో దవాగ్నిం గోపాశ్చ గావః ప్రసమీక్ష్య భీతాః

ఊచుశ్చ కృష్ణం సబలం ప్రపన్నా యథా హరిం మృత్యుభయార్దితా జనాః

8

కృష్ణ కృష్ణ మహావీర హే రామామోఘ విక్రమ

దావాగ్నినా దహ్యమానాన్ప్రపన్నాన్స్త్రాతుమర్హథః

9

నూనం త్వద్భాన్దవాః కృష్ణ న చార్హన్త్యవసాదితుమ్

వయం హి సర్వధర్మజ్ఞ త్వన్నాథాస్త్వత్పరాయణాః

10

శ్రీశుక ఉవాచ

వచో నిశమ్య కృపణం బన్ధానాం భగవాన్హరిః
నిమీలయత మా భైష్ట లోచనానీత్యభాషత

11

తథేతి మీలితాక్షేషు భగవానగ్నిముల్బణమ్

పీత్వా ముఖేన తాన్మచ్చాద్యోగాధీశో వ్యమోచయత్

12

తతశ్చ తేఽక్షీణ్యస్మిల్య పునర్భాణ్డీరమాపితాః

నిశమ్య విస్మితా ఆసన్నాత్మానం గాశ్చ మోచితాః

13

కృష్ణస్య యోగవీర్యం తద్యోగమాయానుభావితమ్

దావాగ్నేరాత్మనః క్షేమం వీక్య తే మేనిరేఽమరమ్

14

గాః సన్నివర్త్య సాయాహ్నే సహరామో జనార్దనః

వేణుం విరణయన్గోష్ఠమగాద్గోపైరభిష్టుతః

15

గోపీనాం పరమానన్ద ఆసీద్గోవిన్దదర్శనే

క్షణం యుగశతమివ యాసాం యేన వినాభవత్

16

అధ్యాయము – 20

శ్రీశుక ఉవాచ

తయోస్తదద్భుతం కర్మ దావాగ్నేరోక్షమాత్మనః

గోపాః స్త్రీభ్యః సమాచఖ్యుః ప్రలమ్బవధమేవ చ

1

గోపవృద్ధాశ్చ గోప్యశ్చ తదుపాకర్ణ్య విస్మితాః

మేనిరే దేవప్రవరౌ కృష్ణరామౌ వ్రజం గతౌ

2

తతః ప్రావర్తత ప్రావృట్సర్వసత్త్వ సముద్భవా

విద్యోతమానపరిధిర్విస్ఫూర్జితనభస్తలా

3

- సాస్త్రనీలామ్బుధైర్వ్యమ సవిద్యుత్సనయిత్నుభిః
అస్పష్టజ్యోతిరాచ్ఛన్నం బ్రహ్మేవ సగుణం బభౌ 4
- అష్టా మాసాన్నిపీతం యద్భూమ్యాశ్చోదమయం వసు
స్వగోభిర్మోక్తుమారేభే పర్జన్యః కాల ఆగతే 5
- తడిద్వన్తో మహామేఘాశ్చణ్డ శ్వసన వేపితాః
ప్రీణనం జీవనం హ్యసృ ముముచుః కరుణా ఇవ 6
- తపఃకృశా దేవమీధా ఆసీద్వర్షీయసీ మహీ
యథైవ కామ్యతపసస్తనుః సమప్రాప్య తత్ఫలమ్ 7
- నిశాముఖేషు ఖిద్యోతాస్తమసా భాన్తి న గ్రహాః
యథా పాపేన పాష్టణా న హి వేదాః కలౌ యుగే 8
- శ్రుత్వా పర్జన్యనినదం మణ్డుకాః సస్పృజగ్గిరః
తూష్ణీం శయానాః ప్రాగ్యద్వద్భాహ్మణా నియమాత్యయే 9
- ఆసన్నుత్పథగామిన్యః క్షుద్రనద్యోఽనుశుష్యతీః
పుంసో యథాస్వతస్తస్య దేహద్రవిణ సమ్పదః 10
- హరితా హరిభిః శష్పైరిన్ద్రగోపైశ్చ లోహితా
ఉచ్చిలీన్ద్రకృతచ్ఛాయా నృణాం శ్రీరివ భూరభూత్ 11
- క్షేత్రాణి శప్యసమ్పద్భిః కర్షకాణాం ముదం దదుః
మానినామనుతాపం వై దైవాధీనమజానతామ్ 12
- జలస్థలౌకసః సర్వే నవవారినిషేవయా
అబిభ్రన్తుచిరం రూపం యథా హరినిషేవయా 13
- సరిద్భిః సగ్గతః సిన్ధుశ్చక్షోభ శ్వసనోర్మిమాన్

- అపక్వయోగినశ్చిత్తం కామాక్తం గుణయుగ్యథా 14
- గిరయో వర్షధారాభిర్వన్యమానా న వివ్యధుః
అభిభూయమానా వ్యసనైర్యథాధోక్షజచేతసః 15
- మార్గా బభూవుః సన్దిగ్ధాస్తృణైశ్చన్నా హ్యసంస్మృతాః
నాభ్యస్యమానాః శ్రుతయో ద్విజైః కాలేన చాహతాః 16
- లోకబన్ధుషు మేఘేషు విద్యుతశ్చలసౌహృదాః
స్థైర్యం న చక్రుః కామిన్యః పురుషేషు గుణిష్ఠివ 17
- ధనుర్వియతి మాహేన్ద్రం నిర్గుణం చ గుణిన్యభాత్
వ్యక్తే గుణవ్యతికరేఽగుణవాన్పురుషో యథా 18
- న రరాజోడుపశ్చన్నః స్వజ్యోత్స్నారాజితైర్దైవైః
అహంమత్యా భాసితయా స్వభాసా పురుషో యథా 19
- మేఘాగమోత్సవా హృష్టాః ప్రత్యనన్దశ్చిఖిణ్డినః
గృహేషు తప్తనిర్విణ్ణా యథాచ్యుతజనాగమే 20
- పీత్వాపః పాదపాః పద్భిరాసన్నానాత్మమూర్తయః
ప్రాక్క్వా మాస్తపసా శ్రాన్తా యథా కామానుసేవయా 21
- సరఃస్వశాన్తరోధఃసు న్యూషురజ్గాపి సారసాః
గృహేష్వశాన్తకృత్యేషు గ్రామ్యా ఇవ దురాశయాః 22
- జలౌఘైర్నిరభిద్యన్త సేతవో వర్షతీశ్వరే
పాపణ్డినామసద్వాదైర్వేదమార్గాః కలౌ యథా 23
- వ్యముఞ్చన్వాయుభిర్నున్నా భూతేభ్యశ్చామృతం ఘనాః
యథాశిషో విశృతయః కాలే కాలే ద్విజేరితాః 24

- ఏవం వనం తద్వర్షిష్ఠం పక్షఖర్జురజమ్బుమత్
గోగోపాలైర్వృతో రన్తుం సబలః ప్రావిశద్ధరిః 25
- ధేనవో మన్దగామిన్యః ఊధోభారేణ భూయసా
యయుర్భగవతాహతా ద్రుతం ప్రీత్యా స్నుతస్తనాః 26
- వనోకసః ప్రముదితా వనరాజీర్మధుచ్యుతః
జలధారా గిరేర్నదాదాసన్నా దదృశే గుహాః 27
- క్వచిద్వనస్పతిక్రోడే గుహాయాం చాభివర్షతి
నిర్విశ్య భగవాన్తేమే కన్దమూలఫలాశనః 28
- దధ్యోదనం సమాసీతం శిలాయాం సలిలాన్తికే
సమ్భాజనీయైర్బుభుజే గోపైః సజ్కర్షణాన్వితః 29
- శాద్వలోపరి సంవిశ్య చర్వతో మీలితేక్షణాన్
తృప్తాన్స్పృషాన్వత్సతరాన్గాశ్చ స్వోధోభరశ్రమాః 30
- ప్రావృట్ప్రియం చ తాం వీక్య సర్వకాలసుఖావహామ్
భగవాన్పూజయాం చక్రే ఆత్మశక్త్యుపబృంహితామ్ 31
- ఏవం నివసతోస్తస్మిన్నామకేశవయోర్వజే
శరత్సమభవద్వ్యభ్రా స్వచ్ఛామ్న్యపరుషానిలా 32
- శరదా నీరజోత్పత్త్యా నీరాణి ప్రకృతిం యయుః
భ్రష్టానామివ చేతాంసి పునర్యోగనిషేవయా 33
- వ్యోమ్నోఽబ్జం భూతశాబల్యం భువః పఙ్కమపాం మలమ్
శరజ్జహరాశ్రమిణాం కృష్ణే భక్తిర్యథాశుభమ్ 34
- సర్వస్వం జలదా హిత్యా విరేజః శుభ్రవర్చసః
యథా త్యక్తేషణాః శాంతా మునయో ముక్తకిల్బిషాః 35

గిరయో ముముచుస్తోయం క్వచిన్న ముముచుః శివమ్
యథా జ్ఞానామృతం కాలే జ్ఞానినో దదతే న వా 36

నైవావిదస్త్వి యమాణం జలం గాఢజలేచరాః
యథాయురన్వహం క్షయ్యం నరా మూఢాః కుటుమ్భినః 37

గాఢవారిచరాస్తాపమవిన్దశ్చరదర్కజమ్
యథా దరిద్రః కృపణః కుటుమ్భ్యవిజితేంద్రియః 38

శనైః శనైర్జహుః పజ్కం స్థలాన్యామం చ వీరుధః
యథాహంమమతాం ధీరాః శరీరాదిష్వనాత్మసు 39

నిశ్చలామ్బురభూత్తాప్తేం సముద్రః శరదాగమే
ఆత్మన్యపరతే సమృజ్మనిర్వ్యపరతాగమః 40

కేదారేభ్యస్తృపోఽగృహ్ణన్కర్షకా దృఢసేతుభిః
యథా ప్రాణైః ప్రవజ్జ్వానం తన్నిరోధేన యోగినః 41

శరదర్కాంశుజాంస్తాపాన్భూతానాముడుపోఽహరత్
దేహాభిమానజం బోధో ముకున్దో వ్రజయోషితామ్ 42

ఖమశోభత నిర్మేఘం శరద్విమలతారకమ్
సత్త్వ యుక్తం యథా చిత్తం శబ్దబ్రహ్మార్థదర్శనమ్ 43

అఖణ్డమణ్డలో వ్యోమ్ని రరాజోడుగణైః శశి
యథా యదుపతిః కృష్ణో వృష్ణిచక్రావృతో భువి 44

ఆశ్లిష్య సమశీతోష్ణం ప్రసూనవనమారుతమ్
జనాస్తాపం జహుర్గోప్యో న కృష్ణహృతచేతసః 45

గావో మృగాః ఖగా నార్యః పుష్పిణ్యః శరదాభవన్

అన్వీయమానాః స్వవృషైః ఫలైరీశక్రియా ఇవ 46

ఉదహృష్యన్వారిజాని సూర్యోఽన్తానే కుముద్వినా
రాజ్ఞా తు నిర్భయా లోకా యథా దస్యాన్వినా నృప 47

పురగ్రామేష్వాగ్రయణైరిన్ద్రియైశ్చ మహోత్సవైః
బభౌ భూః పక్వశష్యాఢ్యా కలాభ్యాం నితరాం హరేః 48

వణిజ్ఞునినృపస్నాతా నిర్గమ్యాద్ధాన్తపేదిరే
వర్షరుద్ధా యథా సిద్ధాః స్వపిణ్డాన్మాల ఆగతే 49

అధ్యాయము – 21

శ్రీశుక ఉవాచ

ఇత్థం శరత్స్వ చ్చజలం పద్మాకరసుగన్ధినా
నృవిశద్వాయునా వాతం స గోగోపాలకోఽచ్యుతః 1

కుసుమితవనరాజిశుష్మిభృజ్ ద్విజకులఘుష్టసరఃసరిన్మహీధమ్
మధుపతిరవగాహ్య చారయన్గాః సహపశుపాలబలశ్చుకూజ వేణుమ్ 2

తద్వృజస్త్రీయ ఆశ్రుత్య వేణుగీతం స్మరోదయమ్
కాశ్చిత్పురోక్షం కృష్ణస్య స్వసఖీభ్యోఽన్వవర్ణయన్ 3

తద్వర్ణయితుమారభాః స్మరన్త్యః కృష్ణచేష్టితమ్
నాశకన్మూరవేగేన విక్షిప్తమనసో నృప 4

బర్హాప్రీడం నటవరవపుః కర్ణయోః కర్ణికారం
బిభ్రద్వాసః కనకకపిశం వైజయన్తీం చ మాలామ్
రన్త్రాన్వేణోరధరసుధయాపూరయన్గోపవృన్దైర్
వృన్దారణ్యం స్వపదరమణం ప్రావిశద్గీతకీర్తీః 5

ఇతి వేణురవం రాజస్సర్వభూతమనోహరమ్
శ్రుత్వా వ్రజస్త్రియః సర్వా వర్ణయన్త్యోఽభిరేభిరే

6

శ్రీగోప్య ఊచుః

అక్షణ్యతాం ఫలమిదం న పరం విదామః
సఖ్యః పశూననవివేశయతోర్వయస్యైః
వక్త్రం వ్రజేశసుతయోరనవేణుజుష్టం
యైర్వా నిపీతమనురక్తకటాక్షమోక్షమ్

7

చూతప్రవాలబర్హస్థబకోత్పలాబ్జ మాలానుపృక్తపరిధానవిచిత్రవేశౌ
మధ్యే విరేజతురలం పశుపాలగోష్ఠ్యాం రజ్జే యథా నటవరౌ క్వచ గాయమానౌ

8

గోప్యః కిమాచరదయం కుశలం స్మ వేణుర్
దామోదరాధరసుధామపి గోపికానామ్
భుజ్జ్యే స్వయం యదవశిష్టరసం హ్రాదినో
హృష్యత్క్ష చోఽశ్ర ముముచుస్తరవో యథార్యః

9

వృన్దావనం సఖి భువో వితనోతి కీఋతిం
యద్దేవకీసుతపదామ్బుజలబ్ధలక్ష్మీ
గోవిన్దవేణుమను మత్తమయూరనృత్యం
ప్రేక్ష్యాద్రిసాన్వవరతాన్యసమస్తసత్త్వమ్

10

ధన్యాః స్మ మూఢగతయోఽపి హరిణ్య ఏతా
యా నన్దనన్దనముపాత్తవిచిత్రవేశమ్
ఆకర్ణ్య వేణురణితం సహకృష్ణసారాః
పూజాం దధుర్విరచితాం ప్రణయావలోకైః

11

కృష్ణం నిరీక్ష్వ వనితోత్సవరూపశీలం
శ్రుత్వా చ తత్త్వ ణితవేణువివిక్తగీతమ్
దేవ్యో విమానగతయః స్మరనున్నసారా
భ్రశ్యత్ప్రసూనకబరా ముముహుర్వినివ్యః

12

గావశ్చ కృష్ణముఖనిర్గతవేణుగీత
 పీయూషముత్తభితకర్ణపుటైః పిబన్త్యః
 శావాః స్నుతస్తనపయఃకవలాః స్మ తస్థుర్
 గోవిన్దమాత్మని దృశాశ్రుకలాః స్పృశన్త్యః

13

ప్రాయో బతామ్భ విహగా మునయో వనేఽస్మిన్
 కృష్ణేక్షితం తదుదితం కలవేణుగీతమ్
 ఆరుహ్య యే ద్రుమభుజాన్రుచిరప్రవాలాన్
 శృణ్వంతి మీలితదృశో విగతాన్యవాచః

14

నద్యస్తదా తదుపధార్య ముకున్దగీతమ్
 ఆవర్తలక్షితమనోభవభగ్నవేగాః
 ఆలిజనస్థగితమూర్మిభుజైర్మురారేర్
 గృహ్ణంతి పాదయుగలం కమలోపహారాః

15

దృష్ట్వాతపే వ్రజపశూన్సహ రామగోపైః
 సశ్చారయన్తమను వేణుముదీరయన్తమ్
 ప్రేమప్రవృద్ధ ఉదితః కుసుమావలీభిః
 సఖ్యుర్వ్యధాత్స్య వపుషామ్బుద ఆతపత్రమ్

16

పూర్ణాః పులిన్ద్య ఉరుగాయపదాబ్జరాగ
 శ్రీకుంజుమేన దయితాస్తనమణ్డితేన
 తద్దర్శనస్మరరుజస్త్పణరూపితేన
 లిమ్పన్త్య ఆననకుచేషు జహుస్తదాధిమ్

17

హంతాయమద్రిరబలా హరిదాసవర్యో
 యద్రామకృష్ణచరణస్పరశప్రమోదః
 మానం తనోతి సహగోగణయోస్తయోర్యత్
 పానీయసూయవసకన్దరకన్దమూలైః

18

గా గోపకైరనువనం నయతోరుదార
వేణుస్వనైః కలపదైస్తనుభృత్సు సఖ్యః
అస్పన్దనం గతిమతాం పులకస్తరుణాం
నిర్యోగపాశకృతలక్షణయోర్విచిత్రమ్ 19

ఏవంవిధా భగవతో యా వృన్దావనచారిణః
వర్ణయన్త్యో మిథో గోప్యః క్రీడాస్తన్మయతాం యయుః 20

అధ్యాయము – 22

శ్రీశుక ఉవాచ
హేమన్తే ప్రథమే మాసి నన్దవ్రజకమారికాః
చేరుర్హవిష్యం భుజ్జానాః కాత్యాయన్యర్చనవ్రతమ్ 1

ఆప్లుత్యామ్భసి కాలిన్ద్యా జలాన్తే చోదితేఽరుణే
కృత్వా ప్రతికృతిం దేవీమానర్చుర్భువ సైకతీమ్ 2

గన్దైర్మాల్వైః సురభిభిర్బలిభిర్ద్ధాపదీపకైః
ఉచ్చావచైశ్చోపహారైః ప్రవాలఫలతణ్డలైః 3

కాత్యాయని మహామాయే మహాయోగిన్యధీశ్వరి
నన్దగోపసుతం దేవి పతిం మే కురు తే నమః
ఇతి మన్తం జపన్త్యస్తాః పూజాం చక్రః కమారికాః 4

ఏవం మాసం వ్రతం చేరుః కుమార్యః కృష్ణచేతసః
భద్రకాలీం సమానర్చుర్భూయాన్నన్దసుతః పతిః 5

ఊపస్యుత్థాయ గోత్రైః స్వైరన్యోన్యాబద్ధబాహవః
కృష్ణముచ్చైర్జగుర్యాన్త్యః కాలిన్ద్యాం స్నాతుమన్వహమ్ 6

నద్యాః కదాచిదాగత్య తీరే నిక్షిప్య పూర్వవత్

- వాసాంసి కృష్ణం గాయన్త్యో విజప్తః సలిలే ముదా 7
- భగవాంస్తదభిప్రేత్య కృష్ణో యోగేశ్వరేశ్వరః
వయస్యైరావృతస్తత్ర గతస్తత్కర్మసిద్ధయే 8
- తాసాం వాసాంస్యపాదాయ నీపమారుహ్య సత్వరః
హసద్భిః ప్రహసన్బాలైః పరిహాసమువాచ హ 9
- అత్రాగత్యాబలాః కామం స్వం స్వం వాసః ప్రగృహ్యతామ్
సత్యం బ్రవాణి నో నర్మ యద్యాయం వ్రతకర్మితాః 10
- న మయోదితపూర్వం వా అన్యతం తదిమే విదుః
ఏకైకశః ప్రతీచ్ఛద్వం సహైవేతి సుమధ్యమాః 11
- తస్య తత్కేల్వలితం దృష్ట్వా గోప్యః ప్రేమపరిప్లుతాః
వ్రీడితాః ప్రేక్ష్య చాన్యోన్యం జాతహాసా న నిర్యయుః 12
- ఏవం బ్రువతి గోవిన్దే నర్మణాక్షిప్తచేతసః
ఆకణ్ఠమగ్నాః శీతోదే వేపమానాస్తమబ్రువన్ 13
- మానయం భోః కృథాస్త్యాం తు నన్దగోపసుతం ప్రియమ్
జానీమోఽగ్ల వ్రజశ్లాఘ్యం దేహి వాసాంసి వేపితాః 14
- శ్యామసున్దర తే దాస్యః కరవామ తవోదితమ్
దేహి వాసాంసి ధర్మజ్ఞ నో చేద్రాజ్ఞే బ్రువామ హే 15
- శ్రీభగవానువాచ
భవత్యో యది మే దాస్యో మయోక్తం వా కరిష్యథ
అత్రాగత్య స్వవాసాంసి ప్రతీచ్ఛత శుచిస్మితాః
నో చేన్నాహం ప్రదాస్యే కిం క్రుద్ధో రాజా కరిష్యతి 16
- తతో జలాశయాత్సర్వా దారికాః శీతవేపితాః

- పాణిభ్యాం యోనిమాచ్ఛాద్య ప్రోతైరుః శీతకర్పితాః 17
- భగవానాహతా వీక్ష్య శుద్ధ భావప్రసాదితః
స్కన్ధే నిధాయ వాసాంసి ప్రీతః ప్రోవాచ సస్మితమ్ 18
- యూయం వివస్త్రా యదపో ధృతవ్రతా వ్యగాహతైతత్తదు దేవహేలనమ్
బద్ధ్వాజ్జలిం మూర్ధ్నపనుత్తయేఽంహసః కృత్వా నమోఽధోవసనం ప్రగృహ్యతామ్ 19
- ఇత్యచ్యుతేనాభిహితం వ్రజాబలా మత్వా వివస్త్రాప్లవనం వ్రతచ్యుతిమ్
తత్సూరికామాస్తదశేషకర్మణాం సాక్షాత్మతం నేమురవద్యమృగ్యతః 20
- తాస్తథావనతా దృష్ట్వా భగవాన్దేవకీసుతః
వాసాంసి తాభ్యః ప్రాయచ్ఛత్కరుణస్తేన తోషితః 21
- దృఢం ప్రలభాస్తపయా చ హాపితాః
ప్రస్తోభితాః క్రీడనవచ్ఛ కారితాః
వస్త్రాణి చైవాపహృతాన్యథాప్యముం
తా నాభ్యసూయన్ప్రియసంజనిర్ఘృతాః 22
- పరిధాయ స్వవాసాంసి ప్రేషసంజమసంజితాః
గృహీతచిత్తా నో చేలుస్తస్మిన్లజ్జాయితేక్షణాః 23
- తాసాం విజ్ఞాయ భగవాన్స్వపాదస్పర్శకామ్యయా
ధృతవ్రతానాం సంకల్పమాహ దామోదరోఽబలాః 24
- సంకల్పో విదితః సాధ్వ్యో భవతీనాం మదర్చనమ్
మయానుమోదితః సోఽసౌ సత్యో భవితుమర్హతి 25
- న మయ్యావేశితధియాం కామః కామాయ కల్పతే
భర్జితా క్షధితా ధానాః ప్రాయో బీజాయ నేశతే 26

యాతాబలా వ్రజం సిద్ధా మయేమా రంస్యథా క్షపాః
యదుద్దిశ్య వ్రతమిదం చేరురార్యార్చనం సతీః 27

శ్రీశుక ఉవాచ
ఇత్యాదిష్టా భగవతా లబ్ధకామాః కుమారికాః
ధ్యాయన్త్యస్తత్పదామ్భోజమ్మృచ్ఛాన్నిర్వివిశుర్వజమ్ 28

అథ గోపైః పరివృతో భగవాన్దేవకీసుతః
వృన్దావనాద్గతో దూరం చారయన్గాః సహగ్రజః 29

నిదఘర్కాతపే తిగ్మే ఛాయాభిః స్వాభిరాత్మనః
ఆతపత్రాయితాన్వీక్య ద్రుమానాహ వ్రజౌకసః 30

హే స్తోకకృష్ణ హే అంశో శ్రీదామన్సుబలార్జున
విశాల వృషభౌజస్విన్దేవప్రస్థ వరూధప 31

పశ్యతైతాన్మహాభాగాన్పరార్జైకాన్తజీవితాన్
వాతవర్షాతపహిమాన్సహస్తో వారయన్తి నః 32

అహో ఏషాం వరం జన్మ సర్వ ప్రాణ్యుపజీవనమ్
సుజనస్యేవ యేషాం వై విముఖా యాన్తి నార్థినః 33

పత్రపుష్పఫలచ్ఛాయా మూలవల్కలదారుభిః
గన్ధనిర్యాసభస్మాస్థి తోక్తైః కామాన్వితన్వతే 34

ఏతావజ్జన్మసాఫల్యం దేహినామిహ దేహిషు
ప్రాణైరర్థైర్ధియా వాచా శ్రేయఆచరణం సదా 35

ఇతి ప్రవాలస్తబక ఫలపుష్పదలోత్కరైః
తరూణాం నమ్రశాఖానాం మధ్యతో యమునాం గతః 36

తత్ర గాః పాయయిత్వాపః సుమృష్టాః శీతలాః శివాః

తతో నృప స్వయం గోపాః కామం స్వాదు పపుర్జలమ్ 37

తస్యా ఉపవనే కామం చారయంతః పశూన్పుప
కృష్ణరామాపుపాగమ్య క్షుధార్తా ఇదమబ్రవన్ 38

అధ్యాయము – 23

శ్రీగోప ఊచుః

రామ రామ మహాబాహో కృష్ణ దుష్టనిబర్హణ
ఏషా వై బాధతే క్షున్నస్తచ్చాంతిం కర్తుమర్హథః 1

శ్రీశుక ఉవాచ

ఇతి విజ్ఞాపితో గోపైర్భగవాన్దేవకీసుతః
భక్తాయా విప్రభార్యాయాః ప్రసీదన్నిదమబ్రవీత్ 2

ప్రయాత దేవయజనం బ్రాహ్మణా బ్రహ్మవాదినః
సత్రమాజ్ఞీరసం నామ హ్యసతే స్వర్గకామ్యయా 3

తత్ర గత్వాదనం గోపా యాచతాస్మద్విసర్జితాః
కీర్తయన్తో భగవత ఆర్యస్య మమ చాభిధామ్ 4

ఇత్యాదిష్టా భగవతా గత్వా యాచంత తే తథా
కృతాంజలిపుటా విప్రాన్దణ్డవత్పతితా భువి 5

హే భూమిదేవాః శృణుత కృష్ణస్యాదేశకారిణః
ప్రాప్తాంజ్ఞానీత భద్రం వో గోపాన్సో రామచోదితాన్ 6

గాశ్చారయంతావవిదూర ఓదనం రామాచ్యుతౌ వో లషతో బుభుక్షితౌ
తయోర్ద్విజా ఓదనమర్థినోర్యది శ్రద్ధా చ వో యచ్ఛత ధర్మవిత్తమాః 7

దీక్షాయాః పశుసంస్థాయాః సౌత్రామణ్యాశ్చ సత్తమాః

- అన్యత్ర దీక్షితస్యాపి నాన్నమశ్నన్విదుష్యతి 8
- ఇతి తే భగవద్యాజ్ఞాం శృణ్వన్తోఽపి న శుశ్రువుః
క్షుద్రాశా భూరికర్మాణో బాలిశా వృద్ధమానినః 9
- దేశః కాలః పృథర్థవ్యం మస్తతస్తర్ద్విజోఽగ్నయః
దేవతా యజమానశ్చ క్రతుర్ధర్మశ్చ యన్మయః 10
- తం బ్రహ్మ పరమం సాక్షాద్భగవంతమథోక్షజమ్
మనుష్యదృష్ట్వా దుష్ప్రుజ్ఞా మర్త్యాత్మానో న మేనిరే 11
- న తే యదోమితి ప్రోచుర్న నేతి చ పరస్తప
గోపా నిరాశాః ప్రత్యేత్య తథోచుః కృష్ణరామయోః 12
- తదుపాకర్ణ్య భగవాన్ప్రహస్య జగదీశ్వరః
వ్యాజహార పునర్గోపాన్దర్శయన్లొకికిం గతిమ్ 13
- మాం జ్ఞాపయత పత్నీభ్యః ససంకర్షణమాగతమ్
దాస్యన్తి కామమన్నం వః సిగ్ధా మయ్యుషితా ధియా 14
- గత్వాథ పత్నీశాలాయాం దృష్ట్వాసీనాః స్వలబ్ధతాః
నత్వా ద్విజసతీర్గోపాః ప్రశ్రితా ఇదమబ్రువన్ 15
- నమో వో విప్రపత్నీభ్యో నిబోధత వచాంసి నః
ఇతోఽవిదూరే చరతా కృష్ణేనేహేషితా వయమ్ 16
- గాశ్చారయన్స గోపాలైః సరామో దూరమాగతః
బుభుక్షితస్య తస్యాన్నం సానుగస్య ప్రదీయతామ్ 17
- శ్రుత్వాచ్యుతముపాయాతం నిత్యం తద్దర్శనోత్సుకాః
తత్కథాక్షిప్తమనసో బభూవుర్జాతసమ్మమాః 18

చతుర్విధం బహుగుణమన్నమాదాయ భాజనైః
అభిసప్తః ప్రియం సర్వాః సముద్రమివ నిమ్నగాః 19

నిషిధ్యమానాః పతిభిర్భ్రాతృభిర్బన్ధుభిః సుతైః
భగవత్కుత్తమశ్లోకే దీర్ఘశ్రుత ధృతాశయాః 20

యమునోపవనేఽశోక నవపల్లవమణ్డితే
విచరంతం వృతం గోషైః సాగ్రజం దదృశుః స్త్రీయః 21

శ్యామం హిరణ్యపరిధిం వనమాల్యబర్హ
ధాతుప్రవాలనటవేషమనవ్రతాంసే
విన్యస్తహస్తమితరేణ ధునానమబ్జం
కర్ణోత్పలాలకకపోలముఖాబ్జహాసమ్ 22

ప్రాయఃశ్రుతప్రియతమోదయకర్ణపూర్వైర్
యస్మిన్నిమగ్నమనసస్తమథాక్షిరస్తైః
అంతః ప్రవేశ్య సుచిరం పరిరభ్య తాపం
ప్రాజ్ఞం యథాభిమతయో విజహర్షరేన్ద్ర 23

తాస్తథా త్యక్తసర్వాశాః ప్రాప్తా ఆత్మదిదృక్షయా
విజ్ఞాయాఖిలదృగ్దృష్టా ప్రాహ ప్రహసితాననః 24

స్వాగతం వో మహాభాగా ఆస్యతాం కరవామ కిమ్
యన్నో దిదృక్షయా ప్రాప్తా ఉపపన్నమిదం హి వః 25

నన్వద్ధా మయి కుర్వన్తి కుశలాః స్వార్థదర్శినః
అహైతుక్యవ్యవహితాం భక్తిమాత్మప్రియే యథా 26

ప్రాణబుద్ధిమనఃస్వాత్మ దారాపత్యధనాదయః
యత్సంపూర్కాత్మియా ఆసంస్తతః కో న్వపరః ప్రియః 27

తద్యాత దేవయజనం పతయో వో ద్విజాతయః
స్వసత్రం పారయిష్యన్తి యుష్మాభిర్ధహమేధినః 28

శ్రీపత్న్య ఊచుః
మైవం విభోఽర్హతి భవాన్గదితుం నృంసం
సత్యం కురుష్య నిగమం తవ పదమూలమ్
ప్రాప్తా వయం తులసిదామ పదావసృష్టం
కేశైర్నివో ధుమతిలఙ్ఘ్య సమస్తబన్ధాన్ 29

గృహ్లాన్తి నో న పతయః పితరౌ సుతా వా
న భ్రాతృబన్ధుసుహృదః కుత ఏవ చాన్యే
తస్మాద్భవత్ప్రపదయోః పతితాత్మనాం నో
నాన్యా భవేద్గతిరరిన్దమ తద్విధేహి 30

శ్రీభగవానువాచ
పతయో నాభ్యసూయేరన్పితృభ్రాతృసుతాదయః
లోకాశ్చ వో మయోపేతా దేవా అప్యనుమన్వతే 31

న ప్రీతయేఽనురాగాయ హ్యజ్గసఙ్గో నృణామిహ
తన్మనో మయి యుజ్జానా అచిరాన్మామవాప్యృథ 32

శ్రవణార్ద్రనాధ్వానాన్మయి భావోఽనుకీర్తనాత్
న తథా సన్నికర్షేణ ప్రతియాత తతో గృహాన్ 33

శ్రీశుక ఉవాచ
ఇత్యుక్తా ద్విజపత్న్యస్తా యజ్ఞవాటం పునర్గతాః
తే చానసూయవస్తాభిః స్త్రీభిః సత్రమపారయన్ 34

తత్రైకా విధృతా భర్తా భగవన్తం యథాశ్రుతమ్
హృదోపగుహ్య విజహౌ దేహం కర్మానుబన్ధనమ్ 35

- భగవానపి గోవిందస్తేనైవాన్నేన గోపకాన్
చతుర్విధేనాశయిత్వా స్వయం చ బుభుజే ప్రభుః 36
- ఏవం లీలానరవపుర్వోకమనుశీలయన్
రేమే గోగోపగోపీనాం రమయన్త్రాపవాక్యతైః 37
- అథానుస్మృత్య విప్రాస్తే అన్వతప్యన్మతాగసః
యద్విశ్వేశ్వరయోర్యాచ్ఛామహన్మ నృవిడమ్భయోః 38
- దృష్ట్వా స్త్రీణాం భగవతి కృష్ణే భక్తిమలౌకికీమ్
ఆత్మానం చ తయా హీనమనుతప్తా వ్యగర్హయన్ 39
- ధిగ్జన్మ నస్తివృద్ధతద్ధిగ్జతం ధిగ్బహుజ్ఞతామ్
ధిక్కులం ధిక్క్రియాదాక్యం విముఖా యే త్వధోక్షజే 40
- నూనం భగవతో మాయా యోగినామపి మోహినీ
యద్వయం గురవో నృణాం స్వార్థే ముహ్యమహే ద్విజాః 41
- అహో పశ్యత నారీణామపి కృష్ణే జగద్గురౌ
దురన్తభావం యోఽవిధ్యన్మత్సుపాశాన్మహాభిధాన్ 42
- నాసాం ద్విజాతిసంస్కారో న నివాసో గురావపి
న తపో నాత్మమీమాంసా న శౌచం న క్రియాః శుభాః 43
- తథాపి హ్యుత్తమఃశ్లోకే కృష్ణే యోగేశ్వరేశ్వరే
భక్తిర్ద్వైధా న చాస్మాకం సంస్కారాదిమతామపి 44
- నను స్వార్థవిమూఢానాం ప్రమత్తానాం గృహేహయా
అహో నః స్మారయామాస గోపవాక్యైః సతాం గతిః 45
- అన్యథా పూర్ణకామస్య కైవల్యాద్యశిషాం పతేః
ఈశితవ్యైః కిమస్మాభిరీశస్యైతద్విడమ్భనమ్ 46

హిత్యాన్యాన్భజతే యం శ్రీః పాదస్పర్శాశయాసకృత్
స్వాత్మదోషాపవర్గేణ తద్యాజ్ఞా జనమోహినీ 47

దేశః కాలః పృథగ్ద్రవ్యం మన్తతన్తర్వీజోఽగ్నయః
దేవతా యజమానశ్చ క్రతుర్ధర్మశ్చ యన్మయః 48

స ఏవ భగవాన్సాక్షాద్విష్ణుర్యోగేశ్వరేశ్వరః
జాతో యదుష్విత్వాశృణ్మ హ్యపి మూఢా న విద్యుహే 49

తస్మై నమో భగవతే కృష్ణాయాకుణ్ఠమేధసే
యన్మాయామోహితధియో భ్రమామః కర్మవర్తసు 50

స పై న ఆద్యః పురుషః స్వమాయామోహితాత్మనామ్
అవిజ్ఞతానుభావానాం క్షన్తుమర్హత్యతిక్రమమ్ 51

ఇతి స్వాఘమనుస్మృత్య కృష్ణే తే కృతహేలనాః
దిదృక్షవో వ్రజమథ కంసాద్భీతా న చాచలన్ 52

అధ్యాయము – 24

శ్రీశుక ఉవాచ
భగవానపి తత్రైవ బలదేవేన సంయుతః
అపశ్యన్నివసన్గోపానిస్తయాగకృతోద్యమాన్ 1

తదభిజ్ఞోఽపి భగవాన్సర్వాత్మా సర్వదర్శనః
ప్రశ్రయావనతోఽపృచ్ఛద్వద్ధాన్నన్దపురోగమాన్ 2

కథ్యతాం మే పితః కోఽయం సమ్భ్రమో వ ఉపాగతః
కిం ఫలం కస్య వోద్దేశః కేన వా సాధ్యతే మఖః 3

ఏతద్బ్రూహి మహాన్కామో మహ్యం శుశ్రూషవే పితః
న హి గోప్యం హి సధూనాం కృత్యం సర్వాత్మనామిహ
అస్త్యస్వపరదృష్టినామమిత్రోదాస్తవిద్విషామ్ 4

ఉదాసీనోఽరివద్వర్జ్య
ఆత్మవత్సుహృదుచ్యతే 5

జ్ఞత్వాజ్ఞాత్వా చ కర్మాణి జనోఽయమనుతిష్ఠతి
విదుషః కర్మసిద్ధిః స్యాద్యథా నావిదుషో భవేత్ 6

తత్ర తావత్క్రియాయోగో భవతాం కిం విచారితః
అథ వా లౌకికస్తస్మై పృచ్ఛతః సాధు భణ్యతామ్ 7

శ్రీనన్ద ఉవాచ
పర్జన్యో భగవానిన్ద్రో మేఘాస్తస్యాత్మమూర్తయః
తేఽభివర్షంతి భూతానాం ప్రీణనం జీవనం పయః 8

తం తాత వయమన్యే చ వార్ముచాం పతిమీశ్వరమ్
ద్రవ్యైస్తద్రేతసా సిద్ధైర్యజన్తే క్రతుభిర్నరాః 9

తచ్ఛేషేణోపజీవంతి త్రివర్గఫలహేతవే
పుంసాం పురుషకారాణాం పర్జన్యః ఫలభావనః 10

య ఏనం విసృజేద్ధర్మం పరమ్పర్యాగతం నరః
కామాద్వ్యేషాద్భయాల్లోభాత్స వై నాప్నోతి శోభనమ్ 11

శ్రీశుక ఉవాచ
వచో నిశమ్య నన్దస్య తథాన్యేషాం వ్రజౌకసామ్
ఇన్ద్రాయ మన్యుం జనయన్ప్రీతరం ప్రాహ కేశవః 12

శ్రీభగవానువాచ

- కర్మణా జాయతే జన్తుః కర్మణైవ ప్రలీయతే
సుఖం దుఃఖం భయం క్షేమం కర్మణైవాభిపద్యతే 13
- అస్తి చేదీశ్వరః కశ్చిత్పులయాప్యన్యకర్మణామ్
కర్తారం భజతే సోఽపి న హ్యకర్తుః ప్రభుర్హిసః 14
- కిమిన్త్రేణేహ భూతానాం స్వస్వకర్మానువర్తినామ్
అనీశేనాన్యథా కర్తుం స్వభావవిహితం నృణామ్ 15
- స్వభావతన్త్రో హి జనః స్వభావమనువర్తతే
స్వభావస్థమిదం సర్వం సదేవాసురమానుషమ్ 16
- దేహానుచ్ఛావచాఙ్గాన్తుః ప్రాప్యోత్సృజతి కర్మణా
శత్రుర్మిత్రముదాసీనః కర్మైవ గురురీశ్వరః 17
- తస్మాత్సముజయేత్కర్మ స్వభావస్థః స్వకర్మకృత్
అన్జసా యేన వర్తేత తదేవాస్య హి దైవతమ్ 18
- ఆజీవ్యైకతరం భావం యస్త్వన్యముపజీవతి
న తస్మాద్విన్దతే క్షేమం జారాన్మార్యసతీ యథా 19
- వర్తేత బ్రహ్మణా విప్రో రాజన్యో రక్షయా భువః
వైశ్యస్తు వార్తయా జీవేచ్ఛాద్రస్తు ద్విజసేవయా 20
- కృషివాణిజ్యగోరక్షా కుసీదం తూర్యముచ్యతే
వార్తా చతుర్విధా తత్ర వయం గోవృత్తయోఽనిశమ్ 21
- సత్త్వం రజస్తమ ఇతి స్థితుత్పత్త్యంతహేతవః
రజసోత్పద్యతే విశ్వమన్యోన్యం వివిధం జగత్ 22
- రజసా చోదితా మేఘా వర్షన్త్యమ్బుని సర్వతః
ప్రజాన్తైరేవ సిద్ధ్యన్తి మహేన్ద్రః కిం కరిష్యతి 23

- న నః పురోజనపదా న గ్రామా న గృహ వయమ్
వనౌకసస్తాత నిత్యం వనశైలనివాసినః 24
- తస్మాద్గవాం బ్రాహ్మణానామద్రేశ్చారభ్యతాం మఖః
య ఇన్ద్రయాగసమ్భారాస్తైరయం సాధ్యతాం మఖః 25
- పచ్యంతాం వివిధాః పాకాః సూపాంతాః పాయసాదయః
సంయావాపూపశమ్కుల్యః సర్వదోహశ్చ గృహ్యతామ్ 26
- హూయంతామగ్నయః సమ్యగ్బ్రాహ్మణైర్భూహ్వాదిభిః
అన్నం బహుగుణం తేభ్యో దేయం వో ధేనుదక్షిణాః 27
- అన్యేభ్యశ్చాశ్వచ్ఛాణాల పతితేభ్యో యథార్హతః
యవసం చ గవాం దత్త్వా గిరయే దీయతాం బలిః 28
- స్వలఙ్కృతా భుక్తవస్త్రః స్వనులిప్తాః సువాసనః
ప్రదక్షిణాం చ కురుత గోవిప్రానలపర్వతాన్ 29
- ఏతన్నమ మతం తాత క్రియతాం యది రోచతే
అయం గోబ్రాహ్మణాద్రీణాం మహ్యం చ దయితో మఖః 30
- శ్రీశుక ఉవాచ
కాలాత్మనా భగవతా శక్రదర్పజిఘాంసయా
ప్రోక్తం నిశమ్య నన్దాద్యాః సాధ్వగృహ్ణంత తద్వచః 31
- తథా చ వ్యదధుః సర్వం యథాహ మధుసూదనః
వాచయిత్వా స్వస్త్వయనం తద్ద్రవ్యేణ గిరిద్విజాన్ 32
- ఉపహృత్య బలీన్సమ్యగాదృతా యవసం గవామ్
గోధనాని పురస్కృత్య గిరిం చక్రుః ప్రదక్షిణమ్ 33

అనాంస్యనడుద్యుక్తాని తే చారుహ్య స్వలబ్ధతాః
గోప్యశ్చ కృష్ణవీర్యాణి గాయన్త్యః సద్విజాశిషః 34

కృష్ణస్త్వన్యతమం రూపం గోపవిశ్రమ్భణం గతః
శైలోఽస్మీతి బ్రువన్భూరి బలిమాదద్భుహద్వపుః 35

తస్మై నమో వ్రజజనైః సహ చక్ర ఆత్మనాత్మనే
అహో పశ్యత శైలోఽసౌ రూపీ నోఽనుగ్రహం వ్యధాత్ 36

ఏషోఽవజానతో మర్త్యాన్కామరూపీ వనౌకసః
హన్తి హ్యస్మై నమస్యామః శర్మణే ఆత్మనో గవామ్ 37

ఇత్యుద్రిగోద్విజమఖం వాసుదేవప్రచోదితాః
యథా విధాయ తే గోపా సహకృష్ణా వ్రజం యయుః 38

అధ్యాయము – 25

శ్రీశుక ఉవాచ

ఇన్ద్రస్తదాత్మనః పూజాం విజ్ఞాయ విహతాం నృప
గోపేభ్యః కృష్ణనాథేభ్యో నన్దాదిభ్యశ్చుకోప హ 1

గణం సాంవర్తకం నామ మేఘానాం చాన్తకారీణామ్
ఇన్ద్రః ప్రచోదయత్కుద్ధో వాక్యం చాహేశమాన్యుత 2

అహో శ్రీమదమాహాత్మ్యం గోపానాం కాననౌకసామ్
కృష్ణం మర్త్యముపాశ్రిత్య యే చక్రుర్దేవహేలనమ్ 3

యథాదృఢైః కర్మమయైః క్రతుభిర్నామనౌనిభైః
విద్యామాన్స్వీక్షికిం హిత్వా తితిర్షన్తి భవార్ణవమ్ 4

వాచాలం బాలీశం స్తబ్ధమజ్ఞం పణ్డితమానినమ్

- కృష్ణం మర్త్యముపాశ్రిత్య గోపా మే చక్రరప్రియమ్ 5
- ఏషాం శ్రియావలిప్తానాం కృష్ణేనాధ్మాపితాత్మనామ్
ధునుత శ్రీమదస్తమ్భం పశూన్నయత సజ్ఘ్న యమ్ 6
- అహం చైరావతం నాగమారుహ్యనువ్రజే వ్రజమ్
మరుద్గణైర్మహావేగైర్నన్దగోష్ఠజిఘాంసయా 7
- శ్రీశుక ఉవాచ
ఇత్థం మఘవతాజ్ఞప్తా మేఘా నిర్ముక్తబన్ధనాః
నన్దగోకులమాసారైః పీడయామాసురోజసా 8
- విద్యోతమానా విద్యుద్భిః స్తనన్తః స్తనయిత్నుభిః
తీవ్రైర్మరుద్గణైర్నన్నా వపుషుర్జలశర్కరాః 9
- స్థూణాస్థూలా వర్షధారా ముఞ్చత్స్వ భ్రేష్వభీక్షశః
జలౌఘైః ప్లావ్యమానా భూర్నాదృశ్యత నతోన్నతమ్ 10
- అత్యాసారాతివాతేన పశవో జాతవేపనాః
గోపా గోప్యశ్చ శీతార్తా గోవిన్దం శరణం యయుః 11
- శిరః సుతాంశ్చ కాయేన ప్రచ్ఛాద్యాసారపీడితాః
వేపమానా భగవతః పాదమూలముపాయయుః 12
- కృష్ణ కృష్ణ మహాభాగ త్వన్నాథం గోకులం ప్రభో
త్రాతుమర్హసి దేవాన్తః కుపితాద్భక్తవత్సల 13
- శిలావర్షాతివాతేన హన్యమానమచేతనమ్
నిరీక్ష్య భగవాన్మేనే కుపితేన్ద్రకృతం హరిః 14
- అపర్వత్పుల్బణం వర్షమతివాతం శిలామయమ్
స్వయాగే విహతేఽస్మాభిరిన్ద్రో నాశాయ వర్షతి 15

- తత్ర ప్రతివిధిం సమ్యగాత్మయోగేన సాధయే
లోకేశమానినాం మౌఢ్యాద్ధనిష్యే శ్రీమదం తమః 16
- న హి సద్భావయుక్తానాం సురాణామీశవిస్మయః
మత్తోఽసతాం మానభిః ప్రశమాయోపకల్పతే 17
- తస్మాన్మచ్చరణం గోష్ఠం మన్నాథం మత్పురిగ్రహమ్
గోపాయే స్వాత్మయోగేన సోఽయం మే వ్రత ఆహితః 18
- ఇత్కుక్ష్ణైకేన హస్తేన కృత్వా గోవర్ధనాచలమ్
దధార లీలయా విష్ణుశ్చత్రాకమివ బాలకః 19
- అథాహ భగవాన్గోపాన్వేష్టుమ్ తాత వ్రజౌకసః
యథోపజోషం విశత గిరిగర్తం సగోధనాః 20
- న త్రాస ఇహ వః కార్యో మద్ధస్తాద్రినిపాతనాత్
వాతవర్షభయేనాలం తత్త్రాణం విహితం హి వః 21
- తథా నిర్వివిశుర్గర్తం కృష్ణాశ్వాసితమానసః
యథావకాశం సధనాః సవ్రజాః సోపజీవినః 22
- క్షుత్తృఙ్మృధాం సుఖాపేక్షాం హిత్వా తైర్వ్రజవాసిభిః
వీక్షమాణో దధారాద్రిం సప్తాహం నాచలత్పదాత్ 23
- కృష్ణయోగానుభావం తం నిశమ్యేన్ద్రోఽతివిస్మితః
నిస్తమ్భా భ్రష్టసంకల్పః స్వాన్మేఘాన్సన్న్యవారయత్ 24
- ఖం వ్యభ్రముదితాదిత్యం వాతవర్షం చ దారుణమ్
నిశమ్యోపరతం గోపాన్గోవర్ధనధరోఽబ్రవీత్ 25

నిర్యాత త్యజత త్రాసం గోపాః సస్తీధనార్భకాః
ఉపారతం వాతవర్షం వ్యుదప్రాయాశ్చ నిమ్నగాః 26

తతస్తే నిర్యయుర్గోపాః స్వం స్వమాదాయ గోధనమ్
శకటోఢోపకరణం స్త్రీబాలస్థవిరాః శనైః 27

భగవానపి తం శైలం స్వస్థానే పూర్వవత్తుభుః
పశ్యతాం సర్వభూతానాం స్థాపయామాస లీలయా 28

తం ప్రేమవేగాన్నిర్భృతా వ్రజౌకసో
యథా సమీయుః పరిరమ్భణాదిభిః
గోవ్యశ్చ సన్నేహమపూజయన్ముదా
దధ్యక్షతాద్భిర్యుయుజః సదాశిషః 29

యశోదా రోహిణీ నన్దో రామశ్చ బలినాం వరః
కృష్ణమాలిన్గ్య యుయుజరాశిషః స్నేహకాతరాః 30

దివి దేవగణాః సిద్ధాః సాధ్యా గన్ధర్వచారణాః
తుష్టువుర్ముముచుస్తుష్టాః పుష్పవర్షాణి పార్థివ 31

శఙ్ఖదున్దభయో నేదుర్దివి దేవప్రచోదితాః
జగుర్గన్ధర్వపతయస్తుమ్భురుప్రముఖా నృప 32

తతోఽనురక్తైః పశుపైః పరిశ్రితో రాజన్స్వగోష్ఠం సబలోఽవ్రజద్ధరిః
తథావిధాన్యస్య కృతాని గోపికా గాయన్త్య ఈయుర్ముదితా హృదిస్సృశః 33

అధ్యాయము – 26

శ్రీశుక ఉవాచ

ఏవంవిధాని కర్మాణి గోపాః కృష్ణస్య వీక్ష్య తే
అతద్వీర్యవిదః ప్రోచుః సమభ్యేత్య సువిస్మితాః 1

- బాలకస్య యదేతాని కర్మాణ్యత్యద్భుతాని వై
కథమర్హత్యసౌ జన్మ గ్రామ్యేష్వాత్మజగుప్సితమ్ 2
- యః సప్తహాయనో బాలః కరేణైకేన లీలయా
కథం బిభ్రద్గిరివరం పుష్కరం గజరాడివ 3
- తోకేనామీలితాక్షేణ పూతనాయా మహాజనః
పీతః స్తనః సహ ప్రాణైః కాలేనేవ వయస్తనోః 4
- హిన్వతోఽధః శయానస్య మాస్యస్య చరణావుదక్
అనోఽపతద్విపర్యస్తం రుదతః ప్రపదాహతమ్ 5
- ఏకహాయన ఆసీనో హ్రీయమాణో విహాయసా
దైత్యేన యస్త్వణావర్తమహన్కణ్ఠగ్రహాతురమ్ 6
- క్వచిద్దైయజ్గవస్తైస్యే మాత్రా బద్ధ ఉదూఖలే
గచ్ఛన్నర్జునయోర్మధ్యే బాహుభ్యాం తావపాతయత్ 7
- వనే సజ్చారయన్వత్సాన్నరామో బాలకైర్వృతః
హస్తకామం బకం దోర్భ్యాం ముఖతోఽరిమపాటయత్ 8
- వత్సేషు వత్సరూపేణ ప్రవిశంతం జిఘాంసయా
హత్వా న్యపాతయత్తేన కపిత్థాని చ లీలయా 9
- హత్వా రాసభదైతేయం తద్భన్దాంశ్చ బలాన్వితః
చక్రే తాలవనం క్షేమం పరిపక్ష్వఫలాన్వితమ్ 10
- ప్రలమ్బం ఘాతయిత్వోగ్రం బలేన బలశాలినా
అమోచయద్వజపశూన్గోపాంశ్చారణ్యవహ్నితః 11
- ఆశీవిషతమాహీన్ద్రం దమిత్వా విమదం హ్రదాత్

- ప్రసహ్యోద్వాస్య యమునాం చక్రేఽసౌ నిర్విషోదకామ్ 12
- దుస్త్యజశ్చానురాగోఽస్మిన్నర్వేషాం నో వ్రజౌకసామ్
నన్ద తే తనయేఽస్మాసు తస్యాప్యౌత్పత్తికః కథమ్ 13
- క్వ సప్తహయనో బాలః క్వ మహాద్రివిధారణమ్
తతో నో జాయతే శజ్కా వ్రజనాథ తవాత్మజే 14
- శ్రీనన్ద ఉవాచ
శ్చ్రాయతాం మే వచో గోపా వ్యేతు శజ్కా చ వోఽర్భకే
ఏనమ్ముమారముద్దిశ్య గర్గో మే యదువాచ హ 15
- వర్ణాస్తయః కిలాస్యాసన్తృప్తాతోఽనుయుగం తనూః
శుక్లో రక్తస్తథా పీత ఇదానీం కృష్ణతాం గతః 16
- ప్రాగయం వసుదేవస్య క్వచిజ్ఞాతస్తవాత్మజః
వాసుదేవ ఇతి శ్రీమానభిజ్ఞాః సమ్ప్రచక్షతే 17
- బహూని సన్తి నామాని రూపాణి చ సుతస్య తే
గుణ కర్మానురూపాణి తాన్యహం వేద నో జనాః 18
- ఏష వః శ్రేయ ఆధాస్యద్గోపగోకులనన్దనః
అనేన సర్వదుర్గాణి యూయమజ్ఞాస్తరిష్యథ 19
- పురానేన వ్రజపతే సాధవో దస్యపీడితాః
అరాజకే రక్ష్మామాణా జిగ్యుర్దస్యాన్నమేధితాః 20
- య ఏతస్మిన్మహాభాగే ప్రీతిం కుర్వన్తి మానవాః
నారయోఽభిభవన్త్యేతాన్విష్ణుపక్షానివాసురాః 21
- తస్మాన్నన్ద కుమారోఽయం నారాయణసమో గుణైః

శ్రియా కీర్త్యానుభావేన తత్కర్మసు న విస్మయః 22

ఇత్యథా మాం సమాదిశ్య గర్గే చ స్వగృహం గతే
మన్యే నారాయణస్యాంశం కృష్ణమక్లిష్టకారిణమ్ 23

ఇతి నన్దవచః శ్రుత్వా గర్గగీతం తం వ్రజౌకసః
ముదితా నన్దమానర్చుః కృష్ణం చ గతవిస్మయాః 24

దేవే వర్షతి యజ్ఞవిప్లవరుషా వజ్రాస్మవర్షానిలైః
సీదత్పాలపశుస్త్రీయాత్మశరణం దృష్ట్వానుకమ్ప్యత్స్మయన్
ఉత్పాత్యైకకరేణ శైలమబలో లీలోచ్ఛిలీస్త్రం యథా
బిభ్రద్గోష్ఠమపాన్మహేన్ద్రమదభిత్త్రీయాన్న ఇన్ద్రో గవామ్ 25

అధ్యాయము – 27

శ్రీశుక ఉవాచ
గోవర్ధనే ధృతే శైలే ఆసారాదక్షితే వ్రజే
గోలోకాదావ్రజత్యుష్ణం సురభిః శక్ర ఏవ చ 1

వివిక్త ఉపసంగమ్య వ్రీడితః కృతహేలనః
పస్పర్శ పాదయోరేనం కిరీటేనార్కవర్చసా 2

దృష్టశ్రుతానుభావోఽస్య కృష్ణస్యామితతేజసః
నష్టత్రిలోకేశమద ఇదమాహ కృతాజ్ఞాళిః 3

ఇన్ద్ర ఉవాచ
విశుద్ధసత్త్వం తవ ధామ శాన్తం తపోమయం ధ్వస్తరజస్తమస్కమ్
మాయామయోఽయం గుణసమ్ప్రవాహో న విద్యతే తే గ్రహణానుబంధః 4

కుతో ను తద్దేతవ ఈశ తత్యతా లోభాదయో యేఽబుధలిన్గభావాః
తథాపి దణ్డం భగవాన్బిభర్తి ధర్మస్య గుప్త్యై ఖలనిగ్రహాయ 5

- పితా గురుస్త్వం జగతామధీశో దురత్యయః కాల ఉపాత్తదణ్డః
హితాయ చేచ్ఛాతనుభిః సమీహసే మానం విధున్వన్జగదీశమానినామ్ 6
- యే మద్విధాజ్ఞా జగదీశమానినస్త్యాం వీక్ష్వ కాలేఽభయమాశు తన్మదమ్
హిత్యార్యమార్గం ప్రభజన్త్యపస్మయా ఈహ ఖలానామపి తేఽనుశాసనమ్ 7
- స త్వం మమైశ్వర్యమదప్లుతస్య కృతాగసంతేఽవిదుషః ప్రభావమ్
క్షన్తుం ప్రభోఽథార్హస్వి మూఢచేతసో మైవం పునర్భూన్మతిరీశ మేఽసతీ 8
- తవావతారోఽయమధోక్షజేహ భువో భరాణామురుభారజన్మనామ్
చమూపతీనామభవాయ దేవ భవాయ యుష్మచ్ఛరణానువర్తినామ్ 9
- నమస్తుభ్యం భగవతే పురుషాయ మహాత్మనే
వాసుదేవాయ కృష్ణాయ సాత్వతాం పతయే నమః 10
- స్వచ్ఛన్దోపాత్తదేహాయ విశుద్ధజ్ఞానమూర్తయే
సర్వస్మై సర్వబీజాయ సర్వభూతాత్మనే నమః 11
- మయేదం భగవన్గోష్ఠ నాశాయాసారవాయుభిః
చేష్టితం విహతే యజ్ఞే మానినా తీవ్రమన్యనా 12
- త్వయేశానుగృహీతోఽస్మి ధ్వస్తస్తమ్భా వృథోద్యమః
ఈశ్వరం గురుమాత్మానం త్వామహం శరణం గతః 13
- శ్రీశుక ఉవాచ
ఏవం సజ్కీర్తితః కృష్ణో మఘానా భగవానముమ్
మేఘగమ్భీరయా వాచా ప్రహసన్నిదమబ్రవీత్ 14
- శ్రీభగవానువాచ
మయా తేఽకారి మఘవన్మఖభజ్ఞోఽనుగృహ్ణతా

- మదనుస్మృతయే నిత్యం మత్తస్యేస్తక్రియా భృశమ్ 15
- మామైశ్వర్యశ్రీమదాన్దో దణ్డ పాణిం న పశ్యతి
తం భ్రంశయామి సమృద్ధ్యో యస్య చేచ్ఛామ్యనుగ్రహమ్ 16
- గమ్యతాం శక్త భద్రం వః క్రియతాం మేఽనుశాసనమ్
స్థీయతాం స్వాధికారేషు యుక్తైర్వః స్తమ్భవర్జితైః 17
- అథాహ సురభిః కృష్ణమభివన్ద్య మనస్వినీ
స్వసంతానైరుపామన్త్య గోపరూపిణమీశ్వరమ్ 18
- సురభిరువాచ
కృష్ణ కృష్ణ మహాయోగిన్విశ్వాత్మన్విశ్వసమ్భవ
భవతా లోకనాథేన సనాథా వయమచ్యుత 19
- త్వం నః పరమకం దైవం త్వం న ఇన్ద్రో జగత్పతే
భవాయ భవ గోవిప్ర దేవానాం యే చ సాధవః 20
- ఇన్ద్రం నస్త్యాభిషేక్యమో బ్రహ్మణా చోదితా వయమ్
అవతీర్ణోఽసి విశ్వాత్మన్భూమేర్భారాపనుత్తయే 21
- శృశుక ఉవాచ
ఏవం కృష్ణముపామన్త్య సురభిః పయసాత్మనః
జలైరాకాశగల్గాయా ఐరావతకరోద్భుతైః 22
- ఇన్ద్రః సురర్షిభిః సాకం చోదితో దేవమాత్మభిః
అభ్యసిన్చత దాశార్హం గోవిన్ద ఇతి చాభ్యధాత్ 23
- తత్రాగతాస్తుమ్భురునారదాదయో గన్ధర్వవిద్యాధరసిద్ధచారణాః
జగుర్యశో లోకమలాపహం హరేః సురాజ్ఞనాః సన్నన్మతుర్ముదాన్వితాః 24
- తం తుష్టువుర్దేవనికాయకేతవో హ్యవాకిరంశ్చాద్భుతపుష్పవృష్టిభిః

లోకాః పరాం నిర్వృతిమాప్నువంస్తయో గావస్తదా గామనయన్పయోద్రుతామ్ 25

నానారసౌఘాః సరితో వృక్షా ఆసన్మధుస్తవాః
అకృష్టపచ్యోషధయో గిరయోఽభిభ్రనున్మణీన్ 26

కృష్ణేఽభిషిక్త ఏతాని సర్వాణి కురునన్దన
నిర్వైరాణ్యభవంస్తాత క్రూరాణ్యపి నిసర్గతః 27

ఇతి గోగోకులపతిం గోవిన్దమభిషిచ్య సః
అనుజ్ఞతో యయా శక్రో వృతో దేవాదిభిర్దివమ్ 28

అధ్యాయము – 28

శ్రీబాదరాయణిరువాచ
ఏకాదశ్యాం నిరాహారః సమభ్యర్చ్య జనార్దనమ్
స్నాతుం నన్దస్తు కాలిన్ద్యాం ద్వాదశ్యాం జలమావిశత్ 1

తం గృహీత్వానయద్భుతో వరుణస్యాసురోఽన్తికమ్
అవజ్ఞాయాసురీం వేలాం ప్రవిష్టముదకం నిశి 2

చక్రుశున్తమపశ్యన్తః కృష్ణ రామేతి గోపకాః
భగవాన్స్తదుపశ్రుత్య పితరం వరుణాహృతమ్
తదన్తికం గతో రాజన్స్సానామభయదో విభుః 3

ప్రాప్తం వీక్ష్య హృషీకేశం లోకపాలః సపర్యయా
మహత్యా పూజయిత్వాహ తద్దర్శనమహోత్సవః 4

శ్రీవరుణ ఉవాచ
అద్య మే నిభృతో దేహోఽద్యైవార్థోఽధిగతః ప్రభో
త్వత్పాదభాజో భగవన్నవాపుః పారమధ్వనః 5

- నమస్తుభ్యం భగవతే బ్రహ్మణే పరమాత్మనే
న యత్ర శ్రూయతే మాయా లోకసృష్టివికల్పనా 6
- అజానతా మామకేన మూఢేనాకార్యవేదినా
ఆనీతోఽయం తవ పితా తద్భవాన్మన్తమర్హతి 7
- మమాప్యనుగ్రహం కృష్ణ కర్తుమర్హస్యశేషదృక్
గోవిన్ద నీయతామేష పితా తే పితృవత్సల 8
- శ్రీశుక ఉవాచ
ఏవం ప్రసాదితః కృష్ణో భగవానీశ్వరేశ్వరః
ఆదాయాగాత్స్థ పితరం బన్ధనాం చావహన్ముదమ్ 9
- నన్దస్త్వతీన్ద్రియం దృష్ట్వా లోకపాలమహోదయమ్
కృష్ణే చ సన్నతిం తేషాం జ్ఞాతిభ్యో విస్మితోఽబ్రవీత్ 10
- తే చౌత్సుక్యధియో రాజన్మత్వా గోపాస్తమీశ్వరమ్
అపి నః స్వగతిం సూక్ష్మాముపాధాస్యదధీశ్వరః 11
- ఇతి స్వానాం స భగవాన్విజ్ఞాయాఖిలదృక్స్వయమ్
సంకల్పసిద్ధయే తేషాం కృపయైతదచింతయత్ 12
- జనో వై లోక ఏతస్మిన్నవిద్యాకామకర్మభిః
ఉచ్ఛావచాసు గతిషు న వేద స్వాం గతిం భ్రమన్ 13
- ఇతి సశ్చిన్త్య భగవాన్మహాకారుణికో హరిః
దర్శయామాస లోకం స్వం గోపానాం తమసః పరమ్ 14
- సత్యం జ్ఞానమనన్తం యద్బ్రహ్మజ్యోతిః సనాతనమ్
యద్ధి పశ్యన్తి మునయో గుణాపాయే సమాహితాః 15
- తే తు బ్రహ్మహ్రాదమ్నీతా మగ్నాః కృష్ణేన చోద్భుతాః

దదృశుర్బహ్మణో లోకం యత్రాకూరోఽధ్యగాత్పు రా 16

నన్దాదయస్తు తం దృష్ట్వా పరమానన్దనివృతాః
కృష్ణం చ తత్ర చ్ఛన్దోభిః స్తూయమానం సువిస్మితాః 17

అధ్యాయము – 29

శ్రీబాదరాయణిరువాచ
భగవానపి తా రాత్యః శారదోత్పుల్లమల్లికాః
వీక్ష్వ రస్తుం మనశ్చక్రే యోగమాయాముపాశ్రితః 1

తదోడురాజః కకుభః కరైర్ముఖం ప్రాచ్యా విలిమ్బున్నరుణేన శన్తమైః
స చర్షణీనాముదగాచ్ఛుచో మృజన్ప్రియః ప్రియాయా ఇవ దీర్ఘదర్శనః 2

దృష్ట్వా కుముద్వన్తమఖణ్డమణ్డలం
రమాననాభం నవకుఙ్కుమారుణమ్
వనం చ తత్కౌమలగోభీ రశ్జితం
జగౌ కలం వామదృశాం మనోహరమ్ 3

నిశమ్య గీతాం తదనన్తవర్దనం వ్రజస్త్రియః కృష్ణగృహీతమానసాః
ఆజగ్మురన్యోన్యమలక్ష్మితోద్యమాః స యత్ర కాన్తో జవలోలకుణ్డలాః 4

దుహన్తోఽభియయుః కాశ్చిద్దోహం హిత్వా సముత్సుకాః
పయోఽధిశ్రిత్య సంయావమనుద్వాస్యాపరా యయుః 5

పరివేషయన్త్యస్తద్ధిత్వా పాయయన్త్యః శిశూన్పుయః
శుశ్రూషన్త్యః పతీన్కాశ్చిదశ్చన్తోఽపాస్య భోజనమ్ 6

లిమ్పున్త్యః ప్రమృజన్తోఽన్యా అజ్ఞన్త్యః కాశ్చ లోచనే
వ్యత్యస్తవస్త్రాభరణాః కాశ్చిత్కష్టాన్తికం యయుః 7

- తా వార్యమాణాః పతిభిః పితృభిర్భాతృబంధుభిః
గోవిన్దాపహృతాత్మానో న న్యవర్తంత మోహితాః 8
- అన్తర్గుహగతాః కాశ్చిద్గోప్యోఽలబ్ధవినిర్గమాః
కృష్ణం తద్భావనాయుక్తా దధ్యుర్మీలితలోచనాః 9
- దుఃసహప్రేష్టవిరహ తీవ్రతాపధుతాశుభాః
ధ్యానప్రాప్తాచ్యుతాశ్లేష నిర్ఘృత్యా క్షీణమగ్గలాః 10
- తమేవ పరమాత్మానం జారబుద్ధ్యాపి సజ్జతాః
జహలర్గుణమయం దేహం సద్యః ప్రక్షీణబన్ధనాః 11
- శ్రీపరీక్షిదువాచ
కృష్ణం విదుః పరం కాంతం న తు బ్రహ్మతయా మునే
గుణప్రవాహోపరమస్తాసాం గుణధియాం కథమ్ 12
- శ్రీశుక ఉవాచ
ఉక్తం పురస్తాదేతత్తే చైద్యః సిద్ధిం యథా గతః
ద్విషన్నపి హృషీకేశం కిముతాధోక్షజప్రియాః 13
- నృణాం నిఃశ్రేయసార్థాయ వ్యక్తిర్భగవతో నృప
అవ్యయస్యాప్రమేయస్య నిర్గుణస్య గుణాత్మనః 14
- కామం క్రోధం భయం స్నేహమైక్యం సౌహృదమేవ చ
నిత్యం హరౌ విదధతో యాన్తి తన్మయతాం హి తే 15
- న చైవం విస్మయః కార్యో భవతా భగవత్యజే
యోగేశ్వరేశ్వరే కృష్ణే యత ఏతద్విముచ్యతే 16
- తా దృష్ట్వాన్తికమాయాతా భగవాన్స్త్రజయోషితః
అవదద్వదతాం శ్రేష్ఠో వాచః పేశైర్విమోహయన్ 17

శ్రీభగవానువాచ

స్వాగతం వో మహాభాగాః ప్రియం కిం కరవాణి వః
వ్రజస్యానామయం కచ్చిద్భూతాగమనకారణమ్ 18

రజన్యేషా ఘోరరూపా ఘోరసత్త్వ నిషేవితా
ప్రతియాత వ్రజం నేహ స్థేయం స్త్రీభిః సుమధ్యమాః 19

మాతరః పితరః పుత్రా భ్రాతరః పతయశ్చ వః
విచిన్వంతి హ్యపశ్యంతో మా కృధ్విం బన్ధుసాధ్వసమ్ 20

దృష్టం వనం కుసుమితం రాకేశకరరజ్జితమ్
యమునానిలలీలైజత్తరుపల్లవశోభితమ్ 21

తద్యాత మా చిరం గోష్ఠం శుశ్రూషధ్వం పతీన్సతీః
క్రన్దంతి వత్సా బాలాశ్చ తాన్పాయయత దుహ్యత 22

అథ వా మదభిన్నేహాద్భవత్యో యన్త్రితాశయాః
ఆగతా హ్యపపన్నం వః ప్రీయన్తే మయి జన్తవః 23

భర్తుః శుశ్రూషణం స్త్రీణాం పరో ధర్మో హ్యమాయయా
తద్భన్ధునాం చ కల్యాణః ప్రజానాం చానుపోషణమ్ 24

దుఃశీలో దుర్భగో వృద్ధో జడో రోగ్యధనోఽపి వా
పతిః స్త్రీభిర్న హతవ్యో లోకేఘ్నభిరపాతకీ 25

అస్వర్గ్యమయశస్యం చ ఫల్గు కృచ్ఛ్రం భయావహమ్
జగుప్సితం చ సర్వత్ర హ్యపపత్యం కులస్త్రియః 26

శ్రవణాద్దర్శనాద్ధ్యానాన్మయి భావోఽనుకీర్తనాత్
న తథా సన్నికర్షేణ ప్రతియాత తతో గృహన్ 27

శ్రీశుక ఉవాచ

ఇతి విప్రియమాకర్ణ్య గోప్యో గోవిన్దభాషితమ్
విషణ్ణా భగ్నుసంకల్పాశ్చింతామాపుర్దురత్యయామ్ 28

కృత్వా ముఖాన్యవ శుచః శ్వసనేన శుష్కద్
బిమ్బాధరాణి చరణేన భువః లిఖన్త్యః
అస్తైరుపాత్తమసిభిః కుచకుంజుమాని
తస్థుర్మజన్త్య ఉరుదుఃఖభరాః స్మ తూష్ణీమ్ 29

ప్రేష్టం ప్రియేతరమివ ప్రతిభాషమాణం
కృష్ణం తదర్థవినివర్తితసర్వకామాః
నేత్రే విమృజ్య రుదితోపహతే స్మ కిఞ్చిత్
సంరమ్భగద్గదగిరోఽబ్రువతానురక్తాః 30

శ్రీగోప్య ఊచుః
మైవం విభోర్హతి భవాన్లదితుం నృశంసం
సన్త్యజ్య సర్వవిషయాంస్తవ పాదమూలమ్
భక్తా భజస్వ దురవగ్రహ మా త్యజాస్మాన్
దేవో యథాదిపురుషో భజతే ముముక్షూన్ 31

యత్పత్యపత్యసుహృదామనువృత్తిరఙ్గ
స్త్రీణాం స్వధర్మ ఇతి ధర్మవిదా త్వయోక్తమ్
అస్త్యేవమేతదుపదేశపదే త్వయాశే
ప్రేష్టో భవాంస్తనుభృతాం కిల బన్ధరాత్మా 32

కుర్వంతి హి త్వయి రతిం కుశలాః స్వ ఆత్మన్
నిత్యప్రియే పతిసుతాదిభిరార్తిదైః కిమ్
తన్నః ప్రసేద పరమేశ్వర మా స్మ చిన్త్యా
ఆశాం ధృతాం త్వయి చిరాదరవిన్దనేత్ర 33

చిత్తం సుఖేన భవతాపహృతం గృహేషు
యన్నిర్విశత్కుత కరావపి గృహ్యకృత్యే

పాదౌ పదం న చలతస్తవ పాదమూలాద్
యామః కథం వ్రజమథో కరవామ కిం వా

34

సింశాంశు నస్త్యదధరామృతపూరకేణ
హాసావలోకకలగీతజహృచ్చయాగ్నిమ్
నో చేద్వయం విరహజాగ్న్యపయుక్తదేహో
ధ్యానేన యామ పదయోః పదవీం సఖే తే

35

యర్హమ్బుజాక్ష తవ పాదతలం రమాయా
దత్తక్షణం క్వచిదరణ్యజనప్రియస్య
అస్మాక్ష్మ తత్ప్రభృతి నాన్యసమక్షమజ్ఞః
స్థాతుంస్త్వయాభిరమితా బత పారయామః

36

శ్రీర్యత్పదామ్బుజరజశ్చకమే తులస్యా
లబ్ధ్వాపి వక్షసి పదం కిల భృత్యజుష్టమ్
యస్యాః స్వవీక్షణ ఉతాన్యసురప్రయాసన్
తద్వద్వయం చ తవ పాదరజః ప్రపన్నాః

37

తన్నః ప్రసీద వృజినార్దన తేఽన్తిమూలం
ప్రాప్తౌ విసృజ్య వసతీస్త్వదుపాసనాశాః
త్వత్సుందరస్మితనిరీక్షణతీవ్రకామ
తప్తాత్మనాం పురుషభూషణ దేహి దాస్యమ్

38

వీక్ష్యాలకావృతముఖం తవ కుణ్డలశ్రీ
గణ్డస్థలాధరసుధం హసితావలోకమ్
దత్తాభయం చ భుజదణ్డయుగం విలోక్య
వక్షః శ్రియైకరమణం చ భవామ దాస్యః

39

కా స్త్యజ్ఞ తే కలపదాయతవేణుగీత
సమ్మోహితార్యచరితాన్న చలేత్త్రిలోక్యామ్
త్రైలోక్యసౌభగమిదం చ నిరీక్ష్య రూపం

యద్గోద్విజద్రుమమృగాః పులకాన్యభిభ్రన్ 40

వృక్షం భవాన్వజభయార్తిహరోఽభిజాతో
దేవో యథాదిపురుషః సురలోకగోప్తా
తన్నో నిధేహి కరపఙ్కజమార్తబన్ధో
తప్తస్తనేషు చ శిరఃసు చ కిఙ్కరీణామ్ 41

శ్రీశుక ఉవాచ
ఇతి విక్లవితం తాసాం శ్రుత్వా యోగేశ్వరేశ్వరః
ప్రహస్య సదయం గోపీరాత్మారామోఽప్యరీరమత్ 42

తాభిః సమేతాభిరుదారచేష్టితః ప్రియేక్షణోఽఘ్నల్లముఖీభిరచ్యుతః
ఉదారహాసద్విజకున్దదీధతిర్వ్యరోచతైణాఙ్క ఇవోడుభిర్వృతః 43

ఉపగీయమాన ఉద్గాయన్వనితాశతయూథపః
మాలాం బిభ్రద్వైజయన్తిం వ్యచరన్మణ్డయన్వనమ్ 44

నద్యాః పులినమావిశ్య గోపీభిర్ద్విమవాలుకమ్
జష్టం తత్తరలానన్ది కుముదామోదవాయునా 45

బాహుప్రసారపరిరమ్భకరాలకోరు నీవీస్తనాలభననర్మనఖాగ్రపాతైః
క్షేల్యావలోకహసితైర్వజసున్దరీణాముత్తమ్భయన్తతిపతిం రమయాం చకార 46

ఏవం భగవతః కృష్ణాల్లబ్ధమానా మహాత్మనః
ఆత్మానం మేనిరే స్త్రీణాం మానిన్యో హ్యాధికం భువి 47

తాసాం తత్సౌభగమదం వీక్ష్య మానం చ కేశవః
ప్రశమాయ ప్రసాదాయ తత్రైవాన్తరథీయత 48

అధ్యాయము – 30

శ్రీశుక ఉవాచ

అన్తర్హితే భగవతి సహసైవ వ్రజాఙ్గానాః

అతప్యంస్తమచక్షాణాః కరిణ్య ఇవ యూథపమ్

1

గత్యానురాగస్మితవిభ్రమేక్షితైర్మనోరమాలాపవిహారవిభ్రమైః

ఆక్షిప్తచిత్తాః ప్రమదా రమాపతేస్తాస్తా విచేష్టా జగృహుస్తదాత్మికాః

2

గతిస్మితప్రేక్షణభాషణాదిషు ప్రియాః ప్రియస్య ప్రతిరూఢమూర్తయః

అసావహం త్విత్యబలాస్తదాత్మికా న్యవేదిషుః కృష్ణవిహారవిభ్రమాః

3

గాయన్త్య ఉచ్చైరముమేవ సంహతా విచిక్యరున్మత్తకవద్వనాద్వనమ్

పప్రచ్ఛురాకాశవదన్తరం బహిర్భూతేషు సన్తం పురుషం వనస్పతీన్

4

దృష్టో వః కచ్చిదశ్వత్థ ప్లక్ష న్యగ్రోధ నో మనః

నన్దసూనుర్గతో హృత్వా ప్రేమహాసావలోకనైః

5

కచ్చిత్కురబకాశోక నాగపున్నాగచమ్పకాః

రామానుజో మానినీనామితో దర్పహరస్మితః

6

కచ్చిత్తులసి కల్యాణి గోవిన్దచరణప్రియే

సహ త్వాలికులైర్భిభ్రద్ధృష్టస్తేతిప్రియోఽచ్యుతః

7

మాలత్యదర్శి వః కచ్చిన్మల్లికే జాతియూథికే

ప్రీతిం వో జనయన్యాతః కరస్పర్శేన మాధవః

8

చూతప్రియాలపనసాసనకోవిదార జమ్బ్యర్కబిల్వబకులామృకదమ్బనీపాః

యేఽన్యే పరార్థభవకా యమునోపకూలాః శంసన్తు కృష్ణపదవీం రహితాత్మనాం నః 9

కిం తే కృతం క్షితి తపో బత కేశవాజ్ఞే

స్ఫురోత్సవోత్సృ లకితాఙ్గానహైర్విభాసి

అప్యజ్ఞేసమ్భవ ఉరుక్రమవిక్రమాద్వా
ఆహో వరాహవపుషః పరిరమ్భణేన 10

అప్యేణపత్న్యపగతః ప్రియయేహ గాత్రైన్
తన్వన్మశాం సఖి సునిర్ఘృతిమచ్యుతో వః
కాంతాఙ్గసఙ్గకుచకుఙ్కుమరఙ్జితాయాః
కున్దస్రజః కులపతేరిహ వాతి గన్ధః 11

బాహుం ప్రియాంస ఉపధాయ గృహీతపద్మే
రామానుజస్తులసికాలీకులైర్మదానైః
అన్వీయమాన ఇహ వస్తరవః ప్రణామం
కిం వాభినన్దతి చరన్మణయావలోకైః 12

పుచ్చతేమా లతా బాహూనప్యాశ్లిష్ఠా వనస్పతేః
నూనం తత్కరజస్పృష్ఠా బిభ్రత్సుత్సు లకాన్యహో 13

ఇత్యున్మత్తవచో గోప్యః కృష్ణాన్వేషణకాతరాః
లీలా భగవతస్తాస్తా హ్యనుచక్రుస్తదాత్మికాః 14

కస్యాచిత్పూతనాయన్త్యాః కృష్ణాయన్త్యపిబత్సన్
తోకయిత్వా రుదత్యన్త్యా పదాహన్యకటాయతీమ్ 15

దైత్యాయిత్వా జహరాన్యామేకో కృష్ణార్భభావనామ్
రిఙ్గయామాస కాప్యజ్ఞీ కర్షన్తి ఘోషనిఃస్వనైః 16

కృష్ణరామాయితే ద్వే తు గోపాయన్త్యశ్చ కాశ్చన
వత్సాయతీం హన్తి చాన్యా తత్రైకా తు బకాయతీమ్ 17

ఆహూయ దూరగా యద్వత్కృష్ణస్తమనువర్తతీమ్
వేణుం క్షణన్తిం క్రీడన్తిమన్యాః శంసన్తి సాధ్వీతి 18

కస్యాఞ్చిత్స్థ భుజం న్యస్య చలన్త్యాహపరా నను

- కృష్ణోఽహం పశ్యత గతిం లలితామితి తన్మనాః 19
- మా భైష్ట వాతవర్షాభ్యాం తత్తాణం విహితం మయ
ఇత్కుక్ష్మై కేన హస్తేన యతన్యన్నిదధేఽమ్బరమ్ 20
- ఆరుహ్యైకా పదాక్రమ్య శిరస్యాహోపరాం నృప
దుష్టాహే గచ్ఛ జాతోఽహం ఖిలానామ్నను దణ్డకృత్ 21
- తత్రైకోవాచ హే గోపా దావాగ్నిం పశ్యతోల్బణమ్
చక్షాంష్యాశ్వపిదధ్వం వో విధాస్యే క్షేమమజ్ఞసా 22
- బద్ధాన్యయా స్రజా కాచిత్తస్వీ తత్ర ఉలూఖలే
బద్ధామి భాణ్డభేత్తారం ఘ్రాయజ్గవముషం త్వీతి
భీతా సుదృక్పిథాయాస్యం భేజే భీతివిడమ్బనమ్ 23
- ఏవం కృష్ణం పృచ్ఛమానా వ్లా వనలతాస్తరూన్
వ్యచక్షత వనోద్దేశే పదాని పరమాత్మనః 24
- పదాని వ్యక్తమేతాని నన్దసూనోర్మహాత్మనః
లక్ష్మస్తే హి ధ్వజామ్భోజ వజ్రాఙ్కుశయవాదిభిః 25
- తైస్తైః పదైస్తత్పదవీమన్విచ్ఛన్త్యోఽగ్రతోఽబలాః
వధ్వాః పదైః సుపృక్తాని విలోక్యారాః సమబ్రువన్ 26
- కస్యాః పదాని చైతాని యాతాయా నన్దసూనునా
అంసన్యస్తప్రకోష్ఠాయాః కరేణోః కరిణా యథా 27
- అనయారాధితో నూనం భగవాన్హరిరీశ్వరః
యన్నో విహాయ గోవిన్దః ప్రీతో యామనయద్రహః 28
- ధన్యా అహో అమీ ఆలోగో విన్దాఙ్ఘ్రిబరేణవః

యాన్మహ్మేశౌ రమా దేవీ దధుర్మూర్ధ్వఘనుత్తయే 29

తస్యా అమూని నః క్షోభం కుర్వన్మ్యుచ్చైః పదాని యత్
యైకాపహృత్య గోపీనామృహో భున్క్త్యచ్యుతాధరమ్
న లక్ష్మస్తే పదాన్యత్ర తస్యా నూనం తృణాఙ్మురైః
ఖిద్యత్సుజాతాఙ్జితలామున్నిన్యే ప్రేయసీం ప్రియః 30

ఇమాన్యధికమగ్నాని పదాని వహతో వధూమ్
గోప్యః పశ్యత కృష్ణస్య భారాక్రాంతస్య కామినః
అత్రావరోపితా కాంతా పుష్పహేతోర్మహాత్మనా 31

అత్ర ప్రసూనావచయః ప్రియార్థే ప్రేయసా కృతః
ప్రపదాక్రమణ ఏతే పశ్యతాసకలే పదే 32

కేశప్రసాధనం త్వత్ర కామిన్యాః కామినా కృతమ్
తాని చూడయతా కాంతాముపవిష్టమిహ ధ్రువమ్ 33

రేమే తయా చాత్మరత ఆత్మారామోఽప్యఖణ్డితః
కామినాం దర్శయన్దైన్యం స్త్రీణాం చైవ దురాత్మతామ్ 34

ఇత్యేవం దర్శయన్తస్తాశ్చేరుర్గోప్యో విచేతసః
యాం గోపీమనయత్యుష్ణో విహాయాన్యాః స్త్రియో వనే 35

సా చ మేనే తదాత్మానం వరిష్ఠం సర్వయోషితామ్
హిత్యా గోపీః కామయానా మామసౌ భజతే ప్రియః 36

తతో గత్వా వనోద్దేశం దృష్టా కేశవమబ్రవీత్
న పారయేఽహం చలితుం నయ మాం యత్ర తే మనః 37

ఏవముక్తః ప్రియామాహ స్కన్ధ ఆరుహ్యతామితి
తతశ్చాన్తర్దధే కృష్ణః సా వధూరన్వతప్యత 38

హా నాథ రమణ ప్రేష్ట క్వాసి క్వాసి మహాభుజ
దాస్యాస్తే కృపణాయా మే సఖే దర్శయ సన్నిధిమ్ 39

శ్రీశుక ఉవాచ
అన్విచ్ఛన్త్యో భగవతో మార్గం గోప్యోఽవిదూరితః
దదృశుః ప్రియవిశ్లేషాన్మోహితాం దుఃఖితాం సఖీమ్ 40

తయా కథితమాకర్ణ్య మానప్రాప్తిం చ మాధవాత్
అవమానం చ దౌరాత్మాద్విస్మయం పరమం యయుః 41

తతోఽవిశన్వనం చన్త్ర జ్యోత్స్నా యావద్విభావ్యతే
తమః ప్రవిష్టమాలక్య తతో నివృతుః స్తియః 42

తన్మనస్కాన్తదలాపాన్తద్విచేష్టాన్తదాత్మికాః
తద్గుణానేవ గాయన్త్యో నాత్మగారాణి సస్మరుః 43

పునః పులినమాగత్య కాలిన్ద్యాః కృష్ణభావనాః
సమవేతా జగుః కృష్ణం తదాగమనకాఙ్క్షి తాః 44

అధ్యాయము – 31

గోప్య ఉచుః
జయతి తేఽధికం జన్మనా వ్రజః శ్రయత ఇన్దిరా శశ్వదత్ర హి
దయిత దృశ్యతాం దిక్షు తావకాన్స్వయి ధృతాసవన్త్వాం విచిన్వతే 1

శరదుదాశయే సాధుజాతసత్ సరసిజోదరశ్రీముషా దృశా
సురతనాథ తేఽశుల్కదాసికా వరద నిఘ్నతో నేహ కిం వధః 2

విషజలాప్యయాద్వ్యాలరాక్షసాద్వర్షమారుతాద్వైద్యుతానలాత్
వృషమయాత్మజాద్విశ్వతో భయాదృషభ తే వయం రక్షితా ముహుః 3

- న ఖలు గోపీకానన్దనో భవానఖిలదేహినామన్తరాత్మదృక్
విఖనసార్థితో విశ్వగుప్తయే సఖ ఉదేయివాన్సాత్వతాం కులే 4
- విరచితాభయం వృష్టిధూర్య తే చరణమీయుషాం సంసృతేర్భయాత్
కరసరోరుహం కాన్త కామదం శిరసి ధేహి నః శ్రీకరగ్రహమ్ 5
- వ్రజజనార్తిహస్వీర యోషితాం నిజజనస్మయధ్వంసనస్మిత
భజ సఖే భవత్కిజ్జరీః స్మ నో జలరుహాననం చారు దర్శయ 6
- ప్రణతదేహినాం పాపకర్షణం తృణచరానుగం శ్రీనికేతనమ్
ఫణిఫణార్పితం తే పదామ్బుజం కృణు కుచేషు నః కృన్ధి హృచ్చయమ్ 7
- మధురయా గిరా వల్లవాక్యయా బుధమనోజ్ఞయా పుష్కరేక్షణ
విధికరీరిమా వీర ముహ్యతీరధరసీధునాప్యాయయస్వ నః 8
- తవ కథామృతం తప్తజీవనం కవిభిరీడితం కల్మషాపహమ్
శ్రవణమగ్గలం శ్రీమదాతతం భువి గృణంతి యే భూరిదా జనాః 9
- ప్రహసితం ప్రియప్రేమవీక్షణం విహరణం చ తే ధ్యానమగ్గలమ్
రహసి సంవిదో యా హృది స్ఫుశః కుహక నో మనః క్షోభయన్తి హి 10
- చలసి యద్వ్రజాచ్ఛాయన్నశూన్నలినసున్దరం నాథ తే పదమ్
శిలత్పణాబ్జురైః సీదతీతి నః కలిలతాం మనః కాన్త గచ్ఛతి 11
- దినపరిక్షయే నీలకున్తలైర్వనరుహాననం బిభ్రదావృతమ్
ఘనరజస్వలం దర్శయన్ముహూర్మనసి నః స్మరం వీర యచ్ఛసి 12
- ప్రణతకామదం పద్మజార్పితం ధరణిమణ్డనం ధ్యేయమాపది
చరణపజ్జుజం శన్తమం చ తే రమణ నః స్తనేష్వర్పయాధిహన్ 13
- సురతవర్దనం శోకనాశనం స్వరితవేణునా సుష్టు చుమ్బితమ్

ఇతరరాగవిస్మారణం నృణాం వితర వీర నస్తేఽధరామృతమ్ 14

అటతి యద్భవానహ్ని కాననం త్రుటి యుగాయతే త్వామపశ్యతామ్
కుటిలకుంతలం శ్రీముఖం చ తే జడ ఉదీక్షతాం పక్ష్మకృద్భుశామ్ 15

పతిసుతాన్వయభ్రాతృబాన్ధవానతివిలజ్జ్య తేఽన్త్యచ్యుతాగతాః
గతివిదస్తవోద్గీతమోహితాః కితవ యోషితః కస్త్యజేన్నిశి 16

రహసి సంవిదం హృచ్చయోదయం ప్రహసితాననం ప్రేమవీక్షణమ్
బృహదురః శ్రియో వీక్య ధామ తే ముహురతిస్సృహ ముహ్యతే మనః 17

ప్రజవనౌకసాం వ్యక్తిరజ్ఞ తే వృజినహస్త్రలం విశ్వమజ్గలమ్
త్యజ మనాక్చ నస్త్యత్స్పృహోత్మనాం స్వజనహృద్రుజాం యన్నిషాదనమ్ 18

యత్రే సుజాతచరణామ్బురుహం స్తనేషు
భీతాః శనైః ప్రియ దధీమహి కర్మశేషు
తేనాటవీమటసి తద్వ్యధతే న కిం స్విత్
కూర్పాదిభిర్భ్రమతి ధీర్భవదాయుషాం నః 19

అధ్యాయము – 32

శ్రీశుక ఉవాచ

ఇతి గోప్యః ప్రగాయన్త్యః ప్రలపన్త్యశ్చ చిత్రధా
రురుదుః సుస్వరం రాజన్యష్టదర్శనలాలసాః 1

తాసామావిరభూచ్ఛౌరిః స్మయమానముఖామ్బుజః
పీతామ్బురధరః స్రగ్వీ సాక్షాన్మన్మథమన్మథః 2

తం విలోక్యగతం ప్రేషం ప్రీత్యుత్ఫుల్లదృశోఽబలాః
ఉత్తస్థుర్యుగపత్నర్వాస్తవ్యః ప్రాణమివాగతమ్ 3

- కాచిత్కరామ్బుజం శౌరేర్జగృహేఽజ్జలినా ముదా
కాచిద్దధార తద్బాహుమంసే చన్దనభూషితమ్ 4
- కాచిదజ్జలినాగృహ్ణాత్తస్మి తామ్బూలచర్వితమ్
ఏకా తదజ్జీకమలం సన్తప్తా స్తనయోరధాత్ 5
- ఏకా భుక్తుటిమాబధ్య ప్రేమసంరమ్భవిహ్వలా
ఘ్నస్తీవైక్షత్కటాక్షేః సన్దష్టదశనచ్ఛదా 6
- అపరానిమిషద్దుగ్భ్యాం జషాణా తన్మృఖామ్బుజమ్
ఆపీతమపి నాతృప్యత్సన్తస్తచ్చరణం యథా 7
- తం కాచిన్నేత్రరస్త్రేణ హృది కృత్వా నిమీల్య చ
పులకాఙ్గ్యుపగుహ్యస్తే యోగీవానన్దసమ్మతా 8
- సర్వాస్తాః కేశవాలోక పరమోత్సవనిర్వృతాః
జహర్విరహజం తాపం ప్రాజ్ఞం ప్రాప్య యథా జనాః 9
- తాభిర్విధూతశోకాభిర్భగవానచ్యుతో వృతః
వ్యరోచతాధికం తాత పురుషః శక్తిభిర్యథా 10
- తాః సమాదాయ కాలిన్ద్యా నిర్విశ్య పులినం విభుః
వికసత్కున్దమన్దార సురభ్యనిలషట్పదమ్ 11
- శరచ్చన్ద్రాంశుసన్దోహ ధ్వస్తదోషాతమః శివమ్
కృష్ణాయా హస్తతరలా చితకోమలవాలుకమ్ 12
- తద్దర్శనాహ్లాదవిధూతహృదుజో మనోరథాన్తం శ్రుతయో యథా యయుః
స్వైరుత్తరీయైః కుచకుఙ్కుమాజ్జితైరచీక్ష్మపన్నాసనమాత్మబన్ధవే 13
- తత్తోపవిష్టో భగవాన్సః ఈశ్వరో యోగేశ్వరాన్తర్హృది కల్పితాసనః
చకాస గోపీపరిషద్గతోఽర్చితస్థైలోక్యలక్ష్మ్యేకపదం వపుర్దధత్ 14

సభాజయిత్వా తమనङ्గదీపనం సహసలీలేక్షణవిభ్రమభ్రువా
సంస్పర్శనేనాఙ్కృతాఙ్గిహస్తయోః సంస్తుత్య ఈషత్కుపితా బభాషిరే 15

శ్రీగోప్య ఊచుః
భజతోఽనుభజన్త్యేక ఏక ఏతద్విపర్యయమ్
నోభయాంశ్చ భజన్త్యేక ఏతన్నో బ్రూహి సాధు భోః 16

శ్రీభగవానువాచ
మిథో భజంతి యే సఖ్యః స్వార్థైకాన్తోద్యమా హి తే
న తత్ర సౌహృదం ధర్మః స్వార్థార్థం తద్ధి నాన్యథా 17

భజన్త్యభజతో యే వై కరుణాః పితరౌ యథా
ధర్మో నిరపవాదోఽత్ర సౌహృదం చ సుమధ్యమాః 18

భజతోఽపి న వై కేచిద్భజన్త్యభజతః కుతః
ఆత్మారామా హ్యష్టకామా అకృతజ్ఞా గురుద్రుహః 19

నాహం తు సఖ్యో భజతోఽపి జన్తాన్భజామ్యమీషామనువృత్తివృత్తయే
యథాధనో లబ్ధధనే వినష్టే తచ్చింతయాన్యన్నిభృతో న వేద 20

ఏవం మదరోఙ్గిజితలోకవేద స్వానామ్హివో మయ్యనువృత్తయేఽబలాః
మయాపరోక్షం భజతా తిరోహితం మాసూయితం మార్హథ తత్త్రియం ప్రియాః 21

న పారయేఽహం నిరవద్యసంయుజాం స్వసాధుకృత్యం విబుధాయుషాపి వః
యా మాభజన్తుర్జరగేహశృఙ్ఖలాః సంవృశ్చ్య తద్వః ప్రతియాతు సాధునా 22

అధ్యాయము – 33

శ్రీశుక ఉవాచ
ఇత్థం భగవతో గోప్యః శ్రుత్వా వాచః సుపేశలాః

- జహలర్విరహజం తాపం తదజ్ఞోపచితాశిషః 1
- తత్రారభత గోవిన్దో రాసక్రీడామనువ్రతైః
స్తీరత్నైరన్వితః ప్రీతైరన్యోన్యబద్ధబాహుభిః 2
- రాసోత్సవః సమ్రువృత్తో గోపీమణ్డలమణ్డితః
యోగేశ్వరేణ కృష్ణేన తాసాం మధ్యే ద్వయోర్ద్వయోః
ప్రవిష్టేన గృహీతానాం కణ్ఠే స్వనికటం స్త్రీయః
యం మన్యేరన్నభస్తావద్విమానశతసంక్కులమ్
దివౌకసాం సదారాణామౌత్సుక్యాపహృతాత్మనామ్ 3
- తతో దున్దుభయో నేదుర్నివేతుః పుష్పవృష్టయః
జగుర్గర్హర్వపతయః సస్త్రీకాస్తద్యశోఽమలమ్ 4
- వలయానాం నూపురాణాం కిజ్జీణీనాం చ యోషితామ్
సప్రియాణామభూచ్ఛబ్దస్తుములో రాసమణ్డలే 5
- తత్రాతిశుశుభే తాభిర్భగవాన్దేవకీసుతః
మధ్యే మణీనాం ఘైమానాం మహామరకతో యథా 6
- పాదన్యాసైర్భుజవిధుతిభిః సస్మితైర్బ్రూవిలాసైర్
భజ్యన్మధ్యైశ్చలకుచపటైః కుణ్డలైర్గర్జ్జలోలైః
స్విద్యన్మృఖ్యః కవరరసనాగ్రన్ధయః కృష్ణవధోఽ
గాయన్త్యస్తం తడిత ఇవ తా మేఘచక్రే విరేజః 7
- ఉచైర్జగర్భగుర్భుత్యమానా రక్తకణ్ఠ్యో రతిప్రియాః
కృష్ణాభిమర్శముదితా యద్గీతేనేదమావృతమ్ 8
- కాచిత్సమం ముకున్దేన స్వరజాతీరమిశ్రితాః
ఉన్నిన్యే పూజితా తేన ప్రీయతా సాధు సాధ్వీతి
తదేవ ధ్రువమున్నిన్యే తస్యై మానం చ బహ్వాదాత్ 9

- కాచిద్రాసపరిశ్రాంతా పార్శ్వస్థస్య గదాభృతః
జగ్రాహ బాహునా స్కన్ధం శ్లేధద్వలయమల్లికా 10
- తత్రైకాంసగతం బాహుం కృష్ణస్యోత్పలసౌరభమ్
చన్దనాలిప్తమాఘ్రాయ హృష్టరోమా చుచుమ్భ హ 11
- కస్యాశ్చిన్నాట్యవిక్షిప్త కుణ్డలత్విషమణ్డీతమ్
గణ్డం గణ్డే సన్దధత్యాః ప్రాదాత్తామ్బులచర్వితమ్ 12
- నృత్యతీ గాయతీ కాచిత్కూజన్నాపురమేఖలా
పార్శ్వస్థాచ్యుతహస్తాబ్జం శ్రాంతాధాత్సనయోః శివమ్ 13
- గోప్యో లబ్ధ్వాచ్యుతం కాన్తం శ్రియ ఏకాన్తవల్లభమ్
గృహీతకణ్ఠ్యస్తద్దోర్భ్యాం గాయన్త్యస్తమిజఘ్నిరే 14
- కర్ణోత్పలాలకవిటజ్జకపోలఘర్మ
వక్త్రశ్రియో వలయనూపురఘోషవాద్యైః
గోప్యః సమం భగవతా నన్యతుః స్వకేశ
ప్రస్తప్రజో భ్రమరగాయకరాసగోష్ఠ్యామ్ 15
- ఏవం పరిష్వజ్గకరాభిమర్శ స్నిగ్ధేక్షణోద్దామవిలాసహాసైః
రేమే రమేశో వ్రజసున్దరీభిర్యథార్భకః స్వప్రతిబిమ్బవిభ్రమః 16
- తదఙ్గసఙ్గప్రముదాకులేన్ద్రియాః కేశాన్ధకూలం కుచపట్టికాం వా
నాజ్ఞాః ప్రతివ్యోఢుమలం వ్రజస్త్రీయో విస్రస్తమాలాభరణాః కురూద్వహ 17
- కృష్ణవిక్రీడితం వీక్య ముముహుః ఖేచరస్త్రీయః
కామార్దితాః శశాఙ్కశ్చ సగణో విస్మితోఽభవత్ 18
- కృత్వా తావన్తమాత్మానం యావతీర్గోపయోషితః
రేమే స భగవాన్స్తాభిరాత్మారామోఽపి లీలయా 19

తాసాం రతివిహారేణ శ్రాన్తానాం వదనాని సః
ప్రామృజత్కరుణః ప్రేమ్ణా శన్తమేనాజ్ఞ పాణినా

20

గోప్యః స్ఫురత్పు రటకుణ్డలకుంతలత్విడ్
గణ్డశ్రియా సుధితహాసనిరీక్షణేన
మానం దధత్య ఋషభస్య జగుః కృతాని
పుణ్యాని తత్కరరుహస్పర్శప్రమోదాః

21

తాభిర్యతః శ్రమమపోహితుమజ్గసజ్గ
ఘృష్టస్రజః స కుచకుఙ్కుమరజ్జితాయాః
గన్ధర్వపాలిభిరనుద్రుత ఆవిశద్వాః
శ్రాన్తో గజీభిరిభరాడివ భిన్నసేతుః

22

సోఽమ్భస్యలం యువతిభిః పరిషిచ్యమానః
ప్రేమ్ణేక్షితః ప్రహసతీభిరితస్తతోఽజ్గ
వైమానికైః కుసుమవర్షిభిరీద్యమానో
రేమే స్వయం స్వరతిరత్ర గజేన్ద్రలీలః

23

తతశ్చ కృష్ణోపవనే జలస్థల ప్రసూనగన్ధానిలజుష్టదిక్తటే
చచార భృజప్రమదాగణావృతో యథా మదచ్యుద్వీరదః కరేణుభిః

24

ఏవం శశాఙ్కాంశువిరాజితా నిశాః స సత్యకామోఽనురతాబలాగణః
సిషేవ ఆత్మన్యవరుద్ధసౌరతః సర్వాః శరత్కావ్యకథారసాశ్రయాః

25

శ్రీపరీక్షిదువాచ
సంస్థాపనాయ ధర్మస్య ప్రశమాయేతరస్య చ
అవతీర్ణో హి భగవానంశేన జగదీశ్వరః

26

స కథం ధర్మసేతూనాం వక్తా కర్తాభిరక్షితా
ప్రతీపమాచరద్భూహ్మన్పురదారాభిమర్శనమ్

27

ఆప్తకామో యదుపతిః కృతవాన్వై జగుప్సితమ్
కిమభిప్రాయ ఏతన్నః శంశయం ఛిన్ధి సువ్రత 28

శ్రీశుక ఉవాచ
ధర్మవ్యతిక్రమో దృష్ట ఈశ్వరాణాం చ సాహసమ్
తేజీయసాం న దోషాయ వహ్నేః సర్వభుజో యథా 29

నైతత్సమాచరేజ్ఞాతు మనసాపి హ్యనీశ్వరః
వినశ్యత్యాచరన్మౌఢ్యాద్యధారుద్రోఽబ్ధిజం విషమ్ 30

ఈశ్వరాణాం వచః సత్యం తథైవాచరితం క్వచిత్
తేషాం యత్త్వ వచోయుక్తం బుద్ధిమాన్స్తత్సమాచరేత్ 31

కుశలాచరితేనైషామిహ స్వార్థో న విద్యతే
విపర్యయేణ వానర్థో నిరహజ్కారిణాం ప్రభో 32

కిముతాఖిలసత్త్వానాం తిర్యక్మూర్త్యదివౌకసామ్
ఈశితుశ్చేశితవ్యానాం కుశలాకుశలాన్వయః 33

యత్పాదపఙ్కజపరాగనిషేవత్సప్తా
యోగప్రభావవిధుతాఖిలకర్మబంధాః
స్వైరం చరంతి మునయోఽపి న నహ్యమానాన్
తస్యేచ్ఛయాత్తవపుషః కుత ఏవ బంధః 34

గోపీనాం తత్సతీనాం చ సర్వేషామేవ దేహినామ్
యోఽన్తశ్చరతి సోఽధ్యక్షః క్రీడనేనేహ దేహభాక్ 35

అనుగ్రహాయ భక్తానాం మానుషం దేహమాస్థితః
భజతే తాదృశిః క్రీడ యాః శ్రుత్వా తత్సరో భవేత్ 36

నాసూయస్థలు కృష్ణాయ మోహితాస్తస్య మాయయా
మన్యమానాః స్వపార్శ్వస్థాన్స్విన్స్విన్దారాన్స్తజౌకసః 37

బ్రహ్మరాత్ర ఉపావృతే వాసుదేవానుమోదితాః
అనిచ్ఛన్త్యో యయుర్గోప్యః స్వగృహాన్భగవత్ప్రియాః 38

విక్రీడితం వ్రజవధూభిరిదం చ విష్ణోః
శ్రద్ధాన్వితోఽనుశృణుయాదథ వర్ణయేద్యః
భక్తిం పరాం భగవతి ప్రతిలభ్య కామం
హృద్రోగమాశ్వపహినోత్యచిరేణ ధీరః 39

అధ్యాయము – 34

శ్రీశుక ఉవాచ
ఏకదా దేవయాత్రాయాం గోపాలా జాతకౌతుకాః
అనోభిరనడుద్యుక్తైః ప్రయయుస్తేఽమ్బికావనమ్ 1

తత్ర స్నాత్వా సరస్వత్యాం దేవం పశుపతిం విభుమ్
ఆనర్చురర్హణైర్భక్త్యా దేవీం చ ణృపతేఽమ్బికామ్ 2

గావో హిరణ్యం వాసాంసి మధు మధ్వన్నమాదృతాః
బ్రాహ్మణేభ్యో దదుః సర్వే దేవో నః ప్రీయతామితి 3

ఊషః సరస్వతీతీరే జలం ప్రాశ్య యతవ్రతాః
రజనీం తాం మహాభాగా నన్దసునన్దకాయః 4

కశ్చిన్మహానహిస్తస్మిన్విపినేఽతిబుభుక్షితః
యదృచ్ఛయాగతో నన్దం శయానమురగోఽగ్రసీత్ 5

స చుక్రోశాహినా గ్రస్తః కృష్ణ కృష్ణ మహానయమ్
సర్వో మాం గ్రసతే తాత ప్రపన్నం పరిమోచయ 6

- తస్య చాక్రన్ధితం శ్రుత్వా గోపాలాః సహసోత్థితాః
గ్రస్తం చ దృష్ట్వా విభ్రాంతాః సర్పం వివ్యధురుల్ముక్తైః 7
- అలాతైర్దహ్యమానోఽపి నాముఞ్చత్తమురజ్జమః
తమస్పృశత్పదాభ్యేత్య భగవాన్సాత్వతాం పతిః 8
- స వై భగవతః శ్రీమత్పాదస్పర్శహతాశుభః
భేజే సర్పవపుర్హిత్వా రూపం విద్యాధరార్చితమ్ 9
- తమపృచ్ఛద్ధృషీకేశః ప్రణతం సమవస్థితమ్
దీప్యమానేన వపుషా పురుషం హేమమాలినమ్ 10
- కో భవాన్పురయా లక్ష్మ్య రోచతేఽద్భుతదర్శనః
కథం జగుప్సితామేతాం గతిం వా ప్రాపితోఽవశః 11
- సర్ప ఉవాచ
అహం విద్యాధరః కశ్చిత్సుదర్శన ఇతి శ్రుతః
శ్రియా స్వరూపసమ్పత్త్యా విమానేనాచరన్దిశః 12
- ఋషీన్విరూపాశ్లేరసః ప్రాహసం రూపదర్శితః
తైరిమాం ప్రాపితో యోనిం ప్రలభైః స్వేన పాప్మనా 13
- శాపో మేఽనుగ్రహాయైవ కృతస్తైః కరుణాత్మభిః
యదహం లోకగురుణా పదా స్పృష్టో హతాశుభః 14
- తం త్వాహం భవభీతానాం ప్రపన్నానాం భయాపహమ్
ఆపృచ్ఛే శాపనిర్ముక్తః పాదస్పర్శాదమీవహన్ 15
- ప్రపన్నోఽస్మి మహాయోగిన్మహాపురుష సత్పతే
అనుజానీహి మాం దేవ సర్వలోకేశ్వరేశ్వర 16

- బ్రహ్మర్షణాద్విముక్తోఽహం సద్యస్తేఽచ్యుత దర్శనాత్
యన్నామ గృహ్ణన్నఖిలాన్మోతృనాత్మానమేవ చ
సద్యః పునాతి కిం భూయస్తస్య సృష్టః పదా హి తే 17
- ఇత్యనుజ్ఞాప్య దాశార్వాం పరిక్రమ్యాభివన్ద్య చ
సుదర్శనో దివం యాతః కృచ్ఛాన్నన్దశ్చ మోచితః 18
- నిశామ్య కృష్ణస్య తదాత్మవైభవం
వ్రజౌకసో విస్మితచేతసస్తతః
సమాప్య తస్మిన్నియమం పునర్వ్రజం
ణ్యపాయయుస్తత్కథయంత ఆదృతాః 19
- కదాచిదథ గోవిందో రామశ్చాద్భుతవిక్రమః
విజహ్రతుర్వనే రాత్ర్యాం మధ్యగౌ వ్రజయోషితామ్ 20
- ఉపగీయమానౌ లలితం స్త్రీజనైర్బద్ధసౌహృదైః
స్వలబ్ధతానులిప్తాఙ్గౌ స్రగ్వినౌ విరజోఽమ్బరౌ 21
- నిశాముఖం మానయంతావుదితోడుపతారకమ్
మల్లికాగన్ధమత్తాలి జష్టం కుముదవాయునా 22
- జగతుః సర్వభూతానాం మనఃశ్రవణమగ్గలమ్
తౌ కల్పయంతౌ యుగపత్న్య రమణ్డలమూర్చ్ఛితమ్ 23
- గోప్యస్తగ్ధీతమాకర్ణ్య మూర్చ్ఛితా నావిదన్పుప
ప్రంసద్ధుకూలమాత్మానం ప్రస్తకేశప్రజం తతః 24
- ఏవం విక్రీడతోః స్వైరం గాయతోః సమ్ప్రమత్తవత్
శఙ్ఖచూడ ఇతి ఖ్యాతో ధనదానుచరోఽభ్యగాత్ 25

తయోర్నిరీక్షతో రాజంస్తన్నాథం ప్రమదాజనమ్
క్రోశంతం కాలయామాస దిశ్యుదీచ్యామశజ్జితః 26

క్రోశంతం కృష్ణ రామేతి విలోక్య స్వపరిగ్రహమ్
యథా గా దస్యనా గ్రస్తా భ్రాతరావన్వధావతామ్ 27

మా భైష్టేత్యభయారావౌ శాలహస్తా తరస్వినౌ
ఆసేదతుస్తం తరసా త్వరితం గుహ్యకాథమమ్ 28

స వీక్ష్య తావనుప్రాప్తా కాలమృత్యా ఇవోద్విజన్
విప్రుజ్యస్తీజనం మూఢః ప్రాద్రవజ్జీవితేచ్ఛయా 29

తమన్వధావద్ధోవిన్దో యత్ర యత్ర స ధావతి
జిహీర్షుస్తచ్చిరోరత్నం తస్థా రక్షన్త్రియో బలః 30

అవిదూర ఇవాభ్యేత్య శిరస్తస్య దురాత్మనః
జహార ముష్టినైవాఙ్గ సహచూడమణిం విభుః 31

శఙ్ఖచూడం నిహత్యైవం మణిమాదాయ భాస్వరమ్
అగ్రజాయాదదాత్ప్రిత్యా పశ్యన్తీనాం చ యోషితామ్ 32

అధ్యాయము – 35

శ్రీశుక ఉవాచ
గోప్యః కృష్ణే వనం యాతే తమనుద్రుతచేతసః
కృష్ణలీలాః ప్రగాయన్త్యో నిన్యర్దుఃఖేన వాసరాన్ 1

శ్రీగోప్య ఊచుః
వామబాహుకృతవామకపోలో వల్గితభ్రురధరాద్భితవేణుమ్
కోమలాఙ్గులిభిరాశ్రితమార్గం గోప్య ఈరయతి యత్ర ముకున్దః 2

- వోమయానవనితాః సహ సిద్ధైర్విస్మితాస్తదుపధార్య సలజ్జాః
కామమార్గణసమర్పితచిత్తాః కశ్మలం యయురపస్మృతనీవ్యః 3
- హస్త చిత్రమబలాః శృణుతేదం హారహాస ఉరసి స్థిరవిద్యుత్
నన్దసూనురయమార్తజనానాం నర్మదో యర్హి కూజితవేణుః 4
- వృన్దశో వ్రజవృషా మృగగావో వేణువాద్యహృతచేతస ఆరాత్
దన్తదష్టకవలా ధృతకర్ణా నిద్రితా లిఖితచిత్రమివాసన్ 5
- బర్హిణస్తబకధాతుపలాశైర్బద్ధమల్లపరిబర్హిణడమ్బుః
కర్హితృబల ఆలి స గోపైర్గః సమాహ్వయతి యత్ర ముకున్దః 6
- తర్హిభగ్గుగతయః సరితో వై తత్పదామ్బుజరజోఽనిలనీతమ్
స్పృహయతీర్వయమివాబహుపుణ్యాః ప్రేమవేపితభుజాః స్తిమితాపః 7
- అనుచరైః సమనువర్ణితవీర్య ఆదిపూరుష ఇవాచలభూతిః
వనచరో గిరితటేషు చరన్తీర్వేణునాహ్వయతి గాః స యదా హి 8
- వనలతాస్తరవ ఆత్మని విష్ణుం వ్యజ్ఞాయన్త్య ఇవ పుష్పఫలాఢ్యాః
ప్రణతభారవిటపా మధుధారాః ప్రేమహృష్టతనవో వవృషుః స్మ 9
- దర్శనీయతిలకో వనమాలా దివ్యగన్ధతులసీమధుమతైః
అలికులైరలఘు గీతామభీష్టమాద్రియన్యర్హి సన్ధితవేణుః 10
- సరసి సారసహంసవిహజ్ఞాశ్చారుగీతాహృతచేతస ఏత్య
హరిముపాసత తే యతచిత్తా హస్త మీలితదృశో ధృతమౌనాః 11
- సహబలః స్రగవతంసవిలాసః సానుషు క్షితిభృతో వ్రజదేవ్యః
హర్షయన్యర్హి వేణురవేణ జాతహర్ష ఉపరమ్భతి విశ్వమ్ 12
- మహదతిక్రమణశక్యితచేతా మన్దమన్దమనుగర్జతి మేఘః
సుహృదమభ్యవర్షత్సుమనోభిశ్చాయయా చ విదధత్ప్రతపత్రమ్ 13

- వివిధగోపచరణేషు విదగ్ధో వేణువాద్య ఉరుధా నిజశిక్షాః
తవ సుతః సతి యదాధరబిమ్బే దత్తవేణురనయత్స్వ రజాతీః 14
- సవనశస్త్రదుపధార్య సురేశాః శక్రశర్వపరమేష్టిపురోగాః
కవయ ఆనతకన్ధరచిత్తాః కశ్మలం యయురనిశ్చితతత్త్వాః 15
- నిజపదాబ్జదలైర్ద్వజవజ్ర నీరజాఙ్కుశవిచిత్రలలామైః
వ్రజభువః శమయన్ఘరతోదం వర్షధుర్యగతిరీడితవేణుః 16
- వ్రజతి తేన వయం సవిలాస వీక్షణార్పితమనోభవవేగాః
కుజగతిం గమితా న విదామః కశ్మలేన కవరం వసనం వా 17
- మణిధరః క్వచిదాగణయన్గా మాలయా దయితగన్ధతులస్యాః
ప్రణయినోఽనుచరస్య కదాంసే ప్రక్షిపన్భుజమగాయత యత్ర 18
- క్వణితవేణురవవశ్చితచిత్తాః కృష్ణమన్వసత కృష్ణగృహిణ్యః
గుణగణార్ణమనుగత్య హరిణ్యో గోపికా ఇవ విముక్తగృహాశాః 19
- కున్దదామకృతకౌతుకవేషో గోపగోధనవృతో యమునాయామ్
నన్దసూనురనఘే తవ వత్సో నర్మదః ప్రణయిణాం విజహార 20
- మన్దవాయురుపవాత్యనకూలం మానయన్మలయజస్పర్శేన
వన్దినస్తముపదేవగణా యే వాద్యగీతబలిభిః పరివవ్రుః 21
- వత్సలో వ్రజగవాం యదగధ్రో వన్ద్యమానచరణః పథి వృద్ధైః
కృత్స్నగోధనముపోహ్య దినాన్తే గీతవేణురనుగేడితకీర్తిః 22
- ఉత్సవం శ్రమరుచాపి దృశీనామున్నయన్ఘరరజశ్చురితస్రక్
దిత్సయ్యైతి సుహృదాసిష ఏష దేవకీజరరభూరుడురాజః 23
- మదవిఘ్నూర్ణితలోచన ఈషత్మానదః స్వసుహృదాం వనమాలీ

బదరపాణ్డువదనో మృదుగణ్డుం మణ్డయన్మనకకుణ్డలలక్ష్మ్యా 24

యదుపత్నిర్ద్విరదరాజవిహారో యామినీపతిరివైష దినాన్తే
ముదితవక్త ఉపయాతి దురన్తం మోచయన్వజగవాం దినతాపమ్ 25

శ్రీశుక ఉవాచ
ఏవం వ్రజస్తియో రాజన్మృష్ణలీలానుగాయతీః
రేమిరేఽహఃసు తచ్చిత్తాస్తన్మనస్కా మహోదయాః 26

అధ్యాయము – 36

శ్రీ బాదరాయణిరువాచ
అథ తర్వాగతో గోష్ఠమరిష్ఠో వృషభాసురః
మహీమ్నహాకకుత్స్థాయః కమ్పయన్స్థురవిక్షతామ్ 1

రమ్భమాణః ఖరతరం పదా చ విలిఖన్మహీమ్
ఉద్యమ్య పుచ్చం వప్రాణి విషాణాగ్రేణ చోద్ధరన్
కిఞ్చిత్కిఞ్చిచ్చకృన్ముఞ్చన్మాత్రయన్స్తబ్ధలోచనః 2

యస్య నిర్హాదితేనాఙ్గ నిష్ఠురేణ గవాం నృణామ్
పతన్యకాలతో గర్భాః స్రవన్తి స్మ భయేన వై 3

నిర్విశన్తి ఘనా యస్య కకుద్యచలశఙ్కయా
తం తీక్ష్ణశృఙ్గముద్వీక్య గోప్యో గోపాశ్చ తత్రసుః 4

పశవో దుద్రువుర్భీతా రాజన్సన్త్యజ్య గోకులమ్
కృష్ణ కృష్ణేతి తే సర్వే గోవిన్దం శరణం యయుః 5

భగవానపి తద్వీక్య గోకులం భయవిద్రుతమ్
మా భైష్టేతి గిరాశ్వాస్య వృషాసురముపాహ్వయత్ 6

- గోపాలైః పశుభిర్మన్త త్రాసితైః కిమసత్తమ
మయి శాస్తరి దుష్టానాం త్వద్విధానాం దురాత్మనామ్ 7
- ఇత్యాసోఽత్యాచ్యతోఽరిష్టం తలశభేన కోపయన్
సఖ్యురంసే భుజాభోగం ప్రసార్యావస్థితో హరిః 8
- సోఽప్యేవం కోపితోఽరిష్టః ఖురేణావనిముల్లిఖన్
ఉద్యత్తు చ్చభ్రమన్మేఘః క్రుద్ధః కృష్ణముపాద్రవత్ 9
- అగ్రన్యస్తవిషాణాగ్రః స్తబ్ధాస్పగ్గోచనోఽచ్యుతమ్
కటాక్షిప్యాద్రవత్కర్ణమిన్ద్రముక్తోఽశనిర్యథా 10
- గృహీత్వా శృంగయోస్తం వా అష్టాదశ పదాని సః
ప్రత్యపోవాహ భగవాన్లజః ప్రతిగజం యథా 11
- సోఽపవిద్ధో భగవతా పునరుత్థాయ సత్వరమ్
ఆపతత్స్విన్నసర్వాజ్ఞో నిఃశ్వసన్కృధమూర్చ్ఛితః 12
- తమాపతంతం స నిగృహ్య శృంగయోః పదా సమాక్రమ్య నిపాత్య భూతలే
నిష్ఠిడయామాస యథార్థమమ్బరం కృత్వా విషాణేన జఘాన సోఽపతత్ 13
- అస్పృగ్వమన్మాత్రశకృత్సముత్స్రుజన్క్వి పంశ్చ పాదాననవస్థితేక్షణః
జగామ కృచ్ఛ్రం నిర్మతేరథ క్షయం పుష్టైః కిరన్తో హరిమీడిరే సురాః 14
- ఏవం కుకుద్మీనం హత్వా స్తూయమానః ద్విజాతిభిః
వివేశ గోష్ఠం సబలో గోపీనాం నయనోత్సవః 15
- అరిష్టే నిహతే దైత్యే కృష్ణేనాద్భుతకర్మణా
కంసాయాథాహ భగవాన్నారదో దేవదర్శనః 16
- యశోదాయాః సుతాం కన్యాం దేవక్యాః కృష్ణమేవ చ

- రామం చ రోహిణీపుత్రం వసుదేవేన బిభ్యతా
న్యస్తా స్వమిత్రే నన్దే వై యాభ్యాం తే పురుషా హతాః 17
- నిశమ్య తద్భోజపతిః కోపాత్ప్రచలితేన్ద్రియః
నిశాతమసిమాదత్త వసుదేవజిఘాంసయా 18
- నివారితో నారదేన తత్సతౌ మృత్యుమాత్మనః
జ్ఞాత్వా లోహమయ్యైః పాశైర్బబంధ సహ భార్యయా 19
- ప్రతియాతే తు దేవర్షౌ కంస ఆభాష్య కేశినమ్
ప్రేషయామాస హన్యేతాం భవతా రామకేశవౌ 20
- తతో ముష్టికచాణూర శలతోశలకాదికాన్
అమాత్యాన్వన్తిపాంచైవ సమాహాయాహ భోజరాట్ 21
- భో భో నిశమ్యతామేతద్వీరచాణూరముష్టికౌ
నన్దవ్రజే కిలాసాతే సుతావానకదున్దుభేః 22
- రామకృష్ణౌ తతో మహ్యం మృత్యుః కిల నిదర్శితః
భవద్భ్యామిహ సమప్తప్తౌ హన్యేతాం మల్లలీలయా 23
- మజ్ఞాః క్రియంతాం వివిధా మల్లరజ్జపరిశ్రితాః
పౌరా జానపదాః సర్వే పశ్యన్తు స్వైరసంయుగమ్ 24
- మహామాత్ర త్వయా భద్ర రజ్జద్వార్యుపనీయతామ్
ద్విపః కువలయాపీడో జహి తేన మమాహితౌ 25
- ఆరభ్యతాం ధనుర్యాగశ్చతుర్దశ్యాం యథావిధి
విశసన్తు పశూన్మేధ్యాన్భూతరాజాయ మీఢుషే 26
- ఇత్యాజ్ఞాప్యార్థతన్త్రజ్ఞ ఆహాయ యదుపుష్కవమ్
గృహీత్వా పాణినా పాణిం తతోఽక్రూరమువాచ హ 27

- భో భో దానపతే మహ్యం క్రియతాం మైత్రమాదృతః
నాన్యస్త్వత్తో హితతమో విద్యతే భోజవృష్ణిషు 28
- అతస్త్వామాశ్రితః సౌమ్య కార్యగౌరవసాధనమ్
యథేన్ద్రో విష్ణుమాశ్రిత్య స్వార్థమధ్యగమద్విభుః 29
- గచ్ఛ నన్దవ్రజం తత్ర సుతావానకదున్దుభేః
ఆసాతే తావిహనేన రథేనానయ మా చిరమ్ 30
- నిస్సృష్టః కిల మే మృత్యుర్దేవైర్దైక్యుణ్ణసంశ్రయైః
తావానయ సమం గోపైర్నన్దాద్యైః సాభ్యుపాయనైః 31
- ఘాతయిష్య ఇహానీతౌ కాలకల్పేన హస్తినా
యది ముక్తౌ తతో మల్లైర్ఘాతయే వైద్యుతోపమైః 32
- తయోర్నిహతయోస్తప్తాన్వసుదేవపురోగమాన్
తద్భన్దాన్నిహనిష్యామి వృష్ణిభోజదశార్హకాన్ 33
- ఉగ్రసేనం చ పితరం స్థవిరం రాజ్యకాముకం
తద్భ్రాతరం దేవకం చ యే చాన్యే విద్విషో మమ 34
- తతశ్చైషా మహీ మిత్ర
భవిత్రీ నష్టకణ్డకా 35
- జరాసన్ధో మమ గురుర్ద్వివిదో దయితః సఖా
శమ్భరో నరకో బాణో మయ్యేవ కృతసౌహృదాః
తైరహం సురపక్షీయాన్తత్త్వా భోక్త్యే మహీం నృపాన్ 36
- ఏతజ్జ్ఞాత్వానయ క్షిప్రం రామకృష్ణావిహార్భకౌ
ధనుర్మఖనిరీక్షార్థం ద్రష్టుం యదుపురశ్రియమ్ 37

శ్రీకూర ఉవాచ

రాజన్మనీషితం సద్యక్తవ స్యావద్యమార్జనమ్
సిద్ధ్యసిద్ధ్యేః సమం కుర్యాద్దైవం హి ఫలసాధనమ్

38

మనోరథాన్మరోత్యుచ్చైర్జన్తో దైవహతానపి
యుజ్యతే హర్షశోకాభ్యాం తథాప్యాజ్ఞాం కరోమి తే

39

శ్రీశుక ఉవాచ

ఏవమాదిశ్య చాక్రూరం మన్త్రిణశ్చ విషృజ్య సః
ప్రవివేశ గృహం కంసస్తథాక్రూరః స్వమాలయమ్

40

అధ్యాయము – 37

శ్రీశుక ఉవాచ

కేశీ తు కంసప్రహితః ఖురైర్మహీం
మహాహయో నిర్జరయన్మనోజవః
సటావధూతాభ్రవిమానసజ్కులం
కుర్వన్నభో హేషితభీషితాఖిలః

1

తం త్రాసయంతం భగవాన్స్వగోకులం
తద్దేషితైర్వాలవిఘూర్ణితామ్బుదమ్
ఆత్మానమాజౌ మృగయంతమగ్రణీర్
ఉపాహ్వయత్స వ్యనదన్మగేస్తవత్

2

స తం నిశామ్యాభిముఖో మఖేన ఖం
పిబన్నివాభ్యద్రవదత్యమర్షణః
జఘాన పద్భ్యామరవిన్దలోచనం
దురాసదశ్చణ్డజవో దురత్యయః

3

తద్వచ్చయిత్వా తమధోక్షజో రుషా ప్రగృహ్య దోర్భ్యాం పరివిధ్య పాదయోః
సావజ్ఞముత్సుజ్య ధనుఃశతాంతరే యథోరగం తార్క్యసుతో వ్యవస్థితః

4

సః లబ్ధసంజ్ఞః పునరుత్థితో రుషా
వ్యాదాయ కేశీ తరసాపతద్ధరిమ్
సోఽప్యస్య వక్త్రే భుజముత్తరం స్మయన్
ప్రవేశయామాస యథోరగం బిలే

5

దంతా నివేతుర్భగవద్భుజస్పృశన్
తే కేశినస్తప్తమయస్పృశో యథా
బాహుశ్చ తద్దేహగతో మహాత్మనో
యథామయః సంవవృధే ఉపేక్షితః

6

సమేధమానేన స కృష్ణబాహునా నిరుద్ధవాయుశ్చరణాంశ్చ విక్షిపన్
ప్రస్విన్నగాత్రః పరివృత్తలోచనః పపాత లఙ్ఘం విసృజన్క్లితౌ వ్యసుః

7

తద్దేహతః కర్కటికాఫలోపమాద్య్వసోరపాకృప్య భుజం మహాభుజః
అవిస్మితోఽయత్నహతారికః సురైః ప్రసూనవద్వైర్వర్షద్భిరీడితః

8

దేవర్షిరుపసంజ్ఞమ్య భాగవతప్రవరో నృప
కృష్ణమక్లిష్టకర్మాణం రహస్యేతదభాషత

9

కృష్ణ కృష్ణాప్రమేయాత్మన్యోగేశ జగదీశ్వర
వాసుదేవాఖిలావాస సాత్త్వతాం ప్రవర ప్రభో

10

త్వమాత్మా సర్వభూతానామేకో జ్యోతిరివైధసామ్
గూఢో గుహశయః సాక్షీ మహాపురుష ఈశ్వరః

11

ఆత్మనాత్మాశ్రయః పూర్వం మాయయా సస్పృజే గుణాన్
తైరిదం సత్యసంకల్పః సృజన్యత్యవసీశ్వరః

12

స త్వం భూధరభూతానాం దైత్యప్రమథరక్షసామ్
అవతీర్ణో వినాశాయ సాధునాం రక్షణాయ చ

13

- దిష్ట్యా తే నిహతో దైత్యో లీలయాయం హయాకృతిః
యస్య హేషితసంతస్తాస్యజన్త్యనిమిషా దివమ్ 14
- చాణూరం ముష్టికం చైవ మల్లానన్యాంశ్చ హస్తినమ్
కంసం చ నిహతం ద్రక్ష్యే పరశ్వోహని తే విభో 15
- తస్యాను శఙ్ఖయవన మురాణాం నరకస్య చ
పారిజాతాపహరణమిన్ద్రస్య చ పరాజయమ్ 16
- ఉద్వాహం వీరకన్యానాం వీర్యశుల్కాదిలక్షణమ్
న్యగస్య మోక్షణం శాపాద్ద్వారకాయాం జగత్పతే 17
- స్యమన్తకస్య చ మణేరాదానం సహ భార్యయా
మృతపుత్రప్రదానం చ బ్రాహ్మణస్య స్వధామతః 18
- పౌండ్రకస్య వధం పశ్చాత్కాశిపుర్యాశ్చ దీపనమ్
దన్తవక్త్రస్య నిధనం చైద్యస్య చ మహాక్రతౌ 19
- యాని చాన్యాని వీర్యాణి ద్వారకామావసన్భవాన్
కర్తా ద్రక్ష్యమ్యహం తాని గేయాని కవిభిర్భువి 20
- అథ తే కాలరూపస్య క్షపయిష్ణోరముష్య వై
అక్షౌహిణీనాం నిధనం ద్రక్ష్యమ్యర్జునసారథేః 21
- విశుద్ధవిజ్ఞానఘనం స్వసంస్థయా
సమాప్తసర్వార్థమమోఘవాఞ్ఞితమ్
స్వతేజసా నిత్యనివృత్తమాయా
గుణప్రవాహం భగవన్తమీమహి 22
- త్వామీశ్వరం స్వాశ్రయమాత్మమాయయా వినిర్మితాశేషవిశేషకల్పనమ్
క్రీడార్థమద్యాత్తమనుష్యవిగ్రహం నతోఽస్మి ధుర్యం యదువృష్టిసాత్వతామ్ 23

శ్రీశుక ఉవాచ

ఏవం యదుపతిం కృష్ణం భాగవతప్రవరో మునిః
ప్రణిపత్యాభ్యనుజ్ఞాతో యయౌ తద్ధర్మనోత్సవః 24

భగవానపి గోవిన్దో హత్వా కేశినమాహవే
పశూనపాలయత్పాలైః ప్రీతైర్వజసుఖావహః 25

ఏకదా తే పశూన్పాలాశ్చారయన్తోఽద్రిసానుషు
చక్రుర్నిలాయనక్రీడాశ్చోరపాలాపదేశతః 26

తత్రాసన్కృతిచిచ్ఛోరాః పాలాశ్చ కతిచిన్పుప
మేషాయితాశ్చ తత్రైకే విజప్తురకుతోభయాః 27

మయపుత్రో మహామాయో వ్యోమో గోపాలవేషధృక్
మేషాయితానపోవాహ ప్రాయశ్చోరాయితో బహూన్ 28

గిరిదర్యాం వినిక్షిప్య నీతం నీతం మహాసురః
శిలయా పిదధే ద్వారం చతుఃపశ్చావశేషితాః 29

తస్య తత్కర్మ విజ్ఞాయ కృష్ణః శరణదః సతామ్
గోపాన్నయన్తం జగ్రాహ వృకం హరిరివౌజసా 30

స నిజం రూపమాస్థాయ గిరీస్త్రసదృశం బలీ
ఇచ్ఛన్విమోక్తమాత్మానం నాశక్నోద్ధహణాతురః 31

తం నిగృహ్యచ్యుతో దోర్భ్యాం పాతయిత్వా మహీతలే
పశ్యతాం దివి దేవానాం పశుమారమమారయత్ 32

గుహాపిథానం నిర్భిద్య గోపాన్నిఃసార్య కృచ్ఛ్రతః
స్తూయమానః సురైర్గోపైః ప్రవివేశ స్వగోకులమ్ 33

అధ్యాయము – 38

శ్రీశుక ఉవాచ

అక్రూరోఽపి చ తాం రాత్రిం మధుపుర్యాం మహామతిః

ఉపిత్వా రథమాస్థాయ ప్రయయౌ నన్దగోకులమ్

1

గచ్ఛన్పథి మహాభాగో భగవత్యమ్బుజేక్షణే

భక్తిం పరాముపగత ఏవమేతదచింతయత్

2

కిం మయాచరితం భద్రం కిం తప్తం పరమం తపః

కిం వాథావ్యర్హతే దత్తం యద్దక్ష్యామ్యద్య కేశవమ్

3

మమైతద్దుర్లభం మన్య ఉత్తమఃశ్లోకదర్శనమ్

విషయాత్మనో యథా బ్రహ్మ కీర్తనం శూద్రజన్మనః

4

మైవం మమాధమస్యాపి స్యాదేవాచ్యుతదర్శనమ్

హ్రీయమాణః కలనద్యా క్షచిత్తరతి కశ్చన

5

మమాద్యామజ్గలం నష్టం ఫలవాంశ్చైవ మే భవః

యన్నమస్యే భగవతో యోగిధ్యేయాన్ప్రిపక్కుజమ్

6

కంసో బతాద్యాకృత మేఽత్యనుగ్రహం ద్రక్ష్యేఽజ్ఞేపద్మం ప్రహితోఽమునా హరేః

కృతావతారస్య దురత్యయం తమః పూర్వేఽతరన్యన్నఖమణ్డలత్విషా

7

యదర్చితం బ్రహ్మభవాదిభిః సురైః

శ్రియా చ దేవ్యా మునిభిః ససాత్వతైః

గోచారణాయానుచరైశ్చరద్వనే

యద్గోపికానాం కుచకుఙ్కుమాఙ్గీతమ్

8

ద్రక్ష్యామి నూనం సుకపోలనాసికం స్మితావలోకారుణకజ్జలోచనమ్

ముఖం ముకున్దస్య గుడాలకావృతం ప్రదక్షిణం మే ప్రచరన్తి వై మృగాః

9

అప్యద్య విష్ణోర్మనుజత్వమీయుషో భారావతారాయ భువో నిజేచ్ఛయా
లావణ్యధామ్నో భవితోపలమ్భనం మహ్యం న న స్యాత్ఫలమజ్ఞసా దృశః 10

య ఈక్షితాహంరహితోఽప్యసత్సతోః స్వతేజసాపాస్తతమోభిదాభ్రమః
స్వమాయయాత్మనచితైస్తదీక్షయా ప్రాణాక్షధీభిః సదనేష్వభీయతే 11

యస్యాఖిలామీవహభిః సుమజ్గలైః వాచో విమిశ్రా గుణకర్మజన్మభిః
ప్రాణన్తి శుమ్భన్తి పునన్తి వై జగత్పాస్తద్విరక్తాః శవశోభనా మతాః 12

స చావతీర్థః కిల సత్వతాన్వయే స్వసేతుపాలామరవర్యశర్మకృత్
యశో వితన్వన్వజ ఆస్త ఈశ్వరో గాయన్తి దేవా యదశేషమజ్గలమ్ 13

తం త్వద్య నూనం మహతాం గతిం గురుం
త్రైలోక్యకాంతం దృశిమన్మహోత్సవమ్
రూపం దధానం శ్రియ ఈష్ఠితాస్పదం
ద్రక్ష్యే మమాసన్నుషసః సుదర్శనాః 14

అథావరూఢః సపదీశయో రథాత్మధానపుంసోశ్చరణం స్వలబ్ధయే
ధియా ధృతం యోగిభిరప్యహం ధ్రువం నమస్య ఆభ్యాం చ సఖీన్వనౌకసః 15

అప్యజ్ఞేమూలే పతితస్య మే విభుః
శిరస్యధాస్యన్నిజహస్తపఙ్కజమ్
దత్తాభయం కాలభుజాఙ్గరంహసా
ప్రోద్వేజితానాం శరణైషిణాం ణ్బనామ్ 16

సమర్హణం యత్ర నిధాయ కౌశికస్తథా బలిశ్చాప జగత్తయేన్ద్రతామ్
యద్వా విహరే వ్రజయోషితాం శ్రమం స్ఫుర్ధేన సౌగంధికగన్ధపానుదత్ 17

న మయ్యుపైష్యత్యరిబుద్ధిమచ్యుతః
కంసస్య దూతః ప్రహితోఽపి విశ్వదృక్
యోఽన్తర్బహిశ్చేతన ఏతదీహితం

క్షేత్రజ్ఞ ఈక్షత్యమలేన చక్షుషా

18

అప్యజ్ఞేమూలేనవహితం కృతాజ్ఞాలిం
మామీక్షితా సస్మితమార్తయా దృశా
సపద్యపథ్యస్తసమస్తకిల్బిషో
వోధా ముదం వీతవిశజ్క ఊర్జితామ్

19

సుహృత్తమం జ్ఞాతిమనన్యదైవతం దోర్భ్యాం బృహద్భ్యాం పరిరప్యతేనథ మామ్
ఆత్మా హి తీర్థీక్రియతే తదైవ మే బన్ధశ్చ కర్మాత్మక ఉచ్ఛ్వాసిత్యతః

20

లబ్ధ్వాఙ్గసఙ్గమృణతమృతాజ్ఞాలిం
మాం వక్ష్యతేనక్రూర తతేత్యురుశ్రవాః
తదా వయం జన్మభృతో మహీయసా
నైవాదృతో యో ధిగముష్య జన్మ తత్

21

న తస్య కశ్చిద్దయితః సుహృత్తమో న చాప్రియో ద్వేష్య ఉపేక్ష్య ఏవ వా
తథాపి భక్తాన్భజతే యథా తథా సురద్రుమో యద్వదుపాశ్రితోనర్థదః

22

కిం చాగ్రజో మావనతం యదూత్తమః స్మయన్పురిష్వజ్య గృహీతమజ్ఞాలౌ
గృహం ప్రవేష్యాస్తసమస్తసత్యతం సమృక్యతే కంసకృతం స్వబన్ధుషు

23

శ్రీశుక ఉవాచ

ఇతి సశ్చింతయన్మృష్ణం శ్వఫల్కతనయోనధ్వని
రథేన గోకులం ప్రాప్తః సూర్యశాస్తగిరిం నృప

24

పదాని తస్యాఖిలలోకపాల కిరీటజష్టామలపాదరేణోః
దదర్శ గోషే క్షితికౌతుకాని విలక్షితాన్యజ్ఞయవాఙ్ముశాద్వైః

25

తద్దర్శనాహ్లాదవివృద్ధసమ్భ్రమః
ప్రేమోర్ద్వారోమాశ్రుకలాకులేక్షణః
రథాదవస్కన్య స తేష్వచేష్టత

ప్రభోరమూన్యజ్ఞిరజాన్యహో ఇతి	26
దేహంభృతామియానర్థో హిత్యా దమ్భం భియం శుచమ్ సన్దేశాద్యో హరేర్లిజ దర్శనశ్రవణాదిభిః	27
దదర్శ కృష్ణం రామం చ వ్రజే గోదోహనం గతౌ పీతనీలామ్బరధరౌ శరదమ్బురహేక్షణౌ	28
కిశోరౌ శ్యామలశ్వేతౌ శ్రీనికేతౌ బృహద్భుజౌ సుముఖౌ సున్దరవరౌ బలద్విరదవిక్రమౌ	29
ధ్వజవజ్రాఙ్కుశామ్భోజైశ్చిహ్నితైరజ్ఞిభిర్వజ్రమ్ శోభయంతే మహత్మానౌ సానుక్రోశస్మితేక్షణౌ	30
ఉదారరుచిరక్రీడౌ స్రగ్వీణౌ వనమాలినౌ పుణ్యగన్ధానులిప్తాఙ్గా స్నాతౌ విరజవాససౌ	31
ప్రధానపురుషావాద్యౌ జగద్దేతూ జగత్పతీ అవతీర్ణౌ జగత్పరే స్వాంశేన బలకేశవౌ	32
దిశో వితిమిరా రాజన్కుర్వాణౌ ప్రభయా స్వయా యథా మారకతః శైలో రౌప్యశ్చ కనకాచితౌ	33
రథాత్పార్థమవప్లుత్య సోఽక్రూరః స్నేహవిహ్వలః పపాత చరణోపాస్తే దణ్డవద్రామకృష్ణయౌః	34
భగవద్దర్శనాహ్లాద బాష్పపర్యాకులేక్షణః పులకచితాఙ్గ ఔత్కణ్ఠ్యాత్స్వాఖ్యానే నాశకన్దుప	35
భగవాన్స్తమభిప్రేత్య రథాఙ్గాఙ్గితపాణినా పరిరేభేఽభ్యుపాకృప్య ప్రీతః ప్రణతవత్సలః	36

- సజ్కర్షణశ్చ ప్రణతముపగుహ్య మహామనాః
గృహీత్వా పాణినా పాణీ అనయత్సానుజో గృహమ్ 37
- పుష్పాథ స్వాగతం తస్మై నివేద్య చ వరాసనమ్
ప్రక్షాల్య విధివత్పాదౌ మధుపర్కార్హణమాహరత్ 38
- నివేద్య గాం చాతిథయే సంవాహ్య శ్రాంతమాద్యతః
అన్నం బహుగుణం మేధ్యం శ్రద్ధయోపాహరద్విభుః 39
- తస్మై భుక్తవతే ప్రీత్యా రామః పరమధర్మవిత్
మఖివాసైర్గన్ధమాల్వైః పరాం ప్రీతిం వ్యధాత్సు నః 40
- పప్రచ్ఛ సత్యతం నన్దః కథం స్థ నిరనుగ్రహే
కంసే జీవతి దాశార్హశౌనపాలా ఇవావయః 41
- యోఽవధీత్సు స్వసుస్తోకాన్కౌశన్త్యా అసుతృష్టలః
కిం ను స్విత్తత్తుజానాం వః కుశలం విమృశామహే 42
- ఇత్థం సూన్యతయా వాచా నన్దేన సుసభాజితః
అక్రూరః పరిపృష్టేన జహావద్ధ్వపరిశ్రమమ్ 43

అధ్యాయము – 39

- శ్రీశుక ఉవాచ
సుఖోపవిష్టః పర్యజ్ఞే రమకృష్ణోరుమానితః
లేభే మనోరథాన్సర్వాన్పథి యాన్స చకార హ 1
- కిమలభ్యం భగవతి ప్రసన్నే శ్రీనికేతనే
తథాపి తత్పరా రాజన్న హి వాఙ్చన్తి కిఞ్చన 2
- సాయంతనాశనం కృత్వా భగవాన్దేవకీసుతః

సుహృత్సు వృత్తం కంసస్య పప్రచ్ఛాన్యచ్ఛిక్రీర్షితమ్ 3

శ్రీభగవానువాచ

తాత సౌమ్యాగతః కచ్చిత్యాగతం భద్రమస్తు వః
అపి స్వజ్ఞాతిబన్ధనామనమీవమనామయమ్ 4

కిం ను నః కుశలం పృచ్ఛే ఏధమానే కులామయే
కంసే మాతులనామ్నాన్ల స్వానాం నస్తత్తుజాసు చ 5

అహో అస్మదభూద్భూరి పిత్రోర్వృజినమార్యయోః
యద్దేతోః పుత్రమరణం యద్దేతోర్బన్ధనం తయోః 6

దిష్ట్యాద్య దర్శనం స్వానాం మహ్యం వః సౌమ్య కాఙ్క్షి తమ్
సజ్ఞాతం వర్జ్యతాం తాత తవాగమనకారణమ్ 7

శ్రీశుక ఉవాచ

పుష్టో భగవతా సర్వం వర్ణయామాస మాధవః
వైరానుబన్ధం యదుషు వసుదేవవధోద్యమమ్ 8

యత్సన్దేశో యదర్థం వా దూతః సప్తేషితః స్వయమ్
యదుక్తం నారదేనాస్య స్వజన్మానకదున్ధభేః 9

శ్రుత్వాకూరవచః కృష్ణో బలశ్చ పరవీరహః
ప్రహస్య నన్దం పితరం రాజ్ఞా దిష్టం విజజ్ఞతుః 10

గోపాన్సమాదిశత్సోఽపి గృహ్యతాం సర్వగోరసః
ఉపాయనాని గృహ్లేధ్యం యుజ్యంతాం శకటాని చ 11

యాస్యామః శ్వో మధుపురీం దాస్యామో నృపతే రసాన్
ద్రక్ష్యామః సుమహత్పర్వ యాన్తి జానపదాః కిల
ఏవమాఘాషయత్క్వత్రా నన్దగోపః స్వగోకులే 12

గోప్యస్తాస్తదుపశ్రుత్య బభూవుర్వ్యధితా భృశమ్
రామకృష్ణా పురీం నేతుమక్రూరం వ్రజమాగతమ్ 13

కాశ్చిత్తత్యతహృతాప శ్వాసమ్లానముఖశ్రియః
సంసద్దుకూలవలయ కేశగ్రన్ధ్యశ్చ కాశ్చన 14

అన్యాశ్చ తదనుధ్యాన నివృత్తాశేషవృత్తయః
నాభ్యజానన్నిమం లోకమాత్మలోకం గతా ఇవ 15

స్మరన్త్యశ్చాపరాః శౌరేరనురాగస్మితేరితాః
హృదిస్పృశశ్చిత్రపదా గిరః సమ్ముముహుః స్త్రీయః 16

గతిం సులలితాం చేష్టాం స్నిగ్ధహాసావలోకనమ్
శోకాపహాని నర్మాణి ప్రోద్ధామచరితాని చ 17

చింతయన్త్యో ముకున్దస్య భీతా విరహకాతరాః
సమేతాః సజ్జశః ప్రోచురశ్రుముఖ్యోఽచ్యుతాశయాః 18

శ్రీగోప్య ఊచుః
అహో విధాతస్తవ న క్వచిద్దయా సంయోజ్య మైత్ర్యా ప్రణయేన దేహినః
తాంశ్చాకృతార్థాన్వియునబ్జ్భృపార్థకం విక్రీడితం తేఽర్భకచేష్టితం యథా 19

యన్త్యం ప్రదర్శ్యాసితకున్తలావృతం
ముకున్దవక్త్రం సుకపోలమున్నసమ్
శోకాపనోదస్మితలేశసున్దరం
కరోషి పారోక్ష్యమసాధు తే కృతమ్ 20

కూరన్త్యమకూరసమాఖ్యయా స్మ నశ్
చక్షుర్ద్విదత్తం హరసే బతాజ్ఞవత్
యేనైకదేశేఽఖిలసర్గసౌప్తవం
త్వదీయమద్రాక్ష్య వయం మధుద్విషః 21

న నన్దసూనుః క్షణభక్తసౌహృదః
సమీక్షతే నః స్వకృతాతురా బత
విహాయ గేహస్వజనాన్సుతాన్పుతీంస్
తద్దాస్యమద్ధోపగతా నవప్రియః 22

సుఖం ప్రభాతా రజనీయమాశిషః సత్యా బభూవుః పురయోషితాం ధ్రువమ్
యాః సంప్రవిష్టస్య ముఖం వ్రజస్పతేః పాస్యన్త్యపాఙ్గోత్కలితస్మితాసవమ్ 23

తాసాం ముకున్దో మధుమజ్జుబభాషితైర్
గృహీతచిత్తః పరవాన్మనస్వపి
కథం పునర్నః ప్రతియాస్యతేఽబలా
గ్రామ్యాః సలజ్జస్మితవిభ్రమైర్భ్రమన్ 24

అద్య ధ్రువం తత్ర దృశో భవిష్యతే దాశార్వభౌజాన్దకవృష్టిసాత్వతామ్
మహోత్సవః శ్రీరమణం గుణాస్పదం ద్రక్ష్యన్తి యే చాధ్వని దేవకీసుతమ్ 25

మైతద్విధస్యాకరుణస్య నామ భూదక్రూర ఇత్యేతదతీవ దారుణః
యోఽసావనాశ్వాస్య సుదుఃఖితమ్షనం ప్రియాత్మియం నేష్యతి పారమధ్వనః 26

అనార్తధీరేష సమాస్థితో రథం తమన్వమీ చ త్వరయన్తి దుర్మదాః
గోపా అనోభిః స్థవిరైరుపేక్షితం దైవం చ నోఽద్య ప్రతికూలమీహతే 27

నివారయామః సముపేత్య మాధవం కిం నోఽకరిష్యన్కులవృద్ధబాన్దవాః
ముకున్దసగ్గాన్నిమిషార్దదుస్త్వజ్జాడైవేన విధ్వంసితదీనచేతసామ్ 28

యస్యానురాగలలితస్మితవల్లమన్త్ర
లీలావలోకపరిరమ్భణరాసగోష్ఠామ్
నీతాః స్మ నః క్షణమివ క్షణదా వినా తం
గోప్యః కథం న్వతితరేమ తమో దురన్తమ్ 29

యోఽహ్నః క్షయే వ్రజమనంతసఖః పరీతో
గోపైర్విశన్ధురరజశ్చురితాలకస్రక్
వేణుం క్వణస్మితకతాక్షనిరీక్షణేన
చిత్తం క్షిణోత్యముమ్భుతే ను కథం భవేమ 30

శ్రీశుక ఉవాచ
ఏవం బ్రువాణా విరహాతురా భృశం వ్రజస్త్రియః కృష్ణవిషక్తమానసాః
విస్మయ్య లజ్జాం రురుదుః స్మ సుస్వరం గోవింద దామోదర మాధవేతి 31

స్త్రీణామేవం రుదన్తీనాముదితే సవితర్యథ
అక్రూరశ్చోదయామాస కృతమైత్రాదికో రథమ్ 32

గోపాస్తమన్వసజ్జన్త నన్దాద్యాః శకటైస్తతః
ఆదాయోపాయనం భూరి కుమ్భాన్గోరససమ్భ్రుతాన్ 33

గోప్యశ్చ దయితం కృష్ణమనువ్రజ్యానురజ్ఞితాః
ప్రత్యాదేశం భగవతః కాఙ్క్షన్త్యశ్చావతస్థిరే 34

తాస్తథా తప్యతీర్షీక్య స్వప్రస్థాణే యదూత్తమః
సాన్త్యయామస సప్రేమైరాయాస్య ఇతి దౌత్యకైః 35

యావదాలక్యతే కేతుర్యావద్రేణూ రథస్య చ
అనుప్రస్థాపితాత్మానో లేఖ్యానీవోపలక్షితాః 36

తా నిరాశా నివవృతుర్గోవిన్దవినివర్తనే
విశోకా అహనీ నిన్యూర్గాయన్త్యః ప్రియచేష్టితమ్ 37

భగవానపి సమ్ప్రాప్తో రామాక్రూరయుతో నృప
రథేన వాయువేగేన కాలిన్దీమఘనాశినీమ్ 38

తత్రోపస్సుశ్య పానీయం పీత్వా మృష్టం మణిప్రభమ్

- వృక్షషణ్డముపవ్రజ్య సరామో రథమావిశత్ 39
- అక్రూరస్తావుపామన్త్ర నివేశ్య చ రథోపరి
కాలిన్ద్యా ప్రాదమాగత్య స్నానం విధివదాచరత్ 40
- నిమజ్జ్య తస్మిన్నలిలే జపన్తహ్మ సనాతనమ్
తావేవ దదృశేఽక్రూరో రామకృష్ణౌ సమన్వితౌ 41
- తౌ రథస్థౌ కథమిహ సుతావానకదున్దభేః
తర్హిస్విత్సన్దనే న స్త ఇత్యున్మజ్జ్య వ్యచష్ట సః 42
- తత్రాపి చ యథాపూర్వమాసీనౌ పునరేవ సః
న్యమజ్జద్ధర్శనం యన్మే మృషా కిం సలిలే తయోః 43
- భూయస్తత్రాపి సోఽద్రాక్షీత్స్నాయమానమహీశ్వరమ్
సిద్ధచారణగన్ధర్వైరసురైర్నతకన్దరైః 44
- సహస్రశిరసం దేవం సహస్రఫణమౌలినమ్
నీలామ్బరం విసశ్వేతం శృణ్వైః శ్వేతమివ స్థితమ్ 45
- తస్యోత్పల్లజే ఘనస్యామం పీతకౌశేయవాససమ్
పురుషం చతుర్భుజం శాన్తమ్బుద్మపత్రారుణేక్షణమ్ 46
- చారుప్రసన్నవదనం చారుహాసనిరీక్షణమ్
సుభ్రాన్నసం చరుకర్ణం సుకపోలారుణాధరమ్ 47
- ప్రలమ్బపీవరభుజం తుజ్గాంసోరఃస్థలశ్రియమ్
కమ్బుకణ్ఠం నిమ్ననాభిం వలిమత్పల్లవోదరమ్ 48
- బృహత్కృతితత్రోణి కరభోరుద్వయాన్వితమ్
చారుజానుయుగం చారు జఙ్ఘాయుగలసంయుతమ్ 49

- తుజగుల్ఫారుణనఖ వ్రాతదీధితిభిర్వృతమ్
నవాఙ్మల్యఙ్మల్యపదలైర్విలసత్పాదపఙ్కజమ్ 50
- సుమహార్హమణివ్రాత కిరీటకటకాఙ్గదైః
కటిసూత్రబ్రహ్మసూత్ర హరనూపురకుణ్డలైః 51
- భ్రాజమానం పద్మకరం శఙ్ఖచక్రగదాధరమ్
శ్రీవత్సవక్షసం భ్రాజత్కౌస్తుభం వనమాలినమ్ 52
- సునన్దనన్దప్రముఖైః పర్షదైః సనకాదిభిః
సురేశైర్బహ్మరుద్రాద్యైర్నవభిశ్చ ద్విజోత్తమైః 53
- ప్రహృదనారదవసు ప్రముఖైర్భాగవతోత్తమైః
స్తూయమానం పృథగ్భావైర్వచోభిరమలాత్మభిః 54
- శ్రియా పుష్ట్యా గిరా కాన్త్యా కీర్త్యా తుష్టీలయోర్జయా
విద్యయావిద్యయా శక్త్యా మాయయా చ నిషేవితమ్ 55
- విలోక్య సుభృశం ప్రీతో భక్త్యా పరమయా యుతః
హృష్యత్తనూరుహో భావ పరిక్లిన్నాత్మలోచనః 56
- గిరా గద్గదయాస్తాపీత్సత్త్వ మాలమ్బ్య సాత్వతః
ప్రణమ్య మూర్ధ్నావహితః కృతాఙ్గలిపుటః శనైః 57

అధ్యాయము – 40

శ్రీకూర ఉవాచ

నతోఽస్మృహం త్వాఖిలహేతుహేతుం నారాయణం పూరుషమాద్యమవ్యయమ్
యన్నాభిజాతాదరవిన్దకోపార్ద్రహ్మవిరాసేద్యత ఏష లోకః 1

భూస్తోయమగ్నిః పవనం ఖమాదిర్మహానజాదిర్మన ఇన్ద్రియాణి

- సర్వేన్ద్రియార్థా విబుధాశ్చ సర్వే యే హేతవస్తే జగతోఽఙ్గభూతాః 2
- నైతే స్వరూపం విదురాత్మనస్తే హ్యజాదయోఽనాత్మతయా గృహీతః
అజోఽనుబద్ధః స గుణైరజాయా గుణాత్పరం వేద న తే స్వరూపమ్ 3
- త్వాం యోగినో యజన్త్యద్ధా మహాపురుషమీశ్వరమ్
సాధ్యాత్మం సాధిభూతం చ సాధిదైవం చ సాధవః 4
- త్రయ్యా చ విద్యయా కేచిత్త్వాం వై వైతానికా ద్విజాః
యజన్తే వితతైర్యజ్ఞైర్నానారూపామరాఖ్యయా 5
- ఏకే త్వాఖిలకర్మాణి సన్న్యస్యోపశమం గతాః
జ్ఞానినో జ్ఞానయజ్ఞేన యజన్తి జ్ఞానవిగ్రహమ్ 6
- అన్యే చ సంస్కృతాత్మానో విధినాభిహితేన తే
యజన్తి త్వస్మయాత్త్వాం వై బహుమూర్త్యైకమూర్తికమ్ 7
- త్వామేవాన్యే శివోక్తేన మార్గేణ శివరూపిణమ్
బహ్వచార్యవిభేదేన భగవన్తర్నుపాసతే 8
- సర్వ ఏవ యజన్తి త్వాం సర్వదేవమయేశ్వరమ్
యేఽప్యన్యదేవతాభక్తా యద్యప్యన్యధియః ప్రభో 9
- యథాద్రిప్రభవా నద్యః పర్జన్యాపూరితాః ప్రభో
విశన్తి సర్వతః సిన్ధుం తద్వత్త్వాం గతయోఽన్తతః 10
- సత్త్వం రజస్తమ ఇతి భవతః ప్రకృతేర్గుణాః
తేషు హి ప్రాకృతాః ప్రోతా ఆబ్రహ్మస్థావరాదయః 11
- తుభ్యం నమస్తే త్వవిషక్తదృష్టయే
సర్వాత్మనే సర్వధియాం చ సాక్షిణే

- గుణప్రవాహోఽయమవిద్యయా కృతః
ప్రవర్తతే దేవనృతిర్యగాత్మసు 12
- అగ్నిర్ముఖం తేఽవనిరజ్ఞిరీక్షణం
సూర్యో నభో నాభిరథో దిశః శ్రుతిః
ద్యౌః కం సురేన్ద్రాస్తవ బాహవోఽర్ణవాః
కుక్షిర్మరుత్పాణబలం ప్రకల్పితమ్ 13
- రోమాణి వృక్షౌషధయః శిరోరుహా
మేఘాః పరస్యాస్థినఖాని తేఽద్రయః
నిమేషణం రాత్ర్యహనీ ప్రజాపతిర్
మేఢ్రస్తు వృష్టిస్తవ వీర్యమిష్యతే 14
- త్వయ్యవ్యయాత్మన్పురుషే ప్రకల్పితా లోకాః సపాలా బహుజీవసంక్కులాః
యథా జలే సజ్జహతే జలౌకసోఽప్యదుమ్భరే వా మశకా మనోమయే 15
- యాని యానీహ రూపాణి క్రీడనార్థం బిభర్షి హి
తైరామృష్టశుచో లోకా ముదా గాయంతి తే యశః 16
- నమః కారణమత్యాయ ప్రలయాబ్ధిచరాయ చ
హయశీర్ఙ్గే నమస్తుభ్యం మధుకైటభమృత్యవే 17
- అకూపారాయ బృహతే నమో మన్దరధారిణే
క్షిత్యధ్ధారవిహారాయ నమః శూకరమూర్తయే 18
- నమస్తేఽద్భుతసింహాయ సాధులోకభయాపహ
వామనాయ నమస్తుభ్యం క్రాంతతిభువనాయ చ 19
- నమో భృగుణాం పతయే దృష్టక్షత్రవనచ్ఛిదే
నమస్తే రఘువర్యాయ రావణాంతకరాయ చ 20

- నమస్తే వాసుదేవాయ నమః సజ్కర్షణాయ చ
ప్రద్యుమ్నాయనిరుద్ధాయ సాత్వతాం పతయే నమః 21
- నమో బుద్ధాయ శుద్ధాయ దైత్యదానవమోహినే
ష్లేచ్ఛప్రాయక్షత్రహస్తే నమస్తే కల్కిరూపిణే 22
- భగవన్ద్వీపలోకోఽయం మోహితస్తవ మాయయా
అహం మమేత్యసద్దాహో భ్రామ్యతే కర్మవర్తమ 23
- అహం చాత్మాత్మజాగార దారార్థస్వజనాదిషు
భ్రమామి స్వప్నకల్పేషు మూఢః సత్యధియా విభో 24
- అనిత్యానాత్మదుఃఖేషు విపర్యయమతిర్హహమ్
ద్వన్ద్వారామస్తమోవిష్టో న జానే త్వాత్మనః ప్రియమ్ 25
- యథాబుధో జలం హిత్వా ప్రతిచ్ఛన్నం తదుద్భవైః
అభ్యేతి మృగతృష్ణాం వై తద్వత్త్వాహం పరాఙ్ముఖః 26
- నోత్సహేఽహం కృపణధీః కామకర్మహతం మనః
రోద్ధుం ప్రమాథిభిశ్చాక్షైర్హియమాణమితస్తతః 27
- సోఽహం తవాఙ్మృగతోఽస్మ్యసతాం దురాపం
తచ్ఛాప్యహం భవదనుగ్రహ ఈశ మన్యే
పుంసో భవేద్యర్హిసంసరణాపవర్గస్
త్వయ్యబ్జనాభ సదుపాసనయా మతిః స్యాత్ 28
- నమో విజ్ఞానమాత్రాయ సర్వప్రత్యయహేతవే
పురుషేశప్రధానాయ బ్రహ్మణేఽనంతశక్తయే 29
- నమస్తే వాసుదేవాయ సర్వభూతక్షయాయ చ
హృషీకేశ నమస్తుభ్యం ప్రపన్నం పాహి మాం ప్రభో 30

అధ్యాయము – 41

శ్రీశుక ఉవాచ

స్తువతస్తస్య భగవాన్దర్శయిత్వా జలే వపుః

భూయః సమాహరత్యష్టో నటో నాట్యమివాత్మనః

1

సోఽపి చాన్తర్హితం వీక్ష్య జలందున్మజ్య సత్వరః

కృత్వా చావశ్యకం సర్వం విస్మితో రథమాగమత్

2

తమపుచ్ఛద్ధృషీకేశః కిం తే దృష్టమివాద్భుతమ్

భూమౌ వియతి తోయే వా తథా త్వాం లక్షయామహే

3

శ్రీకూర ఉవాచ

అద్భుతానీహ యావన్తి భూమౌ వియతి వా జలే

త్వయి విశ్వాత్మకే తాని కిం మేఽదృష్టం విపశ్యతః

4

యత్రాద్భుతాని సర్వాణి భూమౌ వియతి వా జలే

తం త్వానుపశ్యతో బ్రహ్మన్కిం మే దృష్టమిహాద్భుతమ్

5

ఇత్యుక్త్వా చోదయామాస స్యన్దనం గాన్ధినీసుతః

మథురామనయద్రామం కృష్ణం చైవ దినాత్యయే

6

మార్గే గ్రామజనా రాజన్తత్ర తత్తోపసజ్గతాః

వసుదేవసుతౌ వీక్ష్య ప్రీతౌ దృష్టిం న చాదదుః

7

తావద్వజౌకనన్తత్ర నన్దగోపాదయోఽగ్రతః

పురోపవనమాసాద్య ప్రతీక్షన్తోఽవతస్థిరే

8

తాన్సమేత్యాహ భగవాన్కూరం జగదీశ్వరః

గృహీత్వా పాణినా పాణిం ప్రశ్రితం ప్రహసన్నివ

9

- భవాన్తువిశతామగ్రే సహయానః పురీం గృహమ్
వయం త్వహావముచ్యాథ తతో ద్రక్ష్యామహే పురీమ్ 10
- శ్రీకూర ఉవాచ
నాహం భవద్భ్యాం రహితః ప్రవేక్ష్యే మధురాం ప్రభో
త్యక్తుం నార్హసి మాం నాథ భక్తం తే భక్తవత్సల 11
- ఆగచ్ఛ యామ గేహాన్నః సనాథాన్కుర్వథోక్షజ
సహగ్రజః సగోపాలైః సుహృద్భిశ్చ సుహృత్తమ 12
- పునీహి పాదరజసా గృహాన్నో గృహమేధినామ్
యచ్ఛౌచేనానుత్యప్యన్తి పితరః సాగ్నయః సురాః 13
- అవనిజ్యాజ్ఞైయుగలమాసేత్తోక్తో బలిర్మహాన్
ఐశ్వర్యమతులం లేభే గతిం చైకాన్తినాం తు యా 14
- ఆపస్తేఽఙ్ఘ్రవనేజన్యస్తేన్లోకాన్సుచయోఽపునన్
శిరసాధత్త యాః శర్వః స్వర్యాతాః సగరాత్మజాః 15
- దేవదేవ జగన్నాథ పుణ్యశ్రవణకీర్తన
యదూత్తమోత్తమఃశ్లోక నారాయణ నమోఽస్తు తే 16
- శ్రీభగవనువాచ
ఆయాస్యే భవతో గేహమహమర్యసమన్వితః
యదుచక్రద్రుహం హత్వా వితరిష్యే సుహృత్ప్రియమ్ 17
- శ్రీశుక ఉవాచ
ఏవముక్తో భగవతా సోఽకూరో విమనా ఇవ
పురీం ప్రవిష్టః కంసాయ కర్మావేద్య గృహం యయా 18

- అథాపరాహ్నా భగవాన్మృష్ణః సజ్కర్షణాన్వితః
మధురాం ప్రావిశద్గోషైర్దిదృక్షుః పరివారితః 19
- దదర్శ తాం స్ఫటికతుణ్ణగోపుర ద్వారాం బృహద్దేమకపాటతోరణామ్
తామ్రారకోష్ఠాం పరిఖాదురాసదాముద్యానరమ్యోపవనోపశోభితామ్ 20
- సౌవర్ణశృంగాటకహర్యునిష్కుటైః శ్రేణీసభాభిర్భవనైరుపస్మతామ్
వైదూర్యవజ్రామలనీలవిద్రుషైర్ముక్తాహరిద్భిర్వలభీషు వేదిషు 21
- జుష్టేషు జాలాముఖరస్త్రకుట్టిమేష్వావిష్టపారావతబర్హిణాదితామ్
సంసిక్తరథ్యాపణమార్గచత్వరాం ప్రకీర్ణమాల్యాఙ్కురలాజతణ్డూలామ్ 22
- ఆపూర్ణకుష్మైర్భర్ణచిహ్నోక్షితైః ప్రసూనదీపావలిభిః సపల్లవైః
సవృన్దరమ్భాక్రముకైః సకేతుభిః స్వలఙ్కృతద్వారగృహం సపట్టికైః 23
- తాం సమ్ప్రవిష్టా వసుదేవనన్దనౌ వృతౌ వయస్యైర్నరదేవవర్తనా
ద్రష్టుం సమీయుస్త్వరితాః పురస్తయో హర్యాణి చైవారురుహుర్నృపోత్సుకాః 24
- కాశ్చిద్విపర్యగ్భృతవస్త్రభూషణా
విస్మృత్య చైకం యుగలేష్వథాపరాః
కృతైకపత్రశ్రవనైకనూపురా
నాఙ్క్వా ద్వితీయం త్వపరాశ్చ లోచనమ్ 25
- అశ్వన్త్య ఏకాస్తదపాస్య సోత్సవా అభ్యజ్యమానా అకృతోపమజ్జనాః
స్వపన్త్య ఉత్థాయ నిశమ్య నిఃస్వనం ప్రపాయయన్త్యోర్భమపోహ్య మాతరః 26
- మనాంసి తాసామరవిన్దలోచనః ప్రగల్భలీలాహసితావలోకైః
జహార మత్తద్విరదేన్ద్రవిక్రమో దృశాం దదచ్ఛిరమణాత్మనోత్సవమ్ 27
- దృష్ట్వా ముహుః శ్రుతమనుద్రుతచేతసస్తం
తత్త్రైక్షణోత్క్లితసుధోక్షణలబ్ధమానాః

- ఆనన్దమూర్తిముపగుహ్య దృశాత్మలబ్ధం
హృష్యత్త్వ చో జహరనన్తమరిన్దమాధిమ్ 28
- ప్రాసాదశిఖిరారూఢాః ప్రీత్యుత్ఫుల్లముఖామ్బుజాః
అభ్యవర్షన్సౌమనస్యైః ప్రమదా బలకేశవౌ 29
- దధ్యక్షతైః సోదపాత్రైః స్రగ్గన్దైరభ్యుపాయనైః
తావానర్చుః ప్రముదితాస్తత్ర తత్ర ద్విజాతయః 30
- ఊచుః పౌరా అహో గోప్యస్తపః కిమచరన్మహాత్
యా హ్యేతావనుపశ్యన్తి నరలోకమహోత్సవౌ 31
- రజకం కఞ్చిదాయాన్తం రజ్జకారం గదాగ్రజః
దృష్ట్వాయాచత వాసాంసి ధౌతాన్యత్యుత్తమాని చ 32
- దేహ్యవయోః సముచితాన్యజ్ఞ వాసాంసి చార్హతోః
భవిష్యతి పరం శ్రేయో దాతుస్తే నాత్ర సంశయః 33
- స యాచితో భగవతా పరిపూర్ణేన సర్వతః
సాక్షేపం రుషితః ప్రాహ భృత్యో రాజ్ఞః సుదుర్మదః 34
- ఈదృశాన్యేవ వాసాంసీ నిత్యం గిరివనేచరః
పరిధత్త కిముద్వృత్తా రాజద్రవ్యాణ్యభీష్పథ 35
- యాతాశు బాలిశా మైవం ప్రార్థ్యం యది జిజీవీషా
బద్ధన్తి ఘ్నన్తి లుమ్బన్తి దృప్తం రాజకులాని వై 36
- ఏవం వికత్థమానస్య కుపితో దేవకీసుతః
రజకస్య కరాగ్రేణ శిరః కాయాదపాతయత్ 37
- తస్యానుజీవినః సర్వే వాసఃకోశాన్విసృజ్య వై
దుద్రువుః సర్వతో మార్గం వాసాంసి జగృహేఽచ్యుతః 38

వసిత్యాత్మప్రియే వస్తే కృష్ణః సజ్కర్షణస్తథా
శేషాణ్యాదత్త గోపేభ్యో విసృజ్య భువి కానిచిత్ 39

తతస్తు వాయకః ప్రీతస్తయోర్వేషమకల్పయత్
విచిత్రవర్ణైశ్చైలేయైరాకల్పైరనురూపతః 40

నానాలక్షణవేషాభ్యాం కృష్ణరామౌ విరేజతుః
స్వలబ్ధౌ బాలగజౌ పర్వణీవ సితేతరౌ 41

తస్య ప్రసన్నో భగవాన్ప్రదాత్సారూప్యమాత్మనః
క్రియం చ పరమాం లోకే బలైశ్చర్యస్మృతీన్ద్రియమ్ 42

తతః సుదామ్నా భవనం మాలాకారస్య జగ్ముతుః
తౌ దృష్ట్వా స సముత్థాయ ననామ శిరసా భువి 43

తయోరాసనమాసీయ పాద్యం చార్ఘ్యార్ఘ్నాదిభిః
పూజాం సానుగయోశ్చక్రే సక్తామ్బులానులేపనైః 44

ప్రాహ నః సార్థకం జన్మ పావితం చ కులం ప్రభో
పితృదేవర్షయౌ మహ్యం తుష్టా హ్యగమనేన వామ్ 45

భవంతౌ కిల విశ్వస్య జగతః కారణం పరమ్
అవతీర్ణావిహంశేన క్షేమాయ చ భవాయ చ 46

న హి వాం విషమా దృష్టిః సుహృదోర్జగదాత్మనోః
సమయోః సర్వభూతేషు భజంతం భజతోరపి 47

తావజ్జాపయతం భృత్యం కిమహం కరవాణి వామ్
పుంసోఽత్యనుగ్రహో హ్యేష భవద్భిర్యన్నియుజ్యతే 48

ఇత్యభిప్రేత్య రాజేన్ద్ర సుదామా ప్రీతమానసః

శస్తైః సుగస్తైః కుసుమైర్మాలా విరచితా దదౌ 49

తాభిః స్వలఙ్కృతౌ ప్రీతౌ కృష్ణరామౌ సహనుగౌ
ప్రణతాయ ప్రపన్నాయ దదతుర్వరదౌ వరాన్ 50

సోఽపి వవ్రేఽచలాం భక్తిం తస్మిన్నేవాఖిలాత్మని
తద్భక్తేషు చ సౌహార్దం భూతేషు చ దయాం పరామ్ 51

ఇతి తస్మై వరం దత్త్వా శ్రియం చాన్వయవర్ధిनीమ్
బలమాయుర్యశః కాంతిం నిర్జగామ సహగ్రజః 52

అధ్యాయము – 42

శ్రీశుక ఉవాచ

అథ వ్రజన్రాజపథేన మాధవః స్త్రియం గృహీతాఙ్గవిలేపభాజనామ్
విలోక్య కుఙ్జాం యువతీం వరాననాం పప్రచ్ఛ యాన్తిం ప్రహసన్రసప్రదః 1

కా త్వం వరోర్వేతదు హనులేపనం కస్యాఙ్గనే వా కథయస్వ సాధు నః
దేహ్యవయోరఙ్గవిలేపముత్తమం శ్రేయస్తతస్తే న చిరాద్భవిష్యతి 2

సైరన్త్యువాచ

దాస్యస్యహం సున్దర కంససమ్మతా
త్రివక్రనామా హ్యనులేపకర్మణి
మద్భావితం భోజపతేరతిప్రియం
వినా యువాం కోఽన్యతమస్తదర్హతి 3

రూపవేశలమాధుర్య హసితాలాపవీక్షితైః
ధర్షితాత్మా దదౌ సాన్తముభయోరనులేపనమ్ 4

తతస్తావఙ్గరాగేణ స్వవర్ణేతరశోభినా
సమ్ప్రాప్తపరభాగేన శుశుభాతేఽనురఙ్జితౌ 5

- ప్రసన్నో భగవాన్కుజ్ఞాం త్రివక్త్రాం రుచిరాననామ్
ఋజ్వీం కర్తుం మనశ్చక్రే దర్శయన్దర్శనే ఫలమ్ 6
- పద్భ్యామాక్రమ్య ప్రపదే ద్ద్యజుల్కుతానపాణినా
ప్రగృహ్య చిబుకేఽధ్యాత్మముదనీనమదచ్యుతః 7
- సా తదర్జుసమానాఙ్గీ బృహచ్ఛ్రేణిపయోధరా
ముకున్దస్పర్శనాత్సద్యో బభూవ ప్రమదోత్తమా 8
- తతో రూపగుణౌదార్య సమ్పన్నా ప్రాహ కేశవమ్
ఉత్తరీయాన్తమకృష్య స్మయన్తి జాతహృచ్చయా 9
- ఏహి వీర గృహం యామో న త్వాం త్యక్తుమిహోత్సహే
త్వయోన్మథితచిత్తాయాః ప్రసేద పురుషర్షభ 10
- ఏవం స్త్రియా యాచ్యమానః కృష్ణో రామస్య పశ్యతః
ముఖం వీక్ష్యను గోపానాం ప్రహసన్తామువాచ హ 11
- ఏష్యామి తే గృహం సుభ్రు పుంసామాధివికర్షనమ్
సాధితార్థోఽగృహణాం నః పాన్ధానాం త్వం పరాయణమ్ 12
- విసృజ్య మాధ్వ్య వాణ్యా తామ్రజన్మార్గే వణిక్పథైః
నానోపాయనతామ్బూల స్రగ్గన్ధైః సాగ్రజోఽర్చితః 13
- తద్దర్శనస్మరక్షోభాదాత్మానం నావిదన్త్రియః
విస్తన్తవాసఃకవర వలయా లేఖ్యమూర్తయః 14
- తతః పౌరాన్యచ్ఛమానో ధనుషః స్థానమచ్యుతః
తస్మిన్ప్రవిష్టో దదృశే ధనురైస్తమివాద్భుతమ్ 15
- పురుషైర్బహుభిర్గుప్తమర్చితం పరమర్థి మత్

- వార్యమాణో నృభిః కృష్ణః ప్రసహ్య ధనురాదదే 16
- కరేణ వామేన సలీలముద్భుతం సజ్యం చ కృత్వా నిమిషేణ పశ్యతామ్
నృణాం వికృప్య ప్రబభ్రజ్జ మధ్యతో యథేక్షుదణ్డం మదకర్యురుక్రమః 17
- ధనుషో భజ్యమానస్య శబ్దః ఖం రోదసీ దిశః
పూరయామాస యం శ్రుత్వా కంసస్తాసముపాగమత్ 18
- తద్రక్షిణః సానుచరం కుపితా ఆతతాయినః
గృహీతుకామా ఆవపుర్నహ్యతాం వధ్యతామితి 19
- అథ తాన్దరభిప్రాయాన్విలోక్య బలకేశవౌ
క్రుద్ధౌ ధన్వన ఆదాయ శకలే తాంశ్చ జఘ్నుతుః 20
- బలం చ కంసప్రహితం హత్వా శాలాముఖాత్తతః
నిష్క్రమ్య చేరతుర్హ్వా నిరీక్ష్య పురసమ్పదః 21
- తయోస్తదద్భుతం వీర్యం నిశామ్య పురవాసినః
తేజః ప్రాగల్భ్యం రూపం చ మేనిరే విబుధోత్తమౌ 22
- తయోర్విచరతోః స్వైరమాదిత్యోఽస్తముపేయివాన్
కృష్ణరామౌ వృతౌ గోపైః పురాచ్ఛకటమీయతుః 23
- గోప్యో ముకున్దవిగమే విరహాతురా యా ఆశాసతాశిష ఋతా మధుపుర్యభూవన్
సమ్పశ్యతాం పురుషభూషణగాత్రలక్ష్మీం హిత్యేతరాన్న భజతశ్చకమేఽయనం శ్రీః 24
- అవనిక్తాజ్ఞీయుగలౌ భుక్త్వా క్షీరోపసేచనమ్
ఊషతుస్తాం సుఖం రాత్రిం జ్ఞాత్వా కంసచిక్రీడితమ్ 25
- కంసస్తు ధనుషో భగ్గం రక్షిణాం స్వబలస్య చ
వధం నిశమ్య గోవిన్ద రామవిక్రీడితం పరమ్ 26

- దీర్ఘప్రజాగరో భీతో దుర్నిమిత్రాని దుర్మతిః
బహున్యచష్టోభయథా మృత్యోర్దౌత్యకరాణి చ 27
- అదర్శనం స్వశిరసః ప్రతిరూపే చ సత్యపి
అసత్యపి ద్వితీయే చ ద్వైరూప్యం జ్యోతిషాం తథా 28
- భిద్రప్రతీతిశ్చాయాయాం ప్రాణఘాషానుపశ్రుతిః
స్వర్ణప్రతీతిర్ఘ్నేషు స్వపదానామదర్శనమ్ 29
- స్వప్నే ప్రేతపరిష్వజ్గః ఖరయానం విషాదనమ్
యాయాన్నలదమాల్యేకస్థైలాభ్యక్తో దిగమ్బరః 30
- అన్యాని చేత్థంభూతాని స్వప్నజాగరితాని చ
పశ్యన్మరణసంత్రస్తో నిద్రాం లేభే న చింతయా 31
- వృష్టాయాం నిశి కౌరవ్య సూర్యే చాద్యుః సముత్థితే
కారయామాస వై కంసో మల్లక్రీడామహోత్సవమ్ 32
- ఆనర్చుః పురుషా రజ్గం తూర్యభేర్యశ్చ జఘ్నిరే
మఞ్చాశ్చాలజ్యుతాః స్రగ్భిః పతాకాచైలతోరణైః 33
- తేషు పౌరా జానపదా బ్రహ్మక్షత్రపురోగమాః
యథోపజోషం వివిశూ రాజానశ్చ కృతాసనాః 34
- కంసః పరివృతోఽమాత్యై రాజమఞ్చ ఉపావిశత్
మణ్డలేశ్వరమధ్యస్థో హృదయేన విదూయతా 35
- వాద్యమానేసు తూర్యేషు మల్లతాలోత్తరేషు చ
మల్లాః స్వలజ్యుతాః దృష్టాః సోపాధ్యాయాః సమాసత 36
- చాణూరో ముష్టికః కూతః శలస్తోశల ఏవ చ
త ఆసేదురుపస్థానం వల్లవాద్యప్రహర్షితాః 37

నన్దగోపాదయో గోపా భోజరాజసమాహుతాః
నివేదితోపాయనాస్త ఏకస్మిన్మఞ్చ ఆవిశన్

38

అధ్యాయము – 43

శ్రీశుక ఉవాచ

అథ కృష్ణశ్చ రామశ్చ కృతశౌచౌ పరస్తప
మల్లదున్దుభినిర్ద్వోషం శ్రుత్వా ద్రష్టుముపేయతుః

1

రఙ్గద్వారం సమాసాద్య తస్మిన్నాగమవస్థితమ్
అపశ్యత్కువలయాపీడం కృష్ణోఽమ్బుష్ఠప్రచోదితమ్

2

బద్ధ్వా పరికరం శౌరిః సముహ్య కుటిలాలకాన్
ఉవాచ హస్తిపం వాచా మేఘనాదగభీరయా

3

అమ్బుష్ఠామ్బుష్ఠ మార్గం నౌ దేహ్యపక్రమ మా చిరమ్
నో చేత్సకుజ్జారం త్వాద్య నయామి యమసాదనమ్

4

ఏవం నిర్భర్న్సితోఽమ్బుష్ఠః కుపితః కోపితం గజమ్
చోదయామాస కృష్ణాయ కాలాంతకయమోపమమ్

5

కరీన్ద్రస్తమభిద్రుత్య కరేణ తరసాగ్రహీత్
కరాద్విగలితః సోఽముం నిహత్వాజ్ఞిష్టలీయత

6

సఙ్క్రుద్ధస్తమచక్షాణో ఘ్రాణదృష్టిః స కేశవమ్
పరామృశత్పుష్కరేణ స ప్రసహ్య వినిర్గతః

7

పుచ్చే ప్రగృహ్యతిబలం ధనుషః పఞ్చవింశతిమ్
విచకర్ష యథా నాగం సుపర్ణ ఇవ లీలయా

8

- స పర్యావర్తమానేన సవ్యదక్షిణతోఽచ్యుతః
బభ్రామ భ్రామ్యమాణేన గోవత్సేనేవ బాలకః 9
- తతోఽభిమఖమభ్యేత్య పాణినాహత్య వారణమ్
ప్రాద్రవన్పాతయామాస సృశ్యమానః పదే పదే 10
- స ధావన్మదయా భూమౌ పతిత్వా సహసోత్థితః
తమ్మత్వా పతితం క్రుద్ధో దంతాభ్యాం సోఽహనత్క్వి తిమ్ 11
- స్వవిక్రమే ప్రతిహతే కుజ్జరేన్ద్రోఽత్యమర్షితః
చోద్యమానో మహామాత్రైః కృష్ణమభ్యద్రవద్రుషా 12
- తమాపతంతమాసాద్య భగవాన్మధుసూదనః
నిగృహ్య పాణినా హస్తం పాతయామాస భూతలే 13
- పతితస్య పదాక్రమ్య మృగేన్ద్ర ఇవ లీలయా
దంతముత్పాట్య తేనేభం హస్తీపాంశ్చాహనద్ధరిః 14
- మృతకం ద్విపముత్సృజ్య దంతపాణిః సమావిశత్
అంసన్యస్తవిషాణోఽస్పృజ్ మదబిష్టుభిరజ్జీతః
విరూఢస్వేదకణికా వదనామ్బురుహో బభౌ 15
- వృతౌ గోపైః కతిపయ్యైర్బలదేవజనార్దనౌ
రజ్గం వివిశతూ రాజన్గజదంతవరాయుధౌ 16
- మల్లానామశనిర్బుణాం నరవరః స్త్రీణాం స్మరో మూర్తిమాన్
గోపానాం స్వజనోఽసతాం క్షితిభుజాం శాస్తా స్వపిత్రోః శిశుః
మృత్యుర్భోజపతేర్విరాడవిదుషాం తత్క్షణం పరం యోగినాం
వృష్ణీనాం పరదేవతేతి విదితో రజ్గం గతః సాగ్రజః 17
- హతం కువలయాపీడం దృష్ట్వా తావపి దుర్జయౌ

- కంసో మనస్యపి తదా భృశముద్వీవిజే నృప 18
- తౌ రేజతూ రజ్జగతౌ మహాభుజౌ విచిత్రవేషాభరణసగమ్భరౌ
యథా నటావుత్తమవేషధారిణౌ మనః క్షిపంతౌ ప్రభయా నిరీక్షతామ్ 19
- నిరీక్ష్య తావుత్తమపూరుషౌ జనా మఞ్చస్థితా నాగరరాష్ట్రకా నృప
ప్రహర్షవేగోత్కలితేక్షణాననాః పపుర్న తృప్తౌ నయనైస్తదాననమ్ 20
- పిబంత ఇవ చక్షుర్భ్యాం లిహంత ఇవ జిహ్వయా
జిఘ్రంత ఇవ నాసాభ్యాం శ్లిష్యంత ఇవ బాహుభిః 21
- ఊచుః పరస్పరం తే వై యథాదృష్టం యథాశ్రుతమ్
తద్ద్రాపగుణమాధుర్య ప్రాగల్భ్యస్మారితా ఇవ 22
- ఏతౌ భగవతః సాక్షాద్ధరేర్నారాయణస్య హి
అవతీర్ణావిహంశేన వసుదేవస్య వేశ్మని 23
- ఏష వై కిల దేవక్యాం జాతో నీతశ్చ గోకులమ్
కాలమేతం వసన్కాఢో వవృధే నన్దవేశ్మని 24
- పూతనానేన నీతాంతం చక్రవాతశ్చ దానవః
అర్జునౌ గుహ్యకః కేశీ ధేనుకోఽన్యే చ తద్విధాః 25
- గావః సపాలా ఏతేన దావాగ్నేః పరిమోచితాః
కాలీయౌ దమితః సర్ప ఇన్ద్రశ్చ విమదః కృతః 26
- సప్తాహమేకహస్తేన ధృతోఽద్రిప్రవరోఽమునా
వర్షవాతాశనిభ్యశ్చ పరిత్రాతం చ గోకులమ్ 27
- గోప్యోఽస్య నిత్యముదిత హసితప్రేక్షణం ముఖమ్
పశ్యన్త్యో వివిధాన్తాపాన్తరన్తి స్మాశ్రమం ముదా 28

- వదన్త్యనేన వంశోఽయం యదోః సుబహువిశ్రుతః
శ్రియం యశో మహత్త్వం చ లప్స్యతే పరిరక్షితః 29
- అయం చాస్యార్ద్రజః శ్రీమానామః కమలలోచనః
ప్రలమ్బో నిహతో యేన వత్సకో యే బకాదయః 30
- జనేష్వేవం బ్రువాణేషు తూర్వేషు నినదత్సు చ
కృష్ణరామౌ సమాభాష్య చాణూరో వాక్యమబ్రవీత్ 31
- హే నన్దసూనో హే రామ భవన్తౌ వీరసమ్మతౌ
నియుద్ధకుశలౌ శ్రుత్వా రాజ్ఞాహూతౌ దిదృక్షుణా 32
- ప్రియం రాజ్ఞః ప్రకుర్వత్యః శ్రేయో విన్దన్తి వై ప్రజాః
మనసా కర్మణా వాచా విపరీతమతోఽన్యథా 33
- నిత్యం ప్రముదితా గోపా వత్సపాలా యథాస్ఫుటమ్
వనేషు మల్లయుద్ధేన క్రీడన్తశ్చారయన్తి గాః 34
- తస్మాద్రాజ్ఞః ప్రియం యూయం వయం చ కరవామ హే
భూతాని నః ప్రసీదన్తి సర్వభూతమయో నృపః 35
- తన్నిశమ్యాబ్రవీత్కృష్ణో దేశకాలోచితం వచః
నియుద్ధమాత్మనోఽభీష్టం మన్యమానోఽభినన్ద్య చ 36
- ప్రజా భోజపతేరస్య వయం చాపి వనేచరాః
కరవామ ప్రియం నిత్యం తన్నః పరమనుగ్రహః 37
- బాలా వయం తుల్యబలైః క్రీడిష్యామౌ యథోచితమ్
భవేన్నియుద్ధం మాధర్మః సృశేన్మల్లసభాసదః 38
- చాణూర ఉవాచ

న బాలో న కిశోరస్త్వం బలశ్చ బలినాం వరః
లీలయేభో హతో యేన సహస్రద్విపసత్త్వ భృత్ 39

తస్మాద్భవద్భ్యాం బలిభిర్యోద్ధవ్యం నానయోఽత్ర వై
మయి విక్రమ వార్ణేయ బలేన సహ ముష్టికః 40

అధ్యాయము – 44

శ్రీశుక ఉవాచ
ఏవం చర్చితసజ్కల్పో భగవాన్మధుసూదనః
ఆససాదాథ చణూరం ముష్టికం రోహిణీసుతః 1

హస్తాభ్యాం హస్తయోర్బద్ధ్వా పద్భ్యామేవ చ పాదయోః
విచక్రతురన్యోన్యం ప్రసహ్య విజిగీషయా 2

అరత్నీ ద్వే అరత్నిభ్యాం జానుభ్యాం చైవ జానునీ
శిరః శీర్ష్ణోరసోరస్తావన్యోన్యమభిజఘ్నతుః 3

పరిభ్రామణవిక్షేప పరిరమ్భావపాతనైః
ఉత్సర్పణాపసర్పణైశ్చాన్యోన్యం ప్రత్యరున్ధతామ్ 4

ఉత్థాపనైరున్నయనైశ్చాలనైః స్థాపనైరపి
పరస్పరం జిగీషంతావపచక్రతురాత్మనః 5

తద్బలాబలవద్యుద్ధం సమేతాః సర్వయోషితః
ఊచుః పరస్పరం రాజన్సానుకమ్పా వరూథశః 6

మహానయం బతాధర్మ ఏషాం రాజసభాసదామ్
యే బలాబలవద్యుద్ధం రాజ్ఞోఽన్విచ్ఛంతి పశ్యతః 7

క్వ వజ్రసారసర్వాజ్ఞౌ మల్లో శైలేన్ద్రసన్నిభౌ

- క్వ చాతిసుకుమారాజ్ఞౌ కిశోరౌ నాప్తయౌవనౌ 8
- ధర్మవృత్తిక్రమౌ హ్యస్య సమాజస్య ధ్రువం భవేత్
యత్రాధర్మః సముత్తిష్ఠేన్న స్థేయం తత్ర కర్షిచిత్ 9
- న సభాం ప్రవిశేత్ప్రాజ్ఞః సభ్యదోషాననుస్మరన్
అబ్రువన్విబ్రువన్నజ్ఞో నరః కిల్బిషమశ్నుతే 10
- వల్గతః శత్రుమభితః కృష్ణస్య వదనామ్బుజమ్
వీక్ష్యతాం శ్రమవార్యుప్తం పద్మకోశమివామ్బుభిః 11
- కిం న పశ్యత రామస్య ముఖమాతాపులోచనమ్
ముష్టికం ప్రతి సామర్షం హాససంరమ్భశోభితమ్ 12
- పుణ్యా బత వ్రజభువో యదయం నృలిజ్ఞ
గూఢః పురాణపురుషో వనచిత్రమాల్యః
గాః పాలయన్సహబలః క్వణయంశ్చ వేణుం
విక్రీదయాఞ్చతి గిరిత్రరమార్చితాజ్ఞైః 13
- గోప్యస్తపః కిమచరన్యదముప్య రూపం
లావణ్యసారమసమోర్ద్వమనన్యసిద్ధమ్
దృగ్భిః పిబన్త్యనుసవాభినవం దురాపమ్
ఏకాన్తధామ యశసః శ్రీయ ఐశ్వరస్య 14
- యా దోహనేఽవహననే మథనోపలేప ప్రేజ్ఞేజ్ఞనార్భరుదితోక్షణమార్జనాదౌ
గాయన్తి చైనమనురక్తధియోఽశ్రుకణ్ఠ్యో ధన్యా వ్రజస్త్రియ ఉరుక్రమచిత్తయానాః 15
- ప్రాతర్వ్రజాద్యజత ఆవిశతశ్చ సాయం
గోభిః సమం క్వణయతోఽస్య నిశమ్య వేణుమ్
నిర్గమ్య తూర్ణమబలాః పథి భూరిపుణ్యాః
పశ్యన్తి సస్మితముఖం సదయావలోకమ్ 16

- ఏవం ప్రభాషమాణాసు స్త్రీషు యోగేశ్వరో హరిః
శత్రుం హన్తుం మనశ్చక్రే భగవాన్సరతర్షభ 17
- సభయాః స్త్రీగిరః శ్రుత్వా పుత్రస్నేహశుచాతురౌ
పితరావన్వతప్యేతాం పుత్రయోరబుధౌ బలమ్ 18
- తైస్తైర్నియుద్ధవిధిభిర్వివిధైరచ్యుతేతరౌ
యుయుధాతే యథాన్యోన్యం తథైవ బలముష్టికౌ 19
- భగవద్గాత్రనిష్పాతైర్వజినీషేషనిష్ఠురైః
చాణూరో భజ్యమానాఙ్గో ముహుర్గానిమవాప హ 20
- స శ్యేనవేగ ఉత్పత్య ముష్టికృత్య కరావుభౌ
భగవన్తుం వాసుదేవం క్రుద్ధో వక్షస్యబాధత 21
- నాచలత్తత్ప్రహరేణ మాలాహత ఇవ ద్విపః
బాహ్వోర్నిగృహ్య చాణూరం బహుశో భ్రామయన్న్దరిః 22
- భూపుష్పే పోథయామాస తరసా క్షీణ జీవితమ్
విస్రస్తాకల్పకేశస్రగిన్స్తద్వజ ఇవాపతత్ 23
- తథైవ ముష్టికః పూర్వం స్వముష్ట్యాభిహతేన వై
బలభద్రేణ బలినా తలేనాభిహతో భృశమ్ 24
- ప్రవేపితః స రుధిరముద్వమన్ముఖతోఽర్దితః
వ్యసుః పపాతోర్వ్యపస్థే వాతాహత ఇవాఙ్జీపః 25
- తతః కూటమనుప్రాప్తం రామః ప్రహరతాం వరః
అవధీల్లీలయా రాజన్సావజ్ఞం వామముష్టినా 26
- తర్హ్వేవ హి శలః కృష్ణ ప్రపదాహతశీర్షకః

- ద్విధా విదీర్ఘస్తోశలక ఉభావపి నిపేతతుః 27
- చాణూరే ముష్టికే కూటే శలే తోశలకే హతే
శేషాః ప్రదుద్రువుర్మల్లాః సర్వే ప్రాణపరీషువః 28
- గోపాన్వయస్యానాకృష్య తైః సంసృజ్య విజహ్రతుః
వాద్యమానేషు తూర్వేషు వల్లంతౌ రుతనూపురౌ 29
- జనాః ప్రజహృషుః సర్వే కర్మణా రామకృష్ణయోః
ఋతే కంసం విప్రముఖ్యాః సాధవః సాధు సాధ్వీతి 30
- హతేషు మల్లవర్వేషు విద్రుతేషు చ భోజరాట్
న్యవారయత్స్వ తూర్వాణి వాక్యం చేదమువాచ హ 31
- నిఃసారయత దుర్ఘ్నతై వసుదేవాత్మజౌ పురాత్
ధనం హరత గోపానాం నన్దం బద్ధీత దుర్మతిమ్ 32
- వసుదేవస్తు దుర్మేధా హన్యతామాశ్వసత్తమః
ఉగ్రసేనః పితా చాపి సానుగః పరపక్షగః 33
- ఏవం వికత్థమానే వై కంసే ప్రకుపితోఽవ్యయః
లఘిమ్నోత్పత్య తరసా మఞ్చముత్తుజ్గమారుహత్ 34
- తమావిశంతమాలోక్య మృత్యుమాత్మన ఆసనాత్
మనస్వీ సహసోత్థాయ జగృహే సోఽసిచర్మణీ 35
- తం ఖడ్గపాణిం విచరంతమాశు శ్యేనం యథా దక్షిణసవ్యమమ్బరే
సమగ్రహీద్ధుర్విషహోగ్రతేజా యథోరగం తార్క్ష్యసుతః ప్రసహ్య 36
- ప్రగృహ్య కేశేషు చలత్కిరీతం నిపాత్య రజ్జోపరి తుజ్గమఞ్చాత్
తస్యోపరిష్ఠాత్స్వ యమబ్జనాభః పపాత విశ్వాశ్రయ ఆత్మతన్తః 37

- తం సమ్పరేతం విచకర్ష భూమౌ హరిర్యథేభం జగతో విపశ్యతః
హా హేతి శబ్దః సుమహాంస్తదాభూదుదీరితః సర్వజనైర్నరేస్త 38
- స నిత్యదోద్విగ్నధియా తమీశ్వరం పిబన్నదన్వా విచరన్స్వపన్స్వసన్
దదర్శ చక్రాయుధమగ్రతో యతస్తదేవ రూపం దురవాపమాప 39
- తస్యానుజా భ్రాతరోఽష్టౌ కఙ్కన్యగ్రోధకాదయః
అభ్యధావన్నతిక్రుద్ధా భ్రాతుర్నిర్వేశకారిణః 40
- తథాతిరభసాంస్తాంస్తు సంయత్రానోహిణీసుతః
అహన్పురిఘముద్యమ్య పశూనివ మృగాధిపః 41
- నేదుర్దుష్టభయో వ్యోమ్ని బ్రహ్మేశాద్యా విభూతయః
పుష్టైః కిరన్తన్తం ప్రీతాః శశంసుర్ననృతుః స్త్రియః 42
- తేషాం స్త్రియో మహారాజ సుహృన్మరణదుఃఖితాః
తత్రాభీయుర్వినిఘ్నన్త్యః శీర్షాణ్యశ్రువిలోచనాః 43
- శయానాన్స్వీరశయాయాం పతీనాలిఙ్గ్య శోచతీః
విలేపుః సుస్వరం నార్యో విసృజన్త్యో ముహుః శుచః 44
- హా నాథ ప్రియ ధర్మజ్ఞ కరుణానాథవత్సల
త్వయా హతేన నిహతా వయం తే సగృహప్రజాః 45
- త్వయా విరహితా పత్యా పురీయం పురుషర్షభ
న శోభతే వయమివ నివృత్తోత్సవమగ్గలా 46
- అనాగసాం త్వం భూతానాం కృతవాన్తోహముల్బణమ్
తేనేమాం భో దశాం నీతో భూతధుక్కో లభేత శమ్ 47
- సర్వేషామిహ భూతానామేష హి ప్రభవాప్యయః
గోప్తా చ తదవధ్యాయీ న క్వచిత్సుఖమేధతే 48

శ్రీశుక ఉవాచ

రాజయోషిత ఆశ్వాస్య భగవాంట్లోకభావనః

యామాపసుర్లోకికీం సంస్థాం హతానాం సమకారయత్

49

మాతరం పితరం చైవ మోచయిత్వాథ బన్ధనాత్

కృష్ణరామౌ వవన్ధాతే శిరసా స్ఫుశ్య పాదయోః

50

దేవకీ వసుదేవశ్చ విజ్ఞాయ జగదీశ్వరౌ

కృతసంవన్ధనౌ పుత్రౌ సస్వజాతే న శజ్జితౌ

51

అధ్యాయము – 45

శ్రీశుక ఉవాచ

పితరావుపలభ్నార్థే విదిత్వా పురుషోత్తమః

మా భూదితి నిజాం మాయాం తతాన జనమోహినీమ్

1

ఉవాచ పితరావేత్య సాగ్రజః సాత్త్వనర్షభః

ప్రశ్రయావనతః ప్రీణన్నమ్భ తాతేతి సాదరమ్

2

నాస్మత్తో యువయోస్తాత నిత్యోత్కణ్ఠితయోరపి

బాల్యపాగణ్డకైశోరాః పుత్రాభ్యామభవన్స్వచిత్

3

న లబ్ధో దైవహతయోర్వాసో నౌ భవదన్తికే

యాం బాలాః పితృగేహస్థా విన్ధన్తే లాలితా ముదమ్

4

సర్వార్థసమ్భవో దేహో జనితః పోషితో యతః

న తయోర్యాతి నిర్వేశం పిత్రోర్మర్త్యః శతాయుషా

5

యస్తయోరాత్మజః కల్ప ఆత్మనా చ ధనేన చ

వృత్తిం న దద్యాత్తం ప్రేత్య స్వమాంసం ఖాదయన్తి హి

6

- మాతరం పితరం వృద్ధం భార్యం సాధ్వీం సుతమ్మిశుమ్
గురుం విప్రం ప్రపన్నం చ కల్పోఽబిభ్రచ్ఛసన్మృతః 7
- తన్నావకల్పయోః కంసాన్నిత్యముద్విగ్నచేతసోః
మోఘమేతే వ్యతిక్రాంతా దివసా వామనర్చతోః 8
- తత్కృన్తుమర్హథస్తాత మాతర్నౌ పరతన్త్రయోః
అకుర్వతోర్వాం శుశ్రూషాం క్లిష్టయోర్దుర్ద్వదా భృశమ్ 9
- శ్రీశుక ఉవాచ
ఇతి మాయామనుష్యస్య హరేర్విశ్వాత్మానో గిరా
మోహితావక్రమారోప్య పరిష్వజ్యాపతుర్ముదమ్ 10
- సిఞ్చంతావశ్రుధారాభిః స్నేహపాశేన చావృతౌ
న కిఞ్చిదూచతూ రాజన్బాష్పకణ్ఠౌ విమోహితౌ 11
- ఏవమాశ్వాస్య పితరౌ భగవాన్దేవకీసుతః
మాతామహం తూగ్రసేనం యదూనామకరోన్మృపమ్ 12
- అహ చాస్మాన్మహారాజ ప్రజాశ్చాజ్ఞప్తుమర్హసి
యయాతిశాపాద్యదుభిర్నాసితవ్యం నృపాసనే 13
- మయి భృత్య ఉపాసీనే భవతో విబుధాదయః
బలిం హరన్త్యవనతాః కిముతాన్యే నరాధిపాః 14
- సర్వాన్స్వాన్త్యతిసమ్బన్ధాన్నిగ్భ్యః కంసభయాకులాన్
యదువృష్ణ్యన్ధకమధు దాశార్హకుకురాదికాన్ 15
- సభాజితాన్సమాశ్వాస్య విదేశావాసకర్షితాన్
న్యవాసయత్స్వ గేహేషు విత్తైః సన్తర్ప్య విశ్వకృత్ 16
- కృష్ణసర్కర్షణభుజైర్గుప్తా లబ్ధమనోరథాః

- గృహేషు రేమిరే సిద్ధాః కృష్ణరామగతజ్వరాః 17
- వీక్షంతోహరహః ప్రీతా ముకున్దవదనామ్బుజమ్
నిత్యం ప్రముదితం శ్రీమత్సదయస్మితవీక్షణమ్ 18
- తత్ర ప్రవయసోఽప్యాసన్యవానోఽతిబలౌజసః
పిబంతోఽక్షైర్ముకున్దస్య ముఖామ్బుజసుధాం ముహుః 19
- అథ నన్దం సమసాద్య భగవాన్దేవకీసుతః
సంక్రూణణశ్చ రాజేన్ద్ర పరిష్వజ్యేదమూచతుః 20
- పితర్యువాభ్యాం స్నిగ్ధాభ్యాం పోషితౌ లాలితౌ భృశమ్
పిత్రోరభ్యధికా ప్రీతిరాత్మజేష్వాత్మనోఽపి హి 21
- స పితా సా చ జననీ యౌ పుష్టితాం స్వపుత్రవత్
శిశూన్బన్ధుభిరుత్సుప్తానకల్పైః పోషరక్షణే 22
- యాత యూయం వ్రజంతాత వయం చ స్నేహదుఃఖితాన్
జ్ఞాతీన్వో ద్రష్టుమేష్యామౌ విధాయ సుహృదాం సుఖమ్ 23
- ఏవం సాన్న్యయ్య భగవాన్నన్దం సవ్రజమచ్యుతః
వాసోఽలంకారకుప్యాద్యైరర్హయామాస సాదరమ్ 24
- ఇత్సుక్తస్తౌ పరిష్వజ్య నన్దః ప్రణయవిహ్వలః
పూరయన్నశ్రుభిర్నేత్రే సహ గోపైర్వజం యయా 25
- అథ శూరసుతో రాజన్పుత్రయోః సమకారయత్
పురోధసా బ్రాహ్మణైశ్చ యథావద్ద్విజసంస్కృతిమ్ 26
- తేభ్యోఽదాద్దక్షిణా గావో రుక్మమాలాః స్వలబ్ధృతాః
స్వలబ్ధృతేభ్యః సముపజ్య సవత్సాః క్షౌమమాలినీః 27

యాః కృష్ణరామజన్మర్షే మనోదత్తా మహామతిః
తాశ్చాదదాదనుస్మృత్య కంసేనాధర్మతో హృతాః 28

తతశ్చ లబ్ధసంస్కారౌ ద్విజత్వం ప్రాప్య సువ్రతౌ
గర్గాద్యదుకులాచార్యాధ్యాయత్రం వ్రతమాస్థితౌ 29

ప్రభవౌ సర్వవిద్యానాం సర్వజ్ఞౌ జగదీశ్వరౌ
నాన్యసిద్ధామలం జ్ఞానం గూహమానౌ నరేహితైః 30

అథో గురుకులే వాసమిచ్ఛంతావుపజగ్మతుః
కాశ్యం సాన్ధీపనిం నామ హ్యవన్తిపురవాసినమ్ 31

యథోపసాద్య తౌ దాన్తౌ గురౌ వృత్తిమనిన్దితామ్
గ్రాహయంతావుపేతౌ స్మ భక్త్యా దేవమివాదృతౌ 32

తయోర్ద్విజవరస్తుప్తః శుద్ధభావానువృత్తిభిః
ప్రోవాచ వేదానఖిలాన్సంజ్ఞోపనిషదో గురుః 33

సరహస్యం ధనుర్వేదం ధర్మాన్వాయపథాన్స్తథా
తథా చాన్వీక్షీకీం విద్యాం రాజనీతిం చ షడ్విధామ్ 34

సర్వం నరవరశ్రేష్ఠౌ సర్వవిద్యాప్రవర్తకౌ
సకృన్నిగదమాత్రేణ తౌ సజ్జగృహతుర్బువ 35

అహోరాత్రైశ్చతుఃషష్ఠ్యా సంయతౌ తావతీః కలాః
గురుదక్షిణయాచార్యం ఛన్దయామాసతుర్బువ 36

ద్విజస్తయోస్తం మహిమానమద్భుతం
సంలోక్య రాజన్నతిమానుసీం మతిమ్
సమ్మన్త్ర్య పత్న్యా స మహార్ణవే మృతం
బాలం ప్రభాసే వరయాం బభూవ హ 37

తేధేత్యథారుహ్య మహారథౌ రథం
ప్రభాసమాసాద్య దురన్తవిక్రమౌ
వేలాముపప్రజ్య నిషీదతుః క్షనం
సిన్ధుర్విదిత్వార్హనమాహరత్తయోః 38

తమాహ భగవానాశు గురుపుత్రః ప్రదీయతామ్
యోఽసావిహ త్వయా గ్రస్తో బాలకో మహతోర్మిణా 39

శ్రీసముద్ర ఉవాచ
న చాహార్షమహం దేవ దైత్యః పశ్చజనో మహాన్
అన్తర్జలచరః కృష్ణ శఙ్ఖరూపధరోఽసురః 40

ఆస్తే తేనాహృతో నూనం తచ్చుత్వా సత్వరం ప్రభుః
జలమావిశ్య తం హత్వా నాపశ్యదుదరేఽర్భకమ్ 41

తదఙ్గప్రభవం శఙ్ఖమాదాయ రథమాగమత్
తతః సంయమనీం నామ యమస్య దయితాం పురీమ్ 42

గత్వా జనార్దనః శఙ్ఖం ప్రదధ్మౌ సహలాయుధః
శఙ్ఖనిర్ఘాతమాకర్ణ్య ప్రజాసంయమనో యమః 43

తయోః సపర్యాం మహతీం చక్రే భక్త్యుపబృంహితామ్
ఉవాచావనతః కృష్ణం సర్వభూతాశయాలయమ్
లీలామనుష్యయోర్విష్ణో యువయోః కరవామ కిమ్ 44

శ్రీభగవానువాచ
గురుపుత్రమిహానీతం నిజకర్మనిబన్ధనమ్
ఆనయస్వ మహారాజ మచ్ఛాసనపురస్కృతః 45

తథేతి తేనోపానీతం గురుపుత్రం యదూత్తమౌ

దత్త్వా స్వగురవే భూయో వృణీష్యేతి తమూచతుః 46

శ్రీగురురువాచ

సమ్యక్సమ్పాదితో వత్స భవద్భ్యాం గురునిష్క్రయః
కో ను యుష్మద్విధగురోః కామానామవశిష్యతే 47

గచ్ఛతం స్వగృహం వీరౌ కీర్తిర్వామస్తు పావనీ
ఛన్దాంస్యయాతయామాని భవన్త్విహ పరత్ర చ 48

గురుణైవమనుజ్ఞాతౌ రథేనానిలరంహసా
ఆయాతౌ స్వపురం తాత పర్జన్యనినదేన వై 49

సమనన్దన్త్రజాః సర్వా దృష్ట్వా రామజనార్దనౌ
అపశ్యన్త్యో బహ్వహాని నష్టలబ్ధధనా ఇవ 50

అధ్యాయము – 46

శ్రీశుక ఉవాచ

వృష్ణీనాం ప్రవరో మస్త్రీ కృష్ణస్య దయితః సఖా
శిష్యో బృహస్పతేః సాక్షాదుద్ధవో బుద్ధిసత్తమః 1

తమాహ భగవాన్ప్రేష్ఠం భక్తమేకాన్తినం క్వచిత్
గృహీత్వా పాణినా పాణిం ప్రపన్నార్హిహరో హరిః 2

గచ్ఛేద్దవ వ్రజం సౌమ్య పిత్రోర్నౌ ప్రీతిమావహ
గోపీనాం మద్వియోగాధిం మత్సన్దేక్షైర్విమోచయ 3

తా మన్మనస్కా తృప్త్యాణా మదర్థే త్యక్తదైహికాః
మామేవ దయితం ప్రేష్ఠమాత్మానం మనసా గతాః
యే త్యక్తలోకధర్మాశ్చ మదర్థే తాన్భిభర్మ్యహమ్ 4

- మయి తాః ప్రేయసాం ప్రేష్టే దూరస్థే గోకులస్థియః
స్మరన్త్యోఽర్థ విముహ్యంతి విరహాత్కణ్ఠ్యవిహ్వలాః 5
- ధారయన్త్యతికృచ్ఛేణ ప్రాయః ప్రాణాన్మథశ్చన
ప్రత్యాగమనసన్దేర్బల్లవ్యో మే మదాత్మికాః 6
- శ్రీశుక ఉవాచ
ఇత్సుక్త ఉద్ధవో రాజస్సన్దేశం భర్తురాదృతః
ఆదాయ రథమారుహ్య ప్రయయౌ నన్దగోకులమ్ 7
- ప్రాప్తో నన్దవ్రజం శ్రీమాన్నిమ్లాచతి విభావసౌ
ఛన్నయానః ప్రవిశతాం పశూనాం ఖురరేణుభిః 8
- వాసితార్థేఽభియుధ్యద్భిర్నాదితం శుశ్రిభిర్ఘృషైః
ధావన్తిభిశ్చ వాసాభిరుధోభారైః స్వవత్సకాన్ 9
- ఇతస్తతో విలంబ్యద్భిర్గోవత్సైర్మణ్డీతం సితైః
గోదోహశబ్దాభిరవం వేణూనాం నిఃస్వనేన చ 10
- గాయన్తిభిశ్చ కర్మాణి శుభాని బలకృష్ణయోః
స్వలఙ్ఘతాభిర్గోపీభిర్గోపైశ్చ సువిరాజితమ్ 11
- అగ్న్యర్కాతిథిగోవిప్ర పితృదేవార్చనాన్వితైః
ధూపదీపైశ్చ మాల్యైశ్చ గోపావాసైర్మనోరమమ్ 12
- సర్వతః పుష్పితవనం ద్విజాలికులనాదితమ్
హంసకారణ్ణవాకీర్ణైః పద్మపత్రైశ్చ మణ్డీతమ్ 13
- తమాగతం సమాగమ్య కృష్ణస్యానుచరం ప్రియమ్
నన్దః ప్రీతః పరిష్వజ్య వాసుదేవధియార్చయత్ 14
- భోజితం పరమాన్నేన సంవిష్టం కశిపౌ సుఖమ్

- గతశ్రమం పర్యపుచ్చత్పాదసంవాహనాదిభిః 15
- కచ్చిదజ్ఞ మహాభాగ సఖా నః శూరనన్దనః
ఆస్తే కుశల్యపత్యాద్యైర్యుక్తో ముక్తః సుహృద్వ్రతః 16
- దిష్ట్యా కంసో హతః పాపః సానుగః స్వేన పాపమనా
సాధూనాం ధర్మశీలానాం యదూనాం ద్వేష్టి యః సదా 17
- అపి స్మరతి నః కృష్ణో మాతరం సుహృదః సఖీన్
గోపాన్వజం చాత్మనాథం గావో వృన్దావనం గిరిమ్ 18
- అప్యాయాస్యతి గోవిన్దః స్వజనాన్సకృదీక్షితమ్
తర్హిద్రక్ష్యమ తద్వక్త్రం సునసం సుస్మితేక్షణమ్ 19
- దావాగ్నేర్వాతవర్షాచ్చ వృషసర్పాచ్చ రక్షితాః
దురత్యయేభ్యో మృత్యుభ్యః కృష్ణేన సుమహాత్మనా 20
- స్మరతాం కృష్ణవీర్యాణి లీలాపాఙ్గనిరీక్షితమ్
హసితం భాషితం చాఙ్గ సర్వా నః శిథిలాః క్రియాః 21
- సరిచ్ఛైలవనోద్దేశాన్ముకున్దపదభూషితాన్
ఆక్రీడానీక్యమాణానాం మనో యాతి తదాత్మతామ్ 22
- మన్యే కృష్ణం చ రామం చ ప్రాప్తావిహ సురోత్తమౌ
సురాణాం మహదర్థాయ గర్గస్య వచనం యథా 23
- కంసం నాగాయుతప్రాణం మల్లౌ గజపతిం యథా
అవధిష్ఠాం లీలయైవ పశూనివ మృగాధిపః 24
- తాలత్రయం మహాసారం ధనుర్వృష్టిమివేభరాట్
బభ్రౌకేన హస్తేన సప్తాహమదధాద్గిరిమ్ 25

ప్రలమ్బో ధేనుకోఽరిష్టస్త్వణావర్తో బకాదయః
దైత్యాః సురాసురజితో హతా యేనేహ లీలయా 26

శ్రీశుక ఉవాచ
ఇతి సంస్మృత్య సంస్మృత్య నన్దః కృష్ణానురక్తధీః
అత్యుత్కణ్ఠోఽభవత్తాష్ఠీం ప్రేమప్రసరవిహ్వలః 27

యశోదా వర్జ్యమానాని పుత్రస్య చరితాని చ
శృణ్వన్త్యశ్చూఢ్యావాసాక్షీత్నేహస్నుతపయోధరా 28

తయోరితథం భగవతి కృష్ణే నన్దయశోదయోః
వీక్ష్యానురాగం పరమం నన్దమాహోద్ధవో ముదా 29

శ్రీద్ధవ ఉవాచ
యువాం శ్లాఘ్యతమౌ నూనం దేహినామిహ మానద
నారాయణేఽఖిలగురౌ యత్యతా మతిరీదృశి 30

ఏతౌ హి విశ్వస్య చ బీజయోనీ రామౌ ముకున్దః పురుషః ప్రధానమ్
అన్వీయ భూతేషు విలక్షణస్య జ్ఞానస్య చేశాత ఇమౌ పురాణౌ 31

యస్మిన్జనః ప్రాణవియోగకాలే క్షనం సమావేశ్య మనోఽవిశుద్ధమ్
నిర్మత్య కర్మాశయమాశు యాతి పరాం గతిం బ్రహ్మమయోఽర్కవర్ణః 32

తస్మిన్భవంతావఖిలాత్మహేతౌ నారాయణే కారణమర్త్యమూర్తౌ
భావం విధత్తాం నితరాం మహాత్మన్కిం వావశిష్టం యువయోః సుకృత్యమ్ 33

ఆగమిష్యత్యదీర్ఘేణ కాలేన వ్రజమచ్యుతః
ప్రియం విధాస్యతే పిత్రోర్భగవాన్సాత్వతాం పతిః 34

హత్వా కంసం రఙ్గమధ్యే ప్రతీపం సర్వసాత్వతామ్
యదాహ వః సమాగత్య కృష్ణః సత్యం కరోతి తత్ 35

మా ఖిద్యతం మహాభాగౌ ద్రక్ష్యథః కృష్ణమనికే
అన్తర్హది స భూతానామాస్తే జ్యోతిరివైధసి 36

న హ్యస్యాస్తి ప్రియః కశ్చిన్నాప్రియో వాన్త్యమానినః
నోత్తమో నాథమో వాపి సమానస్యాసమోఽపి వా 37

న మాతా న పితా తస్య న భార్యా న సుతాదయః
నాత్మీయో న పరశ్చాపి న దేహో జన్మ ఏవ చ 38

న చాస్య కర్మ వా లోకే సదసన్మిత్రయోనిషు
క్రీడార్థం సోఽపి సాధూనాం పరిత్రాణాయ కల్పతే 39

సత్త్వం రజస్తమ ఇతి భజతే నిర్గుణో గుణాన్
క్రీడన్నతీతోఽపి గుణైః సృజత్యవన్న్వజః 40

యథా భ్రమరికాదృష్ట్యా భ్రామ్యతీవ మహీయతే
చిత్రే కర్తరి తత్రాత్మా కర్తేవాహంధియా స్మృతః 41

యువయోరేవ నైవాయమాత్మజో భగవాన్హరిః
సర్వేషామాత్మజో హ్యత్మా పితా మాతా స ఈశ్వరః 42

దృష్టం శ్రుతం భూతభవద్భవిష్యత్
స్థాస్సుశ్చరిష్ణుర్మహదల్పకం చ
వినాచ్యుతాద్వస్తు తరాం న వాచ్యం
స ఏవ సర్వం పరమాత్మభూతః 43

ఏవం నిశా సా బ్రువతోర్వ్యతీతా నన్దస్య కృష్ణానుచరస్య రాజన్
గోప్యః సముత్థాయ నిరూప్య దీపాన్వాస్తాన్నమభ్యర్చ్య దౌధీన్యమన్థన్ 44

తా దీపదీప్తైర్మణిభిర్విరేజూ రజ్జూర్వికర్షద్భుజకఙ్కణస్త్రజః

చలన్నితమ్బస్తనహారకుణ్డల త్విషత్కపోలారుణకుఙ్కుమాననాః 45

ఉద్గాయతీనామరవిన్దలోచనం వ్రజాఙ్గానానాం దివమస్పృశద్ద్వనిః
దధ్నశ్చ నిర్మథనశబ్దమిశ్రితో నిరస్యతే యేన దిశామమఙ్గలమ్ 46

భగవత్కుదితే సూర్యే నన్దద్వారి వ్రజౌకసః
దృష్ట్వా రథం శాతకౌమ్భం కస్యాయమితి చాబ్రువన్ 47

అక్రూర ఆగతః కిం వా యః కంసస్యార్థసాధకః
యేన నీతో మధుపురీం కృష్ణః కమలలోచనః 48

కిం సాధయిష్యత్యస్మాభిర్భర్తుః ప్రీతస్య నిష్కృతిమ్
తతః స్త్రీణాం వదంతీనాముద్ధవోఽగాత్యతాహ్నికః 49

అధ్యాయము – 47

శ్రీశుక ఉవాచ

తం వీక్ష్య కృషానుచరం వ్రజస్త్రియః
ప్రలమ్బబాహుం నవకణ్ణలోచనమ్
పీతామ్బరం పుష్కరమాలినం లసన్
ముఖారవిన్దం పరిమృష్టకుణ్డలమ్ 1

సువిస్మితాః కోఽయమపీవ్యదర్శనః
కుతశ్చ కస్యాయ్యతవేషభూషణః
ఇతి స్మ సర్వాః పరివప్తరుత్సుకాన్
తముత్తమఃశ్లోకపదామ్బుజాశ్రయమ్ 2

తం ప్రశ్రయేణావనతాః సుసత్కృతం సవ్రీడహాసేక్షణసూన్యతాదిభిః
రహస్యపృచ్ఛన్నపవిష్టమాసనే విజ్ఞాయ సన్దేశహరం రమాపతేః 3

జానీమస్త్యాం యదుపతేః పార్షదం సముపాగతమ్

- భర్తృహ ప్రేషితః పిత్రోర్భవాన్మిత్రయచిక్రీర్షయా 4
- అన్యథా గోవ్రజే తస్య స్మరణీయం న చక్షుహే
స్నేహానుబంధో బన్ధానాం మునేరపి సుదుస్త్వజః 5
- అన్యేష్వర్థకృతా మైత్రీ యావదర్థవిడంబునమ్
పుమ్భిః స్త్రీషు కృతా యద్వత్సమనఃస్వివ పట్నదైః 6
- నిఃస్వం త్యజన్తి గణికా అకల్పం నృపతిం ప్రజాః
అధీతవిద్యా ఆచార్యమృత్విజో దత్తదక్షిణమ్ 7
- ఖగా వీతఫలం వృక్షం భుక్త్వా చాతిథయో గృహమ్
దగ్ధం మృగాస్తథారణ్యం జారా భుక్త్వా రతాం స్త్రియమ్ 8
- ఇతి గోప్యో హి గోవిందే గతవాక్కాయమానసాః
కృష్ణదూతే సమాయాతే ఉద్ధవే త్యక్తలౌకికాః 9
- గాయన్త్యః ప్రీయకర్మాణి రుదన్త్యశ్చ గతహియః
తస్య సంస్మృత్య సంస్మృత్య యాని కైశోరబాల్యయోః 10
- కాచిన్మధుకరం దృష్ట్వా ధ్యాయన్తీ కృష్ణసంజ్ఞమమ్
ప్రియప్రస్థాపితం దూతం కల్పయిత్వేదమబ్రవీత్ 11
- గోప్యవాచ
మధుప కితవబంధో మా స్ఫుశజ్ఞేం సపత్న్యాః
కుచవిలులితమాలాకుంజుమశ్మశ్రుభిర్నః
వహతు మధుపతిస్తన్మానినీనాం ప్రసాదం
యదుసదసి విడమ్భ్యం యస్య దూతస్త్వమీదృక్ 12
- సకృదధరసుధాం స్వాం మోహినీం పాయయిత్వా
సుమనస ఇవ సద్యస్తత్యజేఽస్మాన్భవాదృక్

పరిచరతి కథం తత్పాదపద్మం ను పద్మా
హ్యాపి బత హృతచేతా హ్యుత్తమఃశ్లోకజల్పైః

13

కిమిహ బహు షడక్ష్యే గాయసి త్వం యదూనామ్
అధిపతిమగృహాణామగ్రతో నః పురాణమ్
విజయసఖసఖీనాం గీయతాం తత్తుసజ్ఞః
క్షపితకుచరుజస్తే కల్పయస్తీష్టమిష్టాః

14

దివి భువి చ రసాయాం కాః స్త్రీయస్తద్దురాపాః
కపటరుచిరహాసభ్రావిజృమ్భస్య యాః స్యుః
చరణరజ ఉపాస్తే యస్య భూతిర్వయం కా
అపి చ కృపణపక్షే హ్యుత్తమఃశ్లోకశబ్దః

15

విస్మజ శిరసి పాదం వేద్యహం చాతుకారైర్
అనునయవిదుషస్తేభ్యేత్య దౌత్యైర్ముకున్దాత్
స్వకృత ఇహ విపృష్టాపత్యపత్యన్యలోకా
వ్యస్మజదకృతచేతాః కిం ను సన్ధేయమస్మిన్

16

మృగయురివ కపీన్ద్రం వివ్యధే లుబ్ధధర్మా
స్త్రీయమకృత విరూపాం స్త్రీజితః కామయానామ్
బలిమపి బలిమత్త్వావేష్టయద్ధ్వాఙ్మ వద్యన్
తదలమసితసఖ్యైర్దుస్యజస్తత్కథార్థః

17

యదనుచరితలీలాకర్ణపీయూషవిపుట్
సకృదదనవిధూతద్వన్ద్వధర్మా వినష్టాః
సపది గృహకుటుమ్బం దీనముత్సృజ్య దీనా
బహవ ఇహ విహజ్ఞా భిక్షుచర్యాం చరన్తి

18

వయమృతమివ జిహ్వావ్యాహృతం శ్రద్ధధానాః
కులీకరుతమివాజ్ఞాః కృష్ణవధ్వో హరిణ్యః
దదృశురసకృదేతత్తన్నఖస్పర్శతీవ్ర

స్మరరుజ ఉపమన్త్రిన్భణ్యతామన్యవారై 19

ప్రియసఖ పునరాగాః ప్రేయసా ప్రేషితః కిం
వరయ కిమనురున్ధే మాననీయోఽసి మేఽజ్ఞ
నయసి కథమిహాస్మాన్మన్త్యజద్వన్యపార్శ్వం
సతతమురసి సౌమ్య శ్రీర్వధూః సాకమాన్తే 20

అపి బత మధుపుర్యామార్యపుత్రోఽధునాన్తే
స్మరతి స పితృగేహాన్సౌమ్య బన్ధాంశ్చ గోపాన్
క్వచిదపి స కథా నః కింకరీణాం గృణీతే
భుజమగురుసుగన్ధం మూర్ధ్వధాన్యత్కదా ను 21

శ్రీశుక ఉవాచ
అథోద్ధవో నిశమ్యైవం కృష్ణదర్శనలాలసాః
సాన్త్యయన్త్రియసన్తేజైర్గోపీరిదమభాషత 22

శ్రీద్ధవ ఉవాచ
అహో యూయం స్మ పూర్ణార్ణాభా భవత్యో లోకపూజితాః
వాసుదేవే భగవతి యాసామిత్యర్పితం మనః 23

దానవ్రతతపోహోమ జపస్వాధ్యాయసంయమైః
శ్రేయోభిర్వివిధైశ్చాన్యైః కృష్ణే భక్తిర్హిసాధ్యతే 24

భగవత్కృతమఃశ్లోకే భవతీభిరనుత్తమా
భక్తిః ప్రవర్తితా దిష్ట్యా మునీనామపి దుర్లభా 25

దిష్ట్యా పుత్రాన్పుతీన్దేహాన్స్వజనాన్భవనాని చ
హిత్యావృనీత యూయం యత్యష్టాఖ్యం పురుషం పరమ్ 26

సర్వాత్మభావోఽధిక్యతో భవతీనామధోక్షజే
విరహేణ మహాభాగా మహాన్మేఽనుగ్రహః కృతః 27

శూయతాం ప్రియసన్దేశో భవతీనాం సుఖావహాః
యమాదాయాగతో భద్రా అహం భర్తా రహస్కరః 28

శ్రీభగవానువాచ
భవతీనాం వియోగో మే న హి సర్వాత్మనా క్షచిత్
యథా భూతాని భూతేషు ఖం వాయ్వగ్నిర్జలం మహీ
తథాహం చ మనఃప్రాణ భూతేన్ద్రియగుణాశ్రయః 29

ఆత్మన్యేవాత్మనాత్మానం సృజే హన్యమపాలయే
ఆత్మమాయానుభావేన భూతేన్ద్రియగుణాత్మనా 30

ఆత్మా జ్ఞానమయః శుద్ధో వ్యతిరిక్తోఽగుణాన్వయః
సమప్తిస్వప్నజాగ్రద్భిర్భూతానామృతిభిరీయతే 31

యేనేన్ద్రియాథ్వాన్ద్యాయేత మృషా స్వప్నవదుత్థితః
తన్నిరున్ద్యాదిన్ద్రియాణి వినిద్రః ప్రత్యపద్యత 32

ఏతదంతః సమామ్నాయో యోగః సాఙ్ఖ్యం మనీషిణామ్
త్యాగస్తపో దమః సత్యం సముద్రాంతా ఇవాపగాః 33

యత్క్షహం భవతీనాం వై దూరే వర్తే ప్రియో దృశామ్
మనసః సన్నికర్షార్థం మదనుధ్యానకామ్యయా 34

యథా దూరచరే ప్రేష్టే మన ఆవిశ్య వర్తతే
స్త్రీణాం చ న తథా చేతః సన్నికృష్టేఽక్షిగోచరే 35

మయ్యావేశ్య మనః కృత్స్నం విముక్తాశేషవృత్తి యత్
అనుస్మరన్త్యో మాం నిత్యమచిరాన్మాముపైష్యథ 36

యా మయా క్రీడతా రాత్ర్యాం వనేఽస్మిన్వజ ఆస్థితాః

అలబ్ధరాసాః కల్యాణ్యో మాపుర్మద్యీర్యచింతయా 37

శ్రీశుక ఉవాచ

ఏవం ప్రియతమాదిష్టమాకర్ణ్య వ్రజయోషితః
తా ఊచురుద్ధవం ప్రీతాస్తత్సన్దేశాగతస్మృతీః 38

గోప్య ఊచుః

దిష్ట్యాహితో హతః కంసో యదూనాం సానుగోఽఘకృత్
దిష్ట్యాప్తైర్లబ్ధసర్వార్థైః కుశల్యాస్తేఽచ్యుతోఽధునా 39

కచ్చిద్గదాగ్రజః సౌమ్య కరోతి పురయోషితామ్
ప్రీతిం నః సిగ్ధసవ్రీడ హాసోదారేక్షణార్చితః 40

కథం రతివిశేషజ్ఞః ప్రియశ్చ పురయోషితామ్
నానుబధ్యేత తద్వాక్యైర్విభ్రమైశ్చానుభాజితః 41

అపి స్మరతి నః సాధో గోవిందః ప్రస్తుతే క్వచిత్
గోష్ఠిమధ్యే పురస్తీణామృతాః స్వైరకథాంతరే 42

తాః కిం నిశాః స్మరతి యాసు తదా ప్రియాభిర్
వృన్దావనే కుముదకున్దశశాంకరమ్యే
రేమే క్వణచ్చరణనూపురరాసగోష్ఠ్యామ్
అస్మాభిరీడితమనోజ్ఞకథః కదాచిత్ 43

అప్యేష్యతీహ దాశార్హస్తప్తాః స్వకృతయా శుచా
సజ్జీవయన్న నో గాత్రైర్యథేన్ద్రో వనమమ్బుధైః 44

కస్మాత్కృష్ణ ఇహయాతి ప్రాప్తరాజ్యో హతాహితః
నరేన్ద్రకన్యా ఉద్వాహ్య ప్రీతః సర్వసుహృద్వృతః 45

కిమస్మాభిర్వనోకోభిరన్యాభిర్వా మహాత్మనః

- శ్రీపతేరాప్తకామస్య క్రియేతార్థః కృతాత్మనః 46
- పరం సౌఖ్యం హి నైరాశ్యం స్వైరిణ్యప్యాహ పిఙ్గలా
తజ్ఞానతీనాం నః కృష్ణే తథాప్యాశా దురత్యయా 47
- క ఉత్సహేత సన్త్యక్తుముత్తమఃశ్లోకసంవిదమ్
అనిచ్ఛతోఽపి యస్య శ్రీరఙ్గాన్న చ్యవతే క్వచిత్ 48
- సరిచ్ఛైలవనోద్దేశా గావో వేణురవా ఇమే
సంక్రర్షణసహాయేన కృష్ణేనాచరితాః ప్రభో 49
- పునః పునః స్మారయన్తి నన్దగోపసుతం బత
శ్రీనికేతైస్తత్పదకైర్విస్మర్తుం నైవ శక్నుమః 50
- గత్యా లలితయోదార హాసలీలావలోకనైః
మాధ్వ్యా గిరా హృతధియః కథం తం విస్మరామ హే 51
- హే నాథ హే రమానాథ వ్రజనాథార్తినాశన
మగ్నముద్ధర గోవిన్ద గోకులం వృజినార్ణవాత్ 52
- శ్రీశుక ఉవాచ
తతస్తాః కృష్ణసన్నేచైర్వ్యపేతవిరహజ్వరాః
ఉద్ధవం పూజయాం చక్రుర్జ్ఞాత్వాత్మానమధోక్షజమ్ 53
- ఉవాస కతిచిన్మాసాన్గోపీనాం వినుదన్ముచః
కృష్ణలీలాకథాం గాయన్తమయామాస గోకులమ్ 54
- యావన్త్యహాని నన్దస్య వ్రజేఽవాత్సీత్స ఉద్ధవః
వ్రజౌకసాం క్షణప్రాయాన్యాసన్మృష్ణస్య వార్తయా 55
- సరిద్వనగిరిద్రోణీర్వీక్షన్కుసుమితాన్తుమాన్
కృష్ణం సంస్మారయన్తేమే హరిదాసో వ్రజౌకసామ్ 56

దృష్ట్వైవమాది గోపీనాం కృష్ణావేశాత్మవిక్లవమ్
ఉద్ధవః పరమప్రీతస్తా నమస్యన్నిదం జగౌ

57

ఏతాః పరం తనుభృతో భువి గోపవధ్వో
గోవిన్ద ఏవ నిఖిలాత్మని రూఢభావాః
వాఙ్చన్తి యద్భవభియో మునయో వయం చ
కిం బ్రహ్మజన్మభిరనంతకథారసస్య

58

క్వేమాః స్త్రియో వనచరీర్వ్యభిచారదుష్టాః
కృష్ణే క్వ చైష పరమాత్మని రూఢభావః
నస్వీశ్వరో నుభజతో విదుషో పి సాక్షాచ్ఛ
చేయస్తనో త్యగదరాజ ఇవోపయుక్తః

59

నాయం శ్రియోఽఙ్గ ఉ నితాన్తరతేః ప్రసాదః
స్వర్యోషితాం నలినగన్ధరుచాం కుతోఽన్యః
రాసోత్సవేఽస్య భుజదణ్డగృహీతకణ్డ
లబ్ధాశిషాం య ఉదగాద్వజవల్లభీనామ్

60

ఆసామహో చరణరేణుజషామహం స్యాం
వృన్దావనే కిమపి గుల్మలతాషధీనామ్
యా దుస్త్వజం స్వజనమార్యపథం చ హిత్యా
భేజర్ముకున్దపదవీం శ్రుతిభిర్విమృగ్యామ్

61

యా వై శ్రియార్చితమజాదిభిరాప్తకాష్టైర్
యోగేశ్వరైరపి యదాత్మని రాసగోష్ఠ్యామ్
కృష్ణస్య తద్భగవతః చరణారవిన్దం
న్యస్తం స్తనేషు విజహుః పరిరభ్య తాపమ్

62

వన్దే నన్దవ్రజస్త్రీణాం పాదరేణుమభీక్షశః
యాసాం హరికథోద్గీతం పునాతి భువనత్రయమ్

63

శ్రీశుక ఉవాచ

అథ గోపీరనుజ్ఞాప్య యశోదాం నన్దమేవ చ
గోపానామస్త్ర దాశార్హ్యోయాస్యన్నారుయహే రథమ్

64

తం నిర్గతం సమాసాద్య నానోపాయనపాణయః
నన్దాదయోఽనురాగేణ ప్రావోచన్నశ్రులోచనాః

65

మనసో వృత్తయో నః స్యుః కృష్ణ పాదామ్బుజాశ్రయాః
వాచోఽభిధాయినీర్నామ్నాం కాయస్తత్ప్రవ్వణాదిషు

66

కర్మభిర్భామ్యమాణానాం యత్ర క్వాపీశ్వరేచ్ఛయా
మజ్గలాచరితైర్దానై రతిర్నః కృష్ణ ఈశ్వరే

67

ఏవం సభాజితో గోపైః కృష్ణభక్త్యా నరాధిప
ఉద్ధవః పునరాగచ్ఛన్మధురాం కృష్ణపాలితామ్

68

కృష్ణాయ ప్రణిపత్యాహ భక్త్యుద్రేకం వ్రజౌకసామ్
వసుదేవాయ రామాయ రాజ్ఞే చోపాయనాన్యదాత్

69

అధ్యాయము – 48

శ్రీశుక ఉవాచ

అథ విజ్ఞాయ భగవాన్సర్వాత్మా సర్వదర్శనః
సైరన్త్ర్యాః కామతప్తాయాః ప్రియమిచ్ఛన్సహం యయౌ

1

మహర్షోఽస్మరైరాధ్యం కామోపాయోపబృంహితమ్
ముక్తాదామపతాకాభిర్వితానశయనాసనైః
ధూపైః సురభిభిర్దీపైః స్రగ్గన్దైరపి మణ్డితమ్

2

గృహం తమాయాంతమవేక్ష్య సాసనాత్సద్యః సముత్థాయ హి జాతసమ్భ్రమా

- యథోపసంక్లమ్య సఖీభిరచ్యుతం సభాజయామాస సదాసనాదిభిః 3
- తథోద్ధవః సాధుతయాభిపూజితో న్యషీదదుర్వామభిమృశ్య చాసనమ్
కృష్ణోఽపి తూర్ణం శయనం మహాధనం వివేశ లోకాచరితాన్యనువ్రతః 4
- సా మజ్జనాలేపదుకూలభూషణ ప్రగ్గన్ధతామ్బూలసుధాసవాదిభిః
ప్రసాధితాత్మోపససార మాధవం సవ్రీడలీలోత్స్మితవిభ్రమేక్షితైః 5
- ఆహూయ కాంతాం నవసంక్లమహియా విశజ్జితాం కంక్రణభూషితే కరే
ప్రగృహ్య శయామధివేశ్య రామయా రేమేఽనులేపార్పణపుణ్యలేశయా 6
- సానంజ్ఞతప్తకుచయోరురసస్తథాక్లౌర్
జిఘ్రంత్యనంతచరణేన రుజో మృజన్తి
దోర్భ్యాం స్తనాన్తరగతం పరిరభ్య కాన్తమ్
ఆనన్దమూర్తిమజహాదతిదీర్ఘతాపమ్ 7
- సైవం కైవల్యనాథం తం ప్రాప్య దుష్ప్రాప్యమీశ్వరమ్
అఙ్గరాగార్పణేనాహో దుర్భగేదమయాచత 8
- సహోష్యతామిహ ప్రేష్ఠ దినాని కతిచిన్మయా
రమస్వ నోత్సహే త్యక్తుం సంజ్ఞం తేఽమ్బురుహేక్షణ 9
- తస్యై కామవరం దత్త్వా మానయిత్వా చ మానదః
సహోద్ధవేన సర్వేశః స్వధామాగమదృద్ధిమత్ 10
- దురార్థ్యం సమారాధ్య విష్ణుం సర్వేశ్వరేశ్వరమ్
యో వృణోతే మనోగ్రాహ్యమసత్త్వాత్కుమనీష్యసౌ 11
- అక్రూరభవనం కృష్ణః సహరామోద్ధవః ప్రభుః
కిఞ్చిచ్చికిర్షయన్ప్రాగాదక్రూరప్రీయకామ్యయా 12

- స తాన్నరవరశ్రేష్ఠానారాధ్వీక్య స్వబాన్ధవాన్
ప్రత్యుత్థాయ ప్రముదితః పరిష్వజ్యాభినన్య చ 13
- ననామ కృష్ణం రామం చ స తైరప్యభివాదితః
పూజయామాస విధివత్కృతాసనపరిగ్రహన్ 14
- పాదావనేజనీరాపో ధారయన్సిరసా నృప
అర్హణేనామ్బరైర్దివ్యైర్గన్ధస్రగ్భాషణోత్తమైః 15
- అర్చిత్యా శిరసానమ్య పాదావజ్కగతౌ మృజన్
ప్రశ్రయావనతోఽక్రూరః కృష్ణరామావభాషత 16
- దిష్ట్యా పాపో హతః కంసః సానుగో వామిదం కులమ్
భవద్భ్యాముద్భుతం కృచ్ఛాద్ధురన్తాచ్చ సమేధితమ్ 17
- యువాం ప్రధానపురుషౌ జగద్దేతూ జగన్మయౌ
భవద్భ్యాం న వినా కిఞ్చిత్పరమస్తి న చాపరమ్ 18
- ఆత్మసృష్టమిదం విశ్వమన్వావిశ్య స్వశక్తిభిః
ఈయతే బహుధా బ్రహ్మన్యు తప్రత్యక్షగోచరమ్ 19
- యథా హి భూతేషు చరాచరేషు మహ్యోదయో యోనిషు భాన్తి నానా
ఏవం భవాన్కేవల ఆత్మయోనిష్వాత్మాత్మతన్త్రో బహుధా విభాతి 20
- సృజస్యథో లుమ్పసి పాసి విశ్వం రజస్తమఃసత్త్వ గుణైః స్వశక్తిభిః
న బధ్యసే తద్గుణకర్మభిర్వా జ్ఞానాత్మనస్తే క్వ చ బన్ధహేతుః 21
- దేహోద్యుపాధేరనిరూపితత్వాద్భవో న సాక్షాన్న భిదాత్మనః స్యాత్
అతో న బన్ధస్తవ నైవ మోక్షః స్యాత్సాన్నికామస్త్వయి నోఽవివేకః 22
- త్వయోదితోఽయం జగతో హితాయ యదా యదా వేదపథః పురాణః

బాధ్యేత పాషణ్డపథైరసద్భిస్తదా భవాన్సత్త్వ గుణం బిభర్తి 23

స త్వమ్ప్రభోఽద్య వసుదేవగృహేఽవతీర్ణః
స్వాంశేన భారమపనేతుమిహాసి భూమేః
అక్షౌహిణీశతవధేన సురేతరాంశ
రాజ్ఞామముష్య చ కులస్య యశో వితన్వన్ 24

అద్యేశ నో వసతయః ఖలు భూరిభాగా
యః సర్వదేవపితృభూతన్మదేవమూర్తిః
యత్పాదశౌచసలిలం త్రిజగత్పు నాతి
స త్వం జగద్గురురథోక్షజ యాః ప్రవిష్టః 25

కః పణ్డితస్త్వదపరం శరణం సమీయాద్
భక్తప్రియాదృతగిరః సుహృదః కృతజ్ఞాత్
సర్వాన్దదాతి సుహృదో భజతోఽభికామాన్
ఆత్మానమప్యపచయాపచయౌ న యస్య 26

దిష్ట్యా జనార్దన భవానిహ నః ప్రతీతో
యోగేశ్వరైరపి దురాపగతిః సురేశైః
ఛిన్ద్యాశు నః సుతకలత్రధనాప్తగేహ
దేహాదిమోహరశనాం భవదీయమాయామ్ 27

ఇత్యర్చితః సంస్తుతశ్చ భక్తేన భగవాన్హరిః
అక్రూరం సస్మితం ప్రాహ గీర్భిః సమ్మోహయన్నివ 28

శ్రీభగవానువాచ
త్వం నో గురుః పితృవ్యశ్చ శ్లాఘ్యో బన్ధుశ్చ నిత్యదా
వయం తు రక్ష్యాః పోష్యాశ్చ అనుకమ్ప్యాః ప్రజా హి వః 29

భవద్విధా మహాభాగా నిషేవ్యా అర్హస్తత్రమాః
శ్రేయస్కామ్నేర్పుభిర్నిత్యం దేవాః స్వార్థా న సాధవః 30

న హ్యమ్మయాని తీర్థాని న దేవా మృచ్ఛిలామయాః
తే పునన్త్యురుకాలేన దర్శనాదేవ సాధవః 31

స భవాన్సుహృదాం వై నః శ్రేయాన్మేయశ్చిక్రీర్షయా
జిజ్ఞాసార్థం పాణ్డవానాం గచ్ఛస్వ త్వం గజాహ్వయమ్ 32

పితర్యుపరతే బాలాః సహ మాత్రా సుదుఃఖితాః
ఆనీతాః స్వపురం రాజ్ఞా వసంత ఇతి శుశ్రుమ 33

తేషు రాజామ్భికాపుత్రో భ్రాతృపుత్రేషు దీనధీః
సమో న వర్తతే నూనం దుష్పుత్రవశగోఽన్తద్భక్ 34

గచ్ఛ జానీహి తద్వృత్తమధునా సాధ్వసాధు వా
విజ్ఞాయ తద్విధాన్యామో యథా శం సుహృదాం భవేత్ 35

ఇత్యకూరం సమాదిశ్య భగవాన్హరిరీశ్వరః
సంకర్షణోద్ధవాభ్యాం వై తతః స్వభవనం యయా 36

అధ్యాయము – 49

శ్రీశుక ఉవాచ

స గత్వా హస్తినపురం పౌరవేన్ద్రయశోఽజ్ఞితమ్
దదర్శ తత్రామ్భికేయం సభీష్మం విదురం పృథామ్ 1

సహపుత్రం చ బాహ్లీకం భారద్వాజం సగౌతమమ్
కర్షం సుయోధనం ద్రౌణిం పాణ్డవాన్సుహృదోఽపరాన్ 2

యథావదుపసంక్లమ్య బన్ధుభిర్గాన్ధినీసుతః
సమృష్టస్తైః సుహృద్వారాం స్వయం చాపుచ్ఛదవ్యయమ్ 3

- ఉవాస కతిచిన్మాసానాజ్ఞో వృత్తవివిత్సయా
దుష్ప్రజస్యాల్పసారస్య ఖలచ్ఛన్దానువర్తినః 4
- తేజ ఓజో బలం వీర్యం ప్రశ్రయాదీంశ్చ సద్గుణాన్
ప్రజానురాగం పార్థేషు న సహద్భిశ్చిక్రీటుషితమ్ 5
- కృతం చ ధార్తరాష్ట్రైర్యదగ్ధదానాద్యపేశలమ్
ఆచఖ్యో సర్వమేవాస్మై పృథా విదుర ఏవ చ 6
- పృథా తు భ్రాతరం ప్రాప్తమక్రూరముపసృత్య తమ్
ఉవాచ జన్మనిలయం స్మరన్త్యశ్రుకలేక్షణా 7
- అపి స్మరన్తి నః సౌమ్య పితరౌ భ్రాతరశ్చ మే
భగినౌ భ్రాతృపుత్రాశ్చ జామయః సఖ్య ఏవ చ 8
- భ్రాత్రేయో భగవాన్మృష్ఠః శరణ్యో భక్తవత్సలః
పైతృష్వనీయాన్మరతి రామశ్చామ్బురుహేక్షణః 9
- సపత్నమధ్యే శోచన్తిం వృకానాం హరిణీమివ
సాన్త్యయిష్యతి మాం వాక్యైః పితృహీనాంశ్చ బాలకాన్ 10
- కృష్ణ కృష్ణ మహాయోగిన్విశ్వాత్మన్విశ్వభావన
ప్రపన్నాం పాహి గోవిన్ద శిశుభిశ్చావసీదతీమ్ 11
- నాన్యత్తవ పదామ్భోజాత్పశ్యామి శరణం నృణామ్
బిభృతాం మృత్యుసంసారాదీస్వరస్యాపవర్గికాత్ 12
- నమః కృష్ణాయ శుద్ధాయ బ్రహ్మణే పరమాత్మనే
యోగేశ్వరాయ యోగాయ త్వామహం శరణం గతా 13
- శ్రీశుక ఉవాచ
ఇత్యనుస్మృత్య స్వజనం కృష్ణం చ జగదీశ్వరమ్

- ప్రారుదద్దుఃఖితా రాజన్భవతాం ప్రపితామహీ 14
- సమదుఃఖసుఖోఽక్రూరో విదురశ్చ మహాయశాః
సాన్త్యయామాసతుః కున్తిం తత్పు త్రోత్పత్తిహేతుభిః 15
- యాస్యనాజానమభ్యేత్య విషమం పుత్రలాలసమ్
అవదత్సుహృదాం మధ్యే బన్ధుభిః సౌహృదోదితమ్ 16
- అక్రూర ఉవాచ
భో భో వైచిత్రవీర్య త్వం కురూణాం కీర్తివర్ధన
భ్రాతర్యుపరతే ప్థాణావధునాసననమాస్థితః 17
- ధర్మేణ పాలయన్నర్హీం ప్రజాః శిలేన రజ్జాయన్
వర్తమానః సమః స్వేషు శ్రేయః కీర్తిమవాప్సుసి 18
- అన్యథా త్వాచరంల్లోకే గర్హితో యాస్యసే తమః
తస్మాత్సమత్వే వర్తస్వ పాణ్డవేష్వాత్మజేషు చ 19
- నేహ చాత్యంతసంవాసః కస్యచిత్కేనచిత్సహ
రాజన్స్వేనాపి దేహేన కిము జాయాత్మజాదిభిః 20
- ఏకః ప్రసూయతే జన్తురేక ఏవ ప్రలీయతే
ఏకోఽనుభుజ్కే సుకృతమేక ఏవ చ దుష్కృతమ్ 21
- అధర్మోపచితం విత్తం హరన్త్యన్యేఽల్పమేధసః
సమ్భాజనీయాపదేశైర్జలానీవ జలౌకసః 22
- పుష్కాతి యానధర్మేణ స్వబుద్ధ్యా తమపణ్డితమ్
తేఽకృతార్థం ప్రహిణ్యన్తి ప్రాణా రాయః సుతాదయః 23
- స్వయం కిల్బిషమాదాయ తైస్త్వక్తో నార్థకోవిదః

అసిద్ధార్థో విశత్యన్ధం స్వధర్మవిముఖస్తమః 24

తస్మాల్లోకమిమం రాజన్స్వప్నమాయామనోరథమ్
వీక్ష్యయమ్యాత్మనాత్మానం సమః శాంతో భవ ప్రభో 25

ధృతరాష్ట్ర ఉవాచ
యథా వదతి కల్యాణీం వాచం దానపతే భవాన్
తథానయా న తృప్యామి మర్త్యః ప్రాప్య యథామృతమ్ 26

తథాపి సూనృతా సౌమ్య హృది న స్థీయతే చలే
పుత్రానురాగవిషమే విద్యుత్సైదామనీ యథా 27

ఈశ్వరస్య విధిం కో ను విధునోత్యన్యథా పుమాన్
భూమేర్భారావతారాయ యోఽవతీర్ణో యదోః కులే 28

యో దుర్విమర్శపథయా నిజమాయయేదం
సృష్ట్యా గుణాన్విభజతే తదనుప్రవిష్టః
తస్మై నమో దురవబోధవిహరతన్త్ర
సంసారచక్రగతయే పరమేశ్వరాయ 29

శ్రీశుక ఉవాచ
ఇత్యభిప్రేత్య నృపతేరభిప్రాయం స యాదవః
సుహృద్భిః సమనుజ్ఞాతః పునర్యదుపురీమగాత్ 30

శశంస రామకృష్ణాభ్యాం ధృతరాష్ట్రవిచేష్టితమ్
పాణ్డవాన్పుతి కౌరవ్య యదర్థం ప్రేషితః స్వయమ్ 31

అధ్యాయము – 50

శ్రీశుక ఉవాచ
అస్తిః ప్రాప్తిశ్చ కంసస్య మహిష్యో భరతర్షభ

- మృతే భర్తరి దుఃఖార్తే ఈయతుః స్మ పితుర్నుహన్ 1
- పిత్రే మగధరాజాయ జరాసన్ధాయ దుఃఖితే
వేదయాం చక్రతుః సర్వమాత్మవైధవ్యకారణమ్ 2
- స తదప్రియమాకర్ణ్య శోకామర్షయుతో నృప
అయాదవీం మహీం కర్తుం చక్రే పరమముద్యమమ్ 3
- అక్షౌహిణీభిర్వింశత్యా తిస్సభిశ్చాపి సంవృతః
యదురాజధానీం మధురాం న్యరుధత్సర్వతో దిశమ్ 4
- నిరీక్ష్య తద్బలం కృష్ణ ఉద్వేలమివ సాగరమ్
స్వపురం తేన సంరుద్ధం స్వజనం చ భయాకులమ్ 5
- చింతయామాస భగవాన్హరిః కారణమానుషః
తద్దేశకాలానుగుణం స్వావతారప్రయోజనమ్ 6
- హనిష్యామి బలం హ్యేతద్భువి భారం సమాహితమ్
మాగధేన సమానీతం వశ్యానాం సర్వభూభుజామ్ 7
- అక్షౌహిణీభిః సజ్జ్యతం భటాశ్వరథకుజ్జరైః
మాగధస్తు న హస్తవ్యో భూయః కర్తా బలోద్యమమ్ 8
- ఏతదర్థోఽవతారోఽయం భూభారహరణాయ మే
సంరక్షణాయ సాధూనాం కృతోఽన్యేషాం వధాయ చ 9
- అన్యోఽపి ధర్మరక్షాయై దేహః సంభ్రయతే మయా
విరామాయాప్యధర్మస్య కాలే ప్రభవతః క్వచిత్ 10
- ఏవం ధ్యాయతి గోవిన్ద ఆకాశాత్సూర్యవర్చసౌ
రథావుపస్థితౌ సద్యః ససూతౌ సపరిచ్ఛదౌ 11

- ఆయుధాని చ దివ్యాని పురాణాని యదృచ్ఛయా
దృష్ట్వా తాని హృషీకేశః సజ్కర్షణమథాబ్రవీత్ 12
- పశ్యార్య వ్యసనం ప్రాప్తం యదూనాం త్వావతాం ప్రభో
ఏష తే రథ ఆయాతో దయితాన్యాయుధాని చ 13
- ఏతదర్థం హి నౌ జన్మ సాధూనామీశ శర్మకృత్
త్రయోవింశత్యనీకాఖ్యం భూమేర్భారమపాకురు 14
- ఏవం సమ్మన్త్య దాశార్హదంశితౌ రథినౌ పురాత్
నిర్జగ్మతుః స్వాయుధాఢ్యౌ బలేనాల్పీయసా వృతౌ 15
- శఙ్ఖం దధ్మౌ వినిర్గత్య హరిర్దారుకసారథిః
తతోఽభూత్పరసైన్యానాం హృది విత్రాసవేపథుః 16
- తావాహ మాగధో వీక్ష్య హే కృష్ణ పురుషాధమ
న త్వయా యోద్ధుమిచ్ఛామి బాలేనైకేన లజ్జయా
గుప్తేన హి త్వయా మన్ద న యోత్యే యాహి బన్ధహన్ 17
- తవ రామ యది శ్రద్ధా యుధ్యస్వ ధైర్యముద్వహ
హిత్వా వా మచ్ఛరైశ్చిన్నం దేహం స్వర్యాహి మాం జహి 18
- శ్రీభగవానువాచ
న వై శూరా వికత్తన్తే దర్శయన్త్యేవ పౌరుషమ్
న గృహ్ణీమో వచో రాజన్నాతురస్య ముమూర్షతః 19
- శ్రీశుక ఉవాచ
జరాసుతస్తావభిసృత్య మాధవౌ మహాబలౌఘన బలీయసావృనోత్
ససైన్యయానధ్వజవాజిసారథీ సూర్యానలౌ వాయురివాభ్రరేణుభిః 20
- సుపర్ణతాలధ్వజచిహితౌ రథాన్

అలక్షయన్త్యో హరిరామయోర్భుధే
స్త్రీయః పురాట్టాలకహర్యగోపురం
సమాశ్రితాః సమ్ముముహుః శుచార్దితః 21

హరిః పరాసీకపయోముచాం ముహుః శిలీముఖాత్యుల్బణవర్షపీడితమ్
స్వసైన్యమాలోక్య సురాసురార్చితం వ్యసూర్జయచ్ఛార్జ్య శరాసనోత్తమమ్ 22

గృహ్ణాన్నిశజ్ఞాదథ సన్దధచ్ఛరాన్
వికృప్య ముఞ్చన్శితబాణపూగాన్
నిఘ్నన్తథాన్ముజ్జరవాజిపత్తీన్
నిరన్తరం యద్వదలాతచక్రమ్ 23

నిర్భిన్నకుమ్భాః కరిణో నిపేతురనేకశోఽశ్వాః శరవృక్షకన్ధరాః
రథా హతాశ్వధ్వజసూతనాయకాః పదాయతశ్చిన్నభుజోరుకన్ధరాః 24

సఞ్చిద్యమానద్విపదేభవాజినామజ్గప్రసూతాః శతశోఽస్యగాపగాః
భుజాహయః పూరుషశిర్షకచ్ఛపా హతద్విపద్విపహయ గ్రహాకులాః 25

కరోరుమీనా నరకేశశైవలా ధనుస్తరజ్ఞాయుధగుల్మసజ్కులాః
అచ్ఛారికావర్తభయానకా మహా మణిప్రవేకాభరణాశ్మశర్కరాః 26

ప్రవర్తితా భీరుభయావహా మృధే మనస్వినాం హర్షకరీః పరస్పరమ్
వినిఘ్నతారీన్ముషలేన దుర్మదాన్సజ్కర్షణేనాపరీమేయతేజసా 27

బలం తదజ్గర్ణవదుర్గభైరవం దురన్తపారం మగధేన్ద్రపాలితమ్
క్షయం ప్రణీతం వసుదేవపుత్రయోర్విక్రీడితం తజ్జగదీశయోః పరమ్ 28

స్థిత్యుద్భవాన్తం భువనత్రయస్య యః
సమీహితేనన్తగుణః స్వలీలయా
న తస్య చిత్రం పరపక్షనిగ్రహస్
తథాపి మర్త్యానువిధస్య వర్ణ్యతే 29

- జగ్రాహ విరథం రామో జరాసన్దం మహాబలమ్
హతానీకావశిష్టాసుం సింహాః సింహమివౌజసా 30
- బధ్యమానం హతారాతిం పాశైర్వారుణమానుషైః
వారయామాస గోవిన్దస్తేన కార్యచిక్రీర్షయా 31
- సా ముక్తో లోకనాథాభ్యాం వ్రీడితో వీరసమ్మతః
తపసే కృతసజ్కల్పో వారితః పథి రాజభిః 32
- వాక్యైః పవిత్రార్థపదైర్నయనైః ప్రాకృతైరపి
స్వకర్మబన్ధప్రాప్తోఽయం యదుభిస్తే పరాభవః 33
- హతేషు సర్వానీకేషు నృపో బార్హద్దధస్తదా
ఉపేక్షితో భగవతా మగధాన్దుర్మనా యయౌ 34
- ముకున్దోఽప్యక్షతబలో నిస్తీర్ణారిబలార్ణవః
వికీర్యమాణః కుసుమైస్తీదశైరనుమోదితః 35
- మాధురైరుపసంక్లమ్య విజ్వరైర్ముదితాత్మభిః
ఉపగీయమానవిజయః సూతమాగధవన్దిభిః 36
- శంఖదున్దుభయో నేదుర్భేరీతూర్యాణ్యనేకశః
వీణావేణుమృదంగాని పురం ప్రవిశతి ప్రభౌ 37
- సిక్తమార్గాం హృష్టజనాం పతాకాభిరభ్యులఙ్ఘతామ్
నిర్వుష్టాం బ్రహ్మఘోషేణ కౌతుకాబద్ధతోరణామ్ 38
- నిచీయమానో నారీభిర్మాల్యదధ్యక్షతాఙ్కురైః
నిరీక్ష్యమాణః సన్నేహం ప్రీత్యుత్కలితలోచనైః 39
- ఆయోధనగతం విత్తమనన్తం వీరభూషణమ్

- యదురాజాయ తత్సర్వమాహృతం ప్రాదిశత్త్రుభుః 40
- ఏవం సప్తదశకృత్వస్తావత్యక్షౌహిణీబలః
యుయుధే మాగధో రాజా యదుభిః కృష్ణపాలితైః 41
- అక్షిణ్యంస్తద్బలం సర్వం వృష్ణయః కృష్ణతేజసా
హతేషు స్వేష్యనీకేషు త్యక్తోఽగాదరిభిర్భువః 42
- అష్టాదశమ సజ్జామ ఆగామిని తదంతరా
నారదప్రేషితో వీరో యవనః ప్రత్యదృశ్యత 43
- రురోధ మధురామేత్య తిస్సభిర్క్లేచ్చకోటిభిః
నృలోకే చాప్రతిద్వన్ద్వో వృష్ణీన్శ్చత్వాత్మసమ్మితాన్ 44
- తం దృష్ట్వాచింతయత్యష్టః సజ్కర్షణ సహాయవాన్
అహో యదూనాం వృజినం ప్రాప్తం హ్యభయతో మహత్ 45
- యవనోఽయం నిరున్ధేఽస్మానద్య తావన్మహాబలః
మాగధోఽప్యద్య వా శ్వో వా పరశ్వో వాగమిష్యతి 46
- ఆవయోః యుధ్యతోరస్య యద్యాగంతా జరాసుతః
బన్ధాన్ధనిష్యత్యథ వా నేష్యతే స్వపురం బలీ 47
- తస్మాదద్య విధాస్యామో దుర్గం ద్విపదదుర్గమమ్
తత్ర జ్ఞాతీన్సమాధాయ యవనం ఘాతయామహే 48
- ఇతి సమ్మన్త్య భగవాన్దుర్గం ద్వాదశయోజనమ్
అంతఃసముద్రే నగరం కృత్వాద్భుతమచీకరత్ 49
- దృశ్యతే యత్ర హి త్వాష్ట్రం విజ్ఞానం శిల్పనైపుణమ్
రథ్యాచత్వరవీధీభిర్యథావాస్తు వినిర్మితమ్ 50

- సురద్రుమలతోద్యాన విచిత్రోపవనాన్వితమ్
హేమశృజ్జైర్దివిస్ఫుగ్భిః స్ఫటికాట్టాలగోపురైః 51
- రాజతారకుటైః కోష్ఠైర్హేమకుమ్భైరలఙ్కృతైః
రత్నకూటైర్ధృషైర్హేమైర్మహామారకతస్థలైః 52
- వాస్తోష్పతీనాం చ గృహైర్వల్లభీభిశ్చ నిర్మితమ్
చాతుర్వర్ణ్యజనాకీర్ణం యదుదేవగృహోల్లసత్ 53
- సుధర్మాం పారిజాతం చ మహేంద్రః ప్రాహిణోద్ధరేః
యత్ర చావస్థితో మర్త్యో మర్త్యధర్మైర్న యుజ్యతే 54
- శ్యామైకవర్ణాన్వరుణో హయాన్సుక్లాన్మనోజవాన్
అష్టా నిధిపతిః కోశాన్లోకపాలో నిజోదయాన్ 55
- యద్యద్భగవతా దత్తమాధిపత్యం స్వసిద్ధయే
సర్వం ప్రత్యర్పయామాసుర్హృదౌ భూమిగతే నృప 56
- తత్ర యోగప్రభావేన నీత్వా సర్వజనం హరిః
ప్రజాపాలేన రామేణ కృష్ణః సమనుమన్త్రితః
నిర్జగామ పురద్వారాత్పద్మమాలీ నిరాయుధః 57

అధ్యాయము – 51

- శ్రీశుక ఉవాచ
తం విలోక్య వినిష్కాంతముజ్జిహానమివోడుపమ్
దర్శనీయతమం శ్యామం పీతకౌశేయవాససమ్ 1
- శ్రీవత్సవక్షసం భ్రాజత్కౌస్తుభాముక్తకన్ధరమ్
పుథుదీర్ఘచతుర్బాహుం నవకజ్జారుణేక్షణమ్ 2

- నిత్యప్రముదితం శ్రీమత్సుకపోలం శుచిస్మితమ్
ముఖారవిన్దం బిభ్రాణం స్ఫురన్మకరకుణ్డలమ్ 3
- వాసుదేవో హ్యయమితి పుమాన్మృతృలాఞ్చనః
చతుర్భుజోఽరవిన్దాక్షో వనమాల్యతిసున్దరః 4
- లక్ష్మణైర్నారదప్రోక్షైర్నాన్యో భవితుమర్హతి
నిరాయుధశ్చలన్పద్భ్యాం యోత్యేఽనేన నిరాయుధః 5
- ఇతి నిశ్చిత్య యవనః ప్రౌద్రవద్దం పరాఙ్ముఖమ్
అన్వధావజ్జిఘ్నక్షుప్తం దురాపమపి యోగినామ్ 6
- హస్తప్రాప్తమివాత్మానం హరీణా స పదే పదే
నీతో దర్శయతా దూరం యవనేశోఽద్రికన్దరమ్ 7
- పలాయనం యదుకులే జాతస్య తవ నోచితమ్
ఇతి క్షిపన్ననుగతో నైనం ప్రాపాహతాశుభః 8
- ఏవం క్షిప్తోఽపి భగవాన్ప్రావిశద్ధిరికన్దరమ్
సోఽపి ప్రవిష్టస్తత్రాన్యం శయానం దదృశే నరమ్ 9
- నన్వసౌ దూరమానీయ శేతే మామిహ సాధువత్
ఇతి మత్వాచ్యుతం మూఢస్తం పదా సమతాడయత్ 10
- స ఉత్థాయ చిరం సుప్తః శనైరున్మీల్య లోచనే
దిశో విలోకయన్పార్శ్వే తమద్రాక్షీదవస్థితమ్ 11
- స తావత్తస్య రుష్టస్య దృష్టిపాతేన భారత
దేహజేనాగ్నినా దగ్ధో భస్మసాదభవత్స్వణాత్ 12
- శ్రీరాజోవాచ

- కో నామ స పుమాన్మహ్మన్మస్య కింవీర్య ఏవ చ
కస్మాద్గుహం గతః శిష్యే కింతేజో యవనార్దనః 13
- శ్రీశుక ఉవాచ
స ఇక్ష్వాకుకులే జాతో మాన్ధాతృతనయో మహాన్
ముచుకున్ద ఇతి ఖ్యాతో బ్రహ్మణ్యః సత్యసంజరః 14
- స యాచితః సురగణైరిన్ద్రాద్యైరాత్మరక్షణే
అసురేభ్యః పరితస్తైస్తదక్షాం సోఽకరోచ్ఛిరమ్ 15
- లబ్ధ్వా గుహం తే స్వఃపాలం ముచుకున్దమథాబ్రువన్
రాజన్విరమతాం కృచ్ఛాద్భవాన్నః పరిపాలనాత్ 16
- నరలోకం పరిత్యజ్య రాజ్యం నిహతకణ్ఠకమ్
అస్మాన్పాలయతో వీర కామాస్తే సర్వ ఉజ్జితాః 17
- సుతా మహిష్యో భవతో జ్ఞాతయోఽమాత్యమన్తినః
ప్రజాశ్చ తుల్యకాలీనా నాధునా సన్తి కాలితాః 18
- కాలో బలీయాన్బలినాం భగవానీశ్వరోఽవ్యయః
ప్రజాః కాలయతే క్రీడన్మశుపాలో యథా పశూన్ 19
- వరం వృణీష్వ భద్రం తే ఋతే కైవల్యమద్య నః
ఏక ఏవేశ్వరస్తస్య భగవాన్విష్ణురవ్యయః 20
- ఏవముక్తః స వై దేవానభివన్ద్య మహాయశాః
అశయిష్ట గుహవిష్ఠో నిద్రయా దేవదత్తయా 21
- యవనే భస్మసాన్నీతే భగవాన్సాత్వతర్షభః
ఆత్మానం దర్శయామాస ముచుకున్దాయ ధీమతే 22

- తమాలోక్య ఘనశ్యామం పీతకౌశేయవాససమ్
శ్రీవత్సవక్షసం భ్రాజత్కొస్తుభేన విరాజితమ్ 23
- చతుర్భుజం రోచమానం వైజయంత్యా చ మాలయా
చారుప్రసన్నవదనం స్ఫురన్మకరకుణ్డలమ్ 24
- ప్రేక్షణీయం నృలోకస్య సానురాగస్మితేక్షణమ్
అపీవ్యవయసం మత్త మృగేన్ద్రోదారవిక్రమమ్ 25
- పర్యప్రచ్ఛన్మహాబుద్ధిస్తేజసా తస్య ధర్మితః
శక్కితః శనక్తై రాజా దుర్ధర్షమివ తేజసా 26
- శ్రీముచుకున్ద ఉవాచ
కో భవానిహ సమ్ప్రాప్తో విపినే గిరిగహ్వరే
పద్భ్యాం పద్మపలాశాభ్యాం విచరస్యరుకణ్డకే 27
- కిం స్వితేజస్వినాం తేజో భగవాన్వా విభావసుః
సూర్యః సోమో మహేన్ద్రో వా లోకపాలో పరోఽపి వా 28
- మన్యే త్వాం దేవదేవానాం త్రయాణాం పురుషర్షభమ్
యద్భాధసే గుహాధ్వంతం ప్రదీపః ప్రభయా యథా 29
- శుశ్రూషతామవ్యలీకమస్మాకం నరపుష్కవ
స్వజన్మ కర్మ గోత్రం వా కథ్యతాం యది రోచతే 30
- వయం తు పురుషవ్యాఘ్ర ఐక్షాకాః క్షత్రబన్ధవః
ముచుకున్ద ఇతి ప్రోక్తో యౌవనాశ్వాత్మజః ప్రభో 31
- చిరప్రజాగరశ్రాన్తో నిద్రయాపహతేన్ద్రియః
శయేఽస్మిన్విజనే కామం కేనాప్యత్థాపితోఽధునా 32

- సోఽపి భస్మీకృతో నూనమాత్మీయేనైవ పాప్మనా
అనంతరం భవాస్మీమాంలక్షితోఽమిత్రశాసనః 33
- తేజసా తేఽవిషహ్యేణ భూరి ద్రష్టుం న శక్నుమః
హతౌజసా మహాభాగ మాననీయోఽసి దేహినామ్ 34
- ఏవం సమ్భాషితో రాజ్ఞా భగవాన్భూతభావనః
ప్రత్యాహ ప్రహసన్వాణ్యా మేఘనాదగభీరయా 35
- శ్రీభగవానువాచ
జన్మకర్మాభిధానాని సంతి మేఽఙ్గ సహస్రశః
న శక్యస్తేఽనుసంజ్ఞాతుమనంతత్వాన్మయాపి హి 36
- క్వచిద్రజాంసి విమమే పార్థివాన్యరుజన్మభిః
గుణకర్మాభిధానాని న మే జన్మాని కర్హిత 37
- కాలత్రయోపపన్నాని జన్మకర్మాణి మే నృప
అనుక్రమంతో నైవాంతం గచ్ఛంతి పరమర్షయః 38
- తథాప్యద్యతనాన్యఙ్గ శృనుష్వ గదతో మమ
విజ్ఞాపితో విరిశ్చేన పురాహం ధర్మగుప్తయే 39
- భూమేర్భారాయమాణానామసురాణాం క్షయాయ చ
అవతీర్ణో యదుకులే గృహ ఆనకదున్దభేః
వదంతి వాసుదేవేతి వసుదేవసుతం హి మామ్ 40
- కాలనేమిర్హతః కంసః ప్రలమ్బాద్యాశ్చ సద్వీషః
అయం చ యవనో దగ్ధో రాజంస్తే తిగ్మచక్షుషా 41
- సోఽహం తవానుగ్రహార్థం గుహామేతాముపాగతః
ప్రార్థితః ప్రచురం పూర్వం త్వయాహం భక్తవత్సలః 42

వరాన్వణీష్వ రాజర్షే సర్వాన్కామాన్దదామి తే
మాం ప్రసన్నో జనః కశ్చిన్న భూయోఽర్హతి శోచితుమ్

43

శ్రీశుక ఉవాచ
ఇత్యుక్తస్తం ప్రణమ్యాహ ముచుకున్దో ముదాన్వితః
జ్ఞాత్వా నారాయణం దేవం గర్గవాక్యమనుస్మరన్

44

శ్రీముచుకున్ద ఉవాచ
విమోహితోఽయం జన ఈశ మాయయా త్వదీయయా త్వాం న భజత్యనర్థదృక్
సుఖాయ దుఃఖప్రభవేషు సజ్జతే గృహేషు యోషిత్సు రుషశ్చ వశ్చోతః

45

లబ్ధ్వా జనో దుర్లభమత్ర మానుషం
కథశ్చిదవ్యజ్గమయత్నతోఽనఘ
పాదారవిన్దం న భజత్యసన్మతిర్
గృహాన్దకూపే పతితో యథా పశుః

46

మమైష కాలోఽజిత నిష్ఫలో గతో రాజ్యశ్రియోన్నద్ధమదస్య భూపతేః
మర్త్యాత్మబుద్ధేః సుతదారకోశభూష్వాసజ్జమానస్య దురన్తచిన్తయా

47

కలేవరోఽస్మిన్ష్టటకుడ్యసన్నిభే
నిరూఢమానో నరదేవ ఇత్యహమ్
వృతో రథేభాశ్వపదాత్యనీకపైర్
గాం పర్యటన్త్వాగణయన్సుదుర్మదః

48

ప్రమత్తముచ్చైరితికృత్యచిన్తయా ప్రవృద్ధలోభం విషయేషు లాలసమ్
త్వమప్రమత్తః సహసాభిపద్యసే క్షుల్లేలిహనోఽహిరివాఖుమన్తకః

49

పురా రథైర్హేమపరిష్కృతైశ్చరన్
మతంగజైర్వా నరదేవసంజ్ఞితః
స ఏవ కాలేన దురత్యయేన తే

కలేవరో విట్కుమిభస్మసంజ్ఞితః 50

నిర్జిత్య దిక్పక్రమభూతవిగ్రహో వరాసనస్థః సమరాజవన్దితః
గృహేషు మైథున్యసుఖేషు యోషితాం క్రీడామృగః పూరుష ఈశ నీయతే 51

కరోతి కర్మాణి తపఃసునిష్ఠితో నివృత్తభోగస్తదపేక్షయాదదత్
పునశ్చ భూయాసమహం స్వరాడితి ప్రవృద్ధతర్షో న సుఖాయ కల్పతే 52

భవాపవర్గో భ్రమతో యదా భవేజ్జనస్య తర్హ్యచ్యుత సత్సమాగమః
సత్సజ్జమో యర్హితదైవ సద్గతౌ పరావరేశే త్వయి జాయతే మతిః 53

మన్యే మమానుగ్రహ ఈశ తే కృతో రాజ్యానుబన్ధాపగమో యదృచ్ఛయా
యః ప్రార్థ్యతే సాధుభిరేకచర్యయా వనం వివిక్షద్భిరఖణ్డభూమిపైః 54

న కామయేఽన్యం తవ పాదసేవనాదకించనప్రార్థ్యతమాద్వరం విభో
ఆరాధ్య కస్త్యాం హ్యపవర్గదం హరే వృణీత ఆర్యో వరమాత్మబన్ధనమ్ 55

తస్మాద్విస్మజ్యాశిష ఈశ సర్వతో రజస్తమఃసత్త్వ గుణానుబన్ధనాః
నిరజ్జనం నిర్గుణమద్వయం పరం త్వాం జ్ఞాప్తిమాత్రం పురుషం వ్రజామ్యహమ్ 56

చిరమిహ వృజినార్తస్తప్యమానోఽనుతాపైర్
అవితృషషడమిత్రోఽలబ్ధశాన్తిః కథశ్చిత్
శరణద సముపేతస్త్వత్పదాబ్జం పరాత్మాన్
అభయమృతమశోకం పాహి మాపన్నమీశ 57

శ్రీభగవానువాచ
సార్వభౌమ మహారాజ మతిస్తే విమలోర్జితా
వరైః ప్రలోభితస్యాపి న కాష్టైర్విహతా యతః 58

ప్రలోభితో వరైర్యత్త్వ మప్రమాదాయ విద్ధి తత్
న ధీరేకాన్తభక్తానామాశీర్భిర్భిద్యతే క్వచిత్ 59

యుజ్జానానామభక్తానాం ప్రాణాయామాదిభిర్మనః
అక్షీణవాసనం రాజన్మృత్యుతే పునరుత్థితమ్ 60

విచరస్య మహేం కామం మయ్యావేశితమానసః
అస్త్వేవం నిత్యదా తుభ్యం భక్తిర్మయ్యనపాయినీ 61

క్షాత్రధర్మస్థితో జన్మాన్మృతధీర్మృగయాదిభిః
సమాహితస్తత్తపసా జహ్యఘం మదుపాశ్రితః 62

జన్మన్యనంతరే రాజన్సర్వభూతసుహృత్తమః
భూత్వా ద్విజవరస్త్వం వై మాముపైష్యసి కేవలమ్ 63

అధ్యాయము – 52

శ్రీశుక ఉవాచ

ఇత్థం సోఽనగ్రహీతోఽన్గ కృష్ణేనేక్ష్యాకు నన్దనః
తం పరిక్రమ్య సన్నమ్య నిశ్చక్రామ గుహాముఖాత్ 1

సంవీక్ష్య క్షుల్లకాన్మర్త్యాన్మశూన్వీరుద్వనస్పతీన్
మత్వా కలియుగం ప్రాప్తం జగామ దిశముత్తరామ్ 2

తపఃశ్రద్ధాయతో ధీరో నిఃసంజ్ఞో ముక్తసంశయః
సమాధాయ మనః కృష్ణే ప్రావిశద్గన్ధమాదనమ్ 3

బదర్యాశ్రమమాసాద్య నరనారాయణాలయమ్
సర్వద్వన్ద్వసహః శాన్తస్తపసారాధయద్ధరిమ్ 4

భగవాన్పునరావ్రజ్య పురీం యవనవేష్టితామ్
హత్వా మ్లేచ్ఛబలం నిన్యే తదీయం ద్వారకాం ధనమ్ 5

- నీయమానే ధనే గోభిర్బుభిశ్చాచ్యుతచోదితైః
ఆజగామ జరాసన్ధస్తయోవింశత్యనీకపః 6
- విలోక్య వేగరభసం రిపుసైన్యస్య మాధవౌ
మనుష్యచేష్టామాపన్నౌ రాజన్దుద్రువతుర్దుతమ్ 7
- విహాయ విత్తం ప్రచురమభీతౌ భీరుభీతవత్
పద్భ్యాం పలాశాభ్యాం చేలతుర్బహుయోజనమ్ 8
- పలాయమానౌ తౌ దృష్ట్వా మాగధః ప్రహసన్బలీ
అన్వధావద్రథానీకైరీశయోరప్రమాణవిత్ 9
- ప్రదుత్య దూరం సంశ్రాన్తౌ తుజ్గమారుహతాం గిరిమ్
ప్రవర్షణాఖ్యం భగవాన్నిత్యదా యత్ర వర్షతి 10
- గిరౌ నిలీనావాజ్ఞాయ నాధిగమ్య పదం నృప
దదాహ గిరిమేధోభిః సమంతాదగ్నిముత్సృజన్ 11
- తత ఉత్పత్య తరసౌ దహ్యమానతటాదుభౌ
దశైకయోజనాత్తుజ్గాన్నిపేతతురధో భువి 12
- అలక్ష్మమాణౌ రిపుణా సానుగేన యదూత్తమౌ
స్వపురం పునరాయాతౌ సముద్రపరిఖాం నృప 13
- సోఽపి దగ్ధావితి మృషా మన్వానో బలకేశవౌ
బలమాకృప్య సుమహన్మగధాన్మాగధో యయా 14
- ఆనర్తాధిపతిః శ్రీమానైవతో రైవతీం సుతామ్
బ్రహ్మణా చోదితః ప్రాదాద్బలాయేతి పురోదితమ్ 15
- భగవానపి గోవిన్ద ఉపయేమే కురూధ్వహ
వైదర్భీం భీష్మకసుతాం శ్రియో మాత్రాం స్వయంవరే 16

ప్రమథ్య తరసా రాజ్ఞః శాల్యాదీంశ్చైద్యపక్షగాన్
పశ్యతాం సర్వలోకానాం తార్క్యపుత్రః సుధామివ

17

శ్రీరాజోవాచ

భగవాన్భిష్మకసుతాం రుక్మిణీం రుచిరాననామ్
రాక్షసేన విధానేన ఉపయేమ ఇతి శ్రుతమ్

18

భగవన్మౌతుమిచ్ఛామి కృష్ణస్యామితతేజసః
యథా మాగధశాల్యాదీన్జిత్వా కన్యాముపాహరత్

19

బ్రహ్మన్యష్టకథాః పుణ్యా మాధ్వీర్లోకమలాపహః
కో ను తృప్యేత శృణ్వానః శ్రుతజ్ఞో నిత్యనూతనాః

20

శ్రీబాదరాయణిరువాచ

రాజాసీద్భిష్మకో నామ విదర్భాధిపతిర్మహాన్
తస్య పన్నాభవన్నుత్రాః కన్యైకా చ వరాననా

21

రుక్మగ్రజో రుక్మరథో రుక్మబాహురనన్తరః
రుక్మకేశో రుక్మమాలీ రుక్మిణ్యేషా స్వసా సతి

22

సోపశ్రుత్య ముకున్దస్య రూపవీర్యగుణశ్రియః
గృహగతైర్గీయమానాస్తం మేనే సదృశం పతిమ్

23

తాం బుద్ధిలక్షణౌదార్య రూపశీలగుణాశ్రయామ్
కృష్ణశ్చ సదృశీం భార్యాం సముద్వోఢుం మనో దధే

24

బన్ధానామిచ్ఛతాం దాతుం కృష్ణాయ భగినీం నృప
తతో నివార్య కృష్ణద్విడుక్తీ చైద్యమమన్యత

25

తదవేత్యాసితాపాగ్లే వైదర్భీ దుర్మనా భృశమ్
విచిన్త్యాప్తం ద్విజం కశ్చిత్కష్టాయ ప్రాహిణోద్దుతమ్

26

ద్వారకాం స సమభ్యేత్య ప్రతీహరైః ప్రవేశితః
అపశ్యదాద్యం పురుషమాసీనం కాఞ్చనాసనే 27

దృష్ట్వా బ్రహ్మణ్యదేవస్తమవరుహ్య నిజాసనాత్
ఉపవేశ్యార్హయాం చక్రే యథాత్మానం దివౌకసః 28

తం భుక్తవంతం విశ్రాంతముపగమ్య సతాం గతిః
పాణినాభిమృశన్పాదావవ్యగ్రస్తమపృచ్ఛత 29

కచ్ఛిద్ద్విజవరశ్రేష్ఠ ధర్మస్తే వృద్ధసమ్మతః
వర్తతే నాతికృచ్ఛేణ సస్తుష్టమనసః సదా 30

సస్తుష్టో యర్హివర్తేత బ్రాహ్మణో యేన కేనచిత్
అహీయమానః స్వద్ధర్మాత్స హ్యస్యాఖిలకామధుక్ 31

అసస్తుష్టోఽసకృల్లోకానాప్నోత్యపి సురేశ్వరః
అకిఞ్చనోఽపి సస్తుష్టః శేతే సర్వాఙ్గవిజ్వరః 32

విప్రాన్స్వలాభసస్తుష్టాన్సాధూన్భూతసుహృత్తమాన్
నిరహఙ్కరిణః శాంతాన్మమస్యే శిరసాసకృత్ 33

కచ్ఛిద్వ్యః కుశలం బ్రహ్మనాజతో యస్య హి ప్రజాః
సుఖం వసన్తి విషయే పాల్వమానాః స మే ప్రియః 34

యతస్త్వమాగతో దుర్గం నిస్తీర్యేహ యదిచ్ఛయా
సర్వం నో బ్రూహ్యగుహ్యం చేత్కిం కార్యం కరవామ తే 35

ఏవం సమృష్టసమ్మశ్నో బ్రాహ్మణః పరమేష్ఠినా
లీలాగృహీతదేహేన తస్మై సర్వమవర్ణయత్ 36

శ్రీరుక్మిణ్యువాచ

శ్రుత్వా గుణాన్భువనసున్దర శృణ్వతాం తే
నిర్విశ్య కర్ణవివర్జైర్హతోఽఙ్గతాపమ్
రూపం దృశాం దృశిమతామఖిలార్థలాభం
త్వయ్యుచ్యతావిశతి చిత్తమపత్రపం మే

37

కా త్వా ముకున్ద మహతీ కులశీలరూప
విద్యావయోద్రవిణధామభిరాత్మతుల్యమ్
ధీరా పతిం కులవతీ న వృణీత కన్యా
కాలే నృసింహ నరలోకమనోఽభిరామమ్

38

తస్మై భవాన్భు వృతః పతిరఙ్గ జాయామ్
ఆత్మార్పితశ్చ భవతోఽత్ర విభో విధేహి
మా వీరభాగమభిమర్శతు చైద్య ఆరాద్
గోమాయువన్మృగపతేర్భలిమమ్బుజాక్ష

39

పూర్తేష్టదత్తనియమవ్రతదేవవిప్ర
గుర్వర్చనాదిభిరలం భగవాన్సరేశః
ఆరాధితో యది గదాగ్రజ ఏత్య పాణిం
గృహ్లాతు మే న దమఘోషసుతాదయోఽన్యే

40

శ్వో భావిని త్వమజితోద్వహనే విదర్భాన్
గుప్తః సమేత్య పృతనాపతిభిః పరీతః
నిర్మథ్య చైద్యమగధేన్ద్రబలం ప్రసహ్య
మాం రాక్షసేన విధినోద్వహ వీర్యశుల్కామ్

41

అన్తఃపురాన్తరచరీమనిహత్య బన్ధాన్
త్వాముద్వహే కథమితి ప్రవదామ్యుపాయమ్
పూర్వేద్యురస్తి మహతీ కులదేవయాత్రా
యస్యాం బహిర్నవవధూర్గిరిజాముపేయాత్

42

యస్యాజ్ఞేపజ్కజరజఃస్నపనం మహాన్తో
వాఇచ్ఛన్త్యమాపతిరివాత్మతమోఽపహత్యై
యర్హమ్బుజాక్ష న లభేయ భవత్ప్రసాదం
జహ్యమసూన్స్తతకృశాన్సతజన్మభిః స్యాత్

43

బ్రాహ్మణ ఉవాచ
ఇత్యేతే గుహ్యసన్దేశా యదుదేవ మయాహృతాః
విమృశ్య కర్తుం యచ్ఛాత్ర క్రియతాం తదనంతరమ్

44

అధ్యాయము – 53

శ్రీశుక ఉవాచ
వైదర్భ్యాః స తు సన్దేశం నిశమ్య యదునన్దనః
ప్రగృహ్య పాణినా పాణిం ప్రహసన్నిదమబ్రవీత్

1

శ్రీభగవానువాచ
తథాహమపి తచ్చిత్తో నిద్రాం చ న లభే నిశి
వేదాహముక్తిణా ద్వేషాన్మమోద్వాహో నివారితః

2

తామానయిష్య ఉన్మథ్య రాజన్యాపసదాన్మృధే
మత్సరామనవద్యాజ్ఞేమేధసోఽగ్నిశిఖామివ

3

శ్రీశుక ఉవాచ
ఉద్వాహర్షం చ విజ్ఞాయ రుక్మిణ్యా మధుసూదనః
రథః సంయుజ్యతామాశు దారుకేత్యాహ సారథిమ్

4

స చాశ్వైః శైబ్యసుగ్రీవ మేఘపుష్పబలాహకైః
యుక్తం రథముపాసీయ తస్థౌ ప్రాజ్ఞలిరగ్రతః

5

ఆరుహ్య సృన్దనం శౌరిర్ద్విజమారోప్య తూర్ణగైః
ఆనర్తాదేకరాత్రేణ విదర్భానగమద్ధయైః

6

- రాజా స కుణ్డినపతిః పుత్రస్నేహవశానుగః
శిశుపాలాయ స్వాం కన్యాం దాస్యన్మర్మాణ్యకారయత్ 7
- పురం సమృష్టసంసిక్త మార్గరథ్యాచతుష్పథమ్
చిత్రధ్వజపతాకాభిస్తోరణైః సమలజ్ఞుతమ్ 8
- ప్రగ్గంధమాల్యాభరణైర్విరజోఽమ్బరభూషితైః
జష్టం స్త్రీపురుషైః శ్రీమద్ గృహైరగురుధూషితైః 9
- పితృన్దేవాన్సమభ్యర్చ్య విప్రాంశ్చ విధివన్ముప
భోజయిత్వా యథాన్యాయం వాచయామాస మజ్గలమ్ 10
- సుస్నాతాం సుదతీం కన్యాం కృతకౌతుకమజ్గలామ్
ఆహతాంశుకయుగ్మేన భూషితాం భూషణోత్తమైః 11
- చక్రః సామర్థ్యజర్మనైర్వధ్వా రక్షాం ద్విజోత్తమాః
పురోహితోఽథర్వవిద్వై జహవ గ్రహశాంతయే 12
- హిరణ్యరూప్య వాసాంసి తిలాంశ్చ గుడమిశ్రితాన్
ప్రాదాద్దేనూశ్చ విప్రేభ్యో రాజా విధివిదాం వరః 13
- ఏవం చేదిపతీ రాజా దమఘోషః సుతాయ వై
కారయామాస మస్త్రజ్ఞైః సర్వమభ్యుదయోచితమ్ 14
- మదచ్యుద్భిర్గజానీకైః స్యన్దనైర్హేమమాలిభిః
పత్త్యశ్వసంక్కులైః సైన్యైః పరీతః కుణ్డినం యయౌ 15
- తం వై విదర్భాధిపతిః సమభ్యేత్యాభిపూజ్య చ
నివేశయామాస ముదా కల్పితాన్యనివేశనే 16
- తత్ర శాల్వో జరాసన్ధో దంతవక్త్రో విదూరథః

- ఆజగుక్షైద్యపక్షీయాః పౌణ్డకాద్యాః సహస్రశః 17
- కృష్ణరామద్విషో యత్రాః కన్యాం చైద్యాయ సాధితుమ్
యద్యాగత్య హరేత్యషో రామాద్యైర్యదుభిర్ఘృతః 18
- యోతస్యమః సంహతాస్తేన ఇతి నిశ్చితమానసాః
ఆజగ్ముర్భాభుజః సర్వే సమగ్రబలవాహనాః 19
- శ్రుత్వైతద్భగవాన్రామో విపక్షీయ నృపోద్యమమ్
కృష్ణం చైకం గతం హర్తుం కన్యాం కలహశజ్జితః 20
- బలేన మహతా సార్థం భ్రాతృన్నేహపరిప్లుతః
త్వరితః కుణ్డినం ప్రాగాధజాశ్వరథపత్తిభిః 21
- భీష్మకన్యా వరారోహ కాఙ్క్షన్త్యాగమనం హరేః
ప్రత్యాపత్తిమపశ్యంతి ద్విజస్యాచింతయత్తదా 22
- అహో త్రియామాన్తరిత ఉద్వాహో మేఽల్పరాధసః
నాగచ్ఛత్యరవిన్దాక్షో నాహం వేద్యుత్ర కారణమ్
సోఽపి నావర్తతేఽద్యాపి మత్సన్దేశహరో ద్విజః 23
- అపి మయ్యనవద్యాత్మా దృష్ట్వా కిశ్చిజ్జగుప్సితమ్
మత్పాణిగ్రహణే నూనం నాయాతి హి కృతోద్యమః 24
- దుర్భగాయా న మే ధాతా నానుకూలో మహేశ్వరః
దేవీ వా విముఖీ గౌరీ రుద్రాణీ గిరిజా సతీ 25
- ఏవం చింతయతీ బాలా గోవిన్దహృతమానసా
న్యమీలయత కాలజ్ఞా నేత్రే చాశ్రుకలాకులే 26
- ఏవం వధ్వాః ప్రతీక్షన్త్యా గోవిన్దాగమనం నృప
వామ ఊరుర్భుజో నేత్రమస్ఫురన్మియభాషిణః 27

- అథ కృష్ణవినిర్దిష్టః స ఏవ ద్విజసత్తమః
అంతఃపురచరీం దేవీం రాజపుత్రీమ్దదర్శ హ 28
- సా తం ప్రహృష్టవదనమవ్యగ్రాత్మగతిం సతీ
ఆలక్ష్మ్య లక్షణాభిజ్ఞా సమపృచ్ఛచ్ఛుచిస్మితా 29
- తస్యా ఆవేదయత్ప్రాప్తం శశంస యదునన్దనమ్
ఉక్తం చ సత్యవచనమాత్మోపనయనం ప్రతి 30
- తమాగతం సమాజ్ఞాయ వైదర్భీ హృష్టమానసా
న పశ్యంతీ బ్రాహ్మణాయ ప్రియమన్యన్ననామ సా 31
- ప్రాప్తౌ శ్రుత్వా స్వదుహితరుద్వాహప్రేక్షణోత్సుకౌ
అభ్యయాత్తార్క్యఘోషేణ రామకృష్ణౌ సమర్హణైః 32
- మధుపర్కముపాసీయ వాసాంసి విరజాంసి సః
ఉపాయనాన్యభీష్టాని విధివత్సమపూజయత్ 33
- తయోర్నివేశనం శ్రీమదుపాకల్ప్య మహామతిః
ససైన్యయోః సానుగయోరాతిథ్యం విదధే యథా 34
- ఏవం రాజ్ఞాం సమేతానాం యథావీర్యం యథావయః
యథాబలం యథావిత్రం సర్వైః కాష్టైః సమర్హయత్ 35
- కృష్ణమాగతమాకర్ణ్య విదర్భపురవాసినః
ఆగత్య నేత్రాజ్ఞలిభిః పపుస్తన్ముఖపఙ్కజమ్ 36
- అస్యైవ భార్యా భవితుం రుక్మిణ్యర్హతి నాపరా
అసావప్యనవద్యాత్మా భైష్యాయః సముచితః పతిః 37
- కించోత్సుచరితం యన్నస్తేన తుష్టస్తిలోకకృత్

- అనుగృహ్ణాతు గృహ్ణాతు వైదర్భ్యాః పాణిమచ్యుతః 38
- ఏవం ప్రేమకలాబధ్ధా వదంతి స్మ పురౌకసః
కన్యా చాన్తఃపురాత్మాగాద్భటైర్గుప్తామ్బికాలయమ్ 39
- పద్భ్యాం వినిర్యయౌ ద్రష్టుం భవాన్యాః పాదపల్లవమ్
సా చానుధ్యాయతీ సమ్యజ్మకున్దచరణామ్బుజమ్ 40
- యతవాజ్మాతృభిః సార్దం సఖీభిః పరివారితా
గుప్తా రాజభటైః శూరైః సన్నద్ధైరుద్యతాయుధైః
మృడశ్శుక్లపణవాస్తూర్యభేర్యశ్చ జఘ్నిరే 41
- నానోపహార బలిభిర్వారముఖ్యాః సహస్రశః
సగ్గన్ధవస్త్రాభరణైర్ద్విజపత్న్యః స్వలబ్ధతాః 42
- గాయన్త్యశ్చ స్తువన్తశ్చ గాయకా వాద్యవాదకాః
పరివార్య వధూం జగ్ముః సూతమాగధవన్దినః 43
- ఆసాద్య దేవీసదనం ధౌతపాదకరామ్బుజా
ఉపస్పృశ్య శుచిః శాన్తా ప్రవివేశామ్బికాన్తికమ్ 44
- తాం వై ప్రవయసో బాలాం విధిజ్ఞా విప్రయోషితః
భవానీం వన్దయాం చక్రుర్భవపత్నీం భవాన్వితామ్ 45
- నమస్యే త్వామ్బికేఽభీక్షం స్వసంతానయుతాం శివామ్
భూయాత్పతిర్మే భగవాన్మృష్టస్తదనుమోదతామ్ 46
- అద్భిర్గన్ధాక్షతైర్ధూపైర్వాసఃస్రజ్మాల్య భూషణైః
నానోపహారబలిభిః ప్రదీపావలిభిః పృథక్ 47
- విప్రస్త్రియః పతిమతీస్తథా తైః సమపూజయత్
లవణాపూపతామ్బూల కణ్ఠసూత్రఫలేక్షుభిః 48

- తస్యై స్త్రీయస్తాః ప్రదదుః శేషాం యుయుజరాశిషః
తాభ్యో దేవ్యై నమశ్చక్రే శేషాం చ జగృహే వధూః 49
- మునివ్రతమథ త్యక్త్వా నిశ్చక్రామామ్భికాగృహాత్
ప్రగృహ్య పాణినా భృత్యాం రత్నముద్రోపశోభినా 50
- తాం దేవమాయామివ ధీరమోహినీం సుమధ్యమాం కుణ్డలమణ్డితాననామ్
శ్యామాం నితమ్బార్చితరత్నమేఖలాం వృజ్జత్సనీం కున్తలశబ్దేక్షణామ్ 51
- శుచిస్మితాం బిమ్బఫలాధరద్యుతి శోణాయమానద్విజకున్దకుడ్మలామ్
పదా చలన్తిం కలహంసగామినీం సింజత్మలానూపురధామశోభినా 52
- విలోక్య వీరా ముముహుః సమాగతా యశస్వినస్తత్యతహృచ్చయార్దితాః
యాం వీక్య తే నృపతయస్తదుదారహాస వ్రీదావలోకహృతచేతస ఉజ్జితాస్త్రాః 53
- పేతుః క్షితౌ గజరథాశ్వగతా విమూఢా యాత్రాచ్ఛలేన హరయేఽర్చయతీం స్వశోభామ్
నైవం శనైశ్చలయతీ చలపద్మకోశౌ ప్రాప్తిం తదా భగవతః ప్రసమీక్షమాణా 54
- ఉత్సార్క వామకరజైరలకానపల్లైః ప్రాప్తాన్త్రియైక్షత నృపాన్దదృశేఽచ్యుతం చ
తాం రాజకన్యాం రథమారురక్షతీం జహార కృష్ణో ద్విషతాం సమీక్షతామ్ 55
- రథం సమారోప్య సుపర్ణలక్షణం రాజన్యచక్రం పరిభూయ మాధవః
తతో యయౌ రామపురోగమః శనైః శృగాలమధ్యాదివ భాగహృద్ధరిః 56
- తం మానినః స్వాభిభవం యశఃక్షయం
పరే జరాసన్ధముఖా న సేహిరే
అహో ధిగస్మాన్యశ ఆత్తధన్వనాం
గోపైర్హృతం కేశరిణాం మృగైరివ 57

అధ్యాయము – 54

శ్రీశుక ఉవాచ

ఇతి సర్వే సుసంరంభా వాహనారుహ్య దంశితాః
స్వైః స్వైర్బలైః పరిక్రాంతా అన్వీయుర్ద్వితకార్ముకాః 1

తానాపతత ఆలోక్య యాదవానీకయూథపాః
తస్థస్తత్సమ్ముఖా రాజన్విస్ఫూర్జ్య స్వధనూంషి తే 2

అశ్వపృష్ఠే గజస్కన్ధే రథోపస్థేఽస్త్ర కోవిదాః
ముముచుః శరవర్షాణి మేఘా అద్రిష్వపో యథా 3

పత్యుర్బలం శరాసారైశ్చన్నం వీక్ష్వ సుమధ్యమా
సప్రీడ్యైక్షత్తద్వక్త్రం భయవిహ్వలలోచనా 4

ప్రహస్య భగవానాహ మా స్మ భైర్వామలోచనే
వినఙ్క్ష్వత్యధునైవైతత్తావకైః శాత్రవం బలమ్ 5

తేషాం తద్విక్రమం వీరా గదసఙ్కర్షణాదయః
అమృష్యమాణా నారాచైర్జఘ్నూర్హయగజాన్రథాన్ 6

పేతుః శిరాంసి రథినామశ్వినాం గజినాం భువి
సకుణ్డలకిరీటాని సోష్ఠీషాణి చ కోటిశః 7

హస్తాః సాసిగదేష్వాసాః కరభా ఊరవోఽఙ్ఘ్రయః
అశ్వాశ్వతరనాగోష్ఠ ఖరమర్త్యశిరాంసి చ 8

హన్యమానబలానీకా వృష్టిభిర్జయకాఙ్క్ష్విభిః
రాజానో విముఖా జగ్ముర్జరాసన్దపురఃసరాః 9

శిశుపాలం సమభ్యేత్య హృతదారమివాతురమ్
నష్టత్విషం గతోత్సాహం శుప్యద్వదనమబ్రువన్ 10

- భో భోః పురుషశార్దూల దౌర్మనస్యమిదం త్యజ
న ప్రియాప్రియయో రాజన్నిష్ఠా దేహిషు దృశ్యతే 11
- యథా దారుమయీ యోషిత్పుత్యతే కుహకేచ్ఛయా
ఏవమీశ్వరతన్త్రోఽయమీహతే సుఖదుఃఖయోః 12
- శౌరేః సప్తదశాహం వై సంయుగాని పరాజితః
త్రయోవింశతిభిః సైన్యైర్విగ్ర్యే ఏకమహం పరమ్ 13
- తథాప్యహం న శోచామి న ప్రహృష్యామి కర్హిచ్ఛిత్
కాలేన దైవయుక్తేన జానన్విద్రావితం జగత్ 14
- అధునాపి వయం సర్వే వీరయూధపయూధపాః
పరాజితాః ఫల్గుతన్త్రైర్యదుభిః కృష్ణపాలితైః 15
- రిపవో జిగ్యురధునా కాల ఆత్మానుసారిణి
తదా వయం విజేష్యామో యదా కాలః ప్రదక్షిణః 16
- శ్రీశుక ఉవాచ
ఏవం ప్రబోధితో మిత్రైశ్చైద్యోఽగాత్సానుగః పురమ్
హతశేషాః పునస్తేఽపి యయుః స్వం స్వం పురం నృపాః 17
- రుక్మీ తు రాక్షసోద్వాహం కృష్ణద్విడసహస్వసుః
పుష్కతోఽన్వగమత్కృష్ణమక్షౌహిణ్యా వృతో బలీ 18
- రుక్మ్యమర్షీ సుసంరబ్ధః శృణ్వతాం సర్వభూభుజామ్
ప్రతిజ్ఞజ్ఞే మహాబాహుర్దంశితః సశరాసనః 19
- అహత్వా సమరే కృష్ణమప్రత్యూహ్య చ రుక్మిణీమ్
కుణ్డినం న ప్రవేక్ష్యామి సత్యమేతద్భవీమి వః 20

- ఇత్యుక్త్వా రథమారుహ్య సారథిం ప్రాహ సత్వరః
చోదయాశ్వాన్యతః కృష్ణః తస్య మే సంయుగం భవేత్ 21
- అద్యాహం నిశితైర్బాణైర్గోపాలస్య సుదుర్మతేః
నేష్యే వీర్యమదం యేన స్వసా మే ప్రసభం హృతా 22
- వికత్తమానః కుమతిరీశ్వరస్యాప్రమాణవిత్
రథేనైకేన గోవిన్దం తిష్ఠ తిష్ఠేత్యథాహ్వాయత్ 23
- ధనుర్వికృప్య సుదృఢం జఘ్నే కృష్ణం త్రిభిః శరైః
ఆహ చాత్ర క్షణం తిష్ఠ యదూనాం కులపాంసన 24
- యత్ర యాసి స్వసారం మే ముషిత్యా ధ్వాఙ్మ వద్ధవిః
హరిష్యేఽద్య మదం మన్ద మాయినః కూటయోధినః 25
- యావన్న మే హతో బాణైః శయాథా ముఞ్చ దారీకామ్
స్మయన్మష్ణో ధనుశ్చిత్వా షడ్భిర్వివ్యాధ రుక్మీణమ్ 26
- అష్టభిశ్చతురో వాహాన్ద్వాభ్యాం సూతం ధ్వజం త్రిభిః
స చాన్యద్ధనురాధాయ కృష్ణం వివ్యాధ పశ్చభిః 27
- తైస్తాదితః శరౌఘైస్త చిచ్ఛేద ధనురచ్యుతః
పునరన్యదుపాదత్త తదప్యచ్ఛినదవ్యయః 28
- పరిఘం పట్టిశం శూలం చర్మాసీ శక్తితోమరౌ
యద్యదాయుధమాదత్త తత్సర్వం సోఽచ్ఛినద్ధరిః 29
- తతో రథాదవప్లుత్య ఖడ్గపాణిర్జిఘాంసయా
కృష్ణమభ్యద్రవత్క్రుద్ధః పతన్గ ఇవ పావకమ్ 30
- తస్య చాపతతః ఖడ్గం తిలశశ్చర్మ చేషుభిః
ఛిత్వాసిమాదదే తిగ్మం రుక్మీణం హన్తుముద్యతః 31

దృష్ట్వా భ్రాతృవధోద్యోగం రుక్మిణీ భయవిహ్వలా
పతిత్వా పాదయోర్భర్తురువాచ కరుణం సతీ 32

శ్రీరుక్మిణ్యువాచ
యోగేశ్వరాప్రమేయాత్మన్దేవదేవ జగత్పతే
హస్తం నార్హసి కల్యాణ భ్రాతరం మే మహాభుజ 33

శ్రీశుక ఉవాచ
తయా పరిత్రాసవికమ్పితాఙ్గాయా శుచావశుష్యన్ముఖరుద్ధకణ్డయా
కాతర్యవిప్రంసితహేమమాలయా గృహీతపాదః కరుణో న్యవర్తత 34

చైలేన బద్ధ్వా తమసాధుకారీణం సశ్మశ్రుకేశం ప్రవపన్వ్యరూపయత్
తావన్మమర్దుః పరసైన్యమద్భుతం యదుప్రవీరా నలినీం యథా గజాః 35

కృష్ణాన్తికముపవ్రజ్య దదృశుస్తత్ర రుక్మిణమ్
తథాభూతం హతప్రాయం దృష్ట్వా సజ్కర్షణో విభుః
విముచ్య బద్ధం కరుణో భగవాన్మృష్ణమబ్రవీత్ 36

అసాధ్వీదం త్వయా కృష్ణ కృతమస్మజ్జగుప్సితమ్
వపనం శ్మశ్రుకేశానాం వైరూప్యం సుహృదో వధః 37

మైవాస్మాన్సాధ్వీసూయేథా భ్రాతుర్వైరూప్యచింతయా
సుఖదుఃఖదో న చాన్యోఽస్తి యతః స్వకృతభుక్కుమాన్ 38

బన్ధుర్వధార్హదోషోఽపి న బన్ధోర్వధమర్హతి
త్యాజ్యః స్వేనైవ దోషేణ హతః కిం హన్యతే పునః 39

క్షత్రియాణామయం ధర్మః ప్రజాపతివినిర్మితః
భ్రాతాపి భ్రాతరం హన్యాద్యేన ఘోరతమస్తతః 40

రాజ్యస్య భూమేర్విత్తస్య స్త్రియో మానస్య తేజసః

- మానినోఽన్యస్య వా హేతోః శ్రీమదాన్ధాః క్షిపంతి హి 41
- తవేయం విషమా బుద్ధిః సర్వభూతేషు దుర్బుధామ్
యన్మన్యసే సదాభద్రం సుహృదాం భద్రమజ్ఞవత్ 42
- ఆత్మమోహో నృణామేవ కల్పతే దేవమాయయా
సుహృద్దుర్బుధుదాసీన ఇతి దేహాత్మమానినామ్ 43
- ఏక ఏవ పరో హ్యత్మా సర్వేషామపి దేహినామ్
నానేవ గృహ్యతే మూఢైర్యథా జ్యోతిర్యథా నభః 44
- దేహ ఆద్యంతవానేష ద్రవ్యప్రాణగుణాత్మకః
ఆత్మన్యవిద్యయా క్లుప్తః సంసారయతి దేహినమ్ 45
- నాత్మనోఽన్యేన సంయోగో వియోగశ్చసతః సతి
తద్దేతుత్వాత్తత్ప్రసిద్ధేర్దుగ్రాపాభ్యాం యథా రవేః 46
- జన్మాదయస్తు దేహస్య విక్రియా నాత్మనః క్వచిత్
కలానామివ నైవేన్దోర్మృతిర్హ్యస్య కుహారివ 47
- యథా శయాన ఆత్మానం విషయాన్ఫలమేవ చ
అనుభుక్తేఽప్యసత్యర్థే తథాప్సోత్యబుధో భవమ్ 48
- తస్మాదజ్ఞానజం శోకమాత్మశోషవిమోహనమ్
తత్త్వజ్ఞానేన నిర్మూల్య స్వస్థా భవ శుచిస్మితే 49
- శ్రీశుక ఉవాచ
ఏవం భగవతా తస్మి రామేణ ప్రతిబోధితా
వైమనస్యం పరిత్యజ్య మనో బుద్ధ్యా సమాదధే 50
- ప్రాణావశేష ఉత్సుప్తో ద్విడ్భిర్హతబలప్రభః

- స్మరన్విరూపకరణం వితథాత్మమనోరథః
చక్రే భోజకటం నామ నివాసాయ మహాత్మ్య రమ్ 51
- అహత్వా దుర్మతిం కృష్ణమప్రత్యూహ్య యవీయసీమ్
కుణ్డినం న ప్రవేక్ష్యామిత్యక్త్వా తత్రావసద్రుషా 52
- భగవాన్భిష్మకసుతామేవం నిర్జిత్య భూమిపాన్
పురమాసీయ విధివదుపయేమే కురూద్వహ 53
- తదా మహోత్సవో నృణాం యదుపుర్యాం గృహే గృహే
అభూదనన్యభావానాం కృష్ణే యదుపతౌ నృప 54
- నరా నార్యశ్చ ముదితాః ప్రమృష్టమణికుణ్డలాః
పారిబర్హముపాజప్తులర్వరయోశ్చిత్రవాససోః 55
- సా వృష్ణిపుర్యుత్తమ్భితేన్ద్రకేతుభిర్
విచిత్రమాల్యామ్బరరత్నతోరణైః
బభౌ ప్రతిద్వార్యపక్ష్మప్తమజ్జలైర్
ఆపూర్ణకుమ్భాగురుధూపదీపకైః 56
- సిక్తమార్గా మదచ్యుద్భిరాహతప్రేష్టభూభుజామ్
గజైర్ద్వాసు పరామృష్ట రమ్భాపూగోపశోభితా 57
- కురుస్సృజ్జయకైకేయ విదర్భయదుకున్తయః
మిథో ముముదిరే తస్మిన్సమ్మమాత్పరిధావతామ్ 58
- రుక్మిణ్యా హరణం శ్రుత్వా గీయమానం తతస్తతః
రాజానో రాజకన్యాశ్చ బభూవుర్భృశవిస్మితాః 59
- ద్వారకాయామభూద్రాజన్మహామోదః పురౌకసామ్
రుక్మిణ్యా రమయోపేతం దృష్ట్వా కృష్ణం శ్రియః పతిమ్ 60

అధ్యాయము – 55

శ్రీశుక ఉవాచ

కామస్తు వాసుదేవాంశో దగ్ధః ప్రాగుద్రమన్యనా
దేహోపపత్తయే భూయస్తమేవ ప్రత్యపద్యత 1

స ఏవ జాతో వైదర్భ్యాం కృష్ణవీర్యసముద్భవః
ప్రద్యున్న ఇతి విఖ్యాతః సర్వతోఽనవమః పితుః 2

తం శమ్భరః కామరూపీ హృత్వా తోకమనిర్దశమ్
స విదిత్వాత్మనః శత్రుం ప్రాస్యోదన్వత్యగాద్ధుహమ్ 3

తం నిర్జగార బలవాన్మీనః సోఽప్యపరైః సహ
వృతో జాలేన మహతా గృహేతో మత్స్యజీవిభిః 4

తం శమ్భరాయ కైవర్తా ఉపాజప్తురుపాయనమ్
సూదా మహానసం నీత్వా వద్యన్సుధితినాద్భుతమ్ 5

దృష్ట్వా తదుదరే బాలమ్మాయావత్త్యై న్యవేదయన్
నారదోఽకథయత్సర్వం తస్యాః శజ్జితచేతసః
బాలస్య తత్త్వ ముత్పత్తిం మతోస్యోదరనివేశనమ్ 6

సా చ కామస్య వై పత్నీ రతిర్నామ యశస్వినీ
పత్యుర్నిర్దగ్ధదేహస్య దేహోత్పత్తిమ్ప్రతీక్షతీ 7

నిరూపితా శమ్భరేణ సా సూదౌదనసాధనే
కామదేవం శిశుం బుద్ధ్వా చక్రే స్నేహం తదార్భకే 8

నాతిదీర్ఘేణ కాలేన స కార్ణి రూఢయౌవనః
జనయామాస నారీణాం వీక్షన్తీనాం చ విభ్రమమ్ 9

సా తమ్పతిం పద్మదలాయతేక్షణం ప్రలమ్బబాహుం నరలోకసున్దరమ్

- సప్రిడహసోత్తభితభ్రువేక్షతీ ప్రీత్యోపతస్థే రతిరజ్జ సౌరతైః 10
- తామహ భగవాన్కార్ణిర్మాతస్తే మతిరన్యథా
మాతృభావమతిక్రమ్య వర్తసే కామినీ యథా 11
- రతిరువాచ
భవాన్నారాయణసుతః శమ్భరేణ హృతో గృహాత్
అహం తేఽధిక్యతా పత్నీ రతిః కామో భవాన్మభో 12
- ఏష త్వానిర్దశం సిన్ధావక్షిపచ్ఛమ్భరోఽసురః
మత్యోఽగ్రసీత్తదుదరాదితః ప్రాప్తో భవాన్మభో 13
- తమిమం జహి దుర్ధర్షం దుర్జయం శత్రుమాత్మనః
మాయాశతవిదం తం చ మాయాభిర్మోహనాదిభిః 14
- పరీశోచతి తే మాతా కురరీవ గతప్రజా
పుత్రస్నేహాకులా దీనా వివత్సా గౌరివాతురా 15
- ప్రభాప్యైవం దదౌ విద్యాం ప్రద్యుమ్నాయ మహాత్మనే
మాయావతీ మహామాయాం సర్వమాయావినాశినీమ్ 16
- స చ శమ్భరమభ్యేత్య సంయుగాయ సమాహ్వయత్
అవిషహ్యైస్తమాక్షేపైః క్షిపన్సజ్జనయన్కలిమ్ 17
- సోఽధిక్షిప్తో దుర్వాచోభిః పదాహత ఇవోరగః
నిశ్చక్రామ గదాపాణిరమర్షాత్తామ్రలోచనః 18
- గదామావిధ్య తరసా ప్రద్యుమ్నాయ మహాత్మనే
ప్రక్షిప్య వ్యనదన్నాదం వజ్రనిష్పేషనిష్ఠురమ్ 19
- తామాపతంతిం భగవాన్ప్రద్యుమ్నో గదయా గదామ్

- అపాస్య శత్రవే క్రుద్ధః ప్రాహిణోత్స్వ గదాం నృప 20
- స చ మాయాం సమాశ్రిత్య దైతేయాం మయదర్శితమ్
ముముచేస్తమయం వర్షం కార్ణౌ వైహాయసోఽసురః 21
- బాధ్యమానోఽస్తవర్షేణ రౌక్మిణీయో మహారథః
సత్త్వాత్మికాం మహావిద్యాం సర్వమాయోపమర్దినీమ్ 22
- తతో గౌహ్యకగాన్ధర్వ పైశాచోరగరాక్షసీః
ప్రాయుక్క్త శతశో దైత్యః కార్ణిర్వ్యధమయత్స తాః 23
- నిశాతమసిముద్యమ్య సకిరీటం సకుణ్డలమ్
శమ్భరస్య శిరః కాయాత్తామృశ్మశ్చేజసాహరత్ 24
- ఆకీర్యమాణో దివిజైః స్తువద్భిః కుసుమోత్కరైః
భార్యయామ్భరచారిణ్యా పురం నీతో విహాయసా 25
- అంతఃపురవరం రాజన్లనాశతసంక్కులమ్
వివేశ పత్న్యా గగనాద్విద్యుతేవ బలాహకః 26
- తం దృష్ట్వా జలదశ్యామం పీతకౌశేయవాససమ్
ప్రలమ్బబాహుం తామ్రాక్షం సుస్మితం రుచిరాననమ్ 27
- స్వలఙ్కృతముఖామ్భాజం నీలవక్త్రాలకాలిభిః
కృష్ణం మత్వా స్త్రీయో హీతా నిలిల్కుస్తత్ర తత్ర హ 28
- అవధార్య శనైరీషద్వైలక్షణ్యేన యోషితః
ఉపజగ్ముః ప్రముదితాః సస్త్రీ రత్నం సువిస్మితాః 29
- అథ తత్రాసితాపాఙ్గీ వైదర్భీ వల్లభాపిణీ
అస్మరత్స్వ సుతం నష్టం స్నేహస్నుతపయోధరా 30

- కో న్వయమ్నరవైదూర్యః కస్య వా కమలేక్షణః
ధృతః కయా వా జరరే కేయం లబ్ధా త్వనేన వా 31
- మమ చాప్యాత్మజో నష్టో నీతో యః సూతికాగృహాత్
ఏతత్తుల్యవయోరూపో యది జీవతి కుత్రచిత్ 32
- కథం త్వనేన సమ్ప్రాప్తం సారూప్యం శార్ఙ్గధన్వనః
ఆకృత్యావయవైర్గత్యా స్వరహసావలోకనైః 33
- స ఏవ వా భవేన్నూనం యో మే గర్భే ధృతోఽర్భకః
అముష్మిస్త్రీతిరధికా వామః స్ఫురతి మే భుజః 34
- ఏవం మీమాంసమణాయాం వైదర్భ్యాం దేవకీసుతః
దేవక్యానకదున్ధుభ్యాముత్తమఃశ్లోక ఆగమత్ 35
- విజ్ఞాతార్థోఽపి భగవాంస్తాష్ట్రీమాస జనార్దనః
నారదోఽకథయత్సర్వం శమ్బరాహరణాదికమ్ 36
- తచ్ఛ్రుత్వా మహదాశ్చర్యం కృష్ణాంతఃపురయోషితః
అభ్యనన్దన్బహునబ్ధాన్నప్తం మృతమివాగతమ్ 37
- దేవకీ వసుదేవశ్చ కృష్ణరామౌ తథా స్త్రియః
దమ్పతీ తౌ పరిష్వజ్య రుక్మిణీ చ యయుర్ముదమ్ 38
- నప్తం ప్రద్యుమ్నమాయాతమాకర్ణ్య ద్వారకౌకసః
అహో మృత ఇవాయాతో బాలో దిష్ట్యేతి హాబ్రువన్ 39
- యం వై ముహుః పితృసరూపనిజేశభావాన్
తన్మాతరో యదభజన్రహరూఢభావాః
చిత్రం న తత్థలు రమాస్పదబిమ్బబిమ్బే
కామే స్మరేఽక్షవిషయే కిముతాన్యనార్యః 40

అధ్యాయము – 56

శ్రీశుక ఉవాచ

సత్రాజితః స్వతనయాం కృష్ణాయ కృతకిల్బిషః
స్యమంత్రకేన మణినా స్వయముద్యమ్య దత్తవాన్

1

శ్రీరాజోవాచ

సత్రాజితః కిమకరోద్భూహ్మన్మష్టస్య కిల్బిషః
స్యమంత్రకః కుతస్తస్య కస్మాద్దత్తా సుతా హరేః

2

శ్రీశుక ఉవాచ

ఆసీత్సత్రాజితః సూర్యో భక్తస్య పరమః సఖా
ప్రీతస్తస్మై మణిం ప్రాదాత్స చ తుష్టః స్యమంత్రకమ్

3

స తం బిభ్రన్మణిం కణ్ఠే భ్రాజమానో యథా రవిః
ప్రవిష్ఠో ద్వారకాం రాజన్తేజసా నోపలక్ష్మితః

4

తం విలోక్య జనా దూరాత్తేజసా ముష్టదృష్టయః
దీవ్యతేఽక్షైర్భగవతే శశంసుః సూర్యశజ్జితాః

5

నారాయణ నమస్తేఽస్తు శఙ్ఖచక్రగదాధర
దామోదరారవిన్దాక్ష గోవిన్ద యదునన్దన

6

ఏష ఆయాతి సవితా త్వాం దిదృక్షుర్జగత్పతే
ముష్ణన్గభస్తిచక్రేణ నృణాం చక్షూంషి తిగ్మగుః

7

నన్వన్విచ్ఛన్తి తే మార్గం త్రీలోక్యాం విబుధర్షభాః
జ్ఞాత్వాద్య గూఢం యదుషు ద్రష్టుం త్వాం యాత్యజః ప్రభో

8

శ్రీశుక ఉవాచ

- నిశమ్య బాలవచనం ప్రహస్యామ్బుజలో చనః
ప్రాహ నాసౌ రవిర్దేవః సత్రాజిన్మణినా జ్వలన్ 9
- సత్రాజిత్స్వ గృహం శ్రీమత్యతకౌతుకమజ్గలమ్
ప్రవిశ్య దేవసదనే మణిం విపైర్వ్యవేశయత్ 10
- దినే దినే స్వర్ణభారానష్టా స సృజతి ప్రభో
దుర్భిక్షమార్యరిష్టాని సర్పాధివ్యాధయోఽశుభాః
న సంతి మాయినస్తత్ర యత్రాస్తేభ్యర్చితో మణిః 11
- స యాచితో మణిం క్వాపి యదురాజాయ శౌరిణా
నైవార్థకాముకః ప్రాదాద్యాష్టభజ్జమతర్కయన్ 12
- తమేకదా మణిం కణ్ఠే ప్రతిముచ్య మహాప్రభమ్
ప్రసేనో హయమారుహ్య మృగాయాం వ్యచరద్వనే 13
- ప్రసేనం సహయం హత్వా మణిమాచ్ఛిద్య కేశరీ
గిరిం విశన్తామ్బవతా నిహతో మణిమిచ్ఛతా 14
- సోఽపి చక్రే కుమారస్య మణిం క్రీడనకం బిలే
అపశ్యన్భ్రాతరం భ్రాతా సత్రాజిత్పుర్యతప్యత 15
- ప్రాయః కృష్ణేన నిహతో మణిగ్రీవో వనం గతః
భ్రాతా మమేతి తచ్చుత్వా కర్ణే కర్ణేఽజపన్జనాః 16
- భగవాన్స్తదుపశ్రుత్య దుర్యశో లిప్తమాత్మని
మార్ష్ణం ప్రసేనపదవీమన్వపద్యత నాగరైః 17
- హతం ప్రసేనం అశ్వం చ వీక్ష్య కేశరిణా వనే
తం చాద్రిప్యష్టే నిహతమృక్షేణ దదృశుర్జనాః 18

- ఋక్షరాజబిలం భీమమన్దేన తమసావృతమ్
ఏకో వివేశ భగవానవస్థాప్య బహిః ప్రజాః 19
- తత్ర దృష్ట్వా మణిప్రేషం బాలక్రీడనకం కృతమ్
హర్తుం కృతమతిస్తస్మిన్నవతస్థేఽర్భకాన్తికే 20
- తమపూర్వం నరం దృష్ట్వా ధాత్రీ చుక్రోశ భీతవత్
తచ్ఛ్చుత్వాభ్యద్రవత్కృద్ధో జామ్బవాన్బలినాం వరః 21
- స వై భగవతా తేన యుయుధే స్వామినాత్మనః
పురుషమ్ప్రాకృతం మత్వా కుపితో నానుభావవిత్ 22
- ద్వన్ద్వయుద్ధం సుతుములముభయోర్విజిగీషతోః
ఆయుధాశ్మద్రుష్టైర్దోర్భిః క్రవ్యార్థే శ్యేనయోరివ 23
- ఆసీత్తదష్టావిమ్భాహమితరేతరముష్టిభిః
వజ్రనిష్ఠేషపరుషైరవిశ్రమమహర్నిశమ్ 24
- కృష్ణముష్టివినిష్పాత నిష్పిష్టాఙ్గోరు బన్ధనః
క్షీణసత్త్వః స్విన్నగాత్రస్తమాహతీవ విస్మితః 25
- జానే త్వాం సఋవభూతానాం ప్రాణ ఓజః సహో బలమ్
విష్ణుం పురాణపురుషం ప్రభవిష్ణుమధీశ్వరమ్ 26
- త్వం హి విశ్వసృజామృష్టా సృష్టానామపి యచ్ఛ సత్
కాలః కలయతామీశః పర ఆత్మా తథాత్మనామ్ 27
- యస్యేషదుత్కలితరోషకటాక్షమోక్షైర్
వర్తాదిశత్కుభితనక్రతిమిగ్ధలోఽబ్ధిః
సేతుః కృతః స్వయశ ఉజ్జ్వలితా చ లజ్కా
రక్షఃశిరాంసి భువి పేతురిమక్షతాని 28

- ఇతి విజ్ఞాతవీజ్ఞానమృక్షరాజానమచ్యుతః
వ్యాజహార మహారాజ భగవాన్దేవకీసుతః 29
- అభిమృశ్యారవిన్దాక్షః పాణినా శంకరేణ తమ్
కృపయా పరయా భక్తం మేఘగమ్భీరయా గిరా 30
- మణిహేతోరిహ ప్రాప్తా వయమృక్షపతే బిలమ్
మిథ్యాభిశాపం ప్రమృజన్నాత్మనో మణినామునా 31
- ఇత్యుక్తః స్వాం దుహితరం కన్యాం జామ్బవతీం ముదా
అర్హణార్థమ్మ మణినా కృష్ణాయోపజహార హ 32
- అదృష్ట్వా నిర్గమం శౌరేః ప్రవిష్టస్య బిలం జనాః
ప్రతీక్ష్య ద్వాదశాహాని దుఃఖితాః స్వపురం యయుః 33
- నిశమ్య దేవకీ దేవీ రక్మిణ్యానకదున్దభిః
సుహృదో జ్ఞాతయోఽశోచన్బిలాత్మష్టమనిర్గతమ్ 34
- సత్రాజితం శపంతస్తే దుఃఖితా ద్వారకౌకసః
ఉపతస్థశ్చన్ద్రభాగాం దుర్గాం కృష్ణోపలబ్ధయే 35
- తేషాం తు దేవ్యపస్థానాత్ప్రత్యాదిష్టాశిషా స చ
ప్రాదుర్బభూవ సిద్ధార్థః సదారో హర్షయన్హరిః 36
- ఉపలభ్య హృషీకేశం మృతం పునరివాగతమ్
సహ పత్న్యా మణిగ్రీవం సర్వే జాతమహోత్సవాః 37
- సత్రాజితం సమాహూయ సభాయాం రాజసన్నిధౌ
ప్రాప్తిం చాఖ్యాయ భగవాన్మణిం తస్మై న్యవేదయత్ 38
- స చాతివ్రీడితో రత్నం గృహీత్వావాఙ్ముఖస్తతః
అనుతప్యమానో భవనమగమత్స్వేన పాప్మనా 39

- సోఽనుధ్యాయంస్తదేవాఘం బలవద్విగ్రహాకులః
కథం మృజామ్యాత్మరజః ప్రసేదేద్వాచ్యతః కథమ్ 40
- కిమ్యత్వా సాధు మహ్యం స్యాన్న శపేద్వా జనో యథా
అదీర్ఘదర్శనం క్షుద్రం మూఢం ద్రవిణలోలుపమ్ 41
- దాస్యే దుహితరం తస్మై స్తీరత్నం రత్నమేవ చ
ఉపాయోఽయం సమీచినస్తస్య శాన్తిర్న చాన్యథా 42
- ఏవం వ్యవసితో బుద్ధ్యా సత్రాజిత్స్వ సుతాం శుభామ్
మణిం చ స్వయముద్యమ్య కృష్ణాయోపజహార హ 43
- తాం సత్యభామాం భగవానుపయేమే యథావిధి
బహుభిర్యాచితాం శీల రూపాదార్యగుణాన్వితామ్ 44
- భగవానాహ న మణిం ప్రతీచ్ఛామో వయం నృప
తవాస్తాం దేవభక్తస్య వయం చ ఫలభాగినః 45

అధ్యాయము – 57

- శ్రీబాదరాయణిరువాచ
విజ్ఞాతార్థోఽపి గోవిన్దో దగ్ధానాకర్ణ్య పాణ్డవాన్
కున్తిం చ కుల్యకరణే సహరామో యయౌ కురూన్ 1
- భీష్మం కృపం స విదురం గాన్ధారీం ద్రోణమేవ చ
తుల్యదుఃఖౌ చ సగ్గమ్య హా కష్టమితి హోచతుః 2
- లబ్ధ్వైతదంతరం రాజన్యతథన్వానమూచతుః
అక్రూరకృతవర్మాణౌ మనిః కస్మాన్న గృహ్యతే 3

- యోఽస్మభ్యం సమృత్తిశ్చైత్య కన్యారత్నం విగర్వ్య నః
కృష్ణాయాదాన్న సత్రాజిత్కస్మాద్భ్రాతరమన్వియాత్ 4
- ఏవం భిన్నమతిస్తాభ్యాం సత్రాజితమసత్తమః
శయానమవధీల్లోభాత్స పాపః క్షీణ జీవితః 5
- స్త్రీణాం విక్రోశమానానాం క్రన్దన్తీనామనాథవత్
హత్వా పశూనౌనికవన్మణిమాదాయ జగ్మివాన్ 6
- సత్యభామా చ పితరం హతం వీక్య శుచార్పితా
వ్యలపత్తాత తాతేతి హ హతాస్మీతి ముహ్యతీ 7
- తైలద్రోణ్యాం మృతం ప్రాప్య జగామ గజసాహ్వయమ్
కృష్ణాయ విదితార్థాయ తప్తాచఖ్యౌ పితుర్వధమ్ 8
- తదాకర్ణ్యశ్వరౌ రాజన్ననుసృత్య నృలోకతామ్
అహో నః పరమం కష్టమిత్యస్రాక్షౌ విలేపతుః 9
- ఆగత్య భగవాన్స్తస్మాత్సభార్యః సాగ్రజః పురమ్
శతధన్వానమారేభే హన్తుం హర్తుం మణిం తతః 10
- సోఽపి కృతోద్యమం జ్ఞాత్వా భీతః ప్రాణపరీష్పయా
సాహాయ్యే కృతవర్మాణమయాచత స చాబ్రవీత్ 11
- నాహమీస్వరయోః కుర్యాం హేలనం రామకృష్ణయోః
కో ను క్షేమాయ కల్పేత తయోర్వృజినమాచరన్ 12
- కంసః సహనుగోఽపీతో యద్వేషాత్త్యాజితః శ్రియా
జరాసన్ధః సప్తదశ సంయుగాద్విరథో గతః 13
- ప్రత్యాఖ్యాతః స చాక్రూరం పార్థిగ్రాహమయాచత

- సోఽప్యాహ కో విరుధ్యేత విద్వానీశ్వరయోర్బలమ్ 14
- య ఇదం లీలయా విశ్వం సృజత్యవతి హన్తి చ
చేష్టాం విశ్వసృజో యస్య న విదుర్మోహితాజయా 15
- యః సప్తహాయనః శైలముత్పాత్యైకేన పాణినా
దధార లీలయా బాల ఉచ్ఛిలీన్ద్రమివార్భకః 16
- నమస్తస్మై భగవతే కృష్ణాయాద్భుతకర్మణే
అనంతాయాదిభూతాయ కూటస్థాయాత్మానే నమః 17
- ప్రత్యాఖ్యాతః స తేనాపి శతధన్వా మహామణిమ్
తస్మిన్న్యస్యాశ్వమారుహ్య శతయోజనగం యయౌ 18
- గరుడధ్వజమారుహ్య రథం రామజనార్దనౌ
అన్వయాతాం మహావేగైరశ్వై రాజన్గురుద్రుహమ్ 19
- మిథిలాయాముపవనే విస్సృజ్య పతితం హయమ్
పద్భ్యామధావత్సన్తస్తః కృష్ణోఽప్యన్వద్రవద్రుషౌ 20
- పదాతేర్భగవాన్తస్య పదాతిస్తిగ్మనేమినా
చక్రేణ శిర ఉత్యుత్య వాససోర్వచినోన్మణిమ్ 21
- అలబ్ధమణిరాగత్య కృష్ణ ఆహగ్రజాన్తికమ్
వృథా హతః శతధనుర్మణిస్తత్ర న విద్యతే 22
- తత ఆహ బలో నూనం స మణిః శతధన్వనా
కస్మింశ్చిత్తు రుషే న్యస్తస్తమన్వేష పురం వ్రజ 23
- అహం వైదేహమిచ్ఛామి ద్రష్టుం ప్రియతమం మమ
ఇత్యుక్త్వా మిథిలాం రాజన్వివేశ యదనన్దనః 24

- తం దృష్ట్వా సహసోత్థాయ మైథిలః ప్రీతమానసః
అర్హయాం ఆస విధివదర్శణీయం సమర్పణైః 25
- ఉవాస తస్యాం కతిచిన్మిథిలాయాం సమా విభుః
మానితః ప్రీతియుక్తేన జనకేన మహాత్మనా
తతోఽశిక్షద్గదాం కాలే ధార్తరాష్ట్రః సుయోధనః 26
- కేశవో ద్వారకామేత్య నిధనం శతధన్వనః
అప్రాప్తిం చ మణేః ప్రాహ ప్రియాయాః ప్రియకృద్విభుః 27
- తతః స కారయామాస క్రియా బన్ధోర్హతస్య వై
సాకం సుహృద్భిర్భగవాన్యా యాః స్యుః సామ్పరాయీకీః 28
- అక్రూరః కృతవర్మా చ శ్రుత్వా శతధనోర్వధమ్
వ్యాపతుర్భయవిత్రస్తా ద్వారకాయాః ప్రయోజకౌ 29
- అక్రూరే ప్రోషితేఽరిష్టాన్యాసన్వై ద్వారకౌకసామ్
శారీరా మానసాస్తాపా ముహుర్దైవికభౌతికాః 30
- ఇత్యుక్తోపదిశన్త్యేకే విస్మృత్య ప్రాగుదాహృతమ్
మునివాసనివాసే కిం ఘటేతారిష్టదర్శనమ్ 31
- దేవేఽవర్షతి కాశీశః శ్వఫల్కాయాగతాయ వై
స్వసుతాం గాణ్డినీం ప్రాదాత్తతోఽవర్షత్స్మ కాశిమ 32
- తత్సుతస్తత్ప్రభావోఽసావక్తూరో యత్ర యత్ర హ
దేవోఽభివర్షతే తత్ర నోపతాపా న మారీకాః 33
- ఇతి వృద్ధవచః శ్రుత్వా నైతావదిహ కారణమ్
ఇతి మత్వా సమానాయ్య ప్రాహాక్రూరం జనార్దనః 34

పూజయిత్వాభిభాష్యేనం కథయిత్వా ప్రియాః కథాః
విజ్ఞతాఖిలచిత్త జ్ఞః స్మయమాన ఉవాచ హ

35

నను దానపతే న్యస్తస్త్వయ్యాస్తే శతధన్వనా
స్యమంత్రకో మనిః శ్రీమాన్విదితః పూర్వమేవ నః

36

సత్రాజితోఽనపత్యత్వాద్భుషేణ్యుర్దుహితుః సుతాః
దాయం నిసీయాపః పిణ్డాన్విముచ్యర్ణం చ శేషితమ్

37

తథాపి దుర్ధరస్త్వన్యైస్త్వయ్యాస్తాం సువ్రతే మణిః
కిన్తు మామగ్రజః సమ్యజ్ఞ ప్రత్యేతి మణిం ప్రతి

38

దర్శయస్వ మహాభాగ బన్ధనాం శాన్తిమావహ
అవ్యుచ్ఛిన్నా మఖాస్తేఽద్య వర్తన్తే రుక్మవేదయః

39

ఏవం సామభిరాలబ్ధః శ్వఫల్కతనయో మణిమ్
ఆదాయ వాససాచ్ఛన్నః దదౌ సూర్యసమప్రభమ్

40

స్యమంత్రకం దర్శయిత్వా జ్ఞాతిభ్యో రజ ఆత్మనః
విమృజ్య మణినా భూయస్తస్మై ప్రత్యర్పయత్ప్రభుః

41

యస్త్యేతద్భగవత ఈశ్వరస్య విష్ణోర్
వీర్యాఢ్యం వృజినహరం సుమజ్గలం చ
ఆఖ్యానం పఠతి శృణోత్యనుస్మరేద్వా
దుష్కీర్తిం దురితమపోహ్య యాతి శాన్తిమ్

42

అధ్యాయము – 58

శ్రీశుక ఉవాచ

ఏకదా పాణ్డవాన్తప్తుం ప్రతీతాన్పురుషోత్తమః
ఇన్ద్రప్రస్థం గతః శృమాన్యుయుధానాదిభిర్ఘోతః

1

- దృష్ట్వా తమాగతం పార్థా ముకున్దమఖిలేశ్వరమ్
ఉత్తస్థుర్యగపద్వీరాః ప్రాణా ముఖ్యమివాగతమ్ 2
- పరిష్వజ్యాచ్యుతం వీరా అఙ్గసఙ్గహతైనసః
సానురాగస్మితం వక్త్రం వీక్ష్వ తస్య ముదం యయుః 3
- యుధిష్ఠిరస్య భీమస్య కృత్వా పాదాభివన్దనమ్
ఫాల్గునం పరిరభ్యాథ యమాభ్యాం చాభివన్దితః 4
- పరమాసన ఆసీనం కృష్ణా కృష్ణమనిన్దితా
నవోఢా వ్రీడితా కిఞ్చిచ్చనైరేత్యాభ్యవన్దత 5
- తదైవ సాత్యకిః పార్థైః పూజితశ్చాభివన్దితః
నిషసాదాసనేఽన్యే చ పూజితాః పర్యుపాసత 6
- పుథామృమాగత్య కృతాభివాదనస్తయాతిహర్దారదృశాభిరమ్భితః
ఆపృష్టవాన్స్తాం కుశలం సహస్నుషాం పితృష్వసారమ్పరిపృష్టబాన్దవః 7
- తమాహ ప్రేమవైక్లవ్య రుద్ధక్థణాశ్రులోచనా
స్మరన్తి తాన్బహున్స్లేశాన్స్లేశాపాయాత్మదర్శనమ్ 8
- తదైవ కుశలం నోఽభూత్సనాథాస్తే కృతా వయమ్
జ్ఞతీన్నః స్మరతా కృష్ణ భ్రాతా మే ప్రేషితస్త్యయా 9
- న తేఽస్తి స్వపరభ్రాన్తిర్విశ్వస్య సుహృదాత్మనః
తథాపి స్మరతాం శశ్వత్స్లేశాన్హంసి హృది స్థితః 10
- యుధిష్ఠిర ఉవాచ
కిం న ఆచరితం శ్రేయో న వేదాహమధీశ్వర
యోగేశ్వరాణాం దుర్ధర్శో యన్నో దృష్టః కుమేధసామ్ 11

- ఇతి వై వార్షికాన్మాసానాజ్ఞా సోఽభ్యర్థితః సుఖమ్
జనయన్నయనానన్దమిన్ద్రప్రస్థాకసాం విభుః 12
- ఏకదా రథమారుహ్య విజయో వానరధ్వజమ్
గాణ్డీవం ధనురాదాయ తూణౌ చాక్షయసాయకౌ 13
- సాకం కృష్ణేన సన్నద్ధో విహర్తుం విపినం మహత్
బహువ్యాలమృగాకీర్ణం ప్రావిశత్పురవీరహా 14
- తత్రావిధ్యచ్ఛరైర్వ్యాఘ్రాన్సుకరాన్మహిషాన్రురూన్
శరభాన్గవయాన్ఘ్నాన్ఘ్రిణాన్శశల్లకాన్ 15
- తాన్నిన్యః కింకరా రాజ్ఞే మేధ్యాన్పర్వణ్యపాగతే
తృప్తురీతః పరిశ్రాంతౌ బిభత్సుర్యమునామగాత్ 16
- తతోపస్పృశ్య విశదం పీత్వా వారి మహారథౌ
కృష్ణౌ దదృశతుః కన్యాం చరన్తిం చారుదర్శనామ్ 17
- తామాసాద్య వరారోహం సుద్వీజాం రుచిరాననామ్
పప్రచ్ఛ ప్రేషితః సఖ్యా ఫాల్గునః ప్రమదోత్తమామ్ 18
- కా త్వం కన్యాసి సుశ్రోణి కుతో వా కిం చికిర్షసి
మన్యే త్వాం పతిమిచ్ఛన్తిం సర్వం కథయ శోభనే 19
- శ్రీకాలిన్ద్యవాచ
అహం దేవస్య సవితుర్దుహితా పతిమిచ్ఛతీ
విష్ణుం వరేణ్యం వరదం తపః పరమమాస్థితః 20
- నాన్యం పతిం వృణే వీర తమృతే శ్రీనికేతనమ్
తుష్యతాం మే స భగవాన్మృకున్దోఽనాథసంశ్రయః 21
- కాలిన్దీతి సమాఖ్యాతా వసామి యమునాజలే

- నిర్మితే భవనే పిత్రా యావదచ్యుతదర్శనమ్ 22
- తథావదధ్గుడాకేశో వాసుదేవాయ సోఽపి తామ్
రథమారోప్య తద్విద్వాన్ధర్మరాజముపాగమత్ 23
- యదైవ కృష్ణః సన్దిష్టః పార్థానాం పరమాద్భుతమ్
కారయామాస నగరం విచిత్రం విశ్వకర్మణా 24
- భగవాన్స్తత నివసన్స్యానాం ప్రియచికిర్షయా
అగ్నయే ఖాణ్డవం దాతుమర్హునస్యాస సారథిః 25
- సోఽగ్నిస్తుష్టో ధనురదాద్ధయాన్వేతాన్రథం నృప
అర్జునాయాక్షయౌ తూణౌ వర్మ చాభేద్యమస్తిభిః 26
- మయశ్చ మోచితో వహ్నేః సభాం సఖ్య ఉపాహరత్
యస్మిన్దుర్యోధనస్యాసీజ్జలస్థలదృశిభ్రమః 27
- స తేన సమనుజ్ఞాతః సుహృద్భిశ్చానుమోదితః
ఆయయౌ ద్వారకాం భూయః సాత్యకిప్రమఖైర్వృతః 28
- అథోపయేమే కాలిన్దీం సుపుణ్యర్హృక్ష ఊర్జితే
వితన్వన్సరమానన్దం స్వానాం పరమమగ్గలః 29
- విన్ధ్యానువిన్ధ్యావావన్త్యై దుర్యోధనవశానుగౌ
స్వయంవరే స్వభగినిం కృష్ణే సక్తాం నృషేధతామ్ 30
- రాజాధిదేవ్యాస్తనయాం మిత్రవిన్ధాం పితృష్వసుః
ప్రసహ్య హృతవాన్మృష్ణో రాజనాజ్ఞాం ప్రపశ్యతామ్ 31
- నగ్నజిన్నామ కౌశల్య ఆసీద్రాజాతిధార్మికః
తస్య సత్కాభవత్కన్యా దేవీ నాగ్నజితీ నృప 32

న తాం శేకుర్బుపా వోధుమజిత్వా సప్తగోవుషాన్
తీక్ష్ణశృణ్ణాన్సుదుర్ధర్షాన్వీర్యగన్ధాసహస్థలాన్ 33

తాం శ్రుత్వా వృషజిల్లభ్యాం భగవాన్సాత్వతాం పతిః
జగామ కౌశల్యపురం సైన్యేన మహతా వృతః 34

స కోశలపతిః ప్రీతః ప్రత్యుత్థానాసనాదిభిః
అర్హణేనాపి గురుణా పూజయన్ప్రతినన్దితః 35

వరం విలోక్యాభిమతం సమాగతం నరేన్ద్రకన్యా చకమే రమాపతిమ్
భూయాదయం మే పతిరాశిషోఽనలః కరోతు సత్యా యది మే ధృతో వ్రతః 36

యత్పాదపఙ్కజరజః శిరసా బిభర్తి
శృరబ్యజః సగిరిశః సహ లోకపాలైః
లీలాతనుః స్వకృతసేతుపరీష్పయా యః
కాలేఽదధత్స భగవాన్మమ కేన తుష్యేత్ 37

అర్చితం పునరిత్యాహ నారాయణ జగత్పతే
ఆత్మానన్దేన పూర్ణస్య కరవాణి కిమల్పకః 38

శ్రీశుక ఉవాచ
తమాహ భగవాన్ప్రప్తః కృతాసనపరిగ్రహః
మేఘగమ్భీరయా వాచా సస్మితం కురునన్దన 39

శ్రీభగవానువాచ
నరేన్ద్ర యాచ్ఛా కవిభిర్విగర్హితా రాజన్యబన్ధోర్నిజధర్మవర్తినః
తథాపి యాచే తవ సౌహృదేచ్ఛయా కన్యాం త్వదీయాం న హి శుల్కదా వయమ్ 40

శ్రీరాజోవాచ
కోఽన్యస్తేఽభ్యధికో నాథ కన్యావర ఇహేషితః
గుణైకధామ్నా యస్యాజ్ఞే శ్రీర్వసత్యనపాయినీ 41

కిన్త్వస్మాభిః కృతః పూర్వం సమయః సాత్వతర్షభ
పుంసాం వీర్యపరీక్షార్థం కన్యావరపరీషయా 42

సప్తైతే గోవుషా వీర దుర్ధాంతా దురవగ్రహః
ఏతైర్భగ్నాః సుబహవో భిన్నగాత్రా నృపాత్మజాః 43

యదిమే నిగృహీతాః స్యుష్ట్యయైవ యదునన్దన
వరో భవానభిమతో దుహితుర్మే శ్రియఃపతే 44

ఏవం సమయమాకర్ణ్య బద్ధ్వా పరికరం ప్రభుః
ఆత్మానం సప్తథా కృత్వా న్యగృహ్ణాల్లీలయైవ తాన్ 45

బద్ధ్వా తాన్దామభిః శౌరిర్భగ్నదర్పాన్వతౌజసః
వ్యకర్షల్లీలయా బద్ధాన్బాలో దారుమయాన్యథా 46

తతః ప్రీతః సుతాం రాజా దదౌ కృష్ణాయ విస్మితః
తాం ప్రత్యగృహ్ణాద్భగవాన్విధివత్సదృశీం ప్రభుః 47

రాజపత్న్యశ్చ దుహితుః కృష్ణం లబ్ధ్వా ప్రియం పతిమ్
లేభిరే పరమానన్దం జాతశ్చ పరమోత్సవః 48

శఙ్ఖభేర్యానకా నేదుర్గీతవాద్యద్విజాశిషః
నరా నార్యః ప్రముదితాః సువాసఃసగలజ్యతాః 49

దశధేనుసహస్రాణి పారిబర్హమదాద్విభుః
యువతీనాం త్రిసాహస్రం నిష్కగ్రీవసువాససమ్ 50

నవనాగసహస్రాణి నాగాచ్ఛతగుణాన్రథాన్
రథాచ్ఛతగుణాన్శ్వానశ్వాచ్ఛతగుణాన్సరాన్ 51

దమ్పతీ రథమారోప్య మహత్యా సేనయా వృతౌ

న్నేహప్రక్లిన్నహృదయో యాపయామాస కోశలః 52

శ్రుత్వైతద్దురుధుర్భూపా నయన్తం పథి కన్యకామ్
భగ్నవీర్యాః సుదుర్మర్షా యదుభిర్గోవుషైః పురా 53

తానస్యతః శరవ్రాతాన్బన్ధప్రియకృదర్జునః
గాణ్డీవీ కాలయామాస సింహః క్షుద్రమృగానివ 54

పారిబర్హముపాగృహ్య ద్వారకామేత్య సత్యయా
రేమే యదూనామృషభో భగవాన్దేవకీసుతః 55

శ్రుతకీర్తేః సుతాం భద్రాం ఉపయేమే పితృష్వసుః
కైకేయాం భ్రాతృభిర్దత్తాం కృష్ణః సన్తర్దనాదిభిః 56

సుతాం చ మద్రాధిపతేర్లక్ష్మణాం లక్ష్మణైర్యతామ్
స్వయంవరే జహౌరైకః స సుపర్ణః సుధామివ 57

అన్యాశ్చైవంవిధా భార్యాః కృష్ణస్యాసన్సహస్రశః
భౌమం హత్వా తన్నిరోధాదాహృతాశ్చారుదర్శనాః 58

అధ్యాయము – 59

శ్రీరాజోవాచ
యథా హతో భగవతా భౌమో యేనే చ తాః స్త్రియః
నిరుద్ధా ఏతదాచక్ష్య విక్రమం శార్ఙ్గధన్వనః 1

శ్రీశుక ఉవాచ
ఇన్ద్రేణ హృతఛత్రేణ హృతకుణ్డలబన్ధనా
హృతామరాద్రిస్థానేన జ్ఞాపితో భౌమచేష్టితమ్ 2

సభార్యో గరుడారూఢః ప్రాగ్జ్యోతిషపురం యయా

- గిరిదుర్గైః శస్త్రదుర్గైర్జలాగ్న్యనిలదుర్గమమ్
మురపాశాయుతైర్హైరైర్బుధైః సర్వత ఆవృతమ్ 3
- గదయా నిర్భిభేదాద్రీన్మస్తదుర్గాణి సాయకైః
చక్రేణాగ్నిం జలం వాయుం మురపాశాంస్తథాసినా 4
- శఙ్ఖనాదేన యంత్రాణి హృదయాని మనస్వినామ్
ప్రాకారం గదయా గుర్వా నిర్భిభేద గదాధరః 5
- పాశ్చజన్యధ్వనిం శ్రుత్వా యుగాంతశనిభీషణమ్
మురః శయాన ఉత్తస్థౌ దైత్యః పశ్చశిరా జలాత్ 6
- త్రిశూలముద్యమ్య సుదుర్నిరీక్షణో యుగాంతసూర్యానలరోచిరుల్బాణః
గ్రసంస్థితో కీమివ పశ్చభిర్ముఖైరభ్యద్రవత్తార్క్యసుతం యథోరగః 7
- ఆవిధ్య శూలం తరసా గరుత్మతే నిరస్య వక్తైర్వ్యనదత్స పశ్చభిః
స రోదసీ సర్వదిశోఽమ్బరం మహానాపూరయన్నణ్డకటాహమావృణోత్ 8
- తదాపతద్వై త్రిశిఖం గరుత్మతే హరిః శరాభ్యామభినత్తిధోజసా
ముఖేషు తం చాపి శరైరతాడయత్తస్మై గదాం సోఽపి రుషా వ్యముఞ్చత 9
- తామాపతంత్రీం గదయా గదాం మృధే గదాగ్రజో నిర్భిభిదే సహస్రధా
ఉద్యమ్య బాహూనభిధావతోఽజితః శిరాంసి చక్రేణ జహర లీలయా 10
- వ్యసుః పపాతామ్భసి కృత్తశీర్షో నికృత్తశృఙ్గోఽద్రిరివేన్ద్రతేజసా
తస్యాత్మజాః సప్త పితుర్వధాతురాః ప్రతిక్రియామర్షజపః సముద్యతాః 11
- తామ్రాన్తరిక్షః శ్రవణో విభావసుర్
వసుర్నభస్వానరుణశ్చ సప్తమః
పీఠం పురస్కృత్య చమూపతిం మృధే
భౌమప్రయుక్తా నిరగన్తతాయుధాః 12

ప్రాయుజ్ఞతాసాద్య శరానసీన్గదాః శక్త్యష్టిశూలాన్యజితే రుషోల్బణాః
తచ్ఛస్త్రకూటం భగవాన్స్వమార్గణైరమోఘవీర్యస్థిలశశ్చకర్త హ

13

తాస్పీఠముఖ్యాననయద్యమక్షయం
నికృత్తశీర్షోరుభుజాఙ్ఘ్రివర్మణః
స్వానీకపానచ్యుతచక్రసాయకైస్
తథా నిరస్తాన్నరకో ధరాసుతః
నిరీక్ష్య దుర్మర్షణ ఆస్రవన్మదైర్
- గజైః పయోధిప్రభవైర్నిరాక్రమాత్

14

దృష్ట్వా సభార్యం గరుడోపరి స్థితం
సూర్యోపరిష్ఠాత్సతడిష్టనం యథా
కృష్ణం స తస్మై వ్యసృజచ్ఛతఘ్నం
యోధాశ్చ సర్వే యుగపచ్ఛ వివృధుః

15

తద్భృమసైన్యం భగవాన్గదాగ్రజో
విచిత్రవాజైర్నిశితైః శిలీముఖైః
నికృత్తబాహూరుశిరోధ్రవిగ్రహం
చకార తర్హ్వేవ హతాశ్వకుఙ్కరమ్

16

యాని యోధైః ప్రయుక్తాని శస్త్రాస్త్రాణి కురూద్వహ
హరిస్తాన్యచ్చినత్తీక్షైః శరైరేకైకశస్త్రీభిః

17

ఉహ్యమానః సుపర్ణేన పక్షాభ్యాం నిఘ్నతా గజాన్
గురుత్మతా హన్యమానాస్తుణ్డపక్షనఖేర్గజాః

18

పురమేవావిశన్నార్తా నరకో యుధ్యయుధ్యత

19

దృష్ట్వా విద్రావితం సైన్యం గరుడేనార్దితం స్వకం
తం భౌమః ప్రాహరచ్ఛక్త్యా వజ్రః ప్రతిహతో యతః

నాకమ్పిత తయా విద్ధో మాలాహత ఇవ ద్విపః 20

శూలం భౌమోఽచ్యుతం హస్తమాదదే వితథోద్యమః
తద్విసర్గాత్పూర్వమేవ నరకస్య శిరో హరిః
అపాహరద్గజస్థస్య చక్రేణ క్షురనేమినా 21

సకుణ్డలం చారుకిరీటభూషణం బభౌ పృథివ్యాం పతితమ్సముజ్జ్వలమ్
హ హేతి సాధ్విత్ప్రషయః సురేశ్వరా మాల్వైర్ముకుందం వికిరంత ఈదిరే 22

తతశ్చ భూః కృష్ణముపేత్య కుణ్డలే
ప్రతప్తజామ్బూనదరత్నభాస్వరే
సవైజయంత్యా వనమాలయార్పయత్
ప్రాచేతసం ఛత్రమథో మహామణిమ్ 23

అస్తౌషీదథ విశ్వేశం దేవీ దేవవరార్చితమ్
ప్రాజ్ఞలిః ప్రణతా రాజస్థక్తిప్రవణయా ధియా 24

భూమిరువాచ
నమస్తే దేవదేవేశ శఙ్ఖచక్రగదాధర
భక్తేచ్ఛోపాత్తరూపాయ పరమాత్మన్నమోఽస్తు తే 25

నమః పఙ్కజనాభాయ నమః పఙ్కజమాలినే
నమః పఙ్కజనేత్రాయ నమస్తేపఙ్కజాఙ్ఘ్రయే 26

నమో భగవతే తుభ్యం వాసుదేవాయ విష్ణవే
పురుషాయాదిబీజాయ పూర్ణబోధాయ తే నమః 27

అజాయ జనయిత్రేఽస్య బ్రహ్మణేఽనంతశక్తయే
పరావరాత్మన్భూతాత్మన్పరమాత్మన్నమోఽస్తు తే 28

త్వం వై సిస్సక్షురజ ఉత్కటం ప్రభో

- తమో నిరోధాయ బిభర్ష్యసంవృతః
స్థానాయ సత్త్వం జగతో జగత్పతే
కాలః ప్రధానం పురుషో భవాన్పురః 29
- అహం పయో జ్యోతిరథానిలో నభో మాత్రాణి దేవా మన ఇన్ద్రియాణి
కర్తా మహానిత్యఖిలం చరాచరం త్వయ్యుద్విత్తీయే భగవనయం భ్రమః 30
- తస్యాత్మజ్యోయం తవ పాదపఙ్కజం భీతః ప్రపన్నార్తిహరోపసాదితః
తత్పాలయైనం కురు హస్తపఙ్కజం శిరస్యముష్కాఖిలకల్మషాపహమ్ 31
- శ్రీశుక ఉవాచ
ఇతి భూమ్యర్థితో వాగ్భిర్భగవాన్భక్తీనమ్రయా
దత్త్వాభయం భౌమగృహమ్నావిశత్సకలర్ద్ధిమత్ 32
- తత్ర రాజన్యకన్యానాం షట్సహస్రాధికాయుతమ్
భౌమాప్యతానాం విక్రమ్య రాజభ్యో దదృశే హరిః 33
- తమ్ప్రవిష్టం స్త్రీయో వీక్ష్య నరవర్యం విమోహితాః
మనసా వప్రిరేసభీష్టం పతిం దైవోపసాదితమ్ 34
- భూయాత్పతిరయం మహ్యం ధాతా తదనుమోదతామ్
ఇతి సర్వాః పృథక్పృష్టే భావేన హృదయం దధుః 35
- తాః ప్రాహిణోద్వారవతీం సుమృష్టవిరజోమ్బరాః
నరయానైర్మహాకోశాన్రథాశ్వాన్త్రవిణం మహాత్ 36
- ఐరావతకులేభాంశ్చ చతుర్దంతాన్తరస్వినః
పాణ్డురాంశ్చ చతుఃషష్ఠిం ప్రేరయామాస కేశవః 37
- గత్వా సురేన్ద్రభవనం దత్త్వాదిత్యై చ కుణ్డలే
పూజితస్త్రిదశేన్ద్రేణ మహేన్ద్రాణ్యా చ సప్రియః 38

చోదితో భార్యయోత్పాట్య పారీజాతం గరుత్మతి
ఆరోప్య సేన్త్రాన్విబుధాన్నిర్జిత్వోపానయత్పు రమ్ 39

స్థాపితః సత్యభామాయా గృహోద్యానోపశోభనః
అన్యగుర్భమరాః స్వర్గాత్తద్గన్తాసవలమ్పటాః 40

యయాచ ఆనమ్య కిరీటకోటిభిః పాదౌ స్పృశన్నచ్యుతమర్థసాధనమ్
సిద్ధార్థ ఏతేన విగృహ్యతే మహానహో సురాణాం చ తమో ధిగాఢ్యతామ్ 41

అథో ముహూర్త ఏకస్మిన్నానాగారేషు తాః స్త్రీయః
యథోపయేమే భగవాన్తావద్రూపధరోఽవ్యయః 42

గృహేషు తాసామనపాయ్యతర్కకృన్నిరస్తసామ్యాతిశయేష్వవస్థితః
రేమే రమాభిర్నిజకామసమ్ప్లుతో యథేతరో గార్హ్వామేధికాంశ్చరన్ 43

ఇత్థం రమాపతిమవాప్య పతిం స్త్రీయస్తా
బ్రహ్మదయోఽపి న విదుః పదవీం యదీయామ్
భేజర్ముదావిరతమేధితయానురాగ
హాసావలోకనవసంగమజల్పలజ్జాః 44

ప్రత్యుద్గమాసనవరార్హణపదశౌచ
తామ్బూలవిశ్రమణవీజనగన్ధమాల్యైః
కేశప్రసారశయనస్నపనోపహార్యైః
దాసీశతా అపి విభోర్విదధుః స్మ దాస్యమ్ 45

అధ్యాయము – 60

శ్రీబాదరాయణిరువాచ
కర్హిచ్ఛిత్సుఖమాసీనం స్వతల్పస్థం జగద్గురుమ్
పతిం పర్యచరద్భ్రష్టే వ్యజనేన సఖీజనైః 1

యస్త్వేతల్లీలయా విశ్వం సృజత్యత్త్యవతీశ్వరః
స హి జాతః స్వసేతూనాం గోపీథాయ యదుష్వజః 2

తస్మిన్తర్ధహే భ్రాజన్ ముక్తాదామవిలమ్బినా
విరాజితే వితానేన దీపైర్మణిమయైరపి 3

మల్లికాదామభిః పుష్పైర్ద్విరేఫకులనాదితే
జాలరన్తప్రవిష్టైశ్చ గోభిశ్చన్తమసోఽమలైః 4

పారిజాతవనామోద వాయునోద్యానశాలినా
ధూపైరగురుజై రాజన్జాలరన్తవినిర్గతైః 5

పయఃఫేననిభే శుభ్రే పర్యజ్కే కశిపూత్తమే
ఉపతస్థే సుఖాసీనం జగతామీశ్వరం పతిమ్ 6

వాలవ్యజనమాదాయ రత్నదణ్డం సఖీకరాత్
తేన వీజయతీ దేవీ ఉపాసాం చక్ర ఈశ్వరమ్ 7

సోపాచ్యుతం క్షణయతీ మణినూపురాభ్యాం
రేజేఽఙ్గులీయవలయవ్యజనాగ్రహస్తా
వస్త్రాన్తగూఢకుచకుఙ్కుమశోణహార
భాసా నితమ్బధృతయా చ పరార్థ్యకాఞ్ఞ్యా 8

తాం రూపిణీం శ్రియమనన్యగతిం నిరీక్ష్య
యా లీలయా ధృతతనోరనురూపరూపా
ప్రీతః స్మయన్నలకకుణ్డలనిష్కణ్డ
వక్త్రోల్లసన్నితసుధాం హరిరాబభాషే 9

శ్రీభగవానువాచ
రాజపుత్రీప్నితా భూపైర్లోకపాలవిభూతిభిః

- మహానుభావైః శ్రీమద్భీ రూపాదార్యబలోర్జితైః 10
- తాన్మాప్తానర్థినో హిత్యా చైద్యాదీన్మరదుర్మదాన్
దత్తా భ్రాత్రా స్వపిత్రా చ కస్మాన్నో వవృషేఽసమాన్ 11
- రాజభ్యో బిభ్యతః సుభ్రు సముద్రం శరణం గతాన్
బలవద్భిః కృతద్వేషాన్ప్రాయస్త్యక్తనృపాసనాన్ 12
- అస్పష్టవర్తనామ్బుంసామలోకపథమీయుషామ్
ఆస్థితాః పదవీం సుభ్రు ప్రాయః సీదంతి యోషితః 13
- నిష్క్రిశ్చనా వయం శశ్వన్నిష్క్రిశ్చనజనప్రియాః
తస్మా త్ప్రాయేణ న హ్యధ్యా మాం భజంతి సుమధ్యమే 14
- యయోరాత్మసమం విత్తం జన్మైశ్వర్యాకృతిర్భవః
తయోర్వివాహో మైత్రీ చ నోత్తమాధమయోః క్వచిత్ 15
- వైదర్భ్యేతదవిజ్ఞాయ త్వయాదీర్ఘసమీక్షయా
వృతా వయం గుణైర్హీనా భిక్షుభిః శ్లాఘితా ముధా 16
- అథాత్మనోఽనురూపం వై భజస్వ క్షత్రియర్షభమ్
యేన త్వమాశిషః సత్యా ఇహాముత్ర చ లప్స్యసే 17
- చైద్యశాల్వజరాసన్ధ దన్తవక్త్రాదయో నృపాః
మమ ద్విషంతి వామోరు రుక్మీ చాపి తవగ్రజః 18
- తేషాం వీర్యమదాన్ధానాం ధృష్టానాం స్మయనుత్తయే
ఆనితాసి మయా భద్రే తేజోపహరతాసతామ్ 19
- ఉదాసీనా వయం నూనం న స్త్రపత్యార్థకాముకాః
ఆత్మలబ్ధ్యాస్మహే పూర్ణా గేహయోర్జ్యోతిరక్రియాః 20

శ్రీశుక ఉవాచ

ఏతావదుక్త్వా భగవానాత్మానం వల్లభామివ
మన్యమానామవిశ్లేషాత్తద్దర్శిషు ఉపారమత్ 21

ఇతి త్రిలోకేశపతేస్తదాత్మనః ప్రియస్య దేవ్యశ్రుతపూర్వమప్రియమ్
ఆశ్రుత్య భీతా హృది జాతవేపధుశ్చింతాం దురంతాం రుదతీ జగామ హ 22

పదా సుజాతేన నఖారుణశ్రీయా భువం లిఖన్త్యశ్రుభిరజ్ఞానాసితైః
ఆసిద్భూతీ కుఙ్కుమరూపితౌ స్తనౌ తస్థావధోముఖ్యతిదుఃఖరుద్ధవాక్ 23

తస్యాః సుదుఃఖభయశోకవినష్టబుద్ధేర్
హస్తాచ్ఛ్లథద్వలయతో వ్యజనం పపాత
దేహశ్చ విక్లవధియః సహసైవ ముహ్యన్
రమ్భేవ వాయువిహతో ప్రవికీర్య కేశాన్ 24

తద్బ్రష్టా భగవాన్మృష్టః ప్రియాయాః ప్రేమబన్ధనమ్
హాస్యప్రాధిమజానన్త్యాః కరుణః సోఽన్వకమ్పిత 25

పర్యజ్ఞాదవరుహ్యశు తాముత్థాప్య చతుర్భుజః
కేశాన్సముహ్య తద్వక్త్రం ప్రామృజత్పద్మపాణినా 26

ప్రమృజ్యాశ్రుకలే నేత్రే స్తనౌ చోపహతౌ శుచా
ఆశ్లిష్య బాహునా రాజననన్యవిషయాం సతీమ్ 27

సాన్త్యయామాస సాన్త్యజ్ఞః కృపయా కృపణాం ప్రభుః
హాస్యప్రాధిభ్రమచ్ఛింతామతదర్హం సతాం గతిః 28

శ్రీభగవానువాచ

మా మా వైదర్భ్యసూయేథా జానే త్వాం మత్పరాయణామ్
త్వద్వచః శ్రోతుకామేన క్షేల్ప్యాచరితమజ్గనే 29

ముఖం చ ప్రేమసంరమ్భ స్ఫురితాధరమీక్షితుమ్
కటాక్షేపారుణాపాఙ్గం సున్దరభ్రుకుటీతటమ్ 30

అయం హి పరమో లాభో గృహేషు గృహమేధినామ్
యన్నర్హైరీయతే యామః ప్రియయా భీరు భామిని 31

శ్రీశుక ఉవాచ
సైవం భగవతా రాజన్వైదర్భి పరిసాన్వితా
జ్ఞాత్వా తత్పరిహసోక్తిం ప్రియత్యాగభయం జహౌ 32

బభాష ఋషభం పుంసాం వీక్షంతీ భగవన్ముఖమ్
సవ్రీడహసరుచిర స్నిగ్ధాపాఙ్గేన భారత 33

శ్రీరుక్మిణ్యువాచ
నన్యేవమేతదరవిన్దవిలోచనాహ యద్వై భవాన్భగవతోఽసదృశీ విభూష్ణః
క్వ స్వే మహిష్మ్యభిరతో భగవాన్స్త్రైధీశః క్వాహం గుణప్రకృతిరజ్జగృహీతపాదా 34

సత్యం భయాదివ గుణేభ్య ఉరుక్రమాంతః
శేతే సముద్ర ఉపలమ్భనమాత్ర ఆత్మా
నిత్యం కదిన్ద్రియగణైః కృతవిగ్రహస్త్వం
త్వత్సేవకైర్ఘృపపదం విధుతం తమోఽన్ధమ్ 35

త్వత్పాదపద్మమకరన్దజపాం మునీనాం
వర్తాస్ఫుటం వృశుభిర్నను దుర్విభావ్యమ్
యస్మాదలౌకికమివేహితమీశ్వరస్య
భూమన్స్తవేహితమథో అను యే భవన్తమ్ 36

నిష్క్రిశ్చానో నను భవాన్న యతోఽస్తి కిశ్చిద్
యస్మై బలిం బలిభుజోఽపి హరన్త్యజాద్యాః
న త్వా విదన్త్యసుతృపోఽన్తకమాధ్యతాన్దాః

ప్రేష్టో భవాన్బలిభుజామపి తేఽపి తుభ్యమ్

37

త్వం వై సమస్తపురుషార్థమయః ఫలాత్మా
యద్వాఞ్చయా సుమతయో విసృజంతి కృత్స్నమ్
తేషాం విభో సముచితో భవతః సమాజః
పుంసః స్త్రియాశ్చ రతయోః సుఖదుఃఖినోర్న

38

త్వం నృస్తదణ్డమునిభిర్గదితానుభావ
ఆత్మాత్మదశ్చ జగతామితి మే వృతోఽసి
హిత్వా భవద్భువ ఉదీరితకాలవేగ
ధ్వస్తాశిషోఽబ్జభవనాకపతీన్కుతోఽన్యే

39

జాడ్యం వచస్తవ గదాగ్రజ యస్తు భూపాన్
విద్రావ్య శార్ఙ్గానినదేన జహర్థ మాం త్వమ్
సింహో యథా స్వబలిమీశ పశూన్స్వభాగం
తేభ్యో భయాద్యదుదధిం శరణం ప్రపన్నః

40

యద్వాఞ్చయా నృపశిఖామణయోఽన్గవైన్య
జాయంతనాపలషగయాదయ ఐక్యపత్యమ్
రాజ్యం విసృజ్య వివిశుర్వనమమ్బుజాక్ష
సీదంతి తేఽనుపదవీం త ఇహాస్థితాః కిమ్

41

కాన్యం శ్రయేత తవ పాదసరోజగన్ధమ్
ఆఘ్రాయ సన్ముఖరితం జనతాపవర్గమ్
లక్ష్మ్యాలయం త్వవిగణయ్య గుణాలయస్య
మర్త్యా సదోరుభయమర్థవివీతదృష్టిః

42

తం త్వానురూపమభజం జగతామధీశమ్
ఆత్మానమత్ర చ పరత్ర చ కామపూరమ్
స్యాన్మే తవాఙ్ఘ్రిరరణం సృతిభిర్భుమన్త్యా

యో వై భజంతముపయాత్యనృతాపవర్గః 43

తస్యాః స్యురచ్యుత నృపా భవతోపదిష్టాః
స్త్రీణాం గృహేషు ఖరగోశ్వవిడాలభృత్యాః
యత్కర్ణమూలమన్కర్షణ నోపయాయాద్
యుష్మత్కథా మృడవిరిఞ్చసభాసు గీతా 44

త్వక్మశ్రురోమనఖకేశపినద్ధమన్తర్
మాంసాస్థిరక్తకృమివిట్కఫపిత్తవాతమ్
జీవచ్ఛవం భజతి కాన్తమతిర్విమూఢా
యా తే పదాబ్జమకరన్దమజిఘ్రతీ స్త్రీ 45

అస్త్యమ్బుజాక్ష మమ తే చరణానురాగ
ఆత్మనైతస్య మయి చానతిరిక్తదృష్టేః
యర్హస్య వృద్ధయ ఉపాత్తరజోఽతిమాత్లో
మామీక్షసే తదు హ నః పరమానుకమ్పా 46

నైవాలీకమహం మన్యే వచస్తే మధుసూదన
అమ్భాయా ఏవ హి ప్రాయః కన్యాయాః స్యాద్రతిః క్వచిత్ 47

వ్యూఢాయాశ్చాపి పుంశ్చల్యా మనోఽభ్యేతి నవం నవమ్
బుధోఽసతీం న బిభృయాత్తాం బిభ్రదుభయచ్యుతః 48

శ్రీభగవానువాచ
సాధ్వ్యేతచ్ఛ్రోతుకామైస్త్యం రాజపుత్రీ ప్రలమ్బితా
మయోదితం యదన్వాత్థ సర్వం తత్సత్యమేవ హి 49

యాన్యాన్కామయసే కామాన్మయ్యకామాయ భామిని
సన్తి హ్యేకాన్తభక్తాయాస్తవ కల్యాణి నిత్యద 50

ఉపలబ్ధం పతిప్రేమ పాతివ్రత్యం చ తేఽనఘే

యద్వాక్యైశ్చాల్యమానాయా న ధీర్మయ్యపకర్షితా 51

యే మాం భజన్తి దామ్పత్యే తపసా వ్రతచర్యయా
కామాత్మానోఽపవర్గేశం మోహితా మమ మాయయా 52

మాం ప్రాప్య మానిన్యపవర్గసమ్బదం
వాఙ్మన్తి యే సమ్బద ఏవ తత్పతిమ్
తే మన్దభాగా నిరయేఽపి యే నృణాం
మాత్రాత్మకత్వాత్పిరయః సుసంజ్ఞమః 53

దిష్ట్యా గృహేశ్వర్యసకృన్మయి త్వయా కృతానువృత్తిర్భవమోచనీ ఖలైః
సుదుష్కరాసౌ సుతరాం దురాశిషో హ్యసుంభరాయా నికృతిం జషః స్థియాః 54

న త్వాదృశీమ్మణయినీం గృహిణీం గృహేషు
పశ్యామి మానిని యయా స్వవివాహకాలే
ప్రాప్తాన్పుపాన్న విగణయ్య రహోహరో మే
ప్రస్థాపితో ద్విజ ఉపశ్రుతసత్కథస్య 55

భ్రాతుర్విరూపకరణం యుధి నిర్జితస్య
ప్రోద్వాహపర్వణి చ తద్వధమక్షగోష్ఠ్యామ్
దుఃఖం సముత్థమసహోఽస్మదయోగభీత్యా
నైవాబ్రవీః కిమపి తేన వయం జితాస్తే 56

దూతస్త్వయాత్మలభనే సువివిక్తమస్త్రైః
ప్రస్థాపితో మయి చిరాయతి శూన్యమేతత్
మత్వా జిహాస ఇదం అఙ్గమనన్యయోగ్యం
తిష్ఠేత తత్త్వయి వయం ప్రతినన్దయామః 57

శ్రీశుక ఉవాచ
ఏవం సౌరతసంలాపైర్భగవాన్జగదీశ్వరః
స్వరతో రమయా రేమే నరలోకం విడమృయన్ 58

తథాన్యాసామపి విభుర్భుహేసు గృహవానివ
ఆస్థితో గృహమేధీయాన్ధర్మాన్లోకగురుర్హరిః

59

అధ్యాయము – 61

శ్రీశుక ఉవాచ

ఏకైకశస్తాః కృష్ణస్య పుత్రాన్దశదశాబజః
అజీజనన్ననవమాన్పితుః సర్వాత్మసమ్పదా

1

గృహదనపగం వీక్ష్వ రాజపుత్ర్యోఽచ్యుతం స్థితమ్
ప్రేష్టం న్యమంసత స్వం స్వం న తత్తత్త్వ విదః స్త్రియః

2

చార్వజ్ఞకోశవదనాయతబాహునేత్ర
సప్రేమహాసరసవీక్షితవల్గుజల్పైః
సమ్మోహితా భగవతో న మనో విజేతుం
స్వైర్విభ్రష్టైః సమశకన్వనితా విభూమ్నః

3

స్మాయావలోకలవదర్శితభావహారి
భూమణ్డలప్రహితసౌరతమన్తశౌణ్డైః
పత్న్యస్తు శోడశసహస్రమనఙ్గబాణైర్
యస్యేన్ద్రియం విమథితుమ్కరణైర్న శేకుః

4

ఇత్థం రమాపతిమవాప్య పతిం స్త్రియస్తా
బ్రహ్మాదయోఽపి న విదుః పదవీం యదీయామ్
భేజర్ముదావిరతమేధితయానురాగ
హాసావలోకనవసఙ్గమలాలసాద్యమ్

5

ప్రత్యుద్గమాసనవరార్హణపాదశౌచ
తామ్బూలవిశ్రమణవీజనగన్ధమాల్పైః
కేశప్రసారశయనన్నపనోపహార్యైః

- దాసీశతా అపి విభోర్విదధుః స్మ దాస్యమ్ 6
- తాసాం యా దశపుత్రాణాం కృష్ణస్త్రీణాం పురోదితాః
అష్టా మహిష్యస్తత్పుత్రాన్మద్యుమ్నాదీన్సృణామి తే 7
- చారుదేష్ఠః సుదేష్ఠశ్చ చారుదేహశ్చ వీర్యవాన్
సుచారుశ్చారుగుప్తశ్చ భద్రచారుస్తథాపరః 8
- చారుచన్ద్రో విచారుశ్చ చారుశ్చ దశమో హరేః
ప్రద్యుమ్నప్రముఖా జాతా రుక్మిణ్యాం నావమాః పితుః 9
- భానుః సుభానుః స్వర్భానుః ప్రభానుర్భానుమాన్స్తథా
చన్ద్రభానుర్భూహద్భానురతిభానుస్తథాష్టమః 10
- శ్రీభానుః ప్రతిభానుశ్చ సత్యభామాత్మజా దశ
సామ్భుః సుమిత్రః పురుజిచ్ఛతజిచ్ఛ సహస్రజిత్ 11
- వియయశ్చిత్రకేతుశ్చ వసుమాన్దవిడః క్రతుః
జామ్భవత్యాః సుతా హ్యేతే సామ్భాద్యాః పితృసమ్మతాః 12
- వీరశ్చన్ద్రోఽశ్వసేనశ్చ చిత్రగుర్వేగవాన్స్పృషః
ఆమః శఙ్కుర్వసుః శ్రీమాన్కున్తిర్నాగ్నజితేః సుతాః 13
- శ్రుతః కవిర్వృషో వీరః సుబాహుర్భద్ర ఏకలః
శాన్తిర్దర్శః పూర్ణమాసః కాలిన్ద్యాః సోమకోఽవరః 14
- ప్రఘోషో గాత్రవాన్సింహో బలః ప్రబల ఊర్ధగః
మాద్ర్యాః పుత్రా మహాశక్తిః సహ ఓజోఽపరాజితః 15
- వృకో హర్షోఽనిలో గృధ్రో వర్ధనోన్నాద ఏవ చ
మహాంసః పావనో వహ్నిర్మిత్రవిన్దాత్మజాః క్షుధిః 16

సజ్జామజిద్భుహత్సేనః శూరః ప్రహరణోఽరిజిత్
జయః సుభద్రో భద్రాయా వామ ఆయుశ్చ సత్యకః 17

దీప్తిమాంస్తామతప్తాద్యా రోహిణ్యాస్తనయా హరేః
ప్రద్యమ్నాచ్చానిరుద్ధోఽభూద్రుక్మవత్సాం మహాబలః
పుత్ర్యాం తు రుక్మిణీ రాజన్నామ్నా భోజకతే పురే 18

ఏతేషాం పుత్రపౌత్రాశ్చ బభూవుః కోటిశో నృప
మాతరః కృష్ణజాతీనాం సహస్రాణి చ షోడశ 19

శ్రీరాజోవాచ
కథం రుక్మరీపుత్రాయ ప్రాదాద్ధుహితరం యుధి
కృష్ణేన పరిభూతస్తం హస్తం రస్తం ప్రతీక్షతే
ఏతదాఖ్యాహి మే విద్వన్స్విషోర్వైవాహికం మిథః 20

అనాగతమతీతం చ వర్తమానమతీన్త్రియమ్
విప్రకృష్టం వ్యవహితం సమ్యక్పశ్యన్తి యోగినః 21

శ్రీశుక ఉవాచ
వృతః స్వయంవరే సాక్షాదనగ్గోఽగ్గయుతస్తయా
రాజ్ఞః సమేతాన్నిర్జిత్య జహరైకరథో యుధి 22

యద్యప్యనుస్మరన్వైరం రుక్మీ కృష్ణావమానితః
వ్యతరద్భాగినేయాయ సుతాం కుర్వన్స్వసుః ప్రియమ్ 23

రుక్మిణ్యాస్తనయాం రాజన్మృతవర్మసుతో బలీ
ఉపయేమే విశాలాక్షీం కన్యాం చారుమతీం కిల 24

దౌహిత్రాయానిరుద్ధాయ పౌత్రీం రుక్మ్యాదదాద్ధరేః
రోచనాం బద్ధవైరోఽపి స్వసుః ప్రియచిక్రీర్షయా
జానన్నధర్మం తద్యోనం స్నేహపాశానుబంధనః 25

- తస్మిన్నభ్యుదయే రాజన్మక్మీణీ రామకేశవౌ
పురం భోజకటం జగ్ముః సామ్భప్రద్యుమ్నకాదయః 26
- తస్మిన్నివృత్త ఉద్వాహే కాలిజ్గప్రముఖా నృపాః
దృప్తాస్తే రుక్మిణం ప్రోచుర్బలమక్షైర్వినిర్జయ 27
- అనక్షజ్ఞో హ్యయం రాజన్మపి తద్వ్యసనం మహత్
ఇత్యుక్తో బలమాహూయ తేనాక్షైరుక్మదీవ్యత 28
- శతం సహస్రమయుతం రామస్తత్రాదదే పణమ్
తం తు రుక్మజయత్తత్ర కాలిజ్గః ప్రాహసద్బలమ్
దంతాన్సన్ధర్శయన్ముచ్చైర్నామృప్యత్తద్దలాయుధః 29
- తతో లక్షం రుక్మగృహ్లాద్గహం తత్రాజయద్బలః
జితవానహమిత్యాహ రుక్మీ కైతవమాశ్రితః 30
- మన్యునా క్షుభితః శ్రీమాన్సముద్ర ఇవ పర్వణి
జాత్యారుణాక్షోఽతిరుషా న్యర్బుదం గ్లహమాదదే 31
- తం చాపి జితవానామో ధర్మేణ ఛలమాశ్రితః
రుక్మీ జితం మయాత్రేమే వదన్తు ప్రాశ్నికా ఇతి 32
- తదాబ్రవీన్నభోవాణీ బలేనైవ జితో గ్లహః
ధర్మతో వచనేనైవ రుక్మీ వదతి వై మృషా 33
- తామనాదృత్య వైదర్భో దుష్టరాజన్యచోదితః
సఙ్కర్షణం పరిహసన్సభాషే కాలచోదితః 34
- వైవాక్షకోవిదా యూయం గోపాలా వనగోచరాః
అక్షైర్దీవ్యన్తి రాజానో బాణైశ్చ న భవాదృశాః 35

- రుక్మిణైవమధిక్షిప్తో రాజభిశ్చోపహసితః
క్రుద్ధః పరిఘముద్యమ్య జఘ్నే తం నృష్ణసంసది 36
- కలిజ్గరాజం తరసా గృహీత్వా దశమే పదే
దంతానపాతయత్సుద్ధో యోఽహసద్వివృతైర్ద్విజైః 37
- అన్యే నిర్భిన్నబాహూరు శిరసో రుధిరోక్షితాః
రాజానో దుద్రవర్భీతా బలేన పఙ్ఘర్జితాః 38
- నిహతే రుక్మిణి శ్యాలే నాబ్రవీత్సాధ్వసాధు వా
రక్మిణీబలయో రాజన్న్వేహభజ్గభయాద్ధరిః 39
- తతోఽనిరుద్ధం సహ సూర్యయా వరం రథం సమారోప్య యయుః కుశస్థలీమ్
రామాదయో భోజకటాద్దశార్వాః సిద్ధాఖిలార్థా మధుసూదనాశ్రయాః 40

అధ్యాయము – 62

- శ్రీరాజోవాచ
బాణస్య తనయామూషాముపయేమే యదూత్తమః
తత్ర యుద్ధమభూద్దోరం హరిశఙ్కరయోర్మహత్
ఏతత్సర్వం మహాయోగిన్సమాఖ్యాతుం త్వమర్హసి 1
- శ్రీశుక ఉవాచ
బాణః పుత్రశతజ్యేష్ఠో బలేరాసీన్మహాత్మనః
యేన వామనరూపాయ హరయేఽదాయ మేదిసి
తస్యోరసః సుతో బానః శివభక్తిరతః సదా 2
- మాన్యో వదాన్యో ధీమాంశ్చ సత్యసన్దో దృఢవ్రతః
శోణితాఖ్యే పురే రమ్యే స రాజ్యమకరోత్పు రా
తస్య శమ్భోః ప్రసాదేన కిఙ్కరా ఇవ తేఽమరాః
సహస్రబాహుర్వాద్యేన తాణ్డవేఽతోషయన్ముడమ్ 3

- భగవాన్సర్వభూతేశః శరణ్యో భక్తవత్సలః
వరేణ ఛన్దయామాస స తం వవ్రే పురాధిపమ్ 4
- స ఏకదాహ గిరిశం పార్శ్వస్థం వీర్యదుర్మదః
కిరీటేనార్కవర్ణేన సంస్పృశంతతృదామ్బుజమ్ 5
- నమస్యే త్వాం మహాదేవ లోకానాం గురుమీశ్వరమ్
పుంసామపూర్ణకామానాం కామపూరామరాజ్ఞీపమ్ 6
- దోసహస్రం త్వయా దత్తం పరం భారాయ మేఽభవత్
త్రిలోక్యాం ప్రతియోద్ధారం న లభే త్వదృతే సమమ్ 7
- కణ్డాత్యా నిభృతైర్దోర్భిర్యుయుత్సుర్దిగ్గజానహమ్
ఆద్యాయాం చూర్ణయన్నద్రీస్థితాస్తేఽపి ప్రదుద్రువుః 8
- తచ్ఛ్చుత్వా భగవాన్మృద్ధః కేతుస్తే భజ్యతే యదా
త్వద్దర్పఘ్నం భవేన్మాథ సంయుగం మత్సమేన తే 9
- ఇత్యుక్తః కుమతిర్హృష్టః స్వగృహం ప్రావిశన్నప
ప్రతీక్షన్గిరిశాదేశం స్వవీర్యనశనమ్ముధీః 10
- తస్యోషా నామ దుహితా స్వషే ప్రాద్యుమ్నినా రతిమ్
కన్యాలభత కాన్తేన ప్రాగదృష్టశ్రుతేన సా 11
- సా తత్ర తమపశ్యన్తి క్వాసి కాన్తేతి వాదిసి
సఖీనాం మధ్య ఉత్తస్థా విహ్వలా వ్రీడితా భృశమ్ 12
- బాణస్య మస్త్రీ కుమ్భాణ్డశ్చిత్రలేఖా చ తత్పుతా
సఖ్యపృచ్ఛత్సఖీమూషాం కౌతూహలసమన్వితా 13
- కం త్వం మృగయసే సుభ్రు కీదృశస్తే మనోరథః

- హస్తగ్రాహం న తేఽద్యాపి రాజపుత్ర్యపలక్షయే 14
- దృష్టః కశ్చిన్నరః స్వప్నే శ్యామః కమలలోచనః
పీతవాసా బృహద్బాహుర్యోషితాం హృదయంగమః 15
- తమహం మృగయే కాంతం పాయయిత్వాధరం మధు
క్వాపి యాతః స్పృహయతీం క్షిప్త్వా మాం వృజినార్ణవే 16
- చిత్రలేఖోవాచ
వ్యసనం తేఽపకర్షామి త్రిలోక్యాం యది భావ్యతే
తమానేవ్యే వరం యస్తే మనోహర్తా తమాదిశ 17
- ఇత్యుక్త్వా దేవగన్ధర్వ సిద్ధచారణపన్నగాన్
దైత్యవిద్యాధరాన్యక్షాన్మనుజాంశ్చ యథాలిఖత్ 18
- మనుజేషు చ సా వృష్ణీన్సూరమానకదున్దుభిమ్
వ్యలిఖద్రామకృష్ణా చ ప్రద్యుమ్నం వీక్య లజ్జితా 19
- అనిరుద్ధం విలిఖితం వీక్యోషావాఙ్ముఖీ హియా
సోఽసావసావితి ప్రాహ స్మయమానా మహీపతే 20
- చిత్రలేఖా తమాజ్ఞాయ పౌత్రం కృష్ణస్య యోగినీ
యయౌ విహాయసా రాజన్ద్వారకాం కృష్ణపాలితామ్ 21
- తత్ర సుప్తం సుపర్యజ్కే ప్రాద్యుమ్నం యోగమాస్థితా
గృహీత్వా శోణితపురం సఖ్యై ప్రియమదర్శయత్ 22
- సా చ తం సున్దరవరం విలోక్య ముదితాననా
దుష్ప్రీక్యే స్వగృహే పుమ్భి రేమే ప్రాద్యుమ్నినా సమమ్ 23
- పరార్థ్యవాసఃస్రగ్గన్ధ ధూపదీపాసనాదిభిః

- పానభోజనభక్ష్యైశ్చ వాక్యైః శుశ్రూషణార్చితః 24
- గూఢః కన్యాపురే శశ్వత్ ప్రవృద్ధస్నేహయా తయా
నాహర్గణాన్స బుబుధే ఊషయాపహృతేన్ద్రియః 25
- తాం తథా యదువీరేణ భుజ్యమానాం హతవ్రతామ్
హేతుభిర్లక్షయాం చక్రురాపుతాం దురవచ్ఛదైః 26
- భటా ఆవేదయాం చక్రూ రాజంస్తే దుహితుర్వయమ్
విచేష్టితం లక్షయామ కన్యాయాః కులదూషణమ్ 27
- అనపాయిభిరస్మాభిర్గుప్తాయాశ్చ గృహే ప్రభో
కన్యాయా దూషణం పుష్కర్థప్రేక్ష్యాయా న విద్యుహే 28
- తతః ప్రవృథితో బాణో దుహితుః శ్రుతదూషణః
త్వరితః కన్యకాగారం ప్రాప్తోఽద్రాక్షీద్యదూద్వహమ్ 29
- కామాత్మజం తం భువనైకసున్దరం శ్యామం పిశణ్ణామ్బరమమ్బుజేక్షణమ్
బృహద్భుజం కుణ్డలకున్తలత్విషా స్మితావలోకేన చ మణ్డితాననమ్ 30
- దీవ్యస్తమకైః ప్రియయాభిన్మృషాయా తదఙ్గసఙ్గస్తనకుఙ్కుమస్తజమ్
బాహ్వోర్దధానం మధుమల్లికాశ్రితాం తస్యగ్ర ఆసీనమవేక్ష్య విస్మితః 31
- స తం ప్రవిష్టం వృతమాతతాయిభిర్భటైరసీకైరవలోక్య మాధవః
ఉద్యమ్య మౌర్వం పరిఘం వ్యవస్థితో యథాన్తకో దణ్డధరో జిఘాంసయా 32
- జిఘృక్షయా తాన్పురితః ప్రసర్పతః శునో యథా శూకరయూథపోఽహనత్
తే హన్యమానా భవనాద్వినిగ్గతా నిర్భిన్నమూర్ధోరుభుజాః ప్రదుద్రువుః 33
- తం నాగపాశైర్బలినన్దనో బలీ ఘ్నంతం స్వపైన్యం కుపితో బబన్ద హ
ఊషా భృశం శోకవిషాదవిహ్వలా బద్ధం నిశమ్యాశ్రుకలాక్ష్యరౌత్సీత్ 34

అధ్యాయము – 63

శ్రీశుక ఉవాచ

అపశ్యతాం చానిరుద్ధం తద్భన్దానాం చ భారత
చత్వారో వార్షికా మాసా వ్యతీయురనుశోచతామ్

1

నారదాత్తదుపాకర్ణ్య వార్తాం బద్ధస్య కర్మ చ
ప్రయయుః శోణితపురం వృష్ణయః కృష్ణదైవతాః

2

ప్రద్యుష్మా యుయుధానశ్చ గదః సామ్బోఽథ సారణః
నన్దోపనన్దభద్రాద్యా రామకృష్ణానువర్తినః

3

అక్షౌహిణీభిర్ద్వాదశభిః సమేతాః సర్వతో దిశమ్
రురుధుర్బాణనగరం సమంతాత్సాత్వతర్షభాః

4

భజ్యమానపురోద్యాన ప్రాకారాట్టాలగోపురమ్
ప్రేక్షమాణో రుషావిష్ణుస్తుల్యసైన్యోఽభినిర్యయౌ

5

బాణార్థే భగవాన్రుద్రః ససుతః ప్రమథైర్వృతః
ఆరుహ్య నన్దివృషభం యుయుధే రామకృష్ణయోః

6

ఆసీత్పుతుములం యుద్ధమద్భుతం రోమహర్షణమ్
కృష్ణశక్జరయో రాజస్త్రద్యుమ్నగుహయోరపి

7

కుమ్భాణ్డకూపకర్ణాభ్యాం బలేన సహ సంయుగః
సామ్భస్య బాణపుత్రేణ బాణేన సహ సాత్యకేః

8

బ్రహ్మదయః సురాధీశా మునయః సిద్ధచారణాః
గన్ధర్వాపురసో యక్షా విమానైర్తష్టుమాగమన్

9

శక్జరానుచరాన్శౌరిర్భూతప్రమథగుహ్యకాన్
డాకినీర్యాతుధానాంశ్చ వేతాలాన్సవినాయకాన్

10

- ప్రేతమాతృపిశాచాంశ్చ కుష్టాణాన్బ్రహ్మరాక్షసాన్
ద్రావయామాస తీక్ష్ణగైః శరైః శార్ఙ్గధనుశ్చ్యుతైః 11
- పుథగ్విధాని ప్రాయుజ్క్త పిణాకృస్తాణి శార్ఙ్గాణి
ప్రత్యస్తైః శమయామాస శార్ఙ్గపాణిరవిస్మితః 12
- బ్రహ్మాస్తస్య చ బ్రహ్మాస్తం వాయవ్యస్య చ పార్వతమ్
ఆగ్నేయస్య చ పార్జన్యం నైజం పాశుపతస్య చ 13
- మోహయిత్వా తు గిరిశం జృమ్భణాస్త్రేణ జృమ్భితమ్
బాణస్య పుతనాం శౌరిర్జఘానాసిగదేషుభిః 14
- స్కన్ధః ప్రద్యుమ్నబాణౌఘైరర్ద్రమానః సమన్తతః
అస్పగ్విముఞ్చన్గాత్రేభ్యః శిఖినాపక్రమద్రణాత్ 15
- కుమ్భాణ్డకూపకర్ణశ్చ పేతతుర్ముషలార్ధితౌ
దుద్రువుస్తదనీకని హతనాథాని సర్వతః 16
- విశీర్యమాణమ్స్వబలం దృష్ట్వా బాణోఽత్యమర్షితః
కృష్ణమభ్యుద్రవత్సజ్జ్యే రథీ హిత్యైవ సాత్యకిమ్ 17
- ధనూంష్యాకృప్య యుగపద్మాణః పఞ్చశతాని వై
ఏకైకస్మిన్మరౌ ద్వౌ ద్వౌ సన్దధే రణదుర్మదః 18
- తాని చిచ్ఛేద భగవాన్దనూంసి యుగపద్ధరిః
సారథిం రథమశ్వాంశ్చ హత్వా శఙ్ఖమపూరయత్ 19
- తన్మాతా కోటరా నామ నగ్నా మక్తశిరోరుహా
పురోఽవతన్థే కృష్ణస్య పుత్రప్రాణిరక్షయా 20
- తతస్తిర్యజ్ముఖో నగ్నామనిరీక్షన్గదాగ్రజః

- బాణశ్చ తావద్విరథశ్చిన్నధన్వావిశత్స రమ్ 21
- విద్రావితే భూతగణే జ్వరస్తు త్రిశిరాస్తీపాత్
అభ్యధావత దాశార్హం దహన్నివ దిశో దశ 22
- అథ నారాయణః దేవః తం దృష్ట్వా వ్యసృజజ్జ్వరమ్
మాహేశ్వరో వైష్ణవశ్చ యుయుధాతే జ్వరావుభౌ 23
- మాహేశ్వరః సమాక్రన్దన్వైష్ణవేన బలార్దితః
అలబ్ధ్యాభయమన్యత్ర భీతో మాహేశ్వరో జ్వరః
శరణార్థీ హృషీకేశం తుష్టావ ప్రయతాజ్జాలిః 24
- జ్వర ఉవాచ
నమామి త్వానన్తశక్తిం పరేశమృర్వాత్మానం కేవలం జ్ఞప్తిమాత్రమ్
విశ్వోత్పత్తిస్థానసంరోధహేతుం యత్తద్బ్రహ్మ బ్రహ్మలింగమృశాన్తమ్ 25
- కాలో దైవం కర్మ జీవః స్వభావో ద్రవ్యం క్షేత్రం ప్రాణ ఆత్మా వికారః
తత్సజ్ఞాతో బీజరోహప్రవాహస్త్వన్మాయైషా తన్నిషేధం ప్రపద్యే 26
- నానాభావైర్గీలయైవోపపన్నైర్దేవాన్సాధూన్లోకసేతున్భిభర్షి
హంస్యన్మార్గాన్హింసయా వర్తమానాన్స్తన్మైతత్తే భారహారాయ భూమేః 27
- తప్తోఽహమ్మే తేజసా దుఃసహేన శాన్తోగ్రేణాత్యుల్బఢేన జ్వరేణ
తావత్తాపో దేహినాం తేఽన్త్రిమూలం నో సేవేరన్యావదాశానుబద్ధాః 28
- శ్రీభగవానువాచ
త్రిశిరస్తే ప్రసన్నోఽస్మి వ్యేతు తే మజ్జ్వరాద్భయమ్
యో నౌ స్మరతి సంవాదం తస్య త్వన్న భవేద్భయమ్ 29
- ఇత్యుక్తోఽచ్యుతమానమ్య గతో మాహేశ్వరో జ్వరః
బాణస్తు రథమారూఢః ప్రాగాద్యోత్యన్తనార్దనమ్ 30

తతో బాహుసహస్రేణ నానాయుధధరోఽసురః
ముమోచ పరమక్రుద్ధో బాణాంశ్చక్రాయుధే నృప

31

తస్యాస్యతోఽస్త్రాణ్యసకృచ్ఛక్రేణ క్షురనేమినా
చిచ్ఛేద భగవాన్బాహునాన్భా ఇవ వనస్పతేః

32

బాహుషు ఛిద్యమానేషు బాణస్య భగవాన్భవః
భక్తానకమ్భ్యుపవ్రజ్య చక్రాయుధమభాషత

33

శ్రీరుద్ర ఉవాచ
త్వం హి బ్రహ్మ పరం జ్యోతిర్గాఢం బ్రహ్మణి వాఙ్మయే
యం పశ్యన్త్యమలాత్మాన ఆకాశమివ కేవలమ్

34

నాభిర్నభోఽగ్నిర్ముఖమమ్బు రేతో
ద్యౌః శీర్షమాశాః శ్రుతిరజ్జైరుర్వీ
చన్ద్రో మనో యస్య దృగర్క ఆత్మా
అహం సముద్రో జరరం భుజేన్ద్రః

35

రోమాణి యస్యాషధయోఽమ్బువాహః
కేశా విరిణ్చో ధిషణా విసర్గః
ప్రజాపతిర్హృదయం యస్య ధర్మః
స పై భవాన్పురుషో లోకకల్పః

36

తవావతారోఽయమకుణ్డధామన్దర్మస్య గుప్త్యై జగతో హితాయ
వయం చ సర్వే భవతానుభావితా విభావయామో భువనాని సప్త

37

త్వమేక ఆద్యః పురుషోఽద్వితీయస్తుర్యః స్వదృగ్దేతురహేతురీశః
ప్రతీయసేఽథాపి యథావికారం స్వమాయయా సర్వగుణప్రసిద్ధ్యై

38

యథైవ సూర్యః పిహితశ్చాయయా స్వయా

- ఛాయాం చ రూపాణి చ సజ్చకాస్తి
ఏవం గుణేనాపిహితో గుణాంస్త్వమ్
ఆత్మప్రదీపో గుణినశ్చ భూమన్ 39
- యన్మాయామోహితధియః పుత్రదారగృహాదిషు
ఉన్మజ్జంతి నిమజ్జంతి ప్రసక్తా వృజినార్ణవే 40
- దేవదత్తమిమం లబ్ధ్వా నృలోకమజితేన్ద్రియః
యో నాద్రియేత త్వత్పాదౌ స శోచ్యో హ్యత్మవశ్చకః 41
- యస్త్వాం విస్మజతే మర్త్య ఆత్మానం ప్రియమీశ్వరమ్
విపర్యయేన్ద్రియాథార్థం విషమత్త్యమృతం త్యజన్ 42
- అహం బ్రహ్మథ విబుధా మునయశ్చామలాశయాః
సర్వాత్మనా ప్రపన్నాస్త్వామాత్మానం ప్రేషమీశ్వరమ్ 43
- తం త్వా జగత్స్థిత్యుదయాన్తహేతుం
సమం ప్రసాంతం సుహృదాత్మదైవమ్
అనన్యమేకం జగదాత్మకేతం
భవాపవర్గాయ భజామ దేవమ్ 44
- అయం మమేష్టో దయితోఽనువర్తీ మయాభయం దత్తమముష్య దేవ
సమ్పాద్యతాం తద్భవతః ప్రసాదో యథా హి తే దైత్యపతౌ ప్రసాదః 45
- శ్రీభగవానువాచ
యదాత్థ భగవంస్త్వం నః కరవామ ప్రియం తవ
భవతో యద్వ్యవసితం తస్మై సాధ్వనుమోదితమ్ 46
- అవధ్యోఽయం మమాప్యేష వైరోచనిసుతోఽసురః
ప్రహ్రాదాయ వరో దత్తో న వధ్యో మే తవాన్వయః 47

దర్పిపశమనాయాస్య ప్రవృక్ణా బాహవో మయా
సూదితం చ బలం భూరి యచ్చ భారాయితం భువః 48

చత్వారోఽస్య భుజాః శిష్టా భవిష్యత్సజరామరః
పార్షదముఖ్యో భవతో న కుతశ్చిద్భయోఽసురః 49

ఇతి లబ్ధ్వాభయం కృష్ణం ప్రణమ్య శిరసాసురః
ప్రాద్యుమ్నం రథమారోప్య సవధ్యో సముపానయత్ 50

అక్షౌహిణ్యా పరివృతం సువాసఃసమలబ్ధృతమ్
సపత్నీకం పురస్కృత్య యయౌ రుద్రానుమోదితః 51

స్వరాజధానీం సమలబ్ధృతాం ధ్వజైః
సతోరణైరుక్షితమార్గచత్వరామ్
వివేశ శఙ్ఖానకదున్దుభిస్వనైర్
అభ్యుద్యతః పౌరసుహృద్ద్విజాతిభిః 52

య ఏవం కృష్ణవిజయం శఙ్కరేణ చ సంయుగమ్
సంస్మరేత్ప్రాతరుత్థాయ న తస్య స్వాత్మరాజయః 53

అధ్యాయము – 64

శ్రీబాదరాయణిరువాచ
ఏకదోపవనం రాజన్జగ్ముర్యదుకుమారకాః
విహర్తుం సామ్బప్రద్యుమ్న చారుభానుగదాదయః 1

క్రీడిత్వా సుచిరం తత్ర విచిన్వంతః పిపాసితాః
జలం నిరుదకే కూపే దదృశుః సత్త్వ మద్భుతమ్ 2

కృకలాసం గిరినిభం వీక్ష్వ విస్మితమానసాః
తస్య చోద్ధరణే యత్నం చక్రుస్తే కృపయాన్వితాః 3

- చర్మజైస్తాస్తపైః పాశైర్బద్ధ్వా పతితమర్భకాః
నాశక్నురన్సముద్ధర్తుం కృష్ణాయాచఖ్యురుత్సుకాః 4
- తత్రాగత్యారవిన్దాక్షో భగవాన్విశ్వభావనః
వీక్ష్యోజ్జహార వామేన తం కరేణ స లీలయా 5
- స ఉత్తమఃశ్లోకకరాభిమృష్టో విహాయ సద్యః కృకలాసరూపమ్
సంతప్తచామీకరచారువర్ణః స్వర్గ్యద్భుతాలజ్కరణామ్బరస్రక్ 6
- పప్రచ్చ విద్వానపి తన్నిదానం జనేషు విఖ్యాపయితుం ముకున్దః
కన్త్వం మహాభాగ వరేణ్యరూపో దేవోత్తమం త్వాం గణయామి నూనమ్ 7
- దశామిమాం వా కతమేన కర్మణా సమప్రాపితోఽస్యతదర్హః సుభద్ర
ఆత్మానమాఖ్యాహి వివిత్సతాం నో యన్మన్యసే నః క్షమమత్ర వక్తుమ్ 8
- శ్రీశుక ఉవాచ
ఇతి స్మ రాజా సమృష్టః కృష్ణేనానన్తమూర్తినా
మాధవం ప్రణిపత్యాహ కిరీటేనార్కవర్చసా 9
- నృగ ఉవాచ
నృగో నామ నరేన్ద్రోఽహమిక్ష్వాకుతనయః ప్రభో
దానిష్వ్యాఖ్యాయమానేషు యది తే కర్ణమస్పృశమ్ 10
- కిం ను తేఽవిదితం నాథ సర్వభూతాత్మసాక్షిణః
కాలేనావ్యాహతదృశో వక్ష్యేఽథాపి తవాజ్ఞయా 11
- యావత్యః సికతా భూమేర్యావత్యో దివి తారకాః
యావత్యో వర్షధారాశ్చ తావతీరదదం స్మ గాః 12
- పయస్వినీస్తరుణీః శీలరూప గుణోపపన్నాః కపిలా హేమస్పర్శీః

- న్యాయార్జితా రూప్యఖురాః సవత్సా దుకూలమాలాభరణా దదావహమ్ 13
- స్వలబ్ధ్యతేభ్యో గుణశీలవద్భ్యః సేదత్కుటుమ్భేభ్య ఋతవ్రతేభ్యః
తపఃశ్రుతబ్రహ్మవదాన్యసద్భ్యః ప్రాదాం యువభ్యో ద్విజపుంగవేభ్యః 14
- గోభూహిరణ్యాయతనాశ్వహస్తినః కన్యాః సదాసీస్తిలరూప్యశయ్యాః
వాసాంసి రత్నాని పరిచ్ఛదావ్రథానిష్ఠం చ యజ్ఞైశ్చరితం చ పూర్తమ్ 15
- కస్యచిద్ద్విజముఖ్యస్య భ్రష్టా గౌర్మమ గోధనే
సమృక్తావిదుషా సా చ మయా దత్తా ద్విజాతయే 16
- తాం నీయమానాం తత్స్వామీ దృష్టోవాచ మమేతి తమ్
మమేతి పరిగ్రాహ్యహ నృగో మే దత్తవానితి 17
- విప్రౌ వివదమానౌ మామూచతుః స్వార్థసాధకౌ
భవాన్దాతాపహర్తేతి తచ్ఛ్రుత్వా మేఽభవద్భుమః 18
- అనుసీతావుభౌ విప్రౌ ధర్మకృచ్ఛగతేన వై
గవాం లక్షం ప్రకృష్టానాం దాస్యామ్యేషా ప్రదీయతామ్ 19
- భవంతావనుగృహ్ణీతాం కింకరస్యావిజానతః
సముద్ధరతం మాం కృచ్ఛాత్పతంతం నిరయేఽశుచౌ 20
- నాహం ప్రతీచ్ఛే వై రాజన్నిత్యుక్త్వా స్వామ్యపాక్రమత్
నాన్యధవామప్యయుతమిచ్ఛామీత్యపరో యయౌ 21
- ఏతస్మిన్నంతరే యాషైర్దాతైర్నీతో యమక్షయమ్
యమేన పృష్టస్తత్రాహం దేవదేవ జగత్పతే 22
- పూర్వం త్వమశుభం భుక్ష్వా ఉతాహో నృపతే శుభమ్
నాంతం దానస్య ధర్మస్య పశ్యే లోకస్య భాస్వతః 23

పూర్వం దేవాశుభం భుజ్జ ఇతి ప్రాహ పతేతి సః
తావదద్రాక్షమాత్మానం కృకలాసం పతన్తుభో

24

బ్రహ్మణ్యస్య వదాన్యస్య తవ దాసస్య కేశవ
స్మృతిర్నాద్యాపి విధ్వస్తా భవత్సన్దర్శనార్థినః

25

స త్వం కథం మమ విభోఽక్షిపథః పరాత్మా
యోగేశ్వరః శ్రుతిదృశామలహృద్విభావ్యః
సాక్షాదధోక్షజ ఉరువ్యసనాన్ధబుద్ధేః
స్యాన్మేఽనుదృశ్య ఇహ యస్య భవాపవర్గః

26

దేవదేవ జగన్నాథ గోవింద పురుషోత్తమ
నారాయణ హృషీకేశ పుణ్యశ్లోకాచ్యుతావ్యయ

27

అనుజానీహి మాం కృష్ణ యాన్తం దేవగతిం ప్రభో
యత్ర క్వాపి సతశ్చేతో భూయాన్మే త్వత్పదాస్పదమ్

28

నమస్తే సర్వభావాయ బ్రహ్మణేఽనంతశక్తయే
కృష్ణాయ వాసుదేవాయ యోగానాం పతయే నమః

29

ఇత్యుక్త్వా తం పరిక్రమ్య పాదౌ స్పృష్ట్వా స్వమౌలినా
అనుజ్ఞతో విమానార్గ్యమారుహత్పశ్యతాం నృణామ్

30

కృష్ణః పరిజనం ప్రాహ భగవాన్దేవకీసుతః
బ్రహ్మణ్యదేవో ధర్మాత్మా రాజన్యాననుశిక్షయన్

31

దుర్జరం బత బ్రహ్మస్వం భుక్తమగ్నేర్మనాగపి
తేజీయసోఽపి కిముత రాజ్ఞాం ఈశ్వరమానినామ్

32

నాహం హాలాహలం మన్యే విషం యస్య ప్రతిక్రియా
బ్రహ్మస్వం హి విషం ప్రోక్తం నాస్య ప్రతివిధిర్భువి

33

- హినస్తి విషమత్తారం వహ్నిరద్భిః ప్రశామ్యతి
కులం సమూలం దహతి బ్రహ్మస్వారణిపావకః 34
- బ్రహ్మస్వం దురనుజ్ఞాతం భుక్తం హన్తి త్రిపూరుషమ్
ప్రసహ్య తు బలాద్భుక్తం దశ పూర్వాన్దశాపరాన్ 35
- రాజానో రాజలక్ష్మ్యాన్తా నాత్మపాతం విచక్షతే
నిరయం యేఽభిమన్యన్తే బ్రహ్మస్వం సాధు బాలిశాః 36
- గృహ్ణన్తి యావతః పాంశూన్మన్దతామశ్రుభిన్దవః
విప్రాణాం హృతవృత్తీనామ్యదాన్యానాం కుటుమ్భినామ్ 37
- రాజానో రాజకుల్యాశ్చ తావతోఽబ్ధాన్నిరఙ్ముశాః
కుమ్భిపాకేషు పచ్యన్తే బ్రహ్మదాయాపహారిణః 38
- స్వదత్తాం పరదత్తాం వా బ్రహ్మవృత్తిం హరేచ్ఛ యః
షష్ఠివర్షసహస్రాణి విష్ఠాయాం జాయతే కృమిః 39
- న మే బ్రహ్మధనం భూయాద్యద్ధుధ్వాల్పాయుషో నరాః
పరాజితాశ్చ్యుతా రాజ్యాద్భవన్త్యద్వేజినోఽహయః 40
- విప్రం కృతాగసమపి నైవ ద్రుహ్యత మామకాః
ఘ్నంతం బహు శపంతం వా నమస్కురుత నిత్యశః 41
- యథాహం ప్రణమే విప్రాననుకాలం సమాహితః
తథా నమత యూయం చ యోఽన్యథా మే స దణ్డభాక్ 42
- బ్రాహ్మణార్థో హ్యపహృతో హర్తారం పాతయత్యధః
అజానన్తమపి హ్యేనం నృగం బ్రాహ్మణగౌరివ 43
- ఏవం విశ్రావ్య భగవాన్ముకున్దో ద్వారకౌకసః

పావనః సర్వలోకానాం వివేశ నిజమన్దిరమ్

44

అధ్యాయము – 65

శ్రీశుక ఉవాచ

బలభద్రః కురుశ్రేష్ఠ భగవాన్తథమాస్థితః

సుహృద్దిదృక్షురుత్కణ్ఠః ప్రయయా నన్దగోకులమ్

1

పరిష్వక్తశ్చిరోత్కణ్ఠైర్గోపైర్గోపీభిరేవ చ

రామోఽభివాద్య పితరావాశీర్భిరభినన్దితః

2

చిరం నః పాహి దాశార్హ సానుజో జగదీశ్వరః

ఇత్యారోప్యాఙ్మమాలిఙ్గ్య నేత్రైః సిషిచతుర్జలైః

3

గోపవృద్ధాంశ్చ విధివద్యవిష్టైరభివన్దితః

యథావయో యథాసఖ్యం యథాసమ్బన్ధమాత్మనః

4

సముపేత్యాథ గోపాలాన్వాస్యహస్తగ్రహోదిభిః

విశ్రాంతమ్ముఖమాసీనం పప్రచ్ఛుః పర్యుపాగతాః

5

పుష్టాశ్చానామయం స్వేషు ప్రేమగద్గదయా గిరా

కృష్ణే కమలపత్రాక్షే సన్న్యస్తాఖిలరాధసః

6

కచ్ఛిన్నో బాన్ధవా రామ సర్వే కుశలమాసతే

కచ్ఛిత్స్మరథ నో రామ యూయం దారసుతాన్వితాః

7

దిష్ట్యా కంసో హతః పాపో దిష్ట్యా ముక్తాః సుహృజ్జనాః

నిహత్య నిర్జిత్య రిపూన్దిష్ట్యా దుర్గం సమాశ్రీతాః

8

గోపో హసన్త్యః పప్రచ్ఛా రామసన్దర్శనాదృతాః

కచ్ఛిదాస్తే సుఖం కృష్ణః పురస్తీజనవల్లభః

9

కచ్చిత్స్మరతి వా బన్ధాన్వితరం మాతరం చ సః
అప్యసౌ మాతరం ద్రష్టుం సకృదప్యాగమిష్యతి
అపి వా స్మరతేఽస్మాకమనుసేవాం మహాభుజః

10

మాతరం పితరం భ్రాతృన్పుత్రీన్పుత్రాన్స్వస్మానపి
యదర్థే జహిమ దాశార్హదుస్త్యజాన్స్వజనాన్ప్రభో

11

తా నః సద్యః పరిత్యజ్య గతః సఞ్చిన్నసౌహృదః
కథం ను తాదృశం స్త్రీభిర్న శ్రద్ధీయేత భాషితమ్

12

కథం ను గృహ్ణన్త్యనవస్థితాత్మనో
వచః కృతఘ్నస్య బుధాః పురస్త్రీయః
గృహ్ణన్తి వై చిత్రకథస్య సున్దర
స్మితావలోకోచ్ఛ్వాసితస్మరాతురాః

13

కిం నస్తత్కథయా గోప్యః కథాః కథయతాపరాః
యాత్యస్మాభిర్విదానా కాలో యది తస్య తథైవ నః

14

ఇతి ప్రహసితం శౌరేర్జల్పితం చారువీక్షితమ్
గతిం ప్రేమపరిష్వంగం స్మరన్తో రురుదుః స్త్రీయః

15

సంకర్షణస్తాః కృష్ణస్య సన్నేశైర్మదయంగమైః
సాన్త్యయామాస భగవాన్నానానునయకోవిదః

16

ద్వౌ మాసౌ తత్ర చావాత్సీన్మధుం మాధవం ఏవ చ
రామః క్షపాసు భగవాన్గోపీనాం రతిమావహన్

17

పూర్ణచంద్రకలామృష్టే కౌముదీగన్ధవాయునా
యమునోపవనే రేమే సేవితే స్త్రీగణైర్వృతః

18

వరుణప్రేషితా దేవీ వారుణీ వృక్షకోటరాత్

- పతన్తి తద్వనం సర్వం స్వగన్ధేనాధ్యవాసయత్ 19
- తం గన్ధం మధుధారాయా వాయునోపహృతం బలః
ఆఘ్రాయోపగతస్తత్ర లలనాభిః సమం పపౌ 20
- ఉపగీయమానో గన్ధర్వైర్వనితాశోభిమణ్డలే
రేమే కరేణుయూథేశో మాహేన్ద్ర ఇవ వారణః 21
- నేదుర్దుష్టభయో వ్యోమ్ని వవృషుః కుసుమైర్ముదా
గన్ధర్వా మునయో రామం తద్వీర్యైరీడిరే తదా 22
- ఉపగీయమానచరితో వనితాభిర్హలాయుధ
వనేషు వ్యచరత్క్లివో మదవిహ్వలలోచనః 23
- స్రగ్వ్యేకకుణ్డలో మత్తో వైజయన్త్యా చ మాలయా
బిభ్రత్స్మితముఖామ్భోజం స్వేదప్రాలేయభూషితమ్ 24
- స ఆజుహావ యమునాం జలక్రీడార్థమీశ్వరః
నిజం వాక్యమనాదృత్య మత్త ఇత్యాపగాం బలః
అనాగతాం హలాగ్రేణ కుపితో విచకర్ష హ 25
- పాపే త్వం మామవజ్ఞాయ యన్నాయాసి మయాహుతా
నేష్యే త్వాం లాఙ్గలాగ్రేణ శతధా కామచారిణీమ్ 26
- ఏవం నిర్భర్న్యతా భీతా యమునా యదునన్దనమ్
ఉవాచ చకితా వాచం పతితా పాదయోర్మృప 27
- రామ రామ మహాబాహో న జానే తవ విక్రమమ్
యస్యైకాంశేన విధృతా జగతీ జగతః పతే 28
- పరం భావం భగవతో భగవన్మామజానతీమ్
మోక్షమర్హసి విశ్వాత్మన్తృప్తపన్నాం భక్తవత్సల 29

తతో వ్యముఞ్చద్యమునాం యాచితో భగవాన్బలః
విజగాహ జలం స్తీభిః కరేణుభిరివేభరాట్ 30

కామం విహృత్య సలిలాదుత్తీర్ణాయాసీతామ్బరే
భూషణాని మహర్వాణి దదౌ కాన్తిః శుభాం స్రజమ్ 31

వసిత్వా వాససీ నీలే మాలాం ఆముచ్య కాఞ్చనీమ్
రేయే స్వలబ్ధ్యతో లిప్తో మాహేన్ద్ర ఇవ వారణః 32

అద్యాపి దృశ్యతే రాజన్యమునాకృష్టవర్తనా
బలస్యానంతవీర్యస్య వీర్యం సూచయతీవ హి 33

ఏవం సర్వా నిశా యాతా ఏకేవ రమతో వ్రజే
రామస్యాక్షిప్తచిత్తస్య మాధుర్యైర్వజయోషితామ్ 34

అధ్యాయము – 66

శ్రీశుక ఉవాచ
నన్దవ్రజం గతే రామే కరూషాధిపతిర్భువ
వాసుదేవోఽహమిత్యజ్ఞో దూతం కృష్ణాయ ప్రాహిణోత్ 1

త్వం వాసుదేవో భగవానవతీఋనో జగత్పతిః
ఇతి ప్రస్తోభితో బాలైర్మేన ఆత్మానమచ్యుతమ్ 2

దూతం చ ప్రాహిణోన్మన్దః కృష్ణాయావ్యక్తవర్తనే
ద్వారకాయాం యథా బాలో నృపో బాలకృతోఽబుధః 3

దూతస్తు ద్వారకామేత్య సభాయామాస్థితం ప్రభుమ్
కృష్ణం కమలపత్రాక్షం రాజసన్దేశమబ్రవీత్ 4

- వాసుదేవోఽవతీర్నోఽహమేక ఏవ న చాపరః
భూతానామనుకమ్పార్థం త్వం తు మిథ్యాభిధాం త్యజ 5
- యాని త్వమస్మచ్ఛిహ్నాని మౌఢ్యాద్భిభర్షి సాత్వత
త్యక్ష్ణేహి మాం త్వం శరణం నో చేడ్దేహి మమాహవమ్ 6
- శ్రీశుక ఉవాచ
కత్థనం తదుపాకర్ణ్య పౌండ్రకస్యాల్పమేధసః
ఉగ్రసేనాదయః సభ్యా ఉచ్చక్రైర్జహసుస్తదా 7
- ఉవాచ దూతం భగవాన్పురిహాసకథామను
ఉత్ప్రక్యే మూఢ చిహ్నాని యైస్త్వమేవం వికత్థసే 8
- ముఖం తదపిధాయాజ్ఞ కఙ్కగృధ్రవత్తైర్వృతః
శయిష్యసే హతస్తత్ర భవితా శరణం శునామ్ 9
- ఇతి దూతస్తమాక్షేపం స్వామినే సర్వమాహరత్
కృష్ణోఽపి రథమాస్థాయ కాశీముపజగామ హ 10
- పౌండ్రకోఽపి తదుద్యోగముపలభ్య మహారథః
అక్షౌహిణీభ్యాం సంయుక్తో నిశ్చక్రామ పురాద్దుతమ్ 11
- తస్య కాశీపతిర్మిత్రం పార్థిగ్రాహోఽన్వయాన్పుప
అక్షౌహిణీభిస్తిస్సభిరపశ్యత్పౌండ్రకం హరిః 12
- శఙ్ఖార్యసిగదాశార్ఙ్గ శ్రీవత్సాద్యుపలక్షితమ్
బిభ్రాణం కౌస్తుభమణిం వనమాలావిభూషితమ్ 13
- కౌశేయవాససీ పీతే వసానం గరుడధ్వజమ్
అమూల్యమౌల్యాభరణం స్ఫురన్మకరకుణ్డలమ్ 14

దృష్ట్వా తమాత్మనస్తుల్యం వేషం కృత్రిమమాస్థితమ్
యథా నటం రజగతం విజహాస భృశం హరీః 15

శులైర్గదాభిః పరిషైః శక్త్యష్టిప్రాసతోమరైః
అసిభిః పట్టిశైర్బాణైః ప్రాహరన్నరయో హరిమ్ 16

కృష్ణస్తు తత్పౌండ్రకకాశిరాజయోర్
బలం గజస్యన్దనవాజిపత్తిమత్
గదాసిచక్రేషుభిరార్దయద్భుశం
యథా యుగాన్తే హుతభుకృథక్షజాః 17

ఆయోధనం తద్రథవాజికుఞ్జర ద్విపత్థరోష్ఠైరరిణావఖణ్డితైః
బభౌ చితం మోదవహం మనస్వినామాక్రీడనం భూతపతేరివోల్బణమ్ 18

అథాహ పౌండ్రకం శౌరిర్భౌ భో పౌండ్రక యద్భవాన్
దూతవాక్యేన మామాహ తాన్యస్తన్యుత్సృజామి తే 19

త్యాజయిష్యేభిధానం మే యత్క్షయాజ్ఞ మృషా ధృతమ్
వ్రజామి శరనం తేఽద్య యది నేచ్ఛామి సంయుగమ్ 20

ఇతి క్షిప్త్వా శితైర్బాణైర్విరథీకృత్య పౌండ్రకమ్
శిరోఽవృశ్చద్రథాఙ్గేన వజ్రేణేన్ద్రో యథా గిరేః 21

తథా కాశీపతేః కాయాచ్ఛిర ఉత్కృత్య పత్తిభిః
న్యపాతయత్కాశీపుర్యాం పద్మకోశమివానిలః 22

ఏవం మత్సరిణమ్హత్వా పౌండ్రకం ససఖం హరిః
ద్వారకామావిశత్సిద్ధైర్గీయమానకథామృతః 23

స నిత్యం భగవద్ధ్యాన ప్రధ్వస్తాఖిలబన్ధనః
బిభ్రాణశ్చ హరే రాజన్స్వరూపం తన్మయోఽభవత్ 24

- శిరః పతితమాలోక్య రాజద్వారే సకుణ్డలమ్
కిమిదం కస్య వా వక్త్రమితి సంశిశిరే జనాః 25
- రాజ్ఞః కాశిపతేర్జ్ఞా త్వా మహిష్యః పుత్రబాన్ధవాః
పౌరాశ్చ హా హతా రాజన్నాథ నాథేతి ప్రారుదన్ 26
- సుదక్షిణస్తస్య సుతః కృత్వా సంస్థావిధిం పతేః
నిహత్య పితృహస్తారం యాస్యామ్యపచితిం పితుః 27
- ఇత్యాత్మనాభిసన్ధాయ సోపాధ్యాయో మహేశ్వరమ్
సుదక్షిణోఽర్చయామాస పరమేణ సమాధినా 28
- ప్రీతోఽవిముక్తే భగవాన్తస్మై వరమదాద్విభుః
పితృహస్త్యవధోపాయం స వప్రే వరమీష్పితమ్ 29
- దక్షిణాగ్నిం పరిచర బ్రాహ్మణైః సమమృత్విజమ్
అభిచారవిధానేన స చాగ్నిః ప్రమథైర్వృతః 30
- సాధయిష్యతి సజ్కల్పమబ్రహ్మణ్యే ప్రయోజితః
ఇత్యాదిష్టస్తథా చక్రే కృష్ణాయాభిచరన్వతీ 31
- తతోఽగ్నిరుత్థితః క్షుణాన్మూర్తిమానతిభీషణః
తప్తతామృశిఖాశ్మశ్రురజ్ఞారోద్ధారిలో చనః 32
- దంష్ట్రోగ్రభుకుటీదణ్డ కరోరాస్యః స్వజిహ్వయా
ఆలిహన్సుక్ష్వణీ నగ్నో విధున్వన్తిశిఖం జ్వలత్ 33
- పద్భ్యాం తాలప్రమాణాభ్యాం కమ్పయన్నవనీతలమ్
సోఽభ్యధావద్వృతో భూతైర్ద్వారకాం ప్రదహన్దిశః 34
- తమాభిచారదహనమాయాన్తం ద్వారకౌకసః

విలోక్య తత్రసుః సర్వే వనదాహే మృగా యథా 35

అక్షైః సభాయాం క్రీడంతం భగవంతం భయాతురాః
త్రాహి త్రాహి త్రిలోకేశ వహ్నేః ప్రదహతః పురమ్ 36

శ్రుత్వా తజ్జనవైక్లవ్యం దృష్ట్వా స్వానాం చ సాధ్వసమ్
శరణ్యః సమ్మహస్యాహ మా భైష్టేత్యవితాస్మ్యహమ్ 37

సర్వస్యాన్తర్బహిఃసాక్షీ కృత్యాం మాహేశ్వరీం విభుః
విజ్ఞాయ తద్విఘాతార్థం పార్శ్వస్థం చక్రమాదిశత్ 38

తత్సూర్యకోటిప్రతిమం సుదర్శనం జాజ్వల్యమానం ప్రలయానలప్రభమ్
స్వతేజసా ఖం కకుభోఽథ రోదసీ చక్రం ముకున్దాంతం అథాగ్నిమార్దయత్ 39

కృత్యానలః ప్రతిహతః స రథాన్గపాణేర్
అస్త్రాజసా స నృప భగ్నముఖో నివృత్తః
వారాణసీం పరిసమేత్య సుదక్షిణం తం
సర్వీగ్దనం సమదహత్స్వ కృతోఽభిచారః 40

చక్రం చ విష్ణోస్తదనుప్రవిష్టం వారాణసీం సాట్టసభాలయాపణామ్
సగోపురాట్టాలకకోష్ఠసంక్కులాం సకోశహస్త్యశ్వరథాన్నశాలిసీమ్ 41

దగ్ధ్వా వారాణసీం సర్వాం విష్ణోశ్చక్రం సుదర్శనమ్
భూయః పార్శ్వముపాతిష్ఠత్కృష్ణస్యాక్షిష్ఠకర్మణః 42

య ఏనం శ్రావయేన్మర్త్య ఉత్తమఃశ్లోకవిక్రమమ్
సమాహితో వా శృణుయాత్సర్వపాపైః ప్రముచ్యతే 43

అధ్యాయము – 67

శ్రీరాజోవాచ

- భుయోఽహం శ్రోతుమిచ్ఛామి రామస్యాద్భుతకర్మణః
అనంతస్యాప్రమేయస్య యదన్యత్యతవాన్తుభుః 1
- శ్రీశుక ఉవాచ
నరకస్య సఖా కశ్చిద్ద్వివిదో నామ వానరః
సుగ్రీవసచివః సోఽథ భ్రాతా మైన్దస్య వీర్యవాన్ 2
- సఖ్యుః సోఽపచితిం కుర్వన్వానరో రాష్ట్రవిప్లవమ్
పురగ్రామాకరాన్వోషానదహద్వహ్నిముత్స్రుజన్ 3
- క్వచిత్స శైలానుత్పాట్య తైర్దేశాన్సమచూర్ణయత్
ఆనర్తాన్సుతరామేవ యత్రాస్తే మిత్రహా హరిః 4
- క్వచిత్సముద్రమధ్యస్థో దోర్భ్యాముత్క్లిప్య తజ్జలమ్
దేశాన్నాగాయుతప్రాణో వేలాకూలే న్యమజ్జయత్ 5
- ఆశ్రమాన్సపిముఖ్యానాం కృత్వా భగ్నవనస్పతీన్
అదూషయచ్ఛకృన్మాత్రైరగ్నీన్వైతానికాన్ఫలః 6
- పురుషాన్యోషితో దృప్తః క్షౌభృద్ద్రోసిగుహాసు సః
నిక్షిప్య చాప్యధాచ్ఛైలైః పేశక్ష్మారీవ కీటకమ్ 7
- ఏవం దేశాన్విప్రకుర్వన్దూషయంశ్చ కులస్త్రియః
శ్రుత్వా సులలితం గీతం గిరిం రైవతకం యయౌ 8
- తత్రాపశ్యద్యదుపతిం రామం పుష్కరమాలినమ్
సుదర్శనీయసర్వాంగం లలనాయూథమధ్యగమ్ 9
- గాయంతం వారుణీం పీత్వా మదవిహ్వలలోచనమ్
విభ్రాజమానం వపుషా ప్రభిన్నమివ వారణమ్ 10

- దుష్టః శాఖామృగః శాఖామారూఢః కమ్పయన్తుమాన్
చక్రే కిలకిలాశబ్దమాత్మానం సమ్ప్రదర్శయన్ 11
- తస్య ధార్మ్యం కపేర్వీక్య తరుణ్యో జాతిచాపలాః
హాస్యప్రియా విజహసుర్బలదేవపరిగ్రహాః 12
- తా హేలయామాస కపిర్భూక్షేపైర్నమ్ముఖాదిభిః
దర్శయన్స్వగుదం తాసాం రామస్య చ నిరీక్షితః 13
- తం గ్రాహ్య ప్రాహరత్సుద్ధో బలః ప్రహరతాం వరః
స వశ్చయిత్వా గ్రావాణం మదిరాకలశం కపిః 14
- గృహీత్వా హేలయామాస ధూర్తస్తం కోపయన్త్వాన్
నిర్భీద్య కలశం దుష్టో వాసాంస్యాస్ఫాలయద్బలమ్
కదర్ధీకృత్య బలవాన్విప్రచక్రే మదోద్ధతః 15
- తం తస్యావినయం దృష్ట్వా దేశాంశ్చ తదుపద్రుతాన్
క్రుద్ధో ముషలమాదత్త హలం చారిజిఘాంసయా 16
- ద్వివిదోఽపి మహావీర్యః శాలముద్యమ్య పాణినా
అభ్యేత్య తరసా తేన బలం మూర్ధన్యతాడయత్ 17
- తం తు సజ్కర్షణో మూర్ధ్ని పతన్తమచలో యథా
ప్రతిజగ్రాహ బలవాన్సునన్దేనాహనచ్చ తమ్ 18
- మూషలాహతమస్తిష్కో విరేజే రక్తధారయా
గిరిర్యథా గైరికయా ప్రహరం నానుచిన్తయన్ 19
- పునరన్యం సముత్క్లిప్య కృత్వా నిష్పత్రమోజసా
తేనాహనత్సుసజ్కర్షణం బలః శతధాచ్ఛినత్ 20
- తతోఽన్యేన రుషా జఘ్నే తం చాపి శతధాచ్ఛినత్ 21

- ఏవం యుధ్యన్భగవతా భగ్నీ భగ్నీ పునః పునః
ఆకృష్య సర్వతో వృక్షాన్నిర్ఘృక్షమకరోద్వనమ్ 22
- తతోఽముఞ్చచ్ఛిలావర్షం బలస్యోపర్యమర్షితః
తత్సర్వం చార్ణయాం ఆస లీలయా ముషలాయుధః 23
- స బాహూ తాలసజ్కశౌ ముష్టికృత్య కపీశ్వరః
ఆసాద్య రోహిణీపుత్రం తాభ్యాం వక్షస్యరూరుజత్ 24
- యాదవేన్ద్రోఽపి తం దోర్భ్యాం త్యక్త్వా ముషలలాఙ్గలే
జత్రావభ్యర్థయత్పుద్ధః సోఽపతద్రుధిరం వమన్ 25
- చకమ్పే తేన పతతా సటఙ్కః సవనస్పతిః
పర్వతః కురుశార్దూల వాయునా నౌరివామ్భసి 26
- జయశబ్దో నమఃశబ్దః సాధు సాధ్వీతి చామ్బరే
సురసిద్ధమునీన్త్రాణామాసీత్కుసుమవర్షిణామ్ 27
- ఏవం నిహత్య ద్వివిదం జగద్వ్యతికరావహమ్
సంస్తూయమానో భగవాన్జనైః స్వపురమావిశత్ 28

అధ్యాయము – 68

- శ్రీశుక ఉవాచ
దుర్యోధనసుతాం రాజన్లక్ష్మణాం సమితింజయః
స్వయంవరస్థామహరత్సామ్నో జామ్భవతీసుతః 1
- కౌరవాః కుపితా ఊచుర్దుర్వినీతోఽయమర్భకః
కదర్ధీకృత్య నః కన్యామకామామహరద్బలాత్ 2

- బద్ధితేమం దుర్విసీతం కిం కరిష్యన్తి వృష్ణయః
యేఽస్మత్ప్రసాదోపచితాం దత్తాం నో భుజ్జతే మహీమ్ 3
- నిగృహీతం సుతం శ్రుత్వా యద్యేష్యస్తీహ వృష్ణయః
భగ్నుదర్శాః శమం యాన్తి ప్రాణా ఇవ సుసంయతాః 4
- ఇతి కర్ణః శలో భూరిర్యజ్ఞకేతుః సుయోధనః
సామ్బుమారేభిరే యోద్ధుం కురువృద్ధానుమోదితాః 5
- దృష్ట్వానుధావతః సామ్బో ధార్తరాష్ట్రాన్మహారథః
ప్రగృహ్య రుచిరం చాపం తస్థా సింహ ఇవైకలః 6
- తం తే జిఘృక్షవః క్రుద్ధాస్తిష్ఠ తిష్ఠేతి భాషిణః
ఆసాద్య ధన్వినో బాణైః కర్ణార్ణవైః సమాకిరన్ 7
- సోఽపవిద్ధః కురుశ్రేష్ఠ కురుభిర్యదునన్దనః
నామృష్యత్తదచిన్త్యార్భుః సింహ క్షుద్రమ్మగైరివ 8
- విస్ఫుర్జ్య రుచిరం చాపం సర్వాన్వివ్యాధ సాయకైః
కర్ణాదీన్షడ్రథాన్వీరస్తావద్భిర్యుగపత్పథక్ 9
- చతుర్భిశ్చతురో వాహనేకైకేన చ సారథీన్
రథినశ్చ మహేష్వాసాన్స్తస్య తత్తేఽభ్యపూజయన్ 10
- తం తు తే విరథం చక్రుశ్చత్వారశ్చతురో హయాన్
ఏకస్తు సారథిం జఘ్నే చిచ్ఛేదణ్యః శరాసనమ్ 11
- తం బద్ధ్వా విరథీకృత్య కృచ్ఛేణ కురవో యుధి
కుమారం స్వస్య కన్యాం చ స్వపురం జయినోఽవిశన్ 12
- తచ్ఛ్చుత్వా నారదోక్తేన రాజస్సజ్ఞాతమన్యవః

- కురూన్మత్యుద్యమం చక్రురుగ్రసేనప్రచోదితాః 13
- సాన్త్యయిత్వా తు తాన్రామః సన్నద్ధాన్వష్టిపుష్కవాన్
నైచ్చత్కురూణాం వృష్టినాం కలిం కలిమలాపహః 14
- జగామ హస్తినపురం రథేనాదిత్యవర్చసా
బ్రాహ్మణైః కులవృద్దైశ్చ వృతశ్చన్ద ఇవ గ్రహైః 15
- గత్వా గజాహ్వయం రామో బాహ్యోపవనమాస్థితః
ఉద్ధవం ప్రేషయామాస ధృతరాష్ట్రం బుభుత్సయా 16
- సోఽభివన్ధ్యామ్బికాపుత్రం భీష్మం ద్రోణం చ బాహ్లికమ్
దుర్యోధనం చ విధివద్రామమాగతం అబ్రవీత్ 17
- తేఽతిప్రీతాస్తమాకర్ణ్య ప్రాప్తం రామం సుహృత్తమమ్
తమర్చయిత్వాభియయుః సర్వే మంగళపాణయః 18
- తం సంగమ్య యథాన్యాయం గామర్ష్యం చ న్యవేదయన్
తేషాం యే తత్ప్రభావజ్ఞాః ప్రణేముః శిరసా బలమ్ 19
- బన్ధాన్కుశలినః శ్రుత్వా పృష్ట్యా శివమనామయమ్
పరస్పరమథో రామో బభాషేఽవిక్లవం వచః 20
- ఉగ్రసేనః క్షితేశేశో యద్వ ఆజ్ఞాపయత్ప్రభుః
తదవ్యగ్రధియః శ్రుత్వా కురుధ్వమవిలम्బితమ్ 21
- యద్యాయం బహవస్త్వేకం జిత్వాధర్మేణ ధార్మికమ్
అబద్ధీతాథ తన్మృష్యే బన్ధానామైక్యకామ్యయా 22
- వీర్యశౌర్యబలోన్నద్ధమాత్మశక్తిసమం వచః
కురవో బలదేవస్య నిశమ్యాచుః ప్రకోపితాః 23

- అహో మహచ్ఛిత్రమిదం కాలగత్యా దురత్యయా
ఆరురుక్షత్పుపానద్వై శిరో ముకుటసేవితమ్ 24
- ఏతే యానేన సమ్బద్ధాః సహశయ్యాసనాశనాః
వృష్ణయస్తుల్యతాం నీతా అస్మద్దత్తనృపాసనాః 25
- చామరవృజనే శఙ్ఖమాతపత్రం చ పాణ్డూరమ్
కిరీటమాసనం శయ్యాం భుజ్జాతేఽస్మదుపేక్షయా 26
- అలం యదూనాం నరదేవలాఙ్ఘనైర్దాతుః ప్రతీపైః ఫణినామివామృతమ్
యేఽస్మత్ప్రసాదోపచితా హి యాదవా ఆజ్ఞాపయన్త్యద్య గతత్రపా బత 27
- కథమిన్ద్రోఽపి కురుభిర్భీష్మద్రోణార్జునాదిభిః
అదత్తమవరున్ధిత సింహగ్రస్తమివోరణః 28
- శ్రీబాదరాయణిరువాచ
జన్మబన్ధశ్రీయోన్నద్ధ మదాస్తే భరతర్షభ
ఆశ్రయ రామం దుర్వాచ్యమసభ్యాః పురమావిశన్ 29
- దృష్ట్వా కురూనాం దౌఃశీల్యం శ్రుత్వావాచ్యాని చాచ్యుతః
అవోచత్కౌపసంరబ్ధో దుష్ప్రేక్ష్యః ప్రహసన్ముహుః 30
- నూనం నానామదోన్నద్ధాః శాన్తిం నేచ్ఛన్త్యసాధవః
తేషాం హి ప్రశమో దణ్డః పశూనాం లగుడో యథా 31
- అహో యదూన్సుసంరబ్ధాన్మృష్ణం చ కుపితం శనైః
సాన్త్యయిత్వాహమేతేషాం శమమిచ్ఛన్నిహగతః 32
- త ఇమే మన్దమతయః కలహాభిరతాః ఖిలాః
తం మామవజ్ఞాయ ముహుర్దుర్భాషాన్మానినోఽబ్రువన్ 33

నోగ్రసేనః కిల విభుర్భోజవృష్ట్యన్ధకేశ్వరః
శక్రాదయో లోకపాలా యస్యాదేశానువర్తినః 34

సుధర్మాక్రమ్యతే యేన పారిజాతోఽమరాజ్ఞిపః
ఆనీయ భుజ్యతే సోఽసౌ న కిలాధ్యాసనార్హణః 35

యస్య పాదయుగం సాక్షాచ్ఛీరుపాస్తేఽఖిలేశ్వరీ
స నార్హతి కిల శ్రీశో నరదేవపరిచ్ఛదాన్ 36

యస్యాజ్ఞిపఙ్కజరజోఽఖిలలోకపాలైర్
మౌల్యుత్తమైర్హృతముపాసితతీర్థతీర్థమ్
బ్రహ్మ భవోఽహమపి యస్య కలాః కలాయాః
శ్రీశ్చోద్వహేమ చిరమస్య నృపాసనం క్వ 37

భుజ్జతే కురుభిర్దత్తం భూఖణ్డం వృష్టయః కిల
ఉపానహః కిల వయం స్వయం తు కురవః శిరః 38

అహో ఐశ్వర్యమత్తానాం మత్తానామివ మానినామ్
అసమ్బద్ధా గిఋ రుక్షాః కః సహేతానుశాసీతా 39

అద్య నిష్కారవం పృథ్వీం కరిష్యామీత్యమర్షితః
గృహీత్వా హలముత్తస్థౌ దహన్నివ జగత్త్రయమ్ 40

లాఙ్గలాగ్రేణ నగరముద్విదార్య గజాహ్వయమ్
విచకర్ష స గఙ్గాయాం ప్రహరిష్యన్నమర్షితః 41

జలయానమివాఘూర్ణం గఙ్గాయాం నగరం పతత్
ఆకృష్యమాణమాలోక్య కౌరవాః జాతసమ్భ్రమాః 42

తమేవ శరణం జగ్ముః సకుటుమ్భా జిజీవిషవః
సలక్ష్మణం పురస్కృత్య సామ్భం ప్రాజ్వలయః ప్రభుమ్ 43

- రామ రామాఖిలాధార ప్రభావం న విదామ తే
మూఢానాం నః కుబుద్ధీనాం క్షన్తుమర్హస్యతిక్రమమ్ 44
- స్థిత్యుత్పత్త్యప్యయానాం త్వమేకో హేతుర్నిరాశ్రయః
లోకాన్క్రిడనకానీశ క్రీడతస్తే వదంతి హి 45
- త్వమేవ మూర్ధ్నిదమనంత లీలయా భూమణ్డలం బిభర్షి సహస్రమూర్ధన్
అస్తే చ యః స్వాత్మనిరుద్ధవిశ్వః శేషేఽద్వితీయః పరిశిష్యమాణః 46
- కోపస్తేఽఖిలశిక్షార్థం న ద్వేషాన్న చ మత్సరాత్
బిభ్రతో భగవన్సత్త్వం స్థితిపాలనతత్పరః 47
- నమస్తే సర్వభూతాత్మస్సర్వశక్తిధరావ్యయ
విశ్వకర్మన్నమస్తేఽస్తు త్వాం వయం శరణం గతాః 48
- శ్రీశుక ఉవాచ
ఏవం ప్రపన్నైః సంవిగ్నేర్వేషమానాయనైర్బలః
ప్రసాదితః సుప్రసన్నో మా భైష్టేత్యభయం దదౌ 49
- దుర్యోధనః పారిబర్హం కుజ్జరాన్షష్టిహాయనాన్
దదౌ చ ద్వాదశతాన్యయుతాని తురంగమాన్ 50
- రథానాం షట్సుహస్రాణి రౌక్మాణాం సూర్యవర్చసామ్
దాసీనాం నిష్కకణ్ఠీనాం సహస్రం దుహితృవత్సలః 51
- ప్రతిగృహ్య తు తత్సర్వం భగవాన్సాత్వతర్షభః
ససుతః సస్నుషః ప్రాయాత్సుహృద్భిరభినన్దితః 52
- తతః ప్రవిష్టః స్వపురం హలాయుధః
సమేత్య బన్ధాననురక్తచేతసః

శశంస సర్వం యదుపుజ్జవానాం
మధ్యే సభాయాం కురుషు స్వచేష్టితమ్ 53

అద్యాపి చ పురం హ్యేతత్సూచయద్రామవిక్రమమ్
సమున్నతం దక్షిణతో గజాయామనుదృశ్యతే 54

అధ్యాయము – 69

శ్రీశుక ఉవాచ
నరకం నిహతం శ్రుత్వా తథోద్వాహం చ యోషితామ్
కృష్ణేనైకేన బహ్వీనాం తద్దిదృక్షుః స్మ నారదః 1

చిత్రం బత్తైతదేకేన వపుషా యుగపత్పథక్
గృహేషు ద్వ్యష్టసాహస్రం స్త్రీయ ఏక ఉదావహాత్ 2

ఇత్యుత్సుకో ద్వారవతీం దేవర్షిర్ద్వైమాగమత్
పుష్పితోపవనారామ ద్విజాలికులనాదితామ్ 3

ఉత్ఫుల్లేన్దీవరామ్భోజ కహ్లాంకముదోత్పలైః
ఛురితేషు సరఃసూచ్చైః కూజితాం హంససారసైః 4

ప్రాసాదలక్ష్మైర్నవభిర్ద్వైష్టాం స్ఫాటికరాజతైః
మహామరకతప్రఖ్యైః స్వర్ణరత్నపరిచ్ఛదైః 5

విభక్తరథ్యాపథచత్వరాపణైః శాలాసభాభీ రుచిరాం సురాలయైః
సంసిక్తమార్గాఙ్గానవీధిదేహలీం పతత్పతాకధ్వజవారితాతపామ్ 6

తస్యామంత్రఃపురం శ్రీమదర్చితం సర్వధిష్ఠ్యపైః
హరేః స్వకౌశలం యత్ర త్వష్టా కార్త్యేన దర్శితమ్ 7

తత్ర షోడశభిః సద్మ సహస్రైః సమలజ్ఞతమ్

- వివేకైకతోమం శౌరేః పత్నీనాం భవనం మహత్ 8
- విష్టభం విద్రుమస్తమ్భైర్వైదూర్యఫలకోత్తమైః
ఇన్ద్రనీలమయైః కుడ్యైర్జగత్యా చాహతత్విషా 9
- వితానైర్నిర్మితైస్త్వప్తా ముక్తాదామవిలమ్బిభిః
దాన్తైరాసనపర్యజ్జైర్మణ్యత్తమపరిష్కృతైః 10
- దాసీభిర్నిష్కకణ్ఠీభిః సువాసోభిరలఙ్కృతమ్
పుష్పిః సకఙ్కకోష్ఠిష సువస్త్రమణికుణ్డలైః 11
- రత్నప్రదీపనికరద్యుతిభిర్నిరస్త ధ్వాంతం విచిత్రవలభీష శిఖణ్డినోఽఙ్గ
నృత్యన్తి యత్ర విహితాగురుధూపమక్షైర్నిర్యాంతమీక్య ఘనబుద్ధయ ఉన్నదంతః 12
- తస్మిన్నమానగుణరూపవయఃసువేష
దాసీసహస్రయుతయానుసవం గృహిణ్యా
విప్రో దదర్శ చమరవృజనేన రుక్మ
దణ్డేన సాత్వతపతిం పరివీజయన్త్యా 13
- తం సన్నిరీక్య భగవాన్సహసోత్థితశ్రీ
పర్యఙ్కృతః సకలధర్మభృతాం వరిష్ఠః
ఆనమ్య పాదయుగలం శిరసా కిరీట
జుష్టేన సాంజ్ఞలిరవీవిశదాసనే స్వే 14
- తస్యావనిజ్య చరణౌ తదపః స్వమూర్ధ్నా
బిభ్రజ్జగద్గురుతమోఽపి సతాం పతిర్హి
బ్రహ్మణ్యదేవ ఇతి యద్గుణనామ యుక్తం
తస్యైవ యచ్ఛరణశౌచమశేషతీర్థమ్ 15
- సమ్భాజ్య దేవఋషివర్యమృషిః పురాణో
నారాయణో నరసఖో విధినోదితేన

వాణ్యాభిభాష్య మితయామృతమిష్టయా తం
ప్రాహ ప్రభో భగవతే కరవామ హే కిమ్ 16

శ్రీనారద ఉవాచ
నైవాద్భుతం త్వయి విభోఽఖిలలోకనాథే
మైత్రీ జనేషు సకలేషు దమః ఖలానామ్
నిఃశ్రేయసాయ హి జగత్స్థితిరక్షణాభ్యాం
స్వైరావతార ఉరుగాయ విదామ సుష్టు 17

దృష్టం తవాజ్ఞేయుగలం జనతాపవర్గం
బ్రహ్మాదిభిర్ద్వది విచిన్త్యమగాధబోధైః
సంసారకూపపతితోత్తరణావలమ్బం
ధ్యాయంశ్చరామ్యనుగృహాణ యథా స్మృతిః స్యాత్ 18

తతోఽన్యదావిశద్గేహం కృష్ణపత్న్యాః స నారదః
యోగేశ్వరేశ్వరస్యాఙ్గ యోగమాయావివిత్సయా 19

దీవ్యన్తమక్షైస్తతాపి ప్రియయా చోద్ధవేన చ
పూజితః పరయా భక్త్యా ప్రత్యుత్థానాసనాదిభిః 20

పుష్టశ్చావిదుషేవాసౌ కదాయాతో భవానితి
క్రియతే కిం ను పూర్ణానామపూర్ణైరస్మదాదిభిః 21

అథాపి బ్రూహి నో బ్రహ్మన్తస్మైతచ్ఛోభనం కురు
స తు విస్మిత ఉత్థాయ తూష్టిమన్యదగాద్ధృహమ్ 22

తత్రాప్యచష్ట గోవిన్దం లాలయన్తం సుతాన్నిశూన్
తతోఽన్యస్మిన్సహేపశ్యన్మజ్జనాయ కృతోద్యమమ్ 23

జహ్వన్తం చ వితానాగ్నీన్యజన్తం పఞ్చభిర్మఖైః
భోజయన్తం ద్విజాన్క్వాపి భుజ్జానమవశేషితమ్ 24

క్వాపి సన్ధ్యాముపాసీనం జపంతం బ్రహ్మ వాగ్యతమ్
ఏకత్ర చాసిచర్మాభ్యాం చరంతమసివర్తమసు 25

అశ్వైర్గజై రథైః క్వాపి విచరంతం గదాగ్రజమ్
క్వచిచ్ఛయానం పర్యజ్ఞే సుతాయమానం చ వన్దిభిః 26

మస్తయంతం చ కస్మింశ్చిన్మన్త్రిభిశ్చోద్ధవాదిభిః
జలక్రీడారతం క్వాపి వారముఖ్యాబలావృతమ్ 27

కుత్రచిద్ద్విజముఖ్యేభ్యో దదతం గాః స్వలజ్మతాః
ఇతిహసపురాణాని శృణ్వంతం మజ్గలాని చ 28

హసంతం హాసకథయా కదాచిత్త్రియయా గృహే
క్వాపి ధర్మం సేవమానమర్థకామౌ చ కుత్రచిత్ 29

ధ్యాయంతమేకమాసీనం పురుషం ప్రకృతేః పరమ్
శుశ్రూషంతం గురూన్క్వాపి కాష్టైర్భోగైః సపర్యయా 30

కుర్వంతం విగ్రహం కైశ్చిత్సన్ధిం చాన్యత్ర కేశవమ్
కుత్రాపి సహ రామేణ చింతయంతం సతాం శివమ్ 31

పుత్రాణాం దుహితృణాం చ కాలే విధ్యుపయాపనమ్
దారైర్వరైస్తత్సద్భుజైః కల్పయంతం విభూతిభిః 32

ప్రస్థాపనోపనయనైరపత్యానాం మహోత్సవాన్
వీక్ష్య యోగేశ్వరేశస్య యేషాం లోకా విసిస్మిరే 33

యజంతం సకలాన్దేవాన్క్వాపి క్రతుభిరూర్జితైః
పూర్తయంతం క్వచిద్ధర్మం కూర్పారామమరాదిభిః 34

చరంతం మృగయాం క్వాపి హయమారుహ్య సైన్ధవమ్

ఘ్నంతం తత్ర పశూన్మేధ్యాన్పురీతం యదుపుజ్యవైః 35

అవ్యక్తలింగం ప్రకృతిష్వంతఃపురగృహాదిషు
క్వచిచ్ఛరంతం యోగేశం తత్తద్భావబుభుత్సయా 36

అథోవాచ హృషీకేశం నారదః ప్రహసన్నివ
యోగమాయోదయం వీక్ష్వ మానుషీమీయుషో గతిమ్ 37

విదామ యోగమాయాస్తే దుర్దర్శా అపి మాయినామ్
యోగేశ్వరాత్మన్నిర్భాతా భవత్పాదనిషేవయా 38

అనుజానీహి మాం దేవ లోకాంస్తే యశసాప్లుతాన్
పర్యటామి తవోద్గాయస్థిలా భువనపావనీః 39

శ్రీభగవానువాచ
బ్రహ్మన్దన్నస్య వక్తాహం కర్తా తదనుమోదితా
తచ్ఛిక్షయన్లోకమిమమాస్థితః పుత్ర మా ఖిదః 40

శ్రీశుక ఉవాచ
ఇత్యాచరంతం సద్ధర్మాన్పావనాన్సహమేధినామ్
తమేవ సర్వగేహేషు సంతమేకం దదర్శ హ 41

కృష్ణస్యానంతవీర్యస్య యోగమాయామహోదయమ్
ముహుర్ద్వష్టా ఋషిరభూద్విస్మితో జాతకౌతుకః 42

ఇత్యర్థకామధర్మేషు కృష్ణేన శ్రద్ధితాత్మనా
సమ్యక్సభాజితః ప్రీతస్తమేవానుస్మరన్యయా 43

ఏవం మనుష్యపదవీమనువర్తమానో నారాయణోఽఖిలభవాయ గృహీతశక్తిః
రేమేఽణ్ణ పోడశసహస్రవరాజ్ఞనానాం సవ్రీడసౌహృదనిరీక్షణహాసజుష్టః 44

యానీహ విశ్వవిలయోద్భవవృత్తిహేతుః

కర్మాణ్యనన్యవిషయాణి హరీశ్చకార
యస్త్వజ్గ గాయతి శృణోత్యనుమోదతే వా
భక్తిర్భవేద్భగవతి హ్యపవర్గమార్గే

45

అధ్యాయము – 70

శ్రీశుక ఉవాచ

అథోషస్యపవృత్తాయాం కుక్కుటాన్మాజతోఽశపన్
గృహీతకణ్ఠ్యః పతిభిర్మాధవ్యో విరహాతురాః

1

వయాంస్యరోరువన్యష్టం బోధయన్తీవ వన్దినః
గాయత్సు లిష్వనిద్రాణి మన్దారవనవాయుభిః

2

ముహూర్తం తం తు వైదర్భీ నామృష్యదతిశోభనమ్
పరిరమ్భణవిశ్లేషాత్ప్రియబాహ్వన్తరం గతా

3

బ్రాహ్మే ముహూర్త ఉత్థాయ వార్యుపస్పృశ్య మాధవః
దధ్యౌ ప్రసన్నకరణ ఆత్మానం తమసః పరమ్

4

ఏకం స్వయంజ్యోతిరనన్యమవ్యయం స్వసంస్థయా నిత్యనిరస్తకల్మషమ్
బ్రహ్మఖ్యమస్యోద్భవనాశహేతుభిః స్వశక్తిభిర్లక్ష్మితభావనిర్ఘ్రితమ్

5

అథాప్లుతోఽమృత్యుమలే యథావిధి
క్రియాకలాపం పరిధాయ వాససీ
చకార సన్ద్యోపగమాది సత్తమో
హుతానలో బ్రహ్మ జజాప వాగ్యతః

6

ఉపస్థాయార్కముద్యన్తం తర్పయిత్వాత్మనః కలాః
దేవాన్మపీన్పితౄన్ప్రద్ధాన్విప్రానభ్యర్చ్య చాత్మవాన్

7

ధేనూనాం రుక్మశృంగీనాం సాధ్వీనాం మౌక్తికప్రజామ్

- పయస్వినీనాం గృష్ణీనాం సవత్సానాం సువాససామ్ 8
- దదౌ రూప్యఖురాగ్రాణాం క్షౌమాజినతిలైః సహ
అలఙ్కృతేభ్యో విప్రేభ్యో బద్వం బద్వం దినే దినే 9
- గోవిప్రదేవతావృద్ధ గురూన్భూతాని సర్వశః
నమస్కృత్యాత్మసమ్భూతీర్మజ్జలాని సమస్కృశత్ 10
- ఆత్మానం భూషయామాస నరలోకవిభూషణమ్
వాసోభిర్భూషణైః స్వీయైర్దివ్యస్రగనులేపనైః 11
- అవేక్ష్యజ్యం తథాదర్శం గోవృషద్విజదేవతాః
కామాంశ్చ సర్వవర్ణానాం పౌరాన్తఃపురచారిణామ్
ప్రదాప్య ప్రకృతీః కాషైః ప్రతోష్య ప్రత్యనన్తత 12
- సంవిభజ్యాగ్రతో విప్రాన్సక్తామ్బూలానులేపనైః
సుహృదః ప్రకృతీర్ధారానుపాయుక్క్త తతః స్వయమ్ 13
- తావత్సుత ఉపాసీయ స్యన్దనం పరమాద్భుతమ్
సుగ్రీవాద్వైర్హృయైర్భుక్తం ప్రణమ్యావస్థితోఽగ్రతః 14
- గృహీత్వా పాణినా పాణీ సారథేస్తమథారుహత్
సాత్యకృద్ధవసంయుక్తః పూర్వాద్రిమివ భాస్కరః 15
- ఈక్షితోఽన్తఃపురస్తీణాం సవీడప్రేమవీక్షితైః
కృచ్ఛాద్విసృష్టో నిరగాఙ్జాతహాసో హరన్మనః 16
- సుధర్మాఖ్యాం సభాం సర్వైర్వృష్టిభిః పరివారితః
ప్రావిశద్యన్నివిష్టానాం న సన్త్యజ్ఞ షడూర్మయః 17
- తత్రోపవిస్తః పరమాసనే విభుర్భుభౌ స్వభాసా కకుభోఽవభాసయన్

వృతో నృసింహైర్యదుభిర్యదూత్తమో యథోడురాజో దివి తారకాగణైః 18

తత్రోపమన్త్రిణో రాజన్నానాహాస్యరసైర్విభుమ్
ఉపతస్థుర్నటాచార్యా నర్తక్యస్తాణ్డవైః పృథక్ 19

మృదఙ్గవీణామురజ వేణుతాలదరస్వనైః
నన్యతుర్జగుస్తుష్టువుశ్చ సూతమాగధవన్దినః 20

తత్రాహుర్బ్రాహ్మణాః కేచిదాసీనా బ్రహ్మవాదినః
పూర్వేషాం పుణ్యయశసాం రాజ్ఞాం చాకథయన్కథాః 21

తత్రైకః పురుషో రాజన్నాగతోఽపూర్వదర్శనః
విజ్ఞాపితో భగవతే ప్రతీహరైః ప్రవేశితః 22

స నమస్మత్య కృష్ణాయ పరేశాయ కృతాంజలిః
రాజ్ఞామావేదయద్దుఃఖం జరాసన్ధనిరోధజమ్ 23

యే చ దిగ్విజయే తస్య సన్నతిం న యయుర్బుధాః
ప్రసహ్య రుద్ధాస్తేనాసన్నయుతే ద్వే గిరివ్రజే 24

రాజాన ఊచుః
కృష్ణ కృష్ణాప్రమేయాత్మన్త్రుపన్నభయభజ్జాన
వయం త్వాం శరణం యామో భవభీతాః పృథగ్గియః 25

లోకో వికర్మనిరతః కుశలే ప్రమత్తః
కర్మణ్యయం త్వదుదితే భవదర్చనే స్వే
యస్తావదస్య బలవానిహ జీవితాశాం
సద్యశ్చినత్త్యనిమిషాయ నమోఽస్తు తస్మై 26

లోకే భవాంజ్ఞగదినః కలయావతీర్ణః
సద్రక్షణాయ ఖలనిగ్రహణాయ చాన్యః

కశ్చిత్త్వ దీయమతియాతి నిదేశమీశ
కిం వా జనః స్వకృతమృచ్ఛతి తన్న విద్యుః 27

స్వప్నాయితం నృపసుఖం పరతన్త్రమీశ
శశ్వద్భయేన మృతకేన ధురం వహామః
హిత్వా తదాత్మని సుఖం త్వదనీహలభ్యం
క్లిశ్యామహేఽతికృపణాస్తవ మాయయేహ 28

తన్నో భవాన్మణతశోకహరాజ్ఞీయుగ్మో
బద్ధాన్వియుజ్క్వ మగధాహ్వయకర్మపాశాత్
యో భూభుజోఽయుతమతగ్గజవీర్యమేకో
బిభ్రదురోధ భవనే మృగరాడివావీః 29

యో వై త్వయా ద్విసవకృత్వ ఉదాత్తచక్ర
భగ్నో మృధే ఖలు భవంతమనన్తవీర్యమ్
జిత్వా నృలోకనిరతం సకృదూధదర్పో
యుష్మత్ప్రజా రుజతి నోఽజిత తద్విధేహి 30

దూత ఉవాచ
ఇతి మాగధసంరుద్ధా భవద్దర్శనకజ్ఞ్విణః
ప్రపన్నాః పాదమూలం తే దీనానాం శం విధీయతామ్ 31

శ్రీశుక ఉవాచ
రాజదూతే బ్రువత్యేవం దేవర్షిః పరమద్యుతిః
బిభ్రత్ప్రజ్గటాభారం ప్రాదురాసీద్యథా రవిః 32

తం దృష్ట్వా భగవాన్మృష్టః సర్వలోకేశ్వరేశ్వరః
వవన్ద ఉత్థితః శీర్ఘ్వా ససభ్యః సానుగో ముదా 33

సభాజయిత్వా విధివత్ప్రతాసనపరిగ్రహమ్
బభాషే సునృతైర్వాక్యైః శ్రద్ధయా తర్పయన్మునిమ్ 34

- అపి స్విదద్య లోకానాం త్రయాణామకుతోభయమ్
నను భూయాన్భగవతో లోకాన్పర్యటతో గుణః 35
- న హి తేఽవిదితం కిఞ్చిల్లోకేష్విశ్వరకర్తృషు
అథ పృచ్ఛామహే యుష్మాన్పాణ్డవానాం చికిర్షితమ్ 36
- శ్రీనారద ఉవాచ
దృష్టా మాయా తే బహుశో దురత్యయా మాయా విభో విశ్వసృజశ్చ మాయినః
భూతేషు భూమంశ్చరతః స్వశక్తిభిర్వహ్నిరివ చ్ఛన్నరుచో న మేఽద్భుతమ్ 37
- తవేహితం కోఽర్హతి సాధు వేదితుం స్వమాయయేదం సృజతో నియచ్ఛతః
యద్విద్యమానాత్మతయావభాసతే తస్మై నమస్తే స్వవిలక్షణాత్మనే 38
- జీవస్య యః సంసరతో విమోక్షణం న జానతోఽనర్థవహాచ్ఛరీరతః
లీలావతారైః స్వయశః ప్రదీపకం ప్రాజ్ఞాలయత్త్వా తమహం ప్రపద్యే 39
- అథాప్యశ్రావయే బ్రహ్మ నరలోకవిడమ్భనమ్
రాజ్ఞః పైతృష్వస్రేయస్య భక్తస్య చ చికిర్షితమ్ 40
- యక్ష్యతి త్వాం మఖేన్ద్రేణ రాజసూయేన పాణ్డవః
పారమేష్ఠ్యకామో నృపతిస్తద్భవాననుమోదతామ్ 41
- తస్మిన్దేవ క్రతువరే భవంతం వై సురాదయః
దిదృక్షవః సమేష్వన్తి రాజానశ్చ యశస్వినః 42
- శ్రవణాత్కీర్తనార్థ్యానాత్పూయస్తేఽస్తేవసాయినః
తవ బ్రహ్మమయస్యేష కిముతేక్షాభిమర్శినః 43
- యస్యామలం దివి యశః ప్రథితం రసాయాం
భూమౌ చ తే భువనమజ్గల దిగ్వితానమ్

మన్దాకినీతి దివి భోగవతీతి చాధో
గజ్జేతి చేహ చరణామ్బు పునాతి విశ్వమ్ 44

శ్రీశుక ఉవాచ
తత్ర తేష్వాత్మపక్షేష్వ గృణత్సు విజిగీషయా
వాచః పేక్షైః స్మయన్భుత్యముద్ధవం ప్రాహ కేశవః 45

శ్రీభగవానువాచ
త్వం హి నః పరమం చక్షుః సుహృన్మన్తార్థతత్త్వ విత్
అథాత్ర బ్రూహ్యనుషేయం శ్రద్ధధ్మః కరవామ తత్ 46

ఇత్యుపామన్త్రితో భర్తా సర్వజ్ఞేనాపి ముగ్ధవత్
నిదేశం శిరసాధాయ ఉద్ధవః ప్రత్యభాషత 47

అధ్యాయము – 71

శ్రీశుక ఉవాచ
ఇత్యుదీరితమాకర్ణ్య దేవఋషేరుద్ధవోఽబ్రవీత్
సభ్యానాం మతమాజ్ఞాయ కృష్ణస్య చ మహామతిః 1

శ్రీద్ధవ ఉవాచ
యదుక్తమృషినా దేవ సాచివ్యం యక్షతస్త్వయా
కార్యం వైతృష్వస్రేయస్య రక్షా చ శరణైషిణామ్ 2

యష్టవ్యవ్రాజసూయేన దిక్పక్రజయినా విభో
అతో జరాసుతజయ ఉభయార్థో మతో మమ 3

అస్మాకం చ మహానర్థో హ్యేతేనైవ భవిష్యతి
యశశ్చ తవ గోవిన్ద రాజ్ఞో బద్ధాన్విముఞ్చతః 4

స వై దుర్విషహో రాజా నాగాయుతసమో బలే

- బలినామపి చాన్యేషాం భీమం సమబలం వినా 5
- ద్వైరథే స తు జేతవ్యో మా శతాక్షౌహిణీయుతః
బ్రాహ్మణ్యోఽభ్యర్థితో విప్రైర్న ప్రత్యాఖ్యాతి కర్హిచిత్ 6
- బ్రహ్మవేషధరో గత్వా తం భిక్షేత వృకోదరః
హనిష్యతి న సన్దేహో ద్వైరథే తవ సన్నిధౌ 7
- నిమిత్తం పరమీశస్య విశ్వసర్గనిరోధయోః
హిరణ్యగర్భః శర్వశ్చ కాలస్యారూపిణస్తవ 8
- గాయన్తి తే విశదకర్మ గృహేషు దేవ్యో
రాజ్ఞాం స్వశత్రువధమాత్మవిమోక్షణం చ
గోప్యశ్చ కుజ్జరపతేర్జనకాత్మజాయాః
పిత్రోశ్చ లబ్ధశరణా మునయో వయం చ 9
- జరాసన్ధవధః కృష్ణ భూర్యథాయోపకల్పతే
ప్రాయః పాకవిపాకేన తవ చాభిమతః క్రతుః 10
- శ్రీశుక ఉవాచ
ఇత్యుద్ధవచో రాజస్సర్వతోభద్రమచ్యుతమ్
దేవర్షిర్యదువృద్ధాశ్చ కృష్ణశ్చ ప్రత్యపూజయన్ 11
- అథాదిశత్రుయాణాయ భగవాన్దేవకీసుతః
భృత్యాన్తారుకజైత్రాదీననుజ్ఞాప్య గురూన్విభుః 12
- నిర్గమయ్యావరోధాన్స్వాన్నసుతాన్నపరిచ్ఛదాన్
సఙ్కర్షణమనుజ్ఞాప్య యదురాజం చ శత్రుహన్
సూతోపనీతం స్వరథమారుహద్గరుడధ్వజమ్ 13
- తతో రథద్విపభటసాదినాయకైః

కరాలయా పరివృత ఆత్మసేనయా
మృదఙ్గభేర్యానకశఙ్ఖగోముఖైః
ప్రఘోషఘోషితకకుభో నిరక్రమత్ 14

నృవాజికాఞ్చనశిబికాభిరచ్యుతం సహాత్మజాః పతిమను సువ్రతా యయుః
వరామ్బరాభరణవిలేపనస్తజః సుసంవృతా నృభిరసిచర్మపాణిభిః 15

నరోష్ట్రగోమహిషఖరాశ్వతర్యనః
కరేణుభిః పరిజనవారయోషితః
స్వలఙ్కృతాః కటకుటికమ్బలామ్బరాద్య్
ఉపస్కరా యయురధియుజ్య సర్వతః 16

బలం బృహద్ధ్వజపటఛత్రచామరైర్
వరాయుధాభరణకిరీటవర్మభిః
దివాంశుభిస్తుములరవం బభౌ రవేర్
యథార్ణవః క్షుభితతిమిజ్జిలోర్మిభిః 17

అథో మునిర్యదుపతినా సభాజితః ప్రణమ్య తం హృది విదధద్విహాయసా
నిశమ్య తద్వ్యవసితమాహృతార్హణో ముకున్దసన్దరశననిర్వృతేన్ద్రియః 18

రాజదూతమువాచేదం భగవాన్ప్రీతయన్గిరా
మా భైష్ట దూత భద్రం వో ఘాతయిష్యామి మాగధమ్ 19

ఇత్యుక్తః ప్రస్థితో దూతో యథావదవదన్ముపాన్
తేఽపి సన్దర్శనం శౌరేః ప్రత్యైక్షన్యన్ముముక్షవః 20

ఆనర్తసౌవీరమరూంస్తీర్త్వా వినశనం హరిః
గిరీన్నదీరతీయాయ పురగ్రామవ్రజాకరాన్ 21

తతో దృషద్వతీం తీర్త్వా ముకున్దోఽథ సరస్వతీమ్
పఞ్చాలానథ మత్స్యాంశ్చ శక్రప్రస్థమథాగమత్ 22

తముపాగతమాకర్ణ్య ప్రీతో దుర్దర్శనం నృనామ్
అజాతశత్రుర్నిరగాతోపధ్యాయః సుహృద్వృతః 23

గీతవాదిత్రఘోషేణ బ్రహ్మఘోషేణ భూయసా
అభ్యయాత్స హృషీకేశం ప్రాణాః ప్రాణమివాదృతః 24

దృష్ట్వా విక్లిన్నహృదయః కృష్ణం స్నేహేన పాణ్డవః
చిరాద్బుష్టం ప్రియతమం సస్వజేఽథ పునః పునః 25

దోర్భ్యాం పరిష్వజ్య రమామలాలయం ముకున్దగాత్రం నృపతిర్హతాశుభః
లేభే పరాం నిర్ఘృతిమశ్రుతోచనో హృష్యత్తనుర్విస్మృతలోకవిభ్రమః 26

తం మాతులేయం పరిరభ్య నిర్ఘృతో భీమః స్మయస్త్రేమజలాకులేన్ద్రియః
యమౌ కిరీటీ చ సుహృత్తమం ముదా ప్రవృద్ధబాష్పాః పరిరేభిరేఽచ్యుతమ్ 27

అర్జునేన పరిష్వక్తో యమాభ్యామభివాదితః
బ్రాహ్మణేభ్యో నమస్కృత్య వృద్ధేభ్యశ్చ యథార్హతః
మానినో మానయామాస కురుస్సజ్జాయకైకయాన్ 28

సూతమాగధగన్ధర్వా వన్దినశ్చోపమన్త్రిణః
మృదఙ్గశఙ్ఖపటహా వీణాపణవగోముఖైః
బ్రాహ్మణాశ్చారవిన్దాక్షం తుష్టువుర్నృతుర్జగుః 29

ఏవం సుహృద్భిః పర్యస్తః పుణ్యశ్లోకశిఖామణిః
సంస్తాయమానో భగవాన్వివేశాలజ్యుతం పురమ్ 30

సంసిక్తవర్తమ కరిణాం మదగన్ధతోయైశ్
చిత్రధ్వజైః కనకతోరణపూర్ణకుష్మైః
మృష్టాత్మభిర్నవదుకూలవిభూషణస్రగ్
గన్ధైర్భుభిర్యవతిభిశ్చ విరాజమానమ్ 31

ఉద్ధీప్తదీపబలిభిః ప్రతిసద్మ జాల
నిర్యాతధూపరుచిరం విలసత్పతాకమ్
మూర్ధన్యహేమకలశై రజతోరుశ్మజ్జైర్
జష్టం దదర్శ భవనైః కురురాజధామ 32

ప్రాప్తం నిశమ్య నరలోచనపానపాత్రమ్
జెత్సుక్యవిశ్లథితకేశదుకూలబన్ధాః
సద్యో విసృజ్య గృహకర్మ పతీంశ్చ తల్పే
ద్రష్టుం యయుర్యువతయః స్మ నరేన్ద్రమార్గే 33

తస్మిన్సునఙ్కుల ఇభాశ్వరథద్విపద్భిః
కృష్ణమ్నుభార్యముపలభ్య గృహాధిరూఢాః
నార్యో వికీర్య కుసుమైర్మనసోపగుహ్య
సుస్వాగతం విదధురుత్స్మయవీక్షితేన 34

ఊచుః స్త్రీయః పథి నిరీక్ష్వ ముకున్దపత్నీన్
తారా యథోడుపసహాః కిమకార్యమూభిః
యచ్ఛక్తుషాం పురుషమౌలిరుదారహాస
లీలావలోకకలయోత్సవమాతనోతి 35

తత్ర తతోపసఙ్గమ్య పౌరా మఙ్గలపాణయః
చక్రుః సపర్యాం కృష్ణాయ శ్రేణీముఖ్యా హతైనసః 36

అన్తఃపురజనైః ప్రీత్యా ముకున్దః పుల్లలోచనైః
ససమ్భ్రమైరభ్యుపేతః ప్రావిశద్రాజమన్దిరమ్ 37

పృథా విలోక్య భ్రాత్రేయం కృష్ణం త్రిభువనేశ్వరమ్
ప్రీతాత్మోత్థాయ పర్యజ్ఞాత్సన్నుషా పరిపస్వజే 38

గోవిన్దం గృహమానీయ దేవదేవేశమాదృతః
పూజాయాం నావిదత్మత్యం ప్రమోదోపహతో నృపః 39

- పితృస్వసుర్గురుస్తీణాం కృష్ణశ్చక్రేఽభివాదనమ్
స్వయం చ కృష్ణయా రాజన్భగిన్యా చాభివన్దితః 40
- శ్వశృవా సశోఽదితా కృష్ణా కృష్ణపత్నీశ్చ సర్వశః
ఆనర్చ రుక్మిణీం సత్యాం భద్రాం జామ్బవతీం తథా 41
- కాలిన్దీం మిత్రవిందాం చ శైబ్యాం నాగ్నజితీం సతీమ్
అన్యాశ్చాభ్యాగతా యాస్తు వాసఃసృజ్మణ్ణనాదిభిః 42
- సుఖం నివాసయామాస ధర్మరాజో జనార్దనమ్
ససైన్యం సానుగామత్యం సభార్యం చ నవం నవమ్ 43
- తర్పయిత్వా ఖాణ్డవేన వహ్నిం ఫాల్గునసంయుతః
మోచయిత్వా మయం యేన రాజ్ఞే దివ్యా సభా కృతా 44
- ఉవాస కతిచిన్మాసాన్రాజ్ఞః ప్రియచిక్రీర్షయా
విహరన్తథమారుహ్య ఫాల్గునేన భటైర్హృతః 45

అధ్యాయము – 72

- శ్రీశుక ఉవాచ
ఏకదా తు సభామధ్య ఆస్థితో మునిభిర్హృతః
బ్రాహ్మణైః క్షత్రియైర్వైశ్చైర్భాతృభిశ్చ యుధిష్ఠిరః 1
- ఆచార్యైః కులవృద్దైశ్చ జ్ఞాతీసమ్భన్దిబాన్ధవైః
శృణ్వతామేవ చైతేషామాభాష్యేదమువాచ హ 2
- శ్రీయుధిష్ఠిర ఉవాచ
క్రతురాజేన గోవిన్ద రాజసూయేన పావనీః
యక్ష్మ్యే విభూతీర్భవతస్తత్సమ్పాదయ నః ప్రభో 3

త్వత్పాదుకే అవిరతం పరి యే చరన్తి
ధ్యాయన్త్యభద్రనశనే శుచయో గృణన్తి
విన్దన్తి తే కమలనాభ భవాపవర్గమ్
ఆశాసతే యది త ఆశిష ఈశ నాన్యే 4

తద్దేవదేవ భవతశ్చరణారవిన్ద
సేవానుభావమిహ పశ్యతు లోక ఏషః
యే త్వాం భజన్తి న భజన్త్యత వోభయేషాం
నిష్ఠాం ప్రదర్శయ విభో కురుస్సజ్జయానామ్ 5

న బ్రహ్మణః స్వపరభేదమతిస్తవ స్యాత్
సర్వాత్మనః సమదృశః స్వసుఖానుభూతేః
సంసేవతాం సురతరోరివ తే ప్రసాదః
సేవానురూపముదయో న విపర్యయోఽత్ర 6

శ్రీభగవానువాచ
సమ్యగ్వ్యవసితం రాజన్భవతా శత్రుకర్శన
కల్యాణీ యేన తే కీర్తిర్లోకాననుభవిష్యతి 7

ఋషీణాం పితృదేవానాం సుహృదామపి నః ప్రభో
సర్వేషామపి భూతానామీప్సితః క్రతురాడయమ్ 8

విజిత్య నృపతీన్సర్వాన్మత్వా చ జగతీం వశే
సమ్భృత్య సర్వసమ్భారానాహరస్వ మహాక్రతుమ్ 9

ఏతే తే భ్రాతరో రాజంల్లోకపాలాంశసమ్భవాః
జితోఽస్మ్యాత్మవతా తేఽహం దుర్జయో యోఽకృతాత్మభిః 10

న కశ్చిన్నృత్పరం లోకే తేజసా యశసా శ్రియా
విభూతిభిర్వాభిభవేద్దేవోఽపి కిము పార్థివః 11

శ్రీశుక ఉవాచ

నిశమ్య భగవద్గీతం ప్రీతః పుల్లముఖామ్బుజః
భ్రాతృన్ద్విగ్వజయేఽయుజ్క్త విష్ణుతేజోపబృంహితాన్

12

సహదేవం దక్షిణస్యామాదిశత్సహ సృజ్ణయ్యైః
దిశి ప్రతీచ్యాం నకులముదీచ్యాం సవ్యసాచినమ్
ప్రాచ్యాం వృకోదరం మత్స్యైః కేకయ్యైః సహ మద్రక్షైః

13

తే విజిత్య నృపాన్వీరా ఆజప్తలర్ధిగ్భ్య ఓజసా
అజాతశత్రవే భూరి ద్రవిణం నృప యక్ష్యతే

14

శ్రుత్వాజితం జరాసన్ధం నృపతేర్ధ్యాయతో హరిః
ఆహోపాయం తమేవాద్య ఉద్ధవో యమువాచ హ

15

భీమసేనోఽర్జునః కృష్ణో బ్రహ్మలింగధరాస్తయః
జగ్ముర్గిరివ్రజం తాత బృహద్రథసుతో యతః

16

తే గత్వాతిథ్యవేలాయాం గృహేషు గృహమేధినమ్
బ్రహ్మణ్యం సమయాచేరన్రాజన్యా బ్రహ్మలిङ్గినః

17

రాజన్విద్వ్యతిథీన్ప్రాప్తానర్థినో దూరమాగతాన్
తన్నః ప్రయచ్ఛ భద్రం తే యద్వయం కామయామహే

18

కిం దుర్మర్షం తితిక్షాణాం కిమకార్యమసాధుభిః
కిం న దేయం వదాన్యానాం కః పరః సమదర్శినామ్

19

యోఽనిత్యేన శరీరేణ సతాం గేయం యశో ధ్రువమ్
నాచినోతి స్వయం కల్పః స వాచ్యః శోచ్య ఏవ సః

20

హరిశ్చన్ద్రో రన్తిదేవ ఉఞ్చవృత్తిః శిబిర్బలిః

వ్యాధః కపోతో బహవో హ్యధ్రువేణ ధ్రువం గతాః 21

శ్రీశుక ఉవాచ

స్వరైరాకృతిభిస్తాంస్తు ప్రకోష్టైర్జాహతైరపి
రాజన్యబన్ధాన్విజ్ఞాయ దృష్టపూర్వానచింతయత్ 22

రాజన్యబన్ధవో హ్యేతే బ్రహ్మలింగాని విభ్రతి
దదాని భిక్షితం తేభ్య ఆత్మానమపి దుస్త్యజమ్ 23

బలేర్ను శ్రాయతే కీర్తిర్వితతా దిక్ష్యకల్మషా
ఐశ్వర్యార్ధృంశితస్యాపి విప్రవ్యాజేన విష్ణునా 24

శ్రియం జిహీర్షతేస్తస్య విష్ణవే ద్విజరూపిణే
జానన్నపి మహీమ్నాదాద్వార్యమాణోఽపి దైత్యరాట్ 25

జీవతా బ్రాహ్మణార్థాయ కో న్వర్థః క్షత్రబన్ధనా
దేహేన పతమానేన నేహతా విపులం యశః 26

ఇత్యుదారమతిః ప్రాహ కృష్ణార్జునవృకోదరాన్
హే విప్రా వ్రియతాం కామో దదామ్యాత్మశిరోఽపి వః 27

శ్రీభగవానువాచ

యుద్ధం నో దేహి రాజేన్త్ర ద్వన్వతో యది మన్యసే
యుద్ధార్థినో వయం ప్రాప్తా రాజన్యా నాన్యకాఙ్క్షిణః 28

అసౌ వృకోదరః పార్థస్తస్య భ్రాతార్జునో హ్యయమ్
అనయోర్మాతులేయం మాం కృష్ణం జానీహి తే రిపుమ్ 29

ఏవమావేదితో రాజా జహాసోఽచైః స్మ మాగధః
ఆహ చామర్షితో మన్దా యుద్ధం తర్హిదదామి వః 30

న త్వయా భీరుణా యోత్యే యుధి విక్లవతేజసా

మధురాం స్వపురీం త్యక్త్వా సముద్రం శరణం గతః 31

అయం తు వయసాతుల్యో నాతిసత్త్వో న మే సమః
అర్జునో న భవేద్యోద్ధా భీమస్తుల్యబలో మమ 32

ఇత్యుక్త్వా భీమసేనాయ ప్రాదాయ మహతీం గదామ్
ద్వితీయాం స్వయమాదాయ నిర్జగామ పురాద్భూహిః 33

తతః సమేఖిలే వీరౌ సంయుక్తావితరేతరమ్
జఘ్నుతుర్వజ్రకల్పాభ్యాం గదాభ్యాం రణదుర్మదౌ 34

మణ్డలాని విచిత్రాణి సవ్యం దక్షిణమేవ చ
చరతోః శుశుభే యుద్ధం నటయోరివ రజ్జీణోః 35

తతశ్చటచటాశబ్దో వజ్రనిష్ఠేససన్నిభః
గదయోః క్షిప్తయో రాజన్దంతయోరివ దంతినోః 36

తే వై గదే భుజజవేన నిపాత్యమానే
అన్యోన్యతోఽసకటిపాదకరోరుజత్రుమ్
చార్ణిబభూవతురుపేత్య యథార్కశాఖే
సంయుధ్యతోర్ద్విరదయోరివ దీప్తమన్వ్యోః 37

ఇత్థం తయోః ప్రహతయోర్గదయోర్భువీరౌ
క్రుద్ధౌ స్వముష్టిభిరయఃస్పరశైరపిష్టామ్
శబ్దస్తయోః ప్రహరతోరిభయోరివాసీన్
నిర్వాతవజ్రపరుషస్తలతాడనోత్థః 38

తయోరేవం ప్రహరతోః సమశిక్షాబలౌజసోః
నిర్విశేషమభూద్యుద్ధమక్షీణజవయోర్భుప 39

శత్రోర్జన్మమృతీ విద్వాజ్జీవితం చ జరాకృతమ్

పార్థమాప్యాయయన్వేన తేజసాచింతయద్ధరిః 40

సశ్చింత్యారీవధోపాయం భీమస్యామోఘదర్శనః
దర్శయామాస విటపం పాటయన్నివ సంజ్ఞయా 41

తద్విజ్ఞాయ మహాసత్త్వో భీమః ప్రహరతాం వరః
గృహీత్వా పాదయోః శత్రుం పాతయామాస భూతలే 42

ఏకమ్పాదం పదాక్రమ్య దోర్భ్యామన్యం ప్రగృహ్య సః
గుదతః పాటయామాస శాఖమివ మహాగజః 43

ఏకపాదోరువృషణ కటిపృష్ఠస్తనాంసకే
ఏకబాహ్వక్షిభ్రూకర్ణే శకలే దదృశుః ప్రజాః 44

హాహాకారో మహానాసీన్నిహతే మగధేశ్వరే
పూజయామాసతుర్భీమం పరిరభ్య జయాచ్యతౌ 45

సహదేవం తత్తనయం భగవాన్భూతభావనః
అభ్యషిజ్ఞాదమేయాత్మా మగధానాం పతిం ప్రభుః
మోచయామాస రాజన్యాన్సంరుద్ధా మాగధేన యే 46

అధ్యాయము – 73

శ్రీశుక ఉవాచ

అయుతే ద్వే శతాన్యష్టౌ నిరుద్ధా యుధి నిర్జితాః
తే నిర్గతా గిరిద్రోణ్యాం మలినా మలవాససః 1

క్షుత్త్వా మాః శుష్కవదనాః సంరోధపరికర్మితాః
దదృశుస్తే ఘనశ్యామం వీతకౌశేయవాససమ్ 2

శ్రీవత్సాంజ్ఞం చతుర్బాహుం పద్మగర్భారుణేక్షణమ్

- చారుప్రసన్నవదనం స్ఫురన్మకరకుణ్డలమ్ 3
- పద్మహస్తం గదాశఙ్ఖ రథాశ్లేరుపలక్ష్మితమ్
కిరీటహారకటక కటిసూత్రాఙ్గదాశ్చితమ్ 4
- భ్రాజద్వరమణిగ్రీవం నివీతం వనమాలయా
పిబంత ఇవ చక్షుర్భ్యాం లిహంత ఇవ జిహ్వయా 5
- జిఘ్రంత ఇవ నాసాభ్యాం రమ్భంత ఇవ బాహుభిః
ప్రణేముర్హతపాష్మానో మూర్ధభిః పాదయోర్ధరైః 6
- కృష్ణసన్దర్శనాహ్లాద ధ్వస్తసంరోధనక్లమాః
ప్రశశంసుర్హృషీకేశం గీర్భిః ప్రాజ్వలయౌ నృపాః 7
- రాజాన ఊచుః
నమస్తే దేవదేవేశ ప్రపన్నార్తిహరావ్యయ
ప్రపన్నానృపాహి నః కృష్ణ నిర్విణ్ణాన్మోరసంసృతేః 8
- నైనం నాథానుసూయామో మాగధం మధుసూదన
అనుగ్రహో యద్భవతో రాజ్ఞాం రాజ్యచ్యుతిర్విభో 9
- రాజ్యైశ్వర్యమదోన్నద్ధో న శ్రేయో విస్తతే నృపః
త్వస్మాయామోహితోఽనిత్యా మన్యతే సమృద్ధోఽచలాః 10
- మృగతృష్ణాం యథా బాలా మన్యంత ఉదకాశయమ్
ఏవం వైకారికీం మాయామయుక్తా వస్తు చక్షతే 11
- వయం పురా శ్రీమదనష్టదృష్టయో జిగీషయాస్యా ఇతరేతరస్పృధః
ఘ్నంతః ప్రజాః స్వా అతినిర్హుణాః ప్రభో మృత్యుం పురస్తాస్విగణయ్య దుర్మదాః 12
- త ఏవ కృష్ణాద్య గభీరరంహసా దురన్తేవీర్యేణ విచాలితాః శ్రియః
కాలేన తన్వా భవతోఽనుకమ్పయా వినష్టదర్పాశ్చరణౌ స్మరామ తే 13

- అథో న రాజ్యమ్మృగతృష్ణిరూపితం దేహేన శశ్వత్పతతా రుజాం భువా
ఉపాసితవ్యం స్పృహయామహే విభో క్రియాఫలం ప్రేత్య చ కర్ణరోచనమ్ 14
- తం నః సమాదిశోపాయం యేన తే చరణాబ్జయోః
స్మృతిర్యథా న విరమేదపి సంసరతామిహ 15
- కృష్ణాయ వాసుదేవాయ హరయే పరమాత్మనే
ప్రణతక్లేశనాశాయ గోవిందాయ నమో నమః 16
- శ్రీశుక ఉవాచ
సంస్తాయమానో భగవాన్రాజభిర్ముక్తబన్ధనైః
తానాహ కరుణస్తాత శరణ్యః శ్లక్ష్యాయా గిరా 17
- శ్రీభగవానువాచ
అద్య ప్రభృతి వో భూపా మయ్యాత్మన్యఖిలేశ్వరే
సుదృఢా జాయతే భక్తిర్బాధమాశంసితం తథా 18
- దిష్ట్యా వ్యవసితం భూపా భవంత ఋతభాషిణః
శ్రీయైశ్వర్యమదోన్నాహం పశ్య ఉన్మాదకం నృణామ్ 19
- హైహయో నహుషో వేణో రావణో నరకోపరే
శ్రీమదాద్భుంశితాః స్థానాద్దేవదైత్యనరేశ్వరాః 20
- భవంత ఏతద్విజ్ఞాయ దేహద్యుత్పాద్యమంతవత్
మాం యజన్తోఽధ్వరైర్యుక్తాః ప్రజా ధర్మేణ రక్ష్యథ 21
- సంతస్వంతః ప్రజాతన్తాన్సుఖం దుఃఖం భవాభవౌ
ప్రాప్తం ప్రాప్తం చ సేవన్తో మచ్ఛిత్తా విచరిష్యథ 22
- ఉదాసీనాశ్చ దేహదావాత్మారామా ధృతవ్రతాః
మయ్యావేశ్య మనః సమ్యజ్మామన్తే బ్రహ్మ యాస్యథ 23

శ్రీశుక ఉవాచ

ఇత్యాదిశ్య నృపాన్మృష్ణో భగవాన్భువనేశ్వరః
తేషాం న్యయుక్క్త పురుషాన్స్త్రియో మజ్జనకర్మణి

24

సపర్యాం కారయామాస సహదేవేన భారత
నరదేవో చితైర్వస్తైర్భూషణైః స్రగ్విలేపనైః

25

భోజయిత్వా వరాన్నేన సుస్నాతాన్సమలబ్ధతాన్
భోగైశ్చ వివిధైర్మృక్తాంస్తామ్బూలాద్యైర్భుపోచితైః

26

తే పూజితా ముకున్దేన రాజానో మృష్టకుణ్డలాః
విరేజర్మోచితాః క్లేశాత్ప్రావృడన్తే యథా గ్రహాః

27

రథాన్సదశ్వానారోప్య మణికాఞ్చనభూషితాన్
ప్రీణయ్య సునృతైర్వాక్యైః స్వదేశాన్ప్రత్యయాపయత్

28

త ఏవం మోచితాః కృచ్ఛాత్కృష్టేన సుమహాత్మనా
యయుస్తమేవ ధ్యాయంతః కృతాని చ జగత్పతేః

29

జగదుః ప్రకృతిభ్యస్తే మహాపురుషచేష్టితమ్
యథాన్వశాసద్భగవాంస్తథా చక్రరతన్త్రితాః

30

జరాసన్ధం ఘాతయిత్వా భీమసేనేన కేశవః
పార్థాభ్యాం సంయుతః ప్రాయాత్సహదేవేన పూజితః

31

గత్వా తే ఖాణ్డవప్రస్థం శఙ్ఖాన్దధ్మర్జితారయః
హర్షయంతః స్వసుహృదో దుర్భదాం చాసుఖావహాః

32

తచ్ఛ్రుత్వా ప్రీతమనస ఇన్ద్రప్రస్థనివాసినః
మేనిరే మాగధం శాన్తం రాజా చాప్తమనోరథః

33

అభివన్ద్యాథ రాజానం భీమార్జునజనార్దనాః
సర్వమాశ్రావయాం చక్రరాత్మనా యదనుష్ఠితమ్ 34

నిశమ్య ధర్మరాజస్తత్కేశవేనానుకమ్పితమ్
ఆనన్దాశ్రుకలాం ముఞ్చన్నేష్టా నోవాచ కిఞ్చన 35

అధ్యాయము – 74

శ్రీశుక ఉవాచ
ఏవం యుధిష్ఠిరో రాజా జరాసన్ధవధం విభోః
కృష్ణస్య చానుభావం తం శ్రుత్వా ప్రీతస్తమబ్రవీత్ 1

శ్రీయుధిష్ఠిర ఉవాచ
యే స్యున్మైలో కృగురవః సర్వే లోకా మహేశ్వరాః
వహన్తి దుర్లభం లబ్ధ్వా శిరసైవానుశాసనమ్ 2

స భవానరవిన్దాక్షో దీనానామీశమానినామ్
ధత్తేఽనుశాసనం భూమంస్తదత్యంతవిడమ్భనమ్ 3

న హ్యేకస్యాద్వితీయస్య బ్రహ్మణః పరమాత్మనః
కర్మభిర్వర్ధతే తేజో హ్రసతే చ యథా రవేః 4

న వై తేఽజిత భక్తానాం మమాహమితి మాధవ
త్వం తవేతి చ నానాధీః పశూనామివ వైకృతీ 5

శ్రీశుక ఉవాచ
ఇత్యుక్త్వా యజ్ఞియే కాలే వవ్రే యుక్తాన్ బుత్విజః
కృష్ణానుమోదితః పార్థో బ్రాహ్మణాన్బ్రహ్మవాదినః 6

ద్వైపాయనో భరద్వాజః సుమన్తుర్గోతమోఽసితః
వసిష్ఠశ్చృవనః కణ్వో మైత్రేయః కవషస్త్రితః 7

- విశ్వామిత్రో వామదేవః సుమతిర్జైమినిః క్రతుః
పైలః పరాశరో గర్గో వైశమ్పాయన ఏవ చ 8
- అథర్వా కశ్యపో ధౌమ్యో రామో భార్గవ ఆసురిః
వీతిహోత్రో మధుచ్ఛన్దా వీరసేనోఽకృతవ్రణః 9
- ఉపహూతాస్తథా చాన్యే ద్రోణభీష్మకృపాదయః
ధృతరాష్ట్రః సహసుతో విదురశ్చ మహామతిః 10
- బ్రాహ్మణాః క్షత్రియా వైశ్యాః శూద్రా యజ్ఞదిదృక్షవః
తత్రేయుః సర్వరాజానో రాజ్ఞాం ప్రకృతయో నృప 11
- తతస్తే దేవయజనం బ్రాహ్మణాః స్వర్ణలాజ్గలైః
కృష్ట్వా తత్ర యథామ్నాయం దీక్షయాం చక్రిరే నృపమ్ 12
- హైమాః కిలోపకరణా వరుణస్య యథా పురా
ఇన్ద్రాదయో లోకపాలా విరిశ్చీభవసంయుతాః 13
- సగణాః సిద్ధగన్ధర్వా విద్యాధరమహోరగాః
మునయో యక్షరక్షాంసి ఖగకిన్నరచారణాః 14
- రాజానశ్చ సమాహూతా రాజపత్న్యశ్చ సర్వశః
రాజసూయం సమీయుః స్మ రాజ్ఞః పాణ్డుసుతస్య వై
మేనిరే కృష్ణభక్తస్య సూపపన్నమవిస్మితాః 15
- అయాజయన్మహారాజం యాజకా దేవవర్చసః
రాజసూయేన విధివత్ప్రచేతసమివామరాః 16
- సూత్యేహన్యవసీపాలో యాజకాన్సదసస్పతీన్
అపూజయన్మహాభాగాన్యథావత్సనమాహితః 17

- సదస్యాగ్ర్యార్హణార్హం వై విమృశంతః సభాసదః
నాధ్యగచ్ఛన్ననైకాన్త్యాత్సహదేవస్తదాబ్రవీత్ 18
- అర్హతి హ్యచ్యుతః శ్రైష్ఠ్యం భగవాన్సాత్వతాం పతిః
ఏష వై దేవతాః సర్వా దేశకాలధనాదయః 19
- యదాత్మకమిదం విశ్వం క్రతవశ్చ యదాత్మకాః
అగ్నిరాహుతయో మంత్రా సాంజ్ఞ్యం యోగశ్చ యత్పరః 20
- ఏక ఏవాద్వితీయోఽసావైతదాత్మ్యమిదం జగత్
ఆత్మనాత్మాశ్రయః సభ్యాః సృజత్యవతి హన్త్యజః 21
- వివిధానీహ కర్మాణి జనయన్యదవేక్షయా
ఈహతే యదయం సర్వః శ్రేయో ధర్మాదిలక్షణమ్ 22
- తస్మాత్కృష్ణాయ మహతే దీయతాం పరమార్హణమ్
ఏవం చేత్సర్వభూతానామాత్మనశ్చార్హణం భవేత్ 23
- సర్వభూతాత్మభూతాయ కృష్ణాయానన్యదర్శినే
దేయం శాంతాయ పూర్ణాయ దత్తస్యానన్త్యమిచ్ఛతా 24
- ఇత్యుక్త్వా సహదేవోఽభూత్తాప్తీం కృష్ణానుభావవిత్
తచ్ఛ్రుత్వా తుష్టువుః సర్వే సాధు సాధ్వితి సత్తమాః 25
- శ్రుత్వా ద్విజేరితం రాజా జ్ఞాత్వా హార్దం సభాసదామ్
సమర్థయద్ధృషీకేశం ప్రీతః ప్రణయవిహ్వలః 26
- తత్పాదావవనిజ్యాపః శిరసా లోకపావనీః
సభార్యః సానుజామాత్యః సకుటుమ్భో వహన్ముదా 27
- వాసోభిః పీతకౌషేయైర్భూషణైశ్చ మహాధనైః
అర్హయిత్వాశ్రుపూర్ణాక్షో నాశకత్సమవేక్షితుమ్ 28

ఇత్థం సభాజితం వీక్య సర్వే ప్రాజ్ఞలయో జనాః
నమో జయేతి నేముస్తం నివేతుః పుష్పవృష్టయః 29

ఇత్థం నిశమ్య దమఘోషసుతః స్వపీఠాద్
ఉత్థాయ కృష్ణగుణవర్ణనజాతమన్యుః
ఉత్క్లిప్య బాహుమిదమాహ సదస్యమర్షీ
సంశ్రావయన్భగవతే పరుషాణ్యభీతః 30

ఈశో దురత్యయః కాల ఇతి సత్యవతీ స్రుతిః
వృద్ధానామపి యద్బుద్ధిర్బాలవాక్యైర్విభిద్యతే 31

యూయం పాత్రవిదాం శ్రేష్ఠా మా మన్షం బాలభాషీతమ్
సదసస్పతయః సర్వే కృష్ణో యత్సమ్మతోఽర్హణే 32

తపోవిద్యావ్రతధరాన్జ్ఞానవిధ్వస్తకల్మషాన్
పరమఋషీన్బ్రహ్మనిష్ఠాంల్లోకపాలైశ్చ పూజితాన్ 33

సదస్పతీనతిక్రమ్య గోపాలః కులపాంసనః
యథా కాకః పురోడాశం సపర్యాం కథమర్హతి 34

వర్ణాశ్రమకులాపేతః సర్వధర్మబహిష్కృతః
స్వైరవర్తీ గుణైర్హీనః సపర్యాం కథమర్హతి 35

యయాతినైషాం హి కులం శప్తం సద్భిర్బహిష్కృతమ్
వృథాపానరతం శశ్వత్సపర్యాం కథమర్హతి 36

బ్రహ్మర్షిసేవితాన్దేశాన్విత్త్వేతేఽబ్రహ్మవర్చసమ్
సముద్రం దుర్గమాశ్రిత్య బాధన్తే దస్యవః ప్రజాః 37

ఏవమాదీన్యభద్రాణి బభాషే నష్టమగ్గలః
నోవాచ కింశ్చిద్భగవాన్యథా సింహః శివారుతమ్ 38

- భగవన్నిన్దనం శ్రుత్వా దుఃసహం తత్సభాసదః
కర్ణౌ పిథాయ నిర్జగ్ముః శపంతశ్చేదిపం రుషా 39
- నిన్దాం భగవతః శృణ్వంస్తత్పురస్య జనస్య వా
తతో నాపైతి యః సోఽపి యాత్యధః సుకృతాచ్ఛ్చ్యుతః 40
- తతః పాణ్డుసుతాః క్రుద్ధా మత్స్యకైకయస్సృజ్ఞయాః
ఉదాయుధాః సముత్తస్థః శిశుపాలజిఘాంసవః 41
- తతశ్చైద్యస్త్వసమ్భాన్తో జగృహే ఖడ్గచర్మణీ
భర్త్యయన్మృష్టపక్షీయాన్రాజ్ఞః సదసి భారత 42
- తావదుత్థాయ భగవాన్స్వాన్నివార్య స్వయం రుషా
శిరః క్షురాంతచక్రేణ జహార పతతో రిపోః 43
- శబ్దః కోలాహలోఽథాసీచ్ఛిశుపాలే హతే మహాన్
తస్యానుయాయినో భూపా దుద్రువుర్జీవిత్తైపిణః 44
- చైద్యదేహోత్థితం జ్యోతిర్వాసుదేవముపావిశత్
పశ్యతాం సర్వభూతానాముల్కేవ భువి ఖాచ్ఛ్యుతా 45
- జన్మత్రయానుగుణిత వైరసంరబ్ధయా ధియా
ధ్యాయంస్తన్మయతాం యాతో భావో హి భవకారణమ్ 46
- ఋత్విగ్భ్యః ససదస్యేభ్యో దక్షినాం విపులామదాత్
సర్వాన్సమ్నూజ్య విధివచ్ఛక్రేఽవభృథమేకరాట్ 47
- సాధయిత్వా క్రతుః రాజ్ఞః కృష్ణో యోగేశ్వరేశ్వరః
ఉవాస కతిచిన్మాసాన్సుహృద్భిరభియాచితః 48
- తతోఽనుజ్ఞాప్య రాజానమనిచ్ఛంతమపీశ్వరః

యయౌ సభార్యః సామాత్యః స్వపురం దేవకీసుతః 49

వర్ణితం తదుపాఖ్యానం మయా తే బహువిస్తరమ్
వైకుణ్ఠవాసినోర్జన్మ విప్రశాపాత్పు నః పునః 50

రాజసూయావభృథ్యేన స్నాతో రాజా యుధిష్ఠిరః
బ్రహ్మక్షత్రసభామధ్యే శుశుభే సురరాడివ 51

రాజ్ఞా సభాజితాః సర్వే సురమానవఖేచరాః
కృష్ణం క్రతుం చ శంసంతః స్వధామాని యయుర్ముదా 52

దుర్యోధనమృతే పాపం కలిం కురుకులామయమ్
యో న సేహే శ్రీయం స్ఫీతాం దృష్ట్వా పాణ్డుసుతస్య తామ్ 53

య ఇదం కీర్తయేద్విష్ణోః కర్మ చైద్యవధాదికమ్
రాజమోక్షం వితానం చ సర్వపాపైః ప్రముచ్యతే 54

అధ్యాయము – 75

శ్రీరాజోవాచ

అజాతశత్రోస్తష్ఠుష్ట్యా రాజసూయమహోదయమ్
సర్వే ముముదిరే బ్రహ్మన్పుదేవా యే సమాగతాః 1

దుర్యోధనం వర్జయిత్వా రాజానః సర్షయః సురాః
ఇతి శ్రుతం నో భగవంస్తత్ర కారణముచ్యతామ్ 2

శ్రీబాదరాయణిరువాచ

పితామహస్య తే యజ్ఞే రాజసూయే మహాత్మనః
బాన్ధవాః పరిచర్యాయాం తస్యాసన్నేమబన్ధనాః 3

భీమో మహానసాధ్యక్షో ధనాధ్యక్షః సుయోధనః

- సహదేవస్తు పూజాయాం నకులో ద్రవ్యసాధనే 4
- గురుశుశ్రూషణే జిష్ణుః కృష్ణః పాదావనేజనే
పరివేషణే ద్రుపదజా కర్ణో దానే మహామనాః 5
- యుయుధానో వికర్ణశ్చ హార్దికో విదురాదయః
బాహ్లికపుత్రా భూర్యాద్యా యే చ సన్తర్దనాదయః 6
- నిరూపితా మహాయజ్ఞే నానాకర్మసు తే తదా
ప్రవర్తంతే స్మ రాజేన్ద్ర రాజ్ఞః ప్రియచిక్రీర్షవః 7
- ఋత్విక్సదస్యబహువిత్సు సుహృత్తమేషు
స్విష్టేషు సూనృతసమర్హణదక్షిణాభిః
చైద్యే చ సాత్వతపతేశ్చరణం ప్రవిష్టే
చక్రస్తతస్త్వవభృథన్నపనం ద్యునద్యామ్ 8
- మృదఙ్గశఙ్ఖపణవ ధున్దుర్యానకగోముఖాః
వాదిత్రాణి విచిత్రాణి నేదురావభృథోత్సవే 9
- నార్తకో ననృతుర్హృష్టా గాయకా యూథశో జగుః
వీణావేణుతలోన్నాదస్తేషాం స దివమస్పృశత్ 10
- చిత్రధ్వజపతాకాగ్రైరిభేన్ద్రస్యన్దనార్వభిః
స్వలఙ్కృతైర్భటైర్భూపా నిర్యయూ రుక్మమాలినః 11
- యదుస్సృజ్ఞాయకామ్నోజ కురుకేకయకోశలాః
కమ్పయంతో భువం సైన్యైర్యయమానపురఃసరాః 12
- సదస్యర్షిర్ద్విజత్రేష్ఠా బ్రహ్మఘోషేణ భూయసా
దేవర్షిపితృగన్ధర్వాస్తుష్టువుః పుష్పవర్షిణః 13
- స్వలఙ్కృతా నరా నార్యో గన్ధస్రగ్భాషణామ్భరైః

విలిమ్మన్యోఽభిసిఞ్చన్యో విజహర్వివిధై రసైః 14

తైలగోరసగన్ధోద హరిద్రాసాన్తకుఙ్కుమైః
పుమ్భిర్లిప్తాః ప్రలిమ్మన్యో విజహర్వారయోషితః 15

గుప్తా నృభిర్నిరగమన్నపలఙ్ఘమేతద్
దేవ్యో యథా దివి విమానవరైర్భుదేవ్యో
తా మాతులేయసఖిభిః పరిషిచ్యమానాః
సవ్రీడహాసవికసద్వదనా విరేజః 16

తా దేవరానుత సఖీన్సిషిచుర్ద్వతీభిః
క్లిన్నామ్బరా వివృతగాత్రకుచోరుమధ్యాః
ఔత్సుక్యముక్తకవరాఛ్చ్యవమానమాల్యాః
క్షోభం దధుర్మలధియాం రుచిరైర్విహరైః 17

స సమ్రాడ్రథమారుఢః సదశ్వం రుక్మమాలినమ్
వ్యరోచత స్వపత్నీభిః క్రియాభిః క్రతురాడివ 18

పత్నీసమ్యాజావభృత్యైశ్చరిత్వా తే తమృత్విజః
ఆచాన్తం స్నాపయాం చక్రుర్గఙ్గాయాం సహ కృష్ణయా 19

దేవదున్దుభయో నేదుర్నరదున్దుభిభిః సమమ్
ముముచుః పుష్పవర్షాణి దేవర్షిపితృమానవాః 20

సస్సుస్తత్ర తతః సర్వే వర్ణాశ్రమయుతా నరాః
మహాపాతక్యపి యతః సద్యో ముచ్యేత కిల్బిషాత్ 21

అథ రాజాహతే క్షౌమే పరిధాయ స్వలఙ్కృతః
ఋత్విక్సదస్యవిప్రాదీనానర్చాభరణామ్బరైః 22

బన్ధాఙ్గా తీన్ముపాన్మిత్ర సుహృదోఽన్యాంశ్చ సర్వశః

అభీక్షం పూజయామాస నారాయణపరో నృపః 23

సర్వే జనాః సురరుచో మణికుణ్డలస్రగ్
ఉష్ణీషకఞ్చుకదుకూలమహోర్వ్యహారాః
నార్యశ్చ కుణ్డలయుగాలకవృన్దజుష్ట
వక్త్రశ్చయః కనకమేఖలయా విరేజః 24

అథర్విజో మహాశీలాః సదస్యా బ్రహ్మవాదినః
బ్రహ్మక్త్రయవిట్కుద్రా రాజానో యే సమాగతాః 25

దేవర్షిపితృభూతాని లోకపాలాః సహనుగాః
పూజితాస్తమనుజ్ఞాప్య స్వధామాని యయుర్భువ 26

హరిదాసస్య రాజర్షే రాజసూయమహోదయమ్
నైవాత్మప్యస్త్రశంసంతః పిబన్మర్త్యోఽమృతం యథా 27

తతో యుధిష్ఠిరో రాజా సుహృత్సమ్బున్ధిబాన్దవాన్
ప్రేమ్నా నివారయామాస కృష్ణం చ త్యాగకాతరః 28

భగవానపి తత్రాన్ల న్యావాత్సీతత్త్రియంకరః
ప్రస్థాప్య యదువీరాంశ్చ సాంబాదీంశ్చ కుశస్థలీమ్ 29

ఇత్థం రాజా ధర్మసుతో మనోరథమహార్ణవమ్
సుదుస్తరం సముత్తిర్య కృష్ణేనాసీద్గతజ్వరః 30

ఏకదాంతఃపురే తస్య వీక్య దుర్యోధనః శ్రియమ్
అతప్యద్రాజసూయస్య మహిత్వం చాచ్యుతాత్మనః 31

యస్మింస్సరేన్ద్రదితిజేన్ద్రసురేన్ద్రలక్ష్మీర్
నానా విభాన్తి కిల విశ్వసృజోపక్లప్తాః
తాభిః పతీన్తుపదరాజసుతోపతస్థే

యస్యాం విషక్తహృదయః కురురాడతప్యత్ 32

యస్మిన్తదా మధుపతేర్మహిషీసహస్రం
శ్రోణీభరేణ శనకైః క్షణదజ్ఞైశోభమ్
మధ్యే సుచారు కుచకుఙ్కుమశోణహారం
శ్రీమన్ముఖం ప్రచలకుణ్డలకున్తలాఢ్యమ్ 33

సభాయాం మయక్ష్మప్తాయాం క్వాపి ధర్మసుతోఽధిరాట్
వృతోఽనుగైర్బన్ధుభిశ్చ కృష్ణేనాపి స్వచక్షుషా 34

ఆసీనః కాఞ్చనే సాక్షాదాసనే మఘవానివ
పారమేష్ఠ్యశ్రీయా జప్తః స్తూయమానశ్చ వన్దిభిః 35

తత్ర దుర్యోధనో మానీ పరీతో భ్రాతృభిర్భుప
కిరీటమాలీ న్యవిశదసిహస్తః క్షిపన్రుషా 36

స్థలేఽభ్యగృహ్లాద్వస్త్రాన్తం జలం మత్వా స్థలేఽపతత్
జలే చ స్థలవద్రాన్త్యా మయమాయావిమోహితః 37

జహాస భీమన్తం దృష్ట్వా స్త్రీయో నృపతయో పరే
నివార్యమాణా అప్యఙ్గ రాజ్ఞా కృష్ణానుమోదితాః 38

స వ్రీడితోఽవగద్దనో రుషా జ్వలన్నిష్క్రమ్య తూష్ణీం ప్రయయౌ గజాహ్వయమ్
హాహేతి శబ్దః సుమహానభూత్సతామజాతశత్రుర్విమనా ఇవాభవత్
బభూవ తూష్ణీం భగవాన్భువో భరం సముజ్జిహీర్షుర్భుమతి స్మ యద్భుశా 39

ఏతత్తేఽభిహితం రాజన్యత్పృష్టోఽహమిహ త్వయా
సుయోధనస్య దౌరాత్మ్యం రాజసూయే మహాక్రతౌ 40

అధ్యాయము – 76

శ్రీశుక ఉవాచ

అథాన్యదపి కృష్ణస్య శృణు కర్మాద్భుతం నృప
క్రీడానరశరీరస్య యథా సౌభపతిర్హతః 1

శిశుపాలసఖః శాల్వో రుక్మిణ్యుద్వాహ ఆగతః
యదుభిర్నిర్జితః సజ్జ్యే జరాసన్ధాదయస్తథా 2

శాల్వః ప్రతిజ్ఞామకరోచ్ఛృణ్వతాం సర్వభూభుజామ్
అయాదవాం క్షాం కరిష్యే పౌరుషం మమ పశ్యత 3

ఇతి మూఢః ప్రతిజ్ఞాయ దేవం పశుపతిం ప్రభుమ్
ఆరాధయామాస నృపః పాంశుముష్టిం సకృద్దసన్ 4

సంవత్సరాంతే భగవానాశుతోష ఉమాపతిః
వరేణ చ్ఛన్దయామాస శాల్వం శరణమాగతమ్ 5

దేవాసురమనుష్యాణాం గన్ధర్వోరగరక్షసామ్
అభేద్యం కామగం వప్తే స యానం వృష్టిభీషణమ్ 6

తథేతి గిరిశాదిష్ఠో మయః పరపురంజయః
పురం నిర్మాయ శాల్వాయ ప్రాదాత్సౌభమయస్మయమ్ 7

స లబ్ధ్వా కామగం యానం తమోధామ దురాసదమ్
యయస్త్వారవతీం శాల్వో వైరం వృష్టికృతం స్మరన్ 8

నిరుధ్య సేనయా శాల్వో మహత్యా భరతర్షభ
పురీం బభజ్ఞోపవనానుద్యానాని చ సర్వశః 9

సగోపురాణి ద్వారాణి ప్రాసాదాట్టాలతోలికాః
విహారాన్స విమానాగ్రాన్నిపేతుః శస్త్రవృష్టయః 10

- శిలాద్రుమాశ్చాశనయః సర్పా ఆసారశర్మరాః
ప్రచణ్డశ్చక్రవాతోఽభూద్రజసాచ్ఛాదితా దిశః 11
- ఇత్యర్థమానా సౌభేన కృష్ణస్య నగరీ భృశమ్
నాభ్యపద్యత శం రాజంస్త్రిపురేణ యథా మహీ 12
- ప్రద్యుమ్నో భగవాన్వీక్ష్య బాధ్యమానా నిజాః ప్రజాః
మ భైష్టేత్యభ్యధాద్వీరో రథారూఢో మహాయశాః 13
- సాత్యకిశ్చారుదేష్ణశ్చ సామ్బోఽక్రూరః సహానుజః
హర్దిక్యో భానువిన్దశ్చ గదశ్చ శుకసారణౌ 14
- అపరే చ మహేష్వాసా రథయూథపయూథపాః
నిర్యయుర్దంశితా గుప్తా రథేభాశ్వపదాతిభిః 15
- తతః ప్రవవృతే యుద్ధం శాల్యానాం యదుభిః సహ
యథాసురాణాం విబుధైస్తుములం లోమహర్షణమ్ 16
- తాశ్చ సౌభపతేర్మాయా దివ్యాస్తై రుక్మీణీసుతః
క్షణేన నాశయామాస నైశం తమ ఇవోష్ణగుః 17
- వివ్యాధ పశ్చావింశత్యా స్వర్ణపుజ్జైరయోముఖైః
శాల్వస్య ధ్వజినీపాలం శరైః సన్నతపర్వభిః 18
- శతేనాతాడయచ్ఛాల్వమేకైకేనాస్య సైనికాన్
దశభిర్దశభిర్నేత్యాన్వాహనాని త్రిభిస్త్రిభిః 19
- తదద్భుతం మహాత్కర్మ ప్రద్యుమ్నస్య మహాత్మనః
దృష్ట్వా తం పూజయామాసుః సర్వే స్వపరసైనికాః 20
- బహురూపైకరూపం తద్దృశ్యతే న చ దృశ్యతే

- మాయామయం మయకృతం దుర్విభావ్యం పరైరభూత్ 21
- క్షచిద్భూమౌ క్షచిద్ద్యౌమ్ని గిరిమూర్ధ్ని జలే క్షచిత్
అలాతచక్రవద్రాభ్యుత్సౌభం తద్దురవస్థితమ్ 22
- యత్ర యత్రోపలక్ష్యేత ససౌభః సహసైనికః
శాల్వస్తతస్తతోఽముఞ్చఞ్చరాన్సాత్వతయూథపాః 23
- శరైరగ్న్యర్కసంస్పర్శైరాశీవిషదురాసదైః
పీడ్యమానపురానీకః శాల్వోఽముహ్యత్పరేరితైః 24
- శాల్వానీకపశస్త్రాఘైర్వృష్ణివీరా భృశార్దితాః
న తత్యజౌ రణం స్వం స్వం లోకద్వయజిగీషవః 25
- శాల్వామాత్యో ద్యుమాన్నామ ప్రద్యుమ్నం ప్రక్తుపీడితః
ఆసాద్య గదయా మౌర్వ్యా వ్యాహత్య వ్యనదద్భలీ 26
- ప్రద్యుమ్నం గదయా సీర్ణ వక్షఃస్థలమరిందమమ్
అపోవాహ రణాత్సుతో ధర్మవిద్ధారుకాత్మజః 27
- లబ్ధసమ్మోక్షా ముహూర్తేన కార్ణిః సారథిమబ్రవీత్
అహో అసాధ్విదం సూత యద్రణాన్మేఽపసర్పణమ్ 28
- న యదూనాం కులే జాతః శూరయతే రణవిచ్యుతః
వినా మత్స్రీబచితేన సూతేన ప్రాప్తకిల్బిషాత్ 29
- కిం ను వక్ష్యేఽభిసంక్లమ్య పితరౌ రామకేశవౌ
యుద్ధాత్సమ్యగపక్రాంతః పృష్ఠస్తతాత్మనః క్షమమ్ 30
- వ్యక్తం మే కథయిష్యన్తి హసన్త్యో భ్రాతృజామయః
క్షైర్యం కథం కథం వీర తవాప్యైః కథ్యతాం మృధే 31

సారథిరువాచ

ధర్మం విజానతాయుష్మన్మతమేతన్మయా విభో
సూతః కృచ్ఛగతం రక్షేద్రథినం సారథిం రథీ

32

ఏతద్విదిత్వా తు భవాన్మయాపోవాహితో రణాత్
ఉపస్పృష్టః పరేణేతి మూర్చ్ఛితో గదయా హతః

33

అధ్యాయము – 77

శ్రీశుక ఉవాచ

స ఉపస్పృశ్య సలిలం దంశితో ధృతకార్ముకః
నయ మాం ద్యుమతః పార్శ్వం వీరస్యేత్యాహ సారథిమ్

1

విధమంతం స్వసైన్యాని ద్యుమంతం రుక్మిణీసుతః
ప్రతిహత్య ప్రత్యవిధ్యాన్నారాచైరష్టభిః స్మయన్

2

చతుర్భిశ్చతురో వాహన్సుతమేకేన చాహనత్
ద్వాభ్యం ధనుశ్చ కేతుం చ శరేణాన్యేన వై శిరః

3

గదసాత్యకిసామ్బాద్యా జఘ్నుః సౌభపతేర్బలమ్
పేతుః సముద్రే సౌభేయాః సర్వే సశ్చిన్నకన్ధరాః

4

ఏవం యదూనాం శాల్యానాం నిఘ్నతామితరేతరమ్
యుద్ధం త్రినవరాత్రం తదభూత్తుములముల్బణమ్

5

ఇన్ద్రప్రస్థం గతః కృష్ణ ఆహూతో ధర్మసూనునా
రాజసూయేఽథ నివృత్తే శిశుపాలే చ సంస్థితే

6

కురువృద్ధాననుజ్ఞాప్య మునీంశ్చ ససుతాం పృథామ్
నిమిత్తాన్యతిఘోరాణి పశ్యన్ద్వారవతీం యయౌ

7

- ఆహ చాహమిహాయాత ఆర్యమిశ్రాభిసజ్గతః
రాజన్యాశ్చైద్యపక్షీయా నూనం హన్యః పురీం మమ 8
- వీక్ష్య తత్కదనం స్వానాం నిరూప్య పురరక్షణమ్
సౌభం చ శాల్వరాజం చ దారుకం ప్రాహ కేశవః 9
- రథం ప్రాపయ మే సూత శాల్వస్యాన్తికమాశు వై
సమ్భ్రమస్తే న కర్తవ్యో మాయావీ సౌభరాడయమ్ 10
- ఇత్యుక్తశ్చోదయామాస రథమాస్థాయ దారుకః
విశంతం దదృశుః సర్వే స్వే పరే చారుణానుజమ్ 11
- శాల్వశ్చ కృష్ణమాలోక్య హతప్రాయబలేశ్వరః
ప్రాహరత్యుష్ణసూతయ శక్తిం భీమరవాం మృధే 12
- తామాపతన్తిం నభసి మహోల్కామివ రంహసా
భాసయన్తిం దిశః శౌరిః సాయకైః శతధాచ్ఛినత్ 13
- తం చ షోడశభిర్విద్వా బానైః సౌభం చ ఖే భ్రమత్
అవిద్యచ్ఛరసన్దోషైః ఖం సూర్య ఇవ రశ్మిభిః 14
- శాల్వః శౌరేస్తు దోః సవ్యం సశార్ఙ్గం శార్ఙ్గధన్వనః
బిభేద న్యపతద్ధస్తాచ్ఛార్ఙ్గ మాసీత్తదద్భుతమ్ 15
- హాహాకారో మహానాసీద్భూతానాం తత్ర పశ్యతామ్
నినద్య సౌభరాడుచ్ఛైరిదమాహ జనార్దనమ్ 16
- యత్క్ష్మయా మూఢ నః సఖ్యుర్భాతుర్భార్యా హృతేక్షతామ్
ప్రమత్తః స సభామధ్యే త్వయా వ్యాపాదితః సఖా 17
- తం త్వాద్య నిశితైర్భాణైరపరాజితమానినమ్
నయామ్యపునరావృత్తిం యది తిష్ఠేర్మమగ్రతః 18

శ్రీభగవానువాచ

వృథా త్వం కత్తసే మన్ద న పశ్యస్యన్తికేఽన్తకమ్
పౌరుసం దర్శయన్తి స్మ శూరా న బహుభాషిణః 19

ఇత్యుక్త్వా భగవాన్చాల్వం గదయా భీమవేగయా
తతాడ జత్రౌ సంరబ్ధః స చకమ్పే వమన్నస్పృక్ 20

గదాయాం సన్నివృత్తాయాం శాల్వస్త్వన్తరధీయత
తతో ముహూర్త ఆగత్య పురుషః శిరసాచ్యుతమ్
దేవక్యా ప్రహితోఽస్మీతి నత్వా ప్రాహ వచో రుదన్ 21

కృష్ణ కృష్ణ మహాబాహో పితా తే పితృవత్సల
బద్ధ్వాపనీతః శాల్వేన సానికేన యథా పశుః 22

నిశమ్య విప్రియం కృష్ణో మానుసీం ప్రకృతిం గతః
విమనస్కో ఘృణీ స్నేహద్బభాషే ప్రాకృతో యథా 23

కథం రామమసమ్మాన్తం జిత్వాజేయం సురాసురైః
శాల్వేనాల్పీయసా నీతః పితా మే బలవాన్విధిః 24

ఇతి బ్రువాణే గోవిన్దే సౌభరాట్ప్రత్యుపస్థితః
వసుదేవమివానీయ కృష్ణం చేదమువాచ సః 25

ఏష తే జనితా తాతో యదర్థమిహ జీవసి
వధిష్యే వీక్షతస్తేఽముమీశశ్చేత్పాహి బాలిశ 26

ఏవం నిర్భర్త్య మాయావీ ఖడ్గేనానకదున్ధభేః
ఉత్యుత్య శిర ఆదాయ ఖస్థం సౌభం సమావిశత్ 27

తతో ముహూర్తం ప్రకృతావుపప్లుతః స్వబోధ ఆస్తే స్వజనానుషజ్గతః

మహానుభావస్తదబుధ్యదాసురీం మాయాం స శాల్వప్రసృతాం మయోదితామ్ 28

న తత్ర దూతం న పితుః కలేవరం ప్రబుద్ధ ఆజౌ సమపశ్యదచ్యుతః
స్వాష్ట్యం యథా చామ్బరచారిణం రిపుం సౌభస్థమాలోక్య నిహంతుముద్యుతః 29

ఏవం వదంతి రాజర్షే ఋషయః కే చ నాన్వితాః
యత్స్య వాచో విరుధ్యేత నూనం తే న స్మరన్త్యత 30

క్వ శోకమోహా స్నేహో వా భయం వా యేఽజ్ఞసమ్భవాః
క్వ చాఖణ్డితవిజ్ఞాన జ్ఞానైశ్వర్యస్త్వఖణ్డితః 31

యత్పాదసేవోర్జితయాత్యవిద్యయా హిన్వన్త్యనాద్యాత్యవిపర్యయగ్రహమ్
లభంత ఆత్మీయమనంతమైశ్వరం కుతో ను మోహాః పరమస్య సద్గతేః 32

తం శస్త్రపూగైః ప్రహరంతమోజసా
శాల్వం శరైః శౌరిరమోఘవిక్రమః
విద్వాచ్ఛినద్వర్మ ధనుః శిరోమణిం
సౌభం చ శత్రోర్గదయా రురోజ హ 33

తత్యష్టహస్తేరితయా విచూర్ణితం పపాత తోయే గదయా సహస్రథా
విసృజ్య తద్భూతలమాస్థితో గదాముద్యమ్య శాల్వోఽచ్యుతమభ్యగార్దుతమ్ 34

ఆధావతః సగదం తస్య బాహుం భల్లేన ఛిత్త్వాథ రథాఙ్గమద్భుతమ్
వధాయ శాల్వస్య లయార్కసన్నిభం బిభ్రద్భభౌ సార్క ఇవోదయాచలః 35

జహార తేనైవ శిరః సకుణ్డలం కిరీటయుక్తం పురుమాయినో హరిః
వజ్రేణ వృత్రస్య యథా పురన్దరో బభూవ హాహేతి వచస్తదా నృణామ్ 36

తస్మిన్నిపతితే పాపే సౌభే చ గదయా హతే
నేదుర్దుష్టభయో రాజన్దివి దేవగణేరితాః
సఖీనామపచితిం కుర్వన్తన్తవక్త్రో రుషాభ్యగాత్ 37

అధ్యాయము – 78

శ్రీశుక ఉవాచ

శిశుపాలస్య శాల్వస్య పౌండ్రకస్యాపి దుర్మతిః
పరలోకగతానాం చ కుర్వన్నారోక్ష్యసౌహృదమ్

1

ఏకః పదాతిః సజ్ముద్ధో గదాపాణిః ప్రకమ్పయన్
పద్భ్యామిమాం మహారాజ మహాసత్త్వో వృద్ధశృత

2

తం తథాయాంతమాలోక్య గదామాదాయ సత్వరః
అవప్లుత్య రథాత్కృష్ణః సిన్ధుం వేలేవ ప్రత్యధాత్

3

గదాముద్యమ్య కారూషో ముకున్దం ప్రాహ దుర్మదః
దిష్ట్యా దిష్ట్యా భవానద్య మమ దృష్టిపథం గతః

4

త్వం మాతులేయో నః కృష్ణ మిత్రధ్రుజ్ఞాం జిఘాంససి
అతస్త్వాం గదయా మన్ద హనిష్యే వజ్రకల్పయా

5

తర్హాన్మణ్యముపైమ్యజ్ఞ మిత్రాణాం మిత్రవత్సలః
బన్ధరూపమరిం హత్వా వ్యాధిం దేహచరం యథా

6

ఏవం రూక్షైస్తుదన్వాక్యైః కృష్ణం తోత్రైరివ ద్విపమ్
గదయాతాడయన్మూర్ధ్ని సింహవద్వ్యనదచ్చ సః

7

గదయాభిహతోఽప్యాజౌ న చచాల యదూద్వహః
కృష్ణోఽపి తమహస్గుర్యా కౌమోదక్యా స్తనాన్తరే

8

గదానిర్భిన్నహృదయ ఉద్వమన్రుధిరం ముఖాత్
ప్రసార్య కేశబాహ్వజ్జీన్దరణ్యాం నృపతద్వ్యసుః

9

తతః సూక్ష్మతరం జ్యోతిః కృష్ణమావిశదద్భుతమ్
పశ్యతాం సర్వభూతానాం యథా చైద్యవధే నృప

10

- విదూరధస్తు తద్భ్రాతా భ్రాతృకోకపరిప్లుతః
ఆగచ్ఛదసిచర్మాభ్యాముచ్ఛ్వసంస్తజ్జిహాంసయా 11
- తస్య చాపతతః కృష్ణశ్చక్రేణ క్షురనేమినా
శిరో జహార రాజేన్ద్ర సకిరీటం సకుణ్డలమ్ 12
- ఏవం సౌభం చ శాల్వం చ దన్తవక్త్రం సహానుజమ్
హత్వా దుర్విషహానన్యైరీడితః సురమానవైః 13
- మునిభిః సిద్ధగన్ధర్వైర్విద్యాధరమహోరగైః
అప్సరోభిః పితృగణైర్యక్షైః కిన్నరచారణైః 14
- ఉపగీయమానవిజయః కుసుమైరభివర్షితః
వృతశ్చ వృష్ణిప్రవరైర్వివేశాలజ్ఞతాం పురీమ్ 15
- ఏవం యోగేశ్వరః కృష్ణో భగవాన్జగదీశ్వరః
ఈయతే పశుదృష్టినాం నిర్జితో జయతీతి సః 16
- శ్రుత్వా యుద్ధోద్యమం రామః కురూణాం సహ పాణ్డవైః
తీర్థాభిషేకవ్యాజేన మధ్యస్థః ప్రయయౌ కిల 17
- స్నాత్వా ప్రభాసే సన్తర్ప్య దేవర్షిపితృమానవాన్
సరస్వతీం ప్రతిస్రోతం యయౌ బ్రాహ్మణసంవృతః 18
- పృథూదకం బిన్దుసరస్తితకూపం సుదర్శనమ్
విశాలం బ్రహ్మతీర్థం చ చక్రం ప్రాచీం సరస్వతీమ్ 19
- యమునామను యాన్యేవ గంగామను చ భారత
జగామ నైమిషం యత్ర ఋషయః సత్రమాసతే 20
- తమాగతమభిప్రేత్య మునయో దీర్ఘసత్రిణః

అభినన్య యథాన్యాయం ప్రణమ్యోత్థాయ చార్చయన్	21
సోఽర్చితః సపరీవారః కృతాసనపరిగ్రహః రోమహర్షణమాసీనం మహర్షేః శిష్యమైక్షత	22
అప్రత్యుత్థాయినం సూతమకృతప్రహ్వణాజ్ఞలిమ్ అధ్యాసీనం చ తాన్విప్రాంశ్చుకోపోద్వీక్య మాధవః	23
యస్మాదసావిమాన్విప్రానధ్యాస్తే ప్రతిలోమజః ధర్మపాలాంస్తథైవాస్మాన్వధమర్హతి దుర్మతిః	24
ఋషేర్భగవతో భూత్వా శిష్యోఽధీత్య బహూని చ సేతిహసపురాణాని ధర్మశాస్త్రాణి సర్వశః	25
అదాంతస్యావినీతస్య వృథా పణ్డితమానినః న గుణాయ భవంతి స్మ నటస్యేవాజితాత్మనః	26
ఏతదర్థో హి లోకేఽస్మిన్నవతారో మయా కృతః వధ్యా మే ధర్మధ్వజినస్తే హి పాతకినోఽధికాః	27
ఏతావదుక్త్వా భగవాన్నివృత్తోఽసద్వధాదపి భావిత్యాత్తం కుశాగ్రేణ కరస్థేనాహనత్పుభుః	28
హాహేతివాదినః సర్వే మునయః ఖిన్నమానసాః ఊచుః సఙ్కర్షణం దేవమధర్మస్తే కృతః ప్రభో	29
అస్య బ్రహ్మసనం దత్తమస్మాభిర్యదునన్దన ఆయుశ్చాత్మాక్లమం తావద్యావత్సత్రం సమాప్యతే	30
అజానతైవాచరితస్త్వయా బ్రహ్మవధో యథా యోగేశ్వరస్య భవతో నామ్నాయోఽపి నియామకః	31

- యద్యేతద్భూహత్యాయాః పావనం లోకపావన
చరిష్యతి భవాంల్లోక సజ్జహోఽనన్యచోదితః 32
- శ్రీభగవానువాచ
చరిష్యే వధనిర్వేశం లోకానుగ్రహకామ్యయా
నియమః ప్రథమే కల్పే యావాన్స తు విధీయతామ్ 33
- దీర్ఘమాయుర్భుతైతస్య సత్త్వ మిన్ద్రియమేవ చ
ఆశాసితం యత్తద్భూతే సాధయే యోగమాయయా 34
- ఋషయః ఊచుః
అస్తస్య తవ వీర్యస్య మృత్యోరస్మాకమేవ చ
యథా భవేద్వచః సత్యం తథా రామ విధీయతామ్ 35
- శ్రీభగవానువాచ
ఆత్మా వై పుత్ర ఉత్పన్న ఇతి వేదానుశాసనమ్
తస్మాదస్య భవేద్వక్తా ఆయురిన్ద్రియసత్త్వ వాన్ 36
- కిం వః కామో మునిశ్రేష్ఠా బ్రూతాహం కరవాణ్యథ
అజానతస్త్వపచితిం యథా మే చిన్త్యతాం బుధాః 37
- ఋషయః ఊచుః
ఇల్వలస్య సుతో ఘోరో బల్వలో నామ దానవః
స దూషయతి నః సత్రమేత్య పర్వణి పర్వణి 38
- తం పాపం జహి దాశార్హతన్నః శుశ్రూషణం పరమ్
పూయశోణితవిన్మాత్ర సురామాంసాభివర్షిణమ్ 39
- తతశ్చ భారతం వర్షం పరీత్య సుసమాహితః
చరిత్వా ద్వాదశమాసాంస్తీర్థస్నాయీ విశుధ్యసి 40

అధ్యాయము – 79

శ్రీశుక ఉవాచ

తతః పర్వణ్యుపావృత్తే ప్రచణ్డః పాంశువర్షణః

భీమో వాయురభూద్రాజన్పాయగన్ధస్తు సర్వశః

1

తతోఽమేధ్యమయం వర్షం బల్వలేన వినిర్మితమ్

అభవద్యజ్ఞశాలాయాం సోఽన్వదృశ్యత శూలధృక్

2

తం విలోక్య బృహత్కాయం భిన్నాజ్ఞానచయోపమమ్

తప్తతామృశిఖాశ్మశ్రుం దంష్ట్రోగ్రభ్రుకుటీముఖమ్

3

సస్మార మూషలం రామః పరసైన్యవిదారణమ్

హలం చ దైత్యదమనం తే తూర్ణముపతస్థతుః

4

తమాకృప్య హలార్గేణ బల్వలం గగనేచరమ్

మూషలేనాహనత్క్రద్ధో మూర్ధ్ని బ్రహ్మద్రుహం బలః

5

సోఽపతద్భువి నిర్భిన్న లలాటోఽసృక్సముత్స్పృజన్

ముఞ్చన్నార్తస్వరం శైలో యథా వజ్రహతోఽరుణః

6

సంస్తుత్య మునయో రామం ప్రయుజ్యావితథాశిషః

అభ్యషిచ్చన్మహాభాగా వృత్రఘ్నం విబుధా యథా

7

వైజయంతీం దదుర్మాలాం శ్రీధామామ్లానపఙ్కజాం

రామాయ వాససీ దివ్యే దివ్యాన్యాభరణాని చ

8

అథ తైరభ్యనుజ్ఞాతః కౌశికీమేత్య బ్రాహ్మణైః

స్నాత్వా సరోవరమగాద్యతః సరయూరాస్రవత్

9

- అనుస్తోతేన సరయూం ప్రయాగముపగమ్య సః
స్నాత్వా సంతర్ప్య దేవాదీన్ష్టగామ పులహాశ్రమమ్ 10
- గోమతీం గణ్డకీం స్నాత్వా విపాశాం శోణ ఆప్లుతః
గయాం గత్వా పితృనిష్ఠ్వా గజ్ఞాసాగరసంఘమ్ 11
- ఉపస్పృశ్య మహేన్ద్రాదౌ రామం దృష్ట్వాభివాద్య చ
సప్తగోదావరీం వేణాం పమ్పాం భీమరథీం తతః 12
- స్కన్దం దృష్ట్వా యయౌ రామః శ్రీశైలం గిరిశాలయమ్
ద్రవిడేశు మహాపుణ్యం దృష్ట్వాద్రిం వేంకటం ప్రభుః 13
- కామకోష్ఠీం పురీం కాశీం కావేరీం చ సరిద్వరామ్
శ్రీరంగాఖ్యం మహాపుణ్యం యత్ర సన్నిహితో హరిః 14
- ఋషభాద్రిం హరేః క్షేత్రం దక్షిణాం మధురాం తథా
సాముద్రం సేతుమగమత్మహాపాతకనాశనమ్ 15
- తత్రాయుతమదాద్దేనూర్భాహ్మణేభ్యో హలాయుధః
కృతమాలాం తామ్రపర్ణీం మలయం చ కులాచలమ్ 16
- తత్రాగస్త్యం సమాసీనం నమస్కృత్యాభివాద్య చ
యోజితస్తేన చాశీర్భిరనుజ్ఞాతో గతోఽర్ణవమ్
దక్షిణం తత్ర కన్యాఖ్యాం దుర్గాం దేవీం దదర్శ సః 17
- తతః ఫాల్గునమాసాద్య పశ్చాత్సరసముత్తమమ్
విష్ణుః సన్నిహితో యత్ర స్నాత్వాస్పర్శధ్వవాయుతమ్ 18
- తతోఽభివ్రజ్య భగవాన్కేరలాంస్తు త్రిగర్తకాన్
గోకర్ణాఖ్యం శివక్షేత్రం సాన్నిధ్యం యత్ర ధూర్జటేః 19
- ఆర్యాం ద్వైపాయనీం దృష్ట్వా శూర్పారకమగాద్భులః

- తాపీం పయోష్ణీం నిర్విన్ధ్యాముపస్పృశ్యాథ దణ్డకమ్ 20
- ప్రవిశ్య రేవామగమద్యత్ర మాహిష్మతీ పురీ
మనుతీర్థముపస్పృశ్య ప్రభాసం పునరాగమత్ 21
- శ్రుత్వా ద్విజైః కథ్యమానం కురుపాణ్డవసంయుగే
సర్వరాజన్యనిధనం భారం మేనే హృతం భువః 22
- స భీమదుర్యోధనయోర్గదాభ్యాం యుధ్యతోర్మృధే
వారయిష్యన్వినశనం జగామ యదునన్దనః 23
- యుధిష్ఠిరస్తు తం దృష్ట్వా యమౌ కృష్ణార్జునావపి
అభివాద్యాభవంస్తుష్ణీం కిం వివక్షురిహగతః 24
- గదాపాణీ ఉభౌ దృష్ట్వా సంరబ్ధౌ విజయైషిణౌ
మణ్డలాని విచిత్రాణి చరంతావిదమబ్రవీత్ 25
- యువాం తుల్యబలౌ వీరౌ హే రాజన్స్తేవృకోదర
ఏకం ప్రాణాధికం మన్యే ఉతైకం శిక్షయాధికమ్ 26
- తస్మాదేకతరస్యేహ యువయోః సమవీర్యయోః
న లక్ష్మతే జయోఽన్యో వా విరమత్స్వఫలో రణః 27
- న తద్వాక్యం జగృహతుర్బద్ధవైరౌ నృపార్థవత్
అనుస్మరంతావనోన్యం దురుక్తం దుష్కృతాని చ 28
- దిష్టం తదనుమన్వానో రామౌ ద్వారవతీం యయౌ
ఉగ్రసేనాదిభిః ప్రీతైర్జాతిభిః సముపాగతః 29
- తం పునర్నైమిషం ప్రాప్తమృషయోఽయాజయన్ముదా
క్రత్వజ్ఞం క్రతుభిః సర్వైర్నివృత్తాఖిలవిగ్రహమ్ 30

తేభ్యో విచుద్ధం విజ్ఞానం భగవాన్స్వతరద్విభుః
యేనైవాత్మన్యదో విశ్వమాత్మానం విశ్వగం విదుః 31

స్వపత్యావభృథస్నాతో జ్ఞాతిబంధసుహృద్వృతః
రేజే స్వజ్యోత్స్నయేవేంద్రుః సువాసాః సుష్వలబ్ధతః 32

ఈదృగ్విధాన్యసజ్ఞాని బలస్య బలశాలినః
అనంతస్యాప్రమేయస్య మాయామర్త్యస్య సంతి హి 33

యోఽనుస్మరేత రామస్య కర్మాణ్యద్భుతకర్మణః
సాయం ప్రాతరనంతస్య విష్ణోః స దయితో భవేత్ 34

అధ్యాయము – 80

శ్రీరాజోవాచ

భగవన్యాని చాన్యాని ముకున్దస్య మహాత్మనః
వీర్యాణ్యనంతవీర్యస్య శ్రోతుమిచ్ఛామి హే ప్రభో 1

కో ను శ్రుత్వాసకృద్భూహ్నుత్తమఃశ్లోకసత్కథాః
విరమేత విశేషజ్ఞో విషణ్ణః కామమార్గణైః 2

సా వాగ్యయా తస్య గుణాన్సుణీతే కరో చ తత్కర్మకరో మనశ్చ
స్మరేద్వసంతం స్థిరజగ్గమేషు శృణోతి తత్పుణ్యకథాః స కర్ణః 3

శిరస్తు తస్యోభయలింగమానమేత్తదేవ యత్పశ్యతి తద్ధి చక్షుః
అఙ్గాని విష్ణోరథ తజ్జనానాం పాదోదకం యాని భజంతి నిత్యమ్ 4

సూత ఉవాచ

విష్ణురాతేన సమృష్టో భగవాన్బాదరాయణిః
వాసుదేవే భగవతి నిమగ్నహృదయోఽబ్రవీత్ 5

శ్రీశుక ఉవాచ

కృష్ణస్యాసీత్సఖా కశ్చిద్బాహ్మణో బ్రహ్మవిత్తమః
విరక్త ఇన్ద్రియార్థేషు ప్రశాంతాత్మా జితేన్ద్రియః 6

యదృచ్ఛయోపపన్నేన వర్తమానో గృహశ్రమీ
తస్య భార్యా కుచైలస్య క్షుత్కామా చ తథావిధా 7

పతివ్రతా పతిం ప్రాహ మ్లాయతా వదనేన సా
దరిద్రం సీదమానా వై వేపమానాభిగమ్య చ 8

నను బ్రహ్మన్భగవతః సఖా సాక్షాచ్చియః పతిః
బ్రహ్మణ్యశ్చ శరణ్యశ్చ భగవాన్సాత్వతర్షభః 9

తముపైహి మహాభాగ సాధూనాం చ పరాయణమ్
దాస్యతి ద్రవిణం భూరి సీదతే తే కుటుమ్బినే 10

ఆస్తేఽధునా ద్వారవత్యాం భోజవృష్ణస్తకేశ్వరః
స్మరతః పాదకమలమాత్మానమపి యచ్ఛతి
కిం స్వర్థకామాన్భజతో నాత్యభీష్టాన్జగద్గురుః 11

స ఏవం భార్యయా విప్రో బహుశః ప్రార్థితో ముహుః
అయం హి పరమో లాభ ఉత్తమఃశ్లోకదర్శనమ్ 12

ఇతి సశ్చిన్త్య మనసా గమనాయ మతిం దధే
అప్యస్తుపాయనం కిశ్చిద్భువో కల్యాణి దీయతామ్ 13

యాచిత్యా చతురో ముష్టిన్విప్రాన్సృధుకతణ్డులాన్
చైలఖణ్డేన తాన్బద్ధ్వా భర్తే ప్రాదాదుపాయనమ్ 14

స తానాదాయ విప్రాగ్ర్యః ప్రయయౌ ద్వారకాం కిల
కృష్ణసన్దర్శనం మహ్యం కథం స్యాదితి చిన్తయన్ 15

- త్రీణి గుల్మాన్యతీయాయ తిస్రః కక్షాశ్చ సద్విజః
విప్రోఽగమ్యాన్దకవృష్టీనాం గృహేష్వచ్యుతధర్మిణామ్ 16
- గృహం ద్వ్యష్టసహస్రాణాం మహిషీణాం హరేర్ద్విజః
వివేకైకతమం శ్రీమద్భూహ్మనన్దం గతో యథా 17
- తం విలోక్యాచ్యుతో దూరాత్ప్రియాపర్యజ్ఞమాస్థితః
సహసోత్థాయ చాభ్యేత్య దోర్భ్యాం పర్యగ్రహేన్ముదా 18
- సఖ్యుః ప్రియస్య విప్రర్షేరజ్గసజ్ఞాతినిర్వృతః
ప్రీతో వ్యముఞ్చదబ్ధిన్దాన్నేత్రాభ్యాం పుష్కరేక్షణః 19
- అథోపవేశ్య పర్యజ్ఞే స్వయమ్సఖ్యుః సమర్హణమ్
ఉపహృత్యావనిజ్యాస్య పాదౌ పాదావనేజనీః 20
- అగ్రహేచ్ఛిరసా రాజన్భగవాన్లోకపావనః
వ్యలిమ్బద్ధివ్యగన్ధేన చన్దనాగురుకుఙ్కమైః 21
- ధూపైః సురభిభిర్మిత్రం ప్రదీపావలిభిర్ముదా
అర్చిత్యావేద్య తామ్బూలం గాం చ స్వాగతమబ్రవీత్ 22
- కుచైలం మలినం క్షామం ద్విజం ధమనిసన్తతమ్
దేవీ పర్యచరత్సాక్షాచ్ఛామరవ్యజనేన వై 23
- అన్తఃపురజనో దృష్ట్వా కృష్ణేనామలకీర్తినా
విస్మితోఽభూదతిప్రీత్యా అవధూతం సభాజితమ్ 24
- కిమనేన కృతం పుణ్యమవధూతేన భిక్షుణా
శ్రియా హీనేన లోకేఽస్మిన్సర్వత్రేనాధమేన చ 25
- యోఽసౌ త్రిలోకగురుణా శ్రీనివాసేన సమ్భృతః

- పర్యజ్ఞస్థాం శ్రియం హిత్వా పరిష్వక్తోఽగ్రజో యథా 26
- కథయాం చక్రతుర్గాథాః పూర్వా గురుకులే సతోః
ఆత్మనోర్లలితా రాజన్కరౌ గృహ్య పరస్పరమ్ 27
- శ్రీభగవానువాచ
అపి బ్రహ్మస్మరుకులాద్భవతా లబ్ధదక్షిణాత్
సమావృత్తేన ధర్మజ్ఞ భార్యోథా సదృశీ న వా 28
- ప్రాయో గృహేషు తే చిత్తమకామవిహితం తథా
నైవాతిప్రీయసే విద్వన్దనేషు విదితం హి మే 29
- కేచిత్కుర్వన్తి కర్మాణి కాష్ఠైరహతచేతసః
త్యజంతః ప్రకృతీరైవీర్యథాహం లోకసజ్జహమ్ 30
- కచ్ఛిద్గురుకులే వాసం బ్రహ్మస్మరసి నౌ యతః
ద్విజో విజ్ఞాయ విజ్ఞేయం తమసః పారమశ్చుతే 31
- స వై సత్కర్మణాం సాక్షాద్ద్విజాతేరిహ సమ్భవః
ఆద్యోఽఙ్గ యత్రాశ్రమిణాం యథాహం జ్ఞానదో గురుః 32
- నన్వర్థకోవిదా బ్రహ్మన్వర్ణాశ్రమవతామిహ
యే మయా గురుణా వాచా తరన్త్యఞ్జో భవార్ణవమ్ 33
- నాహమిజ్యాప్రజాతిభ్యాం తపసోపశమేన వా
తుష్యేయం సర్వభూతాత్మా గురుశుశ్రూషయా యథా 34
- అపి నః స్మర్యతే బ్రహ్మన్వృత్తం నివసతాం గురౌ
గురుదారైశ్చోదితానామిన్దనానయనే క్వచిత్ 35
- ప్రవిష్టానాం మహారణ్యమపరౌ సుమహద్ద్విజ
వాతవర్షమభూత్తీవ్రం నిష్ఠరాః స్తనయిత్నువః 36

- సూర్యశ్చాస్తం గతస్తావత్తమసా చావృతా దిశః
నిమ్నం కూలం జలమయం న ప్రాజ్ఞాయత కిఞ్చన 37
- వయం భృశమృత మహానిలామ్బుభిర్నిహన్యమానా మహారమ్భుసమ్లవే
దిశోఽవిదన్తోఽథ పరస్పరం వనే గృహీతహస్తాః పరిబభ్రుమాతురాః 38
- ఏతద్విదిత్వా ఉదితే రవౌ సాన్ధీపనిర్గురుః
అన్వేషమాణో నః శిష్యానాచార్యోఽపశ్యదాతురాన్ 39
- అహో హే పుత్రకా యూయమస్మదర్థేఽతిదుఃఖితాః
ఆత్మా వై ప్రాణినామ్ప్రేష్టస్తమనాదృత్య మత్పరాః 40
- ఏతదేవ హి సచ్చిష్యైః కర్తవ్యం గురునిష్కృతమ్
యద్వై విచుద్ధభావేన సర్వార్థాత్మార్పణం గురౌ 41
- తుష్టోఽహం భో ద్విజశ్రేష్ఠాః సత్యాః సన్తు మనోరథాః
ఛన్దాంస్యయాతయామాని భవన్త్విహ పరత్ర చ 42
- ఇత్థంవిధాన్యనేకాని వసతాం గురువేశ్మని
గురోరనుగ్రహేణైవ పుమాన్పూర్ణః ప్రశాంతయే 43
- శ్రీబ్రాహ్మణ ఉవాచ
కిమస్మాభిరనిర్ఘృతం దేవదేవ జగద్గురో
భవతా సత్యకామేన యేషాం వాసో గురోరభూత్ 44
- యస్య చ్ఛన్దోమయం బ్రహ్మ దేహ ఆవపనం విభో
శ్రేయసాం తస్య గురుషు వాసోఽత్యంతవిడమ్భనమ్ 45

అధ్యాయము – 81

శ్రీశుక ఉవాచ

స ఇత్థం ద్విజముఖ్యేన సహ సజ్కథయన్తరిః
సర్వభూతమనోఽభిజ్ఞః స్మయమాన ఉవాచ తమ్

1

బ్రహ్మణ్యో బ్రాహ్మణం కృష్ణో భగవాన్పుహసన్ప్రియమ్
ప్రేమ్ణా నిరీక్షణేనైవ ప్రేక్షన్థలు సతాం గతిః

2

శ్రీభగవానువాచ

కిముపాయనమానీతం బ్రహ్మన్మే భవతా గృహాత్
అణ్యప్యపాహృతం భక్తైః ప్రేమ్ణా భుర్యేవ మే భవేత్
భూర్యప్యభక్తోపహృతం న మే తోషాయ కల్పతే

3

పత్రం పుష్పం ఫలం తోయం యో మే భక్త్యా ప్రయచ్ఛతి
తదహం భక్త్యుపహృతమశ్నామి ప్రయతాత్మనః

4

ఇత్యుక్తోఽపి ద్వియస్తస్మై వ్రీడితః పతయే శ్రియః
పుధుకప్రసృతిం రాజన్న ప్రాయచ్ఛదవాఙ్ముఖః

5

సర్వభూతాత్మదృక్సాక్షాత్తస్యాగమనకారణమ్
విజ్ఞాయాచింతయన్నాయం శ్రీకామో మాభజత్సు రా

6

పత్న్యాః పతివ్రతాయాస్తు సఖా ప్రియచికిర్షయా
ప్రాప్తో మామస్య దాస్యామి సమృద్ధోఽమర్త్యదుర్లభాః

7

ఇత్థం విచిన్త్య వసనాచ్ఛిరబద్ధాన్స్విజన్మనః
స్వయం జహార కిమిదమితి పృథుకతణ్డలూన్

8

నన్వేతదుపనీతం మే పరమప్రీణనం సఖే
తర్పయన్త్యజ్గ మాం విశ్వమేతే పృథుకతణ్డలూః

9

- ఇతి ముష్టిం సకృజ్జగ్ద్వా ద్వితీయాం జగ్ధమాదదే
తావచ్ఛ్రగ్గృహే హస్తం తత్పరా పరమేష్ఠినః 10
- ఏతావతాలం విశ్వాత్మస్సర్వసమ్పత్సమృద్ధయే
అస్మిన్లోకేఽథ వాముష్మిన్పుంసన్త్వత్తోషకారణమ్ 11
- బ్రాహ్మణస్తాం తు రజనీముషిత్యాచ్యుతమన్దిరే
భుక్త్వా పీత్వా సుఖం మేనే ఆత్మానం స్వర్గతం యథా 12
- శ్వేభూతే విశ్వభావేన స్వసుఖేనాభివన్దితః
జగామ స్వాలయం తాత పథ్యనవ్రజ్య నన్దితః 13
- స చాలబ్ధ్వా ధనం కృష్ణాన్న తు యాచితవాన్స్వయమ్
స్వగృహాన్ద్విడితోఽగచ్ఛన్మహద్దర్శననిర్ఘృతః 14
- అహో బ్రహ్మణ్యదేవస్య దృష్టా బ్రహ్మణ్యతా మయా
యద్దరిద్రతమో లక్ష్మీమాశ్లిష్ఠో బిభ్రతోరసి 15
- క్వాహం దరిద్రః పాపీయాన్క్వ కృష్ణః శ్రీనికేతనః
బ్రహ్మబన్ధురితి స్మాహం బాహుభ్యాం పరిరమ్భితః 16
- నివాసితః ప్రియాజష్టే పర్యజ్కే భ్రాతరో యథా
మహిష్యా వీజితః శ్రాన్తో బాలవ్యజనహస్తయా 17
- శుశ్రూషయా పరమయా పాదసంవాహనాదిభిః
పూజితో దేవదేవేన విప్రదేవేన దేవవత్ 18
- స్వర్గాపవర్గయోః పుంసాం రసాయాం భువి సమ్పదామ్
సర్వాసామపి సిద్ధీనాం మూలం తచ్ఛరణార్చనమ్ 19
- అధనోఽయం ధనం ప్రాప్య మాద్యన్నుచ్చైర్న మాం స్మరేత్

- ఇతి కారుణికో నూనం ధనం మేఽభూరి నాదదాత్ 20
- ఇతి తచ్చింతయన్నంతః ప్రాప్తో నియగృహస్తికమ్
సూర్యానలేన్ద్రసజ్జాశ్చైర్విమానైః సర్వతో వృతమ్ 21
- విచిత్రోపవనోద్యానైః కూజద్విజకులాకులైః
ప్రోత్ఫుల్లకముదామ్భోజ కష్టారోత్పలవారిభిః 22
- జష్టం స్వలఙ్కృతైః పుష్పిభిః స్త్రీభిశ్చ హరిణాక్షిభిః
కిమిదం కస్య వా స్థానం కథం తదిదమిత్యభూత్ 23
- ఏవం మీమాంసమానం తం నరా నార్యోఽమరప్రభాః
ప్రత్యగృహ్ణన్మహాభాగం గీతవాద్యేన భూయసా 24
- పతిమాగతమాకర్ణ్య పత్న్యద్ధర్మాతిసమ్భ్రమా
నిశ్చక్రామ గృహత్కర్ణం రూపిణీ శ్రీరివాలయాత్ 25
- పతివ్రతా పతిం దృష్ట్వా ప్రేమోత్కృణాశ్రులోచనా
మీలితాక్ష్యనమద్భుద్ధ్యా మనసా పరిషస్వజే 26
- పత్నీం వీక్ష్య విస్ఫురంతిం దేవీం వైమానికీమివ
దాసీనాం నిష్కకణ్ఠీనాం మధ్యే భాంతిం స విస్మితః 27
- ప్రీతః స్వయం తయా యుక్తః ప్రవిష్టో నిజమన్దిరమ్
మణిస్తమ్భశతోపేతం మహేన్ద్రభవనం యథా 28
- పయఃఫేననిభాః శయ్యా దాంతా రుక్మపరిచ్ఛదాః
పర్యజ్కా హేమద్దణాని చామరవ్యజనాని చ 29
- ఆసనాని చ హైమాని మృదూపస్తరణాని చ
ముక్తాదామవిలమ్బిని వితానాని ద్యుమన్తి చ 30

స్వచ్ఛస్ఫటికకుడ్యేషు మహామారకతేషు చ
రత్నదీపాన్త్రాజమానాన్లలనా రత్నసంయుతాః 31

విలోక్య బ్రాహ్మణస్తత్ర సమృద్ధీః సర్వసమ్పదామ్
తర్కయామాస నిర్వ్యగ్రః స్వసమృద్ధిమహైతుకీమ్ 32

నూనం బతైతన్మమ దుర్భగస్య శశ్వద్ధరిద్రస్య సమృద్ధిహేతుః
మహావిభూతేరవలోకతోఽన్యో నైవోపపద్యేత యదూత్తమస్య 33

నన్వబ్రువాణో దిశతే సమక్షం యాచిష్టవే భూర్యపి భూరిభోజః
పర్జన్యవత్తత్త్వ యమీక్షమాణో దాశార్వాణామృషభః సఖా మే 34

కిఞ్చిత్కరోత్యుర్వపి యత్త్వ దత్తం
సుహృత్కృతం ఫల్స్వపి భూరికారీ
మయోపణీతం పృథుకైకముష్టిం
ప్రత్యగ్రహీత్ప్రీతియుతో మహాత్మా 35

తస్యైవ మే సౌహృదసఖ్యమైతీ దాస్యం పునర్జన్మని జన్మని స్యాత్
మహానుభావేన గుణాలయేన విషజ్జతస్తత్త్వ రుషప్రసంగః 36

భక్తాయ చిత్రా భగవాన్హిసమ్పదో రాజ్యం విభూతీర్న సమర్థయత్యజః
అదీర్ష్వబోధాయ విచక్షణః స్వయం పశ్యన్నిపాతం ధనినాం మదోద్భవమ్ 37

ఇత్థం వ్యవసితో బుద్ధ్యా భక్తోఽతీవ జనార్దనే
విషయాన్జాయయా త్యక్త్యన్బుభుజే నాతిలమ్పటః 38

తస్య వై దేవదేవస్య హరేర్యజ్ఞపతేః ప్రభోః
బ్రాహ్మణాః ప్రభవో దైవం న తేభ్యో విద్యతే పరమ్ 39

ఏవం స విప్రో భగవత్సుహృత్తదా దృష్ట్వా స్వభృత్యైరజితం పరాజితమ్
తద్ధ్యానవేగోద్ధృతితాత్మబన్ధనస్తద్దామ లేభేఽచిరతః సతాం గతిమ్ 40

ఏతద్బ్రహ్మణ్యదేవస్య శ్రుత్వా బ్రహ్మణ్యతాం నరః
లబ్ధభావో భగవతి కర్మబంధాద్విముచ్యతే 41

అధ్యాయము – 82

శ్రీశుక ఉవాచ
అథైకదా ద్వారవత్యాం వసతో రామకృష్ణయోః
సూర్యోపరాగః సుమహానాసీత్కల్పక్షయే యథా 1

తం జ్ఞాత్వా మనుజా రాజస్పరస్తాదేవ సర్వతః
సమంతపశ్చకం క్షేత్రం యయుః శ్రేయోవిధిత్సయా 2

నిఃక్షత్రియాం మహీం కుర్వనామః శస్త్రభృతాం వరః
నృపాణాం రుధిరౌఘేణ యత్ర చక్రే మహాహ్రదాన్ 3

ఈజే చ భగవాన్రామో యత్రాస్పృష్టోఽపి కర్మణా
లోకం సజ్జాహయన్నీశో యథాన్యోఽఘాపనుత్తయే 4

మహత్యాం తీర్థయాత్రాయాం తత్రాగన్భారతీః ప్రజాః
వృష్ణయశ్చ తథాక్రూర వసుదేవాహుకాదయః 5

యయుర్భారత తత్కే త్రం స్వమఘం క్షపయిష్టవః
గదప్రద్యుమ్నసామ్బాద్యాః సుచన్తశుకసారణైః
ఆస్తేనిరుద్ధో రక్షాయాం కృతవర్మా చ యూధపః 6

తే రథైర్దేవధిష్ఠ్యాభైర్హయైశ్చ తరలప్లవైః
గజైర్నదద్భిరభ్రాభైర్బుభిర్విద్యాధరద్యుభిః 7

వ్యరోచన్త మహాతేజాః పథి కాశ్చానమాలినః
దివ్యసగ్వస్తసన్నాహాః కలత్రైః ఖేచరా ఇవ 8

- తత్ర స్నాత్వా మహాభాగా ఉపోష్య సుసమాహితాః
బ్రాహ్మణేభ్యో దదుర్ధేనూర్వాసఃసగ్రుక్మమాలినీః 9
- రామహ్రదేషు విధివత్సు నరాప్లుత్య వృష్ణయః
దదః స్వన్నం ద్విజార్జ్యేభ్యః కృష్ణే నో భక్తిరస్త్వతి 10
- స్వయం చ తదనుజ్ఞాతా వృష్ణయః కృష్ణదేవతాః
భుక్త్వోపవిశుః కామం సిగ్ధచ్ఛాయాజ్ఞేపాజ్ఞేషు 11
- తత్రాగతాంస్తే దదృశుః సుహృత్సమ్భన్ధినో నృపాన్
మతోన్యేశీనరకౌశల్య విదర్భకురుస్పృజాయాన్ 12
- కామ్భోజకైకయాన్మద్రాన్మస్తీనానర్తకేరలాన్
అన్యాంశ్చైవాత్మపక్షీయాన్పురాంశ్చ శతశో నృప
నన్దాదీన్సుహృదో గోపాన్గోపీశ్చోత్కణ్ఠితాశ్చిరమ్ 13
- అన్యోన్యసన్దర్శనహర్షరంహసా ప్రోత్ఫుల్లహృద్వక్త్రసరోరుహశ్రియః
ఆశ్లేష్య గాఢం నయనైః స్రవజ్జలా హృష్యత్స్వ చో రుద్ధగిరో యయుర్ముదమ్ 14
- స్త్రీయశ్చ సంవీక్య మిథోఽతిసౌహృద
స్మితామలాపాఙ్గదృశోఽభిరేభిరే
స్తనైః స్తనాన్ముఙ్ముమపఙ్కరూషితాన్
నిహత్య దోర్భిః ప్రణయాశ్రులోచనాః 15
- తతోఽభివాద్య తే వృద్ధాన్యవిష్టైరభివాదితాః
స్వాగతం కుశలం పృష్ట్యా చక్రుః కృష్ణకథా మిథః 16
- పృథా భ్రాతృస్సృగ్సూర్యీక్య తత్పు త్రాన్వితరావపి
భ్రాతృపత్నీర్ముకుందం చ జహౌ సఙ్కథయా శుచః 17

కున్తువచ

ఆర్య భ్రాతరహం మన్యే ఆత్మానమకృతాశిషమ్
యద్వా ఆపత్సు మద్వార్తాం నానుస్మరథ సత్తమాః

18

సుహృదో జ్ఞాతయః పుత్రా భ్రాతరః పితరావపి
నానుస్మరన్తి స్వజనం యస్య దైవమదక్షిణమ్

19

శ్రీవసుదేవ ఉవాచ

అమ్బ మాస్మానసూయేథా దైవక్రీడనకాన్సరాన్
ఈశస్య హి వశే లోకః కురుతే కార్యతేఽథ వా

20

కంసప్రతాపితాః సర్వే వయం యాతా దిశం దిశమ్
ఏతర్హ్యేవ పునః స్థానం దైవేనాసాదితాః స్వసః

21

శ్రీశుక ఉవాచ

వసుదేవో గ్రసేనాద్యైర్యదుభిస్తేఽర్చితా నృపాః
ఆసన్నచ్యుతసన్దర్శ పరమానన్దనిర్వృతాః

22

భీష్మో ద్రోణోఽమ్బికాపుత్రో గాన్ధారీ ససుతా తథా
సదారాః పాణ్డవాః కున్తి సజ్జయో విదురః కృపః

23

కున్తిభోజో విరాటశ్చ భీష్మకో నగ్నజిన్మహాన్
పురుజిద్దుపదః శల్యో ధృష్టకేతుః స కాశిరాట్

24

దమఘోషో విశాలాక్షో మైథిలో మద్రకేకయా
యుధామన్యుః సుశర్మా చ ససుతా బాహ్లికాదయః

25

రాజానో యే చ రాజేన్త్ర యుధిష్ఠిరమనువ్రతాః
శ్రీనికేతం వపుః శౌరేః సస్త్రీకం వీక్ష్య విస్మితాః

26

అథ తే రామకృష్ణాభ్యాం సమ్యక్ప్రాప్తసమర్హణాః

- ప్రశశంసుర్ముదా యుక్తా వృష్టిన్యష్టపరిగ్రహన్ 27
- అహో భోజపతే యూయం జన్మభాజో నృణామిహ
యత్పశ్యథాసకృత్యష్టం దుర్దర్శమపి యోగినామ్ 28
- యద్విశ్రుతిః శ్రుతినుతేదమలం పునాతి
పాదావనేజనపయశ్చ వచశ్చ శాస్తమ్
భూః కాలభర్జితభగాపి యదజ్ఞేపద్మ
స్ఫురోత్థశక్తిరభివర్షతి నోఽఖిలార్థాన్ 29
- తద్దర్శనస్పర్శనానుపథప్రజల్ప
శయ్యాసనాశనసయౌనసపిణ్డబన్ధః
యేషాం గృహే నిరయవర్తమాని వర్తతాం వః
స్వర్గాపవర్గవిరమః స్వయమాస విష్ణుః 30
- శ్రీశుక ఉవాచ
నన్దస్తత్ర యదూన్మాప్తాన్జ్ఞాత్వా కృష్ణపురోగమాన్
తత్రాగమద్వ్యుతో గోపైరనఃస్థార్థైర్దిదృక్షయా 31
- తం దృష్ట్వా వృష్ణయో హృష్టాస్తన్వః ప్రాణమివోత్థితాః
పరిషస్వజిరే గాఢం చిరదర్శనకాతరాః 32
- వసుదేవః పరిష్వజ్య సమ్మీతః ప్రేమవిహ్వలః
స్మరన్కంసకృతాన్క్లేశాన్పుత్రన్యాసం చ గోకులే 33
- కృష్ణరామౌ పరిష్వజ్య పితరావభివాద్య చ
న కిఞ్చనోచతుః ప్రేమ్ణా సాశ్రుకణ్ఠౌ కురూద్వహ 34
- తావాత్మాసనమారోప్య బాహుభ్యాం పరిరభ్య చ
యశోదా చ మహాభాగా సుతౌ విజహతుః శుచః 35

రోహిణీ దేవకీ చాథ పరిష్వజ్య వ్రజేశ్వరీమ్
స్మరన్త్యో తత్యతాం మైత్రీం బాష్పకణ్యో సమూచతుః 36

కా విస్మరేత వాం మైత్రీమనివృత్తాం వ్రజేశ్వరి
అవాప్యోవ్యైస్తమైశ్వర్యం యస్యా నేహ ప్రతిక్రియా 37

ఏతావదృష్టపితరౌ యువయోః స్మ పిత్రోః
సమ్ప్రీణనాభ్యుదయపోషణపాలనాని
ప్రాప్యోషతుర్భవతి పక్ష హ యద్వదక్షోర్
న్యస్తావకుత్ర చ భయౌ న సతాం పరః స్వః 38

శ్రీశుక ఉవాచ
గోప్యశ్చ కృష్ణముపలభ్య చిరాదభీష్టం
యత్ప్రేక్షణే దృశిమ పక్షకృతం శపన్తి
దృగ్భిర్హృదీకృతమలం పరిరభ్య సర్వాన్
తద్భావమాపురపి నిత్యయుజాం దురాపమ్ 39

భగవాన్స్తాస్తథాభూతా వివిక్త ఉపసగ్గతః
ఆశ్లిష్యానామయం పృష్ట్యా ప్రహసన్నిదమబ్రవీత్ 40

అపి స్మరథ నః సఖ్యః స్వానామర్థచికిర్షయా
గతాంశ్చిరాయితాఞ్చత్త్ర పక్షపణచేతసః 41

అప్యవధ్యాయథాస్మాన్స్విదకృతజ్ఞావిశజ్కయా
నూనం భూతాని భగవాన్యనక్తి వియునక్తి చ 42

వాయుర్యథా ఘనానీకం తృణం తూలం రజాంసి చ
సంయోజ్యాక్షిపతే భూయస్తథా భూతాని భూతకృత్ 43

మయి భక్తిర్హి భూతానామమృతత్వాయ కల్పతే
దిష్ట్యా యదాసీన్మత్సేహో భవతీనాం మదాపనః 44

అహం హి సర్వభూతానామాదిరన్తోఽన్తరం బహిః
భౌతికానాం యథా ఖం వార్భూర్వాయుర్జ్వాలాః 45

ఏవం హ్యేతాని భూతాని భూతేష్వాత్మాత్మనా తతః
ఉభయం మయ్యథ పరే పశ్యతాభాతమక్షరే 46

శ్రీశుక ఉవాచ
అధ్యాత్మశిక్షయా గోప్య ఏవం కృష్ణేన శిక్షితాః
తదనుస్మరణధ్వస్త జీవకోశాస్తమధ్యగన్ 47

ఆహుశ్చ తే నలిననాభ పదారవిన్దం
యోగేశ్వరైర్మది విచిన్త్యమగాధబోధైః
సంసారకూపపతితోత్తరణావలమ్బం
గేహం జుషామపి మనస్సుదియాత్సదా నః 48

అధ్యాయము – 83

శ్రీశుక ఉవాచ
తథానుగృహ్య భగవాన్గోపీనాం స గురుర్గతిః
యుధిష్ఠిరమథాపృచ్ఛత్సర్వాంశ్చ సుహృదోఽవ్యయమ్ 1

త ఏవం లోకనాథేన పరిపృష్టాః సుసత్వతాః
ప్రత్యూచుర్మృష్టమనసస్తత్పాదేక్షాహతాంహసః 2

కుతోఽశివం త్వచ్ఛరణామ్బుజాసవం మహాన్మనస్తో ముఖనిఃస్పృతం క్వచిత్
పిబంతి యే కర్ణపుటైరలం ప్రభో దేహంభృతాం దేహకృదస్మృతిచ్ఛిదమ్ 3

హి త్వాత్మ ధామవిధుతాత్మకృతత్యవస్థామ్
ఆనన్దసమ్మవమఖణ్డమకుణ్డబోధమ్
కాలోపస్పృష్టనిగమావన ఆత్తయోగ
మాయాకృతిం పరమహంసగతిం నతాః స్మ 4

శ్రీఋషిరువాచ

ఇత్యుత్తమఃశ్లోకశిఖామణిం జనేష్వ
అభిష్టువత్స్థు న్దకౌరవస్త్రీయః
సమేత్య గోవిన్దకథా మిథోఽగృహం
త్రిలోకగీతాః శృణు వర్ణయామి తే

5

శ్రీద్రౌపద్యువాచ

హే వైదర్భ్యచ్యుతో భద్రే హే జామ్బవతి కౌశలే
హే సత్యభామే కాలిన్ది శైబ్యే రోహిణి లక్ష్మణే

6

హే కృష్ణపత్న్య ఏతన్నో బ్రాతే వో భగవాన్స్వయమ్
ఉపయేమే యథా లోకమనుకుర్వన్స్వమాయయా

7

శ్రీరుక్మిణ్యువాచ

చైద్యాయ మార్పయితుముద్యతకార్ముకేషు
రాజస్వజేయభటశేఖరితాజ్ఞైరేణుః
నిన్యే మృగేన్ద్ర ఇవ భాగమజావియూథాత్
తచ్చినికేతచరణోఽస్తు మమార్చనాయ

8

శ్రీసత్యభామోవాచ

యో మే సనాభివధతప్తహృదా తతేన
లిప్తాభిశాపమపమార్ష్ణముపాజహార
జిత్వర్ష రాజమథ రత్నమదాత్స తేన
భీతః పితాదిశత మాం ప్రభవేఽపి దత్తామ్

9

శ్రీజామ్బవత్యువాచ

ప్రాజ్ఞాయ దేహకృదముం నిజనాథదైవం
సీతాపతిం త్రినవహన్యమునాభ్యయుధ్యత్
జ్ఞాత్వా పరీక్షిత ఉపాహరదర్హణం మాం
పాదౌ ప్రగృహ్య మణినాహమముష్య దాసీ

10

శ్రీకాలిన్ద్యవాచ

తపశ్చరన్తిమాజ్ఞాయ స్వపాదస్పర్శనాశయా

సఖ్యోపేత్యాగ్రహీత్పాణిం యోఽహం తద్గుహమార్జసి

11

శ్రీమిత్రవిన్దోవాచ

యో మాం స్వయంవర ఉపేత్య విజిత్య భూపాన్

నిన్యే శ్వయూధగం ఇవాత్మబలిం ద్విపారిః

భ్రాతృంశ్చ మేఽపకురుతః స్వపురం శ్రియౌకన్

తస్యాస్తు మేఽనుభవమజ్ఞ్యవనేజనత్వమ్

12

శ్రీసత్యోవాచ

సప్తోక్షణోఽతిబలవీర్యసుతీక్ష్ణశృఙ్గాన్

పితౄ కృతాన్ని తిపవీర్యపరీక్షణాయ

తాన్వీరదుర్మదహనస్తరసా నిగృహ్య

క్రీడన్బబన్ద హ యథా శిశవోఽజతోకాన్

13

య ఇత్థం వీర్యశుల్కాం మాం

దాసీభిశ్చతురస్లిణీమ్

పథి నిర్జిత్య రాజన్యాన్

నిన్యే తద్దాస్యమస్తు మే

14

శ్రీభద్రోవాచ

పితా మే మాతులేయాయ స్వయమాహాయ దత్తవాన్

కృష్ణే కృష్ణాయ తచ్ఛిత్రామక్షౌహిణ్యా సఖీజనైః

15

అస్య మే పాదసంస్పర్శో భవేజ్జన్మని జన్మని

కర్మభిర్భాగ్యమాణాయా యేన తచ్ఛ్రేయ ఆత్మనః

16

శ్రీలక్ష్మణోవాచ

మమాపి రాజ్ఞ్యచ్యుతజన్మకర్మ శ్రుత్వా ముహుర్నారదగీతమాస హ

- చిత్తం ముకున్దే కిల పద్మహస్తయా వృతః సుసమ్మశ్య విహాయ లోకపాన్ 17
- జ్ఞాత్వా మమ మతం సాధ్వి పితా దుహితృవత్సలః
బృహత్సేన ఇతి ఖ్యాతస్తత్రోపాయమచీకరత్ 18
- యథా స్వయంవరే రాజ్ఞి మత్యః పార్థేషుయా కృతః
అయం తు బహిరాచ్ఛన్నో దృశ్యతే స జలే పరమ్ 19
- శ్రుత్వైతత్సర్వతో భూపా ఆయయుర్మత్పితుః పురమ్
సర్వాస్త్రశస్త్రతత్త్వ జ్ఞాః సోపాధ్యాయాః సహస్రశః 20
- పిత్రా సమ్పూజితాః సర్వే యథావీర్యం యథావయః
ఆదదుః సశరం చాపం వేద్ధుం పర్షది మద్ధియః 21
- ఆదాయ వ్యసృజన్కేచిత్సజ్యం కర్తుమనీశ్వరాః
ఆకోష్ఠం జ్యం సముత్కృప్య పేతురేకేఽమునాహతాః 22
- సజ్యం కృత్వాపరే వీరా మాగధామ్బుష్ఠచేదిపాః
భీమో దుర్యోధనః కర్ణో నావిదంస్తదవస్థితిమ్ 23
- మత్యాభాసం జలే వీక్ష్య జ్ఞాత్వా చ తదవస్థితిమ్
పార్థో యత్తోఽసృజద్బాణం నాచ్ఛినత్సస్యశే పరమ్ 24
- రాజన్యేషు నివృత్తేషు భగ్నమానేషు మానిషు
భగవాన్దనురాదాయ సజ్యం కృత్వాథ లీలయా 25
- తస్మిన్సన్ధాయ విశిఖం మత్యం వీక్ష్య సకృజ్జలే
ఛిత్వేషుణాపాతయత్తం సూర్యే చాభిజితి స్థితే 26
- దివి దున్ధుభయో నేదుర్జయశబ్దయుతా భువి
దేవాశ్చ కుసుమాసారాన్ముముచర్షర్షవిహ్వలాః 27

తద్రజమావిశమహం కలనూపురాభ్యాం
పద్భ్యాం ప్రగృహ్య కనకోజ్వలరత్నమాలామ్
నూత్నే నివీయ పరిధాయ చ కౌశికాగ్ర్యే
సవ్రీడహసవదనా కవరీధృతస్రక్ 28

ఉన్నీయ వక్తమురుకుంతలకుణ్డలత్విడ్
గణ్డస్థలం శిశిరహసకటాక్షమోక్షైః
రాజ్ఞో నిరీక్ష్య పరితః శనకైర్మురారేర్
అంసేఽనురక్తహృదయా నిదధే స్వమాలామ్ 29

తావన్మృదగ్లపటహః శఙ్ఖభేర్యానకాదయః
నినేదుర్నటనర్తకో ననృతుర్గాయకా జగుః 30

ఏవం వృతే భగవతి మయేశే నృపయూథపాః
న సేహిరే యాజ్ఞసేని స్ఫుర్ధంతో హృచ్చయాతురాః 31

మాం తావద్రథమారోప్య హయరత్నచతుష్టయమ్
శార్ఙ్గముద్యమ్య సన్నద్ధస్తస్థావాజౌ చతుర్భుజః 32

దారుకశ్చోదయామాస కాశ్చానోపస్కరం రథమ్
మిషతాం భూభుజాం రాజ్ఞి మృగాణాం మృగరాడివ 33

తేఽన్వసజ్జన్త రాజన్యా నిషేద్ధుం పథి కేచన
సంయత్తా ఉద్భృతేష్వాసా గ్రామసింహా యథా హరిమ్ 34

తే శార్ఙ్గచ్యుతబాణౌఘైః కృత్తబాహ్వజ్ఞీకన్ధరాః
నిపేతుః ప్రధనే కేచిదేకే సన్త్యజ్య దుద్రువుః 35

తతః పురీం యదుపతిరత్యలబ్ధౌతాం
రవిచ్ఛదధ్వజపటచిత్రతోరణామ్
కుశస్థలీం దివి భువి చాభిసంస్తుతాం

సమావిశత్తరణిరివ స్వకేతనమ్ 36

పితా మే పూజయామాస సుహృత్సమ్భన్దిబాన్ధవాన్
మహార్హవాసోఽలంకారైః శయ్యాసనపరిచ్ఛదైః 37

దాసీభిః సర్వసమ్పద్భిర్భవేభరథవాజిభిః
ఆయుధాని మహార్హాణి దదౌ పూర్ణస్య భక్తితః 38

ఆత్మారామస్య తస్యేమా వయం వై గృహదాసికాః
సర్వసంక్లనివృత్త్యాద్ధా తపసా చ బభూవిమ 39

మహిష్య ఊచుః
భౌమం నిహత్య సగణం యుధి తేన రుద్ధా
జ్ఞాత్వాథ నః క్షీతిజయే జితరాజకన్యాః
నిర్ముచ్య సంస్పృతివిమోక్షమనుస్మరన్తీః
పాదామ్బుజం పరిణినాయ య ఆప్తకామః 40

న వయం సాధ్వీ సామ్రాజ్యం స్వారాజ్యం భౌజ్యమప్యత
వైరాజ్యం పారమేష్ఠ్యం చ ఆనన్త్యం వా హరేః పదమ్ 41

కామయామహ ఏతస్య శ్రీమత్పాదరజః శ్రియః
కుచకుంజుమగన్ధాఢ్యం మూర్ధ్నా వోఢుం గదాభృతః 42

వ్రజస్త్రియో యద్వాఞ్చన్తి పులిన్ద్యస్తృణవీరుధః
గావశ్చారయతో గోపాః పదస్పర్శం మహాత్మనః 43

అధ్యాయము – 84

శ్రీశుక ఉవాచ
శ్రుత్వా పృథా సుబలపుత్ర్యథ యాజ్ఞసేనీ
మాధవ్యథ క్షీతిపపత్స్య ఉత స్వగోప్యః

- కృష్ణేఽఖిలాత్మని హరౌ ప్రణయానుబంధం
సర్వా విసిస్మ్యరలమశ్రుకలాకులాక్ష్యః 1
- ఇతి సమ్భాషమాణాసు స్తీభిః స్తీషు నృభిర్భుషు
ఆయుయుర్మునయస్తత్ర కృష్ణరామదిదృక్షయా 2
- ద్వైపాయనో నారదశ్చ చ్యవనో దేవలోఽసితః
విశ్వామిత్రః శతానన్దో భరద్వాజోఽథ గౌతమః 3
- రామః సశిష్యో భగవాన్వసిష్ఠో గాలవో భృగుః
పులస్త్యః కశ్యపోఽత్రిశ్చ మార్కణ్డేయో బృహస్పతిః 4
- ద్వితస్తితశ్చైకతశ్చ బ్రహ్మపుత్రాస్తథాఙ్గిరాః
అగస్త్యో యాజ్ఞవల్క్యశ్చ వామదేవాదయోఽపరే 5
- తాన్మష్టా సహసోఽఞ్ఞాయ ప్రాగాసీనా నృపాదయః
పాణ్డవాః కృష్ణరామౌ చ ప్రణేముర్విశ్వవన్ధితాన్ 6
- తానానర్చుర్యథా సర్వే సహరామోఽచ్యుతోఽర్చయత్
స్వాగతాసనపాద్భ్యర్ష్య మాల్యధూపానులేపనైః 7
- ఉవాచ సుఖమాసీనాన్భగవాన్దర్మగుప్తనుః
సదసస్తస్య మహతో యతవాచోఽనుశృణ్వతః 8
- శ్రీభగవానువాచ
అహో వయం జన్మభృతో లబ్ధం కార్త్యేన తత్ఫలమ్
దేవానామపి దుష్ప్రాపం యద్యోగేశ్వరదర్శనమ్ 9
- కిం స్వల్పతపసాం నృణామర్చాయాం దేవచక్షుషామ్
దర్శనస్పర్శనప్రశ్న ప్రహ్లాపాదార్చనాదికమ్ 10

న హ్యమ్మయాని తీర్థాని న దేవా మృచ్ఛిలామయాః
తే పునన్త్యురుకాలేన దర్శనాదేవ సాధవః 11

నాగ్నిర్న సూర్యో న చ చన్ద్రతారకా
న భూర్జలం ఖం శ్వసనోఽథ వాఙ్మనః
ఉపాసితా భేదకృతో హరన్త్యఘం
విపశ్చితో ఘ్నంతి ముహూర్తసేవయా 12

యస్యాత్మబుద్ధిః కుణపే త్రిధాతుకే
స్వధీః కలత్రాదిషు భౌమ ఇజ్యధీః
యత్తీర్థబుద్ధిః సలిలే న కర్హిచ్ఛిజ్
జనేష్వభిజ్ఞేషు స ఏవ గోఖరః 13

శ్రీశుక ఉవాచ
నిశమ్యేత్థం భగవతః కృష్ణస్యాకుణ్డమేధసః
వచో దురన్వయం విప్రాస్తూష్ణీమాసన్భ్రమద్ధియః 14

చిరం విమృశ్య మునయ ఈశ్వరస్యేశితవృతామ్
జనసంజ్ఞాహ ఇత్యుచుః స్మయన్తన్తం జగద్గురుమ్ 15

శ్రీమునయ ఉచుః
యన్మాయయా తత్త్వ విదుత్తమా వయం విమోహితా విశ్వసృజామధీశ్వరాః
యదీశితవ్యాయతి గూఢ ఈహయా అహో విచిత్రమ్భగవద్విచేష్టితమ్ 16

అనీహ ఏతద్బహుధైక ఆత్మనా సృజత్యవత్యత్తి న బధ్యతే యథా
భౌమైర్హి భూమిర్బహునామరూపిణీ అహో విభూష్ణశ్చరితం విడమ్భనమ్ 17

అథాపి కాలే స్వజనాభిగుప్తయే బిభర్షి సత్త్వం ఖలనిగ్రహాయ చ
స్వలీలయా వేదపథం సనాతనం వర్ణాశ్రమాత్మా పురుషః పరో భవాన్ 18

బ్రహ్మ తే హృదయం శుక్లం తపఃస్వాధ్యాయసంయమైః

- యత్రోపలబ్ధం సద్యక్షమవ్యక్తం చ తతః పరమ్ 19
- తస్మాద్భహ్మకులం బ్రహ్మన్యాస్తయోనేస్వమాత్మనః
సభాజయసి సద్ధామ తద్భహ్మణ్యాగ్రణీర్భవాన్ 20
- అద్య నో జన్మసాఫల్యం విద్యాయాస్తపసో దృశః
త్వయా సజ్గమ్య సద్గత్యా యదంతః శ్రేయసాం పరః 21
- నమస్తస్మై భగవతే కృష్ణాయాకుణ్డమేధసే
స్వయోగమాయయాచ్ఛన్న మహిమ్నే పరమాత్మనే 22
- న యం విదన్త్యమీ భూపా ఏకారామాశ్చ వృష్ణయః
మాయాజవనికాచ్ఛన్నమాత్మానం కాలమీశ్వరమ్ 23
- యథా శయానః పురుష ఆత్మానం గుణతత్త్వ దృక్
నామమాత్రేన్ద్రియాభాతం న వేద రహితం పరమ్ 24
- ఏవం త్వా నామమాత్రేషు విషయేష్విన్ద్రియేహయా
మాయయా విభ్రమచ్ఛితో న వేద స్మృత్యుపప్లవాత్ 25
- తస్యాద్య తే దదృశిమాజ్ఞీమఘౌఘమర్ష
తీర్థాస్పదం హృది కృతం సువిపక్వయోగైః
ఉత్సిక్తభక్త్యుపహతాశయ జీవకోశా
ఆపుర్ణవద్గతిమథానుగృహాన భక్తాన్ 26
- శ్రీశుక ఉవాచ
ఇత్యనుజ్ఞాప్య దాశార్హం ధృతరాష్ట్రం యుధిష్ఠిరమ్
రాజర్షే స్వాశ్రమాన్గన్తుం మునయో దధిరే మనః 27
- తద్వీక్య తానుపవ్రజ్య వసుదేవో మహాయశాః
ప్రణమ్య చోపసంజ్ఞుహ్య బభాషేదం సుయన్త్రితః 28

శ్రీవసుదేవ ఉవాచ

నమో వః సర్వదేవేభ్య ఋషయః శ్రోతుమర్హథ
కర్మణా కర్మనిర్హారో యథా స్యాన్నస్తదుచ్యతామ్ 29

శ్రీనారద ఉవాచ

నాతిచిత్రమిదం విప్రా వసుదేవో బుభుత్సయా
కృష్ణమ్మత్వార్భకం యన్నః పృచ్ఛతి శ్రేయ ఆత్మనః 30

సన్నికర్షోఽత్ర మర్త్యానామనాదరణకారణమ్

గాఙ్గం హిత్వా యథాన్యామ్భస్తత్రత్యో యాతి శుద్ధయే 31

యస్యానుభూతిః కాలేన లయోత్పత్త్యాదినాస్య వై

స్వతోఽన్యస్మాచ్చ గుణతో న కుతశ్చన రిష్యతి 32

తం క్లేశకర్మపరిపాకగుణప్రవాహైరవ్యాహతానుభవమీశ్వరమద్వితీయమ్

ప్రాణాదిభిః స్వవిభవైరుపగూఢమన్యో మన్యేత సూర్యమివ మేఘహిమోపరాగైః 33

అథోచర్మునయో రాజన్నాభాప్యానల్పదున్దభిమ్

సర్వేషాం శృణ్వతాం రాజ్ఞాం తథైవాచ్యుతరామయోః 34

కర్మణా కర్మనిర్హార ఏష సాధునిరూపితః

యచ్ఛుద్ధయా యజేద్విష్ణుం సర్వయజ్ఞేశ్వరం మఖైః 35

చిత్తస్యోపశమోఽయం వై కవిభిః శాస్త్రచక్షుసా

దర్శితః సుగమో యోగో ధర్మశ్చాత్మముదావహః 36

అయం స్వస్త్వయనః పథా ద్విజాతేర్నహమేధినః

యచ్ఛుద్ధయాప్తవితేన శుక్లేనేజ్యేత పూరుషః 37

వితైషణాం యజ్ఞదానైర్నృషైర్దారసుతైషణామ్

ఆత్మలోకైషణాం దేవ కాలేన విస్మజేద్బుధః

- గ్రామే త్యక్తైషణాః సర్వే యయుర్ధీరాస్తపోవనమ్ 38
- ఋణైస్త్రిభిర్ద్విజో జాతో దేవర్షిపితౄణాం ప్రభో
యజ్ఞాధ్యయనపుత్రైస్తాన్యనిస్తీర్య త్యజన్నతేత్ 39
- త్వం త్వద్య ముక్తో ద్వాభ్యాం వై ఋషిపిత్రోర్మహామతే
యజ్ఞైర్దేవర్ణమున్నుచ్య నిర్వుణోఽశరణో భవ 40
- వసుదేవ భవాన్నానం భక్త్యా పరమయా హరిమ్
జగతామీశ్వరం ప్రార్చుః స యద్వాం పుత్రతాం గతః 41
- శ్రీశుక ఉవాచ
ఇతి తద్వచనం శ్రుత్వా వసుదేవో మహామనాః
తాన్యపీన్యత్విజో వస్తే మూర్ధ్నానమ్య ప్రసాద్య చ 42
- త ఏనమృషయో రాజన్వృతా ధర్మేణ ధార్మికమ్
తస్మిన్నయాజయన్కేత్రే మఖైరుత్తమకల్పకైః 43
- తద్దీక్షాయాం ప్రవృత్తాయాం వృష్టయః పుష్కరస్రజః
స్నాతాః సువాససో రాజనాజానః సుష్వలబ్ధృతాః 44
- తన్మహిష్యశ్చ ముదితా నిష్కకణ్ఠ్యః సువాససః
దీక్షాశాలాముపాజగ్మురాలిప్తా వస్తుపాణయః 45
- నేదుర్మృదగ్లపటహ శఙ్ఖభేర్యానకాదయః
నన్యతుర్నటనర్తకృస్తుప్తువుః సూతమాగధాః
జగుః సుకణ్ఠ్యో గన్ధర్వాః సగ్గీతం సహభర్తృకాః 46
- తమభ్యషిణ్చన్విధివదక్తమభ్యక్తమృత్విజః
పత్నీభిరష్టాదశభిః సోమరాజమివోడుభిః 47
- తాభిర్దుకూలవలయైర్హారనూపురకుణ్డలైః

స్వలబ్ధతాభిర్విబభౌ దీక్షితోఽజినసంవృతః	48
తస్యర్షిజో మహారాజ రత్నకౌశేయవాససః ససదస్యా విరేజస్తే యథా వృత్రహణోఽధ్వరే	49
తదా రామశ్చ కృష్ణశ్చ సైః సైర్బన్ధుభిరన్వితౌ రేజతుః స్వసుతైర్దారైర్దీవేశౌ స్వవిభూతిభిః	50
ఈజేఽనుయజ్ఞం విధినా అగ్నిహోత్రాదిలక్షణైః ప్రాకృతైర్వైకృతైర్యజ్ఞైర్ద్రవ్యజ్ఞానక్రియేశ్వరమ్	51
అథర్షిగ్భ్యోఽదదాత్కాలే యథామూతం స దక్షిణాః స్వలబ్ధతేభ్యోఽలబ్ధత్య గోభూకన్యా మహాధనాః	52
పత్నీసంయాజావభృత్యైశ్చురిత్వా తే మహర్షయః సస్మూ రామప్రదే విప్రా యజమానపురఃసరాః	53
స్నాతోఽలంకారవాసాంసి వన్దిభ్యోఽదాత్తథా స్తియః తతః స్వలబ్ధతో వర్ణానాశ్చభ్యోఽన్నేన పూజయత్	54
బన్ధున్మదారాన్ససతాన్పారిబర్హేణ భూయసా విదర్భకోశలకురూన్కాశికేకయస్సృజ్ఞయాన్	55
సదస్యర్షిక్పురగణాన్పుభూతపితృచారణాన్ శ్రీనికేతమనుజ్ఞాప్య శంసంతః ప్రయయుః క్రతుమ్	56
ధృతరాష్ట్రోఽనుజః పార్థా భీష్మో ద్రోణః పృథా యమౌ నారదో భగవాన్వ్యాసః సుహృత్సమ్బన్ధిబాన్ధవాః	57
బన్ధున్పరిష్వజ్య యదూన్సౌహృదాక్లిన్నచేతసః యయుర్విరహకృచ్ఛేణ స్వదేశాంశ్చాపరే జనాః	58

- నన్దస్తు సహ గోపాలైర్భూహత్యా పూజయార్చితః
కృష్ణరామోగ్రసేనాద్యైర్వృవాతీద్భిష్ఠవత్సలః 59
- వసుదేవోఽజ్ఞాసోత్తీర్య మనోరథమహర్ణవమ్
సహృద్వృతః ప్రీతమనా నన్దమాహ కరే స్ఫుశన్ 60
- శ్రీవసుదేవ ఉవాచ
భ్రాతరీశకృతః పాశో నృనాం యః స్నేహసంజ్ఞితః
తం దుస్త్యజమహం మన్యే శూరాణామపి యోగినామ్ 61
- అస్మాస్వప్రతికల్పేయం యత్యతాజ్ఞేషు సత్తమైః
మైత్యర్పితాఫలా చాపి న నివర్తేత కర్హిచిత్ 62
- ప్రాగకల్పాచ్చ కుశలం భ్రాతర్వో నాచరామ హి
అధునా శ్రీమదాన్ధాక్షా న పశ్యామః పురః సతః 63
- మా రాజ్యశ్రీరభూత్పుంసః శ్రేయస్కామస్య మానద
స్వజనానుత బన్ధున్వా న పశ్యతి యయాన్దదృక్ 64
- శ్రీశుక ఉవాచ
ఏవం సౌహృదశైథిల్య చిత్త ఆనకదున్దభిః
రురోద తత్యతాం మైత్రీం స్మరన్నశ్రువిలోచనః 65
- నన్దస్తు సఖ్యః ప్రియకృత్త్రేష్ణా గోవిన్దరామయోః
అద్య శ్వ ఇతి మాసాంస్తీన్యదుభిర్మానితోఽవసత్ 66
- తతః కామైః పూర్యమాణః సవ్రజః సహబాన్ధవః
పరాధ్యాభరణక్షౌమ నానానర్వ్యపరిచ్ఛదైః 67
- వసుదేవోగ్రసేనాభ్యాం కృష్ణోద్ధవబలాదిభిః
దత్తమాదాయ పారిబర్హం యాపితో యదుభిర్యయౌ 68

నన్దో గోపాశ్చ గోప్యశ్చ గోవిన్దచరణామ్బుజే
మనః క్షిప్తం పునర్వర్ణమనీశా మధురాం యయుః 69

బంధుషు ప్రతియాతేషు వృష్ణయః కృష్ణదేవతాః
వీక్ష్వప్రావృషమాసన్నాద్యయుర్ద్వారవతీం పునః 70

జనేభ్యః కథయాం చక్రుర్యదుదేవమహోత్సవమ్
యదాసీత్తిర్థయాత్రాయాం సుహృత్సన్దర్శనాదికమ్ 71

అధ్యాయము – 85

శ్రీబాదరాయణిరువాచ
అథైకదాత్మజౌ ప్రాప్తౌ కృతపాదాభివన్దనౌ
వసుదేవోఽభినన్ద్యాహ ప్రీత్యా సజ్కర్షణాచ్యుతౌ 1

ముసీనాం స వచః శ్రుత్వా పుత్రయోర్ధామసూచకమ్
తద్వీర్యైర్జాతవిశ్రమ్భః పరిభాష్యాభ్యభాషత 2

కృష్ణ కృష్ణ మహాయోగిన్సజ్కర్షణ సనాతన
జానే వామస్య యత్సాక్షాత్ప్రధానపురుషౌ పరౌ 3

యత్ర యేన యతో యస్య యస్మై యద్యద్యథా యదా
స్యాదిదం భగవాన్సాక్షాత్ప్రధానపురుషేశ్వరః 4

ఏతన్నానావిధం విశ్వమాత్మసృష్టమధోక్షజ
ఆత్మనానుప్రవిశ్యాత్మనాన్త్రాణో జీవో బిభర్ష్యజ 5

ప్రాణాదీనాం విశ్వసృజాం శక్తయో యాః పరస్య తాః
పారతన్త్ర్యాద్వైసాదృష్యాద్వయోచ్ఛేష్టైవ చేష్టతామ్ 6

- కాన్తిస్తేజః ప్రభా సత్తా చన్ద్రాగ్న్యర్కర్కవిద్యుతామ్
యత్క్షైర్యం భూభృతాం భూమేర్వృత్తిర్గన్ధోఽర్థతో భవాన్ 7
- తర్పణం ప్రాణనమపాం దేవ త్వం తాశ్చ తద్రసః
ఓజః సహో బలం చేష్ఠా గతిర్వాయోస్తవేశ్వర 8
- దిశాం త్వమవకాశోఽసి దిశః ఖం స్ఫోట ఆశ్రయః
నాదో వర్ణస్త్వమోంకార ఆకృతీనాం పృథక్కృతిః 9
- ఇన్ద్రియం త్వన్ద్రియాణాం త్వం దేవాశ్చ తదనుగ్రహః
అవబోధో భవాన్బుద్ధేర్జీవస్యానుస్మృతిః సతీ 10
- భూతానామసి భూతాదిరిన్ద్రియాణాం చ త్తేజసః
వైకారికో వికల్పానాం ప్రధానమనుశాయినమ్ 11
- నశ్వరేష్విహ భావేషు తదసి త్వమనశ్వరమ్
యథా ద్రవ్యవికారేషు ద్రవ్యమాత్రం నిరూపితమ్ 12
- సత్త్వ మృజస్తమ ఇతి గుణాస్తద్వృత్తయశ్చ యాః
త్వయ్యద్ధా బ్రహ్మణి పరే కల్పితా యోగమాయయా 13
- తస్మాన్న సన్త్యమీ భావా యర్హి త్వయి వికల్పితాః
త్వం చామీషు వికారేషు హ్యన్యదావ్యావహారికః 14
- గుణప్రవాహ ఏతస్మిన్నబుధాస్త్యఖిలాత్మనః
గతిం సూక్ష్మామబోధేన సంసరన్తిహ కర్మభిః 15
- యదృచ్ఛయా నృతాం ప్రాప్య సుకల్పామిహ దుర్లభామ్
స్వార్థే ప్రమత్తస్య వయో గతం త్వస్మాయయేశ్వర 16
- అసావహమ్మమైవైతే దేహే చాస్యాన్వయాదిషు
స్నేహపాశైర్నిబధ్నాతి భవాన్సర్వమిదం జగత్ 17

యువాం న నః సుతౌ సాక్షాత్పుధానపురుషేశ్వరౌ
భూభారక్షత్రక్షపణ అవతీర్ణౌ తథాత్థ హ 18

తత్తే గతోఽస్మ్యరణమద్య పదారవిన్దమ్
ఆపన్నసంసృతిభయాపహమార్తబన్ధో
ఏతావతాలమలమిన్ద్రియలాలసేన
మర్త్యాత్మదృక్ష్యయి పరే యదపత్యబుద్ధిః 19

సూతీగృహే నను జగాద భవానజో నౌ
సజ్జజ్జ ఇత్యనుయుగం నిజధర్మగుప్త్యై
నానాతనూర్గగనవద్విదధజ్జహాసి
కో వేద భూమ్న ఉరుగాయ విభూతిమాయామ్ 20

శ్రీశుక ఉవాచ
ఆకర్ణ్యేత్థం పితుర్వాక్యం భగవాన్సాత్వతర్షభః
ప్రత్యాహ ప్రశ్రయానమ్రుః ప్రహసన్మక్షయా గిరా 21

శ్రీభగవానువాచ
వచో వః సమవేతార్థం తాతైతదుపమన్మహే
యన్నః పుత్రాన్సముద్దిశ్య తత్త్వ గ్రామ ఉదాహృతః 22

అహం యూయమసావార్య ఇమే చ ద్వారకాకసః
సర్వేఽప్యేవం యదుశ్రేష్ఠ విమృగ్యాః సచరాచరమ్ 23

ఆత్మా హ్యేకః స్వయంజ్యోతిర్నిత్యోఽన్యో నిర్గుణో గుణైః
ఆత్మసృష్టైస్తత్మతేషు భూతేషు బహుధేయతే 24

ఖం వాయుర్జ్యోతిరాపో భూస్తత్మతేషు యథాశయమ్
ఆవిస్తిరోఽల్పభూర్యేకో నానాత్వం యాత్యసావపి 25

శ్రీశుక ఉవాచ

ఏవం భగవతా రాజన్వసుదేవ ఉదాహృతః

శ్రుత్వా వినష్టనానాధీస్తాప్తీం ప్రీతమనా అభూత్

26

అథ తత్ర కురుశ్రేష్ఠ దేవకీ సర్వదేవతా

శ్రుత్వానీతం గురోః పుత్రమాత్మజాభ్యాం సువిస్మితా

27

కృష్ణరామౌ సమాశ్రావ్య పుత్రాన్కంసవిహింసితాన్

స్మరంతీ కృపణం ప్రాహ వైక్లవ్యాదశ్రులోచనా

28

శ్రీదేవక్యువాచ

రామ రామాప్రమేయాత్మన్మృష్ట యోగేశ్వరేశ్వర

వేదాహం వాం విశ్వసృజామీశ్వరావాదిపూరుషా

29

కలవిధ్వస్తసత్త్వానాం రాజ్ఞాముచ్ఛాస్తవర్తినామ్

భూమేర్భారాయమాణానామవతీర్ణౌ కిలాద్య మే

30

యస్యాంశాంశాంశభాగేన విశ్వోత్పత్తిలయోదయాః

భవంతి కిల విశ్వాత్మంస్తం త్వాద్యాహం గతిం గతా

31

చిరాన్మృతసుతాదానే గురుణా కిల చోదితా

ఆనిన్యధుః పితృస్థానాద్గురవే గురుదక్షిణామ్

32

తథా మే కురుతం కామం యువాం యోగేశ్వరేశ్వరౌ

భోజరాజహతాన్పుత్రాన్కామయే ద్రష్టుమాహృతాన్

33

ఋషిరువాచ

ఏవం సఞ్చోదితౌ మాత్రా రామః కృష్ణశ్చ భారత

సుతలం సంవివిశతుర్యోగమాయాముపాశ్రితౌ

34

తస్మిన్మవిష్టావుపలభ్య దైత్యరాడ్

విశ్వాత్మదైవం సుతరాం తథాత్మనః

- తద్దర్శనాహ్లాదపరిప్లుతాశయః
సద్యః సముత్థాయ ననామ సాన్వయః 35
- తయోః సమాసీయ వరాసనం ముదా నివిష్టయోస్తత్ర మహాత్మనోస్తయోః
దధార పాదావవనిజ్య తజ్జలం సవృన్ద ఆబ్రహ్మ పునద్యదమ్బు హ 36
- సమర్థయామాస స తౌ విభూతిభిర్మహార్హవస్త్రాభరణానులేపనైః
తామ్బూలదీపామృతభక్షణాదిభిః స్వగోత్రవిత్తాత్మసమర్పణేన చ 37
- స ఇన్ద్రసేనో భగవత్పదామ్బుజం బిభ్రన్ముహుః ప్రేమవిభిన్నయా ధియా
ఉవాచ హనన్దజలాకులేక్షణః ప్రహృష్టరోమా నృప గద్గదాక్షరమ్ 38
- బలిరువాచ
నమోఽనంతాయ బృహతే నమః కృష్ణాయ వేధసే
సాఙ్ఖ్యయోగవితానాయ బ్రహ్మణే పరమాత్మనే 39
- దర్శనం వాం హి భూతానాం దుష్ప్రాపం చాప్యదుర్లభమ్
రజస్తమఃస్వభావానాం యన్నః ప్రాప్తౌ యదృచ్ఛయా 40
- దైత్యదానవగన్ధర్వాః సిద్ధవిద్యాధుచారణాః
యక్షరక్షఃపిశాచాశ్చ భూతప్రమథనాయకాః 41
- విశుద్ధసత్త్వ ధామ్న్యద్ధా త్వయి శాస్త్రశరీరిణి
నిత్యం నిబద్ధవైరాస్తే వయం చాన్యే చ తాదృశాః 42
- కేచనోద్బుద్ధవైరేణ భక్త్యా కేచన కామతః
న తథా సత్త్వ సంరంభాః సన్నికృష్టాః సురాదయః 43
- ఇదమిత్థమితి ప్రాయస్తవ యోగేశ్వరేశ్వర
న విదన్త్యపి యోగేశా యోగమాయాం కుతో వయమ్ 44
- తన్నః ప్రసీద నిరపేక్షవిమృగ్యయుష్మత్

- పాదారవిన్దధిషణాన్యగృహాన్దకూపాత్
నిష్క్రమ్య విశ్వశరణాఙ్ఘ్రపలబ్ధవృత్తిః
శాన్తో యథైక ఉత సర్వసఖైశ్చరామి 45
- శాధ్యస్మానీశితవ్యేశ నిష్పాపాన్కురు నః ప్రభో
పుమాన్యచ్ఛ్రద్ధయాతిష్ఠంశ్చేదనాయా విముచ్యతే 46
- శ్రీభగవానువాచ
ఆసన్మరీచేః పట్నుత్రా ఊర్ణాయాం ప్రథమేఽన్తరే
దేవాః కం జహసుర్వీక్ష్య సుతం యభితుముద్యతమ్ 47
- తేనాసురీమగన్యోనిమధునావద్యకర్మణా
హిరణ్యకశిపోర్జాతా నీతాస్తే యోగమాయయా 48
- దేవక్యా ఉదరే జాతా రాజన్కంసవిహింసితాః
సా తాన్యోచత్యాత్మజాన్స్వాంస్త ఇమేఽధ్యాసతేఽన్తికే 49
- ఇత ఏతాన్ప్రణేష్యామో మాతృశోకాపనుత్తయే
తతః శాపాద్వినిర్మక్తా లోకం యాస్యన్తి విజ్వరాః 50
- స్మరోద్గీఢః పరిష్వజ్గః పతజ్గః క్షుద్రభృద్ప్రణీ
షడిమే మత్ప్రసాదేన పునర్యాస్యన్తి సద్గతిమ్ 51
- ఇత్యుక్త్వా తాన్సమాదాయ ఇన్ద్రసేనేన పూజితౌ
పునర్ద్వారవతీమేత్య మాతుః పుత్రానయచ్ఛతామ్ 52
- తాన్ప్రప్త్వా బాలకాన్దేవీ పుత్రస్నేహస్నుతస్తసి
పరిష్వజ్యజ్కమారోప్య మూర్ధ్నజిఘ్రదభీక్షణః 53
- అపాయయత్సనం ప్రీతా సుతస్పర్శపరిస్నుతమ్
మోహితా మాయయా విష్ణోర్యయా సృష్టిః ప్రవర్తతే 54

పీత్యామృతం పయస్తస్యాః పీతశేషం గదాభృతః
నారాయణాఙ్గసంస్పర్శ ప్రతిలబ్ధాత్మదర్శనాః 55

తే నమస్కృత్య గోవిందం దేవకీం పితరం బలమ్
మిషతాం సర్వభూతానాం యయుర్దామ దివౌకసామ్ 56

తం దృష్ట్వా దేవకీ దేవీ మృతాగమననిర్గమమ్
మేనే సువిస్మితా మాయాం కృష్ణస్య రచితాం నృప 57

ఏవంవిధాన్యద్భుతాని కృష్ణస్య పరమాత్మనః
వీర్యాణ్యనంతవీర్యస్య సన్త్యనంతాని భారత 58

శ్రీసూత ఉవాచ
య ఇదమనుశృణోతి శ్రావయేద్వా మురారేశ్
చరితమమృతకీర్తేర్వర్ణితం వ్యాసపుత్రైః
జగదఘభీదలం తద్భక్తసత్కర్ణపూరం
భగవతి కృతచిత్తో యాతి తత్కేమధామ 59

అధ్యాయము – 86

శ్రీరాజోవాచ
బ్రహ్మన్వేదితుమిచ్ఛామః స్వసారాం రామకృష్ణయోః
యథోపయేమే విజయో యా మమాసీత్పితామహీ 1

శ్రీశుక ఉవాచ
అర్జునస్తీర్థయాత్రాయాం పర్యటన్నవనీం ప్రభుః
గతః ప్రభాసమశృణోన్మాతులేయాం స ఆత్మనః 2

దుర్యోధనాయ రామస్తాం దాస్యతీతి న చాపరే
తల్లిప్పుః స యతిర్భూత్వా త్రిదణ్డీ ద్వారకామగాత్ 3

- తత్ర వై వార్షితాన్మాసానవాత్సీత్స్వార్థసాధకః
పౌరైః సభాజితోఽభీక్షం రామేణాజానతా చ సః 4
- ఏకదా గృహమాసీయ ఆతిథ్యేన నిమన్త్య తమ్
శ్రద్ధయోపహృతం భైక్ష్యం బలేన బుభుజే కిల 5
- సోఽపశ్యత్తత్ర మహతీం కన్యాం వీరమనోహరామ్
ప్రీత్యుత్పుల్లేక్షణస్తస్యాం భావక్షుబ్ధం మనో దధే 6
- సాపి తం చకమే వీక్ష్య నారీణాం హృదయంగమమ్
హసంతి వ్రీడితాపణ్ణీ తన్వస్తహృదయేక్షణా 7
- తాం పరం సమనుధ్యాయన్నస్తరం ప్రేపురర్జునః
న లేభే శం భ్రమచ్ఛిత్తః కామేనాతిబలీయసా 8
- మహత్యాం దేవయాత్రాయాం రథస్థాం దుర్గనిర్గతాం
జహారానుమతః పిత్రోః కృష్ణస్య చ మహారథః 9
- రథస్థో ధనురాదాయ శూరాంశ్చారున్దతో భటాన్
విద్రావ్యక్రోశతాం స్వానాం స్వభాగం మృగరాడివ 10
- తచ్ఛ్చుత్వా క్షుభితో రామః పర్వణీవ మహార్ణవః
గృహీతపాదః కృష్ణేన సుహృద్భిశ్చానుసాన్వితః 11
- ప్రాహిణోత్పారిబర్హాణి వరవధ్వోర్ముదా బలః
మహాధనోపస్కరేభ రథాశ్వనరయోషితః 12
- శ్రీశుక ఉవాచ
కృష్ణస్యాసీద్వీజశ్రేష్ఠః శ్రుతదేవ ఇతి శ్రుతః
కృష్ణైకభక్త్యా పూర్ణార్థః శాన్తః కవిరలమృతః 13
- స ఉవాస విదేహేషు మిథిలాయాం గృహశ్రమీ

- అనీహయాగతాహార్య నిర్వర్తితనిజక్రియః 14
- యాత్రామాత్రం త్వహరహరైవాదుపనమత్యుత
నాధికం తావతా తుష్టః క్రియా చక్రే యథోచితాః 15
- తథా తద్రాష్ట్రపాలోఽఙ్గ బహులాశ్వ ఇతి శ్రుతః
మైథిలో నిరహమ్మాన ఉభావప్యచ్యుతప్రియౌ 16
- తయోః ప్రసన్నో భగవాన్దారుకేణాహృతం రథమ్
ఆరుహ్య సాకం మునిభిర్విదేహాన్తయయౌ ప్రభుః 17
- నారదో వామదేవోఽత్రిః కృష్ణో రామోఽసితోఽరుణిః
అహం బృహస్పతిః కణ్వో మైత్రేయశ్చ్యవనాదయః 18
- తత్ర తత్ర తమాయాంతం పౌరా జానపదా నృప
ఉపతస్థః సార్వహస్తా గ్రహైః సూర్యమివోదితమ్ 19
- ఆనర్తధన్వకురుజాఙ్గలకఙ్కమత్స్య
పాశ్చాలకున్తిమధుకేకయకోశలార్ణాః
అన్యే చ తన్ముఖసరోజముదారహాస
స్నిగ్ధేక్షణం నృప పపుర్ద్వశిభిర్న్మూర్త్యః 20
- తేభ్యః స్వవీక్షణవినష్టతమిసదృగ్భ్యః
క్షేమం త్రిలోకగురురథదృశం చ యచ్ఛన్
శృణ్వన్దిగంతధవలం స్వయశోఽశుభఘ్నం
గీతం సురైర్భుభిరగాచ్ఛనకైర్విదేహాన్ 21
- తేఽచ్యుతం ప్రాప్తమాకర్ణ్య పౌరా జానపదా నృప
అభీయుర్ముదితాస్తస్మై గృహీతార్హణపాణయః 22
- దృష్ట్వా త ఉత్తమఃశ్లోకం ప్రీత్యుత్ఫులాననాశయాః

- కైర్పుతాజ్జలిభిర్నేముః శ్రుతపూర్వాంస్తథా మునీన్ 23
- స్వానుగ్రహాయ సమ్రాప్తం మన్వానౌ తం జగద్గురుమ్
మైథిలః శ్రుతదేవశ్చ పాదయోః పేతతుః ప్రభోః 24
- న్యమస్త్రయేతాం దాశార్హమాతిథ్యేన సహ ద్విజైః
మైథిలః శ్రుతదేవశ్చ యుగపత్సంహతాజ్జలి 25
- భగవాంస్తదభిప్రేత్య ద్వయోః ప్రియచికిర్షయా
ఉభయోరావిశద్గేహముభాభ్యాం తదలక్ష్మితః 26
- శాంతానప్యథ తాన్దూరాజ్జనకః స్వగృహగతాన్
ఆనీతేష్వాసనాగ్ర్యేషు సుఖాసీనాన్మహామనాః 27
- ప్రవృద్ధభక్త్యా ఉద్ధర్ష హృదయాస్రావిలేక్షణః
నత్వా తదజ్ఞీన్ప్రక్షాల్య తదపో లోకపావనీః 28
- సకుటుంబౌ వహన్మూర్ధ్నా పూజయాం చక్ర ఈశ్వరాన్
గన్ధమాల్యామ్బరాకల్ప ధూపదీపార్వ్యగోవుషైః 29
- వాచా మధురయా ప్రీణన్నిదమాహన్నతర్పితాన్
పాదావజ్కుగతౌ విష్ణోః సంస్పృశచ్ఛనకైర్ముదా 30
- శ్రీబహులాశ్వ ఉవాచ
భవాన్హి సర్వభూతానామాత్మా సాక్షీ స్వదృగ్విభో
అథ నస్త్వత్పదామ్భోజం స్మరతాం దర్శనం గతః 31
- స్వవచస్తదృతం కర్తుమస్మద్భుగ్గోచరో భవాన్
యదాత్తైకాంతభక్తాన్మే నానన్తః శ్రీరజః ప్రియః 32
- కో ను త్వచ్ఛరణామ్భోజమేవంవిద్విసృజేత్పు మాన్
నిష్క్రిచ్ఛనానాం శాంతానాం మునీనాం యస్త్వమాత్మదః 33

యోఽవతీర్య యదోర్వంశే నృణాం సంసరతామిహ
యశో వితేనే తచ్ఛాన్యై త్రైలోక్యవృజినాపహమ్ 34

నమస్తుభ్యం భగవతే కృష్ణాయాకుణ్డమేధసే
నారాయణాయ ఋషయే సుశాన్తం తప ఈయుషే 35

దినాని కతిచిద్భూమన్సహస్నో నివస ద్విజైః
సమేతః పాదరజసా పునీహీదం నిమేః కులమ్ 36

ఇత్యుపామన్త్రితో రాజ్ఞా భగవాన్లోకభావనః
ఉవాస కుర్వన్కల్యాణం మిథిలానరయోషితామ్ 37

శ్రుతదేవోఽచ్యుతం ప్రాప్తం స్వగృహాజ్ఞానకో యథా
నత్వా మునీన్సుసంహృష్టో ధున్వన్వాసో ననర్త హ 38

తృణపీఠబృషీష్వేతానానీతేమాపవేశ్య సః
స్వాగతేనాభినన్ద్యాజ్ఞీన్సభార్యోఽవనిజే ముదా 39

తదమ్భుసా మహాభాగ ఆత్మానం సగృహాన్వయమ్
స్నాపయాం చక్ర ఉద్ధర్షో లబ్ధసర్వమనోరథః 40

ఫలార్హణోశీరశివామృతామ్బుభిర్మృదా సురభ్యా తులసీకుశామ్బుయ్యైః
ఆరాధయామాస యథోపపన్నయా సపర్యయా సత్త్వ వివర్ధనాన్దసా 41

స తర్కయామాస కుతో మమాన్వభూత్సహస్థకుపే పతితస్య సజ్జమః
యః సర్వతీర్థాస్పదపాదరేణుభిః కృష్ణేన చాస్యాత్మనికేతభూసురైః 42

సూపవిష్టాన్మృతాతిథ్యాన్సుతదేవ ఉపస్థితః
సభార్యస్వజనాపత్య ఉవాచాఙ్ఘ్రిభిమర్శనః 43

శ్రుతదేవ ఉవాచ

- నాద్య నో దర్శనం ప్రాప్తః పరం పరమపూరుషః
యర్హీదం శక్తిభిః సృష్ట్యా ప్రవిష్టో హ్యత్మసత్తయా 44
- యథా శయానః పురుషో మనసైవాత్మమాయయా
సృష్ట్యా లోకం పరం స్వాప్నమనువిశ్వావభాసతే 45
- శృణ్వతాం గదతాం శశ్వదర్చతాం త్వాభివన్దతామ్
ణ్యణాం సంవదతామన్తర్హది భాస్యమలాత్మనామ్ 46
- హృదిస్థోఽప్యతిదూరస్థః కర్మవిక్షిప్తచేతసామ్
ఆత్మశక్తిభిరగ్రాహ్యోఽప్యన్యపేతగుణాత్మనామ్ 47
- నమోఽస్తు తేఽధ్యాత్మవిదాం పరాత్మనే
అనాత్మనే స్వాత్మవిభక్తమృత్యవే
సకారణాకారణలిజ్గమీయుషే
స్వమాయయాసంవృతరుద్ధదృష్టయే 48
- స త్వం శాధి స్వభృత్యాన్నః కిం దేవ కరవామ హే
ఏతదన్తో నృణాం క్లేశో యద్భవానక్షిగోచరః 49
- శ్రీశుక ఉవాచ
తదుక్తమిత్యుపాకర్ణ్య భగవాన్ప్రణతార్తిహా
గృహీత్వా పాణినా పాణిం ప్రహసంస్తమువాచ హ 50
- శ్రీభగవానువాచ
బ్రహ్మాంస్తేఽనుగ్రహార్థాయ సమప్రాప్తాన్విద్వమూన్మునీన్
సఞ్చరంతి మయా లోకాన్పునస్తః పాదరేణుభిః 51
- దేవాః క్షేత్రాణి తీర్థాని దర్శనస్పర్శనార్చనైః
శనైః పునంతి కాలేన తదప్యర్హతమేక్షయా 52

బ్రాహ్మణో జన్మనా శ్రేయాన్సర్వేషామ్ప్రాణినామిహ
తపసా విద్యయా తుష్ట్యా కిము మత్కలయా యుతః

53

న బ్రాహ్మణాన్మే దయితం రూపమేతచ్ఛతుర్భుజమ్
సర్వవేదమయో విప్రః సర్వదేవమయో హ్యహమ్

54

దుష్టుజ్ఞా అవిదిత్వైవమవజానన్త్యసూయవః
గురుం మాం విప్రమాత్మానమర్చాదావిజ్యద్భష్టయః

55

చరాచరమిదం విశ్వం భావా యే చాస్య హేతవః
మద్రూపాణీతి చేతస్యాధత్తే విప్రో మదీక్షయా

56

తస్మాద్భూహ్మఋషీనేతాన్మహ్మన్మచ్చద్ధయార్చయ
ఏవం చేదర్చితోఽస్మద్ధా నాన్యథా భూరిభూతిభిః

57

శ్రీశుక ఉవాచ
స ఇత్థం ప్రభునాదిష్టః సహకృష్ణాన్ష్విజోత్తమాన్
ఆరాధ్యైకాత్మభావేన మైథిలశ్చాప సద్గతిమ్

58

ఏవం స్వభక్తయో రాజన్భగవాన్భక్తభక్తిమాన్
ఉపిత్వాదిశ్య సన్మార్గం పునర్ద్వారవతీమగాత్

59

అధ్యాయము – 87

శ్రీపరీక్షిదువాచ
బ్రహ్మన్మహ్మణ్యనిర్దేశ్యే నిర్గుణే గుణవృత్తయః
కథం చరంతి శ్రుతయః సాక్షాత్సదసతః పరే

1

శ్రీశుక ఉవాచ
బుద్ధీన్ద్రియమనఃప్రాణాన్జనానామస్పృజత్ప్రభుః
మాత్రార్థం చ భవార్థం చ ఆత్మనేఽకల్పనాయ చ

2

- పైషా పల్యపనిషద్భాహ్మీ పూర్వేశాం పూర్వజైర్భృతా
శ్రద్ధయా ధారయేద్యస్తాం క్షేమం గచ్ఛేదకించనః 3
- అత్ర తే వర్ణయిష్యామి గాథాం నారాయణాన్వితామ్
నారదస్య చ సంవాదమృషేర్నారాయణస్య చ 4
- ఏకదా నారదో లోకాన్పర్యటన్భగవత్త్రియః
సనాతనమృషిం ద్రష్టుం యయౌ నారాయణాశ్రమమ్ 5
- యో వై భారతవర్షేఽస్మిన్నేహ మాయ స్వస్తయే నృణామ్
ధర్మజ్ఞానశమోపేతమాకల్పాదాస్థితస్తపః 6
- తత్రోపవిష్టమృషిభిః కలాపగ్రామవాసిభిః
పరీతం ప్రణతోఽపృచ్ఛదిదమేవ కురూధ్వహ 7
- తస్మై హ్యవోచద్భగవాన్పరీణాం శృణ్వతామిదమ్
యో బ్రహ్మవాదః పూర్వేశాం జనలోకనివాసినామ్ 8
- శ్రీభగవానువాచ
స్వామమ్భువ బ్రహ్మసత్రం జనలోకేఽభవత్పు రా
తత్రస్థానాం మానసానాం మునీనామూర్ధ్వరేతసామ్ 9
- శ్వేతద్వీపం గతవతి త్వయి ద్రష్టుం తదీశ్వరమ్
బ్రహ్మవాదః సుసంవృత్తః శ్రుతయో యత్ర శేరతే
తత్ర హోయమభూత్ప్రశ్నస్త్వం మాం యమనుషృచ్ఛసి 10
- తుల్యశ్రుతతపఃశీలాస్తుల్యస్వీయారిమధ్యమాః
అపి చక్రుః ప్రవచనమేకం శుశ్రూషవోఽపరే 11
- శ్రీసనన్దన ఉవాచ

స్వస్పృష్టమిదమాపీయ శయానం సహ శక్తిభిః
తదన్తే బోధయాం చక్రుస్తల్లిజ్ఞైః శ్రుతయః పరమ్ 12

యథా శయానం సంరాజం వన్దినస్తత్పరాక్రమైః
ప్రత్యుషేఽభేత్య సుశ్లోకైర్బోధయన్త్యనుజీవినః 13

శ్రీశ్రుతయ ఊచుః
జయ జయ జహ్యజామజిత దోషగృభీతగుణాం
త్వమసి యదాత్మనా సమవరుద్ధసమస్తభగః
అగజగదోకసామఖిలశక్త్యవబోధక తే
క్వచిదజయాత్మనా చ చరతోఽనుచరేన్నిగమః 14

బృహదుపలబ్ధమేతదవయన్త్యవశేషతయా
యత ఉదయాస్తమయౌ వికృతేర్మృది వావికృతాత్
అత ఋషయో దధుస్త్వయి మనోవచనాచరితం
కథమయథా భవన్తి భువి దత్తపదాని నృణామ్ 15

ఇతి తవ సూరయస్త్రైధిపతేఽఖిలలోకమల
క్షపణకథామృతాబ్ధిమవగాహ్య తపాంసి జహుః
కిముత పునః స్వధామవిధుతాశయకాలగుణాః
పరమ భజన్తి యే పదమజస్తసుఖానుభవమ్ 16

దృతయ ఇవ శ్వసన్త్యసుభృతో యది తేఽనువిధా
మహదహమాదయోఽణ్డమస్పృజన్యదనుగ్రహతః
పురుషవిధోఽన్వయోఽత్ర చరమోఽన్నమయాదిషు యః
సదసతః పరం త్వమథ యదేష్వవశేషమృతమ్ 17

ఉదరముపాసతే య ఋషివర్త్రసు కూర్పదృశః
పరిసరపద్ధతిం హృదయమారుణయో దహరమ్
తత ఉదగాదనన్త తవ ధామ శిరః పరమం

పునరిహ యత్సమేత్య న పతంతి కృతాంతముఖే 18

స్వకృతవిచిత్రయోనిమ విశన్నివ హేతుతయా
తరతమతశ్చకాస్యనలవత్స్వ కృతానుకృతిః
అథ వితథాస్వమూష్వవితథాం తవ ధామ సమం
విరజధియోఽనుయన్త్యభివిపణ్యవ ఏకరసమ్ 19

స్వకృతపురేష్వమీష్వబహిరంతరసంవరణం
తవ పురుషం వదన్త్యభిలశక్తిధృతోఽంశకృతమ్
ఇతి నృగతిం వివిచ్య కవయో నిగమావపనం
భవత ఉపాసతేఽజ్ఞేమభవమ్భువి విశ్వసితాః 20

దురవగమాత్మతత్త్వ నిగమాయ తవాత్తతనోశ్
చరితమహామృతాబ్ధిపరివర్తపరిశ్రమణాః
న పరిలషంతి కేచిదపవర్గమపీశ్వర తే
చరణసరోజహంసకులసంజవిస్ఫుష్టగృహాః 21

త్వదనుపథం కులాయమిదమాత్మసుహృత్ప్రియవచ్
చరతి తథోన్ముఖే త్వయి హితే ప్రియ ఆత్మని చ
న బత రమన్త్యహో అసదుపాసనయాత్మహనో
యదనుశయా భ్రమన్త్యురుభయే కుశరీరభృతః 22

నిభృతమరున్మనోఽక్షదృఢయోగయుజో హృది యన్
మునయ ఉపాసతే తదరయోఽపి యయుః స్మరణాత్
స్త్రీయ ఉరగేన్ద్రభోగభుజదణ్డవిషక్తధియో
వయమపి తే సమాః సమదృశోఽజ్ఞేసరోజసుధాః 23

క ఇహ ను వేద బతావరజన్మలయోఽగ్రసరం
యత ఉదగాదృషిర్యమను దేవగణా ఉభయే
తర్హిన సన్న చాసదుభయం న చ కాలజవః

కిమపి న తత్ర శాస్త్రమవకృప్య శయీత యదా 24

జనిమసతః సతో మృతిముతాత్మని యే చ భిదాం
విపణమృతం స్మరన్త్యపదిశన్తి త ఆరుపితైః
త్రిగుణమయః పుమానితి భిదా యదబోధకృతా
త్వయి న తతః పరత్ర స భవేదవబోధరసే 25

సదివ మనస్తివృత్త్య యి విభాత్యసదామనుజాత్
సదభిమృశన్త్యశేషమిదమాత్మతయాత్మవిదః
న హి వికృతిం త్యజన్తి కనకస్య తదాత్మతయా
స్వకృతమనుప్రవిష్టమిదమాత్మతయావసితమ్ 26

తవ పరి యే చరన్త్యఖిలసత్త్వ నికేతతయా
త ఉత పదాక్రమన్త్యవిగణయ్య శిరో నిర్భతేః
పరివయసే పశూనివ గిరా విబుధానపి తాంస్
త్వయి కృతసౌహృదాః ఖలు పునన్తి న యే విముఖాః 27

త్వమకరణః స్వరాడఖిలకారకశక్తిధరస్
తవ బలిముద్వహన్తి సమదన్త్యజయానిమిషాః
వర్షభుజోఽఖిలక్షితిపతేరివ విశ్వస్పృజో
విదధతి యత్ర యే త్వధిక్యతా భవతశ్చకితాః 28

స్థిరచరజాతయః స్యురజయోత్థనిమిత్తయుజో
విహర ఉదీక్షయా యది పరస్య విముక్త తతః
న హి పరమస్య కశ్చిదపరో న పరశ్చ భవేద్
వియత ఇవాపదస్య తవ శూన్యతులాం దధతః 29

అపరిమితా ధ్రువాస్తనుభృతో యది సర్వగతాస్
తర్హిన శాస్యతేతి నియమో ధ్రువ నేతరథా
అజని చ యన్మయం తదవిముచ్య నియన్త్య భవేత్
సమమనుజానతాం యదమతం మతదుష్టతయా 30

న ఘటత ఉద్భవః ప్రకృతిపూరుషయోరజయోర్
ఉభయయుజా భవన్త్యసుభృతో జలబుద్బుదవత్
త్వయి త ఇమే తతో వివిధనామగుణైః పరమే
సరిత ఇవార్ణవే మధుని లిల్యురశేషరసాః

31

నృషు తవ మయయా భ్రమమమీష్వవగత్య భృశం
త్వయి సుధియోఽభవే దధతి భావమనుప్రభవమ్
కథమనువర్తతాం భవభయం తవ యద్భుకుటిః
సృజతి ముహుస్తినేమిరభవచ్ఛరణేషు భయమ్

32

విజితహృషీకవాయుభిరదాంతమనస్తరగం
య ఇహ యతన్తి యన్తుమతిలోలముపాయఖిదః
వ్యసనశతాన్వితాః సమవహాయ గురోశ్చరణం
వణిజ ఇవాజ సన్త్యక్తకర్ణధరా జలధౌ

33

స్వజనసుతాత్మదారధనధామధరాసురధైన్
త్వయి సతి కిం నృణామ్మయత ఆత్మని సర్వరసే
ఇతి సదజానతాం మిథునతో రతయే చరతాం
సుఖయతి కోన్విహ స్వవిహతే స్వనిరస్తభగే

34

భువి పురుపుణ్యతీర్థసదనాన్బృషయో విమదాన్
త ఉత భవత్పదామ్బుజహృదోఽఘభిదజ్జిజలాః
దధతి సకృన్మనస్త్వయి య ఆత్మని నిత్యసుఖే
న పునరుపాసతే పురుషసారహరావసథాన్

35

సత ఇదం ఉత్థితం సదితి చేన్నను తర్కహతం
వ్యభిచరతి క్ష చ క్ష చ మృషా న తథోభయయుక్
వ్యవహృతయే వికల్ప ఇపితోఽన్ధపరమ్పరయా
భ్రమయతి భారతీ త ఉరువృత్తిభిరుక్ష్ణజడాన్

36

న యదిదమగ్ర ఆస న భవిష్యదతో నిధనాద్
అను మితమస్తరా త్వయి విభాతి మృషైకరసే
అత ఉపమీయతే ద్రవిణజాతివికల్పపథైర్
వితథమనోవిలాసమృతమిత్యవయన్త్యబుధాః

37

స యదజయా త్వజామనుశయీత గుణాంశ్చ జషన్
భజతి సరూపతాం తదను మృత్యుమపేతభగః
త్వముత జహసి తామహిరివ త్వచమాత్తభగో
మహసి మహీయసేఽష్టగుణితేఽపరిమేయభగః

38

యది న సముద్ధరన్తి యతయో హృది కామజటా
దురధిగమోఽసతాం హృది గతోఽస్మృతకణ్ఠమణిః
అసుతృపయోగినాముభయతోఽవ్యసుఖం భగవన్న్
అనపగతాన్తకాదనధిరూఢపదాద్భవతః

39

త్వదవగమీ న వేత్తి భవదుత్థశుభాశుభయోర్
గుణవిగుణాన్వయాన్స్తర్విదేహభృతాం చ గిరః
అనుయుగమన్వహం సగుణ గీతపరమ్పరయా
శ్రవణభృతో యతస్త్వమపవర్గగతిర్మనుజైః

40

ద్యుపతయ ఏవ తే న యయురన్తమనన్తతయా
త్వమపి యదన్తరాణ్ణనిచయా నను సావరణాః
ఖ ఇవ రజాంసి వాన్తి వయసా సహ యచ్ఛృతయన్
త్వయి హి ఫలన్త్యతన్నిరసనేన భవన్నిధనాః

41

శ్రీభగవానువాచ
ఇత్యేతద్భూహ్మణః పుత్రా ఆశ్రుత్యాత్మానుశాసనమ్
సనన్దనమథానర్చుః సిద్ధా జ్ఞాత్వాత్మనో గతిమ్

42

ఇత్యశేషసమామ్నాయ పురాణోపనిషద్రసః
సముద్భుతః పూర్వజాతైర్వ్యోమయానైర్మహాత్మభిః

43

త్వం చైతద్బ్రహ్మదాయాద శ్రద్ధయాత్మానుశాసనమ్
ధారయంశ్చర గాం కామం కామానాం భర్జనం నృణామ్ 44

శ్రీశుక ఉవాచ
ఏవం స ఋషిణాదిష్టం గృహీత్వా శ్రద్ధయాత్మవాన్
పూర్ణః శ్రుతధరో రాజన్నాహ వీరవ్రతో మునిః 45

శ్రీనారద ఉవాచ
నమస్తస్మై భగవతే కృష్ణాయామలకీర్తయే
యో ధత్తే సర్వభూతానామభవాయోశతీః కలాః 46

ఇత్యాద్యమృషిమానమ్య తచ్ఛిష్యాంశ్చ మహాత్మనః
తతోఽగాదాశ్రమం సాక్షాత్పితృర్హ్వయనస్య మే 47

సభాజితో భగవతా కృతాసనపరిగ్రహః
తస్మై తద్వర్ణయామాస నారాయణముఖాచ్ఛతమ్ 48

ఇత్యేతద్వర్ణితం రాజన్యన్నః ప్రశ్నః కృతస్త్వయా
యథా బ్రహ్మణ్యనిర్దేశ్యే నీఋగుణేఽపి మనశ్చరేత్ 49

యోఽస్యోత్త్రేక్షక ఆదిమధ్యనిధనే యోఽవ్యక్తజీవేశ్వరో
యః సృష్ట్వేదమనుప్రవిశ్య ఋషిణా చక్రే పురః శాస్తి తాః
యం సమ్పద్య జహాత్యజామనుశయా సుప్తః కులాయం యథా
తం కైవల్యనిరస్తయోనిమభయం ధ్యాయేదజస్రం హరిమ్ 50

అధ్యాయము – 88

శ్రీరాజోవాచ
దేవాసురమనుష్యేసు యే భజన్త్యశివం శివమ్
ప్రాయస్తే ధనినో భోజా న తు లక్ష్మ్యాః పతిం హరిమ్ 1

- ఏతద్వేదితుమిచ్ఛామః సన్దేహోఽత్ర మహాన్వినః
విరుద్ధశీలయోః ప్రభోర్విరుద్ధా భజతాం గతిః 2
- శ్రీశుక ఉవాచ
శివః శక్తియుతః శశ్వత్తిలిజ్ఞో గుణసంవృతః
వైకారికస్తేజసశ్చ తామసశ్చేత్యహం త్రిధా 3
- తతో వికారా అభవన్నోడశామీషు కఞ్చన
ఉపధావన్విభూతీనాం సర్వాసామశ్నుతే గతిమ్ 4
- హరిర్హినిర్గుణః సాక్షాత్పు రుషః ప్రకృతేః పరః
స సర్వదృగుపద్రష్టా తం భజన్నిర్గుణో భవేత్ 5
- నివృత్తేష్వశ్వమేధేషు రాజా యుష్మత్ప్రితామహః
శృణ్వన్భగవతో ధర్మానప్యచ్ఛదిదమచ్యుతమ్ 6
- స ఆహ భగవాంస్తస్మై ప్రీతః శుశ్రూషవే ప్రభుః
నృణాం నిశ్రేయసార్థాయ యోఽవతీర్ణో యదోః కులే 7
- శ్రీభగవానువాచ
యస్యాహమనుగృహ్ణామి హరిష్యే తద్దనం శనైః
తతోఽధనం త్యజన్త్యస్య స్వజనా దుఃఖదుఃఖితమ్ 8
- స యదా వితథోద్యోగో నిర్విణ్ణః స్యాద్ధనేహయా
మత్తురైః కృతమైత్రస్య కరిష్యే మదనుగ్రహమ్ 9
- తద్భూహ్మ పరమం సూక్ష్మం చిన్మాత్రం సదనంతకమ్
విజ్ఞాయాత్మతయా ధీరః సంసారాత్పరిముచ్యతే 10
- అతో మాం సుదురారాధ్యం హిత్యాన్యాన్భజతే జనః

- తతస్త ఆశుతోషేభ్యో లబ్ధరాజ్యశ్చియోద్ధతాః
మత్తాః ప్రమత్తా వరదాన్విస్మయన్త్యవజానతే 11
- శ్రీశుక ఉవాచ
శాపప్రసాదయోరీశా బ్రహ్మవిష్ణుశివాదయః
సద్యః శాపప్రసాదోఽగ్ల శివో బ్రహ్మ న చాచ్యుతః 12
- అత్ర చోదాహరన్తీమమితిహాసం పురాతనమ్
వృకాసురాయ గిరిశో వరం దత్త్వాప సజ్కటమ్ 13
- వృకో నామాసురః పుత్రః శకునేః పథి నారదమ్
దృష్ట్వాశుతోపం పప్రచ్ఛ దేవేషు త్రిషు దుర్మతిః 14
- స ఆహ దేవం గిరిశముపాధావాశు సిద్ధ్యసి
యోఽల్పభ్యాం గుణదోషాభ్యామాశు తుష్యతి కుష్యతి 15
- దశాస్యబాణయోస్తుష్టః స్తువతోర్వన్ధినోరివ
ఐశ్వర్యమతులం దత్త్వా తత ఆప సుసజ్కటమ్ 16
- ఇత్యాదిష్టస్తమసుర ఉపాధావత్స్వ గాత్రతః
కేదార ఆత్మక్రవ్యేణ జహ్వనో గ్నిముఖం హరమ్ 17
- దేవోపలబ్ధిమప్రాప్య నిర్వేదాత్సప్తమేఽహని
శిరోఽవృశ్చత్సుధితినా తత్తిర్థక్లిన్నమూర్ధజమ్ 18
- తదా మహాకారుణికో స ధూర్జటిర్యథా వయం చాగ్నిరివోత్థితోఽనలాత్
నిగృహ్య దోర్భ్యాం భుజయోర్వ్యవారయత్తత్సర్వనాద్భూయ ఉపస్మృతాకృతిః 19
- తమాహ చాగ్లాలమలం వృణీష్వ మే యథాభికామం వితరామి తే వరమ్
ప్రీయేయ తోయేన నృణాం ప్రపద్యతామహో త్వయాత్మా భృశమర్ద్యతే వృథా 20

దేవం స వప్తే పాపీయాన్వరం భూతభయావహమ్
యస్య యస్య కరం శీర్ష్ణి ధాన్యే స మ్రియతామితి 21

తచ్ఛ్చుత్వా భగవానుద్రో దుర్మనా ఇవ భారత
ఓం ఇతి ప్రహసంతస్తస్మై దదేఽహరమృతం యథా 22

స తద్వరపరీక్షార్థం శమ్భోర్మూర్ధ్ని కిలాసురః
స్వహస్తం ధాతుమారేభే సోఽబిభ్యత్స్వ కృతాచ్ఛివః 23

తేనోపసృష్టః సన్తస్తః పరాధావన్నవేపథుః
యావదంతం దివో భూమేః కష్టానాముదగాదుదక్ 24

అజానంతః ప్రతివిధిం తూష్ణీమాసన్నరేశ్వరాః
తతో వైకుణ్ఠమగమద్భాస్వరం తమసః పరమ్ 25

యత్ర నారాయణః సాక్షాన్న్యాసినాం పరమో గతిః
శాంతానాం నృస్తద్దణానాం యతో నావర్తతే గతః 26

తం తథా వ్యసనం దృష్ట్వా భగవాన్ప్రజినార్దనః
దూరాత్ప్రత్యుదియాద్భాత్వా బటుకో యోగమాయయా 27

మేఖలాజినద్దణాక్షేస్తేజసాగ్నిరివ జ్వలన్
అభివాదయామాస చ తం కుశపాణిర్విసీతవత్ 28

శ్రీభగవానువాచ
శాకునేయ భవాన్వ్యక్తం శ్రాంతః కిం దూరమాగతః
క్షణం విశ్రమ్యతాం పుంస ఆత్మాయం సర్వకామధుక్ 29

యది నః శ్రవణాయాలం యుష్మద్వ్యవసితం విభో
భణ్యతాం ప్రాయశః పుష్కర్జుతైః స్వాధ్ధాన్సమీహతే 30

శ్రీశుక ఉవాచ

- ఏవం భగవతా పృష్టో వచసామృతవర్షిణా
గతక్లమోఽబ్రవీత్తస్మై యథాపూర్వమనుష్ఠితమ్ 31
- శ్రీభగవానువాచ
ఏవం చేత్తర్హితద్వాక్యం న వయం శ్రద్ధధీమహి
యో దక్షశాపాత్ప్యేశాచ్యం ప్రాప్తః ప్రేతపిశాచరాట్ 32
- యది వస్త్రత్ర విశ్రమ్భో దానవేన్ద్ర జగద్గురౌ
తర్హ్యజ్ఞాశు స్వశిరసి హస్తం నృసృ ప్రతీయతామ్ 33
- యద్యసత్యం వచః శమ్భోః కథశ్చిద్దానవర్షభ
తదైనం జహ్యసద్వాచం న యద్వక్తాన్యతం పునః 34
- ఇత్థం భగవతశ్చిత్రైర్వచోభిః స సుపేశలైః
భిన్నధీర్విస్మృతః శీర్ష్ణి స్వహస్తం కుమతిర్వృధాత్ 35
- అథాపతద్భిన్నశిరాః వ్రజాహత ఇవ క్షణాత్
జయశబ్దో నమఃశబ్దః సాధుశబ్దోఽభవద్దివి 36
- ముముచుః పుష్పవర్షాణి హతే పాపే వృకాసురే
దేవర్షిపితృగన్ధర్వా మోచితః సజ్కటాచ్ఛివః 37
- ముక్తం గిరిశమభ్యాహ భగవాన్పురుషోత్తమః
అహో దేవ మహాదేవ పాపోఽయం స్వేన పాపూనా 38
- హతః కో ను మహత్స్వీశ జన్తుర్వై కృతకిల్బిషః
క్షేమీ స్యాత్కిము విశ్వేశే కృతాగస్కో జగద్గురౌ 39
- య ఏవమవ్యాకృతశక్త్యుదన్వతః పరస్య సాక్షాత్పరమాత్మనో హరేః
గిరిత్రమోక్షం కథయేచ్ఛుణోతి వా విముచ్యతే సంస్మృతిభిస్తథారిభిః 40

అధ్యాయము – 89

శ్రీశుక ఉవాచ

సరస్వత్యాస్తటే రాజన్పుషయః సత్రమాసత
వితర్కః సమభూతైషాం త్రిష్వధీశేషు కో మహాన్

1

తస్య జిజ్ఞాసయా తే వై భృగుం బ్రహ్మసుతం నృప
తజ్జిజ్ఞప్త్యై ప్రేషయామాసుః సోఽభ్యగాద్భూహ్మణః సభామ్

2

న తస్మై ప్రహ్వణం స్తోత్రం చక్రే సత్త్వ పరీక్షయా
తస్మై చుక్రోధ భగవాన్పుజ్యులన్స్వేన తేజసా

3

స ఆత్మన్యుత్థితమ్మన్యమాత్మజాయాత్మనా ప్రభుః
అశీశమద్యథా వహ్నిం స్వయోన్యా వారిణాత్మభూః

4

తతః కైలాసమగమత్స తం దేవో మహేశ్వరః
పరిరబ్ధుం సమారేభ ఉత్థాయ భ్రాతరం ముదా

5

నైచ్ఛత్త్వ మస్యత్పథగ ఇతి దేవశ్చుకోప హ
శూలముద్యమ్య తం హస్తమారేభే తిగ్మలోచనః

6

పతిత్వా పాదయోర్దేవీ సాన్త్వయామాస తం గిరా
అథో జగామ వైకుణ్ఠం యత్ర దేవో జనార్దనః

7

శయానం శ్రియ ఉత్సజ్ఞే పదా వక్షస్యతాడయత్
తత ఉత్థాయ భగవాన్సహ లక్ష్మ్య సతాం గతిః

8

స్వతల్పాదవరుహ్యాథ ననామ శిరసా మునిమ్
ఆహ తే స్వాగతం బ్రహ్మన్నిషీదాత్రాసనే క్షణమ్
అజానతామాగతాన్వః క్షన్తుమర్హథ నః ప్రభో

9

పునీహి సహలోకం మాం లోకపాలాంశ్చ మద్గతాన్

పాదోదకేన భవతస్తీర్థానాం తీర్థకారిణా 10

అద్యాహం భగవంల్లక్ష్మ్యా ఆసమేకాన్తభాజనమ్
వత్స్యత్సరసి మే భూతిర్భవత్పాదహతాంహసః 11

శ్రీశుక ఉవాచ
ఏవం బ్రువాణే వైకుణ్ఠే భృగుస్తన్మస్తయా గిరా
నిర్ఘృతస్తర్పితస్తాష్ఠీం భక్త్యుత్కణ్ఠోఽశ్రులోచనః 12

పునశ్చ సత్రమావ్రజ్య మునీనాం బ్రహ్మవాదినామ్
స్వానుభూతమశేషేణ రాజన్భృగురవర్ణయత్ 13

తన్నిశమ్యాథ మునయో విస్మితా ముక్తసంశయాః
భూయాంసం శ్రద్ధధుర్విష్ణుం యతః శాన్తిర్యతోఽభయమ్ 14

ధర్మః సాక్షాద్యతో జ్ఞానం వైరాగ్యం చ తదన్వితమ్
ఐశ్వర్యం చాష్టధా యస్మాద్యశశ్చాత్మమలాపహమ్ 15

మునీనాం న్యస్తద్దణానాం శాంతానాం సమచేతసామ్
అకింఛనానాం సాధూనాం యమాహుః పరమాం గతిమ్ 16

సత్త్వం యస్య ప్రియా మూర్తిర్భాహ్మణాస్త్విష్టదేవతాః
భజన్త్యనాశిషః శాంతా యం వా నిపుణబుద్ధయః 17

త్రివిధాకృతయస్తస్య రాక్షసా అసురాః సురాః
గుణిన్యా మాయయా సృష్టాః సత్త్వం తత్తీర్థసాధనమ్ 18

శ్రీశుక ఉవాచ
ఇత్థం సారస్వతా విప్రా నృణామ్సంశయనుత్తయే
పురుషస్య పదామ్భోజ సేవయా తద్గతిం గతాః 19

శ్రీసూత ఉవాచ

- ఇత్యేతన్మునితనయాస్యపద్మగన్ధ
పీయూషం భవభయభిత్పరస్య పుంసః
సుశ్లేకం శ్రవణపుటైః పిబత్యభీక్షమ్
పాన్థోఽధ్వభ్రమణపరిశ్రమం జహాతి 20
- శ్రీశుక ఉవాచ
ఏకదా ద్వారవత్యాం తు విప్రపత్న్యాః కుమారకః
జాతమాత్రో భువం సృష్ట్వా మమార కిల భారత 21
- విప్రో గృహీత్వా మృతకం రాజద్వార్యుపధాయ సః
ఇదం ప్రోవాచ విలపన్నాతురో దీనమానసః 22
- బ్రహ్మద్విషః శరధియో లుబ్ధస్య విషయాత్మనః
క్షత్రబన్ధోః కర్మదోషాత్పశ్చత్వం మే గతోఽర్భకః 23
- హింసావిహారం నృపతిం దుఃశీలమజితేంద్రియమ్
ప్రజా భజన్త్యః సీదన్తి దరిద్రా నిత్యదుఃఖితాః 24
- ఏవం ద్వితీయం విప్రర్షిస్తృతీయం త్వేవమేవ చ
విసృజ్య స నృపద్వారి తాం గాథాం సమగాయత 25
- తామర్జున ఉపశ్రుత్య కర్పిచ్చితేశవాన్తికే
పరేతే నవమే బాలే బ్రాహ్మణం సమభాషత 26
- కిం స్విద్బ్రహ్మాంస్త్వన్నివాసే ఇహ నాస్తి ధనుర్ధరః
రాజన్యబన్ధురేతే వై బ్రాహ్మణాః సత్రమాసతే 27
- ధనదారాత్మజాపృక్తా యత్ర శోచన్తి బ్రాహ్మణాః
తే వై రాజన్యవేషేణ నటా జీవన్త్యసుమ్భరాః 28
- అహం ప్రజాః వాం భగవన్తక్షిప్యే దీనయోరిహ

- అనిస్తీర్ణప్రతిజ్ఞోఽగ్నిం ప్రవేక్ష్యే హతకల్మషః 29
- శ్రీబ్రాహ్మణ ఉవాచ
సంకర్షణో వాసుదేవః ప్రద్యుమ్నో ధన్వినాం వరః
అనిరుద్ధోఽప్రతిరథో న త్రాతుం శక్నువంతి యత్ 30
- తత్కథం ను భవాన్కర్మ దుష్కరం జగదీశ్వరైః
త్వం చిక్రీర్షసి బాలిశ్యాత్తన్న శ్రద్ధధ్మహే వయమ్ 31
- శ్రీర్జున ఉవాచ
నాహం సంకర్షణో బ్రహ్మన్న కృష్ణః కార్ణిరేవ చ
అహం వా అర్జునో నామ గాఢీవం యస్య వై ధనుః 32
- మావమంస్థా మమ బ్రహ్మసీర్వ్యం త్యమ్భకతోషణమ్
మృత్యుం విజిత్య ప్రధనే ఆనేష్యే తే ప్రజాః ప్రభో 33
- ఏవం విశ్రమ్భితో విప్రః ఫాల్గునేన పరంతప
జగామ స్వగృహం ప్రీతః పార్థవీర్యం నిశామయన్ 34
- ప్రసూతికాల ఆసన్నే భార్యాయా ద్విజసత్తమః
పాహి పాహి ప్రజాం మృత్యోరిత్యాహోర్జునమాతురః 35
- స ఉపస్సృశ్య శుచ్యమ్భో నమస్కృత్య మహేశ్వరమ్
దివ్యాన్యస్త్రాణి సంస్కృత్య సజ్యం గాఢీవమాదదే 36
- న్యరుణత్సాతికాగారం శరైర్నానాస్తయోజితైః
తిర్యగూర్ద్వమధః పార్థశ్చకార శరపజ్జరమ్ 37
- తతః కుమారః సజ్ఞాతో విప్రపత్న్యా రుదన్ముహుః
సద్యోఽదర్శనమాపేదే సశరీరో విహాయసా 38

- తదాహ విప్రో విజయం వినిష్ఠన్మష్టసన్నిధౌ
మౌఢ్యం పశ్యత మే యోఽహం శ్రద్ధధే క్లీబకథనమ్ 39
- న ప్రద్యుమ్నా నానిరుద్ధో న రామో న చ కేశవః
యస్య శేకుః పరిత్రాతుం కోఽన్యస్తదవితేశ్వరః 40
- ధిగర్జునం మృషావాదం ధిగాత్మశ్లాఘినో ధనుః
దైవోపస్కృష్టం యో మౌఢ్యాదానినీషతి దుర్మతిః 41
- ఏవం శపతి విప్రర్షే విద్యామాస్థాయ ఫాల్గునః
యయౌ సంయమనీమాశు యత్రాస్తే భగవాన్యమః 42
- విప్రాపత్యమచక్షాణస్తత ఐన్ద్రీమగాత్పు రీమ్
ఆగ్నేయాం నైర్మతీం సౌమ్యాం వాయవ్యాం వారుణీమథ 43
- రసాతలం నాకపుష్పం ధిష్ణ్యాన్యన్యాన్యదాయుధః
తతోఽలబ్ధద్విజసుతో హ్యనిస్తీర్ణప్రతిశ్రుతః
అగ్నిం వివిక్షుః కృష్ణేన ప్రత్యుక్తః ప్రతిషేధతా 44
- దర్శయే ద్విజసూనూంస్తే మావజ్ఞాత్మానమాత్మనా
యే తే నః కీర్తిం విమలాం మనుష్యాః స్థాపయిష్యన్తి 45
- ఇతి సమ్భాష్య భగవానర్జునేన సహేశ్వరః
దివ్యం స్వరథమాస్థాయ ప్రతీచీం దిశమావిశత్ 46
- సప్త ద్వీపాన్ససిన్ధూంశ్చ సప్త సప్త గిరీనథ
లోకాలోకం తథాతీత్య వివేశ సుమహత్తమః 47
- తత్రాశ్వాః శైబ్యసుగ్రీవ మేఘపుష్పబలాహకాః
తమసి భ్రష్టగతయో బభూవుర్భరతర్షభ 48

తాన్మష్ట్యా భగవాన్మష్టో మహాయోగేశ్వరేశ్వరః
సహస్రాదిత్యసంజ్ఞాశం స్వచక్రం ప్రాహిణోత్సు రః 49

తమః సుఘోరం గహనం కృతం మహద్
విదారయద్భురితరేణ రోచిషా
మనోజవం నిర్వివిశే సుదర్శనం
గుణచ్యుతో రామశరో యథా చమూః 50

ద్వారేణ చక్రానుపథేన తత్తమః పరం పరం జ్యోతిరనంతపారమ్
సమశ్నువానం ప్రసమీక్య ఫాల్గునః ప్రతాడితాక్షో పిదధేఽక్షిణీ ఉభే 51

తతః ప్రవిష్టః సలిలం నభస్వతా బలీయసైజద్భుహదూర్మిభూషణమ్
తత్రాద్భుతం వై భవనం ద్యుమత్తమం భ్రాజన్మణిస్తమ్భసహస్రశోభితమ్ 52

తస్మిన్మహాభోగమనంతమద్భుతం
సహస్రమూర్ధన్యఫణామణిద్యుభిః
విభ్రాజమానం ద్విగుణేక్షణోల్బణం
సితాచలాభం శితికణ్ఠజిహ్వమ్ 53

దదర్శ తద్భోగసుఖాసనం విభుం
మహానుభావం పురుషోత్తమోత్తమమ్
సాన్త్రామ్బుదాభం సుపిశజ్జవాసనం
ప్రసన్నవక్త్రం రుచిరాయతేక్షణమ్ 54

మహామణివ్రాతకిరీటకుణ్డల
ప్రభాపరిక్షిప్తసహస్రకున్తలమ్
ప్రలమ్బచార్వప్థభుజం సకౌస్తుభం
శ్రీవత్సలక్ష్మం వనమాలయావృతమ్ 55

మహామణివ్రాతకిరీటకుణ్డల
ప్రభాపరిక్షిప్తసహస్రకున్తలమ్

- ప్రలమ్బచార్వప్టభుజం సకౌస్తుభం
శ్రీవత్సలక్ష్మం వనమాలయావృతమ్ 56
- వవన్ద ఆత్మానమనన్తమచ్యుతో జిష్ణుశ్చ తద్ధర్మనజాతసాధ్వసః
తావాహ భూమా పరమేష్ఠినాం ప్రభుర్భేద్ధాజ్ఞాతీ సస్మితమూర్తయా గిరా 57
- ద్విజాత్మజా మే యువయోర్ద్విదృక్షణా మయోపనీతా భువి ధర్మగుప్తయే
కలావతీర్ణావవనేర్భరాసురాన్తత్వేహ భూయస్త్వరయేతమన్తి మే 58
- పూర్ణకామావపి యువాం నరనారాయణావృషీ
ధర్మమాచరతాం స్థిత్యై ఋషభౌ లోకసంజ్ఞహమ్ 59
- ఇత్యాదిష్టా భగవతా తౌ కృష్ణా పరమేష్ఠినా
ఓం ఇత్యానమ్య భూమానమాదాయ ద్విజదారకాన్ 60
- న్యవర్తేతాం స్వకం ధామ సమ్ప్రహృష్టా యథాగతమ్
విప్రాయ దదతుః పుత్రాన్యథారూపం యథావయః 61
- నిశామ్య వైష్ణవం ధామ పార్థః పరమవిస్మితః
యత్కించితౌర్పరుషం పుంసాం మేనే కృష్ణానుకమ్పితమ్ 62
- ఇతీదృశాన్యనేకాని వీర్యాణీహ ప్రదర్శయన్
బుభుజే విషయాన్దామ్యానీజే చాత్యుర్జితైర్మఖైః 63
- ప్రవవర్షాఖిలాన్కామాన్ప్రజాసు బ్రాహ్మణాదిషు
యథాకాలం యథైవేన్ద్రో భగవాన్త్రైప్యమాస్థితః 64
- హత్వా నృపానధర్మిష్టాన్దాటయిత్వార్జునాదిభిః
అజ్ఞాసా వర్తయామాస ధర్మం ధర్మసుతాదిభిః 65

అధ్యాయము – 90

శ్రీశుక ఉవాచ

సుఖం స్వపుర్యాం నివసన్ద్వారకాయాం శ్రియః పతిః
సర్వసంపుత్రమృద్ధాయాం జష్టాయాం వృష్టిపుష్కలైః

1

స్తీభిశ్చోత్తమవేషాభిర్నవయౌవనకాంతిభిః
కన్ధకాదిభిర్హార్యైశ్చ క్రీడస్తీభిస్తడిద్భ్యుభిః

2

నిత్యం సజ్కులమార్గాయాం మదచ్యుద్భిర్మృతజ్జలైః

3

స్వలబ్ధతైర్భటైరశ్వై రథైశ్చ కనకోజ్జ్వలైః
ఉద్యానోపవనాఢ్యాయాం పుష్పితద్రుమరాజిషు

4

నిర్విశద్భుజవిహగైర్నాదితాయాం సమంతతః
రేమే షోడశసాహస్ర పత్నీనాం ఏకవల్లభః

5

తావద్విచిత్రరూపోఽసౌ తద్గేహేషు మహర్ద్ధిషు
ప్రోత్పుల్లోత్పులకప్లోర కుముదామ్భోజరేణుభిః

6

వాసితామలతోయేషు కూజద్విజకులేషు చ
విజహార విగాహ్యమ్భో హ్రాదినీషు మహోదయః
కుచకుంజుమలిప్తాఙ్గః పరిరబ్ధశ్చ యోషితామ్

7

ఉపగీయమానో గన్ధర్వైర్మృదజ్గపణవానకాన్
వాదయద్భిర్ముదా వీణాం సూతమాగధవన్దిభిః

8

సిచ్యమానోఽచ్యుతస్తాభిర్హస్తస్తీభిః స్మ రేచకైః
ప్రతిపిఞ్చన్విచక్రీడే యక్షీభిర్యక్షరాడివ

9

తాః క్లిన్నవస్త్రవివృతోరుకుచప్రదేశాః
సిఞ్చన్త్య ఉద్భుతబృహత్కవరప్రసూనాః

కాంతం స్మ రేచకజిహ్వయయోపగుహ్య
జాతస్మరోత్స్మయలసద్వదనా విరేజః 10

కృష్ణస్తు తత్సనవిషజ్జితకుంజుమస్తక్
క్రీడాభిషక్లధుతకుంతలవృన్దబన్ధః
సిఞ్చన్ముహుర్యవతిభిః ప్రతిషిచ్యమానో
రేమే కరేణుభిరివేభపతిః పరీతః 11

నటానాం నర్తకీనాం చ గీతవాద్యోపజీవినామ్
క్రీడాలక్ష్మారవాసాంసి కృష్ణోదాత్తస్య చ స్త్రియః 12

కృష్ణస్త్వేవం విహరతో గత్యాలాపేక్షితస్మితైః
నర్మక్ష్వేలిపరిష్వల్గైః స్త్రీణాం కిల హృతా ధియః 13

ఊచుర్ముకున్దైకధియో గిర ఉన్మత్తవజ్రడమ్
చిన్తయన్త్యోరవిన్దాక్షం తాని మే గదతః శృణు 14

మహిష్య ఊచుః
కురరి విలపసి త్వం వీతనిద్రా న శేషే
స్వపితి జగతి రాత్ర్యామీశ్వరో గుప్తబోధః
వయమివ సఖి కచ్ఛిద్గాఢనిర్విద్ధచేతా
నలిననయనహాసోదారలీలేక్షితేన 15

నేత్రే నిమీలయసి నక్తమదృష్టబన్ధుస్
త్వం రోరవీషి కరుణం బత చక్రవాకి
దాస్యం గత వయమివాచ్యతపాదజుష్టాం
కిం వా స్రజం స్పృహయసే కవరేణ వోఢుమ్ 16

భో భోః సదా నిష్ఠనసే ఉదన్వన్నలబ్ధనిద్రోఽధిగతప్రజాగరః
కిమ్వా ముకున్దాపహృతాత్మలాఞ్చనః ప్రాప్తాం దశాం త్వం చ గతో దురత్యయామ్ 17

త్వం యక్ష్మణా బలవతాసి గృహీత ఇన్దో
క్షీణస్తమో న నిజదీధితిభిః క్షీణోపి
కచ్చిన్ముకున్దగదితాని యథా వయం త్వం
విస్మృత్య భోః స్థగితగీరుపలక్ష్మసే నః

18

కిం న్వాచరితమస్మాభిర్మలయానిల తేఽప్రియమ్
గోవిన్దాపాఙ్గనిర్భిన్నే హృదీరయసి నః స్మరమ్

19

మేఘ శ్రీమంస్త్వమసి దయితో యాదవేన్ద్రస్య నూనం
శ్రీవత్సాఙ్కం వయమివ భవాన్ధ్యాయతి ప్రేమబద్ధః
అత్యుత్కృణ్ణః శవలహృదయోఽస్మద్విధో బాష్పధారాః
స్మృత్వా స్మృత్వా విస్మజసి ముహుర్దుఃఖదస్తత్తుసఙ్గః

20

ప్రియరావపదాని భాషసే మృతసజ్జీవికయానయా గిరా
కరవాణి కిమద్య తే ప్రియం వద మే వల్గితకణ్ఠ కోకిల

21

న చలసి న వదస్యదారబుద్ధే క్షితిధర చిన్తయసే మహాన్తమర్థమ్
అపి బత వసుదేవనన్దనాజ్ఞేం వయమివ కామయసే స్తనైర్విధర్తుమ్

22

శుప్యద్దదాః కరశితా బత సిన్ధుపత్న్యః
సమ్ప్రత్యపాస్తకమలశ్రియ ఇష్టభర్తుః
యద్వద్వయం మధుపతేః ప్రణయావలోకమ్
అప్రాప్య ముష్టహృదయాః పురుకర్మితాః స్మ

23

హంస స్వాగతమాస్యతాం పిబ పయో బ్రూహ్యఙ్గ శౌరేః కథాం
దూతం త్వాం ను విదామ కచ్చిదజితః స్వస్త్వాస్త ఉక్తం పురా
కిం వా నశ్చలసౌహృదః స్మరతి తం కస్మాద్భజామో వయం
క్షౌద్రాలాపయ కామదం శ్రియమృతే నైవైకనిష్ఠా స్త్రియామ్

24

శ్రీశుక ఉవాచ
ఇతీదృశేన భావేన కృష్ణే యోగేశ్వరేశ్వరే

- క్రియమాణేన మాధవ్యో లేభిరే పరమాం గతిమ్ 25
- శ్రుతమాత్మోఽపి యః స్త్రీణాం ప్రసహ్యకర్షతే మనః
ఉరుగాయోరుగీతో వా పశ్యన్తీనాం చ కిం పునః 26
- యాః సమ్మర్యచరన్త్రేష్ణా పాదసంవాహనాదిభిః
జగద్గురుం భర్తృబుద్ధ్యా తాసాం కిమ్స్వర్ణ్యతే తపః 27
- ఏవం వేదోదితం ధర్మమనుతిష్ఠన్సతాం గతిః
గృహం ధర్మార్థకామానాం ముహుశ్చాదర్శయత్పదమ్ 28
- ఆస్థితస్య పరం ధర్మం కృష్ణస్య గృహమేధినామ్
ఆసన్నోడశసాహస్రం మహిష్యశ్చ శతాధికమ్ 29
- తాసాం స్త్రీరత్నభూతానామష్టా యాః ప్రాగుదాహృతాః
రుక్మిణీప్రముఖా రాజంస్తత్పుత్రాశ్చానుపూర్వశః 30
- ఏకైకస్యాం దశ దశ కృష్ణోఽజీజనదాత్మజాన్
యావత్య ఆత్మనో భార్యా అమోఘగతిరీశ్వరః 31
- తేషాముద్దామవీర్యాణామష్టాదశ మహారథాః
ఆసన్నదారయశసస్తేషాం నామాని మే శృణు 32
- ప్రద్యుష్మశ్చానిరుద్ధశ్చ దీప్తిమాన్భానురేవ చ
సామోఽబ్ధ మధుర్బుహద్భానుశ్చిత్రభానుర్వ్యకోఽరుణః 33
- పుష్కరో వేదబాహుశ్చ శ్రుతదేవః సునన్దనః
చిత్రబాహుర్విరూపశ్చ కవిర్వ్యగ్రోఽథ ఏవ చ 34
- ఏతేషామపి రాజేన్ద్ర తనుజానాం మధుద్విషః
ప్రద్యుష్మ ఆసీత్పుథమః పితృవద్రుక్మిణీసుతః 35

- స రుక్మిణో దుహితరముపయేమే మహారథః
తస్యాం తతోఽనిరుద్ధోఽభూత్సాగాయతబలాన్వితః 36
- స చాపి రుక్మిణః పౌత్రీం దౌహిత్రో జగృహే తతః
వజ్రస్తస్యాభవద్యస్తు మౌషలాదవశేషితః 37
- ప్రతిబాహురభూత్తస్మాత్సుబాహుస్తస్య చాత్మజః
సుబాహోః శాన్తసేనోఽభూచ్ఛతసేనస్తు తత్సుతః 38
- న హ్యేతస్మిన్మృలే జాతా అధనా అబహుప్రజాః
అల్పాయుషోఽల్పవీర్యాశ్చ అబ్రహ్మణ్యాశ్చ జజ్ఞిరే 39
- యదువంశప్రసూతానాం పుంసాం విఖ్యాతకర్మణామ్
సంఖ్యా న శక్యతే కర్తుమపి వర్షాయుతైర్భువ 40
- తిస్రః కోట్యః సహస్రాణామష్టాశీతిశతాని చ
ఆసన్యదుకులాచార్యాః కుమారాణామితి శ్రుతమ్ 41
- సంఖ్యానం యాదవానాం కః కరిష్యతి మహాత్మనామ్
యత్రాయుతానామయుత లక్షేణాస్తే స ఆహుకః 42
- దేవాసురాహవహతా దైతేయా యే సుదారుణాః
తే చోత్పన్నా మనుష్యేషు ప్రజా దృష్టా బబాధిరే 43
- తన్నిగ్రహాయ హరిణా ప్రోక్తా దేవా యదోః కులే
అవతీర్ణాః కులశతం తేషామేకాధికం నృప 44
- తేషాం ప్రమాణం భగవాన్ప్రభుత్వేనాభవద్ధరిః
యే చానువర్తినస్తస్య వవృధుః సర్వయాదవాః 45
- శయ్యాసనాటనాలాప క్రీడాస్నానాదికర్మసు

న విదుః సంతమాత్మానం వృష్ణయః కృష్ణచేతసః

46

తీర్థం చక్రే నృపోనం యదజని యదుషు స్వఃసరిత్పాదశౌచం
విద్విట్స్నిగ్ధాః స్వరూపం యయురజితపర శ్రీర్యదర్థేఽన్యయత్నః
యన్నామామజ్గలఘ్నం శ్రుతమథ గదితం యత్యతో గోత్రధర్మః
కృష్ణస్యైతన్న చిత్రం క్షితిభరహరణం కాలచక్రాయుధస్య

47

జయతి జననివాసో దేవకీజన్మవాదో
యదువరపరిపత్స్యైర్ధోర్భిరస్యన్నధర్మమ్
స్థిరచరవృజినఘ్నః సుస్మితశ్రీముఖేన
వ్రజపురవనితానాం వర్ణయన్కామదేవమ్

48

ఇత్థం పరస్య నిజవర్తమిరక్షయాత్త
లీలాతనోస్తదనురూపవిడమ్భనాని
కర్మాణి కర్మకషణాని యదూత్తమస్య
శ్రూయాదముష్య పదయోరనువృత్తిమిచ్ఛన్

49

మర్త్యస్తయానుసవమేధితయా ముకున్ద
శ్రీమత్కథాశ్రవణకీర్తనచిన్తయైతి
తద్ధామ దుస్తరకృతాన్తజవాపవర్గం
గ్రామాద్వనం క్షితిభుజోఽపి యయుర్యదర్థాః

50

ॐ శ్రీ ॐ ॐ ॐ శ్రీ శ్రీ

ఏకాదశ స్కంధము

||ఓం నమో భగవతే వాసుదేవాయ||

అధ్యాయము - 1

శ్రీశుక ఉవాచ

కృత్వా దైత్యవధం కృష్ణః సరామో యదుభిర్వృతః
భువోఽవతారయద్భారం జవిష్ఠం జనయన్మలిమ్

1

యే కోపితాః సుబహు పాణ్డుసుతాః సపత్నైర్
దుర్మ్యతహేలనకచగ్రహణాదిభిస్తాన్
కృత్వా నిమిత్తమితరేతరతః సమేతాన్
హత్వా నృపాన్నిరహరత్క్వి తిభారమీశః

2

భూభారరాజప్యతనా యదుభిర్నిరస్య
గుప్తైః స్వబాహుభిరచింతయదప్రమేయః
మన్యేఽవనేర్షను గతోఽప్యగతం హి భారం
యద్యాదవం కులమహో అవిషహ్యమాస్తే

3

నైవాన్యతః పరిభవోఽస్య భవేత్కథశ్చిన్
మత్సంశ్రయస్య విభవోన్నహనస్య నిత్యమ్
అంతః కలిం యదుకులస్య విధాయ వేణు
స్తమ్భస్య వహ్నిమివ శాంతిముపైమి ధామ

4

ఏవం వ్యవసితో రాజన్సత్యసంకల్ప ఉశ్వరః
శాపవ్యాజేన విప్రాణాం సజ్జహౌ స్వకులం విభుః

5

స్వమూర్త్యా లోకలావణ్య నిర్ముక్త్యా లోచనం నృణామ్
గీర్భిస్తాః స్మరతాం చిత్తం పదైస్తానీక్షతాం క్రియాః

6

ఆచ్ఛిద్య కీర్తిం సుశ్లోకాం వితత్య హ్యజ్ఞసా ను కౌ
తమోఽనయా తరిష్యన్తీత్యగాత్స్థం పదమీశ్వరః 7

శ్రీరాజోవాచ
బ్రహ్మణ్యానాం వదాన్యానాం నిత్యం వృద్ధోపసేవినామ్
విప్రశాపః కథమభూద్వృష్ణీనాం కృష్ణచేతసామ్ 8

యన్నిమిత్తః స వై శాపో యాదృశో ద్విజసత్తమ
కథమేకాత్మనాం భేద ఏతత్సర్వం వదస్వ మే 9

శ్రీబాదరాయణిరువాచ
బిభ్రద్వపుః సకలసున్దరసన్నివేశం
కర్మాచరన్భువి సుమగ్గలమాప్తకామః
ఆస్థాయ ధామ రమమాణ ఉదారకీఋతిః
సంహర్తుష్టైచ్ఛత కులం స్థితకృత్యశేషః 10

కర్మాని పుణ్యనివహాని సుమగ్గలాని
గాయజ్జగత్కలిమలాపహరాణి కృత్వా
కాలాత్మనా నివసతా యదుదేవగేహే
పిణ్డారకం సమగమన్మునయో నిస్సృష్టాః 11

విశ్వామిత్రోఽసితః కణ్వో
దుర్వాసా భృగురగ్నేరాః
కశ్యపో వామదేవోఽత్రిర్
వసిష్ఠో నారదాదయః 12

క్రీడన్తస్తానుపవ్రజ్య కుమారా యదునన్దనాః
ఉపసంభ్రహ్య పప్రచ్ఛురవిసీతా విసీతవత్ 13

తే వేషయిత్వా స్త్రీవేషైః సామ్భం జామ్భవతీసుతమ్
ఏషా పృచ్ఛతి వో విప్రా అన్తర్వత్స్యసితేక్షణా 14

ప్రష్ఠం విలజ్జతీ సాక్షాత్ప్రబూతామోఘదర్శనాః

- ప్రసోష్యస్తీ పుత్రకామా కిం స్విత్సజ్జనయిష్యతి 15
- ఏవం ప్రలబ్ధా మునయస్తానూచుః కుపితా నృప
జనయిష్యతి వో మన్దా ముషలం కులనాశనమ్ 16
- తచ్చుత్వా తేఽతిసంతస్తా విముచ్య సహసోదరమ్
సామ్భస్య దదృశుస్తస్మిన్ముషలం ఖల్వయస్మయమ్ 17
- కిం కృతం మన్దభాగ్యైర్నః కిం వదిష్యంతి నో జనాః
ఇతి విహ్వలితా గేహనాదాయ ముషలం యయుః 18
- తచ్ఛోపనీయ సదసి పరిష్కానముఖశ్రియః
రాజ్ఞ ఆవేదయాం చక్రుః సర్వయాదవసన్నిధౌ 19
- శ్రుత్వామోఘం విప్రశాపం దృష్ట్వా చ ముషలం నృప
విస్మితా భయసంతస్తా బభూవుర్ద్వారకౌకసః 20
- తచ్ఛార్ణయిత్వా ముషలం యదురాజః స ఆహుకః
సముద్రసలిలే ప్రాస్యల్లోహం చాస్యావశేషితమ్ 21
- కశ్చిన్మతోన్యోఽగ్రసీల్లోహం చూర్ణాని తరలైస్తతః
ఉహ్యమానాని వేలాయాం లగ్నాన్యాసన్నితైరకాః 22
- మతోన్యో గృహీతో మత్యుష్ణైర్జ్వాలేనాన్యైః సహార్ణవే
తస్యోదరగతం లోహం స శల్యే లుబ్ధకోఽకరోత్ 23
- భగవాన్జ్ఞా తసర్వార్థ ఈశ్వరోఽపి తదన్యథా
కర్తుం నైచ్ఛద్విప్రశాపం కాలరూప్యన్వమోదత 24

అధ్యాయము - 2

శ్రీశుక ఉవాచ

గోవిన్దభుజగుప్తాయాం ద్వారవత్సాం కురూధ్వహ

- అవాత్సీన్నారదోఽభీక్షం కృష్ణోపాసనలాలసః 1
- కో ను రాజన్నిన్ద్రియవాన్ముకున్దచరణామ్బుజమ్
న భజేత్సర్వతోమృత్యురుపాస్యమమరోత్తమైః 2
- తమేకదా తు దేవర్షిం వసుదేవో గృహగతమ్
అర్చితం సుఖమాసీనమభివాద్యేదమబ్రవీత్ 3
- శ్రీవసుదేవ ఉవాచ
భగవన్భవతో యాత్రా స్వస్తయే సర్వదేహినామ్
కృపణానాం యథా పిత్రోరుత్తమశ్లోకవర్తమామ్ 4
- భూతానాం దేవచరితం దుఃఖాయ చ సుఖాయ చ
సుఖయ్యైవ హి సాధూనాం త్వాదృశామచ్యుతాత్మనామ్ 5
- భజన్తి యే యథా దేవాన్దేవా అపి తథైవ తాన్
ఛాయేవ కర్మసచివాః సాధవో దీనవత్సలాః 6
- బ్రహ్మాంస్తథాపి పృచ్ఛామో ధర్మాన్భాగవతాంస్తవ
యాన్సుత్సా శ్రద్ధయా మర్త్యో ముచ్యతే సర్వతో భయాత్ 7
- అహం కిల పురానన్తం ప్రజార్థో భువి ముక్తిదమ్
అపూజయం న మోక్షాయ మోహితో దేవమాయయా 8
- యథా విచిత్రవ్యసనాద్భవద్భిర్విశ్వతోభయాత్
ముచ్యేమ హ్యజ్ఞనైవాద్ధా తథా నః శాధి సువ్రత 9
- శ్రీశుక ఉవాచ
రాజన్నేవం కృతప్రశ్నో వసుదేవేన ధీమతా
ప్రీతస్తమాహ దేవర్షిర్హ్రదేః సంస్మారితో గుణైః 10
- శ్రీనారద ఉవాచ
సమ్యగేతద్వ్యవసితం భవతా సాత్వతర్షభ
యత్పృచ్ఛసే భాగవతాన్ధర్మాంస్త్వం విశ్వభావనాన్ 11

- శ్రుతోఽనుపరితో ధ్యాత ఆదృతో వానుమోదితః
సద్యః పునాతి సద్ధర్మో దేవవిశ్వద్రుహోఽపి హి 12
- త్వయా పరమకల్యాణః పుణ్యశ్రవణకీర్తనః
స్మారితో భగవానద్య దేవో నారాయణో మమ 13
- అత్రాప్యదాహరంతిమమితిహాసం పురాతనమ్
ఆర్షభాణాం చ సంవాదం విదేహస్య మహాత్మనః 14
- ప్రియవ్రతో నామ సుతో మనోః స్వాయమ్భువస్య యః
తస్యాగ్రీధస్తతో నాభిర్పషభస్తత్సృతః స్మృతః 15
- తమాపుర్వాసుదేవాంశం మోక్షధర్మవివక్షయా
అవతీర్ణం సుతశతం తస్యాసీద్భూహ్మపారగమ్ 16
- తేషాం వై భరతో జ్యేష్ఠో నారాయణపరాయణః
విఖ్యాతం వర్షమేతద్యన్ నామ్నా భారతమద్భుతమ్ 17
- స భుక్తభోగాం త్యక్త్వేమాం నిర్గతస్తపసా హరిమ్
ఉపాసీనస్తత్పదవీం లేభే వై జన్మనభిస్త్రిభిః 18
- తేషాం నవ నవద్వీప పతయోఽస్య సమంతతః
కర్మతస్తప్రణేతార ఏకాశీతిర్ద్విజాతయః 19
- నవాభవన్మహాభాగా మునయో హ్యర్థశంసినః
శ్రమణా వాతరసనా ఆత్మవిద్యావిశారదాః 20
- కవిర్హవిరన్తరీక్షః ప్రబుద్ధః పిప్పలాయనః
ఆవిర్హోత్తోఽథ ద్రుమిలశ్చమసః కరభాజనః 21
- త ఏతే భగవద్రూపం విశ్వం సదసదాత్మకమ్
ఆత్మనోఽవ్యతిరేకేణ పశ్యంతో వ్యచరన్మహీమ్ 22

అవ్యాహతేష్టగతయః సురసిద్ధసాధ్య
గన్ధర్వయక్షనరకిన్నరనాగలోకాన్
ముక్తాశ్చరన్తి మునిచారణభూతనాథ
విద్యాధరద్విజగవాం భువనాని కామమ్ 23

త ఏకదా నిమేః సత్రముపజగ్ముర్యదృచ్ఛయా
వితాయమానమృషిభిరజనాభే మహాత్మనః 24

తాన్పుష్టా సూర్యసజ్కాశాన్మహాభాగవతాన్పుప
యజమానోఽగ్నయో విప్రాః సర్వ ఏవోపతస్థిరే 25

విదేహస్తానభిప్రేత్య నారాయణపరాయణాన్
ప్రీతః సమ్పూజయాం చక్రే ఆసనస్థాన్యథార్హతః 26

తానోచమానాన్స్వరుచా బ్రహ్మపుత్రోపమాన్నవ
పప్రచ్ఛ పరమప్రీతః ప్రశ్రయావనతో నృపః 27

శ్రీవిదేహ ఉవాచ
మన్యే భగవతః సాక్షాత్పార్షదాన్వో మధుద్విసః
విష్ణోర్భూతాని లోకానాం పావనాయ చరన్తి హి 28

దుర్లభో మానుషో దేహో దేహినాం క్షణభగ్గురః
తత్రాపి దుర్లభం మన్యే వైకుంఠప్రియదర్శనమ్ 29

అత ఆత్మన్తికం క్షేమం పృచ్ఛామో భవతోఽనఘాః
సంసారేఽస్మిన్మణార్థోఽపి సత్సజ్గః శేవధిర్బుణామ్ 30

ధర్మాన్భాగవతాన్పూత యది నః శ్రుతయే క్షమమ్
యైః ప్రసన్నః ప్రపన్నాయ దాస్యత్యాత్మానమప్యజః 31

శ్రీనారద ఉవాచ
ఏవం తే నిమినా పృష్టా వసుదేవ మహత్తమాః
ప్రతిపూజ్యాబ్రువన్ప్రీత్యా ససదస్యర్హిజం నృపమ్ 32

శ్రీకవిరువాచ

మన్యేఁకుతశ్చిద్భయమచ్యుతస్య పాదామ్బుజోపాసనమత్ర నిత్యమ్
ఉద్విగ్నబుద్ధేరసదాత్మభావాద్విశ్వాత్మనా యత్ర నివర్తతే భీః 33

యే వై భగవతా ప్రోక్తా ఉపాయా హ్యత్మలబ్ధయే
అజ్ఞః పుంసామవిదుషాం విద్ధి భాగవతాన్స్థితాన్ 34

యానాస్థాయ నరో రాజన్న ప్రమాద్యేత కర్హిచిత్
ధావన్నిమీల్య వా నేత్రే న స్థలేన్న పతేదిహ 35

కాయేన వాచా మనసేన్ద్రియైర్వా బుద్ధ్యాత్మనా వానుసృతస్వభావాత్
కరోతి యద్యత్సకలం పరస్మై నారాయణాయేతి సమర్పయేత్తత్ 36

భయం ద్వితీయాభినివేశతః స్యాదీశాదపేతస్య విపర్యయోఽస్మృతిః
తన్మాయయాతో బుధ ఆభజేత్తం భక్త్యైకయేశం గురుదేవతాత్మా 37

అవిద్యమానోఽప్యవభాతి హి ద్వయో ధ్యాతుర్ద్రియా స్వప్నమనోరథౌ యథా
తత్కర్మసజ్కల్పవికల్పకం మనో బుధో నిరున్ధ్యాదభయం తతః స్యాత్ 38

శృణ్వన్సుభద్రాణి రథాఙ్గపాణేర్జన్మాని కర్మాణి చ యాని లోకే
గీతాని నామాని తదర్థకాని గాయన్విలజ్జో విచరేదసఙ్గః 39

ఏవంవ్రతః స్వప్రియనామకీర్త్యా జాతానురాగో ద్రుతచిత్త ఉచైః
హసత్యథో రోదితి రౌతి గాయత్యున్మాదవన్పుత్యతి లోకబాహ్యః 40

ఖం వాయుమగ్నిం సలిలం మహీం చ జ్యోతీంషి సత్త్వాని దిశో ద్రుమాదీన్
సరిత్యముద్రాంశ్చ హరేః శరీరం యత్కిం చ భూతం ప్రణమేదనన్యః 41

భక్తిః పరేశానుభవో విరక్తిరన్యత్ర చైష త్రిక ఏకకాలః
ప్రపద్యమానస్య యథాశ్చతః స్యుస్తుష్టిః పుష్టిః క్షుదపాయోఽనుఘాసమ్ 42

ఇత్యచ్యుతాజ్ఞేం భజతోఽనువృత్త్యా భక్తిర్విరక్తిర్భగవత్ప్రబోధః
భవంతి వై భాగవతస్య రాజంస్తతః పరాం శాంతిముపైతి సాక్షాత్ 43

శ్రీరాజోవాచ

అథ భాగవతం బ్రూత యద్ధర్మో యాదృశో నృణామ్
యథాచరతి యద్బ్రూతే యైర్లజ్జైర్భగవత్ప్రియః

44

శ్రీహవిరువాచ

సర్వభూతేషు యః పశ్యేద్భగవద్భావమాత్మనః
భూతాని భగవత్పాత్యన్యేష భాగవతోత్తమః

45

ఈస్వరే తదధీనేషు బాలిశేషు ద్విషత్సు చ
ప్రేమమైత్రీకృపోపేక్షా యః కరోతి స మధ్యమః

46

అర్చాయామేవ హరయే పూజాం యః శ్రద్ధయేహతే
న తద్భక్తేషు చాన్యేషు స భక్తః ప్రాకృతః స్మృతః

47

గృహీత్వాపీన్ద్రియైర్థాన్యో న ద్వేష్టి న హృష్యతి
విష్ణోర్మాయామిదం పశ్యన్స వై భాగవతోత్తమః

48

దేహేన్ద్రియప్రాణమనోధియాం యో జన్మాప్యయక్షుద్భయతర్షకృచ్చైః
సంసారధర్మైరవిముహ్యమానః స్మృత్యా హరేర్భాగవతప్రధానః

49

న కామకర్మబీజానాం యస్య చేతసి సమ్భవః
వాసుదేవైకనిలయః స వై భాగవతోత్తమః

50

న యస్య జన్మకర్మభ్యాం న వర్ణాశ్రమజాతిభిః
సజ్జతేఽస్మిన్నహంభావో దేహే వై స హరేః ప్రియః

51

న యస్య స్వః పర ఇతి విత్తేష్వాత్మని వా భిదా
సర్వభూతసమః శాంతః స వై భాగవతోత్తమః

52

త్రిభువనవిభవహేతవేఽవ్యకుణ్ఠ
స్మృతిరజితాత్మసురాదిభిర్విమృగ్యాత్
న చలతి భగవత్పదారవిన్దాల్
లవనిమిషార్దమపి యః స వైష్ణవార్ఘ్యః

53

భగవత ఉరువిక్రమాజ్ఞేశాఖా నఖమణిచన్ద్రికయా నిరస్తతాపే
హృది కథముపసీదతాం పునః స ప్రభవతి చన్ద్ర ఇవోదితేఽర్కతాపః 54

విస్మజతి హృదయం న యస్య సాక్షాద్ధరిరవశాభిహితోఽప్యఘౌఘనాశః
ప్రణయరసనయా ధృతాజ్ఞేపద్మః స భవతి భాగవతప్రధాన ఉక్తః 55

అధ్యాయము - 3

శ్రీరాజోవాచ

పరస్య విష్ణోరీశస్య మాయినామపి మోహినీమ్
మాయాం వేదితుమిచ్ఛామో భగవన్తో బ్రువన్తు నః 1

నానుత్పప్యే జపన్యష్మద్ వచో హరికథామృతమ్
సంసారతాపనిస్తప్తో మర్త్యస్తత్తాపభేషజమ్ 2

శ్రీన్దరీక్ష ఉవాచ

ఏభిర్భూతాని భూతాత్మా మహాభూతైర్మహాభుజ
ససర్జోచ్ఛావచాన్యాద్యః స్వమాత్రాత్మప్రసిద్ధయే 3

ఏవం సృష్టాని భూతాని ప్రవిష్టః పఞ్చధాతుభిః
ఏకథా దశధాత్మానం విభజన్తుషతే గుణాన్ 4

గుణైర్గుణాన్స భుజ్జాన ఆత్మప్రద్యోతితైః ప్రభుః
మన్యమాన ఇదం సృష్టమాత్మానమిహ సజ్జతే 5

కర్మాణి కర్మభిః కుర్వన్సనిమిత్తాని దేహభృత్
తత్తత్కర్మఫలం గృహ్ణాన్స్తమతీహ సుఖేతరమ్ 6

ఇత్థం కర్మగతీర్గచ్ఛన్సహ్యభద్రవహః పుమాన్
ఆభూతసమ్ప్లువాత్సర్గ ప్రలయావశ్శుతేఽవశః 7

ధాతూపప్లవ ఆసన్నే వ్యక్తం ద్రవ్యగుణాత్మకమ్
అనాదినిధనః కాలో హ్యవ్యక్తాయాపకర్షతి 8

శతవర్షా హ్యనావృష్టిర్భవిష్యత్సృజ్బాణా భువి తత్కాలోపచితోష్ణార్కో లోకాంస్తీన్మతపిష్యతి	9
పాతాలతలమారభ్య సజ్కర్షణముఖానలః దహన్నార్ధ్వశిఖో విష్వగ్వర్ధతే వాయునేరితః	10
సంవర్తకో మేఘగణో వర్షతి స్మ శతం సమాః ధారాభిర్హస్తాహస్తాభిర్గ్రియతే సలిలే విరాట్	11
తతో విరాజముత్స్పృజ్యే వైరాజః పురుషో నృప అవ్యక్తం విశతే సూక్ష్మం నిరిన్ధన ఇవానలః	12
వాయునా హృతగన్ధా భూః సలిలత్వాయ కల్పతే సలిలం తద్భృతరసం జ్యోతిష్ట్యాయోపకల్పతే	13
హృతరూపం తు తమసా వాయౌ జ్యోతిః ప్రలీయతే హృతస్పర్శోఽవకాశేన వాయుర్నభసి లీయతే కాలాత్మనా హృతగుణం నభ ఆత్మని లీయతే	14
ఇన్ద్రియాణి మనో బుద్ధిః సహ వైకారికైర్బుప ప్రవిశంతి హ్యహజ్కారం స్వగుణైరహమాత్మని	15
ఏషా మాయా భగవతః సర్గస్థిత్యంతకారిణీ త్రివర్ణా వర్ణితాస్మాభిః కిం భూయః శ్రోతుమిచ్ఛసి	16
శ్రీరాజోవాచ యథైతామైశ్వరీం మాయాం దుస్తరామకృతాత్మభిః తరన్త్యజ్జః స్థూలధియో మహర్ష ఇదముచ్యతామ్	17
శ్రీప్రబుద్ధ ఉవాచ కర్మాణ్యారభమాణానాం దుఃఖహత్యై సుఖాయ చ పశ్యేత్పాకవిపర్యాసం మిథునీచారిణాం నృణామ్	18

నిత్యార్దిదేన విత్తేన దుర్లభేనాత్మమృత్యునా
గృహపత్యాప్తపశుభిః కా ప్రీతిః సాధితైశ్చలైః 19

ఏవం లోకం పరమిద్వాన్నశ్వరం కర్మనిర్మితమ్
సతుల్యాతిశయధ్వంసం యథా మణ్డలవర్తినామ్ 20

తస్మాద్గురుం ప్రపద్యేత జిజ్ఞాసుః శ్రేయ ఉత్తమమ్
శాబ్దే పరే చ నిష్ణాతం బ్రహ్మణ్యుపశమాశ్రయమ్ 21

తత్ర భాగవతాన్ధర్మాన్శిక్షేద్గుర్వాత్మదైవతః
అమాయయానువృత్త్యా యైస్తుప్యేదాత్మాత్మదో హరిః 22

సర్వతో మనసోఽసంక్లమాదౌ సంక్లం చ సాధుషు
దయాం మైత్రీం ప్రశ్రయం చ భూతేష్వద్ధా యథోచితమ్ 23

శౌచం తపస్తితిక్షాం చ మౌనం స్వాధ్యాయమార్జవమ్
బ్రహ్మచర్యమహింసాం చ సమత్వం ధ్వన్వసంజ్ఞయోః 24

సర్వత్రాత్మేశ్వరాన్వీక్షాం కైవల్యమనికేతతామ్
వివిక్తచీరవసనం సంతోషం యేన కేనచిత్ 25

శ్రద్ధాం భాగవతే శాస్త్రేఽనిన్దామన్యత్ర చాపి హి
మనోవాక్కర్మదణ్డం చ సత్యం శమదమావపి 26

శ్రవణం కీర్తనం ధ్యానం హరేరద్భుతకర్మణః
జన్మకర్మగుణానాం చ తదర్థేఽఖిలచేష్టితమ్ 27

ఇష్టం దత్తం తపో జప్తం వృత్తం యచ్ఛాత్మనః ప్రియమ్
దారాన్సుతాన్సహస్రాణాన్యత్పురస్మై నివేదనమ్ 28

ఏవం కృష్ణాత్మనాథేషు మనుష్యేషు చ సౌహృదమ్
పరిచర్యాం చోభయత్ర మహత్సు నృషు సాధుషు 29

పరస్పరానుకథనం పావనం భగవద్యశః

మిథో రతిర్మిథస్తుష్టిర్నివృత్తిర్మిథ ఆత్మనః 30

స్మరంతః స్మారయంతశ్చ మిథోఽఘౌఘహరం హరిమ్
భక్త్యా సజ్జాతయా భక్త్యా బిభ్రత్సుత్సు లకాం తనుమ్ 31

క్వచిద్రుదన్త్యచ్యుతచిన్తయా క్వచిద్
ధసన్తి నన్దన్తి వదన్త్యలౌకికాః
నృత్యన్తి గాయన్త్యనుశీలయన్త్యజం
భవన్తి తూష్ణీం పరమేత్య నిర్ఘ్నతాః 32

ఇతి భాగవతాన్ధర్మాన్శిక్షన్భక్త్యా తదుత్థయా
నారాయణపరో మాయామజ్జన్తరతి దుస్తరామ్ 33

శ్రీరాజోవాచ
నారాయణాభిధానస్య బ్రహ్మణః పరమాత్మనః
నిష్ఠామర్షథ నో వక్తుం యూయం హి బ్రహ్మవిత్తమాః 34

శ్రీపిష్పలాయన ఉవాచ
స్థిత్సుద్భవప్రలయహేతురహేతురస్య
యత్స్థు ప్నజాగరసుషుప్తిషు సద్భహిశ్చ
దేహేన్ద్రియాసుహృదయాని చరన్తి యేన
సజ్జీవితాని తదవేహి పరం నరేన్ద్ర 35

నైతన్మనో విశతి వాగుత చక్షురాత్మా
ప్రాణేన్ద్రియాణి చ యథానలమర్చిషః స్వాః
శబ్దోఽపి బోధకనిషేధతయాత్మమూలమ్
అర్థోక్తమాహ యదృతే న నిషేధసిద్ధిః 36

సత్త్వం రజస్తమ ఇతి త్రివృదేకమాదౌ
సూత్రం మహానహమితి ప్రవదన్తి జీవమ్
జ్ఞానక్రియార్థఫలరూపతయోరుశక్తి
బ్రహ్మైవ భాతి సదసచ్ఛ తయోః పరం యత్ 37

నాత్మా జజాన న మరిష్యతి నైధతేఽసౌ
న క్షీయతే సవనవిద్యుభిచారిణాం హి
సర్వత్ర శశ్వదనపాయ్యుపలబ్ధిమాత్రం
ప్రాణో యథేన్ద్రియబలేన వికల్పితం సత్

38

అణ్డేషు పేశిషు తరుష్వవినిశ్చితేషు ప్రాణో హి జీవముపధావతి తత్ర తత్ర
సన్నే యదిన్ద్రియగణేఽహమి చ ప్రసుప్తే కూటస్థ ఆశయమృతే తదనుస్మతిర్నః

39

యర్హ్యజ్ఞనాభచరణైషణయోరుభక్త్యా
చేతోమలాని విధమేద్గుణకర్మజాని
తస్మిన్విశుద్ధ ఉపలభ్యత ఆత్మతత్త్వం
శాక్షాద్యథామలదృశోః సవిత్ప్రకాశః

40

శ్రీరాజోవాచ
కర్మయోగం వదత నః పురుషో యేన సంస్కృతః
విధూయేహాశు కర్మాణి నైష్కర్మ్యం విన్దతే పరమ్

41

ఏవం ప్రశ్నమృషీన్పూర్వమప్యచ్ఛం పితురన్తికే
నాబ్రువన్బ్రహ్మణః పుత్రాస్తత్ర కారణముచ్యతామ్

42

శ్రీఆవిర్హోత్ర ఉవాచ
కర్మాకర్మ వికర్మేతి వేదవాదో న లౌకికః
వేదస్య చేశ్వరాత్మత్వాత్తత్ర ముహ్యన్తి సూరయః

43

పరోక్షవాదో వేదోఽయం బాలానామనుశాసనమ్
కర్మమోక్షాయ కర్మాణి విధత్తే హ్యగదం యథా

44

నాచరేద్యస్తు వేదోక్తం స్వయమజ్ఞోఽజితేన్ద్రియః
వికర్మణా హ్యధర్మేణ మృత్యోర్మృత్యుముపైతి సః

45

వేదోక్తమేవ కుర్వాణో నిఃసంక్లోఽర్పితమీశ్వరే
నైష్కర్మ్యం లభతే సిద్ధిం రోచనార్థా ఫలశ్రుతిః

46

య ఆశు హృదయగ్రన్థిం నిర్జిహీముషుః పరాత్మనః
విధినోపచరేద్దేవం తన్మోక్షేన చ కేశవమ్ 47

లబ్ధ్వానుగ్రహ ఆచార్యాత్తేన సన్దర్శితాగమః
మహాపురుషమభ్యర్చేన్మార్త్యాభిమతయాత్మనః 48

శుచిః సమ్ముఖమాసీనః ప్రాణసంయమనాదిభిః
పిండం విశోధ్య సన్న్యాస కృతరక్షోఽర్చయేద్ధరిమ్ 49

అర్చాదౌ హృదయే చాపి యథాలబ్ధోపచారకైః
ద్రవ్యక్షిత్యాత్మలిణాని నిష్పాద్య ప్రోక్ష్య చాసనమ్ 50

పాద్యాదీనుపకల్ప్యాథ సన్నిధాప్య సమాహితః
హృదాదిభిః కృతన్యాసో మూలమస్త్రేణ చార్చయేత్ 51

సాఙ్గోపాఙ్గాం సపార్షదాం తాం తాం మూర్తిం స్వమస్త్రతః
పాద్యార్ఘ్యచమనీయాద్యైః స్నానవాసోవిభూషణైః 52

గన్ధమాల్యాక్షతస్పర్శిర్దాపదీపోపహారకైః
సాఙ్గమ్సమ్పూజ్య విధివత్సవైః స్తుత్వా నమేద్ధరిమ్ 53

ఆత్మానమృన్మయమ్భ్యాయన్మూర్తిం సమ్పూజయేద్ధరేః
శేషామాధాయ శిరసా స్వధామ్మ్యద్వాస్య సత్యతమ్ 54

ఏవమగ్న్యైర్మతోయాదావతిథౌ హృదయే చ యః
యజతీశ్వరమాత్మానమచిరాన్ముచ్యతే హి సః 55

అధ్యాయము - 4

శ్రీరాజోవాచ

యాని యానీహ కర్మాణి యైర్ద్యైః స్వచ్ఛన్దజన్మభిః
చక్రే కరోతి కర్తా వా హరిస్తాని బ్రువన్తు నః 1

శ్రీద్రుమిల ఉవాచ

యో వా అనంతస్య గునాననంతాననుక్రమిష్యన్న తు బాలబుద్ధిః
రజాంసి భూమేర్గణయేత్కథశ్చిత్కాలేన నైవాఖిలశక్తిధామ్నః

2

భూతైర్యదా పశ్చభిరాత్మసృష్టైః
పురం విరాజం విరచయ్య తస్మిన్
స్వాంశేన విష్ణుః పురుషాభిధానమ్
అవాప నారాయణ ఆదిదేవః

3

యత్కాయ ఏష భువనత్రయసన్నివేశో
యస్యేన్ద్రియైస్తనుభృతాముభయేన్ద్రియాణి
జ్ఞానం స్వతః శ్వసనతో బలమోజ ఈహా
సత్త్వాదిభిః స్థితిలయోద్భవ ఆదికర్తా

4

ఆదావభూచ్ఛతధృతీ రజసాస్య సర్గే
విష్ణుః స్థితౌ క్రతుపతిర్ద్విజధర్మసేతుః
రుద్రోఽప్యయాయ తమసా పురుషః స ఆద్య
ఇత్యుద్భవస్థితిలయాః సతతం ప్రజాసు

5

ధర్మస్య దక్షదుహితర్యజనిష్ఠ మూర్త్యాం
నారాయణో నర ఋషిప్రవరః ప్రశాంతః
నైష్కర్మ్యలక్షణమువాచ చచార కర్మ
యోఽద్యాపి చాస్త ఋషివర్యనిషేవితాజ్ఞైః

6

ఇన్ద్రో విశజ్క్య మమ ధామ జిఘృక్షతీతి
కామం న్యయుక్క్త సగణం స బదర్యపాఖ్యమ్
గత్వాప్సరోగణవసంతసుమన్దవాతైః
స్త్రీప్రేక్షణేషుభిరవిధ్యదతన్మహిజ్ఞః

7

విజ్ఞాయ శక్రకృతమక్రమమాదిదేవః
ప్రాహ ప్రహస్య గతవిస్మయ ఏజమానాన్
మా భైర్విభో మదన మారుత దేవవధ్వో

గృహ్ణేత నో బలిమశూన్యమిమం కురుధ్వమ్ 8

ఇత్థం బ్రువత్యభయదే నరదేవ దేవాః
సవ్రీడనమృశిరసః సఘృణం తమూచుః
నైతద్విభో త్వయి పరేఽవికృతే విచిత్రం
స్వారామధీరనికరానతపాదపద్మే 9

త్వాం సేవతాం సురకృతా బహవోఽన్తరాయాః
స్వాకో విలజ్జ్య పరమం వ్రజతాం పదం తే
నాన్యస్య బర్హిషి బలీన్దదతః స్వభాగాన్
ధత్తే పదం త్వమవితా యది విఘ్నమూర్ధ్ని 10

క్షుత్తృప్తీకాలగుణమారుతజైహ్వాశైష్ణాన్
అస్మానపారజలధీనతితీర్య కేచిత్
క్రోధస్య యాన్తి విఫలస్య వశం పదే గోర్
మజ్జన్తి దుశ్చరతపశ్చ వృథోత్సృజన్తి 11

ఇతి ప్రగృణతాం తేషాం స్త్రియోఽత్యద్భుతదర్శనాః
దర్శయామాస శుశ్రూషాం స్వర్చితాః కుర్వతీర్విభుః 12

తే దేవానుచరా దృష్ట్వా స్త్రియః శ్రీరివ రూపిణీః
గన్ధేన ముముహుస్తాసాం రూపౌదార్యహతశ్రియః 13

తానాహ దేవదేవేశః ప్రణతాన్తహసన్నివ
ఆసామేకతమాం వృజ్జ్యం సవర్ణాం స్వర్గభూషణామ్ 14

ఓమిత్యాదేశమాదాయ నత్వా తం సురవన్దినః
ఉర్వశీమపురఃశ్రేష్ఠాం పురస్కృత్య దివం యయుః 15

ఇన్ద్రాయానమ్య సదసి శృణ్వతాం త్రిదివౌకసామ్
ఊచుర్నారాయణబలం శక్తస్తత్రాస విస్మితః 16

హంసస్వరూప్యవదదచ్యుత ఆత్మయోగం

దత్తః కుమార ఋషభో భగవాన్పితా నః
విష్ణుః శివాయ జగతాం కలయావతిర్జన్
తేనాహృతా మధుభిదా శ్రుతయో హయాస్యే

17

గుప్తాఃస్వయే మనురితౌషధయశ్చ మాత్యే
క్రౌడే హతో దితిజ ఉద్ధరతామ్భసః క్షౌమ్
కౌర్మే ధృతోఽద్దిరమృతోన్మథనే స్వపృష్ఠే
గ్రాహత్ప్రపన్నమిభరాజమముఞ్చదార్తమ్

18

సంస్తున్వతో నిపతితాన్మృణాన్మపీంశ్చ
శక్రం చ వృత్రవధతస్తమసి ప్రవిష్టమ్
దేవస్త్రీయోఽసురగృహే పిహితా అనాథా
జఘ్నేఽసురేన్ద్రమభయాయ సతాం నృసింహే

19

దేవాసురే యుధి చ దైత్యపతీన్సురార్థే
హత్వాన్తరేషు భువనాన్యదధాత్మలాభిః
భూత్వాథ వామన ఇమామహరద్భలేః క్షౌం
యాఙ్ణాచ్ఛలేన సమదాదదితేః సుతేభ్యః

20

నిఃక్షత్రియామకృత గాం చ త్రిఃసప్తకృత్వో
రామస్తు హైహయకులాప్యయభార్గవాగ్నిః
సోఽబ్ధిం బబన్ధ దశవక్త్రమహన్సలఙ్కం
సీతాపతిర్జయతి లోకమలఘ్నకీఋతిః

21

భూమేర్భరావతరణాయ యదుష్వజన్మా
జాతః కరిష్యతి సురైరపి దుష్కరాణి
వాదైర్విమోహయతి యజ్ఞకృతోఽతదర్హాన్
శూద్రాన్కలౌ క్షితిభుజో నృహనిష్యదన్తే

22

ఏవంవిధాని జన్మాని కర్మాణి చ జగత్పతేః
భూరీణి భూరియశసో వర్ణితాని మహాభుజ

23

అధ్యాయము - 5

శ్రీరాజోవాచ

భగవంతం హరిం ప్రాయో న భజన్త్యాత్మవిత్తమాః
తేషామశాంతకామానాం క నిష్ఠావిజితాత్మనామ్

1

శ్రీచమస ఉవాచ

ముఖబాహూరుపాదేభ్యః పురుషస్యాశ్రమైః సహ
చత్వారో జజ్ఞిరే వర్ణా గుణైర్విప్రాదయః పృథక్

2

య ఏషాం పురుషం సాక్షాదాత్మప్రభవమీశ్వరమ్
న భజన్త్యవజానన్తి స్థానాద్భ్రష్టాః పతన్త్యధః

3

దూరే హరికథాః కేచిద్దూరే చాచ్యుతకీర్తనాః
స్త్రీయః శూద్రాదయశ్చైవ తేఽనుకంప్వా భవాదృశామ్

4

విప్రో రాజన్యవైశ్యౌ వా హరేః ప్రాప్తాః పదాన్తికమ్
శ్రౌతేన జన్మనాథాపి ముహ్యన్త్యామ్నాయవాదినః

5

కర్మణ్యకోవిదాః స్తబ్ధా మూర్ఖాః పణ్డితమానినః
వదన్తి చాటుకాన్మాథా యయా మాధ్వ్యా గిరోత్సుకాః

6

రజసా ఘోరసంకల్పాః కాముకా అహిమన్యవః
దామ్భికా మానినః పాపా విహసన్త్యచ్యుతప్రియాన్

7

వదన్తి తేఽన్యోన్యముపాసితస్త్రియో గృహేషు మైథున్యపరేషు చాశిషః
యజన్త్యసృష్టాన్నవిధానదక్షిణం వృత్త్యై పరం ఘ్నన్తి పశూనతద్విదః

8

శ్రియా విభూత్యాభిజనేన విద్యయా త్యాగేన రూపేణ బలేన కర్మణా
జాతస్మయేనాన్దధియః సహేశ్వరాన్సతోఽవమన్యన్తి హరిప్రియాన్భలాః

9

సర్వేషు శశ్వత్తనుభృత్స్థు వస్థితం
యథా ఖమాత్మానమభీష్టమీశ్వరమ్

- వేదోపగీతం చ న శృణ్వతేఽబుధా
మనోరథానాం ప్రవదంతి వార్తయా 10
- లోకే వ్యవాయామిషమద్యసేవా నిత్యా హి జన్తోర్న హి తత్ర చోదనా
వ్యవస్థితస్తేషు వివాహయజ్ఞ సురాగ్రహైరాసు నివృత్తిరిష్టా 11
- ధనం చ ధర్మైకఫలం యతో వై
జ్ఞానం సవిజ్ఞానమనుప్రశాంతి
గృహేషు యుజ్జంతి కలేవరస్య
మృత్యుం న పశ్యంతి దురంతవీర్యమ్ 12
- యద్ద్వాణభక్షో విహితః సురాయాస్తథా పశోరాలభనం న హింసా
ఏవం వ్యవాయః ప్రజయా న రత్యా ఇమం విశుద్ధం న విదుః స్వధర్మమ్ 13
- యే త్వనేవంవిదోఽసంతః స్తబ్ధాః సదభిమానినః
పశూన్తుహ్యంతి విశ్రబ్ధాః ప్రేత్య ఖాదంతి తే చ తాన్ 14
- ద్విషంతః పరకాయేషు స్వాత్మానం హరిమీశ్వరమ్
మృతకే సానుబంధేఽస్మిన్బద్ధస్నేహః పతన్త్యధః 15
- యే కైవల్యమసమ్ప్రాప్తా యే చాతీతాశ్చ మూఢతామ్
తైవర్గికా హ్యక్షణికా ఆత్మానం ఘాతయంతి తే 16
- ఏత ఆత్మహనోఽశాంతా అజ్ఞానే జ్ఞానమానినః
సీదన్త్యకృతకృత్యా వై కాలధ్వస్తమనోరథాః 17
- హిత్వాత్మమాయారచితా గృహపత్యసుహృత్త్రియః
తమో విశన్త్యనిచ్ఛంతో వాసుదేవపరాఙ్ముఖాః 18
- శ్రీ రాజోవాచ
కస్మిన్కాలే స భగవాన్కిం వర్ణః కీదృశో నృభిః
నామ్నా వా కేన విధినా పూజ్యతే తదిహోచ్యతామ్ 19

శ్రీకరభాజన ఉవాచ

కృతం త్రేతా ద్వాపరం చ కలిరిత్యేషు కేశవః

నానావర్ణాభిధాకారో నానైవ విధినేజ్యతే

20

కృతే శుక్లశ్చతుర్బాహుర్జ్వలీలో వల్కలామ్బరః

కృష్ణాజినోపవీతాక్షాన్నిభద్ధణ్డకమణ్డలూ

21

మనుష్యాస్తు తదా శాస్త్రా నిర్వైరాః సుహృదః సమాః

యజన్తి తపసా దేవం శమేన చ దమేన చ

22

హంసః సుపర్ణో వైకుణ్ఠో ధర్మో యోగేశ్వరోఽమలః

ఈశ్వరః పురుషోఽవ్యక్తః పరమాత్మేతి గీయతే

23

త్రేతాయాం రక్తవర్ణోఽసౌ చతుర్బాహుస్త్రీమేఖలః

హిరణ్యకేశస్త్రయాత్మా స్రుక్సువాద్యుపలక్షణః

24

తం తదా మనుజా దేవం సర్వదేవమయం హరిమ్

యజన్తి విద్యయా త్రయా ధర్మిష్ఠా బ్రహ్మవాదినః

25

విష్ణుర్యజ్ఞః పృశ్నిగర్భః సర్వదేవ ఉరుక్రమః

వృషాకపిర్ణయంతశ్చ ఉరుగాయ ఇతీర్యతే

26

ద్వాపరే భగవాన్శ్యామః పీతవాసా నిజాయుధః

శ్రీవత్సాదిభిరజ్జైశ్చ లక్షణైరుపలక్షితః

27

తం తదా పురుషం మర్త్యా మహారాజోపలక్షణమ్

యజన్తి వేదతంత్రాభ్యాం పరం జిజ్ఞాసవో నృప

28

నమస్తే వాసుదేవాయ నమః సజ్కర్షణాయ చ

ప్రద్యుమ్నాయానిరుద్ధాయ తుభ్యం భగవతే నమః

29

నారాయణాయ ఋషయే పురుషాయ మహాత్మనే

విశ్వేశ్వరాయ విశ్వాయ సర్వభూతాత్మనే నమః

30

ఇతి ద్వాపర ఉర్వీశ స్తువంతి జగదీశ్వరమ్
నానాతన్త్రవిధానేన కలావపి తథా శృణు 31

కృష్ణవర్ణం త్విషాకృష్ణం సాక్షోపాఙ్గాస్తపార్షదమ్
యజ్ఞైః సజ్కీర్తనప్రాప్నోయ్యైర్యజంతి హి సుమేధసః 32

ధ్యేయం సదా పరిభవఘ్నమభీష్టదోహం
తీర్థాస్పదం శివవిరిఞ్చినుతం శరణ్యమ్
భృత్యార్తిహం ప్రణతపాల భవాబ్ధిపోతం
వన్దే మహాపురుష తే చరణారవిన్దమ్ 33

త్యక్త్వా సుదుస్త్వజసురేషితరాజ్యలక్ష్మీం
ధర్మిష్ఠ ఆర్యవచసా యదగాదరణ్యమ్
మాయామృగం దయితయేషితమన్వధావద్
వన్దే మహాపురుష తే చరణారవిన్దమ్ 34

ఏవం యుగానురూపాభ్యాం భగవాన్యగవర్తిభిః
మనుజైరిజ్యతే రాజస్మేయసామీశ్వరో హరిః 35

కలిం సభాజయన్త్యార్యా గుణ జ్ఞాః సారభాగినః
యత్ర సజ్కీర్తనేనైవ సర్వస్వార్థోఽభిలభ్యతే 36

న హ్యతః పరమో లాభో దేహినాం భ్రామ్యతామిహ
యతో విన్దేత పరమాం శాంతిం నశ్యతి సంసృతిః 37

కృతాదిషు ప్రజా రాజన్కలావిచ్ఛంతి సమ్భవమ్
కలౌ ఖలు భవిష్యంతి నారాయణపరాయణాః 38

క్షుచిత్స్య చిన్మహారాజ ద్రవిడేషు చ భూరిశః
తామ్రపర్ణీ నదీ యత్ర కృతమాలా పయస్వినీ 39

కావేరీ చ మహాపుణ్యా ప్రతీచీ చ మహానదీ
యే పిబంతి జలం తాసాం మనుజా మనుజేశ్వర

ప్రాయో భక్తా భగవతి వాసుదేవేఽమలాశయాః 40

దేవర్షిభూతాస్తన్యణాం పితృణాం న కిఞ్కరో నాయమృణీ చ రాజన్
సర్వాత్మనా యః శరణం శరణ్యం గతో ముకున్దం పరిహృత్య కర్తమ్ 41

స్వపాదమూలమ్భజతః ప్రియస్య త్యక్తాన్యభావస్య హరిః పరేశః
వికర్మ యచ్ఛోత్పత్తితం కథశ్చిద్ధునోతి సర్వం హృది సన్నివిష్టః 42

శ్రీనారద ఉవాచ
ధర్మాన్భాగవతానిత్యం శ్రుత్వాథ మిథిలేశ్వరః
జాయంతేయాన్మునీన్ప్రీతః సోపాధ్యాయో హ్యపూజయత్ 43

తతోఽన్తర్దధిరే సిద్ధాః సర్వలోకస్య పశ్యతః
రాజా ధర్మానుపాతిష్ఠన్నవాప పరమాం గతిమ్ 44

త్వమప్యేతాన్మహాభాగ ధర్మాన్భాగవతాన్స్త్రుతాన్
ఆస్థితః శ్రద్ధయా యుక్తో నిఃసంకో యాస్యసే పరమ్ 45

యువయోః ఖలు దమ్పత్యోర్యశసా పూరితం జగత్
పుత్రతామగమద్యద్వాం భగవానీశ్వరో హరిః 46

దర్శనాలిఙ్గనాలాపైః శయనాసనభోజనైః
ఆత్మా వాం పావితః కృష్ణే పుత్రస్నేహం ప్రకుర్వతోః 47

వైరేణ యం నృపతయః శిశుపాలపౌణ్డ్ర
శాల్వాదయో గతివిలాసవిలోకనాద్వైః
ధ్యాయంత ఆకృతధియః శయనాసనాదౌ
తత్సామ్యమాపురనురక్తధియాం పునః కిమ్ 48

మాపత్యబుద్ధిమకృథాః కృష్ణే సర్వాత్మనీశ్వరే
మాయామనుష్యభావేన గూఢైశ్వర్యే పరేఽవ్యయే 49

భూభారాసురరాజన్య హంతవే గుప్తయే సతామ్
అవతీర్ణస్య నిర్ఘృత్యై యశో లోకే వితన్యతే 50

శ్రీశుక ఉవాచ

ఏతచ్ఛ్రుత్వా మహాభాగో వసుదేవోఽతివిస్మితః
దేవకీ చ మహాభాగా జహతుర్మోహమాత్మనః

51

ఇతిహాసమిమం పుణ్యం ధారయేద్యః సమాహితః
స విధూయేహ శమలం బ్రహ్మభూయాయ కల్పతే

52

అధ్యాయము - 6

శ్రీశుక ఉవాచ

అథ బ్రహ్మాత్మజైః దేవైః ప్రజేశైరావృతోఽభ్యగాత్
భవశ్చ భూతభవ్యేశో యయౌ భూతగణైర్వృతః

1

ఇన్ద్రో మరుద్భిర్భగవానాదిత్యా వసవోఽశ్వినౌ
ఋభవోఽఙ్గిరసో రుద్రా విశ్వే సాధ్యాశ్చ దేవతాః

2

గన్ధర్వాప్సరసో నాగాః సిద్ధచారణగుహ్యాకాః
ఋషయః పితరశ్చైవ సవిద్యాధరకిన్నరాః

3

ద్వారకాముపసంజగ్ముః సర్వే కృష్ణదిదృక్షవః
వపుషా యేన భగవాన్సరలోకమనోరమః
యశో వితేనే లోకేషు సర్వలోకమలాపహమ్

4

తస్యాం విభ్రాజమానాయాం సమృద్ధాయాం మహర్ద్ధిభిః
వ్యచక్షతావితృప్తాక్షాః కృష్ణమద్భుతదర్శనమ్

5

స్వర్గోద్యానోపగైర్మాత్యైశ్చాదయన్తో యుదూత్తమమ్
గీర్భిశ్చిత్రపదార్థాభిస్తుష్టువృర్ణగదీశ్వరమ్

6

శ్రీదేవా ఊచుః

నతాః స్మ తే నాథ పదారవిన్దం బుద్ధీన్ద్రియప్రాణమనోవచోభిః

యచ్చిన్త్యతేఽన్తర్హది భావయుక్తైర్ముముక్షుభిః కర్మమయోరుపాశాత్

7

త్వం మాయయా త్రిగుణయాత్మని దుర్విభావ్యం
వ్యక్తం సృజస్యవసి లుమ్పసి తద్గుణస్థః
నైతైర్భవానజిత కర్మభిరజ్యతే వై
యత్స్యే సుఖేఽవ్యవహితేఽభిరతోఽనవద్యః

8

శుద్ధిర్బుణాం న తు తథేద్య దురాశయానాం
విద్యాశ్రుతాధ్యయనదానతపఃక్రియాభిః
సత్త్వాత్మనామృషభ తే యశసి ప్రవృద్ధ
సచ్ఛృద్ధయా శ్రవణసమ్భృతయా యథా స్యాత్

9

స్యాన్నస్తవాజ్ఞైరశుభాశయధూమకేతుః
క్షేమాయ యో మునిభిరార్తహృదోహ్యమానః
యః సాత్వతైః సమవిభూతయ ఆత్మవద్భిర్
వ్యూహేఽర్చితః సవనశః స్వరతిక్రమాయ

10

యస్పిన్యతే ప్రయతపాణిభిరధ్వరాగ్నౌ
త్రయ్యా నిరుక్తవిధినేశ హవిర్నహేత్వా
అధ్యాత్మయోగ ఉత యోగిభిరాత్మమాయాం
జిజ్ఞాసుభిః పరమభాగవతైః పరీష్టః

11

పర్యుష్టయా తవ విభో వనమాలయేయం
సంస్పార్ధినీ భగవతీ ప్రతిపత్నీవచ్ఛ్రిః
యః సుప్రణీతమముయార్హణమాదదన్నో
భూయాత్సదాజ్ఞైరశుభాశయధూమకేతుః

12

కేతుస్త్రివిక్రమయుతస్త్రిపతత్వతాకో
యస్తే భయాభయకరోఽసురదేవచమోఽః
స్వర్గాయ సాధుషు ఖలేష్వితరాయ భూమన్
పదః పునాతు భగవన్నజతామఘం నః

13

నసోఽతగావ ఇవ యస్య వశే భవంతి

బ్రహ్మాదయస్తనుభృతో మిథురర్థమానాః
కాలస్య తే ప్రకృతిపూరుషయోః పరస్య
శం నస్తనోతు చరణః పురుషోత్తమస్య

14

అస్యాసి హేతురుదయస్థితిసంయమానామ్
అవ్యక్తజీవమహతామపి కాలమాహుః
సోఽయం త్రిణాభిరఖిలాపచయే ప్రవృత్తః
కాలో గభీరరయ ఉత్తమపూరుషస్త్వమ్

15

త్వత్తః పుమాన్సమధిగమ్య యయాస్య వీర్యం
ధత్తే మహాంతమివ గర్భమమోఘవీర్యః
సోఽయం తయానుగత ఆత్మన ఆణ్డకోశం
షైమం ససర్జ బహిరావరణైరుపేతమ్

16

తత్తస్థూపశ్చ జగతశ్చ భవానధీశో
యన్మాయయోత్థగుణవిక్రియయోపనీతాన్
అర్థాజ్ఞుషన్నపి హృషీకపతే న లిప్తో
యేఽన్యే స్వతః పరిహృతాదపి బిభృతి స్మ

17

స్మాయావలోకలవదర్శితభావహారి
భూమణ్డలప్రహితసౌరతమస్తశృణ్వైః
పత్న్యస్తు షోడశసహస్రమనఙ్గబాణైర్
యస్యేన్ద్రియం విమధితుం కరణైర్న విభ్యః

18

విభ్యస్తవామృతకథోదవహస్తిలోక్యాః
పాదావనేజసరితః శమలాని హస్తమ్
ఆనుశ్రవం శ్రుతిభిరజ్ఞైజమఙ్గసఙ్గైస్
తీర్థద్వయం శుచిషదస్త ఉపస్పృశన్తి

19

శ్రీబాదరాయణిరువాచ
ఇత్యభిష్టాయ విబుధైః సేశః శతధృతిర్హరిమ్
అభ్యభాషత గోవిందం ప్రణమ్యామ్బరమాశ్రితః

20

శ్రీబ్రహ్మోవాచ

భూమేర్భారావతారాయ పురా విజ్ఞాపితః ప్రభో
త్వమస్మాభిరశేషాత్మంతతదైవోపపాదితమ్

21

ధర్మశ్చ స్థాపితః సత్పు సత్యసన్దేషు వై త్వయా
కీర్తిశ్చ దిక్షు విక్షిప్తా సర్వలోకమలాపహా

22

అవతీర్య యదోర్వంశే బిభ్రద్దూపమనుత్తమమ్
కర్మాణ్యుద్దామవృత్తాని హితాయ జగతోఽకృథాః

23

యాని తే చరితానీశ మనుష్యాః సాధవః కలౌ
శృణ్వంతః కీర్తయంతశ్చ తరిష్యన్యజ్ఞసా తమః

24

యదువంశేఽవతీర్ణస్య భవతః పురుషోత్తమ
శరచ్ఛతం వ్యతీయాయ పశ్చావింశాధికం ప్రభో

25

నాధునా తేఽఖిలాధార దేవకార్యావశేషితమ్
కులం చ విప్రశాపేన నష్టప్రాయమభూదిదమ్

26

తతః స్వధామ పరమం విశస్వ యది మన్యసే
సలోకాల్లోకపాలాన్నః పాహి వైకుణ్ఠకింజర్రాన్

27

శ్రీభగవానువాచ

అవధారితమేతన్నే యదాత్త విబుధేశ్వర
కృతం వః కార్యమఖిలం భూమేర్భారోఽవతారితః

28

తదిదం యాదవకులం వీర్యశౌర్యశ్రియోద్ధతమ్
లోకం జిఘ్నుక్షద్రుద్ధం మే వేలయేవ మహార్ణవః

29

యద్యసంహృత్య దృష్టానాం యదూనాం విపులం కులమ్
గంతాస్మ్యనేన లోకోఽయముద్వేలేన వినఙ్క్ష్యతి

30

ఇదానీం నాశ ఆరబ్ధః కులస్య ద్విజశాపజః

యాస్యామి భవనం బ్రహ్మన్నేతదన్తే తవానఘ 31

శ్రీశుక ఉవాచ

ఇత్యుక్తో లోకనాథేన స్వయమ్భూః ప్రణిపత్య తమ్
సహ దేవగణైర్దేవః స్వధామ సమపద్యత 32

అథ తస్యాం మహోత్పాతాన్ద్వారవత్యాం సముత్థితాన్
విలోక్య భగవానాహ యదువృద్ధాన్సమాగతాన్ 33

శ్రీభగవానువాచ

ఏతే వై సుమహోత్పాతా వృత్తిష్ఠస్తీహ సర్వతః
శాపశ్చ నః కులస్యాసీద్రాహ్మణేభ్యో దురత్యయః 34

న వస్తవ్యమిహాస్మాభిర్జిజీవిషుభిరార్యకాః
ప్రభాసం సుమహత్పుణ్యం యాస్యామోఽద్యైవ మా చిరమ్ 35

యత్ర స్నాత్వా దక్షశాపాద్ధృహీతో యక్షణోదురాట్
విముక్తః కిల్బిషాత్సద్యో భేజే భూయః కలోదయమ్ 36

వయం చ తస్మిన్నాప్లుత్య తర్పయిత్వా పితౄన్సురాన్
భోజయిత్వోషిజో విప్రాన్నానాగుణవతాన్దసా 37

తేషు దానాని పాత్రేషు శ్రద్ధయోష్వా మహాన్తి వై
వృజినాని తరిష్యామో దానైర్నైభిరివార్ణవమ్ 38

శ్రీశుక ఉవాచ

ఏవం భగవతాదిష్టా యాదవాః కురునన్దన
గన్తుం కృతధియస్తీర్థం స్యన్దనాన్సమయూయుజన్ 39

తన్నిరీక్ష్యోద్ధవో రాజన్సుత్వా భగవతోదితమ్
దృష్ట్వారిష్టాని ఘోరాణి నిత్యం కృష్ణమనువ్రతః 40

వివిక్త ఉపసంక్లమ్య జగతామీశ్వరేశ్వరమ్
ప్రణమ్య శిరిసా పాదౌ ప్రాజ్ఞలిస్తమభాషత 41

శ్రీద్ధవ ఉవాచ

దేవదేవేశ యోగేశ పుణ్యశ్రవణకీర్తన

సంహృత్యైతత్కులం నూనం లోకం సన్త్యక్తే భవాన్

విప్రశాపం సమర్థోఽపి ప్రత్యహన్న యదీశ్వరః

42

నాహం తవాజ్ఞైకమలం క్షణార్థమపి కేశవ

త్యక్తుం సముత్సహే నాథ స్వధామ నయ మామపి

43

తవ విక్రీడితం కృష్ణ నృనాం పరమమజ్గలమ్

కర్ణపీయూషమాసాద్య త్యజన్త్యన్యస్పృహం జనాః

44

శయ్యాసనాటనస్థాన స్నానక్రీడాశనాదిషు

కథం త్వాం ప్రియమాత్మానం వయం భక్తాస్త్యజేమ హి

45

త్వయోపభుక్తస్సగ్ధ వాసోఽలంకారచర్చితాః

ఉచ్ఛిష్టభోజినో దాసాస్తవ మాయాం జయేమ హి

46

వాతవసనా య ఋషయః శ్రమణాః ఊర్ధ్వమన్ధినః

బ్రహ్మఖ్యం ధామ తే యాన్తి శాన్తాః సన్న్యాసీనోఽమలాః

47

వయం త్వహ మహాయోగిన్భ్రమంతః కర్మవర్తమసు

త్వద్వార్తయా తరిష్యామస్తావక్తేర్దుస్తరం తమః

48

స్మరంతః కీర్తయంతస్తే కృతాని గదితాని చ

గత్యుత్స్మితేక్షణక్షేలి యన్పులోకవిడమ్భనమ్

49

శ్రీశుక ఉవాచ

ఏవం విజ్ఞాపితో రాజన్భగవాన్దేవకీసుతః

ఏకాన్తినం ప్రియం భృత్యముద్ధవం సమభాషత

50

అధ్యాయము - 7

శ్రీభగవానువాచ

యదాత్థ మాం మహాభాగ తచ్చిక్రీర్షితమేవ మే

బ్రహ్మ భవో లోకపాలాః స్వర్వాసం మేఽభికాఙ్క్షిణః

1

మయా నిష్పాదితం హ్యత్ర దేవకార్యమశేషతః

యదర్థమవతీర్ణోఽహమంశేన బ్రహ్మణార్థితః

2

కులం వై శాపనిర్దగ్ధం నఙ్మృత్యున్యన్యవిగ్రహాత్

సముద్రః సప్తమే హ్యేనాం పురీం చ ప్లావయిష్యతి

3

యర్హ్యేవాయం మయా త్యక్తో లోకోఽయం నష్టమజ్గలః

భవిష్యత్యచిరాత్సాధో కలినాపి నిరాకృతః

4

న వస్తవ్యం త్వయైవేహ మయా త్యక్తే మహీతలే

జనోఽభద్రరుచిర్భద్ర భవిష్యతి కలౌ యుగే

5

త్వం తు సర్వం పరిత్యజ్య స్నేహం స్వజనబంధుషు

మయ్యావేశ్య మనః సంయక్ష్మమదృగ్విచరస్వ గామ్

6

యదిదం మనసా వాచా చక్షుర్భ్యాం శ్రవణాదిభిః

నశ్వరం గృహ్యమాణం చ విద్ధి మాయామనోమయమ్

7

పుంసోఽయుక్తస్య నానార్థో భ్రమః స గుణదోషభాక్

కర్మాకర్మవికర్మేతి గుణదోషధియో భిదా

8

తస్మాద్యుక్తేన్ద్రియగ్రామో యుక్తచిత్త ఇదమ్జగత్

ఆత్మనీక్షస్వ వితతమాత్మానం మయ్యధీశ్వరే

9

జ్ఞానవిజ్ఞానసంయుక్త ఆత్మభూతః శరీరిణామ్

అత్మానుభవతుష్టాత్మా నాంతరాయ్నైర్విహస్యసే

10

దోషబుద్ధ్యోభయాతీతో నిషేధాన్న నివర్తతే

గుణబుద్ధ్యా చ విహితం న కరోతి యథార్థకః 11

సర్వభూతసుహృచ్చాన్తో జ్ఞానవిజ్ఞాననిశ్చయః
పశ్యన్మదాత్మకం విశ్వం న విపద్యేత వై పునః 12

శ్రీశుక ఉవాచ
ఇత్యాదిష్టో భగవతా మహాభాగవతో నృప
ఉద్ధవః ప్రణిపత్యాహ తత్త్వం జిజ్ఞాసురచ్యుతమ్ 13

శ్రీద్ధవ ఉవాచ
యోగేశ యోగవిన్యాస యోగాత్మన్యోగసమ్భవ
నిఃశ్రేయసాయ మే ప్రోక్షస్యాగః సన్న్యాసలక్షణః 14

త్యాగోఽయం దుష్కరో భూమన్కామానాం విషయాత్మభిః
సుతరాం త్వయి సర్వాత్మన్నభక్తైరితి మే మతిః 15

సోఽహం మమాహమితి మూఢమతిర్విగాఢన్
త్వన్మాయయా విరచితాత్మని సానుబంధే
తత్త్వజ్ఞసా నిగదితం భవతా యథాహం
సంసాధయామి భగవన్ననుశాధి భృత్యమ్ 16

సత్యస్య తే స్వదృశ ఆత్మన ఆత్మనోఽన్యం
వక్తారమీశ విబుధేష్వపి నానుచక్షే
సర్వే విమోహితధియస్తవ మాయయేమే
బ్రహ్మాదయస్తనుభృతో బహిరర్థభావాః 17

తస్మాద్భవంతమనవద్యమనంతపారం
సర్వజ్ఞమీశ్వరమకుణ్డవికుణ్డధిష్ణమ్
నిర్విణ్ణధీరహము హే వృజినాభితప్తో
నారాయణం నరసఖం శరణం ప్రపద్యే 18

శ్రీభగవానువాచ
ప్రాయేణ మనుజా లోకే లోకతత్త్వ విచక్షణాః

- సముద్ధరన్తి హ్యతానమాత్మనైవాశుభాశయాత్ 19
- ఆత్మనో గురురాత్మైవ పురుషస్య విశేషతః
యత్ప్రత్యక్షానుమానాభ్యాం శ్రేయోఽసావనువిన్దతే 20
- పురుషత్వే చ మాం ధీరాః సాఙ్ఖ్యయోగవిశారదాః
ఆవిస్తరాం ప్రపశ్యన్తి సర్వశక్త్యుపబృంహితమ్ 21
- ఏకద్విత్రిచతుస్పాదో బహుపాదస్తథాపదః
బహ్వ్యః సన్తి పురః సృష్టాస్తాసాం మే పౌరుషీ ప్రియా 22
- అత్ర మాం మృగయన్త్యథ్థా యుక్తా హేతుభిరీశ్వరమ్
గృహ్యమాణైర్గుణైర్నిజైర్గ్రాహ్యమనుమానతః 23
- అత్రాప్యదాహరన్తీమమితిహాసం పురాతనమ్
అవధూతస్య సంవాదం యదోరమితతేజసః 24
- అవధూతం ద్వియం కశ్చిచ్ఛరన్తమకుతోభయమ్
కవిం నిరీక్ష్య తరుణం యదుః పప్రచ్ఛ ధర్మవిత్ 25
- శ్రీయదురువాచ
కుతో బుద్ధిరియం బ్రహ్మన్నకర్తుః సువిశారదా
యామాసాద్య భవాల్లోకం విద్వాంశ్చరతి బాలవత్ 26
- ప్రాయో ధర్మార్థకామేషు వివిత్సాయాం చ మానవాః
హేతునైవ సమీహన్త ఆయుషో యశసః శ్రియః 27
- త్వం తు కల్పః కవిర్దక్షః సుభగోఽమృతభాషణః
న కర్తా నేహసే కిఞ్చిజ్ఞడోన్మత్తపిశాచవత్ 28
- జనేషు దహ్యమానేషు కామలోభదవాగ్నినా
న తప్యసేఽగ్నినా ముక్తో గజామ్భుఃస్థ ఇవ ద్విపః 29
- త్వం హి నః పృచ్ఛతాం బ్రహ్మన్నాత్మన్యానన్దకారణమ్

బూహి స్ఫుర్భవిహీనస్య భవతః కేవలాత్మనః 30

శ్రీభగవానువాచ

యదునైవం మహాభాగో బ్రహ్మణ్యేన సుమేధసా
పుష్టః సభాజితః ప్రాహ ప్రశయావనతం ద్విజః 31

శ్రీబ్రాహ్మణ ఉవాచ

సంతి మే గురవో రాజన్బహవో బుద్ధ్యపశ్రితాః
యతో బుద్ధిముపాదాయ ముక్తోఽటామీహ తాన్స్థుణ 32

పుథివీ వాయురాకాశమాపోఽగ్నిశ్చన్ద్రమా రవిః
కపోతోఽజగరః సింధుః పతజ్ఞో మధుకృద్గజః 33

మధుహా హరిణో మీనః పిఙ్గలా కురరోఽర్భకః
కుమారీ శరకృత్సర్ప ఊర్జనాభిః సుపేశకృత్ 34

ఏతే మే గురవో రాజన్చతుర్వింశతిరాశ్రితాః
శిక్షా వృత్తిభిరేతేషామన్వశిక్షమిహాత్మనః 35

యతో యదనుశిక్షామి యథా వా నాహుషాత్మజ
తత్తథా పురుషవ్యాఘ్ర నిబోధ కథయామి తే 36

భూతైరాక్రమ్యమాణోఽపి ధీరో దైవవశానుగైః
తద్విద్వాన్న చలేన్మార్గాదన్వశిక్షం క్షితేర్మతమ్ 37

శశ్వత్పరార్థసర్వేహః పరార్థైకాన్తసమ్భవః
సాధుః శిక్షేత భూభృత్తో నగశిష్యః పరాత్మతామ్ 38

ప్రాణవృత్త్యైవ సన్తుష్యేన్మునిరైషేన్ద్రియప్రియైః
జ్ఞానం యథా న నశ్యేత నావకీర్యేత వాఙ్మనః 39

విషయేష్వావిశన్యోగీ నానాధర్మేషు సర్వతః
గుణదోషవ్యపేతాత్మా న విషజ్ఞేత వాయువత్ 40

- పార్థివేష్విహ దేహేషు ప్రవిష్టస్తద్గుణాశ్రయః
గుణైర్న యుజ్యతే యోగీ గన్ధర్వాయురివాత్మదృక్ 41
- అన్తర్హితశ్చ స్థిరజగ్గమేషు బ్రహ్మాత్మభావేన సమన్వయేన
వ్యాప్త్యావ్యవచ్ఛేదమసగ్గమాత్మనో మునిర్నభస్త్వం వితతస్య భావయేత్ 42
- తేజోఽబన్నమయైర్భావైర్మేఘాద్యైర్వాయునేరితైః
న సృశ్యతే నభస్తద్వత్కాలస్పష్టైర్గుణైః పుమాన్ 43
- స్వచ్ఛః ప్రకృతితః స్నిగ్ధో మాధుర్యస్తీర్థభూర్పుణామ్
మునిః పునాత్యపాం మిత్రమిక్షోపస్పర్శకీర్తనైః 44
- తేజస్వీ తపసా దీప్తో దుర్ధర్షోదరభాజనః
సర్వభక్ష్యోఽపి యుక్తాత్మా నాదత్తే మలమగ్నివత్ 45
- క్షుచిచ్ఛన్నః క్షుచిత్స్పృష్ట ఉపాస్యః శ్రేయ ఇచ్ఛతామ్
భుజ్కే సర్వత్ర దాతృణాం దహన్ప్రాగుత్తరాశుభమ్ 46
- స్వమాయయా సృష్టమిదం సదసల్లక్షణం విభుః
ప్రవిష్ట ఈయతే తత్తత్ స్వరూపోఽగ్నిరివైధసి 47
- విసర్గాద్యాః శ్రుశానాంతా భావా దేహస్య నాత్మనః
కలానామివ చన్ద్రస్య కాలేనావ్యక్తవర్తమా 48
- కాలేన హ్యోఘవేగేన భూతానాం ప్రభవాప్యయౌ
నిత్యావపి న దృశ్యేతే ఆత్మనోఽగ్నేర్యథార్చిషామ్ 49
- గుణైర్గుణానుపాదత్తే యథాకాలం విముఞ్చతి
న తేషు యుజ్యతే యోగీ గోభిర్గా ఇవ గోపతిః 50
- బుధ్యతే స్వే న భేదేన వృక్తిస్థ ఇవ తద్గతః
లక్ష్మతే స్థూలమతిభిరాత్మా చావస్థితోఽర్కవత్ 51
- నాతిన్నేహః ప్రసగ్గో వా కర్తవ్యః క్వాపి కేనచిత్

కుర్వన్విన్దేత సంతాపం కపోత ఇవ దీనధీః	52
కపోతః కశ్చనారణ్యే కృతనీడో వనస్పతౌ కపోత్యా భార్యయా సార్థమువాస కతిచిత్సమాః	53
కపోతౌ స్నేహగుణిత హృదయౌ గృహధర్మిణౌ దృష్టిం దృష్ట్యాఙ్గమజ్ఞేన బుద్ధిం బుద్ధ్యా బబంధతుః	54
శయ్యాసనాటనస్థాన వార్తాక్రీడాశనాదికమ్ మిథునీభూయ విశ్రబ్దౌ చేరతుర్వనరాజిషు	55
యం యం వాఙ్మతి సా రాజస్తర్పయన్త్యనుకమ్పితా తం తం సమనయత్కామం కృచ్ఛేణాప్యజితేన్ద్రియః	56
కపోతీ ప్రథమం గర్భం గృహ్లాన్తి కాల ఆగతే అణ్డాని సుషువే నీడే స్తపత్యుః సన్నిధౌ సతీ	57
తేషు కాలే వ్యజాయంత రచితావయవా హరేః శక్తిభిర్ద్వర్విభావ్యాభిః కోమలాఙ్గతనూరుహాః	58
ప్రజాః పుపుషతుః ప్రీతౌ దమ్పతీ పుత్రవత్సలౌ శృణ్వంతౌ కూజితం తాసాం నిర్వృతౌ కలభాపితైః	59
తాసాం పతత్రైః సుస్పర్శైః కూజితైర్ముగ్ధచేష్టితైః ప్రత్యుగ్ధమైరదీనానాం పితరౌ ముదమాపతుః	60
స్నేహానుబద్ధహృదయావన్యోన్యం విష్ణుమాయయా విమోహితౌ దీనధియౌ శిశూన్పుపుషతుః ప్రజాః	61
ఏకదా జగ్ముతుస్తాసామన్నార్థం తౌ కుటుమ్బినౌ పరితః కాననే తస్మిన్నర్థినౌ చేరతుశ్చిరమ్	62
దృష్ట్వా తాన్లుబ్ధకః కశ్చిద్యదృచ్ఛాతో వనేచరః జగ్రహే జాలమాతత్య చరతః స్వాలయాన్తికే	63

- కపోతశ్చ కపోతీ చ ప్రజాపోషే సదోత్సుకౌ
గతో పోషణమాదాయ స్వనీడముపజగ్ముతుః 64
- కపోతీ స్వాత్మజాన్వీక్య బాలకాన్జాలసమ్ప్రతాన్
తానభ్యధావతోశస్తీక్రోశతో భృశదుఃఖితా 65
- సాసకృత్స్నేహగుణితా దీనచిత్తాజమాయయా
స్వయం చాబధ్యత శిచా బద్ధాన్పుశ్యన్త్యపస్మృతిః 66
- కపోతః స్వాత్మజాన్బద్ధానాత్మనోఽప్యధికాన్ప్రియాన్
భార్యాం చాత్మసమాం దీనో విలలాపాతిదుఃఖితః 67
- అహో మే పశ్యతాపాయమల్పపుణ్యస్య దుర్మతేః
అతృప్తస్యాకృతార్థస్య గృహస్థైవర్గికో హతః 68
- అనురూపానుకూలా చ యస్య మే పతిదేవతా
శూన్యే గృహే మాం సన్త్యజ్య పుత్రైః స్వర్యాతి సాధుభిః 69
- సోఽహం శూన్యే గృహే దీనో మృతదారో మృతప్రజః
జిజీవిషే కిమర్థం వా విధురో దుఃఖజీవితః 70
- తాంస్తథైవావృతాన్సిగ్భిర్మృత్యుగ్రస్తాన్విచేష్టతః
స్వయం చ కృపణః శిక్షు పశ్యన్నప్యబుధోఽపతత్ 71
- తం లబ్ధ్వా లుబ్ధకః క్రూరః కపోతం గృహమేధినమ్
కపోతకాన్కపోతీం చ సిద్ధార్థః ప్రయయౌ గృహమ్ 72
- ఏవం కుటుమ్బ్యశాన్తాత్మా ధ్వన్త్వారామః పతత్రివత్
పుష్టన్కుటుమ్బం కృపణః సానుబన్ధోఽవసీదతి 73
- యః ప్రాప్య మానుషం లోకం ముక్తిద్వారమపావృతమ్
గృహేషు ఖగవత్సక్తస్తమారూఢచ్యుతం విదుః 74

అధ్యాయము - 8

శ్రీబ్రాహ్మణ ఉవాచ

సుఖమైన్ద్రియకం రాజన్స్వర్గే నరక ఏవ చ

దేహినాం యద్యథా దుఃఖం తస్మాన్నేచ్ఛేత తద్బుధః

1

గ్రాసం సుమృష్టం విరసం మహాంతం స్తోకమేవ వా

యదృచ్ఛయైవాపతితం గ్రసేదాజగరో క్రియః

2

శయితాహని భూరీణి నిరాహరో నుపక్రమః

యది నోపనయేద్దాసో మహాహిరివ దిష్టభుక్

3

ఓజఃసహోబలయుతం బిభృద్దేహమకర్మకమ్

శయానో వీతనిద్రశ్చ నేహేతేన్ద్రియవానపి

4

మునిః ప్రసన్నగమ్భిరో దుర్విగాహ్యో దురత్యయః

అనంతపారో హ్యక్షోభ్యః స్తిమితోద ఇవార్ణవః

5

సమృద్ధకామో హీనో వా నారాయణపరో మునిః

నోత్సర్జేత న శుష్యేత సరిద్భిరివ సాగరః

6

దృష్ట్వా స్త్రియం దేవమాయాం తద్భావైరజితేన్ద్రియః

ప్రలోభితః పతత్యన్థే తమస్యగ్నౌ పతజ్జవత్

7

యోషిద్ధిరణ్యాభరణామ్బరాది ద్రవ్యేషు మాయారచితేషు మూఢః

ప్రలోభితాత్మా హ్యపభోగబుద్ధ్యా పతజ్జవన్నశ్యతి నష్టదృష్టిః

8

స్తోకం స్తోకం గ్రసేద్దాసం దేహో వర్తేత యావతా

గృహానహింసన్నాతిషేద్వృత్తిం మాధుకరీం మునిః

9

అణుభ్యశ్చ మహద్భ్యశ్చ శాస్త్రేభ్యః కుశలో నరః

సర్వతః సారమాదద్యాత్పు ష్పేభ్య ఇవ షట్పదః

10

సాయంతనం శ్వస్తనం వా న సజ్జుహ్వీత భిక్షితమ్

- పాణిపాత్రోదరామత్రో మక్షికేవ న సజ్జహీ 11
- సాయస్తనం శ్వస్తనం వా న సజ్జహీత భిక్షుకః
మక్షికా ఇవ సజ్జహన్సహ తేన వినశ్యతి 12
- పదాపి యువతీం భిక్షుర్న సృశేద్ధారవీమపి
సృశన్మరీవ బధ్యేత కరిణ్యా అజ్గసజ్గతః 13
- నాధిగచ్ఛేత్త్రియం ప్రాజ్ఞః కర్హిచ్ఛిన్మత్యమాత్మనః
బలాధికైః స హన్యేత గజైరన్యైర్గజో యథా 14
- న దేయం నోపభోగ్యం చ లుబ్ధైర్యద్దుఃఖసశ్చితమ్
భుజ్కే తదపి తచ్ఛాన్యో మధుహేవార్థవిన్మధు 15
- సుదుఃఖోపార్జితైర్విత్తైరాశాసానాం గృహశిషః
మధుహేవాగ్రతో భుజ్కే యతిర్వై గృహమేధినామ్ 16
- గ్రామ్యగీతం న శృణుయాద్యతిర్వనచరః క్షచిత్
శిక్షేత హరిణాద్భద్రాన్మృగయోగ్గీతమోహితాత్ 17
- నృత్యవాదిత్రగీతాని జషస్తామ్యాణి యోషితామ్
ఆసాం క్రీడనకో వశ్య ఋష్యశృణ్గో మృగీసుతః 18
- జిహ్వయాతిప్రమాధిన్యా జనో రసవిమోహితః
మృత్యుమృచ్ఛత్యసద్బుద్ధిర్మీనస్తు బడిశైర్యథా 19
- ఇన్ద్రియాణి జయన్త్యాశు నిరాహారా మనీషిణః
వర్జయిత్వా తు రసనం తన్నిరన్నస్య వర్జితే 20
- తావజ్జితేన్ద్రియో న స్యాద్విజితాన్యేన్ద్రియః పుమాన్
న జయేద్రసనం యావజ్జితం సర్వం జితే రసే 21
- పిఙ్గలా నామ వేశ్యాసీద్విదేహనగరే పురా
తస్యా మే శిక్షితం కిశ్చిన్నిబోధ నృపనన్దన 22

సా స్వైరిణ్యేకదా కాంతం సజ్జేత ఉపనేష్యతీ
అభూత్కాలే బహిర్ద్వారే బిభ్రతీ రూపముత్తమమ్ 23

మార్గ ఆగచ్ఛతో వీక్ష్య పురుషాన్పురుషర్షభ
తాన్సుల్కదాన్విత్తవతః కాంతాన్మేనేఽర్థకాముకీ 24

ఆగతేష్వపయాతేషు సా సజ్జేతోపజీవినీ
అప్యన్యో విత్తవాన్కోఽపి మాముపైష్యతి భూరిదః 25

ఏవం దురాశయా ధ్వస్త నిద్రా ద్వార్యవలమ్బతీ
నిర్గచ్ఛస్తీ ప్రవిశతీ నిశీథం సమపద్యత 26

తస్యా విత్తాశయా శుష్యద్ వక్త్రాయా దీనచేతసః
నిర్వేదః పరమో జజ్ఞే చింతాహేతుః సుఖావహః 27

తస్యా నిర్విణ్ణచిత్తాయా గీతం శృణు యథా మమ
నిర్వేద ఆశాపాశానాం పురుషస్య యథా హ్యసిః 28

న హ్యజ్ఞాజాతనిర్వేదో దేహబన్ధం జిహాసతి
యథా విజ్ఞానరహితో మనుజో మమతాం నృప 29

పిఙ్గలోవాచ
అహో మే మోహవితతిం పశ్యతావిజితాత్మనః
యా కాంతాదసతః కామం కామయే యేన బాలిశా 30

సన్తం సమీపే రమణం రతిప్రదం విత్తప్రదం నిత్యమిమం విహాయ
అకామదం దుఃఖభయాధిశోక మోహప్రదం తుచ్ఛమహం భజేఽజ్ఞా 31

అహో మయాత్మా పరితాపితో వృథా సాజ్కేత్యవృత్త్యాతివిగర్హవార్తయా
స్త్రైణాన్నరాద్యార్థతృప్తోఽనుశోచ్యాత్మీతేన విత్తం రతిమాత్మనేచ్ఛతీ 32

యదస్థిభిర్నిర్మితవంశవంస్య
స్థూణం త్వచా రోమనఖైః పినద్ధమ్

క్షరన్నవద్వారమగారమేతద్ విణ్మాత్రపూర్ణం మదుపైతి కాన్యా	33
విదేహానాం పురే హ్యస్మిన్నహమేకైవ మూఢధీః యాన్యమిచ్ఛన్త్యసత్యస్మాదాత్మదాత్మామమచ్యుతాత్	34
సుహృత్ప్రేష్టతమో నాథ ఆత్మా చాయం శరీరిణామ్ తం విక్రీయాత్మనైవాహం రమేననేన యథా రమా	35
కియత్ప్రియం తే వ్యభజన్కామా యే కామదా నరాః ఆద్యన్తవన్తో భార్యాయా దేవా వా కాలవిద్రుతాః	36
నూనం మే భగవాన్ప్రీతో విష్ణుః కేనాపి కర్మణా నిర్వేదోఽయం దురాశాయా యస్మై జాతః సుఖావహః	37
మైవం స్యుర్మన్దభాగ్యాయాః క్లేశా నిర్వేదహేతవః యేనానుబన్ధం నిర్మత్త్య పురుషః శమమృచ్ఛతి	38
తేనోపకృతమాదాయ శిరసా గ్రామ్యసజ్జతాః త్యక్త్వా దురాశాః శరణం వ్రజామి తమధీశ్వరమ్	39
సన్తుష్టా శ్రద్ధధత్యేతద్యథాలాభేన జీవతీ విహరామ్యమునైవాహమాత్మనా రమణేన వై	40
సంసారకూపే పతితం విషయైర్ముషితేక్షణమ్ గ్రస్తం కాలాహినాత్మానం కోఽన్యస్తాతుమధీశ్వరః	41
ఆత్మైవ హ్యత్మనో గోప్తా నిర్విద్యేత యదాఖిలాత్ అప్రమత్త ఇదం పశ్యేద్దస్తం కాలాహినా జగత్	42
శ్రీబ్రాహ్మణ ఉవాచ ఏవం వ్యవసితమతిర్దురాశాం కాన్తతర్షజామ్ ఛిత్త్వోపశమమాస్థాయ శయ్యాముపవివేశ సా	43

ఆశా హి పరమం దుఃఖం నైరాశ్యం పరమం సుఖమ్
యథా సజ్చిద్య కాంతాశాం సుఖం సుష్వాప పిజ్జలా

44

అధ్యాయము - 9

శ్రీబ్రాహ్మణ ఉవాచ

పరిగ్రహో హి దుఃఖాయ యద్యత్త్రియతమం నృణామ్
అనంతం సుఖమాప్నోతి తద్విద్వాన్యస్త్వకించనః

1

సామిషం కురరం జఘ్నుర్బలినోఽన్యే నిరామిషాః
తదామిషం పరిత్యజ్య స సుఖం సమవిన్దత

2

న మే మానాపమానౌ స్తో న చింతా గేహపుత్రిణామ్
ఆత్మకీడ ఆత్మరతిర్విచరామీహ బాలవత్

3

ద్వావేవ చింతయా ముక్తౌ పరమానంద ఆప్లుతౌ
యో విముగ్ధో జడో బాలో యో గుణేభ్యః పరం గతః

4

క్షుచిత్కుమారీ త్వాత్మానం వృణానాన్సహమాగతాన్
స్వయం తానర్హయామాస క్వాపి యాతేషు బన్ధషు

5

తేషామభ్యవహారార్థం శాలీన్రహసి పార్థివ
అవఘ్నన్త్యాః ప్రకోష్ఠస్థాశ్చక్రుః శఙ్ఖాః స్వనం మహత్

6

సా తజ్జగుప్సితం మత్వా మహతీ వృడితా తతః
బభ్రువైకైకశః శఙ్ఖన్ద్వా ద్వా పాణ్యోరశేషయత్

7

ఉభయోరప్యభూద్దోషో హ్యవఘ్నన్త్యాః స్వశఙ్ఖయోః
తత్రాప్యేకం నిరభిదదేకస్మాన్నాభవద్ద్వనిః

8

అన్యశిక్షమిమం తస్యా ఉపదేశమరిన్దమ
లోకాననుచరన్నేతాన్లోకతత్త్వ వివిత్సయా

9

- వాసే బహునాం కలహో భవేద్వార్తా ద్వయోరపి
ఏక ఏవ వసేత్తస్మాత్కుమార్యా ఇవ కఙ్కణః 10
- మన ఏకత్ర సంయుష్ణాజ్జితశ్వాసో జితాసనః
వైరాగ్యాభ్యాసయోగేన ధ్రియమాణమతన్త్రితః 11
- యస్మిన్మనో లబ్ధపదం యదేతచ్ఛనైః శనైర్ముఞ్చతి కర్మరేణూన్
సత్త్వేన వృద్ధేన రజస్తమశ్చ విధూయ నిర్వాణముపైత్యనిన్దనమ్ 12
- తదైవమాత్మన్యవరుద్ధచిత్తో న వేద కిఞ్చిద్భూహిరస్తరం వా
యథేషుకారో నృపతిం వ్రజస్తమిషౌ గతాత్మా న దదర్శ పార్శ్వే 13
- ఏకచార్యనికేతః స్యాదప్రమత్తో గుహాశయః
అలక్ష్మమాణ ఆచారైర్మునిరేకోఽల్పభాషణః 14
- గృహారమ్భో హి దుఃఖాయ విఫలశ్చాధ్రువాత్మనః
సర్పః పరకృతం వేశ్మ ప్రవిశ్య సుఖమేధతే 15
- ఏకో నారాయణో దేవః పూర్వసృష్టం స్వమాయయా
సంహృత్య కాలకలయా కల్పాంత ఇదమీశ్వరః
ఏక ఏవాద్వితీయోఽభూదాత్మాధారోఽఖిలాశ్రయః 16
- కాలేనాత్మానుభావేన సామ్యం నీతాసు శక్తిషు
సత్త్వాదిష్వాదిపురుషః ప్రధానపురుషేశ్వరః 17
- పరావరాణాం పరమ ఆస్తే కైవల్యసంజ్ఞితః
కేవలానుభవానన్ద సన్దోహో నిరుపాధికః 18
- కేవలాత్మానుభావేన స్వమాయాం త్రిగుణాత్మికామ్
సజ్జ్ఞో భయన్ముజత్యాదౌ తయా సూత్రమరిన్దమ 19
- తామాహుస్త్రగుణవ్యక్తిం సృజన్తిం విశ్వతోముఖమ్
యస్మిన్ప్రేతమిదం విశ్వం యేన సంసరతే పుమాన్ 20

యథోర్జనాభిర్బుదయాదూర్ణాం సంతత్య వక్తతః
తయా విహృత్య భూయస్తాం గ్రసత్యేవం మహేశ్వరః 21

యత్ర యత్ర మనో దేహీ ధారయేత్సకలం ధియా
స్నేహద్వేషాద్భయద్వాపి యాతి తత్తత్త్వ రూపతామ్ 22

కీటః పేశస్యతం ధ్యాయన్కుడ్యాం తేన ప్రవేశితః
యాతి తత్సాత్మతాం రాజన్పుర్వరూపమసన్త్యజన్ 23

ఏవం గురుభ్య ఏతేభ్య ఏషా మే శిక్షితా మతిః
స్వాత్మోపశిక్షితాం బుద్ధిం శృణు మే వదతః ప్రభో 24

దేహో గురుర్మమ విరక్తివివేకహేతుర్
బిభ్రత్స్మ సత్త్వనిధనం సతతార్తుదర్శమ్
తత్త్వాన్యనేన విమృశామి యథా తథాపి
పారకృమిత్యవసితో విచరామ్యసజ్గః 25

జాయాత్మజార్థపశుభృత్యగృహోప్తవర్గాన్
పుష్నాతి యత్త్రియచిక్రీర్షయా వితన్వన్
స్వాస్తే సకృచ్చమవరుద్ధధనః స దేహః
సృష్ట్యాస్య బీజమవసీదతి వృక్షధర్మః 26

జిహ్వాకతోఽముమపకర్షతి కర్షి తర్షా
శిశ్నోఽన్యతస్త్వగుదరం శ్రవణం కుతశ్చిత్
ఘ్రాణోఽన్యతశ్చపలదృక్ష్వ చ కర్మశక్తిర్
బహ్వ్యః సపత్న్య ఇవ గేహపతిం లునన్తి 27

సృష్ట్యా పురాణి వివిధాన్యజయాత్మశక్త్యా
వృక్షాన్సరీసృపపశూన్ఘగదన్దశూకాన్
తైస్సైరతుష్టహృదయః పురుషం విధాయ
బ్రహ్మవలోకధిషణం ముదమాప దేవః 28

లబ్ధ్వా సుదుర్లభమిదం బహుసమ్భవాన్తే

మానుష్యమర్థదమనిత్యమపీహ ధీరః
తూర్ణం యతేత న పతేదనుమృత్యు యావన్
నిశ్చేయసాయ విషయః ఖలు సర్వతః స్యాత్ 29

ఏవం సజ్ఞాతవైరాగ్యో విజ్ఞానాలోక ఆత్మని
విచరామి మహీమేతాం ముక్తసంజ్ఞోఽనహబ్ధుతః 30

న హ్యేకస్మాద్గురోర్జ్ఞానం సుస్థిరం స్యాత్సుపుష్కలమ్
బ్రహ్మైతదద్వితీయం వై గీయతే బహుధర్షిభిః 31

శ్రీభగవానువాచ
ఇత్యుక్త్వా స యదుం విప్రస్తమామన్త్ర గభీరధీః
వన్దితః స్వర్చితో రాజ్ఞా యయౌ ప్రీతో యథాగతమ్ 32

అవధూతవచః శ్రుత్వా పూర్వేషాం నః స పూర్వజః
సర్వసంకలనిర్ముక్తః సమచిత్తో బభూవ హ 33

అధ్యాయము - 10

శ్రీభగవానువాచ
మయోదితేష్వవహితః స్వధర్మేషు మదాశ్రయః
వర్ణాశ్రమకులాచారమకామాత్మా సమాచరేత్ 1

అస్వీక్షేత విశుద్ధాత్మా దేహినాం విషయాత్మనామ్
గుణేషు తత్త్వ ధ్యానేన సర్వారంభవిపర్యయమ్ 2

సుప్తస్య విషయాలోకో ధ్యాయతో వా మనోరథః
నానాత్మకత్వాద్విఫలస్తథా భేదాత్మధీర్గుణైః 3

నివృత్తం కర్మ సేవేత ప్రవృత్తం మత్పరస్యజేత్
జిజ్ఞాసాయాం సమప్రవృత్తో నాద్రియేత్కర్మచోదనామ్ 4

యమానభీక్షం సేవేత నియమాన్మత్పరః క్వచిత్

- మదభిజ్ఞం గురుం శాస్తముపాసీత మదాత్మకమ్ 5
- అమాన్యమత్సరో దక్షో నిర్మమో దృఢసౌహృదః
అసత్వరోఽర్థజిజ్ఞాసురనసూయురమోఘవాక్ 6
- జాయాపత్యగృహక్షేత్ర స్వజనద్రవిణాదిషు
ఉదాసీనః సమం పశ్యన్సర్వేష్వర్థమివాత్మనః 7
- విలక్షణః స్థూలసూక్ష్మాద్దేహదాత్మేక్షితా స్వదృక్
యథాగ్నిర్దారుణో దాహ్యద్దాహకోఽన్యః ప్రకాశకః 8
- నిరోధోత్పత్త్యణుబృహన్ నానాత్వం తత్కృతాన్లుణాన్
అంతః ప్రవిష్ట ఆధత్త ఏవం దేహగుణాన్పురః 9
- యోఽసౌ గుణైర్విరచితో దేహోఽయం పురుషస్య హి
సంసారస్తన్నిబన్ధోఽయం పుంసో విద్యా చ్ఛిదాత్మనః 10
- తస్మాజ్జిజ్ఞాసయాత్మానమాత్మస్థం కేవలం పరమ్
సజ్గమ్య నిరసేదేతద్వస్తుబుద్ధిం యథాక్రమమ్ 11
- ఆచార్యోఽరణిరాద్యః స్యాదస్తేవాస్యత్తరారణిః
తత్సన్ధానం ప్రవచనం విద్యాసన్నిః సుఖావహః 12
- వైశారదీ సాతివిశుద్ధబుద్ధిర్ధునోతి మాయాం గుణసమ్ప్రసూతామ్
గునాంశ్చ సన్దహ్య యదాత్మమేతత్స్థ యం చ శాన్యత్యసమిద్యథాగ్నిః 13
- అథైషామృగర్మకర్తృణాం భోక్తృణాం సుఖదుఃఖయోః
నానాత్వమథ నిత్యత్వం లోకకాలాగమాత్మనామ్ 14
- మన్యసే సర్వభావానాం సంస్థా హ్యౌత్పత్తికీ యథా
తత్తదాకృతిభేదేన జాయతే భిద్యతే చ ధీః 15
- ఏవమప్యజ్ఞ సర్వేషాం దేహినాం దేహయోగతః
కాలావయవతః సన్తి భావా జన్మాదయోఽసకృత్ 16

- తత్రాపి కర్మణాం కర్తురస్వాతంత్ర్యం చ లక్ష్యతే
భోక్తృశ్చ దుఃఖసుఖయోః కో న్వర్థో వివశం భజేత్ 17
- న దేహినాం సుఖం కిञ్చిద్విద్యతే విదుషామపి
తథా చ దుఃఖం మూఢానాం వృథాహజ్కరణం పరమ్ 18
- యది ప్రాప్తిం విఘాతం చ జానన్తి సుఖదుఃఖయోః
తేఽప్యథా న విదుర్యోగం మృత్యుర్న ప్రభవేద్యథా 19
- కోఽన్వర్థః సుఖయత్యేనం కామో వా మృత్యురన్తికే
ఆఘాతం నీయమానస్య వధ్యస్యేవ న తుష్టిదః 20
- శ్రుతం చ దృష్టవద్దుష్టం స్పృధాసూయాత్యయవ్యయైః
బహ్వన్తరాయకామత్వాత్మసివచ్ఛాపి నిష్ఫలమ్ 21
- అన్తరామైరవిహితో యది ధర్మః స్వనుష్ఠితః
తేనాపి నిర్జితం స్థానం యథా గచ్ఛతి తచ్ఛృణు 22
- ఇష్టేహ దేవతా యజ్ఞైః స్వర్లోకం యాతి యాజ్ఞికః
భుజ్జీత దేవవత్తత్ర భోగాన్దివ్యాన్నిజార్జితాన్ 23
- స్వపుణ్యోపచితే శుభ్రే విమాన ఉపగీయతే
గన్ధర్వైర్విహరన్మధ్యే దేవీనాం హృద్యవేషధృక్ 24
- స్త్రీభిః కామగయానేన కిఞ్చిన్నిజాలమాలినా
క్రీడన్న వేదాత్మపాతం సురాక్రీడేషు నిర్ఘృతః 25
- తావత్స మోదతే స్వర్గే యావత్స ణ్యం సమాప్యతే
క్షీణపున్యః పతత్యర్వాగనిచ్ఛన్మాలచాలితః 26
- యద్యధర్మరతః సఙ్గాదసతాం వాజితేన్ద్రియః
కామాత్మా కృపణో లుబ్ధః స్త్రైణో భూతవిహింసకః 27

- పశూనవిధినాలభ్య ప్రేతభూతగణాన్యజన్
నరకానవశో జన్తుర్గత్వా యాత్యుల్బణం తమః 28
- కర్మాణి దుఃఖోదర్మాణి కుర్వన్దేహేన తైః పునః
దేహమాభజతే తత్ర కిం సుఖం మర్త్యధర్మిణః 29
- లోకానాం లోకపాలానాం మద్భయం కల్పజీవినామ్
బ్రహ్మణోఽపి భయం మత్తో ద్విపరార్థపరాయుషః 30
- గుణాః సృజంతి కర్మాణి గుణోఽనుసృజతే గుణాన్
జీవన్తు గుణసంయుక్తో భుక్తే కర్మఫలాన్యసౌ 31
- యావత్స్యాద్గుణవైషమ్యం తావన్నానాత్వమాత్మనః
నానాత్వమాత్మనో యావత్పారతన్త్ర్యం తదైవ హి 32
- యావదస్యాస్వతన్త్ర్యత్వం తావదీశ్వరతో భయమ్
య ఏతత్సముపాసీరంస్తే ముహ్యంతి శుచార్పితాః 33
- కాల ఆత్మాగమో లోకః స్వభావో ధర్మ ఏవ చ
ఇతి మాం బహుధా ప్రాహుర్గుణవ్యతికరే సతి 34
- శ్రీద్ధవ ఉవాచ
గుణేషు వర్తమానోఽపి దేహజేష్వనపావృతః
గుణైర్న బధ్యతే దేహీ బధ్యతే వా కథం విభో 35
- కథం వర్తేత విహరేత్కైర్వా జ్ఞాయేత లక్షణైః
కిం భుజ్జీతోత విసృజేచ్ఛయీతాసీత యాతి వా 36
- ఏతదచ్యుత మే బ్రూహి ప్రశ్నం ప్రశ్నవిదాం వర
నిత్యబద్ధో నిత్యముక్త ఏక ఏవేతి మే భ్రమః 37

అధ్యాయము - 11

శ్రీభగవానువాచ

బద్ధో ముక్త ఇతి వ్యాఖ్యా గుణతో మే న వస్తుతః
గుణస్య మాయామూలత్వాన్న మే మోక్షో న బద్ధనమ్

1

శోకమోహౌ సుఖం దుఃఖం దేహపత్తిశ్చ మాయయా
స్వప్నో యథాత్మనః ఖ్యాతిః సంస్మతిర్న తు వాస్తవీ

2

విద్యావిద్యే మమ తనూ విద్వద్భవ శరీరిణామ్
మోక్షబద్ధకరీ ఆద్యే మాయయా మే వినిర్మితే

3

ఏకస్యైవ మమాంశస్య జీవస్యైవ మహామతే
బంధోఽస్యావిద్యయానాదిర్విద్యయా చ తథేతరః

4

అథ బద్ధస్య ముక్తస్య వైలక్షణ్యం వదామి తే
విరుద్ధధర్మిణోస్తాత స్థితయోరేకధర్మిణి

5

సుపర్ణావేతౌ సదృశౌ సఖాయౌ యదృచ్ఛయ్యైతౌ కృతనీడౌ చ వృక్షే
ఏకస్తయోః ఖాదతి పిష్పలాన్నమన్యో నిరన్యోఽపి బలేన భూయాన్

6

ఆత్మానమన్యం చ స వేద విద్వానపిష్పలాదో న తు పిష్పలాదః
యోఽవిద్యయా యుక్స తు నిత్యబద్ధో విద్యామయో యః స తు నిత్యముక్తః

7

దేహస్థోఽపి న దేహస్థో విద్వాన్స్వప్నాద్యథోత్థితః
అదేహస్థోఽపి దేహస్థః కుమతిః స్వప్నదృగృథా

8

ఇన్ద్రియైరిన్ద్రియార్థేషు గుణైరపి గుణేషు చ
గృహ్యమాణేష్వహం కుర్యాన్న విద్వాన్యస్త్వవిక్రియః

9

దైవాధీనే శరీరేఽస్మిన్గుణభావ్యేన కర్మణా
వర్తమానోఽబుధస్తత్ర కర్తాస్మీతి నిబధ్యతే

10

ఏవం విరక్తః శయన ఆసనాటనమజ్జనే

- దర్శనస్పర్శనఘ్రాణ భోజనశ్రవణాదిషు
న తథా బధ్యతే విద్వాన్తత్ర తత్రాదయన్గుణాన్ 11
- ప్రకృతిస్థోఽప్యసంసక్తో యథా ఖం సవితానిలః
వైశారద్యేక్షయాసజ్గ శితయా చిన్నసంశయః 12
ప్రతిబుద్ధ ఇవ స్వప్నాన్నానాత్వాద్వినివర్తతే 13
- యస్య స్యుర్వీతసజ్కల్పః ప్రాణేన్ద్రియర్షనోధియామ్
వృత్తయః స వినిర్ముక్తో దేహస్థోఽపి హి తద్గుణైః 14
- యస్యాత్మా హింస్యతే హింసైర్యేన కిఞ్చిద్యదృచ్ఛయా
అర్చ్యతే వా క్షచిత్తత్ర న వ్యతిక్రియతే బుధః 15
- న స్తువీత న నిన్దేత కుర్వతః సాధ్వసాధు వా
వదతో గుణదోషాభ్యాం వర్జితః సమదృఙ్మునిః 16
- న కుర్యాన్న వదేత్కిఞ్చిన్న ధ్యాయేత్సాధ్వసాధు వా
ఆత్మారామోఽనయా వృత్త్యా విచరేజ్జడవన్మునిః 17
- శబ్దబ్రహ్మణి నిష్ణాతో న నిష్ణాయాత్పరే యది
శ్రమస్తస్య శ్రమఫలో హ్యధేనుమివ రక్షతః 18
- గాం దుగ్ధదోహమసతీం చ భార్యాం దేహం పరాధీనమసత్ప్రజాం చ
విత్తం త్వతీర్థీకృతమగ్గ వాచం హీనాం మయా రక్షతి దుఃఖదుఃఖీ 19
- యస్యాం న మే పావనమగ్గ కర్మ స్థిత్యుద్భవప్రాణనిరోధమస్య
లీలావతారేఽపి తజన్మ వా స్యాద్వన్త్యాం గిరం తాం బిభృయాన్న ధీరః 20
- ఏవం జిజ్ఞాసయాపోహ్య నానాత్వభ్రమమాత్మని
ఉపారమేత విరజం మనో మయ్యర్ఘ్య సర్వగే 21
- యద్యనీశో ధారయితుం మనో బ్రహ్మణి నిశ్చలమ్
మయి సర్వాణి కర్మాణి నిరపేక్షః సమాచర 22

శ్రద్ధాల్పర్మత్కథాః శృణ్వన్సుభద్రా లోకపావనీః గాయన్మనుస్మరన్మర్మ జన్మ చాభినయన్ముహుః	23
మదర్థే ధర్మకామార్థానాచరన్మదపాశ్రయః లభతే నిశ్చలాం భక్తిం మయ్యుద్ధవ సనాతనే	24
సత్సజ్జలబ్ధయా భక్త్యా మయి మాం స ఉపాసితా స వై మే దర్శితం సద్భిరజ్ఞాసా విన్దతే పదమ్	25
శ్రీద్ధవ ఉవాచ సాధుస్తవోత్తమశ్లోక మతః కీదృగ్విధః ప్రభో భక్తిస్త్వయ్యుపయుజ్యేత కీదృశి సద్భిరాదృతా	26
ఏతన్నే పురుషాధ్యక్ష లోకాధ్యక్ష జగత్ప్రభో ప్రణతాయానురక్తాయ ప్రపన్నాయ చ కథ్యతామ్	27
త్వం బ్రహ్మ పరమం వ్యోమ పురుషః ప్రకృతేః పరః అవతీర్నోఽసి భగవన్స్వేచ్ఛోపాత్తపుథగ్వపుః	28
శ్రీభగవానువాచ కృపాల్పరకృతద్రోహస్తితిక్షుః సర్వదేహినామ్ సత్యసారోఽనవద్యాత్మా సమః సర్వోపకారకః	29
కాష్ఠైరహతధీర్దాన్తో మృదుః శుచిరకించనః అనీహో మితభుక్శాన్తః స్థిరో మచ్ఛరణో మునిః	30
అప్రమత్తో గభీరాత్మా ధృతిమాఞ్జితషడ్గుణః అమానీ మానదః కల్యో మైత్రః కారుణికః కవిః	31
ఆజ్ఞాయైవం గుణాన్దోషాన్మయాదిష్టానపి స్వకాన్ ధర్మాన్సన్యజ్య యః సర్వాన్మాం భజేత స తు సత్తమః	32
జ్ఞాత్వాజ్ఞాత్వాథ యే వై మాం యావాన్యశ్చాస్మి యాదృశః భజన్త్యనన్యభావేన తే మే భక్తతమా మతాః	33

- మల్లిజమద్భక్తజన దర్శనస్పర్శనార్చనమ్
పరిచర్యా స్తుతిః ప్రహ్వ గుణకర్మానుకీర్తనమ్ 34
- మత్కథాశ్రవణే శ్రద్ధా మదనుధ్యానముద్ధవ
సర్వలాభోపహరణం దాసేనాత్మనివేదనమ్ 35
- మజ్జన్మకర్మకథనం మమ పర్వానుమోదనమ్
గీతతాండవవాదిత్ర గోష్ఠీభిర్మధ్దుహోత్సవః 36
- యాత్రా బలివిధానం చ సర్వవార్షికపర్వసు
వైదికీ తాన్త్రికీ దీక్షా మదీయవ్రతధారణమ్ 37
- మమార్చాస్థాపనే శ్రద్ధా స్వతః సంహత్య చోద్యమః
ఉద్యానోపవనాక్రీడ పురమన్దిరకర్మణి 38
- సమ్మార్జనోపలేపాభ్యాం సేకమణ్డలవర్తనైః
గృహశుశ్రూషణం మహ్యం దాసవద్యదమాయయా 39
- అమానిత్వమదమ్భిత్వం కృతస్యాపరికీర్తనమ్
అపి దీపావలోకం మే నోపయుజ్ఞాన్నివేదితమ్ 40
- యద్యదిష్టతమం లోకే యచ్ఛాతిప్రియమాత్మనః
తత్తన్నివేదయేన్మహ్యం తదానన్తాయ కల్పతే 41
- సూర్యోఽగ్నిర్బాహ్మణా గావో వైష్ణవః ఖం మరుజ్జలమ్
భూరాత్మా సర్వభూతాని భద్ర పూజాపదాని మే 42
- సూర్యే తు విద్యయా త్రయ్యా హవిషాగ్నౌ యజేత మామ్
ఆతిధ్యేన తు విప్రాగ్ర్యే గోష్వజ్గ యవసాదినా 43
- వైష్ణవే బన్ధసత్యత్వా హృది ఖే ధ్యాననిష్ఠయా
వాయౌ ముఖ్యధియా తోయే ద్రవ్యైస్తోయపురఃసరైః 44
- స్థణ్డిలే మస్త్రహృదయైర్భౌగైరాత్మానమాత్మని

క్షేత్రజ్ఞం సర్వభూతేషు సమత్వేన యజేత మామ్ 45

ధిష్ణ్యేష్విత్యేషు మద్రూపం శఙ్ఖచక్రగదామ్బుజైః
యుక్తం చతుర్భుజం శాంతం ధ్యాయన్నర్చేత్సమాహితః 46

ఇష్టాపూర్తేన మామేవం యో యజేత సమాహితః
లభతే మయి సద్భక్తిం మత్స్మృతిః సాధుసేవయా 47

ప్రాయేణ భక్తియోగేన సత్సజ్జేన వినోద్ధవ
నోపాయో విద్యతే సమ్యక్ప్రాయణం హి సతామహమ్ 48

అధైతత్పురమం గుహ్యం శృణ్వతో యదునన్దన
సుగోప్యమపి వక్ష్యామి త్వం మే భృత్యః సుహృత్సఖా 49

అధ్యాయము - 12

శ్రీభగవానువాచ

న రోధయతి మాం యోగో న సాఙ్ఖ్యం ధర్మ ఏవ చ
న సావధ్యాయస్తపస్త్యాగో నేష్టాపూర్తం న దక్షిణా 1

వ్రతాని యజ్ఞశ్చన్దాంసి తీర్థాని నియమా యమాః
యథావరున్ధే సత్సజ్గః సర్వసజ్గాపహో హి మామ్ 2

సత్సజ్జేన హి దైతేయా యాతుధానా మృగాః ఖగాః
గన్ధర్వాపురసో నాగాః సిద్ధాశ్చారణగుహ్యకాః 3

విద్యాధరా మనుష్యేషు వైశ్యాః శూద్రాః స్త్రియోఽన్త్యజాః
రజస్తమఃప్రకృతయస్తస్మిన్స్తస్మిన్యగే యుగే 4

బహవో మత్పదం ప్రాప్తాస్తాస్త్రాస్త్రకాయాధవాదయః
వృషపర్వా బలిర్బాణో మయశ్చాథ విభీషణః 5

సుగ్రీవో హనుమాన్పుక్షో గజో గృధ్రో వణిక్పథః

- వ్యాధః కుబ్జా వ్రజే గోప్యో యజ్ఞపత్న్యస్తథాపరే 6
- తే నాధీతశ్చుతిగణా నోపాసితమహత్తమాః
అవ్రతాతప్తతపసః మత్సజ్ఞాన్మాముపాగతాః 7
- కేవలేన హి భావేన గోప్యో గావో నగా మృగాః
యేఽన్యే మూఢధియో నాగాః సిద్ధా మామీయురజ్జసా 8
- యం న యోగేన సాఙ్ఖ్యేన దానవ్రతతపోఽధ్వరైః
వ్యాఖ్యాస్వాధ్యాయసన్న్యాసైః ప్రాప్నుయాద్యత్నవానపి 9
- రామేణ సార్దం మధురాం ప్రణీతే శ్వాఫల్కినా మయ్యనురక్తచిత్తాః
విగాఢభావేన న మే వియోగ తీవ్రాధయోఽన్యం దదృశుః సుఖాయ 10
- తాస్తాః క్షపాః ప్రేష్ఠతమేన నీతా మయ్యేవ వృన్దావనగోచరేణ
క్షణార్ధవత్తాః పునరన్గ తాసాం హీనా మయా కల్పసమా బభూవుః 11
- తా నావిదన్మయ్యనుషక్లబద్ధ ధియః స్వమాత్మానమదస్తథేదమ్
యథా సమాధౌ మునయోఽబ్ధితోయే నద్యః ప్రవిష్టా ఇవ నామరూపే 12
- మత్కామా రమణం జారమస్వరూపవిదోఽబలాః
బ్రహ్మ మాం పరమం ప్రాపుః సజ్ఞాచ్ఛతసహస్రశః 13
- తస్మాత్త్వ ముద్ధవోత్సుజ్య చోదనాం ప్రతిచోదనామ్
ప్రవృత్తిం చ నివృత్తిం చ శ్రోతవ్యం శ్రుతమేవ చ 14
- మామేకమేవ శరణమాత్మానం సర్వదేహినామ్
యాహి సర్వాత్మభావేన మయా స్యా హ్యకుతోభయః 15
- శ్రీధ్రవ ఉవాచ
సంశయః శృణ్వతో వాచం తవ యోగేశ్వరేశ్వర
న నివర్తత ఆత్మస్థో యేన భ్రామ్యతి మే మనః 16
- శ్రీభగవానువాచ

- స ఏష జీవో వివరప్రసూతిః ప్రాణేన ఘోషేణ గుహం ప్రవిష్టః
మనోమయం సూక్ష్మముపేత్య రూపం మాత్రా స్వరో వర్ణ ఇతి స్థవిష్టః 17
- యథానలః ఖేసనిలబన్ధురుష్మా బలేన దారుణ్యధిమధ్యమానః
అణుః ప్రజాతో హవిషా సమేధతే తథైవ మే వ్యక్తిరియం హి వాణీ 18
- ఏవం గదిః కర్మ గతిర్విసర్గో ఘోరో రసో దృక్స్పర్శః శ్రుతిశ్చ
సజ్కల్పవిజ్ఞానమథాభిమానః సూత్రం రజఃసత్త్వ తమోవికారః 19
- అయం హి జీవస్త్రివృదబ్జయోనిరవ్యక్త ఏకో వయసా స ఆద్యః
విశ్లిష్టశక్తిర్బహుధేవ భాతి బీజాని యోనిం ప్రతిపద్య యద్వత్ 20
- యస్మిన్నిదం ప్రోతమశేషమోతం పటో యథా తన్తువితానసంస్థః
య ఏష సంసారతరుః పురాణః కర్మాత్మకః పుష్పఫలే ప్రసూతే 21
- ద్వే అస్య బీజే శతమూలస్త్రినాలః పఞ్చస్కన్ధః పఞ్చరసప్రసూతిః
దశైకశాఖో ద్విసుపర్ణనీడస్త్రివల్కలో ద్విఫలోఽర్కం ప్రవిష్టః 22
- అదన్తి చైకం ఫలమస్య గృధ్రా గ్రామేచరా ఏకమరణ్యవాసాః
హంసా య ఏకం బహురూపమిజ్యైర్మాయామయం వేద స వేద వేదమ్ 23
- ఏవం గురూపాసనయైకభక్త్యా విద్యాకుఠారేణ శితేన ధీరః
వివృశ్చ్య జీవాశయమప్రమత్తః సమృద్య చాత్మానమథ త్యజాస్తమ్ 24

అధ్యాయము - 13

శ్రీభగవానువాచ

- సత్త్వం రజస్తమ ఇతి గుణా బుద్ధేర్న చాత్మనః
సత్త్వేనాన్యతమౌ హన్యాత్సత్త్వం సత్త్వేన చైవ హి 1
- సత్త్వాద్ధర్మో భవేద్వృద్ధాత్పుంసో మద్భక్తిలక్షణః
సాత్త్వికోపాసయా సత్త్వం తతో ధర్మః ప్రవర్తతే 2

- ధర్మో రజస్తమో హన్యాత్సత్త్వ వృద్ధిరనుత్తమః
ఆశు నశ్యతి తస్మాలో హ్యధర్మ ఉభయే హతే 3
- ఆగమోఽపః ప్రజా దేశః కాలః కర్మ చ జన్మ చ
ధ్యానం మన్తోఽథ సంస్కారో దశైతే గుణహతవః 4
- తత్తత్సాత్త్వికమేవైషాం యద్యద్వృద్ధాః ప్రచక్షతే
నిన్దన్తి తామసం తత్తద్రాజసం తదుపేక్షితమ్ 5
- సాత్త్వికాన్యేవ సేవేత పుమాన్సత్త్వ వివృద్ధయే
తతో ధర్మస్తతో జ్ఞానం యావత్సృతిరపోహనమ్ 6
- వేణుసంక్తుర్జజో వహ్నిర్దగ్ధ్యా శామ్యతి తద్వనమ్
ఏవం గుణవ్యత్యయజో దేహః శామ్యతి తత్త్రియః 7
- శ్రీధ్రవ ఉవాచ
విదన్తి మర్త్యాః ప్రాయేణ విషయాన్పదమాపదామ్
తథాపి భుజ్జతే కృష్ణ తత్కథం శ్వఖరాజవత్ 8
- శ్రీభగవానువాచ
అహమిత్యన్యథాబుద్ధిః ప్రమత్తస్య యథా హృది
ఉత్సర్పతి రజో ఘోరం తతో వైకారికం మనః 9
- రజోయుక్తస్య మనసః సజ్కల్పః సవికల్పకః
తతః కామో గుణధ్యానాద్దుఃసహః స్యాద్ధి దుర్మతేః 10
- కరోతి కామవశగః కర్మాణ్యవిజితేన్ద్రియః
దుఃఖోదర్కాణి సమ్పశ్యన్రజోవేగవిమోహితః 11
- రజస్తమోభ్యాం యదపి విద్వాన్విక్షిప్తధీః పునః
అతన్ద్రితో మనో యుజ్జన్దోషదృష్టిర్న సజ్జతే 12
- అప్రమత్తోఽనుయుజ్జీత మనో మయ్యర్పయశ్చనైః
అనిర్విణ్ణో యథాకాలం జితశ్వాసో జితాసనః 13

ఏతావాన్యోగ ఆదిష్ఠో మచ్ఛిష్యైః సనకాదిభిః
సర్వతో మన ఆకృష్య మయ్యుద్ధావేశ్యతే యథా 14

శ్రీద్ధవ ఉవాచ
యదా త్వం సనకాదిభ్యో యేన రూపేణ కేశవ
యోగమాదిష్టవానేతద్ద్రాపమిచ్ఛామి వేదితుమ్ 15

శ్రీభగవానువాచ
పుత్రా హిరణ్యగర్భస్య మానసాః సనకాదయః
పప్రచ్ఛుః పితరం సూక్ష్మాం యోగస్యైకాన్తికీమ్గతిమ్ 16

సనకాదయ ఉచుః
గుణేష్వావిశతే చేతో గుణాశ్చేతసి చ ప్రభో
కథమన్యోన్యసన్త్యాగో ముముక్షోరతితితీర్హిః 17

శ్రీభగవానువాచ
ఏవం పృష్ఠో మహాదేవః స్వయమ్భూర్భూతభావనః
ధ్యాయమానః ప్రశ్నబీజం నాభ్యపద్యత కర్మధీః 18

స మామచింతయద్దేవః ప్రశ్నపారతితీర్హయా
తస్యాహం హంసరూపేణ సకాశమగమం తదా 19

దృష్ట్వా మామృ ఉపవ్రజ్య కృత్వ పాదాభివన్దనమ్
బ్రహ్మణమగ్రతః కృత్వా పప్రచ్ఛుః కో భవానితి 20

ఇత్యహం మునిభిః పృష్టస్తత్త్వ జిజ్ఞాసుభిస్తదా
యదవో చమహం తేభ్యస్తదుద్ధవ నిబోధ మే 21

వస్తునో యద్యనానాత్వ ఆత్మనః ప్రశ్న ఈదృశః
కథం ఘటేత వో విప్రౌ వక్తుర్వా మే క ఆశ్రయః 22

పశ్చాత్మకేషు భూతేషు సమానేషు చ వస్తుతః
కో భవానితి వః ప్రశ్నే వాచారమ్భౌ హ్యనర్థకః 23

మనసా వచసా దృష్ట్యా గృహ్యతేఽన్వైరపీన్ద్రియైః
అహమేవ న మత్తోఽన్యదితి బుధ్యధ్వమజ్ఞసా 24

గుణేష్వావిశతే చేతో గుణాశ్చేతసి చ ప్రజాః
జీవస్య దేహ ఉభయం గుణాశ్చేతో మదాత్మనః 25

గుణేషు చావిశచ్ఛిత్తమభీక్షం గుణసేవయా
గుణాశ్చ చిత్తప్రభవా మద్రూప ఉభయం త్యజేత్ 26

జాగ్రత్స్వ ప్నః సుషుప్తం చ గుణతో బుద్ధివృత్తయః
తాసాం విలక్షణో జీవః సాక్షిత్వేన వినిశ్చితః 27

యర్హిసంసృతిబన్ధోఽయమాత్మనో గుణవృత్తిదః
మయి తుర్యే స్థితో జహ్యత్త్యాగస్తద్గుణచేతసామ్ 28

అహంకారకృతం బన్ధమాత్మనోఽర్థవిపర్యయమ్
విద్వాన్నిర్విద్య సంసార చింతాం తుర్యే స్థితస్యజేత్ 29

యావన్నానార్థధీః పుంసో న నివర్తేత యుక్తిభిః
జాగర్యపి స్వపన్నజ్ఞః స్వప్నే జాగరణం యథా 30

అసత్త్వాదాత్మనోఽన్యేషాం భావానాం తత్కృతా భిదా
గతయో హేతవశ్చాస్య మృషా స్వప్నదృశో యథా 31

యో జాగరే బహిరనుక్షణధర్మిణోఽర్థాన్
భుక్తే సమస్తకరణైర్ద్వది తత్సదృక్షాన్
స్వప్నే సుషుప్త ఉపసంహరతే స ఏకః
స్మృత్యన్వయాత్తిగుణవృత్తిదృగిన్ద్రియేశః 32

ఏవం విమృశ్య గుణతో మనసస్త్రవస్థా
మన్మాయయా మయి కృతా ఇతి నిశ్చితార్థాః
సఙ్ఘేద్య హార్దమనుమానసదుక్తితీక్ష

జ్ఞానాసినా భజత మాఖిలసంశయాధిమ్ 33

ఈక్షేత విభ్రమమిదం మనసో విలాసం
దృష్టం వినష్టమతిలోలమలాతచక్రమ్
విజ్ఞానమేకమురుధేవ విభాతి మాయా
స్వప్నస్త్రిధా గుణవిసర్గకృతో వికల్పః 34

దృష్టిమృతః ప్రతినివర్త్య నివృత్తతృష్ణస్
తూష్ణీం భవేన్నిజసుఖానుభవో నిరీహః
సన్నశ్యతే క్ష చ యదీదమవస్తుబుద్ధ్యా
త్యక్తం భ్రమాయ న భవేత్స్మృతిరానిపాతాత్ 35

దేహం చ నశ్వరమవస్థితముత్థితం వా
సిద్ధో న పశ్యతి యతోఽధ్యగమత్స్వ రూపమ్
దైవాదపేతమథ దైవవశాదుపేతం
వాసో యథా పరికృతం మదిరామదాన్దః 36

దేహోఽపి దైవవశగః ఖలు కర్మ యావత్
స్వారమ్భకం ప్రతిసమీక్షత ఏవ సాసుః
తం సప్రపశ్చమధిరూఢసమాధియోగః
స్వాప్నం పునర్న భజతే ప్రతిబుద్ధవస్తుః 37

మయైతదుక్తం వో విప్రా గుహ్యం యత్సాంజ్ఞయోగయోః
జానీత మాగతం యజ్ఞం యుష్మద్ధర్మవివక్షయా 38

అహం యోగస్య సాంజ్ఞస్య సత్యస్యర్తస్య తేజసః
పరాయణం ద్విజశ్రేష్ఠాః శ్రియః కీర్తేర్దమస్య చ 39

మాం భజన్తి గుణాః సర్వే నిర్గుణం నిరపేక్షకమ్
సుహృదం ప్రియమాత్మానం సామ్యాసగ్గాదయోఽగుణాః 40

ఇతి మే ఛిన్నసన్దేహో మునయః సనకాదయః
సభాజయిత్వా పరయా భక్త్యాగృణత సంస్తవైః 41

తైరహం పూజితః సంయక్సంస్తుతః పరమర్షిభిః
ప్రత్యేయాయ స్వకం ధామ పశ్యతః పరమేష్ఠినః

42

అధ్యాయము - 14

శ్రీఉద్ధవ ఉవాచ

వదంతి కృష్ణ శ్రేయాంసి బహూని బ్రహ్మవాదినః
తేషాం వికల్పప్రాధాన్యముతాహో ఏకముఖ్యతా

1

భవతోదాహృతః స్వామిన్భక్తియోగోఽనపేక్షితః
నిరస్య సర్వతః సజ్గం యేన త్వయ్యావిశేన్మనః

2

శ్రీభగవానువాచ

కాలేన నష్టా ప్రలయే వాణీయం వేదసంజ్ఞితా
మయాదౌ బ్రహ్మణే ప్రోక్తా ధర్మో యస్యాం మదాత్మకః

3

తేన ప్రోక్తా స్వపుత్రాయ మనవే పూర్వజాయ సా
తతో భృగ్వాదయోఽగృహ్ణాన్మత్త బ్రహ్మమహర్షయః

4

తేభ్యః పితృభ్యస్తత్పుత్రా దేవదానవగుహ్యకాః
మనుష్యాః సిద్ధగన్ధర్వాః సవిద్యాధరచారణాః

5

కిన్దేవాః కిన్నరా నాగా రక్షఃకిమ్బురుషాదయః
బహ్వస్తేషాం ప్రకృతయో రజఃసత్త్వ తమోభువః

6

యాభిర్భూతాని భిద్యంతే భూతానాం పతయస్తథా
యథాప్రకృతి సర్వేషాం చిత్రా వాచః స్రవంతి హి

7

ఏవం ప్రకృతివైచిత్ర్యాద్భిద్యంతే మతయో నృణామ్
పారమృర్యేణ కేషాఞ్చిత్పాషణ్డమతయోఽపరే

8

మన్మాయామోహితధియః పురుషాః పురుషర్షభ

- శ్రేయో వదన్త్యనేకాంతం యథాకర్మ యథారుచి 9
- ధర్మమేకే యశశ్చాన్యే కామం సత్యం దమం శమమ్
అన్యే వదన్తి స్వార్థం వా ఐశ్వర్యం త్యాగభోజనమ్
కేచిద్యజ్ఞం తపో దానం వ్రతాని నియమాన్యమాన్ 10
- ఆద్యంతవన్త ఏవైషాం లోకాః కర్మవినిర్మితాః
దుఃఖోదర్కాస్తమోనిష్ఠాః క్షుద్రా మన్దాః శుచార్పితాః 11
- మయ్యర్పితాత్మనః సభ్య నిరపేక్షస్య సర్వతః
మయాత్మనా సుఖం యత్తత్కుతః స్యాద్విషయాత్మనామ్ 12
- అకించనస్య దాన్తస్య శాన్తస్య సమచేతనః
మయా సన్తుష్టమనసః సర్వాః సుఖమయా దిశః 13
- న పారమేష్ఠ్యం న మహేన్ద్రధిష్ఠ్యం
న సార్వభౌమం న రసాధిపత్యమ్
న యోగసిద్ధిరపునర్భవం వా
మయ్యర్పితాత్మేచ్ఛతి మద్విసాన్యత్ 14
- న తథా మే ప్రియతమ ఆత్మయోనిర్న శబ్దరః
న చ సబ్దర్షణో న శ్రీర్నైవాత్మా చ యథా భవాన్ 15
- నిరపేక్షం మునిం శాన్తం నిర్వైరం సమదర్శనమ్
అనువ్రజామ్యహం నిత్యం పూయేయేత్యజ్ఞిరేణుభిః 16
- నిష్కించనా మయ్యనురక్తచేతనః శాన్తా మహాన్తోఽఖిలజీవవత్సలాః
కాష్ఠైరనాలబ్ధధియో జపన్తి తే యన్నైరపేక్ష్యం న విదుః సుఖం మమ 17
- బాధ్యమానోఽపి మద్భక్తో విషయైరజితేన్ద్రియః
ప్రాయః ప్రగల్భయా భక్త్యా విషయైర్నాభిభూయతే 18
- యథాగ్నిః సుసమృద్ధార్చిః కరోత్యేథాంసి భస్మసాత్
తథా మద్విషయా భక్తిరుద్ధవైనాంసి కృత్స్నశః 19

న సాధయతి మాం యోగో న సాఙ్ఖ్యం ధర్మ ఉద్ధవ
న స్వాధ్యాయస్తపస్త్యాగో యథా భక్తిర్మమోర్జితా 20

భక్త్యాహమేకయా గ్రాహ్యః శ్రద్ధయాత్మా ప్రియః సతామ్
భక్తిః పునాతి మన్నిష్ఠా శ్వపాకానపి సమ్భవాత్ 21

ధర్మః సత్యదయోపేతో విద్యా వా తపసాన్వితా
మద్భక్త్యావేతమాత్మానం న సమ్యక్ప్రపునాతి హి 22

కథం వినా రోమహర్షం ద్రవతా చేతసా వినా
వినానన్దాశ్రుకలయా శుద్ధేద్భక్త్యా వినాశయః 23

వాగ్గద్గదా ద్రవతే యస్య చిత్తం రుదత్యభీక్షం హసతి క్షుచిచ్ఛ
విలజ్జ ఉద్గాయతి నృత్యతే చ మద్భక్తియుక్తో భువనం పునాతి 24

యథాగ్నినా హేమ మలం జహాతి ధ్మాతం పునః స్వం భజతే చ రూపమ్
ఆత్మా చ కర్మానుశయం విధూయ మద్భక్తియోగేన భజత్యథో మామ్ 25

యథా యథాత్మా పరిమృజ్యతేఽసౌ మత్పుణ్యగాథాశ్రవణాభిధానైః
తథా తథా పశ్యతి వస్తు సూక్ష్మం చక్షుర్యథైవాజ్ఞానసమ్ప్రయుక్తమ్ 26

విషయాన్ధ్యాయతశ్చిత్తం విషయేషు విషజ్జతే
మామనుస్మరతశ్చిత్తం మయ్యేవ ప్రవిలీయతే 27

తస్మాదసదభిధ్యానం యథా స్వప్నమనోరథమ్
హిత్వా మయి సమాధత్స్వ మనో మద్భావభావితమ్ 28

స్త్రీణాం స్త్రీసగ్గినాం సగ్గం త్యక్త్వా దూరత ఆత్మవాన్
క్షేమే వివిక్త ఆసీనశ్చింతయేన్మామతన్మితః 29

న తథాస్య భవేత్క్లేశో బన్ధశ్చాన్యప్రసగ్గతః
యోషిత్సగ్గద్యథా పుంసో యథా తత్సగ్గసగ్గతః 30

శ్రీద్ధవ ఉవాచ

యథా త్వామరవిన్దాక్ష యాదృశం వా యదాత్మకమ్
ధ్యాయేన్ముముక్షురేతస్మే ధ్యానం త్వం వక్తుమర్హసి 31

శ్రీభగవానువాచ
సమ ఆసన ఆసీనః సమకాయో యథాసుఖమ్
హస్తాపుత్యుజ్జ ఆధాయ స్వనాసాగ్రకృతేక్షణః 32

ప్రాణస్య శోధయేన్మార్గం పూరకుమ్భకరేచకైః
విపర్యయేణాపి శనైరభ్యసేన్నిర్జితేన్ద్రియః 33

హృద్యవిచ్ఛినమోంకారం ఘణ్ఠానాదం బిసోర్ణవత్
ప్రాణేనోదీర్య తత్రాథ పునః సంవేశయేత్స్వ రమ్ 34

ఏవం ప్రణవసంయుక్తం ప్రాణమేవ సమభ్యసేత్
దశకృత్వస్తిషవణం మాసాదర్వాగ్జితానిలః 35

హృత్పు ణ్డరీకమంతఃస్థమూర్ధ్వనాలమథోముఖమ్
ధ్యాత్వోర్ధ్వముఖమున్నిద్రమష్టపత్రం సకర్ణికమ్ 36

కర్ణికాయాం న్యసేత్సూర్య సోమాగ్నినుత్తరోత్తరమ్
వహ్నిమధ్యే స్మరేద్దూపం మమైతద్ధ్యానమజ్గలమ్ 37

సమం ప్రశాంతం సుముఖం దీర్ఘచారుచతుర్భుజమ్
సుచారుసున్దరగ్రీవం సుకపోలం శుచిస్మితమ్ 38

సమానకర్ణవిన్యస్త స్ఫురన్మకరకుణ్డలమ్
హేమామ్బరం ఘనశ్యామం శ్రీవత్సశ్రీనికేతనమ్ 39

శఙ్ఖచక్రగదాపద్మ వనమాలావిభూషితమ్
నూపురైర్విలసత్పాదం కౌస్తుభప్రభయా యుతమ్ 40

ద్యుమత్కిరీటకటక కటిసూత్రాజ్ఞదాయుతమ్
సర్వాజ్ఞసున్దరం హృద్యం ప్రసాదసుముఖేక్షనమ్ 41

సుకుమారమభిధ్యాయేత్సర్వాజ్ఞేషు మనో దధత్
ఇన్ద్రియాణీన్ద్రియార్థేభ్యో మనసాకృప్య తన్మనః
బుద్ధ్యా సారథినా ధీరః ప్రణయేన్మయి సర్వతః 42

తత్సర్వవ్యాపకం చిత్తమాకృప్యైకత్ర ధారయేత్
నాన్యాని చింతయేద్భూయః సుస్మితం భావయేన్ముఖమ్ 43

తత్ర లబ్ధపదం చిత్తమాకృప్య వ్యోమ్ని ధారయేత్
తచ్చ త్యక్త్వా మదారోహో న కిఞ్చిదపి చింతయేత్ 44

ఏవం సమాహితమతిర్మామేవాత్మానమాత్మని
విచష్టే మయి సర్వాత్మన్తోతిర్తోతిషి సంయుతమ్ 45

ధ్యానేనేత్థం సుతీవ్రేణ యుజ్జతో యోగినో మనః
సంయాస్యత్యాశు నిర్వాణం ద్రవ్య జ్ఞానక్రియాభ్రమః 46

అధ్యాయము - 15

శ్రీభగవానువాచ
జితేన్ద్రియస్య యుక్తస్య జితశ్వాసస్య యోగినః
మయి ధారయతశ్చేత ఉపతిష్ఠంతి సిద్ధయః 1

శ్రీద్ధవ ఉవాచ
కయా ధారణయా కా స్విత్కథం వా సిద్ధిరచ్యుత
కతి వా సిద్ధయో బ్రూహి యోగినాం సిద్ధిదో భవాన్ 2

శ్రీభగవానువాచ
సిద్ధయోఽష్టాదశ ప్రోక్తా ధారణా యోగపారగైః
తాసామష్టౌ మత్ప్రధానా దశైవ గుణహేతవః 3

అణిమా మహిమా మూర్తేర్లఘిమా ప్రాప్తిరిన్ద్రియైః
ప్రాకామ్యం శ్రుతదృష్టేషు శక్తిప్రేరణమీశితా 4

- గుణేష్వసజ్ఞో వశితా యత్కామస్తదవస్యతి
ఏతా మే సిద్ధయః సౌమ్య అష్టావౌత్పత్తికా మతాః 5
- అనూర్మమత్త్వం దేహేఽస్మిన్దాశ్రవణదర్శనమ్
మనోజవః కామరూపం పరకాయప్రవేశనమ్ 6
- స్వచ్ఛన్దమృత్యుర్దేవానాం సహక్రీడానుదర్శనమ్
యథాసజ్కల్పసంసిద్ధిరాజ్ఞాప్రతిహతా గతిః 7
- త్రికాలజ్ఞత్వమద్వన్ద్యం పరచిత్తాద్యభిజ్ఞతా
అగ్న్యర్కామ్బువిషాదీనాం ప్రతిష్ఠమ్భాఽపరాజయః 8
- ఏతాశ్చోద్దేశతః ప్రోక్తా యోగధారణసిద్ధయః
యయా ధారణయా యా స్యాద్యథా వా స్యాన్నిబోధ మే 9
- భూతసూక్ష్మాత్మని మయి తన్మాత్రం ధారయేన్మనః
అణిమానమవాప్నోతి తన్మాత్రోపాసకో మమ 10
- మహత్తత్త్వాత్మని మయి యథాసంస్థం మనో దధత్
మహిమానమవాప్నోతి భూతానాం చ పృథక్పృథక్ 11
- పరమాణుమయే చిత్తం భూతానాం మయి రజ్జాయన్
కాలసూక్ష్మార్థతాం యోగీ లఘిమానమవాప్నుయాత్ 12
- ధారయన్మయ్యహంతత్వే మనో వైకారికేఽఖిలమ్
సర్వేన్ద్రియాణామాత్మత్వం ప్రాప్తిం ప్రాప్నోతి మన్మనాః 13
- మహత్యాత్మని యః సూత్రే ధారయేన్మయి మానసమ్
ప్రాకామ్యం పారమేష్ఠ్యం మే విన్దతేఽవ్యక్తజన్మనః 14
- విష్ణౌ త్యధీశ్వరే చిత్తం ధారయేత్కాలవిగ్రహే
స ఈశిత్వమవాప్నోతి క్షేత్రజ్ఞక్షేత్రచోదనామ్ 15
- నారాయణే తురీయాఖ్యే భగవచ్ఛబ్దశబ్దితే

- మనో మయ్యాదధద్యోగీ మద్ధర్మా వశితామియాత్ 16
- నిర్గుణే బ్రహ్మణి మయి ధారయన్విశదం మనః
పరమానందమాప్నోతి యత్ర కామోఽవసీయతే 17
- శ్వేతద్వీపపతౌ చిత్తం శుద్ధే ధర్మమయే మయి
ధారయశ్చైతతాం యాతి షడూర్మిరహితో నరః 18
- మయ్యాకాశాత్మని ప్రాణే మనసా ఘోషముద్వహన్
తత్రోపలబ్ధా భూతానాం హంసో వాచః శృణోత్యసౌ 19
- చక్షుస్తృప్తిరి సంయోజ్య త్వష్టారమపి చక్షుషి
మాం తత్ర మనసా ధ్యాయన్విశ్వం పశ్యతి దూరతః 20
- మనో మయి సుసంయోజ్య దేహం తదనువాయునా
మద్ధారణానుభావేన తత్రాత్మా యత్ర వై మనః 21
- యదా మన ఉపాదాయ యద్యద్రూపం బుభూషతి
తత్తద్భవేన్మనోరూపం మద్యోగబలమాశ్రయః 22
- పరకాయం విశన్నిధ ఆత్మానం తత్ర భావయేత్
పిండం హిత్వా విశేత్ప్రాణో వాయుభూతః షడజ్జీవత్ 23
- పార్శ్వపీడ్య గుదం ప్రాణం హృదురఃకణ్ఠమూర్ధసు
ఆరోప్య బ్రహ్మరస్తేణ బ్రహ్మ నీతోత్సృజేత్తనుమ్ 24
- విహరిష్యన్సురాక్రీడే మత్స్యం సత్త్వం విభావయేత్
విమానేనోపతిష్ఠన్తి సత్త్వవృత్తీః సురస్త్రియః 25
- యథా సజ్జల్పయేద్బుద్ధ్యా యదా వా మత్పరః పుమాన్
మయి సత్యే మనో యుజ్జంస్తథా తత్సముపాశ్నుతే 26
- యో వై మద్భావమాపన్న ఈశితుర్వశితుః పుమాన్
కుతశ్చిన్న విహన్యేత తస్య చాజ్ఞా యథా మమ 27

మద్భక్త్యా శుద్ధసత్త్వస్య యోగినో ధారణావిదః తస్య త్రైకాలికీ బుద్ధిర్జన్మమృత్యూపబృంహితా	28
అగ్న్యాదిభిర్న హన్యేత మునేర్యోగమయం వపుః మద్యోగశాంతచిత్తస్య యాదసాముదకం యథా	29
మద్విభూతీరభిధ్యాయస్మివత్సాస్తవిభూషితాః ధ్వజాతపత్రవృజనైః స భవేదపరాజితః	30
ఉపాసకస్య మామేవం యోగధారణయా మునేః సిద్ధయః పూర్వకథితా ఉపతిష్ఠన్త్యశేషతః	31
జితేన్ద్రియస్య దాంతస్య జితశ్వాసాత్మనో మునేః మద్ధారణాం ధారయతః కా సా సిద్ధిః సుదుర్లభా	32
అంతరాయాన్వదన్త్యేతా యుజ్జాతో యోగముత్తమమ్ మయా సమృద్ధ్యమానస్య కాలక్షపణహేతవః	33
జన్మోషధితపోమన్తైర్యావతీరిహ సిద్ధయః యోగేనాప్నోతి తాః సర్వా నాన్యైర్యోగగతిం వ్రజేత్	34
సర్వాసామపి సిద్ధీనాం హేతుః పతిరహం ప్రభుః అహం యోగస్య సాఙ్ఖ్యస్య ధర్మస్య బ్రహ్మవాదినామ్	35
అహమాత్మాంతరో బాహ్యోనావృతః సర్వదేహినామ్ యథా భూతాని భూతేషు బహిరంతః స్వయం తథా	36
శ్రీధ్రవ ఉవాచ త్వం బ్రహ్మ పరమం సాక్షాదనాద్యంతమపావృతమ్ సర్వేషామపి భావానాం త్రాణస్థిత్యప్యయోద్భవః	37
ఉచ్చావచేషు భూతేషు దుర్జ్ఞేయమకృతాత్మభిః ఉపాసతే త్వాం భగవన్యాథాతథ్యేన బ్రాహ్మణాః	38

యేషు యేషు చ భూతేషు భక్త్యా త్వాం పరమర్షయః
ఉపాసేనాః ప్రపద్యంతే సంసిద్ధిం తద్వదస్వ మే 39

గూఢశ్చరసి భూతాత్మా భూతానాం భూతభావన
న త్వాం పశ్యంతి భూతాని పశ్యంతం మోహితాని తే 40

యాః కాశ్చ భూమౌ దివి వై రసాయాం విభూతయో దిక్షు మహావిభూతే
తా మహ్యమాఖ్యాహ్యనుభావితాస్తే నమామి తే తీర్థపదాజ్ఞీపద్మమ్ 41

అధ్యాయము - 16

శ్రీభగవానువాచ
ఏవమేతదహం పృష్టః ప్రశ్నం ప్రశ్నవిదాం వర
యుయుత్సునా వినశనే సపత్నైరర్జునేన వై 1

జ్ఞాత్వా జ్ఞాతివధం గర్హమధర్మం రాజ్యహేతుకమ్
తతో నివృత్తో హంతాహం హతోఽయమితి లౌకికః 2

స తదా పురుషవ్యాఘ్రై యుక్త్యా మే ప్రతిబోధితః
అభ్యభాషత మామేవం యథా త్వం రణమూర్ధని 3

అహమాత్మోద్ధవామీషాం భూతానాం సుహృదీశ్వరః
అహం సర్వాణి భూతాని తేషాం స్థిత్యుద్భవాప్యయః 4

అహం గతిర్గతిమతాం కాలః కలయతామహమ్
గునాణాం చాప్యహం సామ్యం గుణిన్యౌత్పత్తికో గుణః 5

గుణినామప్యహం సూత్రం మహతాం చ మహానహమ్
సూక్ష్మాణామప్యహం జీవో దుర్జయానామహం మనః 6

హిరణ్యగర్భో వేదానాం మంత్రాణాం ప్రణవస్త్రీవృత్
అక్షరాణామకారోఽస్మి పదాని చ్ఛన్దుసామహమ్ 7

- ఇన్ద్రోహం సర్వదేవానాం వసూనామస్మి హవ్యవాట్
ఆదిత్యానామహం విష్ణూ రుద్రాణాం నీలలోహితః 8
- బ్రహ్మర్షీణాం భృగురహం రాజర్షీణామహం మనుః
దేవర్షీణాం నారదోహం హవిర్ధాన్యస్మి ధేనుషు 9
- సిద్ధేశ్వరాణాం కపిలః సుపర్ణోహం పతత్రిణామ్
ప్రజాపతీనాం దక్షోహం పితౄణామహమర్యమా 10
- మాం విద్వ్యుద్ధవ దైత్యానాం ప్రహ్లాదమసురేశ్వరమ్
సోమం నక్షత్రైషధీనాం ధనేశం యక్షరక్షసామ్ 11
- ఐరావతం గజేన్ద్రాణాం యాదసాం వరుణం ప్రభుమ్
తపతాం ద్యుమతాం సూర్యం మనుష్యాణాం చ భూపతిమ్ 12
- ఉచ్చైఃశ్రవాస్తురజ్ఞాణాం ధాతూనామస్మి కాశ్చానమ్
యమః సంయమతాం చాహమృర్పాణామస్మి వాసుకిః 13
- నాగేన్ద్రాణామనన్తోహం మృగేన్ద్రః శృంగేదంష్ట్రీణామ్
ఆశ్రమాణామహం తుర్యో వర్ణానాం ప్రథమోనఘ 14
- తీర్థానాం స్రోతసాం గజ్ఞా సముద్రః సరసామహమ్
ఆయుధానాం ధనురహం త్రిపురఘ్నా ధనుష్కృతామ్ 15
- ధిష్ణ్యానామస్మ్యహం మేరుర్గహనానాం హిమాలయః
వనస్పతీనామశ్వత్థ ఓషధీనామహం యవః 16
- పురోధసాం వసిష్ఠోహం బ్రహ్మిష్ఠానాం బృహస్పతిః
స్కన్దోహం సర్వసేనాన్యామగ్రణ్యాం భగవానజః 17
- యజ్ఞానాం బ్రహ్మయజ్ఞోహం వ్రతానామవిహింసనమ్
వాయ్వగ్న్యర్కామ్బువాగాత్మా శుచీనామప్యహం శుచిః 18

- యోగానామాత్మసంరోధో మస్తోఽస్మి విజిగీషతామ్
ఆస్వీక్షీకీ కౌశలానాం వికల్పః ఖ్యాతివాదినామ్ 19
- స్త్రీణాం తు శతరూపాహం పుంసాం స్వాయమ్భువో మనుః
నారాయణో మునీనాం చ కుమారో బ్రహ్మచారిణామ్ 20
- ధర్మాణామస్మి సన్న్యాసః క్షేమాణామబహిర్ముతిః
గుహ్యేనాం సునృతం మౌనం మిథునానామజస్త్వహమ్ 21
- సంవత్సరోఽస్మ్యనిమిషామృతూనాం మధుమాధవౌ
మాసానాం మార్గశీర్షోఽహం నక్షత్రాణాం తథాభిజిత్ 22
- అహం యుగానాం చ కృతం ధీరాణాం దేవలోఽసితః
ద్వైపాయనోఽస్మి వ్యాసానాం కవీనాం కావ్య ఆత్మవాన్ 23
- వాసుదేవో భగవతాం త్వం తు భాగవతేష్వహమ్
కిమ్పురుషానాం హనుమాన్విద్యాధ్రాణాం సుదర్శనః 24
- రత్నానాం పద్మరాగోఽస్మి పద్మకోశః సుపేశసామ్
కుశోఽస్మి దర్భజాతీనాం గవ్యమాజ్యం హవిఃష్వహమ్ 25
- వ్యవసాయినామహం లక్ష్మీః కిత్వానాం ఛలగ్రహః
తితిక్షాస్మి తితిక్షాణాం సత్త్వం సత్త్వ వతామహమ్ 26
- ఓజః సహో బలవతాం కర్మాహం విద్ధి సాత్వతామ్
సాత్వతాం నవమూర్తీనామాదిమూర్తిరహం పరా 27
- విశ్వావసుః పూర్వచిత్తిర్గన్ధర్వాపురసామహమ్
భూధరాణామహం స్థైర్యం గన్ధమాత్రమహం భువః 28
- అపాం రసశ్చ పరమస్తేజిష్ఠానాం విభావసుః
ప్రభా సూర్యేష్టతారాణాం శబ్దోఽహం నభసః పరః 29

- బ్రహ్మణ్యానాం బలీరహం వీరాణామహమర్జునః
భూతానాం స్థితిరుత్పత్తిరహం వై ప్రతిసజ్జమః 30
- గత్సుక్త్యుత్సర్గోపాదానమానన్దస్పర్శలక్షనమ్
ఆస్వాదశ్రుత్యవఘ్రాణమహం సర్వేన్ద్రియేన్ద్రియమ్ 31
- పృథివీ వాయురాకాశ ఆపో జ్యోతిరహం మహాన్
వికారః పురుషోఽవ్యక్తం రజః సత్త్వం తమః పరమ్
అహమేతత్ప్రసజ్ఞ్యానం జ్ఞానం తత్త్వ వినిశ్చయః 32
- మయేశ్వరేణ జీవేన గుణేన గుణినా వినా
సర్వాత్మనాపి సర్వేణ న భావో విద్యతే క్షచిత్ 33
- సజ్ఞానం పరమాణూనాం కాలేన క్రియతే మయా
న తథా మే విభూతీనాం సృజతోఽణ్డాని కోటిశః 34
- తేజః శ్రీః కీర్తిరైశ్వర్యం హ్రీస్త్యాగః సౌభగం భగః
వీర్యం తితిక్షా విజ్ఞానం యత్ర యత్ర స మేఽంశకః 35
- ఏతాస్తే కీర్తితాః సర్వాః సజ్జే పేణ విభూతయః
మనోవికారా ఏవైతే యథా వాచాభిధీయతే 36
- వాచం యచ్ఛ మనో యచ్ఛ ప్రాణాన్యచ్ఛేద్రియాణి చ
ఆత్మానమాత్మనా యచ్ఛ న భూయః కల్పసేఽధ్వనే 37
- యో వై వాఙ్మనసీ సంయగసంయచ్ఛన్ధియా యతిః
తస్య వ్రతం తపో దానం స్రవత్యామఘటామ్బువత్ 38
- తస్మాద్వచో మనః ప్రాణాన్నియచ్ఛేన్మత్ప్రరాయణః
మద్భక్తియుక్తయా బుద్ధ్యా తతః పరిసమాప్యతే 39

అధ్యాయము - 17

శ్రీధ్రుడవాచ

యస్త్వయాభిహితః పూర్వం ధర్మస్త్వద్భక్తిలక్షణః
వర్ణాశ్రమాచారవతాం సర్వేషాం ద్విపదామపి

1

యథానుష్ఠీయమానేన త్వయి భక్తిర్పుణాం భవేత్
స్వధర్మేణారవిన్దాక్ష తన్మమాఖ్యాతుమర్హసి

2

పురా కిల మహాబాహో ధర్మం పరమకం ప్రభో
యత్తేన హంసరూపేణ బ్రహ్మణేఽభ్యాత్థ మాధవ

3

స ఇదానీం సుమహతా కాలేనామిత్రకర్షణ
న ప్రాయో భవితా మర్త్య లోకే ప్రాగనుశాసితః

4

వక్తా కర్తావితా నాన్యో ధర్మస్యాచ్యుత తే భువి
సభాయామపి వైరిశ్చాం యత్ర మూర్తిధరాః కలాః

5

కర్తావిత్రా ప్రవక్తా చ భవతా మధుసూదన
త్యక్తే మహీతలే దేవ వినష్టం కః ప్రవక్ష్యతి

6

తత్త్వం నః సర్వధర్మజ్ఞ ధర్మస్త్వద్భక్తిలక్షణః
యథా యస్య విధీయేత తథా వర్ణయ మే ప్రభో

7

శ్రీశుక ఉవాచ

ఇత్థం స్వభృత్యముఖ్యేన పృష్టః స భగవాన్స్వరిః
ప్రీతః క్షేమాయ మర్త్యానాం ధర్మానాహ సనాతనాన్

8

శ్రీభగవానువాచ

ధర్మ్య ఏష తవ ప్రశ్నో నైఃశ్రేయసకరో నృణామ్
వర్ణాశ్రమాచారవతాం తముద్ధవ నిబోధ మే

9

ఆదౌ కృతయుగే వర్ణో నృణాం హంస ఇతి స్మృతః
కృతకృత్యాః ప్రజా జాత్యా తస్మాత్కృతయుగం విదుః

10

- వేదః ప్రణవ ఏవగ్రే ధర్మోఽహం వృషరూపధృక్
ఉపాసతే తపోనిష్ఠా హంసం మాం ముక్తకిల్బిషాః 11
- త్రేతాముఖే మహాభాగ ప్రాణాన్మే హృదయాత్తయీ
విద్యా ప్రాదురభూత్తస్యా అహమాసం త్రివృన్మఖః 12
- విప్రక్షత్రియవిట్యూద్రా ముఖబాహూరుపాదజాః
వైరాజాత్పు రుషాజ్జాతా య ఆత్మాచారలక్షణాః 13
- గృహశ్రమో జఘనతో బ్రహ్మచర్యం హృదో మమ
వక్షఃస్థలాద్వసేవాసః సన్న్యాసః శిరసి స్థితః 14
- వర్ణానామాశ్రమాణాం చ జన్మభూమ్యనుసారిణీః
ఆసన్నకృతయో నృనాం నీచైర్నీచోత్తమోత్తమాః 15
- శమో దమస్తపః శౌచం సన్తోషః క్షాన్తిరార్జవమ్
మద్భక్తిశ్చ దయా సత్యం బ్రహ్మప్రకృతయస్త్విమాః 16
- తేజో బలం ధృతిః శౌర్యం తితిక్షౌదార్యముద్యమః
స్థైర్యం బ్రహ్మన్యమైశ్వర్యం క్షత్రప్రకృతయస్త్విమాః 17
- ఆస్తిక్యం దాననిష్ఠా చ అదమ్భా బ్రహ్మసేవనమ్
అతుష్టిరర్థోపచయైర్వైశ్యప్రకృతయస్త్విమాః 18
- శుశ్రూషణం ద్విజగవాం దేవానాం చాప్యమాయయా
తత్ర లభ్యేన సన్తోషః శూద్రప్రకృతయస్త్విమాః 19
- అశౌచమన్యతం స్త్రీయం నాస్తిక్యం శుష్కవిగ్రహః
కామః క్రోధశ్చ తర్షశ్చ స భావోఽన్త్యావసాయినామ్ 20
- అహింసా సత్యమస్త్రేయమకామక్రోధలోభతా
భూతప్రియహితేహా చ ధర్మోఽయం సార్వవర్ణికః 21

- ద్వితీయం ప్రాప్యనుపూర్వజ్ఞస్మోపనయనం ద్విజః
వసన్గురుకులే దాన్తో బ్రహ్మధీయాత చాహూతః 22
- మేఖలాజినద్దణాక్ష బ్రహ్మసూత్రకమణ్డలూన్
జటిలోఽధౌతదద్వాసోఽరక్తపీఠః కుశాన్దధత్ 23
- స్నానభోజనహోమేషు జపోచ్చారే చ వాగ్యతః
న చ్చిన్ద్యాన్మఖరోమాణి కక్షోపస్థగతాన్యపి 24
- రేతో నావకిరేజ్ఞాతు బ్రహ్మవ్రతధరః స్వయమ్
అవకీర్ణేఽవగాహ్యప్పు యతాసుస్తిపదాం జపేత్ 25
- అగ్న్యర్కాచార్యగోవిప్ర గురువృద్ధసురాశ్శుచిః
సమాహిత ఉపాసీత సన్ధ్యే ద్వే యతవాగ్దపన్ 26
- ఆచార్యం మాం విజానీయాన్నావన్మన్యేత కర్హిచిత్
న మర్త్యబుద్ధ్యాసూయేత సర్వదేవమయో గురుః 27
- సాయం ప్రాతరుపాసీయ భైక్ష్యం తస్మై నివేదయేత్
యచ్చాన్యదప్యనుజ్ఞాతముపయుజ్ఞోత సంయతః 28
- శుశ్రూషమాణ ఆచార్యం సదోపాసీత నీచవత్
యానశయ్యాసనస్థానైర్నాతిదూరే కృతాజ్ఞలిః 29
- ఏవంవృత్తో గురుకులే వసేద్భోగవివర్జితః
విద్యా సమాప్యతే యావద్భిభ్రద్యతమఖణ్డితమ్ 30
- యద్యసౌ ఛన్దసాం లోకమారోక్ష్యన్మహ్మవిష్టపమ్
గురవే విన్యసేద్దేహం స్వాధ్యాయార్థం బృహద్రుతః 31
- అగ్నౌ గురావాత్మని చ సర్వభూతేషు మాం పరమ్
అప్యథగ్ధీరుపసీత బ్రహ్మవర్చస్వ్యకల్మషః 32
- స్త్రీణాం నిరీక్షణస్పర్శ సంలాపక్షేలనాదికమ్

- ప్రాణినో మిధుసీభూతానగృహస్థోఽగ్రతస్త్వజేత్ 33
- శౌచమాచమనం స్నానం సన్ధ్యోపాస్తిర్మూర్ఖనమ్
తీర్థసేవా జపోఽస్పృశ్యా భక్ష్యసమ్భాష్యవర్జనమ్ 34
- సర్వాశ్రమప్రయుక్తోఽయం నియమః కులనన్దన
మద్భావః సర్వభూతేషు మనోవాక్కాయసంయమః 35
- ఏవం బృహద్వ్రతధరో బ్రాహ్మణోఽగ్నిరివ జ్వలన్
మద్భక్తస్తేవ్రతపసా దగ్ధకర్మాశయోఽమలః 36
- అథానన్తరమావేక్ష్యన్యథాజిజ్ఞాసితాగమః
గురవే దక్షిణాం దత్త్వా స్నాయాద్గుర్వనుమోదితః 37
- గృహం వనం వోపవిశేత్ప్రజేద్వా ద్విజోత్తమః
ఆశ్రమాదాశ్రమం గచ్ఛేన్నాన్యథామత్పురశ్చరేత్ 38
- గృహార్థీ సదృశీం భార్యాముద్వహేదజగుష్పితామ్
యవీయసీం తు వయసా యం సవర్ణామను క్రమాత్ 39
- ఇజ్యాధ్యయనదానాని సర్వేషాం చ ద్విజన్మనామ్
ప్రతిగ్రహోఽధ్యాపనం చ బ్రాహ్మణస్యైవ యాజనమ్ 40
- ప్రతిగ్రహం మన్యమానస్తపస్తేజోయశోనుదమ్
అన్యాభ్యామేవ జీవేత శిలైర్వా దోషదృక్తయోః 41
- బ్రాహ్మణస్య హి దేహోఽయం క్షుద్రకామాయ నేష్యతే
కృచ్ఛాయ తపసే చేహ ప్రేత్యానన్తసుఖాయ చ 42
- శిలోఽఛ్చవృత్త్యా పరితుష్టచిత్తో ధర్మం మహాన్తం విరజం జషాణః
మయ్యర్పితాత్మా గృహ ఏవ తిష్ఠన్నాతిప్రసక్తః సముపైతి శాన్తిమ్ 43
- సముద్ధరన్తి యే విప్రం సీదన్తం మత్పరాయణమ్
తానుద్ధరిష్యే న చిరాదాపద్భ్యో నౌరివార్ణవాత్ 44

- సర్వాః సముద్ధరేద్రాజా పితేవ వ్యసనాత్మజాః
ఆత్మానమాత్మనా ధీరో యథా గజపతిర్గజాన్ 45
- ఏవంవిధో నరపతిర్విమానేనార్కవర్చసా
విధూయేహాశుభం కృత్స్నమిన్ద్రేణ సహ మోదతే 46
- సీదన్విప్రో వణిగ్ష్పత్త్యా పణ్యైరేవాపదం తరేత్
ఖడ్గేన వాపదాక్రాంతో న శ్వవృత్త్యా కథిషున 47
- వైశ్యవృత్త్యా తు రాజన్యో జీవేన్మృగయయాపది
చరేద్వా విప్రరూపేణ న శ్వవృత్త్యా కథిషున 48
- శూద్రవృత్తిం భజేద్వైశ్యః శూద్రః కారుకటక్రియామ్
కృచ్ఛాన్ముక్తో న గర్వేణ వృత్తిం లిప్సేత కర్మణా 49
- వేదాధ్యాయస్వధాస్వాహా బల్యన్నాద్యైర్యథోదయమ్
దేవర్షిపితృభూతాని మద్రూపాణ్యన్వహం యజేత్ 50
- యదృచ్ఛయోపపన్నేన శుక్లేనోపార్జితేన వా
ధనేనాపీడయన్భూత్యాన్వాయేనైవాహరేత్కృతూన్ 51
- కుటుమ్బేషు న సజ్జేత న ప్రమాద్యేక్కుటుమ్బ్యపి
విపశ్చిన్నశ్వరం పశ్యేదదృష్టమపి దృష్టవత్ 52
- పుత్రదారాప్తబన్ధనాం సజ్గమః పాన్థసజ్గమః
అనుదేహం వియన్త్యేతే స్వప్నో నిద్రానుగో యథా 53
- ఇత్థం పరిమృశన్ముక్తో గృహేష్వతిథివద్వసన్
న గృహైరనుబధ్యేత నిర్మమో నిరహబ్జృతః 54
- కర్మభిర్నహమేధీయైరిష్ట్యా మామేవ భక్తిమాన్
తిష్ఠేద్వసం వోపవిశేత్తుజావాన్వా పరివ్రజేత్ 55
- యస్త్యాసక్తమతిగ్గేహే పుత్రవిత్తైషణాతురః

స్త్రైణః కృపణధీర్మాణో మమాహమితి బధ్యతే 56

అహో మే పితరౌ వృద్ధౌ భార్యా బాలాత్మజాత్మజాః
అనాథా మామృతే దీనాః కథం జీవంతి దుఃఖితాః 57

ఏవం గృహశయాక్షిప్త హృదయో మూఢధీరయమ్
అతృప్తస్తాననుధ్యాయన్మృతోన్ద్రం విశతే తమః 58

అధ్యాయము - 18

శ్రీభగవానువాచ
వనం వివిక్షుః పుత్రేషు భార్యం న్యన్య సహైవ వా
వన ఏవ వసేచ్ఛాంతస్తృతీయం భాగమాయుషః 1

కన్దమూలఫలైర్వన్యైర్మేధ్యైర్వృత్తిం ప్రకల్పయేత్
వసీత వల్మలం వాసన్తృణపర్ణాజినాని వా 2

కేశరోమనఖశ్మశ్చ మలాని బిభృయాద్దతః
న ధావేదప్పు మజ్జేత త్రి కాలం స్థణ్డిలేశయః 3

గ్రీష్మే తప్యేత పశ్చాగ్నీన్వర్షాస్వాసారషాడ్జలే
ఆకణ్ఠమగ్నుః శిశిర ఏవం వృత్తస్తపశ్చరేత్ 4

అగ్నిపక్వం సమశ్చీయాత్కాలపక్వమథాపి వా
ఉలూఖలాశ్మకుట్టో వా దంతోలూఖల ఏవ వా 5

స్వయం సశ్చినుయాత్సర్వమాత్మనో వృత్తికారణమ్
దేశకాలబలాభిజ్ఞో నాదదీతాన్యదాహృతమ్ 6

వన్యైశ్చరుపురోడాశైర్నిర్వపేత్కాలచోదితాన్
న తు శ్రౌతేన పశునా మాం యజేత వనాశ్రమీ 7

అగ్నిహోత్రం చ దర్శశ్చ పౌర్ణమాసశ్చ పూర్వవత్

- చాతుర్మాస్యాని చ మునేరామ్నాతాని చ నైగమైః 8
- ఏవం చీర్ణేన తపసా మునిర్దమనిసంతతః
మాం తపోమయమారాధ్య ఋషిలోకాదుపైతి మామ్ 9
- యస్త్వేతత్కృతశ్చిర్ణం తపో నిఃశ్రేయసం మహత్
కామాయాల్పీయసే యుజ్ఞాద్బాలిశః కోఽపరస్తతః 10
- యదాసౌ నియమేఽకలోఽజరయా జాతవేపథుః
ఆత్మన్యగ్నీన్సమారోప్య మచ్ఛిత్రోఽగ్నిం సమావిశేత్ 11
- యదా కర్మవిపాకేషు లోకేషు నిరయాత్మసు
విరాగో జాయతే సమ్యజ్ఞస్తాగ్నిః ప్రవజేత్తతః 12
- ఇష్టా యథోపదేశం మాం దత్త్వా సర్వస్వమృత్విజే
అగ్నిన్స్వప్రాణ ఆవేశ్య నిరపేక్షః పరివ్రజేత్ 13
- విప్రస్య వై సన్న్యసతో దేవా దారాదిరూపిణః
విఘ్నాన్కుర్వంత్యయం హ్యస్మానాక్రమ్య సమియాత్పరమ్ 14
- బిభృయాచ్ఛేన్మునిర్వాసః కౌపీనాచ్ఛాదనం పరమ్
త్యక్తం న దణ్డపాత్రాభ్యామన్యత్కించీదనాపది 15
- దృష్టిపూతం న్యసేత్పాదం వస్త్రపూతం పిబేజ్జలమ్
సత్యపూతాం వదేద్వాచం మనఃపూతం సమాచరేత్ 16
- మౌనానీహానిలాయామా ద్దణా వాగ్దేహచేతసామ్
న హ్యేతే యస్య సన్త్యక్త వేణుభిర్న భవేద్యతిః 17
- భిక్షాం చతుర్ను వర్ణేషు విగర్హాన్వర్ణయంశ్చరేత్
సప్తాగారానసజ్ఘృప్తాంస్తుష్యేల్లభేన తావతా 18
- బహిర్జలాశయం గత్వా తతోపస్పృశ్య వాగ్యతః
విభజ్య పావితం శేషం భుజ్జీతాశేషమాహృతమ్ 19

ఏకశ్చరేన్మహీమేతాం నిఃసంఘః సంయతేన్ద్రియః ఆత్మక్రీడ ఆత్మరత ఆత్మవాన్సమదర్శనః	20
వివిక్తక్షేమశరణో మద్భావవిమలాశయః ఆత్మానం చింతయేదేకమభేదేన మయా మునిః	21
అన్వీక్షేతాత్మనో బంధం మోక్షం చ జ్ఞాననిష్ఠయా బంధ ఇన్ద్రియవిక్షేపో మోక్ష ఏషాం చ సంయమః	22
తస్మాన్నియమ్య పద్వ్యర్గం మద్భావేన చరేన్మునిః విరక్తః క్షుద్రకామేభ్యో లబ్ధ్వాత్మని సుఖం మహత్	23
పురగ్రామవ్రజాన్సార్థాన్భిక్షార్థం ప్రవిశంశ్చరేత్ పుణ్యదేశసరిచ్ఛైల వనాశ్రమవతీం మహీమ్	24
వానప్రస్థాశ్రమపదేష్వభీక్షం భైక్ష్యమాచరేత్ సంసిధ్యత్యాశ్వసమ్మోహః శుద్ధసత్త్వః శిలాన్ధసా	25
నైతద్వస్తుతయా పశ్యేద్భుశ్యమానం వినశ్యతి అసక్తచిత్తో విరమేదిహముత్రచికిర్షితాత్	26
యదేతదాత్మని జగన్మనోవాక్ప్రాణసంహతమ్ సర్వం మాయేతి తర్కేణ స్వస్థస్త్వక్త్వా న తత్స్మరేత్	27
జ్ఞాననిష్ఠో విరక్తో వా మద్భక్తో వానపేక్షకః సలిజ్ఞానాశ్రమాంస్త్వక్త్వా చరేదవిధిగోచరః	28
బుధో బాలకవత్క్రిడేత్కుశలో జడవచ్ఛరేత్ వదేదున్మత్తవద్విద్వాన్గోచర్యాం నైగమశ్చరేత్	29
వేదవాదరతో న స్యాన్న పాపణ్డీ న షైతుకః శుష్కవాదవివాదే న కశ్చిత్పక్షం సమాశ్రయేత్	30
నోద్విజేత జనాద్ధీరో జనం చోద్వేజయేన్న తు	

- అతివాదాంస్తితిక్షేత నావమన్యేత కఞ్చన
దేహముద్దిశ్య పశువద్వైరం కుర్యాన్న కేనచిత్ 31
- ఏక ఏవ పరో హ్యత్మా భూతేష్వాత్మన్యవస్థితః
యథేన్దురుదపాత్రేషు భూతాన్యేకాత్మకాని చ 32
- అలబ్ధ్యా న విషీదేత కాలే కాలేఽశనం క్వచిత్
లబ్ధ్యా న హృష్యేద్దుతిమానుభయం దైవతస్త్రితమ్ 33
- ఆహారార్థం సమీహేత యుక్తం తత్ప్రాణధారణమ్
తత్త్వం విమృశ్యతే తేన తద్విజ్ఞాయ విముచ్యతే 34
- యదృచ్ఛయోపపన్నాన్నమద్యాచ్ఛేష్ఠముతాపరమ్
తథా వాసస్తథా శయ్యాం ప్రొప్తం ప్రొప్తం భజేన్మునిః 35
- శౌచమాచమనం స్నానం న తు చోదనయా చరేత్
అన్యాంశ్చ నియమాజ్ఞాన్జానీ యథాహం లీలయేశ్వరః 36
- న హి తస్య వికల్పాఖ్యా యా చ మద్వీక్షయా హతా
ఆదేహాన్తాత్మ చిత్త్వాతిస్తతః సమృద్ధ్యతే మయా 37
- దుఃఖోదర్శేషు కామేషు జాతనిర్వేద ఆత్మవాన్
అజ్ఞాన్జానీతమద్ధర్మో మునిం గురుముపవ్రజేత్ 38
- తావత్పరిచరేద్భక్తః శ్రద్ధావాననసూయకః
యావద్బుహూ విజానీయాన్మామేవ గురుమాదృతః 39
- యస్త్వసంయతషడ్వర్గః ప్రచణ్డేన్ద్రియసారథిః
జ్ఞానవైరాగ్యరహితస్తదణ్డముపజీవతి 40
- సురానాత్మానమాత్మస్థం నిహ్నుతే మాం చ ధర్మహా
అవిపక్వకషాయోఽస్మాదముష్మాచ్ఛ విహీయతే 41
- భిక్షోర్ధర్మః శమోఽహింసా తప ఈక్షా వనౌకసః

- గృహిణో భూతరక్షేజ్యా ద్విజస్యాచార్యసేవనమ్ 42
- బ్రహ్మచర్యం తపః శౌచం సంతోషో భూతసౌహృదమ్
గృహస్థస్యాప్యతౌ గస్తూః సర్వేషాం మదుపాసనమ్ 43
- ఇతి మాం యః స్వధర్మేణ భజేన్నిత్యమనన్యభాక్
సర్వభూతేషు మద్భావో మద్భక్తిం విన్దతే దృఢామ్ 44
- భక్త్యోద్ధవానపాయిన్యా సర్వలోకమహేశ్వరమ్
సర్వోత్పత్త్యప్యయం బ్రహ్మ కారణం మోపయాతి సః 45
- ఇతి స్వధర్మనిర్ణిక్త సత్త్వో నిర్జ్ఞా తమద్గతిః
జ్ఞానవిజ్ఞానసమ్పన్నో న చిరాత్సముపైతి మామ్ 46
- వర్ణాశ్రమవతాం ధర్మ ఏష ఆచారలక్షణః
స ఏవ మద్భక్తియుతో నిఃశ్రేయసకరః పరః 47
- ఏతత్తైభిహితం సాధో భవాన్మచ్ఛతి యచ్ఛ మామ్
యథా స్వధర్మసంయుక్తో భక్తో మాం సమియాత్పరమ్ 48

అధ్యాయము - 19

- శ్రీభగవానువాచ
యో విద్యాశ్రుతసమ్పన్నః ఆత్మవాన్నానుమానికః
మయామాత్రమిదం జ్ఞాత్వా జ్ఞానం చ మయి సన్న్యసేత్ 1
- జ్ఞానినస్త్వహమేవేష్టః స్వార్థో హేతుశ్చ సమ్మతః
స్వర్గశ్చైవాపవర్గశ్చ నాన్యోఽర్థో మదృతే ప్రియః 2
- జ్ఞానవిజ్ఞానసంసిద్ధాః పదం శ్రేష్ఠం విదుర్మమ
జ్ఞానీ ప్రియతమోఽతో మే జ్ఞానేనాసౌ బిభర్తి మామ్ 3
- తపస్తీర్థం జపో దానం పవిత్రాణీతరాణి చ

నాలం కుర్వన్తి తాం సిద్ధిం యా జ్ఞానకలయా కృతా 4

తస్మాజ్జ్ఞానేన సహితం జ్ఞాత్వా స్వాత్మానముద్ధవ
జ్ఞానవిజ్ఞానసమ్పన్నో భజ మాం భక్తిభావతః 5

జ్ఞానవిజ్ఞానయజ్ఞేన మామిష్ట్యాత్మానమాత్మని
సర్వయజ్ఞపతిం మాం వై సంసిద్ధిం మునయోఽగమన్ 6

త్వయ్యుద్ధవాశ్రయతి యస్త్రివిధో వికారో
మాయాంతరాపతతి నాద్యపవర్గయోర్యత్
జన్మాదయోఽస్య యదమీ తవ తస్య కిం స్యుర్
ఆద్యంతయోర్యదసతోఽస్తి తదేవ మధ్యే 7

శ్రీధ్రువ ఉవాచ
జ్ఞానం విశుద్ధం విపులం యథైతద్వైరాగ్యవిజ్ఞానయుతం పురాణమ్
ఆఖ్యాహి విశ్వేశ్వర విశ్వమూర్తే త్వద్భక్తియోగం చ మహద్విమృగ్యమ్ 8

తాపత్రయేణాభిహతస్య ఘోరే సంతప్యమానస్య భవాధ్వనీశ
పశ్యామి నాన్యచ్ఛరణం తవాఙ్జీ ధ్వన్వాతపత్రాదమృతాభివర్షాత్ 9

దష్టం జనం సమ్పత్తితం బిలేఽస్మిన్కాలాహినా క్షుద్రసుఖోరుతర్షమ్
సముద్ధరైనం కృపయాపవర్త్యైర్వచోభిరాసింశ్చ మహానుభావ 10

శ్రీభగవానువాచ
ఇత్థమేతత్పు రా రాజా భీష్మం ధర్మభృతాం వరమ్
అజాతశత్రుః పప్రచ్ఛ సర్వేషాం నోఽనుశృణ్వతామ్ 11

నివృత్తే భారతే యుద్ధే సుహృన్నిధనవిహ్వలః
శ్రుత్వా ధర్మాన్బహూన్పశ్చాన్మోక్షధర్మానప్రచ్ఛత 12

తానహం తేఽభిధాస్యామి దేవవ్రతమఖ్యాచ్ఛుతాన్
జ్ఞానవైరాగ్యవిజ్ఞాన శ్రద్ధాభక్త్యుపబృంహితాన్ 13

- నవైకాదశ పఞ్చ త్రీన్భావాన్భూతేషు యేన వై
ఈక్షేతాథాకమప్యేషు తజ్జ్ఞానం మమ నిశ్చితమ్ 14
- ఏతదేవ హి విజ్ఞానం న తథైకేన యేన యత్
స్థిత్యుత్పత్త్యప్యయాన్పశ్యేద్భావానాం త్రిగుణాత్మనామ్ 15
- ఆదావస్తే చ మధ్యే చ సృజ్యాత్సృజ్యం యదన్వియాత్
పునస్తత్ప్రతిసజ్మామే యచ్ఛిష్యేత తదేవ సత్ 16
- శ్రుతిః ప్రత్యక్షమైతిహ్యమనుమానం చతుష్టయమ్
ప్రమాణేష్వనవస్థానాద్వికల్పాత్స విరజ్యతే 17
- కర్మణాం పరిణామిత్యాదావిరిశ్చ్యాదమగ్గలమ్
విపశ్చిన్నశ్వరం పశ్యేదదృష్టమపి దృష్టవత్ 18
- భక్తియోగః పురైవోక్తః ప్రీయమాణాయ తేనఘ
పునశ్చ కథయిష్యామి మద్భక్తేః కారణం పరం 19
- శ్రద్ధామృతకథాయాం మే శశ్వన్మదనుకీర్తనమ్
పరినిష్ఠా చ పూజాయాం స్తుతిభిః స్తవనం మమ 20
- ఆదరః పరిచర్యాయాం సర్వాజ్ఞైరభివన్దనమ్
మద్భక్తపూజాభ్యధికా సర్వభూతేషు మన్మతిః 21
- మదర్థేష్వజ్గచేష్టా చ వచసా మద్గుణైరణమ్
మయ్యర్పణం చ మనసః సర్వకామవివర్జనమ్ 22
- మదర్థేఽర్థపరిత్యాగో భోగస్య చ సుఖస్య చ
ఇష్టం దత్తం హుతం జప్తం మదర్థం యద్యతం తపః 23
- ఏవం ధర్మైర్మనుష్యాణాముద్ధవాత్మనివేదినామ్
మయి సజ్జాయతే భక్తిః కోన్యోన్యోన్యస్యావశిష్యతే 24
- యదాత్మన్యర్పితం చిత్తం శాంతం సత్త్వోపబృంహితమ్

- ధర్మం జ్ఞానం స వైరాగ్యమైశ్వర్యం చాభివద్యతే 25
- యదర్పితం తద్వికల్పే ఇన్ద్రియైః పరిధావతి
రజస్వలం చాసన్నిష్ఠం చిత్తం విద్ధి విపర్యయమ్ 26
- ధర్మో మద్భక్తికృత్ప్రేక్షో జ్ఞానం చైకాత్మ్యదర్శనమ్
గుణేస్వసంజ్ఞో వైరాగ్యమైశ్వర్యం చాణిమాదయః 27
- శ్రీద్ధవ ఉవాచ యమః కతివిధః ప్రోక్షో
నియమో వారికర్షణ కః శమః కో దమః కృష్ణ 28
- కా తితిక్షా ధృతిః ప్రభో కిం దానం కిం తపః శౌర్యం
కిమృత్యమృతముచ్యతే కస్త్యాగః కిం ధనం చేష్ఠం 29
- కో యజ్ఞః కా చ దక్షిణా పుంసః కిం స్విద్బలం శ్రీమన్
భగో లాభశ్చ కేశవ కా విద్యా హీః పరా కా శ్రీః 30
- కిం సుఖం దుఃఖమేవ చ కః పణ్డితః కశ్చ మూర్ఖః
కః పన్థా ఉత్పథశ్చ కః కః స్వర్గో నరకః కః స్విత్ 31
- కో బన్ధురుత కిం గృహమ్క ఆధ్యః కో దరిద్రో వా
కృపణః కః క ఈశ్వరః ఏతాన్త్రశ్నాన్మమ బ్రూహి
విపరీతాంశ్చ సత్పతే శ్రీభగవానువాచ 32
- అహింసా సత్యమస్తేయమసంజ్ఞో హీరసంఘాయః
ఆస్తిక్యం బ్రహ్మచర్యం చ మౌనం స్థైర్యం క్షమాభయమ్ 33
- శౌచం జపస్తపో హోమః శ్రద్ధాతిథ్యం మదర్చనమ్
తీర్థాటనం పరాధేహ తుష్టిరాచార్యసేవనమ్ 34
- ఏతే యమాః సనియమా ఉభయోర్ద్వాదశ స్మృతాః
పుంసాముపాసితాస్తాత యథాకామం దుహన్తి హి 35
- శమో మన్నిష్యతా బుద్ధేర్ధమ ఇన్ద్రియసంయమః

తితిక్షా దుఃఖసమ్మర్షో జిహ్వోపస్థజయో ధృతిః 36

దణ్డన్యాసః పరం దానం కామత్యాగస్తపః స్మృతమ్
స్వభావవిజయః శౌర్యం సత్యం చ సమదర్శనమ్ 37

అన్యచ్ఛ సున్యతా వాణీ కవిభిః పరికీర్తితా
కర్మస్వసజ్జమః శౌచం త్యాగః సన్న్యాస ఉచ్యతే 38

ధర్మ ఇష్టం ధనం నృణాం యజ్ఞోహం భగవత్తమః
దక్షిణా జ్ఞానసన్దేశః ప్రాణాయామః పరం బలమ్ 39

భగో మ ఐశ్వరో భావో లాభో మద్భక్తిరుత్తమః
విద్యాత్మని భిదాబాధో జగుప్సా ప్రీరకర్మసు 40

శ్రీర్గుణా నైరవేక్ష్యాద్యాః సుఖం దుఃఖసుఖాత్యయః
దుఃఖం కామసుఖాపేక్షా పణ్డితో బన్ధమోక్షవిత్ 41

మూర్ఖో దేహద్యహంబుద్ధిః పథా మన్నిగమః స్మృతః
ఉత్పథశ్చిత్తవిక్షేపః స్వర్గః సత్త్వ గుణోదయః 42

నరకస్తమోన్నాహో బన్ధుర్గురురహం సఖే
గృహం శరీరం మానుష్యం గుణాఢ్యో హ్యధ్య ఉచ్యతే 43

దరిద్రో యస్త్వసన్తుష్టః కృపణో యోఽజితేన్ద్రియః
గుణేష్వసక్తధీరీశో గుణసజ్గో విపర్యయః 44

ఏత ఉద్ధవ తే ప్రశ్నాః సర్వే సాధు నిరూపితాః
కిం వర్ణితేన బహునా లక్షణం గుణదోషయోః
గుణదోషదృశిర్దోషో గుణస్తాభయవర్జితః 45

అధ్యాయము - 20

శ్రీద్ధవ ఉవాచ

- విధిశ్చ ప్రతిషేధశ్చ నిగమో హీశ్వరస్య తే
అవేక్షతేఽరవిణ్డాక్ష గుణం దోషం చ కర్మణామ్ 1
- వర్ణాశ్రమవికల్పం చ ప్రతిలోమానులోమజమ్
ద్రవ్యదేశవయఃకాలాన్స్వర్గం నరకమేవ చ 2
- గుణదోషభిదాదృష్టిమంతరేణ వచస్తవ
నిఃశ్రేయసం కథం నృణాం నిషేధవిధిలక్షణమ్ 3
- పితృదేవమనుష్యానాం వేదశ్చక్షుస్తవేశ్వర
శ్రేయస్త్యనుపలభ్యేఽర్థే సాధ్యసాధనయోరపి 4
- గుణదోషభిదాదృష్టిర్నిగమాత్తే న హి స్వతః
నిగమేనాపవాదశ్చ భిదాయా ఇతి హ భ్రమః 5
- శ్రీభగవానువాచ
యోగాస్తయో మయా ప్రోక్తా నృణాం శ్రేయోవిధిత్సయా
జ్ఞానం కర్మ చ భక్తిశ్చ నోపాయోఽన్యోఽస్తి కుత్రచిత్ 6
- నిర్విణ్ణానాం జ్ఞానయోగో న్యాసినామిహ కర్మసు
తేష్వనిర్విణ్ణచిత్తానాం కర్మయోగస్తు కామినామ్ 7
- యదృచ్ఛయా మత్కథాదౌ జాతశ్రద్ధస్తు యః పుమాన్
న నిర్విణ్ణో నాతిసక్తో భక్తియోగోఽస్య సిద్ధిదః 8
- తావత్కర్మాణి కుర్వీత న నిర్విద్యేత యావతా
మత్కథాశ్రవణాదౌ వా శ్రద్ధా యావన్న జాయతే 9
- స్వధర్మస్థో యజన్యజ్ఞైరనాశీకామ ఉద్ధవ
న యాతి స్వర్గనరకౌ యద్యన్యన్న సమాచరేత్ 10
- అస్మింల్లోకే వర్తమానః స్వధర్మస్థోఽనఘః శుచిః
జ్ఞానం విశుద్ధమాప్నోతి మద్భక్తిం వా యదృచ్ఛయా 11

- స్వర్గిణోఽవ్యేతమిచ్ఛన్తి లోకం నిరయినస్తథా
సాధకం జ్ఞానభక్తిభ్యాముభయం తదసాధకమ్ 12
- న నరః స్వర్గతిం కాఙ్క్షేన్నారకీం వా విచక్షణః
నేమం లోకం చ కాఙ్క్షే త దేహవేశాత్ప్రమాద్యతి 13
- ఏతద్విద్వాన్పురా మృత్యోరభవాయ ఘటేత సః
అప్రమత్త ఇదం జ్ఞాత్వా మర్త్యమప్యర్థసిద్ధిదమ్ 14
- ఛిద్యమానం యమైరేతైః కృతనీడం వనస్పతిమ్
ఖగః స్వకేతముత్సృజ్య క్షేమం యాతి హ్యలమ్పటః 15
- అహోరాత్రైశ్చిద్యమానం బుద్ధ్వా యుర్భయవేపథుః
ముక్తసంక్లః పరం బుద్ధ్వా నిరీహ ఉపశామ్యతి 16
- నృదేహమాద్యం సులభం సుదుర్లభం
ప్లవం సుకల్పం గురుకర్ణధారమ్
మయానుకూలేన నభస్వతేరితం
పుమాన్భవాబ్ధిం న తరేత్స ఆత్మహా 17
- యదారమ్భేషు నిర్విణ్ణో విరక్తః సంయతేన్ద్రియః
అభ్యాసేనాత్మనో యోగీ ధారయేదచలం మనః 18
- ధార్యమాణం మనో యర్హిభ్రామ్యదశ్వనవస్థితమ్
అతన్ద్రితోఽనురోధేన మార్గేణాత్మవశం నయేత్ 19
- మనోగతిం న విస్మజేజ్ఞితప్రాణో జితేన్ద్రియః
సత్త్వ సమ్పన్నయా బుద్ధ్యా మన ఆత్మవశం నయేత్ 20
- ఏష వై పరమో యోగో మనసః సజ్జహః స్మృతః
హృదయజ్ఞత్వమన్విచ్ఛన్దమ్యన్యేవార్వతో ముహుః 21
- సాఙ్ఖ్యేన సర్వభావానాం ప్రతిలోమానులోమతః
భవాప్యయావనుధ్యాయేన్మనో యావత్ప్రసీదతి 22

- నిర్విణ్ణస్య విరక్తస్య పురుషస్యోక్తవేదినః
మనస్త్యజతి దౌరాత్మ్యం చిన్తితస్యానుచిన్తయా 23
- యమాదిభిర్యోగపథైరాస్వీక్షిక్యా చ విద్యయా
మమార్చిపాసనాభిర్వా నాన్వైర్యోగ్యం స్మరేన్మనః 24
- యది కుర్యాత్ప్రమాదేన యోగీ కర్మ విగర్హితమ్
యోగేనైవ దహేదంహో నాన్యత్తత్ర కదాచన 25
- స్వే స్వేఽధికారే యా నిష్ఠా స గుణః పరికీర్తితః
కర్మణాం జాత్యశుద్ధానామనేన నియమః కృతః
గుణదోషవిధానేన సజ్ఞానాం త్యాజనేచ్ఛయా 26
- జాతశ్రద్ధో మత్కథాసు నిర్విణ్ణః సర్వకర్మసు
వేద దుఃఖాత్మకాన్కామాన్పురిత్యాగేఽప్యనీశ్వరః 27
- తతో భజేత మాం ప్రీతః శ్రద్ధాల్పర్హ్మధనిశ్చయః
జపమాణశ్చ తాన్కామాన్ఘోదర్కాంశ్చ గర్హయన్ 28
- ప్రాక్తేన భక్తియోగేన భజతో మాసకృన్మునేః
కామా హృదయ్యా నశ్యంతి సర్వే మయి హృది స్థితే 29
- భిద్యతే హృదయగ్రన్ధిశ్చిద్యన్తే సర్వసంశయాః
క్షీయన్తే చాస్య కర్మాణి మయి దృష్టేఽఖిలాత్మని 30
- తస్మాన్మద్భక్తియుక్తస్య యోగినో వై మదాత్మనః
న జ్ఞానం న చ వైరాగ్యం ప్రాయః శ్రేయో భవేదిహ 31
- యత్కర్మభిర్యత్తపసా జ్ఞానవైరాగ్యతశ్చ యత్
యోగేన దానధర్మేణ శ్రేయోభిరితరైరపి 32
- సర్వం మద్భక్తియోగేన మద్భక్తో లభతేఽజ్ఞాసా
స్వర్గాపవర్గం మద్ధామ కథశ్చిద్యది వాఙ్ఘ్రి 33

న కిశ్చిత్సాధవో ధీరా భక్తా హ్యేకాన్తినో మమ
వాఙ్చన్యపి మయా దత్తం కైవల్యమపునర్భవమ్ 34

నైరపేక్ష్యం పరం ప్రాహుర్నిఃశ్రేయసమనల్పకమ్
తస్మాన్నిరాశిషో భక్తిర్నిరపేక్షస్య మే భవేత్ 35

న మయ్యేకాన్తభక్తానాం గుణదోషోద్భవా గుణాః
సాధూనాం సమచిత్తానాం బుద్ధేః పరముపేయుషామ్ 36

ఏవమేతాన్మయా దిష్టాననుతిష్ఠన్తి మే పథః
క్షేమం విన్దన్తి మత్స్థానం యద్బ్రహ్మ పరమం విదుః 37

అధ్యాయము - 21

శ్రీభగవానువాచ
య ఏతాన్మత్పుథో హిత్యా భక్తిజ్ఞానక్రియాత్మకాన్
క్షుద్రాన్కామాంశ్చలైః ప్రాణైర్జుషంతః సంసరన్తి తే 1

స్వే స్వేఽధికారే యా నిష్ఠా స గుణః పరికీర్తితః
విపర్యయస్తు దోషః స్యాదుభయోరేష నిశ్చయః 2

శుద్ధ్యశుద్ధీ విధీయేతే సమానేష్వపి వస్తుషు
ద్రవ్యస్య విచికిత్సార్థం గుణదోషౌ శుభాశుభౌ
ధర్మార్థం వ్యవహారార్థం యాత్రార్థమితి చానఘ 3

దర్శితోఽయం మయాచారో
ధర్మముద్వహతాం ధురమ్ 4

భూమ్యమ్మృగ్యునిలాకాశా భూతానాం పఞ్చధాతవః
ఆబ్రహ్మస్థావరాదీనాం శారీరా ఆత్మసంయుతాః 5

వేదేన నామరూపాణి విషమాణి సమేష్వపి

- ధాతుమాద్ధవ కల్ప్యంత ఏతేషాం స్వార్థసిద్ధయే 6
- దేశకాలాదిభావానాం వస్తానాం మమ సత్తమ
గుణదోషా విధీయేతే నియమార్థం హి కర్మణామ్ 7
- అకృష్ణసారో దేశానామబ్రహ్మణ్యోఽసుచిర్భవేత్
కృష్ణసారోఽప్యసావీర కీకటాసంస్మృతేరిణమ్ 8
- కర్మణ్యో గుణవాన్కాలో ద్రవ్యతః స్వత ఏవ వా
యతో నివర్తతే కర్మ స దోషోఽకర్మకః స్మృతః 9
- ద్రవ్యస్య శుద్ధ్యశుద్ధీ చ ద్రవ్యేణ వచనేన చ
సంస్కారేణాథ కాలేన మహత్వాల్పతయాథ వా 10
- శక్త్యాశక్త్యాథ వా బుద్ధ్యా సమృద్ధ్యా చ యదాత్మనే
అఘం కుర్వంతి హి యథా దేశావస్థానుసారతః 11
- ధాన్యదార్వస్థితంతానాం రసతైజసచర్మణామ్
కాలవాయ్వగ్నిమృత్తోయైః పార్థివానాం యుతాయుతైః 12
- అమేధ్యలిప్తం యద్యేన గన్ధలేపం వ్యపోహతి
భజతే ప్రకృతిం తస్య తచ్చౌచం తావదిష్యతే 13
- స్నానదానతపోఽవస్థా వీర్యసంస్కారకర్మభిః
మత్స్రూత్యా చాత్మనః శౌచం శుద్ధః కర్మాచరేద్ద్విజః 14
- మన్తస్య చ పరిజ్ఞానం కర్మశుద్ధిర్మదర్పణమ్
ధర్మః సమృద్ధ్యతే షడ్భిరధర్మస్తు విపర్యయః 15
- క్వచిద్గుణోఽపి దోషః స్యాద్దోషోఽపి విధినా గుణః
గుణదోషార్థనియమస్తద్భిదామేవ బాధతే 16
- సమానకర్మాచరణం పతితానాం న పాతకమ్
ఔత్పత్తికో గుణః సజ్గో న శయానః పతత్యధః 17

- యతో యతో నివర్తేత విముచ్యేత తతస్తతః
ఏష ధర్మో నృణాం క్షేమః శోకమోహభయాపహః 18
- విషయేషు గుణాధ్యాసాత్పుంసః సజ్గస్తతో భవేత్
సజ్గాత్తత్ర భవేత్కామః కామాదేవ కలీర్బుణామ్ 19
- కలేర్దుర్విషహః క్రోధస్తమస్తమనువర్తతే
తమసా గ్రస్యతే పుంసశ్చేతనా వ్యాపిన్ ద్రుతమ్ 20
- తయా విరహితః సాధో జన్తుః శూన్యాయ కల్పతే
తతోఽస్య స్వార్థవిభ్రంశో మూర్చ్ఛితస్య మృతస్య చ 21
- విషయాభినివేశేన నాత్మానం వేద నాపరమ్
వృక్ష జీవికయా జీవన్వ్యర్థం భస్తేవ యః శ్వసన్ 22
- ఫలశ్రుతిరియం నృణాం న శ్రేయో రోచనం పరమ్
శ్రేయోవివక్షయా ప్రోక్తం యథా భైషజ్యరోచనమ్ 23
- ఉత్పత్త్యేవ హి కామేషు ప్రాణేషు స్వజనేషు చ
ఆసక్తమనసో మర్త్యా ఆత్మనోఽనర్థహేతుషు 24
- నతానవిదుషః స్వార్థం భ్రామ్యతో వృజినాధ్వని
కథం యుష్మాత్పు నస్తేషు తాంస్తమో విశతో బుధః 25
- ఏవం వ్యవసితం కేచిదవిజ్ఞాయ కుబుద్ధయః
ఫలశ్రుతిం కుసుమితాం న వేదజ్ఞా వదంతి హి 26
- కామినః కృపణా లుబ్ధాః పుష్పేషు ఫలబుద్ధయః
అగ్నిముగ్ధా ధూమతాంతాః స్వం లోకం న విదంతి తే 27
- న తే మామగ్ల జానంతి హృదిస్థం య ఇదం యతః
ఉక్థశస్త్రా హ్యసుతృపో యథా నీహారచక్షుషః 28

- తే మే మతమవిజ్ఞాయ పరోక్షం విషయాత్మకాః
హింసాయాం యది రాగః స్యాద్యజ్ఞ ఏవ న చోదనా 29
- హింసావిహారా హ్యలభైః పశుభిః స్వసుఖేచ్ఛయా
యజన్తే దేవతా యజ్ఞైః పితృభూతపతీన్ఫలాః 30
- స్వప్నోపమమముం లోకమసంతం శ్రవణప్రియమ్
ఆశిషో హృది సజ్కల్ప్య త్యజన్త్యర్థాన్యథా వణిక్ 31
- రజఃసత్త్వ తమోనిష్ఠా రజఃసత్త్వ తమోజుషః
ఉపాసత ఇన్ద్రముఖ్యాన్దేవాదీన్న యథైవ మామ్ 32
- ఇష్టేహ దేవతా యజ్ఞైర్గత్వా రంస్యామహే దివి
తస్యాన్త ఇహ భూయాస్మ మహాశాలా మహాకులాః 33
- ఏవం పుష్పితయా వాచా వ్యాకీర్తయనసాం నృణామ్
మానినాం చాతిలుబ్ధానాం మద్వార్తాపి న రోచతే 34
- వేదా బ్రహ్మాత్మవిషయాస్త్రీకాణ్డవిషయా ఇమే
పరోక్షవాదా ఋషయః పరోక్షం మమ చ ప్రియమ్ 35
- శబ్దబ్రహ్మ సుదుర్బోధం ప్రాణేన్ద్రియమనోమయమ్
అనంతపారం గమ్భీరం దుర్విగాహ్యం సముద్రవత్ 36
- మయోపబృంహితం భూమ్నా బ్రహ్మణానంతశక్తినా
భూతేషు ఘోషరూపేణ విసేషార్ణవే లక్ష్మణే 37
- యథోర్జనాభిర్భూదయాదూర్ణాముద్వమతే ముఖాత్
ఆకాశాద్దోషవాన్ప్రాణో మనసా స్పర్శరూపిణా 38
- ఛన్దోమయోఽమృతమయః సహస్రపదవీం ప్రభుః
ఓంకారాద్యృజ్జితస్పర్శ స్వరోష్మాన్తస్థభూషితామ్ 39
- విచిత్రభాషావితతాం ఛన్దోభిశ్చతురుత్తరైః

అనన్తపారాం బృహతీం సృజత్యాక్షిపతే స్వయమ్ 40

గాయత్రుష్ణిగనుష్టుప్ప బృహతీ పజ్క్తిరేవ చ
త్రిష్టుబ్జగత్యతిచ్ఛన్దో హ్యత్యష్ట్యతిజగద్విరాట్ 41

కిం విధత్తే కిమాచష్టే కిమనూద్య వికల్పయేత్
ఇత్యస్యా హృదయం లోకే నాన్యో మద్వేద కశ్చన 42

మాం విధత్తేఽభిధత్తే మాం వికల్ప్యాపోహ్యతే త్వహమ్
ఏతావాన్సర్వవేదార్థః శబ్ద ఆస్థాయ మాం భిదామ్
మాయామాత్రమనూద్యాన్తే ప్రతిషిధ్య ప్రసేదతి 43

అధ్యాయము - 22

శ్రీద్ధవ ఉవాచ
కతి తత్త్వాని విశ్వేశ సజ్ఞాతాన్బ్రహ్మపిభిః ప్రభో
నవైకాదశ పఞ్చ త్రీణ్యాత్త త్వమిహ శుశ్రుమ 1

కేచిత్తద్వ్యంశతిం ప్రాహురపరే పఞ్చవింశతిం
సప్తైకే నవ షట్కేచిచ్ఛత్వార్యేకాదశాపరే
కేచిత్సప్తదశ ప్రాహుః షోడశైకే త్రయోదశ 2

ఏతావత్త్వం హి సజ్ఞానామృషయో యద్వివక్షయా
గాయన్తి పృథగాయుష్మన్నిదం నో వక్తుమర్హసి 3

శ్రీభగవానువాచ
యుక్తం చ సన్తి సర్వత్ర భాషన్తే బ్రాహ్మణా యథా
మాయాం మదీయాముద్భూత్యా వదతాం కిం ను దుర్వటమ్ 4

నైతదేవం యథాత్థ త్వం యదహం వచ్చి తత్తథా
ఏవం వివదతాం హేతుం శక్తయో మే దురత్యయాః 5

యాసాం వ్యతికరాదాసీద్వికల్పో వదతాం పదమ్

- ప్రాప్తే శమదమేఽవ్యేతి వాదస్తమను శామ్యతి 6
- పరస్పరానుప్రవేశాత్తత్త్వానాం పురుషర్షభ
పౌర్వాపర్యప్రసజ్ఞానం యథా వక్తుర్వివక్షితమ్ 7
- ఏకస్మిన్నపి దృశ్యంతే ప్రవిష్టానీతరాణి చ
పూర్వస్మిన్వా పరస్మిన్వా తత్త్వే తత్త్వాని సర్వశః 8
- పౌర్వాపర్యమతోఽమీషాం ప్రసజ్ఞానమభీషుతామ్
యథా వివిక్తం యద్వక్తం గృహీమో యుక్తిసమ్భవాత్ 9
- అనాద్యవిద్యాయుక్తస్య పురుషస్యాత్మవేదనమ్
స్వతో న సమ్భవాదన్యస్తత్త్వజ్ఞో జ్ఞానదో భవేత్ 10
- పురుషేశ్వరయోరత్ర న వైలక్షణ్యమణ్యపి
తదన్యకల్పనాపార్థా జ్ఞానం చ ప్రకృతేర్గుణః 11
- ప్రకృతిర్గుణసామ్యం వై ప్రకృతేర్నాత్మనో గుణాః
సత్త్వం రజస్తమ ఇతి స్థితుత్పత్త్యంతహేతవః 12
- సత్త్వం జ్ఞానం రజః కర్మ తమోఽజ్ఞానమిహోచ్యతే
గుణవ్యతికరః కాలః స్వభావః సూత్రమేవ చ 13
- పురుషః ప్రకృతిర్వ్యక్తమహజ్కారో నభోఽనిలః
జ్యోతిరాపః క్షితిరితి తత్త్వాన్యక్తాని మే నవ 14
- శోత్రం త్వగ్దర్శనం ఘ్రాణో జిహ్వేతి జ్ఞానశక్తయః
వాక్పాణ్యపస్థపాయుజ్జీః కర్మాణ్యజ్ఞోభయం మనః 15
- శబ్దః స్పర్శో రసో గంధో రూపం చేత్యర్థజాతయః
గత్తుక్త్యుత్పర్గశిల్పాని కర్మాయతనసిద్ధయః 16
- సర్గాదౌ ప్రకృతిర్వ్యక్తస్య కార్యకారణరూపిణీ
సత్త్వాదిభిర్గుణైర్ధత్తే పురుషోఽవ్యక్త ఈక్షతే 17

వ్యక్తాదాయో వికుర్వాణా ధాతవః పురుషేక్షయా
లబ్ధవీర్యాః సృజన్త్యణ్డం సంహతాః ప్రకృతేర్బలాత్ 18

సప్తైవ ధాతవ ఇతి తత్రార్థాః పఞ్చ ఖాదయః
జ్ఞానమాత్మోభయాధారస్తతో దేహేన్ద్రియాసవః 19

పడిత్యత్రాపి భూతాని పఞ్చ షష్ఠః పరః పుమాన్
తైర్యుత ఆత్మసమ్భూతైః సృష్టేదం సమపావిశత్ 20

చత్వార్యేవేతి తత్రాపి తేజ ఆపోఽన్నమాత్మనః
జాతాని తైరిదం జాతం జన్మావయవినః ఖలు 21

సజ్ఞానే సప్తదశకే భూతమాత్రేన్ద్రియాణి చ
పఞ్చ పఞ్చైకమనసా ఆత్మా సప్తదశః స్మృతః 22

తద్వత్షోడశసజ్ఞానే ఆత్మైవ మన ఉచ్యతే
భూతేన్ద్రియాణి పఞ్చైవ మన ఆత్మా త్రయోదశ 23

ఏకాదశత్వ ఆత్మాసౌ మహాభూతేన్ద్రియాణి చ
అష్టా ప్రకృతయశ్చైవ పురుషశ్చ నవేత్యథ 24

ఇతి నానాప్రసజ్ఞానం తత్త్వానామృషిభిః కృతమ్
సర్వం న్యాయ్యం యుక్తిమత్త్వాద్విదుషాం కిమశోభనమ్ 25

శ్రీద్ధవ ఉవాచ
ప్రకృతిః పురుషశ్చైభౌ యద్యప్యాత్మవిలక్షణౌ
అన్యోన్యాపాశ్రయాత్మ్యష్ట దృశ్యతే న భిదా తయోః
ప్రకృతౌ లక్ష్యతే హ్యత్మా ప్రకృతిశ్చ తథాత్మని 26

ఏవం మే పుణ్డరీకాక్ష మహాన్తం సంశయం హృది
ఛేత్తుమర్హసి సర్వజ్ఞ వచోభిర్నయనైపుణైః 27

త్వత్తో జ్ఞానం హి జీవానాం ప్రమోషస్తేఽత్ర శక్తితః

త్వమేవ హ్యత్మమాయాయా గతిం వేత్త న చాపరః 28

శ్రీభగవానువాచ

ప్రకృతిః పురుషశ్చేతి వికల్పః పురుషర్షభ
ఏష వైకారికః సర్గో గుణవ్యతికరాత్మకః 29

మమాజ్ఞ మాయా గుణమయ్యనేకథా వికల్పబుద్ధీశ్చ గుణైర్విధతే
వైకారికస్త్రివిధోఽధ్యాత్మమేకమథాధిదైవమధిభూతమన్యత్ 30

దృగ్రూపమార్కం వపురత్ర రస్తే పరస్పరం సిద్ధ్యతి యః స్వతః ఖే
ఆత్మా యదేషామపరో య ఆద్యః స్వయానుభూత్యాఖిలసిద్ధసిద్ధిః 31

ఏవం త్వగాది శ్రవణాది చక్షుర్
జిహ్వది నాసాది చ చిత్తయుక్తమ్ 32

యోఽసౌ గుణక్షోభకృతో వికారః ప్రధానమూలాన్మహతః ప్రసూతః
అహం త్రివృన్మోహవికల్పహేతుర్వైకారికస్తామస ఐన్ద్రియశ్చ 33

ఆత్మాపరిజ్ఞానమయో వివాదో హ్యస్తీతి నాస్తీతి భిదార్థనిష్ఠః
వ్యర్థోఽపి నైవోపరమేత పుంసాం మత్తః పరావృత్తధియాం స్వలోకాత్ 34

శ్రీద్ధవ ఉవాచ
త్వత్తః పరావృత్తధియః స్వకృతైః కర్మభిః ప్రభో
ఉచ్ఛావచాన్యథా దేహాన్సృష్టాన్తి విసృజన్తి చ 35

తన్మమాఖ్యాహి గోవింద దుర్విభావ్యమనాత్మభిః
న హ్యేతత్ప్రాయశో లోకే విద్వాంసః సన్తి వశ్చేతాః 36

శ్రీభగవానువాచ

మనః కర్మమయం ణ్మాణామిన్ద్రియైః పఞ్చభిర్యుతమ్
లోకాల్లోకం ప్రయాత్యన్య ఆత్మా తదనువర్తతే 37

ధ్యాయన్మనోఽను విషయాన్ప్రప్ణాన్వానుశ్రుతానథ

- ఉద్యతీదత్కర్మతస్తం స్మృతిస్తదను శామ్యతి 38
- విషయాభినివేశేన నాత్మానం యత్స్మరేత్తు నః
జన్తోర్వై కస్యచిద్దేతోర్మృత్యురత్యంతవిస్మృతిః 39
- జన్మ త్వాత్మతయా పుంసః సర్వభావేన భూరిద
విషయస్వీకృతిం ప్రాహుర్యథా స్వప్నమనోరథః 40
- స్వప్నం మనోరథం చేత్థం ప్రాక్తనం న స్మరత్యసౌ
తత్ర పూర్వమివాత్మానమపూర్వమాచానుపశ్యతి 41
- ఇన్ద్రియాయనసృష్టేదం త్రైవిధ్యం భాతి వస్తుని
బహిరంతర్భిదాహేతుర్జ్ఞానోఽసజ్జనకృద్యథా 42
- నిత్యదా హ్యజ్ఞ భూతాని భవంతి న భవంతి చ
కాలేనాలక్ష్యవేగేన సూక్ష్మత్వాత్తన్న దృశ్యతే 43
- యథార్చిషాం స్తోతసాం చ ఫలానాం వా వనస్పతేః
తథైవ సర్వభూతానాం వయోఽవస్థాదయః కృతాః 44
- సోఽయం దీపోఽర్చిషాం యద్వత్స్తోతసాం తదిదం జలమ్
సోఽయం పుమానితి నృణాం మృషా గీర్ధీర్మృషాయుషామ్ 45
- మా స్వస్య కర్మబీజేన జాయతే సోఽప్యయం పుమాన్
మియతే వామరో భ్రాన్త్యా యథాగ్నిర్దారుసంయుతః 46
- నిషేకగర్భజన్మాని బాల్యకౌమారయౌవనమ్
వయోమధ్యం జరా మృత్యురిత్యవస్థాస్తనోర్నవ 47
- ఏతా మనోరథమయీర్హాన్యస్యోచ్ఛావచాస్తనూః
గుణసజ్గాదుపాదతే క్వచిత్కశ్చిజ్జహాతి చ 48
- ఆత్మనః పితృపుత్రాభ్యామనుమేయౌ భవాప్యయౌ
న భవాప్యయవస్తానామభిజ్ఞో ద్వయలక్షణః 49

- తరోర్భిజవిపాకాభ్యాం యో విద్వాజ్జన్మసంయమౌ
తరోర్విలక్షణో ద్రష్టా ఏవం ద్రష్టా తనోః పృథక్ 50
- ప్రకృతేరేవమాత్మానమవివిచ్యాబుధః పుమాన్
తత్త్వేన స్ఫుర్భసమ్మూఢః సంసారం ప్రతిపద్యతే 51
- సత్త్వ సజ్గాదృషీన్దేవాన్రజసాసురమానుషాన్
తమసా భూతతిర్యక్త్వం భ్రామితో యాతి కర్మభిః 52
- నృత్యతో గాయతః పశ్యన్యథైవానుకరోతి తాన్
ఏవం బుద్ధిగుణాన్పశ్యన్ననీహోఽప్యనుకార్యతే 53
- యథామ్బుసా ప్రచలతా తరవోఽపి చలా ఇవ
చక్షుసా భ్రామ్యమాణేన దృశ్యతే భ్రమతీవ భూః 54
- యథా మనోరథధియో విషయానుభవో మృషా
స్వప్నదృష్టాశ్చ దాశార్వాతథా సంసార ఆత్మనః 55
- అర్థే హ్యవిద్యమానేఽపి సంసృతిర్న నివర్తతే
ధ్యాయతో విషయానస్య స్వప్నేఽనర్థాగమో యథా 56
- తస్మాదుద్ధవ మా భుజ్క్వ విషయానసదిన్ద్రియైః
ఆత్మాగ్రహణనిర్భాతం పశ్య వైకల్పికం భ్రమమ్ 57
- క్షిప్తోఽవమానితోఽసద్భిః ప్రలబ్ధోఽసూయితోఽథ వా
తాడితః సన్నిరుద్ధో వా వృత్త్యా వా పరిహాపితః 58
- నిష్క్యతో మూత్రితో వాజ్జైర్బహుధైవం ప్రకమ్పితః
శ్రేయస్కామః కృచ్ఛ్రగత ఆత్మనాత్మానముద్ధరేత్ 59
- శ్రీధ్రవ ఉవాచ
యథైవమనుబుధ్యేయం
వద నో వదతాం వర 60

సుదుఃషహమిమం మన్య ఆత్మన్యసదతిక్రమమ్
విదుషామపి విశ్వాత్మన్తృక్పతిర్హి బలీయసీ
ఋతే త్వద్ధర్మనిరతాన్శాన్తాన్తే చరణాలయాన్

61

అధ్యాయము - 23

శ్రీబాదరాయణిరువాచ

స ఏవమాశంసిత ఉద్ధవేన భాగవతముఖ్యేన దాశార్హముఖ్యః
సభాజయన్భృత్యవచో ముకున్దస్తమాబభాషే శ్రవణీయవీర్యః

1

శ్రీభగవానువాచ

బార్హస్పత్య స నాస్త్యత్ర సాధుర్వై దుర్జనేరితైః
దురక్షైర్భిన్నమాత్మానం యః సమాధాతుమీశ్వరః

2

న తథా తప్యతే విద్ధః పుమాన్బాణైస్తు మర్మగైః
యథా తుదంతి మర్మస్థా హ్యసతాం పరుషేషవః

3

కథయంతి మహత్పుణ్యమితిహాసమిహోద్ధవ
తమహం వర్ణయిష్యామి నిబోధ సుసమాహితః

4

కేనచిద్భిక్షుణా గీతం పరిభూతేన దుర్జనైః
స్మరతా ధృతియుక్తేన విపాకం నిజకర్మణామ్

5

అవన్తిషు ద్విజః కశ్చిదాసీదాధ్యతమః శ్రియా
వార్తావృత్తిః కదర్యస్తు కామీ లుబ్ధోఽతికోపనః

6

జ్ఞాతయోఽతిథయస్తస్య వాఙ్మాత్రేణాపి నార్చితాః
శూన్యావసథ ఆత్మాపి కాలే కాష్ఠైరనర్చితః

7

దుహీలస్య కదర్యస్య ద్రుహ్యన్తే పుత్రబాన్ధవాః
దారా దుహితరో భృత్యా విషణ్ణా నాచరన్ప్రియమ్

8

- తస్యైవం యక్షవిత్తస్య చ్యుతస్యోభయలోకతః
ధర్మకామవిహీనస్య చుక్తుధుః పఞ్చభాగినః 9
- తదవధ్యానవిస్రస్త పుణ్యస్కన్ధస్య భూరిద
అర్థోఽప్యగచ్ఛన్నిధనం బహ్వయాసపరిశ్రమః 10
- జ్ఞాత్యో జగృహః కిఞ్చిత్కిఞ్చిద్దస్యవ ఉద్ధవ
దైవతః కాలతః కిఞ్చిద్భ్రహ్మబన్ధోర్బుపార్థివాత్ 11
- స ఏవం ద్రవిణే నష్టే ధర్మకామవివర్జితః
ఉపేక్షితశ్చ స్వజనైశ్చిన్తామాప దురత్యయామ్ 12
- తస్యైవం ధ్యాయతో దీర్ఘం నష్టరాయస్తపస్వినః
భిద్యతో బాష్పకణ్ఠస్య నిర్వేదః సుమహానభూత్ 13
- స చాహేదమహో కష్టం వృథాత్మా మేఽనుతాపితః
న ధర్మాయ న కామాయ యస్యార్థాయాస ఈదృశః 14
- ప్రాయేణాథాః కదర్యాణాం న సుఖాయ కదాచన
ఇహ చాత్మోపతాపాయ మృతస్య నరకాయ చ 15
- యశో యశస్వినాం శుద్ధం శ్లాఘ్యాయే గుణినాం గుణాః
లోభః స్వల్పోఽపి తాన్హన్తి శ్చిత్తో రూపమివేష్పితమ్ 16
- అర్థస్య సాధనే సిద్ధే ఉత్కర్షే రక్షణే వ్యయే
నాశోపభోగ ఆయాసస్తాసశ్చిన్తా భ్రమో నృణామ్ 17
- స్తేయం హింసానృతం దమ్భః కామః క్రోధః స్మయో మదః
భేదో వైరమవిశ్వాసః సంస్పర్ధా వ్యసనాని చ 18
- ఏతే పఞ్చదశానర్థా హ్యర్థమూలా మతా నృణామ్
తస్మాదనర్థమర్థాఖ్యం శ్రేయోఽర్థీ దూరతస్త్వజేత్ 19
- భిద్యంతే భ్రాతరో దారాః పితరః సుహృదస్తథా

ఏకాస్నిగ్ధాః కాకిణీనా సద్యః సర్వేఽరయః కృతాః 20

అర్థేనాల్పీయసా హ్యేతే సంరబ్ధా దీప్తమన్యవః
త్యజన్త్యాశు స్పృధో ఘ్నన్తి సహసోత్సుజ్య సౌహృదమ్ 21

లబ్ధ్వా జన్మామరప్రార్థ్యం మానుష్యం తద్ద్విజార్జ్యతామ్
తదనాదృత్య యే స్వార్థం ఘ్నన్తి యాన్త్యశుభాం గతిమ్ 22

స్వర్గాపవర్గయోర్ద్వారం ప్రాప్య లోకమిమం పుమాన్
ద్రవిణే కోఽనుషజ్జేత మర్త్యోఽనర్థస్య ధామని 23

దేవర్షిపితృభూతాని జ్ఞాతీన్పన్దాంశ్చ భాగినః
అసంవిభజ్య చాత్మానం యక్షవిత్తః పతత్యధః 24

వ్యర్థయార్థేహయా విత్తం ప్రమత్తస్య వయో బలమ్
కుశలా యేన సిద్ధ్యన్తి జరతః కిం ను సాధయే 25

కస్మాత్సజ్జీశ్యతే విద్వాన్వ్యర్థయార్థేహయాసకృత్
కస్యచిన్మాయయా నూనం లోకోఽయం సువిమోహితః 26

కిం ధనైర్ధనదైర్వా కిం కామైర్వా కామదైరుత
మృత్యునా గ్రస్యమానస్య కర్మభిర్వోత జన్మదైః 27

నూనం మే భగవాంస్తుష్టః సర్వదేవమయో హరిః
యేన నీతో దశామేతాం నిర్వేదశ్చాత్మనః ప్లవః 28

సోఽహం కాలావశేషేణ శోషయిష్యేఽజ్ఞమాత్మనః
అప్రమత్తోఽఖిలస్వార్థే యది స్యాత్సిద్ధ ఆత్మని 29

తత్ర మామనుమోదేరన్దేవాస్త్రిభువనేశ్వరాః
ముహూర్తేన బ్రహ్మలోకం ఖట్వాజ్ఞః సమసాధయత్ 30

శ్రీభగవానువాచ
ఇత్యభిప్రేత్య మనసా హ్యవన్త్యో ద్విజసత్తమః

- ఉన్నుచ్య హృదయగ్రస్థీన్యాన్తో భిక్షురభూన్మునిః 31
- స చచార మహీమేతాం సంయతాత్మేన్ద్రియానిలః
భిక్షార్థం నగరగ్రామానసङ్గోఽలక్ష్మితోఽవిశత్ 32
- తం వై ప్రవయసం భిక్షుమవధూతమసజ్జనాః
దృష్ట్వా పర్యభవన్నద్ర బహ్వీభిః పరిభూతిభిః 33
- కేచిత్త్రివేణుం జగృహురేకే పాత్రం కమణ్డలుమ్
పీఠం చైకేఽక్షసూత్రం చ కన్ఠాం చీరాణి కేచన
ప్రదాయ చ పునస్తాని దర్శితాన్యాదదుర్మునేః 34
- అన్నం చ భైక్ష్యసమ్పన్నం భుజ్జానస్య సరిత్రటే
మూత్రయన్తి చ పాపిష్ఠాః స్థీవన్త్యస్య చ మూర్ధని 35
- యతవాచం వాచయన్తి తాడయన్తి న వక్త్రీ చేత్
తర్జయన్త్యపరే వాగ్భిః స్తేనోఽయమితి వాదినః
బద్ధున్తి రజ్జ్వా తం కేచిద్బుధ్యతాం బధ్యతామితి 36
- క్షిపన్త్యేకేఽవజానన్త ఏష ధర్మధ్వజః శరః
క్షీణవిత్త ఇమాం వృత్తిమగ్రహేత్స్వ జనోఽజ్ఞితః 37
- అహో ఏష మహాసారో ధృతిమాన్నిరిరాడివ
మౌనేన సాధయన్త్యర్థం బకవద్బుధనిశ్చయః 38
- ఇత్యేకే విహసన్త్యేనమేకే దుర్వాతయన్తి చ
తం బబంధుర్నిరురుధుర్యథా క్రీడనకం ద్విజమ్ 39
- ఏవం స భౌతికం దుఃఖం దైవికం దైహికం చ యత్
భోక్తవ్యమాత్మనో దిష్టం ప్రాప్తం ప్రాప్తమబుధ్యత 40
- పరిభూత ఇమాం గాథామగాయత నరాధమైః
పాతయద్భిః స్వ ధర్మస్థో ధృతిమాన్ఘాయ సాత్త్వికీమ్ 41

ద్విజ ఉవాచ

నాయం జనో మే సుఖదుఃఖహేతుర్న దేవతాత్మా గ్రహకర్మకాలాః
మనః పరం కారణమామనంతి సంసారచక్రం పరివర్తయేద్యత్ 42

మనో గుణాన్వై సృజతే బలీయస్తతశ్చ కర్మాణి విలక్షణాని
శుక్లాని కృష్ణాన్యథ లోహితాని తేభ్యః సవర్ణాః సృతయో భవంతి 43

అనీహ ఆత్మా మనసా సమీహతా హిరణ్మయో మత్సఖ ఉద్విచష్టే
మనః స్వలింగం పరిగృహ్య కామాన్జ్వుషన్నిబద్ధో గుణసజ్జతోఽసౌ 44

దానం స్వధర్మో నియమో యమశ్చ శ్రుతం చ కర్మాణి చ సద్వ్రతాని
సర్వే మనోనిగ్రహలక్షణాంతాః పరో హి యోగో మనసః సమాధిః 45

సమాహితం యస్య మనః ప్రశాంతం దానాదిభిః కిం వద తస్య కృత్యమ్
అసంయతం యస్య మనో వినశ్యద్దానాదిభిశ్చేదపరం కిమేభిః 46

మనోవశేఽన్యే హ్యభవన్ము దేవా మనశ్చ నాన్యస్య వశం సమేతి
భీష్మో హి దేవః సహసః సహాయాన్యజ్ఞాద్వశే తం స హి దేవదేవః 47

తష్టుర్ణయం శత్రుమసహ్యవేగమరున్తుదం తన్న విజిత్య కేచిత్
కుర్వన్త్యసద్విగ్రహమత్ర మర్చ్యైర్మిత్రాణ్యుదాసీనరిపూన్విమూఢాః 48

దేహం మనోమాత్రమిమం గృహీత్వా మమాహమిత్యన్తధియో మనుష్యాః
ఏషోఽహమన్యోఽయమితి భ్రమేణ దురన్తపారే తమసి భ్రమన్తి 49

జనస్తు హేతుః సుఖదుఃఖయోశ్చేత్కిమాత్మనశ్చాత్ర హి భౌమయోస్తత్
జిహ్వం క్వచిత్సన్తశతి స్వదద్భిస్తద్వేదనాయాం కతమాయ కుప్యేత్ 50

దుఃఖస్య హేతుర్యది దేవతాస్తు కిమాత్మనస్తత్ర వికారయోస్తత్
యదజ్గమజ్ఞేన నిహన్యతే క్వచిత్కుఢ్యేత కస్మై పురుషః స్వదేహే 51

ఆత్మా యది స్యాత్సుఖదుఃఖహేతుః కిమన్యతస్తత్ర నిజస్వభావః
న హ్యేత్రానోఽన్యద్యది తన్మృషా స్యాత్కుఢ్యేత కస్మాన్న సుఖం న దుఃఖమ్ 52

గ్రహ నిమిత్తం సుఖదుఃఖయోశ్చేత్కిమాత్మనోఽజస్య జనస్య తే వై
గ్రహైర్మహస్యైవ వదంతి పీడాం క్రుధ్యేత కస్మై పురుషస్తతోఽన్యః 53

కర్మాస్తు హేతుః సుఖదుఃఖయోశ్చేత్కిమాత్మనస్తద్ధి జడాజడత్వే
దేహస్త్వచిత్తు రుషోఽయం సుపర్ణః క్రుధ్యేత కస్మై న హి కర్మ మూలమ్ 54

కాలస్తు హేతుః సుఖదుఃఖయోశ్చేత్కిమాత్మనస్తత్ర తదాత్మకోఽసౌ
నాగ్నేర్హి తాపో న హిమస్య తత్యాత్మక్రుధ్యేత కస్మై న పరస్య ద్వన్ష్వమ్ 55

న కేనచిత్క్వాపి కథంచనాస్య ద్వన్ష్వోపరాగః పరతః పరస్య
యథాహమః సంస్మతిరూపిణః స్యాదేవం ప్రబుద్ధో న బిభేతి భూతైః 56

ఏతాం స ఆస్థాయ పరాత్మనిష్ఠామధ్యాసితాం పూర్వతమైర్మహర్షిభిః
అహం తరిష్యామి దురంతపారం తమో ముకున్దాజ్ఞీనిషేవయ్యైవ 57

శ్రీభగవానువాచ
నిర్విద్య నష్టద్రవిణే గతక్లమః ప్రవ్రజ్య గాం పర్యటమాన ఇత్థమ్
నిరాకృతోఽసద్భిరపి స్వధర్మాదకమ్పితోఽమూం మునిరాహ గాథామ్ 58

సుఖదుఃఖప్రదో నాన్యః పురుషస్యాత్మవిభ్రమః
మిత్రోదాసీనరిపవః సంసారస్తమసః కృతః 59

తస్మాత్సర్వాత్మనా తాత నిగృహాణ మనో ధియా
మయ్యావేశితయా యుక్త ఏతావాన్యోగసంజ్ఞహః 60

య ఏతాం భిక్షుణా గీతాం బ్రహ్మనిష్ఠాం సమాహితః
ధారయచ్ఛ్రావయచ్ఛ్రాణ్యన్వన్వై రైవాభిభూయతే 61

అధ్యాయము - 24

శ్రీభగవానువాచ
అథ తే సమ్ప్రవక్ష్యామి సాఙ్ఖ్యం పూర్వైర్వినిశ్చితమ్
యద్విజ్ఞాయ పుమాన్సద్యో జహ్యద్వైకల్పికం భ్రమమ్ 1

- ఆసీజ్ఞానమథో అర్థ ఏకమేవావికల్పితమ్
యదా వివేకనిపుణా ఆదౌ కృతయుగేఽయుగే 2
- తన్మాయాఫలరూపేణ కేవలం నిర్వికల్పితమ్
వాఙ్మనోఽగోచరం సత్యం ద్విధా సమభవద్బ్రహ్మ 3
- తయోరేకతరో హ్యర్థః ప్రకృతిః సోభయాత్మికా
జ్ఞానం త్వన్యతమో భావః పురుషః సోఽభిధీయతే 4
- తమో రజః సత్త్వ మితి ప్రకృతేరభవన్ముఖాః
మయా ప్రక్షోభ్యమాణాయాః పురుషానుమతేన చ 5
- తేభ్యః సమభవత్సూత్రం మహాన్మాత్రేణ సంయుతః
తతో వికుర్వతో జాతో యోఽహజ్కారో విమోహనః 6
- వైకారికస్తైజసశ్చ తామసశ్చేత్యహం త్రివృత్
తన్మాత్రేన్ద్రియమనసాం కారణం చిదచిన్మయః 7
- అర్థస్తన్మాత్రికాజ్జఙ్గే తామసాదిన్ద్రియాణి చ
తైజసాద్దేవతా ఆసన్నేకాదశ చ వైకృతాత్ 8
- మయా సఞ్చోదితా భావాః సర్వే సంహత్యకారిణః
అణ్డముత్పాదయామాసుర్మమాయతనముత్తమమ్ 9
- తస్మిన్నహం సమభవమణ్డే సలీలసంస్థితౌ
మమ నాభ్యామభూత్పద్మం విశ్వాఖ్యం తత్ర చాత్మభూః 10
- సోఽస్పృజత్తపసా యుక్తో రజసా మదనుగ్రహాత్
లోకాన్సపాలాన్విశ్వాత్మా భూర్భువః స్వరితి త్రిధా 11
- దేవానామోక ఆసీత్స్థు ర్భూతానాం చ భువః పదమ్
మర్త్యాదీనాం చ భూర్లోకః సిద్ధానాం త్రితయాత్పరమ్ 12

అధోఽసురాణాం నాగానాం భూమేరోకోఽస్పృజత్ప్రభుః
త్రిలోక్యాం గతయః సర్వాః కర్మణాం త్రిగుణాత్మనామ్ 13

యోగస్య తపసశ్చైవ న్యాసస్య గతయోఽమలాః
మహర్షానస్తపః సత్యం భక్తియోగస్య మధ్గతిః 14

మయా కాలాత్మనా ధాత్రా కర్మయుక్తమిదం జగత్
గుణప్రవాహ ఏతస్మిన్నున్మజ్జతి నిమజ్జతి 15

అణుర్బుహత్యశః స్థూలో యో యో భావః ప్రసిద్ధ్యతి
సర్వోఽప్యభయసంయుక్తః ప్రకృత్యా పురుషేణ చ 16

యస్తు యస్యాదిరంతశ్చ స వై మధ్యం చ తస్య సన్
వికారో వ్యవహారార్థో యథా తైజసపార్థివాః 17

యదుపాదాయ పూర్వస్తు భావో వికురుతేఽపరమ్
ఆదిరన్తో యదా యస్య తత్సత్యమభిధీయతే 18

ప్రకృతిర్యస్యోపాదానమాధారః పురుషః పరః
సతోఽభివ్యజ్జకః కాలో బ్రహ్మ తత్త్రితయం త్వహమ్ 19

సర్గః ప్రవర్తతే తావత్పౌర్వాపర్యేణ నిత్యశః
మహాన్గుణవిసర్గార్థః స్థిత్యన్తో యావదీక్షణమ్ 20

విరాణ్మయాసాద్యమానో లోకకల్పవికల్పకః
పశ్చాత్త్వాయ విశేషాయ కల్పతే భువనైః సహ 21

అన్నే ప్రలీయతే మర్త్యమన్నం ధానాసు లీయతే
ధానా భూమౌ ప్రలీయన్తే భూమిర్గన్తే ప్రలీయతే 22

అప్పు ప్రలీయతే గన్ధ ఆపశ్చ స్వగుణే రసే
లీయతే జ్యోతిషి రసో జ్యోతీ రూపే ప్రలీయతే 23

రూపం వాయౌ స చ స్పర్శే లీయతే సోఽపి చామ్భరే

అమ్మరం శబ్దతన్మాత్ర ఇన్ద్రియాణి స్వయోనిషు	24
యోనిర్ద్వైకారికే సౌమ్య లీయతే మనసీశ్వరే శబ్దో భూతాదిమప్యేతి భూతాదిర్మహతి ప్రభుః	25
స లీయతే మహాస్వేషు గుణేషు గుణవత్తమః తేఽవ్యక్తే సమ్ప్రలీయంతే తత్కాలే లీయతేఽవ్యయే	26
కాలో మాయామయే జీవే జీవ ఆత్మని మయ్యజే ఆత్మా కేవల ఆత్మస్థో వికల్పాపాయలక్షణః	27
ఏవమన్వీక్షమాణస్య కథం వైకల్పికో భ్రమః మనసో హృది తిష్ఠేత వ్యోమ్నీవార్కోదయే తమః	28
ఏష సాఙ్ఖ్యవిధిః ప్రోక్తః సంశయగ్రన్థిభేదనః ప్రతిలోమానులోమాభ్యాం పరావరదృశ మయా	29

అధ్యాయము - 25

శ్రీభగవానువాచ గుణానామసమ్మిశ్రాణాం పుమాన్యేన యథా భవేత్ తస్మై పురుషవర్యేదముపధారయ శంసతః	1
శమో దమస్తితిక్షేక్షా తపః సత్యం దయా స్మృతిః తుష్టిస్త్యాగోఽస్పృహ శ్రద్ధా హీర్షయాదిః స్వనిర్వృతిః	2
కామ ఈహ మదస్తృష్ణా స్తమ్భ ఆశీర్భదా సుఖమ్ మదోత్సాహో యశఃప్రీతిర్హాస్యం వీర్యం బలోద్యమః	3
క్రోధో లోభోఽన్యతం హింసా యాచ్ఛా దమ్భః క్లమః కలిః శోకమోహా విషాదార్తీ నిద్రాశా భీరనుద్యమః	4
సత్త్వ స్య రజసశ్చైతాస్తమసశ్చానుపూర్వశః	

- వృత్తయో వర్ణితప్రాయాః సన్నిపాతమథో శృణు 5
- సన్నిపాతస్త్వహమితి మమేత్యుద్ధవ యా మతిః
వ్యవహారః సన్నిపాతో మనోమాత్రేన్ద్రియాసుభిః 6
- ధర్మే చార్థే చ కామే చ యదాసౌ పరినిష్ఠితః
గుణానాం సన్నికర్ష్యయం శ్రద్ధారతిధనావహః 7
- ప్రవృత్తిలక్షణే నిష్ఠా పుమాన్యర్హిగృహశ్రమే
స్వధర్మే చాను తిష్ఠేత గుణానాం సమితిర్హిసా 8
- పురుషం సత్త్వ సంయుక్తమనుమీయాచ్ఛమాదిభిః
కామాదిభీ రజోయుక్తం క్రోధాద్వైస్తమసా యుతమ్ 9
- యదా భజతి మాం భక్త్యా నిరపేక్షః స్వకర్మభిః
తం సత్త్వప్రకృతిం విద్యాత్పు రుషం స్త్రియమేవ వా 10
- యదా ఆశిష ఆశాస్య మాం భజేత స్వకర్మభిః
తం రజఃప్రకృతిం విద్యాథింసామాశాస్య తామసమ్ 11
- సత్త్వం రజస్తమ ఇతి గుణా జీవస్య నైవ మే
చిత్తజా యైస్తు భూతానాం సజ్జమానో నిబధ్యతే 12
- యదేతరౌ జయేత్సత్త్వం భాస్వరం విశదం శివమ్
తదా సుఖేన యుజ్యేత ధర్మజ్ఞానాదిభిః పుమాన్ 13
- యదా జయేత్తమః సత్త్వం రజః సంగం భిదా చలమ్
తదా దుఃఖేన యుజ్యేత కర్మణా యశసా శ్రియా 14
- యదా జయేద్దజః సత్త్వం తమో మూఢం లయం జడమ్
యుజ్యేత శోకమోహాభ్యాం నిద్రయా హింసయాశయా 15
- యదా చిత్తం ప్రసీదేత ఇన్ద్రియాణాం చ నిర్వృతిః
దేహేఽభయం మనోఽసంగం తత్సత్త్వం విద్ధి మత్పదమ్ 16

- వికుర్వన్మియయా చాధీరనివృత్తిశ్చ చేతసామ్
గాత్రాస్వాస్థ్యం మనో భ్రాంతం రజ ఏతైర్నిశామయ 17
- సీదచ్ఛిత్రం విలీయేత చేతసో గ్రహణేక్షమమ్
మనో నష్టం తమో గ్లానిస్తమస్తదుపధారయ 18
- ఏధమానే గుణే సత్త్వే దేవానాం బలమేధతే
అసురాణాం చ రజసి తమస్యుద్ధవ రక్షసామ్ 19
- సత్త్వాజ్ఞాగరణం విద్యాద్రజసా స్వప్నమాదిశేత్
ప్రస్వాపం తమసా జన్తోస్తురీయం త్రిషు సంతతమ్ 20
- ఉపర్యుపరి గచ్ఛన్తి సత్త్వేన బ్రాహ్మణా జనాః
తమసాధోఽథ ఆముఖ్యాద్రజసాన్తరచారిణః 21
- సత్త్వే ప్రలీనాః స్వర్యాన్తి నరలోకం రజోలయాః
తమోలయాస్తు నిరయం యాన్తి మామేవ నిర్గుణాః 22
- మదర్పణం నిష్ఫలం వా సాత్త్వికం నిజకర్మ తత్
రాజసం ఫలసంక్రల్పం హింసాప్రాయాది తామసమ్ 23
- కైవల్యం సాత్త్వికం జ్ఞానం రజో వైకల్పికం చ యత్
ప్రాకృతం తామసం జ్ఞానం మన్నిష్ఠం నిర్గుణం స్మృతమ్ 24
- వనం తు సాత్త్వికో వాసో గ్రామో రాజస ఉచ్యతే
తామసం ద్యూతసదనం మన్నికేతం తు నిర్గుణమ్ 25
- సాత్త్వికః కారకోఽసజ్గీ రాగాన్ధో రాజసః స్మృతః
తామసః స్మృతివిభ్రష్టో నిర్గుణో మదపాశ్రయః 26
- సాత్త్విక్యాధ్యాత్మికీ శ్రద్ధా కర్మశ్రద్ధా తు రాజసీ
తామస్యధర్మే యా శ్రద్ధా మత్సేవాయాం తు నిర్గుణా 27

పథ్యం పూతమనాయస్తమాహార్యం సాత్త్వికం స్మృతమ్
రాజసం చేన్ద్రియప్రేష్టం తామసం చార్తిదాశుచి 28

సాత్త్వికం సుఖమాత్మోత్థం విషయోత్థం తు రాజసమ్
తామసం మోహదైన్యోత్థం నిర్గుణం మదపాశ్రయమ్ 29

ద్రవ్యం దేశః ఫలం కాలో జ్ఞానం కర్మ చ కారకః
శ్రద్ధావస్థాకృతిర్నిష్ఠా త్రైగుణ్యః సర్వ ఏవ హి 30

సర్వే గుణమయా భావాః పురుషావ్యక్తధిష్ఠితాః
దృష్టం శ్రుతం అనుధ్యాతం బుద్ధ్యా వా పురుషర్షభ 31

ఏతాః సంస్మృతయః పుంసో గుణకర్మనిబన్ధనాః
యేనేమే నిర్జితాః సౌమ్య గుణా జీవేన చిత్తజాః
భక్తియోగేన మన్నిష్యో మద్భావాయ ప్రపద్యతే 32

తస్మాద్దేహమిమం లబ్ధ్వా జ్ఞానవిజ్ఞానసమ్భవమ్
గుణసంకలం వినిర్మూయ మాం భజన్తు విచక్షణాః 33

నిఃసంకో మాం భజేద్విద్వానప్రమత్తో జితేన్ద్రియః
రజస్తమశ్చాభిజయేత్సత్త్వ సంసేవయా మునిః 34

సత్త్వం చాభిజయేద్యుక్తో నైరపేక్ష్యేణ శాన్తధీః
సమ్పద్యతే గుణైర్ముక్తో జీవో జీవం విహాయ మామ్ 35

జీవో జీవవినిర్ముక్తో గుణైశ్చాశయసమ్భవైః
మయైవ బ్రహ్మణా పూర్ణో న బహిర్నాన్తరశ్చరేత్ 36

అధ్యాయము - 26

శ్రీభగవానువాచ

మల్లక్షణమిమం కాయం లబ్ధ్వా మద్ధర్మ ఆస్థితః
ఆనన్దం పరమాత్మానమాత్మస్థం సముపైతి మామ్ 1

గుణమయ్యా జీవయోన్యా విముక్తో జ్ఞాననిష్ఠయా
గుణేషు మాయామాత్రేషు దృశ్యమానేష్వవస్తుతః
వర్తమానోఽపి న పుమాన్మృజ్యతేఽవస్తుభిర్గుణైః 2

సంఖం న కుర్యాదసతాం శిశ్నోదరతృపాం క్వచిత్
తస్యానుగస్తమస్యన్తే పతత్యన్ధానుగాన్ధవత్ 3

ఐలః సమ్రాడిమాం గాథామగాయత బృహచ్చవాః
ఉర్వశీవిరహాన్మృహ్యన్నిర్విణ్ణః శోకసంయమే 4

త్యక్త్వాత్మానం వ్రయన్తిం తాం నగ్న ఉన్మత్తవన్మపః
విలపన్నన్వగాజ్ఞాయే ఘోరే తిష్ఠేతి విక్లవః 5

కామానత్పప్తోఽనుజషన్ముల్లకాన్వర్షయామినీః
న వేద యాన్తిర్నాయాన్తిరుర్వశ్యాకృష్టచేతనః 6

ఐల ఉవాచ
అహో మే మోహవిస్తారః కామకశ్మలచేతసః
దేవ్యా గృహీతకణ్ఠస్య నాయుఃఖ్విణా ఇమే స్మృతాః 7

నాహం వేదాభినిర్ముక్తః సూర్యో వాభ్యుదితోఽముయా
మూషితో వర్షపూగానాం బతాహాని గతాన్మృత 8

అహో మే ఆత్మసమ్మోహో యేనాత్మా యోషితాం కృతః
క్రీడామృగశ్చక్రవర్తీ నరదేవశిఖామణిః 9

సపరిచ్ఛదమాత్మానం హిత్వా తృణమివేశ్వరమ్
యాన్తిం స్త్రీయం చాన్వగమం నగ్న ఉన్మత్తవద్రుదన్ 10

కుతస్తస్యానుభావః స్యాత్తేజ ఈశత్వమేవ వా
యోఽన్వగచ్ఛం స్త్రీయం యాన్తిం ఖరవత్పాదతాడితః 11

కిం విద్యయా కిం తపసా కిం త్యాగేన శ్రుతేన వా

- కిం వివిక్తేన మానేన స్త్రీభిర్యస్య మనో హృతమ్ 12
- స్వార్థస్యాకోవిదం ధిజ్ఞాం మూర్ఖం పణ్డితమానినమ్
యోఽహమీశ్వరతాం ప్రాప్య స్త్రీభిర్గోఖరవజ్జితః 13
- సేవతో వర్షపూగాన్మే ఉర్వశ్యా అధరాసవమ్
న తృప్యత్యాత్మభూః కామో వహ్నిరాహుతిభిర్యథా 14
- పుంశ్చల్యాపహృతం చిత్తం కో న్వన్యో మోచితుం ప్రభుః
ఆత్మారామేశ్వరమృతే భగవంతమథోక్షజమ్ 15
- బోధితస్యాపి దేవ్యా మే సూక్తవాక్యేన దుర్మతేః
మనోగతో మహామోహో నాపయాత్యజితాత్మనః 16
- కిమేతయా నోఽపకృతం రజ్జ్వా వా సర్పచేతసః
ద్రష్టుః స్వరూపావిదుషో యోఽహం యదజితేన్ద్రియః 17
- క్వాయం మలీమసః కాయో దౌర్గన్ధ్యాద్యాత్మకోఽశుచిః
క్వ గుణాః సౌమనస్యాద్యా హ్యధ్యాసోఽవిద్యయా కృతః 18
- పిత్రోః కిం స్వం ను భార్యాయాః స్వామినోఽగ్నేః శ్వగృధ్రయోః
కిమాత్మనః కిం సుహృదామితి యో నావసీయతే 19
- తస్మిన్మలేవరేఽమేధ్యే తుచ్ఛనిషే విషజ్జతే
అహో సుభద్రం సునసం సుస్మితం చ ముఖం స్త్రియః 20
- త్వజ్ఞాంసరుధిరస్నాయు మేదోమజ్జాస్థిసంహతౌ
విణ్మూత్రపూయే రమతాం కృమీణాం కియదంతరమ్ 21
- అథాపి నోపసజ్జేత స్త్రీషు స్త్రైణేషు చార్థవిత్
విషయేన్ద్రియసంయోగాన్మనః క్షుభ్యతి నాన్యథా 22
- అదృష్టాదశ్రుతాద్భావాన్న భావ ఉపజాయతే
అసమ్మయుజ్జతః ప్రాణాన్సామ్యతి స్తిమితం మనః 23

తస్మాత్సర్వో న కర్తవ్యః స్త్రీషు స్త్రైణాం చేన్త్రియైః
విదుషాం చాప్యవిప్రైః షడ్వర్గః కిము మాదృశామ్ 24

శ్రీభగవానువాచ
ఏవం ప్రగాయన్పుపదేవదేవః స ఉర్వశీలోకమథో విహాయ
ఆత్మానమాత్మన్యవగమ్య మాం వై ఉపారమజ్ఞానవిధూతమోహః 25

తతో దుఃసంక్లముత్సుజ్య సత్సు సజ్జేత బుద్ధిమాన్
సంత ఏవాస్య ఛిన్తంతి మనోవ్యాసంక్లముక్తిభిః 26

సంతోనపేక్షా మచ్ఛితాః ప్రశాంతాః సమదర్శినః
నిర్మమా నిరహంకారా నిర్వన్త్వా నిష్పరిగ్రహః 27

తేషు నిత్యం మహాభాగ మహాభాగేషు మత్కథాః
సమ్భవంతి హి తా నృణాం జపతాం ప్రపునన్త్యఘమ్ 28

తా యే శృణ్వంతి గాయంతి హ్యనుమోదంతి చాదృతాః
మత్పరాః శ్రద్ధధానాశ్చ భక్తిం విన్తంతి తే మయి 29

భక్తిం లబ్ధవతః సాధోః కిమన్యదవశిష్యతే
మయ్యనంతగుణే బ్రహ్మణ్యానన్దానుభవాత్మని 30

యథోపశ్రయమాణస్య భగవంతం విభావసుమ్
శీతం భయం తమోఽవ్యేతి సాధూన్సంసేవతస్తథా 31

నిమజ్జోన్మజ్జతాం ఘోరే భవాబ్ధౌ పరమాయణమ్
సంతో బ్రహ్మవిదః శాంతా నౌర్హృదేవాఃపు మజ్జతామ్ 32

అన్నం హి ప్రాణీనాం ప్రాణ ఆర్తానాం శరణం త్వహమ్
ధర్మో విత్తం నృణాం ప్రేత్య సంతోఽర్వాగ్భిభ్యతోఽరణమ్ 33

సంతో దిశంతి చక్షూంసి బహిరర్కః సముత్థితః
దేవతా బాన్ధవాః సంతః సంత ఆత్మాహమేవ చ 34

వైతసేనస్తతోఽవ్యేవముర్వశ్యా లోకనిష్ఠహః
ముక్తసంక్లో మహీమేతామాత్మారామశ్చచార హ

35

అధ్యాయము - 27

శ్రీధ్రవ ఉవాచ

క్రియాయోగం సమాచక్ష్య భవదారాధనం ప్రభో
యస్మాత్త్వాం యే యథార్చంతి సాత్వతాః సాత్వతర్షభ

1

ఏతద్వదంతి మునయో ముహుర్నిఃశ్రేయసం నృణామ్
నారదో భగవాన్వాస ఆచార్యోఽఙ్గిరసః సుతః

2

నిఃసృతం తే ముఖామ్భోజాద్యదాహ భగవానజః
పుత్రేభ్యో భృగుముఖ్యేభ్యో దేవ్యై చ భగవాన్భవః

3

ఏతద్వై సర్వవర్ణానామాశ్రమాణాం చ సమృతమ్
శ్రేయసాముత్తమం మన్యేస్తీశూద్రాణాం చ మానద

4

ఏతత్కమలపత్రాక్ష కర్మబంధవిమోచనమ్
భక్తాయ చానురక్తాయ బ్రూహి విశ్వేశ్వరేశ్వర

5

శ్రీభగవానువాచ

న హ్యన్తోఽనంతపారస్య కర్మకాణ్డస్య చోద్ధవ
సంక్ష్లిప్తం వర్ణయిష్యామి యథావదనుపూర్వశః

6

వైదికస్తాన్త్రికో మిశ్ర ఇతి మే త్రివిధో మఖః
త్రయాణామీస్పితేనైవ విధినా మాం సమర్చరేత్

7

యదా స్వనిగమేనోక్తం ద్విజత్వం ప్రాప్య పూరుషః
యథా యజేత మాం భక్త్యా శ్రద్ధయా తన్నిబోధ మే

8

అర్చాయాం స్థణ్ణిలేఽగ్నౌ వా సూర్యే వాప్సు హృది ద్విజః

- ద్రవ్యేణ భక్తియుక్తోఽర్చేత్సు గురుం మామమాయయా 9
- పూర్వం స్నానం ప్రకుర్వీత ధౌతదంతోఽఙ్గశుద్ధయే
ఉభయైరపి చ స్నానం మంత్రైర్బ్రుద్ధహణాదినా 10
- సన్ద్యోపాస్త్యాదికర్మాణి వేదేనాచోదితాని మే
పూజాం తైః కల్పయేత్సమ్యక్ సజ్గుల్బః కర్మపావనీమ్ 11
- శైలీ దారుమయీ లౌహీ లేప్యా లేఖ్యా చ సైకతీ
మనోమయీ మణిమయీ ప్రతిమాష్టవిధా స్మృతా 12
- చలాచలేతి ద్వివిధా ప్రతిష్ఠా జీవమన్దిరమ్
ఉద్వాసావాహనే న స్తః స్థిరాయాముద్ధవార్చనే 13
- అస్థిరాయాం వికల్పః స్యాత్సత్థణ్డీలే తు భవేద్ద్వయమ్
స్వపనం త్వవిలేప్యాయామన్యత్ర పరిమార్జనమ్ 14
- ద్రవ్యైః ప్రసిద్ధైర్మద్యాగః ప్రతిమాదిష్టమాయినః
భక్తస్య చ యథాలభైర్బ్రుది భావేన చైవ హి 15
- స్నానాలఙ్కరణం ప్రేష్ఠమర్చాయామేవ తూర్థవ
స్థణ్డీలే తత్త్వ విన్యాసో వహ్నీవాజ్యప్లుతం హవిః 16
- సూర్యే చాభ్యర్ఘ్ణం ప్రేష్ఠం సలిలే సలిలాదిభిః
శ్రద్ధయోపాహృతం ప్రేష్ఠం భక్తేన మమ వార్యపి 17
- భూర్యప్యభక్తోపాహృతం న మే తోషాయ కల్పతే
గన్ధో ధూపః సుమనసో దీపోఽన్నాద్యం చ కిం పునః 18
- శుచిః సమ్భృతసమ్భారః ప్రాగ్దర్భైః కల్పితాసనః
ఆసీనః ప్రాగుదగ్వార్చేదర్చాయాం త్వథ సమ్ముఖః 19
- కృతన్యాసః కృతన్యాసాం మదర్చాం పాణినామృజేత్
కలశం ప్రోక్షణీయం చ యథావదుపసాధయేత్ 20

- తదద్భిర్దేవయజనం ద్రవ్యాణ్యాత్మానమేవ చ
ప్రోక్ష్య పాత్రాణి త్రీణ్యద్భిస్తైస్తైర్ద్రవ్యైశ్చ సాధయేత్ 21
- పాద్యార్యచమనీయార్థం త్రీణి పాత్రాణి దేశికః
హృదా శిర్షాథ శిఖయా గాయత్ర్యా చాభిమన్తయేత్ 22
- పిణ్డే వాయ్వగ్నిసంశుద్ధే హృత్పద్మస్థాం పరాం మమ
అణ్వీం జీవకలాం ధ్యాయేన్నాదాస్తే సిద్ధభావితామ్ 23
- తయాత్మభూతయా పిణ్డే వ్యాప్తే సముజ్య తన్మయః
ఆవాహ్యర్చాదిషు స్థాప్య న్యస్తాం మాం ప్రపూజయేత్ 24
- పాద్యోపస్పర్శార్హణాదీనుపచారాన్మకల్పయేత్
ధర్మాదిభిశ్చ నవభిః కల్పయిత్వాసనం మమ 25
- పద్మమష్టదలం తత్ర కర్ణికాకేసరోజ్జ్వలమ్
ఉభాభ్యాం వేదతన్త్రాభ్యాం మహ్యం తూభయసిద్ధయే 26
- సుదర్శనం పాశ్చజన్యం గదాసీమధనుర్హలాన్
ముషలం కౌస్తుభం మాలాం శ్రీవత్సం చానుపూజయేత్ 27
- నన్దం సునన్దం గరుడం ప్రచణ్డం చణ్డం ఏవ చ
మహాబలం బలం చైవ కుముదం కముదేక్షణమ్ 28
- దుర్గాం వినాయకం వ్యాసం విష్ణుక్షేనం గురూన్సురాన్
స్వే స్వే స్థానే త్వభిముఖాన్పూజయేత్ప్రక్షణాదిభిః 29
- చన్దనోశీరకర్పూర కుఙ్కుమాగురువాసిత్తైః
సలిలైః స్నాపయేన్మన్తైర్నిత్యదా విభవే సతి 30
- స్వర్ణఘర్మానువాకేన మహాపురుషవిద్యయా
పౌరుషేణాపి సూక్తేన సామభీ రాజనాదిభిః 31
- వస్త్రోపవీతాభరణ పత్రస్రగ్గన్ధలేపనైః

అలఙ్కుర్యీత సప్తేమ మద్భక్తో మాం యథోచితమ్	32
పాద్యమాచమనీయం చ గన్ధం సుమనసోఽక్షతాన్ ధూపదీపోపహర్యాణి దద్యాన్మే శ్రద్ధయార్చకః	33
గుడపాయససర్పింషి శమ్కుల్యాపూపమోదకాన్ సంయావదధిసూపాంశ్చ నైవేద్యం సతి కల్పయేత్	34
అభ్యङ్గోన్మర్దనాదర్య దంతధావాభిషేచనమ్ అన్నాద్యగీతనృత్యాని పర్వణి స్యురుతాన్వహమ్	35
విధినా విహితే కుణ్డే మేఖలాగర్తవేదిభిః అగ్నిమాధాయ పరితః సమూహేత్పాణినోదితమ్	36
పరిస్తీర్యాథ పర్యక్షేదన్వాధాయ యథావిధి ప్రోక్షణ్యాసాద్య ద్రవ్యాణి ప్రోక్ష్యగ్నౌ భావయేత మామ్	37
తప్తజామ్బూనదప్రఖ్యం శఙ్ఖచక్రగదామ్బుజైః లసచ్ఛతుర్భుజం శాంతం పద్మకింజల్కవాససమ్	38
స్ఫురత్కిరీటకటక కటిసూత్రవరాఙ్గదమ్ శ్రీవత్సవక్షసం భ్రాజత్ కౌస్తుభం వనమాలినమ్	39
ధ్యాయన్నభ్యర్చ్య దారూణి హవిషాభిఘృతాని చ ప్రాస్యాజ్యభాగావాఘారౌ దత్త్వా చాజ్యప్లుతం హవిః	40
జహుయాన్మూలమస్త్రేణ షోడశర్చావదానతః ధర్మాదిభ్యో యథాన్యాయం మన్తైః స్విష్టికృతం బుధః	41
అభ్యర్చ్యాథ నమస్కృత్య పార్షదేభ్యో బలిం హరేత్ మూలమస్త్రం జపేద్బ్రహ్మ స్మరన్నారాయణాత్మకమ్	42
దత్త్వాచమనముచ్ఛేషం విష్వక్షేనాయ కల్పయేత్ ముఖవాసం సురభిమత్తామ్బూలాద్యమథార్హయేత్	43

- ఉపగాయన్పుణన్పుత్యన్కర్మాణ్యభినయన్మమ
మత్కథాః శ్రావయన్పుణ్యన్మహార్తం క్షణికో భవేత్ 44
- స్తవైరుచ్ఛావఃస్తైః స్తోత్రైః పౌరాణైః ప్రాకృతైరపి
స్తుత్వా ప్రసేద భగవన్నితి వన్దేత దణ్డవత్ 45
- శిరో మత్పాదయోః కృత్వా బాహుభ్యాం చ పరస్పరమ్
ప్రపన్నం పాహి మామీశ భీతం మృత్యుగ్రహర్ణవాత్ 46
- ఇతి శేషాం మయా దత్తాం శిరస్యాధాయ సాదరమ్
ఉద్వాసయేచ్ఛేదుద్వాస్యం జ్యోతిర్జ్యోతిషి తత్పు నః 47
- అర్చాదిషు యదా యత్ర శ్రద్ధా మాం తత్ర చార్పయేత్
సర్వభూతేష్వాత్మని చ సర్వాత్మాహమవస్థితః 48
- ఏవం క్రియాయోగపథైః పుమాన్వైదికతాన్తికైః
అర్చన్నభయతః సిద్ధిం మత్తో విన్దత్యభీషితామ్ 49
- మదర్చాం సమృతిష్ఠాప్య మన్దిరం కారయేద్ద్వధమ్
పుష్పోద్భానాని రమ్యాణి పూజాయాతోత్సవాశ్రితాన్ 50
- పూజాదీనాం ప్రవాహార్థం మహాపర్వస్వథాన్వహమ్
క్షేత్రాపణపురగ్రామాన్దత్త్వా మత్సార్క్షితామియాత్ 51
- ప్రతిష్ఠయా సార్వభౌమం సద్మనా భువనత్రయమ్
పూజాదినా బ్రహ్మలోకం త్రిభిర్మత్సామ్యతామియాత్ 52
- మామేవ నైరపేక్ష్యేణ భక్తియోగేన విన్దతి
భక్తియోగం స లభత ఏవం యః పూజయేత మామ్ 53
- యః స్వదత్తాం పరైర్దత్తాం హరేత సురవిప్రయోః
వృత్తిం స జాయతే విద్భుగ్వర్షాణామయుతాయుతమ్ 54
- కర్తుశ్చ సారథేర్హేతోరనుమోదితురేవ చ

కర్మణాం భాగినః ప్రేత్య భూయో భూయసి తత్ఫలమ్

55

అధ్యాయము - 28

శ్రీభగవానువాచ

పరస్వభావకర్మాణి న ప్రశంసేన్న గర్హయేత్
విశ్వమేకామకం పశ్యన్నకృత్యా పురుషేణ చ

1

పరస్వభావకర్మాణి యః ప్రశంసతి నిన్దతి
స ఆశు భ్రశ్యతే స్వార్థాదసత్యభినివేశతః

2

తైజసే నిద్రయాపన్నే పిణ్డస్థో నష్టచేతనః
మాయాం ప్రాప్నోతి మృత్యుం వా తద్వన్నానార్థదృక్కుమాన్

3

కిం భద్రం కిమభద్రం వా ద్వైతస్యావస్తునః కియత్
వాచోదితం తదన్యతం మనసా ధ్యాతమేవ చ

4

ధాయాప్రత్యాహ్వయాభాసా హ్యసంతోష్యర్థకారిణః
ఏవం దేహాదయో భావా యచ్ఛన్త్యామృత్యుతో భయమ్

5

ఆత్మైవ తదిదం విశ్వం సృజ్యతే సృజతి ప్రభుః
త్రాయతే త్రాతి విశ్వాత్మా హ్రీయతే హరతీశ్వరః

6

తస్మాన్న హ్యేతన్మోఽన్యస్మాదన్యో భావో నిరూపితః
నిరూపితేఽయం త్రివిధా నిర్మూల భాతిరాత్మని
ఇదం గుణమయం విద్ధి త్రివిధం మాయయా కృతమ్

7

ఏతద్విద్వాన్మదుదితం జ్ఞానవిజ్ఞాననైపుణమ్
న నిన్దతి న చ స్తాతి లోకే చరతి సూర్యవత్

8

ప్రత్యక్షేణానుమానేన నిగమేనాత్మసంవిదా
ఆద్యంతవదసజ్జ్ఞాత్వా నిఃసంక్లో విచరేదిహ

9

శ్రీధ్రవ ఉవాచ

నైవాత్మనో న దేహస్య సంస్కృతిర్తష్టుదృశ్యయోః
అనాత్మస్వదృశోరీశ కస్య స్యాదుపలభ్యతే 10

ఆత్మావ్యయోఽగుణః శుద్ధః స్వయంజ్యోతిరనావృతః
అగ్నివద్దారువదచిద్దేహః కస్యేహ సంస్కృతిః 11

శ్రీభగవానువాచ
యావద్దేహేన్ద్రియప్రాణైరాత్మనః సన్నికర్షణమ్
సంసారః ఫలవాంస్తావదపార్థోఽప్యవివేకినః 12

అర్థే హ్యవిద్యమానేఽపి సంస్కృతిర్న నివర్తతే
ధ్యాయతో విషయానస్య స్వప్నేఽనర్థాగమో యథా 13

యథా హ్యప్రతిబుద్ధస్య ప్రస్వాపో బహ్వనర్థభృత్
స ఏవ ప్రతిబుద్ధస్య న వై మోహాయ కల్పతే 14

శోకహర్షభయక్రోధ లోభమోహస్పృహాదయః
అహఙ్కారస్య దృశ్యంతే జన్మమృత్యుశ్చ నాత్మనః 15

దేహేన్ద్రియప్రాణమనోఽభిమానో జీవోఽంతరాత్మా గుణకర్మమూర్తిః
సూత్రం మహానిత్యురుధేవ గీతః సంసార ఆధావతి కాలతన్త్రః 16

అమూలమేతద్బహురూపరూపితం మనోవచఃప్రాణశరీరకర్మ
జ్ఞానాసినోపాసనయా శితేన చ్ఛిత్త్వా మునిర్గాం విచరత్యతృప్తః 17

జ్ఞానం వివేకో నిగమస్తపశ్చ ప్రత్యక్షమైతిహ్యమథానుమానమ్
ఆద్యంతయోరస్య యదేవ కేవలం కాలశ్చ హేతుశ్చ తదేవ మధ్యే 18

యథా హిరణ్యం స్వకృతం పురస్తాత్పశ్చాచ్ఛ సర్వస్య హిరణ్మయస్య
తదేవ మధ్యే వ్యవహర్యమాణం నానాపదేశైరహమస్య తద్వత్ 19

విజ్ఞానమేతత్త్రియవస్థమగ్ల గుణత్రయం కారణకర్యకర్తృ

సమన్వయేన వ్యతిరేకతశ్చ యేనైవ తుర్యేణ తదేవ సత్యమ్ 20

న యత్పు రస్తాదుత యన్న పశ్చాన్నధ్యే చ తన్న వ్యపదేశమాత్రమ్
భూతం ప్రసిద్ధం చ పరేణ యద్యత్తదేవ తత్స్యాదితి మే మనీషా 21

అవిద్యమానోఽప్యవభాసతే యో వైకారికో రాజససర్గ ఏసః
బ్రహ్మ స్వయం జ్యోతిరతో విభాతి బ్రహ్మన్ద్రియాథ్మాత్మవికారచిత్రమ్ 22

ఏవం స్ఫుతం బ్రహ్మవివేకహేతుభిః
పరాపవాదేన విశారదేన
ఛిత్త్వాత్మసన్దేహముపారమేత
స్వానన్దతుష్టోఽఖిలకాముకేభ్యః 23

నాత్మా వపుః పార్థివమిన్ద్రియాణి దేవా హ్యసుర్వాయుర్జలమ్మత్తాశః
మనోఽన్నమాత్రం ధిషణా చ సత్త్వ మహబృతిః ఖం క్షితిరర్థసామ్యమ్ 24

సమాహితైః కః కరణైర్గుణాత్మభిర్
గుణో భవేన్నత్సువివిక్తధామ్నః
విక్షిప్యమాణైరుత కిం ను దూషణం
ఘనైరుపేతైర్విగతై రవేః కిమ్ 25

యథా నభో వాయునలామ్బుభూగుణైర్
గతాగతైర్వర్తుగుణైర్న సజ్జతే
తథాక్షరం సత్త్వ రజస్తమోమలైర్
అహంమతేః సంస్పృతిహేతుభిః పరమ్ 26

తథాపి సజ్గః పరివర్జనీయో గుణేషు మాయారచితేషు తావత్
మద్భక్తియోగేన దృఢేన యావద్దజో నిరస్యేత మనఃకషాయః 27

యథామయోఽసాధు చికిత్సితో నృణాం పునః పునః సన్తుదతి ప్రరోహన్
ఏవం మనోఽపక్వకషాయకర్మ కుయోగినం విధ్యతి సర్వసజ్గమ్ 28

కుయోగినో యే విహితాన్తరామ్నైర్మనుష్యభూతైస్త్రిదశోపసృష్టైః

- తే ప్రాక్షనాభ్యాసబలేన భూయో యుజ్జన్తి యోగం న తు కర్మతన్తమ్ 29
- కరోతి కర్మ క్రియతే చ జన్తుః కేనాప్యసౌ చోదిత ఆనిపతాత్
న తత్ర విద్వాన్తుకృతో స్థితోఽపి నివృత్తతృష్ణః స్వసుఖానుభూత్యా 30
- తిష్ఠంతమాసీనముత వ్రజన్తం శయానముక్షన్తమదన్తమన్నమ్
స్వభావమన్యత్కిమపీహమానమాత్మానమాత్మస్థమతిర్న వేద 31
- యది స్మ పశ్యత్యసదిన్ద్రియార్థం నానానుమానేన విరుద్ధమన్యత్
న మన్యతే వస్తుతయా మనీషీ స్వాప్నం యథోత్థాయ తిరోదధానమ్ 32
- పూర్వం గృహీతం గుణకర్మచిత్రమజ్ఞానమాత్మన్యవివిక్తమజ్గ
నివర్తతే తత్పు నరీక్షయైవ న గృహ్యతే నాపి విస్మయ్య ఆత్మా 33
- యథా హి భానోరుదయో నృచక్షుషాం తమో నిహన్యాన్న తు సద్విధత్తే
ఏవం సమీక్షా నిపుణా సతీ మే హన్యాత్తమిన్ద్రం పురుషస్య బుద్ధేః 34
- ఏష స్వయంజ్యోతిరజోఽప్రమేయో మహానుభూతిః సకలానుభూతిః
ఏకోఽద్వితీయో వచసాం విరామే యేనేషితా వాగసవశ్చరన్తి 35
- ఏతావానాత్మసమ్మోహో యద్వికల్పస్తు కేవలే
ఆత్మన్మతే స్వమాత్మానమవలంబ్య న యస్య హి 36
- యన్నామాకృతిభిర్దాహ్యం పఞ్చవర్ణమబాధితమ్
వ్యర్థేనాప్యర్థవాదోఽయం ద్వయం పణ్డితమానినామ్ 37
- యోగినోఽపక్వయోగస్య యుజ్జతః కాయ ఉత్థితైః
ఉపసర్గైర్విహన్యేత తత్రాయం విహితో విధిః 38
- యోగధారణయా కాంఞ్చిదాసనైర్దారణాన్వితైః
తపోమన్త్రైశ్చైః కాంఞ్చిదుపసర్గాన్వినిర్దహేత్ 39
- కాంఞ్చిన్మమానుష్యానేన నామసక్తీర్తనాదిభిః
యోగేశ్వరానువృత్త్యా వా హన్యాదశుభదాన్యనైః 40

కేచిద్దేహమిమం ధీరాః సుకల్పం వయసి స్థిరమ్
విధాయ వివిధోపాయైరథ యుజ్జన్తి సిద్ధయే 41

న హి తత్కుశలాదృత్యం తదాయాసో హ్యపార్థకః
అంతవత్త్వాచ్ఛరీరస్య ఫలస్యేవ వనస్పతేః 42

యోగం నిషేవతో నిత్యం కాయశ్చేత్కల్పతామియాత్
తచ్ఛ్రద్ధధ్యాన్న మతిమాన్యోగముత్సృజ్య మత్పరః 43

యోగచర్యామిమాం యోగీ విచరన్మదపాశ్రయః
నాన్తరాయైర్విహన్యేత నిఃస్పృహః స్వసుఖానుభూః 44

అధ్యాయము - 29

శ్రీధ్రువ ఉవాచ
సుదుస్తరామిమాం మన్యే యోగచర్యామనాత్మనః
యథాజ్ఞాసా పుమాన్సిద్ధ్యేత్తన్మే బురహ్యజ్ఞాసాచ్యుత 1

ప్రాయశః పుణ్డరీకాక్ష యుజ్యంతో యోగినో మనః
విషీదన్త్యసమాధానాన్మనోనిగ్రహకర్మితాః 2

అథాత ఆనన్దదుఘం పదామ్బుజం హంసాః శ్రయేరన్నరవిన్దలోచన
సుఖం ను విశ్వేశ్వర యోగకర్మభిష్టస్త్వామయామీ విహతా న మానినః 3

కిం చిత్రమచ్యుత తవైతదశేషబన్ధో దాసేష్వనన్యశరణేసు యదాత్మసాత్త్వమ్
యోఽరోచయత్సహ మృగైః స్వయమీశ్వరాణాం శ్రీమత్కిరీటతటపీడితపాదపీఠః 4

తం త్వాఖిలాత్మదయితేశ్వరమాశ్రితానాం
సర్వార్థదం స్వకృతవిద్విసృజేత కో ను
కో వా భజేత్కిమపి విస్మృతయేఽను భూత్యై
కిం వా భవేన్న తవ పాదరజోజుషాం నః 5

నైవోపయన్త్యపచితిం కవయస్తవేశ
బ్రహ్మయుషాపి కృతమృద్ధముదః స్మరంతః
యోఽన్తర్బహిస్తనుభృతామశుభం విధుస్వన్న
ఆచార్యచైత్యవపుషా స్వగతిం వ్యనక్తి

6

శ్రీశుక ఉవాచ
ఇత్యుద్ధవేనాత్యనురక్తచేతసా పృష్ఠో జగత్ప్రీడనకః స్వశక్తిభిః
గృహీతమూర్తిత్రయ ఈశ్వరేశ్వరో జగాద సప్రేమమనోహరస్మితః

7

శ్రీభగవానువాచ
హంత తే కథయిష్యామి మమ ధర్మాన్సుమజ్గలాన్
యాన్మృద్ధయాచరన్మర్త్యో మృత్యుం జయతి దుర్జయమ్

8

కుర్యాత్సర్వాణి కర్మాణి మదర్థం శనకైః స్మరన్
మయ్యర్పితమనశ్చిత్తో మద్ధర్మాత్మమనోరతిః

9

దేశాన్పుణ్యానాశ్రయేత మద్భక్తైః సాధుభిః శ్రితాన్
దేవాసురమనుష్యేషు మద్భక్తాచరితాని చ

10

పృథక్పత్రేణ వా మహ్యం పర్వయాత్రామహోత్సవాన్
కారయేద్గీతనృత్యాద్యైర్మహారాజవిభూతిభిః

11

మామేవ సర్వభూతేషు బహిరంతరపావృతమ్
ఈక్షేతాత్మని చాత్మానం యథా ఖమమలాశయః

12

ఇతి సర్వాణి భూతాని మద్భావేన మహాద్యుతే
సభాజయన్మన్యమానో జ్ఞానం కేవలమాశ్రితః

13

బ్రాహ్మణే పుక్కునే స్తేనే బ్రహ్మణ్యేఽర్కే స్ఫులింగకే
అక్రూరే క్రూరకే చైవ సమదృక్పణ్డితో మతః

14

నరేష్వభీక్షం మద్భావం పుంసో భావయతోఽచిరాత్
స్మర్ధాసూయాతిరస్కారాః సాహజ్కారా వియన్తి హి

15

- విస్ఫుజ్య స్మయమానాన్స్వాన్పుశం వ్రీడాం చ దైహికిమ్
ప్రణమేద్ధణ్ణవద్భూమావాశ్వచ్ఛాణాలగోఖరమ్ 16
- యావత్సర్వేషు భూతేషు మద్భావో నోపజాయతే
తావదేవముపాసీత వాఙ్మనఃకాయవృత్తిభిః 17
- సర్వం బ్రహ్మాత్మకం తస్య విద్యయాత్మమనీషయా
పరిపశ్యన్నపరమేత్సర్వతో ముతసంశయః 18
- అయం హి సర్వకల్పానాం సద్ధీచీనో మతో మమ
మద్భావః సర్వభూతేషు మనోవాక్కాయవృత్తిభిః 19
- న హ్యజ్ఞోపక్రమే ధ్వంసో మద్ధర్మస్యోద్ధవాణ్షపి
మయా వ్యవసితః సమ్యజ్జిర్గుణత్వాదనాశిషః 20
- యో యో మయి పరే ధర్మః కల్ప్యతే నిష్ఫలాయ చేత్
తదాయాసో నిరర్థః స్యాద్భయదేరివ సత్తమ 21
- ఏషా బుద్ధిమతాం బుద్ధిర్మనీషా చ మనీషిణామ్
యత్సత్యమన్యతేనేహ మర్త్యేనాప్నోతి మామృతమ్ 22
- ఏష తేఽభిహితః కృత్స్నో బ్రహ్మవాదస్య సజ్జహః
సమాసవ్యాసవిధినా దేవానామపి దుర్గమః 23
- అభీక్షశస్తే గదితం జ్ఞానం విస్ఫుష్టయుక్తిమత్
ఏతద్విజ్ఞాయ ముచ్యేత పురుషో నష్టసంశయః 24
- సువివిక్తం తవ ప్రశ్నం మయైతదపి ధారయేత్
సనాతనం బ్రహ్మగుహ్యం పరం బ్రహ్మాధిగచ్ఛతి 25
- య ఏతన్మమ భక్తేషు సమ్ప్రదద్యాత్సపుష్కలమ్
తస్యాహం బ్రహ్మదాయస్య దదామ్యాత్మానమాత్మనా 26
- య ఏతత్సమధీయీత పవిత్రం పరమం శుచి

- స పూయేతాహరహర్మాం జ్ఞానదీపేన దర్శయన్ 27
- య ఏతచ్ఛ్రద్ధయా నిత్యమవ్యగ్రః శృణుయాన్నరః
మయి భక్తిం పరాం కుర్వన్కర్మభిర్న స బధ్యతే 28
- అప్యృద్ధవ త్వయా బ్రహ్మ సఖే సమవధారితమ్
అపి తే విగతో మోహః శోకశ్చాసౌ మనోభవః 29
- నైతత్త్వయా దామ్భికాయ నాస్తికాయ శరాయ చ
అశుశ్రావోరభక్తాయ దుర్వినీతాయ దీయతామ్ 30
- ఏతైర్దోషైర్విహీనాయ బ్రహ్మణ్యాయ ప్రియాయ చ
సాధవే శుచయే బ్రాయాద్భక్తిః స్యాచ్ఛాద్రయోషితామ్ 31
- నైతద్విజ్ఞాయ జిజ్ఞాసోర్జ్ఞా తవ్యమవశిష్యతే
పీత్వా పీయూషమమృతం పాతవ్యం నావశిష్యతే 32
- జ్ఞానే కర్మణి యోగే చ వార్తాయాం దణ్డధారణే
యావానర్థో నృణాం తాత తావాంస్తేహం చతుర్విధః 33
- మర్త్యో యదా త్యక్తసమస్తకర్మా నివేదితాత్మా విచికిర్షితో మే
తదామృతత్వం ప్రతిపద్యమానో మయాత్మభూయాయ చ కల్పతే వై 34
- శ్రీశుక ఉవాచ
స ఏవమాదర్శితయోగమార్గస్తదోత్తమఃశ్లోకవచో నిశమ్య
బద్ధాజ్ఞానిః ప్రీత్యుపరుద్ధకణ్ఠో న కిఞ్చిదూచేఽశ్రుపరిప్లుతాక్షః 35
- విష్టభ్య చిత్తం ప్రణయావఘూర్ణం ధైర్యేణ రాజన్బహుమన్యమానః
కృతాజ్ఞానిః ప్రాహ యదుప్రవీరం శీర్ష్ణ సృశంస్తచ్చరణారవిన్దమ్ 36
- శ్రీధ్రువ ఉవాచ
విద్రావితో మోహమహాన్ధకారో య ఆశ్రితో మే తవ సన్నిధానాత్
విభావసోః కిం ను సమీపగన్య శీతం తమో భీః ప్రభవన్త్యజాద్య 37

- ప్రత్యర్థితో మే భవతానుకమ్పినా భృత్యాయ విజ్ఞానమయః ప్రదీపః
హిత్వా కృతజ్ఞస్తవ పాదమూలం కోఽన్యం సమీయాచ్ఛరణం త్వదీయమ్ 38
- వృక్షశ్చ మే సుదృఢః స్నేహపాశో దాశార్వావృష్ట్యన్తకసాత్వతేషు
ప్రసారితః సృష్టివివృద్ధయే త్వయా స్వమాయయా హ్యేత్యనుబోధహేతినా 39
- నమోఽస్తు తే మహాయోగిన్త్రుపన్నమనుశాధి మామ్
యథా త్వచ్ఛరణామ్భోజే రతిః స్యాదనపాయినీ 40
- శ్రీభగవానువాచ
గచ్ఛేద్దవ మయాదిష్ఠో బదర్యాఖ్యం మమాశ్రమమ్
తత్ర మత్పాదతీర్థోదే స్నానోపస్పర్శనైః శుచిః 41
- ఈక్షయాలకనన్దాయా విధూతాశేషకల్మషః
వసానో వల్కలాన్యజ్ఞ వన్యభుక్సుఖనిఃస్పృహః 42
- తితిక్షుర్ద్వన్ద్వమాత్రాణాం సుశీలః సంయతేన్ద్రియః
శాన్తః సమాహితధియా జ్ఞానవిజ్ఞానసంయుతః 43
- మత్తోఽనుశిక్షితం యత్తే వివిక్తమనుభావయన్
మయ్యావేశితవాక్పితౌ మద్ధర్మనిరతో భవ
అతివ్రజ్య గతీస్తిస్తో మామేష్యసి తతః పరమ్ 44
- శ్రీశుక ఉవాచ
స ఏవముక్తో హరిమేధసోద్ధవః ప్రదక్షిణం తం పరిస్సృత్య పాదయోః
శిరో నిధాయాశ్రుకలాభిరార్తధీర్వ్యపిశ్చదద్వన్ద్వపరోఽప్యపక్రమే 45
- సుదుస్త్వజస్నేహవియోగకాతరో న శక్నువంస్తం పరిహాతుమాతురః
కృచ్ఛ్రం యయౌ మూర్ధని భర్తృపాదుకే బిభ్రన్నమస్మృత్య యయౌ పునః పునః 46
- తతస్తమన్తర్హది సన్నివేశ్య గతో మహాభాగవతో విశాలామ్
యథోపదిష్టాం జగదేకబన్ధనా తపః సమాస్థాయ హరేరగాధతిమ్ 47

య ఏతదానన్దసముద్రసమ్భృతం జ్ఞానామృతం భాగవతాయ భాషితమ్
కృష్ణేన యోగేశ్వరసేవితాజ్ఞేనా సచ్చద్దయాసేవ్య జగద్విముచ్యతే 48

భవభయమపహంతం జ్ఞానవిజ్ఞానసారం
నిగమకృదుపజహౌ భృజ్జవద్వేదసారమ్
అమృతముదధితశ్చాపాయయద్భుత్యవర్గాన్
పురుషమృషభమాద్యం కృష్ణసంజ్ఞం నతోఽస్మి 49

అధ్యాయము - 30

శ్రీరాజోవాచ
తతో మహాభాగవత ఉద్ధవే నిర్గతే వనమ్
ద్వారవత్సాం కిమకరోద్భగవాన్భూతభావనః 1

బ్రహ్మశాపోపసంసృష్టే స్వకులే యాదవర్షభః
ప్రేయసీం సర్వనేత్రాణాం తనుం స కథమత్యజత్ 2

ప్రత్యాకృష్టం నయనమబలా యత్ర లగ్నం న శేకుః
కర్ణావిష్టం న సరతి తతో యత్యతామాత్మలగ్నమ్
యచ్ఛ్రీర్వాచాం జనయతి రతిం కిం ను మానం కవీనాం
దృష్ట్వా జిహ్వాఽర్యుధి రథగతం యచ్చ తత్సామ్యమీయుః 3

శ్రీ ఋషిరువాచ
దివి భువ్యన్తరిక్షే చ మహోత్పాతాన్సముత్థితాన్
దృష్ట్వాసీనాన్సుధర్మాయాం కృష్ణః ప్రాహ యదూనిదమ్ 4

శ్రీభగవానువాచ
ఏతే ఘోరా మహోత్పాతా ద్వార్వత్సాం యమకేతవః
ముహూర్తమపి న స్థేయమత్ర నో యదుపుష్కవాః 5

స్త్రీయో బాలాశ్చ పృథ్వాశ్చ శఙ్ఖోద్ధారం వ్రజన్వితః
వయం ప్రభాసం యాస్యామో యత్ర ప్రత్యక్షరస్వతీ 6

- తత్రాభిషిచ్య శుచయ ఉపోష్య సుసమాహితాః
దేవతాః పూజయిష్యామః స్నపనాలేపనార్హణైః 7
- బ్రాహ్మణాంస్తు మహాభాగాన్మృతస్వస్త్వయనా వయమ్
గోభూహిరణ్యవాసోభిర్గజాశ్వరథవేశ్మభిః 8
- విధిరేష హ్యరిష్టహ్నా మజ్జలాయనముత్తమమ్
దేవద్విజగవాం పూజా భూతేషు పరమో భవః 9
- ఇతి సర్వే సమాకర్ణ్య యదువృద్ధా మధుద్విషః
తథేతి నౌభిరుత్తిర్య ప్రభాసం ప్రయయా రథైః 10
- తస్మిన్భగవతాదిష్టం యదుదేవేన యాదవాః
చక్రః పరమయా భక్త్యా సర్వశ్రేయోపబృంహితమ్ 11
- తతస్తస్మిన్మహాపానం పపుర్మైరేయకం మధు
దిష్టవిభ్రంశితధియో యద్దవైర్భుశ్యతే మతిః 12
- మహాపానాభిమత్తానాం వీరాణాం ధృష్టచేతసామ్
కృష్ణమాయావిమూఢానాం సజ్జర్షః సుమహానభూత్ 13
- యుయుధుః క్రోధసంరబ్ధా వేలాయామాతతాయినః
ధనుర్భిరసిభిర్భల్లైర్గదాభిస్తోమరర్షిభిః 14
- పతత్పతాకై రథకుఞ్జరాదిభిః ఖరోష్ట్రగోభిర్మహిషైర్నరైరపి
మిథః సమేత్యాశ్వతరైః సుదుర్మదా నృహన్మరైర్దద్భిరివ ద్విపా వనే 15
- ప్రద్యుష్నసామ్భౌ యుధి రూఢమత్సరావ్
అక్రూరభోజావనిరుద్ధసాత్యకీ
సుభద్రసజ్జామజితౌ సుదారుణౌ
గదౌ సుమిత్రాసురథౌ సమీయతుః 16
- అన్యే చ యే వై నిశరోల్ముకాదయః సహస్రజిచ్ఛతజిద్భానుముఖ్యాః
అన్యోన్యమాసాద్య మదాన్తకారితా జఘ్నుర్ముకున్దేన విమోహితా భృశమ్ 17

దాశార్వాణ్యస్థకభోజసాత్వతా
మధ్వర్బుదా మాధురశూరసేనాః
విసర్జనాః కుకురాః కుంతయశ్చ
మిథస్తు జఘ్నుః సువిసృజ్య సౌహృదమ్ 18

పుత్రా అయుధ్యన్పితృభిర్భ్రాతృభిశ్చ
స్వస్త్రీయదౌహితృపితృవ్యమాతులైః
మిత్రాణి మిత్రైః సుహృదః సుహృద్భిర్
జ్ఞాతీంస్త్యహన్తా తయ ఏవ మూఢాః 19

శరేషు హీయమాషు భజ్యమానేసు ధన్వసు
శస్త్రేషు క్షీయమానేషు ముష్టిభిర్జ్వలరేరకాః 20

తా వజ్రకల్పా హ్యభవన్పురిషా ముష్టినా భృతాః
జఘ్నుర్ద్విషస్తైః కృష్ణేన వార్యమాణాస్తు తం చ తే 21

ప్రత్యనీకం మన్యమానా బలభద్రం చ మోహితాః
హస్తం కృతధియో రాజన్నాపన్నా ఆతతాయినః 22

అథ తావపి సజ్మద్ధావుద్యమ్య కురునన్దన
ఏరకాముష్టిపరిషౌ చరన్తౌ జఘ్నుతుర్యధి 23

బ్రహ్మశాపోపసృష్టానాం కృష్ణమాయావృతాత్మనామ్
స్పర్ధాక్రోధః క్షయం నిన్యే వైణవోఽగ్నిర్యథా వనమ్ 24

ఏవం నష్టేషు సర్వేషు కులేషు స్వేషు కేశవః
అవతారితో భువో భార ఇతి మేనేఽవశేషితః 25

రామః సముద్రవేలాయాం యోగమాస్థాయ పౌరుషమ్
తత్యాజ లోకం మానుష్యం సంయోజ్యాత్మానమాత్మని 26

రామనిర్యాణమాలోక్య భగవాన్దేవకీసుతః
నిషసాద ధరోపస్థే తుష్టీమాసాద్య పిప్పలమ్ 27

బిభ్రచ్ఛతుర్భుజం రూపం భ్రూయిష్ణు ప్రభయా స్వయా
దిశో వితిమిరాః కుర్వన్విధూమ ఇవ పావకః 28

శ్రీవత్సాఙ్గం ఘనశ్యామం తప్తహాటకవర్చసమ్
కౌశేయామ్బరయుగ్మేన పరివీతం సుమగ్గలమ్ 29

సున్దరస్మితవక్త్రాఙ్గం నీలకున్తలమణ్డితమ్
పుణ్డరీకాభిరామాక్షం స్ఫురన్మకరకుణ్డలమ్ 30

కటిసూత్రబ్రహ్మసూత్ర కిరీటకటకాఙ్గదైః
హారనూపురముద్రాభిః కౌస్తుభేన విరాజితమ్ 31

వనమాలాపరీతాఙ్గం మూర్తిమద్భిర్నిజాయుధైః
కృత్వోరౌ దక్షిణే పాదమాసీనం పఙ్కజారుణమ్ 32

ముషలావశేషాయఃఖణ్డ కృతేషుర్లుబ్ధకో జరా
మృగాస్యాకారం తచ్ఛరణం వివ్యాధ మృగశఙ్కయా 33

చతుర్భుజం తం పురుషం దృష్ట్వా స కృతకిల్బిషః
భీతః పపాత శిరసా పాదయోరసురద్విషః 34

అజానతా కృతమిదం పాపేన మధుసూదన
క్షన్తుమర్హసి పాపస్య ఉత్తమఃశ్లోక మేఽనఘ 35

యస్యానుస్మరణం నృణామజ్ఞానధ్వాంతనాశనమ్
వదంతి తస్య తే విష్ణో మయాసాధు కృతం ప్రభో 36

తన్మాశు జహి వైకుణ్ఠ పాప్మానం మృగలుబ్ధకమ్
యథా పునరహం త్వేవం న కుర్యాం సదతిక్రమమ్ 37

యస్యాత్మయోగరచితం న విదుర్ద్విరిశోఽ
రుద్రాదయోఽస్య తనయాః పతయో గిరాం యే
త్వన్మాయయా పిహితదృష్టయ ఏతదజ్ఞః

కిం తస్య తే వయమసద్గతయో గృణీమః 38

శ్రీభగవానువాచ

మా భైర్జరే త్వముత్తిష్ఠ కామ ఏష కృతో హి మే
యాహి త్వం మదనుజ్ఞాతః స్వర్గం సుకృతినాం పదమ్ 39

ఇత్యాదిష్టో భగవతా కృష్ణేనేచ్ఛాశరీరిణా
త్రిః పరిక్రమ్య తం నత్వా విమానేన దివం యయౌ 40

దారుకః కృష్ణపదవీమన్విచ్ఛన్నధిగమ్య తామ్
వాయుం తులసికామోదమాఘ్రాయాభిముఖం యయౌ 41

తం తత్ర తిగ్మద్యుభిరాయుధైర్వృతం
హ్యశ్వత్థమూలే కృతకేతనం పతిమ్
స్నేహప్లుతాత్మా నిపపాత పాదయౌ
రథాదవప్లుత్య సబాష్పలోచనః 42

అపశ్యతస్త్వచ్ఛరణామ్బుజం ప్రభో దృష్టిః ప్రణష్టా తమసి ప్రవిష్టా
దిశో న జానే న లభే చ శాంతిం యథా నిశాయాముడుపే ప్రణష్టే 43

ఇతి బ్రువతి సూతే వై రథో గరుడలాఙ్ఘనః
ఖముత్పపాత రాజేన్ద్ర సాశ్వద్వజ ఉదీక్షతః 44

తమన్వగచ్ఛన్దివ్యాని విష్ణుప్రహరణాని చ
తేనాతివిస్మితాత్మానం సూతమాహ జనార్దనః 45

గచ్ఛ ద్వారవతీం సూత జ్ఞాతీనాం నిధనం మిథః
సఙ్కర్షణస్య నిర్యాణం బన్ధుభ్యో బ్రూహి మద్దశామ్ 46

ద్వారకాయాం చ న స్థేయం భవద్భిశ్చ స్వబన్ధుభిః
మయా త్యక్తాం యదుపురీం సముద్రః ప్లావయిష్యతి 47

స్వం స్వం పరిగ్రహం సర్వే ఆదాయ పితరౌ చ నః
అర్జునేనావితాః సర్వ ఇన్ద్రప్రస్థం గమిష్యథ 48

త్వం తు మద్ధర్మమాస్థాయ జ్ఞాననిష్ఠ ఉపేక్షకః
మన్మాయారచితామేతాం విజ్ఞయోపశమం వ్రజ 49

ఇత్యుక్తస్తం పరిక్రమ్య నమస్కృత్య పునః పునః
తత్పాదౌ శీర్ష్ణపాదాయ దుర్మనాః ప్రయయౌ పురీమ్ 50

అధ్యాయము - 31

శ్రీశుక ఉవాచ

అథ తత్రాగమద్భుహ్మ భవాన్యా చ సమం భవః
మహేన్ద్రప్రముఖా దేవా మునయః సప్రజేశ్వరాః 1

పితరః సిద్ధగన్ధర్వా విద్యాధరమహోరగాః
చారణా యక్షరక్షాంసి కిన్నరాప్సరసో ద్విజాః 2

ద్రష్టుకామా భగవతో నిర్యాణం పరమోత్సుకాః
గాయన్తశ్చ గృణన్తశ్చ శౌరేః కర్మాణి జన్మ చ 3

వవృషుః పుష్పవర్షాణి విమానావలిభిర్నభః
కుర్వన్తః సజ్కులం రాజన్భక్త్యా పరమయా యుతాః 4

భగవాన్ప్రతామహం వీక్య విభూతీరాత్మనో విభుః
సంయోజ్యాత్మని చాత్మానం పద్మనేత్రే నృమీలయత్ 5

లోకాభిరామాం స్వతనుం ధారణాధ్యానమగ్గలమ్
యోగధారణయాగ్నేయ్యా దగ్ధ్వా ధామావిశత్ష్వ కమ్ 6

దివి దున్ధుభయో నేదుః పేతుః సుమనసశ్చ ఖాత్
సత్యం ధర్మో ధృతిర్భూమేః కీర్తిః శ్రీశ్చాను తం యయుః 7

దేవాదయో బ్రహ్మముఖ్యా న విశన్తం స్వధామని
అవిజ్ఞాతగతిం కృష్ణం దదృశుశ్చాతివిస్మితాః 8

- సౌదామన్యా యథాక్లాశే యాన్త్యా హిత్యాభ్రమణ్డలమ్
గతిర్న లక్ష్మతే మర్త్యైస్తథా కృష్ణస్య దైవతైః 9
- బ్రహ్మరుద్రాదయస్తే తు దృష్ట్వా యోగగతిం హరేః
విస్మితాస్తాం ప్రశంసంతః స్వం స్వం లోకం యయుస్తథా 10
- రాజన్పరస్య తనుభృజ్జననాప్యయేహా
మాయావిడమ్బునమవేహి యథా నటస్య
సృష్ట్వాత్మనేదమనువిశ్య విహృత్య చాస్తే
సంహృత్య చాత్మమహినోపరతః స ఆస్తే 11
- మర్త్యేన యో గురుసుతం యమలోకనీతం
త్వాం చానయచ్ఛరణదః పరమాస్తదగ్ధమ్
జిగ్యేఽంతకాంతకమపీశమసావనీశః
కిం స్వావనే స్వరనయన్మృగయుం సదేహమ్ 12
- తథాప్యశేషస్థితిసమ్భవాప్యయేష్వ
అనన్యహేతుర్యదశేషశక్తిధృక్
నైచ్చత్తుణేతుం వపురత్ర శేషితం
మర్త్యేన కిం స్వస్థగతిం ప్రదర్శయన్ 13
- య ఏతాం ప్రాతరుత్థాయ కృష్ణస్య పదవీం పరామ్
ప్రయతః కీర్తయేద్భక్త్యా తామేవాప్నోత్యనుత్తమామ్ 14
- దారుకో ద్వారకామేత్య వసుదేవోగ్రసేనయోః
పతిత్వా చరణావసైర్యుషిఞ్చత్యుష్ణవిచ్యుతః 15
- కథయామాస నిధనం వృష్టీనాం కృత్స్నశో నృప
తచ్ఛుతోవ్యద్విగ్నహృదయా జనాః శోకవిర్మూర్చ్ఛితాః 16
- తత్ర స్మ త్వరితా జగ్ముః కృష్ణవిశ్లేషవిహ్వలాః
వ్యసవః శేరతే యత్ర జ్ఞాతయో ఘ్నంత ఆననమ్ 17

- దేవకీ రోహిణీ చైవ వసుదేవస్తథా సుతౌ
కృష్ణరామావపశ్యంతః శోకార్తా విజహుః స్మృతిమ్ 18
- ప్రాణాంశ్చ విజహుస్తత్ర భగవద్విరహాతురాః
ఉపగుహ్య పతీంస్తాత చితామారురుహుః స్త్రియః 19
- రామపత్న్యశ్చ తద్దేహముపగుహ్యగ్నిమావిశన్
వసుదేవపత్న్యస్తద్ధాత్రం ప్రద్యుమ్నాదీన్హరేః స్నుషాః
కృష్ణపత్న్యోఽవిశన్నగ్నిం రుక్మీణ్యాద్యాస్తదాత్మికాః 20
- అర్జునః ప్రేయసః సఖ్యుః కృష్ణస్య విరహాతురః
ఆత్మానం సాన్త్యయామాస కృష్ణగీతైః సదుక్తిభిః 21
- బన్ధనాం నష్టగోత్రాణామర్జునః సాంఘరాయకమ్
హతానాం కారయామాస యథావదనుపూర్వశః 22
- ద్వారకాం హరిణా త్యక్తాం సముద్రోఽప్లావయత్క్ష్మణాత్
వర్జయిత్వా మహారాజ శ్రీమద్భగవదాలయమ్ 23
- నిత్యం సన్నిహితస్తత్ర భగవాన్మధుసూదనః
స్మృత్యాశేషాశుభహరం సర్వమంగలమంగలమ్ 24
- స్త్రీబాలవృద్ధానాదాయ హతశేషాన్దనజ్ఞయః
ఇన్ద్రప్రస్థం సమావేశ్య వజ్రం తత్రాభ్యషేచయత్ 25
- శ్రుత్వా సుహృద్వధం రాజన్నర్జునాత్తే పితామహాః
త్వాం తు వంశధరం కృత్వా జగ్ముః సర్వే మహాపథమ్ 26
- య ఏతద్దేవదేవస్య విష్ణోః కర్మాణి జన్మ చ
కీర్తయేచ్ఛ్రద్ధయా మర్త్యః సర్వపాపైః ప్రముచ్యతే 27
- ఇత్థం హరేర్భగవతో రుచిరావతార
వీర్యాణి బాలచరితాని చ శన్తమాని
అన్యత్ర చేహ చ శ్రుతాని గృణన్మనుష్యో

భక్తిం పరాం పరమహంసగతౌ లభేత.

28

ॐ శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ

ద్వాదశ స్కంధము

||ఓం నమో భగవతే వాసుదేవాయ||

అధ్యాయము - 1

శ్రీశుక ఉవాచ

యోఽన్త్యః పురజ్ఞయో నామ భవిష్యో బారహద్రథః
తస్యామాత్యస్తు శునకో హత్వా స్వామినమాత్మజమ్

1

ప్రద్యోతసంజ్ఞం రాజానం కర్తా యత్పాలకః సుతః
విశాఖయూపస్తత్పు త్రో భవితా రాజకస్తతః

2

నన్దివర్దనస్తత్పు త్రః పఞ్చ ప్రద్యోతనా ఇమే
అష్టత్రింశోత్తరశతం భోక్త్యన్తి పృథివీం నృపాః

3

శిశునాగస్తతో భావ్యః కాకవర్ణస్తు తత్సుతః
క్షేమధర్మా తస్య సుతః క్షేత్రజ్ఞః క్షేమధర్మజః

4

విధిసారః సుతస్తస్యా జాతశత్రుర్భవిష్యతి
దర్భకస్తత్సుతో భావీ దర్భకస్యాజయః స్మృతః

5

నన్దివర్దన ఆజేయో మహానన్దిః సుతస్తతః
శిశునాగా దశైవైతే సప్త్యుత్తరశతత్రయమ్

6

సమా భోక్త్యన్తి పృథివీం కురుశ్రేష్ఠ కలౌ నృపాః
మహానన్దిసుతో రాజన్సుద్రాగర్భోద్భవో బలీ

7

మహాపద్మపతిః కశ్చిన్నన్దః క్షత్రవినాశకృత్
తతో నృపా భవిష్యన్తి శూద్రప్రాయాన్స్వధార్మికాః

8

- స ఏకచ్ఛత్రాం పృథివీమనుల్లజ్జితశాసనః
శాసిష్యతి మహాపద్మో ద్వితీయ ఇవ భార్గవః 9
- తస్య చాష్టా భవిష్యంతి సుమాల్యప్రముఖాః సుతాః
య ఇమాం భోక్త్యంతి మహేం రాజానశ్చ శతం సమాః 10
- నవ నన్దాన్విజః కశ్చిత్తుపన్నానుద్ధరిష్యతి
తేషాం అభావే జగతీం మౌర్యా భోక్త్యంతి వై కలౌ 11
- స ఏవ చన్ద్రగుప్తం వై ద్విజో రాజ్యేఽభిషేక్యతి
తత్పుతో వారిసారస్తు తతశ్చాశోకవర్ధనః 12
- సుయశా భవితా తస్య సజ్గతః సుయశఃసుతః
శాలీశూకస్తతస్తస్య సోమశర్మా భవిష్యతి
శతధన్వా తతస్తస్య భవితా తద్భూహద్రథః 13
- మౌర్యా హ్యేతే దశ నృపాః సప్తత్రింశచ్ఛతోత్తరమ్
సమా భోక్త్యంతి పృథివీం కలౌ కురుకులోద్వహ 14
- అగ్నిమిత్రస్తతస్తస్మాత్పుజ్యేష్ఠో భవితా తతః
వసుమిత్రో భద్రకశ్చ పులిన్దో భవితా సుతః 15
- తతో ఘోషః సుతస్తస్మాద్వజ్రమిత్రో భవిష్యతి
తతో భాగవతస్తస్మాద్దేవభూతిః కురూద్వహ 16
- శుక్లా దశైతే భోక్త్యంతి భూమిం వర్షశతాధికమ్
తతః కాణ్వోనియం భూమిర్యాస్యత్యల్పగుణాన్పుప 17
- శుక్లం హత్వా దేవభూతిం కాణ్వోఽమాత్యస్తు కామినమ్
స్వయం కరిష్యతే రాజ్యం వసుదేవో మహామతిః 18

- తస్య పుత్రస్తు భూమిత్రస్తస్య నారాయణః సుతః
కాణ్వాయనా ఇమే భూమిం చత్వారింశచ్చ పఞ్చ చ
శతాని త్రీణి భోక్ష్వాన్తి వర్షాణాం చ కలౌ యుగే 19
- హత్వా కాణ్వం సుశర్మాణం తద్భుతో వృషలో బలీ
గాం భోక్ష్వాన్తిస్తజాతీయః కశ్చిత్కాలమసత్తమః 20
- కృష్ణనామాథ తద్భ్రాతా భవితా పృథివీపతిః
శ్రీశాన్తకర్ణస్తత్పుత్రః పౌర్ణమాసస్తు తత్పుత్రః 21
- లమ్బోదరస్తు తత్పుత్రస్తస్మాచ్ఛిబిలకో నృపః
మేఘస్వాతిశ్శిబిలకాదటమానస్తు తస్య చ 22
- అనిష్ఠకర్మా హలేయస్తలకస్తస్య చాత్మజః
పురీషభీరుస్తత్పుత్రస్తతో రాజా సునన్దనః 23
- చకోరో బహవో యత్ర శివస్వాతిరరిన్దమః
తస్యాపి గోమతీ పుత్రః పురీమాన్భవితా తతః 24
- మేదశిరాః శివస్కన్దో యజ్ఞశ్రీస్తత్పుత్రస్తతః
విజయస్తత్పుత్రో భావ్యశ్చన్ద్రవిజ్ఞః సలోమధిః 25
- ఏతే త్రింశన్పుపతయశ్చత్వార్యబ్దశతాని చ
షట్పఞ్చాశచ్చ పృథివీం భోక్ష్వాన్తి కురునన్దన 26
- సప్తాభీరా ఆవభృత్యా దశ గర్దభీనో నృపాః
కఙ్కాః షోడశ భూపాలా భవిష్యన్త్యతిలోలుపాః 27
- తతోఽష్టౌ యవనా భావ్యాశ్చతుర్దశ తురుష్కాః
భూయో దశ గుర్దూణాశ్చ మౌలా ఏకాదశైవ తు 28
- ఏతే భోక్ష్వాన్తి పృథివీం దశ వర్షశతాని చ

నవాధికాం చ నవతిం మౌలా ఏకాదశ క్షితిమ్	29
భోక్త్యన్యబ్జశతాన్యజ్జ త్రీణి తైః సంస్థితే తతః కిలకిలాయాం నృపతయో భూతనన్దోఽథ వజ్జిరిః	30
శిశునన్దిశ్చ తద్భ్రాతా యశోనన్దిః ప్రవీరకః ఇత్యేతే వై వర్షశతం భవిష్యన్యధికాని షట్	31
తేషాం త్రయోదశ సుతా భవితారశ్చ బాహ్లికాః పుష్పమిత్రోఽథ రాజన్యో దుర్మిత్రోఽస్య తథైవ చ	32
ఏకకాలా ఇమే భూపాః సప్తాష్టాః సప్త కౌశలాః విదూరపతయో భావ్యా నిషధాస్తత ఏవ హి	33
మాగధానాం తు భవితా విశ్వస్ఫుర్జిః పురజ్ఞయః కరిష్యత్యపరో వర్ణాన్పులిన్దయదుమద్రకాన్	34
ప్రజాశ్చాబ్రహ్మభూయిష్ఠాః స్థాపయిష్యతి దుర్మతిః వీర్యవాన్కుత్రముత్సాద్య పద్మవత్సాం స వై పురి అనుగజ్గమాప్రయాగం గుప్తాం భోక్త్యతి మేదిసీమ్	35
సౌరాష్ట్రావన్త్యాభీరాశ్చ శూరా అర్బుదమాలవాః వ్రాత్యా ద్విజా భవిష్యన్తి శూద్రప్రాయా జనాధిపాః	36
సిన్దోస్తటం చన్ద్రభాగాం కౌన్తిం కాశ్మీరమణ్డలమ్ భోక్త్యన్తి శూద్రా వ్రాత్యాద్యా మ్లేచ్ఛాశ్చాబ్రహ్మవర్చసః	37
తుల్యకాలా ఇమే రాజన్యేచ్ఛప్రాయాశ్చ భూభృతః ఏతేఽధర్మాన్మతపరాః ఫల్గుదాస్తీవ్రమన్యవః	38
స్త్రీబాలగోద్విజఘ్నాశ్చ పరదారధనాదృతాః	

ఉదితాస్తమితప్రాయా అల్పసత్త్వాల్పకాయుషః 39

అసంస్కృతాః క్రియాహీనా రజసా తమసావృతాః
ప్రజాస్తే భక్షయిష్యంతి మ్లేచ్ఛా రాజన్యరూపిణః 40

తన్నాథాస్తే జనపదాస్తచ్ఛీలాచారవాదినః
అన్యోన్యతో రాజభిశ్చ క్షయం యాస్యంతి పీడితాః 41

అధ్యాయము - 2

శ్రీశుక ఉవాచ

తతశ్చానుదినం ధర్మః సత్యం శౌచం క్షమా దయా
కాలేన బలినా రాజన్మజ్జ్ఞత్యాయుర్బలం స్మృతిః 1

విత్తమేవ కలౌ నృణాం జన్మాచారగుణోదయః
ధర్మన్యాయవ్యవస్థాయాం కారణం బలమేవ హి 2

దామృత్యేభిరుచిర్హేతుర్మాయైవ వ్యావహారికే
స్త్రీత్వే పుంస్త్యే చ హి రతిర్విప్రత్వే సూత్రమేవ హి 3

లింగం ఏవాశ్రమఖ్యాతావన్యోన్యాపత్తికారణమ్
అవృత్త్యా న్యాయదౌర్బల్యం పాణ్డీత్యే చాపలం వచః 4

అనాధ్యతైవాసాధుత్వే సాధుత్వే దమ్భ ఏవ తు
స్వీకార ఏవ చోద్వాహే స్నానమేవ ప్రసాధనమ్ 5

దూరే వార్యయనం తీర్థం లావణ్యం కేశధారణమ్
ఉదరంభరతా స్వార్థః సత్యత్వే ధార్మ్యమేవ హి
దాక్ష్యం కుటుమ్భభరణం యశోఽర్థే ధర్మసేవనమ్ 6

ఏవం ప్రజాభిర్దుష్టాభిరాకీర్ణే క్షితిమణ్డలే

- బ్రహ్మవిట్క్వ త్రశూద్రాణాం యో బలీ భవితా నృపః 7
- ప్రజా హి లుబ్ధై రాజన్యైర్విర్భుణైర్దస్యధర్మభిః
ఆచ్ఛిన్నదారద్రవిణా యాస్యన్తి గిరికాననమ్ 8
- శాకమూలామిషక్షౌద్ర ఫలపుష్పాష్టిభోజనాః
అనావృష్ట్యా వినబ్ధ్యన్తి దుర్భిక్షకరపీడితాః 9
- శీతవాతాతపప్రావృడ్ హిమైరన్యోన్యతః ప్రజాః
క్షుతృడాభ్యం వ్యాధిభిశ్చైవ సన్తప్స్యన్తే చ చిన్తయా 10
- త్రింశద్వింశతి వర్షాణి
పరమాయుః కలౌ నృణామ్ 11
- క్షీయమాణేషు దేహేషు దేహినాం కలిదోషతః
వర్ణాశ్రమవతాం ధర్మే నష్టే వేదపథే నృణామ్ 12
- పాషణ్డప్రచురే ధర్మే దస్యప్రాయేషు రాజసు
చౌర్యాన్యతవృథాహింసా నానావృత్తిషు వై నృషు 13
- శూద్రప్రాయేషు వర్ణేషు చ్ఛాగప్రాయాసు ధేనుషు
గృహప్రాయేష్వాశ్రమేషు యౌనప్రాయేషు బన్ధుషు 14
- అణుప్రాయాస్వోషధీషు శమీప్రాయేషు స్థాస్నుషు
విద్యుత్ప్రాయేషు మేఘేషు శూన్యప్రాయేషు సద్మసు 15
- ఇత్థం కలౌ గతప్రాయే జనేషు ఖరధర్మిషు
ధర్మత్రాణాయ సత్త్వేన భగవానవతరిష్యతి 16
- చరాచరగురోర్విష్ణోరీశ్వరస్యాఖిలాత్మనః
ధర్మత్రాణాయ సాధూనాం జన్మ కర్మాపనుత్తయే 17

- శమ్భులగ్రామముఖ్యస్య బ్రాహ్మణస్య మహాత్మనః
భవనే విష్ణుయశసః కల్కిః ప్రాదుర్భవిష్యతి 18
- అశ్వమాశుగమారుహ్య దేవదత్తం జగత్పతిః
అసినాసాధుదమనమష్టైశ్వర్యగుణాన్వితః 19
- విచరన్నాశునా క్షౌణ్యం హయేనాప్రతిమద్యుతిః
నృపలీలఞ్చదో దస్యాన్కృతిశో నిహనిష్యతి 20
- అథ తేషాం భవిష్యంతి మనాంసి విశదాని వై
వాసుదేవాఙ్గరాగాతి పుణ్యగన్ధానిలస్పృశామ్
పౌరజానపదానాం వై హతేష్వఖిలదస్యమ 21
- తేషాం ప్రజావిసర్గశ్చ స్థవిష్టః సమ్భవిష్యతి
వాసుదేవే భగవతి సత్త్వ మూర్తౌ హృది స్థితే 22
- యదావతీర్ణో భగవాన్కల్కిర్ధర్మపతిర్హరిః
కృతం భవిష్యతి తదా ప్రజాసూతిశ్చ సాత్త్వికీ 23
- యదా చన్ద్రశ్చ సూర్యశ్చ తథా తిష్యబృహస్పతి
ఏకరాశౌ సమేష్యంతి భవిష్యతి తదా కృతమ్ 24
- యేఽతీతా వర్తమానా యే భవిష్యంతి చ పార్థివాః
తే త ఉద్దేశతః ప్రోక్తా వంశీయాః సోమసూర్యయోః 25
- ఆరభ్య భవతో జన్మ యావన్నన్తాభిషేచనమ్
ఏతద్వర్షసహస్రం తు శతం పఞ్చదశోత్తరమ్ 26
- సప్తర్షీణాం తు యౌ పూర్వౌ దృశ్యేతే ఉదితౌ దివి
తయోస్తు మధ్యే నక్షత్రం దృశ్యతే యత్సమం నిశి 27
- తేనైవ ఋషయో యుక్తాస్తిష్ఠన్త్యబ్జశతం నృణామ్

- తే త్వదీయే ద్విజాః కాల అధునా చాశ్రితా మఘాః 28
- విష్ణోర్భగవతో భానుః కృష్ణాభ్యోఽసౌ దివం గతః
తదావిశత్కలిర్లోకం పాపే యద్రమతే జనః 29
- యావత్స పాదపద్మాభ్యాం స్పృశనాస్తే రమాపతిః
తావత్కలిర్ద్వై పృథివీం పరాక్రన్తుం న చాశకత్ 30
- యదా దేవర్షయః సప్త మఘాసు విచరన్తి హి
తదా ప్రవృత్తస్తు కలిర్ద్వాదశాబ్దశతాత్మకః 31
- యదా మఘాభ్యో యాస్యన్తి పూర్వాపాథాం మహర్షయః
తదా నన్దాత్మభృత్యేష కలిర్ఘృద్ధిం గమిష్యతి 32
- యస్మిన్మృష్ణో దివం యాతస్తస్మిన్నేవ తదాహని
ప్రతిపన్నం కలియుగమితి ప్రాహుః పురావిదః 33
- దివ్యాజ్ఞానాం సహస్రాస్తే చతుర్థే తు పునః కృతమ్
భవిష్యతి తదా నృణాం మన ఆత్మప్రకాశకమ్ 34
- ఇత్యేష మానవో వంశో యథా సజ్జాయతే భువి
తథా విట్యూద్రవిప్రాణాం తాస్తా జ్ఞేయా యుగే యుగే 35
- ఏతేషాం నామలింగానాం పురుషాణాం మహాత్మనామ్
కథామాత్రావశిష్టానాం కీర్తిరేవ స్థితా భువి 36
- దేవాపిః శాన్తనోర్భాతా మరుశ్చేక్ష్యాకువంశజః
కలాపగ్రామ ఆసాతే మహాయోగబలాన్వితౌ 37
- తావిష్టాత్య కలేరన్తే వాసుదేవానుశిక్షితౌ
వర్ణాశ్రమయుతం ధర్మం పూర్వవత్ప్రథయిష్యతః 38

- కృతం త్రేతా ద్వాపరం చ కలిశ్చేతి చతుర్యగమ్
అనేన క్రమయోగేన భువి ప్రాణిషు వర్తతే 39
- రాజన్నేతే మయా ప్రోక్తా నరదేవాస్తథాపరే
భూమౌ మమత్వం కృత్వాన్తే హిత్యేమాం నిధనం గతాః 40
- కృమివిడ్భస్మసంజ్ఞాన్తే రాజనామ్నోఽపి యస్య చ
భూతధ్రుక్తత్యతే స్వార్థం కిం వేద నిరయో యతః 41
- కథం సేయమఖ్ణాణా భూః పూర్వైర్మే పురుషైర్దృతా
మత్పు త్రస్య చ పౌత్రస్య మత్పూర్వా వంశజస్య వా 42
- తేజోఽబన్నమయం కాయం గృహీత్వాత్మతయాబుధాః
మహేం మమతయా చోభౌ హిత్వాన్తేఽదర్శనం గతాః 43
- యే యే భూపతయో రాజన్భుజ్జాతే భువమోజసా
కాలేన తే కృతాః సర్వే కథామాత్రాః కథాసు చ 44

అధ్యాయము - 3

- శ్రీశుక ఉవాచ
దృష్ట్వాత్మని జయే వ్యగ్రాన్పుపాన్స్తసతి భూరియమ్
అహో మా విజిగీషన్తి మృత్యోః క్రీడనకా నృపాః 1
- కామ ఏష నరేన్ద్రాణాం మోఘః స్యాద్విదుషామపి
యేన ఫేనోపమే పిణ్డే యేఽతివిశ్రమ్భితా నృపాః 2
- పూర్వం నిర్జిత్య షడ్వర్గం జేష్యామో రాజమన్త్రిణః
తతః సచివపౌరాస్త కరీన్ద్రానస్య కణ్ఠకాన్ 3
- ఏవం క్రమేణ జేష్యామః పృథ్వీం సాగరమేఖలామ్

- ఇత్యాశాబద్ధహృదయా న పశ్యన్త్యన్తికేఽంతకమ్ 4
- సముద్రావరణాం జిత్వా మాం విశన్త్యభిమోజసా
కియదాత్మజయస్యైతన్ముక్తిరాత్మజయే ఫలమ్ 5
- యాం విసృజ్యైవ మనవస్తత్పుతాశ్చ కురూధ్వహ
గతా యథాగతం యుద్ధే తాం మాం జేష్యన్త్యబుద్ధయః 6
- మత్యతే పితృపుత్రాణాం భ్రాతృణాం చాపి విగ్రహః
జాయతే హ్యసతాం రాజ్యే మమతాబద్ధచేతసామ్ 7
- మమైవేయం మహీ కృత్వా న తే మూఢేతి వాదినః
స్పర్థమానా మిథో ఘ్నన్తి మ్రియన్తే మత్యతే నృపాః 8
- పుథుః పురూరవా గాధిర్నహుషో భరతోఽర్జునః
మాన్దాతా సగరో రామః ఖట్వాఙ్గో ధున్దుహ రఘుః 9
- తృణబిన్దుర్యయాతిశ్చ శర్యాతిః శన్తనుగ్గయః
భగీరథః కువలయాశ్వః కకుత్స్థో నైషధో నృగః 10
- హిరణ్యకశిపుర్వృత్తో రావణో లోకరావణః
నముచిః శమ్బరో భౌమో హిరణ్యాక్షోఽథ తారకః 11
- అన్యే చ బహవో దైత్యా రాజానో యే మహేశ్వరాః
సర్వే సర్వవిదః శూరాః సర్వే సర్వజితోఽజితాః 12
- మమతాం మయ్యవర్తన్త కృతోఽచైర్మర్మధర్మిణః
కథావశేషాః కాలేన హ్యకృతార్థాః కృతా విభో 13
- కథా ఇమాన్తే కథితా మహీయసాం వితాయ లోకేషు యశః పరేయుషామ్
విజ్ఞానవైరాగ్యవివక్షయా విభో వచోవిభూతీర్న తు పారమార్థ్యమ్ 14

యస్తూత్తమఃశ్లోకగుణానువాదః సజ్జీయతేఽభీక్షమమజ్గలఘ్నః
తమేవ నిత్యం శృణుయాదభీక్షం కృష్ణేఽమలాం భక్తిమభీష్మమానః

15

శ్రీరాజోవాచ

కేనోపాయేన భగవన్కలేర్దోషాన్కలౌ జనాః

విధమిష్యన్త్యపచితాన్స్తన్నే బ్రూహి యథా మునే

16

యుగాని యుగధర్మాంశ్చ మానం ప్రలయకల్పయోః

కాలస్యేశ్వరరూపస్య గతిం విష్ణోర్మహాత్మనః

17

శ్రీశుక ఉవాచ

కృతే ప్రవర్తతే ధర్మశ్చతుష్పాతజ్జనైర్దుతః

సత్యం దయా తపో దానమితి పాదా విభోర్భువ

18

సన్తుష్టాః కరుణా మైత్రాః శాన్తా దాన్తాస్తీతిక్షవః

ఆత్మారామాః సమదృశః ప్రాయశః శ్రమణా జనాః

19

త్రేతాయాం ధర్మపాదానాం తుర్యాంశో హేయతే శనైః

అధర్మపాదైరన్యత హింషాసన్తోపవిగ్రహైః

20

తదా క్రియాతపోనిష్ఠా నాతిహిన్త్రా న లమ్పటాః

త్రైవర్గికాస్త్రయీవృద్ధా వర్ణా బ్రహ్మోత్తరా నృప

21

తపఃసత్యదయాదానేష్వర్ధం హ్రస్వతి ద్వాపరే

హింసాతుష్ట్యన్యతద్వేషైర్ధర్మస్యాధర్మలక్షణైః

22

యశస్వినో మహాశిలాః స్వాధ్యాయాధ్యయనే రతాః

ఆధ్యాః కుటుమ్బినో హృష్టా వర్ణాః క్షత్రద్విజోత్తరాః

23

కలౌ తు ధర్మపాదానాం తుర్యాంశోఽధర్మహేతుభిః

ఏధమానైః క్షీయమాణో హ్యస్తే సోఽపి వినఙ్క్యతి

24

తస్మిన్లుబ్ధా దురాచారా నిర్దయాః శుష్కవైరిణః దుర్భగా భూరితర్వాశ్చ శూద్రదాసోత్తరాః ప్రజాః	25
సత్త్వం రజస్తమ ఇతి దృశ్యన్తే పురుషే గుణాః కాలసంశోధితాస్తే వై పరివర్తంత ఆత్మని	26
ప్రభవన్తి యదా సత్త్వే మనోబుద్ధీన్ద్రియాణి చ తదా కృతయుగం విద్యాజ్ఞానే తపసి యద్రుచిః	27
యదా కర్మసు కామ్యేషు భక్తిర్యశసి దేహినామ్ తదా త్రేతా రజోవృత్తిరితి జానీహి బుద్ధిమన్	28
యదా లోభస్త్యసంతోషో మానో దమ్భోఽథ మత్సరః కర్మణాం చాపి కామ్యానాం ద్వాపరం తద్రజస్తమః	29
యదా మాయానృతం తన్తా నిద్రా హింసా విషాదనమ్ శోకమోహా భయం ధైర్యం స కలిస్తామసః స్మృతః	30
తస్మాత్కుద్రదృశో మర్త్యాః క్షుద్రభాగ్యా మహాశనాః కామినో విత్తహీనాశ్చ స్వైరిణ్యశ్చ స్త్రియోఽసతీః	31
దస్యాత్యష్టా జనపదా వేదాః పాషణ్డదూషితాః రాజానశ్చ ప్రజాభక్షాః శిశ్నోదరపరా ద్విజాః	32
అవ్రతా బటవోఽశౌచా భిక్షవశ్చ కుటుమ్బినః తపస్వినో గ్రామవాసా న్యాసినోఽత్యర్థలోలుపాః	33
హ్రస్వకాయా మహాహారా భూర్యపత్యా గతహ్రియః శశ్వత్కటుకభాషిణ్యశ్చౌర్యమాయోరుసాహసాః	34
పణయిష్యన్తి వై క్షుద్రాః కిరాటాః కూటకారిణః	

- అనాపద్యపి మంస్యన్తే వార్తాం సాధు జగుష్పితామ్ 35
- పతిం త్యక్త్యన్తి నిర్తవ్యం భృత్యా అప్యభిలోత్తమమ్
భృత్యం విపన్నం పతయః కౌలం గాశ్చాపయస్వినీః 36
- పితృభ్రాతృసుహృజ్ఞా తీన్హిత్యా సౌరతసౌహృదాః
ననాన్ధృశ్యాలసంవాదా దీనాః స్త్రైణాః కలౌ నరాః 37
- శూద్రాః ప్రతిగ్రహీప్యన్తి తపోవేషోపజీవినః
ధర్మం వక్త్యన్త్యధర్మజ్ఞా అధిరుహ్యోత్తమాసనమ్ 38
- నిత్యం ఉద్విగ్నమనసో దుర్భిక్షకరకర్మితాః
నిరన్నే భూతలే రాజననావృష్టిభయాతురాః 39
- వాసోఽన్నపానశయన వ్యవాయస్నానభూషణైః
హీనాః పిశాచసన్దర్శా భవిష్యన్తి కలౌ ప్రజాః 40
- కలౌ కాకిణికేఽప్యర్థే విగృహ్య త్యక్తసౌహృదాః
త్యక్త్యన్తి చ ప్రియాన్ప్రాణాన్హనిష్యన్తి స్వకానపి 41
- న రక్షిష్యన్తి మనుజాః స్థవిరౌ పితరావపి
పుత్రాన్భార్యాం చ కులజాం క్షుద్రాః శిశ్నోదరంభరాః 42
- కలౌ న రాజన్ష్టగతాం పరం గురుం త్రిలోకనాథానతపాదపఙ్కజమ్
ప్రాయేణ మర్త్యా భగవన్తమచ్యుతం యక్త్యన్తి పాషణ్డవిభిన్నచేతసః 43
- యన్నామధేయం మ్రియమాణ ఆతురః పతన్స్థలన్వా వివశో గృణన్పుమాన్
విముక్తకర్మార్గల ఉత్తమాం గతిం ప్రాప్నోతి యక్త్యన్తి న తం కలౌ జనాః 44
- పుంసాం కలికృతాన్దోషాన్తవ్యదేశాత్మసమ్భవాన్
సర్వాన్ధర్మతి చిత్తస్థో భగవాన్పురుషోత్తమః 45

- శ్రుతః సజ్జీర్తితో ధ్యాతః పూజితశ్చాదృతోఽపి వా
నృణాం ధునోతి భగవాన్ష్టతోన్ఢ జన్మాయుతాశుభమ్ 46
- యథా హేమ్ని స్థితో వహ్నిర్దుర్వర్ణం హన్తి ధాతుజమ్
ఏవమాత్మగతో విష్ణుర్యోగినామశుభాశయమ్ 47
- విద్యాతపఃప్రాణనిరోధమైత్రీ తీర్థాభిషేకవ్రతదానజప్యైః
నాత్యంతశుద్ధిం లభతేఽన్తరాత్మా యథా హృదిస్థే భగవత్సనన్తే 48
- తస్మాత్సర్వాత్మనా రాజన్ష్టదిష్ఠం కురు కేశవమ్
మియమాణో హ్యవహితస్తతో యాసి పరాం గతిమ్ 49
- మియమాణైరభిధ్యేయో భగవాన్పురమేశ్వరః
ఆత్మభావం నయత్యజ్గ సర్వాత్మా సర్వసంశ్రయః 50
- కలేర్దోషనిధే రాజన్ష్టప్తి హ్యేకో మహాన్లుతః
కీర్తనాదేవ కృష్ణస్య ముక్తసంఘః పరం వ్రజేత్ 51
- కృతే యద్ధ్యాయతో విష్ణుం త్రేతాయాం యజతో మఖైః
ద్వాపరే పరిచర్యాయాం కలౌ తద్ధరికీర్తనాత్ 52

అధ్యాయము - 4

- శ్రీశుక ఉవాచ
కాలస్తే పరమాణ్వాదిర్ద్విపరాధ్ధావధిర్బుప
కథితో యుగమానం చ శృణు కల్పలయావపి 1
- చతుర్యుగసహస్రం తు బ్రహ్మణో దినముచ్యతే
స కల్పో యత్ర మనవశ్చతుర్దశ విశామ్పతే 2
- తదన్తే ప్రలయస్తావాన్బ్రాహ్మీ రాత్రిరుదాహృతా

- త్రయో లోకా ఇమే తత్ర కల్పంతే ప్రలయాయ హి 3
- ఏష నైమిత్తికః ప్రోక్తః ప్రలయో యత్ర విశ్వసృక్
శేతేఽనంతాసనో విశ్వమాత్మసాత్మత్య చాత్మభూః 4
- ద్విపరార్థే త్వతిక్రాంతే బ్రహ్మణః పరమేష్ఠినః
తదా ప్రకృతయః సప్త కల్పంతే ప్రలయాయ వై 5
- ఏష ప్రాకృతికో రాజస్త్రులయో యత్ర లీయతే
అణ్డకోషస్తు సజ్జతో విఘాట ఉపసాదితే 6
- పర్జన్యః శతవర్షాణి భూమౌ రాజన్న వర్షతి
తదా నిరన్నే హ్యనోన్యం భక్ష్యమాణాః క్షుధార్దితాః
క్షయం యాస్యన్తి శనకైః కాలేనోపద్రుతాః ప్రజాః 7
- సాముద్రం ధైహికం భౌమం రసం సాంవర్తకో రవిః
రశ్మిభిః పిబతే ఘోరైః సర్వం నైవ విముఞ్చతి 8
- తతః సంవర్తకో వహ్నిః సజ్కర్షణముఖోత్థితః
దహత్యనిలవేగోత్థః శూన్యాన్భూవివరానథ 9
- ఉపర్యధః సమంతాచ్చ శిఖాభిర్వహ్నిసూర్యయోః
దహ్యామానం విభాత్యణ్డం దగ్ధగోమయపిణ్డవత్ 10
- తతః ప్రచణ్డపవనో వర్షాణామధికం శతమ్
పరః సాంవర్తకో వాతి ధూమ్రం ఖం రజసావృతమ్ 11
- తతో మేఘకులాన్యజ్ఞ చిత్ర వర్ణాన్యనేకశః
శతం వర్షాణి వర్షన్తి నదన్తి రభసస్వనైః 12
- తత ఏకోదకం విశ్వం
బ్రహ్మణ్డవివరాంతరమ్ 13

- తదా భూమేర్గన్ధగుణం గ్రసన్త్యాప ఉదప్లవే
గ్రస్తగన్ధా తు పృథివీ ప్రలయత్వాయ కల్పతే 14
- అపాం రసమథో తేజస్తా లీయన్తేఽథ నీరసాః
గ్రసతే తేజసో రూపం వాయుస్తద్రహితం తదా 15
- లీయతే చానిలే తేజో వాయోః ఖం గ్రసతే గుణమ్
స వై విశతి ఖం రాజంస్తతశ్చ నభసో గుణమ్ 16
- శబ్దం గ్రసతి భూతాదిర్నభస్తమను లీయతే
తైజసశ్చేన్ద్రియాణ్యఙ్గ దేవాన్వైకారికో గుణైః 17
- మహాన్గ్రసత్యహజ్కారం గుణాః సత్త్వాదయశ్చ తమ్
గ్రసతేఽవ్యాకృతం రాజన్గుణాన్కాలేన చోదితమ్ 18
- న తస్య కాలావయవైః పరిణామాదయో గుణాః
అనాద్యనన్తమవ్యక్తం నిత్యం కారణమవ్యయమ్ 19
- న యత్ర వాచో న మనో న సత్త్వం తమో రజో వా మహదాదయోఽమీ
న ప్రాణబుద్ధీన్ద్రియదేవతా వా న సన్నివేశః ఖలు లోకకల్పః 20
- న స్వప్నజాగ్రన్న చ తత్సుషుప్తం న ఖం జలం భూరనిలోఽగ్నిరర్కః
సంసుప్తవచ్ఛాన్యవదప్రతర్క్యం తన్మూలభూతం పదమామనన్తి 21
- లయః ప్రాకృతికో హ్యేష పురుషావ్యక్తయోర్యదా
శక్తయః సమృలీయన్తే వివశాః కాలవిద్రుతాః 22
- బుద్ధీన్ద్రియార్థరూపేణ జ్ఞానం భాతి తదాశ్రయమ్
దృశ్యత్వావ్యతిరేకాభ్యామాద్యన్తవదవస్తు యత్ 23
- దీపశ్చక్షుశ్చ రూపం చ జ్యోతిషో న పృథగ్భవేత్

- ఏవం ధీః ఖాని మాత్రాశ్చ న స్యురన్యతమాదృతాత్ 24
- బుద్ధేర్జాగరణం స్వప్నః సుషుప్తిరితి చోచ్యతే
మాయామాత్రమిదం రాజన్నానాత్వం ప్రత్యగాత్మని 25
- యథా జలధరా వ్యోమ్ని భవంతి న భవంతి చ
బ్రహ్మణీదం తథా విశ్వమవయవ్యదయాప్యయాత్ 26
- సత్యం హ్యవయవః ప్రోక్తః సర్వావయవినామిహ
వినార్థేన ప్రతీయేరన్నటస్యేవాఙ్ తంతవః 27
- యత్సామాన్యవిశేషాభ్యాముపలభ్యేత స భ్రమః
అన్యోన్యాపాశ్రయాత్సర్వమాద్యంతవదవస్తు యత్ 28
- వికారః ఖ్యాయమానోఽపి ప్రత్యగాత్మానమంతరా
న నిరూప్యోఽస్త్వణురపి స్యాచ్ఛేచ్ఛిత్సమ ఆత్మవత్ 29
- న హి సత్యస్య నానాత్వమవిద్వాన్యది మన్యతే
నానాత్వం ఛిద్రయోర్యద్వజ్ఞోతిషోర్వాతయోరివ 30
- యథా హిరణ్యం బహుధా సమీయతే నృభిః క్రియాభిర్వ్యవహరవర్తమ
ఏవం వచోభిర్భగవానధోక్షజో వ్యాఖ్యాయతే లౌకికవైదిక్షైర్జనైః 31
- యథా ఘనోఽర్కప్రభవోఽర్కదర్శితో
హ్యర్కాంశభూతస్య చ చక్షుషస్తమః
ఏవం త్వహం బ్రహ్మగుణస్తదీక్షితో
బ్రహ్మాంశకస్యాత్మన ఆత్మబన్ధనః 32
- ఘనో యదార్కప్రభవో విదీర్యతే చక్షుః స్వరూపం రవిమీక్షతే తదా
యదా హ్యహఙ్కార ఉపాధిరాత్మనో జిజ్ఞాసయా నశ్యతి తర్హనుస్మరేత్ 33

- యదైవమేతేన వివేకహేతినా మాయామయాహజ్జరణాత్మబన్ధనమ్
ఛిత్త్వాచ్యుతాత్మానుభవోఽవతిష్ఠతే తమాహురాత్యన్తికమగ్న సమ్మవమ్ 34
- నిత్యదా సర్వభూతానాం బ్రహ్మాదీనాం పరన్తప
ఉత్పత్తిప్రలయావేకే సూక్ష్మజ్ఞాః సమ్ప్రచక్షతే 35
- కాలస్తోతోజవేనాశు హ్రీయమాణస్య నిత్యదా
పరిణామినాం అవస్థాస్తా జన్మప్రలయహేతవః 36
- అనాద్యన్తవతానేన కాలేనేశ్వరమూర్తినా
అవస్థా నైవ దృశ్యన్తే వియతి జ్యోతిషాం ఇవ 37
- నిత్యో నైమిత్తికశ్చైవ తథా ప్రాకృతికో లయః
ఆత్యన్తికశ్చ కథితః కాలస్య గతిరీదృశీ 38
- ఏతాః కురుశ్రేష్ఠ జగద్విధాతుర్నారాయణస్యాఖిలసత్త్వ ధామ్నః
లీలాకథాస్తే కథితాః సమాసతః కార్త్యేన నాజోఽప్యభిధాతుమీశః 39
- సంసారసిన్ధుమతిదుస్తరముత్తితీర్షోర్
నాన్యః ప్లవో భగవతః పురుషోత్తమస్య
లీలాకథారసనిషేవణమన్తరేణ
పుంసో భవేద్వివిధదుఃఖదవార్ధితస్య 40
- పురాణసంహితామేతామృషిర్నారాయణోఽవ్యయః
నారదాయ పురా ప్రాహ కృష్ణద్వైపాయనాయ సః 41
- స వై మహ్యం మహారాజ భగవాన్బాదరాయణః
ఇమాం భాగవతీం ప్రీతః సంహితాం వేదసమ్మితామ్ 42
- ఇమాం వక్ష్యత్యసౌ సూత ఋషిభ్యో నైమిషాలయే
దీర్ఘసత్రే కురుశ్రేష్ఠ సమ్భుష్టః శౌనకాదిభిః 43

అధ్యాయము - 5

శ్రీశుక ఉవాచ

అత్రానువర్ణ్యతేఽభీక్షం విశ్వాత్మా భగవాన్హరిః
యస్య ప్రసాదజో బ్రహ్మ రుద్రః క్రోధసముద్భవః 1

త్వం తు రాజన్మరిష్యేతి పశుబుద్ధిమిమాం జహి
న జాతః ప్రాగభూతోఽద్య దేహవత్క్షం న నబ్జ్యసి 2

న భవిష్యసి భూత్వా త్వం పుత్రపౌత్రాదిరూపవాన్
బీజాఙ్కురవద్దేహదేర్వ్యతిరిక్తో యథానలః 3

స్వప్నే యథా శిరశ్చేదం పఞ్చత్వాద్యాత్మనః స్వయమ్
యస్మాత్పుశ్యతి దేహస్య తత ఆత్మా హ్యజోఽమరః 4

ఘటే భిన్నే ఘటాకాశ ఆకాశః స్యాద్యథా పురా
ఏవం దేహే మృతే జీవో బ్రహ్మ సమ్పద్యతే పునః 5

మనః సృజతి వై దేహాన్మణాన్కర్మాణి చాత్మనః
తన్మనః సృజతే మాయా తతో జీవస్య సంసృతిః 6

స్నేహాధిష్ఠానవర్త్యగ్ని సంయోగో యావదీయతే
తావద్దీపస్య దీపత్వమేవం దేహకృతో భవః
రజఃసత్త్వ తమోవృత్త్యా జాయతేఽథ వినశ్యతి 7

న తత్రాత్మా స్వయంజ్యోతిర్యో వ్యక్తావ్యక్తయోః పరః
ఆకాశ ఇవ చాధారో ధ్రువోఽనంతోపమస్తతః 8

ఏవమాత్మానమాత్మస్థమాత్మనైవామృశ ప్రభో
బుద్ధ్యానుమానగర్భిణ్యా వాసుదేవానుచింతయా 9

- చోదితో విప్రవాక్యేన న త్వాం ధక్షతి తక్షకః
మృత్యవో నోపధక్షన్తి మృత్యునాం మృత్యుమీశ్వరమ్ 10
- అహం బ్రహ్మ పరం ధామ బ్రహ్మహం పరమం పదమ్
ఏవం సమీక్ష్య చాత్మానమాత్మన్యాధాయ నిష్కలే 11
- దశన్తం తక్షకం పాదే లేలిహానం విషాననైః
న ద్రక్ష్యసి శరీరం చ విశ్వం చ పృథగాత్మనః 12
- ఏతత్తే కథితం తాత యదాత్మా పృష్టవాన్సుప
హరేర్విశ్వాత్మనశ్చేష్టాం కిం భూయః శ్రోతుమిచ్ఛసి 13

అధ్యాయము - 6

- సూత ఉవాచ
ఏతన్నిశమ్య మునినాభిహితం పరీక్షిద్
వ్యాసాత్మజేన నిఖిలాత్మదృశా సమేన
తత్పాదమూలముపసృత్య నతేన మూర్ధ్నా
బద్ధాజ్ఞలిస్తమిదమాహ స విష్ణురాతః 1
- రాజోవాచ
సిద్ధోఽస్మ్యనుగృహీతోఽస్మి భవతా కరుణాత్మనా
శ్రావితో యచ్ఛ మే సాక్షాదనాదినిధనో హరిః 2
- నాత్యద్భుతమహం మన్యే మహతామచ్యుతాత్మనామ్
అజ్ఞేషు తాపతప్తేషు భూతేషు యదనుగ్రహః 3
- పురాణసంహితామేతామశ్రౌష్మ భవతో వయమ్
యస్యాం ఖిలూత్తమఃశ్లోకో భగవాననవర్ణ్యతే 4

- భగవంస్తక్షకాదిభ్యో మృత్యుభ్యో న బిభేమ్యహమ్
ప్రవిష్టో బ్రహ్మ నిర్వాణమభయం దర్శితం త్వయా 5
- అనుజానీహి మాం బ్రహ్మన్వాచం యచ్ఛామ్యథోక్షజే
ముక్తకామాశయం చేతః ప్రవేశ్య విస్మజామ్యసూన్ 6
- అజ్ఞానం చ నిరస్తం మే జ్ఞానవిజ్ఞాననిష్ఠయా
భవతా దర్శితం క్షేమం పరం భగవతః పదమ్ 7
- సూత ఉవాచ
ఇత్యుక్తస్తమనుజ్ఞాప్య భగవాన్బాదరాయణిః
జగామ భిక్షుభిః సాకం నరదేవేన పూజితః 8
- పరీక్షిదపి రాజర్షిరాత్మన్యాత్మానమాత్మనా
సమాధాయ పరం దధ్యావస్పన్దాసుర్యథా తరుః 9
- ప్రాక్కూలే బర్హిష్ఠ్యాసీనో గజాకూల ఉదజ్ముఖః
బ్రహ్మభూతో మహాయోగీ నిఃసంశయః 10
- తక్షకః ప్రహితో విప్రాః క్రుద్ధేన ద్విజసూనునా
హన్తుకామో నృపం గచ్ఛన్దదర్శ పథి కశ్యపమ్ 11
- తం తర్పయిత్వా ద్రవిణైర్నివర్త్య విషహారిణమ్
ద్విజరూపప్రతిచ్ఛన్నః కామరూపోఽదశస్త్వపమ్ 12
- బ్రహ్మభూతస్య రాజర్షేర్దేహోఽహిగరలాగ్నినా
బభూవ భస్మసాత్సద్యః పశ్యతాం సర్వదేహినామ్ 13
- హాహాకారో మహానాసీద్భువి ఖే దిక్షు సర్వతః
విస్మితా హ్యభవన్సర్వే దేవాసురనరాదయః 14
- దేవదున్దభయో నేదుర్గన్ధర్వాప్సరసో జగుః

- వవృషుః పుష్పవర్షాణి విబుధాః సాధువాదినః 15
- జన్మేజయః స్వపితరం శ్రుత్వా తక్షకభక్షితమ్
యథాజహవ సన్ముద్ధో నాగాన్సత్రే సహ ద్విజైః 16
- సర్పసత్రే సమిద్ధాగ్నౌ దహ్యమానాన్మహోరగాన్
దృష్ట్వేస్తం భయసంవిగ్నస్తక్షకః శరణం యయౌ 17
- అపశ్యంస్తక్షకం తత్ర రాజా పారీక్షితో ద్విజాన్
ఉవాచ తక్షకః కస్మాన్న దహ్యేతోరగాధమః 18
- తం గోపాయతి రాజేన్ద్ర శక్రః శరణమాగతమ్
తేన సంస్తమ్భితః సర్పస్తస్మాన్నాగ్నౌ పతత్యశౌ 19
- పారీక్షిత ఇతి శ్రుత్వా ప్రాహర్షిజ ఉదారధీః
సహేన్ద్రస్తక్షకో విప్రా నాగ్నౌ కిమితి పాత్యతే 20
- తచ్చుత్వాజహువుర్విప్రాః సహేన్ద్రం తక్షకం మఖే
తక్షకాశు పతస్వేహ సహేన్ద్రేణ మరుత్వతా 21
- ఇతి బ్రహ్మోదితాక్షేపైః స్థానాదిన్ద్రః ప్రచాలితః
బభూవ సమ్భాన్తమతిః సవిమానః సతక్షకః 22
- తం పతన్తం విమానేన సహతక్షకమమ్బరాత్
విలోక్యజ్ఞిరసః ప్రాహ రాజానం తం బృహస్పతిః 23
- నైష త్వయా మనుష్యేన్ద్ర వధమర్హతి సర్పరాట్
అనేన పీతమమృతమథ వా అజరామరః 24
- జీవితం మరణం జన్తోర్గతిః స్వేనైవ కర్మణా
రాజంస్తతోన్యో నాన్యస్య ప్రదాతా సుఖదుఃఖయోః 25

సర్పచౌరాగ్నివిద్యుద్భ్యః క్షుత్తద్వ్యాధ్యాదిభిర్బుప
పశ్చత్సమృచ్ఛతే జన్తుర్భుక్తు ఆరబ్ధకర్మ తత్ 26

తస్మాత్సత్రమిదం రాజన్సంస్థేయేతాభిచారికమ్
సర్పా అనాగసో దగ్ధా జనైర్దిష్టం హి భుజ్యతే 27

సూత ఉవాచ
ఇత్యుక్తః స తథేత్యాహ మహర్షేర్మానయన్వచః
సర్పసత్రాదుపరతః పూజయామాస వాక్పతిమ్ 28

సైషా విష్ణోర్మహామాయా బాధ్యయాలక్షణా యయా
ముహ్యన్త్యన్యైవాత్మభూతా భూతేషు గుణవృత్తిభిః 29

న యత్ర దమ్భీత్యభయా విరాజితా మాయాత్మవాదేఃసకృదాత్మవాదిభిః
న యద్వివాదో వివిధస్తదాశ్రయో మనశ్చ సజ్కల్పవికల్పవృత్తి యత్ 30

న యత్ర సృజ్యం సృజతోభయోః పరం శ్రేయశ్చ జీవన్తిభిరన్వితస్త్వహమ్
తదేతదుత్సాదితబాధ్యబాధకం నిషిధ్య చోర్మీన్విరమేత తన్మునిః 31

పరం పదం వైష్ణవమామనన్తి తద్యన్నేతి నేతీత్యతదుత్సిస్సక్షవః
విసృజ్య దౌరాత్మ్యమనన్యసౌహృదా హృదోపగుహ్యవసితం సమాహితైః 32

త ఏతదధిగచ్ఛన్తి విష్ణోర్యత్పరమం పదమ్
అహం మమేతి దౌర్జన్యం న యేషాం దేహగేహజమ్ 33

అతివాదాంస్తితిక్షేత నావమన్యేత కఞ్చన
న చేమం దేహమాశ్రిత్య వైరం కుర్వీత కేనచిత్ 34

నమో భగవతే తస్మై కృష్ణాయాకుణ్డమేధసే
యత్పాదామ్బురుహధ్యానాత్సంహితామధ్యగామిమామ్ 35

శ్రీశౌనక ఉవాచ

- పైలాదిభిర్వాసశిష్యైర్వేదాచార్యైర్మహాత్మభిః
వేదాశ్చ కథితా వ్యస్తా ఏతత్సామ్యాభిధేహి నః 36
- సూత ఉవాచ
సమాహితాత్మనో బ్రహ్మన్బ్రహ్మణః పరమేష్ఠినః
హృద్యాకాశాదభూన్నాదో వృత్తిరోధాద్విభావ్యతే 37
- యదుపాసనయా బ్రహ్మన్యోగినో మలమాత్మనః
ద్రవ్యక్రియాకారకాఖ్యం ధూత్వా యాన్త్యపునర్భవమ్ 38
- తతోఽభూత్తివృదోంకారో యోఽవ్యక్తప్రభవః స్వరాట్
యత్తల్లిజ్గం భగవతో బ్రహ్మణః పరమాత్మనః 39
- శృణోతి య ఇమం స్ఫోటం సుప్తశోత్రే చ శూన్యదృక్
యేన వాగ్వ్యజ్యతే యస్య వ్యక్తిరాకాశ ఆత్మనః 40
- స్వధామ్నా బ్రాహ్మణః సాక్షాద్వాచకః పరమాత్మనః
స సర్వమన్త్రోపనిషద్వేదబీజం సనాతనమ్ 41
- తస్య హ్యసంస్తయో వర్ణా అకారాద్యా భృగూద్వహ
ధార్యస్తే యైస్తయో భావా గుణనామార్థవృత్తయః 42
- తతోఽక్షరసమామ్నాయమసృజద్భగవానజః
అన్తస్థోష్మస్వరస్పర్శ హ్రస్వదీర్ఘాదిలక్షణమ్ 43
- తేనాసౌ చతురో వేదాంశ్చతుర్భిర్వదనైర్విభుః
సవ్యాహృతికాన్సోంకారాంశ్చాతుర్హోత్త్రవివక్షయా 44
- పుత్రానధ్యాపయత్తాంస్తు బ్రహ్మర్షీన్బ్రహ్మకోవిదాన్
తే తు ధర్మోపదేష్టారః స్వపుత్రేభ్యః సమాదిశన్ 45
- తే పరమృరయా ప్రాప్తాస్తత్తచ్చిష్యైర్బ్రుతవ్రతైః

- చతుర్యగేష్వథ వ్యస్తా ద్వాపరాదౌ మహర్షిభిః 46
- క్షీణాయుషః క్షీణసత్త్వామర్మేధాన్వీక్ష్య కాలతః
వేదాన్బ్రహ్మర్షయో వ్యస్యన్త్వాదిస్థాచ్యుతచోదితాః 47
- అస్మిన్నప్యన్తరే బ్రహ్మన్భగవాన్లోకభావనః
బ్రహ్మేశాద్వైర్లోకపాలైర్యాచితో ధర్మగుప్తయే 48
- పరాశరాత్సత్యవత్సామంశాంశకలయా విభుః
అవతీర్ణో మహాభాగ వేదం చక్రే చతుర్విధమ్ 49
- ఋగధర్వయజుసామ్నాం రాశీరుద్భుత్య వర్గశః
చతస్రః సంహితాశ్చక్రే మన్తైర్మణిగణా ఇవ 50
- తాసాం స చతురః శిష్యానుపాహరాయ మహామతిః
ఏకైకాం సంహితాం బ్రహ్మన్నేకైకస్మై దదౌ విభుః 51
- పైలాయ సంహితామాద్యాం బహ్వచాఖ్యాం ఉవాచ హ
పైశమ్పాయనసంజ్ఞాయ నిగదాఖ్యం యజుర్గణమ్ 52
- సామ్నాం జైమినయే ప్రాహ తథా ఛన్దోగసంహితామ్
అథర్వాఙ్గిరసీం నామ స్వశిష్యాయ సుమన్తవే 53
- పైలః స్వసంహితామూచే ఇన్ద్రప్రమితయే మునిః
బాష్కలాయ చ సోఽప్యాహ శిష్యేభ్యః సంహితాం స్వకామ్ 54
- చతుర్థా వ్యస్య బోధ్యాయ యాజ్ఞవల్క్యాయ భార్గవ
పరాశరాయాగ్నిమిత్ర ఇన్ద్రప్రమితరాత్మవాన్ 55
- అధ్యాపయత్సంహితాం స్వాం మాణ్డూకేయమృషిం కవిమ్
తస్య శిష్యో దేవమిత్రః సౌభర్యాదిభ్యః ఊచివాన్ 56

- శాకల్యస్తత్సుతః సోఽం తు పఞ్చధా వ్యస్య సంహితామ్
వాత్స్యముద్గలశాలీయ గోఖల్యశిశిరేష్వధాత్ 57
- జాతూకర్ణ్యశ్చ తచ్ఛిష్యః సనిరుక్తాం స్వసంహితామ్
బలాకపైలజాబాల విరజేభ్యో దదౌ మునిః 58
- బాష్కలిః ప్రతిశాఖాభ్యో వాలఖిల్యాఖ్యసంహితామ్
చక్రే వాలాయనిర్భజ్యః కాశారశ్చైవ తాం దధుః 59
- బహ్వుచాః సంహితా హ్యేతా ఏభిర్బ్రహ్మర్షిభిర్ద్వితాః
శ్రుత్వైతచ్ఛన్దసాం వ్యాసం సర్వపాపైః ప్రముచ్యతే 60
- వైశమ్పాయనశిష్యా వై చరకాధ్వర్యవోఽభవన్
యచ్ఛేరుర్బ్రహ్మహత్యాంహః క్షపణం స్వగురోర్వ్రతమ్ 61
- యాజ్ఞవల్క్యశ్చ తచ్ఛిష్య ఆహాహో భగవన్నియత్
చరితేనాల్పసారాణాం చరిష్యేహం సుదుశ్చరమ్ 62
- ఇత్యుక్తో గురురప్యాహ కుపితో యాహ్యలం త్వయా
విప్రావమన్తా శిష్యేణ మదధీతం త్యజాశ్శితి 63
- దేవరాతసుతః సోఽపి ఛర్దిత్వా యజుషాం గణమ్
తతో గతోఽథ మునయో దదృశుస్తాన్యజుర్గణాన్ 64
- యజాంషి తిత్తిరా భూత్వా తల్లోలుపతయాదదుః
తైత్తిరీయా ఇతి యజుః శాఖా ఆసన్నుపేశలాః 65
- యాజ్ఞవల్క్యస్తతో బ్రహ్మాంశ్చన్దాన్యధి గవేషయన్
గురోరవిద్యమానాని సూపతస్థేఽర్కమీశ్వరమ్ 66
- శ్రీయాజ్ఞవల్క్య ఉవాచ

ఓం నమో భగవతే ఆదిత్యాయాఖిలజగతామాతృస్వరూపేణ కాల

స్వరూపేణ చతుర్విధభూతనికాయానాం బ్రహ్మాదిస్తమ్భపర్యంతానామస్తర్షదయేషు
బహిరపి చాకాశ ఇవోపాధినావ్యవధీయమానో భవానేక
ఏవ క్షణలవనిమేషావయవోపచితసంవత్సరగణేనాపామాదాన
విసర్గాభ్యామిమాం లోకయాత్రామనువహతి

67

యదు హ వావ విబుధర్షభ సవితరదస్తపత్యనుసవనమహర్
అహరామ్నాయవిధినోపతిష్ఠమానానామఖిలదురితవృజిన
బీజావభర్జన భగవతః సమభిధీమహి తపన మణ్డలమ్

68

య ఇహ వావ స్థిరచరనికరాణాం నిజనికేతనానాం మనైన్ద్రియాసు
గణాననాత్మనః స్వయమాత్మాంతర్యామీ ప్రచోదయతి

69

య ఏవేమం లోకమతికరాలవదనాన్ధకారసంజ్ఞాజగరగ్రహ
గిలితం మృతకమివ విచేతనమవలోక్యానుకమ్పయా పరమకారుణిక
ఈక్షయ్యైవోత్థాప్యారహరనుసవనం శ్రేయసి స్వధర్మాఖ్యాత్మావ
స్థనే ప్రవర్తయతి

70

అవనిపతిరివాసాధూనాం భయముదీరయన్నటతి పరిత ఆశాపాలైస్
తత్ర తత్ర కమలకోశాంజ్ఞలిభిరుపహృతార్హణః

71

అథ హ భగవంస్తవ చరణనలినయుగలం త్రిభువనగురుభిరభివన్దితమ్
అహమయాతయామయజుష్కామ ఉపసరామీతి

72

సూత ఉవాచ

ఏవం స్తుతః స భగవాన్వాజిరూపధరో రవిః

యజుంష్యయాతయామాని మునయేఽదాత్ప్రసాదితః

73

యజుర్భిరకరోచ్ఛాఖా దశ పఞ్చ శతైర్విభుః

జగృహుర్వాజసన్యస్తాః కాణ్వమాధ్యన్దినాదయః

74

జైమినేః సమగస్యాసీత్సుమస్తుస్తనయో మునిః సుత్వాంస్తు తత్సుతస్తాభ్యామేకైకాం ప్రాహ సంహితామ్	75
సుకర్మా చాపి తచ్ఛిష్యః సామవేదతరోర్మహాన్ సహస్రసంహితాభేదం చక్రే సామ్నాం తతో ద్విజ	76
హిరణ్యనాభః కౌశల్యః పౌష్యజ్ఞేశ్చ సుకర్మణః శిష్యా జగృహతుశ్చాన్య ఆవన్త్యో బ్రహ్మవిత్తమః	77
ఉదీచ్యాః సామగాః శిష్యా ఆసన్నఞ్చశతాని వై పౌష్యజ్ఞవన్త్యయోశ్చాపి తాంశ్చ ప్రాచ్యాన్మచక్షతే	78
లౌగాక్షిర్మాజ్ఞలిః కుల్యః కుశీదః కుక్షిరేవ చ పౌష్యజ్ఞసిష్యా జగృహుః సంహితాన్తే శతం శతమ్	79
కృతో హిరణ్యనాభస్య చతుర్వింశతి సంహితాః శిష్య ఊచే స్వశిష్యేభ్యః శేషా ఆవన్త్య ఆత్మవాన్	80

అధ్యాయము - 7

సూత ఉవాచ అధర్వవిత్సుమస్తుశ్చ శిష్యమధ్యాపయత్స్వ కామ్ సంహితాం సోఽపి పథ్యాయ వేదదర్శాయ చోక్తవాన్	1
శౌక్లాయనిర్భహ్మబలిర్మోదోషః పిప్పలాయనిః వేదదర్శస్య శిష్యాన్తే పథ్యశిష్యానథో శృణు కుముదః శునకో బ్రహ్మన్వాజలిశ్చాప్యధర్వవిత్	2
బభ్రుః శిష్యోఽథాన్గిరసః నైన్దవాయన ఏవ చ అధీయేతాం సంహితే ద్వే సావర్ణ్యాద్యాస్తథాపరే	3

- నక్షత్రకల్పః శాంతిశ్చ కశ్యపాజ్ఞీరసాదయః
ఏతే ఆధర్వణాచార్యాః శృణు పౌరాణికాన్మునే 4
- త్రయ్యారుణిః కశ్యపశ్చ సావర్ణిరకృతవ్రతః
వైశంపాయనహరీతౌ షడ్వై పౌరాణికా ఇమే 5
- అధీయంత వ్యాసశిష్యాత్సంహితాం మత్పితృర్ముఖాత్
ఏకైకామహామేతేషాం శిష్యః సర్వాః సమధ్యగామ్ 6
- కశ్యపోఽహం చ సావర్ణీ రామశిష్యోఽకృతవ్రతః
అధీమహి వ్యాసశిష్యాచ్ఛత్వారో మూలసంహితాః 7
- పురాణలక్షణం బ్రహ్మన్బ్రహ్మర్షిభిర్నిరూపితమ్
శృణుష్వ బుద్ధిమాశ్రిత్య వేదశాస్త్రానుసారతః 8
- సర్గోఽస్యాథ విసర్గశ్చ వృత్తిరక్షాంతరాణి చ
వంశో వంశానుచరీతం సంస్థా హేతురపాశ్రయః 9
- దశభిర్లక్షణైర్మృక్తం పురాణం తద్విదో విదుః
కేచిత్పంచవిధం బ్రహ్మన్మహదల్పవ్యవస్థయా 10
- అవ్యాకృతగుణక్షోభాన్మహతస్త్రివృతోఽహమః
భూతసూక్ష్మేన్ద్రియార్థానాం సమ్భవః సర్గ ఉచ్యతే 11
- పురుషానుగృహీతానామేతేషాం వాసనామయః
విసర్గోఽయం సమాహారో బీజాద్భీజం చరాచరమ్ 12
- వృత్తిర్భూతాని భూతానాం చరాణామచరాణి చ
కృతా స్వేన నృణాం తత్ర కామాచ్ఛోదనయాపి వా 13
- రక్షాచ్యుతావతారేహ విశ్వస్యాను యుగే యుగే

- తిర్యజ్మర్త్యర్షిదేవేషు హన్యంతే యైస్తయ్యాద్విషః 14
- మన్వన్తరం మనుర్దేవా మనుపుత్రాః సురేశ్వరాః
ర్షయోఽంశావతారాశ్చ హరేః షడ్విధముచ్యతే 15
- రాజ్ఞాం బ్రహ్మప్రసూతానాం వంశస్తైకాలికోఽన్వయః
వంశానుచరితం తేషామ్స్పృత్యం వంశధరాస్పృయే 16
- నైమిత్తికః ప్రాకృతికో నిత్య ఆత్మన్తికో లయః
సంస్థేతి కవిభిః ప్రోక్తశ్చతుర్థాస్య స్వభావతః 17
- హేతుర్దేవోఽస్య సర్గాదేరవిద్యాకర్మకారకః
యం చానుశాయినం ప్రాపరవ్యాకృతముతాపరే 18
- వృతిరేకాన్వయో యస్య జాగ్రత్స్వ ప్నసుషుప్తిషు
మాయామయేషు తద్బ్రహ్మ జీవవృత్తిష్వపాశ్రయః 19
- పదార్థేషు యథా ద్రవ్యం సన్మాత్రం రూపనామసు
బీజాదిపంచతాంతాసు హ్యవస్థాసు యుతాయుతమ్ 20
- విరమేత యదా చిత్తం హిత్వా వృత్తిత్రయం స్వయమ్
యోగేర్ల వా తదాత్మానం వేదేహాయా నివర్తతే 21
- ఏవం లక్షణలక్ష్యాణి పురాణాని పురావిదః
మునయోఽష్టాదశ ప్రాహుః క్షుల్లకాని మహాన్తి చ 22
- బ్రాహ్మం పాద్యం వైష్ణవం చ శైవం లైంగం సగారుడం
నారదీయం భాగవతమాగ్నేయం స్కాన్తసంజ్ఞితమ్ 23
- భవిష్యం బ్రహ్మవైవర్తం మార్కణ్డేయం సవామనమ్
వారాహం మాత్స్యం కౌర్మం చ బ్రహ్మణాఖ్యమితి త్రిషట్ 24

బ్రహ్మన్నిదం సమాఖ్యాతం శాఖాప్రణయనం మునేః
శిష్యశిష్యప్రశిష్యాణాం బ్రహ్మతేజోవివర్ధనమ్

25

అధ్యాయము - 8

శ్రీశౌనక ఉవాచ

సూత జీవ చిరం సాధో వద నో వదతాం వర
తమస్యపారే భ్రమతాం నృణాం త్వం పారదర్శనః

1

ఆహుశ్చిరాయుషమృషిం మృకణ్డుతనయం జనాః
యః కల్పాంతే హ్యుర్వరితో యేన గ్రస్తమిదం జగత్

2

స వా అస్మత్కులోత్పన్నః కల్పేఽస్మిన్భార్గవర్షభః
నైవాధునాపి భూతానాం సమ్ప్లవః కోఽపి జాయతే

3

ఏక ఏవార్ణవే భ్రామ్యన్దదర్శ పురుషం కిల
వటపత్రపుటే తోకం శయానం త్వేకమద్భుతమ్

4

ఏష నః సంశయో భూయాన్సూత కౌతూహలం యతః
తం నశ్చిన్ధి మహాయోగిన్పురాణేష్వపి సమ్మతః

5

సూత ఉవాచ

ప్రశ్నస్త్వయా మహర్షేఽయం కృతో లోకభ్రమాపహః
నారాయణకథా యత్ర గీతా కలిమలాపహా

6

ప్రాప్తద్విజాతిసంస్కారో మార్కణ్డేయః పితుః క్రమాత్
ఛన్దాంస్యధీత్య ధర్మేణ తపఃస్వాధ్యాయసంయుతః

7

బృహద్రుతధరః శాన్తో జటిలో వల్కలామ్బరః
బిభ్రత్కమణ్డలుం దణ్డముపవీతం సమేఖలమ్

8

- కృష్ణాజినం సాక్షసూత్రం కుశాంశ్చ నియమర్థయే
అగ్న్యర్కగురువిప్రాత్మస్వర్చయస్సన్యయోర్హరిమ్ 9
- సాయం ప్రాతః స గురవే భైక్ష్యమాహృత్య వాగ్యతః
బుభుజే గుర్వనుజ్ఞాతః సకృన్నో చేదుపోషితః 10
- ఏవం తపఃస్వాధ్యాయపరో వర్షాణామయుతాయుతమ్
ఆరాధయన్ష్టాపీకేశం జిగ్యే మృత్యుం సుదుర్జయమ్ 11
- బ్రహ్మ భృగుర్భవో దక్షో బ్రహ్మపుత్రాశ్చ యేఽపరే
నృదేవపితృభూతాని తేనాసన్నతివిస్మితాః 12
- ఇత్థం బృహద్రుతధరస్తపఃస్వాధ్యాయసంయమైః
దధ్యావధోక్షజం యోగీ ధ్వస్తక్లేశాంతరాత్మనా 13
- తస్యైవం యుజ్జాతశ్చిత్తం మహాయోగేన యోగినః
వ్యతీయాయ మహాన్కాలో మన్వంతరపడాత్మకః 14
- ఏతత్పు రన్దరో జ్ఞాత్వా సప్తమేఽస్మిన్కిలాంతరే
తపోవిశజ్ఞీతో బ్రహ్మన్నారేభే తద్విఘాతనమ్ 15
- గన్ధర్వాపురసః కామం వసన్తమలయానిలౌ
మునయే ప్రేషయామాస రజస్తోకమదౌ తథా 16
- తే వై తదాశ్రమం జగ్ముర్హిమారేః పార్శ్వ ఉత్తరే
పుష్పభద్రా నదీ యత్ర చిత్రాఖ్యా చ శిలా విభో 17
- తదాశ్రమపదం పుణ్యం పుణ్యద్రుమలతాశ్చీతమ్
పుణ్యద్విజకులాకీఋనం పుణ్యామలజలాశయమ్ 18
- మత్తభ్రమరసజ్జీతం మత్తకోకిలకూజితమ్
మత్తబర్హిన్హటాటోపం మత్తద్విజకులాకులమ్ 19

వాయుః ప్రవిష్ట ఆదాయ హిమనిర్హరశీకరాన్ సుమనోభిః పరిష్వక్తో వవాపుత్తమ్భయస్మరమ్	20
ఉద్యచ్ఛస్తనిశావక్తః ప్రవాలస్తబకాలిభిః గోపద్రుమలతాజాలైస్తత్రాసీత్కుసుమాకరః	21
అన్వీయమానో గన్ధర్వైర్గీతవాదిత్రయూథకైః అదృశ్యతాత్తచాపేషుః స్వఃస్త్రీయూథపతిః స్మరః	22
హుత్వాగ్నిం సముపాసీనం దదృశుః శక్రకింకరాః మీలితాక్షం దురాధర్షం మూర్తిమంతమివానలమ్	23
నన్మతుస్తస్య పురతః స్తియోఽథో గాయకా జగుః మృదంగవీణాపణవైర్వాద్యం చక్రుర్మనోరమమ్	24
సన్దధేఽస్తం స్వధనుషి కామః పశ్చాముఖం తదా మధుర్మనో రజస్తోక ఇన్ద్రభృత్యా వ్యకమ్పయన్	25
క్రీడన్త్యాః పుష్కకస్థల్యాః కన్ధకైః స్తనగౌరవాత్ భృశముద్విగ్నమధ్యాయాః కేశవిస్రంశితస్తజః	26
ఇతస్తతో భ్రమద్భుషేశ్చలన్త్యా అను కన్ధకమ్ వాయుర్జహర తద్వాసః సూక్ష్మం త్రుటితమేఖలమ్	27
విససర్జ తదా బాణం మత్వా తం స్వజితం స్మరః సర్వం తత్రాభవన్మోఘమనీశస్య యథోద్యమః	28
త ఇత్థమపకుర్వన్తో మునేస్తత్రేజసా మునే దహ్యామానా నివృతుః ప్రబోధ్యాహిమివార్భకాః	29
ఇతీన్ద్రానుచరైర్బ్రహ్మన్దర్శితోఽపి మహామునిః	

- యన్నాగాదహమో భావం న తచ్చిత్తం మహత్సు హి 30
- దృష్ట్వా నిస్తేజసం కామం సగణం భగవాన్స్వరాట్
శ్రుత్వానుభావం బ్రహ్మర్షేర్విస్మయం సమగాత్పరమ్ 31
- తస్యైవం యుజ్జతశ్చిత్తం తపఃస్వాధ్యాయసంయమైః
అనుగ్రహాయావిరాసీన్నరనారాయణో హరిః 32
- తౌ శుక్లకృష్ణౌ నవకజ్జలోచనౌ
చతుర్భుజౌ రౌరవవల్కలామ్బరౌ
పవిత్రపాణీ ఉపవీతకం త్రివృత్
కమణ్డలుం దణ్డమృజుం చ వైణవమ్ 33
- పద్మాక్షమాలాముత జన్తుమార్జనం
వేదం చ సాక్షాత్తప ఏవ రూపిణౌ
తపత్యడిద్వర్ణపిశగ్గరోచిషా
ప్రాంశూ దధానౌ విబుధర్షభార్చితౌ 34
- తే వై భగవతో రూపే నరనారాయణావృషీ
దృష్ట్వాత్థాయాదరేణోచ్చైర్ననామాజ్ఞేన దణ్డవత్ 35
- స తత్సన్దర్శనానన్ద నిర్ఘృతాత్మేన్ద్రియాశయః
హృష్టరోమాశ్రుపూర్ణాక్షో న సేహ తావదీక్షితుమ్ 36
- ఉత్థాయ ప్రాజ్ఞలిః ప్రహ్వ ఔత్సుక్యాదాశ్లిషన్నివ
నమో నమ ఇతీశానౌ బభాశే గర్గదాక్షరమ్ 37
- తయోరాసనమాదాయ పాదయోరవనిజ్య చ
అర్హణేనానులేపేన ధూపమాల్యైరపూజయత్ 38
- సుఖమాసనమాసీనౌ ప్రసాదాభిముఖౌ మునీ
పునరానమ్య పాదాభ్యాం గరిష్ఠావిదమబ్రవీత్ 39

శ్రీమార్కణ్డేయ ఉవాచ

కిం వర్ణయే తవ విభో యదుదీరితోఽనుః
సంస్పృహతే తమను వాఙ్మనైస్త్రియాణి
స్పృహంతి వై తనుభృతామజశర్వయోశ్చ
స్వస్యాప్యథాపి భజతామసి భావబంధుః

40

మూర్తీ ఇమే భగవతో భగవంస్త్రిలోక్యాః
క్షేమాయ తాపవిరమాయ చ మృత్యుజిత్యై
నానా బిభర్ష్యవితుమన్యతనూర్యథేదం
సృష్ట్వా పునర్దశసి సర్వమివోర్జనాభిః

41

తస్యావితుః స్థిరచరేశితురజ్జైమూలం
యత్స్థం న కర్మగుణకాలరజః స్మృతాంతి
యద్వై స్తువంతి నినమంతి యజన్త్యభీక్షం
ధ్యాయంతి వేదహృదయా మునయస్తదాప్తైః

42

నాన్యం తవాఙ్మృతనయాదపవర్గమూర్తేః
క్షేమం జనస్య పరితోభియ ఈశ విద్యుః
బ్రహ్మ బిభేత్సలమతో ద్విపరార్థధిష్ఠ్యః
కాలస్య తే కిముత తత్యతభౌతికానామ్

43

తద్వై భజామృతధియస్తవ పాదమూలం
హిత్వేదమాత్మచ్ఛది చాత్మగురోః పరస్య
దేహాద్యపార్థమసదన్త్యమభిజ్ఞమాత్రం
విన్దేత తే తర్హిసర్వమనీషితార్థమ్

44

సత్త్వం రజస్తమ ఇతీశ తవాత్మబన్ధో
మాయామయాః స్థితిలయోదయహేతవోఽస్య
లీలా ధృతా యదపి సత్త్వమయీ ప్రశాన్త్యై
నాన్యే నృణాం వ్యసనమోహభియశ్చ యాభ్యామ్

45

తస్మాత్తవేహ భగవన్నథ తావకానాం

శుక్లాం తనుం స్వదయితాం కుశలా భజన్తి

యత్సాత్వతాః పురుషరూపముశన్తి సత్త్వం

లోకో యతోఽభయముతాత్మసుఖం న చాన్యత్

46

తస్మై నమో భగవతే పురుషాయ భూమ్న

విశ్వాయ విశ్వగురవే పరదైవతాయ

నారాయణాయ ఋషయే చ నరోత్తమాయ

హంసాయ సంయతగిరే నిగమేశ్వరాయ

47

యం వై న వేద వితథాక్షపఛైర్భమద్ధీః

సన్తం స్వకేష్వసుషు హృద్యపి దృక్షథేషు

తన్మాయయావృతమతిః స ఉ ఏవ సాక్షాద్

ఆద్యస్తవాఖిలగురోరుపసాద్య వేదమ్

48

యద్దర్శనం నిగమ ఆత్మరహఃప్రకాశం

ముహ్యన్తి యత్ర కవయోఽజపరా యతన్తః

తం సర్వవాదవిషయప్రతిరూపశీలం

వన్దే మహాపురుషమాత్మనిగూఢబోధమ్

49

అధ్యాయము - 9

సూత ఉవాచ

సంస్తుతో భగవానిత్థం మార్కణ్డేయేన ధీమతా

నారాయణో నరసఖః ప్రీత ఆహ భృగూద్వహమ్

1

శ్రీభగవానువాచ

భో భో బ్రహ్మర్షివర్యోఽసి సిద్ధ ఆత్మసమాధినా

మయి భక్త్యానపాయిన్యా తపఃస్వాధ్యాయసంయమైః

2

- వయం తే పరితుష్టాః స్మ త్వద్భూహద్వ్యతచర్యయా
వరం ప్రతీచ్ఛ భద్రం తే వరదోఽస్మి త్వదీప్సితమ్ 3
- శ్రీఋషిరువాచ
జితం తే దేవదేవేశ ప్రపన్నార్తిహరాచ్యుత
వరేణైతావతాలం నో యద్భవాన్సమదృశ్యత 4
- గృహీత్వాజాదయో యస్య శ్రీమత్పాదాబ్జదర్శనమ్
మనసా యోగపక్షేన స భవాన్మేఽక్షిగోచరః 5
- అథాప్యమ్బుజపత్రాక్ష పుణ్యశ్లోకశిఖామణే
ద్రక్ష్యే మాయాం యయా లోకః సపాలో వేద సద్భిదామ్ 6
- సూత ఉవాచ
ఇతీడితోఽర్చితః కామమృషిణా భగవాన్మునే
తథేతి స స్మయన్ప్రాగాద్భదర్యాశ్రమమీశ్వరః 7
- తమేవ చింతయన్నర్థమృషిః స్వాశ్రమ ఏవ సః
వసన్నగ్న్యర్కసోమామ్బు భూవాయువియదాత్మసు 8
- ధ్యాయన్నర్వత్ర చ హరిం భావద్రప్యైరపూజయత్
క్వచిత్పూజాం విసస్మార ప్రేమప్రసరసమ్ముతః 9
- తస్యైకదా భృగుశ్రేష్ఠ పుష్పభద్రాతటే మునేః
ఉపాసీనస్య సన్ధ్యాయాం బ్రహ్మన్వాయురభూన్మహాన్ 10
- తం చణ్డశబ్దం సముదీరయంతం బలాహకా అన్వభవన్మరాలాః
అక్షస్థవిష్ణౌ ముముచుస్తడిద్భిః స్వనంత ఉచ్చైరభి వర్షధారాః 11
- తతో వ్యదృశ్యంత చతుః సముద్రాః సమంతతః క్షౌతలమగ్రసంతః
సమీరవేగోర్మిభిరుగ్రనక్త మహాభయావర్తగభీరఘాషాః 12

అన్తర్బహిశ్చాద్భిరతిద్యుభిః ఖరైః
 శతహ్రదాభిరుపతాపితం జగత్
 చతుర్విధం వీక్య సహాత్మనా మునిర్
 జలాప్లుతాం క్షాం విమనాః సమత్రసత్ 13

తస్యైవముద్వీక్షత ఊర్మిభీషణః ప్రభజ్జనాఘూర్ణితవార్మహార్ణవః
 ఆపూర్యమాణో వరషద్భిరమ్బుదైః క్షామప్యధాద్వీపవర్షాద్దిభిః సమమ్ 14

సక్షాన్తరిక్షం సదివం సభాగణం
 త్రైలోక్యమాసీత్సహ దిగ్భిరాప్లుతమ్
 స ఏక ఏవోర్వరితో మహామునిర్
 బభ్రామ విక్షిప్య జటా జడాన్ధవత్ 15

క్షుత్తృట్పురీతో మకరైస్తిమిశ్లేలైర్
 ఉపద్రుతో వీచినభస్వతాహతః
 తమస్యపారే పతితో భ్రమన్దిశో
 న వేద ఖం గాం చ పరిశ్రమేషితః 16

క్రచిన్మగ్నో మహావరే తరలైస్తాడితః క్వచిత్
 యాదోభిర్భక్ష్యతే క్వాపి స్వయమన్యోన్యఘాతిభిః 17

క్వచిచ్ఛోకం క్వచిన్మోహం క్వచిద్దుఃఖం సుఖం భయమ్
 క్వచిన్మృత్యుమవాప్నోతి వ్యాధ్యాదిభిరుతార్దితః 18

అయుతాయతవర్షాణాం సహస్రాణి శతాని చ
 వృతీయుర్భ్రమతస్తస్మిన్విష్ణుమాయావృతాత్మనః 19

స కదాచిద్భ్రమంస్తస్మిన్మృణ్మిథ్యాః కకుది ద్విజః
 న్యాగ్రోధపోతం దదృశే ఫలపల్లవశోభితమ్ 20

ప్రాగుత్తరస్యాం శాఖాయాం తస్యాపి దదృశే శిశుమ్

- శయానం పర్ణపుటకే గ్రసంతం ప్రభయా తమః 21
- మహామరకతశ్యామం శ్రీమద్వదనపఙ్కజమ్
కమ్భుగ్రీవం మహోరస్కం సునసం సున్దరభ్రువమ్ 22
- శ్వానైజదలకాభాతం కమ్భుశ్రీకర్ణదాడిమమ్
విద్రుమాధరభాసేషచ్ఛోణాయితసుధాస్మితమ్ 23
- పద్మగర్భారుణాపాఙ్గం హృద్యహాసావలోకనమ్
శ్వానైజద్యలీసంవిగ్న నిమ్ననాభిదలోదరమ్ 24
- చార్వణ్గులిభ్యాం పాణిభ్యామున్నీయ చరణామ్బుజమ్
ముఖే నిధాయ విప్రేన్ద్రో ధయంతం వీక్య విస్మితః 25
- తద్దర్శనాద్వీతపరిశ్రమో ముదా ప్రోత్ఫుల్లహృత్పైల్మవిలోచనామ్బుజః
ప్రహృష్టరోమాద్భుతభావశఙ్కితః ప్రష్టం పురస్తం ప్రససార బాలకమ్ 26
- తావచ్ఛిశోర్వై శ్వసితేన భార్గవః
సోఽంతః శరీరం మశకో యథావిశత్
తత్రాప్యదో న్యస్తమచష్ట కృత్నశో
యథా పురాముహ్యదతీవ విస్మితః 27
- ఖం రోదసీ భాగణానద్రీసాగరాన్ద్విపాన్సవర్షాన్కకుభః సురాసురాన్
వనాని దేశాన్సరితః పురాకరాన్ఘోటాన్స్త్రజానాశ్రమవర్ణవృత్తయః 28
- మహాన్తి భూతాన్యథ భౌతికాన్యసౌ కాలం చ నానాయుగకల్పకల్పనమ్
యత్కించైదన్యద్వ్యవహారకారణం దదర్శ విశ్వం సదివావభాసితమ్ 29
- హిమాలయం పుష్పవహాం చ తాం నదీం నిజాశ్రమం యత్ర ఋషీ అపశ్యత
విశ్వం విపశ్యచ్ఛాసితాచ్ఛిశోర్వై బహిర్నిరస్తో న్యపతల్లయాబ్ధౌ 30
- తస్మిన్పుథీవ్యాః కకుది ప్రరూఢం వటం చ తత్పర్ణపుటే శయానమ్

తోకం చ తత్త్రేమసుధాస్మితేన నిరీక్షితోఽపాజ్ఞనిరీక్షణేన 31

అథ తం బాలకం వీక్ష్య నేత్రాభ్యాం ధిష్ఠితం హృది
అభ్యయాదతినజ్జిష్ఠః పరిష్వక్తుమధోక్షజమ్ 32

తావత్స భగవాన్సాక్షాద్యోగాధీశో గుహశయః
అన్తర్దధ ఋషేః సద్యో యథేహానీశనిర్మితా 33

తమన్వథ వటో బ్రహ్మస్సలిలం లోకసమ్ప్లవః
తిరోధాయ క్షణాదస్య స్వాశ్రమే పూర్వవత్స్థితః 34

అధ్యాయము - 10

సూత ఉవాచ

స ఏవమనుభూయేదం నారాయణవినిర్మితమ్
వైభవం యోగమాయాయాస్తమేవ శరణం యయౌ 1

శ్రీమార్కణ్డేయ ఉవాచ

ప్రపన్నోఽస్మ్యజ్ఞేమూలం తే ప్రపన్నాభయదం హరే
యన్మాయయాపి విబుధా ముహ్యంతి జ్ఞానకాశయా 2

సూత ఉవాచ

తమేవం నిభృతాత్మానం వృషేణ దివి పర్యటన్
రుద్రాణ్యా భగవాన్సుద్రో దదర్శ స్వగణైర్వృతః 3

అథోమా తమృషిం వీక్ష్య గిరిశం సమభాషత
పశ్యేమం భగవన్విప్రం నిభృతాత్మేన్ద్రియాశయమ్ 4

నిభృతోదరుషవ్రాతో వాతాపాయే యథార్ణవః
కుర్వస్య తపసః సాక్షాత్సంసిద్ధిం సిద్ధిదో భవాన్ 5

శ్రీభగవానువాచ

నైవేచ్ఛత్యాశిషః క్షాపి బ్రహ్మర్షిర్మోక్షమప్యత
భక్తిం పరాం భగవతి లబ్ధవాన్పురుషేఽవ్యయే

6

అథాపి సంవదిష్యామో భవాన్యేతేన సాధునా
అయం హి పరమో లాభో నృణాం సాధుసమాగమః

7

సూత ఉవాచ

ఇత్యుక్త్వా తముపేయాయ భగవాన్స సతాం గతిః
ఈశానః సర్వవిద్యానామీశ్వరః సర్వదేహినామ్

8

తయోరాగమనం సాక్షాదీశయోర్జగదాత్మనోః
న వేద రుద్ధధీవృత్తిరాత్మానం విశ్వమేవ చ

9

భగవాన్స్తదభిజ్ఞాయ గిరిశో యోగమాయయా
ఆవిశత్తద్గుహాకాశం వాయుశ్చిద్రమివేశ్వరః

10

ఆత్మన్యపి శివం ప్రాప్తం తడిత్ప్రిజ్జటాధరమ్
త్యక్షం దశభుజం ప్రాంశుముద్యంతమివ భాస్కరమ్

11

వ్యాఘ్రచర్మామ్బరం శూల ధనురిష్వసిచర్మభిః
అక్షమాలాడమరుక కపాలం పరశుం సహ

12

బిభ్రాణం సహసా భాతం విచక్ష్వ హృది విస్మితః
కిమిదం కుత ఏవేతి సమాధేర్విరతో మునిః

13

నేత్రే ఉస్మిల్య దదృశే సగణం సోమయాగతమ్
రుద్రం త్రిలోకైకగురుం ననామ శిరసా మునిః

14

తస్మై సపర్యాం వ్యదధాత్సగణాయ సహోమయా
స్వాగతాసనపాద్యార్ఘ్య గన్ధస్తగ్ధూపదీపకైః

15

ఆహ త్వాత్మానుభావేన పూర్ణకామస్య తే విభో
కరవామ కిమీశాన యేనేదం నిర్వృతం జగత్ 16

నమః శివాయ శాంతాయ సత్త్వాయ ప్రమృడాయ చ
రజోజుషేఽథ ఘోరాయ నమస్తుభ్యం తమోజుషే 17

సూత ఉవాచ
ఏవం స్తుతః స భగవానాదిదేవః సతాం గతిః
పరితుష్టః ప్రసన్నాత్మా ప్రహసంస్తమభాషత 18

శ్రీభగవానువాచ
వరం వృణీష్వ నః కామం వరదేశా వయం త్రయః
అమోఘం దర్శనం యేషాం మర్త్యో యద్విన్దతేఽమృతమ్ 19

బ్రాహ్మణాః సాధవః శాంతా నిఃసంఖా భూతవత్సలాః
ఏకాంతభక్తా అస్మాసు నిర్వైరాః సమదర్శినః 20

సలోకా లోకపాలాస్తాన్వన్దన్త్యర్చన్త్యుపాసతే
అహం చ భగవాన్బ్రహ్మ స్వయం చ హరిరీశ్వరః 21

న తే మయ్యచ్యుతేఽజే చ భిదామణ్యపి చక్షతే
నాత్మనశ్చ జనస్యాపి తద్యుష్మాన్వయమీమహి 22

న హ్యమ్మయాని తీర్థాని న దేవాశ్చేతనోజ్జితాః
తే పునన్త్యురుకాలేన యూయం దర్శనమాత్రతః 23

బ్రాహ్మణేభ్యో నమస్యామో యేఽస్మద్దూపం త్రయీమయమ్
బిభ్రత్యాత్మసమాధాన తపఃస్వాధ్యాయసంయమైః 24

శ్రవణాద్దర్శనాద్వాపి మహాపాతకినోఽపి వః
శుద్ధ్యేరన్నన్త్యజాశ్చాపి కిము సమ్భాషణాదిభిః 25

సూత ఉవాచ

ఇతి చన్ద్రలలామస్య ధర్మగహ్వోపబృంహితమ్
వచోఽమృతాయనమృషిర్నాత్మప్యత్కర్ణయోః పిబన్ 26

స చిరం మాయయా విష్ణోర్భామితః కర్మితో భృశమ్
శివవాగమృతధ్వస్త క్లేశపుష్టస్తమబ్రవీత్ 27

శ్రీమార్కణ్డేయ ఉవాచ
అహో ఈశ్వరలీలేయం దుర్విభావ్యా శరీరిణామ్
యన్నమస్తీశితవ్యాని స్తువన్తి జగదీశ్వరాః 28

ధర్మం గ్రాహయితుం ప్రాయః ప్రవక్తారశ్చ దేహినామ్
ఆచరన్త్యనుమోదన్తే క్రియమాణం స్తువన్తి చ 29

నైతావతా భగవతః స్వమాయామయవృత్తిభిః
న దుష్కృతానుభావస్తైర్నాయినః కుహకం యథా 30

సృష్ట్యేదం మనసా విశ్వమాత్మనానుప్రవిశ్య యః
గుణైః కుర్వద్భిరాభాతి కర్తేవ స్వప్నదృగృథా 31

తస్మై నమో భగవతే త్రిగుణాయ గుణాత్మనే
కేవలాయాద్వితీయాయ గురవే బ్రహ్మమూర్తయే 32

కం వృణే ను పరం భూమన్వరం త్వద్వరదర్శనాత్
యద్దర్శనాత్పార్థకామః సత్యకామః పుమాన్భవేత్ 33

వరమేకం వృణేఽథాపి పూర్ణాత్కామాభివర్షణాత్
భగవత్సమృతాం భక్తిం తత్పరేషు తథా త్వయి 34

సూత ఉవాచ

ఇత్యర్చితోఽభిష్టుతశ్చ మునినా సూక్తయా గిరా
తమాహ భగవాఞ్చర్వః శర్వయా చాభినన్దితః 35

కామో మహర్షే సర్వోఽయం భక్తిమాంస్త్యమథోక్షజే
ఆకల్పాంతాద్యశః పుణ్యమజరామ
రతా తథా 36

జ్ఞానం త్రైకాలికం బ్రహ్మన్విజ్ఞానం చ విరక్తిమత్
బ్రహ్మవర్చస్వినో భూయాత్పు రాణాచార్యతాస్తు తే 37

సూత ఉవాచ
ఏవం వరాస్స మునయే దత్త్వాగాత్త్వక్ష ఈశ్వరః
దేవ్యై తత్కర్మ కథయన్ననుభూతం పురామునా 38

సోఽప్యవాప్తమహాయోగ మహిమా భార్గవోత్తమః
విచరత్యధునాప్యద్ధా హరావేకాంతతాం గతః 39

అనువర్ణితమేతత్తే మార్కణ్డేయస్య ధీమతః
అనుభూతం భగవతో మాయావైభవమద్భుతమ్ 40

ఏతత్కేచిదవిద్వాంసో మాయాసంసృతిరాత్మనః
అనాద్యావర్ణితం నృణాం కాదాచిత్కం ప్రచక్షతే 41

య ఏవమేతద్భృగువర్య వర్ణితం రథాఙ్గపాణేరనుభావభావితమ్
సంశ్రావయేత్సంశృణుయాదు తావుభౌ తయోర్న కర్మాశయసంసృతిర్భవేత్ 42

అధ్యాయము - 11

శ్రీశౌనక ఉవాచ
అథేమమర్థం పృచ్ఛామో భవంతం బహువిత్తమమ్
సమస్తతన్త్రరాధ్ధాన్తే భవాన్భాగవత తత్త్వ విత్ 1

- తాన్త్రికాః పరిచర్యాయాం కేవలస్యశ్రియః పతేః
అజ్ఞోపాజ్ఞాయుధాకల్పం కల్పయన్తి యథా చ యైః 2
- తన్నో వర్ణయ భద్రం తే క్రియాయోగం బుభుత్సతామ్
యేన క్రియానైపుణేన మర్త్యో యాయాదమర్త్యతామ్ 3
- సూత ఉవాచ
నమస్కృత్య గురూన్వక్ష్యే విభూతీర్వైష్ణవీరపి
యాః ప్రోక్తా వేదతన్త్రాభ్యామాచార్యైః పద్మజాదిభిః 4
- మాయాద్యైర్నవభిస్తత్త్వైః స వికారమయో విరాట్
నిర్మితో దృశ్యతే యత్ర సచిత్కే భువనత్రయమ్ 5
- ఏతద్వై పౌరుషం రూపం భూః పాదౌ ద్యౌః శిరో నభః
నాభిః సూర్యోఽక్షిణీ నాసే వాయుః కర్ణౌ దిశః ప్రభోః 6
- ప్రజాపతిః ప్రజననమపానో మృత్యురీశితుః
తద్బాహవో లోకపాలా మనశ్చన్ద్రో భ్రువౌ యమః 7
- లజ్జోత్తరోఽధరో లోభో దంతా జ్యోత్స్నా స్మయో భ్రమః
రోమాణి భూరుహా భూమ్నో మేఘాః పురుషమూర్ధజాః 8
- యావానయం వై పురుషో యావత్త్యా సంస్థయా మితః
తావానసావపి మహా పురుషో లోకసంస్థయా 9
- కౌస్తుభవ్యపదేశేన స్వాత్మజ్యోతిర్భిభర్త్యజః
తత్ప్రభా వ్యాపిని సాక్షాత్ప్రీతృమమరసా విభుః 10
- స్వమాయాం వనమాలాఖ్యాం నానాగుణమయీం దధత్
వాసశ్చన్దోమయం పీతం బ్రహ్మసూత్రం త్రివృత్స్వ రమ్ 11

- బిభర్తి సాఙ్ఖ్యం యోగం చ దేవో మకరకుణ్డలే
మౌలిం పదం పారమేష్ఠ్యం సర్వలోకాభయజ్కరమ్ 12
- అవ్యాకృతమనంతాఖ్యమాసనం యదధిష్ఠితః
ధర్మజ్ఞానాదిభిర్భుక్తం సత్త్వం పద్మమిహోచ్యతే 13
- ఓజఃసహోబలయుతం ముఖ్యతత్త్వం గదాం దధత్
అపాం తత్త్వం దరవరం తేజస్తత్త్వం సుదర్శనమ్ 14
- నభోనిభం నభస్తత్త్వ మసిం చర్మ తమోమయమ్
కాలరూపం ధనుః శార్ఙ్గం తథా కర్మమయేషుధిమ్ 15
- ఇన్ద్రియాణి శరానాపలరాకూతీరస్య స్యన్దనమ్
తన్మాత్రాణ్యస్యాభివృక్తిం ముద్రయార్థక్రియాత్మతామ్ 16
- మణ్డలం దేవయజనం దీక్షా సంస్కార ఆత్మనః
పరిచర్యా భగవత ఆత్మనో దురితక్షయః 17
- భగవాన్భగశబ్దార్థం లీలాకమలముద్వహన్
ధర్మం యశశ్చ భగవాంశ్చామరవ్యజనేఽభజత్ 18
- ఆతపత్రం తు వైకుణ్ఠం ద్విజా ధామాకుతోభయమ్
త్రివృద్వేదః సుపర్ణాఖ్యో యజ్ఞం వహతి పూరుషమ్ 19
- అనపాయినీ భగవతీ శృః సాక్షాదాత్మనో హరేః
విష్వక్సేనస్తన్తమూర్తిర్విదితః పార్షదాధిపః
నన్దాదయోఽష్టౌ ద్వాఃస్థాశ్చ తేఽణిమాద్యా హరేర్గుణాః 20
- వాసుదేవః సజ్కర్షణః ప్రద్యుమ్నః పురుషః స్వయమ్
అనిరుద్ధ ఇతి బ్రహ్మన్మూర్తివ్యూహోఽభిధీయతే 21

- స విశ్వస్తేజసః ప్రాజ్ఞస్తురీయ ఇతి వృత్తిభిః
అర్థేన్ద్రియాశయజ్ఞానైర్భగవాన్పురిభావ్యతే 22
- అగ్గోపాగ్గాయుధాకల్పైర్భగవాన్స్తచ్చతుష్టయమ్
బిభర్తి స్మ చతుర్మూర్తిర్భగవాన్హరిరీశ్వరః 23
- ద్విజఋషభ స ఏష బ్రహ్మయోనిః స్వయందృక్
స్వమహిమపరిపూర్ణో మాయయా చ స్వయైతత్
సృజతి హరతి పాతీత్యాఖ్యయానావృతాక్షో
వివృత ఇవ నిరుక్తస్తత్పరైరాత్మలభ్యః 24
- శ్రీకృష్ణ కృష్ణసఖ వృష్ణృషభావనిధుగ్
రాజన్యవంశదహనానపవర్గవీర్య
గోవిన్ద గోపవనితావ్రజభృత్యగీత
తీర్థశ్రవః శ్రవణమజ్గల పాహి భృత్యాన్ 25
- య ఇదం కల్య ఉత్థాయ మహాపురుషలక్షణమ్
తచ్చిత్తః ప్రయతో జప్త్వా బ్రహ్మ వేద గుహశయమ్ 26
- శ్రీశౌనక ఉవాచ
శుకో యదాహ భగవాన్విష్ణురాతాయ శృణ్వతే
సౌరో గణో మాసి మాసి నానా వసతి సప్తకః 27
- తేషాం నామాని కర్మాణి నియుక్తానామధీశ్వరైః
బ్రూహి నః శ్రద్ధధానానాం వ్యూహం సూర్యాత్మనో హరేః 28
- సూత ఉవాచ
అనాద్యవిద్యయా విష్ణోరాత్మనః సర్వదేహినామ్
నిర్మితో లోకతన్త్రోయం లోకేషు పరివర్తతే 29
- ఏక ఏవ హి లోకానాం సూర్య ఆత్మాదికృద్ధరిః

సర్వవేదక్రియామూలమృషిభిర్బహుధోదితః	30
కాలో దేశః క్రియా కర్తా కరణం కార్యమాగమః ద్రవ్యం ఫలమితి బ్రహ్మన్నవధోక్తోఽజయా హరిః	31
మధ్వాదిషు ద్వాదశసు భగవాన్కాలరూపధృక్ లోకతన్త్రాయ చరతి పృథగ్ద్వాదశభిర్గణైః	32
ధాతా కృతస్థలీ హేతిర్వాసుకీ రథకృన్మునే పులస్త్యస్తుమ్బురురితి మధుమాసం నయన్త్యమీ	33
అర్యమా పులహోఽథౌజాః ప్రహేతిః పుష్కళి నారదః కచ్చనీరశ్చ నయన్త్యేతే స్మ మాధవమ్	34
మిత్రోఽత్రిః పౌరుషేయోఽథ తక్షకో మేనకా హహః రథస్వన ఇతి హ్యేతే శుక్రమాసం నయన్త్యమీ	35
వసిష్ఠో వరుణో రమ్భా సహజన్యస్తథా హుహూః శుక్రశ్చిత్రస్వనశ్చైవ శుచిమాసం నయన్త్యమీ	36
ఇన్ద్రో విశ్వావసుః శ్రోతా ఏలాపత్రస్తథాగ్నిరాః ప్రమౌలాచా రాక్షసో వర్యో నభోమాసం నయన్త్యమీ	37
వివస్వానుగ్రసేనశ్చ వ్యాఘ్ర ఆసారణో భృగుః అనుమౌలాచా శఙ్ఖపాలో నభస్యాఖ్యం నయన్త్యమీ	38
పూషా ధన్వన్తయో వాతః సుషేణః సురుచిస్తథా ఘృతాచీ గౌతమశ్చేతి తపోమాసం నయన్త్యమీ	39
ఋతుర్వర్షా భరద్వాజః పర్జన్యః సేనజిత్రథా విశ్వ ఐరావతశ్చైవ తపస్యాఖ్యం నయన్త్యమీ	40

- అథాంచుః కశ్యపస్తార్క్యు ఋతసేనస్తథోర్వశీ
విద్యుచ్చతుర్మహాశఙ్ఖః సహోమాసం నయన్త్యమీ 41
- భగః సూర్యోఽరిష్టనేమిరూర్ణ ఆయుశ్చ పఞ్చమః
కర్కోటకః పూర్వచిత్తిః పుష్యమాసం నయన్త్యమీ 42
- త్వష్టా ఋచీకతనయః కమ్బులశ్చ తిలోత్తమా
బ్రహ్మపేతోఽథ సతజిద్భుతరాష్ట్ర ఇషమ్భరాః 43
- విష్ణురశ్వతరో రమ్భా సూర్యవర్చాశ్చ సత్యజిత్
విశ్వామిత్రో మఖాపేత ఊర్జమాసం నయన్త్యమీ 44
- ఏతా భగవతో విష్ణోరాదిత్యస్య విభూతయః
స్మరతాం సన్ద్యయోర్మూణాం హరన్త్యంహో దినే దినే 45
- ద్వాదశస్వపి మాసేషు దేవోఽసౌ షడ్భిరస్య వై
చరన్మమంతాత్తనుతే పరత్రేహ చ సన్మతిమ్ 46
- సామర్గ్యజర్భిస్తల్లిశ్చైర్మషయః సంస్తువన్త్యముమ్
గన్ధర్వాస్తం ప్రగాయన్తి నృత్యన్త్యపురసోఽగ్రతః 47
- ఉన్నహ్యన్తి రథం నాగా గ్రామణ్యో రథయోజకాః
చోదయన్తి రథం పృషే నైర్మతా బలశాలినః 48
- వాలఖిల్యాః సహస్రాణి షష్టిర్బహ్మర్షయోఽమలాః
పురతోఽభిముఖం యాన్తి స్తువన్తి స్తుతిభిర్విభుమ్ 49
- ఏవం హ్యనాదినిధనో భగవాన్హరిరీశ్వరః
కల్పే కల్పే స్వమాత్మానం వ్యూహ్య లోకానవత్యజః 50

అధ్యాయము - 12

సూత ఉవాచ

నమో ధర్మాయ మహతే నమః కృష్ణాయ వేధసే
బ్రహ్మణేభ్యో నమస్కృత్య ధర్మాన్వక్త్యే సనాతనాన్

1

ఏతద్వ్యః కథితం విప్రా విష్ణోశ్చరితమద్భుతమ్
భవద్భిర్యదహం పృష్ఠో నరాణాం పురుషోచితమ్

2

అత్ర సజ్జీర్ణితః సాక్షాత్సర్వపాపహరో హరిః
నారాయణో హృషీకేశో భగవాన్సాత్వతామృతిః

3

అత్ర బ్రహ్మ పరం గుహ్యం జగతః ప్రభవాప్యయమ్
జ్ఞానం చ తదుపాఖ్యానం ప్రోక్తం విజ్ఞానసంయుతమ్

4

భక్తియోగః సమాఖ్యాతో వైరాగ్యం చ తదాశ్రయమ్
పారీక్షితముపాఖ్యానం నారదాఖ్యానమేవ చ

5

ప్రాయోపవేశో రాజర్షేర్విప్రశాపాత్పరీక్షితః
శుకస్య బ్రహ్మర్షభస్య సంవాదశ్చ పరీక్షితః

6

యోగధారణయోత్కాంతిః సంవాదో నారదాజయోః
అవతారానుగీతం చ సర్గః ప్రాధానికోఽగ్రతః

7

విదురోద్ధవసంవాదః క్షత్రమైత్రేయయోస్తతః
పురాణసంహితాప్రశ్నో మహాపురుషసంస్థితిః

8

తతః ప్రాకృతికః సర్గః సప్త వైకృతికాశ్చ యే
తతో బ్రహ్మణ్డసమ్భూతిర్వైరాజః పురుషో యతః

9

కాలస్య స్థూలసూక్ష్మస్య గతిః పద్మసముద్భవః
భువ ఉద్ధరణేఽమ్భోధేర్హిరణ్యాక్షవధో యథా

10

- ఊర్ధ్వతిర్యగవాక్సర్గో రుద్రసర్గస్తథైవ చ
అర్థనారీశ్వరస్యాథ యతః స్వాయమ్భువో మనుః 11
- శతరూపా చ యా స్త్రీణామాద్యా ప్రకృతిరుత్తమా
సంతానో ధర్మపత్నీనాం కర్దమస్య ప్రజాపతేః 12
- అవతారో భగవతః కపిలస్య మహాత్మనః
దేవహూత్యాశ్చ సంవాదః కపిలేన చ ధీమతా 13
- నవబ్రహ్మసముత్పత్తిర్దక్షయజ్ఞవినాశనమ్
ధ్రువస్య చరితం పశ్చాత్పథోః ప్రాచీనబర్హిషః 14
- నారదస్య చ సంవాదస్తతః పైయవ్రతం ద్విజాః
నాభేస్తతోఽనుచరితమృషభస్య భరతస్య చ 15
- ద్వీపవర్షసముద్రాణాం గిరినద్యుపవర్ణనమ్
జ్యోతిశ్చక్రస్య సంస్థానం పాతాలనరకస్థితిః 16
- దక్షజన్మ ప్రచేతోభ్యస్తత్పు త్రీణాం చ సంతతిః
యతో దేవాసురనరాస్తీర్యజ్ఞగఖగాదయః 17
- త్వాష్ట్రస్య జన్మనిధనం పుత్రయోశ్చ దితేర్ద్విజాః
దైత్యేశ్వరస్య చరితం ప్రహృదస్య మహాత్మనః 18
- మన్వంతరానుకథనం గజేన్ద్రస్య విమోక్షణమ్
మన్వంతరావతారాశ్చ విష్ణోర్హయశిరాదయః 19
- కౌర్మం మాత్యం నారసింహం వామనం చ జగత్పతేః
క్షీరోదమథనం తద్వదమృతార్థే దివౌకసామ్ 20
- దేవాసురమహాయుద్ధం రాజవంశానుకీర్తనమ్

- ఇక్ష్వాకుజన్మ తద్వంశః సుద్యుమ్నస్య మహాత్మనః 21
- ఇలోపాఖ్యానమత్తోక్తం తారోపాఖ్యానమేవ చ
సూర్యవంశానుకథనం శశాదాద్యా నృగాదయః 22
- సౌకన్యం చాథ శర్యాతేః కకుత్స్థస్య చ ధీమతః
ఖిట్వాఙ్గస్య చ మాన్దాతుః సౌభరేః సగరస్య చ 23
- రామస్య కోశలేన్ద్రస్య చరితం కిల్బిషాపహమ్
నిమేరఙ్గపరిత్యాగో జనకానాం చ సమ్భవః 24
- రామస్య భార్గవేన్ద్రస్య నిఃక్షత్పకరణం భువః
ఐలస్య సోమవంశస్య యయాతేర్నహుషస్య చ 25
- దౌష్మన్తేర్భరతస్యాపి శాన్తనోస్తత్సుతస్య చ
యయాతేర్జ్యేష్ఠపుత్రస్య యదోర్వంశోఽనుకీర్తితః 26
- యత్రావతీఋణో భగవాన్మృష్ణాఖ్యో జగదీశ్వరః
వసుదేవగృహే జన్మ తతో వృద్ధిశ్చ గోకులే 27
- తస్య కర్మాణ్యపారాణి కీర్తితాన్యసురద్విషః
పూతనాసుపయఃపానం శకటోచ్ఛాటనం శిశోః 28
- తృణావర్తస్య నిషేషస్తథైవ బకవత్సయోః
అఘాసురవధో ధాత్రా వత్సపాలావగూహనమ్ 29
- ధేనుకస్య సహభ్రాతుః ప్రలమ్బస్య చ సఙ్ఖయః
గోపానాం చ పరిత్రాణం దావాగ్నేః పరిసర్పతః 30
- దమనం కాలీయస్యాహేర్మహాహేర్నన్దమోక్షణమ్
వ్రతచర్యా తు కన్యానాం యత్ర తుష్టోఽచ్యుతో వ్రతైః 31

- ప్రసాదో యజ్ఞపత్నీభ్యో విప్రాణాం చానుతాపనమ్
గోవర్ధనోద్ధారణం చ శక్రస్య సురభేరథ 32
- యజ్ఞభిషేకః కృష్ణస్య స్త్రీభిః క్రీడా చ రాత్రిషు
శఙ్ఖచూడస్య దుర్బుద్ధేర్వధోఽరిష్టస్య కేశినః 33
- అక్రూరాగమనం పశ్చాత్తుస్థానం రామకృష్ణయోః
వ్రజస్త్రీణాం విలాపశ్చ మధురాలోకనం తతః 34
- గజముష్టికచాణూర కంసాదీనాం తథా వధః
మృతస్యానయనం సూనోః పునః సాన్ధిపనేర్గురోః 35
- మధురాయాం నివసతా యదుచక్రస్య యత్త్రియమ్
కృతముద్ధవరామాభ్యాం యుతేన హరిణా ద్విజాః 36
- జరాసన్ధసమానీత సైన్యస్య బహుశో వధః
ఘాతనం యవనేన్ద్రస్య కుశస్థల్యా నివేశనమ్ 37
- ఆదానం పారిజాతస్య సుధర్మాయాః సురాలయాత్
రుక్మిణ్యా హరణం యుద్ధే ప్రమథ్య ద్విషతో హరేః 38
- హరస్య జృమ్భణం యుద్ధే బాణస్య భుజకృన్తనమ్
ప్రాగ్గోతిషపతిం హత్వా కన్యానాం హరణం చ యత్ 39
- చైద్ర్యపౌణ్డ్రకశాల్యానాం దన్తవక్రస్య దుర్మతేః
శమ్బరో ద్వివిదః పీరో మురః పశ్చాజనాదయః 40
- మాహాత్మ్యం చ వధస్తేషాం వారాణస్యాశ్చ దాహనమ్
భారావతరణం భూమేర్నిమిత్తికృత్య పాణ్డవాన్ 41
- విప్రశాపాపదేశేన సంహారః స్వకులస్య చ
ఉద్ధవస్య చ సంవాదో వసుదేవస్య చాద్భుతః 42

- యత్రాత్మవిద్యా హ్యఖిలా ప్రోక్తా ధర్మవినిర్ణయః
తతో మర్త్యపరిత్యాగ ఆత్మయోగానుభావతః 43
- యుగలక్షణవృత్తిశ్చ కలౌ నృణాముపప్లవః
చతుర్విధశ్చ ప్రలయ ఉత్పత్తిస్త్రివిధా తథా 44
- దేహత్యాగశ్చ రాజర్షేర్విష్ణురాతస్య ధీమతః
శాఖాప్రణయనమృషేర్మార్కణ్డేయస్య సత్కథా
మహాపురుషవిన్యాసః సూర్యస్య జగదాత్మనః 45
- ఇతి చోక్తం ద్విజశ్రేష్ఠా యత్సృష్టోఽహమిహాస్మి వః
లీలావతారకర్మాణి కీర్తితానీహ సర్వశః 46
- పతితః స్థలితశ్చార్తః క్షుత్త్వా వా వివశో గృణన్
హరయే నమ ఇత్యుచ్చైర్ముచ్యతే సర్వపాతకాత్ 47
- సజ్జీర్త్యమానో భగవాననంతః శ్రుతానుభావో వ్యసనం హి పుంసామ్
ప్రవిశ్య చిత్తం విధునోత్యశేషం యథా తమోఽర్కోఽభ్రమివాతివాతః 48
- మృషా గిరస్తా హ్యసతీరసత్కథా న కథ్యతే యద్భగవానధోక్షజః
తదేవ సత్యం తదు హైవ మజ్గలం తదేవ పుణ్యం భగవద్గుణోదయమ్ 49
- తదేవ రమ్యం రుచిరం నవం నవం తదేవ శశ్వన్మనసో మహోత్సవమ్
తదేవ శోకార్ణవశోపణం నృణాం యదుత్తమఃశ్లోకయశోఽనుగీయతే 50
- న యద్వచశ్చిత్రపదం హరేర్యశో
జగత్పవిత్రం ప్రగృణీత కర్షిచ్ఛిత్
తద్ధ్వాఙ్మ తీఋథం న తు హంససేవితం
యత్రాచ్యుతస్తత్ర హి సాధవోఽమలాః 51

తద్వాగ్విసర్గో జనతాఘసమ్ప్లవో యస్మిన్మతిశ్లోకమబద్ధవత్యపి
నామాన్యనంతస్య యశోఽజ్ఞేతాని యశ్చృణ్వంతి గాయంతి గృణంతి సాధవః 52

నైష్కర్మమప్యచ్యుతభావవర్జితం
న శోభతే జ్ఞానమలం నిరజ్ఞానమ్
కుతః పునః శశ్వదభద్రమీశ్వరే
న హ్యర్పితం కర్మ యదప్యనుత్తమమ్ 53

యశఃశ్రియామేవ పరిశ్రమః పరో వర్ణాశ్రమాచారతపఃశ్రుతాదిషు
అవిస్మృతిః శ్రీధరపాదపద్మయోర్గుణానువాదశ్రవణాదరాదిభిః 54

అవిస్మృతిః కృష్ణపదారవిన్దయోః క్షిణోత్పభద్రాణి చ శం తనోతి
సత్త్వస్య శుద్ధిం పరమాత్మభక్తిం జ్ఞానం చ విజ్ఞానవిరాగయుక్తమ్ 55

యూయం ద్విజాగ్ర్యా బత భూరిభాగా యచ్ఛ్వదాత్మన్యఖిలాత్మభూతమ్
నారాయణం దేవమదేవమీశమజస్రభావా భజతావివేశ్య 56

అహం చ సంస్మరిత ఆత్మతత్త్వం శ్రుతం పురా మే పరమర్షివక్త్రాత్
ప్రాయోపవేశే నృపతేః పరీక్షితః సదస్త్వపీఠాం మహతాం చ శృణ్వతామ్ 57

ఏతద్వ్యః కథితం విప్రాః కథనీయోరుకర్మణః
మాహాత్మ్యం వాసుదేవస్య సర్వాశుభవినాశనమ్ 58

య ఏతత్ప్రావయేన్నిత్యం యామక్షణమనన్యధీః
శ్లోకమేకం తదర్థం వా పాదం పాదార్థమేవ వా
శ్రద్ధావాన్యోఽనుశృణుయాత్పు నాత్యాత్మానమేవ సః 59

ద్వాదశ్యామేకాదశ్యాం వా శృణ్వన్నాయుష్యవాన్భవేత్
పరత్యనశ్చన్తయతః పూతో భవతి పాతకాత్ 60

పుష్కరే మధురయాం చ ద్వారవత్యాం యతాత్మవాన్

ఉపోష్య సంహితామేతాం పరిత్వా ముచ్యతే భయాత్ 61

దేవతా మునయః సిద్ధాః పితరో మనవో నృపాః
యచ్ఛన్తి కామాన్పుణతః శృణ్వతో యస్య కీర్తనాత్ 62

ఋచో యజుంషి సామాని ద్విజోఽధీత్యానువిన్దతే
మధుకుల్యాః ఘృతకుల్యాః పయఃకుల్యాశ్చ తత్ఫలమ్ 63

పురాణసంహితామేతామధీత్య ప్రయతో ద్విజః
ప్రోక్తం భగవతా యత్తు తత్పదం పరమం వ్రజేత్ 64

విప్రోఽధీత్యాన్నయాత్పుజ్ఞాం రాజన్యోదధిమేఖలామ్
వైశ్యో నిధిపతిత్వం చ శూద్రః శుద్ధ్యేత పాతకాత్ 65

కలిమలసంహతికాలనోఽఖిలేశో హరిరితరత్ర న గీయతే హ్యభీక్షమ్
ఇహ తు పునర్భగవానశేషమూర్తిః పరిపరితోఽనుపదం కథాప్రసజ్ఞైః 66

తమహమజమనస్తమాత్మతత్త్వం జగదుదయస్థితిసంయమాత్మశక్తిమ్
ద్యుపతిభిరజశక్రశక్జరాద్వైర్దురవసితస్తవమచ్యుతం నతోఽస్మి 67

ఉపచితనవశక్తిభిః స్వ ఆత్మన్యపరచితస్థిరజ్జమాలయాయ
భగవత ఉపలబ్ధిమాత్రధమ్నే సురఋషభాయ నమః సనాతనాయ 68

స్వసుఖనిభృతచేతాస్తద్వ్యదస్తాన్యభావో
ఽవ్యజితరుచిరలీలాకృష్టసారస్తదీయమ్
వ్యతనుత కృపయా యస్తత్త్వ దీపం పురాణం
తమఖిలవృజినఘ్నం వ్యాససూనుం నతోఽస్మి 69

అధ్యాయము - 13

సూత ఉవాచ

యం బ్రహ్మ వరుణేన్ద్రరుద్రమరుతః స్తున్వన్తి దివ్యైః స్తవైర్
వేదైః సాంజ్ఞపదక్రమోపనిషదైర్గాయన్తి యం సామగాః
ధ్యానావస్థితతద్గతేన మనసా పశ్యన్తి యం యోగినో
యస్యాన్తం న విదుః సురాసురగణా దేవాయ తస్మై నమః

1

పృష్ఠే భ్రామ్యదమన్దమన్దరగిరిగ్రావగ్రకణ్డాయనాన్
నిద్రాలోః కమరాకృతేర్భగవతః శ్వాసానిలాః పాన్తు వః
యత్సంస్కారకలానువర్తనవశాద్వేలానిభేనామ్భసాం
యాతాయాతమతస్త్రితం జలనిధేర్నాద్యాపి విశ్రామ్యతి

2

పురాణసంఖ్యసమ్భూతిమస్య వాచ్యప్రయోజనే
దానం దానస్య మాహాత్మ్యం పారాదేశ్చ నిబోధత

3

బ్రాహ్మం దశ సహస్రాణి పాద్మం పఞ్చోనషష్ఠి చ
శ్రీవైష్ణవం త్రయోవింశచ్ఛతుర్వింశతి శైవకమ్

4

దశాష్ట శ్రీభాగవతం నారదం పఞ్చవింశతి
మార్కణ్డం నవ వాహ్నం చ దశపఞ్చ చతుఃశతమ్

5

చతుర్దశ భవిష్యం స్యాత్తథా పఞ్చశతాని చ
దశాష్ట బ్రహ్మవైవర్తం లైఙ్గమేకాదశైవ తు

6

చతుర్వింశతి వారాహమేకాశీతీసహస్రకమ్
స్కాన్దం శతం తథా చైకం వామనం దశ కీర్తితమ్

7

కౌర్మం సప్తదశాఖ్యాతం మాత్స్యం తత్తు చతుర్దశ
ఏకోనవింశత్యేపర్ణం బ్రహ్మణ్డం ద్వాదశైవ తు

8

ఏవం పురాణసంహృతృర్నాశ్చతుర్లక్ష ఉదాహృతః
తత్రాష్టదశసాహస్రం శ్రీభాగవతం ఇష్యతే

9

ఇదం భగవతా పూర్వం బ్రహ్మణే నాభిపఞ్చజే

- స్థితాయ భవభీతాయ కారుణ్యాత్సమ్మకాశితమ్ 10
- ఆదిమధ్యావసానేషు వైరాగ్యాఖ్యానసంయుతమ్
హరిలీలాకథావ్రాతా మృతానన్దితసత్సురమ్ 11
- సర్వవేదాంతసారం యద్బ్రహ్మత్కైకత్వలక్షణమ్
వస్త్యద్వితీయం తన్నిష్ఠం కైవల్యైకప్రయోజనమ్ 12
- ప్రాప్తపద్యాం పౌర్ణమాస్యాం హేమసింహసమన్వితమ్
దదాతి యో భాగవతం స యాతి పరమాం గతిమ్ 13
- రాజస్తే తావదన్యాని పురాణాని సతాం గణే
యావద్భాగవతం వైవ శ్రూయతేఽమృతసాగరమ్ 14
- సర్వవేదాంతసారం హి శ్రీభాగవతమిష్యతే
తద్రసామృతతృప్తస్య నాన్యత్ర స్యాద్రతిః క్వచిత్ 15
- నిమ్నగానాం యథా గజ్ఞా దేవానామచ్యుతో యథా
వైష్ణవానాం యథా శమ్భుః పురాణానామిదమృథా 16
- క్షేత్రాణాం చైవ సర్వేషాం యథా కాశీ హ్యనుత్తమా
తథా పురాణవ్రాతానాం శ్రీమద్భాగవతం ద్విజాః 17
- శ్రీమద్భాగవతం పురాణమమలం యద్వైష్ణవానాం ప్రియం
యస్మిన్పారమహంస్యమేకమమలం జ్ఞానం పరం గీయతే
తత్ర జ్ఞానవిరాగభక్తిసహితం నైష్కర్మ్యమావిస్మృతం
తచ్ఛృణ్వన్సుపరన్విచారణపరో భక్త్యా విముచ్యేన్నరః 18
- కస్మై యేన విభాసితోఽయమతులో జ్ఞానప్రదీపః పురా
తద్రూపేణ చ నారదాయ మునయే కృష్ణాయ తద్రూపిణా
యోగీన్ద్రాయ తదాత్మనాథ భగవద్రాతాయ కారుణ్యతస్

తచ్చుద్ధం విమలం విశోకమమృతం సత్యం పరం ధీమహి 19

నమస్తస్మై భగవతే వాసుదేవాయ సాక్షిణే
య ఇదమృపయా కస్మై వ్యాచచక్షే ముముక్షవే 20

యోగీన్ద్రాయ నమస్తస్మై శుకాయ బ్రహ్మరూపిణే
సంసారసర్పదష్టం యో విష్ణురాతమమూముచత్ 21

భవే భవే యథా భక్తిః పాదయోస్తవ జాయతే
తథా కురుష్వ దేవేశ నాథస్త్వం నో యతః ప్రభో 22

నామసజ్జీర్తనం యస్య సర్వపాప ప్రణాశనమ్
ప్రణామో దుఃఖశమనస్తం నమామి హరిం పరమ్ 23

ॐ శ్రీ ॐ శ్రీ ॐ శ్రీ ॐ శ్రీ

శ్రీమద్భాగవత పురాణం సంపూర్ణం

ఓం నమో భగవతే సాయీ నాథాయః

ఓం ఓం ఓం

ఓం శాంతిః శాంతిః శాంతిః

సర్వేజనా సుఖినోభవన్తుః

ॐ శ్రీ ॐ శ్రీ ॐ శ్రీ ॐ శ్రీ